

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

BAŞBAKANLARIMIZ VE GENEL KURUL KONUŞMALARI CİLT 7

(CUMHURİYET HÜKÜMETLERİ DÖNEMİ)

İSMAİL NİHAT ERİM

FERİT MELEN

MEHMET NAIM TALU

MUSTAFA BÜLENT ECEVİT

PROF. DR. MAHMUT SADİ IRMAK

HAZIRLAYANLAR

Dr. İrfan NEZİROĞLU

Dr. Tuncer YILMAZ

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ

BAŞBAKANLARIMIZ VE GENEL KURUL KONUŞMALARI

Cilt 7

(Cumhuriyet Hükümetleri Dönemi)

İsmail Nihat ERİM

Ferit MELEN

Mehmet Naim TALU

Mustafa Bülent ECEVİT

Prof. Dr. Mahmut Sadi IRMAK

EGEMENLİK KAYITSIZ ŞARTSIZ MİLLETİNDİR

Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları:

BAŞBAKANLARIMIZ
ve
GENEL KURUL KONUŞMALARI
(Cumhuriyet Hükümetleri Dönemi)

Hazırlayanlar

Dr. İrfan NEZİROĞLU
TBMM Genel Sekreteri

Dr. Tuncer YILMAZ
TBMM Kütüphane ve Arşiv
Hizmetleri Bşk. Yrd.

Gülşah ERDEM EFE

Kapak Tasarımı
Uğur SAÇI

Grafik Tasarım
Demet ÇINAR

TBMM Basımevi-Ankara
Aralık 2014

BAŞBAKANLARIMIZ VE GENEL KURUL KONUŞMALARI**TBMM Hükümetleri Dönemi (24 Nisan 1920-28.10.1923)****Cilt: 1 İCRA VEKİLLERİ HEYETİ REİSLERİ**

Mustafa Kemal ATATÜRK

Fevzi ÇAKMAK

Hüseyin Rauf ORBAY

Ali Fethi OKYAR

Cumhuriyet Hükümetleri Dönemi (30.10.1923-.....)**Cilt: 2 BAŞBAKANLAR**

1- Mustafa İsmet İNÖNÜ

2- Ali Fethi OKYAR

Cilt: 3

3- Mahmut Celal BAYAR

4- Refik SAYDAM

5- Mehmet Şükrü SARAÇOĞLU

6- Mehmet Recep PEKER

7- Hasan Hüsnü SAKA

8- Mehmet Şemsettin GÜNALTAY

Cilt: 4

9- Adnan MENDERES

Cilt: 5

10- Cemal GÜRSEL

11- Suat Hayri ÜRGÜPLÜ

12- Süleyman Sami DEMİREL (1. Kısım)

Cilt: 6

12- Süleyman Sami DEMİREL (2. Kısım)

Cilt: 7

- 13- İsmail Nihat ERİM
- 14- Ferit MELEN
- 15- Mehmet Naim TALU
- 16- Mustafa Bülent ECEVİT
- 17- Mahmut Sadi IRMAK

Cilt: 8

- 18- Saim Bülend ULUSU
- 19- Halil Turgut ÖZAL
- 20- Yıldırım AKBULUT

Cilt: 9

- 21- Ahmet Mesut YILMAZ
- 22- Tansu ÇİLLER
- 23- Necmettin ERBAKAN
- 24- Abdullah GÜL
- 25- Recep Tayyip ERDOĞAN

SUNUŞ

TBMM Hükümetleri olarak anılan dönemdeki (25 Nisan 1920-28 Ekim 1923) ilk hükümetimizin başkanı olarak Büyük Millet Meclisi tarafından seçilen Mustafa Kemal Paşa (Muvakkat İcra Encümenleri Heyeti Reisi) ve sonrasında yine meclis tarafından seçilerek Hükümet kuran “İcra Vekilleri Heyetleri Başkanları” (Toplam 4 Hükümet Reisi) ile 61 Cumhuriyet Hükümetine Başkanlık yapmış, 25 Başbakanımızın Genel Kurulda, “Başbakan unvanı ile yaptıkları konuşmalar” bu 9 Ciltlik eserde toplanmıştır.

Siyasi tarihimizin resmi kaynakları arasında önemle yer alan “Tarihe Düşen Notlar” kitap serimizin 5. Kitabı olarak hazırlanan “Başbakanlarımız ve Genel Kurul Konuşmaları” adlı eser, imparatorluk döneminden günümüze kadar geçen süredeki iç ve dış olayların parlamentomuza yansımalarını birincil kaynak olarak sunma açısından büyük önem arz etmektedir.

9 cilt halinde yayınlanan bu eserin hazırlanmasında “TBMM Tutanak Dergisi” referans alınmıştır. Tutanaklardaki bazı küçük dizgi ve sözcük hatalarının düzeltilmesi dışında orijinal yapı korunmuştur.

Yakın siyasi tarihimize ışık tutacak önemli bir kaynak niteliğindeki bu eserin pek çok araştırmaya katkı sağlayacağına inanıyor; başta Genel Sekreterimiz Dr. İrfan Neziroğlu ile Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkan Yardımcısı Dr. Tuncer Yılmaz olmak üzere hazırlanmasında emeği geçen tüm personelimize teşekkür ediyorum.

Cemil ÇİÇEK
TBMM Başkanı

ÖNSÖZ

Bu eser; Basıldığı tarih itibariyle görevini tamamlamış olan 4 İcra Vekilleri Heyeti Reisi, 5 Hükümet, 25 Başvekil/Başbakan ise toplam 61 hükümet kurmuşlardır. Bu eser, değişik unvanlarla anılmış olan hükümet başkanlarımızın sadece TBMM Genel Kurulunda yaptıkları konuşmaları kapsamaktadır. Konuşmalar, aynen tutanaklarda yer aldıkları gibi verilmiş, o anki atmosferi yansıtmaları açısından önemli bulunarak; alkışlar, sataşmalar, protestolar metinlerden çıkartılmamıştır.

Başbakanlarımızın, TBMM Genel Kurulunda yaptıkları konuşmaların, Dünya ve Türkiye'deki ekonomik, siyasi olaylar hakkında ilk ağızdan bilgi sunduğu gibi, devlet mekanizmamızın bu olaylara bakışını birincil kaynaktan sunmak açısından önemlidir.

TBMM Başkanlığı olarak yasama kaynaklarımızın sunumu konusunda göstermeye çalıştığımız çabaların bir ürünü olarak hazırladığımız bu eserin araştırmacılar için siyasi tarihimize toplu ve kolayca erişilmesine imkân sağlayan önemli bir yeri olacağına inanıyoruz.

350 adet basılarak öncelikle kütüphanelere gönderilecek olan bu kitabı Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkan Yardımcımız Dr. Tuncer Yılmaz ile birlikte titiz bir çalışma sonucunda yayına hazırladık. Gülşah Erdem Efe başta olmak üzere emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Eserin karşılaştırmalı yeni araştırmalara kaynaklık etmesini umuyorum.

Dr. İrfan NEZİROĞLU
TBMM Genel Sekreteri

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	V
ÖNSÖZ.....	VII
İSMAİL NİHAT ERİM.....	1
BİYOGRAFİ.....	3
I. ERİM HÜKÜMETİ DÖNEMİ.....	5
2 Nisan 1971 Cuma 33. Cumhuriyet Hükümetinin (I. Erim Hükümeti) Programını Sunuş Konuşması.....	7
6 Nisan 1971 Pazartesi 33. Cumhuriyet Hükümetinin (I. Erim Hükümeti) Programının Görüşmeleri Sırasında Yaptığı Konuşma.....	19
7 Nisan 1971 Çarşamba 33. Cumhuriyet Hükümetinin (I. Erim Hükümeti) Güvenoyu Alması Münasebetiyle Yaptığı Konuşma.....	30
28 Nisan 1971 Çarşamba İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt İllerinde 26.4.1971 Günü Saat 24.00'den İtibaren Bir Ay Süre ile İlân Edilen Sıkıyönetim Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararının Onaylanmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle.....	31
5 Eylül 1971 Pazar Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi (430) Üyesinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Geçici Maddeler Eklenmesi Hakkında Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu Münasebetiyle	35
13 Eylül 1971 Pazartesi Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Geçici Maddeler Eklenmesi Hakkında Anayasa Değişikliği Teklifi Münasebetiyle.....	37
14 Eylül 1971 Salı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Geçici Maddeler Eklenmesi Hakkında Anayasa Değişikliği Teklifi Münasebetiyle.....	42
23 Eylül 1971 Perşembe İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 2 Ay Süre ile Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle.....	47
29 Eylül 1971 Çarşamba Kuvvet Komutanlarının Son Günlerde Basında Yer Alan Demeçleri ve Bu Demeçler Üzerine Bazı Parlâmento Üyelerince Sorulan Sorular Hakkında Gündem Dışı Demeci.....	54
25 Kasım 1971 Perşembe İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 2 Ay Süre ile Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle.....	58
1 Aralık 1971 Çarşamba İstanbul'da Kartal Sıkıyönetim Cezaevinden Beş Tutuklunun Kaçış Olayına Dair Gündem Dışı Demeci.....	66

II. ERİM HÜKÜMETİ DÖNEMİ.....69

16 Aralık 1971 Perşembe 34. Cumhuriyet Hükümetinin (II. Erim Hükümeti) Programını Sunuş Konuşması.....	71
20 Aralık 1971 Pazartesi 34. Cumhuriyet Hükümetinin (II. Erim Hükümeti) Programının Görüşmeleri Sırasında Yaptığı Konuşma.....	82
20 Aralık 1971 Pazartesi 34. Cumhuriyet Hükümetinin (II. Erim Hükümeti) Programının Cumhuriyet Senatosundaki Görüşmeleri Sırasında Yaptığı Konuşma.....	93
22 Aralık 1971 Çarşamba 34. Cumhuriyet Hükümetinin (II. Erim Hükümeti) Güvenoyu Alması Münasebetiyle Yaptığı Teşekkür Konuşması.....	107
24 Ocak 1972 Pazartesi İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 2 Ay Süre ile Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle.....	108
10 Şubat 1972 Perşembe 1972 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı Üzerinde Yaptığı Konuşma.....	114
29 Şubat 1972 Salı 1972 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı Üzerinde Yaptığı Konuşma	121
10 Mart 1972 Cuma Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnân'ın Ölüm Cezalarına Çarptırılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi ve Adalet Komisyonu Raporu Münasebetiyle.....	131
25 Mart 1972 Cumartesi İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 2 Ay Süre ile Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle.....	133
10 Nisan 1972 Pazartesi Demokratik Parti Millet Meclisi Grubu Adına Grup Başkanvekili ve Sakarya Milletvekili Vedat Önsal'ın, Demokratik Hukuk Devletinin Gereklerine Uymadığı, Anayasa Dışı Fiili Durumların ve Siyasi Buhranların Meydana Gelmesine Sebep Olduğu İddiasıyla Anayasanın 89. Maddesi Uyarınca Başbakan Nihat Erim Hakkında Bir Gensoru Açılmasına Dair Önergesi Münasebetiyle.....	141

FERİT MELEN.....147

BİYOGRAFİ.....149

MELEN HÜKÜMETİ DÖNEMİ.....151

29 Mayıs 1972 Pazartesi 35. Cumhuriyet Hükümetinin (Melen Hükümeti) Programını Millet Meclisine Sunuş Konuşması.....	153
30 Mayıs 1972 Salı 35. Cumhuriyet Hükümetinin (Melen Hükümeti) Programını Cumhuriyet Senatosuna Sunuş Konuşması.....	170
01 Haziran 1972 Perşembe 35. Cumhuriyet Hükümetinin (Melen Hükümeti) Programının Millet Meclisindeki Görüşmeleri Sırasında Yaptığı Konuşma.....	171

02 Haziran 1972 Cuma 35. Cumhuriyet Hükümetinin (Melen Hükümeti) Programının Cumhuriyet Senatosunda Yapılan Görüşmeleri Sırasında Yaptığı Konuşma.....	186
05 Haziran 1972 Pazartesi 35. Cumhuriyet Hükümetinin (Melen Hükümeti) Güven Oylaması Sonunda Yaptığı Teşekkür Konuşması.....	203
11 Temmuz 1972 Salı Manisa Üyesi Doğan Barutcuoğlu'nun, Kuru Üzüm Taban Fiyatlarının Tespitinde Yapılacak Hatalarını Önlenmesine Dair Gündem Dışı Demecine Cevabı.....	205
12 Eylül 1972 Salı Malatya Üyesi Hamdi Özer'in, Malatya'nın Elektriksiz Kalması Sebebiyle Gerekli Tedbirlerin Alınmasına Dair Gündem Dışı Demecine Cevabı.....	207
28 Eylül 1972 Perşembe Kayseri Üyesi Hüsnü Dikeçligil'in Öğretmenlerin İntibaklarındaki Aksaklıkların Düzeltilmesine Dair Gündem Dışı Demeci Münasebetiyle.....	208
9 Ekim 1972 Pazartesi Üçüncü Beş Yıllık (1973-1977) Kalkınma Plânı Münasebetiyle.....	210
31 Ocak 1973 Çarşamba 1973 Yılı Başbakanlık Bütçe Kanunu Tasarısı Münasebetiyle.....	213
8 Şubat 1973 Perşembe Karayolları Genel Müdürlüğü 1972 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı Münasebetiyle.....	232
8 Şubat 1973 Perşembe 1973 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı Münasebetiyle.....	233
24 Mart 1973 Cumartesi Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında 26.4.1961 Tarih ve 298 Sayılı Kanunun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun Teklifinin Millet Meclisince Kabul Olunan Metni Münasebetiyle.....	241
2 Ekim 1972 Pazartesi İçel Milletvekili Çetin Yılmaz'ın, Son Aylardaki Öğretmen Huzursuzluğu Konusunda Gündem Dışı Demecine Cevabı.....	244
13 Ekim 1972 Cuma Afyon Karahisar Milletvekili Süleyman Mutlu'nun, Yazılı Soruların Cevaplandırılmaması Konusunda Gündem Dışı Demecine Cevabı.....	245
18 Ekim 1972 Çarşamba 1977 Kalkınma Plânının 16.10.1962 Tarihli ve 77 Sayılı Kanunun 1. Maddesine Göre Sunulduğuna Dair Başbakanlık Tezkeresi ve Kalkınma Planı ile Cumhuriyet Senatosunca Kabul Edilen Değiştirelere Dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı Tezkeresi ve Plân Karma Komisyonu Raporu Münasebetiyle.....	246
24 Ekim 1972 Salı Dört Silâhlı Anarşist Tarafından Bulgaristan'a Kaçırılan Thy'na Ait Truva Uçağı ile İlgili Gündem Dışı Demeci	252
26 Ekim 1972 Perşembe 1977 Kalkınma Plânının 16.10.1962 Tarihli ve 77 Sayılı Kanunun 1. Maddesine Göre Sunulduğuna Dair Başbakanlık Tezkeresi ve Kalkınma Planı ile Cumhuriyet Senatosunca Kabul Edilen Değiştirelere Dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı Tezkeresi ve Plân Karma Komisyonu Raporu Münasebetiyle.....	256
18 Şubat 1973 Pazar Başbakanlık 1973 Yılı Bütçesi Münasebetiyle.....	263

24 Mayıs 1972 Çarşamba İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 2 Ay Süre ile Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle	282

19 Temmuz 1972 Çarşamba İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 2 Ay Süre ile Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle	286

25 Eylül 1972 Pazartesi İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 2 Ay Süre ile Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle.....	291

25 Ocak 1973 Perşembe İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 2 Ay Süre ile Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Hakkında.....	304

NAİM TALU.....	319

BİYOĞRAFI.....	321

TALU HÜKÜMETİ DÖNEMİ.....	323

20 Nisan 1973 Cuma 36. Cumhuriyet Hükümeti (Talu Hükümeti) Programını Sunuş Konuşması.....	325

24 Nisan 1973 Salı 36. Cumhuriyet Hükümeti (Talu Hükümeti) Programının Millet Meclisi'nde Görüşülmesi Sırasında Yaptığı Konuşma.....	333

25 Nisan 1973 Çarşamba Başbakan Naim Talu Tarafından Kurulan Bakanlar Kurulu Programının Cumhuriyet Senatosu'nda Görüşülmesi.....	341

26 Nisan 1973 Perşembe 36. Cumhuriyet Hükümetinin (Talu Hükümeti) Güvenoyu Alması Münasebetiyle Yaptığı Teşekkür Konuşması.....	347

24 Mayıs 1973 Perşembe İstanbul, Ankara, Diyarbakır ve Siirt İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 2 Ay Süre ile Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle	348

28 Haziran 1973 Perşembe Başbakan Naim Talu'nun, İnsanüstü Bir Gayretle ve Geceli Gündüzlü Çalışmak Suretiyle Reform Kanunlarını Çıkaran Parlâmentoya Teşekkür Eden Demeci.....	350

24 Temmuz 1973 Salı İstanbul, Ankara, Diyarbakır ve Siirt İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 2 Ay Süre ile Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle	351

27 Aralık 1973 Perşembe İsmet İnönü'nün Vefatı Üzerine Tarihî Kişiliğini ve Hizmetlerini Belirten Konuşması.....	354

MUSTAFA BÜLENT ECEVİT	355

BİYOGRAFİ.....	357

I. ECEVİT HÜKÜMETİ DÖNEMİ.....	361

1 Şubat 1974 Cuma 37. Cumhuriyet Hükümeti Programını Millet Meclisi Genel Kuruluna Sunuş Konuşması.....	363
1 Şubat 1974 Cuma 37. Cumhuriyet Hükümeti Programını Cumhuriyet Senatosu Genel Kuruluna Sunuş Konuşması.....	383
4 Şubat 1974 Pazartesi 37. Cumhuriyet Hükümeti Programının Millet Meclisi Genel Kurulunda Yapılan Görüşmeleri Sırasında Yaptıkları Konuşma.....	384
5 Şubat 1974 Salı 37. Cumhuriyet Hükümeti Programını Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunda Yapılan Görüşmeleri Sırasında Yaptıkları Konuşma.....	413
7 Şubat 1974 Perşembe 37. Cumhuriyet Hükümeti Programını Millet Meclisi Genel Kurulunda Yapılan Güven Oylaması Sonrasında Yaptıkları Teşekkür Konuşması.....	430
30 Mayıs 1974 1974 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısını Sunuş Konuşması.....	431
18 Haziran 1974 Salı Aydın Milletvekili Nahit Menteşe ve 9 Arkadaşının, Eğitim Politikasındaki Tutumu Dolayısıyla Millî Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ Hakkında Anayasanın 89. Maddesi Uyarınca Gensoru Açılmasına Dair Önergesi Münasebetiyle.....	455
2 Temmuz 1974 Salı Başbakan Bülent Ecevit'in, Haşhaş Konusunda Gündem Dışı Konuşması.....	460
3 Temmuz 1974 Çarşamba Başbakan Bülent Ecevit'in, Dış Politika Konusundaki Gündem Dışı Açıklaması.....	464
20 Temmuz 1974 Cumartesi Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs Barış Harekâtı Münasebetiyle Yaptıkları Konuşma.....	485
23 Temmuz 1974 Salı Dış Siyasî Olayların Meydana Getirdiği Şartlardaki Gelişmeler Üzerinde Yapılan Görüşmeler Sırasında Yaptıkları Konuşma.....	487
12 Kasım 1974 Salı Başbakan Bülent Ecevit'in, Yapılan Gündem Dışı Konuşmalarda, Kendisine, İleri Sürmüş Olduğu Görüşlerden Farklı Bir Görüş Atfolunduğu Gerekçesiyle Yaptığı Açıklama.....	492

II. ECEVİT HÜKÜMETİ DÖNEMİ.....	497

28 Haziran 1977 Salı 40. Cumhuriyet Hükümeti Programını Millet Meclisi Genel Kuruluna Sunuş Konuşması.....	499
1 Temmuz 1977 Cuma Başbakan Bülent Ecevit Tarafından Kurulan Bakanlar Kurulu Programının Görüşülmesi.....	525
28 Haziran 1977 Salı 40. Cumhuriyet Hükümeti Programını Cumhuriyet Senatosu Genel Kuruluna Sunuş Konuşması.....	536
30 Haziran 1977 Perşembe 40. Cumhuriyet Hükümeti Programını Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunda Yapılan Görüşmeleri Sırasında Yaptıkları Konuşma.....	538

3 Temmuz 1977 Pazar 40. Cumhuriyet Hükümeti Programının Millet Meclisi Genel Kurulunda Yapılan Güven Oylaması Sonunda Yaptıkları Konuşma.....	551

III. ECEVİT HÜKÜMETİ DÖNEMİ.....553

12 Ocak 1978 Perşembe 42. Cumhuriyet Hükümeti Programının Millet Meclisi Genel Kurulunda Yapılan Görüşmeleri Sırasında Yaptıkları Konuşma.....	555
12 Ocak 1978 Perşembe 42. Cumhuriyet Hükümeti Programını Cumhuriyet Senatosu Genel Kuruluna Sunuş Konuşması.....	582
14 Ocak 1978 Cumartesi 42. Cumhuriyet Hükümeti Programını Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunda Yapılan Görüşmeleri Sırasında Yaptıkları Konuşma.....	584
15 Ocak 1978 Pazar 42. Cumhuriyet Hükümeti Programının Millet Meclisi Genel Kurulunda Yapılan Görüşmeleri Sırasında Yaptıkları Konuşma.....	597
17 Ocak 1978 Salı 42. Cumhuriyet Hükümeti Programını Millet Meclisi Genel Kurulunda Yapılan Güven Oylaması Sonrasında Yaptıkları Teşekkür Konuşması.....	605
28 Şubat 1978 Salı 1978 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısını Sunuş Konuşması.....	606
22 Mart 1978 Çarşamba Dış Politika İle İlgili Konularda Yaptığı Gündem Dışı Açıklaması.....	608
14 Haziran 1978 Çarşamba Son Günlerde Yapmış Olduğu Dış Temaslar Hakkında Gündem Dışı Açıklaması.....	616
22 Kasım 1978 Çarşamba Dördüncü Beş Yıllık (1979-1983) Kalkınma Planını Tasarısını Sunuş Konuşması.....	624
26 Kasım 1978 Pazar Dördüncü Beş Yıllık (1979-1983) Kalkınma Planının Görüşmeleri Sırasında Yaptıkları Konuşması (Devam).....	652
29 Kasım 1978 Çarşamba Dördüncü Beş Yıllık (1979-1983) Kalkınma Planının Kabulünden Sonra Yaptıkları Teşekkür Konuşması.....	671
26 Aralık 1978 Salı Adıyaman, Diyarbakır, Hakkâri, Mardin, Siirt ve Tunceli İllerinde 26.4.1979 Günü Saat 07.00'den İtibaren 2 Ay Süre ile İlan Edilen Sıkıyönetim Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararının Onaylanmasına ve Adana, Ankara, Bingöl, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, Kahramanmaraş, Kars, Malatya, Sivas ve Urfa İllerinde Evvelce İlan Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin Yeniden 2 Ay Süre ile Uzatılmasına İlişkin Başbakanlık Tezkereleri Münasebetiyle.....	672
3 Ocak 1979 Çarşamba Isparta Milletvekili Süleyman Demirel'in İngiliz Büyükelçisi Konusuyla İlgili Gündem Dışı Konuşmasına Başbakan Bülent Ecevit'in Cevabı.....	677
4 Ocak 1979 Perşembe A. P. Genel Başkanı ve Isparta Milletvekili Süleyman Demirel ve 45 Arkadaşının; Ülkede Yıkıcı Bölücü, Anarşik Olayları Önleyemediği, Can ve Mal Güvenliğini Sağlayamadığı, Gerekti Önlemleri Zamanında Almadığından Kahramanmaraş Olaylarına Sebebiyet Verdiği İddiasıyla Bakanlar Kurulu Hakkında Bir Gensoru Açılmasına İlişkin Önergenin Gündeme Alınıp Alınmayacağı Konusunda Görüşme Münasebetiyle.....	679

13 Şubat 1979 Salı Başbakan Bülent Ecevit'in, Konya Milletvekili Şener Battal'ın İran'daki İktidar Değişikliği Hakkındaki Gündem Dışı Konuşmasına Cevabı.....	688
25 Şubat 1979 Pazar Adana, Ankara, Bingöl, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, Kahramanmaraş, Kars, Malatya, Sivas ve Urfa illeri Sınırları İçerisinde Evvelce İlan Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 2 Ay Süre ile Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle.....	690
27 Şubat 1979 Salı 1979 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısının Kabulü Nedeniyle Yaptıkları Teşekkür Konuşması.....	699

IV. ECEVİT HÜKÜMETİ DÖNEMİ..... 701

12 Ocak 1999 Salı 56. Cumhuriyet Hükümeti Programını TBMM Genel Kuruluna Sunuş Konuşması.....	703
15 Ocak 1999 Cuma 56. Cumhuriyet Hükümeti Programının Millet Meclisi Genel Kurulunda Yapılan Görüşmeleri Sırasında Yaptıkları Konuşma.....	709
17 Ocak 1999 Pazar 56. Cumhuriyet Hükümeti Programını Millet Meclisi Genel Kurulunda Yapılan Güven Oylaması Sonrasında Yaptıkları Teşekkür Konuşması.....	720
18 Mart 1999 Perşembe Kars Milletvekili Y. Selahattin Beyribey ve 30 Arkadaşının, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Olağanüstü Toplantıya Çağırılmasının Sivil Darbe Girişimi Olarak Nitelendirdikleri ve Demokratikleşme Çabalarını Engelleyici Tutum Sergiledikleri İddiasıyla Başbakan Bülent Ecevit ve Bakanlar Kurulu Üyeleri Hakkında Gensoru Açılmasına İlişkin Önergesi Münasebetiyle (11/22).....	721
2 Mayıs 1999 Pazar Başbakan Bülent Ecevit'in, F.p. İstanbul Milletvekili Merve Safa Kavakçı'nın Türbanlı Olarak Genel Kurul Salonuna Girmesi Nedeniyle Konuşması.....	725

V. ECEVİT HÜKÜMETİ DÖNEMİ..... 727

4 Haziran 1999 Cuma 57. Cumhuriyet Hükümeti Programını TBMM Genel Kuruluna Sunuş Konuşması.....	729
7 Haziran 1999 Pazartesi 57. Cumhuriyet Hükümeti Programının Millet Meclisi Genel Kurulunda Yapılan Görüşmeleri Sırasında Yaptıkları Konuşma.....	744
9 Haziran 1999 Çarşamba 57. Cumhuriyet Hükümeti Programının Güven Oylaması Sonunda Genel Kurula Hitaben Teşekkür Konuşması.....	756
29 Haziran 1999 Salı 1999 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısının Kabulü Nedeniyle Yaptıkları Teşekkür Konuşması.....	757
14 Aralık 1999 Salı Başbakan Bülent Ecevit'in, Türkiye'ye, Avrupa Birliği Üye Adaylığı Hakkının Önkoşulsuz Tanınmasına İlişkin Gündem Dışı Açıklaması.....	758
28 Aralık 1999 Salı 2000 Malî Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/550).....	763
28 Aralık 1999 Salı İstanbul Milletvekili Tansu Çiller'in, Başbakan Bülent Ecevit'in Şahsına Sataşması Nedeniyle Konuşması.....	775

28 Aralık 1999 Salı 2000 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısının Kabulü Nedeniyle Yaptıkları Teşekkür Konuşması.....	776
29 Mart 2000 Çarşamba Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 251 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69'uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi, (2/479, 2/478, 2/477).....	777
23 Nisan 2000 Pazar TBMM'nin 80. Kuruluş Yıldönümü ile Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramının Kutlanması Nedeniyle Yaptıkları Konuşma.....	780
23 Mayıs 2000 Salı Trabzon Milletvekili Orhan Bıçakcıoğlu'nun, 20 Mayıs 2000 Tarihinde Trabzon İlinin Beşikdüzü İlçesinde Meydana Gelen Deniz Faciasına İlişkin Gündem Dışı Konuşması ve Başbakan Bülent Ecevit'in Cevabı.....	784
20 Aralık 2000 Çarşamba 2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/764).....	785
20 Aralık 2000 Çarşamba 2001 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısının Kabulü Nedeniyle Yaptıkları Teşekkür Konuşması.....	796
23 Nisan 2001 Pazartesi TBMM'nin 81. Kuruluş Yıldönümü ile Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramının Kutlanması Nedeniyle Yaptıkları Konuşma.....	797
3 Ekim 2001 Çarşamba Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu.....	800
10 Ekim 2001 Çarşamba Anayasanın 92'nci ve 117'nci Maddeleri Uyarınca, Gereği, Kapsamı, Sınırı, Zamanı ve Süresi Hükümetçe Belirlenmek Üzere, Terörizme Karşı Başlatılan Sürekli Özgürlük Harekâtı ve Devamının İcrası Kapsamında Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesi, Yabancı Silahlı Kuvvetler Unsurlarının Türkiye'de Bulunması ve Hükümetçe Verilecek İzin ve Belirlenecek Esaslar Çerçevesinde Bu Kuvvetlerin Kullanılması için Hükümete İzin Verilmesine İlişkin Başbakanlık Tezkeresi (3/892).....	801
12 Aralık 2001 Çarşamba 2002 Malî Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/921).....	805
12 Aralık 2001 Çarşamba Başbakan Bülent Ecevit'in, Bütçenin Kabulü Nedeniyle Teşekkür Konuşması.....	816
23 Nisan 2002 Salı TBMM'nin 82. Kuruluş Yıldönümü ile Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramının Kutlanması Nedeniyle Yaptıkları Konuşma.....	817
MAHMUT SADİ IRMAK.....	819
BİYOGRAFİ.....	821
IRMAK HÜKÜMETİ DÖNEMİ.....	823
24 Kasım 1974 Pazar 38. Cumhuriyet Hükümetinin (Irmak Hükümeti) Programını Millet Meclisine Sunuş Konuşması.....	825

24 Kasım 1974 Pazar 38. Cumhuriyet Hükümetinin (Irmak Hükümeti) Programını Cumhuriyet Senatosuna Sunuş Konuşması.....	845
27 Kasım 1974 Çarşamba 38. Cumhuriyet Hükümetinin (Irmak Hükümeti) Programının Millet Meclisinde Yapılan Görüşmeleri Sırasında Yaptığı Konuşması.....	846
27 Kasım 1974 Çarşamba 38. Cumhuriyet Hükümetinin (Irmak Hükümeti) Programının Cumhuriyet Senatosunda Yapılan Görüşmeleri Sırasında Yaptığı Konuşması.....	853
29 Kasım 1974 Cuma 38. Cumhuriyet Hükümetinin (Irmak Hükümeti) Güvenoyu Alamaması Üzerine Yaptığı Konuşma.....	862
4 Aralık 1974 Çarşamba Ankara, İstanbul, Adana ve İçel İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 5.1.1975 Günü Saat 24.00'e Kadar Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle.....	863
18 Aralık 1974 Çarşamba Bütçe Karma Komisyonunun Kuruluş Biçimi Hakkında Siyasî Parti Grupları ve Hükümetin Görüşleri Üzerinde Genel Kurulda Görüşme Açılarak Karara Bağlanmasına Dair Danışma Kurulu Önerisi Münasebetiyle.....	864
9 Ocak 1975 Perşembe Hatay Milletvekili Mehmet Sönmez'in Türk-Amerikan İlişkileri Konusunda Gündem Dışı Konuşmasına Cevabı.....	867
4 Şubat 1975 Salı Ankara, İstanbul, Adana ve İçel İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 5.3.1975 Günü Saat 24.00'e Kadar Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle.....	868
6 Şubat 1975 Perşembe 1975 Mali Yılı Başbakanlık Bütçesi Münasebetiyle.....	870
14 Şubat 1975 Cuma 1975 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısının Tüm Üzerinde Konuşması.....	877
19 Şubat 1975 Çarşamba 1975 Yılı Başbakanlık Bütçesi Münasebetiyle.....	880
27 Şubat 1975 Perşembe 1975 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı Münasebetiyle.....	883
4 Mart 1975 Salı Ankara, İstanbul, Adana ve İçel İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 5.4.1975 Günü Saat 24.00'e Kadar Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle.....	886
27 Mart 1975 Perşembe Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır İllerinde 27.3.1975 Perşembe Günü Saat 07.00'den İtibaren Bir Ay Süre ile İlân Edilen Sıkıyönetim Hakkında ve Ankara, İstanbul, Adana ve İçel İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 5.5.1975 Günü Saat 24.00'e Kadar Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkereleri Münasebetiyle.....	888
27 Mart 1975 Perşembe Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır İllerinde 27.3.1975 Perşembe Günü Saat 07.00'den İtibaren Bir Ay Süre ile İlân Edilen Sıkıyönetim Hakkında ve Ankara, İstanbul, Adana ve İçel İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 5.5.1975 Günü Saat 24.00'e Kadar Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkereleri Münasebetiyle (Kapalı Oturum).....	891

İSMAİL NİHAT ERİM
Türkiye Cumhuriyetinin 13. Başbakanı

BİYOĞRAFI

NİHAT ERİM

(1912 Kocaeli-1980 İstanbul)

Türkiye Cumhuriyetinin 13. Başbakanı, 33, 34. Hükümet Başkanı

Nihat Erim

1912'de Kocaeli'nin Kandıra ilçesinde doğdu. Aslen Ardahan'ın Posof ilçesine bağlı Erim köyündendir. Soyadını da oradan almıştır. Galatasaray Lisesi'ni, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdi. Paris Hukuk Fakültesi'nde doktora yaptı. 1939'da Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ne kamu hukuku doçentliğine atandı; 1941'de profesörlüğe yükseldi. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ndeki kamu hukuku derslerine ek olarak Siyasal Bilgiler Okulu'nda devletler hukuku dersleri verdi. 1959-1961 arasında BM Uluslararası Hukuk Komisyonu üyesi olarak görev aldı.

1943 Milletvekili Genel Seçimlerinde CHP milletvekili olarak siyasi hayatına başladı. 2. Saka Hükümeti'nde Bayındırlık Bakanlığı, Günaltay Hükümeti'nde Başbakan Yardımcılığı yaptı. 1950'de CHP'nin muhalefete geçmesinden sonra Ulus Gazetesinin başyazarlığını yaptı. Gazetenin 1953'te kapanması üzerine 1955'e kadar Yeni Ulus ve Halkçı gazetelerini çıkardı. Başbakan Menderes'in isteği üzerine Kıbrıs Cumhuriyeti anayasasının hazırlanışında görev aldı. 1961'de CHP milletvekili olarak yeniden TBMM'ye döndü. CHP içinde Bülent Ecevit'in başlattığı Ortanın Solu hareketine katıldı, daha sonra CHP'den ayrılarak Cumhuriyetçi Güven Partisi'ni kuran Prof. Dr. Turhan Feyzioğlu'yla birlikte muhalefet saflarına geçmiş oldu.

12 Mart 1971 Muhtırası'nın ardından hükümeti kurmakla görevlendirildi. 26 Mart 1971'de kurduğu 34. Hükümet 3 Aralık 1971'de istifa etti. Yeniden hükümeti kurmakla görevlendirildi, kurduğu 35. Cumhuriyet Hükümeti 22 Mayıs 1972'ye kadar işbaşında kaldı.

1977'ye kadar Cumhuriyet Senatosu'nda kontenjan senatörü olarak görev yaptı.

1975'de Kıbrıs'la ilgili anılarını topladığı "Bildiğim ve Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs" adıyla kitap olarak yayınladı. 19 Temmuz 1980'de İstanbul'da uğradığı bir suikast sonucu vefat etti.

I. ERİM HÜKÜMETİ DÖNEMİ
33. Cumhuriyet Hükümeti
(26.03.1971-11.12.1971)

2 Nisan 1971 Cuma

33. Cumhuriyet Hükümetinin (I. Erim Hükümeti) Programını Sunuş Konuşması

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Kocaeli) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin çok Sayın üyeleri;

1960 Devriminin Türkiye'ye kazandırdığı 1961 Anayasası Türk toplumunun çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmasını sağlayacak dengeli bir gelişmenin çerçevesi olarak ortaya çıkmıştır. Anayasanın getirdiği düzen içinde dinamik bir yapıya sahip olan toplumumuz hızlı bir toplumsal ve siyasal değişme sürecine girmiştir. Bu oluşun sağlam bir gelişmeye dönüşmesi için temel yapısal ve kurumsal çözümlerin getirilmesi ve sorunların cesaretlili adımlarla ele alınması gerekirdi.

Gerçekleştirilmesi zorunlu yapısal ve kurumsal değişikliklere türlü nedenlerle girişilememiş ve sorunları çözmede olayların arkasında kalınmıştır. Bu durum toplum yapısıyla devlet düzeni arasında önemli gerilimlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Devlet ve toplumda gelişen çeşitli güçler arasında kuralları belli ilişkiler kurulamamış ve karşılıklı bir güvensizlik ortamı doğmuştur. Bu ortam son ayların karışıklıklarına ve 12 Mart muhtırasının 2 inci maddesi ile çözümlenmesi istenen siyasal bunalıma yol açmıştır. Bu muhtıra ile tutulan yol Yurt sorunları karşısında çok hassas olan Türk Silahlı Kuvvetlerinin demokratik rejime ve Anayasa düzenine bağlılığının en açık delilidir.

Bu karışık duruma ve bunun yarattığı alışkanlıklara son vermek Hükümetin çözmesi zorunlu olan önemli bir konudur. Fakat asıl görev güçlükleri sonuçlara değil temel nedenlere yönelen bir yaklaşımla ele almaktır. Bu ise, Anayasanın gösterdiği doğrultuda yapılması zorunlu reformların hiç beklenmeden gerçekleştirilmesi ile mümkündür. İşte bu nedenlerle Türk kamuoyunun karşısına "Reform Hükümeti" olarak çıkıyor ve bu niteliğe uygun bir program sunuyoruz.

Bu programın uygulanabilmesi ve getireceğimiz, reformların ulusal kalkınmamıza katkıda bulunabilmesi, ulusal çıkarlara hizmet arzusu ile dolu ve millî egemenliğin temsilcisi Yüce Meclislerin Hükümetinize güvenerek ve inanarak destek olması ile mümkün ve başarılı olabilecektir.

Sayın Milletvekilleri;

Reform Hükümeti çalışmalarını Anayasanın sağladığı siyasal, toplumsal ve ekonomik haklar çerçevesinde ve belirli ana ilkelerin gerçekleştirilmesi yönünde yoğunlaştıracaktır.

Bu sebeple, Hükümetinizin yapmayı tasarladığı her bakanlığı ayrı ayrı ilgilendiren işlerin hepsini bu programda göremeyeceksiniz. Ana ilkelerimizle yalnız reform niteliğinde, ya da çok önemi gördüğünüz konularla şimdiye kadar uygulanmamış konuların belirtilmesiyle yetinilmiştir.

İkinci Beş Yıllık Plânda ve 1971 bütçesinde yapılacak zorunlu değişiklikler dışında, ele alınan işler yürütülecektir. Bundan ötürü programımızda değinilmeyen bu işler de, Hükümetinizin reformcu ve dinamik davranış ve tutumu içinde yürütülecektir. Bu konular ayrıntılı olarak en kısa zamanda ilgili bakanlar tarafından Yüce Meclislere ve basın-yayın organlarımız aracılığı ile Yüce Milletimizin bilgilerine sunulacaktır.

Yukarda belirtilen ilkelerimiz;

- Atatürk ilkelerinin ve devrimlerinin tüm olarak uygulanması,
- İdari ve ekonomik yapının modernleştirilmesi,
- Sosyal adaletin gerçekleştirilmesi konusunda kararlı adımlar atılması,
- Bugünkü huzursuzluk ve asayişsizliğin hızla giderilmesidir.

Bu ana ilkelerin ışığı altında;

- Ekonomik ve siyasal bağımsızlık içinde kalkınma olanaklarının hızla hazırlanması,
- Lâiklik ilkesinin tam olarak uygulanması,
- Öğretim birliğinin sağlanması,
- Devlet kesiminin etkin bir şekilde çalışır hale getirilmesi,
- Özel kesimin toplum yararına uygun bir çalışma düzeni, güvenlik ve kararlılık içinde kalkınmaya katkıda bulunması,
- Gelir dağılımını düzeltecek vergi, bütçe, kredi ve başkaca tedbirlerin alınması,
- Kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirlerin alınması,
- Eğitimde fırsat eşitliğinin gerçekleştirilmesi,
- Sağlık, sosyal yardım ve başkaca kamu hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve bunlardan yararlanmada eşitlik sağlanması,
- Gençliğin temel sorunlarının ele alınması, yapacağımız reformların hedefleri olacaktır.

Ülkemiz insan ve doğal kaynaklar yönünden zengin olanaklara sahip bulunmasına rağmen, hâlâ çok düşük bir gelir düzeyindedir. Hepimizin ulaşmayı özlediği gelişmiş ülkelerin gelir düzeyine varabilmek için aşacağımız yol uzun ve güçlüklerle dolu bir yoldur. Bu yöndeki çabalarımızda israf edilebilecek beşerî veya doğal hiçbir kaynağımızın olmadığını unutmamak zorundayız. Kalkınmamızda karma ekonomi düzeni esas olacaktır.

İçine girdiğimiz dönem, Türkiye'yi ileri götürmek isteyen bütün güçlerin ulusal kalkınma savaşıma katkıda bulunmalarına fırsat veren bir sınav dönemidir. Bu sınavdan, yüz akıyla çıkabilmek için Türkiye Büyük Millet Meclisinin, bütün devlet kuruluşunun, kamuoyunun ve Atatürk devrimlerine bağlı Türk gençliğinin bize destek olacağına güvenerek bu görevi almış bulunuyoruz.

Hükümetinizin hemen gerçekleştirmesi gereken reformlar yanında, üzerinde duracağı önemli bir çalışma alanı da vaktinde çözümlenemediği için büyük sorun haline gelmiş veya yakında bu hale gelebilecek konulardır. Reform çalışmaları ve uygulamaları ile bu türlü konuların ele alınmasında ölçülü ve dengeli bir çalışma düzeni kurmanın güçlükleri ortadadır. Bunu sağlarken huzur içinde yaşama şartlarının derhal yerine getirilmesi ve hizmetlerde sürekliliğin gerçekleştirilmesi yanında uzun vadeli kalkınma gereklerinin de öncelikle ele alınması zorunludur.

Hükümetin reform stratejisi

Sayın üyeler;

Kısa ve uzun vadeli konuların ele alınmasında aşamalı bir strateji uygulanacaktır.

Bu stratejide ilk aşama, reformlarla ilgili ilk atılımı teşkil edecek altı aylık bir programın uygulanması olacaktır. Bu altı ay içinde temel reformlardan, bugüne kadar hazırlıkları belli olgunluğa ulaştığı halde uygulamaya geçilememiş olanlar üzerinde kesin kararlar alınacaktır. Toprak reformu, eğitim reformu ve malî reformlar gibi konularda bu dönemdeki uygulamalar daha uzun süreli reformların ilk adımları olacaktır.

Yine bu dönemde, daha sonraki aşamada uygulanması gerekli reformlar ve kalkınmamızla ilgili diğer konular üzerinde hazırlık yapılacaktır. Bununla ilgili en önemli çalışma Üçüncü Beş Yıllık Plânın esaslarının hazırlanmasıdır. Bu süre içinde Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânının hedefleri ve stratejisi saptanacak ve açıklanacaktır.

Kısa vadede âcil reformların özel birtakım tedbirlerle bugünkü yönetim düzeni içinde yürütülmesi mümkündür. Ancak, kalkınma çabasının sürekli olması, reformcu ve dinamik bir idarenin kurulmasına bağlıdır. Bu yönde ilk adımımız, Devlet kuruluşunun reformcu bir yapıya ulaştırılması için, bugüne kadar yapılmış yeniden düzenleme çalışmalarının değerlendirilmesi ve bir uygulama programına bağlanması olacaktır.

Ön plânda yapabileceğimize inandığımız ve yapmaya kararlı olduğumuz reformlar;

- Toprak ve tarım reformu,
- Millî Eğitim reformu,
- Malî reformlar,
- Hukuk ve Adalet reformu,
- Devlet kesiminin yeniden düzenlenmesi,
- Enerji ve tabii kaynaklarla ilgili reformlardır.

Bu konularda izlemeyi teklif ettiğimiz esaslar şunlardır;

Toprak ve tarım reformu

1. Toprak reformu çalışmalarını plânlamak ve uygulamaya koymak üzere Başbakanlığa bağlı bir Toprak Reformu örgütü kurulacaktır. Bu konuda başka ülkelerdeki başarılı reform denemelerinden yararlanılacaktır.

2. Bu konuda kısa sürede alacağımız ilk tedbir, Türkiye de her hangi bir ailenin bölgelere ve toprağın cinsine göre tespit edilecek bir büyüklükten fazla toprağa sahip olmasını engelleyecek Toprak Reformu Ön Tedbirler Kanunu'nun Yüce Meclislere sunulması olacaktır. Bu konudaki tespitlerin ve uygulamanın yapılmasında devlet kuruluşunun bütün olanaklarından yararlanılacaktır.

3. Tarımda üretim düzeninin modernleştirilmesi ve verimliliğin artırılması konusunda tarımla ilgili devlet örgütünün görevlerinin koordine edilmesi yönünde tedbirler, tarım kredi ve fiyat politikasındaki çelişmelerin ortadan kaldırılması ilk görevlerimizden biri olacaktır.

4. Toprak reformunun uygulanmasında önemli araçlardan biri de buna paralel olarak uygulanacak bir tarım vergisi sistemidir. Bu konu maliye reformu bölümünde ayrıca ele alınacaktır.

5. Kadastro çalışmaları hızlandırılacak ve toprak reformu çalışmalarıyla koordine edilecektir. Çeşitli bakanlıklar içindeki harita yapma ve kadastro çalışmaları arasında işbirliği sağlanacaktır.

Millî Eğitim reformu

Sayın Milletvekilleri;

Atatürk'ün, eğitimde birlik (Tevhid-i Tedrisat) ilkesine aykırı bütün uygulamalara son verilecektir. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Din işlerinin yönetimi siyasal ve kişisel çıkar hesaplarının üstünde tutulacak ve lâik devlet esaslarına göre ele alınacaktır. Din görevlilerinin meslek içi ve meslek dışı eğitimi bu ilkeler ışığında düzenlenecektir.

İmam-Hatip Okulları orta öğretim sistemine uyacak biçimde ıslah olunacaktır.

Üniversite ve yüksekokullar reformu konusunda yapılmış çalışmalar ve Devlet Memurları Kanununun kapsamı dışında bırakılmış bulunan üniversite mensuplarının müşkül durumları üniversitelerin görüşleri ve Anayasa ilkeleri çerçevesinde en kısa zamanda halledilecektir.

Özel yüksekokullar sorunu Anayasa Mahkemesi kararı ışığı altında öğrenci hakları zedelenmeyecek biçimde çözümlenecektir.

Orta öğretimde VII inci ve VIII inci Eğitim Şûralarında başlatılmış çalışmalar en kısa zamanda tamamlanarak değerlendirilecek ve uygulamaya konulacaktır; özellikle Teknik öğretimin geliştirilmesine önem verilecektir.

Zorunlu öğretim süresinin ileride bütün yurda yayılmasına hazırlık olarak çok yönlü öğretim yapan ve öğrenciyi hem üst okullara, hem de çalışma hayatına hazırlayacak sekiz yıllık okulların deneme olarak kurulmaları için gerekli hazırlıklara hemen başlanacaktır.

İlk ve orta öğretimde tek kitap düzeni uygulanacaktır.

Üniversite ve yükseköğretim ders kitaplarının öğrenciye ucuz fiyatla verilebilmesi için gerekli tedbirler alınacaktır.

Öğrenci artışını karşılayacak sayıda ve nitelikte, Atatürk ülküsüne bağlı öğretim üyesi ve öğretmen yetiştirilmesi sağlanacak, öğrettim üyesi ve öğretmenlik meslekinin daha çekici kılınması için çözüm bekleyen sorunlar ele alınacaktır; öğretim üyelerinin ve öğretmenlerin görevlerini huzur ve güven içinde yapabilmelerini sağlamak üzere her türlü tedbir alınacak ve çalışma güvenliğinin sarsılmasına izin verilmeyecektir.

Bilimsel ve teknolojik araştırmalara büyük önem verilecektir. Bu yoldaki araştırmaların kalkınmamıza yardımcı olacak biçimde planlanmasına çalışılacaktır.

Ulusal bir kuruluş olan TRT'nin, Anayasanın öngördüğü özerklik görev anlayışı içinde güçlenmesine yardımcı olunacaktır. TRT, toplumun eğitiminde ve kültürel gelişmesinde çağımızda önemli araçlardan biri haline gelmiştir. Bu anlayışla Televizyonun köylerde de seyredilebilmesi ve bütün yurda hızla yayılması için gerekli tedbirler alınacak ve yatırımlar yapılacaktır. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Anayasanın öngördüğü kültürel kalkınmanın daha etkin biçimde gerçekleştirilebilmesi için eğitim ve kültür işlerinin birbirinden ayrılarak bir Kültür Bakanlığının kurulması konusu önemle ele alınacaktır.

Mali reformlar

Değerli arkadaşlarım;

Vergi idaresi reformu yapılacak ve vergi anlaşmazlıklarında, çabuk sonuç alacak düzenlemelere gidilecektir. Bu bakımdan Vergi Usul Kanununda gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Gelir Vergisi sistemimizdeki noksanlıkların tamamlanmasını ve bu verginin Veraset ve intikal Vergisi ile organik bağının kurulmasını ve servet bildiriminin etkin biçimde işletilmesini sağlayacak bir sistem kısa zamanda getirilecektir. Vergi kaçakçılığının önlenmesi için alınacak diğer tedbirler yanında yürürlükteki servet vergisi niteliğindeki vergilerin düzeltilmesi için gerekli kanunlar Yüce Meclisinize sunulacaktır.

Anayasamızın 61 inci maddesi hükmü uyarınca tarım gelirleri asgari geçim indirimleri Öngörülerek vergilendirilecektir. Uygulama yönünden Arazi Vergisi veya ıslah edilmiş Tarım Ürünleri Vergisinden hangisinin uygun düşeceği incelenerek karara bağlanacaktır.

Tasarruf Bonosu sisteminin vergi haline dönüştürülmesi sağlanacaktır. İşçi ve memurların bugünkü muaflık sınırlarının artırılması olanakları üzerinde durulacaktır. Şimdiye kadar verilmiş ya da karşılıkları kesilmiş ve kesilecek olan Tasarruf Bonoları hakkındaki devlet taahhütlerine bağlı kalınacaktır.

Ayrıca bütün vergi sistemi, gelir dağılımındaki büyük eşitsizlikleri ortadan kaldırarak sosyal adaleti gerçekleştirme ve vergi gelirlerini artırma ilkelerinin ışığında gözden geçirilecek ve gerekli düzeltmelere gidilecektir.

Devlet Memurları Kanununun bünyesinden doğan ya da uygulanması ile ortaya çıkan aksaklık ve huzursuzlukların giderilmesi için gerekli tedbirler önemle ele alınacaktır.

Bu konudaki uzun vadeli reform çalışmalarına da derhal başlanacaktır.

Emekli, dul ve yetim aylıklarında personel rejimine paralel değişikliklerin yapılması zorunlu görülmektedir. Emekli, dul ve yetimlerin sosyal şartlarının geliştirilmesi öncelikle ve önemle ele alınacaktır.

Bankacılık ve sigorta sisteminin geliştirilmesinde öz kaynakların takviyesi, birleşmelerin teşviki, hizmetlerin modernleştirilmesi ve hizmet maliyetlerinin ucuzlatılmasını sağlayıcı tedbirler alınacaktır.

Anayasal bir hak olan sosyal güvenliğin daha geniş kütlelere yönelmesi için plânlar hazırlanacaktır.

Devlet kesiminde lüks ve israfa kaçan harcamalar kesinlikle önleneyecektir. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Aziz arkadaşlarım;

Türk ekonomisinin geleneksel yapısından kurtularak ileri ülkelerin gelişme düzeyine ulaşması ancak hızlı bir sanayileşme ile gerçekleşebilir. Bu sanayileşme süresinde uygun

bir süre sonunda fiyat ve kalite yönünden uluslararası rekabet gücüne sahip tesislerin kurulması ve verimlilik ilkelerine uygun olarak işletilmeleri esastır.

Özellikle yurdun gelişmeye muhtaç bölgelerinde sanayi tesisleri kuracak ve kurulmasına ön ayak olacak, gelişmeye muhtaç bölgeler kalkınma örgütü devlet sermayesi ile kurulacaktır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da mandıralar, kombinalar gibi hayvan ürünlerinin değerlendirilmesine ilişkin sınaî kamu projelerinin gerçekleşmesine öncelik verilecektir.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, bir dakika efendim.

Muhterem arkadaşlar, Sayın idareci üyeler! Burada devamlı yanan ışıık hem Sayın Başbakanın metni okumasına mâni oluyor, hem de bizim takibimizi imkânsızlaştırıyor. Film çekme işine lütfen bir son verilsin.

Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamlı) — Teşekkür ederim.

Yabancı sermaye

Başka yollarla sağlanamayan üstün teknoloji niteliğini taşıması, Yurt içinde finanse edilemeyen çok büyük tesisler, Kurulacak kapasitenin Ortak Pazarla rekabet edecek seviyede bulunması ve ihracata dönük olması ve Çoğunluk paylarının Türklere ait olması şartlarıyla desteklenecektir.

Hukuk ve Adalet Reformu

Değerli Milletvekilleri,

Buraya kadar saydığımız reformların yapılması bunalımı giderecek ve özlediğimiz hızlı kalkınmayı sağlayacaktır. Ancak bu reformların gerçekleştirilebilmesi bir huzur ve güven ortamının sağlanması ile mümkündür.

Türk toplumunun çağdaş uygarlık düzeyine erişmesi ve Türkiye Cumhuriyetinin lâiklik niteliğini koruma amacıyla kabul edilmiş bulunan Devrim kanunları titizlikle uygulanacaktır.

Anayasa ile kurulu Devlet ve toplum düzenini yıkmaya, yurdumuzun ve ulusumuzun bütünlüğünü parçalamaya yönelmiş ve yer yer sınırlarımız dışından yardım gördüğü bilinen yıkıcı faaliyetlere asla müsaade ve müsamaha edilmeyecektir. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Hükümetinizin suç ve suçluluğun ortadan kaldırılmasında öncelikle suçu doğuran sosyal ve ekonomik nedenlerin ve bunalımların giderilmesi gerektiği inancındadır. Bununla beraber son zamanlarda sık sık görülen silahlı saldırıları, adam kaçırma ve tedhişçilik olaylarını daha etkili müeyyidelere bağlamak gerektiğine de inanmaktayız. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri)* Bunun için yürürlükteki yasaların önleyici hükümleri titizlikle uygulanmakla beraber, mevcut anarşik ortamı ve bir kardeş kavgasına yönelme derecesine varan vahim çatışmaları ortadan behemehâl kaldırmak, azmindeyiz.

Vatandaşın huzurunu, can ve mal emniyetini sağlamak için kanunların yetersizliğini tespit ettiğimiz takdirde yürütme organının ve bağımsız adaletin yeni yetkilerle güçlendirilmesi için Yüce Heyetinizin takdirine başvuracağız. Kamu düzenini yakından

ilgilendiren ceza dâvalarının ve geniş bir vatandaş kütlesini huzursuz kılan iş, hukuk ve ticaret dâvalarını daha çabuk sonuçlandırılması için Ceza ve Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunlarında gerekli değişiklikleri kanunlaştırmak üzere Yüce Meclisimizin tensiplerine arz edeceğiz. Gene bu amaçla adli zabitanın hızla kurulmasına çalışacağız.

Adli ve idari yargının işletmesindeki aksaklık ve tıkanıklıkları gidermek için Yargıtay, Danıştay, Yüksek Hâkimler Kurulu ve Mahkemelerin kuruluşu ile ilgili kanunlarda yapılacak değişiklik tasarılarını da meclislerimize takdim edeceğiz.

Mevcut kanunlarla Anayasa arasındaki çelişmelerin giderilmesi ve boşlukların doldurulması ile istinaf mahkemeleri kurulması konusu incelenecektir.

Yüksek Hâkimler Kurulu hakkında 45 sayılı Kanunda yapılacak değişiklik ve eklenecek kadrolarla bu kurulun kendisine verilen görevleri ve bu arada hâkimlerin denetimini daha üstün bir şekilde başarabileceği kanısındayız.

Seçim kanunları, uzun uygulama yıllarının ortaya çıkardığı gerçeklerin ve şikâyetlerin ışığı altında, yeniden gözden geçirilecektir. Seçim kanunlarının yeniden düzenlenmesinde bilimsel kuruluşların ve siyasal partilerimizin görüşleri alınacaktır.

Asayiş ve güvenliğin sağlanması

Değerli Milletvekilleri,

Ülkenin bozulan güvenlik ve asayişini, toplum ve yurttaş huzurunu ve Devlet itibarını ve güvenlik kuvvetlerine karşı sarsılan saygıyı biran önce sağlamak en başta gelen görevlerimizdendir.

Devletin varlığını ve ulusal bütünlüğümüzü bozacak davranışlar kesinlikle önleyecek, Devlet itibarı güçlendirilecek, can ve mal güvenliği, hukukun üstünlüğü ve kanun egemenliği sağlanacaktır.

Dernekler, toplantı ve gösteri yürüyüşü özgürlüğü Grev ve Lokavt ve Ateşli Silahlar ve bıçaklar hakkındaki kanunlara tanı saygı sağlanacak, uygulamadaki boşluklar giderilecektir.

Kaçakçılık olaylarıyla, özellikle silah kaçakçılığı ile ciddi olarak mücadele edilecektir.

Bütün dünya gençliği için kahredici bir afet haini almış olan afyon kaçakçılığının, her şeyden önce insanlık duygularını incittiği inancında olan Hükümetiniz bu mesele üzerine önemle eğilecektir. Afyon üreticilerine daha iyi bir geçim alanı gösterilecektir.

Genel güvenlik kuvvetleri kuruluşları özellikle toplumsal olaylarda üzerlerine düşen görevleri yapabilecek biçimde güçlendirilecektir. Kadro bakımından yeterli, hareket yeteneği üstün, modern araç ve gereçlerle donatılmış bir hale getirilecektir, özellikle toplum polisinin eğitimine önem verilecektir.

Güvenlik kuvvetlerinin tarafsızlığı mutlaka sağlanacaktır.

Büyük mal ve can kaybı doğuran trafik kazalarını önlemede etkili bir denetleme sisteminin geliştirilmesi ve kuruluşun araç ve gereç bakımından da güçlendirilmesi sağlanacaktır.

İdarenin tarafsızlığı kesin olarak sağlanacaktır. Her türlü kayırma, partizanlık ve iltimas önlenerek, her çeşit yolsuzluklarla ciddi olarak savaşılabacaktır.

Devlet kesimini yeniden düzenleme

Değerli Milletvekilleri,

Devlet kesiminin yeniden düzenlenmesi konusunda çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Ancak bunlara bir yön verilmediği gibi sahip çıkan da olmamıştır. Bu alanda üç konuda çabuk davranmak kararındayız.

1. Devlet kesiminin yeniden düzenlenmesinin genel yönünü ve stratejisini saptamak üzere en kısa zamanda yargı, politika, idare, askerlik ve üniversitede üstün başarılı ve tecrübeli kişilerden yüksek düzeyde bir Danışma Kurulu kurulacak ve önceden belirtilecek kısa bir sürede Başbakan'a bir ön çalışma raporu vermeleri istenecektir.

2. Bakanlıkların Kuruluş kanunları günün icaplarına uygun olarak hazırlanacaktır.

3. Kamu iktisada Teşebbüslerinin kârlılık ve verimlilik ilkelerine ve modern işletmecilik kurallarına uygun olarak çalışmaları esastır. Bu kuruluşların siyasi baskıdan uzak fakat etkin bir ekonomik ve malî denetim altında çalışmaları şartlarının hazırlanması önemlidir, iktisadi Devlet Teşebbüslerinin ve ortaklıklarının reorganizasyonu hakkındaki çalışmalar kısa zamanda değerlendirilecek ve varılan kararlar uygulamaya konacaktır. Aynı ve ilgili konularda çalışan teşebbüslerin holdingler hainde toplanmaları ve Devlet Yatırım Bankasının gerçek bir Kalkınma Bankası haine getirilmesi üzerinde ciddiyetle durulacaktır.

4. Dış ticaret, döviz, gümrük himayesi ve başkaca dış ekonomik ilişkiler konusundaki politikalarda yakın bir işbirliği sağlanacaktır. Bu konuda reform hazırlıklarını yapmak ve yürütmek üzere bir "Dış Ekonomik ilişkiler Bakanlığı" kurulmuştur. Dış ekonomik işlerin en etkin biçimde yürütülmesi ile ilgili görevler ve bugün var olan birimler bu bakanlığa bağlanacaktır. Ayrıca Anayasanın 117 inci maddesi hükmüne de uygun olarak bu konularda Devlet kuruluşu dışındaki kuruluşlara devredilmiş görev ve yetkiler geri alınacaktır. Devlet eliyle ihracat ve ithalât yapan ülkelerin ihracat ve ithalât işlerinde muhatapları prensip olarak bu bakanlık olacaktır. Bu yolla, ihracatçıların aralarındaki tutarsız rekabetin olumsuz etkileri önlenecektir.

Enerji ve Tabii Kaynaklar

Enerji sorunu, içinde bulunduğu dağınıklıktan kurtarılacak yeni bir düzene konulacaktır. Bu amaçla uzun vadeli bir enerji plân ve programı hazırlatılacaktır. Enerji politikası öncelikle öz kaynaklarımıza dayandırılacaktır.

Petrol kaynaklarının arama ve işletilmesinde Anayasaya uygun olarak, yeni bir politika uygulanacaktır. Bu konuda ihtisaslaşmış Devlet kuruluşuna öncelik verilecektir.

Petrolde üretimden alınan Devlet payı ve başkaca vergilerin bütün dünyada uygulanan düzeye ulaştırılması sağlanacaktır.

İthal malı ham petrolün de fiyat yönünden en uygunlarını elde etmek için sınırlayıcı hükümlerin kaldırılması sağlanacaktır.

Ulusal petrol sanayinde Petrol Ofisi, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına bağlanacak; Türkiye'de ana depo satış işleri Devletleştirilecek ve bu yeni ulusal örgüt el ile yapılacaktır. *(CHP sıralarından "bravo" sesleri)*

Yakıt kullanılmasında ulusal çıkarlarımıza en uygun plân ve program hazırlatılacaktır.

Linyit üretimi ve dağıtımı Devlet eliyle yapılacaktır. Devlet kuruluşları tarafından meşğul olunmayacak kadar küçük linyit yataklarının Devlet eliyle yapılacak işletme projelerine göre madenci teşebbüsler eliyle işletilmesi sağlanacaktır.

Maden aramaları bugünkü dağınık ve kontrolsüz düzenden kurtarılacak, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü ihtisas kuruluşları haline getirilerek aramalar daha etkili kılınacaktır.

Boraks gibi stratejik madenler yurt ekonomisindeki önemine ve yerine göre Devletleştirilecek ve her halde madenlerimiz yabancı etkilerden kurtarılacaktır. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Maden ihracatı Devlet ve kamu kuruluşlarınca kontrol edilecektir.

Maden Dairesi hızla yeniden örgütlenecek, maden işlerini etkili biçimde kontrol eden bir örgüt haline getirilecektir.

Ham cevherden çok, yarı işlenmiş veya tam işlenmiş maden ürünleri ihracatını sağlayacak tedbirler alınacaktır.

Madencilik yatırımlarının artırılması, hızlandırılması ve kontrolü için gerekli tedbirler sağlanacaktır.

Türkiye Enerji Kurumu dışında kalan belli başlı elektrik üreten şirketlerin bu örgüte bağlanması için gereken tedbirler alınacaktır.

Elektrik İşleri Etüt İdaresi ilerde kurulacak Devlet Proje Ofisinin çekirdeğini teşkil edecek ve bu amaçla statüsü en kısa zamanda düzenlenecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Sosyo-ekonomik tedbirlerle orman içi ve kenarı köylerle, orman dışı geri kalmış, kuraklığa ve erozyona mâruz bölgelerimizde yaşayan yurttaşların kalkındırılmasına, Anayasamızın öngördüğü sosyal ve ekonomik haklardan yararlanma oranlarının artırılmasına çalışılacaktır. Ormanlarımızın korunması, ileri ormancılık tekniği ile ormanların veriminin ve alanının artırılması için gerekli tedbirler alınacaktır.

Ormanların verim gücü oranında, entegre düzende, millî sermaye ile orman ürünleri endüstrisi kurulması ve tüketim fazlasının ihracı üzerinde önemle durulacaktır.

Şehirleşme harekât ve çalışmaları bilimsel kurullarla ve yerleşme merkezlerinin geleceği,-teknolojik ilerlemelerin hızı da göz önünde tutularak-etkin biçimde düzenlenip uygulanacaktır.

Kıyılarımızdaki tarihî ve turistik nitelik taşıyan Devlet topraklarının elden çıkarılmaması ile ilgili tedbirler sıklaştırılacak, özel mülkiyet konusu toprakların Anayasa gereğince kamu yararına kullanılması ile ilgili tedbirler alınacaktır.

Hisse senedi ve tahvillerin halka arzını, halka açık anonim şirketlerin kuruluş ve işleyişini düzenleyecek ve bu konularda etkin bir denetimi mümkün kılacak mevzuat hazırlanacak, sermaye piyasasının gelişmesinde ve düzenli bir şekilde işlemesinde yer alacak diğer kuruluşların gelişmesini sağlayıcı tedbirler alınacaktır.

Çalışma hayatında huzuru sağlayacak her türlü tedbir alınacak; özellikle, İş Kanunu, Tarım İş Kanunu ve Çıracılık Kanunu tasarılarının en kısa sürede kanunlaştırılması için hazırlanacak tasarılar Meclislerimize getirilecektir.

Sendikalar Kanunu ile Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt kanunları birlikte ele alınarak birbirlerini tamamlayan bu kanun arasındaki çelişmeler giderilecektir. Ulusal ekonomiye zarar veren sosyal patlamalara sebep olan aksaklıklar öncelikle hukukî tedbirler yoluyla giderilecektir.

İşçilerin müteşebbise ortak olması prensibinin uygulanması konusu incelenecektir.

Dış Politika

Değerli Milletvekilleri,

Hükümetinizin dış politikası büyük Atatürk'ün çizdiği temel ilkeler gereğince yürütülecektir.

Gerçekçiliğe ve bilime dayanan dinamik bir politika uygulanacaktır.

Milletlerarası ilişkilerimizde millî çıkarlarımızın gereklerini daima göz önünde tutarak Türkiye Cumhuriyetinin geleneksel tutumuna uygun şekilde barış, iyi niyet, haklara karşılıklı saygı ve işbirliği anlayışı ile hareket edilecektir.

Birleşmiş Milletler Yasasında yer alan ilkelerin milletlerarası ilişkilere hâkim kılınması amacını güden bütün çalışmalara olumlu katkıda bulunacağız.

Türkiye, dün olduğu gibi, bu günde, Birleşmiş Milletler örgütü, Avrupa Konseyi, Avrupa Ortak Pazarı gibi üyesi bulunduğu milletlerarası örgütlerle ilişkilerini geliştirmeye önem verecektir.

Güvenliğimizin en sağlam dış teminatını bir savunma örgütü olarak kurulan ve bu niteliğini koruyan Atlantik ittifakına üyeliğimizde buluyoruz. NATO'nun Avrupa'da güvenilir bir barışın gerçek şartlarının görüşüldüğü bir forum olarak da dış politika hedeflerimize uyan bir rol oynadığı inancındayız.

Mensubu bulunduğumuz Avrupa Kıtasında gerçek bir güvenlik ve işbirliği ortamının yaratılması yönünde yapılan çalışmalara art niyetsiz bir tutumla, olumlu açıdan bakarak ilgi göstermeye ve katkıda bulunmaya devam edeceğiz.

Amerika Birleşik Devletleri ile karşılıklı saygı ve anlayışa dayanan sıkı dostluk ve ittifak ilişkileri içinde bulunuyoruz. Zaman zaman bazı meselelere farklı açılardan bakmakta olmamız, ülkelerimiz arasında karşılıklı anlayış ve samimiyete dayanan dostluğun tabii sayılması gereken bir tezahürü, sağlamlığının en açık delil ve her iki ülkenin mensup olduğu Batı Dünyasının siyasal felsefesinin icabıdır.

Geleneksel politikamıza uygun olarak, büyük Kuzey komşumuz Sovyetler Birliği ile ilişkilerimizin, iyi komşuluk ve 1921 Moskova Antlaşmasının ruhuna uygun bağımsızlık, toprak bütünlüğü ve içişlere karışmama esaslarına dayandırılmak suretiyle güven artırıcı yolda daha da gelişmesini mümkün görmekteyiz.

Yakın dostlarımız İran ve Pakistan ile mevcut, samimî ve sıkı ilişkilerimizi, CENTO ve RCD gibi ahdî bağlarımız çerçevesinde geliştirdiğimiz çok taraflı işbirliği ile kuvvetlendirmeye ve her alanda daha ileri götürmeye çalışacağız.

Aramızda değerli tarihsel ve geleneksel bağların mevcut olduğu Arap ülkeleri ile olumlu ilişkilerimizi geliştireceğiz.

Bu ülkeler ile İsrail arasında yıllardan beri süregelen kanlı anlaşmazlığın, biran önce bölgeyi barışa kavuşturacak, bütün ilgilileri memnun edecek bir çözüme bağlanmasını

dilemekteyiz. Bu çözümün Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 22 Kasım 1967 kararı çerçevesinde aranmasının en uygun yol olduğu kanısındayız.

Son zamanlarda kamuoyumuzun üzerinde durduğu Kıta Çin'i ile siyasal ve ekonomik ilişkiler kurulması sorununu, millî çıkarlarımıza uygun olup olmadığı yönünden önemle incelemekteyiz.

1959 yılında Kıbrıs meselesinin hali için ilgili taraflarla bazı anlaşmalara vardık. Biz bu anlaşmalara daima saygı gösterdik ve karşı taraftan da saygı bekledik. Aralık 1963 de bu anlaşmalar kanlı bir şekilde olupbittiye getirilmek istendi; fakat Cemaatimizin kahramanca direnişi buna imkân vermedi. Biz, o zaman olduğu gibi bugün de, soydaşlarımızın haklarının ve ulusal güvenliğimizin çiğnenmesi karşısında, anlaşmalar hükümlerine uygun olarak, her türlü tedbiri almaya kararlıyız.

Kıbrıs sorununa barışçı yollarla çözüm bulmak amacıyla üç yıla yakın bir süredir devam edegelen Cemaatler arası görüşmeler haddinden fazla uzamış bulunuyor. Bu görüşmelerde Türk Cemaati daima sabırlı, olumlu ve yapıcı bir tutum içinde bulunmuştur. Görüşmeler devam ettiği bir sırada, taraflardan birinin, görüşmeleri mümkün kılan başlangıç mutabakatının tamamen dışına çıkarak son derece aşırı bir davranış içine girmesinin, karşı tarafı da mukabil isteklerde bulunmakta haklı bir duruma getireceği göz önünden uzak tutulmamalıdır.

Kıbrıs Türk Toplumunun anlaşmalarla sağlanan haklarına Rum idarecilerinin yeni bir saldırısı karşısında, Türkiye, elinde olan her imkânı kullanarak soydaşlarının ve Türkiye'nin güvenliğini korumaya öteden beri olduğu gibi bu gün de kararlıdır. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Sayın Üyeler,

Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ortaklık ilişkilerimiz 1963 yılında kurulmuştur. Geçiş dönemi kapsamını tespit eden belgeler 23 Kasım 1970 de imzalanmıştır. Bu belgeler ve yürürlüğe girmeleri ile ilgili işlem bazı eleştirilere uğradı. Bunlardan haklı olanların incelenmesine ve kapsadıkları konuların uygulama sırasında anlaşmada öngörülen imkânlar çerçevesinde süratle iyileştirilmesine çalışılacaktır.

Milli Savunma

Sayın arkadaşlarım,

Bağımsız Cumhuriyetimizin, ulusal varlık ve bütünlüğümüzün başlıca teminatı ve Millî Savunma gücümüzün temel unsuru olan Türk Silahlı Kuvvetlerine huzursuzluk veren bünye dışı etkenleri hızla ortadan kaldırmak kararındayız.

Yürürlükteki mevzuatın Silahlı Kuvvetlerin komuta ve yönetimindeki özelliklerle bağdaşmayan hükümlerinde gerekli düzeltmeler yapılacaktır.

Silahlı Kuvvetlerimizin savaş araç ve gereçlerini yurt içinden sağlanması için harp sanayine yönelmeyi gerekli ve zorunlu görüyoruz. Bu bakımdan yurdumuzda ağır sanayin ilerlemesine paralel olarak harp sanayin geliştirilmesine gayret edilecektir.

BAŞKAN — Sayın üyeler, açık oylamada oyunu kullanmayan arkadaşımız var mı? Yok. Oylama işlemi bitmiştir.

Buyurun efendim.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) —

Büyük Meclislin Sayın üyeleri,

Yüce Meclisimizin manevi kişiliğinde asil Milletimize son olarak şu hususları arz etmek istiyorum.

Toplumdaki bunalım belirtilerinin derin nedenlerine Hükümetiniz zaman geçirmeden çareler aramak azmindedir. Sanayileşmeye hız verilecek, toprak reformu, tarım, orman ve hayvancılık üretimini ve su ürünlerinin artırılması için gerekli tedbirler hemen ele alınacaktır.

Eğitim sistemimizde kökten reform yapılacaktır. Gelir dağılımını sosyal adalete daha uygun hale sokmak için maliyemiz, vergi sistemimiz, yurdun gerçeklerine ve bilim verilerine göre, tekniğin gerektirdiği yönde tereddütsüz reformdan geçirilecektir.

Bunların ve bunlara benzere reformların sonuçlarından bazıları hemen alınır; bazıları ise az çok uzunca bir süre sonra meyvelerini verir.

Her halde artık Anayasanın öngördüğü reformların yapılmadığı veya ele alınmadığı söylenemeyecektir.

Ortamin bu şekli almasından sonra, Cumhuriyet kanunlarını hiçe sayarcasına ve “eylem yapıyoruz, devrimciyiz, şariatçıyız, mukaddesatçıyız” gibi sözlerle Devlet düzenine karşı zorlama davranışlarını sürdürenler, Devleti bütün heybeti ile karşılarında bulacaklarından ye Cumhuriyet Kanunlarının pençesine verileceklerinden biran bile şüphe ederlerse, çok yanlışmış olacaklardır. *(C.H.P. sıralarından “bravo” sesleri, alkışlar)*

Türk gençliğinin Atatürk ilkelerine bağlılığına, yapıcı ve yaratıcı gücüne güvenimiz tamdır. Gençlik sorunlarına eğilecek verimli bir çalışma ve öğrenme atmosferi içinde gelişmelerine imkân vermeyi önemli görev sayacağız.

Halkımız, huzur ve sükûn istiyor. Sabahleyin evden çıkan yavrusunun akşama yaralı mı döneceğinin, yoksa hiç mi gelemeyeceğinin yürek yakan kuşkusu içinde yaşayan ana ve babaların acılarına mutlaka son verilecektir. Bu uğurda Hükümet gereken her tedbiri Parlâmentoya sunacaktır.

Kanunların pervasızca çiğnendiği bir Devlete gerçek anlamıyla Devlet denemez. Türk Ulusu güçlü ve düzenli devletler kurmasını ve sürdürmesini tarihin her çağında bilmiş bir ulustur.

Türkiye’yi bölmek isteyenlere fırsat verilmeyecektir. Yurdumuzu Atatürk ülküsünden saptırarak, sağ, ya da sol bir diktatoryanın ve anarşinin kucağına asla ve asla düşürmemek Hükümetin en başta güdeceği amaçtır. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Sayın Milletvekilleri,

Programımızı sunmuş bulunuyorum. Güveninize lâyık görürseniz hizmetlerimize devam etmek imkânını bize vermiş olacaksınız. Kendim ve arkadaşlarım adına Yüce Meclisi saygılarla selâmlarım.¹ *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

¹ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 3, Cilt 12, Birleşim 80, Sayfa 393-401 Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi 10. Toplantı Yılı, Cilt 64, Birleşim 57, Sayfa 499-508*

6 Nisan 1971 Pazartesi

**33. Cumhuriyet Hükümetinin (I. Erim Hükümeti) Programının
Görüşmeleri Sırasında Yaptığı Konuşma**

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Kocaeli) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun Sayın üyeleri; bu ana kadar konuşan değerli senatör arkadaşlarımızın eleştirmelerine ve uyarılarına çok teşekkür ederim. Bundan sonra da konuşmalarımıza, Senatonun Tüzüğü uyarınca devam edeceğiz.

Şimdiye kadar konuşan bütün arkadaşların değerli mütalâalarını ben ve Bakanlar Kurulu üyesi arkadaşlarım üstün bir önemle takip ettik ve her birimiz kendi bakanlıklarımıza değinen hususlarda notlar aldık ki bu değerli fikirleri istifade ile inceleyelim diye.

Görüşmelerin şu noktasında, bundan sonraki konuşmaların, benim şu şimdiki konuşmam ışığında geçmesini sağlamak için şu bildiriye, şu konuşmayı yapmak istiyorum.

Bazı genel konuları her hangi bir tereddüde yer bırakmamak için açıklamayı faydalı sayıyorum.

Reform Hükümetinin programının Yüce Senatodaki değerlendirilmesinde ve Yüce Millet Meclisindeki güven oylamasında değerli üyelerin göz önünde bulundurmalarını bilhassa dileyeceğimiz bir konu vardır. Parlamenter düzene inancımız ve teklif ettiğimiz reformları bu düzen içerisinde gerçekleştirmeye kararlı oluşumuzdan tavizler vereceğimiz sonucu çıkarılmamalıdır.

Programımızda söylediğimiz gibi, içinde bulunduğumuz bu millî sınav döneminde T.B.M.M. nin Sayın üyelerinin bizden hiçbir tâviz yapılmasını beklemeden getireceğimiz reformları destekleyeceğine inanıyoruz. Programımızda belirttiğimiz ilkelerden ve reformlardan her hangi bir tâviz vermeye ne niyetimiz, ne de imkânımız vardır.

Atatürk devrimlerinin en önemlilerinden saydığımız lâiklik ilkesi yanında, ekonomik ve siyasal bağımsızlık içinde kalkınma da vazgeçemeyeceğimiz ilkelerdir.

Bu bakımdan lâiklik ilkesi ve Atatürk'ün eğitimde birlik ilkeleri hiçbir tartışmaya veya tereddüde yer vermeyecek biçimde uygulanacaktır. Kanunsuz olarak bazı kişiler veya derneklerce Anayasamızın 21 inci maddesinde belirtilen çağdaş bilim ve eğitim esaslarına aykırı ve izinsiz olarak açılmış Kuran kursları kapatılacak, Millî Eğitim Bakanlığının kontrolünde olanların denetimi en ciddi biçimde yapılacaktır. İmam-Hatip Okulları orta öğretim sistemine uyacak biçimde, sadece din görevlisi yetiştirecek sayıda ve nitelikte meslek okulları haline Millî Eğitim Bakanlığınca ıslâh edilecektir.

İktisadi, malî ve idari sahalarda yapmayı teklif ettiğimiz reformlara içten veya dıştan birçok menfaat gruplarının karşı çıkacaklarını ve türlü oyalama, geciktirme, yozlaştırma taktiklerine girişeceklerini biliyor ve bekliyoruz. Bu konularda ulusal çıkarlarımızı her türlü ufak kaygı veya iç ve dış çıkarların üstünde tutacak davranışımızda T.B.M. Meclisinin bize yardımcı olacağına güveniyoruz.

Toprak reformunun uygulanmasında uyutma taktiklerinden uzak bir tutum ile en kısa bir zamanda ve Anayasaya uygun olarak harekete geçmeye kararlıyızdır.

Millî eğitim ve maliye reformlarından tâviz vermeye zamanımız ve gücümüz yoktur. Sorunlarımız gün geçtikçe büyümekte, çözümleri güçleşmektedir.

Tabii kaynaklar ve enerji konularında programımızı aynen uygulamada her türlü çabayı harcayacağız.

Dış ekonomik ilişkilerimizi programda öngörüldüğü üzere verimli bir düzene sokacağız.

Bu sorunların en kısa bir zamanda çözümlenmemesini Türkiye'nin geleceğini tehdideder mahiyette görmektedir. Bu konulardaki ortak sorumluluğumuzu birlikte ve başarı ile yürütebilmek için bu görevi bize destek olacağınıza güvenerek aldık. Programımızda açık olarak belirtmeyi gereksiz saydığımız ve ancak Sayın Senatoda altını çizmeyi yararlı gördüğüm bir konu da, Anayasa kuruluşları ile Hükümetinizin ilişkileridir.

Bu ilişkiler, bu kuruluşların Anayasa düzeni içerisindeki yerleri göz önünde bulundurularak düzenlenecektir. Uygulamada bu kuruluşların sorunlarının çözümlenmesine en büyük yardımcı olmak kararındayız. Uzun yıllardır ele alınmamış veya çözümlenememiş reformlar yanında çok önemli bazı cari konularla da karşı karşıya olduğumuzu hatırlatmakta ve bu konularda da yardımlarınızı beklediğimizi belirtmekte yarar vardır.

Bütçe ve plân konularında ve hemen her alanda çözümlenmesi kaçınılmaz sorunlarla karşı karşıyayız. Bunlara da cesaretle el atmak durumundayız.

Pek değerli arkadaşlarım, burada çeşitli söylentilere sebeb olan yersiz bazı dedikodulara da cevap vermek isterim.

Hiç kimse ile hiçbir suçu örtmek veya gizlemek konusunda bir acılaşmamız yoktur. İşlenmiş her hangi bir suçun takipsiz kalması bizim düşüncemize uymuyor. Hiç kimsenin haksız yere kovuşturmayla uğramasına da razı olmayacağımız gibi, hiçbir suçun örtbas edilmesine de razı olamayız.

En derin saygılarımı sunarım. *(Şiddetli alkışlar)*

(Başbakan Nihat Erim milletvekillerinin konuşmalarından sonra tekrar kürsüye geldi)

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Kocaeli) — Sayın Başkan, Senatonun değerli üyeleri, arkadaşlarım; altı saati aşan bir zamandan beri Senatonun bütün grupları, bütün partileri ve şahsı adına konuşan değerli üyeler Hükümetimizin programı üzerindeki görüşlerini lütfettiler.

Her şeyden önce değerli üyelerin yeni kabineyi iyi dileklerle karşılamaları ve bu kabinenin başarısı için bütün kanatların, bütün partilerin, bütün grupların, şahısları adına konuşanların şimdiden olumlu bir tavır takınmış olmalarını arkadaşlarım adına ve kendi şahsım adına şükranla karşılarım.

Programımızın her yerinde söylediğimiz gibi, dün akşam ve bu akşam yaptığım açıklamalarda da tekrar ettiğim gibi, biz bu kabineyi ve bu reformları Parlâmentoya inanarak, güvenerek benimsedik, programımıza koyduk ve bu inancımızı şu anda muhafaza ediyoruz. Bu inancımızı kaybettiğimiz anda asla tavizci, idareyi maslahatçı bir Hükümet olma yoluna sapmayacağız, bize düşeni yapacağız. Ama ben eminim

ki, memleketimizin içinden geçmekte olduğu özel şartları göz önünde tutan Parlâmentomuzun iki Meclisi Hükümetinizin iyi niyetine, Hükümetinizin partizan olmayacağına ve yalnız memleketin yüksek menfaatlerini düşünerek kanunlar hazırlayıp yüksek huzurunuza getireceğine itimat edecek ve memleketin beklediği bu reformların yapılmasına en büyük katkıda bulunacaktır.

Değerli arkadaşlarım, adını ettiğimiz başlıca reformlar; Toprak reformu, eğitim reformu ve malî reformlar, vergi reformları Türkiye'nin olmak ya da olmamak dâvası haline artık gelmiştir ve bu konuda kaybedilecek bir dakikamız bile kalmamıştır.

İkinci Dünya Harbinden sonra toprak reformu yapmayan memleket dünyada parmakla sayılacak kadar as kalmıştır. Japonya bile şu kadar, 100 milyon aşan nüfusu ile daracak toprağı ile adam başına 10 dönüm toprak vermek pahasına toprak reformu yapmak zarureti duymuştur. Sulu ziraat yapıyor, pirinç ziraatı yapıyor, çok önemli neticeler alıyor.

Kaldı ki, bizim memleketimizde toprak reformu, tarım reformu yalnız bir üretimi çoğaltma meselesi değildir. Hatta yalnız bir sosyal mesele de değildir; yani topraksız toprak vermek meselesinden de ibaret değildir. Yurdumuzun öyle bölgeleri vardır ki, az da olsa orada 20 bin dönüm, 30 bin dönüm toprak, içindeki köyleri ve insanları ile beraber bir insana ait bulunmaktadır. Bu, içinde yaşadığımız asırda her şeyden önce insan haklarına aykırı bir durumdur. Bunu mutlaka ortadan kaldırmamız lâzımdır.

Eğitim reformuna gelince; değerli arkadaşlarım, hep bilirsiniz çok defa söylemişlerdir kıymetli arkadaşlarımız, beş yıllık programlar, bütçeler vesilesi ile eğitim konusu üzerinde durmuşlardır. Bende bu parlamentonun üyesi olarak onlardan bir tanesiyim, eğitim reformu üzerinde durmuşumdur, makaleler yazmışımdır. Ve benim derin inancım yıllardan beri, Türkiye'nin III. Selim zamanından beri türlü modernleştirmeyi tamamlamamış olmasının sebebin, eğitimde güdülecek yolu iyi seçmemiş olmaktandır.

Ne yazık ki, Tanzimatta bir Napolyon sistemi liseleri seçmişizdir. Napolyon sistemi liseler bizim gibi memleketler için lükstür. Bir insan 16 sene okumadan hayata atılmıyor, bir meslek sahibi olamıyor. Bizim gibi memleketlerin geniş ölçüde eğitimde eşitliği yaratması ancak, en nihayet 8 senede gençleri bir mesleğe kavuşturması ile mümkün olabilirdi.

Biz programımıza eğitim reformunu alırken bu müşahededen hareket ettik. Şimdi gerek toprak reformunu olsun, gerek eğitim reformunu olsun kendi şahsi müşahedelerimizle kendi amatörce inançlarımızla, görüşlerimizle ele alacak değiliz. Her iki reformu da şimdiye kadar ele almış, başarmış ve çok olumlu neticeler almış olanı memleketlerin denemelerinden istifade edeceğiz. Kendi uzmanlarımızın yanı sıra onların uzmanlarını da katacağız. Ama en kısa zamanda, diyebilirim haftalar içinde, diyebilirim ki iki ay, üç ay içinde behemehâl başlayacak noktaya getireceğiz. Kaydedecek zamanımız yoktur.

Bizim hükümetimizin belki bu reformları başlayıp sonuna kadar götüremez, vakti buna mimde etmez. Ama o tarzda başlamak, o tarzda plânlamak istiyoruz ki, biz neden sonra gelen hükümetler ancak buna devam etmek çaresi karşısında kalsınlar, geri dönemesinler, durduramasınlar. Bazı arkadaşlarım bu noktalara temas ederken

programda fazla tafsilat bulmadıklarından şikâyet ettiler. Haklıdır. Ama kendilerinin anlayışlarına, insaflarına bırakıyorum. Hükümet kurulalı bir hafta oldu. Bu hafta içinde 25 bakanlığın her birisinin programa girmesi gerekli mevzularını bakanlıklardan istedik. Eğer onları olduğu gibi buraya getirir idik 200 sahifelik bir programla huzuruza çıkmış olacaktır. Taraya, taraya, azalta, azalta, prensiplere irca ede, ede bu noktaya getirdik ve bilhassa şuna dikkat ettik.

12 Mart tarihli muhtıranın 2 inci maddesinde zikredilen hususlar, Sayın Cumhurbaşkanının ondan sonra yayınladığı bildiri ve Sayın Cumhurbaşkanının parti liderleriyle konuşmalarında ortaya koyduğu fikirleri programımızın ana ilke çerçevesi saydık ve o çerçeve içinde belli başlı reformları ve onlara bağlı, onların yanındaki diğer önemli konuları aldık.

Programda da işaret ettiğimiz gibi, bu programda zikredilmemiş noktaların ele alınmayacağı, yapılmayacağı, terk edileceği gibi bir düşünce, çok rica ederim, arkadaşlarımda hâsıl olmasın, ikinci Beş Yıllık Plân tatbik edilmektedir. 1971 bütçesi yürürlüktedir. Biz programımızda işaret ettiğimiz zorunlu değişiklikleri yapmadığımız yerlerde hem ikinci Beş Yıllık Plânı uygulayacağız, hem de 1971 bütçesini uygulamaya devam edeceğiz. Bu suretle devletin devamlılık vasfına hâlel getirmemeye çalışacağız.

Ama bizim reform olarak yapmaya zaruret gördüğümüz yerlerde gerekli değişiklikleri vakit geçirmeden Yüce heyetlerinizin huzuruna getireceğiz.

Bu önbilgilerden sonra, konuşan arkadaşlarımdan, gecenin bu geç saatinde temas ettikleri, her noktaya değinmeksizin bellibaşlı bazı noktalarda izahat vermek istiyorum.

Seçim Kanunu konusuna birkaç arkadaş temas etti ve programda Seçim Kanunundan çok kısa bahsedildiği ifade edildi. Biliyorsunuz Seçim Kanunumuzun ıslahatı bizim Hükümetimiz kurulmadan evvel de partilerarası bir müzakereye mevzu olmuştu. Ama arkadaşlar, bu gibi konular partiler arasında müzakere edildiği zaman, partililik fikirleri araya girdiği zaman, en objektif olanı seçilemiyor, partilerin o günkü menfaatlerine uygun olan fikirler öne sürülüyor ve partiler arasında bir çekişme oluyor; ondan sonra bir uzlaşmaya varılıyor; o uzlaşma da maalesef rejimin ve memleketin en lehine bir netice olmuyor.

Bu Hükümetin en büyük özelliği, bir kere başkanının hiçbir partiye bağlı olmayışı, yanımdaki arkadaşlarımdan bir kısmının partili fakat daha büyük bir kısmının idaremizin çeşitli sahalarında sıvrılmış, temayüz etmiş, ehliyetlerini ispat etmiş arkadaşlardan mürekkep olmalarıdır.

Benim şahsan bir seçim endişem, falan seçimi kazanmak gibi bir hedefim yok. Yanımdaki arkadaşlarımdan da böyle bir endişeleri yok. Biz Türkiye'deki demokratik parlamenter rejimin arızasız yaşaması, bundan sonra yeni bir arızaya uğramaması için seçim sisteminde şimdiye kadar görülen aksaklıkları, bir arkadaşım bütün teferruatı ile temas etti, Sayın Kasım Gülek en sonra temas etti. Onlarla, Partiler Kanunundaki bozuklukları paylaşıyorum, Seçim Kanunundaki bozukluklar ve o yüzden uğradığımız zararlar, Parlâmentonun çalışmalarının gereği gibi iyi işleyememesi... Bütün bunlar dışarda, yani Parlâmento dışında itiraf edelim ki, biz bizyiz arkadaşlar, bizim itibarımıza bir şey katmadı, bilâkis eksiltti.

Bir komisyon toplandığı zaman o komisyonun gündeminde 26 madde bulunursa haklı olarak vatandaş sormaz mı, bu 26 madde gündemde birikinceye kadar siz nerede idiniz?

Geçende Millet Meclisinin Dışişleri Komisyonu toplandı. Gündeminde 18 madde mi ne vardı. Dışişlerinin ileri gelen bir memuru eğildi kulağıma, “Hocam 8 inci sıradaki maddeyi lütfen öne aldırın, ayda 500 bin lira kaybediyoruz. Bu burada aylardır bekliyor” dedi. Böyle haller oluyor.

Biz mutlaka Siyasi Partiler Kanununa, Seçim Kanununa ve bu arada Meclislerin çalışmalarına bir hız vermek, bir intizam vermek bugünkünden daha ciddî bir hale sokmak zorunluğundayız. Bunların bir kısmı Hükümete taallûk ediyor, Hükümetin teklifi olacak şeyler, bir kısmı da partilere, Meclislerin yöneticilerine taallûk etmektedir.

Hükümetin bu reformları yapabilmesi için Meclislerin de Hükümete ayak uydurması, aynı hızla çalışmalarını ayarlaması lâzımdır. Komisyonlar ayda bir defa lütfen toplanır; iki saat çalıştıktan sonra komisyon üyeleri yavaş, yavaş salondan çıkmaya başlar; komisyonu toplayabilmek için 9 kişi lâzım, 6 kişiyi bulursunuz. Yahut falanca berberde idi demin, gidip baksanıza, acaba orada mı hâlâ, feşmekâncayı şu koridorda gördüydüm, orada mı diye üye toplarsak, vekâletlerden gelen 10-15 umum müdürün önünde oluyor, bütün bunlar ondan bütün şehre yayılıyor, memlekete yayılıyor. Elbette ki, bunlar rejimin, Parlâmentonun itibarından her seferinde bir şeyler götürüyor.

Artık yalnız Hükümet olarak değil, Parlâmento olarak da silkinmemiz ve Parlâmentodan milletin, memleketin beklediğini; Hükümetten milletin, memleketin beklediğini elbirliği ile verecek bir yola koyulmamız gerekmektedir.

Binaenaleyh, biz Seçim Kanununu Hükümet olarak göreceksiniz, bilhassa önseçimden büyük şikâyet vardır; o önseçimden olan şikâyetleri hakikaten rejimimizi dejenere edecek, soysuzlaştıracak bir hal almıştır, tin seçimler; onları bertaraf edecek, dünyadaki en iyi örnekleri de göz önünde tutarak kısa zamanda güzel bir Seçim Kanunu yapıp huzurunuzla getireceğiz.

Arkadaşlarımızın bu konuda şüpheleri olmasın. Kısa yazmamızın sebebi; ezberden bir şey söylememiş olmak için, kendi şahsi mütalâalarımızı, biz burada program diye getirmemiş olmak için böyle yaptık. Ben vazifeyi ilk aldığım zaman da söylediğim gibi, bilimin ve tekniğin gösterdiği yolda, emrettiği şekilde hazırlanacağız ve huzurunuzla öyle geleceğiz. Seçim Kanununda ve her konuda...

Sayın Millî Birlik Komitesi sözcüsü arkadaşım, uyuşturucu maddeler meselesinde, “Bir yabancı menfaate inşallah âlet olunmamıştır” dediler. Müsterih olsunlar. Ben yazdım elimle o maddeyi. Hakikaten bugün afyon kaçakçılığı yalnız falan, falan memleketin değil, bizim memleketimiz de dâhil olmak suretiyle bütün dünya gençliğini kahredici bir afet halini almıştır. Bunu bizim afyon eken bölgeler halkımızın geçimini bugünkü muhafaza etmek değil, bugünkünden daha iyi bir seviyeye götürmeden yasak ettirmeyiz arkadaşlar Buna emin olunuz. Bugünkünden daha iyi bir seviyede, daha modern, daha ileri bir tarım metodu mu olur, başka bir geçim tarzı mı olur, onu o bölgelere getirmeden bu mesele bizim nazarımızda halledilmiş olmayacaktır ve böyle bir yola asla girmeyeceğiz.

Ortak Pazar üzerinde mütalâalar oldu. Biliyorsunuz arkadaşlar, Ortak Pazarı biz güç safhada devraldık. Ben ve Hükümetteki arkadaşlarımız prensip olarak Türkiye’nin Ortak Pazar üyesi olmasını kabul etmiş insanlarız. Zaten Ortak Pazar’a 1963 te girilmiştir. Ortak Pazara Türkiye’nin girişi, ekonomik önemi yanında, ondan bence daha

üstün, siyasi önem taşıyan bir husustur. Ekonomik bakımdan katma protokol birtakım tenkidlere uğramaktadır. Biz bunları değerlendireceğiz ve elimizdeki ahdî imkânlar neye müsaade ediyorsa, azami ölçüde onlardan faydalanacağız.

Nitekim bundan üç gün evvel Ortak Pazarın Ankara'da bir toplantısı oldu. Fransız dış işlerinde memur Devlet Bakanı M. Bourge ve onun yanındaki Ortak Pazar üyesi memleketlerin temsilcileri bana geldiler. Kendileri ile yarım saat kadar görüşebildim; o yarım saat içinde durumu anlattım. Öğleden sonraki toplantıda, akşam kendileri ile buluştuğum zaman bana müjde ettiler, "Sizin, Türk Heyetinin teklif ettiği her noktayı itirazsız ve münakaşasız kabul ettik, ama zannetmeyin ki, biz Noel Babayız. Türkiye'nin bugünkü durumunu ve Türkiye'de demokrasinin kurtulmuş olmasını, yaşamakta olmasını göz önünde tutarak, Türkiye ile bu maddeler üzerinde bir münakaşa açmayı doğru bulmadık, olduğu gibi kabul ettik" dediler.

Ümide diyorum ki, bundan sonra da, yine onlarla, nasıl müzakere edileceğini bilen insanlar olacak, Dışişleri Bakanı arkadaşım o teşekküllerin birinin en yüksek mevkilerinden birini terk ederek memleket vazifesi için Ankara'ya koşmuştur. Bendeniz az, çok bu konularla 30 senedir meşgul olan, birçok kongrelere konferanslara iştirak etmiş ve onlarla konuşmuş bir arkadaşınız olarak; Türkiye'nin lehine ne elde edilebilecekse onu elde etmeye bütün gücümüzle çalışacağımıza size teminat verebilirim.

Zannetmiyorum ki, Türkiye'yi Ortak Pazarın mamullerini sattığı bir pazar haline getirtmeyeceğiz. Programımızda bilhassa işaret ettik, sanayileşmeye çok önem veriyoruz. Ağır sanayii kurmak istiyoruz, Millî Savunma sanayiine temel olsun, diye. Bunları biz bos lâflar olarak söylemiyoruz. Bütün siyasi kaderimizi, siyasi haysiyetimizi terazinin bir kefesine, öbür kefesine de bu sözlerimizi koyarak söylüyoruz. Ve gördüğünüz gibi bazıları için müddet koyuyoruz, 6 ay zarfında bunları yapacağız diyoruz. İkinci aşamada şunları yapacağız diyoruz. Yapacağız. Yani biz kanunlar hazırlayıp sizlere getireceğiz, siz de bize yardımcı olur ve bu kanunları buradan süratle çıkarırsanız bunları gerçekleştirmemek için hiçbir sebep kalmayacaktır.

Toprak reformunu biz 1961 Anayasasının gösterdiği istikamette ve 1961 Anayasasının garantisi içinde yapacağız. Başka türlü bir toprak reformunu, her iki istikamette düşünmüyoruz.

1961 Anayasası bizim elimizdedir; demin sözlerimin başında arz ettiğim gibi, bizim programımızın ana çerçevesi bu 12 Mart muhtırası ile ve onu takibeden Cumhurbaşkanının bildirileri ile tayin edilmiştir. 12 Mart muhtırası da bize 1961 Anayasasındaki reformların uygulanmasını ve ona uygun bir demokratik Hükümet kurulmasını öngöstermiştir. Biz de ona uyarak ve inanarak 1961 Anayasası sınırları içinde bir toprak reformu yapacağız. Bu şekilde toprak reformu yapmış ve basan kazanmış olan memleketler vardır. Başta da söylediğim gibi, kendi çalışmalarımızı, kendi uzmanlarımızın gayretlerini, yabancı muvaffak olmuş uzmanların gayretleri ile birleştirerek toprak reformunu meydana getireceğiz.

Arkadaşlarımdan bazıları sosyal güvenlik konularına değindiler. Arkadaşlarımı tatmin etmek için şunu haber vereyim; programımızda var ama tafsillatlı olmadığı için belki bir tereddüt uyanmış olabilir. Esnaf, küçük sanat erbabı ve küçük sanayici ve serbest mesleklerde çalışanlar için hastalık, yaşlılık, kaza ve ölüm dallarında en elverişli sigorta olanaklarını sağlamaya çalışmayı da Hükümetimiz kendisi için bir görev saymaktadır.

Keza, hekimler, eczacılar, diş hekimleri ile mimar ve mühendislerin de sigortalı konusu üzerinde şimdiden çalışmalara başlanmıştır. Hükümetimizin tekrar edeyim ki, henüz bir haftalık ve sizin güveninizi henüz almamış ve almaya çalışan bir Hükümet olarak, bundan daha fazla bir çalışmaya girişemeyeceğini de elbet teslim edersiniz.

Genel sigorta, kademeli olarak tatbik edilmek suretiyle halkın bilhassa tedavi hizmetlerinden eşit oranda ve dilediği hastanede tedavi edilmek suretiyle faydalanmaları sağlanacak ve dar gelirli vatandaşların ücretsiz bakımı temin edilecektir.

İhtiyarlık sigortası için gerekli hazırlıklar yapılacaktır. Sigorta aynı zamanda sağlayacağı ek kaynaklar sebebiyle de tedavi standartlarını artıracaktır.

İçişleri konusuna da temas eden Sayın Bekata, Sayın Karavelioğlu, Sayın Madanoğlu ve Sayın Alpaslan'ın; iç güvenlik, güvenlik kuvvetlerinin ve idarenin tarafsızlığı, silah ve afyon kaçakçılığı, vatandaş ve toplum huzurunu sağlama, anarşik hareketlere biran evvel son verilmesi, yolundaki dilekleri programda esasen yerlerini bulmuş ve Hükümet bunları kendisinin ele alacağı görevler arasına koymuştur.

Sayın Cemalettin İnkaya, "Atatürk ilkelerinin Hükümet bir tarifini yapsın, Atatürk ilkeleri nedir?" dedi.

Hükümet, Atatürk ilkelerinin tarifini kendi programında yaptı ve kendi anladığı şekilde bu programı meydana getirdi. Bize göre Atatürk ilkeleri bu programda yazılmış olanlardır ve bu programda yazıldığı gibi anlaşılmak lâzımdır.

Kendileri Anayasa değişikliklerinden bahsettiler. Biz ana görevimizi Anayasayı uygulamak olarak görüyoruz. Bu bakımdan bir değişiklik düşüncesi ve görüşü şu anda bize hâkim değildir. Biz Parlâmentoya güvendiğimizi, reformları bu Parlâmento ile iyi ilişkiler kurarak, iyi niyetle, açık kalple Parlâmentoya anlatarak, Parlâmentodan yardım göreceğimiz kanaati ile vazifeyi aldık. Ümidediyorum ve biliyorum ki; bunda hayal kırıklığına uğramayalım ve Anayasaya el atmadan bu reformları el birliği ile sizlerin yardımı ve işbirliği ile tamamlayalım; bu kanaatimiz eksilmemiştir, tamdır.

Yine arkadaşımız, "Reformları yapmakla, bunalımlar giderilemez" dedi.

Hükümetimizin temel görüşü ile Sayın İnkaya'nın görüşü arasında bu bakımdan bir fark var. Reformların bunalımların giderilmesinde büyük katkısı olacağına inanıyoruz. Zaten sosyal dâvalar hiçbir zaman tek yönlü değildir. Sosyal dâvalar hiçbir zaman tek tedbirle ortadan kaldırılamaz. Ama sosyal dâvalar için alınacak bazı tedbirler vardır ki, meselenin esasını Gözer; üst tarafı teferruat olur. Biz reformları bu şekilde görmekteyiz.

Sayın Ahmet Yıldız, zannediyorum burada yoklar, bu güzel konuşmasını ve değerli eleştirilerini dikkatle dinledik. Çeşitli yeniden düzenleme tedbirleri içinde, özellikle Devlet Plânlama Teşkilâtının ciddî plânlama yapar duruma getirilmesi konusu üzerinde dikkatle duracağımızdan Sayın Ahmet Yıldız'ın hiç kuşkusu olmamalıdır. Hakikaten Plânlama Teşkilâtı bilhassa üzerinde duracağımız ve ilk kurulduğu zaman plânlamadan beklenen hedeflere yönelteceğimiz bir teşkilât olacaktır. Başbakan yardımcısı arkadaşlarımdan biri birçoklarının tanıdığı gibi, kendisi çok genç arkadaşımıdır. Plânlamada vazife görmüştür. Ondan sonra Dünya Bankasında çok önemli vazifeler görmüştür. Hem yaşı ile olgunlaşmıştır, hem tecrübesi ile olgunlaşmıştır. Ve oradaki işini bırakarak memleketinin hizmetine koşup, gelmiştir. Kendisinden bu sahada çok istifade edeceğimizi umuyorum.

Yine Sayın Ahmet Yıldız'ın üzerinde durduğu diğer konularda da, programın genel çerçevesine uygun olarak, tekliflerimizi hazırlayarak huzuruza getireceğiz.

Şimdi, Sayın Madanoğlu, Hükümeti hem denetleyecek, hem denetleyecek devrimci bir güç olmalıyız buyurdular, Parlâmento için. Biz buna ancak şükranla mukabele ederiz. Hakikaten bizi hem desteklemek, hem de denetlemekle teşvik etmiş olacaksınız. Çünkü denetlenmeyen insanlar ve organlar hata yaparlar ve denetlenmedikçe bu hatalar büyür ve hatalar suç halini alır. Binaenaleyh, Yüce Heyetiniz ve Meclis bizi ne kadar yakından denetlerse, biz de o kadar bahtiyar oluruz.

Kendileri, temelde yatan sorunların ortaya çıkarılmasını lüzumlu gördüler. Biz de aynı kanaatteyiz. Programın acele hazırlanması ve esas noktalara inhisar ettirilmesi dolayısıyla bunların bir kısmına değinildi. Ama Hükümetin bundan sonra da başlıca gayreti, bu sorunların ortaya çıkarılmasına çalışmak olacaktır.

Sayın Ürgüplü, birçok hayati önemde güzel noktalara temas ettiler ve bizim için cidden değerli tecrübelerini ortaya koydular. Elbetteki, her birinden istifade edeceğiz ve bunların gerçekleştirilebilmesi için planca gücümüzle çalışacağız.

Gençliğin bunalımına temas ettikleri zaman, asıl bunalımın nereden geldiğini çok güzel işaret ettiler. Biz de aynı şekilde görüyoruz;

“Öğrenimde reform yapılsın” dediler. Biliyorsunuz ki, programımızda eğitim reformu en başta gelen reformlardan biridir.

İsraftan şikâyet ettiler. Biz de aynen o yolda şikâyetçiyiz ve israfın önüne geçmek için Hükümet olanca dikkatini sarf edecektir.

Millî Savunmada harp sanayiinden bahsettiler. Programımızın Millî Savunmaya taallük eden kısmı bilhassa bunun üzerinde durmuştur.

Madenlere temas ettiler, keza programımızda vardır, ittifaklara bağlılık hususunu zaten söyledik.

Haysiyetli bir politika, Atatürk politikası; baştan beri kendimizi Atatürk'ün çizdiği yolda yürümekle görevli sayıyoruz. Türkiye'yi Atatürk'ün öngördüğü hedefe, ideale karınca karınca bir kaç adım yaklaştırabilirsek, memleketimize hizmet etmiş sayacağız, kendimizi.

Sayın Alpaslan Demokratik Partinin dün gece bizim toprak reformumuzla, İşçi Partisinin toprak reformu projesinin birbirine benzediğinden bahsettiğine işaret ettiler. Biz toprak reformu üzerindeki görüşlerimizi tespit ederken, kiminkine benziyor, kiminkine benzemiyor diye bir araştırma üzerinde durmadık. 1961 Anayasasının hükümleri, maddeleri ve gösterdiği istikamete baktık ve o istikamette tespit ettik. Belki başkalarınınkine de benzer; diyelim ki, onlar bize benziyor, biz kimseye benzemiyoruz. Çünkü kendi Anayasamıza daima bağlı kaldık ve Anayasamızın öngördüğü istikamette bir toprak reformu yapacağız.

Kendileri, birçok değerli mütalâalar ileri sürdüler. Tabii bunların hepsini biz kaydettik, arkadaşlar kaydetti, değerlendireceğiz. Ben gecenin bu geç saatlerinde sizleri daha fazla alıkoymamak için bazı noktalara temas ediyorum.

Kıbrıs konusunda daha açık bir konuşma, bir görüş programda beklerdik” dediler. O hususta şu cevabı vereceğim; Kıbrıs konusunda ana görüşümüz değişmiş değildir.

Kıbrıs'taki soydaşlarımızın daima yanındayız. Kıbrıslı soydaşlarımızın haklarına karşı her hangi bir oldubitti, bizden lâıyk olduğu cevabı derhal bulacaktır. Bundan Ötesini şu anda tabiî bir Hükümet sorumlusu olarak meseleyi incelemeyi söylememi Sayın Alpaslan'da benden beklemeyecektir. Ama esas değişmemiştir. Bunu Yunanistan da, Kıbrıs'taki Rumlar da gayet iyi bilmektedir ki, Kıbrıs'taki Türklerin haklarına dokunmak, Kıbrıs'taki Türklere her hangi bir surette yeniden kötü bir muamelede bulunmak, 36 milyon Türk'ü harekete getirir.

Sayın Öztürk, çok esaslı noktalara temas ettiler ve programda bunlara kâfi açıklıkla yahut kâfi uzunlukta değinilmediğinden şikâyet ettiler. Ben şöyle not ettim, eğer Sayın Öztürk'ün az bulduklarını, onun istediği gibi tam yapsa idik, programın yalnız o kısmı elli sayfa olabilirdi. Takdir edersiniz ki, Hükümet programı olarak bu kadar tafsilâtla huzuruza gelemezdik. Ama Sayın Öztürk, bu işlerin mütehassısıdır, çok iyi bilir. Kendisinden rica edeceğim, Millî Eğitim Bakanımızla temas ederlerse o konular hakkında Hükümetin neleri öngördüğünü, kendisine bütün ayrıntıları ile anlatacaktır.

Sayın İşmen, tabiî kendi partilerinin görüşleri istikametinde bizi “Bir burjuva hükümeti” olarak gördü. “Burjuva hükümetlerinin devamıdır” dedi. “Sanayi burjuvazisine gayret sarf ediyor ve onu yaratmaya çalışıyorlar” dedi. Eğitim reformumuzu beğenmedi; lâiklik görüşümüzü beğenmedi. Tabiî kendilerini memnun edecek şekilde bir programı buraya getirmek benim elimde değil. Biz de, kendi anlayışımıza göre ve kendi Anayasamıza göre daima 1961 Anayasası bizim rehberimiz, pusulamız olduğu için ona göre bir program hazırladık geldik; mabadı için kusura bakmasınlar.

Sayın Hamdi Özer, “Bize yardımcı olduklarını” söylemekle söze başladılar. Ancak buna teşekkürle mukabele edebiliriz. Çünkü bütün arkadaşlarımızın yardımına ihtiyacımız vardır.

Değerli arkadaşım Hazer; “Hükümetin kuruluş tarzının demokratik olmasa da” diye bir tabirle söze başladılar. Ben bunu kabul etmiyorum. Hükümetinizin kuruluş tarzı, bundan daha demokratik olamaz. Biraz vaktinizi alacağım, ama anlatacağım;

Sayın Cumhurbaşkanı bana Hükümet kurma vazifesini, Anayasamızın 102 inci maddesine göre verdi. Ondan önce ne cereyan etti, benim dışımda Beni vazifeye çağırdıkları zaman – dün akşam da söylediğim gibi-vazo kırılmış, parça parça yerde yatıyor ve belki bazı parçaları da eksikti. Beni, Anayasanın 102 inci maddesine göre davet eden zat, Türkiye Cumhuriyetinin Anayasaya göre vazifeye getirilmiş, meşru vazifede oturan Cumhurbaşkanı idi. Bu memleketin Anayasasına göre, Hükümet kurma yetkisini verme yetkisi kendisindedir. Cumhurbaşkanı'nın hükümeti kurma vazifesini de mutlaka çoğunluk partisine verir diye de bir mecburiyet Anayasamızda yoktur. Hiçbir demokratik memlekette yoktur. Öyle haller vardır ki, hiçbir partiye mensubolmayan bir insan etrafında bir kabine toplayabilir ve o insan parlâmentodan güvenoyu alabilir. Yahut çoğunluk partisine mensup değildir, azınlık partisine mensuptur. Fransa'da 3 üncü ve 4 üncü Cumhuriyet devirlerinde çok görülmüştür. Cumhurbaşkanı parlâmento kombinezonları dolayısıyla çağırır ona verir. Binaenaleyh, Cumhurbaşkanı'nın bana hükümeti kurma vazifesi vermesi demokratiktir ve Anayasaya uygundur.

Şimdi, bu görevi üzerime aldığım andan itibaren ben nasıl hareket ettim; Çankaya Köşkünde mecburi olarak yerli ve yabancı basma karşı basın toplantısı yaptım. Oradan çıktım, Saat 18,30'du. Doğru Meclis Başkanının odasına geldim. Meclis

Başkanına dedim ki, "Sayın Başkan, bana böyle bir vazife verildi. Bu vazifeyi yerine getirebilmem için tavsiyelerinizi rica ediyorum. Ardından da Meclis Başkanı olarak yardımlarınızı rica ediyorum" dedim. Kendisiyle görüştim. Ertesi gün Cumhuriyet Senatosu Başkanı ile görüştim. Ve ertesi gün Meclisteki grubu olan partilerin veya Senatodaki grupların yetkilileri ile görüştim ve her birinden bana yardım edip etmeyeceklerini sordum. "Bizden ne istiyorsunuz" dediklerinde, "iki ricam var; bir, gruplarınızdan üye almak istediğim takdirde üyelerinizi serbest bırakın, serbestçe ben seçeyim. Bir de elbette programı gördükten sonra ki programı sise açıklamadan önce vereceğim, incelemek fırsatım bulacaksınız, tavsiyelerinizi alacağım. Belki içinden benim de istifade edebileceklerim olur, programa koyarım; sonra Meclise gideceğiz, ya güvenoyu vereceksiniz, ya vermeyeceksiniz, Parlâmentodan üye alırken Anayasanın gösterdiği oranlara saygılı olacağım. O oranlar ölçüsünde alacağım. Niyetim daha ziyade parlâmento dışından yetişmiş teknisyen arkadaşlar var, onları seçim mekanizması içinde parlâmentoya sokmak bu mekanizmada mümkün olmuyor, siz de biliyorsunuz, alalım onları, belki yeni devlet adamları kazandırırız bu memlekete, onlardan bu surette istifade ederiz" dedim. Her biri o anda bana kesin cevap vermedi. Yetkili organlarına gideceklerini, bu benim isteklerimi yetkili organlarına söyleyeceklerini, oradan aldıkları karara göre cevap vereceklerini söylediler.

Üç partinin ve burada Millî Birlik Grubunun cevabı, olumlu oldu ve gördüğünüz gibi Hükümette üç partiden ve Millî Birlik Grubundan üye var. Bunu da bitirdikten sonra yine söylediğim gibi programı hazırladık ve ben programı basına vermeden, açıklamadan, Meclislere sunmadan geceydi, gündüzdü, Sayın partilerin yetkililerini aradım kendilerine hem şifahi olarak sözlü izahlarda bulundum, hem de programdan birer nüsha verdim. Ve bana telkinde bulunan partilerin liderlerinin, yani programın şurası şöyle olsa, burası böyle olsa diye telkinde bulunan partilerin liderleri, reform prensiplerine dokunmamak şartıyla bir kelime tatmini yahut şurasını, burasını tatmin ederek huzuruza geldi. Sayın Hazer sizi temin ederim ki, iddia edebilirim dünyanın hiçbir yerinde usul olarak bundan daha demokratik usulle bir Hükümet kurulmamıştır. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri) Bunu böyle kaydetmekte memleketimiz bakımından fayda vardır. Parlâmentomuzun anlayışı bakımından fayda vardır ve inşallah böyle devam ettireceğiz.

Sayın Hazer, gene kıymetli bir hususu belirttiler. Besin ve beslenme meselesi. Bunu kaydettik, üzerinde önemle duracağız.

Merkezi organizasyon yapılması, onun da üzerinde duracağız.

Çekilme zamanını bilmek hususunda kusur etmemeye çalışacağım. Ama arkadaşlarımdan rica ederim, ben kusur edersem siz de bana hatırlatırsınız. Çabuk anlarım ve icabını yaparım. (Gülüşmeler)

Sayın Zerin Tüzün Hanımefendiye bilhassa ben teşekkür ederim. Hakikaten çok zevk ve istifade ille dinlediğim bilgili, tecrübeli, bir konuşma yaptılar. Kabineye bir kadın bakanın alınmasında bize teşekkür ettiler. Biz bunun için teşekkür beklemiyorduk, belki gecikmiş olan bir vazifeyi yerine getirmek bahtiyarlığına biz ermiş olduk. Hakikaten Ulu Atatürk'ün ruhu şâd olmuştur diyebilirim.

Eğitim konusundaki bütün öğütlerini önemle ben de kaydettim. Arkadaşlarım da kaydettiler. Bilhassa kadınların eğitim konusunu her halde ele almamız ve buna bir

çare bulmamız gerekecektir. Diğer hususlarda Kur'an kursları, İmam-Hatip Okulları, orta öğretim programımızla buyurdukları paraleldir. Biz de bunları aynı şekilde değerlendiriyoruz.

Sayın Gülek, kötü partıcılık, seçim sistemi, toprak reformu, eğitim, TRT, üniversite reformu, Devlet reformu, Doktor Saydam, lâiklik, din reformu, ihracat ve Yunanistan misali dış politika gibi kendisinin çok vukufı temas ettiğı konulan önümüze serdi. Birçoklarına biz de iştirak ediyoruz ve zannediyorum ki çalışmalarımız da bu istikametlerde olacaktır.

Sayın Aksoley, emeklilik konusunu bilirim, öteden beri çok önemli bir konu halinde haklı olarak takibederler. Programımızda biz buna yer verdik ve arzu ettikleri şekilde neticelendirmeye çalışacağız. Kendileri de kabineye kadın bakan alınmasını gene olumlu karşıladılar. Ben kendilerine teşekkür ederim, inşallah bu bir başlangıç olur. Bundan sonra kurulacak kabinelerde bir değil, birkaç bakan arkadaşımızı görürüz. *(Gülüşmeler)* Çünkü hakikaten kadınlarımız her sahada erkeklerle yarış edecek ve onları geçecek şekilde yetişmişlerdir. Atatürk'ün dediğı gibi, kadınların sosyal ve ekonomik hayata karışmadığı bir cemiyet yarım bir cemiyettir. *(“Bravo” sesleri)* Biz Atatürk'ün bu öğüdünü de göz önünde tutarak bu yolda yürümeye devam edeceğiz.

Değerli arkadaşlarım, biraz belki de uzun süren bu sözlerimle sizi gecenin geç saatlerinde biraz daha yormuş oldum. Ama mazur göreceğınızı ümid ederim.

Hükümetimize karşı göstermiş olduğunuz önemli takdir bizleri teşvik etmiştir. Reformları yapabileceğimiz ümidini takviye etmiştir. Bundan dolayı kendim ve arkadaşlarım adına hepinize en derin saygılarımı sunarım.² *(Şiddetli ve sürekli alkışlar)*

² *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi* 10. Toplantı Yılı, Cilt 64, Birleşim 58, Sayfa 547-548, 568-575

7 Nisan 1971 Çarşamba

**33. Cumhuriyet Hükümetinin (I. Erim Hükümeti) Güvenoyu Alması
Münasebetiyle Yaptığı Konuşma**

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Kocaeli) — Büyük Meclisin Sayın üyeleri; Bizlere çoğunlukla güvenoyu verdiniz. Sizleri kesinlikle temin etmek isterim ki, Parlâmentoya sunduğumuz programda öngördüğümüz reformlar hiç vakit kaybetmeden ve bütün olarak ele alınacaktır. Bunların biran önce uygulanması için de, Hükümete yardımcı olmanızı bekliyoruz.

Güvenoyu veren arkadaşlara, Bakanlar ve kendi adıma teşekkürlerimi sunuyorum. Bize şimdilik güvenoyu vermeyen Sayın milletvekillerini de, yurdumuz yararına yapacağımız hizmetlerle kazanacağımızı umuyoruz. Türk Milletini refaha götürecek reformların uygulanışında, partili partisiz bütün Parlâmento üyeleriyle karşılıklı anlayış ve işbirliği içinde çalışabilmeyi öngörüyoruz.

Şu noktayı özellikle belirtmek isterim; Beğeniler gibi, eleştiriler de bizlere ışık tutacaktır. Yüce Meclise saygılar sunuyoruz.³ (C.H.P. ve M.G.P. sıralarından alkışlar)

³ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 3, Cilt 12, Birleşim 82, Sayfa 463-464*

28 Nisan 1971 Çarşamba
İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana,
Hatay, Diyarbakır ve Siirt İllerinde 26.4.1971 Günü Saat 24.00'den
İtibaren Bir Ay Süre ile İlân Edilen Sıkıyönetim Hakkındaki, Bakanlar
Kurulu Kararının Onaylanmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi
Münasebetiyle

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Kocaeli) — Sayın Başkan, Büyük Millet Meclisinin Sayın ve değerli üyeleri;

Hükümetin 26 Nisan günü almak zorunluğunu duyduğu Sıkıyönetim kararını Yüce Meclisin onayına arz etmiş bulunuyoruz. Bu vesile ile söz alan değerli parti sözcülerine ve son konuşan Sayın Sökmen'e, Hükümeti bu kararında destekledikleri için, arkadaşlarım adına, Hükümet adına şükranlarımı arz etmek isterim.

Konuşan arkadaşlar, birçok önemli noktalara değindiler. Emin olmalarını rica ederim; Hükümet, sözcü arkadaşların değindikleri noktaları biran gözden uzak tutmayacaktır. Değerli sözcüler belli başlı bazı noktalar üzerinde görüşlerini ortaya koydular. Bunlara, birbiri ardından görüşlerimizi söylemek suretiyle, cevap arz edeceğim.

Biz, hiçbir zaman önce huzur, sonra reform yahut önce reform sonra huzur şeklinde bir beyanda bulunmadık. Her devletin varlığı esas itibariyle asayiş, huzur ve sükûnun devamlı olmasına bağlıdır. Asayiş, huzur ve sükûn olmadığı zaman, devlet hayatı normal geçmiyor demektir. Asayiş, huzur ve sükûn münferit hâdiselerle de bozulabilir. Bir adam diğerini vurur, bir eşkıya çetesi bir yerde soygunculuk yapar, bu da asayiş, huzuru bozar. Ama asayiş, huzur ve sükûn yurt dışı ilişkileri de olan, yurt dışından da beslenen birtakım aşın örgütler tarafından bozulmakta ise ve bu örgütler açıkça, gizlemeye lüzum görmeden demokratik rejimi devirip, yerine sağ veya sol bir diktatorya kurmak istediklerini yazıp söyler ve onun eylemlerine geçmiş bulunurlarsa, hangi Hükümet buna kayıtsız kalabilir ve bu işi halletmeden başka işe bakabilirdi. Biz, Yüce Meclisin güvenoyunu aldıktan sonra, önemle konunun üzerine eğildik ve memlekete Yüce Meclis kürsüsünden sunduğumuz programda, Anayasamızda öngörülen Atatürkçü reformların, hatta zaman da tayin ederek, altı ay zarfında şunları yapacağız, ondan sonra vakit geçirmeden şunlara girişeceğiz diye, zaman da tayin ettiğimiz halde, bu aşırı örgütlerin soygun, adam kaçırma, adam öldürme, sabotaj ve bölücülük, Müslüman olan Türk Milletinin bu kutsi duygularını ticaret metai haline getirip sömürme gayretlerine biran fasıla vermediklerini görünce ne yapardı bizim yerimizde olan her hangi bir Hükümet? Buna biran önce son vermek için alınacak tedbir ne ise, o tedbirin peşine düşerdi. Biz de onu yaptık. Bu demek değildir ki, programımızda, Yüce Meclisin de tasdikine mazhar olan programımızda öngördüğümüz reformları ihmal ettik.

Arkadaşlar; şu noktayı bilhassa belirtmek isterim. Bizim programımızda öngördüğümüz reformlar, bugün karar verip, yarın hemen buraya kanunu getirilecek olan reformlar değil. Onun için bir kısmına altı aylık bir mehil koyduk ve derhal bunların hazırlığına giriştik. Devletin muhtelif bakanlıkları, Devlet idaresi bu reformlar üzerine eğilmiştir, hazırlıklarını yapmaktadır, bu hazırlıklar kısa zamanda bitecektir ve yine bu Meclis kürsüsünden yüce milletimize bu reformları parça parça arz edeceğiz ve sizlerin tasvibini isteyeceğiz. Binaenaleyh, böyle bir ikileme yapmanın manası yoktur, önce

huzur sonra reform, önce reform sonra huzur, bu ikisi birbirinden ayrılan şeyler değildir. Biz de çok iyi biliyoruz ki, huzursuzluğun derin temellerine inmeden huzursuzluk kesin olarak, uzun vadeli olarak ortadan kaldırılamaz.

Sıkıyönetim ile sağlanacak olan sükûn ve huzur geçici olur, kısa zaman sonra huzursuzluk yine başlar, ama bu müşahede hiçbir zaman huzursuzluğu derhal gidermek için alınacak kanuni tedbirlere başvurmamak için de bir sebep değildir.

Yine programımızı Yüce Mecliste izah ederken arz etmiştim; yapılacak olan reformların kimisi hemen meyvelerini verir, kimisinin de neticelerini memleket az çok uzun bir zaman sonra elde eder, dedim. Bu noktaya gelmişken bir hususu daha belirtmek isterim.

Arkadaşlar; bu aşırı uçlardaki anarşistler, zorbalık hareketlerine başvuranlar, biz o reformları yaptığımız gün dahi tatmin edilmiş olmayacaklardır. Çünkü onlar dogmatik bir tarzda, meselâ, Türkiye demokratik rejim içinde kalkınamaz inancındadırlar. Bu inançta olanları, biz reformları yapmakla bu inancından çevirenleyiz. (*"Bravo" sesleri, alkışlar*) Onlar öyle bir dogmatik saplantı içine girmişler ki, meselâ Türkiye'de Maoist, Leninist, Marksist bir rejim olmadıkça rahat etmeyeceklerdir. Onlar öyle bir saplantı içine girmişledir ki, Türkiye'yi yeniden ümmetçilik, hilafetçilik, şeriatçılık hattına çekmedikçe, o rejime iade etmedikçe rahat etmeyeceklerdir. (*"Bravo" sesleri, alkışlar*) Bizim, memlekete vadettiğimiz Anayasanın öngördüğü reformlar, Türk Milleti içinde kanaatimizce küçük bir azınlık teşkil eden bu kaçık uçlara cevap verecek reformlar değildir. 36 milyonluk büyük Türk Milletinin büyük kütlesinin ihtiyaçlarına cevap verecek reformlardır. Biz reformları onlar için düşünüyoruz.

Yine bir arkadaşım bu arada, "Gençliği toptan hedef almayın" dedi. Asla! Biz hiçbir zaman gençliği toptan karşımızda bir hedef olarak görmüyoruz. Gençliğin içine girmiş olan, gençliğin çok küçük bir kısmını yolundan şaşırtmış olan bu örgütlerin de çok küçük bir azınlık teşkil ettiği kanaatindeyiz. Büyük Türk Milletinin gençliği, bugün de dün olduğu gibi, Atatürk yolundadır, Atatürk milliyetçisidir, Atatürk reformlarına inanmıştır. Bizim çabalarımız, onların rahatça üniversite öğrenimi yapabilmelerini sağlamak içindir. Şimdi maalesef Dev-Lis diye liselere indi, ortaokullara da iniyor bu tedhişçi hareketler. Liselerde, ortaokullarda rahatça öğrenim yapılabilsin, bunu sağlamak içindir. Bizim gençliğimiz, Türk gençliği, milletin olduğu gibi milletin Hükümetinin de, Meclisinin de elbette her zaman gözbebeği olmuştur ve elbette her zaman gözbebeği olarak kalacaktır. Bundan kimsenin şüphesi olmasın.

Parti sözcüleri arkadaşlarım önemle bir nokta üzerinde durdular; Sıkıyönetim idaresi bir hukukî idaredir, bir kanun idaresidir, bir Anayasa müessesesidir. Elbette öyledir. Biz, Anayasamızın 124 üncü maddesine dayanarak huzuruza geldik, Anayasamızın 124 üncü maddesi çerçevesi içinde Yüce Heyetinizden aldığımız kararın tasdikini rica ediyoruz, bu kararı tasvibettiğiniz zaman bu bir ay yürürlükte kalacak olan sıkıyönetim idaresi hâlen tatbik edilmekte olan Sıkıyönetim Kanunu çerçevesi içinde kalacaktır ve onun da üstünde Anayasa çerçevesi içinde kalacaktır, yeni takdim ettiğimiz kanun iltifatınıza mazhar olursa o kanunun çerçevesi içinde kalacaktır ve Hükümet de bunu dikkatle yakından takibedecektir, izleyecektir.

Askerî idareyi kendi düşüncelerine veya maksatlarına göre şu veya bu tarafa çekmek isteyenler olabileceğine temas eden sözcü arkadaşımız oldu. Kendilerine şunu temin

etmek isterim ki; Hükümetimiz ilk günden beri söylediğimiz gibi, ne yaptıysa bugüne kadar Anayasa çerçevesi içinde yapmıştır, yapmaya çalışmıştır. Bundan sonra da Anayasa çerçevesi içinde hareket edecektir ve bu türlü sapmalara meydan vermemek için azami dikkati gösterecektir ve şunu da biran unutmuyoruz ki, Hükümeti her gün kontrol edecektir, uygulamalarını yakından izleyecektir. *(Alkışlar)*

Benim beyanlarımla ve yayınlanan bildiri ile Sayın İçişleri Bakanının bu kürsüde bugün yaptığı konuşma arasında bir Sayın sözcü arkadaşımız bir çelişki bulmak istediler; böyle bir çelişki yoktur. Arkadaşlar açıkça soyuyorum; aşırı sağda öyle örgütler vardır ki, Atatürk devrini bir küfür devri olarak ilân etmektedir. Öyle örgütler vardır ki aşırı sağda, bu memlekete hilâfet gelmedikçe bu memleket kurtulamaz, demektedir. İçişleri Bakanı arkadaşımızın sözleri bunlara karşıdır. Hepiniz her gün görüyorsunuz, öyle gazeteler vardır, öyle yayın vardır ki, Müslüman vatandaşlarımızın, Müslüman olan Türk Milletinin bu duygularını her gün 25 kuruşluk, 50 kuruşluk gazetelerinin ticaret metayı haline getirmek istemektedirler. Hükümet bunların karşısındadır ve bunların yaşamasına meydan vermeyecektir, buna emin olmalısınız. Bu devir bitmiştir, bu devir kapanmıştır ve bir daha gelmeyecektir. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, şiddetli alkışlar)*

Sayın sözcü arkadaşlarımdan biri de; "Çıkarıcı çevrelerin tutumu, anarşinin sebebi gibi gösteriliyor Hükümet kararında" dediler. Bu bir yanlış yorumdur. Bizim bu cümleyi yazarken böyle bir maksadımız yoktu. Anarşinin sebebi sadece yahut büsbütün çıkarıcı çevrelerin tutumu değildir, ama şunu da hemen bir örnekle huzuruza sereyim arkadaşlar. Bir hafta önce Ereğli Demir-Çelik'te bir patlama oldu. Ertesi gün İstanbul'da, memleketin uğradığı bu felâketten istifade ederek hazır depoda bulunan demir fiyatlarına aşırı zamlar yapmak isteyenler oldu, bunlara da meydan verilmeyecektir. *(A.P. ve C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Namuslu tüccar, namuslu sanayici Hükümetin her zaman himayesinde bulunacaktır; ama memleketin, vatandaşın sıkıntısından istifade ederek onu daha büyük sıkıntılara sokmak isteyenler unutmazınlar ki, Hükümeti mutlaka karşılarında bulacaklardır ve eğer bu bir kanundan doğan kolaylıklarla yapılıyorsa, o kanunları da değiştirmekte ve herkesi doğru yolda yürütecek kanunlar getirmekte bir an tereddütlü olmayacağız arkadaşlar.

Yine sözcü arkadaşlardan biri, 11 ili fazla gördüler. Kendilerini temin etmek isterim ki, bu 11 ili tespit ederken, Sayın İçişleri Bakanının ve benim söylediğim gerekçede arz ettiğimiz sabotaj noktası, bölücü, anarşik hareketler ve ordunun imkânları göz önünde tutularak bu 11 il tespit edilmiştir. Bunun çokluğu değil, içinde bulunduğumuz tehlikeli durum dolayısıyla belki de azlığı bahis konusu olabilir.

Yine Sayın sözcü arkadaşlarımdan birisi, Hükümetin başlangıçtaki tutumu ile bugünkü tutumu arasında bir çelişki görmek istediler. Onları tatmin ediyorsa bulsunlar, ama ben bu vesile ile şunu hatırlatayım. Sayın Cumhurbaşkanı bendenize Hükümeti kurma vazifesini verdiği gün daha Çankaya'dan ayrılmadan yerli ve yabancı basın önünde bir basın toplantısı yaptım. Orada yabancı muhabirlerden biri bana iki soru sordu. Bu sorulardan biri; "Bu parlâmento ile siz bu düşündüklerinizi yapabileceğinizi umuyor musunuz?" "Evet" dedim, "Eminim, parlâmentoya bunları anlatacağım, parlâmento bana yardımcı olacak" "Bu kanunlarla, bu Anayasa ile bunları yapabileceğinize inanıyor musunuz?" dedi. "Ben, Anayasayı ve kanunları uygulamak için bu vazifeyi kabul

ettim, ama bu kanunlar kâfi gelmediği zaman hatırlayacaksınız sözümü, deniz bitti, demeyeceğim, enerjik tedbirler teklif edeceğim ve enerjik tedbirler almaya çalışacağım” Binaenaleyh, tutumumuzda bir çelişki yoktur, yalnız samimiyet vardır arkadaşlar. Bir ayı doldurmayan zaman içinde devlet dosyalarının, devlet imkânlarının ve memleketin gerçek durumunun gizli dosyalarla içine girdik, durumu apaçık gördük ve apaçık söylüyoruz. Evvelâ bir sıkıyönetim yapmak lâzımdı, sonra da Anayasa tadilatı teklifi ile huzurunuzda geleceğiz. *(A.P. ve C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Ben, büyük Meclisin Sayın üyelerinden şunu rica ediyorum; arkadaşlar, memleketimiz hakikaten bir dönüm noktasındadır, büyük tehlikelerle karşı karşıyadır. Bunu atlatabiliriz elbirliği ile ve sizin Hükümete bugüne kadar olduğu gibi destek ve yardımcı olmanızla. Bir ikinci tecrübeye vakit kalmamış gibi geliyor bana. Bu tecrübeyi elbirliği ile Meclis - Hükümet ve ordumuz hep birlikte elbirliği ile yürütürsek mutlaka bizim başarılarımızla sonuçlanacaktır. Bugüne kadar yaptığım tecrübe bu işbirliğini sürdürebileceğimiz inancını bende uyandırmıştır. Bugün büyük Meclisin bizim aldığımız karar karşısında gösterdiği anlayış, bu inancımı bir kat daha pekleştirmiştir.

Arkadaşlar, sıkıyönetim kararı kolay alınabilecek bir karar değildir. Bir hükümetin kolayca almayı isteyeceği bir karar değildir. Zaruret olmasa idi, biz bu kararı almazdık ve bu kararı tasvip etmek için bugün huzurunuzda bulunmazdık. Zaruret vardı, sizler de bu zarureti kabul ettiniz, lütfettiniz. Hepinize Hükümet adına candan teşekkürlerimi arz ederim, bugüne kadar olduğu gibi bundan sonra da sizlerin desteğinize muhtaç olduğumuzu beyan ederim.

Saygılar sunarım.⁴ *(“Bravo” sesleri, alkışlar)*

⁴ TBMM Birleşik Toplantı 10. Toplantı Yılı, Cilt 10, Birleşim 7, Sayfa 317-320

5 Eylül 1971 Pazar

Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi (430) Üyesinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Geçici Maddeler Eklenmesi Hakkında Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu Münasebetiyle

BAŞKAN — Sayın milletvekilleri; açık oylamanın sonucunu arz ediyorum:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının bazı maddelerinin değiştirilmesi ve geçici maddeler eklenmesi hakkındaki Anayasa değişikliği teklifinin tümü hakkında yapılan açık oylamaya 360 Sayın üye katılmış, 358 kabul, 2 ret oyu kullanılmıştır. Bu suretle Anayasanın öngördüğü üçte ikinin üstünde kabul oyu sağlanmış ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının bazı maddelerinin değiştirilmesi ve geçici maddeler eklenmesi hakkındaki Anayasa değişikliği teklifi Meclisimizce kabul edilmiştir.

Anayasa değişikliği teklifinin kabulü münasebetiyle Sayın Başbakan söz istemektedir.

Buyurun Sayın Başbakan. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Kocaeli) — Sayın Başkan, Büyük Meclisin Sayın üyeleri;

Az önce neticesi ilân edilen oylarınızla, yurdumuzun ve milletimizin tarihinde bir dönüm noktasını işaret etmiş bulunuyoruz.

Gerçekten, bu Anayasa değişikliklerine lüzum ve zaruret vardır. Bu lüzum ve zaruretin varlığını, Meclisimizdeki partilerin hepsi birleşerek müşterek bir çalışma neticesinde şu güzel neticeye varmakla isabet etmişlerdir.

Arkadaşlar, anayasalar kaskatı, donmuş cisimler değildir. Anayasalar, milletin yaşantısıyla birlikte yaşarlar; millet gibi, millet hayatı gibi dinamik bir varlıktırlar.

Federal Almanya Anayasası 1949 yılında yürürlüğe girmiştir; 1954'te 1956'da, 1959'da, 1961'de, 1968'de, 1969'da çeşitli maddelerinde değişikliklere uğramıştır. Yirmi sene zarfında altı değişiklik... Federal Almanya'ya hiç kimse, "Anayasa değişiyor" diye ağıt yakmamıştır. Çünkü Anayasayı değiştiren, onu yapan organdır. Anayasa, nasıl değişeceğini bizzat kendisi usulleriyle tespit etmiştir. Onu yapanlar, onu yapan organ değiştirmeye de yetkili olan organdır, Anayasanın koyduğu usûl içinde.

Bugün yurdumuzun 11 vilâyeti sıkıyönetim altındadır. Hükümet kararı almıştır, Yüce Meclis kabul etmiştir, uzatmıştır. Elbette bunun bir sebebi vardır. Yurdumuz, gerçekten içten ve dıştan büyük bir suikast karşısında idi ve o suikast bugün de ortadan kalkmış değildir.

Buna rağmen, bugün Büyük Meclisin kabul etmiş bulunduğu değişiklikler, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasını, üyesi bulunduğumuz Batı demokrasileri toplumu içinde, onlardan bir hatve dahi geriye götürmemiştir. Üyesi bulunduğumuz Avrupa insan hakları sözleşmesi içindeki her maddeyi, kabul buyurduğunuz hükümlerle, maddelerle her yerde, dünyanın her yerinde karşılaştırabilirsiniz; hiçbir noktasında hiçbir kimse bir hatve dahi geride olduğumuzu ispat edemez. Buna bilhassa itina edilmiştir ve bunu her yerde her zaman ispat etmek mümkündür. Anayasa Mahkememizle, Danıştay'ımızla, Yargıtay'ımızla, her türlü teminata sahip olan yargıçlarımızla, bağımsız mahkemelerimizle bir hukuk Devletinin bütün unsurları olduğu gibi ortada

durmaktadır. Ana hürriyetlerin hiçbirisine bu değişikliklerle el sürülmemiştir. Ancak, hürriyetlerin kötüye kullanılması karşısında eksik olan, 10 yıllık denemenin, tecrübenin ortaya koyduğu noktaları Büyük Meclis bugün kabul etmiş olduğu şu değişikliklerle tamamlama yolunda ilerlemiştir, adımlar atmıştır.

Hemen şunu ilâve edeyim: Bugün yaptığımız da insan yapısıdır. Yarın millet hayatında tecrübeler, karşılaşıcağımız yeni yeni olaylar, hiç hatıra gelmeyen birtakım vakalar karşısında eğer Büyük Meclis Anayasanın şurasında, burasında yeni değişiklikler yapmak lüzumunu duyarsa, memleketin selâmeti için, milletin yükselmesi, emniyeti için böyle bir zarureti Büyük Meclis hissederse “Biz bu Anayasayı yapmıştık, çok da seviyorduk, biz buna dokunmayız” diye bundan elbette kendisini alıkoyacak değildir.

Arkadaşlar;

Bu vesileyle bir noktaya daha temas etmek isterim: Anayasa değişiklikleri yapılırken, bu kürsüden bir yandan, “Hürriyetler ortadan kalkıyor, demokrasi elden gitmiştir” gibi sözler söylenirken, öbür taraftan da, “Anayasamız sosyal demokrasiye açık mıdır, değil midir?” münakaşaları yapıldı. Bizim Anayasamızın temeli, hür demokratik düzen, Atatürk milliyetçiliği, karma ekonomi, özel mülkiyet, özel teşebbüstür. Bu akımlara, bu ilkelere aykırı olmayan sosyal devlet, sosyal demokrasi, demokratik sosyalizm elbette Türkiye’de de yaşayacaktır. Sonucu Marksizm, Leninizm, Maoizm veya anarşizm gibi noktalara varan, “Bilimsel sosyalizm” adı altında bir sınıfı öteki sınıflar üzerinde tahakküm fikrini güden davranışı reddeden Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, bunun karşısında hür demokratik rejimi içten benimseyecek olan ve bugün Batı âleminde serbestçe faaliyet gösteren, hatta bazılarında iktidarda bulunan sosyal demokrat bir partiye -her zaman söylediğim gibi- kapılan kapatmış değildir; böyle bir şey düşünülemez. Çünkü böyle bir şey Türkiye’yi demokrasiden uzaklaştırır, faşizme yaklaştırır. Anayasamız, faşizme ve teokratik sistemlere de kapıları kapatmıştır. Anayasamızın yeni 11’nci maddesi bu konuları ölçülü bir tarzda tespit etmiştir.

Sayın milletvekilleri;

Sözlerimi şu dilekle tamamlamak istiyorum: İçten gelen inancım, lütfen kabul buyurduğunuz bu değişikliklerin Türkiye’de demokrasiyi kuvvetlendirmiş olduğuna olan inançtır. Bu eserinizin Türk Milleti için, Türkiye Cumhuriyeti için hayırlı sonuçlar vermesini yürekten diler, hepinizi saygıyla selâmlarım.⁵ (*C.H.P. sıralarından alkışlar*)

⁵ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 3, Cilt 17, Birleşim 162, Sayfa 782-783*

13 Eylöl 1971 Pazartesi**Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Geçici Maddeler Eklenmesi Hakkında Anayasa Değişikliği Teklifi Münasebetiyle**

BAşBAKAN NİHAT ERİM (Kocaeli) — Sayın Başkan, Senatonun Sayın üyeleri, Sayın Karaman'ı dün de dikkatle dinlemiştim, önce dünkü sözlerinde ve bugünkü eleştirilerinde bir terimi yanlış anlamaktan doğan endişelerini bertaraf etmek isterim.

Kendileri, kamu düzenini kanunlarla tesis edilmiş düzen, hukuk düzeni yahut sosyal düzen anlamında kabul ediyorlar ve eleştirilerini de buna istinat ettiriyorlar.

Hâlbuki “Kamu Düzeni” Fransızca (Ordre public) kelimesinin Türkçeye tercümesidir ve bütün hukukî metinlerimizde bu anlamda kullanılır.

Kamu düzeninin bozulması demek, meselâ, bu sabah bir gazete yazar, “bugün öğle üzeri Kızılay'da toplanalım, hep beraber yürüyelim, Büyük Millet Meclisi önünde gösteriş yapalım” işte bu kamu düzenini bozmaya yönelmiş bir kışkırtmadır. Buna, bundan sonra Türkiye'de hiçbir gazete teşebbüs edemeyecektir. Bu madde ile enlenmek istenen budur. Ve hangi hallerde yapılacaktır?

“Devletin ülkesi ve milleti ile bütünlüğünün, millî güvenliğinin, kamu düzeninin veya genel ahlâkın korunması bakımından gecikmede sakınca bulunan hallerde.”

Her halde devletin ülkesi ve milleti ile bütünlüğüne yönelmiş bazı neşriyatın, henüz bir kaç ay evvel, Kızılay'da İş Bankası köşesinde akşamları bağıra çağıra satıldığını yahut dağıtıldığını Sayın Karaman'da benim gibi hatırlıyordur. İşte bunu, gecenin saat 8'inde, akşamın 7'sinde hâkime götürmeye vakit bulunmaz ise, kanunun önceden yetkili kıldığını mercii toplatacak, ondan sonra hâkime bildirecek, hâkim de vaziyeti tetkik edecek, bu toplantmada keyfilik görür ise, takdirde isabetsizlik görür ise bunu kaldıracak.

Buna bir otorite sık sık teşebbüs ederse, o otoritenin kamuoyu önünde itibarı kalmaz. Ve elbette ki, kanunda, çıkacak olan kanunda -bunlar kanunla düzenlenecek- bu suretle keyfi muamele ile mağdur edilen vatandaşın tazmini de düşünölür, düşünölecektir.

Sayın senatörler, bendeniz Anayasa değişikliğini yabancı basın önünde ilk defa açıkladığımda şunu söylemiştim:

“Bizim 1981 Anayasamız güzeldir, mükemmel bir eserdir. Ancak bu Anayasa, bir önceki devrin kötü uygulamalarının yarattığı duygu içinde hürriyetleri garanti altına alırken, hürriyetleri kötüye kullanacaklara karşı alınacak tedbirleri bazen ihmal etmiştir. Bu, Türkiye için bir lükstür. Türkiye kendisini bu lükse daha usun müddet maruz bırakamaz, işte netice ortada” dedim ve ilâve ettim:

“Ama bizim alacağımız tedbirler hiçbir surette, meselâ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinden, değil bir adım, bir ayak dahi geri olmayacaktır. Ama bizim alacağımız tedbirler, bir Fransız, bir Alman, bir İtalyan Anayasasından, değil bir adım, bir karış dahi geri olmayacaktır.” Biz bu sözümüzde durduk.

şimdi sizlere Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ki, -bugün yürürlükte olan milletlerarası bir taahhüt vesikasıdır ve Türkiye'de buna dâhildir. Ve Avrupa'da, Batı Avrupa'da, Batı demokrasisi dediğimiz 18 memleketin, 16'sı bunu tasdik etmiştir, buna dâhildir.

Bakınız, tipik iki madde: 9'uncu madde ile 10'uncu madde ve tam da konumuzla ilgilidir.

Madde 9. — Fıkra 1; “Her şahıs düşünme vicdan ve din hürriyetine sahiptir. Bu hak din veya kanaat değiştirme, hürriyetin ve alenen veya hususi tarzda ibadet ve ayin veya öğretimini yapmak suretiyle tek başına veyahut toplu olarak, dinini veya kanaatini izhar eylemek hürriyetini tazammun eder” altında, fıkra 2; tahdit geliyor şimdi. Kamunun kendini koruma tedbiri geliyor, demokrasinin kendini koruma tedbiri geliyor 2'nci fıkrada ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi bütün medeni âlemin benimsediği, demokrasiye uygun saydığı vesika, 2'nci fıkra:

“Din veya kanaatleri izhar etmek hürriyeti, demokratik bir cemiyette ancak, amme güvenliğinin, amme nizamının “ -İşte Ordre Puplic, kamu düzeni-” genel sağlığını veya umumi ahlâkın yahut başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması için zaruri olan tedbirlerle ve kanunla tahdit edilebilir.”

Madde 10. — Gene 1 inci fıkra “Her fert ifade ve izhar hakkına maliktir” tam konumuz. “Bu hak içtihat hürriyetini ve resmî makamların müdahalesi ve memleket sınırları mevzuu bahsolmaksızın haber veya fikir almak veya vermek serbestisini ihtiva eder. Bu madde, devletlerin radyo, sinema veya televizyon işletmelerini bir müsaade rejimine tabi kılmalarına mâni değildir.

İkinci fıkra, korunma fıkrası, demokrasinin kendisini korumak için koyduğu fıkra geliyor.

“Fıkra: 2. Kullanılması vazife ve mesuliyeti tazammun eden bu hürriyetler demokratik bir toplulukta zaruri tedbirler mahiyetinde olarak millî güvenliğin, toprak bütünlüğünün veya amme emniyetinin, nizamı muhafazanın, suçun önlenmesinin, sağlığın veya ahlâkın başkalarının şöhret veya haklarının korunması, gizli haberlerin ifşaatına mâni olunması veya adalet kuvvetinin üstünlüğünün ve tarafsızlığının sağlanması için ancak ve kanunla muayyen merasime, şartlara, tahditlere veya müeyyidelere tabi tutulabilir.”

Bizim Anayasamızın 22'nci maddesi bundan geri midir, arkadaşlar? Bu daha ileri tahditler koymuştur. Biz Anayasanın 22'nci maddesinde bu kadar ileri gitmedik.

Şimdi, mademki, Batı demokrasilerinden bahsediyoruz, her halde içimizde kimse İtalya'nın bir demokrasi memleketi olduğunu inkâr ve reddetmez, İtalya bir demokrasidir ve komünizm dahi orada serbestçe, faaliyet gösteren bir partiye maliktir. Biz çok şükür diyelim, bugüne kadar kendimize o lüksü ikram etmedik. Jeopolitik durumumuz dolayısıyla yakın vakitte ikram edebilecek cesaretle bir Parlâmento ve Hükümetin de bulunabileceğini tahmin etmiyorum.

İtalya Anayasasının 21'nci maddesi: “Herkesin kendi fikrini sözle, yazı ile ve diğer her hangi bir yayma vasıtasıyla serbestçe, izhar etmeye hakkı vardır. Basın izne ve sansüre tabi tutulamaz.” Bizim 22'nci maddeye ne kadar benziyor. “Yalnız, Basın Kanununun sarahaten müsadereye izin verdiği cürümlerde veya aynı kanunun mesulleri göstermek için koyduğu hükümlerin ihlâli halinde, adlî makamların mucip sebepli kararları ile zapta ve müsadere yapılabilir” sonradan gelen fıkra... “Bu hallerde mutlak müstaceliyet varsa...” tıpkı bizim 22'nci maddedeki gibi “...ve adlî makamların zamanında müdahaleleri mümkün değilse, adlî zabıta memurları da matbaayı zapt ve müsadere edebilir. Fakat keyfiyeti derhal ve 24 saati geçmemek şartı ile...” 24 saat kaydı

buradan alınmıştır, “...adlî makama haber vermeye mecburdur. Bu makam, müteakip 24 saat içinde zapt muamelesini tatbik etmediği takdirde, bu muamele geri alınmış sayılır ve hiçbir hüküm ifade etmez” neticesiz kalır, manasında... Ondan sonra devam, ediyor: “...Kanun mevkuf matbaanın malî kaynaklarının...” Bu bizim Anayasamızda da başka bir maddede vardır, “...belli edilmesi için umumi mahiyette hükümler koyabilir. Umumi adaba aykırı neşriyat, tiyatro ve sahneler ve sair gösteriler yasaktır. Kanun bunları önlemek ve cezalandırmak için uygun tedbirleri tespit eder.”

Arkadaşlar, gönül isterdi ki, 1961 Anayasasının büyük hüsnüniyetle koyduğu sınırlar olduğu gibi bırakılabilsin.

Sevgili arkadaşlarım, dün Sayın Yıldız burada benim, değil Başbakan olmadan önce, Hükümette vazife kabul ettikten sonra da, hemen burada, söylediğim sözleri zikrettiler. Ve o sözlerden sonra da, “Anayasa değişikliğine geçti” dediler. Niçin? Anlatmak istedik ki, Sayın Yıldız; ben birtakım çevrelerin etkisi altında kalmışım da ondan böyle değişiklikleri teklif etmişim. Hayır, arkadaşlar. Ben çevrelerin etkisi altında kalmadım. Ama Devletimizin uçurumun çok kenarına kadar itildiğini, getirildiğini mesul makamda bulunarak bizzat tespit ettiğim için, bu demokrasiyi koruyucu tedbirlerin Anayasaya süratle ilâve edilmesi lâzım geldiği kanaatine vardım. Eğer Türkiye’yi sıkıyönetimsiz yaşatmak istiyorsak, bu getirdiğimiz tedbirler asgari tedbirlerdir, arkadaşlar. Yarın gerekirse yine Büyük Meclisin, Büyük Parlâmentonun huzuruna geleceğim, yine durumu anlatacağım, sizler karar vereceksiniz. Dün burada konuşan arkadaşlarım, getirilen değişiklikleri benim şahsi fikirlerimin muhassalası olarak prezante ettiler. Sorunumdan hiçbir noktasını başkasına devretmek istemem. Ama insafınıza sığınırım, bu Parlâmentodaki mevcut partilerin hepsi, grupların hepsi benim peşimden mi sürüklenip, gidiyorlar?

Yine dediler ki, “Bu getirilen teklifler, 12 Mart Muhtırasını yapanların niyetlerine yahut o muhtıranın ruhuna da uygun değildir.” Pekâlâ, öyle ise sırf benim şahsi karihamdan çıkmış teklifler bunlar! Bu dört parti, Parlâmentoda grupları olan bu dört büyük parti akıllarını mı yitirdiler? Sırf benim karihamdan bulacağım bu tedbirlerin peşine takıldılar da, yaz tatili yapmadan şu Anayasayı çıkarmak, memleketin bundan sonraki düzenini yerine koymak için Hükümete yardımcı olmaya çalışıyorlar.

Sevgili arkadaşlarım, çok rica ediyorum; bu tutumdan vazgeçelim. Memleketimiz bugün dahi tehlikededir. Biz dış bir komplo karşısındayız. İçerde de ayakları, elleri var. Bir (révolution perpétuelle) isteyen, devamlı, bitmeyen ihtilâl isteyenler bu memleketin içinde yaşıyorlar. Dün daha Almanya’da zavallı, masum, genç çocuklarımız oradaki komünist teşkilâtın para sarf etmesi ile iyi vaat ile teşviki ile aldatması ile elçiliğimiz önünde nümâyış yapmışlardır. Bunlar kendi kendine mi oluyor, amatör işi mi bunlar? 22-23 yaşındaki masum çocuklar amatörce mi ortaya atıldılar? Kim götürüyor bunları Filistin’deki gerillâ kamplarına? Kim veriyor bunların masraflarını, kim eğitiyor, kim geri getiriyor? Her gün Güney sınırlarımızda olan sıkıyönetim yeni elemanlar yakalıyor, hepsini ilân etmiyoruz. İçimiz kan ağlıyor.

Büyük Senato’ya ve Senato kürsüsünden memlekete bir kere daha ilân etmek istiyorum:

Bu memleketin kaderinden sorumlu olan insanlar, -sizler de onlardansınız,- Devletin parçalanmasına, yıkılmasına asla ama asla müsaade etmeyecektir. Hiç kimse tertipleri

ne kadar ileri olursa olsun, bundan sonra buna imkân bulamayacaklardır. (*Millî Birlik Grubu sıraları hariç, şiddetli ve sürekli alkışlar, "bravo" sesleri*)

Evet, hürriyetler güzel şey, demokrasi daha güzel. Hem onları muhafaza edeceğiz, hem Devletin uçuruma itilmesine mâni olacağız. Onun için benim aziz Millî Birlik Grubu arkadaşlarım, müsterih olunuz, rahat olunuz. Sizin arzu ettiğiniz Türkiye'yi yaşatmak için, daha yüceltmek için uğraşıyoruz. Bunun tek bir yolu yoktur. 1961 Anayasasının en güzel övgüsünü Türkiye Radyo Televizyonu önünde 27 Mayıs'ta ben yaptım. Ama dogmatik olmayalım, sekte olmayalım. Her insan eseri ne kadar güzel olursa olsun, bir yerinde bir kusuru olabilir. Tecrübe onu tekâmül ettirmek, daha güzel hale getirmek gereklerini ortaya koyabilir. Bunu bir inat mevzuu, bir tabu gibi ele alırsak, o zaman işin içinden çıkamayız, anlaşılamayız. Benim ne niyetim olacak, ne kusurum olacak? Ben siyasi hayatımın sonuna geldiğimi vazifeyi kabul ettiğim gün ilân ettim. Kendimi bir daha seçime arz edecek değilim, dedim. Ama geldi üzerime şu vazife, yığıldı. Bunu en güzel şekliyle selâmete götürüp, demokratik rejimi normal işleyişine kavuşturmaktan başka bir emelim yoktur. Ben bütün anayasaları inceledim. İnsan hakları sözleşmelerini inceledim, mahkeme içtihatlarını inceledim. Zaten mesleğim o. Bakın liste elimde. İddia ediyorum; bütün dünya önüne çıkabilirim, milletlerarası mahkemelere gidebilirim. Eğer, ispat edilebilirse bu getirdiğimiz değişiklikler bir İtalyan Anayasasından, bir Fransız Anayasasından, bir Alman Anayasasından geridir, hepsini geri alırım ve kaybolur giderim. Yok, böyle şey arkadaşlar. Şimdi Alman Anayasasını alıp getireyim çantamdan, öyle hükümler var ki, şaşarsınız. Daha biz onları getirmediğimiz. Ama gerekirse getireceğiz.

Saygılar sunarım. (*Millî Birlik Grubu hariç şiddet ve sürekli alkışlar, "bravo" sesleri*)

(Başbakan Nihat Erim söz alarak tekrar kürsüye geldi)

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Kocaeli) — Sayın Başkan, Senatonun değerli üyeleri; Sayın Karaman, benim bugün gündüz yaptığım konuşmadaki bir sözümün çelişkisini ortaya koymak istediler:

Filhakika, Evrensel Beyannamenin 23'üncü maddesinin 4'üncü fıkrasında: "Herkesin, menfaatlerinin korunması için sendikalar kurmaya ve bunlara katılmaya hakkı vardır" der. Buradaki "herkesin" kelimesini Devletin vatandaşı olan bütün fertler anlamında alırsak, ordudaki erlerin ve subayların da sendika kurmalarına imkân vermek gerekecek; acaba buna ne derler? Demek ki, buradaki "herkesin" tabiri, devlette başka statüler içinde bulunmayan, başka taahhütler altında bulunmayan ve gördüğü Devlet hizmetinin mahiyeti icabı birtakım kayıtlara tabi tutulması gerekmeyen serbest kişilerdir.

Kaldı ki, İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi ki, öteki bir Evrensel Beynamedir, hukukî, bağlayıcı değeri yoktur, ama moral bir etkisi vardır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ise, Türkiye Cumhuriyetini de bağlayan milletlerarası bir sözleşmedir. Onun 11 inci maddesini okuyorum, yine fıkra 1: "Her şahıs asayışı ihlâl etmeyen toplantılara katılmak ve başkalarıyla birlikte sendikalar tesis etmek ve kendi menfaatlerini korumak üzere dernek kurmak hakkını haizdir." Geliyor fıkra 2; - Şimdi gene demokrasiyi, Devleti, kamu düzenini, hizmetin gereklerini koruyacak.

Fıkra 2: "Bu hakların kullanılması demokratik bir toplulukta, zaruri tedbirler mahiyetinde olarak, millî güvenliğin, amme emniyetinin, nizamı muhafazasının, suçun

önlenmesinin, sağlığın veya ahlâkın veya başkalarının hak ve hürriyetlerinin korunması için ve ancak kanunla tahdide tabi tutulabilir.” Bununla da bırakmamış, burada bu madde -diğer maddelerde iki fıkra ile bırakır- bir de 3’üncü fıkra getirmiş: “Bu madde, bu hakların kullanılmasında idare (işte memur) silahlı kuvvetler, (ordu) veya zabıta mensuplarının muhik tahditler koymasına mâni değildir. Şimdi, Anayasamızın bahis konusu 119’uncu madde, idarenin işin mahiyeti icabı bir tahdit koymasını düzenleyen maddedir. Binaenaleyh memurlar sendika kuramaz derken, Türkiye’de sendika kurma yasaklandığı anlamını bundan hiçbir surette çıkarılamaz, işçiler sendika kurarlar, işverenler sendika kurarlar ve kurmaya devam edecekler. Memur bir statü içindedir, o statünün gerekleri vardır o statünün gereklerine uyması lâzımdır.

Kaldı ki, memurlar dernek kurmaya devam edecekler ve yine kaldı ki, -kendileri de beyan ettiler- Türkiye’de memur sendikalarının grev yapma hakkı yoktu; Anayasa Mahkemesinin içtihadına göre de teyyüt etmişti. Sendikaların en bariz göze çarpan özelliği ve en kuvvetli silâhı grev ve lokavttır. Grev ve lokavt olmadığı zaman, sendika var dersiniz o ismen var demektir, aslında sendika muhtevasında boşaltılmış demektir. İşte memurlarımız için ismen var olan sendikaların da bazı sakıncaları, yaşadığımız arkada kalan zaman içinde görüldüğünden, kendileri meslek menfaatlerini korumak için sendikalar kuracak ondan öteye gitmeyecek. Çünkü bilirsiniz bazı sendika neveleri vardır ki, Devletin ne suretle idare edilmesi lâzım geldiği, politikanın ne olması gerektiği hakkında da eylemde bulunmak, faaliyette bulunmak hakkını iddia eder ve o yolu tutabilir. Nitekim bizde de şimdi bir konfederasyonun içinde bu cereyanı gütmek isteyenler görülmektedir. Memurlar için elbette böyle bir şeye müsaade edilemez.

Şunu da sorayım arkadaşlar, yani bugünkü Türkiye’de memurlarımız sendika kuramazlarsa, memur menfaatlerini dernek içinde savunurlarsa pek çok mu eksiklik olur rejimimizde veya demokrasimizde, haklarımızda? Daima gelecek mazarratla, gelecek faydayı dengelemek lâzım, tartmak lâzım. Bu madde durup dururken mi ele alındı? Bu maddeyi ele almak için de, bazı can sıkıcı olaylar karşısında kaldı bu Devlet, bu rejim. Yok, buna bugünkü Türkiye’nin tahammülü. Yaralıdır, bu yarayı yeniden kaşımamak lâzım, tedavi etmek lâzım. Bu gerçeği kabul edelim arkadaşlar. Eğer, demokrasiyi, parlamenter rejimi ve ana hürriyetleri esasiyle, özü ile muhafaza etmek istiyorsak. Sendika kurmak isteyen insan memurluktan çıkar işçi olur, serbest çalışır, istediği gibi sendika kurar. E, memur olacaksın, memur olacaksın Devletin statüsüne, memur için tespit ettiği statüye uyacaksın. Bugün Parlâmento, Parlâmentodaki siyasi partilerin büyük çoğunluğu Türkiye’de memur sendikalarının bulunmasını uygun görmüyor, o noktada birleşiyoruz. Mesele bundan ibarettir ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi de buna imkân vermiştir.

Saygılar sunarım.⁶ (*Şiddetli alkışlar*)

⁶ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi* 10. Toplantı Yılı, Cilt 67, Birleşim 114, Sayfa 355-358, 408-409

14 Eylül 1971 Salı**Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi ve Geçici Maddeler Eklenmesi Hakkında Anayasa Değişikliği Teklifi Münasebetiyle**

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Kocaeli) — Sayın Başkan, Senatonun Sayın üyeleri; şu anda görüşülmekte olan Anayasa değişiklik teklifi isinde, üzerinde en çok durulmuş olan maddelerden biri de 120'nci maddedir. Gerçekten, üniversitelerin nasıl yönetileceğine değindiği için bu maddeye üstün önem vermek elbette yerindedir. 120'nci madde dolayısıyla söz alan değerli konuşmacılardan bazıları, benim bu konuda söylediklerim üzerinde de durmuşlardır.

Arkadaşlar, ben Anayasa değişikliği üzerinde çalışmaya başladığım andan itibaren söylediklerimi devamlı tekrarlardım. Bu anda da aynı şeyleri tekrarlarım. Bir adım geri atmış değilim, inançlarımı aynen muhafaza ediyorum. Ve gerek benim parti liderlerine ilk sunduğum 120'nci madde metni, gerekse şu huzuruza gelen 120'nci madde metni Batı demokrasilerinde üniversiteler için kabul edilmiş olan yönetim şeklinden hiçbir surette geri değildir.

Önce, belli başlı Batı demokrasilerinin Anayasalarında üniversiteler hakkında ya hiç hüküm yoktu yahut varsa kısaca işaret edilip geçilmiştir. Bu derecede ayrıntılı bir Anayasa maddesi batı anayasalarında yoktur. Elbette bizde bu madde bu şekilde ayrıntılı tespit edildi ise, bunun bir sebebi olmuştur ve bugün de vardır.

Türkiye'de üniversiteler bir ölçüde 1946'dan beri özerktir. Ancak, özerkliğin de bir sınırı vardır, her şeyin bir sınırı olduğu gibi, özerkliğin de bir sınırı vardır, 1961 Anayasası bu sınırı çok geniş tutmuştur ve özerkliğin kötüye kullanılması karşısında alınacak tedbirleri tespit etmediği için, bazı hallerde üniversiteler gerçekten özerk olmaktan çıkmış, o anda bir fakültenin yönetimini eline geçirmiş olanların kendi inançlarından başka bir düşüncenin üniversitede söylenmesine, yaşamasına imkân bırakmadıkları bir ortam içine sokulmuştur. Bizatihi bu hal, üniversite serbestliğinin ve üniversite özerkliğinin tahribidir. (A.P. sıralarından "Bravo" sesleri) Beni ziyarete gelen yabancı gazetecilerden birine bu yaz, onlar Türkiye'de hukuk devletinin, demokrasinin ne olduğunu merak edip mütemadiyen bana soruyorlardı ben de üşenmeden her birini kabul edip izah ediyordum. Bir tanesine tabloyu iyi canlandırmak için şöyle söyledim; "Şimdi benim yanımdan çıkınca kalkın falan fakülteye gidin, kapıda "ben Amerikalıyım; sizin fakültenize girip Amerikan hayat tarzı hakkında bir konuşma yapmak istiyorum" deyin. Bizi içeri alırlar mı bilmiyorum, içeri alırlarsa kürsüye çıkabilir misiniz, kürsüde üç cümle söyledikten sonra "yuha"sız devam edebilir misiniz ve kafanız gözünüz yarılmadan sokağa çıkabilir misiniz? Bunda şüphem var" dedim.

İşte bu hal bizzat ilim serbestliğinin, ilim hürriyetinin aleyhine idi, onun tahribi idi ve filhakika Türkiye'de -hepsinde demiyorum- bazı müesseselerimizde özerklik adına özerklik katledilmişti. Bununla da kalmamıştı, yalnız üniversitenin içinde, o müessesenin içinde kalsaydı mazarrat bir dereceye kadar sınırlı olurdu. Fakat üniversiteden dışarıya, sokaklara, memlekete taşan bir hal almıştı.

Bir üniversite fakültesinin profesörler kurulunda bir mesele müzakere ediliyor, o yönetim kurulu üyelerinden birisi orada bulunan -gruplar, var çünkü hizipler var-

gruptan bir üyenin hoşuna gitmeyecek tarzda konuşuyor, o hoşlanmayan zat dışarı çıkıyor, dışarıdaki öğrenciden taraftarlarına haber veriyor, o hoşla gitmeyen konuşmayı yapmış olan profesörün evinin önüne o akşam dinamit lokumu konuyor ve patlatılıyor, kendisine de telefon ediliyor; bu birinci ihtar aklımı başına al, diye. Üniversitelerimizin bazıları, fakültelerimizin bazıları maalesef bu hale gelmişti; bir tedhiş altına alınmıştı, dışarıdaki tedhişçilerle içerideki teşvikçileri ve öğreticileri bir araya gelmiş, Türkiye’de kendi düşündüğünü serbestçe bir üniversite toplumu içinde söylemek imkânı ortadan kalkmıştı. Dinamiti çok olan, silâhı çok olan, yumruğu kuvvetli olan serbest konuşabiliyordu. Bazı öğrenci yurtlarında öğrencilerin güvenliğini sağlanması için, günlük beşer lira aidat toplanıyordu; kimisi sağcı, kimisi solcu örgütlerin elinde olan bu öğrenci yurtlarında. Ve görüyorsunuz halen, memleketin şurasında burasında kanun dışı eylemlerin faileri aranırken, sanıkları yakalandığı zaman onların isimlerine ve nerelere mensup olduklarına baktığınız zaman ne yazık ki, yükseköğrenim müesseselerimize mensup oldukları çoğunlukla görülüyor.

Arkadaşlar, bu tabloyu kısaca çizmekten maksadım şu; biz durup dururken üniversiteler tıkr tıkr işlerken, her şey yolunda giderken 120’nci maddeyi değiştirelim diye ortaya çıkmadık. Bir hastalık, üniversiteden memlekete taşmakta olan bir hastalık karşısında bunun tedbirlerini aramak için yola çıktık ve tedbirlerini yüksek huzurlarınıza getirdik. 120’nci maddenin şimdiki şekline oy vermemek için kendilerine mesnet arayanlar, benim getirdiğim tasarı ile bunun arasında fark olduğunu Millet Meclisinde de söylediler.

Arkadaşlar, hatırlarsınız ben radyoda konuşma yaptım ve radyoda ne dedim; ben iyi niyetle birtakım hazırlıklar yaptım, partilerin başkanlarıyla görüşüyorum, onları uzlaştırmaya çalışıyorum, bir noktaya kadar uğraşacağım, sonra kendilerine tevdi edeceğim, onlar çalışacaklar daha mükemmel hale getirecekler ve en sonunda en güzel şekli bulacağız. Ben bazıları gibi dar düşünceli bir insan değilim, bir söylediğimi “nas”tır diye ömrümün sonuna kadar savunan insan değilim. (*“Bravo” sesleri alkışlar*) Yanlış bellediğim, yanlış teşhis koyduğum bir şeyi öğrendiğim anda, “yanılmışım” diyecek kadar komplekslerden uzak bir insanım. (*“Bravo” sesleri alkışlar*)

Bugün burada konuşan Sayın sözcülerden birisi, benim radyo konuşmalarına işaret etmiş, kendim burada bulunmadım, arkadaşlar naklettiler, üniversitelerin özerkliğinden bahsederken ben hakikaten radyoda malî özerkliğe de değindim. Ayıplamış beni o şekilde konuşmamdan dolayı. Bu radyodaki konuşmamı bastırdım, Sayın arkadaşlarıma birer nüsha takdim ettim. Şimdi onun 36’ncı sayfasında, o kısmı tekrar okuyorum, böyle ayıplanacak bir mana görmedim. Her halde şunu bir kere tekrar edeyim, demişim. Hiç kimsenin aklından, ne benim aklımdan, ne de hiç kimsenin aklından üniversitelerimizin bilimsel sahada özerk davranışlarını kısıtlamak gibi bir fikir geçmemektedir. Şurada size yavaşça söyleyeyim; ben hatta malî bakımdan üniversitelerin özerkliğini artırma fikrindeyim. Bir müessesenin, bir şahsın malî özerkliği yoksa öbür özerklikleri de gereği gibi vardır denemez. Parayı kim veriyorsa o istediği gibi tasarruf eder. Üniversite bütçeleri Meclise geldiği zaman, Meclis, ben bu sene bunu yarıya indirdim dese kim ne yapabilir? İndirir ve eğer onu bir baskı yapmak için kullanırsa, kullanabilir de... Niye yapmıyor? Yok, böyle bir niyet kimsede. Ben istiyorum ki, bu malî özerklik sahasında üniversitelerimize daha geniş hareket serbestliğini sağlayacak şeyler düşünelim. Şimdi hazırlamakta olduğumuz millî eğitim ve yükseköğretim reformu içinde bu da ele alınmış bulunmaktadır bile. Ben bunu söyledim radyoda ve basılı olarak herkese dağıttım.

Bunu şunun için söyledim; idari özerklik kalkarsa bilimsel özerklik de kalmaz, diye bana eleştiride bulunuyorlardı; e, dedim malî özerklik var mı? Malî özerklik olmadan öteki özerklikler olabilir mi? Tahsisatını yarıya indirdim, hiç vermiyorum derse, istediği gibi... Niye yapmıyor? Yapmaz, yapma niyeti yok... Kamuoyu var, onun önünde böyle şeyler bir medeni cemiyette, bir demokratik cemiyette yapılamaz. Onun için yapmıyor, onu izah etmek için söyledim.

Şimdi, bu gelen 120'nci madde metin eğer benim ilk verdiğim şekilde çıksa idi, üniversitenin idaresi kanunla düzenlendiği zaman, o kanunu da ben yapacak değildim. Yine, radyoda da söylediğim gibi üniversite temsilcilerini davet edecektik; onlar toplanacaklar ve onlar hazırlayacaklardı. Nitekim yarın Millî Eğitim Bakanlığında benim Başkanlık edeceğim böyle bir toplantı başlıyor ve orada şu kabul etmek üzere bulunduğunuz, lütfen kabul edeceğiniz 120'nci maddeye göre üniversitelerin nasıl adapta olacağını, üniversitelerin ve yükseköğrenim yapan akademilerin profesörleri birlikte oturacaklar ve Hükümete bir taslak hazırlayıp verecekler. Bu benim baştan beri söylediğim ve tekrar ettiğim şeydi. Ama bu yeni 120'nci maddenin içinde kalan bir taslak olacak. Hiç kimse üniversitenin içine girsin, Başbakan yahut Millî Eğitim Bakanı üniversiteyi o idare etsin, seni doçent yaptım, seni azlettim, seni profesör yaptım desin; biz böyle iptidai bir düşüncüyü kabul eden, değil kabul eden hatta hoş gören insanlardan değiliz. Ama üniversite özerkliği namı altında bilim hürriyetini tahrip etmeye de asla müsaade etmeyeceğiz. Üniversitelerimizi, fakültelerimizi, Anayasamızın öngördüğü hür demokratik düzeni yıkacak insanları yetiştiren ocaklar haline getirmek isteyenlere bundan sonra o üniversitelerde faaliyet sahası bırakmayacağız. *(Sürekli alkışlar)*

Şimdi, denebilir ki; efendim, sizin bu düşündüğünüz şekil demokratik memleketlerde yoktur. Batı demokrasilerinde yoktur. Bunu siz icat ediyorsunuz. Bunu böyle yaptığınız zaman bilim hürriyeti kalmaz, üniversite özerkliği kalmaz denebilir; zaten diyorlar da. Bu elimdeki dosya, Bulgaristan dâhil çoğunlukla Batı demokrasilerinin üniversitelerinin yönetimine ait kanunların dosyasıdır. Japonya'nın ki de, son çıkardığı kanun da var.

Belçika'da son çıkan bir kanun var. Bu eski de değil, yenidir. 2 Haziran 1970'te Belçika Senatosunda müzakere edilmiş bir kanundur. Orada özerk üniversiteye ait bizim eski Anayasamızda da olduğu gibi, Devletin denetimi nasıl koruduğuna dair maddede mevcut hüküm çok dikkati çekici bir hükümdür, onu arz edeceğim: Bu Gand ve Liege üniversitelerine ait kanundur, 11'nci madde:

"Her üniversite nezdinde bir Hükümet komiseri bulunur" Bu komiseri Hükümet tayin eder. "Bu komiser üniversitelerin Büyük Profesörler Kurulu ve Küçük Yönetim Kurulu toplantılarına iştirak eder ve bu komiser, alınan kararın kanunlara ve Devletin yüksek menfaatlerine aykırı olduğunu görürse Millî Eğitim Bakanına bunu bildirir ve Millî Eğitim Bakanı ondan sonra gereken teşebbüsü yapar" diyor.

İsviçre, demokrasinin herkes tarafından kabul edilen güzel örneklerinden biri ve Cenevre Kantonu. Bu da eski bir kanun değil, yeni. 1971 İlkbaharında henüz kesin olarak kanunlaşmamın, şimdi bizde olduğu gibi. Müzakere edildiği anda getirttim.

"Yükseköğretimin koordinasyonu, nezareti ve denetimi" başlıklı bölümde, "Devletin gözetimi ve kontrolü" yan başlığında, birinci maddenin birinci fıkrası; "Bu müesseselerin..." Yani, üniversiteler dâhil, "Yükseköğretim" dedim diye üniversite dışındaki yükseköğretim değil, "Üniversite yüksek gözetim altında çalışır."

İkinci fıkrası- “Bu müessesenin”, yani üniversitenin “eylemi, aksiyonu umumi politikaya uygun olmak lâzımdır”. Bu politika Conseil d’Etat dediği bizim Parlâmentoya tekabül eden müesseselerdir. “Bunun uygunluğunu da o kontrol eder” diyor. “Aldığı kararların kanunlara uygunluğunu kontrol eder ve genel olarak onların iyi çalışmalarını temin eder.”

Fransa; biliyorsunuz, 1968 hâdiselerinden sonra “Yön Kanunu” diye tercüme edebileceğimiz “Loi d’Orientation” diye bir kanun çıkarmıştır, bu Edgar Faure, Kanunu diye de anılır. Orada da 1968 de Fransa’da görülen anarşik eylemler sonucu hangi tedbirlerin alındığını hepiniz yakından bildiğiniz için onun üzerinde ayrıca durmuyorum.

Japonya; üniversitelerde anarşik eylemlerin arttığını ve acıttığını görünce bir kanun çıkarmıştır. O kanunla, tıpkı şimdi bizim 120’nci maddenin son fıkrasında Millî Eğitim Bakanlığının el koyması gibi el koyma hükmünü tanzim etmiştir ve bir üniversitede anarşik eylemler devam ederse üniversiteye Eğitim Bakanlığı, el koyar ve üniversiteyi eğer muvakkaten kapatmak zorunda kalırsa, öğretim üyelerinin de aylık ödeneklerinin yalnız % 70’ini öder diye önümüzdeki Japon Kanununda hüküm var.

Şimdi, Mayıs ayında idi, bizim büyükelçimize talimat verdik; gitti, görüştü. Kendisine; “Bu kanun yürürlüğe girdikten sonra anarşik eylemler bıçakla kesilir gibi kesildi” demişler.

Demek ki; Sayın arkadaşlarım, her memleket zaruretlere göre tedbirlerini almıştır, almaktadır. Türkiye’de 1971 ilkbaharında yükseköğrenim müesseselerimizin, özerk olsun olmasın, ben özerkini özerk olmayanını ayırmıyorum, almış olduğu manzara karşısında hepiniz teslim edersiniz ki, oradaki rahatsızlığı tedavi etmek lâzım. Devletin elinin oraya uzanması lâzım, Parlâmentonun gözünün orada olması lâzım ve yeni birtakım tedbirler almak lâzım. Elbette bu tedbirler alınacaktır. Bu tedbirleri ben üniversitenin kendi öğretim üyeleri ile birlikte almaya sonuna kadar gayret edeceğim. Dilimin döndüğü kadar, aklımın yettiği kadar onları ikna etmeye çalışacağım.

Arkadaşlar, vaktinizi alıyorum; ama içimde hicrandır. Bizim Erzurum’da üniversitemiz var, Trabzon’da üniversitemiz var, başka yerlerde fakülteler açıyoruz. Yakından biliyorum; öğretim üyesi sıkıntısı çekmektedirler. Devamlı olarak burada oturan öğretim üyesi çok azdır. Meselâ; Trabzon’da 3 profesördür. Ben içimlerini zikretmeyeyim, bazı Sayın rektörlere sitem ettim, dedim ki; “yahu, şunlar da Türk üniversiteleri, bizim çocuklarımız okuyor. Kendi aranızda bir tedbir alıp da bunlara münavebe ile öğretim üyesi yollasanız da, iki sene orada kalsa, falan”. “Efendim, bunun için Anayasa değiştirmeye lüzum yok, kanunla yapılabilir” denildi. “Öyle ise niye yapmadınız?” dedim. “Öyle ise neye yapmadınız?” Yapmadılar.

Başka bir örnek vereyim. Biliyorsunuz Anayasa Mahkemesi karar verdi, özel yüksekokula müsaade etmedi. Biz de Anayasa Mahkemesi kararına uyarak özel yüksekokulları Devletleştirdik. Devletleştirme tedbirini alırken 49 bin gencimizin bu özel yüksekokullarda okuduğunu tespit ettik ve bunları şimdi başlayan öğretim yılında ortada bırakmamak, bunların öğrenimini aksatmamak için üniversite rektörlerimizi ve akademi başkanlarımızı çağırdık, kendilerine ricada bulunduk. “Bunları taksim edin. Parça parça, her birini, sizin branşınıza taallük edenleri kendi himayeniz altına alın. Şu intikal yıllarını fazla sarsıntıya meydan vermeden yapalım” dedim. İçlerinde yalnız bir tanesi, burada adını şükranla yâdetmeliyim; İzmir Üniversitesi Rektörü

bizim bu ricamızı kabul etti ve İzmir'deki özel yüksekokulları kendi himayesi altına aldı. Ötekiler çeşitli sebeplerle bana bunu yapamayacaklarını söylediler. Ben şu şekilde cevaba mecbur oldum. "Bunlar bizim çocuklarımız değil mi? Bunlarla benim kadar sizin de meşgul olmanız lâzım gelmez mi? Bunlara karşı sizin sorumluluğunuz benim sorumluluğumdan neden daha az olsun?" (*Bravo sesleri*)

Şimdi, maddeye koyduk. Anayasamızın 119'ncu maddesindeki plânlama umumi koordinasyonu içine girecekler. Yapacağımız kanuna bunun hükmünü de koyacağız. Bundan sonra, memlekete bilimi yayacağız. Açacağımız yeni fakülteler ve üniversiteler profesörsüz, öğretim üyesiz kalmayacak. Bütün memlekette ne varsa hepsini bir araya koyacağız, memlekete taksim olacaklar. (*Alkışlar, "bravo" sesleri*)

Sayın Yıldız ilk gün konuşurken; "bütün toplumsal örgütler bu Anayasanın karşısına çıktı" dedi. Evet Sayın Yıldız, reform yaparken arı kovanlarına sopa sokuyorum, daha da sokacağım, daha da çok karşımıza çıkacaklar. (*Sürekli alkışlar ve "bravo" sesleri*)

Memleket, arazi parsellenmiş gibi parsellenmiş şekilde. TRT özerkliği, üniversite özerkliği, şu yetkisi, bu kudreti... Her parselin üzerine bir grup çıkmış, benim parselime dokunma diyor. E, senin parseline dokunmazsam bu bozuk gidişi nasıl düzelteceğim, reformları nasıl yapacağım? Arkadaşlar, sizin güveniniz Hükümetle beraber oldukça, biz, hiçbir şeyden perva etmeksizin, hiçbir şeyden çekinmeksizin, bir yandan memleketin huzur ve asayişine göz dikmiş olanlara, ebedî ihtilâl taraftarlarına karşı koyacağız... (*Alkışlar ve "bravo" sesleri*) bir yandan da reformlardan menfaatleri bozulacak olanların feryatlarına, baskılarına hiç zerre kadar önem vermeksizin bu reformları huzurunuza mutlaka getireceğiz ve bu iş kısa zamanda bitecek. Yapamazsak; biz başta söyledik. Biz idarei maslahata gitmeyeceğiz; vazifeyi yapamıyoruz, Allaha ısmarladık deyip çekileceğiz.⁷ (*Alkışlar*)

⁷ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi 10. Toplantı Yılı, Cilt 67, Birleşim 115, Sayfa 472-476*

23 Eylül 1971 Perşembe**İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt İllerinde Evvelce İlan Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 2 Ay Süre ile Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle**

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Kocaeli) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın üyeleri,

Bugün Sıkıyönetimin uzatılması kararının büyük Meclisçe onaylanması vesilesiyle, şu saate kadar birbiri ardından bu kürsüde konuşan partilerimizin Sayın sözcülerini lââyık oldukları üstün dikkatle dinledim. Konuşmalar bir ölçüde, partilerin birbirleriyle olan görüş ayrılıklarının tartışılması mahiyetini aldı. Bu esnada Hükümetin de payı unutulmadı. Fakat partilerin birbirlerine verdikleri cevaplarda benim önceden cevaplamayı düşündüğüm noktalar da olduğu için, her parti bir bakıma bana yardımda bulunmuş oldu ve benim söyleyeceklerimi azalttı, ondan dolayı parti sözcülerinin her biri ne bana yaradığı ölçüde şükranlarımı arz ederim.

Arkadaşlar, bu Sıkıyönetimin uzatılması vesilesiyle benim mutlaka cevaplamam yahut izahlarda bulunmam gereken bazı noktalara değinildi.

Önce şunu arz etmek isterim; hukukun üstünlüğüne saygılı olunması lâzım geldiğine işaret edildi. Zannediyorum ki, bu naçiz arkadaşınıza hükümeti teşkil etme vazifesi verildiği andan bu ana kadar, Anayasa başta olmak üzere Türkiye'deki bütün hukuk normlarının saygı görmesine en büyük dikkati ben kendi şahsıma düştüğü nispette gösterdim ve göstermekteyim.

12 Mart muhtırası gibi bir olaydan sonra Türkiye'nin içinde ve dışında, bilhassa Türkiye'nin dışında bizim de üyesi bulunduğumuz Batı âleminde, Batı demokrasileri âleminde, Türkiye'de olup bitenler çok yakından izlenmektedir. Burada durumu yerinde görmek için Milletlerarası Basın Enstitüsünden, dünyanın büyük şöhretli gazetelerinden, Avrupa Konseyinden resmen gönderilmiş, gelmiş insanlarla bizzat ben konuştum. Bu ayın 28'inde Avrupa Konseyi Asamblesi Başkanı, benim aziz dostum Mösyö Reverdin gelecek misafirimiz olacak. Bu, Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak, Türkiye olarak iftihar edebileceğimiz bir husus şudur: Bütün dışardaki düşmanlarımızın menfi gayretlerine rağmen Türkiye'nin imajını, Türkiye'nin çehresini, hukuk devleti, demokratik bir devlet olma çehresini değiştirmeye ve başka türlü kabul ettirmeye muvaffak olamamışlardır. ("*Bravo*" sesleri)

Bugün Türkiye parlâmentosu yaşıyor. Türkiye'de bugün tekrar şurada bir kere daha gördüğümüz sahnede, çeşitli esaslı noktalarda birbirine zıt düşünen partiler serbestçe aralarında, Parlâmento kürsüsünde tartışıyorlar. Anayasa kuruluşları; Anayasa Mahkemesi, Danıştay, Yargıtay gibi müesseselerin hepsi işliyor ve onlara ait kanunların hiçbirisinde henüz bir değişiklik yapılmadı. Basın, sıkıyönetim olmasına rağmen, -hepiniz her gün görüyorsunuz- serbestçe faaliyetine devam ediyor. Hatta hazan memleket menfaatleri aleyhine faaliyetine de devam ediyor, şahısları yıpratma, zedeleme faaliyetine de devam ediyor.

Demek ki, hukuk devletine, devlet veyahut yürütme otoritesi tarafından getirilebilecek her hangi bir kısıtlama, her hangi bir müdahale bugünkü Türkiye'de

yoktur, olmamıştır. Bu konuya Sıkıyönetim muhakemelerinin uzaması dolayısıyla temas eden arkadaşlar oldu.

Evet, arkadaşlar, Sıkıyönetim muhakemeleri kamuoyunun istediği çabuklukla geçmiyor. Ama Sıkıyönetim muhakemelerini yürüten mahkemeler biliyorsunuz ki, Sıkıyönetimin ilânından önceki Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu ile iş görüyorlar. Sıkıyönetime, dâva açmak üzere verilen dosyalar, suçların mahiyeti bakımından her zaman legal çalışmalar sonunda tanzim edilmiş dosyalar değildir. Bilirsiniz ki, her Devletin böyle istihbarat servisleri vardır ve onlar dosyalarını normal zabitanın, adalet bakanlarının açık çalışmaları şeklinde hazırlayamazlar. İşlenen suçların mahiyeti Devlet güvenliğine taallûk ettiği için onları kovalamak, onları takip etmek, onların faaliyetini izlemek açıkta mümkün değildir ve bu suretle hazırlanan dosyalar her zaman tam teminatı ile işleyen adalet cihazının arzu ettiği dosyalar olamamaktadır.

Burada tariz etmek için söylemeyeceğim; ama işaret ettikleri için, basılıp dağıtılan nüshada da bulunduğu için söyleyeceğim. Şu anda 83 sanıklı dosya da dâhil olmak üzere Sıkıyönetim mahkemelerinde bakılan dâvaların olayları ve dosyaları bu Hükümet zamanına taallûk etmiyor; bizden evvelki olaylar, onlar. Pek küçük bir kısmı bizim zamanımıza gelmiştir. Biz Nisanın 26'sında Sıkıyönetimi ilân ettik ve Nisanın 26'sından itibaren bu dosyalar Sıkıyönetim mahkemelerine tevdi edilmeye başlandı. Binaenaleyh, ben o teşkilâtı kusurlu bulmuyorum, ama siz de bulmayın. Kusurlu bulursanız, o zaman ben size dönüp diyeceğim ki, niye öyle kusurlu bıraktınız o teşkilâtı ve dosyaları tam hazırlatmadınız... (C.H.P. sıralarından, "Bravo" sesleri)

Değerli arkadaşlarım; Sıkıyönetim mahkemelerinin dâvaları tekmil teminat ve garantilere azami titizlikle riayet ederek yürütmesi, belki adaletin biran evvel tecelli etmesini isteyen kamuoyumuzun bir kısmını müteessir ediyor; ama öbür taraftan da bütün dünya görüyor ki, Türkiye'de Sıkıyönetim mahkemeleri dahi âdil, tarafsız ve bütün teminata riayet ederek dâvalara bakıyor. Yeri geliyor görevsizlik kararı veriyor; yeri geliyor; idam suçu ile huzuruna sevk edilmiş olan sanıkları tahliye ediyor; yeri geliyor beraat ettiriyor; yeri geliyor; mahkûm ediyor. Bu da memleketimizdeki Sıkıyönetimin, askerî idarenin medeni devletlerin normlarına ne kadar uygun hareket ettiğinin bir belgesi olarak bizi teselli etmektedir.

Sayın sözcülerden bir kısmı Sıkıyönetimi övdüler, "Sıkıyönetimin sorumluluğu Hükümetindir" dediler. Övgüde Sıkıyönetimi övdüler; yermeye Hükümeti yerdiler; "Sorumluluk Hükümetindir" dediler. Teşekkür ederim, reddetmiyorum. Bu arada şunu da söylediler: Hükümet, ordunun komünistleri aramasında hızını kesmiş, şefaatchiler sıkıyönetim makamlarının hızını kesmiş...

O şefaatchi her halde ben olacağım; çünkü benden başkası Sıkıyönetim makamlarına ve orduya emir veremez, siyasi otorite olarak müdahale edemez. Genelkurmay Başkanlığı da, Başbakanlığa bağlıdır; Sıkıyönetim komutanlıkları da Başbakanlığa bağlıdır, her ikisinin de sorumlulukları benim üzerimdedir, yani Başbakanın üzerindedir.

Ben işin başında, Mayıs ayının sonunda bir genelge gönderdim. O genelgenin bazı önemli noktalarını arz ediyorum:

"Gözüne alınan bilim adamları ile öğretim üyeleri, öğretmen ve yazarlar hakkındaki soruşturmaların diğer işlere takdimen öncelik ve ivedilikle ele alınmasını, bu ilk soruşturma sonucunda suçlu olduklarına dair haklarında kesin delil ve

belirtiler bulunmayanların derhal serbest bırakılmasını, Sıkıyönetim ilânını gerektiren eylemlere karışmış olup da güvenlik ve soruşturmanın selâmeti bakımından gözaltında tutulmalarında zorunluluk bulunan veya haklarında tutuklamak kararı verilmiş bulunanların ise, hangi suçlardan sanık olduklarının kamuoyuna açıkça duyurulmasını, bu kişilerden kaçması bahis konusu olmayanların muameleleri gecikecek ise, muhakemelerine veya tahkikatları gecikecek olanlarında tahkikat sonuna kadar kişisel kefalete bağlanarak serbest bırakılmaları hususunun incelenmesini, ayrıca “yasak yayınlar” genel deyimine daha açıklık kazandırılarak bunlar dışında kalan yayınları bulunduranlar hakkında her hangi bir işlem yapılmamasını ve bu yüzden lüzumsuz tedirginliklere ve korkulara yol açılmamasını önemle rica ederim.

Evet, bunun sorumluluğu bendenizin üzerimdedir, Yüce Meclise arz ediyorum.

AHMET FUAT AZMİOĞLU (Kütahya) — Anayasaya aykırıdır...

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Hayır, efendim, Anayasaya aykırı değildir. Sıkıyönetimin 30 gün idari tedbir olarak insanları muhakemesiz gözaltında tutmak yetkisi vardır. Bu idari bir takdir yetkisidir. Bana bağlı olduğu için, siyasi sorumluluğu benim üzerimde olduğu için böyle bir tamim yapmak benim hakkımdır, Sıkıyönetim Kanununda da vardır. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri) Ben de bunu durup dururken yapmadım; biliyorsunuz, öyle bir ihbar yolu açıldı ki, bir fakültenin bir kısım hocası öbür kısım hocasını en ağır suçlarla suçluyor, ihbar ediyor. Sıkıyönetim komutanlıkları o ihbarı alınca ne yapsın? Mecburen gözaltına alıyor; bir müddet sonra bakıyor ki, yok bir şey, tamamen iftira... Ben Sıkıyönetim, makamlarına diyorum ki, böyle durumlarda kalmış olabilirsiniz, rica ediyorum, bunların sorgularını gecikmeden yapınız.

Değerli sözcülerden birisi söyledi; ben durmadan “Yurdumuz bir komplo karşısındadır” diyormuşum, herkesin uykusunu kaçırıyormuşum, ama komplocuları yakalayıp ortaya çıkaramıyormuşum...

Herkesin uykusu kaçıyor mu, kaçmıyor mu, bilmem; ama üst tarafı doğru. Yurdumuz bugün dahi büyük bir komplonun karşısındadır ve bunun ucu dışarıdadır.

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — Rengi ne?

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Her türlü renk var içinde, kızılından koyu siyahına kadar. Dünyada hiçbir devlet bunlarla mücadelesine bir an ara vermemektedir, devam etmektedir, her zaman da hepsini yakalamaya muvaffak olamamaktadır. Niçin olamadığını Sayın üyeler biraz düşünürlerse; bunların yurt içindeyken, sınıra gitmeden sığınmak imkânı olan yerleri düşünürlerse birdenbire ortadan -adlarını Sayın Tuna zikretti- kaybolmalarının sebebini anlarlar.

Sayın Tuna diyor ki, Sıkıyönetim fevkalâde bir haldir, çabuk bitmeli.

Emin olmalarını rica ederim ki, herkesten çok Başbakan olarak çabuk bitmesini ben istiyorum. Ordumuz istiyor. Ordu asıl vazifesine dönsün, Sıkıyönetim hizmetinde uzun müddet kalması doğru değildir; ama bugünkü ortamda Anayasayı değiştirdik, henüz Anayasanın öngördüğü kanun değişikliklerini yapmadık. Her gün yeni bir tertibin haberini alıyoruz. Devletin bütün istihbarat teşkilâtı, bütün emniyet teşkilâtı, ordunun bir kısmı bunların peşinde. Başka ne vasıtam var benim bunları yakalamak için, söyler misiniz ne vasıtam var, ne ile yakalayacağım? Ordu, emniyet teşkilâtı, istihbarat teşkilâtı...

CENGİZ EKİNCİ (Ordu) — Bizim vasıtalarımız da bunlardı.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Eğer Türkiye 12 Mart'ın arifesine gelinceye kadar bu çalışmalara, bu yıkıcı faaliyetler, bu anarşik faaliyetler, bu terörist faaliyetler memlekette bu derece derinliğine dalbudak salmak fırsatını bulamamış olsalardı; bu işi daha çabuk bitirmek mümkün olurdu. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri)

Değerli sözcüler bir noktaya daha değindiler. Hükümetin bazı üyeleri Başbakan gibi konuşmuyor, başka türlü konuşuyor, acaba Parlâmentoya inanmıyor mu, Parlâmentoyu tahrip nü etmek istiyor gibi...

Değerli arkadaşlarım; huzurunuzda bir kere daha tekrar etmek, benim için hem vazife, hem de büyük bir zevktir. Benim başında bulunduğum müddetçe bu Hükümetin bir tek emeli vardır, bir tek arzusu vardır; 12 Mart ortamından süratle çıkıp normale dönmek ve normal ortam içinde parlamenter rejim, hukuk devleti yoluna devam etmek, bunu görmektir. Başka bir emelimiz yoktur. Binaenaleyh, benim yanımda vazife alam arkadaşlar ya bu görüşe uyarlar, ya da yollarımız ayrılır. Bir bakanın başbakanından yolu ayrıldığı zaman yapacağı şeyin ne olduğunu siz benden iyi bilirsiniz. (M.G.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Ama şunu da söyleyeyim ki, arkadaşlar belki fazla hassasiyet gösteriyorlar, Hükümette böyle bir cereyan, böyle bir heves, böyle bir teşebbüs yoktur, olamaz. Demokratik rejimin, parlamenter rejimim yegâne yaşama tarzı olduğuna ben ne kadar inanıyorsam, Hükümetin bütün üyelerinin de benim kadar inandıklarına güveniyorum. Bugüne kadar aksine bir eylemin deliline, kanaatine varmış değilim; ama bu kürsüde söylenen her sözü de önemle kaydediyorum, üzerinde duruyorum.

Sayın üyeler;

Reform konusuna temas edildi ve Hükümet altı ayda tasarıları getireceğini vadettiği halde ortada tasarı yok dendi.

Burada bir açıklığa varalım. Biraz insafsızlık var, bu işte. Hükümet, bildiğiniz gibi, Yüce Meclisten 7 Nisan 1971 tarihinde güvenoyu aldı. Altı ayın tamam olması için 7 Ekim 1971 tarihine kadar beklemek lâzım. İkincisi, ben çok yetkili bir Sayın liderle görüştüğüm zaman, meclislerin Anayasa değişikliğini çıkarır çıkarmaz, Sıkıyönetimin uzatılmasını da tasdik ettikten sonra bir gün dahi durmaksızın tatile gireceğini öğrendiğim için hazırlamakta olduğumuz tasarıları taslakları diyeyim, çünkü Bakanlar Kurulunda görüşölüp, onun tasvibinden geçtikten sonra tasarı haline gelir tekemmül ettirmeyi değil, yetki kanunlarını hazırlamayı öne aldım ve yetki kanunlarını hazırladım. Yetki vereceksiniz diye hazırladığım 12 tane yetki kanunu elimde var. Sonra öğrendim ki, yetki verilmeyecek; ama meclisler de çalışmaya devam edecek. O zaman süratle meclislere hazırlamış olduğumuz reform tasarılarını sunmanın tedbirlerine geçtik ve yarından itibaren bu tasarılar birbiri ardısıra Büyük Meclise takdim edilecektir. Programımızda değindiğimiz ve vadettiğimiz bütün konular ele alınmıştır; uzmanlara inceletirilmiştir; uzmanlara hazırlattırılmıştır.

Meselâ hatırlarsınız, idari reform için, Ortadoğu Amme İdaresinde bir komisyon kurduk, Devlet idaresinde uzun yıllar vazife görmüş tecrübeli arkadaşları hizmete davet ettik, bunlar çalıştılar raporlarını hazırladılar, rapor yazılmaktadır; bu ay sonunda Hükümete verilecektir.

Eğitim reformu; üniversiteler hakkında bir komisyon son hazırlıkları yapmaktadır.

Ekonomik ve malî tasarılar hazırdır. Zannediyorum ki, altı ayda da -Anayasa da bunun içine girdi- bundan fazla bir şey yapılamazdı. Değerli arkadaşlarımdan rica ediyorum;

bundan sonra tasarıları birbiri ardısıra getirdiğimizde, Anayasanın öngördüğü kanunlardaki değişiklikleri Anayasa çalışmalarında gösterdikleri kesif faaliyet içinde kanunlaştırmaya yardımcı olurlarsa, memleketimizin normal şartlara dönüşünü o nispette kolaylaştırmış olacaklardır.

Değerli arkadaşlarım;

Bugünkü görüşmeler çok uzadı, fakat bir noktaya daha temas etmek istiyorum;

Sayın A.P. Sözcüsü Tuna'nın ve diğer sözcülerin de konuşmalarında, tayinlerden bahsedildi, memur kıyımından bahsedildi.

Burada da bir vuzuha, açıklığa varalım. Aylarca evvel, bu şikâyetler bana özel olarak söylendiği zaman, şunu teklif ettim; "Arkadaşlar, Anayasa sarıh, Hükümetin bir umumi politikası vardır, bir de her bakanın kendi politikası vardır ve kendi sorumluluğu vardır, Meclisler karşısında."

Bana geliyorsunuz diyorsunuz ki, "Falan bakan tayin yaptı bu tayin, usulsüzdür veyahut partizandır, şudur, budur" Çok rica ediyorum, yalvarıyorum; Meclis kürsüsüne getiriniz ben de sizinle beraber dinleyeceğim, hep beraber kanaate varacağız. Eğer söylediğiniz gibi usulsüz, partizan, ne bileyim ben yakışksız, yek aşırı sol, şu, bu ne ise, çıksın meydana, herkes kendi sorumluluğunu kendi üzerine yüklensin. Ben dedektif gibi kimin ne olduğunu, mазisinin ne olduğunu bilemem. Nihayet benim insanları soracak bir yerim var, siz de bilirsiniz orasını... Oraya sorarım. E, bazen orası da kâfi gelmiyor. O zaman Meclise getirirsiniz, Mecliste derinliğine değil, bakan cevabını verir, kendisini savunur, ya altından kalkar ya kalkamaz. Yapmıyorsunuz bunu, bunu yapmayı, umumi sözlerle suçlamak... Ben bunu yapamam, ben buna katılamam. Tekrar ediyorum; rica ediyorum, partilerden, parti ayırmaksızın lütfen Meclise getiriniz, bu tayinler Mecliste görüşülsün. Şahıslar Mecliste görüşülsün, kamuoyu önünde görüşülsün, herkes hükmünü versin.

Sayın Tuna'nın hatırlarında benim bir sözüm yanlış kalmış, Feyzioğlu arkadaşım onu düzeltti.

Ben, önden "Sosyo-ekonomik reformlar yapılmadı da memleket bu hale geldi" demişim sonradan yanlışmış, ben demişim. Yok, böyle bir şey. Ben radyo konuşmamda, o konuya temas ettim. Radyo konuşmamdadır o, yanlış hatırdı kalmamasın. O, şudur:

AHMET NUSRET TUNA (Cumhuriyet Senatosu Kastamonu Üyesi) — İşin içine girince öğrendim diye bir kısım vardı, onu arz ettim.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Bakın, bakın burada var.

"Bekleyin iki - üç ay bakalım ne yapacağız, beklemediler. Niçin? Onun da teşhisini koydum. Çünkü bu örgütler, o tedhişçi ve anarşist örgütler gerçekte Türkiye'de demokratik düzen yaşasın, insan hak ve hürriyetleri devam etsin; bunu istemiyorlar. Bu 1961 Anayasasının başlangıç kısmında söylenen ana ilkeler uygulansın, demokratik bir düzen içinde Türkiye yaşasın; bunu istemiyorlar. Açıkça söylüyorlar; biz diyorlar, bunu devireceğiz. Yerine Marksist, Leninist, Maoist bir düzen getireceğiz.

Buna ben hangi reformu yapsam kâfi gelmez. Marksist, Leninist, Maoist bir düzen gelmedikçe."

Bu söz başka, ben yanlışmış, reformları yapmaya lüzum yok, asayiş... Böyle değil.

HİLMİ BİÇER (Sinop) — İçine girince lâfı var Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — O da vardır. Devam ediyor, okuyayım.

“...öbür uçta açıkça yazmaya devam ettiler, Sıkıyönetim ilân edilinceye kadar. Hatta Sıkıyönetim ilân edildikten sonra birkaç gün devam ettiler. Türkiye’yi Atatürk’ten evvelki hale geri döndürmek, hilâfeti getirmek, kanunları doğmalara göre, şeriat düzenine göre yeniden düzenlemek ve bu fikri kabul etmeyen herkesi komünistlikle damgalayıp, onları tasfiye etmek; iddiaları bu. Bunlarda bizim öngördüğümüz toprak reformu, tarım reformu, millî eğitim reformu, adalet reformu, sosyal adaleti geniş ölçüde sağlayacak, vergi reformlarını hiç gözümüz de tutacağa benzemiyordu.

Bir üçüncü tehlike daha vardı, yurdumuzu bölmek...” isteyenler diye devam ediyorum.

Şimdi arkadaşlar; birbirimize kelime oyunu yapacak değiliz. Memleketimiz bir acil tehlike karşısında. Dışardan Türkiye’nin düşmanları tarafından idare edilen, içerde kolları olan ve işbirliği yapmış; hem Türkiye’yi bölmek istiyorlar, hem aşırı sağ, hem aşırı sol kol kola vermişler, faaliyet halindeler. Bu yangını süratle söndürmek lâzımdır. Bu yangını söndürmek için sıkıyönetimi ilân ettik. Sıkıyönetimi kaldırmak için, Anayasanın eksiklerini gidermek, tadiller yapmak ve ona göre kanunlar getirmek lâzımdı. Ona giriştik; yardım ettiniz, büyük yardım ettiniz şükranla, minnetle karşıladım. Anayasa çıktı, şimdi kanunları getireceğiz, yine yardım edeceksiniz, o işin asayiş tarafını halledeceğiz.

Programda da söylediğim gibi, eğer Türkiye’nin yeniden 12 Marta takaddüm eden ortama getirilmesini istemiyorsak, reformları, uzun vadede değil, bir gün, bir saat dahi geciktirmeden yapmaya başlamalıyız. Bizim Hükümetin vakti yetmez buna. Bizden sonraki gelecek olan hükümetler devam edecekler, etmelidirler. Bunu bu kürsüden bu vesileyle kesinlikle ifade ediyorum arkadaşlar, yapmamak mümkün değildir. Ben, yarın çekileyim gelsin bir Hükümet, tek parti Hükümeti gelsin, bir partiye dayalı Hükümet gelsin eğer reformları yapmamakta direnirse altı aya kalmaz 12 Marttan daha beter bir vaziyet olur. Bunu da bilelim. Bunların ikisi birbirinden bir bakıma ayrı, bir bakıma bağlı şeyler;

Benim hiçbir emelim yok. Ben, seçime girip de Adalet Partisine rakip olacak değilim. Ben, seçim kapılarını kapattım kendim için. Halk Partisinden ayrıldım; hiçbir partiye hizmet etmeye niyetim de yok, meylim de yok; ama bir Türk olarak şunu istiyorum; memleketimiz bir daha 12 Mart günündeki ortama gelmesin, bu Parlâmento yaşasın, demokratik hukuk Devleti yaşasın. Bunu yaşatmak için de; cesur olmak, azimli olmak, sert kararları icabında almak, bazı menfaatleri bozmak lâzım geldiği zaman, bozmak gerekir. Senatoda da söyledim; reform yapmak kolay değil. “Arı kovanlarına sopa sokmak gibidir” dedim.

Arı kovanlarına sopa sokmak gibidir, bütün arılar benim üzerime hücum edecek, beraber ortak olduğunuz zaman size de hücum edecek; ama buna göğüs gereceğiz. Buna göğüs germezsek, reformları yapamayız.

Şimdi, kanun kuvvetinde kararnamenin bir faydası vardır. Bu ilim kitaplarına geçmiş, mecmualara geçmiştir. Söz de meşhur bir Fransız devlet adamının olduğu için, tekrar edeyim; Paul Reynaud’nun bir sözüdür. Meşhur Paul Reynaud’nun sözüdür. “Kanun kuvvetinde kararnamenin bir hasleti vardır” der. “Bazen milletvekillerini sıkıntılı oylar

vermekten korur. Çünkü kanun kuvvetinde kararname yetkisi verdinse; onun seçim bölgesi için ters düşecek bir kanuna oy vermeyecek, vermek durumunda kalmayacak. O diyecek ki, kanun çıktığı zaman, Hükümet kanun kuvvetinde kararname yetkisi ile çıkardı, ben rey vermedim”

Söyleyen, Paul Reynaud. Denemişler; Fransa’da 1946 da kaldırdılar bu yetkiyi. 1946’da kaldırdıktan sonra, 1958’de De Gaulle koyuncaya kadar, Sosyalist Parti Lideri Guy Mollet, ortada olan Paul Reynaud, De Gaulle hepsi bu yetkinin tekrar Fransız Anayasasına girmesi için işbirliği, elbirliği yaptılar ve koydular. İtalyan Anayasasında var, Alman Anayasasında var. Bizim Anayasamıza da koyduk.

Ben, Feyzioğlu arkadaşımın hukukî tahlillerine iştirak ediyorum, tabîî bir hukukçu olarak, başka türlü tahlil etmek, başka türlü düşünmek mümkün değil. Yetkiyi verip, vermemek bir siyasi takdir meselesidir. Vermiyorsunuz, vermeyeceğini salt çokluğa sahip olan partinin lideri ilân etti. O ilân ettikten sonra, benim artık orada illâ da alacağım diye çaba sarf etmemin manası yoktu. Benim bir tek yolum vardı, 104 üncü maddeye göre, Meclisin önüne gelip verilmiyor bana bu yetki, bunu bir güven meselesi addediyorum, verilmediği takdirde ben gidiyorum demek. (A.P. sıralarından anlaşılmayan müdahaleler) Gelirim merak etmeyin, çok da uzatmam.

Meclis tatil yapmayacak çalışacak, dendi. Hayır, siz reform yapamazsınız, diyemezdim. Bunu dediğim zaman, kamuoyu önünde kendimi ters duruma düşürürdüm; yani, peşin Meclisin reform yapmayacağına hükmetmiş duruma düşürürdüm. Ben de buna gelmem.

Getireceğim Meclise. Bütün kamuoyu, görecektir. Ya hep beraber çalışacağız ve diyorum ki, inşallah reformları çıkaracağız. Ama ya da benim de iştirakimle reform adı altında birtakım karalamalar yapacağız, diyemem; bu benden elbette beklenmez.

Hepinizi saygılarla selâmlarım.⁸ (C.H.P sıralarından şiddetli alkışlar ve “bravo” sesleri)

⁸ TBMM Birleşik Toplantı 10. Toplantı Yılı, Cilt 10, Birleşim 12, Sayfa 442-447

29 Eylül 1971 Çarşamba**Kuvvet Komutanlarının Son Günlerde Basında Yer Alan Demeçleri ve Bu Demeçler Üzerine Bazı Parlâmento Üyelerince Sorulan Sorular Hakkında Gündem Dışı Demeci**

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Kocaeli) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Son günlerde, Silâhlı Kuvvetlerimizin 3 kuvvet Komutanının ve aynı zamanda Genelkurmay Başkanımıza vekâlet eden Sayın Kara Kuvvetleri Komutanının basında demeçleri çıktı.

Bu demeçler üzerine Parlâmentomuzun bazı üyeleri, sözle veya yazı ile bu konuda aydınlanmak ihtiyacını duyduklarını belirttiler ve benim Başbakan olarak, yürütme kuvvetinin başı olarak memur sıfatındaki bazı kumandanların bu davranışları hakkında ne düşündüğümü sordular. Tabir aynen kendilerininindir...

Değerli arkadaşlarım;

Ordumuzun büyük komutanları hiç şüphe yok ki, kişisel düşüncelerini değil, ordunun 3 kuvvetinin görüşünü ortaya koymuşlardır.

Üçünde de müşterek olan bu görüşleri, demeçleri, ben dikkatle gözden geçirerek şöyle tespit ettim.

Büyük komutanlarımız diyorlar ki; “Bizim aramızda anlaşmazlık olduğu yolunda bazı söylentilerden bahsediyorsunuz; bizim aramızda hiçbir anlaşmazlık yoktur.” diyorlar ki; “Bizler Atatürkçüyüz.” Yine diyorlar ki; “Reformların vakit kaybetmeden yapılmasından yanayız.” Yine aynı demeçlerde şunu da söylüyorlar; “Reformları daha iyi bir şekilde ulaştırmak için her türlü tartışma yapılabilir; fakat tartışma perdesi altında reformlar dejenere edilmemelidir yahut edilmeyecektir.”

Arkadaşlar; bu dört noktanın dördünde de kelimesi kelimesine, ben Sayın komutanlarla aynı düşüncedeyim ve onların bu sözlerinin sorumluluğunu taşıyorum, kabul ediyorum. *(C.H.P. sıralarından, “Bravo” sesleri)*

Zannetmiyorum ki; Büyük Mecliste hiçbir fert, kumandanlar arasında anlaşmazlık olmamasından, memnuniyetten başka bir duygu sahibi olsunlar.

Yine zannetmiyorum ki; Büyük Meclisin hiçbir üyesi, “Biz Atatürkçüyüz” diyen kumandanları, bundan dolayı eleştirsinler.

Yine zannetmiyorum ki; -Eğer bu kürsüden yapılan beyanlara itibar etmek lâzım gelirse- reformlara karşı, partilerin hiçbirinde kimse yoktur.

Reformları daha iyi bir şekilde ulaştırmak için tartışma yapılacağını, tartışma yapılmasının tabu olduğunu söylemenin de bir sakıncası olabileceğini sanmıyorum.

Değerli arkadaşlarım;

Bu vesile ile bazı konuları bu kürsüde apaçık konuşmakta fayda vardır.

Geçen gün, ayın 23’ünde burada sıkıyönetimin uzatılması görüşülürken, AP’nin Sayın sözcüsü; “12 Mart muhtırasını şimdi eleştirmek için henüz mevsim gelmemiştir; bunu eleştirmek mevsimsizdir, erkendir” buyurdular.

Bunun mefhumu muhalifinden “Mevsimi gelince, vakti gelince bunu eleştireceğiz; bunun hakkındaki düşüncemizi söyleyeceğiz” manası çıkar.

Ben o gün bu cümle üzerinde durmadım ve bu cümlelerin manasını tahlile girişmedim; ama AP’nin Sayın Genel Başkanının 25 Eylül günü yaptığı bir konuşmadan sonra -o konuşmanın ifadesi, zamanı bu cümle ile birleştirildiği zaman- gelecek için maksadın ne olduğu hususunda zihinlerde birtakım tereddütler ister istemez uyanmıştır.

Değerli arkadaşlarım;

Eğer 12 Mart muhtırası eleştirilecek ise, onu şimdiden eleştirmek gerekir.

Bana soru tevcih eden AP li Sayın milletvekiline şunu söylemek isterim: Bu soruyu bugün bana değil, 12 Mart günü kendi partilerinin Genel Başkanına ve Başbakanına tevcih etmesi lâzımdır. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Keza C.H.P. den bir Sayın üye de, Genelkurmayda kumandanlarla yapılan bir toplantı vesilesiyle -benim bulunmadığım bir oturumda- eleştirilerde bulunmuş.

Arkadaşlar, Hükümet Başkanı -her zaman söylüyorsunuz- Silâhlı Kuvvetlerin de siyasi sorumlusudur. Lüzum görürüm Genelkurmayda toplantı yaparım, lüzum görürüm başka bir binada toplantı yaparım. Bu şekil ve protokol konuları üzerinde durup da işin esasına inmekte samimiyet yoktur, arkadaşlar. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri)*

12 Mart muhtırasını kabul ettik mi etmedik mi? Ben ettim; 12 Mart muhtırasından 14-15 gün sonra bana Hükümeti kurma vazifesi, Sayın Cumhurbaşkanı tarafından verildi ve o vazifeyi büyük bir şeref addederek üzerime aldım. Ama 12 Mart muhtırası verildiği zaman ses çıkarmayıp, demokrasiyi yaşatalım diye vatanperverlik yapıyoruz deyip, arkadan bu kürsüden “Zamanı gelince onu da eleştiririz” demek ve bu kürsü dışında, şurada burada 12 Mart muhtırası hakkında şöyle veya böyle konuşmalar yapmak, bence mertlik değildir. Mertlik; o muhtırayı burada kabul edip etmediğini konuşmakla olur.

FUAT AZMİOĞLU (Kütahya) — Konuşulmuştur Sayın Başbakan. *(C.H.P. sıralarından “sus” sesleri)*

BAŞKAN — Müdahale etmeyiniz efendim.

FUAT AZMİOĞLU (Kütahya) — Başbakanı da ikaz edin, kimseyi tehdit etmesin.

BAŞKAN — Müdahale edenlere müdahalede bulunmak da Başkanlığın görevidir. Lütfen siz de mukabil şekilde müdahalede bulunmayınız efendim.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamlı) — Değerli arkadaşım benim sizi tehdit etmek için hiçbir kuvvetim yoktur ve ben ilk günden beri ilân ediyorum; Anayasa dışında Parlamantosuz bir rejimin başbakanı ben olamam. *(C.H.P. sıralarından şiddetli alkışlar ve “Bravo” sesleri)* Ben sizinle çelişkiye düştüğüm zaman, bir dakika geçirmeden Cumhurbaşkanımıza koşar, emaneti iade ederim.

NURİ BAYAR (Sakarya) — Çelişiyor.

BAŞKAN — Sayın Bayar, lütfen müdahale etmeyiniz efendim.

(Elâzığ Milletvekili Hayrettin Hanağası ile Kütahya Milletvekili Fuat Azmioğlu arasında karşılıklı münakaşa)

Müdahale etmeyiniz efendim. Sükûneti muhafaza ediniz efendim. Sayın Azmioğlu, rica ediyorum efendim. Sayın Hanağası, Sayın Hanağası lütfen efendim.

Buyurunuz Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Ben, komutanlarımızın son demeçlerinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi üzerinde hiçbir davranış görmedim.

FUAT AZMİOĞLU (Kütahya) — Yahu esir miyiz biz?

BAŞKAN — Sayın Azmioğlu...

(Elâzığ Milletvekili Hayrettin Hanağası ile Kütahya Milletvekili Fuat Azmioğlu arasında karşılıklı münakaşa ve ayağa kalkmalar)

Lütfen ilgili arkadaşları göreve davet ediyorum efendim. Müdahale etmeyiniz efendim... Sükûneti muhafaza etmenizi rica ediyorum efendim.

Buyurunuz Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Değerli arkadaşlarım;

Böyle şekiller, formaliteler, protokoller üzerinde duracak yerde, Sayın A.P'li arkadaşlarıma bilhassa söylüyorum; siz Parlâmentonun en kalabalık partisisiniz, 12 Marta memleket niçin geldi? Bunun esası, temeli üzerinde, durup, derin derin araştırma yapmak ve bir daha o hale gelmemek için alınacak tedbirlerin ne olduğunu tespit etmek lâzım.

12 Martta o muhtıraya imza koyan komutanlar durup dururken akıllarına öyle estiği için mi yaptılar onu? Yoksa kendilerine gerek ordunun içinden, gerekse kamuoyundan bir vazife duygusunun hatırlatması ihtarı geldiği için mi yaptılar? Niye kendimizi gerçeklerden uzak tutuyoruz? Gerçeklerin derinliğine inelim. 11 Mart akşamı ne haldeydi Türkiye? Gelin bunu da halledelim burada. Bunu tahlil etmeyip, anadan 6 ay geçtikten sonra 12 Mart Muhtırasının şurasından burasından “Zamanı geldiği zaman onu da ele alacağız” diyerek, henüz kabuk tutmaya başlamış olan yarayı kaşırsınız, bundan sonra olacak olan olayların sorumlusu ben değil siz olursunuz.

FUAT AZMİOĞLU (Kütahya) — Olursa olur, ne olacak?

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — 12 Marttan önce olduğu gibi. *(Sıralar arasında karşılıklı konuşmalar)*

BAŞKAN — Efendim, karşılıklı konuşmalarla hiçbir meselenin halledilemeyeceği bütün Sayın üyelerin malûmudur. Lütfediniz, sükûnetle dinleyiniz efendim.

Buyurunuz efendim.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Memleketin idaresi elinizde iken, tedbir almayacaksınız 12 Martta gelinecek. O geçecek, aradan aylar geçtikçe unutulacak, 11 Martta ne halde olduğumuz unutulacak; ondan sonra 12 Mart Muhtırasını veren, ona imza koyan komutanları şurasından burasından, “Bazı Devlet memuru komutanlar” diye önerge verdirip eleştireceksiniz. Bu, samimiyetle bağdaşacak, bir davranış değildir, arkadaşlar.

Onun için, herkes sorumluluğunu yüklensin ve Meclisin, Parlâmentonun en kalabalık partisi olarak 12 Marttan önceki davranışlarınızı bir daha gözden geçirip, kendi

partinizin içinde bazı halledilecek meseleler olduğunu düşünerek, bundan sonra bir daha 12 Martlara gelmemenin çarelerini tespit etmek lâzımdır. Her halde ben Başbakan olarak 12 Mart Muhtırası gibi bir muhtıraya muhatap olmadan bana düşeni yapacak dikkatten biran uzak kalmayacağım.

Saygılar sunarım.⁹ (C.H.P. sıralarından şiddetli alkışlar ve “Bravo” sesleri)

⁹ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 3, Cilt 18, Birleşim 169, Sayfa 170-172*

25 Kasım 1971 Perşembe**İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 2 Ay Süre ile Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle**

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın üyeleri;

Bugün Hükümet, Sıkıyönetimin bir defa daha iki ay süre ile uzatılması isteğiyle Yüce Heyetin huzuruna gelmiştir.

Partiler adına konuşan Sayın sözcüler, istisnasız Sıkıyönetimin bir fevkalâde yönetim olduğuna ve bunun lüzumundan fazla sürmemesi gerektiğine işaret buyurdular. Hükümet de tıpkı kendileri gibi düşünmektedir. Gerçekten Sıkıyönetim, bir memlekete devamlı bir idare olduğu kanısını yaratırsa, bu hem Sıkıyönetimde çalışan Silâhlı Kuvvetler bakımından, hem de demokratik düzen bakımından kötü neticeler verir. Hükümet bu inançla hareket etmektedir ve Sıkıyönetimi uzatma kararını, bilhassa bu defa huzurunuzla getirirken, çok dikkatle durumu incelemiş ve Sıkıyönetimin, olduğu gibi, iki ay süre ile uzatılmasını Yüce Meclise önermekten başka çare bulamamıştır.

Değerli arkadaşlarım, ama biz nihayet Yüce Meclise bir öneriyle geliyoruz. Yüce Meclis bir gün, Hükümetin Sıkıyönetimi uzatması teklifiyle gelmesine rağmen, Sıkıyönetimin uzatılmaması devrinin geldiğine karar verirse, Hükümetin bu karara boyun eğmesi veya gitmesinden başka bir Anayasa yolu yoktur ve bugün işbaşında olan Hükümet bu kaideye sıkı sıkıya bağlıdır.

Değerli arkadaşlarım, Sayın sözcülerin işaret ettikleri noktalara ben de kısaca değinerek, elimden geldiği kadar kendilerine bekledikleri şekilde cevap vermeye çalışacağım,

Sayın sözcülerden bir değerli arkadaşımız, “Hükümet; Marksist, Leninist bir idare kurmak yolundaki faaliyetlerle ve bu faaliyeti yürütenlerle gereği gibi mücadele ettiğine ve ciddi gayretler sarf ettiğine dair bir inancı, umumi efkâra yerleştirememiştir” diye buyurdular ve bu kendi inançlarına misal olarak da Hükümeti ciddi ve kararlı bir tutum içimde görmediklerini beyan buyurdular. Buna, kendileri bakımından bir örnek olsun diye de Hükümetin, millet bütünlüğünü parçalamak yolunda aşırı sol faaliyetlere katılan bazı kişilerin mesul mevkilere getirilmeleri veya çok önemli bazı görevlerde müşavir olarak kullanılmalarını ortaya koydular.

Ben bu kürsüden evvelce de rica ettim, parti başkanlarından da rica ettim; bir adamın, bir insanın zararlı faaliyette bulunduğu ya mahkemece karara bağlanır, hukuk düzeni içinde... (A.P.sıralarından “Bravo” sesleri) Müsaade buyurun, “Ya” dedik, “Ya”nın ikinci veyası gelecek. Hukuk düzeni içinde bu bir hukuk yoludur yahut siyasi takdir alanında, Millet Meclisinin çoğunluğu takdirini, o kullanılan zatın zararlı olduğu yolunda tezahür ettirir. Burada bugün dahi muhterem parti sözcüleri konuşurlarken, aynı konularda bazen ayrı ayrı görüşler ortaya koydular. Şahıslar üzerinde de ben muhtelif partilerin ayrı ayrı görüşlere sahip olduklarını biliyorum. Acaba hangisinin görüşüne göre hareket edip de kimi Hükümet idaresinden yahut idare mekanizmasından uzaklaştıracam?

Arkadaşlar, bunda sorumluluklarımızı hepimiz açıkça yüklenelim. Lütfen, rica ediyorum Meclise getiriniz, burada konuşalım, burada karara varalım. Ben, kulağıma söylenen sözlerle insana kıyamam.

Değerli sözcü arkadaşlardan, Hükümetin, kendi kendisine reform Hükümeti adını taktığını, 6 ayda bazı reformları getireceğini, fakat 6 ay geçtiği halde bu reform tasarılarını Meclise sunmadığına işaret buyurdular. Hükümet programının 6'ncı maddesinde bu konuda Hükümetin beyanı şudur:

“Sayın üyeler; kısa ve uzun vadeli konuların ele alınmasında aşamalı bir strateji uygulanacaktır. Bu stratejide ilk aşama, reformlarla ilgili ilk atılımı teşkil edecek 6 aylık bir programın uygulanması olacaktır. Bu 6 ay içinde temel reformlardan bugüne kadar hazırlıkları belli olgunluğa ulaştığı halde uygulamaya geçilememiş olanlar üzerinde kesin kararlar alınacaktır. Toprak reformu, eğitim reformu ve malî reformlar gibi konular da bu dönemdeki uygulamalar, daha uzun süreli reformların ilk adımları olacaktır”

Görüyorsunuz ki, burada tasarıları ilk 6 ay için Meclise getireceğiz diye bir iddia öne sürülmemiştir. İlk 6 ayda toprak reformu, eğitim reformu ve malî reformların ele alınacağı söylenmiştir.

Değerli arkadaşlarım, bu reformlar ele alınmıştır. Sizler de çok iyi biliyorsunuz ki, toprak reformu ön tedbirler tasarısı Yüce Meclisin Geçici Komisyonunda görüşülmektedir. Toprak reformunun asıl tasarısı hazırlanmaktadır. En erken Ocak ayında yüce huzurunuzda gelebilecektir. Ben dikkatle her gün takip ediyorum. Ama uzmanlar bana diyorlar ki: “Biz bir Mecelle gibi, bir kodifikasyon yapar gibi toprak reformu esaslarını hazırlıyoruz. Bizi çok sıkıştırıp aceleye getirmeyin”. Buradaki Sayın sözcülerden biri de, toprak reformu ön tedbirler tasarısına “Alelacele hazırlanmış” dedi. Hâlbuki o dahi alelacele hazırlanmamıştı. Ya asıl toprak reformunu bu şekilde getirirsen, o zaman bir gecede hazırlanmış gibi bir tenkide maruz kalabiliriz. Onun için, gecikme varsa, eğer bu bir gecikme ise, boş durulduğu için değil, işin mahiyeti icabı vakit aldığı içindir ve huzurunuzda gelecek tasarının eleştirilerinize daha az muhatap olması için gösterilen dikkat dolayısıyladır.

Malî reformlara gelince; Aralık ayı sonuna kadar malî reform sahasında vâdedilip de Meclise getirilmemiş tasarı kalmayacaktır. Bu konuda da Maliye Bakanlığındaki uzmanlar geceli-gündüzlü çalışmaktadırlar.

Vergi kanunu tasarıları denilen vergiler mevzuunda değerli bir Sayın sözcü, bizden önceki Hükümetle bizi aynı torbaya koyarak istihfaf etti. Ama bizden önceki Hükümetin getirdiği bazı tasarılar da reform tasarıları idi. Bizim getirdiğimiz vergi tasarılarının da bir bakıma bazıları esaslı reform tasarılarıdır. Ama daha tutam tamamlanmamıştır; Aralık ayı sonuna kadar tamamlandığı zaman göreceksiniz ki, Hükümet bu konudaki vâ'dini de yerine getirmektedir.

Eğitim reformuna gelince; eğitim reformu uygulanmaya başlanmış, kanuna ihtiyaç gösterilmeyen alanda uygulanmaya başlanmıştır. Hatta kanuna ihtiyaç gören, Anayasa Mahkemesi kararıyla özel okulları, özel yüksekokulları ortadan kaldıran Anayasa Yüksek Mahkemesinin kararı neticesinde kanun gerektiği konuyu Yüce Meclise arz ettik, Yüce Meclis tasvip etti, uygulanmaya kondu ve bugün geçen seneden kalan 49 bin özel yüksekokul öğrencisi gencimiz okullara yerleştirilmişlerdir ve yükseköğrenimlerine

devam etmektedirler. Bunlara katılan yeni öğrenciler de bu sene yüksekokullara girmiştir.

Ayrıca, üniversite reformu başlı başına esaslı bir reformdur.

Görüyorsunuz ki, Hükümet, üniversite reformunu hazırlarken, bir yandan Millî Eğitim Bakanlığında muhtelif akademilerden ve üniversitelerden profesörleri, doçentleri toplayıp bir heyetle çalışma yaptırmış, öbür taraftan üniversiteler, kendi üniversiteler Kanunundaki imkânlarından faydalanarak kendileri bir tasarı hazırlamışlardır. Şimdi, Hükümet bu iki tasarımı birbirine yaklaştırmaya çalışıyor. Bunu ya başaracak, ya başaramayacak. Her halde bir tercih yaparak Yüce huzurunuzda gelecek ve son tercihi Yüce Meclisiniz yapacaktır. Yani, eğitim reformu bahsinde de boş durulmamıştır. Hükümet, dediğim gibi, geceli - gündüzlü bu reformu bir an evvel huzurunuzda getirmeye çalışıyor. Eğitimde, orta öğretimde yeni bir uygulama tarzına gidilmektedir. Bu sene deneme olarak bazı ilkokulların 8 yıllık öğretim şekline geçişi denenmektedir.

Sayın sözcü arkadaşlardan birisi benim bir sözüme takıldılar. Çok üzöldüm; o sözümden Yüce Meclisin, Yüce Parlâmentonun alınacağı bir mana hatırıma gelse idi söylemezdim. Ben, parlamenter düzen içinde Hükümetin ve Meclisin görevlerinin Anayasalarla ayrılmış olduğunu ve parlamenter geleneklerle de herkesin ne yapabileceğinin bilindiğini zannederek, buna inanarak konuşuyorum. Bana göre, benim hazırladığım, Hükümetin hazırladığı bir reform tasarısı belli bir ölçüden başka bir şekle, öteye, başka bir şekle sokulduğu zaman bize göre artık o, reform olmaktan çıkmışsa, (bu bizim kendi kanaatimizdir) demin söylediğim kaideye göre, Yüce Meclisin, Yüce Parlâmentonun iradesine ya boyun eğilir, ya prensibine uygun gelmiyorsa çekilir gidilir. Başka yol var mıdır?

Yüce Meclisin, kanun tasarılarını müzakere etmek, karara bağlamak, değiştirmek yetkisi, her türlü tartışmanın dahi üzerindedir. Bu konuda hatıra başka türlü bir şey gelmesine ben şaşıyorum. Ama bir hükümetin kendisince kendisi sorumluluk yüklenmiş, “Ben reform yapacağım, reform tasarısı getireceğim” demiş, kendisince reform sayılmayan bir netice ile karşılaşmışsa, e...

KEMAL BAĞCIOĞLU (Çanakkale) — Reform konusunu terk edip gitmesi lâzım.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Değil mi efendim? Terk edip gitmesi lâzım. Başka yolu yok.

Sayın sözcülerden birisi afyon konusuna da temas buyurdular. Afyon konusunda Hükümet programında bizim ne söylediğimizi bir defa hatırlatmak istiyorum. Aynen şöyle demişiz; “Bütün dünya gençliği için kahredici bir afet halini almış olan afyon kaçakçılığının her şeyden önce insanlık duygularını incittiği inancında olan hükümetimiz bu mesele üzerine önemle eğilecektir. Afyon üreticilerine daha iyi bir geçim alanı gösterilecek ve destekleneceklerdir.” Bu, Yüce Meclisin tasvibine mazhar olan programdır ve şu anda hemen endişe duyan arkadaşları rahatlatmak için söyleyeyim, bu programın dışında ve gerisinde hükümet hiçbir davranış içinde değildir. Tersine, afyon eken ve bizim kararımızla afyon ekmekten yasaklanan vatandaşlarımızın, afyon ekmedikleri zaman daha üst seviyede bir üretim, daha iyi bir gelir sağlamaları imkânı yaratılacaktır.

SADETTİN BİLGİÇ (İstanbul) — İkame ziraatı nasıl olacak?

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Sayın arkadaşlarım hassasiyet gösteriyorlar. Türkiye’de 40 ilden fazla yerde afyon ekilir iken, biz hükümete geldiğimiz zaman bu, 7’ye inmiş 3 ilin de bu sene indirilmesi vadedilmiş olduğundan 4 ile inmiş durumda idi. Bu, 40 ilden 4 ile inerken ABD Hükümetinden her biri için tazminat mı alınmıştır? Ben ve Hükümetim; haşhaşın yasaklanmasından dolayı o vilâyetlerde ekim yapan vatandaşların hiçbir zarara uğramamasını sağlamak için uğraşıyoruz, çalışıyoruz. Bizim aldığımız tedbir 1972 yılı Sonbaharından itibaren etkili olarak uygulanacak bir tedbirdir. Biz şimdiden kararını aldık; henüz çalışma halindeyiz. Bu çalışma devam ederken ileri geri yapılan tartışmalar, eleştiriler bazen milli menfaatlere faydalı oluyor, bazen de zararlı oluyor. Ben şu noktada Yüce Meclisi temin etmek isterim ki; her halde afyon ekicilerimiz bu yüzden daha alt bir gelir seviyesine düşürülmeyeceklerdir.

Ortak Pazar üzerinde de değerli sözcü arkadaşımızın bir işareti oldu. İşaret buyurdıkları konuda müzakere devam etmektedir, müzakere konusudur. Müzakere bitmeden, şimdi ne söylesem doğru olmaz. Müzakere bittiği zaman eğer tatmin edici bir netice alınmazsa, tekrar bu kürsüde konuyu derinliğine tartışırız.

Değerli sözcü arkadaşımız geçim sıkıntısına da temas ettiler. Türkiye’de geçim sıkıntısı vardır. Geçim sıkıntısı son senede artmıştır. Bunun çeşitli sebepleri vardır. Hükümetin de belki bu neticede kusuru olabilir. Hükümet kusurdan muarra, münezzeh olmak iddiasında hiçbir zaman olmamıştır. Şimdi biz, Hükümet olarak çeşitli sebeplerle fiyat helezonunu yukarıya doğru götüren etkenlerin üzerinde çalışmaktayız. Bunları durdurucu tedbirlerin ilmi olarak araştırılmasına devam edilmektedir. Yeni bütçeyi huzurunuzda getirdiğimiz zaman bir kısmını arz etmiş olacağız. Bir kısmı üzerinde de Plânlama Dairesi, ilgili bakanlıklar çalışmaktadır. Her halde şu noktaya şimdiden işaret etmek isterim ki; fiyat artışlarına, birçok arkadaşların temas ettikleri gibi %66 oranında devalüasyon, Personel Kanunu ile 10 milyar Türk Lirasının iştira piyasasına yeniden çıkarılmış, işçilerimizin dışardan mesut bir netice olarak gönderdikleri bugüne kadarki, 400 milyon doların Türk Parası karşılığı 6 milyarın da iştira piyasasına katılmış olması ve toplu sözleşmelerle olan artışlar müessir olmuştur. Türkiye bir yıl zarfında piyasaya yeniden gelen 20 milyarlık bir iştira gücünü karşılayacak üretimi bir sene zarfında, 6 ay, 8 ay zarfında sağlayacak bir ekonomik düzende olsa idi belki bu fiyat artışları bu ölçüde olmazdı. Ama ne yazık ki; Türkiye bu düzeyde değildir.

Tabî bu fiyat artışları iyi bir tenkit, eleştiri vasıtası olmaktadır. Parlâmento dışında da, bugün birçok gazetelerde “Son 11 ayda %50 fiyat artışı oldu” diye bir yazı vardı ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığının bir dairesinin bülteni de buna mesnet olarak gösteriliyordu. Bu tamamen asılsız, mesnetten mahrumdur. O bültende bu neticeyi verecek ne rakam vardır, o bültende ne de böyle bir şey söylenmiştir. İlgili, sorumlu Bakan bugün bu konuda gerekli açıklamayı belki şu saatte yapmış olacaktır. Endişe duyan arkadaşlarımızı rahatlatmak için söylüyorum artış %50 değildir, onun çok çok altındadır, %20’ler içindedir.

Değerli sözcü arkadaşlarımdan, İktisadi Devlet Teşekküllerinin zamlarına değinenler de oldu. Filhakika, İktisadi Devlet Teşekkülleri kendi mamullerine kendi hizmetlerine zam yapmak zorunluğunda kalmışlardır. Arkadaşlar, Hükümet işbaşına geldiği zaman ya açık finansmana gitmek yahut da hizmetlerden ve mallardan istifade edenlere o malın maliyet fiyatına göre tespit edilmiş bir ücreti ödemeleri politikasını seçmek durumunda idi. Bir örnek vereyim:

Biz hükümete geldiğimiz zaman Türkiye Elektrik Kurumu için önümüze 1.200.000.000 liralık bir yatırım programı getirilmiştir. Bu bizden evvel hazırlanmış bir programdır. Bu programın, Dünya Bankası ile yapılan bir anlaşmaya göre 600.000.000'unu Dünya Bankası verecek; ama şu şartla ki, 600.000.000'u da o teşekkülün kendi imkânları ile sağlayacağı 600.000.000 olacak. Bunun üzerinde çok durduk. Ben bunu şahsan aylarca geciktirdim; bunun diğer fiyatlara yapacağı tesirleri araştırdık, hesabettirdik. Fakat eğer bu elektrik alanındaki yatırımlar gecikirse, azalırsa Türkiye'nin 1974 yılında büyük elektrik sıkıntısına düşeceğini görünce bu zammı yapmaya mecbur olduk. Çünkü bu 600.000.000 lirayı ne Maliyenin Merkez Bankasından para çekerek ödemeye, ne bütçenin kendi imkânları ile kapatmasına, ne de başka alanda bir vergi koyarak kapatmaya imkân yoktur. Tabii elektriğe zam olunca, onun tesisleri ile diğer maddelere de icabeden zamlar yapılmıştır. Bunu tenkit eden arkadaşların şüphesiz fikirleri muhteremdir. Ancak kendilerinden rica ederim, "Bunu yapmamalıydı da o 600.000.000 lirayı şöyle bulmalı idi" diye bir de olumlu yol gösterme ile karşımıza gelseler hem bize yardım etmiş olurlar hem de memlekete hizmet etmiş olurlar.

FUAT TÜRKOĞLU (Van) — Beyin takımı var beyin.

İHSAN ATAÖV (Antalya) — Siz 6 sene müddetle muhalefette kaldınız da ne vakit yol gösterdiniz?

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Sayın sözcü arkadaşımız; "sıkıyönetim dolayısıyla Hükümet sözcüleri yaptıkları konuşmalarda devlet ve idare şeklinin temelinden değiştirilerek halifelğin getirilmesini ve şeriat ahkâmının toplum hayatının her safhasında hâkim kılınmasını ve cemiyetimizin Ortaçağ karanlığına götürülmesini hedef alan çalışmalardan bahsetmişlerdi" diyor. Bunlara Hükümet açıklık versin, kimleridir? Nasıl yapmışlardır? "Bunu yapmadığı için bütün Müslüman kütlesi rencide olmaktadır" diyorlar. Hâşâ. Ne için Müslüman kütlesi rencide olacaktır? Müslüman kütlesine hitabeden bir şey yoktur. Türkiye'nin devlet idaresine halifelîği, şeriatçılığı getirmek isteyenlere hitabetmiş bir sözdür. Bundan ne için o sözcü arkadaşım bu derece hassasiyetle alınıyor, anlamıyorum. Müslüman kütlesi her halde böyle bir endişe içinde değildir.

Sayın hatip arkadaşlardan sıkıyönetimin sağladığı sükûneti şükranla karşılamakla beraber zabıta üzerinde de duranlar oldu. Zabitanın Türk polisinin yıpratılmaması, şevkinin ve cesaretinin kırılmaması lâzım geldiğine işaret buyuruldu. Hiç şüphesiz yıpratılmamalıdır. Şevki ve cesareti kırılmamalıdır. Hükümeti de bu konuda hassas davranmaya çağırdıkları için şunu söyleyeyim, Hükümet bu konuda hassastır. Ama hiç kimse de kanunları çiğneyerek elindeki imkânları lalettayın, kanun dışında vatandaşların aleyhine kullanmaya kendisinde yetki göremeyecektir.

Komünizm konusunda "militanları yakalamak, muhakeme etmek yetmez" deniyor. Elbette yetmez; "bunlarla fikir alanında mücadele etmek lâzım" elbette öyledir. Bunlarla fikir alanında mücadele benim her gün sabah akşam bu konuda beyanat vermemle olmaz. Türkiye'nin aydınlarının, seçkinlerinin bu konuda kendilerine düşen görevi yerine getirmeleriyle olur; üniversitelerimizin, öğretmenlerimizin, profesörlerimizin bu konudaki çalışmalarıyla, yazarlarımızın bu konudaki çalışmalarıyla olur.

Komşu memleketlerde barınan gerillacılar vardır. Bugün dahi o memleketlerdeki kamplarda eğitim gören gerillacılar aldığımız raporlara göre vardır. Bu hükümetler

nezdinde durmadan teşebbüslerde bulunmaktayız, bazen bu teşebbüsleri diplomatik yoldan yapılabilecek olan teşebbüslerin en ileri safhalarına götürmekteyiz. O memleketlerden bazılarının bir acayip halleri var. Arap tesianüdü içinde bu Filistin gerillacılarına kendi memleketlerinde hariç ez memleket imtiyazı tanımışlar. Onların kamplarına o memleketin polisi, askeri giremiyor. Böyle bir hal var. Onun için bunlarla bu konuda anlaşmak ve arzu ettiğimiz neticeyi almak kolay olmuyor.

Macera heveslilerinin Türk demokrasisini yıkıp yerine başka rejim koymak istedikleri bugün değil dün de vardı, bugün de devam ediyor. Hükümet bunlar karşısında hassastır ve her zaman hem icraatıyla, hem sözleriyle Türkiye için en güzel rejimin demokrasi rejimi olduğunu, parlamenter demokrasi olduğunu bu naçiz arkadaşınız her fırsat düştüğü zaman söylemektedir.

Elbette partilerin, politikacıların, Hükümet adamlarının, başbakanların yıpranmaları siyasi hayatta ve bilhassa demokrasilerde mukadderdir. Bu yıpranma derecesi optimum noktaya geldiği zaman bir politikacı, Devlet adamı, bakan, başbakan çekilmesini bilirse siyasi hayatına son vermeden çekilmiş olur. Ben bu kaideleri bütün siyasi hayatım boyunca hiç hatırımdan çıkarmadım, daima hatırımda tuttum, bugün de hatırımdadır.

Bir nokta üzerinde hassasiyetle durdular, hakları vardır. Hükümet, siyaset adamları, politikacılar kendi icraatlarının sorumluluğunu Türk Silâhlı Kuvvetlerine yüklemekten sakınmalıdırlar. Elbette öyle olmalıdır.

Ben ilk günden şu ana kadar hiçbir zaman, hiçbir icraatın sorumluluğunu Türk Silâhlı Kuvvetlerine yüklemek istemedim. Bu kürsüde sıkıyönetimin davranışları içinde övgü konusu olanların onlara ait olduğunu, tenkit konusuna ait olanların sorumluluğunun bende olduğunu her zaman tekrar ettim. Komutanlarımızın beyanı karşısındaki hassasiyetimi de bu kürsüde gördünüz, sorumluluk benimdir dedim. Ama şeref onlarındır ve bizim siyasi icraatımızla Türk Silâhlı Kuvvetlerinin hiçbir ilgisi yoktur. Türk Silâhlı Kuvvetleri bizim siyasi kararlarımız üzerinde hiçbir baskı yapmamışlardır, hiçbir arzusunun baskı şeklini almasına meydan vermemişlerdir. Eğer benim bu anlayışında, benim bu konuşmamda başka türlü bir anlayış, başka türlü bir davranış şunda veya bunda varsa, onun sorumluluğu ne Hükümete, ne de Başbakana ait değildir. Herkes kendi görüşü ile baş başa kalır.

Sayın sözcü arkadaşlardan biri de, benim Anayasa değiştirilirken Senatodaki bir beyanına değindiler; "Sıkıyönetimsiz bir rejim içinde yaşayabilmemiz için Anayasanın, değiştirilmesi şarttır" dediler. Ee. Anayasa değiştirildi, buna rağmen sıkıyönetimin uzatılması için geliyor. Ben sıkıyönetimsiz bir rejime geçebilmemiz için Anayasanın değiştirilmesi şarttır dedim, ama Anayasa adı üstünde bir ana kanundur, temel kanundur. O değişikliğin imkân verdiği kanunlar hazırlanmaktadır, hazırlandıkça birer birer Yüce Meclise gelecektir.

Ancak bir şey daha ilâve edeyim; Türkiye'nin sıkıyönetimsiz bir rejime geçmesi için, "sadece Anayasa değişirse her şey olur biter" Ben böyle bir şey söylemedim. Ama o gün değişmemiş olan Anayasanın behemehâl değişmesi bu yeniliklerin kabul edilmesi lâzımdır ki, kanun sahasında alınabilecek olan tedbirler alınsın dedim. Yüce Meclisler de bu görüşe iltifat ettiler, Anayasa değişti.

Şimdi Anayasa değişikliğinin imkân verdiği kanun değişiklikleri de hazırlanmaktadır, Yüce Meclisin huzuruna hazırlandıkça getirilecektir.

Parlamentar düzende yaşamak Hükümetin ve onun başında bulunan bu arkadaşınızın yüreğinden sökülemeyecek bir arzudur. Parlamento düzene geçmek lâzım. Bu geçişin de bütün sorumlu arkadaşlar tarafından aynı anlayışla kolaylaştırılması lâzım.

Köklü reformlara gidiliyor, bunları hazırlıyoruz. Arz ettiğim gibi bunların esaslı hazırlıktan sonra Parlamento önüne getirilmesine çalışıyoruz.

Burada Sayın sözcü arkadaşlardan birisi bir Sıkıyönetim savcısının sözleri ve davranışı üzerinde durdular. Hakikaten işaret ettikleri noktalar, üzerinde önemle durulacak beyanlardır. Sıkıyönetim savcıları ve hâkimleri Hükümetten direktif almaz. Sıkıyönetim Kanunu, Yüce Meclisin birkaç ay evvel çıkardığı kanun malûmdur, ama bu kürsüden yapılan eleştirilerden her halde ilgili olanlar lâzım geldiği şekilde faydalanacaktır.

“Köklü tedbirler alınmalı” diye işaret buyurdular. Köklü tedbirleri almak için var gücümüzle çalışmaktayız. Sıkıyönetimin en kısa zamanda imkânlar elverdiği zaman kalkması lâzımdır.

Biz tüketicinin örgütlenmesini tavsiye ederken tüketici örgütlenince her şey hallolur gibi mana kastetmedik. Bir yandan tüketici örgütlenecek, öbür taraftan da gereken ekonomik köklü tedbirler alınacaktır.

Kamu İktisadi Teşekküllerinin pahalı işletmeler oldukları hususu öteden beri üzerinde durulan bir konudur. Biz de Kamu İktisadi Teşebbüslerinin yeni bir şekil almaları için kurduğumuz heyetin raporunu Hükümette müzakere etmekteyiz. Umuyorum ki, önümüzdeki aylarda bir neticeye varacak ve Yüce Meclisin takdirine bunu arz edeceğiz.

Hukuka bağlı Devlet olmanın önemi üzerinde duran arkadaşlara bilhassa teşekkür etmek isterim. Her şart altında medeni bir toplumda hukuka bağlı kalmak lâzımdır. Hukuka bağlılık aynı zamanda o toplumun medeniyet ölçülerinin sınırını gösterir. Biz de bu konuda azami dikkati gösterdiğimizi zannediyoruz.

Bütün aşırı uçlara karşı hassasız. Ama yalnız Hükümetin hassas olması kâfi değildir. Bir memleketin bütün toplumu; bilhassa aydınları, yazarları, öğretmenleri, profesörleri bu konuda görevlerini yaparlarsa daha kolay ve daha çabuk neticeye varılır.

Parlamentolar hakkındaki bu Sayın sözcü arkadaşımızın hassasiyetini anlayışla, hürmetle karşılıyorum. Kendilerini bir kere daha temin etmek isterim ki, Hükümet Parlamentaoya karşı saygıdan başka bir düşünce veya duygunun nasıl hatıra gelebileceğini dahi düşünmek istemez. Parlamentolar müzakere yeridir, karar yeridir, damgacı değildir, tasdikçi değildir, tamamen beraberim. Herkes kendi sorumluluğu içinde kendi vazifesini yapar.

YÜKSEL MENDERES (Aydın) — Karaosmanoğlu’nun beyanatından bahsedin. Yardımcınızın beyanatını unutuyorsunuz.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamlı) — Tenkit hürriyeti elbette tam olmalıdır, hiç kimsenin bu noktada başka türlü bir düşüncede olacağını ben tasavvur bile edemiyorum. Sayın sözcünün sözlerini bitirirken izhar buyurduğu temenniyi “başka niyet ve maksatların aranılmaması” temennisini kendilerini temin ederim ki, gayet iyi anladım. Hiçbir başka maksat ve niyet aramak -eğer bu arkadaşınıza, Hükümete matuf idiyse o söz- ne niyeti vardır, ne istidadı vardır. Bilâkis kendilerine teşekkür ediyorum.

Büyük Parlâmentonun Sayın grupları, Sayın üyeleri;

Sıkıyönetimin iki ay daha uzatılması yolunda Hükümetin getirdiği öneriye iltifat buyururlarsa Hükümet kendilerine şimdiden şükranlarını arz etmektedir.

Saygılar sunarım.¹⁰ *(C.H.P. sıralarından, alkışlar)*

¹⁰ TBMM Birleşik Toplantı 11. Toplantı Yılı, Cilt 11, Birleşim 2, Sayfa 110-115

1 Aralık 1971 Çarşamba İstanbul'da Kartal Sıkıyönetim Cezaevinden Beş Tutuklunun Kaçış Olayına Dair Gündem Dışı Demeci

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye) — Sayın Başkan, Büyük Meclisin Sayın üyeleri;

Üzücü olayı biliyorsunuz; dün İstanbul'da, Sıkıyönetim tutuklu evinden kaçma olmuştur. Bu olay Türk kamuoyuna, haklı olarak çok heyecanlandırmıştır; ilgi ve üzüntü büyüktür.

Önce, olay hakkında, şu anda açıklayabileceğim hususları söyleyeceğim. Bu bilgi, Sıkıyönetim Komutanlığından resmen alınmış olan bilgidir, önce onu arz edeyim, sonra devam edeceğim:

“İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığından, Kartal Maltepe'sindeki cezaevinden kaçanlar hakkında, Genel Kurmay Başkanlığı Sıkıyönetim Koordinasyon Başkanlığında toplanan bilgiler aşağıdadır:

1. İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı, 30 Kasım 1971 günü, saat 09.40'ta, bizzat Maltepe Cezaevinin bir koğuşundaki sanıkların, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığınca, arkadaşlarına eziyet edildiği bahanesiyle, bugünkü mahkeme celsesine gitmek istemedikleri ve direnişe geçtiklerini, mahkemeye götürmek üzere gerekenin yapılacağı bildirildi.

2. Aynı gün, saat 15.30 da, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Kurmay Başkanlığı, telefonla, direniş yapan sanıkların, mahkemeye götürülmeleri için yapılan zorlama neticesi, içeri girilmiş ve sayım sonunda beş kişinin; Ulaş Bardakçı, Ziya Yılmaz, Cihan Alptekin, Ömer Ayna ve Mahir Çayan'ın kaçtıklarının tespit edildiği ve arama işinin başladığı bildirilmiştir.

Kaçma olayının, dar bir tünel açılması suretiyle yapıldığı belirtilmiştir.

Aynı gün, saat 16.30 da İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığı Kurmay Başkanlığı aranmış ve olay hakkında mütemmim malûmat istenmiştir. İdari, teknik ve adlî takibata başlandığı ve kara, deniz, hava ve güvenlik kuvvetleriyle arama faaliyetinin devam ettiği bildirilmiştir.”

Görüyorsunuz ki arkadaşlar, bu arz ettiğim bilgiler, bugünkü gazetelerde okunandan fazla bir şey ihtiva etmemektedir. Biz, hükümet olarak, olayı, bütün önemiyle ele aldık ve olayın basit bir kaçma olayı olmadığı noktasından hareket ederek, tahkikatı, buna göre yürütmek ve derinleştirmek hususunda gereken emirleri verdik.

Büyük Meclisi şuna temin etmek isterim ki, en basit erinden, en yüksek komutanına kadar, kimin, bu işte ihmâlî, kusuru, sorumluluğu varsa, tahkikatın sonunda, lâzım gelen müeyyide tatbik edilecektir.

Ancak, şu anda, bu konu üzerinde şöyle veya böyle her hangi bir tartışma yapmak, mevsimsizdir, tahkikatı zedeleyebilir.

Arz ettiğim gibi, tekrar ve altını çizerek arz ediyorum, olay, basit bir tutuklu kaçma olayı değildir, mahiyeti itibariyle olamaz. Sizin hatırıma gelen ve gelmeyen her şey,

bizim de hatırıma gelmektedir. Şu anda, daha ileri bir şey arz etmek istemiyorum. Her türlü tahkikat; adlî tahkikat, askerî tahkikat, disiplin tahkikatı başlamıştır, devam etmektedir. Sonucu, sabırla beklememiz gerekecektir.

Şu anda, ilâve edeceğim bir husus, elbette bu olaydan ders alınacaktır, bu olaydan ders alması lâzım gelenler vardır, ders alınacaktır.

Bu fırsattan faydalanarak, şu Yüce Millet kürsüsünden, sorumlu sorumsuz, görevli görevsiz bütün vatandaşlarınla bir noktayı arz etmek istiyorum.

Hatırlarsınız arkadaşlar, aylardır, her fırsat düştükçe, “Devletimiz, büyük bir komplo karşısındadır” diye tekrar etmekte kusur etmedim. Bu sözümü, bugün tekrar hatırlatmak istiyorum. Öyle bir safhadayız ki, yedi aylık Sıkıyönetimden sonra, henüz, meselenin esası, görüyorsunuz ki halledilebilmiş değildir. Hükümet biz olalım, başkası olsun, durumun nezaketini göz önünde tutarak, Yüce Meclis, vatandaşlar, gazeteler, sorumlu, sorumsuz, vazifeli vazifesiz, herkes durumun bu nezaketini göz önünde tutarak, her şeyin üstünde millî birliğimize, beraberliğimize, rejimimizi kurtarmamın icaplarına azami dikkati göstererek, elele, omuz omuza bu badireden Devletimizi çıkarmaya çalışma durumundayız.

Sözlerimi bitirirken, Sayın milletvekillerine ricamı tekrar edeceğim; bu konuyu, bugün lütfen daha fazla ırgalamayalım, kurcalamayalım. Tahkikat başlamıştır, devam etmektedir, lâıyk olduğu önemle devam ettirilecektir. Önümüzde meseleyi tartışmak için, müzakere etmek için fırsatlar, zaman vardır. Saygılar sunarım.¹¹ (C.H.P. sıralarından alkışlar)

¹¹ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 3, Cilt 19, Birleşim 9, Sayfa 167-168*

II. ERİM HÜKÜMETİ DÖNEMİ
34. Cumhuriyet Hükümeti
(11.12.1971-22.05.1972)

16 Aralık 1971 Perşembe**34. Cumhuriyet Hükümetinin (II. Erim Hükümeti) Programını Sunuş Konuşması**

BAŞBAKAN NİHAT ERİM — Sayın Başkan Büyük Meclisin Değerli Üyeleri,

12 Mart Muhtırası üzerine 26 Mart 1971 tarihinde kurulan ve Millet Meclisinin 7 Nisan 1971 tarihinde büyük bir çoğunlukla güvenoyuna mazhar olan partilerüstü Hükümet 3 Aralık 1971 günü istifa etmiştir. Sayın Cumhurbaşkanımız tarafından Bakanlar Kurulunun teşkiline 07.12.1971 günü yeniden memur edilmiş bulunuyorum. Anayasamızın 102 inci maddesine uygun olarak seçilen Bakanların atanmaları 11.12.1971 tarihinde yüksek tasdike iktiran etmiştir. Memleketimizin içinde bulunduğu olağanüstü şartlar halen devam etmekte olduğundan, şimdi sunmakta olduğum Hükümet programı, daha evvel 7 Nisan 1971 tarihinde Yüce Meclisin güvenoyu ile tasvip edilen Hükümet Programı ile birlikte mütalaa etmenizi istirham ediyorum.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümet Programları, güvenoyu verildiği takdirde Hükümetlerin ileride yapacakları işleri gösteren taahhütname niteliğinde belgelerdir. Yapacağımız işleri arz etmeden önce, aziz vatanımızın geleceği ve Parlamenter rejimin bekası bakımından önemli gördüğümüz hususları, yüksek takdirlerinize sunmayı ilk vazife sayıyorum.

Ülkemizde aşırı sol cereyanların komünizmin aşırı sağ cereyanların hilafetçiliğın şeriat esaslarına dayanan teokratik devlet kurma arzularının ve her çeşit bölücü faaliyetlerin kesinlikle karşısındayız.

Milletimizin ekonomik sosyal ve kültürel gelişmesinin Atatürk ilkelerine uygun reformcu bir görüşte sağlanmasını zorunlu görüyor ve görüş etrafında Cumhuriyetimizin bütün kuruluşlarının birleşmesi gereğine inanıyoruz.

Üzerinde görüş birliğine varılmasında yarar gördüğümüz diğer bir husus herkesin Cumhuriyet ilkelerine, demokratik Parlamenter rejime onun geleceğine inanması geleceğe ümit ve güvenle bakmasıdır. Memleketimizin sorunları demokratik rejim içinde halledilmelidir. Bunun yapılabileceğini Parlamentomuzun ispat edecek güçte olduğu, kısa süre önce gerçekleştirilen Anayasa değişiklikleri sırasında bir defa daha görülmüştür. Memleketimizde siyasi iktidarların Anayasa hükümlerine uygun olarak yapılacak serbest seçimlerle el değiştirmesi için gerekli şartların ve imkânların süratle sağlanmasına bütün gücümüzle çalışacağız.

Partilerüstü Hükümet olarak hiç bir partiye mal edilemeyecek olan icraatımızın yürütülebilmesi memleketimizi içinde bulunduğu sosyal ve ekonomik bunalımdan kurtaracak reformların gerçekleştirilebilmesi için, geçmişte yapılan hataların tenkit ve münakaşasının bir yana bırakılması, Parlamento ile Hükümet ilişkilerinde tam bir anlayış ve ahenkli bir çalışma havasının hakim kılınması lüzumuna inanıyoruz. Anayasamızın hükümlerine göre demokrasimizin vazgeçilmez unsuru olan siyasi partilerimizin birbirlerini yıpratma yerine memleket sorunlarının çözümlenmesi yönünde birleşeceklerini ümit ediyoruz.

Sayın Milletvekilleri,

Ekonomik kalkınma konusunda Anayasamızın ruhuna uygun düşen sarsılmaz kanaatimiz şudur; Türkiye'nin ekonomik kalkınması demokratik rejim içinde ve karma ekonomi sistemine dayanılarak başarılabilir. Ekonominin kamu kesimiyle özel kesimi birlikte yaşayacak her iki kesimin yatırım faaliyetleri sonucu plan ve programlama öngördüğü kalkınma hedeflerine ulaşılabilecektir. Özel sermayenin kalkınma planlarına uygun yatırımlara yönlendirilmesi için gerekli güven ortamının sağlanmasına çalışılacaktır.

Devlet sektörüne ne kadar önem veriliyorsa, özel sektöre de aynı önemin verilmesi lüzumuna inanıyoruz. Özel sektörün de bu anlayış içinde memleket menfaatlerini ön planda tutarak kendisine düşen görevleri noksansız olarak ve gecikmeden yerine getirmesini bekliyoruz.

Hükümetimiz özel sektör yatırımlarının süratle gerçekleşmesi ve ihracatımızın artırılması için gerekli teşvik tedbirlerini alacaktır. Bu maksatla mevcut tecrübelerden ve evvelce bu konuda yapılmış olan çatışmalardan faydalanarak bir kanun hazırlanacak ve Meclislere sunulacaktır.

Bu münasebetle sosyal adalet esaslarına ve bilhassa gelir dağılımının daha adil bir hale getirilmesine büyük önem verdiğimiz ve bunun gerçekleşmesini titizlikle gözeteceğimizi belirtmek isterim.

Kalkınmamızın gerçekleşmesi için ekonominin bütün imkânları seferber edilirken memleket şartlarına uygun bir istikrarın temini için gerekli bütün tedbirler alınacaktır.

Yabancı sermaye konusunda bu sermayenin yurdumuzun menfaatlerine uygun olması esastır. Bu esasa dayanarak yabancı sermayenin kalkınma planlarımızın ve programlarımızın hedeflerine yönelen alanlara yatırım yapmasına müsaade edilecektir.

Hayat pahalılığı ile suni fiyat artışlarıyla haksız kazanç sağlayanlarla etkili şekilde mücadele edilecektir. Bu konuda gerekli iktisadi ve hukuki tedbirler alınacaktır.

Milli tasarrufların kalkınma plan ve programlarından öngörülen hedeflere uygun yatırımlara dönüşmesi için her türlü tedbir alınacak, sermaye piyasasının kurulmasına yardımcı olarak tasarıların süratle kanunlaştırılmasına çalışılacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Bilinmesinde fayda gördüğümüz diğer önemli husus, kanunların üstünlüğü ve kanunların hâkimiyeti ilkesine olan mutlak bağlılığımızdır. Hiçbir kanunsuz hareket müsamaha ile karşılanmayacak kanuna aykırı fiil ve hareketlere karşı her alanda ciddi tedbirler alınacaktır.

Zorunlu haller dışında memurlar görevlerinden alınmayacak çalışkan, dürüst, ehliyetli devlet memurlarının güven içinde iş görmelerine gereken önem verilecektir.

Değerli arkadaşlarım,

12 Mart muhtırasından sonraki Hükümetin ne gibi şartlar içinde kurulduğu bilinmektedir. 8,5 ay gibi kısa bir süre içinde bu Hükümet önemli hizmetler görmüştür. Kahraman Silahlı Kuvvetlerimizin uyanıklığı ve müzaheretini ile dışarıdan idare edilen anarşi ve şiddet eylemleri geniş ölçüde önlenmiş, suçluların büyük bir kısmı yakalanarak adalete teslim edilmiştir. Milletimizin huzurunu kaçıran demokrasimizin geleceğini tehlikeye düşüren ve eylemlerin kökünün kazınabilmesi için bunları yönetenlerin

mutlaka yakalanarak adalete teslim edileceklerinden kimsenin şüphesi olmaması lazımdır.

Dikta heveslilerinin, Türk Milletini parçalamak isteyenlerin demokratik hukuk devletini zorla devirmek peşinde koşan anarşistlerin ve tedhişçilerin 1961 Anayasasının getirdiği hak ve hürriyetleri kötüye kullanmalarını önleyecek Anayasa değişiklikleri bu dönemde gerçekleştirilmiştir. Vatansever partilerimizin ve Yüce Meclis ve Senatonun Anayasa değişikliğinin gerçekleştirilmesi sırasında gösterdikleri birlik ve beraberliği şükranla karşıladığımızı huzurunuzda tekrarlamak isterim.

Bundan önceki Hükümetin iş başına gelmesinden sonra Yüce Meclislere sunulan ve kanunlaşan tasarılar az değildir. Sıkıyönetim Kanunu, Resmi Yüksek Okullar Kanunu, Serbest meslek sahipleri ve esnafla ilgili Sosyal Sigortalar Kurumu Kanunu bunlardan sadece birkaçıdır.

Geride, bıraktığımız 8,5 ay içinde Yüce Meclislere 35 kanun tasarısı sunulmuştur. Daha önce sunulmuş olup Hükümetçe benimsenmiş olanlarla birlikte bu sayı 50'yi geçmektedir.

Değerli Milletvekilleri,

Memleketimizi sürüklendiği uçurumun kenarında 12 Mart Muhtırası durdurmuştur. Bu tarihten sonra partilerüstü hüviyette kurulan Hükümetimizin tedhiş ve anarşiyi önlemek ve Anayasamızın öngördüğü reformları gerçekleştirmek görevini üzerine aldığı bilinmektedir.

7 Nisan 1971 tarihinde Yüce Meclisin büyük çoğunluğu ile onaylanan Hükümet Programının (Toprak ve Tarım Reformu, Milli Eğitim Reformu, Mali Reformlar, Yabancı Sermaye, Hukuk ve Adalet Reformu, Asayiş ve Güvenliğin Sağlanması, Devlet kesimini yeniden düzenleme, Enerji ve Tabii Kaynaklar, Dış Politika, Milli Savunma) başlıkları altına ve diğer kısımlarında yazılı işlerin bir an önce yapılması için büyük çaba gösterilecektir.

Sayın Cumhurbaşkanının Meclis Başkanlarına, bana ve Parti Liderlerine gönderdiği mektubun ekinde gösterilen işlerin yapılmasına önem ve öncelik verilecektir.

Yüce Meclisin Değerli Üyeleri,

Güveninizi kazandığı takdirde Hükümetin önemle ve özellikle üzerinde duracağı ve bir an önce gerçekleştirmeye çalışacağı işlerin başlıcaları şöyle sıralanabilir:

Toprak ve Tarım Reformu, bir taraftan sosyal adalet diğer taraftan da verimlilik esasları göz önünde tutularak gerçekleştirilecek 20 inci yüzyıl gereklerine uymayan çağ dışı kalıntılara süratle son verilecektir.

Toprak ve Tarım Reformunu gerçekleştirirken yurdumuzun değişik bölgelerinin iklim ve toprak özellikleri, çeşitli tarım türleri göz önünde tutulmak suretiyle tarım işletmelerinin azami ve asgari büyüklükleri tespit edilecektir. Ayrıca, topraksız veya az topraklı çiftçilere dağıtılan arazilerin verimli tarım işletmeleri olarak yaşayabilmeleri için gerekli tedbirler alınacaktır.

Üretimin artırılmasını ve değerlendirilmesini sağlayacak kooperatiflerin kurulmasına ve teşvik edilmesine önem verilecektir.

Nüfusumuzun büyük çoğunluğunun geçimini, milli gelirin yaklaşık olarak %30'unu, ihracatımızın da en önemli bölümünü sağlayan tarım sektörüne layık olduğu değeri vereceğiz. Tarım sektörü iç ve dış piyasa şartları göz önünde tutulmak suretiyle yeniden düzenlenecek bu maksatla 5 yıllık planlarımızın öngördüğü şekilde bir tarım planlaması yapılacaktır. Yurdumuzda büyük potansiyeli bulunan ve hem memleket beslenmesi hem de ihracat bakımından fevkalade önem ve imkânlar arzeden hayvancılığın gelişmesi için her türlü tedbirler alınacaktır. Zirai kredilerin işler hale getirilmesi ve kontrollü kredi sisteminin geliştirilmesi yoluna gidilecektir.

Devletin tarım sektöründe öncülük etmesi esastır. Bu alandaki çalışmalar hızlandırılacak toprak reformu çerçevesinde tarımsal üretimin artırılması için gerekli bütün tedbirler alınacaktır.

Devlet Üretme Çiftliklerinin daha geniş ölçüde faaliyette bulunmaları için yeni imkânlar sağlanacak, bu çiftliklerden bölgelerimizin tarımsal kalkınmalarında ve geliştirilmelerinde etkili olarak yararlanılacaktır.

Tarım Bakanlığı bu hedefleri geliştirecek bir hüviyetle çalışacaktır. Bakanlık tarım üretimini düzenlemek ve yürütmek görevi yanında memleketin tarım politikasına yön verecek şekilde faaliyette bulunacaktır.

Yedi ili içine alan haşhaş bölgesindeki afyon üreticisine mahsulünün karşılığı tazminat olarak ödenecektir. Aynı zamanda bu bölgedeki çiftçilere dahi iyi bir hayat seviyesi sağlayacak yeni yatırımlara gidilecektir. Bu yolda tedbirler alınmış ve alınmaktadır. Bunlar kısa sürede sonuç vermeğe başlayacaktır.

Ormanlarımız korunacak gözetilecek ve süreklilikleri sağlanacaktır. İleri ormancılık tekniği ile verimlerinin ve alanlarının artırılmasına çalışılacaktır. Orman topraklarında doğal dengenin sağlanması sosyal, ekonomik ve teknik icaplara göre yönetilmesi ve işletilmesi, verim gücü oranında bütünleşmiş, milli sermaye ile Orman Ürünleri Endüstrisi kurulması ve tüketim fazlasının ihracı için gerekli tedbirler alınacaktır.

Orman köylerinin sosyoekonomik sorunlarının çözümüne öncelik verilmesi üzerinde önemle duracağımız başlıca konulardandır.

Köy kalkınmasına önem verilecek altyapı hizmetlerinin hızla geliştirilmesine devam edilecektir. Su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesi suretiyle tarımsal üretimi artıracak ve ekonomik gelişmeyi hızlandıracak tedbirlere öncelik verilecektir. Büyük Millet Meclisine sevk edilmiş bulunan "Toprak ve su kaynaklarını geliştirme birlikleri" kanun tasarısının en kısa zamanda kanunlaştırılması bu amaca ulaşmayı sağlayacaktır.

Değerli Üyeler,

Eğitimle ilgili reformlar konusunda özel yüksekokulların üniversite ve akademilere bağlanması ve imam hatip okullarının orta öğretime dayandırılması ile ilgili kararlar korunacaktır. İlköğretimden üniversiteye kadar her öğretim düzeyindeki kuruluşları ve eğitimi kapsayan diğer kanunlar en kısa zamanda hazırlanarak Yüce Meclislerin takdirine sunulacaktır. Üniversiteler Kanunu Anayasanın 120 ve 129 uncu maddeleri ışığı altında ve üniversitelerle yakın bir işbirliği içinde hazırlanarak Yüce Meclislere sunulacaktır.

Her kademedeki öğretim kurumlarında okuyan öğrencilerimizin Atatürk ilkelerine uygun bir anlayış içinde yetişmeleri sağlanırken bu öğrencilerin sol ve sağ aşırı uçlar

tarafından zihinlerinin bulandırılmaması ve ön yargılara saptırılmamasına üstün bir dikkat gösterilecek, ayrıca her kademedeki öğretim kurumlarından çıkacak öğrencilerin, ekonomik hayatımıza katkıda bulunacak şekilde üretici hale getirilmeleri için, gerekli tedbirler alınacaktır.

7 Nisan 1971 günü Büyük Meclisin onayladığı propaganda da işaret edildiği gibi sosyal adaleti gerçekleştirci bir vergi yükü dağılımının sağlanması, Kalkınma Planlarının öngördüğü yatırımların finansmanı için gerekli ek gelirlerin sağlanması ile mali idarenin güçlendirilmesi yönünde zorunlu kanuni değişiklikler yapılacaktır. Ayrıca bankacılık sistemi ile sigortacılık konusunda en son gelişmeler göz önünde tutularak uzmanlarca hazırlanmakta olan değişiklikler kısa sürede değerlendirilecektir.

Emlak Vergisi değişikliği ile vergi kaybını önlemek için hazırlanmış olan Gelir Vergisi ve diğer vergi tasarılarının kısa zamanda kanunlaştırılmasına ihtiyaç vardır. Bu konuda Parlamentomuzdan anlayış ve yardım beklemekteyiz. Ayrıca Büyük Meclise sunulmuş olan 1972 Bütçesinin ek finansman ihtiyacı yönünden de bunu zorunlu görmekteyiz.

Dış ticarete ihracatımızın artırılması hususuna büyük bir öncelik verilirken, ihracat ve ithalat işlemlerinin daha süratli bir şekilde yürüyebilmesi için gerekli tedbirlerin alınacağını da belirtmek isteriz.

Yurdumuzun enerji politikası öncelikle öz kaynaklarımıza dayandırılacaktır.

Petrol Kanununun milli menfaatlere aykırı hükümleri süratle değiştirilecek ihtiyacımız olan petrolün milli petrol kuruluşumuz tarafından yurt içinde sağlanması temel hedef teşkil edecektir. Uygulamada görülen milli menfaatlere aykırı aksaklıklar düzeltilecek akaryakıt ana depolarının devletimizin her türlü ihtiyacını emniyetle karşılayabilecek durum ve kuruluşa kavuşması sağlanacak, boraks ve benzeri stratejik madenler konusunda milli menfaatlere aykırı durumun düzeltilmesi için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Tabii servet ve kaynaklarımızın Devletin hüküm ve tasarrufu altında olduğu ilkesini koyan Anayasamız hükmü ışığı altında maden arama işlerimiz yeniden düzenlenecek maden işleri ile görevli kuruluşumuz bu işleri etkili bir şekilde kontrol edecek duruma getirilecek, maden ihracatı Devlet ve Kamu kuruluşlarınca denetlenecek ve ihracatın ham cevhere kıyasla tam veya yarı işlenmiş ürünler şeklinde olmasına çalışılacaktır.

Enerji üretiminde yurt ekonomisine en uygun düşecek yakıt ve kaynakların kullanılmasına büyük önem verilecek ve Türkiye Elektrik Kurumu Yurdumuzdaki bütün enerjiyi üreten kuruluş haline gelinceye kadar, Kurum dışındaki şirketlerin, elektrik üretimi plan ve programına göre işletilmeleri sağlanacaktır.

Türkiye'miz artık hızlı bir sanayileşmeyi gerçekleştirebilecek düzeye ulaşmıştır. Eldeki bütün bilgiler bunu göstermektedir. Hükümetimiz hızla sanayileşmeyi sağlayacak en uygun iktisadi politikaları ve teşvik tedbirlerini azimle uygulayacaktır.

Modern kesim adı verilen sanayi kesiminin bilimsel şekilde geliştirilebilmesi, kaynakların en iyi tarzda kullanılabilmesi israfın ve gereksiz tekrarların önlenebilmesi iyi hazırlanmış projeleri ve sanayileşme programlarını gerektirir. Hükümet olarak biz, karma ekonominin kuralları içinde güçlü ve hızlı bir sanayileşme programını ulusumuza sunmak kararındayız.

Bu program genel olarak uluslararası ticaret koşullarından uzak, rekabet gücünden yoksun bir takım üretim birimlerini yaratmayacak nitelikte olacaktır. Başka bir deyimle, sınai mamul ve yarı mamuller ihracatımızı çok güçlendirecek işletmelerle ilgili sanayileşme programı yapacağız.

Ağır teçhizat veya fabrikalar imal eden sanayi tesisleri, harp sanayi, elektronik sanayi, gemi yapım sanayi, demir çelik sanayiinin ve petrokimya sanayiinin geliştirilmesi için büyük projeleri en kısa zamanda uygulama safhasına koymaya çalışacağız.

Sanayileşmenin ön şartlarından biri de yatırım kredisidir. Bunu gerçekleştirmek ise güçlü kalkınma bankalarının varlığını gerektirir. Böyle bir kalkınma bankasının kurulmasına derhal teşebbüs edeceğiz. Yüce meclislerin bu alanda bize yardımcı olacaklarına inanıyoruz.

Cumhuriyetimizin kurucusu büyük Atatürk bizlere çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak millî hedefini vermiştir. Böyle bir uluslararası ortam ve millî hedef içinde, teknolojiye çok büyük öncelik vermemiz gerekeceği açıktır. Bu sebeple sanayi Bakanlığına teknolojik gelişmeleri takip ve uygulama görevi verilmiştir.

Turizm sektörünün ana sorunu olan yatırım ve işletmeciliğin ön planda bulunduğu bir endüstri dalı haline getirilmesi amaç edinilecektir.

Deniz ve göl kıyıları herkesin istifadesine açık tutulacak, turistik nitelik taşıyan devlet topraklarının elden çıkarılmamasını ve bu nitelikteki özel mülkiyet konusu toprakların, sektörün gelişmesine imkân verecek belirli bir plan disiplini içerisinde kamu yararına uygun kullanılmasını sağlayacak idari mali ve kanuni tedbirler alınacaktır.

Sağlık kurumlarının ve personelinin yurt sathında dengeli bir şekilde dağıtılması çevre sağlığı, koruyucu hekimlik, aile planlaması, ana ve çocuk sağlığı ve yataklı tedavi hizmetlerinde koordinasyonun sağlanması sağlık ve sosyal yardım politikamızın temel ilkeleri olacaktır.

İlaçta kalite ve fiyat kontrolü ilaç kullanımında israfın önlenmesi ilaç endüstrimizin hammadde yapımına ve ihracata yönelmesi için gerekli bütün tedbirler en kısa zamanda alınacaktır.

Büyük şehirlerimizde ve özellikle Ankara'da "kirli hava" probleminin ve kıyılarımızda günden güne artan "su kirlenmesinin" kısa sürede pratik ve etkili tedbirlerle çözümlenmesi Hükümetimizin üzerinde hassasiyetle duracağı bir sorundur.

Sayın Milletvekilleri,

Genel Güvenlik Kuruluşları özellikle toplumsal olaylarda üzerlerine düşen görevleri yapabilecek biçimde güçlendirilecektir. Kadro bakımından yeterli, hareket yeteneği üstün, modern araç ve gereçlerle donatılmış bir hale getirilecektir. Bilhassa toplum polisinin eğitime önem verilecektir.

Büyük mal ve can kaybına sebep olan trafik kazalarını önlenmede etkili bir denetleme sisteminin geliştirilmesi ve trafik polisinin yetki, araç ve gereç bakımından da güçlendirilmesi sağlanacaktır.

Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerimizin iç trafiğini modern yeraltı ve yer üstü ulaştırma araçlarıyla teçhiz etmek için ciddi girişimler yapılacaktır.

Derneklerin sosyal düzenimizde huzursuzluk yaratan faaliyetleri önlenecek, toplantı ve gösteri yürüyüşü özgürlüğü grev ve lokavt ile ateşli silahlar ve bıçaklar hakkındaki kanunlara tam saygı sağlanacak, uygulamadaki boşluklar giderilecektir.

Kaçakçılık olayları ile özellikle silah kaçakçılığı ile ciddi olarak mücadele edilecektir.

İl İdaresi ve Köy Kanunları ve idari taksimat konuları yeniden gözden geçirilerek gerekli yasama tedbirleri için teşebbüs yapılacaktır.

Mahalli idareler, özel idare ve belediyelerin kuruluş, fonksiyon ve kaynak konuları yeniden hizmet ve günün koşulları açısından değerlendirilecektir.

Parlamentomuzda görüşülmekte olan Belediye Gelirleri Kanunu tasarısının sonuçlandırılmasını rica etmekteyiz.

İdarenin tarafsızlığı kesin olarak sağlanacaktır. Her türlü kayırma, partizanlık ve iltimas önlenecek her çeşit yolsuzluklarla ciddi olarak mücadele edilecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Çalışma hayatımızda huzuru sağlayacak tedbirler alınacaktır.

Emekleriyle Türk Ekonomisine değerli katkıda bulunan işçilerimizle işverenler karşılıklı hak ve menfaatlerini dengeli bir şekilde korumak daha başlangıcında çözümlenmesi mümkün menfaat çatışmalarının Türk ekonomisine olumsuz etkilerini önlemek için Sendikalar Kanunu ile Toplu Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanunları İşçi ve İşveren teşekküllerinin de görüşleri tespit edilerek birbirini tamamlayan bu iki kanun arasındaki çelişmeler giderilecektir.

Yurt dışındaki işçilerimizin sorunlarını, çözmek yaşama şartlarını iyileştirmek ve her türlü sosyal haklarını korumak için daha etkili tedbirler alınacaktır.

Ulaştırma Sektöründe kara deniz ve hava ulaştırması ile haberleşme imkânlarının genişletilmesi ve geliştirilmesi çalışmalarına hız verilecektir.

Nüfus artışının ve sanayileşmenin bir sonucu olarak hızla gelişen şehirleşmeye bilim ve memleket gerçeklerine uygun bir yön verilecek bölge ve şehir planlamasında çevre sorunlarının çözümlenmesine ve özellikle çevre sağlığına itina gösterilecektir. Az gelirli vatandaşlarımızın mesken edinme çabalarına yol gösterici ve destekleyici katkıda bulunulacaktır.

Gümrüklerimiz günün ihtiyaç ve icaplarına cevap verecek bir hüviyet ve seviyeye kavuşturulacaktır. Bu amaçla Millet Meclisi gündeminde bulunan Gümrük Kanunu tasarısının biran evvel kanunlaşmasını da Büyük Meclisten istirham etmekteyiz.

Tekel maddelerinin üretiminden satışlarına kadar ki aşamalarda bir taraftan yurt çıkarları diğer taraftan da Türk üreticisinin menfaatleri önemle gözetilecektir.

Gençlerimizi yarının milli görev ve sorumluluklarını yüklenebilecek üstün vasıflarla yetiştirmek, milli kalkınma çabamızın en verimli yatırımlarından biridir. Gençlere sağlıklı hayat şartları geniş bir dünya görüşü, köklü kültür imkânları sağlamak başlıca amacımızdır.

Çağdaş uygarlığa hızlı adımlarla ulaşabilmemizde rol oynayarak gençlere en verimli gelişim çağlarında fırsat eşitliği sağlanarak bütün milli kuruluşların iştirakiyle eğitim, sosyal refah, sağlık, çalışma ve dinlenme imkânları artırılacaktır.

Türkiye’de sporun geliştirilmesine ve yaygın hale getirilmesine gereken önem verilecektir.

Sayın Milletvekilleri,

1327 sayılı Kanunla değiştirilen 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu 800 bin kamu personelini çok yakından ilgilendirmektedir. Bu kanun noksanlarının tamamlanması, uygulamada, bilhassa intibak hükümlerinin uygulanmasında görülen hataların ve adaletsizliklerin süratle düzeltilmesi için meclislere sunulmuş olan tasarının bir an önce kanunlaşmasını Yüce Parlamentoda önemle istirham ediyoruz. Bu konuda Yüce Parlamentomuzun yardımcı olacağına inanıyoruz.

Siyasi Partiler Kanunu ile seçim mevzuatının geçirilen tecrübelerin ışığı altında, demokrasinin faziletine olan inancını pekleştirecek tarzda süratle ele alınmasına çalışılacaktır. Bunu sağlamak üzere Parti için demokratik denetimin daha etkili kılınması parti parasının partilerin tüzük ve yönetmelikleri ve parti amaçları doğrultusunda sarf olunması, Anayasa Mahkemesinin hesap denetiminin fiilen işler hale getirilmesi, parti içi seçimlerin dürüstlüğü yaygınlığı ve denetiminin daha iyi sağlanması ile ilgili tasarıların kanunlaştırılması konusunda partilerimizin ahenkli bir anlayış içinde tedbirler bulacağına olan ümidimizi bir defa daha tekrarlamak isteriz.

Resmi ilan rejiminin ıslahı işi ele alınacaktır. Basın suçlarında hapis cezalarının azaltılmasını, bunun yerine para cezalarıyla tazminatların fazlaştırılmasını sağlayacak tasarılar hazırlanarak Meclislere sunulacaktır.

1972 yılı sonunda 18 milyon vatandaşımızın televizyondan faydalanması için ilk adımlar atılmıştır. Bu alandaki gayretlerin hızla sürdürülmesi ve gelecek yıllarda bütün yurdumuzun televizyon şebekesi içine alınması sağlanacaktır. Televizyon hizmeti başlıca haberleşme, eğitim, kalkınma ve milli kültür hizmeti olarak yürütülecektir.

Televizyon alıcı cihazlarının yurdumuzda yapımı ve özellikle elektriği olmayan köylerimiz için pille çalışan televizyon alıcıları yapılması şimdiden ele alınmıştır.

Yüce Meclisin Değerli Üyeleri,

Bundan önceki Hükümetin programında Hukuk ve Adalet Reformu başlığı altında öngörülen amaçlara ulaşılması için, gerekli idari ve kanuni tedbirlerin alınmasına devam olunacaktır. Bunlar arasında davaların süratle ve az masrafla sonuçlandırılmasını sağlayacak olanlara öncelik verilecektir. Adli zabitanın kurulması için başlatılmış olan çalışmalar da tamamlanacaktır.

Sıhhatli bir toprak reformunun zorunlu unsuru olan kadastro çalışmalarının hızla sonuçlandırılması için, kadastro mahkemelerinin miktarı artırılacak özellikle Toprak Reformunun uygulanacağı bölgelerde bir ihtisas mahkemesi olarak Kadastro Mahkemeleri kurulacaktır.

Bundan başka adalet mekanizmasının Yüksek Hakimler Kurulunca etkili halde denetlenmesi sağlanacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Dış politikamıza Atatürk ilkeleri yön vermeğe devam edecektir.

Milletlerarası ilişkilerimizi bağımsızlık, egemenlik, ülke bütünlüğüne saygı ve içişlere karışmama ilkeleri çerçevesinde, karşılıklı saygı ve işbirliği anlayışı ile yürüteceğiz.

Bu ilişkilerde karşılıklı yararların adil bir denge içinde bulunmasına özel bir itina göstereceğiz.

Milletlerarası ilişkilerin Birleşmiş Milletler Yasasında yer alan ilkelere uygun bir şekilde geliştirilmesi başta gelen amaçlarımızdan olacaktır.

Türkiye üyesi bulunduğu Birleşmiş Milletler ve bu örgüte bağlı ihtisas teşekküllerinin ve Avrupa Konseyi, Ortak Pazar gibi milletlerarası kuruluşların çalışmalarına faal ve yapıcı bir şekilde katılmaya devam edecektir.

Ortak savunma örgütü olan Kuzey Atlantik ittifakının güvenliğimizi artırmaktaki önemli rolü devam etmekte ve aynı zamanda Avrupa'da "Detente" nin gerçekleşmesine de etkili bir şekilde yardımcı olmaktadır. Bu örgütün karşılaştığı sorunları amaçlarına uygun bir dayanışma ve düşünce birliği içinde çözümlenmeye çalışması, devamlılığının ve sağlamlığının gerçek teminatı olacaktır.

Avrupa'da güvenilir bir barış ve işbirliği ortamının gerçekleştirilmesine yönelik teşebbüslere ve bugün olumlu yola girdiği izlenimini veren gelişmelere, Türkiye iyi niyetli yapıcı ve gerçekçi bir tutumla katkıda bulunmaya devam edecektir.

Balkan ülkeleri ile olan çok yönlü ilişkilerimizi geleneksel iyi komşuluk anlayışı içinde, geliştirmeye gayret sarf edeceğiz.

Yakın dostluk ve ittifak bağlarımız bulunan A.B.D. ile ilişkilerimizi karşılıklı anlayış ve saygı esasları çerçevesinde daha da geliştirmek arzusundayız.

Sovyetler Birliği ile ilişkilerimizi dış politikamızın ana ilkelerine uygun şekilde geliştirmek için iyi niyetle çaba harcamaktan geri kalmayacağız.

İran ve Pakistan ile mevcut yakın ve dostane ilişkilerimizi esasen yürütmekte olduğumuz çok taraflı işbirliği ile daha ileri seviyelere ulaştırmaya çalışacağız.

Müttefikimiz Pakistan'ın içine itildiği fevkalade şartlardan Hükümet ve Millet olarak büyük üzüntü duyuyoruz. Bu dost ve kardeş ülkenin milli bütünlüğüne yönelik tehlikelerden başarı ile kurtulması için Türkiye kendisine destek olmaya çalışacaktır.

Arap ülkeleri ile uzun yılların meydana getirdiği geleneksel bağlarımızı daha da kuvvetlendirmek dileğimizdir.

Orta Doğu anlaşmazlığının Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 22 Kasım 1967 tarihli kararı çerçevesinde bölgeyi bir an önce barış ve istikrara kavuşturacak adil bir çözüme bağlanmasını arzu ediyoruz.

Çin Halk Cumhuriyeti ile kurduğumuz ilişkilerin dış politikamızın ana ilkeleri çerçevesi içinde yürütülmesini öngörmekteyiz.

Asya, Afrika memleketlerinde gelişmekte olan ilişkilerimize de önem vermekteyiz ve bu yöndeki gayretlerimize devam edilecektir.

Avrupa ekonomik topluluğu ile ortaklığımızın geçiş döneminde uygulanacak belgelerin onaylanmasına ilişkin kanun tasarısı 22 Temmuz 1971 tarihinde Yüce Meclislerce kabul edilmiş ve katma protokolün ticari hükümleri de 1 Eylül 1971 tarihinde geçici anlaşma ile yürürlüğe konulmuştur. Bu belgelere yurdumuz bakımından elverişli imkânlar eklenmesi yolunda girişimler yapılmış ve ilk olumlu sonuçlar alınmıştır. Anlaşmalarda öngörülen imkânlar çerçevesinde aynı yönde çalışmalar

sürdürülmektedir. Toplulukların genişlemesi ve genel preferanslar çerçevesinde bu çalışmalarımızın somutlaştırılmasına gayret gösterilecektir.

Avrupa toplulukları ile ilişkilerimizi 1963 Ankara Anlaşmasında yer alan amaçlara ulaşacak şekilde geliştirmek azmindeyiz. Bu çerçevede iç planda da gerekli tedbirleri süratle ele almak ve kalkınma gayretlerimize buna göre yön vermek durumundayız.

Ortak Pazara tam üye olmadan önce, katma protokolde ve diğer anlaşmalarda milli sanayimizin gelişmesine engel olacak mahiyette uygulamalarla karşılaşılmasından kaçınılması için gerektiğinde karşılıklı müzakerelerle ayarlamalar yoluna gidilecektir.

İkinci Dünya Savaşından sonra kabul edilen Dünya Para Sisteminde görülen aksaklıklar ve ortaya konan yeni ihtimaller dikkatle izlenecek ve yurdumuz çıkarları açısından en isabetli yolda değerlendirmeler yapılacaktır.

Değerli Milletvekilleri,

Kıbrıs sorunu Hükümetimizin antlaşmalar çerçevesinde ve Türk Toplumunun haklarını sürekli olarak teminat altına alacak şekilde bir çözüme ulaştırılması için hiç bir gayreti esirgemeyeceği ulusal davamızdır. Bu soruna ilgili tarafların hak ve çıkarlarını bağdaştıracak bir çözüm şekli bulunabilmesi, aynı zamanda Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin eski dostane gelişme düzeyine oturtulmasına büyük ölçüde yardımcı olacaktır.

Üç yılı aşkın bir süreden beri devam ettiği halde olumlu bir sonuca ulaşamamış olan toplumlararası görüşmelerin saplandığı çıkmazdan kurtarılacak yapıcı bir yola sevk edilmesi için Türkiye ve Yunanistan'ın katılmaları ile genişletilmiş bir çerçevede devamının olumlu bir formül olduğunu düşünüyoruz. Bu formülün uygulama alanına intikal ettirilmesi için temas ve çalışmalar devam etmektedir.

Açıkça tekrarlamak isterim ki Türkiye'nin ve Kıbrıs Türk toplumunun antlaşmalarla tanınmış bulunan haklarına yapılabilecek herhangi bir yeni saldırı, bir oldubitti, Türk Milletini tek vücut halinde ve bütün gücü ile karşısında bulacaktır. (C.H.P. sıralarından alkışlar, "bravo" sesleri)

Milli varlığımızın başlıca teminatı olan Milletçe güven duyguları ile bağlı bulunduğumuz Silahlı Kuvvetlerimizin yurt savunmasında ve milli güvenliğin sağlanmasında şerefli görevini yerine getirebilmesi için daima kudretli ve kuvvetli bir halde bulundurulması başlıca hedefimiz olacaktır.

Silahlı Kuvvetlerimizin savaş araç ve gereçlerinin yurt içinden sağlanması hususundaki ciddi çalışmaları devam ettireceğiz. Bu hedefe varıncaya kadar Silahlı Kuvvetlerimizin modern tekniğin bu alandaki imkânlarından faydalanmaya devam edebilmesini sağlamak üzere gerekli teşebbüsleri ve çalışmaları yapacağız.

Bu arada savunma hizmetlerinin gereği gibi yürüyebilmesini sağlamak amacı ile hazırlanmış olan kanun tasarıları ile Anayasamızda yapılan son değişiklikler sebebi ile Silahlı Kuvvetlerimizi ilgilendiren mevzuatta yapılması zorunlu görülen ve belli bir süre içinde kanunlaşması gereken tadilata ait olup kısa bir süre içinde Yüce Meclise sunulacak olan kanun tasarılarının süratle kanunlaştırılmasını bilhassa istirham edeceğim.

Sayın Milletvekilleri,

Sözlerimin sonuna gelirken şu hususları tekrarlamak isterim. Bundan önceki Hükümet gibi bu Hükümet 12 Mart 1971 tarihinde Silahlı Kuvvetlerimiz adına

verilen muhtıranın ışığında kurulmuştur. 7 Nisan 1971 günü Millet Meclisinin 321 oyu ile güvenini kazanmış olan ve Hükümetin 3 Aralık 1971 günü istifası dolayısıyla uygulamasının tamamlanmasına vakit kalmamış olan programı bu Hükümet de çalışmalarına esas olarak benimsemektedir.

Sayın Cumhurbaşkanımızın 7 Aralık 1971 tarihinde Senato ve Meclis Başkanları, siyasi parti liderleri ve Başbakanlığa gönderdikleri mektup ve onun eki olan reform ve iş esasları da Hükümetimize ışık tutacaktır. Programımızın temeli yurdumuzun acele ihtiyacı olan reformları Atatürkçü bir anlayışla hazırlama gayretlerini ara vermeden sürdürmek, kısa zamanda bitirmek ve parlamentomuzun takdirine sunmak düşünce ve kararındadır.

Reformları gerçekleştirmek çabalarımızda Parlamentomuzla Anayasanın çizdiği hak ve yetki sınırları içinde işbirliği yapmaktan başka bir yol tanımıyoruz. Hükümet tasarıları hazırlayacak Meclislerimize sunulacaktır. Tartışma değiştirme kabul veya ret Parlamentomuzun en tabii hakkıdır. (A.P. ve C.H.P. sıralarından alkışlar)

Hükümet olarak Cumhuriyet Senatamızın Millet Meclisimizin, görevimizin yerine getirilmesinde desteğini yardımını teşvikini bizden esirgemeyeceğini umuyoruz. İçinde bulunduğumuz koşullar altında her zamankinden daha ağır sorumluluk yükleyen görevi bu umutla üzerimize aldığımızı bilhassa belirtmek isteriz.

12 Mart'ın öncesindeki ve sonrasındaki olağan dışı ortamdan ülkemizi en kısa sürede çıkarmak normal koşullara kavuşturmak normal işleyen bir demokrasi düzenine getirmek için biz Hükümet olarak hiç bir çabayı fazla bulmayacağız. Parlamentomuzla el ele, omuz omuza bu amaca doğru her gün yeni aşamaları geride bırakabileceğimize inanmak istiyoruz. Şunu önemle hatırlatmak yerinde olacaktır. Amaç Paramentosuz serbest seçimsiz maskelenmiş veya açık bir dikta değildir. Tersine, serbest ve dürüst seçime ve çok partili demokratik rejime dayanan milli iradeyi ifsat etmeden milli meclisler kuran her anlamı ile hukuk devleti olan bir devlet düzeni içinde yaşamaktır. (A.P. sıralarından alkışlar)

Aranılan devamlı kılınmak istenen huzurun ve sükûnun vazgeçilmez şartlarından biri budur. Öteki de sosyal adaleti, refahı, vatandaşlar arasında yaygınlaştırmak, bunun içinde toprak ve tarım reformu, vergi ve maliye reformu, milli eğitim reformu, üniversite reformu, idare mekanizması reformu, adalet reformu gibi ana reformları yapmaktır. Bunlar başaramazsa huzur ve sükûn devamlı kılınamaz.

Yüce Meclisin Değerli Üyeleri,

Esas çizgileriyle özetlemeye çalıştığım programımızı sunmuş bulunuyorum. Takdir Yüce Meclisindir. Kendim ve arkadaşlarım adına Yüce Meclisi saygı ile selamlarım.¹² (A.P. C.H.P. ve M.G.P. sıralarından alkışlar)

¹² *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 3, Cilt 19, Birleşim 16, Sayfa 434-443 Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi 11. Toplantı Yılı, Cilt 1, Birleşim 11, Sayfa 166-174*

20 Aralık 1971 Pazartesi**34. Cumhuriyet Hükümetinin (II. Erim Hükümeti) Programının Görüşmeleri Sırasında Yaptığı Konuşma**

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

16 Aralık günü Yüce Meclise sunmuş bulunduğumuz program üzerinde siyasi partilerimiz adına grup sözcüleri görüşlerini lütfettiler, bu kürsüden söylediler. Bir arkadaşımız da kendi şahsi görüşlerini ortaya koydular.

Sözlerimin başında bütün konuşan arkadaşlara teşekkürlerimi arz etmek isterim. Çünkü eleştirilerle veya teşviklerle Hükümete, işe başlamakta olduğu şu günlerde ılık tutmuşlardır.

Şiarımız; faydalı gördüğümüz her düşünceyi değerlendirmektir. O düşünce bizim kendi görüşümüzün tersine olsa da.

Ayrıca, bugün yurdumuzun içinde bulunduğu ve herkesin teslim ettiği olağanüstü ortamda Hükümetin ve Hükümetin başında bulunan arkadaşınızın, kendi görüşlerine taban tabana zıt da olsa her görüşü, hoşgörü ile karşılaması bir zarurettir, hiç değilse bana böyle görünmektedir.

Sırası ile pek değerli sözcü arkadaşlarımla ortaya koymuş oldukları düşüncelerin ana temalarına değinmek istiyorum.

Demokratik Parti Genel Başkanı Sayın Bozbeyli, bizden eleştirilerini esirgemediler, düşüncelerini söylediler.

Ancak, bu eleştirilerinde bize, sahibi olmadığımız düşünceleri atfettiler. Elbette bunları kabul edemem.

“Hükümet emrinde bir Meclis” fikri bu arkadaşınıza yakıştırılırsa en azından insafsızlık edilmiş olur. Bundan önceki Hükümeti kurarken de, kurduktan sonra da ve bütün Hükümet devamı esnasında durmadan tekrarladığım bir düşünce vardı ve bu kürsüden tekrarladığım bir düşüncem vardı, o da şu idi; “Meclissiz bir hükümetin başında beni kimse göremeyecektir” Bu, söylediklerimden bir tanesi idi. Parlamenter rejime olan inancımı ve kusurları ne olursa olsun, Parlamenter rejimin, öbür rejimlerin hepsinden daha az kusurlu olduğuna olan inancımı en azından 40 yıldır tekrar etmekte olan bir arkadaşınızım ve öyle zannediyorum ki, arkada kalan 8-9 ay içinde de, ne sözümle ne de davranışım ile bu inancımı cerh edecek bir şey yapmadım.

Sayın Bozbeyli, benim bazı sözlerimi alıp o sözlerden kendisine göre manalar çıkardı; ama benim birçok beyanlarım, konuşmalarım, yazılarım oldu şu son zamanlarda. Bunları bir bütün olarak değerlendirmek zahmetine katlansalardı, o zaman göreceklerdi ki, bütün davranışım, inancım; parlamenter rejime olan inançtır ve parlamenter rejimin biran önce normal şartlara kavuşarak olağan düzeyinde yürümesini, karınca kararınca sağlamaya çalışmaktır.

Demin Adalet Partisinin Sayın sözcüsü, sözlerini bitirirken çok güzel bir gerçeği ortaya koydu. Normal parlamenter demokratik düzeye geçmek, sadece Hükümetin gayreti ile başarılabilir bir iş değildir. Bu gayrette, Büyük Meclis, Parlâmento, basın ve bütün vatandaşlar, aydınlar birleşmezse Hükümetin gayreti çok cılız kalır.

Hükümet, bu geçişi zorlaştırmamak, kolaylaştırmak azmindedir. Bundan önceki Hükümette de, o Hükümetin başında bulunan arkadaşınız olarak ben, bu inanç içinde idim ve hatırlarsınız, bu kürsüde defaatla söyledim: “Ben arkadaşlarım arasında bu inancın dışında kimseye, bir davranışa rastlamadım. Bu inancın dışında kimse varsa onun, benim yanımda işi yok” dedim.

Binaenaleyh Sayın Bozbeyli’nin, şüphesiz içtenlikle söylediği endişelerini bu kürsüden bir kere daha gidermek isterim.

Bir “Rejim Buhranından” bahsettiler. Kavramlar, terimler insanları durup dururken bazen karşı karşıya getiriyor. Onun için ben, bu konular üzerinde, kavramlar ve terimler üzerinde bir tartışmaya girecek değilim.

Yurdumuzun 12 Mart’a nasıl geldiği, 12 Mart Muhtırasının nasıl verildiği, 12 Mart Muhtırasından bugüne nasıl geldiğimiz, şimdi yeni bir aşamada nasıl bir yöne gittiğimiz, yurdumuzun ne ortamda olduğu herkesçe bilinmektedir. Bunun adını her birimiz kendi anlayışımıza göre koymakta tabiidir ki, serbestiz.

Bir noktayı daha belirtmek isterim. Sayın Bozbeyli beni suçladılar; “Bugün rejim bakımından, 12 Mart’ta alındığından daha kötü duruma geldik” dediler. Hangi kıstaslara göre bu neticeye vardılar bilmiyorum, ama şu noktayı bilhassa işaret etmek isterim: 12 Mart Muhtırası verildi, 12 Mart günü Hükümet çekildi. Sayın Cumhurbaşkanı beni 19 Mart günü vazifeye çağırdı, 19 Mart’ta vazifeyi aldıktan kısa bir süre sonra ilk ziyaret ettiğim zat, Millet Meclisinin Sayın Başkanı oldu. Sonra Senato Başkanı, sonra parti liderlerine gittiğim ve parlamenter rejimimiz içinde bu işin içinden nasıl çıkacağımızı kendileriyle görüştüm, istişare ettim; bu arada Sayın Bozbeyli’ye de gittim ve Sayın Bozbeyli’den de, bana yardımcı olmasını ve Hükümete iştirak etmelerini rica ettim; ama bu ricamız iltifata nail olmadı.

Ben, Hükümete iştirak eden liderlerle devamlı, Hükümet Devlet işleri üzerinde görüşerek işleri yürütmeye çalıştım.

Bu arada Sayın Bozbeyli, Hükümete kırmızı oy veren bir partinin lideri olmasına rağmen, yine her seferinde kendilerini ziyaret edip, kendilerine Devlet işleri hakkında, Hükümet işleri hakkında izahat vermekte kusur etmedim ve telkinlerini almakta da kusur etmedim.

Eğer bu davranış, Anayasa içinde bir demokratik davranış değilse, acaba Anayasa içinde demokratik davranışı bir Başbakan başka nasıl yapabilirdi?

Arkadaşlar, huzuruza çıktığım her seferde şunu söylemişimdir. Meclisin önünde boynumuz kıldan incedir, bizi her an düşürebilirsiniz. Sizin güveninizi kaybettiğimi hissettiğim anda, ben kendim bu emaneti bana vermiş olan Yüce Makama götürüp teslim etmekte tereddüt etmem, demişimdir.

Şu halde, bir Başbakan Anayasa içinde davranmak için, bilmiyorum daha ne yapardı? Hükümetin icraatında Anayasaya veya kanunlara aykırı bir davranış var idi ise, onu da murakabe edecek baş organ Parlâmento, ondan sonra da kaza organları var idi. Bugüne kadar böyle bir durumla karşılaşmış değiliz. Anayasanın içindeyiz, Anayasanın içinde olmaya itina ediyoruz. Bu defa Birinci Hükümet çekildikten sonra Sayın Cumhurbaşkanı - biz 3 Aralıkta istifa ettik - 7 Aralıkta bana görevi verdi. Arada 4 gün, Anayasamıza göre Başbakanı seçme yetkisine sahip olan Yüce Makam, başka bir aday, başka bir Başbakan

bulmak, aramak imkânına malik idi. Sayın Bozbeyli'yi rahatlatmak için söyleyeyim. Bendeniz de kendilerine, çekilen Başbakanın Cumhurbaşkanına usulen yerine kimin gelmesini söylemesi parlamenter usullerde âdet olduğu için, benden başka birisinin denenmesi ricasını istirham şeklinde tekrar tekrar söyledim, ama o Makam, 7 Aralık günü tekrar bu naçiz arkadaşınızı bu görevi almaya memur buyurdular. Bunda Anayasaya uygunluktan başka ne var? Ben anlayamıyorum.

“Kuvvetli bir Başbakan, kuvvetli bir Hükümet” diyor Sayın Bozbeyli. Haklarıdır. “Kuvvetli bir Başbakan, kuvvetli bir Hükümet” kendilerine göre nasıl olur onu da izah ettiler, o da kendilerinin hakkıdır. Biz işte kurduk Hükümeti, Yüce Meclisin önüne geldik. Şimdi Yüce Meclis eğer Sayın Bozbeyli'nin düşündüğü gibi düşünürse, bizi güvenine mazhar kılmaz ya Sayın Bozbeyli'nin kuvvetli sayacağı şekilde bir Hükümet kurmak için imkân yaratır. Yani, demokratik usuller içinde, Anayasa usulleri içindeyiz, henüz imkân eldedir, kaybolmamıştır.

Sayın Bozbeyli, benim genç teknisyenleri siyasi hizmete çağırmamı da eleştirdiler. Bu bir kusursa, bu bir suçsa bütün sorumluluğu ile kabul ediyorum. Yalnız, iyi niyetimi ifade etmek istiyorum müsaade ederseniz.

Benim hafızamda şöyle bir şey vardır; biz 1947 yılında buradan bir Parlâmento Heyeti olarak Londra'ya gitmiştik. O zaman İşçi Partisi Lideri Mr. Attlee Başbakandı. Avam Kamarası spikerinin bir akşam yemeğinden sonra sofradan kalkmış, ayakta konuşuyorduk.

Ben, Attlee'nin yanına sokuldum, hoşbeş ederken kendisine şunu söyledim, 38 yaşında bir Mac Lennan vardı; öldü sonra genç yaşında, Dışişlerine memur Devlet Bakanı yapmıştı onu, hiçbir Devlet tecrübesi yoktu. “Maşallah” dedim, “Ne kadar cesursunuz, gençleri aldınız, bakanlıklara getirdiniz ve Britanya camiasının Dışişleri Bakanlığına da 36 yaşında bir genci getirdiniz” Şöyle ellerini havaya kaldırdı, “Ne yapayım” dedi. Eden de 4 adım ötede duruyordu, Eden'i gösterdi, “Bunların partisi 100 seneden fazla iktidara geldi. Elimde yetişmiş Devlet adamı yok, istidatlı gördüğüm gençleri alıyorum, arenaya atıyorum, başarı kazananı Britanya Camiası kazanır, başarı kazanamayan da gider”

Bu konuşma bende yer etti. Belki ben de kendim çok genç yaşında Hükümette vazife aldığım için olacak, memleketin kendi alanlarında teknisyen olarak yetişmiş elemanlarına da Hükümette fırsat vereyim, hatta yurt dışına gitmiş olanları yurt dışından çağırayım, e, politika sahasında başarı kazanırlarsa, politikacı değil de Devlet adamı olurlarsa memleket kazanmış olur diye düşündüm. Görüyorsunuz ki, davranışım çok halisane bir düşünce neticesinde olmuştur ve pişman değilim. Sonunda yine her halde memleket kazançlı çıkacaktır.

Bu defa da Hükümeti kurarken yine teknisyenlerden mahrum kalmamaya dikkat ettim. Şüphesiz, herkesin siyasete girip siyaset içinde kademeleri, parti içinde kademeleri yukarıya doğru katedip buraya, Yüce Meclise gelmek fırsatı olamıyor. Bazı teknisyenler yetişinceye kadar yaşları ilerliyor ve politikanın kenarında kalıyor. Onlara, yetişmiş teknisyenlere fırsat vermeyi düşündüm.

Sayın Bozbeyli, Hükümetin koalisyon şeklinde kurulmamış olmasını da bir eleştiri konusu yaptılar. Evet, koalisyon; kendi tarif ettikleri şekilde, koalisyon da bir şekildir

ve parlâmentolarda çok müracaat edilen bir şekildir. Ama Encyclopedia Britanica'yı açarsanız orada "Coalition" kelimesine bakarsanız iki türlü koalisyon söyler. Biri, partiler arasında anlaşma neticesinde protokolle kurulan koalisyon; biri de, böyle bir anlaşmaya dayanmadan muhtelif partilerden veya bağımsızlardan üyeler alarak kurulan Hükümete de koalisyon denir. Gerçekten de lügat manası itibarıyla koalisyon, asıl bu ikinci anlamıdır. (D.P. sıralarından "Anayasada da var mı?" sesleri)

Anayasalar sınırlar çizer, yapılmayacak şeyleri söyler. Anayasanın yapılmayacağını söylemediği şeyler yapılır. Hükümet kurmada da Anayasa dışarıdan Bakan almaya, muhtelif partilerden Bakan almaya müsaade ettiğine göre, Anayasanın buna engel bir tarafı yoktur. Eğer buna engel bir tarafı olduğu kanaatinde iseniz, Anayasa Mahkemesine belki gidilebilir bunun için, bir tahkik mevzuudur.

Sayın Bozbeyle'i bir noktada daha temin etmek isterim. Benim Cumhuriyet Halk Partisinden istifa ettirilmiş olmama işaret ettiler, istifa ettirilmedim, istifa ettim. Ancak, bana teklif ettiler; söylediler ki, o günkü ortamda Hükümeti kurmak için benim parti kaydından azade olmam gerektiği söylendi. Düşündüm, benim için 40 sene üyesi olarak bulunduğum bir partiden istifa etmek lâzım geliyordu. Mademki, dedim, benden böyle bir hizmet isteniyor, ben bu istifayı yaparım dedim ve yaptım. Yapmayabilirdim, görevi de kabul etmeyebilirdim. Ama isteyerek yaptım, bilerek yaptım. Fakat onu yaptığım anda da dürüst bir insan olarak hiçbir surette kendimi Halk Partisi kayıtlarıyla bağlı bir insan saymadım şu ana kadar. Bundan sonra da bu görev üzerimde olduğu müddetçe saymayacağım. Defaatle söylediğim gibi benim için seçime girerek seçimle tekrar siyasi istikbal arama kapıları kapanmıştır.

E, "Rozetin altına bakarsanız Halk Partisi rozeti görürsünüz" diyor. Şimdi Sayın Bozbeyle'nin yakasının altına baksam A.P. rozeti mi göreceğim ben. Ben kendilerinin samimiyetle ayrıldıklarını ve samimiyetle bir inanç neticesi yeni bir parti kurduklarına inanıyorum. Kendileri de benimkine lütfen aynı şekilde inanmalıdırlar.

Sayın Bozbeyle çok önemli bir noktayı işaret ettiler. Hakikaten ben o olay çıktığı zaman bu kürsüde rica etmişim, "Bugün bu konuyu ırgalamayalım" diye, Maltepe Cezaevinden kaçan 5 sanık hakkında bugün kısmen bilgi verecek durumdayım. Maalesef, o cezaevi görevlilerinden ihmâli görülenler, hatta suçu olduğu zannedilenler çıkmıştır ve bunlardan bugün 11 kişi tutukludur. Bütün oradaki görevliler değiştirilmiştir, tahkikat bitmemiştir, bütün dikkatle devam etmektedir. Şu anda bundan fazla bir şey söyleyecek durumda değilim.

Sayın Bozbeyle'nin Hükümet programı hakkındaki düşüncelerini tabî büyük bir dikkatle göz önünde tutacağız, yalnız bir noktanın, yanlış hatırdı kalmasın diye doğrusunu söyleyeyim, "İthalâtta, ihracatta engelleme olmuştur, azalma olmuştur" buyurdular. Bugün ithalâtta, ihracatta 1971 programı ki, onu bizden önceki Sayın Demirel Hükümeti hazırlamıştı, yayınlamıştı. Orada öngörülen ithalât ve ihracat rakamları senenin sonunda tutulmuş olacaktır, yani ithalâtımız daha az olmayacak, ihracatımızda öngörülenden daha az olmayacak, şimdi içinde bulunduğumuz dolar bühranı birkaç gün ihracatımızı etkileyeceğine, etkilemesinin tabîî olmasına rağmen... Bununla şunu demek istemiyorum:

Birinci Hükümette ithalât ve ihracat kontrolü için alınan tedbirler katıksız dosdoğru idi. Biz hata yapmayız, yanlış yapmayız, böyle bir iddiada bulunmuyorum.

O tedbirler alındığı andan itibaren bana akseden her eleştiriye dikkatle göz önünde tuttum. O bakanlıkların başında bulunan arkadaşlara ilettim ve onlar da zaman zaman çıkardıkları kararnamelerle haklı şikâyetleri, haklı tenkitleri göz önünde tutarak ıslah etme yoluna götürdüler. O tedbirler belki ilk aylarda bazı sıkıntılar verdi fakat bir de şu faydası oldu; Türkiye'nin ithalât, ihracat envanteri çıkarılmış oldu. Nisan, Mayıs ayında pamuk ihracatına, alivre satışa müsaade edilmediği için pamuk fiyatlarının sonradan yükselmesi, memleketimize milyonlarca dolar para kazandırdı. Eğer serbest bırakılsaydı, alivre pamuk satışları bu ilkbahar yapılsaydı ki birçok pamuk müstahsili teşne idi, bunu yapmak istiyorlardı, o zaman serbest bırakılmadı diye kızıyorlardı hatta o takdirde memleketimiz çok zarara uğrayacaktı.

Zararlı ve faydalı tarafları birlikte mütalâa edilirse zannediyorum daha insaflı olur.

Özel sermaye, kamu sermayesi konusunda ikinci programla birinci program arasında mahiyet farkı yoktur, benim bakımından. Benim düşüncem her zaman bu olmuştur, belki, tekrar söylediğim gibi, birinci programın ve Birinci Hükümette bazı Bakan arkadaşlarının sözlerinin haklı veya haksız, kuşkular uyandırdığı bana aksettirilmiştir. Ben ona karşı "Canım, benim söylerimi dinliyorsunuz, ne söylüyorum" cevabını vermişimdir. İkinci programımı yaparken, haklı veya haksız, mademki kamuoyunda doğrudan doğruya bu işlerle ilgili çevrelerde bu şüpheler uyanmıştır, bu şüpheleri giderecek vuzuhu getirmeye çalıştık. Birinci program ile ikinci program arasında üslûp farkı vardır belki. Bazı noktalara belki daha fazla basarak kuşku duyanların kuşkusunu gidermek arzusu vardır. Yoksa birinci programı yapanların kafasında da, ikinci programı yapanların kafasında da Türkiye'nin karma ekonomi içinde kalkınacağı, Türkiye'de özel sektörün de, kamu sektörünün de el ele ve her birinin kendi değeri ve önemi içinde Türk Milletinin kalkınmasına hizmet edeceği inancı daima olmuştur.

Zaten biz artık 1963'ten bu yana plânlı kalkınmaya girdik. Plânlı kalkınma döneminde hiçbir Hükümetin ben şunu yaptım, ben bunu yaptım diye öğünmesine yer kalmamıştır. Hükümetlerin öğünmesine vesile olacak şey, plânı iyi uygulamaktır; "Ben plân hedeflerine götürdüm." veya "Götüremedim, geri kaldım..."

Binaenaleyh, kimse plânın dışına çıkmayacağına göre, herkes plânın ve programın içinde kalacağına göre, bence bu türlü endişelere yer olmamak lâzım idi. Ama endişe duyulmuştur, endişe duyulduğu bize aksettirilmiştir, bunu gidermek vazifemizdir.

Sayın Bozbeyli, yeni bütçe ile yeni vergiler getirildiğini, hayat pahalılığının bu vergilerle fazla artacağını söylediler.

Biz, yeni bütçeyi hazırlarken çok tetkik ettik, tartıştık, görüştük, bundan daha ileri, geniş rakamlarla bütçe yapmak fikrinde olan uzmanlarımız da vardı, ama bu rakam üzerinde karar kıldık ve böyle getirdik, başka da yol bulamadık.

Bu bütçede yatırımlar şöyle olacaktır: (A/2) Yatırımları: 9.140.000.000, İktisadi Devlet Teşekkülleri yatırımları: 11.059.000.000,

Tutarı, 20 milyarlık bir yatırım yapılacaktır.

Bu yatırımları yapmasaydık veya azaltsaydık o zaman daha fazla pahalılık, daha fazla işsizlik, daha büyük sıkıntılarla karşılaşılacağı inancına vardık ve bu tuttuğumuz yolun daha az sakıncalı olduğunu düşünerek bütçeyi ve 1972 programını Yüce Meclise arz ettiğimiz şekilde bağladık.

Burada Sayın Hüseyin Abbas'a da cevap vermiş olayım: 1972 programı bitmiş, teksir edilmiş ve ilgili makamlara sunulmuştur.

Sayın Bozbeyli'nin üzerinde önemle durduğu hususlardan biri seçim ümidi konusudur. Gerçekten Sayın Adalet Partisi Sözcüsü de aynı konu üzerinde durdular. Elbette biran evvel, hiç olmazsa normal zamanında seçimlere gitmek hepimizin müşterek hedefimizdir. Seçim Kanununda ıslaha muhtaç noktalar olduğunda zannediyorum ki, partilerin hepsi müşterektirler. Partilerin de görüşlerini alarak partilerle birlikte seçim kanununda yapılacak değişiklikleri, yeni düzenlemeleri tespit edip kanunlaştırmak, bir yandan da memleketin ortamını seçimlerin rahatça yapılabileceği bir ortama götürmek, Hükümet için en başta gelen görevler arasında sayılmaktadır. Bu hususta kendilerine teminat verebilirim.

Sayın Millî Güven Partisi Genel Başkanı Feyzioğlu, istifade ile dinlediğim, takip ettiğim konuşmasında iktisadi konulara özellikle önem verdiler. İşaret ettikleri noktalar bizim de üzerinde durduğumuz ve duracağımız noktalardır. Ezcümle, iktisadi alanda teşvik tedbirleri geciktirilmeyecektir. Yeni teşvik kanununu en kısa zamanda Yüce Meclise sunmak kararındayız. Bunda bir gecikme olmayacaktır.

Gelişmeye muhtaç bölgelerimize elbette ayrı bir itina gösterilecektir.

Yurt dışındaki işçilerimizin gerek oradaki durumları ile daha etkili bir şekilde ilgilenmek için yeni bir örgüt hazırlanmakta ve gerekse onların orada kazandıkları paranın kendi yurdumuzda kalkınmamıza daha yararlı şekilde Türkiye'ye çekilmesi için plânlar hazırlanmaktadır. Hatta bu iş için ayrı bir banka meydana getirmeyi dahi düşünmekteyiz.

İnşaat sektöründe hakikaten büyük bir düşme olmuştu. Fakat son aylarda inşaat sektöründe kıpırdama başlamıştı. Öyle ümit ediyoruz ki, inşaat sektörü, plân ve programın öngördüğü sınırlarda yeni dengesini bulacaktır.

Arz ettiğim gibi, hakikaten yeni bütçe bir evvelki bütçeden çok daha kabarık bir rakamla Yüce Meclise sunulmuştur. Yedibuçuk milyar liralık yeni kaynaklara ihtiyaç görülmüştür. Bütçe, Meclisin, Parlâmentonun tetkikine arz edilmiştir. Her halde en isabetli formülünü, şeklini Parlâmentonun müzakereleri sonunda alacaktır.

Bir noktayı arz edeyim: "1971 programında değişiklik hâlâ yürürlüğe konmadı, sene bitiyor" diye buyurdular. Özel sektöre 160 milyon dolarlık yeni bir ithalât imkânı tanıyan kararname imzadadır, hazırlanıyor. Ayrıca, kamu sektörünün de 300.000 tonluk gemi ithal etmesi için imkân tanınmıştır. Özel sektöre, bunun dışında, kredi ile gemi alması için de yeni imkânlar tanınmıştır. Kotalarla da ayrıca bundan başka genişleme yapılmıştır.

Yani, memleketteki mal darlığını gidermek, yatırım alanındaki ithalât ihtiyaçlarını karşılamak için azami genişlik ve kolaylık kararı alınmıştır.

İsraf, hakikaten üzerinde önemle durmamız lâzım gelen bir konudur. 1972 bütçesini bağlarken bu üzüntüyü biz ide duyduk. 26 milyar lira cari masraflara, - bütün sıkımalara, sıkıştırmalara rağmen - ayırmak zorunda kaldık. Devletin daha az masrafla, israftan âri bir tarzda yürütülebilmesi için Devletteki umumi reform çalışmalarımızın bundan sonraki safhasında etkili tedbirler alabileceğimizi umuyoruz. Kurmuş olduğumuz

komisyon raporunu bitirdi, verdi. Şimdi o raporun değerlendirilmesine ve parça parça tatbika gelişmesine sıra gelmiştir.

Yabancı sermaye konusunda düşüncemiz, birinci programda da izah ettik, ikinci programda da onu tamamlayıcı şekilde ifade ettik. Biz yabancı sermayeye düşman değiliz. Ancak, yabancı sermayenin de söylediğimiz şartlar ve şekiller içinde Türkiye'ye yeni bir teknoloji, yeni ve ileri bir bilgi getirmesi, Türkiye'nin kalkınmasında faydalı olması, ihracata dönük olması gibi şartları, her memlekettin aradığı gibi, biz de aramaktayız. Kendi sermayemizin yapabileceği işlere yabancı sermayeden rakip getirmeyi düşünmüyoruz tabii. Ama bunun dışında yabancı sermayeye, yabancı tekniğe, yabancı bilgiye ihtiyaç duyduğumuz yerler vardır. Şu zihniyete tabii kendimizi kaptırmayacağız: Gâvur malı mı eksik olsun, gâvur parası mı eksik olsun... Böyle bir zihniyetle yabancı sermayenin karşısına çıkmayacağız. Ben yapamıyorum, yapma imkânım da 20-30 sene daha olmayacak, bu işi yapacak takat ve kuvvette, ileri teknikte yabancı sermaye varsa ve medeni memleketlere girerken aranan şartları kabul ederek benim memleketime de gelmek istiyorsa, gelsin, o işi yapsın, diyeceğiz.

Millî eğitim konusunda Sayın Feyzioğlu'nun düşüncelerini paylaşmamak mümkün değildir. Millî eğitim alanında, ilkokuldan üniversiteye kadar süratle reform tedbirlerini hazırlayıp Yüce Heyetinize getirmek istiyoruz. Bildiğiniz gibi, üniversiteler reformu için bütün yaz boyunca çalışmalar yapılmıştır. Ama özerk olan üniversitelerle özerk olmayan akademiler ve üniversiteler ile Millî Eğitim Bakanlığı arasında bazı esaslı noktalarda görüş ayrılıkları çıkmıştır. Bu görüş ayrılıklarını bir noktada uzlaştırmadan bir tercih yapmalı istemediğimiz için biraz işi uzattık, ama umuyorum ki, kim zamanda üniversitelerimizle görüş birliği halinde bu ön üniversite reformu tasarısını Yüce Meclise sunmak imkânı olacaktır.

Eğitimin orta öğretimdeki çalışmalar ve hazırlıklar devam etmektedir.

Aşırı cereyanlara karşı savaş yalnız zabita tedbirleriyle olmaz. Fikir alanında, ekonomik ve sosyal alanda gerekli tedbirleri de birlikte almak lâzımdır. Bir kere daha arz ettiğim gibi bu kürsüden; bunu yalnız Hükümet gayretiyle başarmak çok zor olur. Bu gayretle bütün Türkiye aydınları, gençleri yetiştirecek durumda olan, gençlere telkin yapabilecek durumda olan aydınlara aynı yolda katkıda bulunmaları suretiyle mümkün olabilecek bir iştir. Ama biz Hükümet olarak bize düşeni yapmaya elbette elimizden geldiği ölçüde gayretli olacağız.

Sayın Kemal Demir C.H.P. adına görüşlerini söylerlerken gözümünden ve dikkatimden kaçmayan bir üslûp kullandılar: İkinci programdaki bazı ifadeler "biz bunu birinci programdaki şekilde anlıyoruz" diye tasrih etmek ihtiyacını duydular. Kendilerini temin etmek isterim ki, ikinci programla birinci program arasında esas prensipler bakımından bir fark yoktur. Yani esas prensip; karma ekonomi, sosyal adalet, sosyal Devlet ve bunu Anayasamızın gösterdiği istikâmette Beş Yıllık plânlarımızın çizdiği sınırlar içinde gerçekleştirmek gayretidir. Dediğim gibi ikinci plânda eğer bazı noktaların daha sebatla üzerinde durduksa bunu ihtiyaç hâsıl olduğu için böyle yaptık. Yoksa ikinci programla birinci program arasında prensip bakımından bir fark yoktur.

Tabii C.H.P. sinin programında ve görüşünde çekici gücü kamu sektörüne vermek vardır. Ama şimdi sırası geldi arz edeyim, kendileri de bunu kabul ederler. Bu Hükümet C.H.P. Hükümeti değildir, bu Hükümet içinde bulunduğumuz olağanüstü şartlar içinde

kurulmuş ve daha ziyade Meclisimizdeki kanaatleri ve çeşitli görüşleri birleştirmeye çalışan bir Hükümettir. Ama bir kere daha söylediğim gibi partilerüstü olacağım, partiler dışı olacağım diye şahsiyet siz bir Hükümet değildir. Birtakım esas inançları vardır, o inançların sınırı içinde Meclisimizi bir asgari müşterekte birleştirme gayretinden de kendisini uzak tutmamaktadır. Bu izahatım zannediyorum ki, Sayın C.H.P. sözcüsünü tatmin etmiş olacaktır.

Reformları başarma hususundaki azmimizden hiçbir şey azalmış değildir ve bugün şükranla şunu ifade etmek isterim ki, Büyük Mecliste konuşan sözcülerden en azından Hükümette görev almış partilerin Sayın sözcüleri âdeta Hükümeti baskı altına aldılar, biran evvel reformları getirin biz bunları çıkarmaya amadeyiz şeklinde. Bundan Hükümet olarak ancak memnunluk duymaktayız ve bu arzuyu kibar eden partilerimizin arzusunu yerine getirmek için olanca gücümüzle çalışacağız, peşin teşekkürlerimi bu noktada sunmak istiyorum. İnşallah Anayasada yaptığımız gibi esaslı reform tasarılarını önceden partiler arası bir komisyonda görüşmek suretiyle bir müşterek anlayışa varırız hem bu suretle kamuoyunu yok yere çeşitli düşüncelerle heyecanlandırmayız, hem de daha çabuk ve olumlu netice almaya muvaffak oluruz.

Bugünkü Türkiye’de güç olan şey; reform konusunda ayrıntılara inildiği zaman reformların muhtevası konusunda Büyük Mecliste görev almış olan partileri aynı noktada birleştirmektir. Çünkü hepimiz biliyoruz ki, her partinin ayrı programları var, ayrı programları olmazsa ayrı partiler olmaz. Ayrı programlar da bir ölçüde ayrı görüşler ihtiva etmektedir. Eğer her parti illâ da benim dediğim, benim programımdaki gibi olacak, ben bundan ne bir kelime değiştiririm, ne bir virgül değiştiririm direnişinde olursa o zaman Meclisten reformları müşterek bir anlayış içinde çıkarmak imkânını kaybetmiş oluruz. Biz Hükümet olarak partileri bir müşterek anlayış etrafında birleştirmek için elimizden gelen gayreti sarf edeceğiz. Bunun denemesini hep beraber Anayasada yaptık, çeşitli safhalardan geçildi ve bu çeşitli safhalardan geçtikten sonra müştereken olumlu bir sonuca vardır. Umuyorum ki, reformlarda da bu sonuca varmak mümkün olacaktır.

Sayın Adalet Partisi Sözcüsü Orhan Dengiz’in konuşmasında birçok noktalarda Hükümet programının çeşitli konulardaki beyanlarına değinilerek olumlu karşılandığı ifade edilmiştir. Bilhassa reformlar konusundaki, hükümeti çabukça reformları getirmeye teşvik eden sözleri cidden benim için sevindirici bir davranış olmuştur. Şimdi buradan ötesi, bizim kendimizi buna ayarlayarak süratli hareket etmemize kalmaktadır. İşaret ettikleri gibi, bilhassa Türkiye gibi mesafe almakta olan bir devletin hayatında reformlar gerçekten devamlıdır, devamlı olması lâzımdır. Hayat ilerledikçe, şartlar değiştikçe yeni reformlara ihtiyaç elbette görülecektir. Şimdiki derdimiz, şu içinde bulunduğumuz anda ihtiyacımız olan reformları bir an evvel müşterek bir millî anlayışla ortaya koymaktır. Elbette yalnız kanunu çıkarmış olmakla reform yapılmış olmaz. Kanunun kendisinde elbette ilahi bir kudret yoktur. Asıl mühim olan reformu uygulamaktır. Toprak reformu, tarım reformu kanununu çıkarırız; ama nice ölü kanunlar vardır, düsturların sayfaları arasında yatar, amacımız onu o şekilde getirmemektir. Toprak ve tarım reformu kanunu çıkarırken müşterek anlayışa ihtiyaç vardır, çünkü yarın seçimler iktidara değişik partiler getirdiği zaman o partilerin (kim olursa olsun) o kanunu benimseyip aynı hevesle, aynı anlayışla tatbik etmesi esastır, Eğer bu ortam yaratılmamışsa, düsturun sayfaları arasında yatacak binlerce kanun arasına bir kanun daha katmak reform yapmış olmak değildir, bu görüşlerine iştirak etmemek elbette mümkün olmaz.

Rejimin korunması bahsinde kendileriyle aynı anlayıştayım ve inanıyorum ki, önümüzdeki safhada rejimimizi normal yaşantısına tekrar götürmek için elbirliği ile önemli adımlar atmak mümkün olacaktır. Benim öteden beri tekrar ettiğim bir inancım vardır; biz politikacılar, siyaset adamları kendi aramızda belli konularda anlaşmaya muvaffak olursak o zaman birtakım muhatarlardan hem rejimi, hem memleketi korumak mümkün olur. Ama biz birbirimizi yemeye başlarsak, biz siyasi yatırım yapacağız, seçim yatırımı yapacağız diye inanmadığımız şeyleri makbuldür diye söyleme yoluna girersek, birbirimizin gözünü oyarsak o zaman hem kendimizi, hem rejimimizi tehlikeye sokmuş oluruz. Sayın Dengiz, demin de işaret ettiğim gibi bu noktaya temas ettiler; “Yalnız Hükümetin istemesiyle olmaz” dediler. Doğrudur, hep beraber aynı anlayış etrafında birleşirsek o zaman ben rejim için hiçbir tehlike görmem. Ama birimiz bir tarafa, birimiz başka tarafa, öbürümüz de tam zıddı bir istikamete çekersek o zaman her şey yeniden tehlikeye girebilir.

Türk Silâhlı Kuvvetlerinin ihtiyaçlarının giderilmesi için kendilerinin gruplarının destek olacakları hususundaki beyanları tam zamanında gelmiş kuvvetli bir destektir. Cidden dünyamız gene karışık bir ortam içindedir ve kendimizden başka sağlam, güvenilecek bir yer olmadığını bize son haftaların, günlerin olayları göstermiştir. Her şey evvelâ kendi gücümüze, kendi azmimize dayanmaktadır. Binaenaleyh, Silâhlı Kuvvetlerimizi modern araç, gereç ve silâhlarla teçhiz etmek ihtiyacı bugün her zamandan çoktur. Hükümet bu hususta gayretler sarf etmektedir ve edecektir ve Büyük Meclisteki partilerimizden, zaman zaman bu konuda kendilerine müracaat ederek yardım isteyeceğim. Bunun için bu konudaki sözlerini peşin bir ödeme şeklinde memnuniyetle telâkki ettim.

Karma ekonomi konusunda ihtilâfımız yok. Ben de kendileri gibi Türkiye’nin ancak karma ekonomiyile kalkınabileceğini düşünmekteyim ve ona önem vereceğim.

Doğu ve Güney-Doğu bölgemiz için ikazlarına teşekkür ederim. Bundan önceki Hükümette de bu konu üzerinde düşünmekte ve hazırlıklar yapmakta idik. Bu yolda çalışmalarımız devam edecektir. Bir noktaya daha işaret ettiler; Üçüncü Beş Yıllık Plânda o bölge için özel bir sektör ayrılmasını telkin ettiler. Bunu ben büyük bir memnunlukla karşıladım. Bundan yıllarca evvel, daha plân devrine girmeden, o bölge için ayrı bir plân fikrini ortaya atmış ve küçük de bir plân (kendi ölçümde) ortaya koydurmuştum. Gerçekten geri kalmış, kalkınmaya çok ihtiyacı olan bölgelerimiz için böyle bir davranışın büyük önemi vardır. Hem o bölgedeki Keban Barajı İnşaatı ile Fırat ve Dicle arasındaki sahanın sulanması, hem de yeni elektrik enerjisi sağlayacak yeni barajların kurulması projeleri üzerinde çalışmaktayız ve bunlara özel kaynak bulunması (işaret ettiğimiz gibi özel kaynak) üzerinde de hazırlıklarımız var ve umuyorum ki, o özel kaynağı da sağlayacağız, sağlamak imkânımız olacak.

Dış politikada, demin bir nebze işaret ettiğim gibi, çok dikkatli olunması lâzım gelen günler yaşamaktayız. Dikkatimiz, dış politika üzerindedir. Her zaman olduğu gibi, Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinin her zaman yaptığı gibi dış politikada maceralardan uzak, kendi haklarına sahip, ülke bütünlüğünü korumakta titiz ve kısıkanç, ama her hangi bir maceraya atılmayacak bir politika gütmeye önem veriyoruz. Kıbrıs meselesinin görüşmeler yoluyla halledilmesi hususundaki ümidimizi yitirmiş değiliz. Şimdi yeni bir safhaya girilmektedir, ikili müzakerelerde sonuç alınamayınca, önce Türkiye ve

Yunanistan'ın da iştirakiyle dörtlü müzakere fikri düşünölmüş, sonra Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin temsilcisinin de buna katılmasıyla beşli müzakere yoluna gidilmiştir. Bunun hazırlıkları bitmektedir. Önümüzdeki altı ay içinde bu çalışmalarla barışçı bir netice almaya gayret edeceğiz.

Ayrıca, Yunanistan'la Türkiye'nin NATO içinde ve Ege Denizinde, Ak Denizin bu bölgesinde kendi millî menfaatleri, savunma, güvenlik menfaatleri birbirine bu derecede bağı ve yakın iki memleketin, Kıbrıs meselesi yüzünden daha ileri gidememeleri cidden acınacak, üzüntü ile kaydedilecek bir durumdur. Bu durumun düzeltilmesi, giderilmesi ve Kıbrıs meselesinin anlaşmalar dâhilinde halledilmesi için biz elimizden geleni yapmaktayız. Yunan Hükümetinin de meseleye anlayışla yaklaştığı intibanı almaktayız. Bundan sonraki gelişmeler hakkında Yüce Meclise, sırası geldikçe izahat vermekte elbette kusur etmeyeceğiz.

Sayın Dengiz de, anarşinin önlenmesi ve Sıkıyönetim konularına temas ettiler. Bugün anarşi ve tedhiş olayları, Sıkıyönetim tedbirleriyle önlenmiştir. Ama Büyük Meclisten hiçbir şeyi saklamak istemem, Sayın Bozbeyli de bu noktaya temas etmişti ve: "Başbakan daima, Devletimiz tehlike karşısındadır; Devletimiz komplo karşısındadır diyor, bunun ne olduğunu söylemiyor", demişti. Apaçık söylüyorum, Türkiye'yi bölücü gayretler Stockholm'den başlıyor. Teşekküller, orada nümayişler yapıyor; Oslo'da, Oslo'nun en işlek meydanında gazete satışı kulübesi tutuluyor, orada Türkiye aleyhinde nümayiş yapılıyor, propaganda yapılıyor. Doğu Almanya, Batı Almanya, Fransa'yı geçiyor, Filistin çöllerine kadar uzanıyor. Ben diyorum ki, bu, amatör öğrenci işi değil, bu profesyonel iş. Ama bütün dünyada bilindiği gibi, bizde de bilinmektedir ki, bu öyle bir örgüttür ki, bu örgütü beyninden yakalayıp ortaya çıkarmak kolay kolay mümkün olmamaktadır. Biz dışa vuran tezahürlerini görüyoruz, ama kendisini henüz avucumuzun içine almış, yakalamış değiliz. Devlet bütün imkânlarıyla bunun peşindedir, ama bu andaki durum budur. Mühim olan, kendi içimizde bu cereyanları besleyici kaynakları kurutmaktır. Çünkü bu cereyanlar kendi içimizden de besleniyor. Bunu da Yüce Meclisle, Parlâmento ile elele verip, tedbirlerini biz teklif edeceğiz, siz kabul edeceksiniz, birlikte uygulamaya koyacağız.

Sıkıyönetim bir Anayasa rejimidir, bir kanun rejimidir ve biz Hükümet olarak Sıkıyönetimin günlük işlerine karışmamaktayız, ama Anayasa içinde, kanunlar içinde kalmasına da azami dikkat ve itina göstermekteyiz. Sıkıyönetimin hevesini ve gayretini kırmaktan itina ile kaçınmaktayız. Sıkıyönetimde vazife almış olan Silâhlı Kuvvetler mensuplarımız gece gündüz, büyük bir feragat ve fedakârlık içinde çalışmaktadırlar. Bu kürsüden bunu ifade etmeyi kendim için bir borç sayarım. Bazen size de geliyor, bana da geliyor, "şikâyetler oluyor, sıkıyönetimin gözaltına aldığı, sonra serbest bıraktığı insanlar oluyor. Yabancı gazetelerde de, yabancı, hatta dost Devletlerde de bu konuları parlâmentolarda öne sürmek isteyenler oluyor. Bir sıkıyönetim idaresi vahim bir suç için bir ihbar alırsa, elbette ki, o ihbarın üzerine eğilecektir. Bunun aslı var mı, yok mu, onu araştıracaktır. Durup dururken bu noktaya gelmedik, durup dururken sıkıyönetim ilân edilmedi; bir yabancı Başkonsolos katledildi, bankalar soyuldu, insanlar kaçırıldı, dinamitler patlatıldı. Bu ortamda sıkıyönetimi ilân etmeye mecbur olduk. Elbette ki, sıkıyönetim idaresi vahim bir suçun ihbarını aldığı zaman, o ihbarın üzerine yürüyecek, aslı var mı, yok mu diye araştıracaktır, iftiharla beyan edebileceğimiz bir nokta vardır ki, bu araştırmanın sonunda ihbarın yersiz olduğu meydana çıktığı zaman hepsini bırakıp evlerine gönderiyor.

Yine iftiharla belirtebileceğimiz bir nokta vardır ki, yeri geliyor mahkûm ediyor, yeri geliyor vazifesizlik kararı veriyor, yeri geliyor beraat ettiriyor. O mahkûm ederse temyizi var üstünde, temyiz bakıyor, normal, medeni bir Hukuk Devletinde nasıl cereyan ediyorsa o şekilde cereyan ediyor hâdiseler. Bundan dolayı sıkıyönetim idareimizin davranışlarında ben şahsan, kınayacak bir nokta, bugüne kadar görmedim.

Sözlerimi, ben de Sayın Dengiz'in bir temennisiyle bitirmek istiyorum; "Büyük Milletimiz, daima, kısır iç çekişmelerin yerine verimli bir hizmet arzusu duymuştur" buyurdular. Ben de bugün Hükümetim için huzurunuzda güveninizi esirgememenizi rica ederken, aynı dileği tekrar ediyorum; aramızdaki ufak tefek görüş ayrılıklarını, ihtilâfları bir yana bırakarak memleketimizin selâmete çıkması, normal demokratik yaşantısına ulaşması için her birimizi gayretlerimizi birleştirmemiz lâzımdır. Biz Hükümet olarak, partiler arasında, vatandaşlar arasında hiçbir ayrıntı gözetmeksizin, şu partinin, bu partinin Hükümeti değil, Türkiye Cumhuriyeti'nin Hükümeti olduğumuzu biran hatırdan çıkarmaksızın bu ağır sorumluluk taşıyan görevimizi yerine getirmeye çalışacağız, eğer güveninizi bize verirsiniz.

Hepinizi saygılarla selâmlarım.¹³ *(Alkışlar)*

¹³ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi* Dönem 3, Cilt 19, Birleşim 18, Sayfa 530-538

20 Aralık 1971 Pazartesi

**34. Cumhuriyet Hükümetinin (II. Erim Hükümeti) Programının
Cumhuriyet Senatosundaki Görüşmeleri Sırasında Yaptığı Konuşma**

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Her zaman olduğu gibi, bugünkü görüşmelerde de, Senatonun Sayın üyelerinin bu kürsüden dile getirdikleri görüşlerden, biz Hükümet olarak büyük faydalar sağladık. Sözcü arkadaşlara ve kendi adına konuşan Sayın üyelere ayrı ayrı cevap vermeden önce, sözlerime, bütün konuşanlara Hükümet adına teşekkürlerimi sunmakla başlamak istedim; cidden, bugün Senatonun şanına lâyık şekilde, gerek gruplar sözcüleri, gerek kendi adına konuşan arkadaşlar Hükümeti teşvik edici, aydınlatıcı, uyarıcı mütalâalar lütfettiler.

Millî Birlik Grubu adına konuşan Sayın Ataklı konuşmalarına başlarken, Birinci Hükümet programında doğru teşhis koyduğumuzu, fakat tedaviyi isabetle uygulayamadığımızı söylediler; gerçekleştirilmesi gereken temel yapısal değişimleri başaramadığımıza işaret ettiler; 1951 Anayasasının gerekleri arasında, klâsik demokrasiden sosyal demokrasiye geçişin başta yer aldığına dikkati çektiler.

Bu görüşü tartışmak istemiyorum. Ancak, şu noktayı belirtmekle yetineceğim:

Birinci Hükümet, güvenoyu aldıktan sonra, sekiz ay kadar işbaşında kalabildi ve programında söylediği köklü reformlara yöneldi. Bunlardan, herkesin reform olarak, reform başlangıcı olarak kabul ettiği Toprak ve Tarım Reformu ön tedbirler Kanun tasarısını Parlâmentoya sundu; öbür reformlara ait tasarılar tezgâhta idi, Hükümet istifa ettiği zaman maalesef yetmişmiş, bitmiş değildi. Bunu daha önce bir vesile ile de arz ettim. Meselâ toprak reformu esas tasarısı, biran ara vermeden bir yetkili komisyon tarafından hazırlanmaktadır. Hazırlıklar durmuyor, devam ediyor, ama ele alınan konu çok dallı budaklı konu olduğu için, daha fazla aceleye getirirsek, o zaman Parlâmentoya tasarı geldiğinde sizlerin haklı eleştirilerinize muhatap olacağız. “Bu kanun tam olgunlaşmadan bize getirilmiş, iyi incelememişsiniz” diyeceksiniz. Yani bununla şunu arz etmek istiyorum: Birinci Hükümet, ilk günden itibaren reformların her birini ele almıştır, nihayet idare mekanizmasına, uzmanlar mekanizmasına bu reformlar hazırlatılacaktır, bu komisyonları kurmuştur.

Meselâ, idarede reform...

İdarede reform için, derhal, memleketin bu sahada tecrübe kazanmış uzmanlarından bir komisyon kurulmuştur. O komisyon çok kesif bir çalışma sonunda hacimli bir rapor ortaya koymuştur. Bu rapor Birinci Hükümetin eline bayramdan önce geldi. Ondan sonra, bildiğiniz gibi Hükümet çekildi. Şimdi İkinci Hükümet bu reformu değerlendirecektir.

Eğitim reformu konusu üzerinde, aynı şekilde ilk günden itibaren eğilinmiştir ve eğitim reformu çok çeşitli ve çetrefil bir iş olduğu için gereken önemle hazırlanmaya başlanılmıştır ve kanuna ihtiyaç göstermeyen bir kısım uygulamalara da geçilmiştir. Ancak, eğitim reformu içinde yer alan üniversitede reform, Üniversite Kanunu, hep müşahade ettiğiniz gibi üniversite çevrelerinde büyük tepkiler uyandırmıştır; haklı veya haksız, şu anda hüküm vermek istemiyorum. Karşılıklı tasarılar hazır olduğu

halde, beş özerk üniversite kendi tasarısını hazırlamıştır. Eğitim Bakanlığında, bizim, akademileri, Eğitim Bakanlığı uzmanlarını ve üniversite profesörlerini de iştirak ettirerek hazırlattığımız tasarı da hazırды; ama bu şekilde birbirinden ayrı, birbirine yan bakan iki tasarı ile kamuoyunun önüne çıkmaya gönlüm razı olmadı. Uzlaştırma, ikisini birbirine yaklaştırma, birleştirme çarelerini aramaya koyulduk ve Millî Eğitim Bakanlığının hazırladığı taslak henüz Hükümete, Bakanlar Kuruluna dahi sunulmadı. Şimdi yeni Hükümet kurulur kurulmaz güvenoyunu dahi beklemeden bu konudaki çalışmaları sürdürmeğe başlamıştır.

Bu izahatımla şunu belirtmek istiyorum ki; Birinci Hükümetimiz reformların her biri üzerine eğilmiştir. Aynı şeyi vergi idaresi reformu, vergi reformları için söyleyebilirim; aynı şeyi adalet mekanizması reformları için söyleyebilirim, aynı şeyi Anayasa değişikliğinden sonra hazırlanması lâzım gelen kanun tasarıları için söyleyebilirim.

Sayın Ataklı, birinci hükümetin hali şuna benzetilebilir: Hâmile olan bir kadının 8 inci ayda vefat etmesi. Eğer, 9 ay 10 gün tamam olsa idi nur topu gibi bir çocuk ortaya çıkacaktı. Şimdi yerine gelen hükümet, reformlar bakımından başlamış olan bu çalışmaları hızla sürdürecektir ve umuyorum ki, Sayın Cumhurbaşkanımızın mektubuna ekli muhtıradaki da işaret edildiği gibi, 1972 İlkbaharında bunları büyük ölçüde Büyük Meclisin, Parlâmentonun takdirine sunulacak hale getirecektir.

Sayın Ataklı İkinci Hükümetin programını da eleştirdiler, “önemli değişiklikler var” dediler, “Birinci program daha kesin hatlarla belli konularda köklü çözümlere yönelmişti, bu program bundan uzaktır” dediler, “Petrolde, Boraksta, madenlerde ve dış ticarete böyledir” dediler.

Bu eleştirilerine şimdi şu şekilde cevap verebileceğim: İkinci Hükümet programında yer yer ifade ettiğimiz gibi, birinci programı, Sayın Cumhurbaşkanının mektubuna ekli esasları, tıpkı Yüce Parlâmentoya sunduğumuz ikinci program değerinde kendimiz için direktif olarak Hükümette benimsedik, bu yolda yürüyeceğiz. Bilirsiniz ki; hükümet programları, kaleme alındıkları anın, kaleme alındıkları günün belirmiş problemleri, ihtiyaçları üzerine özellikle eğilirler. Eğer, hükümet programlarında yapılacak olan bütün işler söylenecek olursa, ciltlerle kitapla Parlâmentonun huzuruna gelmek gerekirdi. Bunun için bu konuda yapılacak değişiklikler, reformların her biri nihayet bir kanun konusu olacağı için, Parlâmento önüne geldiği zaman, “köklü müdür, değil midir?” konusunu sizler takdir edeceksiniz. Biz hafif, sudan getirmişsek, onu koyulaştırmak Parlâmentonun elindedir; çok koyu getirdiysek biraz rengini açmak yine Parlâmentonun elinde olacaktır. Her halde biz, vakit kaybetmeden, her iki programda ve Sayın Cumhurbaşkanının muhtırasında işaret edilen konuları Yüce Parlâmentonun tetkikine ve takdirine sunmakta kusur etmeyeceğiz.

Sayın Ataklı çok haklı olarak belgeler arası dengesizliğe de temas ettiler. Gerçekten yurdumuzda bölgeler arasında tarihten gelen bir dengesizlik vardır. Birinci Beş Yıllık Plân, İkinci Beş Yıllık Plân ve yıllık programlar bu dengesizliği gidermeye çalışmışlardır.

Güney-Doğu ve Doğu bölgemiz için konuşan muhtelif sözcü arkadaşlarım bu bölgelerin özel bir programa olan ihtiyacına temas ettiler. Şimdiden şunu belirtebilirim: Doğu ve Güney-Doğu için meselâ 1971 yılında ayrılmış olan ödenekler program çerçevesi içinde tamamen harcanarak, projesine gere yapılması gereken işler %190 gerçekleştirilmiştir. 1972 yılında da, Doğu ve Güney-Doğu bölgesinin ihtiyaçları

öncelikle dikkate alınarak programlar bu ilkeye göre hazırlanmıştır. Bu bölgedeki yollarımızdan Orta Anadolu'yu İran'a ve Irak'a bağlayan yollar 1973 yılında ikmal edilmiş olacaktır, özellikle bu bölgede henüz asfalt yola kavuşmamak il merkezlerimiz için 1972 ve müteakip yıllar programlarında öncelik tanınmıştır. Bu hedefe en geç 1975 yılında varılacaktır.

Erzurum Atatürk Üniversitesinin bütün tesisleri ile bir an önce bitirilmesine çalışılacaktır.

Memleketimizi İran'a bağlayan Tatvan-Van-İran hududu demiryolu inşaatı bildiğiniz gibi bu yıl tamamlanarak 27 Eylül günü işletmeye açılmıştır.

Şimdi ele alınmış olan, hazırlık yapılmakta olan Üçüncü Beş Yıllık Plânda da Doğu ve Güneydoğu için, Yüce Senatoyu temin edebilirim ki, bütün arkadaşları tatmin edecek bazı köklü tedbirler getirilmek üzere hazırlıklar yapılmaktadır.

Sayın Ataklı normal, olduğu düzene geçebilmek için âdil tutum ve davranışa olan ihtiyaca da değindiler ve sıkıyönetimin aksaklıklarının giderilmesinden bahsettiler.

Yine arkadaşlarım, bu konuya ben huzurunuzda ve Millet Meclisinde fırsat düştükçe temas ettim; sıkıyönetim idaresi bir Anayasa idaresidir. Anayasanın verdiği yetki içinde kendi kanunu vardır, kendi kanunu içinde çalışmaktadır. Sıkıyönetim Kanunu normal zamanlarda İdarenin sahip olduğu yetkilerden fazlasını sıkıyönetim idarelerine vermektedir. Meselâ, gözaltına almada normal zamanda kanunlarımız 24 saat, 48 saat, son değişiklikten sonra 7 gün gibi bir mehil verdiği halde, son defa Parlamentomuzun kabul ettiği Sıkıyönetim Kanunu bu süreyi 30 güne kadar uzatmaktadır.

Şimdi arkadaşlar, sıkıyönetim otoriteleri görevlerini yaparlarken çeşitli kanallardan ihbarlar almaktadırlar. İhbarlar bazen çok vahim, ağır, Devletin, rejimin varlığına kasteden suçları işlenmiş gibi göstermektedir. Bizzat Sayın Ataklı sıkıyönetim otoritesi olsa, sıkıyönetim komutanı, olsa, ben eminim ki böyle bir ihbar karşısında kaldığı zaman o ihbarı kâğıt sepetine atmaz, böyle bir dosya aldığı zaman o dosyayı yırtıp atmaz veyahut rafa kaldırmaz. En azından iptidai bir araştırma bir soruşturma yaptırıp yüreğini rahata kavuşturmak ister.

Bizde de, sıkıyönetim ilân edildikten sonra bu türlü haber vermeler, bu türlü ihbarlar, yanlış veya doğru; kimisi doğru, kimisi yanlış yapılmaktadır.

Gözaltına alma süresi 30 günden sonra hâkim, sıkıyönetim yargıcı tutuklama kararı verip bazen sanıkları tutuklu olarak alıkoyuyor. Yargıcın verdiği bu karara Sayın Ataklı da çok iyi bilir ki, bizim Anayasa sistemimizde, bizim yargı sistemimizde müdahale edecek bir otorite yoktur yine onun üstünde bir yargı mercii vardır oraya da ne suretle başvurulacağı müracaat edileceği yine kanunlarımızda gösterilmiştir.

Sıkıyönetim İdaresi Başbakana karşı sorumludur. Başbakan ne desin sıkıyönetim idarelerine, sıkıyönetim komutanlarına? "Yargıçları çağırın da tembih edin, şunu tevkif etsin, sunu tevkif etmesin... Ne söylesin? Mümkün değil bu. Bunu zannetmem ki isteyen olsun. Her zaman söylüyorum, durup dururken sıkıyönetim ilân edilmedi, durup dururken bu olağanüstü hale geçmedik. Elbette bu, sıkıntılarını, aksaklıklarını beraber getiren bir olağanüstü hal... Kurunun yanında yaşın da yandığı olabilir, ama bütün dikkatimiz telâfi edilemeyecek bir hatanın işlenmemesi yönündedir. Zannediyorum ki, bugüne kadar telâfi edilemeyecek bir hata işlenmiş değildir. Anayasamızda,

kanunlarımızda çeşitli yargı mercileri vardır, çeşitli yargı teminat mercileri vardır. Bunlar, çok şükür işlemektedir ve adaletin, ona vazifeli olan makamlar tarafından yerine getirilmesini beklemekten başka yapacak bir imkân ben şahsan görememekteyim.

Sayın Ataklı basın özgürlüğü konusuna da işaret ettiler. Hükümet programında da belirttiğimiz gibi, özgür bir basın demokratik rejimin vazgeçilmez şartlarından biridir, basının özürlüğü devam etmelidir. Bu özgürlüğün suiistimal edilmemesi de lâzımdır. Basın özgürlüğü adı altında sistematik bir şekilde şahıslara tecavüz etmek; yalan, maksatlı, kasıtlı haberler yaymak da serbest olmamalıdır. Basında hapis cezalarını artık kasıtlı, ağır denebilecek suçlar işlendiği zaman düşünmeli, onun dışında ufak tefek kalem sürçmeleri, dil sürçmeleri sadece para tazminatı konusu olabilmelidir; hatta para cezası bile demiyorum, bu sürçmeden hakaret gördüğünü, bundan zarar gördüğünü iddia eden şahıs ile o yayını yapan arasında bir tazminat konusu haline getirilmesini öngörmekteyiz. Buna ait kanun tasarısını hazırlayıp Yüce Meclise sunacağız. Gerçek basını, yani vatandaşın rağbet ettiği, vatandaşın fikir gıdasını aldığı basını, elde olan bütün imkânlarla korumayı da vazife saymaktayız.

Resmî ilânlar konusunun ıslaha muhtaç olduğunu bizzat basın mensupları da kabul ediyorlar. Bugün senede, son rakam daha yükselmediyse, beş ay evvel bana verilen rakama göre 70 milyon lira resmî ilân için dağıtılmaktadır. Bunun, her zaman resmî ilânın gayesine ulaşacak şekilde dağıtıldığını da iddia etmek, bugünkü sistemle maalesef mümkün değildir. Bunu ıslah etmek gereklidir. Ancak, bunu ıslah ederken, elbette ki doğrudan doğruya basının yetkili işveren ve basında çalışan kalem sahipleri işçilerle, basın işçileriyle, fikir işçileriyle görüşerek, birlikte kamu yararına uygun bir sonuca varmak istiyoruz.

Sayın Ataklı sözlerini bitirmeden önce, Hükümetin partilerle daha fazla işbirliğini öngörmesini olumlu karşıladıklarını ve eğer tahmin ettikleri istikamette yürürsek bizi içtenlikle destekleyeceklerini söylediler. Hükümet olarak bütün gayretimiz, bu güç dönemde Parlâmentomuzdaki bütün partileri ve grupları müşterek noktalar etrafında birleştirmeye çalışmak olacaktır. Bunda ne derecede başarı sağlayabileceğimizi bilemiyorum. Bunda bizim başarı sağlayabilmemiz, tabiatıyla yalnız kendi gayretimizle olmaz. Ümidediyoruz ki ve emin olmak istiyoruz ki, Parlâmentomuzun her iki Meclisi de bize bu konuda yardımcı olacaktır ve bu suretle biz de, bütün grupları memnun etmek imkânım bulacağız.

Sayın Fehmi Alpaslan, Millî Güven Partisi adına yaptıkları konuşmada, Hükümet programındaki bazı ana konuları birer birer sırası ile işaret ederek, o noktalarda bizimle beraber olduklarını ve bizi destekleyeceklerini söylediler. “Yeni Hükümetin kuruluşu ve programı memlekette bir ferahlık yaratmıştır” dediler. Bu sözleri Sayın gruplardan, partilerden işitmek bizi kuvvetlendirmektedir, teşvik etmektedir. Onun için kendilerine teşekkür ederim.

Ülkemizin dıştan tehlikelerle çevrili olduğuna işaret buyurdular.

Gerçekten, Türkiye’imiz coğrafi yapısı dolayısı ile bütün tarihî boyunca dıştan tehlikelerle çevrili olarak yaşamıştır; biran bundan kurtulduğu olmamıştır. Dünya dengesi bozulduğu zaman, denge tam kurulamadığı zaman, Türkiye için tehlike birdenbire kesafetini artırır. Atatürk’ün, 1937 yılında Ankara’ya gelen Romanya Başbakanı Antoneksu’ya, “Dünyanın en uzak köşesinde bir rahatsızlık olduğu zaman, biz kendi vücudumuzun bir noktasında bir rahatsızlık duyulduğunda nasıl acı çekersek,

aynı acıyı duyarız” demiştir. Atatürk’ün bu sözünde hem büyük ve geniş bir insanlık duygusu vardır, hem de Türkiye’nin, Türk Milletinin bulunduğu coğrafi mevki dolayısı ile dünya meseleleri karşısında ne kadar dikkatli ve uyanık olması lâzım geldiğine bir işaretir. Cumhuriyet Hükümetleri her zaman görmüştür, bugünkü Hükümetimiz de, bugün dünyada olup bitenleri büyük bir titizlik ve dikkatle yakından izlemektedir ve son haftalardaki olaylar bir kere daha hepimize şunu hatırlatmış olmalıdır ki; başkasına değil, her şeyden önce kendimize ve kendi Silâhlı Kuvvetlerimize güvenmeliyiz. Bunun için, Silâhlı Kuvvetlerimizi daha güçlü kılmak üzere memleketimizde harp sanayiinin ilerletilmesi, kendi silâhlarımızdan mümkün olanlarını kendinizin yapabilmesi ile ilgili program eldedir, ciddiyetle takibedilmektedir.

Sayın Fehmi Alpaslan, Devlet idaresinde tasarrufun zarureti bir kere daha belirttiler. Gerçekten Devlet idaresinde ciddi tasarruflara gitmek, bilhassa cari harcamalarımızı daha rasyonel bir idare şekli ile azaltmak, hiç değilse hızla yükselmesini önlemek başlıca görevdir. İdarenin ıslahı meselesi içinde bunu da ciddiyetle takibedeceğimizi temin edebilirim.

Vergi idaresinin ıslahı konusundaki işaretlerine şu cevabı vereceğim; Vergi idaresinin ıslahına ait kanun hazırlanmıştır ve Bakanlar Kuruluna gelmiştir. Bakanlar Kurulu önümüzdeki günlerde yapacağı ilk toplantılarında bu kanunu Parlâmentoya sevk etme kararını alacaktır.

Türkiye’nin dışa bağıllığını azaltmak, ülkemizi dış yardım ihtiyacından kurtarmak için alınacak tedbirlerin önemini biz de kavırıyoruz, biliyoruz, bu yolda çalışıyoruz.

Dışarda çalışan işçilerimizin günün birinde yurda dönmek durumunda kalmaları ihtimali, cidden üzerinde büyük titizlikle düşünülecek bir konudur, ama böyle bir yakın tehlike yoktur, ilerdeki senelerin işidir.

Ortak Pazara kademeli olarak girmiş bulunuyoruz. Ortak Pazar üyesi olarak, Ortak Pazarın ileride tam üyesi olacak bir Devlet olarak, bu konudaki kötümser tahminlerin yanında iyimser bir tahmine de yer vardır; çünkü Ortak Pazar memleketleri arasında işçi mübadelesi serbesttir. Türkiye de bundan yararlanacaktır. Dışarıda çalışan işçilerimiz memleketlerine büyük, ölçülemeyecek kadar büyük hizmet etmektedirler. Bu memleket yıllarca ve yıllarca 100 milyon dolar, 50 milyon dolar tediye açığını nasıl kapatacağının hüsrânı, endişesi, heyecanı içerisinde yaşamıştır. Fedakâr işçilerimizin orada kazandıkları paralardan bir kısmını, burada ailelerine göndermeleri suretiyle yarattıkları döviz imkânı, dış ödemelerimiz bakımından büyük ferahlık yaratmıştır. Şimdi olayları daha serinkanla takibedebilmekteyiz. Meselâ, son dolar devalüasyonu ve mark gibi, İsviçre Frangı gibi diğer paraların revalüasyonu karşısında eskiden çekeğimiz heyecanı çekmeden bunu karşılayabildikse, bu büyük ölçüde işçilerimizin memlekete göndermiş oldukları döviz sayesinde olmuştur.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına konuşan Sayın Mehmet Hazer’in sözlerini de büyük bir dikkatle dinledim...

BAŞKAN — Sayın Başbakan, bir dakikanızı istirham edeceğim.

Muhterem arkadaşlarım, saat 19.00’a gelmiş mesai bitmiştir. Ancak; müzakerelerin sonuna kadar mesaiye devam edilmesi hususunu oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir. Buyurun efendim.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Sayın Hazer, değerli fikirler öne sürmüştür. Bunların her birinden Hükümet olarak biz yararlanmakta kusur etmeyeceğiz. Hükümetin asayişi korumada başarılı olduğunu, fakat reformlar için aynı şeyi söylemeyi çok arzu ettikleri halde söyleyemeyeceklerini çok kibarca işaret ettiler. Demin Sayın Ataklı'ya maruzatta bulunurken işaret ettiğim gibi, reformlar 8 ayda tezgâhtan imal edilmiş olarak çıkmadı, ama önümüzdeki aylarda bu eksiği gidereceğimizi kuvvetle vadedebiliyorum.

Sayın Hazer, çok önemli bir noktaya işaret etti. Orta-Doğu'da ve Balkanlar'da tek başına bir demokrasi ve hürriyet adası haline gelmesini bilen Türkiye'nin itibarlı mevkiini belirtti.

Gerçekten değerli arkadaşlarım, haritaya göz attığınız zaman Yugoslavya'dan bu tarafa, Avrupa Komşularımız, Batımızda, Kuzeyimizde ve Türkiye'nin Doğusunda ve Güneyindeki komşularımız göz önünde tutulursa, bugün Türkiye, hür, serbest dürüst seçimlerle kurulmuş bir Parlamente'ye sahip, dünyanın en ileri anayasaları ile kıyaslanacak bir Anayasaya sahip, en kuvvetli hürriyet teminatını getiren Anayasa Mahkemesi, Danıştay gibi organlara sahip, Parlamentosunda serbestçe fikirlerini söyleyen, kararlarını alan üyeleri, partileri olan; basını, memlekette sıkıyönetim olmasına rağmen, yabancılar da bunu müşahade etmekte, her gün memleket meseleleri üzerindeki düşüncelerini serbestçe söyleyen bir memlekettir. Böyle bir ikinci memleket bu bölgede yok. Bu, gerçekten iftiharla belirteceğimiz, fakat aynı zamanda titizlikle korumaya hepimizin itina etmesi lâzım gelen müstesna bir eserdir. Hükümet kendisine düşen nispette, naçizane de olsa, bu eserin korunması için büyük ihtimam göstermekte kusur etmeyecektir.

Sayın Hazer, İkinci Hükümet Programını, birincisinden daha kapalı, daha az vuzuhlu bulduklarını söylediler.

Demin de işaret ettiğim gibi, İkinci Hükümet Programını birincisi ile ve Sayın Cumhurbaşkanının mektubuna ekli muhtıra ile birlikte mütalâa ederlerse, o zaman prensiplerde hiçbir azalma, daralma olmadığını göreceklidir, üslup farkı elbet de olacaktır. Her insanın ayrı üslubu vardır, her teşekkülün ayrı üslubu vardır. Birinci Hükümet ile İkinci Hükümet aynı şahıslardan kurulmamıştır. Aynı prensipleri değişik bir üslûpla, dile getirmek mümkündür ama uygulamaya giriştiğimiz zaman görülecektir ki, 1961 Anayasasının öngördüğü Atatürkçü reformlar aynen yapılmaya devam edilecektir. Çünkü bu reformları yapma meselesi, artık şahıslara bağlı bir dâva olmaktan çıkmış, bütün partilerin benimsediği, benimsemesi lâzım gelen bir millî dâva haline gelmiştir. Hiçbir şahıs, "Reformları ben yaparım, başkası yapamaz" gibi bir iddiada bulunmak hakkına sahip değildir. Ve "Halep orda ise, arşın burada" deme zamanı çok yaklaşmaktadır. Tasarılar Yüce Parlamente'ye sunulduğu zaman, kimin reformu yapacağı, kimin yapmayacağı meydana çıkacaktır.

Sayın Hazer, bir önemli noktaya temas ettiler; besin ve beslenme meselesinin şimdiye kadar bir örgütle ele alınmadığını işaret buyurdular. Çok haklıdılar. Bundan önceki Hükümet zamanında Tarım Bakanlığında böyle bir teşkilât, böyle bir Genel Müdürlük kurulmasına karar verilmişti ve bu Genel Müdürlük doğrudan doğruya besin ve beslenme meseleleriyle meşgul olacak ve onu geliştirecektir. İkinci Hükümet programında da, tarım kesiminin ne suretle ele alınacağına işaret edilmiştir.

Adalet Partisinin Sayın sözcüsü Ahmet Nusret Tuna, konuşmasında, Hükümeti olumlu, teşvik edici bir ifade ile karşılamıştır. Bundan dolayı kendilerine Hükümet adına teşekkürlerimi sunarım.

Reformların gerçekleştirilmesi için bize yardımcı olacaklarını, dün Millet Meclisinde olduğu gibi, bugün de burada Adalet Partisi adına vadetmişlerdir. Buna, biz de reformları vakit geçirmeden tamamlayıp Meclislere sunmakla karşılık vermeyi düşünüyoruz.

Bir noktaya tekrar değinmeyi lüzumlu gördüler: “Hükümete üye vermek suretiyle iştirak etmiş olmamız, Partimizin icraatı ile de ilişki kurduğu veya sorumluluklarına katıldığı manasına alınamayacaktır”

Elbette öyledir. Sayın Dikeçligil zannediyorum bu noktayı konuşmalarında eleştirdiler, ama biz Hükümeti birinci sefer kurarken de, bu defa kurarken de Sayın Tuna’nın işaret ettiği anlayış içinde kurduk. Bu Hükümetin özelliği; partilerden üye alıyoruz, partili arkadaşlar lütfediyorlar Hükümet sorumluluğuna şahıs olarak iştirak ediyorlar, ama klâsik koalisyonlarda olduğu gibi, partiler arasında bir ön görüşme, bir program pazarlığı, hatta şahıs pazarlığı yapılmadan kurulmuş bir Hükümet olmasıdır. Ben, birinci sefer olduğu gibi, hatta bu defa ondan da ileri bir danışma ile parti liderleri ile parti sorumluları ile danışma suretiyle Hükümet üyelerini tespit ettim, ama ona rağmen partilerin hiçbir sorumluluğu yoktur. Muhtelif partilerden Hükümette üye bulunmasının faydası şöyle tezahür etmektedir: Parti üyeleri mensup oldukları partinin görüşünü, Hükümet içinde gayri resmî olarak, kendi anlayışlarına göre ifade etmek fırsatını buluyorlar ve bir mesele müzakere edilirken, bir tasarı hazırlanırken, önceden partilerin kabul edebilecekleri noktaların neler olduğunun açığa çıkmasına imkân vermiş oluyorlar. Birinci Hükümette, muhtelif partilerden bu şekilde alınmış üye arkadaşlarımızla, kendim şahsan çalışmamdan olumlu neticeler aldığımı kaniyim. Meselâ toprak reformu ilkelerini tespit eden Bakanlar Kurulu kararını biz ittifakla aldık. Toprak Reformu Ön tedbirler tasarısını ittifakla getirdik Bakanlar Kurulundan. Tabii bu ittifak sağlanırken, muhtelif partilerden olan arkadaşlar kendi anlayışları bakımından fedakârlık yapıyorlardı bir uzlaşmaya varmak için. Onlar o uzlaşmaya vardıkları zaman, partilerin yüzde yüz muvafakatini bize sağlamış olmak manasında almıyordum ben bunu; ama şu netice gösteriyor ki, muhtelif partilerden direktif almadan bir araya gelen üyeler, belli bir konu üzerinde karşılıklı fedakârlıkla bir uzlaşma sağlayabilmektedirler.

Türkiye’nin bugün içinde bulunduğu ortamda, bence bu şekil iyi bir şekil olmuştur. Bazı kimseler Hükümetin 8 ay içinde istifa etme zorunda kalmasını, içinden 11-13 üyesinin istifa etmesini bir kusur gibi söylüyorlar. Kendilerine şunu hatırlatmak isterim, parlamenter rejimle idare edilen memleketlerde ve bir tek partinin mutlak çoğunluğa sahip olmadığı memleketlerde, bir Hükümetin 8 ay, bir sene dayanması, kısa bir zaman değildir; o parlamenter rejimlerin, kendi bünyelerinin yarattığı tabii bir neticedir.

Nerede kaldı ki, bugünkü Türkiye’nin olağanüstü şartlar içinde yaşadığını tekrar edip duruyoruz. Ben, Birinci Hükümeti kurarken, dün Millet Meclisinde de izah ettiğim gibi, parlâmenterlerle teknisyenlerden muhtelit bir takım düşündüm ve yaptım. Bu takımda yer almış olan arkadaşlardan bir kısmı birbirlerinin yüzünü ilk defa görüyorlardı, benim bakan olarak aldığım arkadaşlardan bazılarını ben, bakan olmaya çağırdığım zaman yüzünü ilk defa görmüştüm, işin tabiatı, zamanın sürat isteyen icabı böyle getirmişti.

Elbette ki, böyle bir muhtelit takımın zaman zaman bazı ayarlamalara, bazı yeni kuvvet almalarına, yer değiştirmelere ihtiyacı olacaktır.

Vaktinizi alıyorum, ama bir hususa burada işaret etmeden geçemeyeceğim.

Meselâ İngiltere’de Avam Kamarasında kuvvetli iki parti vardır ve fevkalâde haller dışında, bu iki partiden yalnız birisi Hükümet kurar. İngiltere’de, “Tam Bakan”, “Devlet Bakanı”, “Siyasi Müsteşar”, “Bakan Vekili” adı altında hükümette 84 yer vardır. Şöyle ayırırlar: Bu yerlerin kimisi koltuktur, kimisi iskemle, kimisi strapontin’dir. Devlet bakanlıklarının, siyasi müsteşarlıklarının, bakan muavinliklerinin önemine göre, kimisi koltukta oturur -yani mecazi manada- kimisi iskemlede, kimisi de strapontinde. İngiltere’de seçim dönemi beş senedir. Zannetmeyiniz ki, bir sefer seçilen bu 84 kişi, her biri nereye oturdu ise, beş sene aynı yerde kalır. Partileri çoğunluktadır beş sene. İki senede bir Başbakan, koltukta oturur, “Sen biraz strapontine geç”, iskemlede oturur, “Sen koltukta otur” şeklinde yerlerini değiştirmekte, hatta bir kısmını, “Dışardaki arkadaşlara da fırsat verelim” diye, kabinenin dışına çıkarıp, dışardaki arkadaşlarından aldığı olmaktadır ve bu sayede parti içinde de çatlamalar önlenmektedir. Takdir ederseniz ki, biz, böyle bir imkândan mahrumuz. Benim dayandığım bir parti yok. Parlâmentoda bırakın çoğunluğu, az çok üyesi olan bir parti yok. Biz Hükümeti çeşitli dengeler kurarak meydana getiriyoruz ve o dengeleri her gün, her an muhafaza etme gayreti içinde bulunuyoruz. Onun için 8 aylık dönemi, az bir dönem saymamak lâzım.

Sayın Tuna, reformların Atatürk ilkelerinin ışığında yapılacağını işaret ettiler; o hususta kendileriyle beraberiz.

Sözlerinin sonunda; iktidarların Anayasa hükümlerine uygun olarak yapılacak seçimlerle el değiştirmesi için gerekli şartların ve imkânların süratle sağlanacağı yolundaki Hükümet beyanını olumlu karşıladıklarını tespit ettiler.

Evet, bu bizim hedefimizdir. Bu hedefe, dün de işaret ettiğim gibi, elbirliği ile varacağız. Hükümet kendisine düşen hazırlıkları yapacak; kararı verecek olan Yüce Parlâmento olacaktır.

Parlâmento ile Hükümet ilişkilerinin tam bir anlayış ve ahenk içinde yürütülmesine biz kendi yönümüzden azami dikkati göstereceğiz. Ve Parlâmentodan da, buna karşılık anlayış göreceğimize emin bulunuyoruz.

Karma ekonomi konusunda hiç tereddüde mahal yok. Birinci Hükümette de işaret etmiştim, daima işaret ettim, karma ekonomi kalkınmamızın temelidir. Plân dönemine girdiğimizden itibaren, daha Birinci Beş Yıllık Plânda, karma ekonomi sistemini benimsediğimiz işaret edilmiştir.

Arkadaşlar, sırası gelmişken bir noktayı daha belirtmek isterim.

Bu yaz özel teşebbüs sahibi iş adamları ile yaptığımız toplantıda, ben bir düşüncüyü şöyle ifade etmiştim: “Bir işletmenin sahibinin kim olduğu önemli değildir, o işletmenin millî ekonomiye katkısı önemlidir. Kimin elinde iken daha verimli, daha bol, daha ucuz üretim yapıyorsa, bırakınız onun elinde kalsın”

Bizim anlayışımız budur. Kimsenin mülkiyetinde, sahipliğinde gözümüz yoktur. Mühim olan, bugünkü en modern anlayışlara göre, hatta İngiliz İşçi Partisinin programına koyduğu fikre göre, bir işletmenin sahibinin kim olduğu mühim değildir, bir işletmenin

millî ekonomiye katkısı mühimdir. Kazanıyor... Kazanacak, sen de vergi alacaksın. Böyle anlıyoruz ve Türkiye'nin karma ekonomi içinde yükselmesinin, ilerlemesinin yegâne tutulacak yol olduğu kanaatindeyiz.

Memurla vatandaş ve Devletle memur arasındaki ilişkilerin en olumlu, yumuşak şekilde yürütülmesi esastır. Birinci Hükümette de, şimdi de tekrar ettiğim gibi, vatandaş, Devlet dairesine gittiği zaman, göğsündeki parti rozetine göre muamele görmeyecektir, memurun tercihinə göre muamele görmeyecektir, bütün vatandaşlar eşittir, kanunsuz muamele görmeyecektir. Ama takdir ederseniz ki, bunu bizim buradan söylememiz yetmemekte, idarede derece derece aşağıya doğru giderken memurun ve vatandaşın karşılıklı anlayışları ve münasebetlerini tanzim meselesi haline gelmektedir.

Dış politika hususundaki görüşlerimizde hiçbir ayrılık yoktur. Zaten Cumhuriyet Hükümetlerinin dış politikaları daima birbirini takibeden istikrarlı, aynı istikamette yürüyen politikalar olmuştur. Bütün dünyada Türkiye, bu şöhretiyle tanınmıştır ve bundan dolayı Türkiye'nin sözüne daima güvenilmiştir. Biz, Atatürk'ün koyduğu prensipleri daima takibetmeyi kendimize şiar olarak benimsemiştir. Atatürk, "Yurtta sulh, Cihanda sulh" prensibini koyduğu zaman, henüz kolektif emniyet meseleleri muallâhta bulunuyordu. Haklarımıza sahibiz. Kimsenin bu haklara tecavüz etmesine fırsat vermez. Kimsenin hakkında gözümüz yoktur. Ülke bütünlüğümüzü koruruz, iç işlerimize kimsenin karışmasına müsamahamız yoktur, kimsenin de içişlerine, rejimine biz karışmayız. Bizimle dost geçinmek isteyen, bizimle iyi komşuluk yapmak isteyen memleketler, bu prensipleri çok iyi bilirler; bilmeleri lâzımdır, bizimle dostluğu ilerletmeleri bu prensiplere sadakat, riayet göstermeleriyle ölçülüdür.

Kontenjan Grubu adına lütfedip düşüncelerini söyleyen Sayın Amiral Korutürk, çok önemli noktalara temas ettiler.

Hükümet bunalımının kısa sürmesinden duydukları memnunluğu işaret ettiler ve demin benim temas ettiğim, Hükümetin çekilmesi ve yeni Hükümetin kurulması konusundaki düşüncelerini söylediler; yani "Hükümetin istifasında bir fevkalâdelik yoktur" dediler ki, ben de aynı fikirdeyim.

Birinci programla ikinci program arasında mahiyet ve prensipler bakımından bir fark görmediklerine işaret ettiler. Bu işaretleri, beni moral bakımından takviye etmiş oldu.

Aşırı akımların karşısındayız, - işaret ettikleri gibi - Atatürkçülük baş şiarımızdır, karma ekonomi, kanun hâkimiyeti daima tekrarladığımız prensiplerdir.

Programda değinilen belli başlı noktalara kendileri de değindiler; tabî ki, onları önemle takibedeceğiz ve gerçekleştirmeye çalışacağız.

Birinci Hükümet programı ile İkinci Hükümet programı arasındaki bariz bir farkı kendileri şöyle işaret ettiler: "İkinci Hükümet, Parlâmentonun hak ve yetkilerine saygısını daha kesin ifadelerle söyledi" dediler.

Kendilerinin düşüncelerine hürmet ederim, ama ben, Birinci Hükümetin de başında bulunan insan olarak, o Hükümetin de Parlâmentonun yetkilerine daha az saygılı olduğunu, müsaadeleriyle kabul etmemekteyim, ilk günden itibaren, 1931 Anayasasının çizdiği sınırlar içinde, Hükümet ve Parlâmentonun kendi hak ve yetki sınırları içinde kalmaları anlayışında görev yaptım. Bugün de aynı anlayış içindeyim. Belki üslûpta,

o konuda da bir değişiklik olmuştur, bunu da tabîî karşılamak lâzım. Parlâmentonun hassasiyetini görüp değerlendirmişsek, gerçekçi hareket etmişiz demektir.

Partilerin bir masa etrafında birleşerek memleket sorunlarını olumlu sonuçlara bağlayabileceğinin Anayasa değişikliği ile ortaya çıkmış olduğuna işaret ettiler.

Evet, hakikaten öyle oldu. Bundan sonra da, çeşitli esaslı meselelerimizde partilerden, yine bir masa etrafında toplanarak, müşterek bir noktaya varmalarını rica edeceğiz.

Normal işleyen demokrasi düzenine geçme iştiaakım kendileri de belirttiler. Bu hepimizin müşterek bir arzusudur. Elbirliği ile o istikamete yürümekyiz.

Sosyal adaleti ve refahı memlekette yaygın hale getirmek, programımızın ayrıntıları içinden beliren başlıca hedeftir; bunu da gördüklerine işaret ettiler. Kendilerine bu değerli uyarmaları ve işaretleri için candan teşekkürlerimi arz ederim.

Sayın Hamdi Özer, çok dikkatle, istifade ile dinlediğim mütalâalar lütfettiler. Hükümete yardımcı olacaklarını, fakat bunun Hükümetin emrinde olmak demek manasına gelmeyeceğini işaret ettiler, Parlâmentoya kimsenin dikte edemeyeceğini söylediler.

Bunları kendilerinin mütalâaları olarak saygı ile dinledim. Eğer, bu sözlerde bizim, Hükümetin böyle bir meyile kendini kaptırdığı gibi bir endişe varsa, bunu kuvvetle söyleyelim ki, bizde hiçbir zaman böyle bir düşünce olmamıştır. Eğer böyle bir endişeleri varsa, bu endişelerini zihinlerinden silmelerini bilhassa rica ederim. Biz de aynen kendileri gibi düşünmekteyiz. Türkiye, demin de işaret ettiğim gibi, dünyanın bu bölgesinde iftihar edebileceğimiz bir rejim altında yaşamaktadır. Hiç kimsenin bu rejimden vazgeçmeye veya bunu feda etmeye niyeti yoktur. Çünkü denenmiştir; bu rejimden gayri rejimlerin zararı faydasından çok olmaktadır ve o türlü rejimlere giriş kolay olmakta, ancak çıkışını kimse bulamamaktadır.

Sayın Ziya Termen, çok önemli hususlar üzerinde durdular, Devletimizin bir ekonomik imkânlar plânından mahrum olduğunu belirttiler.

Ekonomik imkânlar plânından ne kasdettiklerini bilmiyorum. Ancak, zannediyorum ki, plânlı döneme girdikten sonra Türkiye, her beş yıllık plâni yaptığı zaman, yalnız ekonomik imkânlarını değil, her türlü imkânlarını ve ihtiyaçlarını birlikte değerlendiriyor ve beş sene için belli bir plâna bağlıyor, istikametler çiziyor. Sonra, her yılki programlarla da, o beş yıllık plânın uygulanması tespit ediliyor. Simdi İkinci Beş Yıllık Plânın son senesindeyiz. Üçüncü Beş Yıllık Plân hazırlanmaktadır. Bunun dışında, ekonomik imkânlar için ayrı bir plân fikrî enteresan bir fikir. Ben bunu plân uzmanı arkadaşlarıma nakledeceğim; Sayın Termen'in sözlerini tutanaktan aynen alıp, üzerine eğilmelerini rica edeceğim. Eğer beş yıllık plânlardan, yıllık programlardan ve bu anda da Yüce Parlâmentonun huzurunda olan bütçeden ayrı bir ekonomik imkânlar plâni yapmak usulü varsa, Türkiye'nin bundan mahrum kalmaması için elimizden gelen gayreti elbette sarf edeceğiz.

Sayın Termen, çok değerli görüşleri arasında örnekler verdiler, isimlerini söylemediler ama ihraç ettikleri metallerden ben adlarını koydum; Bulgaristan, Yunanistan, İsviçre...

Doğrudur. Ancak, bir nokta üzerinde daha dursalardı, tabloyu tamamlamış olurlardı. Ekonomide insan unsuru da başlı başına, diğer bütün unsurlara eşit bir unsurdur.

Amerika kıtasına Avrupalılar gitmeden evvel, Amerika kıtasının altında ve üstünde yatan servetler orada duruyordu, ama Avrupa insanı oraya gittiği zaman, Amerika kıtası, bilhassa Kuzey Amerika dünyanın en çok üretim yapan bölgesi haline geldi. İsrail Filistin'e gitmeden evvel Filistin bir kum çölünden ibaretti; şimdi oradan medeniyet ve servet fışkırmaktadır.

Ben her zaman tekrar etmişimdir; dünyada ekonomide geri kalmış memleket yoktur, eğitimde geri kalmış memleket vardır. Bizim bahtsızlığımız, eğitim probleminin anahtarını isabetle seçememiş olmamızdır. Eğer biz, eğitim problemini vaktinde halledebilmiş olsa idik, doğru istikamete yöneltebilmiş olsa idik, bugün gıpta ile seyrettiğimiz o memleketlerden çok daha ileriye gitmiş olurduk. Ancak, bugün bu tabloya iyimser bazı unsurlar da ben katmak istiyorum.

Değerli arkadaşlarım,

Bugün Türkiye'de belki günlük hayatımızda pek üzerinde durup, farkına varmıyoruz; yeni bir iş idarecisi, menajer sınıfı yetişmiştir. Şimdi Türk gençleri, artık bizzat kendileri yurt dışında çeşitli memleketlere gidip, pazar aramaktadırlar, iş aramaktadırlar. Genç Türk iş adamları, mühendisleri muhtelif memleketlerde iş almaktadırlar. Genç Türk mühendisleri, iş adamları muhtelif memleketlere gidip Türkiye'nin ürettiği malları bizzat satmak için çalışmaktadırlar. Hep bilirsiniz ki, bunlar, yakın zamanlara kadar gene Türk vatandaşı olan başka unsurlar tarafından yapılabildiği kadar yapıldı. Şimdi Türk iş adamları Almanya'ya gidiyor, İsviçre'ye gidiyor, Fransa'ya gidiyor, İran'a gidiyor, Libya'ya gidiyor, Nijerya'ya gidiyor Bunları ezbere saymıyorum, biliyorum gidenleri ve yeni sahalar arıyor ve yaratıyor. Bu, şunu gösteriyor ki; Türkiye artık, bir uçağa benzetirsek yerden havalandı, kalktı; belki henüz fazla irtifa almadı, yükselmedi ama yerden tekerlekleri kesti, kaldırdı.

Eğer, eğitim reformumuzu süratle yapar, eğitimimizi daha ziyade üretici yetiştirecek hale getirirsek; ama 16 senede değil, şimdiki eğitim sistemimizde üretici olmak için 16 sene durmak lâzım, üniversiteyi bitirmek lâzım onun yarısında, sekiz senede altın bilezikle hayata atılmış gençler yetiştirdiğimiz zaman memleketimizin verimi o nispette artacaktır.

Von Braun'dan bahsettiler. Doğrudur, Amerika bütün bu tekniği ile bütün bu servetiyle, Von Braun'a malik olmasaydı belki feza yarışında bu kadar ilerde olmayacaktı. Bilirsiniz espriyi; "Yukarıda; Sputnikle, Amerika'nın uydusu karşılaştıkları zaman Almanca konuşmuş" derler. Çünkü İkinci Dünya Harbi esnasında Rusların esir aldığı yahut Ruslar tarafında kalan Alman bilim adamları, Alman teknisyenleri Sovyetlerin uçurduğu Sputniki yapmışlardı; öbür tarafta da bir başka Alman, Von Braun'u Amerikalıların uydusunu yapmıştır.

Demek ki, insan unsuru bir memleketin ilerlemesinde, yükselmesinde, uçmasında büyük, çok büyük rol oynamaktadır. Bizim de buna ihtiyacımız vardır, kendileri de buna zaten kısmen işaret ettiler.

Turizm konusunda Baade raporunu ben de okumuştum. Turizm konusunda da meselâ İspanya ile Yunanistan ile mukayese yaptılar. Benim dediğim noktayı unutmamamız gerekmektedir; müteşebbis, atılımcı insanlara ihtiyacımız var, her şeyi Devlet yapamaz, o memleketlerde de zaten Devlet yapmamıştır.

Sayın Hüseyin Öztürk, Hükümet programındaki birçok noktalara temas ettiler ve her birini eksik buldular; “Hükümet şunu işaret etmiş geçmiş, tafsilat vermemiştir” dediler.

Doğrudur, ama benim bildiğime göre yalnız bizim hükümetlerin programlarını değil, yabancı hükümetlerin programlarını da zaman zaman gördüğüm, okuduğum olmuştur hükümet programları böyle satırbaşlarını koyar. Eğer, o fasılların altını doldurmaya kalkacak olsak ciltlerle huzuruza gelmek gerekir. Onun için maalesef, bu kusurumuz oldu, ama bunu nasıl giderebileceğimizi ben kendim kestiremiyorum.

Ayrıca, demin de söylediğim gibi, bütçe Parlâmentonun huzurundadır; önümüzdeki yıl Hükümetin her bakanlığa, her daireye isabet eden sahada neler yapacağı bütçede bütün tafsilatıyla ortadadır. 1972 Plânı teksir edilmiştir, dağıtılmaktadır; belki henüz ellerine geçmemiştir. 1972 plânında da her sahada neler yapılacağı gösterilmiştir.

Sıkıyönetime de temas ettiler. Sıkıyönetim konusunda demin Sayın Ataklı'ya izahatlarda bulunurken söylediklerime ilâve edecek bir şeyim yoktur.

Bir şeye işaret ettiler; “21 genci öldürenler bulunmazken, sıkıyönetim bir profesörü mahkûm etti” dediler. 21 genci öldürenler konusunda elimdeki, yetkili merciin verdiği bilgi şudur:

Ölü adedi: 22 (12 Mart'tan evvelki olaylar esnasında) Failleri tespit edilen ölümler: 18

Faili meçhul ölümler: 2

Mahiyeti itibariyle fâilsiz ölümler: 2.

Yok, faili; (yani kendi kendine düşmüş yahut bilmem ne olmuş) tespit edilen sanık adedi 203, tutuklu sanıklar adedi 57, tutuklu olmayan sanıklar adedi (yani, mahkeme tutuklamamış) 122, aranmakta olan sanıklar adedi 22.

Bu 22 kişi henüz ele geçmemiş.

Berat edenler: 2.

Yani, kanunlarımız çerçevesi içinde adalet mekanizması işlemektedir, işe el koymuştur. Henüz ele geçirilemeyen 22 sanık maalesef vardır, yani bunların arkası bırakılmış değildir.

Sayın Hüsnü Dikeçligil, gerçekten kendileri bir meslektaş olarak beni korumak mülâhazası ile enteresan görüşler ortaya koydular ve dediler ki: “Bütün mesuliyeti üzerine almasın”

Ben, bütün mesuliyeti üzerime almıyorum. Anayasa, herkesin yetkisini ve sorumluluğunu tespit etmiştir. Anayasanın ne gerisinde ne ötesinde; ne bir yetki istiyorum ne de bir sorumluluk kabul ederim. Her birimiz Anayasanın çizdiği sınırlar içinde yetkilerimiz ve sorumluluklarımızla baş başayız.

Ben, hiçbir zaman “Hükümeti Ordu getirdi” demedim, bunun denmesine de Hükümet çevresinde izin vermedim. Bilâkis, daima şunu tekrar ettim: Sayın Cumhurbaşkanı, Anayasanın 102 inci maddesine göre Hükümeti kurmaya beni görevlendirdi; listeyi tespit ettim, kendilerine arz ettim, onayladılar. Programı yaptım, Meclislere geldim. Dün, Millet Meclisinde Sayın Bozbeyli'nin mütâlâasına da cevap olarak söyledim; vakit geçmiş değildir, Yüce Meclis güvenoyu vermezse Hükümet gider, ama Yüce Meclis

güvenoyu verdi mi, Anayasanın çizdiği sınırlar içinde, Anayasanın tarif ettiği şekilde Yüce Meclis de soruma iştirak etmiş olur.

Binaenaleyh, her şey Anayasa içinde cereyan etmektedir; hiç kimse için Anayasanın kendisine verdiği yetkilerden ve sorumluluklardan kurtulma bahanesi yoktur.

Biliyorum, Sayın Dikeçligil'in mensubu olduğu parti "klâsik koalisyon" istiyor. Bu bir arzudur, hürmetle karşılarım; Parlâmento, Millet Meclisi bu görüşü benimsediği gün o şekilde koalisyon kurulur. Geçmişte, 1961'den sonra zannediyorum o şekilde kurulmuş dört koalisyon vardır; 1965'e kadar dört koalisyon. Tesadüf, o hükümetlerin de ömrü uzun olmamış. Dört senede, 1961'den 1965'e kadar dört senede, dört koalisyon... O koalisyonlar hakkında, o koalisyonların Başbakanlığını yapan zattan neler dinlediğimi, müsaadenizle ben burada söylemeyeceğim.

Sayın Senatör Hikmet İşmen, açıktan kendi görüşlerini, doktrinlerini söylediler, "kapitalist düzen içinde bu işler olmaz" dediler. Ben buna, şimdi burada bir doktrin tartışması ile cevap verip, Büyük Senatonun vaktini almak istemem. Biz o inançta değiliz; bizim inancımız 1981 Anayasasının koyduğu esaslara inançtır. 1961 Anayasası, Türkiye'de kapitalist düzen kalsın da yerine onun tersi olan düzen neyse o gelsin dememiştir, hiçbir yerinde, böyle bir işaret yoktur. Batı-Avrupa'da sosyalist partilerin iktidarda bulunduğu memleketlerin düzeni dahi kapitalisttir. Demin işaret ettim İngiliz, İşçi Partisi düne kadar iktidarda idi, kapitalist düzeni kaldırmayı düşünmemiştir; hatta programında düzeltme yapmıştır, karma ekonomiyi kabul etmiştir.

Bugünkü Türkiye'de, karma ekonomi düzeni içinde kalkınma yapmaya çalışmaktadır. Kapitalist düzenin tersi olan düzende (adını ben koymak istemiyorum, yanlış bir atıfta bulunabilirim; hayır onu kastetmedim diyebilirler) neyse o düzen, kapitalist düzenin tersi olan düzen ne ise, o düzende benim bildiğime göre, şimdiki tecrübelerle bildiğime göre, bugün içinde bulunduğumuz hürriyetler, demokratik hürriyetler yoktur. O hürriyetler, hürriyet olarak da kabul edilmez. Hâlbuki bizim Anayasamız, tamamen o görüşün aksi bir görüşle insan haklarını ve ana hürriyetleri esas yapmış bir Anayasadır. Onun için, ben Sayın Hikmet İşmen'i tatmin edecek, memnun edecek ne bir program ortaya koyabilirdim, ne de bu küsüde şimdi vereceğim izahlarla kendilerini bir ölçüde memnun edebilirdim. Onun için bir şey söyleyemeyeceğim.

"Birinci Hükümet çok başarısız olmuştur" dediler. Tabî bu, bakış açısına göre değişir. Meselâ, Birinci Hükümetin sıkıyönetim ilân ederek memlekette huzur ve asayiş temin ettiği, anarşistleri ve tedhişçileri serbestçe faaliyette bulunmaktan alıkoyduğu herkes tarafından teslim edilmektedir. Eğer bu bir başarı değilse, bunun aksi mi başarı olacaktır? Yani o anarşistler, o tedhişçiler serbestçe gene bir yabancı başkonsolosu öldürsünler, bankaları soysunlar, çocukları kaçırsınlar, fakültelerde, okullarda dinamitleri patlatsınlar, profesörlerin evlerinin kapısına dinamitler koysunlar... E, bunlar yok... Eğer bu da başarısızlıksa, bunları yaptırmamak da başarısızlıksa, o zaman ben bu başarısızlığın adının bizim lügatimizde "başarı" olduğunu müsaadeleriyle söyleyeceğim.

"Personel Kanununa el sürülmemiştir" dediler. Her halde vakitleri olup takibedememişler. Personel Kanunu hakkındaki yetki kanunu isteğimiz Büyük Millet Meclisindedir. Programımızda da işaret ettik, istirham ettik; "Parlâmentomuz bunu biran evvel çıkarsın ki, personel rejimindeki gerekli ıslahları, düzeltmeleri yapabilelim" dedik.

Sayın Tıgılı, çok yazık ki zaman kendilerine müsaade etmedi, ifade ettikleri gibi iki saat için hazırladıkları konuşmayı sadece on dakika içine sığdırmak zorunda kaldılar. Zevkle, istifade ile dinlemeye başlamıştım, ama hazırlığının daha başında konuşmayı sona erdirmek zorunluğu hâsıl olduğu için, kendilerinin mütalâalarına karşı mütalâalarımı söylemek imkânı benim için de hâsıl olmadı.

“Masum sağ” “aşırı sağ” “masum sol” “saldırgan sol” diye bir tasnife girişmişlerdi. Bu tasnifi tekâmül ettirip sonuca varmış olsalardı, ben de belki kendilerine katılmak fırsatını bulurdum yahut ayrıldığımız noktalar varsa, onlara işaret ederdim.

Sayın Oral Karaosmanoğlu’na teşekkür etmek isterim. Hükümet programını genel hatlar ve üslûp itibariyle tatminkâr bulduklarını söylediler; Anayasanın 115 inci ve 116’ncı maddelerindeki hususlara işaret ettiler.

Biz de programı 14 üncü sayfasında bu konuyu ele aldık. Hakikaten konu çok önemlidir, idarenin ıslahı genel konusu içinde, gerek mahallî idareler, gerek merkezî idareler meselesini esaslı şekilde ele alıp, işaret ettikleri yönde değerlendireceğiz ve her halde Sayın Karaosmanoğlu’nun bu kürsüde bugün ileri sürdükleri mütalâalardan, kendi tecrübelerinden edindikleri mütalâalardan faydalanacağız.

Değerli arkadaşlarım, Sayın senatörler; bu, biraz da uzunca süren izahatımla sizleri yordumsa affınızı istirham ederim, ama bu, bizim için, Hükümet için, Hükümet programında tam bir açıklıkla, kesinlikle söyleyemediğimiz konular üzerinde yeni açıklamalar yapma fırsatı olmaktadır. Sizler konuşmalarınızla bize bu fırsatı verdiniz. Bu fırsatı azami ölçüde değerlendirmeye gayret ettim. Öne sürülen görüşler eleştiriler, teşvikler bizim için, vazifede bulunduğumuz sürece devamlı bir ilham kaynağı olacaktır. Bundan sonraki çalışmalarımızda da daima desteğimizi Parlâmentomuzda arayacağımıza emin olmanızı rica eder, saygılarımı arz ederim.¹⁴ (Alkışlar)

¹⁴ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi 11. Toplantı Yılı, Cilt 1, Birleşim 12, Sayfa211-222*

22 Aralık 1971 Çarşamba

**34. Cumhuriyet Hükümetinin (II. Erim Hükümeti) Güvenoyu Alması
Münasebetiyle Yaptığı Teşekkür Konuşması**

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye) — Sayın Başkan,
Sayın milletvekilleri;

Yüksek huzurunuza sunmuş olduğumuz programı görüştüğümüzden ve tartıştıktan sonra 45 ret oyuna karşı 301 güvenoyunuzla yeni Hükümeti güveninize lâyık bulduğunuz göstermiş oluyorsunuz. Ben, Hükümet adına yürekten gelen teşekkürlerimizi arz etmeyi şu anda bir borç biliyorum.

Yüce Meclisin güvenine lâyık olarak, bu güç koşullar altında memleketimizi bir an önce olağan şartlara kavuşturmak için elimizden gelen gayretle çalışacağımızı bu yüce millet kürsüsünden bir kere daha ifade ederek hepinize arkadaşlarım ve kendi adıma saygılarımı sunarım.¹⁵

(A.P., C.H.P. ve M.G.P. sıralarından alkışlar)

¹⁵ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 3, Cilt 19, Birleşim 19, Sayfa 575*

24 Ocak 1972 Pazartesi

İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 2 Ay Süre ile Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye) — Sayın Başkan, Büyük Meclisin Sayın üyeleri;

Bugün Hükümet, yine Sıkıyönetimi uzatma teklifi ile huzuruza çıkmış bulunmaktadır.

İçişleri Bakanımızın, Sıkıyönetimi niçin uzatmak lüzumunu ve zarureti duyduğumuzu açıklayan sözlerinden sonra, siyasi partilerimizin değerli sözcüleri kendi görüşlerini birer birer ortaya koydular. Her zaman olduğu gibi bugün de Hükümet bu görüşleri büyük bir dikkatle tespit etti, görüşlerin her birinden faydalanmak için ne yapılması gerektiğini düşünmeye şimdiden başladı.

Sıkıyönetim, geçen defa uzatılırken; Cumhuriyet Halk Partisinin Sayın Sözcüsü, “önümüzdeki Sıkıyönetim uzatmasında değişik bir davranış içinde olabiliriz demişlerdi. Bugün Cumhuriyet Halk Partisinin Sayın Genel Başkanı, Sıkıyönetimin uzayıp gitmesinin sakıncaları üzerinde durdular. Bu sakıncaları kimse inkâr edemez. Biz de sorumlu Hükümet olarak, Sıkıyönetim görevini üzerine almış olan makamlarla da istişare ederek, Devletin en yüksek güvenlik meselelerini konuşan Millî Güvenlik Kurulu ile de istişare ederek, şu anda bugün Sıkıyönetimi kaldırırsak; acaba faydası mahzuruna galip gelir mi sorusunu, huzuruza gelmeden evvel inanınız ki kendi kendimize çok sorduk, mütemadiyen sormaktayız. Ve biz de -dediğim gibi- biliyoruz ki, Sıkıyönetim uzadıkça, mahzurları faydasının ötesine geçebilir.

Ancak, bütün bu muhakemeden sonra bugün yine huzuruza, Sıkıyönetimi iki aylık bir dönem daha, olduğu gibi -yani 11 ilde- uzatma önergesi ile gelmeyi üzerimizde taşıdığımız sorumluluğun icabı saydık. Ama Sayın İnönü’nün bugün bu kürsüde söylediği sözleri, önümüzdeki günlerde, haftalarda elbette dikkatle göz önünde tutacağız. Ancak, ben isterdim ki, bugün Hükümette üyesi bulunan, Hükümete üye vermeye razı olmuş olan partilerimizin hepsi bu Sıkıyönetim uzatmasına olumlu oy versinler. Birkaç defa sırası geldi söyledim; yurdumuzun içinde bulunduğu ortamda hiçbir hükümet, -bizim hükümetimiz gelir gider, başka hükümet olabilir; ama benim kanaatim o ki- bu ortamda Devleti, seçmenlerimizin %80’ini temsil edenin desteklemediği bir hükümet olarak memleketi idare edemez. Sıkıyönetim gibi bir konuda Cumhuriyet Halk Partisi ile hükümette görev almış üyeleri bulunan öbür partilerin, hükümete güvenoyu vermiş öbür partilerin ayrı kamplara bölünmeleri, korkarım ki yurdumuzun şu saatten sonraki idaresinde sakıncalı etkilerini gösterir (*A.P. ve M.G.P. sıralarından “Bravo” sesleri*) Büyük endişem buradan doğmaktadır.

Değerli arkadaşlarım;

Sayın İnönü’nün değindiği konulardan biri de idam konusu oldu. İzin verirseniz, ben sorumlu Hükümet Başkanı olarak, henüz Sıkıyönetim mahkemelerinde muhakemeleri şu anda tamamen sonuçlanmamış bir konu üzerinde hiçbir suretle fikir beyan etmeyeyim. (*A.P. M.G.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar*)

Bizim sistemimizde, başka memleketlerin sisteminde olmayan -benim bildiğim kadar, belki var; ama bilmiyorum- güzel bir teminat vardır: Ölüm cezaları, sonunda Parlâmentoya gelir ve Parlâmentonun müsaade ettiği ahvalde ölüm cezası şeklinde tatbik edilebilir. Yani adalet mahkemeler tarafından söylenir, adalet söylendikten sonra, milletin temsilcisi olan Parlâmento son takdirini kullanır. İş o noktaya geldiğinde elbette bütün partiler, bütün milletvekilleri, senatörler herkes kendi görüşlerini ifade fırsatını bulacaklardır.

Millî Güven Partisinin Sayın Sözcüsü Vefa Tanır arkadaşımız, yurdumuzun niçin sıkıyönetim ilân etmeye mecbur olduğunu çok güzel bir şekilde bir kere daha ortaya koydular. Kendilerine bundan dolayı teşekkür ederim. Hakikaten zaman zaman tekrar ettiğim gibi, bugün de o kanaatimi bu kürsüden ifade etmeyi bir borç sayıyorum. Halen de, şu anda da yurdumuz büyük bir komplo karşısındadır. Bu komplo devam etmektedir arkadaşlar. Buna inananlar olur, inanmayanlar olur, benim inancım odur ki, işlerin içine girdikten sonra, on aya yakın bir zamandan sonra, icranın başında bulunan bir insan olarak çeşitli milletlerarası temaslarımdan sonra vardığım kanaat odur ki; bu, Türkiye’de meydana gelen bir amatör işi değildir. Genç çocuklar Kari Marks’ı okuyup, Mao’yu okuyup, Che Guevara’yı okuyup yahut sağ tarafta aşırı birtakım şeyleri okuyup heveslenip de hadi şöyle yapalım diye ortaya çıkmış değillerdir. Onları ortaya sevk edenler, onların körpe dimağlarından, heyecanlarından istifade etmek isteyen kurtlar vardır ve bu, dünyaya yaygın bir teşkilâttır. Bunun, her zaman söylediğim gibi bir kusursa, bütün sorumluluğunu üzerime alıyorum. Bunun biz, adı ile sanı ile teşkilâtının beynini ele geçirmiş yahut teşhis etmiş durumda değiliz; ama vardır, bilmek lâzımdır. Milletlerarası dengesiz ortamla da Türkiye’deki bu eylemlerin ilişkisi aşikârdır. Bundan dolayı çok dikkatli olmamız gerekmektedir. Sıkıyönetim kalktığı zaman da dikkatimizden hiçbir şey azaltmamamız lâzımdır. Sıkıyönetimsiz dönemde, Anayasamızın değişikliklerinden sonra yürürlüğe konması gerekli kanunları Hükümet hazırlıyor, yakında huzurunza gelecektir. Sivil güvenlik kuvvetlerinin büyük dikkat içinde, büyük anlayış içinde ve büyük maharet içinde çalışmaları lâzımdır. Çünkü karşımızdaki örgüt, memleketler çökertmiş, rejimler devirmiş bir örgüttür, küçük bir azınlıkla bunu yapmaya muvaffak olmuş bir örgüttür.

Demokratik Partinin Sayın sözcüsü, her sıkıyönetim uzatmasında olduğu gibi bu defa da konuları, sıkıyönetimin ötesindeki, sahalara taşırmayı kendisi için zevkli bir görev saymış olacak ki, tekrar o noktalara girdiler. Biliyorsunuz Demokratik Parti, partiler arasında mukaveleli, protokollü bir klâsik koalisyon ister. Her fikir gibi bu fikir de bu kürsüde ifade edilmiştir, saygı duyarız; ama o fikre Büyük Meclis iştirak etmiyorsa, buna ben ne yapayım? O tarzda bir koalisyonun uzun ömürlü olduğunu iddia ederler. 1961’le 1965 arasında Sayın İnönü’nün kurduğu koalisyonlara Sayın Ürgüplü’nün de kurmuş olduğu koalisyonu ilâve ederseniz, sayıları ya dört veya beş oluyor. Zaten de 4,5 sene sürmüştür. Demek ki, o türlü koalisyonların da uzun ömürlü olması muhakkak değil. Uzun ömürlü olabilir; ama kısa ömürlü de olabiliyor. Yani, kısa ömürlü olduğuna da misal var. Bu noktada ben kendi arzularına cevap verecek durumda değilim. Kendi arzularına ancak Büyük Meclis cevap verebilir. Büyük Meclis her gün burada; parti liderleri, partiler birbirleriyle anlaşırılar da o türlü bir koalisyona gitmeyi aralarında tespit ederlerse; bendeniz hemen buna boyun eğmeye amadeyim. Zaten Anayasa gereğince başka türlü yapılamaz.

ÖZER ÖLÇMEN (Konya) — Bizim arzumuz, şahsi arzu değil, Anayasanın arzusu Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Sayın Demokratik Parti Genel Başkanvekili arkadaşım, bir nokta üzerinde bir müddettir çok duruyorlar. Benim, tanınmış dört Fransız profesörünün yazdığı bir mektuba cevap vermiş olmamı bir türlü hazmetmiyorlar, istemiyorlar, niye cevap verdin buna ve o cevabında niye şu sözleri kullandın diyorlar. Şimdi biraz onu tafsil edeyim.

Bu, bana mektup yazan Roger Cailloie: Académie Française Üyesi.

René Etienne: Sorbon'daki Umumi Edebiyat ve Dünya Edebiyatı Mukayese Enstitüsü Müdürü ve Türk Edebiyatı hakkımda birçok araştırmaların başında bulunmuş bir zat.

Jean Dormaisone: Yazar, Felsefe ve UNESCO da İnsan Bilgileri Konseyinin Genel Sekreteri; Académie Française'in büyük roman mükâfatını kazanmış.

Louis Bazaine Paris Üniversitesinde Türkiye Enstitüsü Müdürü.

Bu dört zat bana mektup yazmışlar, Büyükelçimiz de bana yazdığı bir mektupla, bu zatlardan Prof. Bazaine gelip kendisiyle görüştüğünü ve bu zatın memleketimize olan takdir hislerini, lehimizde şefaatte bulundukları kimselerin tedhişçi olmadıklarına kendisinin ve mektubu imzalayan diğer arkadaşlarının emin olduğunu, tedhişçiliği esasen kendilerinin de hiçbir zaman tasvip etmediklerini, hatta tedhişçilikle mücadelenin, kanaatlerince hükümetler için bir görev teşkil ettiğini ve bunların cezalandırılmaları lâzım geldiğine inandıklarını söylemişler Büyükelçimize. Büyükelçimiz de bana diyor ki, bunlar Fransa'da fikir âleminde tanınmış kimselerdir ve Türkiye'ye karşı muhabbeti olan kimselerdir, bunların mektuplarına münasip bir cevap verilirse, iyi olur. Mektupta bahsettikleri kimseler galiba yanlış anlaşılıyor. Mektupta bahsettikleri kimseler, benim cevap mektubumu yazdığım zaman tahliye edilmiş kimselerdir. Onlar da şunlar: Sabahattin Eyüpoğlu...

NECATİ İSFENDİYAR ÇAKIROĞLU (Trabzon) — Büyük edebiyatçı.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Evet, Yunus Emre üzerinde etütleri var. UNESCO'da estetik, sanat tarihi, Türk minyatürleri üzerinde eser yazmış, yayınlanmış ve orada tanınmış bir zat. Bu zatın bu sahada Türk kültürüne hizmet ettiğini inkâr edemeyiz. Bir insan vatanına da çok hizmet eder, sonra kazara bir suç işler yahut bilerek bir suç işler. Ama o suçu işlemiş olması, o hizmeti ortadan kaldırmaz. Suçu işlemişse, cezasını görür. Ama büyük bir filozofsa, büyük bir şairse, büyük bir fikir adamı ise, büyük bir ilim adamı ise, fen adamı ise, bunu da inkâr etmek için, o suçu işlemesi bir sebep teşkil etmez.

Arkadaşlar, bu vesile ile şunu arz edeyim: Türkiye Cumhuriyeti Avrupa ailesinin bir ferdidir. Avrupa Konseyinde üyeyiz, Ortak Pazarda üyeyiz. Bu organların her birinin anayasalarında, bir memleketin idaresinin demokratik olması ve insan haklarına saygılı olması şartı vardır. Yunanistan'da 1967 darbesi olduğu zaman, Yunanistan'ı biliyorsunuz demokratik kriterleri kaybettiği için, insan haklarına riayet kriterlerini kaybettiği için, Avrupa Konseyinden çıkardılar. Ama Türkiye Cumhuriyeti hakkında Avrupa Konseyinde bugüne kadar hiçbir devlet, hiçbir hükümet resmî bir şikâyetle bulunmadı. Bulunmıyorsa bu, en başta Büyük Meclisin, sonra naçizane Hükümetinizin, Silâhlı Kuvvetlerin, hepimizin elbirliği ile göstermiş olduğumuz gayret sayesinde.

Arkadaşlarım diyorlarsa ki, Avrupa Konseyi ne olacak, Ortak Pazar ne olacak? Ben bu zihniyette değilim; vazifede kaldığım müddetçe Avrupa ailesi içindeki itibarlı mevkiimizi

muhafaza etmek, hatta daha da kuvvetlendirmek için elimden geleni yapacağım. Böyle mektup yazmak gibi ufak kusurlarım olursa, Sayın Demokratik Partili arkadaşlarım onu da bağışlasınlar.

FARUK SÜKAN (Konya) — Sayın Başbakan! Kızıl Deyn Fransa'da...

BAŞKAN — Sayın Sükan, Sayın Başbakan el'an konuşuyor... Sayın Sükan biliyorsunuz bu usulü; Sayın Başbakan konuşuyor.

FARUK SÜKAN (Konya) — Avrupa Konseyinin müdafaasını en az Sayın Başbakan kadar buradaki insanlar da yapar...

BAŞKAN — Sayın Sükan, bu konuşmanız usule uygun değildir.

FARUK SÜKAN (Konya) — Kızıl Deyn'nin Fransa'daki türlü rezaletleri karşısında bu profesörler niye susmuşlardır, neden reaksiyon göstermemişlerdir?

BAŞKAN — Lütfen oturunuz Sayın Sükan. Rica ederim, siz bu muameleleri, bu usulleri bilirsiniz. Lütfediniz...

FARUK SÜKAN (Konya) — Mecbur mudur bir profesörün mektubuna cevap vermeye?

BAŞKAN — Bu hareketiniz usule uygun değil efendim... Rica ediyorum. Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Demokratik Partinin...

MUSTAFA KUBİLÂY İMER (Konya) — Bir tanesini söylediniz, diğerlerini de açıklayın.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Onları da açıklayacağım...

BAŞKAN — Biliyorsunuz müzakere usulümüze göre hatip konuşur, milletvekilleri ve senatörler dinler. O usule uymaya mecburuz.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Profesörlerin mektuplarında adı geçen diğer üç kişi: Azra Erhat, Vedat Yünyol, Matilda Gökçelik.

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — Nâzım Hikmet yok mu?

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Koymamışlar, onu hatırlamamışlar.

Sayın Demokratik Parti sözcüsü, memleketin ekonomik durumunun durgunluk içinde olduğunu da beyan buyurdular. Tabii bu bir anlayış meselesi. Yalnız elimizde bazı objektif kıstaslar var. Bunlardan bir tanesi 1971 uygulama programıdır. Yani, Beş Yıllık Plânın 1971'e isabet eden kısmıdır. Bu, bizden evvelki Hükümet tarafından, geçen sene bu sıralarda yayınlanmıştır, basılmıştır, Oradaki öngörülen, yani 1971'de ekonomik durumun, ihracatın, ithalâtın, kamu yatırımlarının, özel yatırımların ne olacağına dair rakamlara baktığımız zaman, o rakamlar -benim hesabıma, memnuniyetle söyleyeyim, arkadaşlarım nasıl karşılarlar bilmiyorum- o kötümser görüşlerini teyit etmiyor, ihracatımız öngörülen rakamı aşmıştır, ithalâtımız öngörülen rakamı aşmıştır. Kamu yatırımları keza, özel yatırımlar keza ve bana uzmanların söylediğine göre, umumi tablo bizi derin kötümserliklere düşürecek bir tablo değildir. Hatta istersek iyimser olmak için de birçok sebepler bulmamız mümkündür. 1972 yılında elbette ki, 1971'deki tecrübelerimizden de faydalanarak memleketi daha iyi duruma getirmeye çalışıyoruz.

Resmî rakamların gösterdiğine göre, toptan fiyat artışları %17-18 civarındadır; perakende %21-22 civarındadır. Bunu artırmamaya, o hizada muhafaza etmeye olanca gücümüzle, arkadaşlarla birlikte bütün Devlet teşkilâtıyla birlikte çalışmaktayız. İnşallah başarılı olursak, belki Demokratik Partili arkadaşlarımızın bundan sonra tenkitlerini değil, iyi sözlerini dinlemek fırsatını buluruz.

NECATİ İSFENDİYAR ÇAKIROĞLU (Trabzon) — Ümidimiz yok.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Sayın Adalet Partisi Gözcüsü Nusret Tuna, çok olumlu bir konuşma ile Hükûmete muhtelif alanlardaki gayretlerinde yardımcı olmayı vadettiler. Sıkıyönetimi gerektiren sebepleri onlar da bizim anladığımız gibi, bugün de var olarak kabul ettiklerini beyan buyurdular. Anayasa değişikliğinden sonra tatbikat kanunlarının henüz çıkarılmamış olmasından üzüntü duyduklarını beyan ettiler. Biz de üzüntü duyuyoruz; fakat hep temin ederim ki, olanca gayretimizle bu kanunları biran önce Meclislere sunmaya gayret ediyoruz ve yakında bu kanunlar Meclislere gelecektir. Umuyorum ki, sıkıyönetim kalktığı zaman memleketimiz sıkıyönetimsiz de demokratik bir düzen içinde yaşar hale gelebilecektir. Çeşitli konularda ki endişelerini önemle kaydettik ve bunu takibedeceğiz.

Sözlerimi bitirirken, Sayın Tuna'nın söylediği gibi; medeni dünyanın gözleri üzerimizdedir. Medeni dünyanın biz bir şerefli üyesiyiz ve bu hüviyetimizi kaybetmeden, şu içinde bulunduğumuz sıkıyönetim düzeyinden, içinde bulunduğumuz sıkıntılı, millî varlığımızı, rejimimizi tehdideden eylemler düzeyinden çıkmaya el birliği ile Büyük Meclisin ve Büyük Meclisteki partilerin yardımı ile muvaffak olursak, bundan elbette hepimiz ne büyük bahtıyarlığı duyacağız.

Arkadaşlarım, sözlerimi bitirmeden evvel halisane bir iki temennimi arz etmek istiyorum. Birçok arkadaşlar, biran evvel normal düzeye geçmeyi, seçimlere gitmeyi dilediler. Bu, bizim de halis dileğimizdir. Ancak, normal düzeye geçmek, seçimlere gitmek, normal şartlar altında seçimler yapmak her şeyden evvel ve herkesten evvel partilerimizin Sayın üyelerinin ve partilerimizin liderlerinin elindedir. Memleket henüz yaralarını tamamen tedavi edememişken, yarın seçime de gidecek değilken, seçimin normal zamanı 1973 olduğuna göre, şimdiden seçim yatırımına girişilirse, hiç kimsenin rakibi olmayan bu Hükûmeti vesile yapıp, Hükûmetin de üzerinden aşırarak sözle birtakım kurcalamalara gidilirse bilmek lâzımdır ki, bu burada kalmaz, memleketin sivil - asker bütün sektörünü tesiri altına alır. Bir memlekette ortam bozulduğu zaman yalnız sivil ortam bozulmuyor, askerî ortam da beraber bozuluyor. Silâhlı Kuvvetlerle, Silâhlı Kuvvetlerde vazife görenlerle sivil sektörde vazife görenleri çelik duvarla birbirinden ayırmak imkânı yoktur. Onun için arkadaşlarımdan çok rica edeceğim; Hükûmete diledikleri kadar söylesinler, en ağır tenkitleri yapsınlar, "çilemizdir" der, ona katlanırsın. Katlanamayan bu vazifeyi üzerine almaz. Ancak çok dikkat etmemiz, hâlâ dikkatli olmamız lâzım gelen bir nokta; kabuk tutmuş, fakat henüz tamamen kurumamış olan yaraları kaşıyacak şekilde beyanlar yapmamak, davranışlar da bulunmamak lâzımdır.

ÖZER ÖLÇMEN (Konya) — Tehdit mi ediyorsunuz.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Maalesef son zamanlarda bu türlü beyanlar ve bu türlü davranışlara rastlanmaktadır. Bunlar iyi sonuç vermiyor, kimseye yararlı olmuyor. Arz ettiğim gibi, biz Hükûmet olarak kimsenin rakibi değiliz. Ben şahsan kimsenin rakibi değilim, önümüzdeki seçimlere girecek değilim. Beni kötölemek,

hiç kimseye oy kazandırmaz. Partilerin birbirleriyle oy rekabeti için birbirlerini kötüleme yarışına girmeleri de bence henüz erken. Normal zamanında olmasını çok arzu ettiğimiz seçimleri, şimdiden girişilmiş olan bu türlü davranışlar, korkarım ki, yaklaştırmaz. Yaklaştırmak arzuları da var. Korkarım ki, yaklaştırmaz, onun için samimî içtenlikle arkadaşlarımdan ricam, 12 Mart Muhtırasına niçin geldik, 12 Mart Muhtırası niçin verildi, 12 Mart Muhtırası nedir, tesiri ortadan kalktı mı, devam ediyor mu? Bu konular üzerinde sıkıyönetim niçin devam ediyor gibi, az önce arz ettim; Sıkıyönetimi niye arzu etmemize rağmen kaldıramıyoruz... Yani memleketimiz normal şartlar içinde her türlü siyasi mücadelelere, her türlü siyasi davranışlara elverişli bir ortama, inşallah 1973 seçimlerine giderken, gittiğimiz zaman gelmiş olacaktır. Ama oraya selâmetle varmamızı sağlamak yalnız hükümetin davranışı ile yalnız hükümetin isteği ile olmaz. Bütün arkadaşlarımızın bütün siyasi parti ileri gelenlerinin, liderlerinin aynı davranış ve aynı anlayış içinde yardımcı olmalarıyla mümkün olur.

Büyük Meclisi saygılarla selâmlar, Sıkıyönetimin iki ay daha uzatılması yolunda karar vermenizi rica ederim.¹⁶ (*A.P. ve M.G.P. sıralarından alkışlar*)

¹⁶ TBMM Birleşik Toplantı 11. Toplantı Yılı, Cilt 11, Birleşim 6, Sayfa 214-218

10 Şubat 1972 Perşembe**1972 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı Üzerinde Yaptığı Konuşma**

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye) — Sayın Başkan, Yüce Senatonun değerli üyeleri;

10 gündür geceli gündüzlü çalışarak, Devletimizin 1972 yılı Bütçesini, olumlu eleştirilerinizle daha iyi bir tarzda uygulama imkânını sağladınız. Hükümet adına sözlerime başlarken, Yüce Senatoya yürekten teşekkürlerimi arz etmek isterim. Partileri adına 1 Şubat gününden şu ana kadar konuşan Sayın sözcülerle, kişileri adına konuşan değerli senato üyeleri, Devlet hayatının her konusuna derinliğine değindiler. Konuşmalarında Hükümeti teşvik edici sözler yanında, acı eleştiriler de oldu. Biz bunların hepsini aynı saygı ve aynı değerlendirmeye kabul ettik. İçinde bulunduğumuz çok partili parlamento hayatının icaplarından saydığımız bu davranışlar karşısında, yüksünmedik.

Bütçe, dünyada parlamentonun doğumuna vesile olan bir tasarruftur. Parlamentolar, en titiz dikkatleri bütçe üzerinde gösterirler. Temsilcisi oldukları vatandaşların kaynaklarını israf ettirmemek için ellerinden gelen gayreti sarf ederler. Hükümetler ne kadar iyi niyetli olursa olsun, elbette, doğrudan doğruya halkın içinden gelen vatandaşla her gün temasta olan parlamento üyeleri kadar, halkın günlük ihtiyaçlarını, ıstıraplarını ve dileklerini yakından takibedemezler. Bu bakımdan Sayın senatörlerin, zaman, zaman, bir bakıma insafsızlıkla vasıflandırılabilir olan konuşmalara kadar gitmiş olmalarını da, bu anlayış içinde görevin tabii bir sonucu olarak görüyoruz.

Üzerinde en çok durulan konu, Devletimizin israf içinde olduğu konusudur. Biz de bu nokta üzerinde gereken önemle durmaktayız. Verdiğimiz ödenekleri azamî tasarruf zihniyetiyle kullanacağımıza inanmanızı rica ediyoruz.

Bütçe, Karma Komisyona geldiği andan beri, bu tasarruf ve israf konusu üzerinde aralıksız her gün, her bütçe vesilesiyle durulmuştur. Komisyon, sonunda Bütçe Kanununa eklediği 69'uncu madde ile Hükümeti giderlerde %10 kısıntı yapmaya mecbur etmiştir. Gelirler imkân verdiği takdirde bunun %8'e indirilmesine imkân vermiştir. Bu, Hükümet için zorunlu bir maddedir. Hükümet bütün iyi niyetiyle ve ciddiyetle bunun üzerine eğilecek, elbette ki, Parlâmentonun emri yerine gelecektir. Ancak, şunu da ilâve edeyim ki, yatırımları kısımadan, yatırımlardan fedakârlık etmeden bütçeyi uygulamak başlıca amacımızdır.

Bu sene bütçedeki yatırımlar küçümsenecek bir miktarda değildir. Tersine planlı kalkınma dönemimizde, planın ve 1972 programının gereklerini göz önünde tutarak tespit edilmiştir. Bütçe Millet Meclisinde de görüşülüp kesinleştiği zaman, gene Yüksek Planlama Kurulunda uzmanlarla birlikte toplanılarak, bütçenin son aldığı şekil içinde, yatırımlara dokunmadan bütçenin nasıl uygulanabileceğinin bilimsel açıdan gözden geçirileceğine emin olabilirsiniz.

Sayın senatörlerin üzerinde durduğu diğer bir konu da hayat pahalılığı konusudur. Bu konu aylardır hep cephesinden incelenmektedir. Burada hayat pahalılığı konusunda, bunun sebepleri ve neticeleri üzerinde tekrar durarak tartışma konusuna denmek istemiyorum. Yalnız, dün burada Ticaret Bakanımızın da söylediği gibi, Hükümet hayat

pahalılığı ile ciddî bir mücadele içindedir ve şimdiden bunun neticeleri alınmaya başlanmıştır. Son ayda hayat pahalılığının artış hızı azalmıştır. Bu alandaki tedbirlerimiz devam edecektir. Önümüzdeki aylarda hayat seyrinin, hayat pahalılığının tabii sayılacak akışına dönmüş olacağımızı kuvvetle ümit etmekteyiz.

Burada, az önce grupları adına mütalâalarını beyan eden Sayın sözcülerin bugün gündelikleri bazı konulara da temas etmek isterim.

Bazı sözcüler, aradan 10-11 ay kadar zaman geçtiği halde Hükümetin kendisine hedef olarak aldığı noktalardan çok uzakta bulunduğunu işaret ettiler. Ben bu fikre müsaadenizle iştirak etmiyorum. Hükümet 11 aya yakın zaman içinde çok iş görmüştür. Anayasa değişikliği bir strateji hatası değildir. Anayasayı değiştirmiş olmasaydık, toprak reformu yapamazdık. Anayasayı değiştirmiş olmasaydık, Sıkıyönetim kalktığı zaman, anarşistlerin ve tedhişçilerin, Türk Milletini içinden parçalayıp bölmek isteyenlerin eylemlerine engel olacak kanunları çıkaramazdık. Bu kürsüden ifade etmekle mutluyum; az önce Bakanlar Kurulundan çıkıp buraya gelirken, bu alanda 7 kanun tasarısını Bakanlar Kurulu kabul etti ve Yüce Meclise gelmek üzeredir.

HALİL ÖZMEN (Kırşehir) — Bravo!

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Huzurunuzda 10 aydır Yüce Parlamente'ye sunmuş olduğumuz kanun tasarılarını birer birer saymaya kalkarsam, eminim ki, (gözden kaçıyor, unutuluyor) siz de hayret edersiniz. Bunu, yalan günlerde bir vesileyle bütün memlekete ilân edeceğim.

Siyasî Partiler Kanunundan tahsisen bahseden arkadaşımız oldu. Bugün Bakanlar Kurulundan çıkan kanunlardan bir tanesi de Siyasî Partiler Kanunudur.

Üniversite Personel Kanunu eleştirildi. Yani, üniversite öğretim üyelerine ve yardımcılara bir ayrı kanunla avans verilmesi eleştirildi. Bunun, Üniversiteler Reformu Kanununun Yüce Parlamente'ye gelmesini geciktirdiğine işaret edildi. Bu doğru değildir arkadaşlar. Üniversiteler Kanunu da hazırdır. Pazartesi günü Bakanlar Kurulunun yapacağı toplantıyı bu kanunun görüşülmesine hasredecektir. Bu kanun da önümüzdeki hafta sonunda Yüce Parlamente'ye takdim edilecektir.

Tüm eğitim reformu, (ki, ben Üniversiteler Kanunundan da daha fazla, tekrar ettiğim gibi, ona önem vermekteyim) ilkokuldan itibaren ortaokul sistemimizi de üretime yönelik bir kültür eğitimi sistemi haline sokma teşebbüsü; o da 10 aydır yapılan çalışmalar ve daha evvelce yapılmış olan çalışmalardan da istifade ederek olumlu bir merhaleye gelmiştir. Ümit ediyorum ki, ay sonunda o konudaki kanun tasarısı da Yüce Meclise sunulacaktır.

Sırası gelmişken Toprak Reformu Ana kanun tasarısından da bahsedeyim. Komisyon öğleden evvel, öğleden sonra ve gerektiği zaman gece de çalışmak suretiyle Toprak Reformu Kanununun maddelerinin dörtte üçüne kesin şeklini vermiştir. Kalan dörtte birini de önümüzdeki hafta sonuna kadar bitirmek vaadini bana göndermişlerdir. Toprak Reformu Ana kanun tasarısını da Şubat ayı sonunda Yüce Meclise sunmuş olacağız.

Görülüyor ki arkadaşlar, Hükümetin asayiş konusunda, reformlar konusunda hiçbir şey yapmadığını söylemek gerçeklere uymamaktadır. Ele aldığımız Üniversiteler Kanunu, Eğitim Sisteminde Reform Kanunu, Toprak Reformu Kanunu bir gün oturup, sabahdan akşama kadar çalakalem yazılarak meydana getirilecek kanunlar değildir.

Birinci Erim Hükümeti kurulduğu andan itibaren, milletlerarası uzmanlardan da faydalanarak çeşitli komisyonlarda, çeşitli kademelerde Toprak Reformu ön Tedbirler tasarısı ve Toprak Reformu ana tasarısı üzerinde, konunun önemi ile orantılı, ciddi çalışmalar yapılmaktadır. Ben, daha ziyade bu reform tasarısının 10 ay gibi bir zamanda hazırlanmamış olmasını eleştirenlere müsaadenizle hayret ediyorum. Bu toprak reformu en azından 1936 yılından beri çeşitli zamanlarda Devlet adamlarımız tarafından ele alınmış, işlenmiş, tekrarlanmış, fakat bir türlü başarılamamış bir iştir. 10-15-20 senede başarılamamış bir işe biz 20 ay da istemiyoruz, nihayet 10-11'nci ay içinde, arada Hükümet değişikliği oldu, buna rağmen Toprak Reformu tasarısını bu ay sonunda huzuruza getirmek fırsatını bulmuş oluyoruz.

Arkadaşlar, bizim Hükümetimizin tabii bir alışılmamış bünyesi var. Biz Parlamentoda hiçbir partiye dayanmıyoruz. Bizim partimiz yok, dışarıda gazetemiz de yok; ancak bütün partilerin memleketin içinde bulunduğu ortamı göz önünde tutarak 12 Martı göz önünde tutarak bizi desteklemeleri, bize yardımcı olmaları, bizi teşvik etmeleriyle başarı kazanabiliriz. Yoksa bu olmadığı zaman Hükümet havada kalır.

Sayın Ataklı, Hükümetin 12 Marttan önceki kalıntıları temizleyecek yerde onlara dayandığı gibi bir mütalâa söylediler. Arkadaşlar bu konuda açık olalım. 12 Mart muhtırasını ben vakit buldukça tekrar tekrar okurum. 12 Mart muhtırası 2'nci maddesi ile demokratik bir Hükümet kurulmasını ve demokratik usullerle çalışmasını istemiştir. Bir Parlamento olacak, o Parlamentoda partiler olacak ve Hükümet, o partilere dayanmayacak, bu nasıl şeydir? Açık olalım. Parlamento varsa Parlamentoda partiler vardır ve partilerin önemi de Parlamentodaki sayılarına göre sıralanır. Ben ilk günden itibaren Parlamento ile çalışmayı büyük bir şeref ve vazgeçilmez bir şart saydım. Parlamentodaki partilere istinadedeceğim. Ya ne yapacaktık biz yani? Sabahleyin Hükümetten her gün emri yevmiyi çıkarıp "Bugün bu kanunları istiyorum, yarın şu kanunları istiyorum" diye Parlamenteoya emri yevmiler mi gönderecektik? Elbette Parlamento ile Parlamento dediğiniz zaman da partilerin idarecileriyle, yöneticileriyle, liderleriyle görüşerek; onların, programları ayrı, programlarında birbirinden çok ayrı, birbirine zıt noktalar var, o noktalar üzerinde görüşleri aynı noktada birleştirmeye çalışarak yürütecektim; başka yolum var mıydı benim? Bunu yapmanın, bir gün bu kürsüden bana kusur olarak ileri sürüleceğini doğrusu hiç düşünmemiştim. Hem Parlâmento olacak, hem demokrasi olacak, hem de Hükümet, Parlamenteoyu hesaba katmayacak yahut Parlamentodaki çoğunluğu hesaba katmayacak, ya ne yapacak, azınlıklı mı çalışacak? O zaman kanunlar buradan nasıl çıkacak? Benim demokrasi anlayışım, Parlamento anlayışım, af buyursunlar bu mantığı takibedemiyor.

Anayasa değişikliği, demin de söylediği gibi, asla bir teşhis hatası olmamıştır, asla bir strateji yanlışlığı olmamıştır, Anayasa, Büyük Parlamenteonun tasvibi ile ve Parlamentodaki üyelerin 2/3'ünün oylarıyla değişmiştir. Bunu Anayasa değişikliği burada görüşülürken de söyledim. Değerli Millî Birlik Grubundan konuşan bazı değerli arkadaşlarım, Anayasa değişikliğini benim eserim olarak söylediler, takdim ettiler. Bu şeref bana çoktur. Bu Yüce Parlâmentonun eseridir. 2/3 çoğunlukla bir eseri bu Parlamento kabul etmişse, belki ben teşebbüsü almakla Parlâmentonun düşüncelerini önden sezmiş olmak gibi bir hizmette bulunmuş olabilirim.

Açık olalım; demokrasiye inanıyorsak, Parlamenteolu seçime dayanan demokrasiye inanıyorsak onu sonuna kadar takibedelim, ikna metodunu, anlaşma metodunu,

karşılıklı fedakârlıklarla uzlaşma metodunu terk ettiğimiz zaman, Parlamentoyu inkâr etmiş oluruz. Bu, dünyanın her yerinde böyledir. Parlâmentoların anası sayılan, kaynağı sayılan İngiltere’den başlayın, dünyanın öbür ucuna kadar nerede Parlamento varsa orada uzlaşma vardır, orada anlaşma vardır. Parlâmento olmadığı zaman o rejimler belli, adları da belli. Onlar bazı şeyleri çabuk yaparlar, ama onların hataya düşmeleri de o kadar çabuk olur. Burada değerli arkadaşımın kötü liderlik örneği olarak zikrettiği uğradığı akıbette bizim de çok üzüntü duyduğumuz dostumuz bir memleketin, neden bu akıbete uğradığı derinliğine tahlil edilirse, eğer halka dayanan, seçime dayanan bir Parlâmento ile çalışmış olsaydı, hatalarını suç derecesine vordırmadan önlemek imkânı bulunurdu ve belki o memleket de bu akıbete uğramazdı. (*“Bravo” sesleri*)

Arkadaşlar, bu vesile ile bir noktaya daha işaret etmek isterim. Bu kürsüden bazı sözler sistemli olarak sık sık tekrar edilmekte: “Erim Hükümeti itibarını yitirmiş.” Kimin nezdinde? Onu söyleyen arkadaşımın nezdinde belki. Erim Hükümeti bu Parlamentonun nezdinde itibarını yitirdiği gün; bir gün değil, bir saat yerinde durmaz arkadaşlar. Duramaz, durmayı kabul etmez. Bunun tecrübesini yaptık. Binaenaleyh bunu söylemek bir propaganda değerini haizdir. Çünkü söyleye söyleye, gerçek olmasa da bazı çevrelerde yer edebilir.

Bunungibi, “12 Mart Muhtırasını veren Silâhlı Kuvvetlerin, Hükümetin başarısızlığında rolü yoktur, bu başarısızlığı onlara yüklemek insafsızlıktır” denilmekte. Kim yüklüyor onlara? Dikkat ediliyorum, bu söz ihtimamla tekrar ediliyor. Benim ağzımdan bir defa çıkmış mıdır; “Ne yapayım ben, Silâhlı Kuvvetler böyle istiyor da böyle yaptım” diye bir söz benim ağzımdan çıkmış mıdır? (*“Yok” sesleri*) Bu söz bir defa çıkmamıştır arkadaşlar. Silâhlı Kuvvetleri tenzih ederim. Silâhlı Kuvvetler 12 Mart Muhtırasını vermiş, bir istekte bulunmuş, bir yol göstermiş, o andan itibaren bir daha hiçbir müdahalede bulunmamıştır. Elbette ben Parlamento ile Parlâmento liderleriyle, parti yöneticileriyle görüştüğüm, onların düşüncelerini öğrendiğim, kendi düşüncelerimi onlara söylediğim gibi, 12 Mart Muhtırasına imza koyanlarla da vazife dolayısıyla temastayım ve Silâhlı Kuvvetlerin görüşlerini onlardan öğrenmeye çalışmaktayım. Ya, onları bırakıp da kimden öğreneyim, Sayın Ataklı’dan mı öğreneyim, arkadaşlarından mı öğreneyim? (*“Bravo” sesleri, alkışlar*)

“Reform görüntüsü veren tedbirler” diye ifade edilmiştir. Arkadaşlar, ben kendimi ve Hükümetteki arkadaşlarımı bundan tenzih ederim, biz aldatmacaya çıkmadık. Biz reform yapıyoruz, getirdiğimiz tasarılar reform tasarılarıdır. Bu tasarıları madde madde, hüküm hüküm eleştirmek lâzım. Umumî yuvarlak laflarla “reform görüntüsü veren tasarılar” demek hiçbir şey ifade etmez, işte Toprak Reformu Ön Tedbirler tasarısını getirdik, komisyonda, buyurun tetkik edin, neresi reform görüntüsü veriyor, neresi reform değildir? Maden Kanunu tasarısını getirdik, Boraksı devletleştiriyoruz, linyitleri, büyük linyit ocaklarını devletleştiriyoruz. Bu vesile ile söyleyeyim, gelecek sene ısınma için yakıt sıkıntısı bu tedbirlerle sürati katiyede bertaraf edilecektir.

Hani ya “İngiltere Kraliçesi buraya gelmiş de bize (Boraks devletleşmesin) diye telkinde bulunmuş da, onun için Boraksı devletleştirmekten vazgeçmişiz.” Dost ve müttelik bir Devletin Hükümdarını tenzih ederim; asla uzaktan yakından bu konuya temas olmamıştır. Boraksın devletleştirilmesi için tasarı Yüce Parlamentodadır; yalvarıyorum, rica ediyorum, biran evvel öncelikle bu tasarının kanunlaşmasına yardımcı olunuz. Bunun gibi her gelecek tasarı, bizim inancımıza göre reform tasarısı olacaktır. Eleştirilerinize; mükemmelleştirmek için yapacağınız tenkidlere açıktır.

Arkadaşlar, bu edebiyat ile yürürsek, işte o zaman memleket normal şartlara dönemez.

Memleketin normal şartlara dönmesini istiyorsak, elde kesin, ilmen, aklen izah edilebilecek aksine deliller olmadan ne Hükümeti, ne başkasını suçlamaktan vazgeçmeliyiz. Mazideki tenkid edilecek politika tutumlarından biri de, mesnedi olmadan yapılan suçlamalardır. Bu suçlamalardan vazgeçmek lazımdır.

Değerli arkadaşlarım, uzun çalışma devresinden geliyorsunuz, yorgunsunuz, sözlerimi fazla uzatmak istemiyorum. Özetlemek için şunları bir kere daha yüksek huzurunuzda tekrar etmek istiyorum.

Verdiğiniz ödenekler azamî tasarruf zihniyeti ile kullanılacaktır.

Yatırım programlarını aynen gerçekleştirmeye çalışacağız.

Ekonomide istikrarın bozulmamasına gayret edeceğiz.

Hayat pahalılığı ile başlattığımız mücadeleyi aralıksız sürdüreceğiz.

Memleketin kalkınması ve savunması ile ilgili konular, öncelikle bizi meşgul eden konular olacaktır.

Ordumuzun silâh gücünü artırmaya çalışacağız.

Başta NATO olmak üzere ittifaklarımıza samimiyetle bağlı kalacağız.

Arkadaşlar, burada bir noktaya temas etmeliyim.

Dünyada dehşet dengesi var diye sırtımızı dehşet dengesinin rehavetine terk edemeyiz. Bize, büyük güçteki devletlerden biri saldırırmış. Ya bizim sınırlarımızı çeviren küçük ve orta güçteki devletlerden biri saldırırsa, ona ne yapacağız? Bugün dünyada De Gaulle çok iddialı idi, Fransa dahil, hangi devlet bütün silâhlarını kendisi yapıyor? Daima bu kulaklarla duydum; “Amerika’nın nükleer savunma şemsiyesi olmadan Avrupa ayakta duramaz” diye. Komşu devletlere göz gezdiriniz. Bulgaristan, Yunanistan, Suriye, Irak... Bunlardan hangisi kendi imkânlarıyla silahlıyor ve biliyor musunuz bunlar nasıl tırnağından dişine kadar silahlıdır? Biz bunların karşısında “Dehşet dengesi var, bu denge bozulmaz, rahat edelim” diyebilir miyiz?

Bütün diplomasi tarihi, bütün askerlik tarihi şunu söyler; “Siyasî kuvvet dengesi ve askerî kuvvet dengesi boşluğa tahammül edemez, boşluk gördüğü yeri doldurur.” Biz burada NATO’dan çıkarsak, NATO ile silahlanmaktan vazgeçersek, biz üçüncü devletiz diye yalnız kalırsak ne olacak? Bugün kalkınmaya sarf ettiğimiz kaynakların hepsini, tamamını; ordumuzun küçültülmüş, altı tümene indirilmiş olduğunu farz edin, milyarları bir hesabedin, ordumuzun Kara, Hava, Deniz Kuvvetlerini bugünkü seviyesinde tutmak için şu 20 milyar yatırıma ayırdığımız paranın tamamını ayırsak acaba kâfi gelir mi?

Şu halde 1945’ten, İkinci Cihan Harbinin ertesinden itibaren Türkiye’nin bugüne kadar takibettiği politika için, müttefik olsun, dost olsun tarafsız olsun bizim dışımızdaki politikacılarla, Devlet adamlarıyla, devletler münasebetleriyle meşgul politikacılarla kiminle konuşsanız hepsi yalnız ve yalnız takdir söylüyorlar, Türkiye’nin takip etmekte olduğu politikayı takdir ettiklerini söylüyorlar. Kim? Fransa Savunma Bakanı Debre ki, Fransa’da NATO teşkilâtından çıkmanın şampiyonu idi. Bizim durumumuz başka, sizin durumunuz başka diyor.

Binaenaleyh, bu Hükümet yüksek tasviplerinizden emin olarak NATO ittifakına, dostluklarına sadık olacaktır; fakat bu hiçbir zaman bir kışkırtma politikası olmayacaktır. Bizim kimseye karşı çevrilmiş bir niyetimiz yoktur, kimsenin toprak bütünlüğünde gözümüz yoktur, kimsenin bağımsızlığında gözümüz yoktur, kimsenin içişlerine karışmak emelimiz yoktur, kimsenin rejimi ile uğraşmayız; ama aynı şartlarla bize karşı da riayet edilmesini isteriz. Buna riayet eden büyük - küçük her devletle, sonsuz iyi niyetle, iyi komşuluk yapmaya hazırız ve zaten yıllardır bu şekilde devam etmekteyiz.

Sıkıyönetim kalktığı zaman, anarşistlerin ve tedhişçilerin kendileri için bu memlekette devamlı sıkıyönetim varmış gibi sivil idare ve adliye mahkemeleri tarafından takip altında bulunduracak şekilde kanunları Yüce Parlâmentoya getirmekteyiz. Bugün Bakanlar Kurulunda kabul ettiğimiz 7 tasarıdan bir tanesi de Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda yapılan değişikliktir. Fransa, Cezayir harbi esnasında bu eylemcilere karşı devlet güvenliği mahkemesi divanı kurmuştu. Biz, oraya gitmiyoruz; mevcut mahkemelerimizden birini ihtisas mahkemesi olarak bu nevi suçlara tahsis ettik ve çabuk netice almak için de Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununda gerekli değişiklikleri Yüce Parlâmentonun tasvibine sunuyoruz.

Arkadaşlar, Türkiye'nin içinde bulunduğu parlamenter rejim de şartlar ne olursa olsun, içeride ve dışarıda şu bilinmek lazım: Hiçbir hükümet, Türkiye'de, Türkiye'nin içinden fethedilmesine yarayan örgütlerin serbest faaliyette bulunmasına, Türk Milletinin bölünmesine müsaade etmeyecektir. Bunun için gerekli tedbirler ne olmak lazımsa, onları Hükümet bulacak, Parlâmentoya sunacak ve Parlâmentonun da tasdik edeceğinden emin bulunmaktayız.

Bütün bunları, hukuk devleti düzenine dokunmadan yapacağız arkadaşlar. Burada Anayasa değişikliklerini savunurken söylediğim gibi, yaptığımız Anayasa değişikliklerinden sonra kendine hukuk devleti diyen ve öyle olan Batının en ileri hukuk devletlerinden hiçbirinden geriye düşmedik. Meydan okudum ben, burada da, dışarıda da. Paris'e gittiğim zaman, Paris'teki o malûm örgütler, Almanya'dan da bindirilmiş kuvvet getirerek nümayiş yapmak istiyorlardı. Kendileriyle açık, serbest karşılaştım ve sordum: Senin memleketinde bir yabancı başkonsolosu kaçırıp öldürenlere ne yaparsınız siz? Serbest mi bırakırsınız, gezdirir misiniz? Nedir kanunlarınız? Bizimkinden hafif değil. Bunu yaptık biz ve tekrar ediyorum; biz Avrupa Konseyi üyesiyiz, İskandinav memleketleri gayet hassastırlar, İsveç, Norveç, Danimarka, Hollanda bu konularda gayet hassastırlar. Her gün, gün aşırı, her hafta bu memleketlerin parlâmentolarında -aşırı solcu demeyeyim- bazı milletvekilleri kalkıyorlar, Türkiye'deki durum ne olacak diye dışişleri bakanlarına sual soruyorlar. Dışişleri bakanı çıkıyor; Türkiye'de anormal hiçbir şey yoktur, Türkiye bizim müttefikimizdir, Avrupa Konseyi üyesidir, Türkiye'de hukuk devleti vardır, Türkiye'de demokrasi vardır cevabını veriyor. Demek ki, bizim yaptığımız değişiklikler ve bizim tatbikatımız o memleketlerin standardından bizi geriye düşürmemiştir. Ben, bunları burada söylüyorum, öyle bir telgraf geldiği zaman, haber geldiği zaman şu cevabı veriyorum. Sefirimiz gitsin, konuşsun, ne izahat istiyorlarsa versin. Sordukları zaman, hiçbir şey yok, Parlâmentodur. Kendi başına bir milletvekili çıkıyor, bunu söylüyor. Türkiye bizim gibi bir memlekettir, bizim gibi bir Devlettir. Aldığımız cevap budur.

Bu itibarı, bu düzeni muhafaza, ederek, üyesi bulunduğumuz medeniyet ailesi içinde memleketimizi maruz kaldığı -her zaman tekrar ettiğim- komplodan selâmete,

Hükümet ve Parlâmento bir arada, elbette Silâhlı Kuvvetler de vazifeleri başında olarak çıkacaktır. Bundan zerre kadar kimsenin şüphesi olmasın.

Normal demokratik aşamaya gelmek, biliyorum ki, bu Parlamentoda herkesin içten arzusudur. Hükümetiniz işbaşında bulunmasının sebeplerinden biri olarak da, bu hizmeti başarabilmeyi saymaktadır, buna çalışmaktayız. Bu hedefe vasıl olmak için Hükümetin gayreti yetmez. Siyasî partiler, bugünkü aşamada çok olumlu bir merhalede Hükümete yardımcı olmaktadır. Şimdi beni partilerin liderleri tazyik ediyor; asayişle ilgili kanunları getir, reformla ilgili kanunları getir, Meclisler yaz tatiline girmeden evvel hepsini çıkarmak bizim boynumuzun borcu olsun, diye. Hükümet de gördüğü bu teşvik karşısında, gece gündüz çalışarak bu reform kanunlarını, belli başlılarını bu ay içinde; bu ay yetmediği takdirde meselâ belki malî idaredeki reform hususundaki tedbirleri Mart ayı içinde yüce huzurunuzla getirilecektir.

Senatonun pek değerli üyeleri, Hükümet adına, arkadaşlarım ve kendim adına, Senatonun 1972 yılı Bütçesini memleketimizin hayrına mükemmelleştirmek için, Hükümeti uygulamasında uyarmak, aydınlatmak için sarf etmiş olduğu gayretler, emin olunuz ki, semeresiz kalmamıştır ve semeresiz kalmayacaktır. Şükranlarımı arz ederim.

Saygılarımla.¹⁷ *(Sürekli alkışlar)*

¹⁷ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi 11. Toplantı Yılı, Cilt 3, Birleşim 34, Sayfa 409-414*

29 Şubat 1972 Salı

1972 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı Üzerinde Yaptığı Konuşma

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

1972 yılı Bütçesinin tümü üzerinde ve bakanlıklar ve daireler bütçelerinde partilerin Sayın sözcüleri, değerli kişisel görüş sahipleri düşüncelerini söylediler. Bunlara ayrı ayrı cevap vererek vaktinizi alacak değilim. Maliye Bakanı ve öteki bakan arkadaşlarım, sırasında ve yerinde bu tür izahları yaptılar, cevaplar verdiler.

Ben, yurdumuzun malî, ekonomik ve sosyal yaşantısı ve durumu üzerinde 1972 yılı Bütçesi vesilesiyle ileri sürülen görüşlere, bunların yanında resmî kaynaklara ve rakamlara dayanan bir görüşle gerçekleri ortaya koymaya çalışacağım.

Ayrıca, iç ve dış politikamızın belli başlı konuları üzerinde bilgi vermeye çalışacağım, politikamızı açıklayacağım.

Değerli arkadaşlarım, Türkiye'nin olağanüstü bir kalkınmaya ihtiyacı her zaman vardır. Türkiye, komşuları ve Avrupalı ortakları ile arasındaki mesafeyi kapatmaya mecburdur.

Ayrıca, artan nüfusunun hakkını vermek, geçmişin adaletsizliklerini tamir etmek zorundadır. Bu görev Devlete Anayasasıyla verilmiştir.

1969 ve 1970 yıllarında yavaşlayan yatırımlar plan hedeflerinden uzaklaşmıştır. Bütçe -Plan ve Bütçe Karma Komisyonu üyelerine dağıtılan Devlet Planlama Teşkilatı 1166'ya 327 sayılı dokümanda bu açıkça görülmektedir. Hem plan hedeflerinden sapmayı karşılamak, hem de Türkiye'mizin yarınını güvenlik altına almak için Türkiye olağanüstü bir kalkınma seferberliğine muhtaçtır.

Bu zorunluluğun tanınmaması birçok buhranların temelinde yatan nedenler arasındadır. Hükümetlerimizin her iki Programı da açıktır. Bunları bir tarafa bırakıp, garip sıfatlar takarak çabalarımızı kötülemek doğru değildir.

Biz, Cumhuriyetin kurtardığı millî değerleri yüceltmek için kalkınmayı hızlandırmak istiyoruz. Bunlar için de belli reformlar lâzımdır. Hem hızlandırılmış kalkınma, hem de reformlar 10 yıldır bize ışık tutan Anayasanın açık seçik hükümleri arasındadır. Anayasanın başlangıcını -ikinci kısmının üçüncü bölümünü- okumak bunu teslim için yeter.

Hükümetin Programı da İkinci Beş Yıllık Plana göre hazırlanan 1972 programı da, 1972 bütçesi de meydandadır. Bunlar 1966 yılında kabul olunan plana, reformlar ise; demokratik Anayasamızın emirlerine göre ortaya konulmuştur.

Hükümet, 10 yıldır plan ve programlarda yer alıp da bir türlü yapılamayan, yapılamadıkça yapılması güçleşen, güçleştikçe plan uygulamasını aksatan reformları ele almıştır. Bunlar Anayasanın emirleridir. Böyle olduğu için planlara girmiştir. Üçüncü Beş Yıllık Plan ve stratejisinde de konu böyle ele alınacaktır.

Şunu da söyleyeyim ki, yalnız bunları bir belgede sıralama yetmez. Uygulamak için içtenlikle işe girmek lâzımdır.

Planların öncelik mi, alternatif mi getirdiği konusunda tereddüde yer yoktur. Planlar bir repertuar, içinden herkesin beğendiğini seçip alacağı bir tutam değildir. Alternatifler, Planlama Teşkilâtı tarafından önerilir, bunlardan birini Hükümet seçer, Meclise getirir, kabul olununca o artık plan olur; plan repertuarı değil. Ona riayet, onun bütünlüğünü korumak, Anayasamızın bir gereğidir.

Plan alternatiflerinin nasıl Devlet planı haline geleceğini de 77 sayılı Kanun tespit eder.

Yatırımlar, 1969 yılından sonra düşmeye başlamış, sanayide katma değer 1968-1969 ve 1970 yıllarında düşmüş; 1970 yılında %2,5 olmuştur. Tüketim harcamaları hedeflerini aşarak tasarruf marjına olumsuz etkiler yapmıştır.

1971'de ithalât, özellikle yatırım maddeleri ithalatı hızla artarak, 1 milyar 171 milyonu bulmuş, sınaî gelişme %9'a yaklaşmış, 1972'de de %12'yi bulması planlanmıştır.

Bakırdaki, petroldeki üretim düşüşü, öteden beri bilinmeyen bir gerçek değildir. Eskiden işlenen kaynaklar gibi, düşük tenörlü cevher ve verimi azalan kuyular işlenmek zorunda kalındığı için, verim düşmektedir.

Cıva üretimi, 1970-1971'de seviyesini muhafaza etmiştir. Konya'daki tesis %37 üretim artışı kaydetmiştir.

Boraksta %19, asitborikte %5, kolomanitte de %2 artış vardır. Aliğa rafinerisinde dört yıllık bir gecikme vardır. 1971 bütçesinde bu kompleksin tümü için biz 10 milyon lira bulduk. 1972 bütçesinde o teşebbüse, ünite adı tasrih ederek 56 milyon koyduk.

İthalât ve ihracatta olumlu gelişmeler görülmektedir. Pamuktan 1970 yılında 340.000 ton mukabilinde 173,2 milyon dolar elde edilmiştir. 1971'de daha az, yani 312.000 ton pamuktan 193 milyon dolar sağlanmıştır.

1972 yılı Ocak ayında da pamuktan gelen döviz, evvelki yılın aynı ayına nazaran, yaklaşık olarak bir kat daha fazladır.

Bu sonuçları, iyi bir fiyat politikası izlenmesine borçluyuz. Böyle olmasa idi, alivire yoluyla 80 küsur sentlik pamuğumuzu, 50 sente satmak durumunda kalacaktık.

Enfrastrüktür konusunda benim söyleyebileceğim bütün sektörlerdeki gelişmelerin hızlandırılarak devam ettirildiği, müzmin aksaklıkların giderilmesi azmiyle çalışıldığıdır. Kamu yatırımlarındaki %30'u geçen artış da bu azmin en açık ifadesidir.

Meselâ: Ulaştırma, Edirne - İskenderun sürat yolu için konulan ödenek, bu yıl her yıldan fazladır. Bu yol üzerindeki Pozantı dar boğazı, 1972 yılında özel bir yer almaktadır.

Aynı şeyi hava meydanları için de söylemek mümkündür. Programda yer alan ödenğin hacmi, az önce söylediğim gibi, bu yılki yatırımcı tutumumuzun örnekleridir.

Enerji sektörü, demir-çelik sektörünün başarısı, üç yıl gecikmeli kömür havzası projesi, Divriği demir konsantrasyon ve pellet projesi, dört yıl gecikmeli Aliğa rafinerisi, iki yıl gecikmeli İskenderun üçüncü demir-çelik tesisi, Seyitömer birinci ve ikinci üniteleri, Oymapınar, Hasan Uğurlu, Keban, Gökçekaya barajları ve Hidroelektrik santralleri gibi büyük projelerin gerçekleştirilmesine bağlıdır.

Bu yılki programda ve bütçede bunları bitirmek ve hızlandırmak üzere yeteri kadar ödenek teklif edilmiştir.

Seyitömer III ünitesinin ihalesi yapılmıştır. Ayrıca dördüncü demir-çeliğın, alüminyumun, yeni bir rafinerinin, petro-kimya ve gübre komplekslerinin ikmalı, deniz ticaret ve hava filolarımızın takviyesi 1972 yatırım programımızın başlıca hedefleri arasındadır.

Geri kalmış çevrelere verdiğimiz önemi belirtmek için şunu söyleyebilirim: Türkiye'miz bir bütündür ve bu bütünün içinde geri kalmış yurt parçaları vardır. Bunlar yalnız Kuzey veya Güneydoğuda değil, 1972 programında gösterildiği gibi, Edirne ve Burdur'dan Kars ve Hakkâri'ye kadar, yurdun her yanına dağılmıştır. Bunların sorunlarını öncelikle ele almak üzere Devlet Planlama Teşkilâtında ayrı bir daire kurulmuştur.

Ayrıca, sanayileşme yoluna girmiş olanlar dışında bulunan illerimizdeki malî ve maddî kaynakları yatırıma yöneltmek için köklü çalışmalara başlanmıştır. Buna, toplu halk ve işçi tasarruflarını değerlendirme projesi adını verdik, il planlaması teşebbüsümüzün de büyük bir ihtiyaca cevap verdiğini sanıyorum.

Yeni hamle, adını verdiğimiz iktisadî faaliyetleri hızlandırma teşebbüsü, gelişmeyi yeni bir hızla, bir atılımla hızlandırıp, üçüncü planın ilk dilimine, İkinci Beş Yıllık Planın öngördüğü yüksek basamaktan başlamak dileğinden ibarettir.

Yeni hamlenin, Devlet Planlama Teşkilâtında hazırlanıp, Hükümette Eylül ayı içinde görüşüldüğü malumdur. Yeni hamle ile ne yapmak istemiştik? Özetle bunlar şöyle idi:

I- Özel sektöre 150 milyon dolarlık projeli yatırım liberasyonu getiriyorduk.

II- İhracatçıya özel ödülleme mekanizması düşünüyorduk.

III- Orta vadeli kredileri geliştirmek ve millî teşebbüsün, bundan yararlanmasını istiyorduk.

IV- Yeni bir yatırım ve tasarruf bankası ve proje müessesesi kuruyorduk.

V- Hayvancılığı vs. hayvan mahsulleri sanayiini geliştirici tedbirleri getiriyorduk.

VI- Motor, elektronik ve harp sanayiinin temelini teşkil edecek çalışmalara hız vermek istiyorduk.

VII- Yıllık programlara göre yürütölen teşebbüslerden İskenderun Demir-Çelik, Pendik Tersanesi ve Aliğa Petro-Kimya kompleksinin kapasitesi işlerini ele alıyorduk.

VIII- Türk deniz ticaret ve havayolları filolarını geliştirmek için, 300.000 tona kadar gemi ve dört yeni jet alınması imkânını hazırlıyorduk.

Uygulamada özel sektöre 150 milyonluk projeli yatırım liberasyonu sağlanmıştır. Yeni hamle içindeki tedbirler, 1972 programına alınmıştır. 300.000 tonluk gemi ve dört yeni jet uçağı alma kararları yürütölmektedir. Bu kararların özeti 1969 ve 1970'de düşen yatırımlar seviyesini İkinci Planın öngördüğü düzeye çıkarmaya çalışmaktır.

Kamu yatırımlarını %30'dan fazla artırdığımız halde, 1972 dilimi için planın tespit ettiğı 22,9 yüzde oranının %1,5 kadar altında kalınmıştır.

Millî gelirin 1971 yılındaki büyük artışı yalnız işçi dövizleri ve güzel hava şartları dolayısıyla değil, aynı zamanda sanayi gelirinde %8,7 oranında sağlanan artışla da olmuştur. Bu oran bir yıl önce %2,5 idi. İhracat bütün tahminleri altüst ederek, 676 milyon doları geçmiştir. Özellikle Kasım ayından itibaren hızlanan ihracat, 1 Ocak - 22 Şubat döneminde, 149 milyon dolara ulaşmıştır.

Arkadaşlar, ihracatımızdaki artış görülmemiş bir seviyede olmuş ve %15'i bulmuştur. İthalatta rekor bir seviyeyi, 1,171 milyarı bulmuştur. Rezervler de 860 milyon dolara ulaşmıştır.

1972 yılı programı, kısa ve gerçekçi bir değerlendirme yapmıştır. Kötümser değildir. Denilenler şunlar: Sanayi kesiminde üretim yeterli oranda artırılmamış, plan hedeflerinin gerisinde kalmıştır. Gerçekten plan hedefi %12'dir. Artış, %8,7'dir.

Demek ki, hedeften %3,3 puan geri kalmıştır. Benim 1970 için söylediğim ise, o yılda 11,5 puan geri kaldığı, bu bakımdan 1971 yılında, 1970 yılına bakışla 8,2 puan daha iyi bir gelişme gösterdiğiidir. Bunda kötümserlik yok, rakamların konuşması vardır.

Kamu kesiminde yatırımlar duraklamıştır. 1971 yılında 1965 fiyatları ile 14 milyara yakın kamu yatırımı yapılması gerekirken 1962 fiyatları ile 10,5 milyarda kalmıştır. 1970 yılında konsolide bütçenin yatırım giderleri 1965 fiyatlarına irca edildiğine, 1969'a göre %2,2 azalmış, 1971'de bundan da aşağı düşerek, 4 puan daha kaybetmiştir.

Buna mukabil cari harcamalar yine 1965 fiyatlarıyla, 1970 yılında, 1969'a bakışla, %8,8 artarken, 1971 konsolide bütçesinde %35,6 yükselmiştir.

Bu yıl planın öngördüğü yatırımlara yaklaşabilmek için Hükümet, Büyük Meclise 7,5 milyarlık yeni kaynak talebi ile gelmiştir. Bunları rakamlar halinde ortaya koymak, gerçekleri dile getirmektir.

Program, özel kesimde sanayi alanındaki yatırımların beklenen ölçüde genişlemesi, diyor. Elimizdeki resmî tahminler gösteriyor ki, 1971'de özel sektör yatırımları, 1965 fiyatlarıyla 10 milyarı bir miktar aşmıştır. Halbuki hedef, 12,5 milyar liradır.

Demek ki, sabit fiyatlarla iki milyarlık bir geri kalma vardır.

1970 yılında, döviz darlığı nedeniyle duraklayan ithalâtın ve pahalılaştan yatırımların etkileri, 1971 yılına elbette sirayet edecektir.

Öte yandan 1971 yılında özel sektörün yılın ikinci yarısında başlayan yatırım hareketi, bir gerçektir. Bu hareketi hızlandırmak için bir hamle yaparak 2,1 milyar liralık yatırımlara tekabül eden 159 milyon dolarlık projeli yatırım liberasyonu kabul edilmiştir.

1972 yılı programı hazırlandığında, ihracat bakımından elde ekim sonu neticeleri vardır. İhracat Kasım ve Aralık içinde büyük bir gelişme göstermiştir. Bu gelişme, Ocak ayında da devam etmiştir. Biz hükümet olarak ihracatın plan hedeflerini bulacağından ve hatta aşacağından şüphe etmediğimiz için, ilgili kuruluşların ellerindeki geçici ama resmî rakamlara göre yaptıkları tahminlere karışmadık. Aradan geçen üç ay içinde aldığımız ve azimle uyguladığımız tedbirler neticesini verdi.

Fiyatlar, para arzı, cari tüketim harcamalarının gidişi hakkında program teşhislerini de aynı şekilde almak lâzımdır. Enflasyonist bütçe götürmek istemeyen, yatırımlarını sağlam kaynaklara dayamak kararında olan israfçılığı tasvip etmeyen her ciddi kuruluşun ve Hükümetin dikkatli olması lâzım gelen noktaların altı çizilmiştir.

Plan ve program ilişkisine değinen yüzdeler ve sonunda plandan sapma ve çürük bir temele oturma gibi yargılar yanlıştır. 1972 yılı programı 1969 yılından beri planda sapa gelen programların biriktirdikleri sonuçları, plan hedefleri doğrultusunda tashihe gayret eder bir belgedir. Geçmişte plan hedef ve ilkelerinden sapmalar o kadar büyük

olmuştur ki, bir hamle yapma zorunluğunu doğurmuştur. Yanlış yargılara varanlar, doğruluğu ispatlamamış hatta tahmine bile sığmayan yüzdelere dayanmışlardır.

Meselâ bir Sayın sözcü 1971 programında 1970 yılında sanayi sektörünün sabit fiyatlarla %5,7 artıp gösterildiğini tahmin etmiştir. Oysa bu artışın 1972 programında %2,5 olarak gerçekleştiği yazılıdır. Bu nispetin doğru olma ihtimali hemen hemen yok gibidir. Zira 1968-1970 döneminde sanayi girdileri ile çıktıları arasındaki açık münasebetlere göre 1970 yılında sanayi sektörünün artış hızı %5,7'nin de üzerinde olmalıdır diyor. 1971 programındaki %5,7 tahmini 1970 Kasım tahminlerine dayalı bir gerçekleşme oranıdır.

%2,5 oranı ise; 1971 Martında alınan kesin sonuçlara dayalıdır. Tıpkı sanayi gelişme hızı olarak 1971 için verilen %8,7 tahmini gibi. İhtimal hemen hemen yok gibidir. “Girdi çıktı arasındaki münasebetlere göre yüzde şu kadar olmalıdır” gibi iddialar mesnetsizdir. Sırası gelmişken şunu da söylemeliyim: Ne Devlet İstatistik Enstitüsüne, ne de Devlet Planlama Teşkilâtına bizim etki yapmak istememiz varit değildir. Ne de burada çalışanlar kendi ciddi vatanperver tutumlarını terk etmişlerdir. Hükümetin de, bu teşekküllerin mensuplarının da tek kaygısı keyfi şartlardan uzak, bilimsel ve teknik bir çalışma ortamı içinde kalabilmektir.

1972 bütçesi paradoksal, yani çelişkili değildir. 1971 yılı bütçesi cari harcamalarını %58,8, yatırım harcamalarını %11,5 arttırmışken 1972 bütçesi cari harcamaları %12,7 de tutmaya, yatırım harcamalarının ise %14,3 arttırmaya önem vermiştir. Bu tutum hedefler doğrultusundadır ve planın makro dengelerine uygundur. Biz tüketimi kamçılayan bir bütçe getirmedik. Yatırımları özellikle hemen üretime geçebilecek yatırımları programlayan bir bütçe hazırladık.

Bir soru ortaya atıldı: Kamu sektörü yatırımları %30,3 artarken, özel sektör yatırımları niçin %15 artmaktadır? Niçin 1972 de kamu 21,4 milyarlık, özel sektör 18,4 milyarlık yatırım yapacaktır? Bunun ardında da şu hüküm: “Mademki, özel sektör için daha az hedef vardır, o halde sen doktriner ve dogmatiksin.”

Şimdi soruyu ve iddiayı inceleyelim: Önce 1967'den 1972'ye kadar özel sektörün sabit fiyatlarla, sabit sermaye yatırımları gerçekleşme artışlarını veriyorum: 1967'de %6,2; 1968'de %11,2; 1969'da %13,6; 1970'te %8,7; 1971'de %8,2; 1972 için programlanan %15'tir.

Yani geçmiş yıllarda özel sektörün gerçekleştirdiği sabit sermaye yatırımı, bizim 1972 programında öngördüğümüz artışın çok altındadır. Ayrıca özel sektör için gösterilen %15 hedefini tahmin ve temenni halinde bırakmadık. Yalnız 1972 yılında kullanmak üzere özel sektöre 150 milyon dolarlık bir ek yatırım liberasyonu sağladık.

Oranı fazla bulunan kamu yatırımlarına gelince: Köy yollarından, sularından, elektriklerinden, kamu hizmeti yapılarına, sosyal gayeli tesislere kadar bu bütçede bizden önceki Hükümetin başlattığı işlerin en aşağı aynı hızla, birçok hallerde de daha artırılarak devam etmesi öngörülmüştür.

Sanayi enerji dar boğazı göz önünde tutularak madencilik yatırımları gerektiği ölçüde tutulmuştur. Gerekli diyorum; dış krediye ve belli bir bitiş programına bağlanmış yatırımların zaten geçen yıllarda geciktirilmiş olduğunu dikkate alarak zamanında bitirecek tedbirleri almak, bunlardan 1972 de üretime geçecek olanlara öncelik vermek

ve Türkiye'nin uzun vadeli gelişmesinde büyük yeri olanları programa koymak. Biz işte buna önem verdik.

1972'de mahallî idareler hariç olmak üzere kamu yatırımları harcamaları için ayırmak istediğimiz 20,7 milyarın tahlilini yapacağız. 20,7 milyarın 14,8 milyarlık işin 5,5 milyarlık kısmı 1972'de üretime geçecek olanlara ayrılmıştır. Daha doğrusu üretime geçmeleri için bu paraya muhtaç olan tesislerdir. Geri kalan 9,3 milyarı da 1972'den sonra kalacak büyük ve kritik tesislerdir. 20,7 milyarlık yatırımdan 14,8 milyar çıktıktan sonra 6 milyarlık iş ise; idame yatırımları, işçilik ücretleri, yedek parça gibi vazgeçilmez kalemlerden oluşmakta, 4 milyarı 1972'de hizmete açılması öngörülen tesisler için düşünülmektedir. Geriye kalan 2 milyarı ise; eğitim, sağlık, konut, içmeyusu, kanalizasyon, köy yolları elektrifikasyonu gibi hizmetlere ayrılmıştır. Bunlardan vazgeçemezdik. Bunlar o kadar vazgeçilmez yatırımlardır ki, Bütçe Plan Karma Komisyonu bu rakamları, 454 milyon ekleme teklifiyle huzuruza getirmiştir.

Büyük projeleri sıralıyorum: Zonguldak Kömür Havzası 280 milyon Türk lirası düşünülmüştür. Divriği demir konsantrasyon ve pellet 155 milyon Türk lirası, Kırka boraks 91 milyon Türk lirası, Aliğa Petrol Rafinerisi 500 milyon Türk lirası, İskenderun Üçüncü Demir Çelik 2 milyar

353 milyon Türk lirası, Seydişehir Alüminyum Alüminatı 762 milyon Türk lirası, Petkim Yarımca tesisleri 691 milyon Türk lirası, Petkim Aliğa tesisleri 56 milyon, Seyitömer birinci ve ikinci üniteler 359 milyon Türk lirası, Oymapınar Hidroelektrik Santrali 56 milyon Türk lirası, Hasan Uğurlu Hidroelektrik Santrali 761 milyon, Keban Hidroelektrik Santrali 595 milyon Türk lirası, Gökçekaya Hidroelektrik Santrali 160 milyon Türk lirası, Samsun gübre tevsii 113 milyon Türk lirası, Boğaz Köprüsü ve çevre yolları 350 milyon Türk lirası, cevher ve yük gemileri 160 milyon Türk lirası, İstanbul ve Ankara suyu 204 milyon Türk lirası, tekstil fabrikaları tevsii 131 milyon Türk lirası, Bandırma Perborat 45 milyon Türk lirası, PTT şehir içi ve şehirlerarası telekomünikasyonu 235 milyon Türk lirası, şehir hatları için 3 adet motorlu yolcu gemisi 35 milyon Türk lirası, Volfram projesi 65 milyon Türk lirası ve nihayet Ferro Krom Tesisleri Projesi 41 milyon Türk lirası.

26 projenin 1972 yılı yatırım toplamı; 7 milyar 598 milyon Türk lirasıdır.

Yukarıda kısaca özelliklerine değinilen projelerden yapılacak kesinti başta istihdam olmak üzere önemli sakıncalar yaratacaktır. Bu projelerin büyük kısmı dış krediye bağlı olduğundan, iç paradan yapılacak bir kesinti dış kredi kullanımını da etkileyecektir. Bu nedenle, yatırımlarda meydana gelecek toplam azalma daha da yüksek olacaktır. Bunların hangisinden fedakârlık yapacak, kalsın diyeceksiniz? Bunlar elektrik, onun hammaddesi, bunlar sanayi ve bu sanayie girdi veren bitiş projeleridir. Hangisine dur diyebilirdik?

Bu davranışın neresinde doktrin, neresinde doğma var?

Sayın milletvekilleri;

Doktrinci ve dogmatik olma isnatlarını başında bulunduğum her iki Hükümet için reddediyorum. 12 Mart Muhtırasından sonraki koşullar altında kurulan hükümetlerin başta gelen iki görevi şunlardır;

Birincisi: Anarşist ve tedhişçilerle mücadele ederek huzur ve asayiş sağlamaktır.

İkincisi ise: Reformları yapmaktır.

Birinci görevin amacında ve aracında az çok mutabakat var. Bir bakıma orada bile Hükümetin sağa veya sola taviz verdiğini söyleyenlere lüzumu kadar sert davranmadığını iddia edenlere yahut fazla sert gittiğini öne sürenlere rastlanıyor. Hâlbuki Hükümet bir yandan rejimi koruyucu tedbirleri ihtiyaca göre alırken, öte yandan da demokratik hakları, ana hürriyetleri, insan haklarını zedeletmemeye çok önem vermektedir. Fakat siyasî yelpazedeki yerlerine göre herkes Hükümeti sırf kendi çizgilerine yanaştırmak, orada hizaya getirmek istiyorlar. Hükümet ise kuruluş nedenlerini, ortamı, içinde bulunduğu koşulları biran unutmamak zorunluluğundadır. Biz uzlaştırıcı olmaya, çeşitli istekleri, akımları göz önünde tutmaya mecburuz. Bu ise; ne dogmaya, ne de doktrine yer bırakır.

Hükümetin ikinci görevi, reform tasarılarını hazırlayıp Türkiye Büyük Millet Meclisine sunmaktır. Reform ihtiyacını kimse açıkça ret ve inkâr etmiyor. Herkes reformcu. Ancak neyin reform sayılacağı, neyin sayılmayacağı konusunda ayrılıklar baş gösterecektir.

Bir kimse komünist ise, sosyal demokrat ise, ortanın solunda bulunuyorsa, ortada duruyorsa yahut ortanın sağında hatta sağda veya en sağda bulunuyorsa bunların her birinin reform anlayışı değişiktir. Biz 1961 Anayasamızın metnine ve ruhuna bağlı kalarak, Atatürk milliyetçiliği, Atatürk'ün uygarlık anlayışı, sosyal adalet kavramı içinde, modern Türkiye'yi güçlendirecek reformlar hazırladık, hazırlıyoruz, hazırlayacağız. Hiçbir doktrin bizde kendini bulamaz; hiçbir parti bizde kendini tam bulamaz; bundan dolayı bizi eleştirir.

Değerli arkadaşlarım, şimdi dış politika konularına değineceğim.

Türkiye'nin öteden beri güttüğü dış politika ilkesi, Atatürk'ün "Yurtta barış cihanda barış," sözünde yerini bulmuştur. Cumhuriyet hükümetleri daima barışçı bir politika izlemişlerdir. Hükümetimiz de aynı yolda yürümektedir.

NATO ittifakını bir kolektif barış ve savunma aracı olarak görüyoruz. Yirmi yıldır güvenliğimizi bu ittifak içinde pekleştirdik.

Uzak, yakın her Devletle, barış içinde iyi ilişkiler kurmak ve geliştirmek yolundayız.

Büyük Kuzey komşumuz Sovyet Rusya ile iyi komşuluk ilişkilerini geliştirmekten memnunluk duyuyoruz. Ekonomi ve ticaret alanında bizden önceki hükümetlerin başladığı işleri tamamlamaya çalışıyoruz.

Sovyetler Birliği Predizyum Başkanı ekselans Podgorni'nin Nisan ayında Ankara'ya yapacağı ziyareti, 1960 dan bu yana sürdürülen Devlet adamları arasında doğrudan doğruya görüşmenin yararlı bir safhası olarak beklemekteyim.

ÖZER ÖLÇMEN (Konya) — 1960'tan önce yok muydu Sayın Başbakan?

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Komşumuz öteki ülkelerle de karşılıklı hak ve çıkarlara saygı ilkesine bağlı kalarak her gün taraflar için daha elverişli olmasını, Dünya barışına katkıda bulunmasını dilediğimiz bir tutum sürdürmekteyiz.

Kıbrıs'ta Rum yönetiminin 1963'te yarattığı fiilî durum sürüp gitmektedir. Anlaşmaların çiğnenmesi, Kıbrıs Türklerini dayanılması güç ekonomik koşullar altında yaşatmakta; dolayısıyla, insanlığa karşı işlenmiş bir suç niteliğini taşımaktadır.

Kıbrıslı kardeşlerimizi biran yalnız bırakmadık ve bırakmayacağız. Onlara, gereken her türlü yardım yapılmaktadır ve yapılacaktır. Geçmişteki oldubittilere, cinayetlere yenileri katılmak istendiği takdirde, Türkiye elinden gelen her şeyi yaparak, Kıbrıs'ta hukuku hâkim kılacaktır. Bu, onun anlaşmalardan doğan hakkı ve görevidir.

Türkiye, başka memleketlerin bağımsızlığına, ülke bütünlüğüne saygılıdır; kimsenin iç işlerine karışmaz; hiç bir yerde o ülkenin rejimi, hükümeti aleyhine eylem yapmaz; eylemcilere radyo ve diğer yollardan kışkırtmalarda bulunmaz; onlara yardım etmez. Bizimle dostluk gütmek, iyi komşuluk ilişkilerini geliştirmek isteyen devletlerden de böyle, açık ve samimî bir davranış bekleriz. Söz başka, davranış başka olunca, bu tutum gözden kaçmaz.

Ortadoğu bunalımının, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kasım 1967 kararı çerçevesinde, kısa zamanda olumlu bir karara bağlanmasını öteden beri dilemekteyiz. Bu halin devamı, bölge barışını toptan tehlikeye sokmuştur. Olayların gelişmesini eksiltmeyen bir dikkatle izlemekteyiz.

Türkiye ile Yunanistan'ın NATO ittifakı içindeki işbirliği yanında, Lozan'dan sonra büyük devlet adamlarının uzak ve derin görüşleri neticesinde kurulan ve fakat Kıbrıs bunalımını hiç yoktan yaratan Kıbrıs Rum yönetimi yüzünden bozulan samimî dostluğun yeniden canlanmasını istiyoruz.

İki memleketin jeopolitiği bunu amirdir. Ancak, Kıbrıs yarası Türk toplumuna derin acılar çektirirken hiçbir Türk Hükümeti bunun etkisini yok farz edemez.

Kıbrıs bunalımında her Devletin "Anlaşmalara bağlılık, verilen söze saygı" ilkesinin Rum yönetimince, hukukî ve ahlâkî hiçbir değer tanımadan çiğnenmesi karşısında, uzak yakın, dost müttefik veya tarafsız devletlerin davranışları hak ve adaletten yana olup olmadığına göre, elbette bizim kendilerine karşı olan duygularımızı olumlu veya olumsuz etkilemektedir.

Son haftalarda Kıbrıs'ta Rum yönetimince getirilen silâhlar meselesinde, nemelazımcılarla gerçek dostlar ayrılmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Mr. Nixon'un lütufkâr çağırışı üzerine 19-23 Mart günleri bu dost ve müttefik ülkeyi Dışişleri Bakanımızla birlikte ziyaret edeceğiz. İki ülke arasında 1947 yılından beri süregelen yakın ilişkileri çeşitli safhalarıyla gözden geçirmek fırsatını bulacağımız için memnunluk duymaktayız.

Başkan Nixon'un Çin'e gidip gelmesinden sonra ve yakında Moskova'ya yapacağı seyahatten önce kendisiyle görüşmek bizim için çok aydınlatıcı olacaktır.

Fransa Hükümetinin nazik çağırışı üzerine Ocak ayında Paris'e yaptığımız ziyaretten olumlu izlenimlerle döndük. Bizzat Cumhurbaşkanı Pompidou'nun ve Başbakan Chaban Delmas'ın Türkiye'nin, özellikle Akdeniz, genellikle Batı dünyası güvenliği içinde en önemli unsurlardan biri olduğunu ve bizimle ilişkilerini buna göre yürütmek arzularını memnunlukla tespit etmiş bulunuyoruz.

Ekonomik, kültürel, sosyal alanlarda yeni adımlar atılması kararlaştırılmıştır, işçilerimiz için bir sosyal güvenlik Anlaşması imzalanmıştır.

Pakistan Cumhurbaşkanı Ekselans Butto ile Ocak ayında Ankara'da yapılan görüşmelerden olumlu intibalar aldık. Kardeş Pakistan'ın yaralarını çabuk sarıp, yeni

bağımsızlık kazanan Bangladeş ile geçmişı unutturan ilişkileri vakit kaybetmeden kuracağını anladık. Eğer Bangladeş'in çilekeş millî lideri Şeyh Mucibür Rahman da aynı gerçekteği eğilimi gösterirse, bu iki kardeş ülke büyük bir olgunluk örneği vermiş olacaklardır. Böylece, karşılıklı, milyonlarca insanın acıları artık dinecek, geride kalacaktır.

İran ile tam bir karşılıklı anlayış, işbirliği, dostluk ve güven ortamı içinde bulunuyoruz. Eylül ayı sonunda işletmeye açılan demiryolu bağlantımız daha şimdiden yolcu ve yük trafiği bakımından memnurlukla izlediğimiz gelişmeler göstermektedir. Ekonomik ilişkilerimiz bundan çok faydalanacaktır.

Dışışleri Bakanımızın Ortak Pazar başkentlerine son yaptığı ziyaretlerden aldığı neticeler, Üçüncü Beş Yıllık Planın sanayileşme arzularımızı tatmin edecek bir şekilde hızlanması bakımından tereddütleri ortadan kaldırmıştır. Uzmanlarımızın izahları ve istekleri her yerde anlayışla ve olumlu karşılanmıştır. Katma Protokolün bize engeller çıkarması ihtimali kalmamıştır.

Sayın milletvekilleri, sözlerimin sonuna gelirken tekrar iç durumumuza değinmek istiyorum.

Bugün öyle bir ortam içinde bulunuyoruz ki; partileri, sağduyu sahibi herkesi, aşırı düşünceleri bir yana bırakarak birleştirici konuları öne almaya çağırıyoruz.

Şimdiye kadar tekrar edegeldiğim bir gerçeği yine söyleyeceğim: Ülkemiz büyük bir komplo karşısındadır. Yıkıcı, bölücü eylemler dışarıdan beslenmektedir. 12 Mart Muhtırasının verilmesini zorunlu kılan ortam henüz tamamen bertaraf edilememiştir. Yani olağanüstü koşullar içindeyiz.

Alınan tedbirlerle açık anarşi ve zorbalık eylemleri önlenmiştir; fakat yeraltı faaliyetleri sürdürölmektedir. Bunları önleyici nitelikteki tedbirler Parlamentomuza sunulmuştur ve daha da sunulacaktır.

Maltepe Askerî Cezaevinden tutukluların kaçırılması olayının içyüzünün meydana çıkarılacağını bu kürsüden söylemişim. Aradan geçen zaman içinde tahkikat derinleştirilmiş, olaylar ilgisi bulunanlar veya ihmali yahut da kaçma suçunda rolü olanlar meydana çıkarılmaya başlanmıştır. Yakında ayrıntılarıyla, bu işle ilgili olarak gözaltına alınanlar, tutuklananlar açıklanacaktır. Şu anda söyleyebileceğim, ne yazık ki, olaya bazı subayların da adlarının karışmış olduğudur.

Sayın milletvekilleri, Hükümet, Sıkıyönetim makamları, ülkemizi içine sürüklendiği ortamdı biran önce çıkarmak için insan takatinin bütün imkânlarını kullanarak çalışmaktadır.

Bu Hükümet hiçbir partinin veya klasik bir koalisyondun hükümeti değildir. Bu hükümet, ancak, bütün yurtsever, milliyetçi partilerin, kuruluşların ve kurulların ortak anlayış ve desteğiyle başarı sağlayabilir. Şükrarla kaydetmeliyim ki, 11 aydır, şu ana kadar ufak büyük bunalımlardan geçtikten sonra hükümette üyesi bulunan partilerden genellikle yardım ve destek görmekteyiz.

Bu hükümetin hiçbir partiye karşı, hiçbir parlamento üyesine karşı rekabet duygusu yoktur. Biz, huzur ve asayışı sağlayıp devamlı kılmaya, reformları yapmaya çalışıyoruz. Bu yoldaki gayretlerimizde her çevreden yardım ve destek bekliyoruz. Bu yardım ve

desteği esirgeyip esirgememek her ilgilinin kendi sorumluluğuna kalmış bir takdir işidir.

Eğer politika usullerimiz ve politika alışkanlıklarımız içinde bulunduğumuz feragat ve fedakârlık isteyen koşullara uygun hale süratle sokulmazsa, bundan doğacak çöküntünün ölçülemeyecek kadar derin olacağını söylersem, bu, kehanet veya kötümserlik sayılmamalıdır. Milletlerin tarihi böyle acı misallerle doludur.

Serbest ve selâmetli seçimleri yapabilecek koşulları yaratmadan seçim yatırımı şeklinde konuşmalara girişmek, bir insanın kendi bindiği dalı kesmesi gibidir.

Bugün partilerarası rekabetlerin, parti içi çekişmelerin, dünden kalmış hınçların da kenara itilmesinin zorunlu olduğu koşullar içinde yaşadığımızı bir kere daha belirtmeyi kaçınılmaz bir vazife saymaktayım.

Politik çekişmeler, kavgalar durmaz, olumlu bir dayanışma ruhu herkese hâkim olmazsa, şimdiki meseleleri çözmek mümkün değildir. Yeni karşılaşılabilecek güçlükleri yenmek ise büsbütün imkânsızlaşacaktır.

Bilinmesinde fayda olan bir noktaya daha değineceğim: Demokratik hür Cumhuriyeti temelinden dinamitlemek isteyenler, partileri, yöneticilerini, idarecilerimizi, yargıçları, Silâhlı Kuvvetleri birbirlerine düşürmek gayreti içindedirler; akla hayale gelmeyen tertipler içindedirler.

Değerli arkadaşlarım, sözlerimizi bitirirken bir noktaya daha değineceğim. Bizim çekilip gitmemizi isteyenler oldu. Bu Sayın arkadaşlara evvelce de hatırlattım: Anayasamız bir hükümeti düşürmenin yolunu göstermiştir. Bu yetkinin sahibi Millet Meclisidir. Millet Meclisinin güvenini kaybettiğimiz oylarla belirdiği gün, biz hemen çekiliriz. Bize çekilin diyenler, ilk günden güvenoyu vermemekle niyet ve kararlarını daha o zaman açığa vurmuşlardır. Millet Meclisi, o gün, onların bu görüşüne iltifat etmemiştir.

Biraz sonra o görüşe, bugün iltifat edip etmeyeceğini gösterecektir.

Büyük Meclisin, belirecek kararını saygı ile beklemekteyim.¹⁸ (C.H.P. sıralarından alkışlar)

¹⁸ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 3, Cilt 22, Birleşim 53, Sayfa 830-838*

10 Mart 1972 Cuma

Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın Ölüm Cezalarına Çarpıtılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi ve Adalet Komisyonu Raporu Münasebetiyle

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Anayasanın 64'üncü maddesinin anlayışı içinde bu görüşmelerde Hükümet adına söz almak niyetinde değildik. Anayasanın 64'üncü maddesinin bundan önceki uygulanmasında da böyle davranılmıştır. Biz de o davranış içindeyiz. Sayın Esat Kemal Aybar'a bu suretle cevap arz etmiş oluyorum.

Sayın Paksüt, M.G.P. sözcüsü olarak konuşurken, Adalet Bakanlığında yüksek bir memurun, Adalet Bakanlığındaki sözleriyle bugün Adalet Bakanına vekâlet eden Sayın Halûk Bayülken'in buradaki sözleri arasında çelişkiden bahsettiler. Ve Hükümetin bu çelişkiyi aydınlatmamasını kınadılar. Adalet Bakanı vekili bugün burada Hükümet adına konuştu. Ben de burada idim, hepimiz buradayız. Bu konuşma, Hükümet adına bir konuşmadır. Bu konuşma, bugün yapılmıştır. Adalet Komisyonunda Adalet Bakanlığının yüksek memurunun sözlerinin yorumunda belki de memurun aldığı talimatı kendisinin yorumlamasında bir hata olmuş olabilir. Adalet Bakanlığımız, dünyadaki bütün hukuk gelişmelerini, ceza ve hukuk sahasında, devamlı olarak takibeder, devamlı olarak inceler. Hükümet politikası olarak bugün Adalet Bakan vekili arkadaşımın bu kürsüden ifade ettiği görüş, Hükümetin görüşüdür. Yani Hükümet, şu anda Türkiye'deki ölüm cezaları ile ilgili ceza kanunu maddelerinde herhangi bir değişiklik öngörmemektedir ve böyle bir bar tasarısı ile huzurunuzda gelmek niyetinde değildir.

Arz ederim. (A.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

(Başbakan Nihat Erim tekrar kürsüye geldi)

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Gecenin bu geç saatinde tekrar kürsüye çıkmak mecburiyetinde kaldığım için özür dilerim. Ama bir önceki konuşmamda aydınlattığımı zannettiğim konuda bazı sözcüler, tekrar izahat istediler. Başka vesilelerle de söyledığım gibi, Türkiye büyük bir komple karşısında kalmıştır.

Türkiye'yi bölmek ve parçalamak, demokratik rejimi, Türk Devletini yıkmak için silahlı mücadeleye çıkmış olanlar vardır. Sıkıyönetim, bunları tespit ederek, zararsız hale getirmek ve suçluları muhakeme etmek için ilân edilmiştir. Önümüze gelen kanun tasarısı, bu suçlulardan birkaçına ait bulunmaktadır. Yetkili mahkeme, kılı kırk yararak, bunlar hakkındaki hükmünü vermiştir.

Bu hükmün infaz edilip edilmemesine ait kararı Anayasamıza göre, Yüce Parlamento verecektir. Parlamentomun takdir hakkını kullanmasına Hükümetin etki yapması doğru olmaz. Tatbikat da böyledir. Bu sebeple Hükümet olarak bu müzakerelere müdahale etmedik. Mahkûmiyet sebepleri meydandadır. Memleketin şartları da malûmunuzdur. Bunların ışığı altında karar verilmesi en uygun tarz olur. Kararın olumlu veya olumsuz

tecelli etmesi hiçbir fevkalâdelik yaratmaz. Büyük Meclis takdir hakkını kullanırken, Anayasanın 64'üncü maddesi yapılırken hangi unsurlar düşünülmüşse, o unsurların serbestliği içinde Büyük Meclis takdir hakkını kullanacaktır. Hükümet, Büyük Meclisin takdiri üzerinde herhangi bir suretle etki yapmak istememektedir.

Hürmetler ederim.¹⁹

¹⁹ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 3, Cilt 23, Birleşim 58, Sayfa 152, 179-180*

25 Mart 1972 Cumartesi

İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 2 Ay Süre ile Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye) — Sayın Başkan, Büyük Meclisin değerli üyeleri;

Sıkıyönetimin iki ay daha uzatılması kararını almadan önce, siyasi partilerimizin Sayın sözcüleri ve bir senatör arkadaşımız konu üzerinde, etrafında görüşlerini söylediler. Hatta diyebilirim ki, her zaman olduğu gibi bu defa da Sıkıyönetimin uzatılması konusu bir nevi genel görüşme yahut bazıları için hatta gensoru mahiyetini aldı.

Bundan şikâyetçi değiliz. En az iki ayda bir defa Hükümet işlerinin, Devlet işlerinin Türkiye Büyük Millet Meclisi Birleşik Toplantısında gözden geçirilmesi, demokrasimizin sağlıklı çalışması için faydalı bir davranıştır. Bundan dolayı Sayın arkadaşlarıma Hükümet adına şükranlarımı arz ederim.

Demokratik Parti Grubu adına konuşan Sayın Sükan; Komünist faaliyetlere karşı aydınlarımızın millî cephe teşkil edemediklerini söylediler. Aydınlarımızın komünist faaliyetlere karşı boş durduklarını, hiçbir şey yapmadıklarını iddia etmek insafsızlık olur. Millî cephe teşkil etmek hakikaten çok arzu edilir bir şeydir.

Eğer bu millî cephenin kurulmasına herkes olumlu katkıda bulunsa idi, bu millî cephe Sayın Sükan'ın temenni ettiği gibi olurdu. Kendileri millî cepheden ne kastediyorlar pek bilmiyorum ama benim anladığım anlamda olurdu.

“Birinci Erım Hükümeti komünizme karşı mücadelede birliği bozdu” buyurdular. Bu iddialarını kesinlikle reddederim. Böyle bir şey olmamıştır. Şimdi Birinci Erım Hükümeti yoktur, çekilmiştir. Ondan ayrılan arkadaşlarım siyasetin sahnesinde de değillerdir. Onlarla uğraşacak yerde, bugün karşılarında Hükümet var, o Hükümete eleştirilerini tevcih ederler, biz de cevap veririz.

“Sıkıyönetimle Hükümet ahenk kuramadı, ahenkli olmadı” buyurdular. Bunun da gerçekte en ufak bir ilişkisi yoktur. 11’lerin Birinci Erım Hükümetinden çekilmelerinin o Hükümetin Sıkıyönetim idaresiyle ahenksizliği anlamında yorumlanması, işlerin içyüzünü belki bilmemekten ibaretti. Ahenksizlik belirdi ise (“İstifanemelerinde var” diye söyleniyor) O anda Hükümetten istifa etmekle politikada dürüst bir hareket yapmışlardır.

Birinci Hükümet zamanında ben bu kürsüde her zaman tekrar ettim; “Hükümetin politikasını Başbakan ifade etmektedir. Başbakanın ifade ettiği bu politikaya ters düşenler onun yanında kalmazlar, kalamazlar” dedim. Binaenaleyh eğer o olay vâki olduysa, vaki olduğu anda da neticesi meydana gelmiş sayılmalıdır.

Sayın Sükan, “Birinci Erım Hükümeti vurdumduymazlığı sürdürmüş, büyük ihmal neticesi bazı komünistler ele geçirilemeden kaçmışlar” buyurdular. Demekki, Sıkıyönetim ilân edildikten sonra, Sıkıyönetim bütün imkânlarıyla, gücüyle suçlu sanılanların peşine düşmüştür, yakalamaya çalışmıştır. Büyük çoğunluğunu yakalamıştır. Bugün de, şu anda

adını vermekte sakınca olan elebaşlarından biri ve yanında birkaç arkadaşı İstanbul'da müsademe neticesinde yakalanmıştır.

“Elde edilen sonuç yeterli değildir” buyurdular. “Sinmiş görünüyorlar” dediler. Elde edilen sonucu biz de yeterli bulsak, huzurunuz gelir Sıkıyönetimin kaldırılmasını teklif ederdik. Sıkıyönetimin kaldırılmasını değil, uzatılmasını teklif ettiğimize göre, yurdumuzda henüz Sıkıyönetimsiz yaşanacak bir ortamın meydana gelmediği inancında olduğumuzu bu suretle göstermiş bulunuyoruz.

“Milletlerarası komünizm idamları önlemeye çalışıyor, Hükümet de yetkisiz yerlere bunu inceletiyor. Bu, iradesizliktir, kararsızlıktır” buyurdular. Bu noktada gerçeklerin açıklığa çıkması lâzım. Biz, eşkiyaya eşkiya gibi mukabele etmeyiz. Biz hukuk devletiyiz, hukuk devleti olmanın haysiyeti içinde gereken her tedbiri alırız.

Bazıları; “Onlar seni ele geçirseler lime lime ederlerdi” diyor. Doğrudur. Ama ben bir hukuk devletinde olduğumu unutmamaya mecburum. Bizim Devletimizde yargı, yürütme ve yasama görevleri ayrılmıştır. Hükümet suçlu sandıklarını yakalar, yargı organlarına teslim eder. Ölüm cezasında Hükümet suçluyu yargı organına verdikten sonra artık Hükümetin yapacağı bir şey yoktur. *(DP sıralarından “Büyük Meclis kararını verdi” sesleri)*

Büyük Meclis ölüm cezalarını kabul eder veya etmez onun imtiyazıdır ona terk edilmiş bir husustur. Senatoda idamlar görüşüldüğü gün, henüz karar alınmadan Cumhuriyet Halk Partisi Sayın Genel Başkanından Başbakan'a hitap eden bir mektup gelmiştir. Bu mektupta: “Senatoda kabul edilerek kesinleştiği, kanunlaştığı takdirde, o idamlar hakkındaki kanunun şekilden ve esastan sakat olduğu kanaati ile Anayasa Mahkemesine başvuracaklarına karar verdiklerini, ölüm cezasının yerine getirilmesi halinde telâfisi mümkün olmayan bir durum hasıl olacağı için bunu şu anda size başbakan olarak haber veriyorum” diye bana mektup yazmıştır. Ben de bu durumun Anayasamız ve ceza mevzuatımız bakımından ne gibi bir muameleye tabi tutulması gerektiğini Adalet Bakanlığından bir yazı ile resmen, o gece Senatoda son karar verildiği anda sordum. Filhakika, infazlar yapıldığı takdirde ve Anayasa Mahkemesi de şekilden veya başka sebeple o kanunu iptal ettiği takdirde telâfisi mümkün olmayan bir durumla kargı karşıya kalınabileceği için, Sayın Cumhurbaşkanının kanunları 10 gün zarfında imza etme veya Meclislere geri gönderme yetkili olduğunu düşünerek Sayın Cumhurbaşkanına yazı ile müracaat ettim; Adalet Bakanlığının yaptığı inceleme sonuçlanıncaya kadar 10 günlük süre içinde imhalarını geciktirmelerini, yani Adalet Bakanlığının mütalâası verilinceye kadar geciktirmelerini takdirlerine arz ettim.

CEVAT ÖNDER (Erzurum) — Bu, Anayasa Mahkemesine bir tahdit imkânı vermez ki.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Adalet Bakanlığı bir iki gün içinde tetkiklerini bitirdi, Sayın Cumhurbaşkanına arz etti, Sayın Cumhurbaşkanı da ondan sonra kanunu imzaladı ve bugün de Resmî Gazetede yayınladı.

Tabii Sayın Demokratik Partili arkadaşlarım, derhal asılmak taraftarıdır. Ben gene bir hukuk Devletinin Başbakanı olduğumu bir an unutmuyarak hukuk yolunda ne yapılabileceğini, hukukçulara, Adalet Bakanlığına sordum. Adalet Bakanlığının verdiği karara göre muamele yapılmıştır. *(DP sıralarından şiddetli gürültüler, yer yer ayağa kalkmalar, sıra kapaklarına vurmalar)*

İHSAN TOMBUŞ (Çorum) — Biz kanunun neticesini istiyoruz.

BAŞKAN — Sayın Tombuş, Sayın Tombuş...

SAMET GÜLDOĞAN (Elâzığ) — Kanun emrediyor efendim.

BAŞKAN — Sayın Gündoğan, Sayın Gündoğan...

İHSAN TOMBUŞ (Çorum) — Kanunsuzluk tavsiye etmiyoruz biz.

BAŞKAN — Sayın Tombuş, lütfen efendim lütfen...

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Sayın arkadaşlarım ben ilk andan itibaren sizi dinlemiş olsa idim, sizin tavsiye ettiğiniz istikamete gitmiş olsa idim, şimdi Türkiye hukuk devleti olmaktan çoktan çıkmış olurdu.

İHSAN TOMBUŞ (Çorum) — Biz kanunsuzluk tavsiye etmiyoruz, kanunsuzluk tavsiye etmiyoruz.

BAŞKAN — Sayın Tombuş, üçüncü defadır size rica ediyorum, ikaz ediyorum. Söz almadan yerinden konuşmak usulü var mı? 1961'den beri bu Mecliste beraber çalışıyoruz Sayın Tombuş var mı bu?

RASİM CİNİSLİ (Erzurum) — Başbakanın bir partiyi itham etmeye hakkı yoktur.

BAŞKAN — Sayın Cinisli, lütfen efendim, lütfen... *(CHP ve DP sıralarından karşılıklı lâf atmalar yer yer ayağa kalkmalar, şiddetli gürültüler)*

BAŞKAN — Sayın Yeltekin... İdareci ve grup idarecisi arkadaşlar, Lütfen... Sayın Zeki Çeliker efendim lütfen oturunuz idareciler de yardım etsinler. Sayın Gündoğan, Sayın Gündoğan...

HASAN BASRİ ALBAYRAK (Rize) — İstifa etsin yazık...

BAŞKAN — Sayın Albayrak, efendim neden bu kadar tehevvür, söz alırsınız konuşursunuz. Lütfen efendim. Grubunuzun idarecileri var, bakınız onlar da size sükûnet tavsiye ediyor Sayın Gündoğan, çok ileri gidiyorsunuz. Lütfen sükûnet bulunuz ve oturunuz efendim.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, Demokratik Partinin Sayın sözcüsü Hükümetin tedbirler getirmediğinden de bahis buyurdular. Hükümet, Türkiye Büyük Millet Meclisine tedbirler getirmiştir ve getirmektedir. *(D.P. sıralarından şiddetli gürültüler, C.H.P. ve D.P. sıralarından karşılıklı sataşmalar)*

ŞÜKRÜ AKKAN (İzmir) — Konuşuyorlar, konuşuyorlar efendim. Devam buyursunlar...

BAŞKAN — Sayın Alpaslan, lütfen efendim... Efendim tam sükûnet buldurdum, ne olur karışmayın...

YILMAZ ALPASLAN (Tekirdağ) — Küfür etmelerine tahammül mü edeceğiz?

BAŞKAN — Anlıyorum efendim, ama ben duysam kendilerine lâzım geleni yapacağım. Bizzat ihkakı hak var mı sizde? Biz sükûneti temin ediyoruz, bir söz üzerine siz karıştırıyorsunuz.

Sayın grup yöneticilerinden de rica ediyorum efendim.

Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, Demokratik Parti Sayın sözcüsü Hükümetin gerekli tedbirleri getirmediğinden bahis buyurdular. Hükümet gerekli tedbirleri getirmiştir, getirmektedir. Ama ne yazık ki, Demokratik Partili arkadaşlarım, Hükümetin getirdiği tedbirleri engellemekle meşguldürler.

M. NECATİ KALAYCIOĞLU (Konya) — Neyi engellemektedirler?

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Seçimin gecikmesini...

BAŞKAN — Sayın Kalaycıoğlu, Sayın Kalaycıoğlu, her cümleye siz cevap mı vereceksiniz efendim?

M. NECATİ KALAYCIOĞLU (Konya) — Bir Başbakana yakışmaz.

BAŞKAN — Sayın Kalaycıoğlu, müzakerelerin selâmetini selbederseniz başka türlü hareket etmeye mecbur kalacağım. Rica ediyorum efendim.

İHSAN TOMBUŞ (Çorum) — Fikir birliği ettiğiniz eski partinin fikirlerini savunuyorsunuz.

BAŞKAN — Sayın Tombuş, yine ayaktasınız. Size son ikazımı yapıyorum. Bu sükûnetli ifadelerle sizden ricada bulundum.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Mahallî seçimlerin geri bırakılması hakkındaki tasarıyı Demokratik Partili arkadaşlarım engellemek istemediler mi, engellemeye girişmediler mi?

CEVAT ÖNDER (Erzurum) — Anayasa değişikliğini kabul etmedik mi?

BAŞKAN — Sayın Önder siz bari yapmayın. Grubunuz adına söz istenmiştir efendim, o zaman cevap veriniz. Sayın Önder, D.P. Grubu adına söz istendi ve söz sırası Hükümetten sonra D.P. Grubundur. Sükûnetle takip buyurun.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Vergi kanunlarının çıkarılmasını Sayın Demokratik Partili arkadaşlarım hâlâ engellemiyorlar mı? Bunlara aykırı olduğunuzu radyoda, televizyonda söylediniz, burada söylediniz. Niçin engelliyorsunuz bu kanunların çıkmasını? Bütçenin son konuşmasında sizden rica ettim, “Arkadaşlar, Meclisteki münasebetlerimizi ıslah edelim, o durumlarda değiliz, o ortamda değiliz, engelleme yapacak ortamda değiliz” diye kaç defa rica ettim. Mütemediyen engelliyorsunuz.

ŞÜKRÜ AKKAN (İzmir) — Anayasaya aykırı kanun mu çıkarılır?

BAŞKAN — Sayın Akkan, lütfen müdahale etmeyiniz.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Burada çoğunluk partisi olan üç parti o kanuna taraftar olduğunu söyledikten sonra artık daha ne istiyorsunuz?

İHSAN TOMBUŞ (Çorum) — Sayın Başbakan, Sayın...

BAŞKAN — Sayın Tombuş, Sayın Tombuş, bir daha konuşursanız size ceza tatbik edeceğim. Yapmayın efendim. Niçin benim vazifemi güçleştirirsiniz? Ne elinize geçer ve ne netice alırız yani Mecliste, mütemediyen Başkanın işini güçleştirirsiniz? Rica ediyoruz, istirham ediyoruz, şahsınıza hitabediyoruz.

Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Sayın Sükan, “Bu Hükümetle komünist mücadeleli yapılamayacağı iddialarımız doğrulanmıştır” buyurdular.

Sayın Sükan, hiç Hükümette vazife görmemiş bir insan olsa idi bu iddiasını öyle alırdık. Ama Sayın Sükan İçişleri Bakanlığı gibi komünizmle mücadelenin merkezi olacak bir yerde bulundular. Değerli fikirlerini acaba orada tatbik ettiler de ne netice aldılar, ben de onu anlamak isterim.

Değerli arkadaşlarım, Cumhuriyet Halk Partisinin Sayın Genel Başkanı, konuşmasının uzun bir kısmını Sıkıyönetim savcılarının iddianamelerindeki bazı beyanlara hasrettiler. Ben bu konunun kapanmış olmasını, tekrar bu kürsüye gelmemiş olmasını çok arzu ederdim ve kendilerinden de rica etmiştim. Bu konuda Anayasanın 132'nci maddesine titizlikle sadakat göstermek için ben yine bir beyanda bulunmayacağım. Bunda, bugünkü şartlar içinde fayda da görmüyorum. Tarihe mal olmuş olaylar hakkında en tarafsız hükmü elbette yine tarih verecektir.

Sayın İnönü çok iyi hatırlarlar ki, geçen yaz Anayasada değişiklik istediğimizde savcıların bağımsızlığı ve teminatı hakkındaki madde üzerinde bizzat kendileri çok titizlik göstermişlerdi, ben de şimdi o titizliği gösteriyorsam ve Bakan arkadaşlarım da o titizliği gösteriyorsak, bizi lütfen anlayışla karşılasınlar. Yalnız Sayın İnönü'nün konuşmalarını dikkatle dinledim, Sıkıyönetime bugün Cumhuriyet Halk Partisi Grubu olarak oy verecek mi vermeyecek mi, burada bir açıklık görmedim. Arkadaşlar, takdir edersiniz ki bugünkü olağanüstü şartlar içinde bir Başbakanım, Hükümeti teşkil eden üyelerden, bir kısmını vermiş olan Cumhuriyet Halk Partisinin Sıkıyönetimi destekleyip desteklemediğini sarıh olarak bilmesinde fayda vardır. Kendilerini temin etmek isterim ki, Sıkıyönetimin bir gün fazla uzamasını hiçbirimiz istemeyiz. Ben de, acaba bazı vilâyetlerde eksiltme yapabilir miyiz diye düşündüğüm zamanlar, söyledığım zamanlar olmuştur, ama daha bu sabah Millî Güvenlik Kurulunda toplanıp da bu konuyu gözden geçirdiğimiz zaman hiçbir noktada azalma yapılamayacağı kanaatine hep beraber vardık ve huzurunuzda böyle geldik. Onun için bugün içinde bulunduğumuz şartlarda, Sıkıyönetimin aynı şekilde devam etmesinde çok fayda vardır. Bilhassa meselâ devam etmekte olan mahkemeler bakımından fayda vardır.

Yurdumuzda aşırı sol ve aşırı sağ akımlar dolayısıyla, rejime musallat olmuş bir hastalığın yahut hastalıkların varlığını kendilerine öz bir üslup içinde bu kürsüden dile getirdiler. Hükümet de bu hastalıklarla uğraşmaktadır. Yalnız şunu bir kere daha belirtelim ki, bu hastalıklar Türkiye'de kendi kendine doğmamıştır. Yani bazı gençler Karl Marks'ı okuyor, Mao'yu okuyor, Che Guevara'yı okuyor, 22-23 yaşındaki çocuklar aman ne güzel biz de böyle olalım deyip de harekete geçmiş değillerdir. Şu anda dahi tekrar edeceğim, yurdumuz dışarıdan beslenen, dışarıdan körüklenen bir komplo karşısındadır. Bu sözüm; yalnız bu komplo bu işi yürütüyor, idare ediyor anlamında alınmasın, elbette ortamda bu türlü eylemlere, bu türlü gelişmelere elverişli bir vaziyet olmasa dışarının gayretleri şu gördüğünüz neticeyi vermezdi. Bölücülük gayretleri şu gördüğünüz neticeyi vermezdi. Ondan dolayıdır ki, bir yandan acele tedbirleri getirirken, öbür yandan da uzun sürede meyvelerini verecek olan reform tedbirlerini biran önce Meclislere sunmak için geceli gündüzlü gayretler sarf etmekteyiz.

Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanı Kontenjan Grubu Sayın Başkanı Amiral Korutürk, çok önemli noktalara temas buyurdular, hâkimane görüşler ortaya koydular.

Kendilerine teşekkür ederim. Benim söylemek istediğim bazı hususları kendileri bu kürsüden dile getirdiler ve benim işimi kolaylaştırmış oldular.

Millî Güven Partisinin Sayın Genel Başkanı Feyzioğlu arkadaşım her zaman olduğu gibi kendisine mahsus heyecanı ve güzel konuşma üslubu ile gerçekleri ortaya koydu. Hükümetin içinde bulunduğu güçlükleri belirtmiş oldu. Devletin, memleketin içinde bulunduğu güçlükleri belirtmiş oldu.

Temas ettikleri ve Hükümete tavsiye ettikleri tedbirleri almaktayız ve yenilerini almak için 18 Mart günü Senatoda ve Millet Meclisinde grupları olan partilere ve grupların Sayın genel başkanlarına ne gibi yeni tedbirler düşündüğümüzü ve bu tedbirleri ancak partilerin yöneticileri ile beraber oluşturmamız gerektiğini, ayrıntılarını birlikte tespit etmemiz gerektiğini izah eden bir mektup gönderdim. Her halde önümüzdeki günlerde bu tedbirleri birlikte tespit edeceğiz.

Bu vesile ile şunu arz etmek isterim, Sayın Adalet Partisinin değerli sözcüsü de işaret etti, bugün içinde bulunduğumuz ortamda her şeyin uhdesinden Hükümet tek başına gelemmez. Partiler, her bakımdan Hükümete yardımcı almazlarsa, partiler burada en küçük bir vesilede birbirlerine karşı, birbirlerinin içinde Hükümete karşı, bugünkü ortamı unutarak seçim yatırımı veya başka vesile ile birtakım davranışlar içinde bulunurlarsa arkadaşlar, üzülererek söyleyeyim ki Hükümet buna bir çare bulamaz, bir şey yapamaz. Onun için her birimizin bu nazik dönemin içinden, geçinceye kadar, her birimizin fedakârlıklar yaparak memleketin selâmeti için bir noktada buluşmamız şarttır. Onun için biz Hükümette durumu görüştük, gözden geçirdik 5 Mart günü Sıkıyönetim brifinginde Sıkıyönetim komutanlarının, parti başkanlarına ve grup başkanlarına yaptıkları aydınlatıcı açıklamaların da ışığında bugün ne gibi yeni tedbirler alınması lâzım geldiğini tespit ederek Sayın liderlere, başkanlara sunduk. Tabî kendilerinin olumlu işbirliği ile bir safhada, bir safha için yeni tedbirler alınırsa daha ziyade selâmete çıkmak kolaylaşacaktır, normale yaklaşmak kolaylaşacaktır.

Feyzioğlu arkadaşım; "Milletle beraber, Parlâmento ile bir anda başarı kazanılabilir ancak" dedi.

Yerden göğe kadar hakkı vardır, ben de bu düşüncenin sahibiyim ve ilk günden beri de daima parlamenter rejimin Türkiye’de yaşamakta oluşunu, yalnız parlamenter rejimin değil, diğer Anayasa müesseselerinin de Anayasa Mahkemesinin, Danıştay’ın, bağımsız ve tarafsız yargı organlarının teminat içinde çalışmakta olmalarını rejimimizin, milletimizin geleceği için en büyük güvenç kaynağı olarak saymaktayım ve bu inanç içinde partiler birbirleri ile anlaşılırlarsa, partiler Hükümete destek olurlarsa umuyorum ki, bu hepimize üzüntü veren, sıkıntı veren dönemden çok uzun sürmeyen bir sürede çıkmak imkânı hâsıl olacaktır.

Adalet Partisinin değerli Sözcüsü Sayın Orhan Dengiz, bu anarşistlerin beyinlerinin yakalanamadığını bizim söylediğimizi hatırlattılar.

Gerçekten vakıa budur, beyinlerini henüz ele geçirdiğimizi iddia edemeyiz ama. Devlet bütün imkânları ile bunlarla uğraşüyor, sıkıyönetim makamları bunlarla uğraşüyor. Son zamanlarda görüyorsunuz ki, daha sık olarak ele geçirmeler oluyor. Bu yolda yeni birtakım bilgiler ediniliyor, ama Anayasa ve kanunlar çerçevesi içinde, -siz de tabî onu arzu edersiniz, onun dışında bir şey arzu etmezsiniz- her türlü gayret gösterilmektedir ve gösterilecektir.

Biz, Büyük Millet Meclisine çok kanun sevk ettiğimizi zannediyorduk, ama siz, "Anayasa değişikliği ile ilgili çıkarılması gerekli kanunlardan Büyük Meclise çok az kanun

geldi” buyurdunuz. Büyük Mecliste bizim gönderdiğimiz kanunların sayısı epeydir. Siz onları burada komisyonlardan geçirmeden geride kalan kanunlar da geliyor. Tarım ve toprak reformu asıl kanun tasarısı hazırdır, Hükümette dikkatli bir incelemeden geçiriliyor. Petrol kanunu tasarısı hazırdır, dikkatli bir incelemeden geçirildikten sonra Meclise sunulacaktır. Orta öğretim için reform kanununun son rötüşları yapılmaktadır, o da gelecektir. Her halde Meclisler yaz tatiline gitmeden evvel bütün bu kanunlar Meclislere gelmiş ve çıkarmak fırsatı da elde edilmiş olacaktır.

Üçüncü Beş Yıllık Plân üzerinde dikkatle duruyoruz. Biraz gecikme şu anda var; fakat takdimi yapılmıştır süratle bitirilmeye çalışılacaktır.

“Yapılmayan veya yapılamayan işler nedir ki anormal şartlar devam ediyor” buyurdular.

Anormal şartların devam etmesinin bir sebebi, demin arz ettiğim gibi, karşımızda bulunan örgütlerin akademik, amatör çalışmalar içinde olmayıp, başka yerlerle ilişkileri bulunan ve başka yerlerden devamlı surette beslenen ve tahrik edilen çalışmalar olduğunu göz önünde tutmak lâzımdır. Stockholm’den Filistin’deki Arap gerillâ kamplarına kadar devamlı bir çizgi ve hat şeklinde Doğu Berlin’den, Batı Berlin’den geçerek İngiltere’ye, Fransa’ya da kollar ayırarak devam eden bir örgüt, Türkiye’deki öğrencilerin, Türkiye’deki gençlerin içendi kendilerine harekete geçmeleri ile meydana gelmiş bir örgüt değildir. Bunun oradan bu tarafa yönelmiş kaynağını kurutmak belki hiçbir zaman mümkün olmayacaktır, bu tabii bir şeydir. Çünkü yalnız biz değil, bütün memleketler bu türlü faaliyetlerin zararını görmektedir. Dün Frankfurt’ta uçak beklerken Alman Dışişleri Bakan Muavini bizi selamlamaya gelmişti onlar da aynı dertlerle malûldürler. “Zaman zaman sönüyor, zaman zaman alevleniyor” diyor. “Bir tek örgüt değil, birkaç örgüt” diyor. “Bir merkezden değil, birkaç merkezden” diyor. Onlar da bu ıstırapı çekiyor.

Amerika’da görüştüğüm yetkililer, bu konularda onların da hâlâ tamamen kurtulamamış olduklarını bana söylediler.

Sayın Dengiz’in, “Bu sırada Devletin gücü ile büyük milletimizin kararlılığı birbirinden ayrılmadan beraberce yürümelidir. Bunu, Parlamenterler olarak bizler temin edebiliriz” sözüne, ancak teşekkürle mukabele edebilirim. Cidden şimdi beklenen, Parlâmentonun bugünkü ihtiyaçlara anlayışla cevap vermesi, süratle kararlar çıkarmasıdır. Bakın bütçemiz yürürlüğe girdi, vergi kanunlarımız henüz daha çıkmadı. Ama bundan dolayı da hani bir kınama yapacak durumda değilim, haddim değil. Parlâmento cidden tatil yapmadan şu 10 gün evvele kadar devamlı çalışmıştır. Ama zannediyorum ki, ya usullerimizde bir değişiklik yaparak, daha çabuk netice verecek bir çalışma içine girersek, sizin de arzu ettiğiniz o neticeyi daha çabuk elde ederiz.

“Devletimizin ve rejimimizin zayıf noktaları varsa” buyurdunuz. O zayıf noktaları geçen yaz yaptığımız Anayasa değişikliği ile bir nebze kuvvetlendirmeye çalıştık. Sayın liderlere yazdığım mektupta, Anayasada yeni değişiklikleri ve normal sisteme geçtiğimiz zaman da parlamenter rejimin rahat çalışması için gerekli değişiklikleri ben, belli bir telkin yapmaksızın oturup beraber görüşmenin zamanı geldiğini de kendilerine arz ettim.

Sayın Ertuğ, konuşmasında 12 Marta gelişi “sosyo-politik bünyemizin mukadder akıbeti” olarak nitelendirdiler. Bu konuda tabii kitaplar yazacak kadar çok fikirler söylenebilir, söyleneciktir ve söylenmiştir de. Hakikaten biz de Türkiye’nin ekonomik ve

sosyal bakımdan biran önce kalkınması için köklü tedbirlerin alınmasının şart olduğunu görüyoruz, buna inanmış bulunuyoruz. Ortak Pazara tam üye olmayı tasarladığımız 22 yıl sonra, 1995 yılında Türkiye’de fert başına düşen millî gelirin 1.517 dolara, yani bugünkü İtalya’da fert başına düşen millî gelir nispetine çıkması için uzun vadeli bir perspektif içinde uzmanlarımız çalışmalarını sürdürmektedirler. Bunu da, eminiz ki, Büyük Meclis getireceğimiz reform kanunlarını daha da mükemmelleştirerek çıkartmak suretiyle kolaylaştıracaklardır.

Değerli arkadaşlarım, sözlerimi tamamlarken sıkıyönetimin iki ay daha uzatılması için olumlu oylarınızı Hükümet olarak rica ettiğimi belirtmek isterim.

Sıkıyönetim uygulamasında daima kanunlara, Anayasaya saygılı bir davranış içinde olunmasına azami itina gösterilmektedir. Silâhlı Kuvvetlerimiz ki orada çalışan değerli subaylarımız bu itina içindedirler. Hükümet de buna, kendisine yine Anayasa ve kanunlarla düşen yetkiler ve görev çerçevesi içinde dikkatlidir. Ama hepsinin üstünde Türkiye Büyük Millet Meclisi vardır. Türkiye Büyük Millet Meclisi, hatalarımız, eksiklerimiz olursa onları ortaya koyacak, bizim Anayasamıza göre en yüksek mercidir. Bir yıldır altı defa sıkıyönetim için huzurunuzda gelmiş bulunuyoruz. Her geldiğimiz zaman, değerli parti sözcülerinden ve değerli milletvekili ve senatör arkadaşlarımızdan dinlediklerimize büyük bir önem vermekteyiz. Hatalarımız olmuştusa onları yenilememek, tekrar etmemek için de itina göstermekteyiz.

Sizi, önümüzdeki iki aylık süre içinde de aynı şekilde hareket edeceğimizi temin ederek saygı ile selâmlarım.²⁰ *(Alkışlar)*

²⁰ TBMM Birleşik Toplantı 11. Toplantı Yılı, Cilt 11, Birleşim 8, Sayfa 314-320

10 Nisan 1972 Pazartesi

Demokratik Parti Millet Meclisi Grubu adına Grup Başkanvekili ve Sakarya Milletvekili Vedat Önsal'ın, Demokratik Hukuk Devletinin Gereklerine Uymadığı, Anayasa Dışı Fiili Durumların ve Siyasi Buhranların Meydana Gelmesine Sebep Olduğu İddiasıyla Anayasanın 89. Maddesi Uyarınca Başbakan Nihat Erim hakkında Bir Gensoru Açılmasına Dair Önergesi Münasebetiyle

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Bu gensoru önergesini verdiği için, Demokratik Partiyeye teşekkür ederim. Çünkü Millet Meclisinin Hükümete, Başbakana güveni olup, olmadığı anlaşılacaktır. Ben, Başbakan olarak, gensoru açılmasının kabulünü bilhassa rica ediyorum.

Mademki, iş ortaya atıldı, biran önce Millet Meclisinin güveni veya güvensizliği anlaşılın.

Bugün gensorunun açılmasına karar verilirse, hiç vakit kaybetmeden esasa geçelim. Anayasanın 84'üncü maddesi; “asgarî iki gün geçmesini” istiyor. Şu halde 13 Nisan Perşembeyi ben şahsen teklif ediyorum. Bu mesele uzamasın, bitirelim. Güvensizlik olursa, yeni Hükümet çabuk kurulsun. Memleket koşullarının uzun tereddüte elverişli bulunmadığını ayrıca izaha lüzum yoktur sanırım.

Önerge sahibi ve aynı zamanda Demokratik Partinin Sayın sözcüsü olan milletvekili arkadaşımız; “Bunalımı” Başbakanın çıkardığını söyledi. Bunalımlar; olayların belli bir yönde gelişmesi ile çıkar. Prensip sahibi insanlar yeri gelince çekilmesini bilmelidirler. Politikacıları yıpratın, memlekete zararlı olan, vakti gelince çekilmesini bilmemektir.

Ne gariptir ki, Demokratik Partinin Sayın sözcüsü, beni, “sık sık Hükümet bunalımı yaratmakla” suçlarken, bazı Sayın üyeler ise, “Silâhlı Kuvvetlere dayanarak” işbaşına geldiğimizi iddia ediyor ve görev süresini uzatmak için olağanüstü denilen halin devamını isteyeceğimizi, her şeyi buna göre düzenleyeceğimizi iddia ediyorlar. Bu, her iki görüşün de yanlış olduğu, aynı zamanda iddia edilebilmelerinden bellidir. Kalmak isteyen bunalım yaratmaz, bunalım yaratan, kalamaz. Her ne hal ise; bu iki iddianın da yanlışlığı çok geçmeden anlaşılacaktır. Ama maksatlı iddia sahipleri o zaman teşhislerinde yanlışlıklarını itiraf edecekler mi? Hiç zannetmiyorum. Kim bilir neler bulup söyleyecekler.

Değerli arkadaşlarım, son günlerin tartışmalar yaratan olayı; Sayın Cumhurbaşkanımızın siyasî partilere ve gruplara verdikleri kısa “not” dur. Siyasî partilerimizin liderleri, bu notu aldıktan sonra, kendi partilerinin yetkili organlarıyla notta işaret edilen konuları derinliğine görüşmüşler ve cevaplarını Sayın Cumhurbaşkanına sunmuşlardır. Bu cevapları ben incelediğimde, şu hususları tespit ettim:

İçtüzük değişikliğinde; böyle bir ihtiyaçta, hemen hemen bütün partiler müttefikler.

Anayasa değişikliğine; Adalet Partisi, “Evet” diyor; Cumhuriyet Halk Partisi, “Açıklık ve bilgi verilsin, ondan sonra görüşelim” diyor. Millî Güven Partisi, “Hükümet Başkanı

ve parti temsilcilerinin katılacakları toplantı yapılsın, sarîh maddeler getirilsin” diyor. Demokratik Parti, “Bazı değişiklikler yapılabilir” diyor. Millî Birlik Grubu, “Anayasaya dokunulmasın” diyor. Kontenjan Grubu “Evet” diyor.

Peşin, genel geniş yetkiye; Kontenjan Grubu dışında, bütün partiler “Hayır” diyor.

Siyasî faaliyetin durması tabirini normal siyasî hayatta. Meclis hayatındaki görüşmelerin, tartışmaların durması şeklinde yorumlayınca, tabiatıyla istisnasız herkes buna “Hayır” diyor. Ama onun dışında asıl kastedilen mana ele alındığında; Adalet Partisi, “itidalin korunmasına” taraftar; Cumhuriyet Halk Partisi, “partiler aralarındaki ilişkileri düzenlemenin doğru ölçülerini kendileri bulurlar”. Millî Güven Partisi; “Seviyesiz çekişmelerden kaçınılsın” diyor. Demokratik Parti; bu konuda bir şey söylemiyor. Millî Birlik Grubu bir şey söylemiyor; Kontenjan Grubu, “Evet” diyor.

Demokratik Parti ilk günden beri, benim başında bulunduğum Hükümetleri beğenmez, çekilmesini ister ve kendi tasavvur ettiği şekilde bir Hükümet arzu eder. Hakkıdır. Başbakan, çekilirim dediği zaman, “niye buhran yaratıyorsun” diyor. Çekilmezse, “niye çekilmezsin” diyor. Bir karar verse de, o karara göre biz de cevap arz etsek. Hükümet bir güvensizlik oyu ile karşılaşınca çekilir. Bu, Parlamentonun elindedir. Yalnız Demokratik Partinin arzu etmesi ile Hükümet, ne çekilir, ne gelir. Parlamento karar verir, Hükümet çekilir. Bir de tüm Hükümetin veya Başbakanın tek başına vereceği kararla, güvenoyu alınmasına, rağmen çekilmesi vardır. Meselâ, Başbakan hasta olur, yorgun olur, prensiplerine bağlı kalmak ister. Yahut, işbaşına başka birisinin gelmesini Devlet için daha yararlı sayar. Parlamento ile çatışmayı yurt çıkarları için zararlı sayar. Bunlar gibi daha başka sebeplerle ayrılmayı yurtseverliğin gereği görebilir, Hükümet böyle de çekilir, ilerde, arkada kalan ayların, haftaların ve olayların içyüzü, elverişli ortam doğunca açıklandığında, bana karşı insafsızca davrananların, o zamanki halini görmek isterim.

Yani, arkadaşlar, bir fevkalâde hal içindeyiz. Memleketimiz, varlığına, bütünlüğüne kastedilmiş birtakım dışardan idare edilen örgütlerin, kuvvetlerin tehdidi altındadır. Normal şartlar altında değiliz ve normal şartlar altında olmadığımız için davranışlarımızın da, sorumluluklarımızın da, dikkatlerimizin de buna uygun olarak cereyan etmesi lâzımdır. Normal hallerde tabii görülebilecek bazı hareketler, bazı davranışlar, bazı sözler bugün Türkiye’nin içinde bulunduğu halde; biraz dikkat, itina ve feragat, fedakârlık istemektedir.

Demokratik Partinin Sayın sözcüsü, benim parlamenter sistemi istemediğimi iddia etti.

Parlamenter sistem, hukuk devleti, en az 1930’da Paris’te doktora tezini yapıp savunduğum tarihten beri, yani 33 yıldır inandığım bir rejimdir. Kitaplarım, makalelerim, derslerim, politika alanında söylediklerim istisnasız bu doğrultudadır.

Bir yıldır Başbakan olarak sorumluluk taşıyorum. Bu görevi üzerime aldığım gün Parlamenta olan saygımı belirtecek davranışlara giriştim, sözler söyledim.

Hükümet çekilmişti, yeni Hükümetin Başkanı olarak Parlamenta sarılmak isteyişimin anlamını, insaf duygusunu yitirmemiş olanlar elbette takdir edeceklerdir. Bu tutumdan, şu ana kadar bir an caymadım, caymayı düşünmedim.

Şimdi bir meseleyi daha belirtmeliyim: Parlamenter rejimi, siyasî rejimler içinde en az kusurlusu saymak, buna inanmak başka şeydir, rejimin uygulama noksanlarının düzelmesini, daha iyiye götürülmesini istemek büsbütün başka şeydir.

Türkiye’de parlamenter çalışma usullerinin geliştirilmesini, tecrübelerden ders alınmasını ben her zaman savundum. Başbakan olmadan kısa bir süre önce bu konuda yazdığım makaleler vardır. En son 1970 yılı Kasım ayında bu kürsüde Millet Meclisi yeni Başkanı seçiminin uzun sürmesi ve “Başkan seçilmedi” diye Meclisin gündeminde bekleyen Devletin önemli işlerinin haftalarca gecikmesi, seçim turlarından başka bir iş yapılamaması karşısında buna karşı çıkmış; “Başkan seçilmedi diye Millet Meclisi çalışmaz” bunu, kabul edemiyorum demiştim. İctüzüğün yanlış uygulandığını ileri sürerek açıklık getirecek bir de değişiklik önergesini Sayın İlhami Sancar’la birlikte vermiştim.

Başbakan olduktan sonra ilk günden beri usulleri iyileştirmek zarureti üzerinde duruyorum. Meclis çalışıyor; hem çok çalışıyor; fakat usullerin yetersizliğinden arzu edilen verimlilik sağlanamıyor. Usulleri değiştirmek, düzenlemek şart olmuştur. Nitekim Millet Meclisinin Sayın Başkanı da bunu takdir ederek yeni bir İctüzük hazırlatmıştır. Bunun biran önce yürürlüğe girmesi, işlerin daha süratli, daha mütekâmil ilerlemesi için elzemdir.

Bu arada kaba sözlerin, davranışların yurt dışında itibar kırıcı etkisine bir kere daha işaret ediyorum, İctüzükte ve Anayasada değişiklik yaparak; toplantı açış oranını düşürürsek, engellemeleri önlersek, oylama zaman ve usulünü daha elverişli hale sokarsak, çalışmayı bozanlara, kaba davrananlara daha etkili müeyyide tatbik edersek zannediyorum ki, Parlamenter rejimimiz bundan sadece yarar görür, daha kuvvetlenir, daha itibarlı olur. Benim arzu ettiğim, gerçekleşmesini temenni ettiğim bundan ibarettir.

Sayın Demokratik Partinin Cumhurbaşkanımıza verdiği cevapta; “Kendi Türkiye’de, özlemi İngiltere’de Başbakanlık yapılamaz” buyuruyorlar.

Ben daima bizdeki ve başka ülkelerdeki faydalı uygulamalardan ders almayı severim, iktisadî ve siyasî otarşı devri Hitlerle birlikte tarihe karıştı, İngiltere, bütün dünyada parlamentoların anası, bir başka deyimle beşiği sayılır. Her devlet oradan örnek almıştır; biz de aldık, gene almalıyız.

Partiler, gruplar büyük çoğunlukla Anayasa değişikliği, ictüzük değişikliği ihtiyacını Sayın Cumhurbaşkanına verdikleri cevapta kabul etmişlerdir. Bu, memnunluk verici bir belirtidir, inşallah ayrıntıya girildiğinde kolay anlaşılır.

Peşin geniş yetkiyle Hükümete kanun gücünde kararname yetkisi verilmesini, Anayasanın şimdiki 64’üncü maddesi içinde kabul ediyorlar; bu maddeyi genişletmeyi reddediyorlar. Adalet Partisi ve Cumhuriyet Halk Partisi bu konuda şöyle diyor:

Adalet Partisi: “Anayasamızın, kanun gücünde kararname konusuyla ilgili 64’üncü maddesi hükmünü aşan bir anlam taşıyorsa bu isteğin mahiyet ve şümulü öğrenildikten sonra görüşümüzü tespit ve belirtmek mümkün olabilecektir”.

Cumhuriyet Halk Partisi ise: “...Bununla beraber kanun gücünde kararnameler konusunda Hükümetin uygulamada karşılaştığı güçlüklerin, peşin bir genel yetki devrine gidilmeksizin çözümlenebileceği” kanısındadır.

İstenen yetki bence, benim anlayışıma göre yanlış değerlendirilmektedir. Parlamentonun yetkilerini elinden almak kimsenin gücünde değildir. Parlamento, parlamenter rejimlerde görüldüğü gibi, kanun gücünde kararname yetkisini genişletsin istenmiştir. Buna partiler şu veya bu tarzda olumsuz cevap vermişlerdir; herkes buna

ancak saygı gösterir. Sayın Cumhurbaşkanının partilere verdiği notun sonunda bir cümle vardır: “Bu konuların görüşülerek kesin cevabınızı bekliyorum” cümlesi.

Demek ki, partilere bir teklif yapılıyor, partilerden mukabil bir teklif bekleniyor. Bu cümle bence bunun ifadesidir. Partiler meseleleri görüşmüşler ve her nokta hakkında ne düşündüklerini Sayın Cumhurbaşkanına bildirmişlerdir.

Siyasî partilerimiz takdirle karşılanacak bir açıklıkla sorumluluklarını yüklenmişlerdir. Şimdi önemli olan; Devletimizin bu karardan zarar değil yarar görmesidir. Siyasî partiler ve gruplar, Devletin ihtiyacı olan yasaları hızla ve isabetle çıkarırlarsa yetkinin esirgenmesi bir sakınca yaratmaz.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Paksüt çok güzel noktalara temas ettiler, çok uyarıcı mütalâalar ortaya koydular. Hukuk mantığı olarak, bilgi olarak Paksüt’ün söylediklerinin itiraz edilecek bir yeri yoktur. Bütün mesele; bir yanlış anlamadan, yanlış değerlendirmede benim kusurum olmuşsa -ki, olabilir, insandır her zaman mutlak her yaptığı doğru olmaz- ben kendi payıma düşeni kabul ediyorum.

Ancak, artık şu şüphe kalmamalı: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası kemaliyle yürürlükte ve herkes -sorumlu sorumsuz- ona saygı göstermekle mükelleftir. (*M.P. sıralarından “Bravo” sesleri*) Anayasaya saygısızlık hatıra bile gelemes. Nihayet hepimiz ıstırabını çektiğimiz olayların etkisi, tesiri, yükü altında çıkış yolları aramaktayız arkadaşlar. Meseleyi böyle almak lâzımdır.

Dışardan Türkiye’ye bakanlar, Türkiye meselelerini inceleyenlerin hepsi bizim dostlarımız değil, İrlanda’da hoşgördüklerini, Türkiye’de gölgesi belirmediği zaman büyük felâket olarak takdim ediyorlar. Bunu biliyoruz ve Türkiye haberlerinden mutlaka kötü istikamette yorumlar çıkarmak için gayrette olanlar vardır. Benim ilk gün tepki göstermem ve Radyoda “Türkiye’de parlamenter rejim yaşıyor ve yaşayacaktır” demem, dışarıdan haber aldığım radyo yayınlarına karşıdır. 2’nci gün basın toplantısını yapmam, bu yayınların artarak devam ettiğini, Türkiye’ye yabancı muhabirlerin üşüşmeye başladığını haber almam üzerinedir.

Arkadaşlar, Parlamentodan şikâyet etmiyorum. Usullerimizi ıslah etmemiz lâzım, tekâmül ettirmemiz lâzım; bunu söylüyorum, vakıaları söylüyorum. Meselâ Personel Kanunu... Personel Kanunu şu sebepten gecikti, bu sebepten gecikti... Ben bir şey demiyorum. Diyorum ki, 24 Kasım günü Meclise geldi, -yetki kanunu bu, yetki alacağız da sonra kararname yapacağız-hâlâ kanunlaşmadı. (*D.P. sıralarından anlaşılamayan müdahaleler*)

BAŞKAN — Müdahale buyurmayınız efendim. Çok rica ediyorum müdahale etmeyiniz.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Beyefendiler, hata usulde midir, tüzükte midir, bakanda mıdır, Hükümette midir; bu nihayet görüşülür, tartışılır, meydana çıkarılır; ama vakıa şu ki, bir yetki kanunu henüz yürürlüğe girmemiştir.

FARUK SÜKAN (Konya) — Evvelâ Mecliste...

BAŞKAN — Müdahale etmeyiniz, müdahale etmeyiniz.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, demokrasilerde her şey her yerde konuşulur. Ne zannediyoruz biz, burada konuşulanlar burada kalıyor mu,

başka yerlerde konuşulanlar başka yerlerde kalıyor mu? Bütçe konuşulurken, Personel Kanunu üzerindeki şikâyetleri Sayın Mustafa Vedat Önsal yapmadılar mı?

BAŞKAN — Sayın Kalaycıoğlu, çok rica ediyorum. (C.H.P. ve D.P. sıraları arasında karşılıklı lâf atmalar)

NECATİ KALAYCIOĞLU (Konya) — Ne oluyor..

BAŞKAN — Sayın Kalaycıoğlu, ne var?

TUFAN DOĞAN AVŞARGİL (Kayseri) — Susun da dinleyin. Yeter yeter.

NECATİ KALAYCIOĞLU (Konya) — Sana mı düştü müdafaası?

BAŞKAN — Bir şey mi var efendim?

Devam buyurun efendim.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, burada kanun kuvvetinde kararnamenin, Alman Anayasası, İtalyan Anayasası, Fransız Anayasasında nasıl olduğunun tartışmasına girecek değilim. Benim sadece o anayasaları misal olarak zikretmem, istenilen yetkinin hangi çerçeveler içinde olmasına işaret olarak alınmalıdır.

AKIN ÖZDEMİR (İzmir) — Bu olmadı Sayın Başbakan. Bu izahatınız olmadı.

BAŞKAN — Müdahale buyurmayınız efendim.

BAŞBAKAN NİHAT ERİM (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, fazla konuşacak değilim. Sözlerime başlarken tekrar ettiğim ricamı tekrar ediyorum: Lütfen bu gensoruyu kabul buyurunuz, en kısa zamanda görüşelim ve neticesini alalım.

İstirhamım budur, hepinizi saygılarla selâmlarım.²¹ (Alkışlar)

²¹ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 3, Cilt 23, Birleşim 69, Sayfa 630-633*

FERİT MELEN

Türkiye Cumhuriyetinin 14. Başbakanı

BİYOĞRAFI

FERİT MELEN

(Van 1966- 1988 Ankara)

Türkiye Cumhuriyetinin 14. Başbakanı, 35. Cumhuriyet Hükümet Başkanı

Ferit Melen

1906 yılında Van'da doğdu. Mülkiyeye girerek Temmuz 1931'de diploma aldı. 1943'te Vasıtalı Vergiler Genel Müdürü oldu. 1946'da Gelirler Genel Müdürlüğüne getirildi. IX. Dönem seçimlerinde Van Milletvekilliğine seçildi, dönem sonunda yasama etkinliğine ara vererek serbest mali müşavirlik yaptı. 1959'da emekliye ayrıldı. XI. Dönemde tekrar Van Milletvekili seçildi. 1961 Kurucu Meclisinde Van İli Temsilcisi olarak bulundu. IX. ve X. İnönü Kabinelerinde, Parlamento dışından, Maliye Bakanı olarak yer aldı. Haziran 1964 - Ekim 1979 tarihleri arasında Cumhuriyet Senatosu Van Üyeliği yaptı. 1968'de CHP'den istifa ederek Güven Partisi kurucuları arasında yer aldı. I. ve II. Erim Hükümetlerinde (26 Mart 1971'den 22 Mayıs 1972 tarihine kadar) Milli Savunma Bakanlığı görevinde bulundu. 22 Mayıs 1972'de Başbakanlık görevini üstlendi. IV. Demirel Hükümetinde 31 Mart 1975'de tekrar Milli Savunma Bakanlığı görevine getirildi. 12 Temmuz 1980'de Cumhurbaşkanı'nca, Cumhuriyet Senatosu Üyeliğine seçildi. Bu görevi 12 Eylül 1980'de sona erdi. 1983 Genel Seçimlerinde bir kez daha Van Milletvekili seçildi.

1988'de Ankara'da vefat etti.

MELEN HÜKÜMETİ DÖNEMİ
(35.CUMHURİYET HÜKÜMETİ)
(22.05.1972-15.04.1973)

29 Mayıs 1972 Pazartesi

35. Cumhuriyet Hükümetinin (Melen Hükümeti) Programını Millet Meclisine Sunuş Konuşması

BAŞKAN — Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Cumhuriyet Senatosu Van Üyesi) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin Sayın Üyeleri,

Anayasa hükümlerine uygun olarak Hükümet Programını Yüce Meclisinize sunmak üzere huzurunuzda bulunduğum şu anda, yüksek heyetinizi şahsım ve arkadaşlarım adına içten saygılarımla selamlarım.

Hükümetimiz memleketimizin 12 Mart Muhtırasından önce içine girmiş olduğu bunalımlardan, henüz tamamen kurtulamadığı bir dönemde kurulmuş bulunmaktadır.

I inci ve II inci Erim Hükümetlerinin büyük çabalarına rağmen 12 Mart Muhtırasının verilmesini gerektiren sebepler tamamen ortadan kalkmamıştır. Bu durum güveninizi almak için huzuruza gelen Hükümetin içinde bulunduğumuz şartların sonucu olarak tutum ve icraatında partiler üstü bir anlayışla hareket edecek bir yapıda olmasını gerektirmiş ve Hükümet bu gereklere uygun olarak kurulmuştur.

Hükümetin Büyük Meclisin güvenine layık olduğu sürece işbaşında kalması Anayasanın ve demokratik rejimin en tabii bir sonucudur. Bizim tek dayanağımız milletin yegâne ve hakiki temsilcileri olan sizlersiniz.

Muhterem Arkadaşlarım,

Olağanüstü şartlar içinde kurulmuş ve arz ettiğim gibi görevi güveninizi sürdürebildiği takdirde ancak önümüzdeki seçim zamanına kadar devam edecek olan Hükümetimizin programının, normal bir seçim dönemi için iktidara gelmiş olan Hükümetlerin programlarından farklı olacağı tabiidir. Bu özel durum göz önünde tutularak, huzuruza getirmiş olduğumuz bu programda devletin bütün faaliyet alanını kapsayan işler yerine, belli bir sürede öncelikle gerçekleştirilmesi gereken konuların ele alınmaları ile yetinmiş bulunuyoruz. Bunlar arasında, özellikle memleketi içinde bulunduğu bunalımlardan kurtaracak ve huzur ve sükûna kavuşturacak tedbirler bulunacaktır. Bununla beraber devlet hayatının devamlılığının doğal bir sonucu olarak, programda yer alsın veya almasın Hükümetin görev alanına giren, diğer bütün işlerin yürütüleceği yürürlükteki kanunların kalkınma plan ve programlarının verdikleri görevlerin, herhangi bir aksamaya meydan verilmeden, dinamik bir surette yerine getirileceği de tabiidir.

Muhterem Arkadaşlarım,

Parlamente demokratik rejimin sıhhatli ve verimli şekilde işler hale getirilmesi hepimizin temel görevlerimizdendir.

Türkiye, demokratik rejimi seçmekle rejim tartışmalarını çoktan geride bırakmıştır. Bunun içindir ki milli lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetini yüceltmek, insan haklarına dayanan hür demokratik rejimi her geçen gün biraz daha güçlendirmek şaşmaz amacımız olacaktır.

Ancak demokratik rejimin güçlenmesi ve tam olarak işleyebilmesi için elbirliği ile yapmamız gereken birçok işler olduğunu da cesaretle ortaya koymamız gerektiğine inanıyoruz.

Demokratik rejim ve millet hâkimiyeti hür seçimlere dayanır. Bu sebeple önümüzdeki seçimlerin Anayasanın öngördüğü zamanda yapılmasını ve seçimlere selamete varmamızı mümkün kılacak ortamın yaratılmasını önemli görevlerimizden biri sayıyoruz. *(Alkışlar)*

Seçimlere selamete ulaşabilmemiz için, her şeyden evvel anarşinin tamamen ortadan kaldırılması ve yurttan huzur ve asayişin tam olarak tesisi gerekmektedir. Hükümetimiz her türlü anarşik olayları ortadan kaldırmaya kesin karardır. Anarşinin tamamen ortadan kalkması ise bunun yeniden doğmasını önleyecek çok yönlü tedbirlere bağlı bulunmaktadır.

Hükümetimizin bu dönemde yıkıcı faaliyetlere ve özellikle komünizme aşırı sağ ve bölücülüğe karşı mücadeleyi tesirli hale getirecektir. Seçimlere selamete ulaşabilmemizin diğer önemli şartı da iktisadi sosyal ve kültürel gelişmemizi hızlandıracak reformların süratle gerçekleştirilmesidir. Bunların başında adalet idare, eğitim ve tarım, vergi ve maliye, maden ve petrol reformları gelmektedir.

Görev süremiz içinde üzerinde önemle duracağımız hususlardan birisi de Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planını süratle hazırlayarak T.B.M.M. ne sunmak ve gecikmeden uygulamaya koymak üzere gerekli tedbirleri almaktır. Buna paralel olarak iktisadi hayata canlılık, yatırımları hızlandırmak, işsizliği azaltmak üzere gerekli tedbirler de alınacaktır.

Seçimlerden önce başta ön seçim olmak üzere seçim mevzuatımızda düzeltmeler yapılmasını da zorunlu görmekteyiz. Bu düzeltmeler millet iradesinin Meclislere daha adil bir şekilde aksetmesini sağlamalı ve seçim mevzuatımızdaki bilinen kusurları gidermelidir.

Muhterem Arkadaşlar,

Türkiye’de anarşiyi yok etmek ve yeniden doğmasını önlemek için çok yönlü tedbirlere ihtiyaç olduğuna biraz önce işaret etmiş idim. Bu tedbirlerin başında şüphesiz Devlet güvenlik kuvvetlerini güçlendirmek, eğitimlerini tamamlamak gelmektedir. Ayrıca hukuki ve idari tedbirlere de ihtiyaç vardır.

Sayın Üyeler,

Komünizm ve her türlü bölücü ve aşırı faaliyetler öncelikle üzerinde duracağımız konular olacaktır.

Türkiye’yi içinden yıkmak parçalamak demokratik rejimi ortadan kaldırmak isteyenler ve bu amaçla silahlı saldırılara girişmiş olanlara karşı bir süreden beri kahraman ordumuzun sıkıyönetiminin ve güvenlik kuvvetlerimizin açtığı mücadele çok başarılı olmuş ve suçluların büyük bir kısmı yakalanarak adalete teslim edilmiştir. Geri kalan kanun kaçakları da sıkı bir şekilde takip edilmektedir. Amaçları Türkiye’yi karanlık bir zulüm rejimine götürmek olan bu unsurların ve bunların görünen veya görünmeyen yardımcılarının, fırsat buldukça meşum emellerini gerçekleştirmek üzere çeşitli yollardan faaliyetlerine devam edeceklerinden şüphe edilmemelidir. Komünizm

afetinden milletimizi ve yurdumuzu korumak için güvenlik tedbirleri yanında başka tedbirlere de ihtiyaç olduğu muhakkaktır.

Yıkıcı ve bölücü unsurların yuvalanmayı başardıkları kurum ve kuruluşları bunların zararlı faaliyetlerinden kurtarmak lazımdır.

Gençlerimizin körpe dimağlarını tek taraflı propagandanın zararlı etkilerinden kurtarmak lazımdır.

Yurt dışındaki fedakâr ve vatansever işçilerimizi yıkıcı akımların tasallutundan korumamız lazımdır.

Bu hususta devlete ve hükümetlere önemli görevler düştüğüne inanıyoruz. Hükümetimiz bu görevi yerine getirmek üzere devletin bütün gücünü kullanacaktır.

Hükümetimiz anarşinin kanunsuz eylemlerin komünizmin ve her türlü bölücü faaliyetlerin ortadan kaldırılması için iktidarı ve yetkisi içinde olan bütün idari ve kanuni tedbirleri almakla beraber yeni yetki ve müeyyidelere ihtiyaç gördüğü takdirde veya bunlar bir Anayasa değişikliğini zorunlu kıldığı hallerde durumu Yüce Meclisin takdirine sunacaktır. Bu arada özellikle sözü geçen kanunsuz hallerin Sıkıyönetimin nihayete ermesinden sonra da süratle ve etkili bir şekilde kovuşturulmasını ve cezalandırılmasını mümkün kılacak yargı tedbirleri araştırılacaktır.

Reformlar:

Sayın Üyeler,

Türkiye'nin karşısında bulunduğu sorunlar savsaklanacak hafife alınacak sorunlar değildir. Türk Milletinin dinamizmini yurdumuzun insan gücünü ve doğal kaynaklarını müspet ilmin ve akılcılığın ışığı altında planlı kalkınma ve reformlarla belirli bir hedefe doğru hemen yöneltmek zorundayız. Bunun için Hükümetimiz bir icraat hükümeti bir Atatürkçü Atılım Hükümeti olacaktır.

Yukarıda işaret ettiğimiz gibi gerçekleştireceğimiz iktisadi sosyal kültürel reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacağız. Bu reformların ilmi esaslara ve memleket gerçeklerine uygun olmasına ve doktrinci sapmalardan uzak kalmasına özellikle dikkat edeceğiz.

Hukuk ve Adalet Reformu:

Yüce Meclisin Değerli Üyeleri,

Hukuk ve adalet alanında başlamış bulunan reform çalışmalarına büyük bir önem vereceğiz.

Ceza ve Hukuk davalarının sürat ve isabetle sonuçlandırılmasında önemli bir yer alan Hukuk ve Ceza Yargılama Usulü Kanunlarında değişiklikleri öngören tasarılarla, Anayasa değişikliği doğrultusunda Yüksek Hakimler Kurulunun yeniden teşkilatlandırılmasını, Yüksek Savcılar Kurulunun kurulmasını ve özellikle Yüksek Hakimler Kurulu tarafından mahkemeler üzerinde yapılan idari denetimin, etkili bir hale gelmesini sağlayacak tasarılar ve Yargıtay Teşkilat Kanunu Tasarısının kanunlaşması ile Hukuk ve Adalet Reformlarının büyük ölçüde gerçekleşmesi sağlanmış olacaktır.

Kamu düzenini yakından ilgilendiren suç ve suçluluk hareketleri dikkatle izlenecek bilhassa suçluluğun azalması, sonucunu yaratacak istikamette etkili önleyici ve değişen toplum şartlarına uygun bir ceza politikası takip olunacaktır.

Değişen toplum ihtiyaçları karşısında Türk Ceza Kanunu ile Medeni Kanun üzerinde yapılmakta olan çalışmalar hızlandırılacaktır.

Adalet hizmetlerinin yerinde ve zamanında görülebilmesi için gerekli ana kanunlarla, diğer kuruluş kanun tasarıları ele alınacak, Anayasa değişikliği istikametinde yeniden düzenlenecek olan Basın Kanunu basın kuruluşlarının da görüşleri alınarak hazırlanacak ve bütün bunlar ise program dâhilinde Yüce Meclise intikal ettirilecektir.

Adalet cihazına karşı duyulan güveni daha da yükseltecek her türlü tedbir alınacaktır.

Devlet İdaresinde Reform:

Sayın Üyeler,

Ulusal kalkınmanın ekonomik ve sosyal hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi için planların hazırlanmasında ve uygulanmasında en önemli araç olan devlet idaresinin kendisinden beklenenleri yapacak duruma getirilmesini zorunlu görmekteyiz. Bu nedenle idari reforma büyük bir önem vermekteyiz.

İdari reformun bir bakıma da idarenin kendisine düşen bir iş olduğu kanısındayız. Bu itibarla, idari reform çabalarımızın hedefi, idarenin modernleştirilmesi, yani kendi kendisini sürekli ve sistemli bir biçimde geliştirebilecek bir düzene kavuşturulması ve böyle bir düzen içinde daha süratli ve etkili bir biçimde iş görmesinin sağlanması olacaktır. Bu hedefin gerçekleştirilebilmesi için merkezi düzeyde de etkili bir yol gösterme, destek gözetim ve denetim sağlanacaktır.

En büyük idareciden en mütevazı memura kadar tüm kamu yönetimi görevlilerinin süratli, etkin, ekonomik ve kaliteli bir hizmet yarısına katılmasını sağlamak için yoğun bir idari reform çalışmasına girmek kararındayız.

İdari reform çalışmalarının başarıya ulaşmasında önemli bir rol oynaması mümkün olan denetim sisteminin geliştirilmesi için gereken tedbirler alınacaktır.

Sayın Arkadaşlar,

Açık yürekle ifade ediyorum ki, bugünkü Devlet idaremizin işleyişi vatandaş memnun edecek bir düzen içinde değildir. Memur yetiştirme usullerimiz yetersizdir. Devlet idaresinin çeşitli kollarında zaman kaybına ve israfa yol açan tedahüller vardır. Denetleme ve teftiş mekanizması etkisizdir. Şikâyetler takipsiz kalmaktadır. Devlet teşkilatı içinde disiplin kurulmasına ihtiyaç vardır.

İdare reformun gerçekleştirilmesi şüphesiz ki zamana ihtiyaç gösteren bir çalışmadır. Hâlbuki arz ettiğim şikâyetleri daha kısa sürede ortadan kaldıracak bazı tedbirler bulunabileceğini mümkün görmekteyiz.

Herhalde bütün memurların ve kamu kesiminde çalışan herkesin kanunlara ve vatandaşlara saygılı, adil, tarafsız, işlerine hâkim bir tutum içinde görev yapmaları şikâyetleri büyük ölçüde azaltacaktır.

Devlet Memurları Kanununun bünyesinden doğan aksaklıkların Yüce Meclislerce kabul edilmiş bulunan Yetki Kanunu çerçevesinde giderilmesine çalışılacak ve aynı kanunda öngörülmüş bulunan tüzük ve yönetmeliklerin düzenlenmesine ilişkin çalışmalar sonuçlandırılacaktır. Böylece Personel Kanununun bazı hükümlerinin uygulanmasından doğan haksızlıklar giderilmiş olacaktır.

Üniversite öğretim üyesi ve yardımcılarının özlük haklarını düzenleyen Üniversite Personel Kanunu Tasarısı da en kısa zamanda Yüce Meclislere sunulacaktır.

Öte yandan Anayasamızda ifadesini bulan karma ekonomi kuralları içerisinde, Kamu İktisadi Teşekküllerinin ekonomimize daha fazla katkıda bulunabilecek şekilde ve özellikle karlılık, verimlilik ve modern işletmecilik ilkelerine göre yönetilen kuruluşlar halinde düzenlenmeleri için başlatılmış olan çalışmaların belli bir koordinasyon düzeni içinde sonuçlandırılmasına çalışılacaktır.

Toprak ve Tarım Reformu:

Yüce Meclisin Değerli Üyeleri,

Bir taraftan sosyal adalet ilkeleri, diğer taraftan da verimlilik esasları göz önünde tutularak hazırlanmış bulunan Toprak ve Tarım Reformu Kanunu Tasarısı Yüce Meclise sunulmuş bulunmaktadır. Yurt gerçekleri göz önünde tutularak hazırlanmış olan tasarının Türkiye Büyük Millet Meclisindeki görüşmeler sonunda en iyi bir şekilde kanunlaşacağından eminiz. Bu nedenle, tasarı kanunlaştığı zaman süratle uygulamaya geçilmek için gerekli hazırlıklara şimdiden başlamış bulunuyoruz.

Topraksız veya az topraklı çiftçilerin, kendilerine dağıtılacak arazileri verimli tarım işletmeleri olarak işleyebilmeleri için gerekli bütün tedbirleri alacağız. Bu amaçla çiftçi vatandaşlarımızın kooperatifler kurmalarını sağlayıcı tedbirler süratle gerçekleştirilecektir.

Tarım sektöründe, krediden işletmeye, işletmeden yetiştirilen ürünlerin satışına kadar bütün faaliyetlerin mümkün olduğu ölçüde kooperatifler tarafından gerçekleştirilmesi gerektiğine inanmaktayız. Böylece hem üreticiler emeklerinin gerçek karşılığını alabilecekler, hem de tüketiciler daha ucuz ve daha kaliteli mal satın alabilmek olanağına kavuşacaklardır. Kooperatiflerin özel sektörün en güçlü kesimlerinden biri haline gelmesine demokratik düzenin selameti yönünden de büyük önem vermekteyiz.

Sihhatli bir toprak reformunun zorunlu unsuru olan tapulama ve kadastro çalışmalarının hızla sonuçlandırılabilmesi için müstakil tapulama ve kadastro mahkemelerinin hem sayıları artırılacak hem de bu mahkemeler ve ihtisas mahkemesi olarak reform uygulamasından doğacak anlaşmazlıkları çözmekle görevlendirilecektir.

Müstakil tapulama ve kadastro mahkemelerinin adedi 64'ten derhal 85'e çıkarılacak ve bu yeni mahkemeler özellikle reform uygulamasından doğacak anlaşmazlıkları çözmekle görevlendirilecektir.

Vergi ve Maliye Reformu:

Değerli Üyeler,

Milletimizin maddi alanda özlemini çektiği refaha süratle ulaştırılması manevi alanda muhtaç bulunduğu huzurun devamlı olarak sağlanması bakımlarından hızlı ve dengeli bir kalkınmanın gerçekleştirilmesini vazgeçilmez bir şart olarak görüyoruz.

Bu anlayış içerisinde mali alanda gerekli olan reform ve düzenleme tedbirlerinden uzun vadeli olanlarını hazırlanmakta olan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı içinde bir bütün halinde yüksek Meclislerimize arz edeceğiz.

Şimdiden gerçekleştirilmesi gereken ve bir kısmı bundan önceki hükümetler tarafından Meclislerimize sunulmuş olan tasarılarla tarafımızdan sunulacak reform niteliğindeki tasarıların bir an önce kanunlaşmasını zorunlu görüyoruz.

Kalkınma planlarında öngörülen hedeflerin gerçekleştirilmesi için Devlet gelirlerini artırmaya çalışırken yürürlükteki kanunlarda yapılması zorunlu değişiklik ve düzeltmeler dışında vergi sistemimiz içerisinde etkili bir kontrol düzeni kurmak suretiyle vergi kayıplarının önlenmesine ve vergi randımanının artırılmasına dönük tedbirlere öncelik tanınacaktır. Bunun yanında vergi yönetiminin ve mali yargı sisteminin ıslahı üzerinde de önemle durmayı ve vergi uygulamasına verimli olduğu kadar vatandaşa yardımcı ve huzur verici bir hüviyet vermeyi lüzumlu görüyoruz.

Kaynaklarımızı artırmaya çalışırken Devlet harcamalarını disiplin altına alacak israfı önleyecek ve kaynaklarımızın daha verimli ve etkili bir tarzda kullanılabilmesine olanak sağlayacak program - bütçe sisteminin uygulanmasına önümüzdeki mali yıldan itibaren başlamak kararındayız.

Bunun yanında bankacılık ve sigorta sistemleriyle sermaye piyasası sorunları bir bütün halinde ele alınarak bu alanlarda gerekli görülen düzenleme tedbirleri yürürlüğe konulacaktır.

Petrol ve Maden Reformu:

Değerli Üyeler,

Petrol Kanununun uygulamada milli menfaatlere aykırı düşen hükümleri süratle değiştirilecek ihtiyacımız olan petrolün yurt içinde sağlanması temel hedef teşkil edecektir. Akaryakıt ana depolarının Devletimizin her türlü ihtiyacını emniyetle karşılayabilecek durum ve kuruluşu kavuşması sağlanacaktır.

Petrolün aranması, üretimi ve dağıtımı ile görevli kamu kuruluşlarının ahenkli bir bütün haline getirilmesine çalışılacaktır.

Halkımızın ısınması için gerekli yakıtın zamanında yeterli oranda ve uygun fiyatla karşılanması için kısa ve uzun vadeli tedbirler alınacaktır. Bu amaçla görevli kamu kuruluşumuzun üretiminin artırılması ve bütün yurt sathına yayılabilmesi için çalışmalar yapılacak dağıtım düzenlenecektir. Bu maksatla Yüce Meclise sevk edilen tasarıda da öngörüldüğü gibi yurt ekonomisine uygun biçimde işletilmeyen bazı linyit yataklarının kamu kuruluşları eliyle işletilmesi sağlanacaktır.

Yeraltı kaynaklarımızın milli ihtiyaç ve menfaatlerimize uygun ilkeler doğrultusunda değerlendirilmesini sağlamak amacıyla hazırlanan yeni Maden Kanunu Tasarısı Yüce Meclise sunulmuştur. Boraks ve benzeri stratejik madenler konusunda milli menfaatlere aykırı durumun düzeltilmesi bu tasarının kanunlaşmasından beklediğimiz başlıca amaçlardan birisidir.

Ayrıca bu tasarı ile maden arama işlerimizin yeniden düzenlenmesi maden işleriyle görevli kuruluşumuzun bu işleri etkili bir şekilde kontrol edecek duruma getirilmesi maden ihracatının devlet ve kamu kuruluşlarınca denetlenmesi ve ihracatın ham cevher yerine tam ve yarı işlenmiş ürünler halinde olmasına gayret edilmesi ve rezervlerimizin tahribinin önlenmesi gibi ilkeler öngörülmüştür.

Yurdumuzun enerji ve doğal kaynaklarının değerlendirilmesinde milli ihtiyaç ve menfaatlerimize uygun bir politika izlenecektir. Bu amaçla enerji konusu öncelikle milli kaynaklara dayandırılacak uzun vadeli ve tutarlı bir planla yönetilecektir.

Enerji yatırımları halkımızın ve endüstrimizin taleplerini gecikmesiz karşılayabilecek düzeye ulaştırılacaktır.

Eğitim Reformu:

Saygı Değer Üyeler,

Eğitim sistemimiz Türk toplumunun ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınması için gerekli insan gücü ihtiyacını devamlı olarak sağlayacak rasyonel bir çalışma düzenine ve çağımızın gereklerine uygun bir bünyeye kavuşturulacaktır.

Hazırlanacak olan Milli Eğitim Kanunu tasarısında okul öncesinden başlayıp ilk, orta ve yükseköğretim kurumları ile yurdumuzun ekonomik kalkınmasına büyük ölçüde katkıda bulunan teknik okullar bir bütünlük içinde ve çağımızın modern eğitim sistemleri açısından ele alınacak, Türk eğitimi yeni bir yapı ve çalışma düzenine kavuşturulacaktır.

Bu tasarı ile aynı zamanda Cumhuriyet Hükümetlerinin bugüne kadar çıkarılmış eğitimle ilgili dağıtık bütün kanunlar da bir araya getirilmiş ve Türk eğitim felsefesi Türk toplumunun yapısına çağımızın ileri bilim ve teknoloji gereklerine ve Atatürk milliyetçiliği ilkeleri üzerine oturtulmuş olacaktır.

Bugün ilkokulları bitiren çocuklarımızın büyük bir çoğunluğu üst okullara devam etmek veya bir meslek sahibi olmak imkânlarından yoksun bulunmaktadır. İnsanları ve toplumu tedirgin eden ve hayatta güçsüz bırakan bu büyük soruna çözüm yolu getirmek için öğrencilere bilgi ve kabiliyetleri istikâmetinde bir öğretim vermek, bu suretle onların ya üst okullara gitmelerini ya da çalışma hayatına atılmalarını sağlamak için ilkokulların sekiz yıla çıkarılması çalışmalarına devam edilecek ve bu okulların yurt ölçüsünde yayılmasına çalışılacaktır.

Bütün öğretim kademelerinde uygulanacak programlar, Atatürk ilkelerine laik ve sosyal devlet esaslarına, hür, demokratik düzene yürekten inanmış milli bir ruh ve heyecan taşıyan vatandaşlar yetiştirilecek şekilde değiştirilecektir. Bu amaca varmak için işe her derecedeki okullara öğretmen yetiştiren kurumlardan başlamak zorunluluğuna inanıyoruz.

Atatürk ilkelerini bilimsel açıdan incelemek, bu alanda gerekli araştırma ve yayın yapmak üzere kurulması öngörülen Atatürk Akademisi Kanun Tasarısının süratle kanunlaşmasına çalışılacaktır.

Anayasanın 120 inci ve 129'uncu maddeleri ışığında yeniden ele alınan ve üniversitelerde yakın bir işbirliği içinde hazırlanarak yüce meclislere sunulan Üniversiteler Kanunu Tasarısı halen Millet Meclisi Milli Eğitim Komisyonundadır. Milli varlığımızın temeli olan gençliğe, milli birlik ve beraberlik içinde kalkınma planları hedeflerine uygun yükseköğretim imkânları sağlanması için yükseköğretim sistemimizin geliştirilmesi gayretlerine önemle devam edilecektir.

Muhterem Arkadaşlar,

Bir kitle haberleşme aracı olduğu kadar bir eğitim aracı olarak da kullanılan ve milli ve kültürel bütünlüğümüzün korunmasında büyük yeri olan radyo ve televizyonun bütün yurt sathına yayılması için girişilen çabalara aralıksız devam olunacaktır. Radyo ve Televizyon programlarının milli duyguları koruyucu yüceltici ve öğretici olmasına titizlikle özen gösterilecektir.

İktisadi Politikamızın Temel İlkeleri:

Değerli Arkadaşlarım,

İktisadi politikamızın temel ilkelerini şöyle özetleyebiliriz:

Anayasamızın iktisadi faaliyetlerin yürütülmesi bakımından çizdiği ana çerçeveye göre, karma ekonomi düzeni içinde, Türkiye'mizin ekonomik kalkınmasında, devlet kesimine olduğu kadar özel teşebbüse de önemli görevler düştüğüne inanıyoruz. Bu inançlardır ki özel teşebbüsün yaratıcı gücünden, ekonomimizi faydalandırmak için onun kalkınma planı hedeflerine uygun olarak güven ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirler almayı, önemle göz önünde tutacağız.

Ekonomik sosyal ve kültürel kalkınmamızın hür düzen ve sosyal adalet ilkeleri içinde istikrarlı, hızlı, dengeli ve planlı bir şekilde gerçekleştirilmesi politikasına devam edeceğiz.

Türkiye'mizin yeterli hızla kalkınması tarım ve sanayi alanında hamleler yapılması, yeni iş sahaları açılması için yatırımları daha da hızlandırmaya gayret edeceğiz.

Yurdumuzun çeşitli bölgeleri arasında ekonomik sosyal ve kültürel yönlerden mevcut olan gelişme dengesizliklerini gidermek amacıyla ele alınmış tedbirler daha etkili hale getirilecektir.

Değerli Arkadaşlarım, şimdi de bakanlıklar sahasına giren konulara temas edeceğim.

Sayın Üyeler,

Kalkınma çabalarımızı ekonomik istikrar içerisinde yürütmek kararında olduğumuzu bir kere daha belirtmek isterim. Bu amaçla bütçe, para-kredi ve ödemeler dengesi politikaları ahenkli esnek ve etkin bir biçimde uygulanacaktır.

Ayrıca yurt dışında çalışan işçilerimizin yabancı memleketlerdeki tasarruflarının ve yatırım eğilimlerinin kalkınma çabamıza katkıda bulunabilecek alanlara ve kendilerine kısa sürede yarar sağlayabilecek şekilde teşebbüslere yönelmesini teşvik edecek bir sistemi geliştirmeye kararlıyız.

İhracatımızın plan hedeflerine uygun olarak gelişmesi ve bu yoldan döviz gelirimizin artırılması için, karma ekonomik ilkeleri dahilinde özel sektörün de yaratıcı gücünden faydalanarak dinamik bir ihracat politikası uygulanacaktır. Geleneksel ihraç ürünlerimizin ihracatını artırıcı tedbirler alınırken bunlara yenilerinin de katılmasına gayret sarf edilecektir. İhracat potansiyeli arz eden maddelerin üretimi teşvik edilecek yeni piyasalarda mallarımızın tanıtılmasına önem verilecektir. İhracatımız içinde önemli ve miktarı her yıl büyük artışlar gösteren sanayi ürünlerinin daha fazla yer alması için etkin ve tutarlı teşvik tedbirlerinin uygulanmasına devam edilecektir.

Memleket bünyesine ve gerçeklerine uygun bir ihracat, kredi ve sigorta sistemi kurulacaktır.

Müstahsilin emeğinin değerlendirilmesi için destekleme alımları politikasına devam olunacaktır.

Çok tarafı tediyeyle ve serbest döviz esasına dayalı bir dış ticaret politikası izlenecektir.

Ülkemizin hızla sanayileşmesine imkân verilecek bir ithalat politikası izlenecek ve gerek sanayiın gerekse genellikle piyasanın ihtiyacı olan yatırım malları ile ham ve yardımcı maddelerin ve diğer malların yeter bollukta sağlanmasına önem verilecektir.

Ülkemizin menfaatlerine kalkınma plan ve programlarımıza uygun genel ekonomik ve teknolojik durumumuzu geliştirici ihracatı artırıcı ithalatı azaltıcı nitelikteki yabancı sermaye yatırımları teşvik edilecektir.

Hayat pahalılığı ve suni fiyat artışları ve haksız kazanç sağlayanlarla iktisadi ve hukuki tedbirler alınarak mücadele edilecektir. Vatandaşlarımızın istikrarlı bir fiyat politikası içinde suni fiyat artışlarına karşı korumayı en başta gelen görevlerimizden biri saymaktayız.

Memleket ekonomisinde önemli yeri olan esnaf ve küçük sanatkârlarımızın kredi imkânlarının daha müsait bir seviyeye çıkarılmasına çalışılacaktır.

Yüce Meclisin Sayın Üyeleri,

Sanayileşme:

Şimdi izninizle sanayileşmemize dair görüş, düşünce ve tedbirlerimizi özetlemek istiyorum.

Sanayileşmemizde benimseyeceğimiz prensip içe değil dışa dönük olmalıdır. Uluslararası şartlara uygun rekabet gücüne sahip sıhhatli bir sanayileşmeyi gerçekleştirmek zorundayız. Bu bakımdan mevcut veya yeniden kurulacak sanayiimizin uluslararası ve özellikle Avrupa Ekonomik Topluluğu şartlarına intibakını kolaylaştıracak tedbirleri alacağız.

Sanayileşmenin her şeyden önce bir bilim ve eğitim sorunu olduğu şüphesizdir. Bu itibarla sanayileşmeyi sadece endüstriler kurmak ve onları işletmek şeklinde değil Türk Ulusunun bilincine yerleşecek bir yapısal değişme olarak görmek ve yürütmek azmindeyiz.

Sınai kalkınma eğitilmiş insan gücü kadar maddi kaynakları da gerektirmektedir. Halkımızın gönüllü tasarruflarını da sınai kalkınmamız için uygun politikalarla seferber etmek en önemli hedefimizdir. Bu amaçla bankalar sistemini sanayimize daha fazla yakınlaştıracak tedbirleri öngörmekteyiz. Halka açık anonim ortaklıklar ve uzun vadeli sermaye piyasası sorunlarının kesin bir sonuca ulaştırılması konusunu önemle ele alacağız.

Kalkınma plan ve programlarına uygun yatırımların hızlandırılması ile mal ve hizmet ihracını geliştirecek Teşvik Tedbirleri Kanunu Tasarısını süratle Türkiye Büyük Millet Meclisine sunmak kararındayız. Getireceğimiz tasarı yurdumuzda şimdiye kadar bilinen teşvik tedbirlerine ilaveten yeni ve etkili diğer tedbirleri de kapsayacaktır. Sanayileşmemizin bu Kanunla daha büyük bir hız kazanacağına inanmaktayız.

Standartlarla ilgili olarak kalite kontrolünü cezalandırıcı olmaktan çok yapıcı öğretici bir ruhla ele almaya çalışacağız.

Muhterem Arkadaşlar;

Çağımızın en önemli konuları arasında yer alan teknoloji problemine de değinmek isterim.

Kalkınma yolundaki az gelişmiş ülkeler daha ileri teknolojilerden istifade etmek durumundadırlar. Teknoloji transferi yerine makine ekipman ithal eden milletlerin sanayileşme çabaları ister istemez ithal ettikleri makine ve ekipmanın ömrü ile kısıtlı olacaktır. Bu bakımdan teknoloji transferiyle birlikte ileri teknolojilerin yurt içinde

üretilmesine, önem verilmesine bu alandaki milletlerarası çalışmaları izlemenin lüzumuna inanıyoruz.

Sayın Başkan Sayın Üyeler,

Milletlerarası sanayi ve ticaret alanında günden güne artan ve daha da artması beklenen ilişki ve gelişmeler özellikle Ortak Pazarla Gümrük Birliği münasebetimizin başladığı bu dönemde ortaya çıkan konular turizm hareketleri işçi akımları gümrük mevzuatında yeni ihtiyaçlara cevap verecek hükümler getirilmesini işlemlerde kolaylık ferahlık ve esneklik sağlanmasını gerektirdiğinden bu konu ile ilgili her türlü tedbirlerin alınmasına gayret edilecektir.

Son yıllarda büyük bir problem olarak karşımıza çıkan kaçakçılığın önlenmesi için kısa ve uzun vadeli bütün tedbirlerin süratle alınmasına çalışılacaktır.

Tekel mamullerimizin gereği gibi değerlendirilmesi ve bunlara önemli bir döviz kaynağı niteliği kazandırılması için ihracata dönük çalışmalara önem ve hız verilecektir.

Bayındırlık, Ulaştırma, İmar, İskân ve Turizm Çalışmaları:

Sayın Üyeler,

Devlet yapılarının lüks ve israftan uzak hizmetin en iyi görülmesini sağlayacak şekilde projelendirilmesi ve mahalli şartlara en uygun ve sağlam şekilde inşası üzerinde önemle durulacaktır.

Buna paralel olarak inşaat mevsiminin kısa olduğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde, inşaatın soğuk havalarda da devamını ve bu suretle inşaat mevsiminin uzatılmasını sağlayacak teknik tedbirler üzerinde çalışıyoruz.

Boğaz Köprüsünün kullanım esaslarını tespit edecek olan Kanun Tasarısı en kısa süre içinde Yüce Meclise sunulacaktır.

Sanayileşmenin ve nüfus artışının kaçınılmaz sonucu olarak meydana gelen hızlı şehirleşme hareketi kontrol altında tutularak buralara lüzumlu altyapı, konut, sağlık ve sosyal hizmet ihtiyaçları bir bütün olarak ele alınacak gelişmelere bilim ve memleket gerçeklerine uygun bir yön verilecektir.

Bütün gelişmiş ülkelerde de büyük bir sorun haline gelmiş bulunan çevre sağlığına itina gösterilecektir.

Az gelirli vatandaşlarımızın mesken edinme çabalarına yön verici ve destekleyici katkıda bulunulacak gecekondu bölgelerinde yaşayan yurttaşların medeni ihtiyaçlarını karşılayacak hizmetler geliştirilecektir.

Demiryollarımızda iktisadi ve teknik ömrünü doldurmuş buharlı lokomotifler ile yapılan işletmeden modern dizelli ve elektrikli işletmeye geçişe devam olunacaktır.

Bu amaçla Devlet Demiryolları Fabrikalarının verimlerinin arttırılması, dizel lokomotifi yolcu ve yük vagonu yapılması konularına önem verilecektir.

Deniz Ticaret Filomuzun, memleketimizin ithalat ve ihracatının daha büyük bir kısmını taşıyabilecek şekilde güçlendirilmesine ve bu nedenle gemi endüstrimizin geliştirilmesi için yeni tersanelerin kurulmasına önem verilecektir.

Telefon ve santral yapımı kapasitemizin artırılması ve bu suretle halkımızın ihtiyacının süratle karşılanması için mevcut fabrika genişletilecektir.

Hava meydanları ile Hava Ulaştırma Filomuzun artan ihtiyaçlara göre geliştirilmesi çalışmalarına devam olunacaktır.

Karayolu taşımacılığını düzenlemek, can, mal ve ekonomik kayıpları önlemek amacıyla hazırlanacak bir kanun tasarısı Yüce Meclislere sunulacaktır.

Turizm sektörünü, gerek ödemeler dengesine olan katkısı, gerekse yarattığı istihdam hacmi bakımından ekonomimizin önemli sektörlerinden biri olarak kabul ediyoruz.

Bu nedenle sektörün geliştirilmesi için gerekli teşvik tedbirlerinin süratle alınması, finansman ve işletmecilik sorunlarının halli, deniz ve göl kıyılarının planlı bir turizm politikasının takibine imkân sağlayacak tarzda ve toplum yararına uygun olarak kullanılması Hükümetimizin turizm sahasındaki ana politikasını teşkil edecektir.

Çalışma ve Sağlık Sorunları:

Saygı Değer Üyeler,

Sendikalar, Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Kanunlarındaki hükümler, bir taraftan sendikalaşma, toplu iş sözleşmesi ve ücret saptanması modellerine ilişkin sorunlar; diğer taraftan da daha etkin barışçı çözüm yollarına olan ihtiyaçlar göz önüne alınarak geliştirilecektir.

Yoğunlaştırmak kararında olduğumuz yatırımların halen büyük bir sorun olarak karşımızda bulunan işsizlik problemine bir ölçüde çözüm yolu getireceğine inanıyoruz.

Yurt dışındaki işçilerimizin sorunlarını çözümleme çabaları sürdürülecektir. Bu amaçla Çalışma Bakanlığında kurulmuş olan Yurt Dışı İşçi Sorunları Genel Müdürlüğü 1972 yılı içerisinde etkin biçimde faaliyete sokulacaktır.

Sigortalı işçilerin eş ve çocuklarının sağlık yardımlarından bütün illerde faydalandırılmaları 1972 yılı içinde tamamlanacaktır.

Sağlık işlerinde temel amaç halkın seviyesini yükseltmektir. Bu amaca ulaşmak için hizmetler daha yaygın hale getirilerek bunlardan herkesin yararlanması imkânı sağlanacaktır.

Koruyucu hekimlik hizmetlerine ağırlık verilecek, yataklı tedavi hizmetleri geliştirilecektir.

Çevre Sağlığı Ana ve Çocuk Sağlığı, aile planlaması uygulamaları hızlandırılacaktır.

İlaçta kalite ve fiyat kontrolünün etkili olması sağlanacak, ilaç sanayiinin ham madde imalatına yönelmesinin tedbirleri alınacak ve ihracatı teşvik edilecektir.

Daha iyi ve daha çok sayıda sağlık personeli yetiştirilecek, bunların yurt sathına dengeli olarak dağılmasını sağlayacak tedbirler alınacaktır.

Kademeli bir sağlık sigortası uygulamasının gerçekleştirilmesinin gerekleri yapılacaktır.

Tarım Orman ve Köy Çalışmaları:

Sayın Üyeler,

Milli ekonomimizin temel sektöründen olan tarım alanındaki kalkınmamızı süratlendirmek amacıyla:

Tohumluk ilaç, araç, gereç, makine ve gübre kullanılmasının daha yaygın hale getirilmesine ve bunların tedarikini, dağıtılmasını düzenleyecek tedbirlerin alınmasına tarım sektöründe alt yapı ile ilgili yatırımların mücadele hizmetlerinin devletin öncülüğünde yürütülmesine önemle devam olunacaktır.

Yüksek bir potansiyele sahip bulunan hayvancılığımızın ırkların ıslahı ve hastalıklarla mücadele edilerek gelişmesi sağlanacak bu suretle halkımızın dengeli beslenmesi ve iç tüketim talepleri yanında ihracat olanakları artırılacaktır. Tarıma yönelmiş kredilerin artırılması, verilme şartlarının iyileştirilmesi ve bu kredilerin tarım politikasına uygun projeye dayalı ve kontrollü şekilde yürütülmesini sağlayacak tedbirler geliştirilecektir.

Yedi ili içine alan haşhaş üreticisine mahsulünün karşılığı olan tazminatın ödenmesine devam olunacaktır. Ayrıca bu bölgede yaşayan ve geçimini afyon üretiminden sağlayan çiftçilere yeni geçim olanakları temin edilecek ve bölgenin topyekûn ekonomik ve sosyal kalkınması için bölge gelişme planı hazırlanarak bu planın gerektirdiği programlar uygulanacaktır.

Milli servetimiz ormanlarımızın korunması, gözetilmesi, sürekliliklerinin sağlanması ile verimlerinin ve alanlarının artırılması başta gelen görevlerimizdendir.

Yurt topraklarının kaybına sebep olan erozyonun kontrol altına alınması doğal dengenin sağlanması ve ormanlarımızın sosyal, ekonomik ve teknik icaplara göre yönetilmesi ve işletilmesi ile orman ürünleri endüstrisinin geliştirilmesi ve tüketim fazlasının ihracı için gerekli tedbirler alınacaktır.

Köy kalkınması faaliyetlerine büyük ağırlık verilecek, köyde üretimi arttırmak, gelir kaynaklarını geliştirme, refahı daha uygun hale getirme amacıyla gereken bütün tedbirlerin süratle alınmasına devam edilecektir.

Toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi ve yol, su, elektrik gibi alt yapı hizmetlerinin öncelikle ele alınması suretiyle köylerde yaşayan vatandaşlarımızı kısa zamanda daha elverişli yaşama ve kazanma ortamına ulaştırma gayretlerini hızlandıracaktır.

Orman ve dağ köylerinin kalkınma sorunları öncelikle ele alınacaktır. Köy kalkınmasını hızlandırmada halka devlet ilişkilerini etkili bir şekilde geliştiren, halkın, birlikler ve kooperatifler halinde teşkilatlanmaları için alınan teşvik tedbirlerinin uygulanmasına devam edilecektir.

Gençlik ve Spor Sorunları:

Sayın Başkan, Sayın Üyeler,

Gençlik ve spor sorunlarının çözümlenmesi ve bu konuya ilişkin ihtiyaçların karşılanması çalışmaları planlı bir şekilde yürütülecektir.

Gençlik ve spor eğitimine, uzmanlaşmayı sağlayıcı yeterli sayı ve nitelikte eleman teminine etkin bir organizasyon sağlanmasına ve milli spor dallarımızın geliştirilmesine öncelik ve ağırlık verilecektir.

Öğrenci yurtlarının çeşitli aşırı akımların yuvası olmaktan kurtarılarak gençlerin her türlü sosyal ihtiyaçlarına cevap verecek ve ana babaların çocuklarını iç rahatlığı ile emanet edebilecekleri kurumlar haline getirilmesi için 351 sayılı Kredi ve Yurtlar Kanunu değişiklik tasarısı süratle Yüce Meclise takdim edilecektir.

Öğrenci yurtları her halde Devletçe sıkı bir denetime tabi tutulacaktır.

İçişleri:

Hükümetimiz Anayasal düzenin korunması, vatandaş huzur ve güvenliğinin ve yurdumuzda normal bir ortamın en kısa zamanda sağlanması amacıyla diğer sosyal ve ekonomik tedbirler yanında güvenlik kuvvetlerini üstün hareket kabiliyetine sayı ve yetenek yönünden yeterli bir duruma getirecek ve gerekli her türlü araç, gereç ve donatıma sahip kılacaktır. Güvenlik personeline hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimi verecek tesislerle ilgili tedbirleri de süratle almak karındayız.

Güvenlik hizmetlerinde süratin ve etkinliğin artırılabilmesi için bir yandan modern yönetim ilkelerine uygun bir teşkilatlanmaya gidilecek, diğer yandan da zabitanın günün ihtiyaç ve koşullarına uygun yetkilere sahip kılınmasına çalışılacaktır.

Milli ekonomimiz için olumsuz etkileri olan kaçakçılıkla ve özellikle anarşik olaylar dahil her türlü suçun işlenmesini kolaylaştıran silah kaçakçılığı ve uyuşturucu maddeler kullanım ve kaçakçılığı ile günün şartlarına uygun yöntemlerle mücadeleye devam olunacaktır.

Sosyal ve ekonomik kalkınmanın idari bütünlük içinde ele alınarak ahenkli bir biçimde yürütülmesini sağlayacak bir yönetim düzenlenmesi getirilecek, ilerde Devletin ve Hükümetin temsilcisi olan valilerin yetkileri artırılacak ve tüm kamu kuruluşlarıyla bağlantı ve ilişkileri yeniden tespit edilerek bütün örgütlerin idarenin bütünlüğü içinde ahenkli çalışması sağlanacaktır.

Dış Politika:

Sayın Üyeler,

Bütün Cumhuriyet Hükümetlerinin olduğu gibi Hükümetimizin dış politikası da Büyük Atatürk ilkelerinden mülhem olmaya devam edecektir. Atatürk'ün "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" vecizesi, bizim için her zaman değerini muhafaza eden temel bir ilkedir. Biz "Cihanda Sulh" ün milletlerarası ilişkilerde her şeyden önce bağımsızlık egemenlik ve ülke bütünlüğüne devletlerin hak eşitliği ve içişlerine karışmama ana prensiplerine saygı ve bu çerçeve içinde karşılıklı işbirliği anlayışının hakim olması suretiyle gerçekleştirilebileceği inancındayız. Keza "Ahde Vefa" ve "Hukukun Üstünlüğü" prensipleri de bu ilişkilerin vaz geçilmez unsurlarıdır. Dış ilişkilerimizin yürütülmesinde ve ayarlanmasında bu ilkeleri ve özellikle içişlerine yıkıcı faaliyetler ve hasmane radyo yayınları ile veya diğer herhangi bir suretle karışılmaması gerektiği esasını önemle göz önünde tutacağız.

Büyük bir süratle gelişmekte olan uluslararası siyasi şartlar devletlerin dış politikalarını devamlı etki altında bırakmaktadır. Bu süratli gelişmeler ve hızla akan olaylar karşısında Hükümetimiz dış politikamızın oturduğu temellerin sarsılmaması amacıyla dikkatli dinamik ve yapıcı bir tutum içerisinde bulunacaktır.

Bu cümleden olarak, Birleşmiş Milletler ve İhtisas Teşekkülleri gibi üyesi bulunduğumuz milletlerarası örgütlerle ilişkilerimizin geliştirilmesine özel bir itina gösterilecektir. Dış politikamızın temellerinden birini de güvenliğimizin en müessir bir şekilde teminat altında bulundurulması zarureti teşkil etmektedir. Güvenliğimizin devamlı ve en kıymetli teminatı hiç şüphe yok ki büyük ve asil milletimizin sarsılmaz azmi ve millî savunmasını her türlü imkânlarla geliştirmek hususundaki kararlılığıdır. Ancak sanayi kudreti çok ileri olan memleketler bile bu ileri teknoloji çağında

güvenliklerinin sağlanması için aralarında güç birliği yapmayı zorunlu görmüşler ve ortak savunma teşekküllerinde birleşmişlerdir. Bu itibarla Hükümetimiz memleketimizin dış güvenliğinin sağlanmasında Atlantik İttifakının hayati önemini ve değerini belirtmek ister. Avrupa'da barışın korunmasında en büyük etken olan NATO değişen dünya şartlarına üyelerinin güvenliklerini koruyarak uymak hususunda da ileri bir anlayış ve verimli gayretler içindedir. Hükümetimiz bu gayretlere katkıda bulunmaya devam edecektir. Keza Avrupa Kıtasında gerçek bir barış ve güvenliğin tesisi ve işbirliği ortamının yaratılması yönünden yapılan çalışmalara da yapıcı bir şekilde katılacaktır.

Türkiye Avrupalılararası örgütlere daha kuruluşundan beri iyi niyetle, yapıcı ve gerçekçi bir tutumla katılmıştır. Bu arada Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ortaklığımıza büyük önem vermekteyiz. Ortaklığımıza ilişkin şartların Altı'ların On'lar haline dönüşmemesi nedeniyle meydana gelen yeni duruma en iyi bir şekilde intibak ettirilmesi hususunda özel bir dikkat ve itina göstereceğiz. Ortak Pazar'a tam üye olmadan önce Katma Protokolde ve diğer anlaşmalarda milli sanayimizin gelişmesine engel olacak mahiyette uygulamalarla karşılaşılması için girilmiş olan müzakerelere devam olunacaktır. Ayrıca genişletilmiş topluluğun siyasi alanda da bütünleşmeye gitmek yolundaki eğilim ve girişimlerini, dikkatle değerlendirerek memleketimizin yüksek menfaatlerinin gerektireceği tedbir ve kararlar üzerinde önemle duracağız.

Sayın Üyeler,

Amerika Birleşik Devletleri ile yakın dostluk ve ittifak bağlarımız vardır. Son yıllarda gelişen karşılıklı anlayış ve saygı esasları çerçevesinde daha sağlam temellere dayanan ilişkilerimizi geliştirmeye Hükümetimiz gayret sarf edecektir. Aynı şekilde diğer NATO müttefiklerimizle de ilişkilerimizin devamlı şekilde gelişmesine özen gösterilecektir.

Hükümetimiz kuzey komşumuz Sovyet Rusya ile komşuluk ilişkilerinin sürdürülüp geliştirilmesine değer vermektedir. Dış politikamızın temel ilkelerine uygun şekilde bu ilişkilerimizi iyi niyetli ve gerçekçi bir zihniyetle geliştirmek için çaba göstermeye devam edeceğiz.

İran ve Pakistan ile olan ilişkilerimiz çok dostanedir ve sağlam temellere dayanmaktadır. Bu ilişkilerimizi aramızda esasen mevcut olan iki ve çok taraflı yakın işbirliği esasları çerçevesinde daha ileri seviyelere ulaştırmaya çalışacağız.

Balkan ülkeleri ile olan çok yönlü ilişkilerimizi de geleneksel iyi komşuluk anlayışı ve dış politikamızın esasları içinde geliştirmek samimi arzumuzdur.

Orta - Doğu anlaşmazlığının Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 22 Kasım 1967 tarihli kararı çerçevesinde adil bir çözüme bağlanması samimi dileğimizdir.

Arap ülkeleriyle uzun ve müşterek bir mazinin meydana getirdiği geleneksel bağlarımız vardır. Hükümetimiz bu ülkelerle olan ilişkilerimizi daha da kuvvetlendirmek ve geliştirmek arzusundadır.

Çin Halk Cumhuriyeti ile memleketimiz arasında kurulan ilişkiler tatbikat safhasına girmiştir. Pek yakında Pekin'de bizim Büyükelçiliğimiz de faaliyete geçecektir. Bundan sonra Çin Halk Cumhuriyeti ile ilişkilerimizin dış politikamızın temel ilkeleri çerçevesinde olumlu bir şekilde gelişeceğini ümit ve temenni ediyoruz.

Hükümetimiz Latin Amerika ve Afrika ülkeleriyle de mevcut olan ilişkilerimize özel bir önem vermekte ve bu ilişkilerimizin geliştirilmesi için kararlı bulunmaktadır.

Yurt dışında yaşayan soydaşlarımızın durumlarıyla yakından ilgilenmeye bunların mevcut anlaşmalara dayanan hakları ile kültür varlıklarının korunması ve geliştirilmesi faaliyetlerine devam edilecektir.

Vatandaşlarımızın çeşitli memleketlerdeki taşınmaz mallarına ilişkin hak ve menfaatlerinin tazmini konusu önemle ele alınmıştır. Vatandaşlarımızın bu emlak tazminat talepleri ile ilgili olarak girilmiş olan çalışmaları bir an önce sonuçlandırmak hususunda azami gayret sarf edilecektir.

Kıbrıs Sorunu:

Sayın Üyeler,

Şimdi de milli davamız olan Kıbrıs sorununa temas etmek istiyorum.

Kıbrıs Devleti Milletlerarası bir andlaşma neticesinde kurulmuştur. Bunun yanında bir de Türkiye Devleti için bazı hak ve vecibeler doğuran bir garanti andlaşması vardır. Kıbrıs Cumhuriyetine vücut veren andlaşmalar Ada'daki iki toplumun ortaklığı esasına dayanmaktadır. İşte gözden hiç bir zaman uzak tutulmaması gereken temel ilke Kıbrıs Devletinin var olma nedenini bu ortaklık esasının teşkil ettiğidir. Rum toplumu bizim her zaman ifade ettiğimiz ve savunduğumuz gibi Kıbrıs'ın bağımsız bir devlet olarak yaşaması fikrine bağlı ise o zaman bu ortaklık ilkesine riayet etmesi icap eder. Aksi takdirde Türk Toplumunun kendi haklarını ayrı olarak kullanması sorumluluğunu üstlenmiş olur.

Türkiye Kıbrıs sorununun daima barışçı yollarla çözümlenmesini istemiştir. Ancak kesinlikle belirtelim ki Türk Toplumuna karşı girişilecek fiili silahlı tecavüzlere ya da olupbitti teşebbüslerine karşı derhal gereken mukabelenin gösterileceğinden kimsenin şüphesi olmamalıdır.

Hükümetimiz andlaşmalarla tanınmış hukukuna ve Adadaki Türk toplumunun Kıbrıs Devletine ortak olma vasfından doğan haklarına halel gelmemesi kaydıyla Kıbrıs sorununun ilgili tarafların hak ve menfaatlerini bağdaştıracak şekilde barışçı yollarla çözümlenmesine gayret sarf edecektir. Bu düşüncelerle toplumlararası görüşmelerin Türkiye ve Yunanistan'ın katılmalarıyla genişletilmiş bir çerçevede başlamasına taraftarız. Diğer taraftan Kıbrıs'ta bizim hak ve vecibelere haiz garantör bir devlet olan Yunanistan'ın da bu yönde göstereceği gayretlerin kıymetini müdrik bulunuyoruz. Kıbrıs meselesinin belirttiğimiz esaslar dairesinde adil ve devamlı bir çözüm şekline bağlanmasının Türkiye ve Yunanistan arasındaki ilişkilerin iki komşu ve müttefik memleketin gerçek milli menfaatlerine en uygun tarzda gelişmesine hizmet edeceği inancındayız.

Yurt Savunması:

Saygı Değer Üyeler,

Milletçe güven duygularıyla bağlı bulunduğumuz ve milli varlığımızın başlıca teminatı olan Silahlı Kuvvetlerimizin yurt savunmasında ve milli güvenliğimizin sağlanmasında kendisine tevdi edilen şerefli görevleri yerine getirebilmesi için daima kudretli ve kuvvetli bir halde bulundurulması başlıca hedefimiz olacaktır.

Silahlı Kuvvetlerimizin yeniden teşkilatlandırılması çağdaş teknolojinin gerektirdiği şekilde silah araç ve gereçlerinin süratle yenileştirilmesini hedef olarak almaktayız. Bu

amaçla ileriki yıllara geçerli yüklemelere girişilmesine yetki veren kanun tasarısının Yüce Meclislerde süratle kabul buyrularak gelecek yıllara ait bütçelerin verilen bu yıllık yetki limitleri dâhilinde uygulanmasına imkân sağlanması gerekli görülmektedir.

Silahlı Kuvvetlerimizin savaş, araç ve gereçlerinin yurt içinden sağlanması için savunma sanayiine yönelmeyi zaruri görmekteyiz. Bu bakımdan yurdumuzda ağır sanayiinin gelişmesine paralel olarak harp sanayiinin geliştirilmesine de gayret edilecektir.

Savunma hizmetlerimizin harp konseptine uygun sürat ve emniyetle yürütülebilmesi için gerekli kanun tasarılarının kısa zamanda hazırlanmasına çalışılacaktır.

Üçüncü Beş Yıllık Plan:

Sayın üyeler,

Hükümet Programımızı yüksek görüşlerinize sunduğumuz bu sıralarda ikinci Beş Yıllık Kalkınma Planımızın son dilimini teşkil eden 1972 Yıllık Programı yürürlüğe girmiş bulunuyor. Bunu takip edecek 1973 Programı ise Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının ilk dilimini teşkil edecektir. Bu planın ön hazırlıkları iki yıla yakın bir süreden beri devam etmektedir. Hükümet buhranları Üçüncü Beş Yıllık Plan tasarısının huzurunuzda getirilmesini zaman yönünden sıkışık bir duruma sokmuştur. Bu nedenle, hükümetimiz, büyük milletimizin geleceğini etkileyecek bir belge niteliğindeki Üçüncü Beş Yıllık Planı bir an önce huzurlarınıza sunmak durumundadır.

Değerli Arkadaşlarım,

Hükümetimiz bu durumu mutlu bir görev olarak kabul etmektedir. Hükümetin kuruluşunda yapıcı görüşlerini ve desteklerini esirgemeyen bütün partilerimizin tutumları milli bir eser niteliğindeki böyle bir plan ve stratejiyi hazırlamak şevkimizi artırmaktadır.

Sayın Başkan, Sayın üyeler,

Hükümet Yüce Heyetinizin güvenine layık olursa yapmayı tasarladığımız işleri arz etmiş bulunuyorum. Sözlerimi bitirmeden bütün çalışmalarımıza hâkim olacak temel ilkeleri bir kere daha özetlemeyi faydalı görüyorum.

Hükümetimiz yurttaki huzur ve asayişin bir daha bozulmayacak şekilde tesisini kendisine başlıca görev olarak kabul etmektedir. Bunun için komünizm, faşizm ve teokratik esaslara dayalı devlet düzeni kurmak isteyen yıkıcı akımlar ve bölücülük hareketleri ile etkili bir mücadele şaşmaz amacımız olacaktır. Yurttaki huzur ve sükûnun tesisi ve aşırı akımların mücadelede 13 aydır insanüstü bir gayretle çalışan bağımsızlığımızın tek teminatı tüm Silahlı Kuvvetlerimize ve güvenlik teşkilatı mensuplarına huzurunuzda şükranlarımızı ifade etmeyi yerine getirilmesi gereken bir borç bilirim.

Sadece güvenlik tedbirleri ile sağlanacak huzur ve asayişin yeterli olamayacağı inancından hareketle, bunların arkasında yatan ideolojik akımlarla mücadeleyi mutlaka kafalarda ve gönüllerde de kazanmak lüzumuna kaniyiz. Sosyal iktisadi ve kültürel alanlarla reformlar yapmak zorunluğuna olan inancımızı da bir kere daha tekrarlamak isterim. Bu suretle halkın dertlerinin ve sıkıntılarının istismar konusu yapılması da önlenmiş olacaktır.

Yukarıda belirtilen hususlar, gerçekleştirilecek seçim ortamı tam anlamıyla sağlanacak ve böylece millet iradesinin serbest tezahürüne olanak sağlayacak seçimlere selamete varmak mümkün olacaktır.

Türkiye için yüz yıllar boyu geçerli olduğuna inandığımız Atatürk ilkelerinden sapmadan elbirliği ile çalıştığımız takdirde Türkiye Cumhuriyetinin her geçen gün daha güçleneceğine ve uygar milletler arasındaki şerefli yerini her zamanki gibi koruyabileceğine olan sarsılmaz inancımızı da belirtmek isterim.

Yüce Meclisin Değerli Üyeleri,

Hükümetimiz güveninize mazhar olduğu takdirde uygulayacağı çalışma programının esaslarını arz etmiş bulunuyorum. Takdir Yüce Heyetinizindir. Kendim ve arkadaşlarım adına en derin saygılarımı sunarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Yüce Meclisin sunulmuş bulunan Hükümet programı üzerindeki görüşmeler 1 Haziran 1972 Perşembe günü saat 15.00'te başlayacaktır.²²

²² *Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 3 Cilt 24 Birleşim 94, Sayfa 827-839*

30 Mayıs 1972 Salı

35. Cumhuriyet Hükümetinin (Melen Hükümeti) Programını Cumhuriyet Senatosuna Sunuş Konuşması

BAŞKAN — Başbakan Sayın Ferit Melen tarafından kurulan Hükümetin programının takdimi, yine Sayın Başbakan Ferit Melen tarafından yapılacaktır.

Buyurun Sayın Başbakan. *(Alkışlar)*

*Melen Hükümetinin Programı Millet Meclisinin 29.05.1972 tarihli 94'üncü birleşiminde aynen okunduğundan metin tekrar alınmamıştır.*²³

²³ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Toplantı Yılı 11 Cilt 4, Birleşim 62, Sayfa 550-562*

01 Haziran 1972 Perşembe**35. Cumhuriyet Hükümetinin (Melen Hükümeti) Programının Millet Meclisindeki Görüşmeleri Sırasında Yaptığı Konuşma**

BAŞKAN — Şu ana kadar Başkanlığa müracaat edip Hükümet programı üzerinde konuşmak isteyen arkadaşlarımın isimlerini takdim ediyorum.

1. Demokratik Parti Grubu adına	Sayın Hasan Korkmazcan.
2. Millî Güven Partisi Grubu adına	Sayın Nebil Oktay.
3. Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına	Sayın Bülent Ecevit.
4. Adalet Partisi Grubu adına	Sayın Orhan Dengiz.

Şahısları adına söz alan arkadaşlarımı takdim ediyorum.

1. Yavuz Acar.
2. Hasan Tosyalı.
3. Hüsametdin Akmumcu.
4. Abdülkadir Özmen.
5. İbrahim Öztürk.
6. Celâl Kargılı.
7. Mehmet Ali Aybar.
8. Alpaslan Türkeş.
9. Cevdet Akçalı.
10. İlyas Kılıç

Bundan böyle söz isteyen arkadaşlar Başkanlığa gönderecekleri birer yazı ile söz sırasına kaydolunabileceklerdir.

Şimdi, müzakereye başlıyoruz, ilk söz Demokratik Parti Grubu adına Sayın Hasan Korkmazcan'ındır. Buyurunuz Sayın Korkmazcan.

Milletvekillerinin Konuşmalarından Sonra Kürsüye Gelerek

BAŞKAN — Sayın Başbakan buyurunuz efendim.

Buyurunuz Sayın Başbakan. *(M.G.P., A.P., C.H.P. sıralarından alkışlar)*

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Cumhuriyet Senatosu Van Üyesi) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Partileri adına konuşan değerli sözcülerle şahsı adına konuşan diğer konuşmacı arkadaşlarıma çok yapıcı konuşmalarından dolayı candan teşekkür ederim. Konuşmacıları ben ve arkadaşlarım dikkatle izledik. Çoğunluğu itibarıyla ciddi, objektif ve hakikaten çok istifadeli görüşler ileri sürdüler.

BAŞKAN — Sayın Başbakan mikrofona biraz daha yaklaşarak konuşmamızı rica ediyorum efendim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Yaklaşayım efendim.

Arkadaşlarımızın bütün bu tenkit ve eleştirileri; Hükümet programının uygulanmasında bize rehber olacak ve ışık tutacaktır. Yine arkadaşlarımızın, özellikle parti sözcüleri arkadaşlarımızın Hükümet kuruluşu ve Hükümet programı hakkındaki görüşleri de, bu suretle tamamen aydınlığa kavuşmuş oluyor.

Muhterem arkadaşlarım konuşmalarında Hükümeti tasvip edem ve Hükümet Programını tamamen tasvip eden görüşler ileri sürmüşlerdir. Hükümet Programına yakın, ona paralel görüşler ileri sürmüşlerdir. Bunun dışında, ayrıca bazı tavsiye ve temennilerde bulunmuşlardır. Bunların hepsine ayrı ayrı temas ederek, zamanınızı almak istemiyorum. Bunlara, yani konuşmaların bu kısmına tamamen katıldığımı ve kendileriyle beraber olduğumu arz etmekle yetineceğim.

Burada, sadece tereddüt uyandıran, arkadaşlarımız tarafımdan açıklığa kavuşturulması istenen birkaç önemli noktaya temas etmek istiyorum.

Muhterem arkadaşlarım - izin vererseniz - bu vesile ile Hükümetin temel hedefinin ne olduğunu, Hükümet Programının buna ait pasajını ki kısa bir pasajdır, tekrar okumak suretiyle hatırlatmakta fayda olacaktır.

Muhterem arkadaşlar, Hükümet Programında şunu ifade ettik:

“Parlamenter demokratik rejimin sıhhatli ve verimli şekilde işler hale getirilmesi, hepimizin temel görevlerindendir.

Türkiye, demokratik rejimi seçmekle rejim tartışmalarını çoktan geride bırakmıştır. Bunun içindir ki, milli lâik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetini yüceltmek, insan haklarına dayanan hür demokratik rejimi her geçen gün biraz daha güçlendirmek, şaşmaz amacımız olacaktır.

Ancak, demokratik rejimin güçlenmesi ve tam olarak işleyebilmesi için elbirliğiyle yapmamız gereken birçok işler olduğunu da cesaretle ortaya koymamız gerektiğine inanıyoruz.

Demokratik rejim ve millet hâkimiyeti hür seçimlere dayanır. Bu sebeple, önümüzdeki seçimlerin Anayasamın öngördüğü zamanda yapılmasını ve seçimlere selâmetle varmamızı mümkün kılacak ortamın yaratılmasını önemli görevlerimizden biri sayıyoruz.

Seçimlere selâmetle ulaşabilmemiz için, her şeyden evvel anarşinin tamamen ortadan kaldırılması ve yurttan huzur ve asayişin tam olarak tesisi gerekmektedir. Hükümetimiz her türlü anarşik olayları ortadan kaldırmaya kesin karardır.” (*M.G.P. sıralarından “Bravo” sesleri*) “Anarşinin tamamen ortadan kalkması, yeniden doğmasını önleyecek çok yönlü tedbirlerim alınmasına bağlıdır.

Hükümetimiz bu dönemde yıkıcı faaliyetler ve özellikle komünizme aşın sağa ve bölücülüğe karşı mücadeleyi tesirli hale getirecektir. Seçimlere selâmetle ulaşabilmemizin diğer önemli şartı da iktisadi sosyal ve kültürel gelişmelerinizi hızlandıracak reformların süratle gerçekleştirilmesidir. Bunların başında. Adalet, idare, eğitim, toprak ve tarım, vergi ve maliye, maden ve petrol reformları gelmektedir.

Görev süremiz içinde üzerinde önemle duracağımız hususlardan birisi de, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planını süratle hazırlayarak Türkiye Büyük Millet Meclisine sunmak ve gecikmeden uygulamaya koymak üzere gerekli tedbirleri almaktır. Buna paralel

olarak iktisadi hayata canlılık vermek, yatırımları hızlandırmak, işsizliği azaltmak üzere gerekli tedbirler de alınacaktır.

Seçimlerden önce, başta önseçim olmak üzere, seçim mevzuatımızda düzeltmeler yapılmasını da zorunlu gördüğümüzü ve bu düzeltmelerle millet iradesinin Meclislere daha âdil bir şekilde aksedeceğini” arz ve beyan etmiştik.

Muhterem arkadaşlar, Hükümetin temel hedeflerini kısaca bu şekilde tekrar etmiş oluyorum.

Değerli Arkadaşlarım umumiyetle tenkitlerinde bu temel hedefler üzerinde bir ayrı görüş ifade etmediler. Hemen bütün parti sözcüleri, bu temel hedeflerde bazı ufak farklarla, esasta bizimle beraber olduklarını ve bu hedefe ulaşmak hususundaki gayretlerimizi destekleyeceklerini beyan ettiler. Bundan dolayı kendilerine teşekkür ediyorum.

Hiç şüphesiz, Büyük Meclisin desteğine mazhar olduğumuz takdirde; bu hedeflere varmak için Hükümet bütün gücünü kullanacak ve elinden gelen gayreti ve çabayı harcayacaktır. Büyük Meclisten de bize destek olacağına, arkadaşlarımla bu görüşmelerini dinledikten sonra, tamamen inanmış bulunuyorum.

Muhterem arkadaşlar; şimdi Sayın arkadaşlarımızın üzerinde durdukları bazı noktalara açıklık getirmeye çalışacağım. İzin verirsiniz, zaman dar olduğu için bir ayrı tasnife tabi tutamadım. Parti sözcülerinin, konuşan arkadaşlarımızın konuşmalarına muvazi olarak, onu takip ederek onları sırasıyla arz edeyim. Bazı ufak tekerrürler olursa şimdiden özür dilerim.

Demokratik Parti Sözcüsü Sayın Hasan Korkmazcan arkadaşımız, birkaç gün önce, Sıkıyönetimin uzatılması hususundaki müzakereler sırasında ileri sürdüğü görüşü de bu defa - belki yeri burası idi - burada tekrar ettiler.

Arkadaşımız Ürgüplü Hükümetinin reddedildiğinden ve 13 Mayıs 1972 de ortaya çıkan ve Melen Hükümetinin tabii dışında cereyan eden; bununla beraber Melen Hükümetinin siyasi kaderini de geniş ölçüde etkileyen bir olayı mevzuu bahsettiler.

Sayın arkadaşlarımızın da ifade ettiği gibi belki bu bir yorum meselesidir. Ama bu yorumda arkadaşımızla, Demokratik Parti ile beraber olmadığımızı geçen gün de arz etmiştim, bugün de tekrar ifade etmeyi bir vazife sayıyorum.

Geçen gün de arz ettiğim gibi Anayasamızın 102 inci maddesi bir Hükümetin Türkiye’imizde nasıl kurulacağını tespit etmiştir, esaslarını koymuştur. Buna göre Başbakan bakanları seçer, fakat atanmayı Cumhurbaşkanı yapar. Bu iki ayrı tasarruf bir araya gelmeden bir Hükümet kurulmuş olmaz. Böyle bir Hükümet kurulmamış olduğuna göre Hükümetin reddi diye bir muameleden de bahsetmek kanaatimce yerinde değildir. Hükümet kurulmamıştır ki ret bahis konusu olsun. Sadece Başbakanın teklifi onanmamıştır, tasdik edilmemiştir. Daha doğrusu atanmaya yetkili makam tarafından kabul edilmemiştir. Bu durumda Başbakan da tabii mutabakat olmayınca istifa etmeyi tercih etmiştir. Durum budur. Bu sebeple bu muamelenin arkadaşımızın işaret ettiği gibi ne Meclisin yetkilerine bir tecavüz olarak görülmesi ve yorumlanması mümkündür, ne de Meclisin bu arada hiçe sayılması şeklinde bir yoruma da gidilmesi mümkündür. Tamamen Anayasa içinde bir muameledir. Cumhurbaşkanı mademki atama yetkisi verilmiştir kendisine bu atamayı, sebepler, yerinde sebepler gördüğü takdirde kendisine göre bu atamadan kaçınılabilmesini de kabul etmek lâzımdır.

Arkadaşımızın ifade ettiği şekilde, eğer tatbikat onun söylediği şekilde cereyan edecekse bu takdirde Cumhurbaşkanı sadece otomatikman tasdik ile mükellef olur. Ve Başbakanın yalnız başına tasarrufu ile Hükümet kurulmuş olur ki Anayasamızı ben böyle anlamıyorum.

Sayın sözcü arkadaşımız bu arada Melen Hükümetinin bu durumda bir istikrarsızlık yarattığını Melen Hükümetinin istikrarsızlığının sebepleri üzerinde ve bunun memlekete getireceği zararları üzerinde durarak daha istikrarlı hükümetler düzeninin kurulmasına yardımcı olmasını istemiştir. Sanıyorum ki, bununla kastettiği şey şudur: Melen, Hükümet kurmayı kabul etmemeli idi bu şartlar içerisinde, çünkü kuracağı Hükümet bu şartlar içerisinde istikrarsız bir hükümet olur ve beyhude zaman kaybettirir memlekete, kabul etmesin, şimdiden çekilsin, aynisin, bir istikrarlı hükümet kurulsun. Arkadaşımızın sanıyorum ki, yanlış anlamadımsa ifade etmek istediği budur. Ve arkasından onu takip eden sözleri de böyle bir şey kastettiğini ortaya koyuyor. Ve diyor ki, Mecliste bir çoğunluk partisi vardır, Hükümeti o kurmalıdır.

Ben istişareler için Sayın parti liderleri ile konuştuğum zaman kendilerine yanılmıyorsam bunu aynen söyledim; dedim ki, normal demokratik şartlar içerisinde hükümetleri Mecliste çoğunluğu olan parti kurar. Ama normal şartlar içerisinde olmadığımızı olağanüstü şartlar içinde bulunduğumuzu da hepimiz biliyoruz. Bu realiteyi görmemezlikten gelmeye imkân yoktur. Bu sebeptendir ki, A.P. Mecliste çoğunluğu bulunan A.P. Hükümet kurmayı kabul etmemiştir ve bunu ilân etmiştir; şartları takdir ederek, daha istikrarlı bir Hükümet kurmanın veyahut rejimi normale götürmenin başka şekilde mümkün olacağını takdir ederek Hükümet kurması kendisine teklif edilen A.P. cevaben hükümet kurmayı üzerine almayacağını ilân etmiştir. Bunun dışında sanıyorum ki, ondan sonra gelen parti de Hükümet kurma talebinde bulunmamıştır. Bu durumda Cumhurbaşkanı arz ettiğim gibi olağanüstü şartlar içerisinde bulunduğumuzu, 12 Martı doğuran sebeplerin henüz ortadan kalkmadığım, durumu da takdir ederek normal seçim zamanına kadar memlekette bundan evvel olduğu gibi gene partiler üstü bir tutum içerisinde çalışacak bir karma hükümet, bir milli beraberlik hükümeti kurmayı daha şartlara uygun bulmuş ve bu sebeptendir ki evvelâ bir bağımsız aday aramıştır, Sayın Ürgüplü'yü; o teşebbüs başarılı olmayınca ondan sonra yine Meclis içerisinde bir başka partiye mensup olan bir arkadaşınızı, bendenizi memur etmişlerdir Hükümeti kurmaya.

Şartlar, hiç şüphesiz normal olsa idi arkadaşımızın da ifade ettiği gibi bana sıra gelmezdi, benim Hükümet kurmam da mümkün olmazdı, elbette ki, çoğunluk partisine mensup bir adaya Hükümet kurdurulmak doğru olurdu, yerinde olurdu.

Yalnız muhterem arkadaşlar, bunu demokratik sisteme uymayan, demokratik şartlara uymayan bir muamele olarak da görmemek lâzımdır. Demokratik memleketlerin çoğunda buna ait örnekler vermek mümkündür. Böyle olağanüstü şartlar içerisinde milli birlik Hükümetleri, milli beraberlik hükümetleri, hatta işte tarafsız bir başkanın, bağımsız bir başbakanın başkanlığında Hükümet veyahut küçük partilerden birisinin başkanlığında bir Hükümet formülü sadece Türkiye de son günlerde icat edilmiş bir formül değildir, bulunmuş bir model değildir; demokratik memleketlerin tarihini gözden geçirin, yüzlerce misalini bulabilirsiniz. Bu sebeple bunu da öyle demokrasiye aykırı, Anayasaya aykırı, demokratik sisteme, rejime aykırı bir muamele olarak, bir davranış olarak görmek ve göstermek kanaatimce yerinde bir görüş, teknik bir görüş olmaz.

Değerli arkadaşımız yine siyasi iktidar için her şeyden evvel inandırıcı ve Meclislere dayalı bir hükümet kurulması lazımdır, partiler üstü Hükümet başarılı olmaz diyorlar.

Muhterem arkadaşlarım, kuruluş şekli ne olursa olsun milli iradeyi temsil eden Meclisin güvenine lâyık olan Hükümet bence Anayasaya demokratik sisteme uygun bir Hükümet olur. Ömrü uzun olur, az olur onlar büsbütün ayrı ayrı meseledir, bunlar saftlara, işlerin yürüyüşüne bağlı meselelerdir, hükümetlerin gayretine, itibar sahibi olup olmamasına, çalışmasına bağlı meselelerdir, bunlar ayrı şeylerdir. Ama arz ettiğim gibi Anayasamıza ve demokratik rejime ve demokratik görüşe aykırı bir şey değildir. Nitekim böyle olsa Ürgüplü Hükümeti de bir başka model üzerinde kurulmuyordu, gene benim kurduğum gibi bir Hükümet idi, Sayın Demokratik Parti o Hükümete girmeyi pek âlâ kabul etmişti, reddetmemişti. (A.P. sıralarından *bravo sesleri, alkışlar*)

SABRİ KESKİN (Kastamonu) — Aykırı ise neden girdiler o zaman?

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Yani şahıs değişince mi değişiyor? Sadece Ürgüplü'nün yerine Ferit Melen gelmiştir.

Değişen şey ondan ibarettir. Ona girmeyi kabul etmişlerdir, bizim hükümetimizi demokrasiye, şuna buna aykırı buluyorlar. Aykırı ise o da aykırı idi; aykırı ise neden dolayı girmek kabul edilmiştir? Sanıyorum ki, bu noktada arkadaşlarımız bir tezat içerisine düşmüşlerdir.

Değerli arkadaşım Parlamentodan bakan almaktaki mahzurlara işaret ettiler. Ben Hükümetin biraz daha fazla Parlamenteoya dayalı olmasını tercih ettim. Ama bazı bakanların bugünkü şartlar içerisinde partiler dışından alınması zarureti ve bazı arkadaşlarımız daha evvel orada başlamış ve başarı ile işleri yürütmüş olduğu için onları feda edememe zarureti karşısında partiler dışından, Meclis dışından da bir kısım üye alınmıştır. Sanıyorum ki, bu şekli ile Hükümetimiz sadece Parlamenteoya değil aynı zamanda millete de hitabeden ve bir milli birlik ve beraberlik manzarası gösteren bir Hükümet olmuştur. Büyük bir tasvip ile karşılandığına göre memlekette, bunda da isabet edilmiş olduğu anlaşılıyor.

Arkadaşımız programımızı esas hatları ile beğenmektedirler. Yalnız iş başında kalınacak zaman içerisinde tahakkuk etmesi güç, yani bu zamanı çok aşan birtakım izahat da yer almıştır programda, bundan şikâyet ediyorlar.

Muhterem arkadaşlarını; programın başında da ifade ettim, Hükümetimiz normal seçim devresine kadar, o da itimadınızı kazandığı, güveninizi kazandığı ve bu güveni o vakte kadar koruyabildiği, muhafaza edebildiği takdirde normal seçim dönemine kadar yani Anayasanın tayin ettiği zamana kadar vazife görmek üzere işbaşına gelmiş bir hükümettir. Bu sebeple, öncelikle ele alacağımız, gerçekleştireceğimiz mevzuları programımıza koyduk ve bunu tasrih ettik. Ama onun dışında devletin hayatı devam eder, hükümetler her alanda vazifelidirler, görevlidirler milletin işlerini görmekle, bunlar da devam edecektir bu sürede. Binaenaleyh bu işler hakkında bir görüş ifade etmek zarureti ile karşı karşıyadır bir Hükümet. Bunlar aynen mi devam edecek, yoksa bunlarda değişiklik yaparak mı devam edecek, bazı farklı tutumlar mı olacak, bunlar, hakkında da Hükümet programında, az çok bir işaret olması lâzım ve biz de bunu yaptık ve bu ölçüde diğer işlere, de temas ettik. Hatta bazı arkadaşlarımız şikâyet de ettiler, eksikler gördüler, bunun tersine eksikler gören arkadaşlarımız da oldu; şu yoktur, bu yoktur diye.

Arz ettiğim gibi geniş tutmadık, sadece bazı önemli kısımlara işaret ettik ve onun haricinde kalanlar için de kanunların emirlerine uyacağımızı, kanunların emrettiği işleri aynen yürüteceğimizi, plan ve programların öngördüğü işleri aynen yürüteceğimizi de ayrıca programımızın bir yerinde işaret ettik. Bunun manası, program döneminde başarılamayacak binaenaleyh bu işleri bitirme kaygusu ile seçimler geri bırakılacak şeklinde bir yoruma tabi tutulmamak, lâzım, şüphesiz bu.

Arz ettiğim gibi bunlar bir Hükümetin, Devletin devam eden işleri hakkındaki görüşünü ve tutumunu ifade eden pasajlardır. Şüphesiz bu, “seçimler geri bırakılacak” şeklinde bir yoruma tabi tutulmamak lâzım. Bunlar, arz ettiğim gibi bir Hükümetin, Devletin devam eden işleri hakkındaki görüşünü ve tutumunu ifade eden pasajlardır.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, bir dakikanızı rica edeceğim.

Muhterem arkadaşlarım, daha önce alınan karar uyarınca ve hepinizce malûmudur ki, saat 19,30 da birleşimi kapatmak gerekiyor, bu, Hükümet programı üzerinde müzakerenin devamı sırasında insicamı bozmamak üzere eğer Yüce Meclis uygun bulursa, program üzerimdeki müzakerenin sona erinceye kadar birleşimin devamı hususunu Yüce Meclisin oyuna sunacağım.

Hükümet programı üzerinde, görüşmelerin sona ereceği ana kadar birleşimin devamı hususunu Yüce Meclisin oyuna sunuyorum. Kabul edilmiştir.

Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Sayın sözcü arkadaşımız, “komünizmle mücadelenin ne şekilde gerçekleştirileceği hakkında, Hükümet programında sarahat yoktur” dediler. Bilâkis bu mevzu üzerinde Hükümet programında mümkün olduğu tabii Hükümet programının, alabileceği - ölçüde sarahat vardır. Devletin bütün gücünü bu mücadelede kullanacağımızı arz ettim, eğitimden başlayarak, her alanda, hukuk sahasında, eğitim sahasında, fikir alanında bu mücadeleyi yapacağımızı ve yürüteceğimizi programımda arz etmiş bulunuyorum. Sanıyorum ki, yeterli sarahat vardır.

Arkadaşımız, vergi konusunda programlıda birtakım vergilerin ihdas edileceği endişesi ihsas edilmektedir” demişlerdir ve bunda açıklık istiyorlar.

Muhterem arkadaşlar, sanıyorum ki, programımızda bu hususta endişeye mahal vermeyecek bir açıklık mevcuttur. Ama arkadaşlarımızı tatmin için tekrar arz edeyim; Hükümetiniz bu safhada, yeni bir vergi getirmeyi düşünmemektedir. Vergi, bildiğiniz gibi sadece bütçeyi, Devlet masraflarını karşılamak için alınmaz. Bugünkü anlayışa göre, vergi; iktisadi politikanın bir aracıdır. Vergi, mali politikanın bir aracıdır. Vergi, sosyal politikanın bir aracı olarak kullanılır; vergi; bilhassa, planlı dönemde planın en tesirli ve etkili bir aracı olarak kullanılır. Bu sebeplerledir ki; vergi reformu üzerinde düşünürken, bunu hemen birkaç ay içerisinde yüksek huzurunuzla takdim edeceğimiz yeni Üçüncü Beş Yıllık Plan içerisinde, o planın bütünlüğü içerisinde mütalâa etmeyi yerinde bulduk. Bugün, plandan evvel alelacele bazı reformlar veyahut vergi kanunlarında değişiklikler yerine, plan içerisinde plan hedeflerinize göre o planı gerçekleştirmek için kullanacağımız vasıtalarla göre, iç finansman, dış finansman, tasarruflar, bütün bunları dikkate alarak, - tabii verginin de o bütün içerisinde bir yeri vardır, - onunla birlikte mevcut vergi sistemimizde neleri yapacağız bu planla birlikte, plan içerisinde evvelâ

esaslarını, prensiplerini huzurunuzda getirip kabulünüze mazhar olduğu takdirde ondan sonra buna ait tasarıları Meclise getirmek kararındayız. Yalnız, şunu arz edeyim; geçen yıl, bütçemiz 7 milyara yakın açıkla kapanmıştır - 1971 yılı bütçemiz. - Bu sene bütçemiz, bildiğiniz gibi bazı vergi kanunlarının çıkacağına göre- ayarlanmıştır. Bu, vergi kanunları bugüne kadar çıkmadığı için 5 veya 6 milyarlık, bir açıkla yürürlüğe girmiş bir bütçedir. Bugün bu vergi kanunları çıkmadığı takdirde, böyle bir açığı karşılama durumundayız.

Yine mahalli idarelerimiz, belediyelerimiz, özel idarelerimiz vazifelerini yapamayacak durumdadırlar mali bakımdan çok sıkıntılı bir vaziyettedirler,

Bu sebeple, Meclise sevk edilmiş olan, daha doğrusu geçen yıl Büyük Millet Meclisi tarafından kabul edilmiş, kanunlaşmış olan Emlâk Vergisi Kanunu mevcut. Bu Emlâk Vergisi için, bu sene yeni bazı değişiklikler getirilmiştir. Bu değişiklikler Yüksek Meclisin kabul ettiği şekilde çıkarılırsa, bilhassa özel idarelerimiz için büyük ferahlık getirecektir. Belediye Gelirleri kanun tasarısı çıkarıldığı takdirde belediyelerimiz büyük sıkıntıdan kurtulacak ve hizmet verecek hale gelecektir.

Tasarruf Bonolarını vergi haline getiren tasarı Meclisten çıkmış ve Senatoya gitmiştir, kanunlaştığı takdirde o da bütçede bir boşluğu doldurmuş olacaktır.

Bunun dışında acele yapmayı düşündüğümüz şeyler; vergi sistemimizde, bilhassa vergi idaresini güçlendirme, vergi ziyamı önleyecek tedbirleri alma, vergi kontrol sistemini kuvvetlendirme, vergi tahsilât sisteminde bazı yenilikler ve kolaylıklar getirme, vergi itiraz işlerini ve vergi cibayet usullerinde kolaylıklar, özellikle mükellef lehine kolaylıklar getirilme gibi hususlardır. Bu defa getireceğimiz şeyler bunlardan ibarettir, mütebaki kısmı, arz ettiğim gibi onu tamamen plana bırakıyoruz, esasları planda tespit edilecek, plan huzurunuzda gelecektir, bu esasları kabul ettiğiniz takdirde ona paralel olarak, onun ışığı altında reformlar yapılacaktır.

Şunu da arz edeyim; her memlekette de vergiler daima zamana uyma durumundadır. Bu sebeple vergileri ekonomik ve sosyal şartlara devamlı şekilde uydurmak mecburiyeti hâsıl olur, bizde de öyledir. Arz ettiğim gibi bunu planın ışığı altında, planın prensipleri içerisinde mevcut vergi sistemimizi, ben şahsen yeni vergi getirmeye pek taraftar değilim. Çünkü Türkiye’de mevcut vergilerimiz birçok mevzuları kavramaktadır. Bütün mesele, bu sistemlerin aksaklıklarını ortadan kaldırmak, eksikliklerini tamamlamak, boşluklarını ortadan kaldırmaktır. Bugün, 40 milyara yakın vergi gelirimizin %90 ına yakınının altı büyük kaynaktan temin ediyoruz. Gelir Vergisi, Kurumlar Vergisi, Gider Vergisi, Gümrük Vergisi, Tekel Hâsılatı, Emlâk Vergisi ve ona müteferrik kaynaklar. Onun dışındaki vergilerimiz 100 milyonluk, 200 milyonluk, 300 milyonluk, 400 milyonluk, gibi ufak gelir kaynaklarıdır. Ben şahsan bunlara fazla önem de vermiyorum. Hatırlarsınız geçen sene Senatoda buna ait Finansman Kanunu Tasarıları geldiği zaman, onların önünde şiddetle mücadele etmiştim ve bunların faydadan çok zarar getireceğini, mükellefi yoracağını beyan etmiştim, bu görüşümü mahfuz tutuyorum. Elbette ki, bu görüşüm Hükümetin kararları üzerinde de az çok bir tesir yapacaktır.

Akaryakıt depolarının nasıl bir statüye tabi tutulacağı belli değildir, bunu tamamen devletleştirecek değiliz. Yalnız akaryakıt ihtiyacını bilhassa tevziine de en iyi şekilde, en iktisadi şekilde karşılayabilmek için gerekli tedbirler alınacaktır, bu tedbirlerin teferuatına şimdi girmek istemiyorum fakat bunların en iyi istikamette, en yararlı tedbirler olacağına itimat etmenizi rica edeceğim.

Arkadaşlar, “Maden Kanununun yeniden gözden geçirilmesini” istemiştir. Maden Kanunu Tasarısı huzurunuzdadır, Meclistedir, Yüksek Meclisiniz buna en iyi şekli verecektir, Hükümet olarak da tenkitlerinizi en iyi niyetle ele almaya, takip etmeye amadeyiz.

Muhterem arkadaşlar, Sayın Milli Güven Partisi sözcüsüne teşekkür ederim. Konuşmalarının büyük bir kısmı, Hükümet programını takviye eden, Hükümet programına aydınlık getirir mahiyettedir. Arkadaşımız, “Yurdumuzun gelişmeye muhtaç bölgelerindeki gelişme dengesizliklerinin ortadan kaldırılması için Hükümet programında yer alan ifadenin yetersiz olduğunu” işaret ettiler. Bunda haklıdır, programımızı fazla uzatmamak için bazı kısımları kısa ifadelerle arz etmeye çalıştık, Hükümetimiz, Türkiye’de gelişmenin sadece zümreler arasında değil, bölgeler arasında da dengeli olarak yürütülmesi lüzumuna kanidir. Yıllardan beri, bilhassa gelişmeye muhtaç bölgelerin gelişmesi davasını şahsen yürütenlerden, davacılarından biri olmuşumdur ve hemen her siyasi konuşmamda bu mevzua temas etmişimdir. Bu sebeple yeni Hükümetiniz de bunun üzerinde gereken ciddiyetle duracaktır, özellikle Doğu bölgesi, Güney - Doğu, Karadeniz ve Orta - Anadolu’nun iktisadi ve sosyal bakımdan gelişmeye muhtaç olan bölgelerinin geliştirilmesi için her türlü tedbir, her türlü teşvik tedbirini alacaktır.

“Ayrı bir yatırım bankası kurulmasına” şahsen ben de inanırım, çünkü arkadaşımızın bahsettiği kanun teklifini imza edenlerden birisi de benim. Bundan evvelki Hükümet böyle bir bankayı düşünmüştü yalnız bunu İhracat Bankası ile birlikte bir banka kurulması düşünülmüştü. Bu, hem ihracatı teşvik edecek ve hem de gelişmeye muhtaç bölgelerin kalkınmasını sağlayacak bir banka olacaktı. Bunun üzerinde bu incelemeyi yapacağız, iki mevzuu bir arada yürüten bir banka mı, yoksa münhasıran gelişmeye muhtaç bölgeler için ayrı bir banka mı kurulması daha faydalı olur? Bu incelemeyi yaptıktan sonra böyle bir banka kurulması için gereken tedbirleri alacak ve teklifi huzurunuzda getireceğiz.

Muhterem arkadaşlar, benim ve bugün benimle birlikte Hükümette yer alan arkadaşların bir kısmının görüş ve kanaatlerini biliyorum. Türkiye, kalkınma için sadece sermaye, tasarrufa sermaye kâfi gelmez hatta teknik bilgi de kâfi gelmez, rehberlik edecek müesseselere ihtiyaç vardır. Bugün bir müessese kuracak kadar sermayesi olan, serveti olan bir kimse çoğu zaman ne yapacağını bilememektedir. Yanılmaktadır, piyasa etüdü yapamamaktadır, projeleri iyi ellere verememektedir ve bu yüzden birçok teşebbüsler maalesef daha başlangıçta akamete uğramakta ve büyük zararlar hâsıl olmaktadır.

Bu sebeple Türkiye’nin kalkınmasında, kalkınma bankalarının büyük rolü olacaktır. Kalkınma bankaları, sadece uzun vadeli krediler vermekle kalmayacak, bilhassa vatandaşlarımıza, müteşebbislere bu yoldan proje yapma, piyasa etüdü yapma hususunda, şirket kurma, tasarruftan toplama velhasıl bir teşebbüsün kurulabilmesi, bir yatırım yapılabilmesi için ne lazımsa bütün bunları ve bu mevzularda yardımlar yapmak ve rehber olmak hususunda da büyük faydaları vardır. Bu sebeple biz Kalkınma Bankalarının sayısını artırmaya bu kısa dönemde dahi olsa gayret edeceğiz.

Milli Güven Partisinin değerli sözcüsü yine benim çok önem verdiğim bir konuya temas buyurdular. O da hayvancılığın geliştirilmesidir. Programda hakikaten ona da kısa

bir yer vermişiz. Yani önemi ile mütenasip değil verilen yer. Daha geniş yer verilmesine değer bir mevzudur. Çünkü hayvancılık bizim memlekette bir defa büyük bir çiftçi zümresinin geçim kaynağıdır. Milli gelirimizin önemli bir kısmı hayvancılıktan elde edilir. Bilhassa tarım gelirinin % 30'undan fazlası hayvancılıktan elde edilir. Hayvancılık bizim için bir beslenme vasıtasıdır ve aynı zamanda bir ihracat ve döviz kaynağıdır. Bu sebeple hayvancılığın ne kadar önem versek o kadar yerinde olur. Hayvancılığın ıslahı, mücadele, değerlendirme, verimi artırma, hayvan ürünlerini değerlendirme bütün bunlar hayvancılık konusunda ele alınacak mevzulardır. Bu konuları bütün ayrıntıları ile Hükümetiniz ele almıştır ve alacaktır. Hatta niyetimiz hayvancılık için Tarım Bakanlığı içerisinde belki de bir müsteşarlık ihdas etmek ve eğer Et ve Balık Kurumunu Tarım Bakanlığına vermekte fayda görürsek inceleme sonunda onu da yapabiliriz.

Cumhuriyet Halk Partisinin Sayın Başkanı Bülent Ecevit arkadaşımız programımızın esas amaçları ile beraber olduğunu ifade buyurdular. Bundan dolayı kendilerine teşekkür ederim. Zaten kendileri ile mutabakat aramaya gittiğim zaman madde madde saymıştım. İzin verirse şunu da ifade edeyim aramızda geçen bir konuşmadır; demiştim ki, biz çoğu zaman karşı karşıya olduk, aynı parti içinde, aynı Hükümet içinde ama bazı görüşlerde biz birçok mevzularda da görüş birliği yapmamıza mani yoktur ve görüş birliğimiz de olmuştur. Şimdi anlatacağım hususlarda sanıyorum ki, görüş birliğinde olabileceğiz. Bir defa demokratik rejimi güçlendirme hususunda mutabık mıyız? “Evet” dediler. Normal zamanda seçime gitme hususunda mutabık mıyız? “Evet”, dediler. Bazı reformları gerçekleştirme hususunda mutabık mıyız? Orada bir rezerv koyarak “Cumhuriyet Partisi reformcu bir partidir, reformları yapmak ister” dediler. Buna benzeyen ana noktalarda özel konuşmamızda da bir mutabakat tesis etmiştik. Sayın arkadaşımız bugün bu mutabakatı prensipte, esas itibarıyla, esas maddeler bakımından teyit ettiler. Yalnız bana da ifade etmişlerdi bugün onları da tekrar ettiler. Bazı hususlarda ayrı görüşleri mevcuttur. Bir defa şunu ifade ediyorlar, “Program hazırlanışında partilerle müzakere edilmediğine göre gözü kapalı bir destek vadolanamaz” dediler. Bunu Sayın Adalet Partisi sözcüsü de ifade buyurmuşlardır. Esasen gözü kapalı bir destek istememişti Hükümetiniz. Başında Sayın liderle konuştuğum zaman da arz ettim, bazı prensipler getiriyoruz, bu prensiplerde beraber isek, mutabakatınız varsa bize bu hususta yardım etmeyi vadederseniz biz bunlara ait tekliflerimizi, tasarılarımızı, tedbirlerimizi getireceğiz. Bunlar hakkında şüphesiz bazı farklı görüşleriniz olabilir. Nihayet bunları Mecliste müzakere edeceğiz, her partinin ayrı görüşü olabilir. Fakat esas istikamette beraber olduğumuza göre bu görüşleri telif ederek bu tedbirlerimizi çıkartmak, yürütmek imkânını şahsen görüyorum, hükümet olarak da görüyorum, demişimdir. Yine aynı görüşü muhafaza ediyorum. Biz bunları getireceğiz bu tedbirlerimizi, Adalet Partisinin bunlar üzerinde farklı görüşü olabilir, bizden biraz farklı düşünebilir. Cumhuriyet Halk Partisinin bir başka görüşü olabilir. Milli Güven Partisinin ve Demokratik Partinin ayrı görüşleri olabilir. Bunları biz telif etme çarelerini arayacağız. Esas hedefimizi kaybetmemek, esas istikametimizden şaşmamak kaydıyla yürütebilirsek şüphesiz başarılı olacaktır, yürütemezsek başarısız olacaktır. Ama peşin destek elbette ki verilemez. Peşin desteği biz de düşünemeyiz, düşünmemişiz de. Yalnız müşterek noktalarda, hedefte beraber isek bu hedefe gidebilmek çarelerini bütün partilerin ufak tefek kendi içlerinde fedakârlık da olsa arayacaklarına eminim ve bunu aramamız lâzım. Bu buhrandan kurtulmamızın tek çaresi kanaatime göre budur. Yani bizi müşterek hedefe götürebilecek işleri, zaruri olan şeyleri yapmamız lâzım geldiğine

göre burada destek vadedilmese bile hiç olmazsa müşterek hedefe gitme hususunda azimli olduğumuzu, görüş beraberliği içinde olduğumuzu ifade etmek bana yeter.

Değerli arkadaşım Sayın Ecevit; “Reform anlayışında bizim anladığımız manada reformlar getirilmeli, Meclis bunu kendi anlayışına göre tetkik edecektir tabii” dediler. Muhterem arkadaşımız reform anlayışında fark olacaktır, bu tabiidir. Adalet Partisinin ayrı bir reform anlayışı olacaktır, Cumhuriyet Halk Partisinin ayrı bir reform anlayışı vardır, diğer partili arkadaşların ayrı bir reform anlayışı vardır. Hükümet anlayışını açıklıkla ortaya koymuştur. Ne türlü bir reform yapmak istiyoruz? Reform için bir defa Atatürkçü çizgide olması lâzımdır, diyoruz reformların. Reform adı ile memleketi alt üst etmeye, düzenini alt üst etmeye niyetimiz olmadığı için reformların memleket gerçeklerine uygun olmasını istiyoruz. Reformların ilmi esaslara uygun olmasını istiyoruz. Reformların memlekete huzur getirmesini istiyoruz, yarar getirmesini istiyoruz. Biz bu vasıfta reformlar getireceğiz, bu görüşe uygun reformlar getireceğiz ve Hükümet olarak bunu sonuna kadar da müdafaa edeceğiz görüşümüzü. Temelinden görüşümüzü sonuna kadar bütün demokratik çarelere başvurarak, hatta icabında itimat oyu isteyerek bunu müdafaa edeceğiz, Ama neticede hiç şüphesiz Meclisin görüşü hâkim olacaktır. Ortaya çıkacak eser Meclisin eseri olacaktır. Yalnız arkadaşımıza şunu teminat olarak vereyim, reform görüntüsü veyahut da reformları dejenere etme şeklinde yani memleketi aldatma niyetinde değiliz, reform adı ile reform görüntüsü getirmek niyetinde değiliz ve reformları dejenere etmek niyetinde asla değiliz. Ama bizim görüşümüze göre yapılan reform eğer arkadaşımız reform görüşü olarak vasıflandırma ona bir diyeceğim yoktur. Çünkü biz samimiyetle reformların bu esaslara göre yapılabileceğine inanıyoruz. Kendileri başka anlayışa sahip olabilirler. O vakit bu görüş ayrılığını muhafaza eder. Başka bir çaremiz yoktur. Meclis çoğunluğunun dediği olur.

Muhterem arkadaşlar, değerli arkadaşım “reformu ancak millet reyine dayanan Meclis yapar, binaenaleyh işte seçimlere gidilsin, ondan sonra gelen Meclis yapsın” şeklinde sanıyorum bir görüş ileri sürdüler. Elbette ki reformları demokratik rejimlerde millet iradesini temsil eden Meclisler yapacaktır. Ama bu Meclis millet iradesini temsil eden Meclis değil mi ki, seçime gidilsin sonra yapılsın diye düşünüyoruz? (Alkışlar) Bu Meclis de millet iradesini temsil eden bir Meclistir ve demokratik seçimlerle gelmiştir. Bu sebeple seçime gitmeyi beklemek bence yerinde olmaz böyle bir görüşe uyarak. Seçime kadar ne kadarını yapabilirsek yapalım ama yetiştiremezsek elbette ki, çünkü reformlar millet hayatında birkaç tane bizim saydıklarımızdan ibaret değil tabii devamlı olarak hamle yapmak isteyen, ilerlemek isteyen memleketler ıslahat yapmak, reform yapmak gayreti içinde olacaklardır. Başka türlü hamle yapmak, ilerlemek, atlamak imkânsız olur. Tabii tekâmülüne bırakarak hiçbir şeyi bırakmak suretiyle hiçbir şeyi yürütemeyiz ve yeter bir hızla ilerleyemeyiz.

Muhterem arkadaşım, bir noktaya daha ilâştılar. Reformları millete dayanan Meclisler yapar. Tamamen bu görüşe katılıyorum.

Hatta izin verirseniz bu vesile ile başka bir şey de arz edeyim. Benim reformlar hangi metotla yapılır hususundaki görüşüm ile geçen Hükümet içerisinde benim bazı arkadaşlarımla aramızda büyük tartışma konusu olmuştur. Benim aleyhime de hatta bazı dergilerde istismar mevzuu yapılmıştır. Ben daima şunu ifade ettim. Bir otoriter rejimde reformun metodu başka olur, olabilir. Hatta Sayın İnönü’ye içinde bulunduğumuz Koalisyon Hükümetinde de arz etmiştim. Demiştim ki, vaktiyle Atatürk

ile siz oturur bazı şeyler tespit ederdiniz, ertesi günü uygulardınız. Çünkü Hükümet emrinizde idi, Meclisten rahatlıkla çıkabilirdiniz, basın yoktu, seçim endişeniz yoktu. Binaenaleyh, vatandaş bunu ne ölçüde kabul eder, benimser, benimsemez. O rejimde, o türlü rejimde reformun metodu bu olabilir, süratle hareket eder bunu yapabilir. Ama demokratik bir rejimde adım aldım herkese benimseteceksiniz. Reformu bir defa gerçekleştirebilmek için bir, yaşatabilmek için iki. Hükümete kabul ettireceksiniz, sadece o işi düşünen insanın ona kanaat getirmesi kâfi değildir. Eğer hele Hükümet böyle bir karma Hükümet ise, çeşitli kanatlardan gelmiş ise, başka partilerden gelmiş ise, onların hepsine kabul ettireceksiniz. Basına benimseteceksiniz, kampanya yaparak halk kitlelerine benimseteceksiniz ve Meclise benimseteceksiniz, kabul ettireceksiniz, müdafaa edeceksiniz. Yararlı olduğuna ikna edeceksiniz ve ondan sonra reform tahakkuk edecek, yürüteceksiniz. Böyle reform yaşar, çünkü bunu yapmadan başka usulle yapacağınız reformu iki sene sonra seçim olduğu zaman, eğer büyük halk kitleleri bunu kabul etmiyorsa gelecek Meclisin ilk işi bunu ortadan kaldırmak olur. Bu reform olmaz, bilâkis zaman kaybettirme olur bir memlekete. Demokratik rejim içerisinde reform metodu olarak ben bunu görüyorum. Dediğim gibi ben bunu ifade etmişim, o vakit “Canım böyle bu usulle reform mu olur” demişlerdi, hatta bir iki dergi bunu ele almıştı, işte alay etmişti benimle. Ama görüşüm budur, gerçek görüş de sanıyorum ki, bu olmak lâzımdır, gerçeğe dayanan görüş. Bu sebeple arkadaşımınla beraberim bu konuda. Elbette ki, reformlar böyle bir metotla yapılacaktır ve demokratik memleketlerde böyle yapılıyor. Büyük kampanyası yapılıyor; radyolarla, televizyonlarla, basın yoluyla, bilmem mitinglerle, şunlarla, bunlarla; halka benimsettikten sonra getiriliyor sahneye konuyor. Daima böyle yapılıyor. Bizim de ufak bir tecrübemiz yok değil; biz 1946 ile 1950 yılları arasında memleketimize Gelir Vergisi sistemini getirdik. Gelir Vergisi sistemimi getirdiğimiz zaman memleket de çok partili hayata yeni girmişti ve büyük mücadele oldu. Projeleri yayınladık; bütün mesleki teşekküllerin mütalâasını aldık; radyoda konuşmalar yapıldı; mümkün olduğu kadar her yerden malûmat topladık, tenkit topladık; ondan sonra Meclise gitti; Mecliste bir komisyon kuruldu, 3 sene çalıştı ve Türkiye’de ne kadar teşekkül varsa hepsini çağırdı, hepsinin görüşünü aldı, ne kadar mesleki teşekkül varsa işte doktoru, eczacısı, avukatı, esnafı, vs. hepsini çağırdı mütalâasını aldı ve ondan sonra meydana geldi. Şunu da arz edeyim; Demokrat Parti o tarihte Gelir Vergisi reformuna aleyhtardı; aleyhte oy verdi; fakat iktidara geldikten sonra hemen teklifler oldu Gelir Vergisini kaldırıp Kazanç Vergisine dönelim diye, büyük çoğunlukla Demokrat Parti reddetti. Gelir Vergisini benimsemişti çünkü halk benimsemişti, o yolla kendisi de benimsemişti. Bence sağlam reform bu yolda olur ve bunu yapmak lâzım, bu defa da Hükümetimiz bu metodu takip edecektir.

Arkadaşımız, toprak reformundan bahsetti; ikinci defa yapılan tasarıda kaçma var dediler. Huzurunuzdadır Toprak Reformu Kanunu; bilâkis o tarihe kadar, birinci toprak reformu tasarısı üzerindeki tenkitlerin hepsi tetkik edilmiştir. Bunların haklı olanları vardır, bunlar göz önünde bulundurularak, ilmi esaslar göz önünde bulundurularak yemi bir tasarı getirilmiştir; kaçma yoktur, bizim kanaatimizle göre tekemmül etmiş, memleket ihtiyaçlarına en uygun hale gelmiş bir tasarıdır.

Petrol Kanunu hakkında bazı görüşler ifade buyurdular, zamanınızı almamak için bunlar üzerinde durmuyorum; bunların hepsinin cevabını arz edecek durumdayız; çünkü memleket menfaatlerine en uygun modelleri ve şekilleri esas aldık.

Arkadaşımız, “Bütün sorunlar demokrasi içinde çözülür” dediler. Hükümetimiz demokratik rejime candan bağlı olduğunu programının başında ifade ettiğine göre, bütün bu görüşlerle mutabık olduğumu arz edeyim.

Yine arkadaşımızın ileri sürdüğü: “Partilerin hemen anlaşılabileceği reformlar vardır” fikri doğrudur; Personel Kanunu, iktisadi kuruluşlar; bunları da süratle gerçekleştireceğiz; bunlar bizim listemizin dışında kalan mevzular değildir.

Yine Sayın Ecevit asayişin sağlanması hususunda: “Sadece ordunun gücüne güvenmek Hükümeti rehavete sokmuştur” dediler; yanlıştır. Sıkıyönetim sonunda da asayiş sağlamak için iç güvenlik kuvvetlerine ihtiyaç var, bunda etkinlik sağlamak lâzım. Hükümetim programında buna ön planda yer verilmiştir, bizim de görüşümüz ve kanaatimiz budur. Bu sebeple ilk planda zabıtamızı güçlendirmek, eğitimini yapmak, teçhizatını tamamlamak kararındayız. Hakikaten ikide bir orduyu vazifeye çağırma mecburiyeti hâsıl olmamalıdır. Biz, diğer emniyet kuvvetleriyle bütün bu anarşiyi, asayişsizliği ortadan kaldırma gücüne getirmeliyiz idareyi ve bu Hükümetimiz programının başında yer alan bir konudur, bunu yapacaktır.

Arkadaşımız, eğitim sorununun 1,5 yıl içinde tahakkuk etmesini mümkün görmüyor.

Muhterem arkadaşlar, biz reformların hepsini tamamlayarak, bunu uygulayarak, bir müddet uygulanmasını bekleyerek, bekledikten sonra seçime gidilir diye bir ifadede bulunmadık. Bu reformların bir kısmı bir defa hazırdır, tasarı olarak. Sadece bir kısmı huzuruza gelmiştir, bir kısmı da bazı rötuşlar yapılarak huzuruza getirilecektir ve Mecliste elbirliğiyle bunları süratle kanunlaştırmayı biz mümkün görüyoruz bu dönem içerisinde ve bir defa bunlar kanunlaştıktan, uygulamaya başladıktan sonra sanıyorum ki, bizim görevimiz bitmiş olur. Ondan sonra, bunların hiç şüphesiz bir kısmı aşamalarla tatbik edilecektir, o, uygulama safhasıdır ve onun geride kalmasında bir mahzur yoktur, ama ilk kısmını, yani reformları kanunlaştırma ve rayına koyma işini tamamlamalıyız. Tamamlamaya mecburuz ve normal seçim ortamına, selâmetli bir seçim ortamına ancak bu şartlar içerisinde gidilebileceği kanısındayım. Sanıyorum ki, C.H.P. de aynı görüşü paylaşmaktadır; nitekim Sayın Grup Başkanı son sözü olarak reformları gerçekleştirme zarureti inandıklarını, bu zarureti kabul ettiklerini tekrar ifade buyurdular ve bizimle görüş birliğinde olduklarını ifade buyurdular.

Arkadaşımız sosyal güvenlik sistemiyle ilgili reformların gerçekleşmesi lâzım olduğunu ve bilhassa bu hususta programımızda bazı eşiklikler olduğunu, faraza tarım işçileri hakkında bir şey bulunmadığını ifade ettiler.

Muhterem arkadaşlar, programı geniş tutmamak için her şeyi sokmadık, ama umumi bir ifadeyle plan ve programda yer alan bütün işleri yürütmeye devam edeceğimizi ifade ettik; bu tarım işçileri konusu da bunlardan birisidir. Elbette ki yapacağız, nitekim o sahada çalışan bir arkadaşımız, yapışkan bir arkadaşımız ele almıştır o mevzuları. Ben bıraksam bile, o benim peşimi bırakmayacaktır, biliyorum ve yürütecektir, huzuruza getirmeye zorlayacaktır.

Sayın C.H.P. Genel Başkanı konuşmasının bir yerinde aşırı ve yıkıcı akımların büyük halk kitlelerini etkilemediğini belirttikten sonra, bu akımların etkisi altında kalan veya bu akımların kışkırtıcısı durumunda olan bazı sınırlı aydın çevrelerden bahsetmektedir. Bazı sözde aydın çevrelerin yıkıcı ve aşırı akımları kışkırttığını kabul eden ve bunu isabetle belirten Sayın Ecevit konuşmasının başka bölümlerinde bu

çevrelerin yıkıcı faaliyetlerine karşı alınmış bulunan veya alınması düşünülen kanuni tedbirlerden şikâyet eder görünüyör. Yıkıcı faaliyetlerin önlenmesi için gerekirse yeni kanuni tedbirler teklif etmeyi Hükümet vazife saymıştır, sayacaktır; bunu arz etmiştim. Gelecekte bu tarzda kışkırtmaların yapılmaması veya tesirsiz hale getirilmesi hususunda Hükümetin demokratik ölçüler içinde sarf edeceği çabalara ve getireceği tekliflere bütün partilerin ve milli kuruluşlarımızın yardımcı olmalarını bekliyoruz; Sayın Ecevit'ten de bunu bekliyoruz.

Ortak Pazarı taviz verme mevzuuna temas ettiler, bunlar geri alınmalıdır, dediler. Muhterem arkadaşlar bilhassa altılar onlar haline geldikten sonra Ortak Pazar üyeleriyle yeni bir müzakere başlamıştır. Dışişleri Bakanımızın başkanlığında bir heyet bu memleketleri dolaşarak bizim kalkınma ihtiyaçlarımızı ve kalkınmamız için gerekli, kalkınmamızı güçlendirecek konulan kendileriyle görüşmüşlerdir ve büyük bir anlayışla da karşılaşmışlardır; bu sebeple bizim kalkınmamızı güçlendirecek hiçbir şey yapılmayacaktır ve bütün taviz telâkki edilen ki, taviz verildiğini sanmıyorum, ama altıların, onlara inkılâp etmesi suretiyle şartlardaki yapılan değişiklik sebebiyle gereken ıslahlar yapılacaktır.

Seçim sistemindeki aksaklıklardan bahsetti arkadaşımız. Bunun en iyisini partiler yapar. Biz de bu görüşteyiz, Hükümet de bu görüştedir. Seçim sistemindeki aksaklıklar hakkında daha evvel partilerarası bir komisyon bir çalışma yapmıştı, ricamız o olacaktır; gene bu komisyonu kurarak seçim sistemimde ne türlü aksaklıklar var; bunu partiler olarak teşvik etsinler arkadaşlarımız ve ondan sonra Hükümet kendisine düşen vazifeleri yapar.

Sayın Adalet Partisi Sözcüsü arkadaşşıma candan teşekkür ederim; o da Milli Güven Partisi Sözcüsü arkadaşım gibi Hükümet Programının birçok noktalarda aydınlığa kavuşmasını sağlayan çok yapıcı bir görüşme yaptılar. İfadeleri arasında bu Hükümet bir koalisyon değildir; oy veren partiler Hükümete angaje değildirler; bu Hükümet partilerin beraberce kurdukları bir Hükümet değildir, dediler. Bunlar bir gerçek, doğrudur; bir koalisyon değildir ve bugünkü şartlar içerisinde bir koalisyon kurmak da sanıyorum mümkün olmadığı için Sayın Cumhurbaşkanımız bir başka tertip düşünmüşlerdir ve Hükümeti bu sebeple partiler üstü diyeyim veya partiler üstü tutumla hareket edecek bir karma hükümet şeklinde kurmayı tensip etmişlerdir ve ben de o anlayış içinde idim; bu sebeple Hükümeti böyle kurduk.

Elbette ki, partiler bu Hükümete angaje değildirler, ama biraz önce de işaret ettim, Hükümet programımızda bilhassa esasta mutabık kaldığımız noktalarda partilerin Hükümete müzaheret etmeleri de şarttır; aksi halde daha ilk adımda Hükümet başarısızlığa uğrar ve aldığı emaneti terk etme, bırakma, iade etme mecburiyetiyle karşı karşıya kalabilir. Sebep de; daima ifade ediyorum, Hükümet Meclise dayanacaktır, getirdiği tekliflerin, kanunların, tasarıların Mecliste en iyi şekli alacağına inanmaktadır; bu sebeple Meclis temayüllerini dikkate alacaktır hiç şüphesiz bunları getirirken, ama esas noktalarda hedefleri şaşmamak şartıyla. Bu hedefe bizi götürecek bu istikametten şaşmamak şartıyla elbette ki, çeşitli yollar, çeşitli formaliteler, çeşitli şekiller düşünebilir; bunlar arasında hükümetin getirdiği teklifle Meclisten çıkan teklifler arasında ufak farklar olabilir; ama feda edemeyeceğimiz şey, bizi hedeften uzaklaştıracak bir istikamet almasıdır. O takdirde arz ettiğim gibi Hükümet yeniden güven istemeye gelir, güveninizi esirgediğiniz takdirde bir başka ekibe vazifesini devretme durumunda kalabilir.

Arkadaşımız bir “Atılım Hükümeti” adını bize çok gördü, “Cumhuriyet Hükümeti” dediler. Doğrudur, elbette Cumhuriyet Hükümetimiz; biz de kendi kendimizi yük altına sokmak istiyoruz; hamle yapmak istiyoruz; arkadaşlarımızı buna angaje etmek istiyoruz, kendimize böyle bir ad taktık, çok görmeyin.

Yine değerli arkadaşım, Hükümetin tutumu anarşinin önlenmesi hususunda sıkıyönetimden farklı olmamalıdır, dediler. Hiç şüphesiz olmayacak. Hükümet anarşinin önlenmesi hususunda tutumunu programında tespit etmiştir. Bu esaslardan şaşmayacaktır. Bu esasları demokratik anlayış içerisinde, bir hukuk Devleti anlayışı içerisinde uygulayacaktır. Ne denirse densin, kimden tehdit gelirse, kimden tariz gelirse gelsin bütün bu engelleri yıkarak bu milleti felaketli akıbetlerden kurtarmanın gereğini, ne varsa onları azimle yapacaktır.

Sayın arkadaşım toprak reformu konusunda kooperatifler mevzuunda bir tereddütten bahsettiler. Belki bir yanlış ifadedir. Bir defa toprak reformunda arazinin özel mülkiyeti esastır. Müşterek mülkiyet düşünmüyoruz. Kooperatifler; kredi, işletme, satış ve saire gibi müştereken yapılacak hususlarda kurulacaktır. Bu hususa getirdiğimiz tasarı da öyledir; teminat verebilirim.

Köylünün alın teri olan mahsullerimizin taban fiyatı konusunda da arkadaşım ile tamamen fikir beraberliği içindeyiz. Bana göre, hatta şahsen bu sadece bir iktisadi politikanın gereği değil, aynı zamanda bir sosyal politikanın gereğidir. Türkiye’imizde gerçek bir kalkınma evvelmirde köylünün kalkınmasıyla mümkündür. Köylü en zayıf durumda olan bir zümremizdir; evvelâ ona el uzatmaya mecburuz, onun mahsulünü değerlendirmeye mecburuz, onun mahsulünü gerçek değeri ile satın almaya, hatta gerçek değerinin üzerinde biraz fark vererek satın almaya mecburuz. Bu şekilde gelir aktarması da yapmış oluruz. Bunu sosyal politikanın gereği olarak sayıyorum ve taban politikasını yürüten hükümeti o tarihte ben bu sebeple alkışlamıştım, bu istikamette konuşmalarım da mevcuttur.

Esnafın kredi imkânları konusunda aynı görüşteyiz. Bu konuda da Hükümet gerekeni yapacaktır.

Doğu Anadolu’nun kalkınması ile ilgili bir bölüm görmek istediklerini ifade ettiler. Milli Güven Partisi sözcüsü arkadaşımıza cevap verirken arz ettim; ayrı bir bölüm olmasa dahi Hükümetimiz bunun önemini müdriktir ve bu hususta gerekeni yapacaktır.

Programda enerji konusunda açıklık görmediğini söylediler. Bu da arz ettiğim gibi, bütün konuları içine alan geniş bir program yapmama endişesinden doğmuştur. Türkiye’de enerjinin önemi büyüktür. Bilhassa, 1975 yılına kadar eğer biz Keban’ı yetiştiremezsek, ciddi bir enerji bunalımı ile karşı karşıya geleceğimiz muhakkaktır. Bundan dolayıdır ki, bir ayrı barajı, Tunçbilek Barajını süratle ihale etmek kararındayız; hatta 200 milyon lira daha pahalıya mal olmasını da göze alarak, faraza bunu 3 sene yerine 2 senede bitirmek için çalışmalar yapıyoruz. Eğer zamanında bitmezse memleketin uğrayacağı zarar bu 200 milyonun kat kat üstünde olacaktır, enerji kaybı dolayısıyla.

Sayın Hüdayi Oral arkadaşımıza candan teşekkür ederim. Hükümeti bir defa daha yöneldiği istikamette desteklemiş oldular; Cumhuriyet Halk Partisinin desteğini getirdiler. Köklü reformlar yapılması, milli iradenin tam olarak işletilmesi, gerçeklere uygun bir seçim sistemi yapılması hususunda tamamen kendileriyle görüş birliği halindeyiz.

Değerli Arkadaşlarım, bu surette sözcü arkadaşlarımla temas ettikleri konuların en önemli gördüğüm yönlerine görüşlerimi arz etmiş oluyorum.

Yöneldiğimiz bir hedef vardır, son olarak onu arz edeyim: Bu hedef hepimiz için müşterek bir hedeftir. O da demokratik rejimi güçlendirmek, normal hale getirmek, seçim ortamını hazırlamak ve memleketi selâmetli bir seçime götürmektir. Hükümetimizin temel hedefi budur, bunda Büyük Meclis yardımcı olduğu takdirde belli dönem içerisinde vazifenizi yapacağımıza inanıyoruz. Takdir sizlerindir. Saygılar sunarım.²⁴ (Alkışlar)

²⁴ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 3 Cilt 24 Birleşim 96, Sayfa 871-919*

02 Haziran 1972 Cuma

**35. Cumhuriyet Hükümetinin (Melen Hükümeti) Programının
Cumhuriyet Senatosunda Yapılan Görüşmeleri Sırasında Yaptığı
Konuşma**

BAŞKAN — 63 üncü Birleşimin gündemine geçiyorum.

Başbakan Sayın Ferit Melen tarafından teşkil olunan Hükümet programının görüşülmesine başlıyoruz.

Grupları ve şahısları adına söz alan Sayın üyeleri sırasıyla okuyorum: Sayın Mehmet Hazer Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına. Sayın Sami Turan, Millî Güven Partisi Grubu adına. Sayın Fahri Korütürk, Cumhurbaşkanlığı Kontenjan Grubu adına; Sayın Ahmet Nusret Tuna, Adalet Partisi Grubu adına.

Şahısları adına söz alan Sayın üyeleri sırasıyla okuyorum: Sayın Acuner, Sayın Öztürk, Sayın İşmen, Sayın Ertuğ, Sayın Yıldız, Sayın Tıǧlı, Sayın Bekata, Sayın Termen, Sayın Atmaca, Sayın Topaloğlu.

İçtüzüğümüzün 56'ncı maddesine göre, söz isteyen Sayın üyelerin adedi altıyı geçince, Başkanlık kendiliğinden de lehinde, aleyhinde, üzerinde olarak bir tasnif yapabilir. Bu itibarla, söz istemiş olan Sayın üyelerin tesbitini yapacağım.

Sayın Acuner?

EKREM ACUNER (Tabîi Üye) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Sayın Öztürk?

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın İşmen?

HİKMET İŞMEN (Kocaeli) — Aleyhinde.

BAŞKAN — Sayın Ertuğ?

CELÂL ERTUĞ (Elâzığ) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Yıldız?

AHMET YILDIZ (Tabîi Üye) — Üzerinde.

BAŞKAN — Sayın Tıǧlı?

MUSTAFA TIĞLI (Sakarya) — Lehinde

BAŞKAN — Sayın Bekata? Yok. Sayın Termen? Yok. Sayın Atmaca? Yok. Sayın Topaloğlu?

M. İHSAN TOPALOĞLU (Giresun) — Konuşmayacağım.

BAŞKAN — Konuşmayacaksınız. Sıra lehinde, aleyhinde, üzerinde olarak tespit ediliyor.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına Sayın Mehmet Hazer, buyurunuz.

BAŞKAN — Bir önerge var takdim ediyorum.

Sayın Başkanlığa

Program üzerinde 6 Sayın üye görüşlerini arz etmiş bulunuyor. Durum aydınlanmıştır. Kifayetin oylanmasını arz ve teklif ederim.

Akif Tekin (Antalya)

BAŞKAN — Müzakerenin kifayetini oylarınıza arz ediyorum.

Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Yapılan tenkit ve temennilere cevap vermek üzere Başbakan Sayın Ferit Melen, buyurunuz. *(Alkışlar)*

Sayın Başbakan, sözünüzü kesmemek için bir hususu oylamak istiyorum. Mesaimizin görüşmelerin sonuna kadar uzatılmasını oylarınıza arz ediyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.

Buyurun efendim.

Cumhuriyet Senatosu Üyelerinin Konuşmalarından Sonra Kürsüye Gelerek

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Van) — Sayın Başkan, çok değerli senatör arkadaşlarım;

Kurduğumuz Hükümetin Programı üzerinde bugün söz alıp konuşan parti sözcülerine ve diğer konuşmacı arkadaşlarıma, Hükümet programı üzerindeki incelemeye dayanan konuşmalarından dolayı yürekten teşekkür ederek sözlerime başlayacağım.

Değerli arkadaşlar, değerli konuşmacılar programımızı çeşitli açılardan tahlile tabi tuttular ve cidden samimî olarak söyleyeyim çok istifadeli konuşmalar dinledik. Tabii, fikirlerin bir kısmını kendi görüş açılarından tetkik ettikleri için, bu fikirlere katılmak mümkün olmamakla beraber faydalı, istifadeli konuşmalar dinlediğimizi arz edeyim. Bundan dolayı da yine arkadaşlarıma şükranlarımı arz ediyorum.

Muhterem arkadaşlar, özellikle parti sözcüsü arkadaşlarımızın konuşmalarında birçok noktalarda bizimle ve programımızla mutabakat halinde olduklarım görmekten memnunum. İzin verirseniz bu mutabakatın hangi noktalarda olduğunu ortaya koymak üzere Hükümet Programımızın ana hedefleri nelerdi, ne istemiştik bunu hatırlatma kabilinden tekrar edeceğim. Arkadaşlarımızın konuşmaları henüz hafızalarda olduğu için hangi noktalarda mutabık olduğumuzun mukayese imkânı bulunacaktır.

Değerli senatörler, biz Hükümet Programımızda ana hedeflerimizi şöyle özetlemiştik:

Bir parlamenter demokratik rejimin sıhhatli, verimli işler hale getirilmesini görev olarak aldığımızı arz etmiştik. Türkiye'nin demokratik rejimi seçmekle rejim tartışmalarını çoktan geriye bırakmış olduğunu da belirtmiştik. Bunun içindir ki, millî laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetini yüceltmek, insan haklarına dayak hür demokratik rejimi her geçen gün biraz daha güçlendirmek şaşmaz amacımız olacaktır, demiştik.

Ancak; demokratik rejimin güçlenmesi ve tam olarak işleyebilmesi için elbirliğiyle yapmamız gereken birçok işlerin mevcut olduğunu da cesaretle ortaya koymak gerektiğine de işaret etmiştik.

Yine, "Demokratik rejim ve millet hâkimiyeti hür seçimlere dayanır" dedik. Bu sebeple önümüzdeki seçimlerin Anayasanın öngördüğü zamanda yapılmasını ve seçimlere

selâmetle varmamızı mümkün kılacak ortamın yaratılmasını önemli görevlerimizden biri saydığımızı söylemiştik. Seçimlere selâmetle ulaşabilmemiz için de, her şeyden evvel anarşinin tamamen ortadan kaldırılması, yurtta huzurun ve asayişin tam olarak tesisi gerektiğini söylemiş ve Hükümetimizin anarşik olayları tamamen ortadan kaldırmaya kesin kararlı olduğunu da ilâve etmiştik.

Yine, Hükümetimizin bu dönemde yıkıcı faaliyetlerle, özellikle komünizmle, aşırı sağ faaliyetleriyle, bölücülükle mücadeleyi daha tesirli hale getireceğine programımızda yer vermiştik.

Seçimlere selâmetle ulaşabilmenin diğer önemli şartını da iktisadî, sosyal ve kültürel gelişmemizi hızlandıracak reformların süratle gerçekleştirilmesine bağlı görmüştük. Bu reformların başında da adalet, idare, eğitim, toprak, tarım, vergi, maliye, maden, petrol reformlarının geldiğine işaret etmiştik.

Yine bu görev süremiz içinde (ki seçim dönemine kadar devam edecektir, normal olarak) eğer, Büyük Meclisin itimadını alır ve bunu seçim süresine kadar sürdürebilsek, önemle üzerinde duracağımız hususların birisinin de, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planını süratle hazırlayarak (ki gecikmiştir Hükümet programları sebebiyle) Türkiye Büyük Millet Meclisine sunmak ve bunu gecikmeden uygulamaya başlamak olduğunu ve buna paralel olarak da, iktisadî hayata canlılık vermek, yatırımları hızlandırmak, işsizliği azaltmak üzere gerekli tedbirlere ihtiyaç bulunduğunu, seçimlerden önce, başta önseçim olmak üzere, seçim mevzuatımızda da gerekli düzeltmeler lüzumuna kani olduğumuza işaret etmiştik.

Değerli Arkadaşlarım, işte, Hükümetin temel hedefleri, ana hedefleri, seçim dönemine kadar gerçekleştirmeyi ön planda aldığı hedefler bunlardır. Bunun dışında, tabii normal olarak Devletin devamlı bir varlık olduğunu göz önünde bulundurarak, bu Hükümetin yapması gerekli olan, yürütmesi lâzımgelen işleri de programımızda önem sırasıyla zikretmiştik.

Muhterem arkadaşlar, değerli parti sözcüsü arkadaşlarım bu noktaların hemen hepsiyle, bazı ufak tefek nüanslar hariç, mutabakat beyan etmişlerdik. Bu mutabakatı aslında Sayın parti liderleriyle konuştuğum zaman da sağlamıştım. Hükümete üye vermeyi kabul eden Sayın parti liderlerinin hemen hepsiyle bunları madde madde beraber konuşmuş ve bunların birleşeceğimiz noktalar olduğunu tespit etmiş, tam bir mutabakat tesis etmiştik. Ve ondam sonradır ki, Hükümeti bu mutabakat esasına dayanarak kurmuştum. Hatta bir parti halinde olmayan, fakat grup halinde aramızda bulunan Kontenjan Grubu ve Millî Birlik Grubuyla da aynı mutabakatı tesis etmiştik aramızda ve her iki grup da bu hususta tam mutabakat verdiklerini hem bana beyan etmişlerdi, hem kamuoyuna da ilân etmişlerdi.

Bugün bu mutabakatın Senatoda sözcüler ağzıyla tekrar edilmiş olmasından cidden memnunum ve bundan dolayı müteşekkirim. Bu sebeple, izin verirseniz şimdi sözcü arkadaşlarımızın ve diğer konuşmacı arkadaşlarımızın bunlar dışında kalan, bazı özellik arz eden konuşmalarındaki noktalar üzerinde görüşlerimi arz edeyim. Bazı hususlarda açıklamaya ihtiyaç görülen tereddütler olduğu anlaşılıyor. Açıklamaya ihtiyaç duyulan noktalar hakkında açıklamalar yapmakla yetmeyim.

Vakit dar olduğu için bir tasnife tabi tutmadım, bu sebeple sözcü arkadaşlarımın konuşma sırasıyla, onların konuşmalarındaki tertip sırasına göre ben de cevaplarımı arz edeceğim.

Sayın Hazer, Hükümetimizin bir buhran içerisinde, olağanüstü şartlar içerisinde kurulmuş olduğunu söyledi ki, zaten biz bunu programımızın başında da beyan ettik. Hükümetimiz normal şartlar içerisinde kurulmuş bir Hükümet değildir. Şartlar eğer normal olsa idi, her halde bu Hükümeti Ferit Melen kurmuş olmazdı, Ferit Melen'e sıra gelmezdi. Normal şartlar içinde bulunsaydık, elbette ki, bu Hükümeti demokratik esaslara göre parlamentoda çoğunluğa sahip bir partinin kurması, bir partiye mensup kimsenin kurması gerekirdi. Ama normal şartlar içinde olmadığımız şundan belli ki, aynı parti, özellikle Adalet Partisi böyle bir Hükümeti kurma niyetinde olmadığı açıkça da ilân etmiştir. Bu şartları, bu durumu takdir edersiniz.

Sayın arkadaşım benim partimden çekilmeye lüzum görmediğimi, daha doğrusu benim çekilmemin gerekli görülmemiş olduğuna işaret ettiler. Hükümetin partilerüstü bir Hükümet olmasına rağmen, benim çekilmemiş olduğuma işaret ettiler ve bunu bir aşama olarak kabul ettiklerini de ilâve ettiler.

Muhterem arkadaşlarım, bu konu üzerinde izin verirsiniz durmak istiyorum.

Filhakika bundan evvelki Hükümeti kurmaya memur edilen Sayın Erim'in bu Hükümeti kurmak için ilk şart olarak partisinden çekilmesi istenmiştir. Bir bağımsızlık hüviyeti kazanması istenmiş ve partilerüstü Hükümet karakterinin ancak bu şekilde verileceği düşünülmüştür ve ondan sonra ikinci defa Başbakan adayı arandığı zaman Sayın Ürgüplü de bir bağımsız aday olarak seçilmiştir. O tecrübeden sonra, bana müracaat edildiği zaman Sayın Cumhurbaşkanımız bana böyle bir şart ileri sürmedi. Ama ben kendisine çalışmamın sonunda bahsettim, dedim ki; bundan evvelki tatbikatta öyle yapmıştınız. Ben bir partiye mensubum, benim partiden ayrılmamı zaruri görüyor musunuz? Cevaben "Siz nasıl düşünüyorsunuz?" dedi. Muhterem arkadaşlar, ben kendisine şu cevabı verdim: Bir defa bir partiye mensup olmak demokratik idarede, parlamenter demokrasilerde esas hükümdür. Binaenaleyh, bir partiye mensup olmak bir kusur değil, bir nakise değil. Siyaset yapmak için çoğu insan bir partiye girer, bir parti ile beraber hareket eder ve partiler esasen demokrasinin temelini teşkil eder. Bundan dolayı, hatta Partiler Kanunumuzun başında da Partilerimiz vazgeçilmez unsurlar olarak sayılmıştır. Bir partiye mensup olmak kusur değildir. Sonra, tarafsız hareket etmek için partisiz olmak şartı da olmamak lâzımdır. Bu bir şahsiyet meselesi, şeref sözüne uyup uymama meselesidir. Bir insan partisiz olur partizanlık yapar, bir tarafı tutar veya bir partiden istifa eder yine bildiğini okur; ama bir partiye mensup olur, partiler üstü tutum içinde bulunacak veyahut o zihniyetle hareket edecek bir Hükümet kurar, şeref sözü ile ortaya çıkar ve bu şeref sözüne riayet eder ve partizanlık yapmaz. Bu sebeple, ben istifayı bir şekil meselesi sayıyorum dedim ve bu, eski İslâm Hukukunda hülle benzer dedim. Bu sebeple ben partimden ayrılmakla biraz şahsiyetimden bir şey kaybedeceğimi sanıyorum, eğer zarurî görmüyorsanız bunu yapmayayım dedim. Benim takdirime bıraktı ve ben de böyle davrandım. Arkadaşımızın da işaret ettiği gibi, aynı zamanda bunu bir aşama olarak da kabul etmek lâzım. Yani, buhranının yavaş yavaş azaldığını da gösterme bakımından, bunu parti liderlerine anlattığım zaman hepsi benimle mutabık oldular. Bunu, kamuoyu önünde bir vesile oldu, tekrar anlatmak ihtiyacını duydum, arkadaşşıma bundan dolayı teşekkür ederim.

Kaldı ki, partilerüstü Hükümet olmak için, eğer bu gerekçe geçerli olsa, sadece Başbakanın istifası değil, diğer partilerden alınan bakanların hepsinin de istifa etmesi

lâzım. Çünkü onların da her biri mühim bir bakanlığın başındadırlar ve eğer sakınca varsa, o sakınca hepsi için de varidolur.

Biz verdiğimiz şeref sözünü tutacağız. Hükümetin ilk toplantısında bütün arkadaşlarıma söylediğim budur. Hükümet bu esasa göre kurulmuştur, Hükümet partilerüstü bir tutum içerisinde bulunacaktır, arkadaşlarım arasında en ufak bir partizanlığa kayma şeyi görürsem, emin olun ki, haftalarca uykumu kaybedeceğim demişimdir. Arkadaşlarım bilirler ve bunu hepimiz yapacağız ve sizin murakabeniz altında yapacağız. Eğer bu noktada bir kusur, bir eksiklik görürseniz bizi vazifeye, bu şeref sözünü yerine getirmeye davet etmenizi bilhassa rica ediyorum. *(Bravo sesleri)*

Değerli arkadaşşıma, bizim için söylediği iyi sözlerden dolayı teşekkür ederim; bunu tekrar etmeyeyim, başında bir defa bu şükranımı ifade edeyim.

Hükümetin yapısı üzerinde durdular. Parlamento dışında üyeler vardır; Anayasa bu kapıyı aralamıştır ama bunu dozunda tutmak lâzımdır, demişlerdir.

Muhterem arkadaşlar, Parlamento dışından üye alınmasının çeşitli sebepleri var. Bir defa, ayrı bir kuruluş yapma ihtiyacı belirttiği için ve fevkalâde şartlar sebebiyle bir millî beraberlik Hükümeti manzarası verdiği için. Mümkün olduğu kadar Parlamantoya dayalı olmasına dikkat ettim ve parlamenter arkadaşların sayısını biraz artırdım. Ama bazı bakanlıklara Parlamento dışından mütehassıs arkadaşların getirilmesi zarureti vardı. Bu kuruluşu yaparken bu zaruret göz önünde bulundurulmuştur. Sonra, orada çalışmış, Birinci ve ikinci Erim Hükümetleri döneminde hakikaten başarılı olmuş arkadaşlar vardır, başlamış olduğumuz reform çalışmaları vardır. Şimdi onları değiştirip, o reform çalışmalarını yarıda bırakmanın mahzurları vardı. Bu sebeple, dozunu böyle tayin edebildik ve sanıyorum ki, gerek Parlamentoda, gerek kamuoyunda, biraz dışarıdan alınanların sayısı fazla olmakla beraber, iyi karşılanmış bir Hükümettir. Çünkü Hükümetin aynı zamanda kendi içinde mütesanît olması ve ahenkli olmasına da itina etmek mecburiyetinde kaldık. Parlamentodan daha başka arkadaşlar düşünebilirdik, daha başka arkadaşlar alabilirdik. Bu bakanlıklara gelecek liyakatli arkadaşların sayısı Parlamento içinde çoktur, çok değer verdiğim insanlar vardır. Ama bazı değişiklikler yapıp, yeniden bir başka kuruluş yapmanın güçlüğünü de hesaba katarak, mevcut arkadaşlarla, içeriden ve dışarıdan alınmış olan arkadaşlarla; daha çok bu arkadaşlarla devam etmeyi şartların zarureti ile de uygun bulduk. Mesele orada değil, mesele, bu Hükümete Yüce Meclisin itimadedip etmemesidir. Kuruluşu, terkibi nasıl olursa olsun Yüce Meclis güvenini verdiği takdirde, müzaharetini esirgemediği takdirde, elbette ki sizin takdirinize lâıyk bir Hükümet olacaktır.

Değerli arkadaşım - ki, buna diğer arkadaşlar da temas ettiler - Seçim Kanunu ve önseçim usulü düzeltilmeli, dediler. Sayın Hıfzı Oğuz Bekata, biraz önce burada yaptığı çok güzel bir konuşmada bilhassa bunun felsefî yönüne de temas ettiler, adına "Siyasî reform" dediler. Bu zarurete sadece Hükümet olarak değil, Meclis olarak, memleket olarak kaniyiz. Seçim sistemimizde aksaklıklar var. Partiler arası bir komisyonda ben de çalıştım bir kaç ay bütün partiler bunda müttefikti, Hükümet müttefikti ve seçime gitmeden evvel her halde bu seçim sistemimizin, seçim kanunlarımızın, önseçim dahil bütün aksaklıklarını ortadan kaldırma zarureti var. Çünkü bu Seçim Kanunu ile gelecek bir Meclisin bu türlü buhranları orsadan kaldıracağına güvenmiyorum. Bu sebeple bu seçim mevzuatındaki bütün aksaklıkların ortadan kaldırılması lâzımdır. Bu anda biz bunu; dün Mecliste de arz ettim, daha çok partilerden bekliyoruz. Çünkü bunun

en çok ilgisi partilerdir ve en yakından partilerüstü incelemişlerdir ve tatbikatının içinde bulunmuşlardır. Bütün bu mahzurları Hükümetten önce onların bilebileceğine inanıyorum. Bu sebeple partilerin süratle bir komisyon kurarak gruplar arasında bu mevzuu tetkik etmelerini rica edeceğim. Sanıyorum ki, ondan sonra Hükümet de kendi kanalından gerekli çalışmaları yapacaktır.

Muhterem arkadaşlar, gerek Sayın Hazer, gerek diğer arkadaşlar reformlar üzerinde durdular. Bu reformlar için çeşitli açıdan çeşitli görüşler ileri süren arkadaşlar oldu ve hepsine saygı gösteririm. Reformun tarifi, reformun mahiyeti hakkında ayrı ayrı görüşe sahip arkadaşlar vardır; benim reform dediğime bir başka arkadaş reform demeyebilir veyahut onun reform dediğini ben çok ileri bir şey bulabilirim. Partilerin de ayrı görüşleri vardır reformlar hakkında. Bunların hepsine hürmet etmek lâzımdır.

Yalnız biz Hükümet olarak, reformların çerçevesini çizmeye çalıştık. Bu sebeple Hükümet olarak bizim de bir reform görüşümüz ortaya çıkmıştır. Partilerin görüşleri ayrı olabilir, Hükümetin veyahut diğer arkadaşların da görüşleri ayrı olabilir. Hükümet olarak bizimde bir reform görüşümüz ortaya çıkmıştır. Biraz önce Sayın Millî Güven Partisi Sözcüsü gayet edibane bunların bir kısmını ifade etti ve tarif bakımından ondan da faydalaniyorum.

Biz reformların bir defa Atatürkçü bir görüşle ele alınmasını istiyoruz. Tabîî Anayasamızın doğrultusunda olması şarttır. Anayasa dışı ideolojilere göre bir reform elbette ki düşünemeyiz. Onu düşünen insanlar bulunabilir memlekette; onların istedikleri yeni düzen, tabîî büsbütün başka bir düzendir. O türlü bir reform bizim aklımıza gelmez. Reformların Atatürkçü çizgide ve Anayasa doğrultusunda olması şartı var.

Ayrıca, ilmî gerçeklere uygun olması lâzım. “Reform” adı altında, bir şey değiştireceğim diye memleketi altüst etmenin âlemi yoktur ve buna reform demeye imkân yoktur, belki buna “Deform” denebilir. Reform memlekete huzur getirmelidir, sükûn getirmelidir, yarar getirmelidir ve bir müessesemizi daha faydalı hale getirmelidir. Reformda her hangi bir müessese değişecektir, her hangi bir düzen değişecektir. Bunu değiştirirken cemiyetimize, vatandaşımıza, milletimize bunun daha yararlı hale gelmesini sağlamalıdır. Reform bu istikamette olursa, bizim görüşümüze göre reform olur. Reform, arz ettiğim gibi, ilmî gerçeklere ve memleket gerçeklerine de uygun bulunmalıdır.

Biz reformları bu çerçeve içerisinde düşünüyoruz. Onun dışında daha başka fikirle, “Bu reform değildir” diye düşünmek mümkündür. O ayrı bir düşünce tarzıdır. Bizim bu düşünceye iltifat etmemize imkân yok, Hükümet olarak biz böyle anlıyoruz ve sanıyorum ki, bütün partileri, bilhassa Hükümete üye vermiş partileri, hatta vermemiş ve bizi desteklemeye karar vermiş partileri de bu fikirler etrafında toplamak mümkün olacaktır ve bizim fikirlerimizle onların fikirlerini telif etmenin ve reformlara bir istikamet vermenin mümkün olacağına kaniyiz.

Reformların nasıl yapılacağı hakkında da bazı görüşler vardır; izin verirsiniz bu husustaki görüşümüzü de arz edeyim.

Bazılarına göre reform zorla yapılır. Bazılarına göre de reform, halka benimsetilerek yapılır. Nitekim dün, Cumhuriyet Halk Partisinin Sayın Genel Başkanı, “Reform halka mal edilerek ve onun kanalıyla yapılabilir” dedi.

Muhterem arkadaşlar, benim anlayışım bu, rejime göre değişir. Bir otoriter rejimde, daha kısa yoldan reformlar yapmak mümkündür ve zaman kazandırır. Doğrudur. Bir otoriter rejimde, daha kısa yoldan zaman kazandırıcı bir metotla reform yapılabilir. Ben bunu bir münakaşa sırasında, sanıyorum ki, ikinci Koalisyon'da İnönü Hükümeti zamanında, orada da Sayın İnönü'ye anlatmıştım. Hangi metotla yapılsın diye bazı reformlar dolayısıyla münakaşalar oluyordu. O zaman demiştim ki; "Siz vaktiyle Atatürk'le otururdunuz, işi tespit ederdiniz veya ettirirdiniz, ertesi günü uygulardınız. Mümkündü bu. Çünkü Hükümet itiraz etmezdi, Meclisten büyük itiraz sesi gelmezdi, size güvenirlendi. Basın hür değildi, seçim endişeniz yoktu" O vakit öyle bir rejimde reformlar bu metotla ve süratle yapılırdı. Ama demokratik bir rejimde, bu metot ile reform yapılmaz. Bu metotla reform yapmaya kalkın, ikinci adımda akamete uğrar, başarısızlığa uğrar ve başladığı noktada kalır. Demokratik rejimdeki bütün memleketlerin tatbikatında reform yapmak için kampanyası yapılır; evvelâ fikir olarak benimsetilir, tanıtılır ve ondan sonra Hükümetten öyle geçer, basında kampanyası yapılır, desteklenir, meclislerde mücadelesi yapılır, fikir olarak benimsetilir, hatta icabında mitingler yapılır, konferanslar verilir, ondan sonra reform yapılır. Bugün demokratik memleketlerde görüyoruz örneklerini, oralarda da reform yapılıyor, yapılmıyor değil, ama bu usulle yapılıyor,

Şimdi Türkiye'de de demokratik rejim içinde bulunduğumuza göre, reform için bir başka metot düşünmek mümkün değil; düşünmemek lâzım ve ben de düşünmüyorum.

Bunu şu sebeple söylüyorum: Benim içinde bulunduğum Birinci, İkinci Erim hükümetleri zamanında, Hükümet içinde bunun kavgası olmadı değil, oldu ve ben, o metotla yapılabilir, dedim. Yoksa gidip Meclise "Efendim, ordu bunu istiyor, bunu yapacaksınız" dersiniz yüzünüze çarparlar ve nitekim öyle oldu.. Ama işte bana gerici dediler, tutucu dediler, her şey dediler. Tabii bunun arkasından o nevi sözler gelir; ama benim inandığım budur. Bir başka metotla demokratik rejim içinde reform tahakkuk ettirmenin mümkün olduğunu iddia eden varsa, o vakit buyurur bunu gerçekleştirir. Ben mümkün görmüyorum. Busebeple bizim tatbikatımız bu olacaktır, inandıracak yapacağız, fikirlerimizi müdafaa ederek yapacağız, fikirlerimizi savunacağız. Getirdiğimiz fikirlere inanıyorsak ki inandığımız fikirleri getireceğiz, esasları getireceğiz, Yüksek Mecliste müdafaa edeceğiz. Elbette ki Meclisin hakkıdır, bunları müzakere eder; değiştirme yapar, ama biz demokratik usullerle, icabında itimat oyu isteyerek, aynen geçirmeye çalışacağız. Muvaffak olamadığımız takdirde başarısız bir hükümet durumuna düşeriz, kalırız, gideriz; o ayrı meseledir. Ama bu metotla yapacağız.

Değerli arkadaşım Hazer, hayat pahalılığı üzerinde durdu. Hiç şüphesiz önemli bir nokta; büyük halk kitlelerinin Hükümetten beklediği işlerin başında bu geliyor. Şüphesiz, hayatı biraz daha ucuzlatmak, hiç olmazsa daha da fazla pahalılaştırmamak gerekir.

Muhterem arkadaşlar, tabii hayat pahalılığı çok ciddi çalışma isteyen bir şeydir. Evvelâ fiyat istikrarını sağlayacaksınız, para politikanızı sağlam esaslara dayayacaksınız, mal bolluğu yapacaksınız. Bir defa umumî olarak bunlar var.

Bunun dışında, başka tedbirlere de ihtiyaç var. Bizde müstahsil ile müstehlik arasında büyük fiyat farkları var. Tarlada bir mal yüz ise, bakkalda bin olmaktadır. Belki mübalâğa ediyorum ama büyük farklar olduğunu görüyoruz. Bütün mesele, bu

marjı azaltmak, müstahsili teşkilâtlandırmak, müstehliki teşkilâtlandırmak, nakliye meselelerini halletmek, piyasada tekelleri ortadan kaldırmak, serbest rekabeti sağlamak, çeşitli krediler vermek, depolar açmak gibi çeşitli tedbirleri almaktır. Bunun üzerinde Hükümetiniz duracaktır ve bu ilmî çalışmayı yapacaktır.

Arkadaşımız bir beslenme dengesizliği meselesine temas ettiler; sanıyorum ki, bununla hayvancılık konusuna da işaret etmek istediler.

Muhterem arkadaşlar, programımızda çok önemli bir konu olan hayvancılığa kısa bir iki satırla yer verdik; bundan dolayı Mecliste de şikâyet ettiler. Bunun sebebi, hacimli bir programla gelmemiş olmaktı. Yoksa bu mevzuları ihmal edişimizden değildir. Hayvancılık Türkiye'nin önemli bir konusudur, Bir defa büyük bir zümrenin geçinme kaynağıdır. Hayvancılık memleketimizde halkımızın beslenme vasıtasıdır. Aynı zamanda ihracat konusudur, Maalesef bugünkü tempoyla önümüzdeki 10 sene içerisinde, eğer yeterli ve etkili tedbirler alınmadığı takdirde, Türkiye değil ihracat yapmak, büyük bir et sıkıntısı çekecektir. 1980'de Türkiye büyük bir et sıkıntısıyla karşı karşıya kalacaktır; eğer yeterli ve etkili tedbirler alamazsak. Bu sebeple, bu konu üzerinde Hükümet bütün ciddiyetiyle duracaktır, çalışacaktır. Besiciliği teşvik etmek, hayvan ırklarının ıslahı, yem meseleleri, hayvan mahsullerinin değerlendirilmesi, Et - Balık Kurumu şubelerinin bütün yurda yayılması, yem sanayiinin artırılması, tabii yemlerin geliştirilmesi gibi mevzularda Hükümet çalışacaktır.

Millî Güven Partisi adına konuşan çok değerli arkadaşım Dr, Sami Turan Beye teşekkür ederim. Belki kendi partilerine mensup olduğum gibi bir hissi davranış içine de girdiler; ama sanmıyorum, kendilerini bundan tenzih edeceğim. Çünkü daima onlara şunu söyledim: "Benim sizin parti ile hiçbir alâkam yokmuş gibi davranacaksınız, hatalarımı, kusurlarımı, her şeyi cesaretle ortaya koyacaksınız. Bundan memnun olacağım, sizden beklediğim budur" demişimdir ve bunu huzurunuzda tekrar ediyorum. En acı tenkitleri onlardan bekliyorum.

Hükümete karşı gösterdikleri güven için kendilerine teşekkür ediyorum.

Hükümet programının özellikleri üzerinde durdular. Bunları tekrar etmeyeyim. Bizim Hükümet programımızı daha çok aydınlatan bir ifade ile Hükümet programımızın bir tahlilini yapmış oldular; kendilerine bundan dolayı da teşekkür ediyorum.

Arkadaşım ayrı bir konu olarak vergi reformu üzerinde de durdular. Vergi reformunu programımızda vadettik. Yalnız muhterem arkadaşlar, onu da çerçeveleme ihtiyacını duyduk ve bunu tekrar huzurunuzda arz edeceğim.

Türkiye, her sahada, her alanda olduğu gibi, vergi alanında da esaslı, köklü reformlar yapmak ihtiyacıyla karşı karşıyadır ve bu reformlar bir defa yapınca bitecek neviden değildir. Bilhassa ekonomide, sosyal hayatta gelişmeler, değişmeler oldukça, vergilerde de, (Vergi de bir canlı müessesedir) Ona paralel olarak, onu takibedererek; zaman zaman ya tabii tekâmülüyle, ufak rötüşlerle veyahut da esaslı değişikliklerle değişmeler yapılacaktır.

Bugün dünyada da vergiler üzerinde yeni buluşlar vardır. Bu sebeple eski vergiler bırakılarak, yeni vergilere gidilmektedir. Elbette ki, biz her alanda olduğu gibi, vergi alanında da bunları takibedeceğiz ve ediyoruz. Memleketimizin bünyesine uygun olan vergi sistemlerini de getireceğiz.

Hükümetimiz esaslı vergi reformunu önümüzdeki üç yıllık plan içerisinde mütalâa edecektir. Bu Eylül ayında Beş Yıllık Plan huzuruza gelmiş olacaktır, önümüzdeki sene de hemen tatbika başlayacağız. Aslında vergi anlayışı çok değişmiştir. Eskiden vergi, sadece Devlet masraflarını karşılamak için alınırdı.

Hâlbuki bugün vergi, ekonomik politikanın malî politikanın ve sosyal politikanın bir aracıdır. Hele planlı dönemde, planın bir uygulama vasıtası ve aracıdır. Bu sebeple, planla birlikte mütalâa etmek lâzımdır. Yeni planı yaparken, ondan evvel vergi sisteminde bir değişiklik yapmayı mahzurlu görüyoruz. Planla birlikte esaslarını tespit edeceğiz, yapacağımız vergi reformunun ana hatlarını tespit edeceğiz, plan Yüksek Meclisin kabulüne mazhar olduktan sonra, bu reformu da tahakkuk ettirmeye çalışacağız.

Ancak Meclise gelmiş olan kanunlarımız vardır. Bunların birisi, tasarruf bonolarının kaldırılarak vergiye çevrilmesi hakkındaki Kanundur. Bunun çıkması lâzımdır, bunu rica ediyoruz. Emlâk Vergisi Kanunu zaten daha evvel Mecliste kabul edilmiştir. Sadece geçen Hükümet bazı ufak değişiklikler getirmiştir. Bu değişikliklerin Yüksek Meclisin tasvibi ile yürürlüğe konmasını rica edeceğiz. Belediye Gelirleri Kanunumuz vardır. Belediyeler çok sıkıntılı durumdadır. Hizmet yapamayacak ve maaş ödeyemeyecek haldedirler. Onun çıkması lâzımdır. Buna benzeyen ve Mecliste bulunan birkaç tasarımızın bu dönemde çıkarılması ile yetinmek istiyoruz. Bunun dışında, vergi kaçakçılığını önlemek, vergi ziyânı önlemek, vergi dairelerini güçlendirmek, vergi murakabesini etkili hale getirmek, itiraz işlerini bir düzene koymak, Vergi Usul Kanununda değişiklikler yapmak, vergi cibayet usullerini ıslah etmek gibi bazı tedbirler var. Onların hazırlanmış olanlarını da derhal bu dönemde huzuruza getireceğiz.

Değerli Arkadaşlarımız Millî Eğitim konusu üzerinde de durdular ve özellikle Türkiye'nin geleceğinin toplayıcı, birleştirici, yüceltici bir milliyet anlayışına sahip kuşaklar yetiştirilmesine bağlı olduğuna işaret ettiler ki, tamamen buna katılıyoruz ve Hükümet programında bir başka ifade ile bu husus zikredilmiştir.

Gençlerimizi sapık güçlerin zararlı testlerinden kurtarmak, elbette ki Hükümetimizin amaçlarından birisi olacaktır.

Köylü vatandaşlarımızın dertleri üzerinde durulmasına işaret ettiler.

Muhterem arkadaşlar;

Zaman zaman burada parti sözcüsü olarak veyahut da kendi adıma konuşmalar yaptığım vakit daime işaret etmiştim; Türkiye'nin kalkınması köyden başlar. Gelir bakımından, yaşama seviyesi bakımından en zayıf zümre odur. Onu yükseltmedikçe gerçek bir kalkınmadan bahsetmeye imkân yok. Bu sebeple, bütün gücümüzle bizim Hükümetimiz de köye yönelecektir. Müstahsilin mahsulünün değerlendirilmesi, köylerimizin kalkınması gibi bütün konuları ele alacak ve daha etkili bir şekilde yürütmeye çalışacaktır.

Esnafın ve küçük sanatkârların ihtiyaçları konusunda da aynı şeyleri düşünüyoruz. Burada da, hatırlarsınız ben, esnafı cemiyetimizin orta direği sayardım. Bunları sağlam tutmak lâzım. Hür düzenin, demokratik düzenin muhafazası, korunması bakımından da bu küçük müteşebbis zümreye el uzatmak lâzımdır, bunları ayakta tutmak lâzımdır. Bunun da gereğini yapacağız.

Gene, değerli arkadaşım bölgelerarası dengesizlikten bahsetti.

Dün Mecliste de işaret ettim; bu konu da, üzerinde önemle duracağımız mevzulardan birisidir. Programda geniş şekilde yer vermemiş olmamış konunun önemini küçümsediğimizden ileri gelmemektedir. Arz ettiğim gibi, mümkün olduğu kadar kısa bir program ve daha çok ön planda yapacağımız işlere önem vermeyi düşündüğümüz için olmuştur.

Trafik kazaları, bazılarına göre küçük gibi görülür; fakat bana göre Türkiye'nin birinci sırayı işgal eden meseleleri arasına girmiştir. Biz, her yıl Arap - İsrail harbinde ölen insanların birkaç misli insanı sadece bu kazalarda kaybediyoruz. Bunun çarelerini aramak lâzımdır. Maalesef, Devletimiz yetersiz haldedir, bu bakımdan buna bir ucundan el atmak ve her tedbirden faydalanmak lüzumuna kaniyim.

Hava trafiğindeki perişanlığa işaret ettiler.

Orada da, hava trafiğinin anî olarak artması sebebiyle bazı tıkanıklıklar vardır; bu tıkanıklıkları da kısa zamanda kaldırmaya çalışacağız.

Muhterem arkadaşlar; işçilerimiz konusunda Hükümet olarak, işçilerimizin bütün sosyal haklardan faydalanması lüzum ve gereğine kaniyiz, işçilerimizle işverenler arasındaki meselelerin de barışçı çözüm yollarıyla halledilmesi imkânları üzerinde duruyoruz. Türkiye'de bunu başardığımız takdirde sanıyorum ki, memleketimizin huzur ve sükûnu bakımından büyük bir mesafe almış olacağız.

Sayın Korutürk, çok güzel konuşmasıyla beni etkilediler. Teşhislerinde de tamamen beraberim. Kendilerine bundan dolayı teşekkür ediyorum; hemen her noktada aramızda bir görüş ayrılığı yoktur. Bu sebeple, zamanlarını almadan, toptan mutabakat halinde olduğumu arz edeceğim.

Değerli amiralim, 12 Mart hareketinin yorumu Batıda başka şekilde anlaşılıyor dediler ki, doğrudur.

Muhterem arkadaşlar, başka vesileyle de belki bu konuya iliseceğim. Başka memleketlerde de ordu, idareye müdahale etmiş, el koymuştur. Fakat oralarda büsbütün başka istikamette olmuştur bunlar. Hep, yeni bir otoriter rejim getirmek veyahut mevcut demokratik rejimi ortadan kaldırmak için yapılmıştır; ama Türkiye'de bu istisnadır. Türkiye'de Türk ordusu son bir asır içerisinde birkaç defa Devlet işine müdahale etmiştir; ama bunu her defasında memleketi ileriye götürmek için yapmıştır; hürriyet rejimine kavuşturmak için yapmıştır; demokratik rejimi korumak için, güçlendirmek için yapmıştır. Bizde son hareketlerden birisi de 12 Mart'tır. 12 Mart da tamamen bu amaçla yapılmış olan bir harekettir ve öyle bir hareket olduğunu, artık tamamen tecrübeyle görüyoruz. Çünkü bir seneden beri bunun tatbikatı içindeyiz. Başında, memleket dışında hakikaten Türkiye'de ordunun yönetimi ele aldığı sanılmıştı; Türkiye'nin, Yunanistan gibi bir otoriter rejime gitmek üzere olduğu veya gittiği iddia edilmişti; ama bir sene içerisindeki tatbikat sonunda görüldü ki, ordumuz, demokratik rejimi, Anayasa rejimini, hür düzeni ortadan kaldırmak için, zayıflatmak için, baskı altında tutmak için değil, tam tersine, demokratik rejimi yıkılmaktan, dejenere olmaktan, Anayasa rejimini ortadan kalkmaktan kurtarmak amacıyla yapmıştır bu hareketi.

Benim gerek Millî Savunma Bakanı olarak, gerek Başbakanlık Vekâleti yaptığım sırada bazı yabancı heyetlerle temaslarım oldu ve hemen hepsiyle bu konunun müzakeresini yaptık. Kendilerine dedim ki, "Millî Savunma Bakanı olarak en yakınlarındayım; bir defa

bakin, ordu başka amaçla bir hareket yapsaydı Millî Savunma Bakanlığına bir maliyeci getirmezdi; maliyeden başka şeyleri düşünmeyen bir maliyeci getirmezdi.”

İkincisi, ben en yakınlarındayım ve şunu müşahade ettim: 12 Mart Muhtırasının verildiğinin ertesi gününden itibaren en ufak bir müdahalede bulunmamışlardır. Faraza, Nihat Erim Beyin Hükümetlerinin kuruluşlarında tek söz söylememişlerdir. O vakit Hükümette bulunan arkadaşlarımız da bunu bilir; şu girsin, şu girmesin, söyle kurulsun, söyle kurulmasın mevzuu olmamıştır. Zaten muhtırada da ifade edilmiştir ve durumun vahameti belirtilmiştir; içinde bulunduğumuz şartlar belirtilmiştir; bu şartların içinden nasıl çıkılacağı belirtilmiştir, ama bunun yolunun, tedbirinin düşünülmesini de demokratik usullerle, millet iradesinin hakikî sahibi olan Meclislere bırakmıştır ve Türkiye’de durum budur. Yabancılar da artık buna kani olmuşlardır.. Nitekim Avrupa Konseyinde bunu hiç kimse ortaya getirmek cesaretini gösterememiştir; buraya gelip tetkik edip, yakından gerçek durumu gördükleri için.

Sayın amiralimin konuşmasının temenniler bölümünde üzerinde durduğu noktalar hepimiz için ve bizim için çok değerli görüşlerdir, bunlardan geniş ölçüde faydalanacağız. Kendilerine bu hususta teşekkür ediyorum.

Sayın amiralim, dış memleketlerdeki işçilerin durumu üzerinde durdular ve “Çözüm bekleyen meseleler var” dediler. Doğrudur. Çalışma Bakanlığımız, Dışişleri Bakanlığımız, Maliye Bakanlığımız, işçilerle ilgili bütün bakanlıklar seferber haldedir; dış memleketlerdeki işçilerimizin her meselesiyle meşguldürler. Hatta bunun için dışarıdaki işçilerimizin meseleleriyle meşgul olmak üzere Çalışma Bakanlığı bünyesindeki bir umum müdürlük kuruldu ve hemen faaliyete de geçecektir.

Okul durumlarına da işaret etti bir arkadaşımız. 30 öğretmen varmış. Kısa bir zamanda hemen bunu 100’ün üstüne çıkaracağız. Buralara bu miktarda Türk öğretmen göndereceğiz; Türk çocuklarının Türk kültüründen mahrum kalmamaları için.

Sonra değerli amiralim, çok veciz bir şekilde Cumhuriyetin 50 yılda bize verdiği ve getirdiği ile ilgili konular üzerinde durdular.

Muhterem arkadaşlarım, Türkiye’nin kalkınmasında ağır hareket edilmesinden şikâyet edenler var. Belki bazı noktalarda haklı olabilirler. Ama Türkiye Cumhuriyeti 50 yılda çok mesafe almıştır. Bunu diğer az gelişmiş memleketler ile mukayese ettiğimiz zaman tespit etmek mümkündür. Bununla Türk Milleti olarak iftihar etmemiz yerinde olur ve bundan dolayı burada Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinin hepsine de bir şükran borcumuz olduğunu ifade etmeyi bir vazife sayıyorum. (“Bravo” sesleri)

A.P. sözcüsü Sayın A. Nusret Tuna’ya da güzel sözlerinden, bizi destekleyen ifadelerinden dolayı peşinen teşekkür ediyorum, üzerinde durdukları noktaların birkaçına başka arkadaşlara cevap verme vesilesi ile cevap arz etmiş oldum. Bir-iki nokta var; onun üzerinde de izin verirlerse birkaç cümle ile görüşümü açıklayayım.

Sanıyorum bir noktaya takıldılar; “Demokrasilerde Başbakanı millet seçer. Cumhurbaşkanı’nın görevi millî irade doğrultusunda formaliteleri ikmaldir” dediler.

Bu, fikir olarak doğrudur. Yalnız, şüphesiz normal şartlar içerisinde doğrudur. Normal şartlar içerisinde olsaydık, sözlerimin başında da ifade ettim, bu böyledir. Cumhurbaşkanı’nın vazifesi, Parlâmentoda kendisine çoğunluk sağlayabilen birisini seçmekti.

Sonra değerli arkadaşım, 12 Mart Muhtırası ile ortaya çıkan partilerüstü Hükümet modelinin demokratik memleketlerde görülüş olmadığını söylediler.

Buna pek katılamayacağım. Demokratik memleketlerde de bu türlü karma hükümetler vardır; zaman zaman görülmiştir. Oralarda da bağımsız bir başbakan veyahut küçük bir partiye mensup bir başbakanın başkanlığında kurulmuş olan hükümet modeli çok görülmiştir. Sonra, karma hükümet vardır, meclis içinden ve dışından alınan bakanlar vardır. Yalnız bir fark ile belki diyecekler ki; “Onunla da koalisyon yapılmıştır. Bunlar daima koalisyon usulü ile olur, biz koalisyon da yapmıyoruz” Doğrudur. Ama koalisyonda müşkülât olduğu için yapamadık değerli arkadaşım. Ben koalisyonu tercih ederdim. Bir koalisyon anlaşması yapmak ve bütün partileri bunun etrafında taahhüde sokmak bir Hükümetin işini elbette ki kolaylaştırırdı. Ama bugün birçok arkadaşımız beyan ettiler, “Meseleleri getirsinler, o vakit düşüneceğiz; herhangi bir angajmana girmiyoruz” dediler. Sebebi; bir koalisyon anlaşması mevcut olmadığı için. Ama bu şartlar içerisinde bir koalisyonu meydana getirmenin müşkülâtını da gördüğümüz için bunu düşünemedik, yapamadık. Faraza, Hükümetin kuruluşu koalisyon olduğu takdirde şahısların tespiti, yerlerin paylaşılması için anlaşma yapmak lâzımdı. Ben bu anlaşmayı gözümde çok büyüttüm; olamayacak gibi geldi bana. Partilerin vereceği şahıslarla mütesanit bir Hükümet kurmak veyahut bugünkü şartların gereğine göre bir Hükümet kurmak çeşitli mülâhazalarla belki mümkün olmayacaktı.

Yine çeşitli mevzularımızla ilgili olarak söylüyorum, reformlar üzerinde çeşitli fikirler var. Arkadaşlarımız diyorlar bu “Hükümetin getireceği reformları destekleyeceğiz, çıkaracağız.”

Bugün bir parti lideri, “Canım, bırak reformları, nasıl olsa bunlar yapılamaz, seçime gidelim” diyor. Aynı partinin buradaki sözcüsü ise reformlara taraftardır... Görüyorsunuz ki, ne kadar çeşitli fikirler var. Bu fikirleri bu, anda bir araya getirmek ve bir Hükümet kurmak, hakikaten temeli sağlam olmayan bir kule kurmaya benzer. Bu müşkülâtı göze alamazdık. Bunu arz edeyim.

Bu sebeple Hükümet, yine böyle bir formül ile kuruldu. Bir zaaf olduğunu kabul ediyorum. Ama bu Hükümeti kurarken biz şuna güveniyoruz: emel ve ana meseleleri ortaya koyduk ve bu ana meseleler üzerinde mutabık kaldık. Hedefimizden şaşmadan bizi neticeye götürecek olan tedbirlerle ilgili olarak bütün partiler ana meselelerde Hükümeti destekleyeceklerine dair bir vaatte bulunmuşlardır. Ancak o vakit bu Hükümet başarıya ulaşır. Ama birinci günden itibaren, Hükümet programında ortaya koyduğumuz, çerçevelediğimiz meseleleri herkes bir başka istikamete çekerse; doğrudur, o vakit bu Hükümet başarısız olur ve yeni bir buhran doğar. O zaman da Büyük Meclisimiz başka çareler arama durumuna girer. Realite budur; bunu bütün açıklığı ile ortaya koymayı bir vazife sayıyorum.

Değerli arkadaşımız, tarafsız bir Başbakan konusu üzerinde durdular ve bununla, bir Başbakanın Güven Partisinden seçilmesi ile Güven Partisinin iktidara gelmediğinin tespit edilmesini istediler.

Sanıyorum Güven Partisi böyle bir iddiada bulunmamıştır. (M.G.P. sıralarından “Böyle bir iddiada bulunmadık” sesleri) öteki partiler de Hükümetin kurulması için üye vermişlerdir; hiç birisi yalnız başına iktidarda değildir. İktidar, bir bakıma millettir; partiler arasında paylaşılmıştır. İktidar, Büyük Meclisindir.

Değerli arkadaşımız, “komünizm ile mücadelede Ordu ile güvenlik kuvvetlerinin birbirine ters düşmeyecek bir yol izlemesi lâzımdır” dediler.

Doğrudur, bu yapılacaktır. Hükümet bunda kararlıdır, bunda arkadaşımızın tereddüdü olmasın.

Gençlerimizi yetiştiren mahdut sayıdaki öğretim üyelerinin yaptıkları zararlardan bahsettiler.

Bunu müdrikiz. Elbette ki gençlerimizin zehirlenmesine imkân vermeyeceğiz. Hangi müessesede yuvalanırlarsa yuvalansınlar, Anayasa dışı ideolojileri benimsemiş olanların yıkıcı faaliyetlerine, gençlerimizi zehirlemelerine, bölücü faaliyet göstermelerine imkân vermeyeceğiz. Mevcut kanunlar yetmediği takdirde, bunun için huzurunuzda yeni tasarılar getireceğiz. Hatta Anayasa buna engel olduğu takdirde, Anayasa tadilinin lüzum ve zarureti de Yüce Meclise arz edeceğiz.

Yalnız bu arada şunu arz edeyim, bütün bunları bir hukuk devletine yaraşır şekilde yapacağımıza da emin olmanızı istiyorum. Herkese, şu veya bu tesir ile şunun veya bunun ihbarı ile hissî sebeplerle haksız bir muamele yapmayacağımıza da yine emin olmanızı istiyorum. Yapılan muameleler haklı olacak, yerinde olacak, kanuna ve hukuka uygun olacaktır.

Bize, şu veya bu şekilde ithamlar ileri sürülebilir. Nitekim biraz evvel konuşan bir arkadaşımız Mc Carthy zihnietinden bahsettiler.

Bu şekilde ithamlar da olabilir. Bir defa bu zihniyete sahip insanlar değiliz, iyiyi ve kötüyü birbirinden ayırabilecek durumda ve kabiliyette olduğumuza arkadaşlarımızın inanmalarını rica ederim; vatanseverliğimiz üzerinde de tereddüt etmemenizi rica ederim. Bütün bunları objektif ölçüler içerisinde yapacağımıza da yine inanmanızı rica ederim.

Muhterem arkadaşlar, bu Mc Carthy'lik ithamı yeni değil. Ben hatırlıyorum 3-4 sene evvel bu konular üzerinde şikâyetçiler arasındaydık, en çok şikâyet eden arkadaşlarımız arasında biz bulunurduk. Zaman zaman bu kürsüye çıkar, şu faaliyetten veya bu faaliyetten şikâyet ederdik. O vakit de bizi Mc Carthy'likle itham ettiler, ama kimden şikâyet ettik? Şikâyet ettiğimiz birçok şahıslar var idi, şu şahıs, şu yerde şu faaliyeti yapıyor, diyorduk. O şahıslar şimdi mahkûm olmuşlardır, ağır mahkûmiyetlere duçar olmuşlardır, bağıra bağıra itiraz etmişlerdir; “Ben Marksist'im, ben Leninist'im, ben Türk değilim” demişlerdir. Şimdi bunlar hakkında söz söylemiş olanlar Mc Carthy... Eğer bu şekilde, bu türlü mücadeleyi yapmış olanları böyle Mc Carthy'likle itham etmeye kalkarsak, bu mücadele gücünü zayıflatırız, böyle bir davranış da memleketin lehine olmaz.

Her şeyden evvel bir milletin yaşama hakkı vardır; Türk Milletinin yaşama hakkı vardır, Türk Milletinin yaşama hakkım elinden almak isteyenlere karşı bir mücadele gerekiyorsa, bu mücadeleyi yapmak isteyen insanlara, organlara herkesin yardım etmesi lâzımdır. Yoksa efendim Mc Carthy imiş, şu imiş bu imiş şeklindeki ithamlar ancak mücadele gücünü azaltır ve dediğim gibi, o vakit bir milletin yaşama hakkını elinden almak isteyenlere vasıtalı olarak yardım edilmiş olur. (*“Bravo” sesleri*)

Sayın Tıgılı arkadaşımıza güzel konuşmasından dolayı teşekkür ediyorum. Yalnız, beni fazla cesur buldular. Yani, “bu nazik dönemde bu kadar ağır bir vazifeyi nasıl kabul etti, doğrusu cesarettir” dediler.

Muhterem arkadaşlar, ben bu vazifeyi istemedim, talip olmadım. Böyle bir vazifeyi bana şartlar getirdi ve bir memleket vazifesi teklif edildiği zaman da, ben bunu yapamam, demek de doğrusu bir vazifeden kaçma manasına gelirdi. Şartların ağır olduğunu idrak ediyorum, başarı şansı olmayabilir, ama bütün gücümü kullanacağım; ben ve arkadaşlarım bütün gücümüzü kullanacağız. Yalnız, bu vazifeyi alırken güvendiğim bir şey vardı: Memleketimizi buhrandan kurtarmaya kararlı bir Büyük Millet Meclisinin mevcudiyeti.

(*"Bravo" sesleri*) Buna inandığım için, buna güvendiğim için böyle bir vazifeyi aldım.
(*"Bravo" sesleri*)

Sayın Acuner arkadaşım, yüksek sesle bir konuşma yaptılar. Bu konuşmanın bazı noktalarında bir ayrılığımız yok. Yalnız, tonda belki fark var. Gayet sert bir ifadeyle okuduğu için, bazen ters gelebilir. O kısımları benim tarzımda okursak, belki herkese yumuşak görünebilir, bunda bir şey yoktur denebilir, öyle kısımları var; ama hiç katılmadığım kısımların da olduğunu söylemeye mecburum.

Birçok noktalarda görüş ayrılığımızda olduğumuzu tespit etmeye mecburum. Çünkü arkadaşımız meselelere bir başka görüş açısından bakmıştır, hareket noktası başkadır; bizim hareket noktamız başkadır. Biz, Anayasamızın açısından bakıyoruz, bizim hareket noktamız, hür düzen ve demokratik rejimdir. Arkadaşımız sanıyorum ki, meselelere bu açılardan değil, bir başka zaviyeden bakmıştır. Bu sebeple, bir hayli ayrılığımız vardır. Maddeleri üzerinde durmaya ihtiyaç görmüyorum, sadece bunu tespit etmekte yetiniyorum. Kıbrıs sorunu üzerinde, dış politika sorunu üzerindeki düşünceleri de biraz böyledir.

Sayın Öztürk, anarşiyle mücadele için ileri sürülen tedbirler arasında çelişkiden bahsettiler. "Bir taraftan sert tedbirler alınacak, diğer taraftan gençleri fikir alanında kazanacağız. Bu nasıl olabilir?" dediler. Değerli arkadaşım, her ikisini birden alacağız. Sert tedbiri gerektiren haller varsa, yani kanunun cezalandırdığı suçlar, fiiller varsa, elbette ki, buna ister sert deyin, ister yumuşak deyin, adına ne dersiniz deyin, bu kanunun emrini yerine getireceğiz. Ama fikir alanında bu mücadeleyi kazanmayı da programımıza koyduk. Ben bunu en verimli yol olarak görüyorum. Çünkü zabıta tedbirleri bir ölçüde anarşiyi önler, fakat anarşinin kaynağını kurutmaz. Anarşinin kaynağını kökünden kurutabilmek için, bu mücadeleyi fikir alanında kazanmak lâzımdır.

Şimdi herkes görüyor ki, birçok gençlerimiz aldatılıyorlar, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığının yaptığı basım toplantısını gördünüz, orada birçok ifadeler gördünüz; hakikaten körpe dimağ evinden çıkmış gelmiş ve bazı telkinler altında yolunu şaşırmış oraya gitmiştir. Asıl bunu önlemek lâzım.

Türkiye’de uzun bir zaman tek taraflı neşriyat oldu. Bütün kütüphaneler Marksist, Leninist yayınlarla doldu. Yasak olduğu halde doldu, takibedilmedi doldu; bırakalım o tarafını... Bu fikirlerin yanlış olduğunu iddia eden eserlerden bir tane kütüphanelerimizde görmedik... Tek taraflı telkinatla; siz sanıyorum ki eğitimsiniz, bir genç ne hale gelir? İşte bunu kurtaracağız; bunu yapmak lâzım.

Ben, bir Devlet Bakanlığından bahsettim. Devlet Bakanlığına bir vazife vereceğiz; doğrudur. Aslında bütün Devlet gücünü kullanmak lâzım ve kullanacağız. Okulda mücadele etmek lâzım, üniversitede mücadele etmek lâzım, kırsalda mücadele etmek lâzım, spor alanında mücadele etmek lâzım.

Her yerde mücadele etmek lâzım; fikir mücadelesi yapmak lâzım, basında mücadele etmek lâzım, radyoda mücadele etmek lâzım. Ama bütün bu mücadeleleri ahenkleştirmek, bunlara istikamet vermek, bunların ilmî çalışmalarını yapmak, başka memleketlerde ne yapıyorlar onları tetkik etmek için bir bakanlığa da vazife vereceğiz. Bu vazife, bu mahiyette bir vazife olacaktır. Yoksa Bakanlık polis takibi yapacak değil. Onun vazifesi değil, içişleri Bakanlığına düşen vazife var, Dışişleri Bakanlığına düşen vazife var; Devlet Bakanlığı bunları ahenkleştirecek, kombine edecek; komiteler kurulacaksa bunların başında bunları yürütecek. Bu sebeple Devlet Bakanlığına böyle bir vazife vermeyi düşündük.

Arkadaşımız, sağlık sigortasından bahsettiler. Sağlık sigortasının uygulamasına tedrici olarak başlayacağımıza programımızda işaret ettik.

Sayın Hıfzı Oğuz Bekata'ya teşekkür ederim. Bilhassa Seçim Kanunu değişikliği üzerinde durdular ve adına "Siyasî reform" dediler. Görüşleriyle tamamıyla mutabıkız. Biraz önce arz ettim, bu, daha çok partilerin işidir, partileri bu konuda bir araya getireceğiz.

Sayın İşmen arkadaşımız, "Yapılacak en doğru iş mümkün olan süratle seçimlere gitmeyi sağlamaktır" dediler. Biz başta da söyledik; Hükümet olarak gayemiz seçimlere götürmektir. Ama hemen seçimlere gitmenin de pek bir şeyi halletmeyeceğini bilmek lâzımdır. Bütün mesele, seçimin selâmetle yapılması ve 12 Mart hareketinin yapılmasını gerektiren sebeplerin ortadan kaldırılmasıdır. Bu sebepleri bir ölçüde ortadan kaldırmazsak, huzur gelmezse, memlekette seçimden bir netice umulmaz. Seçim olabilir, mani yok, yine bir Meclis gelir; fakat ortam gene böyle devam eder. Böyle devam edecek bir ortamda, gene normal bir rejime kavuşamamak ihtimalleri belirir. Bunu bilmek lâzım. Sanıyorum ki, bütün partiler bu idrakin içindedirler. Bu sebeple, hemen seçime gitmeyi düşünmüyorlar. Sonra, hemen seçime gidilirse, Sayın arkadaşımız gelemmez, bugünkü şartlar içinde ondan mahrum kalırlar.

Asgarî ücret konusu üzerinde durdular. Asgarî ücreti biliyorsunuz, Asgarî ücret Komisyonları tespit ederler. Komisyon iktisadî unsurları, sosyal sebepleri; hepsini dikkate alarak bu tespit muamelesini yapmaya çalışmaktadır. Yalnız bu hususta acele bir tutum içerisine girmemesini istiyoruz. Çünkü hem işçinin durumu mevzubahistir, hem de memleketimizin ekonomisinin istikrarı mevzubahistir. Bunların ikisi arasında bir ahenk sağlama mecburiyeti de mevcuttur.

Sayın Yıldız arkadaşımızın üzerinde durduğu noktaların bir kısmına daha evvel cevap arz ettim. Yalnız bir tarizine bir iki cümle ile cevap verme durumundayım; özür dilerim kendisinden. "Hükümeti kurarken bir Başbakan gibi konuşsun; daha evvel Millî Savunma Bakanlığı Bütçesi üzerindeki konuşmama cevap vermişlerdi, Millî Savunma Bakanı gibi konuşmasın" dediler.

Muhterem arkadaşlar, sanıyorum ki, o vakit benim kendisine o yolda cevap vermemi gerektiren sebep; arkadaşımızın konuşmasının memlekette yanlış yorumlanması ve bir moral çöküntüsüne sebep olması endişesinden doğmuştu. Ben böyle bir endişeye kapılmışım ve bu endişeyi ortadan kaldırmak üzere, kendisine o cevabı vermişim. Bugün gene böyle bir endişe yaratacak konuşma yaparlarsa, Millî Savunma Bakanı olsam veya olmasam, bana düşen vazife, gene öyle bir cevap vermektir. Bundan dolayı kendilerinden özür dilerim.

Arkadaşımız, “12 Mart’a nasıl geldik; bundan bahis yoktur Hükümet programında” dediler. Muhterem arkadaşlarım, bundan bahsetmedik. 12 Mart’a nasıl geldik; artık bu geride kalmış bir hadisedir. Bizim Hükümetimizin 12 Mart’a nasıl geldiği, niçin geldiği, bunların sebepleri üzerinde uzun boylu tahlil yapmasına imkân yok. Çünkü bunlar malum şeylerdir, herkesin bildiği şeylerdir. Herkesin bildiği şeyi de tekrar etmekte bir fayda yoktur. Yalnız 12 Mart’a bizi getiren sebepleri ortadan kaldıracak tedbirleri anlatırken, biraz 12 Mart’a nasıl gelindiğini de göstermiş oluyoruz. Sadece anarşiyi ortadan kaldırmaktan bahsetmedik, reformlardan bahsettik. Arkadaşımızın işaret ettiği gibi, reformlardan bahsettik. Reformların bir ölçüde gerçekleştirilmesi lâzımdır, seçim ortamının meydana getirilmesi lâzımdır, huzurun sağlanması lâzımdır, dedik. Sanıyorum ki, bununla 12 Mart’a nasıl gelindiğini de ifade etmiş oluyoruz. Devleti güçlendirmeden bahsettik ve saire.

Değerli arkadaşımız, “Dünyanın her yerinde gençlik olayları olmuştur, bizde de olmuştur. Ancak bizde tedbirler alınamamış, ondan dolayı gelişmiştir” dediler. Muhterem arkadaşlar, bu teşhise katılmıyoruz. Zaten bizi biraz da bu duruma getiren bu türlü yanlış teşhisler olmuştur benim kanaatıma” göre. Hepimiz, başlangıçta bazı hareketleri masum bir gençlik hareketi olarak gördük ve bunun altında yatan sebeplerin üzerine gitmedik, bu çalışmayı yapmadık, sathında kaldık. Ondan sonra asıl sebepler; o hareketlerin altında yatan şeyler yavaş yavaş gelişti ve nihayet bunlar 12 Mart’a getirdi bizi.

Şimdi arkadaşımız bir diğer noktada, “Efendim, bunlar sosyo-ekonomik tedbirlerin alınmamasının tabii bir sonucudur” demektedirler. Ben buna da katılmıyorum. Sosyo-ekonomik tedbirler, hiç şüphesiz ki, alınmak lâzım. Sosyo - ekonomik tedbirler alınmayan bir cemiyette huzursuzluk olur. Ama gördüğümüz bu tipik hâdiseler, bu türlü huzursuzluklar bunların sebepleri değildir arkadaşlarım.

Geçenlerde bir İsveç Parlamento Heyeti gelmişti, içinde İsveçli bir milletvekili Başbakanlıkta beni ziyaret ettikleri zaman bu nokta üzerinde durdular. Kendisine dedim ki; “Bu hareketlerin faillerini bir tetkik edin, bir kısmı İsveç’te komiteler halinde çalışıyorlar, bölücü faaliyetleri var, bölücü faaliyetler için orada komiteler kurmuşlardır. Ülkenin bir parçasını diğerinden ayırmak istiyorlar. Onların durumunu tetkik edin. Türkiye’de bu hareketlere karışmış olanların içinde bu dediğiniz fakir zümreden, himayeye muhtaç zümreden kaç adam var? Bunlar hep müreffeh ailelerin, varlıklı ailelerin çocukları.” Şu halde teşhisi doğru koyalım, sebebi sadece burada bulmayalım. “Bu tedbiri almadın bundan doğdu” demek asla doğru değil. Türkiye’yi içinden bölmek, Türkiye’yi parçalamak, Türkiye’yi fethetmek isteyen bir faaliyet var. Organize bir faaliyettir ve dışardan beslenmektedir. Bunlar avlamaktadır gençlerimizi. Niye işin bu tarafına bakmıyoruz; sadece başka tarafına dikkatleri çekip, öteki tarafın faaliyetini serbest yapmasına, bilerek veya bilmeyerek, imkân hazırlıyoruz? Bu teşhise katılmıyorum arkadaşlarım ve katılmamakta yerden göğe kadar haklı olduğumuzu hadiseler göstermiştir.

Bu hadiseleri yapanlardan, anarşiyi yaratanlardan, herkesin fakirliklerinden bahsettiği bu insanlardan kimi yakalanıyorsa, cebinde 10 bin, 20 bin, 30 bin lira para bulunuyor. Ama başka şeyden bahsediyor; ben Marksist’im diyor, ben Leninist’im diyor, ben Maocuyum diyor, ben bilmem şunu yapacağım, bunu yapacağım, bu rejimi ortadan kaldıracağım diyor. Size, canım şu fakir fukaranın sefaletini ortadan kaldıracağım diyor mu? Asla, bir tanesinin ağzından duymadım. Belki istismar edenler var onu, ama onu da istismara tenezzül etmiyorlar, onların ideali başka, ideallerini de açıkça ortaya koyuyorlar. Bunları gördükten sonra, hâlâ başka bir teşhisle dikkatleri oraya çekmenin faydasına ben kani değilim.

Değerli arkadaşımız doktrine karşı olmamızdan şikâyet etti. Bir kastımız var tabîî. Doktrin, bir kelime ile kısaca ifade etmektir. Yoksa doktrinlerin adını da koyabiliriz. Yalnız sunu söyleyeyim; ben ilmî gerçekleri doktrinlere tercih ederim, ilmî gerçek haline gelmiş olan hakikatleri doktrine tercih ederim. Doktrinde hata olabilir. Doktrin, nihayet bir görüştür, bir iddiadır ve tabîî ispata muhtaçtır. Ben de ispat edilmiş, hakikat haline gelmiş olanı tercih ederim. Hükümetimiz bu sebeple doktrinden çok, ilmî gerçekler haline gelmiş olan esaslara ön planda riayet edecektir. Doktrinden kastımızın, daha doğrusu doktrine karşı olmamızın sebebi budur.

Arkadaşımız, bir de devrimciler, karşı devrimciler ve devrimci kıyımından bahsetti. Burada bir tarif yapmaya mecburuz. Arkadaşımız devrimciden kimi kastediyor? Eğer inkılâp dediğimiz şeyi kastediyorsa, bir şey demem. Ona kimse karşı değil. Ama “Ben Maocuyum, Leninist'im, Marksist'im, devrimcilik budur” diyenler de vardır. Bu kavram karışıklığı vardır Türkiye’de. Onu ayırmazsak, o vakit arkadaşımınla mutabık değilim. Elbette ki, karşı devrimci olacağız, elbette ki, karşısında olacağız. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri) Arkadaşımız da karşısında olmaktadır, bu manada. Ona inanıyoruz. Ama bu kavram karışıklığını meydana getirmemek lâzımdır.

Muhterem arkadaşlar, sanıyorum ki, değerli arkadaşlarımızın Hükümet Programı üzerindeki görüşlerinin önemli kısımlarına temas etmiş oldum. Mecliste de ifade ettiğim gibi, Hükümetimizin ana hedefleri bellidir. Konuşmamın başında buna işaret ettim. Bunların başında, memleketi selâmetli bir seçime götürmek gelmektedir. Selâmetli seçime götürmenin şartlarını da arz ettim. Bu sebeple Hükümetinize itimat etmenizi ve Hükümete yardım etmenizi istirham edeceğim. Takdir sizlerindir.

Beni lütfedip uzun saatler dinlediğiniz için hepinize şükranlarımı arz ederim.

Saygılar sunarım. (Şiddetli ve sürekli alkışlar)

BAŞKAN — İçtüzüğümüzün 130’uncu maddesi gereğince cereyan eden müzakereler bitmiştir. Hükümet, Türk Milletine ve memlekete hayırlı, uğurlu olsun.

6.6.1972 Salı günü saat 15.00’te toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.²⁵

²⁵ Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Toplantı Yılı 11 Cilt 4, Birleşim 63, Sayfa 568-614

05 Haziran 1972 Pazartesi

35. Cumhuriyet Hükümetinin (Melen Hükümeti) Güven Oylaması Sonunda Yaptığı Teşekkür Konuşması

BAŞKAN — Başbakan Ferit Melen tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulu hakkında Anayasanın 103 üncü maddesi gereğince güven oylaması yapılacaktır.

Hükümet programı üzerindeki müzakereler tamamlanmış ve bugün güven oylaması, açık aylama suretiyle, yapılacaktır. Şu âna kadarı açık oy isteyen bir önerge olmamakla beraber, 1942 yılından bu yana güven oylamaları daima, önergenin olmadığı hallerde dahi, açık oylama suretiyle yapıldığından, açık oylama işlemi yapılacaktır.

Oylamaya hangi seçim çevresinden başlanacağına dair ad çekiyorum: Konya.

Efendim, oylamaya Konya seçim çevresinden başlayarak, ad okunmak suretiyle başlıyoruz. *(Konya Milletvekillerinden başlanarak oylama yapıldı)*

BAŞKAN — Oyunu kullanmayan Sayın üye? Yok. Oylama işlemi bitmiştir. *(Oylanın ayırımı yapıldı)*

BAŞKAN — Başbakan Ferit Melen tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulu hakkında, Anayasanın 103 üncü maddesi gereğince, yapılmış olan güven oylamasının sonucunu arz ediyorum:

Oylamaya 291 Sayın üye katılmış, 262 kabul, 4 ret, 24 çekinse oy kullanılmıştır.

Bu suretle, Başbakan Ferit Melen tarafından teşkil olunan Bakanlar Kurulu Meclisimizden güvenoyu almıştır, tebrik eder, başarılar dilerim. *(Şiddetli alkışlar)*

Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Cumhuriyet Senatosu Van Üyesi) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin muhterem üyeleri; Hükümet için izhar buyurduğu güvenden dolayı kendim ve Hükümet üyesi arkadaşlarım adına Yüce Meclise şükranlarımı sunuyorum.

İçinde bulunduğumuz ve yakın bir gelecekte ortak gayretlerle ortadan kaldırmaya çalışacağımız olağanüstü şartlar sebebiyle özel bir yapıya sahip bulunan Hükümetimize büyük Meclisin, büyük bir çoğunlukla güvenoyu vermesinin taşıdığı mana, bana göre, büyüktür.

Bu netice, siyasî partilerimizin ve aziz milletimizin değerli temsilcilerinin memleketi bunalımlardan ve demokratik rejimi buhranlardan kurtarmak azmi ve kararı içinde bulunduklarını bir defa daha ortaya koymuş bulunmaktadır.

Bu netice aynı zamanda, siyasî partilerimizin siyasî olgunluklarının yeni bir tezahürüne ve vesile olmuştur. Bundan dolayı bir Parlamento üyesi olarak kıvanç duyuyorum.

Aziz arkadaşlarım; Hükümet Yüce Meclisten aldığı bu güç ile programı ile yüklendiği hizmetleri yürütmeye, reformları gerçekleştirmeye büyük bir şevk ve heyecan ile çalışacaktır.

Programımızda belirttiğimiz gibi, bizim en büyük dayanağımız milletin yegâne ve hakiki temsilcileri sizlersiniz. *(Şiddetli alkışlar)* Sizden aldığımız bu güç ile müştereken

varmak istediğimiz hedeflere ulaşabileceğimize inancım tamdır. Hükümetin bütün faaliyet ve icraatı hiç şüphesiz Yüce Meclisin denetiminde yürüyecektir. Titizlikle yapılacağına emin olduğum bu denetim de, bizim için ayrı bir kuvvet kaynağı olacaktır.

Çalışmalarımızda izleyeceğimiz yol, büyük Atatürk'ün açtığı yanıltmayan, ışıklı, selâmet yolu olacaktır. Bu yolda ilerlememiz için Yüce Meclisin görev süresince Hükümetten gerekli destek ve yardımları esirgemeyeceğime inanıyorum ve buna güveniyorum.

Yüce Meclise minnet ve şükran dolu saygılar sunarım.²⁶ (*Şiddetli alkışlar*)

²⁶ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 3 Cilt 25 Birleşim 98, Sayfa 75-76*

11 Temmuz 1972 Salı

Manisa Üyesi Doğan Barutçuoğlu'nun, Kuru Üzüm Taban Fiyatlarının Tespitinde Yapılacak Hatalarını Önlenmesine Dair Gündem Dışı Demecine Cevabı

BAŞKAN — Başbakan Sayın Ferit Melen.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Van) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlarım;

Sayın Barutçuoğlu önemli bir konuyu huzurunuzda getirdiler. Aslında, bu konuya hiç birimiz yabancı değiliz. Türkiye'de ziraat mahsullerinin himayesi, bizim Hükümetimizi ve bizden evvelki hükümetleri de devamlı olarak meşgul etmiştir. Cumhuriyet hükümetlerinin hemen hepsi ziraî mahsullerin ve çiftçimizin himayesi ve ziraat mahsullerimizin değer pahası ile değer fiyatı ile çiftçinin elinden çıkması için çeşitli tedbirler almışlardır. Türkiye'nin muhtelif yerlerimden toplanmış ve Tekirdağ'da bir kongre yaptıktan sonra Ankara'ya gelmiş olan bir Bağcılar Heyeti ile aynı meseleyi dün de müzakere ettik.

Muhterem arkadaşlar; kabul etmek lâzımdır ki, bazı mahsullerimizi, piyasa ihtiyacının üstünde istihsal etmekteyiz. Bunları değerlendirebilmek için, bunları değer fiyata satabilmek için, her şeyden evvel müşteri bulmak lâzımdır. Müşterisi bulunamayan malı Devlet, elbette himaye edecektir, mubayaa edecektir, taban fiyatı koyacaktır; ama satmadan elinde tutacaksa, alacaksa, bu ayrıca Devlet bütçesinden bazı zümrelere yardım yapmadır, bir yardım yapma vasıtası olur.

Bu sebeple, bu nevi mahsullerimizin bize göre himayesi için, bilhassa ihraç metalarımızın himayesi için, her şeyden evvel bunlara müşteri bulmak lâzımdır. Binaenaleyh, çalışma istikametimiz bu olmalıdır. Bazı mahsullerimizin müşterisi de bir hadde kadar bulunabilir; yani piyasası bellidir, dünya istihlâki bellidir, onun üstüne zorlaştırmaya çıkmazsınız. Nihayet, dünya istihlâkinin bir kısmını başka rakiplerinizin önüne geçerek kapmaya çalışırsınız, rolünüz ondan ibaret olur. Üzüm mahsulümüz de bunlardan birisidir; yani satılması, ihraç edilmesi zor bir maddedir, kolay bir madde değildir. Bu sebeptendir ki, bizden evvelki hükümetleri de devamlı surette meşgul etmiştir.

Şimdi, üzümün bir kısmı memleketimizde istihlâk ediliyor, en büyük müşterisi de Tekeldir veyahut ta şarap ihmalcileridir. Bunu bir ölçüde şüphesiz ki teşvik edeceğiz ve hatta Tekeli ihtiyacının biraz üstünde üzüm almaya zorlayacağız. Yine Tekelin maliyetlerini de gözeterek, çiftçiye bilhassa zarardan koruyabilecek bir fiyat seviyesine ulaşmasına da çalışacağız. Ama ihraç metası kısmı için durum böyle değildir. Eğer ihraç edeceğimiz üzüme ihraç fiyatının üstünde bir değer tespit ederseniz, o vakit ihraç imkânını ortadan kaldırırsınız. Bütün mallan Devlet alıp ambarlamak ve çürütmek durumunda veyahutta yarı fiyatına, aldığı fiyatın çok altında satmak ve açığını bütçeden kapatmak zorunda kalır. Bu sebeple bu nevi mahsulleri himaye ederken, bu türlü problemlerle karşı karşıya olduğumuzu bilmek lâzımdır.

Bundan evvelki hükümetlerin hemen hepsinin programında aynı şeyler vardı, biz de şüphesiz programımızda tekrar ettik. Çünkü bu memleketin ihtiyacıdır. Hükümetimiz ziraî mahsullerin himayesini, çiftçimizin mallarının değerlendirilmesini, değer paha ile çiftçinin elinden çıkması için bütün tedbirleri almayı taahhüt etmiştir, bunu yapacaktır.

Bu yıl bilhassa ihraç metalarımızın değer fiyatla satılması için, dış fiyatlar da, dış piyasa da göz önünde bulundurularak taban fiyatlarını makul bir ölçüde tutmaya çalışacağız; ama “efendim maliyetimiz bu sene 350’ye çıkmıştır, illâ 350’nin üstünde tutun” denirse, o vakit bu mümkün olmaz. Eğer 350’ye satamayacaksak, 300’e satacaksak, 250’ye satacaksak farkını prim olarak Devlet bütçesinden versin manasına gelir. Şüphesiz bu da bir tedbirdir, zamanı gelince bu da yapılabilir; ama bu devamlı bir politika olmaz. Bu, nihayet fevkalâde zamanlarda, bir sene iki sene, o fevkalâde durumu geçirmek için uygulanan bir politika olur; ama devamlı bir ekonomi politikası olmaz, bir ekonomiyi böyle ayakta tutamazsınız.

Bir ikinci nokta: “Efendim ziraî mahsulleri başka memleketler himaye ediyor, bizde de zararına da olsa, Devlet bunları almalı zarar etmeli, farkını bütçeden ödemeli, himayeyi bu noktalara kadar getirmeli” denebilir. Ama başka memleketlerden farkımız şudur: Dün bana gelen Bağcılar Heyetinden bir genç mühendis şunu söyledi: “Efendim, İngiltere’de sütü Hükümet himaye ediyor. Çiftçiden alıp ucuz fiyatla satıyor” Ama İngiltere’de millî gelirin büyük kısmı, % 80’i sanayiden elde ediliyor. Orada tarımdan elde edilen millî gelir hissesi % 10’un üstünde değildir, öyle bir memlekette sanayiden aldığı millî gelirden ayrılacak bir payı tarıma verip, yani az gelirli bir zümreye aktarmak suretiyle bir sosyal adalet politikası takibetmek mümkün İngiltere’de alınacak yer vardır; ama Türkiye’de millî gelirimizin yarısına yakını tarımdan elde ediyoruz, tarımı bu ölçüde, arkadaşlarımızın istediği ölçüde himaye edebilmek için kimden almak lâzımdır? Sanayiciden diyeceksiniz; sanayiciyi teşvik ötmeye mecburuz, sanayii kaldırmak için. Ona yüklenmek şöyle dursun, bilâkis memleketimizde sanayii geliştirmek için teşvik etmek ihtiyacındayız. Bu sebeple oradan da aşırı bir şey isteyemeyiz. Onun dışında kimden alırız? Alınacak yer kalmaz. Alınacak bir tek yer kalır, o da para basmak. Onun da manası, herkese vergi salmak ve vergi yoluyla bu himayeyi yapmaktır.

Bu izahatı şunun için arz ediyorum. Bu himayeyi yapacağız; ama bu himayeyi yaparken, arkadaşlarımız her halde akıllarından geçen miktarda bir şey yapabileceğimiz ümidine düşmesinler. Bunu yapamadığımız takdirde bize; “Efendim, yapmadınız, etmediniz” demesinler. Çünkü bunun bir ölçüsü vardır. Bu ölçüyü aştığımız takdirde memleket ekonomisini tahribederiz ve himaye ettiğimiz kimseye de faydamız olmaz. Çünkü bunu öteki yolla yaptığımız takdirde, yani enflasyona müracaat etmek suretiyle yaptığımız takdirde, evvelâ himaye ettiğimiz kimseler, zümreler bundan müteessir olur.

Bu izahatı arz etmemin sebebi; dediğim gibi, himaye yapmayacağız manasına bir şey söylemek istemiyorum. Bilâkis dün bana gelen heyete de söyledim, bağıcılığımızı himaye etmek lâzımdır, uzun vadeli tedbirler almak lâzımdır. Biraz evvel konuşan Barutçuoğlu arkadaşımızın da himmetiyle buradan 1311 sayılı bir Kanun geçmişti, o kanunu uygulamak için tedbirler alacağız, maliyetleri düşürmek, verimi artırmak için tedbirler alacağız. Üzüm istihlâkını artırmak için tedbirler almak lâzım, ihracata yeni mahreçler bulmak, müşteriler bulmak için tedbirler almak lâzım. Acil olarak da destek fiyatlarını, taban fiyatlarını makul bir hadde tutmak için tedbirler alacağız. Bu ölçüde bir himayeyi kabul buyurlurlarsa, benim kanaatime göre memleket menfaatine uygun olur. Ama bunun üstünde bir şey düşünüyorlarsa, şimdiden arz edeyim, bu türlü düşünen arkadaşlarımızı tatmin etmeye maalesef imkân bulamayacağız.

Saygılarımla. ²⁷(*Alkışlar*)

12 Eylül 1972 Salı

Malatya Üyesi Hamdi Özer'in, Malatya'nın Elektriksiz Kalması Sebebiyle Gerekli Tedbirlerin Alınmasına Dair Gündem Dışı Demecine Cevabı

BAŞKAN — Başbakan Sayın Ferit Melen, buyurun.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Van) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar;

Sayın Senatör Hamdi Özer'in ortaya koyduğu ihtiyaç yeni değildir. Birkaç yıldan beri ortada olan bir ihtiyaçtır ve halledilememiştir. Sayın senatör nedense, bu ihtiyacı o birkaç yılı geçirdikten sonra bugün dile getirmek istiyorlar.

Bu mesele ile ben şahsen meşgul oldum. Bana Malatya'dan Belediye Başkanı da dâhil olmak üzere bir heyet geldi. Elâzığ'a gittiğim zaman da geldiler müracaat ettiler ve ihtiyacı ortaya koydular. İlgilendik. Keban'dan Malatya'ya doğru çekilmekte olan hat yakında bitmek üzeredir. Arkadaşımız direklerin tamamının dikilmemiş olduğunu söylüyor. Ben ilgilendim, ilgili daire ile meşgul oldum. Ekim sonuna müteahhit bitirmeye mecburdur ve bittirtmeye çalışacaklardır. Yalnız, o bittikten sonra maalesef mesele bitmiş olmuyor. Çünkü Hazer'den elektrik alacaktır. Hazer işba halindedir, ikinci ünitesi de çalışıyor. Hatta göl seviyesi düşmektedir. Binaenaleyh, Malatya'ya elektrik verebilmek için, sağdan soldan kısıntı yaparak, tasarruflar yaparak bunu sağlayacaklardır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanımız bunu bir beyanat vererek izah etti, radyoda söyledi, ben konuştum; yani mesele Hükümetin meçhulü değildir, üzerindeyiz, çalıştık ki arkadaşımız da görmüştür. Bundan sonra da meseleyi böyle acı sözlerle, itham ederek burada anlatmanın hakikaten biraz seçmene selâm göndermek için olduğunu kabul etmek lâzım. Yoksa bir başka izahı yok. Kendileri, de geldiler, hareket halindeyiz, çalışıyoruz. Bunun üstünde ne yapmamızı isterler?²⁸ *(Alkışlar)*

²⁸ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi. Toplantı Yılı 11, Cilt 6, Birleşim 82, Sayfa 26-27*

28 Eylül 1972 Perşembe

Kayseri Üyesi Hüsnü Dikeçligil'in Öğretmenlerin İntibaklarındaki Aksaklıkların Düzeltilmesine Dair Gündem Dışı Demeci Münasebetiyle

BAŞKAN — Başbakan Sayın Ferit Melen, buyurunuz efendim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Van) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar;

Değerli arkadaşımızın ortaya getirdiği mesele, cidden hepimizin üzerinde durmamız ve bir çözüm yolu bulmamız gereken önemli bir meseledir.

Arkadaşımızın da izah ettiği gibi, Millî Eğitim Bakanlığınca bir ciddî çalışma neticesinde öğretmenlerin intibak işlemlerindeki eksiklikler tespit edilmiştir. Anayasa Mahkemesi ara yerde bir karar verdiğinden, bunu karara göre intibak işlerini yeniden bir düzenleme zarureti ile karşı karşıya bulunuyoruz.

Bu konu sadece öğretmenleri değil, aynı zamanda, bütün Devlet memurlarını ilgilendiren bir konudur. Çünkü intibak hataları, kanundan doğan hatalar sadece öğretmenleri değil, daha birçok Devlet memurunu da ilgilendiriyor ve birçok haksız durumlar da maalesef doğmuştur.

Arz ettiğim gibi, tatbikattan çok, kanundan doğan bir hatadır; Kanunda bazı değişiklikler yapılmasını gerektiriyor. Bizden evvelki Hükümet, bunun için Meclisinize bir Yetki kanunu tasarısı getirdi, yetki istedi ve Yetki Kanununa göre bunlar düzeltilecek.

Arkadaşımız haklı olarak; “Şimdiye kadar düzeltilmedi” diyorlar. İtiraf edeyim, bugüne kadar düzeltemedik. Birkaç gün evvel ilk teklifler Balkanlar Kuruluna geldiği zaman bunun üzerinde daha bir iki ay çalışmaya ihtiyaç ol düğünü hep birlikte, bakanlar olarak tespit ettik. Çünkü getirilen tekliflerin sadece birisinde, bütün haksızlıkları ortadan kaldırmak için 5 milyara ihtiyaç var. Biliyorsunuz, Personel Kanunu bütçeye (*Genel bütçe ve katma bütçeler dâhil*) 10 milyarlık yük getirdi. Bugün çektiğimiz sıkıntıların büyük bir kısmı bu yükü devletin kaldıramadığından doğmaktadır. Beş milyar da bu getirecektir.

Ben şimdi durumumuzu arz ediyorum. Çünkü Hükümet hakikaten güç durumda. Müstahsil şikâyetçidir; buğday fiyatlarını, hububat fiyatlarını, pamuk fiyatlarını istediğimiz seviyeye çıkarmadık diye. İşçi şikâyetçidir; yeni toplu sözleşmelerde istedikleri zammı özel sektörle karşı karşıyadırlar, yapıyorlar; ama Devlet sektöründe % 40, 50, 60, 100 zam istiyorlar. Bunu yapamadık, karşılayamadık karşılayamıyoruz. Çünkü ekonomiyi felâkete götürür, memleketi, enflâsyona götürür. Bu yapılamaz, hiç bir hükümet yapamaz; ama şikâyetçidirler. Bir ölçüde işçiyi memnun etmek, bir ölçüde müstahsili memnun etmek, çiftçiyi memnun etmek bir Hükümet için, bilhassa böyle zor şartlar içinde, binbir dağdağa ile badire içerisinde bulunan binbir badire ile uğraşan, bir hükümet için, elbette antipatik olmak istenen bir şey değildir, ama antipatik olmaya Hükümet kendisini mecbur hissetmiştir, işin doğrusunu yapmaya mecbur olmuştur, ilmin emrettiğini yapmaya mecbur olmuştur, bütün bunlara karşı mukavemet etmeye mecbur olmuştur. Görüyorsunuz bir aydan beri, Hükümetin programını Meclisler kabul ettiği halde, gün aşırı, her gün nöbetleşe iki veya üç arkadaş çıkmakta, burada bu sebepten dolayı Hükümete hücum etmekte, Hükümeti tahrir etmeye çalışmaktadır. Ama buna göğüs gereceğiz ve germeye mecburuz. Eğer bu memlekete hizmet etmek istiyorsak bunu yapacağız.

Muhterem arkadaşlar, durumumuzu arz edeyim, izin verirsiniz, şöyle basite irca ederek açıklayacağım:

1972 bütçesini 8 milyar açıkla hazırlatmıştınız, öyle kabul buyurmuştunuz. Bu açığı karşılayacak 5 milyarlık vergi çıkacaktı, çıkmadı. Şimdi uyguladığımız, elimizdeki bütçe 8 milyarlık açığı olan bir bütçedir. Hükümet bu bütçedeki açığı, tasarruf ederek azaltmaya mecbur; durum 8 milyar açığa tahammül etmez. Yani, yeniden Merkez Bankasında 8 milyarlık para basmamız lâzım. Bu bütçeyi tam olarak uygulamamızı istiyorsanız bu olacak. Bu yapılamaz. Bütün gücümüzle tasarruf etmeye çalışıyoruz, şuradan buradan kırıyoruz. Bunun neticesi bir hükümet bu duruma gelince, birçok taleplere, “hayır” demek mecburiyetinde kalmaktadır,

Bu 8 milyarın 5 milyarını belki tasarruflarla kapatacağız, ama 3 milyar muhakkak açık vardır.

Yan ödemeler kabul ettik. Yan ödemelerde büyük kitleyi memnun edemedik, doğrudur, edemiyoruz. Çok mahdut tutmaya mecbur kaldık. Kanunun emrettiği kimselere, o da miktarı biraz hasis davranarak vermeye mecbur olduk. Kimse memnun değil, doğrudur; ama yapamazsınız. Verdiğimiz bir milyardır, istenen 5 milyardır. Bu 5 milyarı, gücünüz yetmez, veremezsiniz. Bir milyarı dahi bütçeye açık olarak ekliyoruz. Kaynağı yok, karşılığı yok; ama veriyoruz.

1 - 2 milyar civarında ek ödeneğe ihtiyacımız var. Zarurî, getireceğiz bunu. Bire indirmek için bütün gücümüzle çalışıyoruz. Aksi halde, birçok Devlet hizmetleri duracaktır; yol duracaktır; baraj duracaktır; şu duracaktır; bu duracaktır.

140 tane toplu sözleşme var. İşçilerimiz, taleplere bakarsanız, 8 milyar civarında veya 10 milyar civarında zam istiyorlar. Biz bunu 1 - 2 milyar civarında tutmak için gayret sarf ediyoruz. Sabahtan akşama kadar, görüyorsunuz, Hükümete karşı herkes mücadele halinde; ama ne yapalım, bu 8 milyarı nereden bulup verebiliriz?

İntibakların ise, arz ettiğim gibi iki versiyonu var. Anayasanın kabul ettiğini, sadece onu uygularsak 3 milyar, bütün haksızlıkları gidermeye çalışırsak asgarî 5 milyara ihtiyaç var. Bütün bunlar 14 - 15 milyar yapıyor.

Ayrıca arkadaşlarımız ihraç mallarından şikâyetçiler. “Efendim, pamukta dolar 13 lira, 14 yapın” diyorlar. Belki haklıdır. Bir ölçüde maliyetleri yükselmiştir, doğrudur; ama yapamazsınız, o da 1 - 2 milyar tutmaktadır.

İşte Hükümet bu durumdadır değerli arkadaşlarım. Bu durumda olunca, taleplerde biraz insaflı olmak lâzım. Haklı olsanız dahi, bu durumu dikkate alarak herkesin bir ölçüde kendi kendini kısması ve kendi kendini fedakârlığa davet etmesi lâzım. Başka bir çaremiz yoktur.

Arz ettiğim gibi, bu öğretmen intibakı öğretmesini sevmediğimiz için, öğretmenden memnun olmadığımız için değildir. Geç kalmasının sebebi bu kadar önemli, ciddî içinden çıkılması güç, halledilmesi güç meselelerden doğmaktadır.

Yüce Heyetinize bu bilgiyi bu vesile ile arz etmeyi vazife saydım. Teşekkür ederim.²⁹ (Alkışlar)

²⁹ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Toplantı Yılı 11, Cilt 6, Birleşim 87, Sayfa 172-173*

9 Ekim 1972 Pazartesi

Üçüncü Beş Yıllık (1973-1977) Kalkınma Plânı Münasebetiyle

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Van) — Sayın Başkan, Yüce Senatonun muhterem üyeleri;

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı, milletçe önem verdiğimiz plânlı kalkınma çabalarında yeni bir dönemin başlangıcı olacaktır. Kalkınma plânları, ülkelerin millî ülkülerine ulaşabilmeleri için belirli hedefler tespit eden ve bu hedeflerin gerçekleştirilmesine yönelik çabaları zaman içinde denkleştiren önemli bir araçtır; plânlı, kalkınma, bu anlamı ile Türkiye’de, bir Anayasal gerek olarak benimsenmiş ve 10 yıldan beri uygulanmaktadır. Kalkınma plânlarımız bununla kalmayarak, gün geçtikçe milletçe daha büyük bir samimiyetle benimsenen ve güvenilen bir siyaset âleti haline gelmiştir.

Birinci ve İkinci Plânın gerek hazırlıklarında, gerekse uygulama dönemlerinde edindiğimiz bilgiler, ekonomimizin sorunlarını, potansiyelini ve hepsinden önemlisi, ulaşmamız gerekli hedefleri en doğru bir şekilde değerlendirme imkânını hazırlamış bulunmaktadır. İlk iki plân dönemi ayrıca ülkemizde, plânlı kalkınma disiplinin yerleşmesi ve plânın, her yönüyle uygulanabilmesi için gerekli şartların tespit edilebilmesi bakımından da bize değerli tecrübeler kazandırmıştır.

Huzuruza getirilen Üçüncü Beş Yıllık Plân, geçmiş plânların getirdiği tecrübeler ile gerek ülke içinde, gerek milletlerarası alanda yeni ortaya çıkan ekonomik ve sosyal gelişmeler göz önünde tutularak hazırlanmıştır. Devlet Plânlama Teşkilâtımızın yoğun çalışmaları yanında, plâna katkısı olabilecek çeşitli dallardaki ve her seviyedeki özel ve kamu sektörü uzmanlarının iştiraki ile meydana gelen yüzden fazla özel ihtisas komisyonu, bu belgenin en mükemmel hale gelmesine imkân hazırlamışlardır. İki yıldan fazla süren bu çalışmalarda, plânda bütünlük ve tutarlılık sağlanmasına dikkat edilmiştir. Her safhasında özel bir disiplin takibedilerek hazırlanan bu belge, teknik yönleriyle de övgüye layık bir eser olarak ortaya çıkmıştır.

Bu türlü çalışmaların eseri olan üçüncü Kalkınma Plânımız Yüksek Plânlama Kurulu, Bakanlar Kurulu ve son olarak da Türkiye Büyük Millet Meclisi Plân Karma Komisyonunda dikkatle incelenmiş ve her safhada yapılan değerli katkı ve temennilerle milletimizin ihtiyaçlarına en iyi şekilde cevap veren, güvenilir bir vesika haline gelmiştir.

Anayasamızın gereklerini yerine getirmek, çağdaş uygarlık seviyesine ulaşma amacına uymak, dünyada büyük bir hızla devam etmekte bulunan kalkınma yarışında söz sahibi olmak, Avrupa Ekonomik Topluluğuna gümrük birliği esaslarına uygun bir katılmayı sağlamak ve Hükümet programımızda yer alan prensipleri gerçekleştirmek bakımlarından da: Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânımızın tutarlı bir doküman olduğu kanaatini taşımaktayız.

Değerli arkadaşlarım, temel amaçlarını ve doğrultularını açıklamaya çalıştığım Üçüncü Plânın özelliklerine de bu vesile ile kısaca değinmek istiyorum.

Bu plân, geride bıraktığımız yıllarda, Türkiye’mizin açıkça ortaya çıkan ihtiyaçlarını yansıtacak şekilde ele alınmıştır. Türk toplumunun karşılaştığı temel sorunlar ve milletlerarası seviyede meydana gelen yeni gelişmeler, ayrıca Birinci ve İkinci plânların

tecrübeleri, Üçüncü Plânda Türkiye'yi ciddî bir tercih yapma noktasına getirmiştir. Bu tercih, hızla sanayileşmek ve sanayi toplumları seviyesine erişmek için zorunlu olan yapı değişikliğini sağlamaktır. Gerçekten ülkemiz bugün, çok hızlı bir nüfus artışının yol açtığı ciddî bir istihdam sorunu ve son derece süratli bir gelişme gösteren şehirleşme hareketi ile karşı karşıya bulunmaktadır. Hızla artan nüfusumuza artık tarım sektöründe çalışma sahası yaratmak imkânı kalmamıştır.

Önümüzdeki 22 yıllık dönemde 12 milyon kişiye yeni iş bulmak zorundayız. Bu sebeple, sanayileşmek tek çözüm yolu olarak ortaya çıkmaktadır. Nüfusumuzu böylesine hızlı ve köklü bir sanayileşmenin ve teknolojik gelişmelere ayak uydurabilmenin gerekleri ile donatacak eğitim sistemini kurmak, tespit ettiğimiz temel amaca ulaşmanın ön şartı olmaktadır. Nitekim Türkiye'nin sorunları ve bunlara çözüm yolu getirecek amaçlar tespit edilirken, bu plânda hedef, müstakbel Türkiye'nin sinai bünyesindeki değişmelere, teknolojik gelişmelere ve ihtiyaçlara cevap veren reform niteliğinde bir eğitim sistemini getirmek olmuştur. Bu suretle, "Eğitim mi; fabrika mı" tartışmasına en doğru çözümü getirmiş oluyoruz. Bu vesile ile arz ettiğim gibi, sanayi tesisleri yalnız birer üretim kurumları değil, aynı zamanda eğitim ve öğretim kurumları olacaklardır.

Muhterem arkadaşlarım, hızlı nüfus artışı, istihdam, şehirleşme, eğitim, iç tasarruf açığı ve dış ticaret konularda ortaya çıkan sorunlar, Üçüncü Plân döneminde daha hızlı kalkınmak ve ekonomimizin bugünkü zirai bünyesini, sinai bünyeye dönüştürmek zorunluluğu yaratmıştır. Ancak bu zorunluluk sadece ülkemizin karşılaşmakta olduğu sorunlar nedeni ile ortaya çıkmamıştır. Bunlar kadar önemli olan başka bir unsur da, Türkiye'nin 22 yıllık dönem sonunda, Batı Avrupa'nın sanayi toplumları ile bir gümrük birliğine gitmek tercihinin yapmış bulunmasıdır. Gerçekten Türkiye, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile imzalamış bulunduğu Ankara Anlaşması ve katma protokol gereğince 22 yıllık süre sonunda gümrük birliğini gerçekleştirmek durumundadır. Bu, ülkemizin yukarda belirtilen sorunlar mm 22 yılık bir dönem içinde ve sanayileşme yönünde çözümlenmesini ve ekonomimizin Batı Avrupa ülkelerinin seviyesine ve sinai yapısına yaklaştırılmasını icap ettirmektedir.

Bütün bu gelişmeler ve müşahedeler yanında, Türkiye'nin bugün karşılaştığı sorunların ancak uzun dönemde bir denge içinde çözümlenebilir olması, ekonomik ve sosyal kalkınmamızın uzun dönemli doğrultularını, bugünden tespit etmeği de gerektirmiştir. 22 yıllık dönemi kapsayan uzun dönemli perspektif ve yeni strateji bu nedenle hazırlanmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma. Plânı, bu stratejinin ilk idilimi olmak özelliğine sahiptir. Millî ve milletlerarası çerçevede karşılaştığımız durumların gerektirdiği, hızlı ve köklü bir sanayileşme tercihi ve bunu başarmanın icap ettirdiği ilke, tedbir, politika ve reformlar yüksek huzuruza getirilen bu plânda yer almıştır. Yapılan tercihin sadece sanayileşme olmadığını, sanayi içinde ara malı ve yatırım malı sanayilerini geliştirmeye önemli bir ağırlık verildiğini, bütün imkân ve çabalarımızın bu amacı gerçekleştirmeye yöneltileceğini, gerek kamu gerekse, özel sektörümüzden bu konuda yoğun gayretler beklediğimizi bu Vesile ile bir kere daha açıklamak istiyorum, Bundan, diğer sektörlerin ihmal edildiği anlamı da çıkarılmamalıdır. Plân her sektörde geçmiş dönemlere göre daha yüksek hedefler getirmektedir. Burada halen ekonomimizin en önemli sektörü olan tarımı örnek vermek isterim. 1971 yılı fiyatları ile geçmiş 10 yılda tarım sektörüne 33 milyarlık yatırım yapılmıştır ki, beş yıl içinde bu sektöre yapılması hedef alınan yatırım ise bu miktarın çok üstünde olacaktır.

Değerli arkadaşlarım, üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânımızda % 8 bir kalkınma hızı öngörülmüştür. Sanayileşme tercihinin gereklerine uygun olarak, 1977 yılına kadar sanayi sektörüne 128 milyar liralık yatırım yapılması plânlanmıştır. Böylece İkinci Plân gerçekleştirmelerine göre, bu sektöre yapılacak yatırımları süratle iki kat kadar artırmış oluyoruz. Bunun 88 milyarı imalât sanayiine yöneltilecektir, İmalât sanayii içinde de ara malı ve yatırım malı sanayilerine 73 milyar liralık yatırım yapılacağı öngörülmüştür. Beyle bir sanayileşme, ihracatın, sanayi ürünleri ile çeşitlenerek artmasına imkân serebileceği gibi, pek çok ihtiyaçlarımızın da yurt içinde karşılayabilmesini sağlayacaktır. Sanayileşme, tanıma, ileri ve yüksek verimli teknoloji sokmanın, da başlıca yoludur.

Bunun yanında, bu plân vatandaşlarımıza fırsat eşitliği ve sosyal adaleti sağlayacak tedbir ve politikaları da beraberinde getirmektedir, öte yandan geri kalmış illerimizin sanayileşme yolu ile kalkındırılması için, ülke bütünlüğümüzün de bir gereği olarak, sanayii yurt sathına yaymak için, plânımızda belli politikalar geliştirilmiştir. Yurdumuzda büyük gelişme gösterme yolunda olan küçük tasarrufların, sanayi alanında değerlendirmek için de önemli çaba göstermekteyiz.

Muhterem arkadaşlarım, bütün bu amaçlara ve yönlele dönük özel sektör yatırımlarını da açıldık, güvenlik sürat ve kararlılık sağlayan, bir sistem içinde teşvik edeceğiz.

Üçüncü Plân döneminde, merkezî köyler projesi ile köye dönük yatırımlara ve köyün altyapı sorunlarına bir çözüm getiriyoruz. Üçüncü Plânda 25 bin köy daha suya kavuşturulacak ve bu suretle köylerimizin içme suyu problemi kesin olarak halledilmiş olacaktır.

Bunlardan başka, ulaştırma sistemini bütünü ile modernleştirerek, alt sistemleri birbirine rakip olmaktan kurtarıp bir dengeye kavuşturmuş olacağız.

Ancak, muhterem arkadaşlarım bilindiği gibi kalkınma, fedakârlık isteyen, topyekûn ele alınması gerekli bir faaliyetler bütünüdür. Hedeflere, zamanımda tam olarak ulaşmak, hiç şüphesiz kararlı bir uygulama ile mümkün olabilecektir. Plân, bu amaçla, geliştirilmesi gerekli politikaları ve yapılması zorunlu reformları da beraberinde getirmiştir. Kamu yönetimi ile Kamu İktisadî Teşebbüsleri reformu, maden ve petrol Reformu, toprak ve tarım reformu, eğitim reformu, adalet reformu, üçüncü Plânımızda genel esasları, hedefleri ve ilkeleri ile yer almaktadır. Bunun yanında, yatırımlara, dış ekonomik ilişkilere, fiyat ve ücretlere ilişkin politikaları da plânımızda ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Hedeflere ulaşmada sağlayacağımız başarı, şüphesiz tüm reform ve politikaların zamanımda ve öngörüldüğü şekilde uygulanmasına bağlı olmaktadır.

Ekonomik ve sosyal kalkınmamızın bütün yönleri ile birlikte uygulama düzenini de beraberinde getiren Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânımızı, Yüce Senatoya sunarken, burada yapılacak değerli katkı ve temennilerle, bu millî belgemizin daha da mükemmel bir hale geleceği umudunu taşıdığımı arz etmek isterim.

Plân hakkında detaylı bilgiyi benden sonra Hükümet adına konuşacak Devlet Bakanı Sayın Zeyyat Baykara arkadaşımız arz edecektir. Sözü ona bırakırken hepinize saygılar sunarım.³⁰ (Alkışlar)

³⁰ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi. Toplantı Yılı 11, Cilt 6, Birleşim 90, Sayfa 247-249*

31 Ocak 1973 Çarşamba 1973 Yılı Başbakanlık Bütçe Kanunu Tasarısı Münasebetiyle

BAŞKAN — Başbakan Sayın Ferit Melen, buyurunuz.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Van) — Sayın Başkan, çok değerli arkadaşlarım;

Gerek bütçenin tümü, gerekse Başbakanlık Bütçesinde konuşan parti sözcüleri ile şahısları adına konuşan senatör arkadaşlardan bazıları, bu konuşmalarında günün meselesi halinde olan bazı temel sorunlara temas buyurdular. Başbakanlık Bütçesi bu bakımdan bütçenin tümü üzerindeki müzakerenin bir tekrarı oldu. Ben şahsen bundan memnunum ve Yüce Senatonun Devlet bütçesine, memleketimizin meselelerine vermiş olduğu büyük önemi göstermesi bakımından yerine ve övülür bir davranıştır.

Muhterem arkadaşlar, evvelâ bir noktayı belirtmek istiyorum. Arkadaşlarımız hiç şüphesiz bu vesile ile memleketin çeşitli meseleleri üzerinde dururken, bunu bizim Hükümetimizin çok kısa olan; yani Mayıs ayından bugüne kadar daha 9 ayını doldurmamış olan dönemi ile yetinmediler, geriye gittiler, hatta ileriye gidebildiler. Bir defa şunu arz edeyim, bizim Hükümetimiz Mayıs ayında bu yana vazife başındadır; sorumluluk mevkiindedir ve belli bir vazife ile belli bir görevle gelmiş bir Hükümettir. Başka iktidarlar gibi görevi bir iktidar dönemine sari olmayacaktır. Eğer Yüce Meclisin güveni devam ederse, en çok Anayasa ile belli edilmiş olan önümüzdeki seçim dönemine kadar devam edecektir. Görevi o vakit bitecektir. Bu sebeple bizim Hükümetimizi eleştirirken bu iki noktanın önemle göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Arkadaşlarım konuşmaları arasında 12 Mart şartlarına, rejim meselelerine, anarşi ile mücadele tarzına, sıkıyönetime, reformlara, Hükümet meselesine, seçimlere ve Hükümetin muhtelif konulardaki tutumuna, hayat pahalılığına, bütçeye vesaireye; aşağı yukarı Devlet hayatımızı ilgilendiren çok çeşitli konulara temas ettiler ve değerli görüşler ifade buyurdular. Benim için bunlar çok faydalı oldu, istifadeli oldu.

Bunların büyük bir kısmına Maliye Bakanımız Bütçenin tümü üzerindeki müzakere sırasında temas etti ve Hükümetin görüşlerini arz etti. Bu sebeple ben burada ileri sürülen görüşlerin tamamına tekrar temas ederek vaktinizi almayacağım. Bunlar arasında önemli gördüğüm ve önemli olduğu için seçtiğim birkaç konu hakkında Yüksek Heyetinize görüşümü arz etmekle yetineceğim.

Bu arada izin verirseniz Adalet Partisi sözcüsünün konuşmaları üzerinde, bu konuşmama başlamadan evvel durmak ihtiyacını duyuyorum. Cevap arz etmeyeceğim; sadece Sayın Adalet Partisi Sözcüsünün birkaç hatasını, daha doğrusu eksikliğini belirtmeye çalışacağım.

Arkadaşımız; “Devlet dairelerini komünistlerden arındırma hususunda Hükümette gevşeme başlamıştır.” dedi.

Muhterem arkadaşlar, bu konuda baştan itibaren tutumumuz ne ise. Programdaki taahhütlerimiz ne ise onu yapmaktayız ve aynı tutum içerisinde devam etmekteyiz. Bundan dolayı da görüyorsunuz acı acı tenkide de uğramaktayız. Sizler başka istikametten tenkit etmektesiniz; ama aynı konuda başka arkadaşlar da bizi çok ileriye gitmekte, hatta gaddar davranmakla itham etmektedirler. Hiç şüphesiz bu ikisi de

doğru değildir. Bu iki görüş de yanlıştır. Biz Hükümet olarak programımızda neyi ifade etmişsek, neyi vaat etmişsek onu yürütmeye çalışıyoruz.

Muhterem arkadaşlar, bir defa bütün Devlet dairelerini komünistlerle dolu olarak, göstermek yerinde değildir, yanlıştır ve haksızdır.

Devlet dairelerimize, müesseselerimize, hafta en nazik noktalarına bazı sızmalar vardır. Bu, yıllarca evvel başlamıştır, sızmışlardır, yerleşmişlerdir; ama bugün bütün Devlet daireleri bu haldedir dersek, bütün Devlet teşkilâtım haksız olarak şüphe altında, itham altında tutarız. Bu da haksızdır ve yerinde olmaz.

Hükümetiniz ciddî bir inceleme yapmıştır. Eylemlere karışmış, açıktan propagandalar yapmış, militan hale gelmiş, sapık ideolojilerin propagandasını yapmış veya yapmaya devam edenleri; mahkûm edilmiş olanlar da var, edilmemiş olanlar da var, bulmaya çalışmıştır. Ciddî tetkikler yapmıştır ve arz ediyorum, bunlardan bulabildikleri hakkında, kanunlarımızın gereği ne ise onu yapmıştır; bir hukuk Devletine yaraşan muamele ne ise onu yapmıştır. Kanunlarımızda bu hususta eksiklikler vardır. Onu da tamamlamaya çalışmışızdır. Bu tasarrufları kanuna uygun halde yapabilmek için kanunlarımızdaki eksiklikleri de, açıklıkları da, noksanlıkları da bir yandan tamamlamaya çalışmışızdır. Huzuruza gelen Personel Kanununda bunu görürsünüz; Danıştay Kanununa eklediğimiz madde budur; Ceza Kanunlarına eklediğimiz maddeler vardır, Usul Kanunlarına eklediğimiz maddeler vardır. Bunların hepsini saymayayım, bunların hepsi sizce bilinen şeylerdir. Ama tekrar edeyim, hukuk Devletine yaraşan ne ise onu yapmaktayız. Memleketimizi uçurumdan kurtarmak, memleketimize vaki. Tasallutu uzaklaştırmak üzere, bu tasallutları yapanların yardımcısı durumunda olanların elbette Devlet içerisinde yeri olamaz. Özellikle kilit noktalarında bu türlü insanlar hakikaten tehlikeli olur. Bunlar hakkında gereken muameleyi, bize düşeni yapıyoruz. İsim saymak ihtiyacını duymuyorum ve bu doğru da olmaz; ama bakanlıkların bütçelerini; raportörlerin raporlarını tetkik ederseniz bunların misalini her bakanlıkta görürsünüz.

Özellikle yeniden alacağımız memurlar için gayet dikkatli tetkikler yaptırmaktayız, yeni sızmalara imkân vermemeye çalışmaktayız.

Arkadaşımız misal olarak bir Mao'cu profesörden bahsetti. Rusya'ya gitmiş, tekrar Türkiye'ye dönmüş ve Türkiye'de Siyasal Bilgiler Fakültesinde kendisine vazife verilmiş...

Muhterem arkadaşlar, üniversite biliyorsunuz bugün özerktir ve mevcut kanunlar, Anayasa, üniversitelerde böyle bir tasarruf olsa dahi Hükümetin herhangi bir şekilde müdahalesine imkân vermez. Anayasada değişiklik yapılmasını bu zaruret sebebiyle istemiştik, bundan dolayı istemiştik; kabul buldurulmadı. Üniversite Kanununda bir değişiklik yapılmasını ve hiç olmazsa bu nevi aşırı mahiyette zararlı tasarruflar için bir müdahale imkânı verilsin deniyor. Onun hakkında da görüyorsunuz birçok arkadaşlar; "Hürriyet elden gitti, özerklik elden gitti, ilim hürriyeti gitti." demektedirler. Hükümet işte bu iki aşırı görüşün ortasında kendisine bir yol bulmaya çalışmaktadır.

Üniversitede bu sözü geçen, sözü edilen profesörün eşine TRT'de vazife verilmesine gelince; bunu tahkik ettim, asla böyle bir şey yoktur. Arkadaşımız yanlış duymuştur. Sanıyorum ki, bir ad yanlışlığından olmuştur. Şimdi isimleri burada söyleyip teşhir etmeyeyim; ama birbirine benzeyen, soyadı aynı olan bir başka hanımın ismini duymuş olacak. Var Öyle birisi, onu görünce "Hah budur demiş yakalamış, getirmiş." Bu nevi

meseleleri, bilhassa bir grup adına kürsüye getirirken biraz dikkatli olmak ihtiyacıdayız sanıyorum. Böyle bir şey yoktur.

ORHAN KÜRÜMOĞLU (Bitlis) — Onu da tahkik ederiz Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Arkadaşımız hayat pahalılığından bahsetti, taban fiyatlarından bahsetti. Bu konular hakkında Maliye Bakanı uzun boylu izahat verdi. Hayat pahalılığı neydi ne oldu, bizim Hükümetimizin rolü nedir, hayat pahalılığını bizim Hükümetimiz mi artırdı, yoksa frenlemek için çalıştı ve netice mi aldı? Bunları arkadaşımız izah etti; ama bunlar hakkında bakanlık bütçelerinde size daha geniş bilgi verecek Bakan arkadaşlarımız vardır. Ümidediyorum ki, sizi tatmin edeceklerdir. Bilhassa taban fiyatları hakkında sözcü arkadaşımızın partisinden Bakan arkadaşlara sorular sorular. Tarım Bakanına sorular, taban fiyatlarını tespit etmekte ne kadar yerinde kararlar aldığımızı arkadaşımız benden daha veciz şekilde izah edecektir. Bu sebeple, “Bunu Ferit Melen yaptı.” şeklinde izah etmek, sanıyorum ki, arkadaşımıza bir şey kazandırmaz.

Hükümette Adalet Partili 9 arkadaşımız vardır; kararı müştereken aldık.

ORHAN KÜRÜMOĞLU (Bitlis) — 9 değil Sayın Başbakan, 7 arkadaşımız var.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Bu sebeple, bunu söylemenin Adalet Partisine oy kazandıracağını sanmıyorum, bana da bir şey kaybettirmez.

ORHAN KÜRÜMOĞLU (Bitlis) — Oy kazandırmak değil Sayın Başbakanı, öyle anlıyoruz da.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) Arkadaşımız elektrik enerjisinden bahsetti ve bu arada izahatı arasına Çukurova meselesini yerleştirdi.

Muhterem arkadaşlarımız, Çukurova Şirketi yeni bir santral kurmak istiyor. Hükümetimiz buna müsaade etmedi. Sebebi basit; sizin kabul buyurduğunuz Türkiye Elektrik Kurumu Kanunu var. O Kanun Türkiye’de elektrik üretimini Devlet tekeline vermiştir. Devletten başka kimse elektrik üretemez. Çukurova ve Antalya’da bir şirket var, onların da hakkını mahfuz tutmuştur; ama yenisini yapmaya imkân vermemiştir. Biz, sizin kabul buyurduğunuz bu kanunu tatbik ettik. Hata mı ettik bilmiyorum?

Arkadaşımız televizyon programından bahsetti. Televizyon programını beğenenler var, beğenmeyenler var. Ancak bundan iki sene evvelki programlarla mukayese edilirse, herhalde büyük fark olduğunu da insaf sahibi insanlar tespit etmiş olurlar. Binaenaleyh, “Televizyon programı eski halindedir, hele TRT komünistlerle doludur” şeklinde bir ithamı % 100 haksız bir itham olarak görüyoruz. TRT en çok üzerinde çalışılan ve elemanları bakımından tasfiyeye uğrayan bir müessesemizdir diyebilirim. Belki Sayın Yıldız, “Fazla ileri gittiniz” diye bundan dolayı şikâyet edecektir.

Baktığınız için söyledim, özür dilerim.

AHMET YILDIZ (Tabii Üye) — Biliyorum, biliyorum.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Yine arkadaşımız, “Ferit Melen bütçe açıklarından şikâyet etti, 2 milyar ek ödenek istiyor” dedi.

Muhterem arkadaşlar, eğer hükümetler olarak alıyorsak; Hükümetimiz, sözlerimin başında arz ettiğim gibi, bu yılın Mayıs ayında göreve başladı. 1972 Bütçesi bizim

Hükümetimizin bütçesi değil ve bütçe 5-6 milyarlık bir açıkla hazırlanmıştı, belliydi o; zaman da ifade etmiştim. Filvaki öteki Hükümet içinde ben de vardım; ama Başbakan değildim. Binaenaleyh, tamamını bana mal etmeye imkân yoktur. Vergi kanunları beraber sevk edilmişti ve 5 milyarı öyle karşılanacaktı. O kanunlar kabul edilmeyince açık, sırtıttı kaldı. Şimdi bizim Hükümetimiz bu 6 milyar, 7 milyarlık açığı 1 milyara, 2 milyara 3 milyara indirmenin gayreti içindedir. Bunu indirebilirsek bizi başarılı saymanız lâzımdır.

Arkadaşımız vergilere yapılan zamlardan bahsetti. Benim eski konuşmalarımı alarak: "Efendim, vergilere zammın maliyetleri, fiyatları artırdığını iddia ederdi Ferit Melen, gelir gelmez zam yaptı." dediler. Neye yapmışım zam? İthalâtın alınan Damga Resmini % 10'dan % 25'e çıkarmışız. Bir parti sözcüsünün bazı mevzuları biraz incelemesi lâzım.

Muhterem arkadaşlar, bizim gönderdiğimiz kamın, yeni kanun değil; 1967'de çıkmış olan bir kanunun süresini uzatmadır. Biz % 10'dan % 25'e çıkarmadık, eski kanun öyledir. Onun süresini uzatmadır, biz yeniden bir şey getirmedik. Kaldı ki, % 10'u tatbik ediyoruz. Kanun öyledir; ama biz % 25i de tatbik etmiyoruz, uygulamıyoruz. Arkadaşımız bunu hemen delil olarak buhran olarak yapıştırdı, beni bununla mahkûm edeceğini zannetti.

Kurumlar vergisini de % 50ye çıkardık diyor. Daha Bakanlar Kurulunda bile konuşulmamış bir ön proje hakkında herhalde beklemek lâzım, sabırlı olmak lâzım.

Muhterem arkadaşlarım, şimdi konuşmama dönüyorum. 12 Mailin hangi şartlar içinde ve hangi sebeplerle yapıldığını, 12 Mart'ın hedeflerine yaklaştığı bir dönemde tekrar etmeye ihtiyaç duymuyorum. Hepiniz, hepimiz bunun içinde yaşadık. 12 Mart öncesi olaylarının içyüzü, mahiyet ve şumulü bugün bütün çıplaklığıyla dehşet verici şartları ve neticeleriyle en kesin belgelerle ortaya konmuş bulunuyor. Bu tehlikenin bir yönü bildiğiniz gibi, Türk Devletini yıkmak ve Türk Milletini bölerek, parçalayarak yok etmek; diğer yönüyle de demokratik hürriyet rejimimizin yerine Marksist, Leninist bir komünist diktatörlüğü kurmak noktalarında toplanıyordu.

12 Mart Muhtırasıyla Türk Silâhlı Kuvvetlerinin Türkiye'de Anayasa ve hürriyet rejiminin başlıca teminatı olduğunun yeni ve açık bir delilini tarihimize mal ederek, bu rejimi tam zamanında uçurumun kenarından kurtarmıştır.

12 Mart Muhtırasının doğuş sebepleriyle, hedefleri açıkça belli olduğu ve iki yıllık uygulamada bu hedeften inhiraf edildiğini' veya edileceğini gösteren en küçük bir işaret mevcut olmadığı halde, sayıları az da olsa. Meclis içinde ve dışında 12 Mart hakkında bugün dahi bazı tereddütler izhar edenler ve bundan dolayı kuşku içinde bulunanlar maalesef mevcuttur. 12 Mart hedefine varınca ki bu tarih kanaatime göre çok uzak değildir, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin demokrasiye olan bağlılığına bir defa daha inanılmış ve kuşku izhar edenler mahcup duruma girmiş olacaklardır.

12 Mart Muhtırasının mana ve hedefini bir türlü anlamak istemeyenler, 12 Mart şartları içinde hürriyetlerin kısıldığından şikâyet etmektedirler. Artık kesin olarak anlaşılmıştır ki 12 Mart, hürriyetlerimizi ortadan kaldırmak için değil, tam tersine hürriyetlerimizi tasalluttan kurtarmak için yapılmıştır. Hürriyetlerin kötüye kullanılmasına imkân verilmemesi, hiçbir zaman hürriyetlerin kısılması manasına alınamaz. Bilâkis, hukuk devleti rejiminde hürriyetlerden herkesin sürekli olarak yararlanmasına imkân hazırlar.

12 Martın hedeflerinden birisi de, demokratik rejimin uzun vadeli geleceğini teminat altına almaktır. 12 Mart hareketi bu hedefe doğru şaşmaksızın ilerlemeye devam etmektedir. Bütün dünyanın gözü önünde cereyan eden bu olaylar Türk Silâhlı Kuvvetlerine emin olunuz ki büyük şeref kazandırmıştır. Bu sebeple, demokratik rejimimizin geleceği için herhangi bir endişe duyulmasına sebep görmüyorum. Biraz önce burada konuşan arkadaşlardan bazılarında bu endişeyi gayet derin olarak gördüm. Bu sözleri bundan dolayı tekrar etmek ihtiyacını duydum.

Muhterem arkadaşlar, 12 Mart yönetimi ve 12 Mart'tan sonra kurulan hükümetler konusuna gelince: Bugün 12 Mart'tan sonra kurulan hükümetler üzeninde Anayasa açısından, demokratik rejimin gerekleri açısından bir tartışma açılmıştır ve bu tartışma devam ediyor. Burada da arkadaşların konuşmaları arasında bunları açıkça gördük ve bu tartışmanın devam edeceği de anlaşılıyor.

12 Mart demokratik rejime, Cumhuriyete yönelen tehlikeleri bertaraf etmek, anarşiyi ortadan kaldırmak, demokratik rejimin geleceğini teminat altına almak hedeflerine yöneldiği ve bunların gerçekleştirilmesi de olağanüstü tedbirlere ihtiyaç gösterdiği için, bu şartlarda süratle görev yapacak ayrı bir hükümet şekline başvuruldu. Buna kısaca partilerüstü hükümet adını verdik.

Birinci ve İkinci Erim Hükümetleri ile bizim Hükümetimiz bu şekilde kurulmuş hükümetlerdir. Partilerüstü olmakla beraber, görünüş odur, herkesin gözü önünde cereyan etmiştir, şeklen demokratiktir ve tamamen Anayasaya uygun bir hükümet şeklidir. Bu hükümetler Millet Meclisinin güvenoyu ile işbaşına gelmişlerdir, programları Meclislerce incelenerek kabul edilmiştir. Bu hükümetlerle, parti hükümetleri veya normal koalisyonlar arasında mukayeseler yapılabilir. Ben bu tartışmaya girmeyeceğim. Evvelce bir vesile ile bunu yapmıştım. Ancak, bu konuda şunu söylemekle yetineceğim; bu hükümet tarzını olağanüstü şartlar getirmiştir. Bizim Hükümetimiz de öyledir; böyle olmakla beraber dayanağı Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Türkiye Büyük Millet Meclisi olağanüstü şartların kalktığına kani olduğu veya partilerüstü hükümet şeklinin artık yararlı olmadığı neticesine vardığı taktirde güvenini geri alır ve Hükümet de teşekkür ederek emaneti devreder. Bu mesele ancak bu şekilde halledilebilir. Bundan dolayı bu konuda yapılmakta olan münakaşaları ben bu şartlar içerisinde fazla yararlı görmüyorum.

Muhterem arkadaşlar, bu hükümetler ne yapmıştır? Bu hükümetler 12 Mart Muhtırasını tespit edilen hedeflere ulaştırmaya çalışmıştır. Bir cümleyle bu şekilde ifade etmek mümkündür. Bir defa bunların başında anarşiyi ortadan kaldırmak gelir. Her iki hükümet de bunun için büyük gayret harcamışlardır. Bugün artık bombalar patlamıyor, bugün artık adam öldürülüyor, adam kaçırılmıyor, fabrikalar işgal edilmiyor: okullarda, sokaklarda gençlerimiz savaşıyor, herkes evinde, işvelinde, okulunda kuşkusuz yaşıyor. Şüphesiz ki, bu sevinilecek bir neticedir. Anarşinin yeniden doğmaması için de çalışmalar yapılmaktadır. Anayasa tadilleri, Sıkıyönetim Kanunu, adli kanunlarda getirdiğimiz tadiller, değişiklikler, idarî kanunlar. Dernekler Kanunu, Gösteri Yürüyüşleri Kanunu (ki, bunun bir kısmı maalesef mukavemete uğramıştır) Polisin güçlendirilmesi, jandarmanın güçlendirilmesi, Personel Kanununda değişiklikler; özellikle disiplin hükümlerinin bu konuda önemi var, Üniversite Kanunu, Danıştay Kanunu gibi kanunlar; demokratik rejimin kendi kendisini savunabilir hale gelmesi hürriyetlerin kötüye

kullanılmasını, hürriyetlerin, hürriyetleri yok etme halinde kullanılmasını önlemek için yapılan çalışmalardır.

Biraz sonra değerli arkadaşlarım, bu konuda üzerinde durdukları bazı meselelere tekrar değineceğim.

Muhterem arkadaşlar, değerli arkadaşlarım bu arada açık veya kapalı olarak konuşmalarında sıkıyönetim ve sıkıyönetim uygulamalarına da temas ettiler. Bildiğiniz gibi, 21 ay önce 11 ilimizde sıkıyönetim ilân edilmiştir. Sıkıyönetim, anarşiyi ortadan kaldırmak (Büyük Meclisin verdiği karar bu) aziz vatanımızı bölmek, parçalamak. Cumhuriyetimizi, demokratik rejimimizi yıkmak, milletimizi komünizmin pençesine atmak, teokratik bir devlet düzeni kurmak isteyenleri zararsız hale getirmek ve kanunlarımızın müeyyidelerini bunlara uygulamak amacıyla ilân edilmiştir. Sıkıyönetim başından beri amacı gerçekleştirmek için çalışmaktadır ve çalışmalarına bugünde devam etmektedir.

Bazı kimselerin iddia ettikleri gibi sıkıyönetim, hiçbir zaman demokratik rejimi, hürriyetleri, sürekli olarak kayıt altına almak veya kısmak için ilân edilmemiştir. Burada şikâyetler ileri sürüldü; bugünkü rejimden şikâyet edildi. “Bir kısıtlı rejim” dendi; “hürriyetler kısıtlanmış, ortadan kaldırılmıştır.” dendi.

Hemen arz edeyim; belki sıkıyönetim rejimi içinde bunlar vardır, ama bunlar hürriyetleri kurtarmak ve korumak için, rejimi kurtarmak için yapılmıştır ve geçici mahiyettedir. Bunu, bu açıdan tetkik etmek ve bu açıdan görmek lâzımdır.

Muhterem arkadaşlar, müşterek toplantıda da arz etmiştim; sıkıyönetim, hiç şüphesiz keyfî bir idare tarzı değildir. Bilhassa memleketimizde sıkıyönetim, bir Anayasa müessesesidir. Anayasa yer vermiştir ve sıkıyönetim icraatı tamamen kanunlara dayanır. Ayrı bir sıkıyönetim Kanunumuz vardır. Sıkıyönetim Komutanlıkları bu kanunlara dayanarak vazife görürler. Bir arkadaşımız tenkit etti; bu bakımdan Mecliste de tenkide uğramıştım bir sözüm dolayısı ile. Ben, “Sıkıyönetim Başbakanın emrinde değil.” demişim. Arkadaşlarım, tekrar ediyorum, sıkıyönetim elbette ki Başbakana karşı sorumludur. Sıkıyönetim Kanunun 6 ncı maddesi öyle yazar. Ama sıkıyönetim bütün yetkilerini Başbakanın verdiği talimattan, yazılı emirlerden, şifahî emirlerden almaz. “Şunu yap, bunu yapma” demez Başbakan. Demek mevkiinde değildir. Çünkü elimizdeki Sıkıyönetim Kanunu kendisine yetkiler vermiştir, görevler vermiştir ve saymıştır, şunu yapar, şunu yapar, şunu yapar diye. Sıkıyönetim takdir eder, vazifesinin gereğini yapar; bu hükümlerden, maddelerden hangisini tatbik etmek lâzım geliyorsa onu tatbik eder. Başbakana karşı sorumlu olması demek. Başbakanın sıkıyönetim Komutanının yerine kaim olarak; “şunu tevkif et, şunu etme, şu kitabı topla, şunu toplama” manasına alınamaz. İşte o vakit sıkıyönetim siyasetin emrine girmiş olur ve o vakit büyük mahzurlar doğar.

Kanunumuz ve Anayasamız böyle düşünmemiştir. Sıkıyönetimi bir hukuk düzeni olarak kabul etmiş, sıkıyönetim müessesesine kanunen yetkiler vermiş, vazifeler vermiş; sadece murakabe altında tutmuştur. Murakabeyi Başbakan yapacaktır ve bu murakabeyi, Başbakanı murakabe etmek suretiyle Meclis yapacaktır.

Benim orada da söylediğim budur, burada da söylediğim budur. Binaenaleyh, “Efendim, Ordu ile partileri, Ordu ile Meclisi karşı karşıya bırakıyor” şeklinde iddialar hem yersizdir, hem haksızdır hem maksatlardır.

Muhterem arkadaşlar bizim kanaatimiz, sıkıyönetim başarılı olmuştur. Sıkıyönetimde görev alanlara bu sebeple şükran borcumuz vardır. Bunu burada huzurunuzda arz etmeyi görev sayıyorum.

Sıkıyönetim daha ne kadar devam edecektir? Muhterem arkadaşlar, sıkıyönetimin el koyduğu olaylar; maalesef diyeyim, çok geniştir. Çünkü Türkiye'yi tehdit eden tehlike o kadar yayılmış o kadar genişlemiştir ki, bütün bunları kısa zamanda toparlamak maalesef mümkün olmamıştır. Bugün yüzlerce sanıklı davalar vardır elde. Bunlara ait hazırlık tahkikatı, son tahkikat zarurî olarak uzun sürmektedir ve bir süre daha sürecektir. Ayrıca, yeni yeni örgütler çıkmaktadır. Bu sebeple sıkıyönetimin bir süre daha devam etmesi zaruretinin mevcut olduğu kanaatindeyiz. Hiç şüphesiz zamanı gelince bunları büyük Meclise arz edeceğiz; karar büyük Meclisin olacaktır. Sıkıyönetimin kalkmasını gerektiren şartlar doğarsa, elbette ki sıkıyönetim kalkar. Benim de görüşüm bu sürenin uzun olmaması lâzımdır. Sıkıyönetim bir süre daha devam edecektir'; ama bunun uzun olmaması lâzımdır. Memleketin bir an önce normal yönetime kavuşması artık her bakımdan zarurî hale gelmiştir. Ancak, bunun için de, gene çeşitli vesilelerle arz ettiğimiz gibi, rejimin sağlam zemine oturtulması zarureti de vardır.

Sıkıyönetimin kalkması halinde anarşinin yeniden doğmasını önleyecek tedbirlerin tamamlanması lâzımdır. Biz Hükümet olarak bunun gayreti içindeyiz. Ne yazık ki, Mecliste (Biraz da biz şikâyet edelim izin vererseniz) bazı partilerden bu hususta gereği kadar yardım göremiyoruz ve görmemekteyiz.

Muhterem arkadaşlar, değişik görüşler olabilir. Burada da ileri sürüldü; ama biz Hükümet olarak bir Anayasa değişikliğine ihtiyaç görüyoruz. Bu Anayasa değişikliği hiç bir zaman hürriyetleri kısıtlamak istikametinde değildir. Belki hürriyetler suiistimal edilerek hürriyetleri ortadan kaldırmak, daha doğrusu hürriyetlerin suiistimalini önleyecek tedbirler vardır; ama bence bu hürriyetleri kısıtlama değil, bilâkis hürriyetlerden kemali ile faydalanılmak imkânını hazırlamaktır.

Güvenlik mahkemesinin kurulmasını bir zaruret olarak görüyoruz. Arkadaşlarımız tehlikeyi küçük görebilirler, ama biz sorumlu Hükümet olarak böyle görmüyoruz. Türkiye'yi tehdit eden tehlike büyüktür ve bu tehdit ortadan kalkmamıştır ve Türkiye'yi içinden yıkmak ümitleri ortadan kalkıncaya kadar da devam edecektir. İki sebeple biz Devlet olarak, millet olarak bu tehlikeye karşı mücadele etmek gücünü elde etmeye mecburuz, bu güce sahip olmaya mecburuz. Eğer bunu yapamazsak çabucak içimizden, bizi yıkarlar. Misalleri çoktur, bugün bütün dünya bu tehlikenin farkındadır, hele biz tehlikeye bu kadar yakın bir memleket olarak bunu küçümsersek korkarım ki, çok büyük tarihî bir hata işleriz ve bir milletin kaderi ile oynarız.

Güvenlik mahkemesinin kurulması zarurîdir. Sıkıyönetimin kısa zamanda kalkabilmesi için de buna ihtiyaç vardır. İfade bir sıkıyönetim ilânına mecburiyet hâsıl olmaması için ele buna ihtiyaç vardır. Nihayet güvenlik mahkemesi başka memleketlerde de kurulmuştur. İşte demokrasinin beşiklerinden birisi olan Fransa'da yakın zamanda güvenlik mahkemesi kurulmuştur; biraz da oradan almış oluyoruz.

Üniversitelerde anarşinin önlenmesine ihtiyaç vardır. Üniversitede anarşinin önlenmesi fikir özgürlüğünü, üniversite muhtariyetini hiç bir zaman ortadan kaldırmaz. Asıl, şimdi fikir özgürlüğü vardır, huzur gelmiştir üniversitelere; anarşi önlenmiştir, hoca kürsüde dersini rahat olarak vermek imkânına şimdi sahip olmuştur.

Hürriyet şimdi vardır, özgürlük şimdi vardır. Bunu kaldırın; silahlı, bıçaklı, tabancalı insanların üniversiteler içerisinde dolaştığını farzedin; o vakit mi fikir özgürlüğü olur, o vakit mi üniversite özerkliği olur? Bu mukayeseyi yaşadık biz. Bunu kısa zamanda unutmayalım. İki üç yıl evvel gördük, yaşadık.. Şimdi bunu sağlamaya çalışırsak, normal rejime döndüğümüz zaman o anarşinin tekrar avdet etmemesi için, o silahlı, bıçaklı kabadayılardan üniversite içerisinde hocaları bile susturmalarına tekrar imkân verirse, ne olur bu memleketin hali?

Danıştay, idareyi iş yapamaz hale getirilmesini önlemek lâzımdır. Kanunlarımızın idareye takdir, yetkisi verdikleri yerde, artık Danıştay müdahale etmemeli. Sübjektif haklar vesaire onlara riayet edilsin, ini ara dokunulmasın, o vakit müdahale etsin; ama kanun idareye takdir yetkisi veriyor. Bir bakan; ben şu müsteşarla çalışamayacağım, bunu müşavirliğe alayım, falan yere alayım, dediği taktirde, “Hayır alamazsın” dediği zaman bir devlet yürümez. Buna bir çare bulmak lâzımdır. Maalesef bugün Meclisimizde bunlara karşı çıkılmaktadır. Bunları tahakkuk ettirecek miyiz ettiremeyecek miyiz bilmiyorum... Bu karşı çıkma bütün gücüyle devam ederse, belki de tahakkuk ettiremeyeceğiz ve normal, rejime döndüğümüz zaman doğacak akıbetlerden, artık buna mâni olanlar, buna karşı çıkanlar sorumlu olacaktır ve vebali onlara ait olacaktır. Bir başka şekilde düşünmeye imkân yoktur.

Partilerüstü hükümetlerin başarılarını Sayın Bekata, C.H.P. sözcüsü olarak dünki konuşmasında bir hayli; hatta biraz da belki mübalağa ederek ortaya koymaya çalıştı. Ama anarşinin önlenmesi için hükümetçe ve diğer Meclis üyelerince harcanan bu çabalara karşı mukavemet edilirse. Hükümet nasıl muvaffak olur? Bunu da ben, izin verirse Sayın Bekata’ya sorayım. Hiç bir tedbir alınmadan muhterem arkadaşlarım, sıkıyönetim kaldırılırsa C.H.P. anarşinin yeniden doğmayacağı inancında mıdır ve bu inanca nasıl varmıştır? Hakikaten bunu öğrenmek faydalı olacaktır. Bugün sadece C.H.P. değil; ona başka katılan arkadaşlar da oldu, Sayın Yıldız’da aynı istikamette bir konuşma yaptı ve Sayın Yıldız, bu konuşmaları 12 Mart’tan evvel de yapıyordu, bu hadiseler ortaya çıkmadan önce de yapıyordu, bugün de o konuşmaları aşağı yukarı tekrar eden bir konuşma yaptı. Arada hiç mi bir şey olmadı Sayın Yıldız?

AHMET YILDIZ (Tabii Üye) — Hükümetler de farksız.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Hiç mi bir şey olmadı’?

BAŞKAN — Lütfen efendim, karşılıklı konuşmayınız.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — İki dönem arasında hiç mi bir şey olmadı? Bu olanlar hiç mi bir şey ifade etmiyor bize?

ORHAN KÜRÜMOĞLU (Bitlis) — Epey toparlandılar da onun için.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Zabıta tedbirleriyle de olmaz Sayın Başbakan...

BAŞKAN — Lütfen efendim, müdahale etmeyin.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Kanunlar, zabıta tedbirleri getiriyor, gerçek bu. Daha birçok yolları var.

BAŞKAN — Sayın Öztürk, istirham ediyorum.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Bu durumda anarşiyi, bölücülüğü hangi vasıta ile önleyeceğiz? Arkadaşım diyor ki, “Zabıta tedbirleri kâfi gelmez.” Elbette

kâfi gelmez. Beraberim onunla; ama yalnız basma kâfi gelmez deseniz tamamen size katılırım. Onun yanında başka tedbirler de almak lâzım; sosyal tedbirler almak lâzım, reformları yapmak lâzım. Reformları bu sebeple gerçekleştirmeye çalışıyoruz. Biraz sonra o konuya geleceğim. Yardım edin bize gerçekleştirelim. Ona da bir başka bahane çıkarıyorsunuz önümüze; “Bunlar reform değil.” diyorsunuz; o vakit yine elimiz kolumuz bağlanıyor. Evet, kâfi değildir, doğrudur; reformları yapalım, sosyal tedbirleri alalım, plânımız var, uygulayalım, yatırımları yapalım, teşvik tedbirleri getirdik yatırımlar süratlensin, birçok işsiz vatandaşa iş bulalım, ekmek bulalım diye... Bunlara da kolaylıkla birer bahane bulabiliyor. Hükümet ne yapsın. Hükümet nasıl başarılı olsun bu şartlar içerisinde.

Muhterem arkadaşlar, sıkıyönetimin biran önce kaldırılması isteniyorsa. Hükümetin kanaatine göre güvenlik mahkemelerinin kurulması. Sıkıyönetim mahkemelerinin eldeki davaları tamamlayıncaya kadar göreve devam etmelerinin imkânının sağlanması ve buna benzeyen tedbirlerin alınması lâzımdır. Biz muhterem Meclis üyelerinden bu hususta yardım bekliyoruz. Eğer bu yardım esirgenirse arz ettiğim gibi, sıkıyönetimi belki kaldırmaya mecbur oluruz sonunda, kaldırırız; ama rejimimizi sağlam zemine, rejimin geleceğini teminata bağlamadan kaldırırız, yeni bir anarşi belki kısa bir süre sonra doğar, o vakit tekrar oturur çare düşünürüz.

Muhterem arkadaşlar, sıkıyönetim uygulamalarından da şikâyetler oldu. İhbar müesseselerinin teşvik edilmesinin sakıncaları üzerinde duran arkadaşlar oldu. İhbarlara büyük değer verildiğinden şikâyet edildi.

Muhterem arkadaşlar, böyle zamanlarda ihbar oluyor; bundan kaçamazsınız. Bu, 27 Mayıs'ta da olmuştu hatırlarsınız, bunların çoğunu sizler de komisyonlar kurarak tahkik ettirdiniz; tahkik etmemezlik de olamaz. Çünkü bunlar arasında doğruları da çıkabilir, gerçekleri de çıkabilir, hepsini bir kalemde “İhbar” diye atamazsınız. İhbarın da bir delil kıymeti olduğu zamanlar olur. Sıkıyönetim idarelerine de bu yolda ihbarlar gelmiştir; ama ben eminim ki, Sıkıyönetim idarelerimiz mümkün olduğu kadar gerçeğe dayanmayan ihbarlar üzerinde durmamışlardır ve durmamaya gayret etmişlerdir. Ama bunun istisnaları da olabilir; kesin olarak iddia edemem.

İşkence iddiaları vardır; özellikle bunlar memleket dışında. Sıkıyönetime gölge düşürmek için, suçluları mağdur durumda göstermek için, dünya oyunu aleyhimize çevirmek için işlenmektedir.

Muhterem arkadaşlar, tekrar edeyim, işkence ve buna benzer iddiaların hiç birisi ciddî bir mesnede dayanmamaktadır. Müşahhas örnek belki birkaç tane vardır; ama çok değildir ve bunların hepsi tahkik edilmiştir ve hiç birisinin aslı olmadığı anlaşılmıştır. Bazı yerlerde ufak tefek şeyler olur. Dünyanın her yerinde, (biraz önce Sayın Çelikbaş, galiba işaret etti) polis bir şeyler yapar. Ama bunu mübalağa ile büyütüp; bir iki müstesna vakayı ele alıp; “Türkiye’de bütün Sıkıyönetim işkence ile çalışıyor. Sıkıyönetimin adaleti işkenceye dayanıyor” şeklinde iddia haksızdır, yersizdir. Bu iddialara katılırsak, bunları yerinde görürsek Ordumuzu haksız olarak itham altında bulundururuz, Sıkıyönetim yöneticilerini, milletimizi ve Devletimizi haksız olarak itham altında tutarız. Ama tahkikini, tetkikini isteyebilirsiniz; bu elbette ki hakkımız ve vazifemizdir. Bu da yapılmaktadır, İran’a emin olmanızı rica ediyorum. Yalnız arz ettiğim gibi. Doğru olduğunu tespit etmeden bu kürsülerden söylememek, tekrar etmemek lâzımdır. Çünkü

bu kürsülerde söylenen her söz, dışarda aleyhimize delil olarak kullanılmaktadır. İşte; “Büyük Millet Meclisinde falan şunu söylemiştir.” diye, çarşaf gibi aleyhimizde çıkardıkları dergilerde, gazetelerde bunu yaymaktadırlar. Avrupa Konseyinde bir milletvekilinin sözlerini bulabilirsem okuyayım size; biraz sonra göreceksiniz, tamamı bu kürsülerde söylenenlerin tekrarıdır. Onları almıştır delil olarak, Türkiye’yi itham etmektedir. Eğer gerçek olsa bir şey demem. Nihayet gerçeğin ifadesidir, Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsülerinde gerçekler ifade edilir; ama gerçek olduğuna kanaat getirmeden bunu söylemek memleket yararına bir hareket olmaz sanırım.

Muhterem arkadaşlar, kitap toplamadan şikâyet edildi ve “Türkiye’de fikirler mahkûm ediliyor.” dendi; bundan “fikir hürriyeti yoktur.” manası çıkarıldı. Bir defa kitap toplama mahkemelerimizin kararıyla olmaktadır. Mahkemelerimiz, biraz evvel Sayın Çelikbaş’ın işaret ettiği gibi, sizlerin kabul buyurduğunuz veyahut yürürlükte olmasına itiraz etmediğiniz, kaldırılmasını, tadil edilmesini, değişmesini istemediğiniz kanunlara dayanmaktadır. Bu kanunlara göre karar vermek, muamele yapmak Devlet teşkilâtı, Devlet idaresi için mecburidir. Yapılmadığı takdirde suçlu duruma düşer. Ceza Kanunumuzun 141, 142 inci maddeleri yürürlüktedir. Bu maddeler komünizmi, komünizm propagandasını yasak etmiştir Türkiye’de. Komünist propagandası yapan bir kitap bu sebeple Türkiye’de yayınlanamaz. E, bu maddeyi tatbik etmiştir Sıkıyönetim mahkemelerimiz veyahut başka mahkemelerimiz; bunda ne var? Eğer bu maddeler hakikaten Türkiye’de hürriyetleri kısıtlayan madde ise, Türkiye’nin buna ihtiyacı yoksa Türkiye’de de, Fransa’da, İngiltere’de olduğu gibi serbestçe komünist propagandası yapmak veyahut komünistleri eyleme sevk etmek tehlikeli değil ise, kaldırın bu maddeleri, kaldırın bu kanunları... O vakit bu kitapları kimse toplatmaz ve bunu yazanları da kimse mahkûm etmez tabii. Ama siz kaldırmıyorsunuz, yürürlüktedir. Türkiye’de komünist parti kurmak yasaktır, komünist derneği kurmak yasaktır, komünizmi getirmek için eyleme girmek yasaktır ve komünist propagandası yapmak yasaktır; söz ile yazı ile kitapla yasaktır. Bunlar yasak olduğuna göre, kanunlarımız da bunlara ceza tespit ettiğine göre, elbette ki bunu yapanlar mahkûm edilir ve buna ait suç delilleri ortadan kaldırılır.

Bakın toplatılan kitaplardan birkaç örnek vereyim, neler toplatılmış, mahkeme kararıyla.

Bir defa Aydınlık Proleter Dergisi, Aydınlık Sosyalist Dergisi, Ant Dergisi toplatılmıştır. Sıkıyönetim mahkemesi kararlarını görüyorsunuz; gençleri bütün bu faaliyetlere, eylemlere sevk eden bu dergiler olmuştur. Elbette ki toplanacaktır. Başkan Mao’nun sözleri; tabii daima ihtilâle teşvik eden sözleri derlenmiş, kitap halinde toplanmıştır.

“Devrim Stratejisi, Demokratik Halk Devrimi, Doğuda Ulusal Kurtuluş hareketleri. Devrim İçin Çalışmayana Komünist Denmez...” Bunlar tabii fikir hürriyeti adına yazılmış bir kitap. Devrim için çalışmayana komünist denmezmiş.. “Felsefenin Başlangıcı..” Bana sıkıyönetimde brifing yaptıkları zaman söylenmiştir, bu temel kitaplarıdır. Evvelâ bununla, başlatıyorlar eğitime. Eğitime başlarken evvelâ bunu okutuyorlar yetiştirmek istedikleri militanlara. Ondan sonra sıra ile onların bir sırası var, serisi var, onları okutuyorlar; ama evvelâ bunu okutuyorlarmış.

Gerilla Harbi Nasıl Yapılır; Gerilla Savaşı ve Marksizm, Halk Savaşının Plânları, Marksizm ve Dil. Enteresan; Marksizm’in de ayrı dili... İşte bu kitaplar toplatılmış.

Eğer bunları toplatmak, bir memlekette fikir hürriyetini ortadan kaldırmak manasına geliyorsa, arkadaşlarımızın böyle bir görüşe katılmalarına imkân yok. Muhterem arkadaşlar, bunlar eyleme hazırlık, ihtilâl hazırlık zemini hazırlamak için yapılan propagandalardır. Bir memleket, eğer komünizmi yasak etmişse elbette ki, bunlara müsaade etmeyecektir.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Sayın Başbakan, bu kitaplar neden Amerika’da, Batı Almanya’da toplatılmıyor?

BAŞKAN — Sayın Öztürk. Sayın Öztürk.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Türkiye. Amerika mevkiinde olsa, Türkiye, İngiltere mevkiinde olsa, o vakit siz, “Türkiye’de komünizm serbesttir.” dersiniz kaldırırınız. Ama siz, komünizmi yasaklamışsınız, Türkiye’de komünizm propagandasını tehlikeli bulmuşsunuz; Türkiye’nin kısa bir sürede Demirperde arkasına düşmesi ihtimalini görmüş, Devletimiz de yasak etmiştir. Bu yasağı kaldırın mahzur görmüyorsanız. Komünist parti de kurulur.

HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas) — Propaganda yasak.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Propaganda kitabı diyorum ben. Amerika’da bunu kimse okumaz; orada yayılsa da kimse okumaz.

BAŞKAN — Sayın Öztürk, salonun ciddiyeti bozuluyor, istirham ederim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, dün de Millî Birlik Grup Sözcüsü temas etti, bugün de yine Sayın Yıldız işaret ettiler; bugünkü basınımızın, eleştiri gücünü kaybettiği ve basın hürriyetinin kısıtlandığını iddia ettiler.

Muhterem arkadaşlar, basın özgürlüğü. Türkiye’de herhangi bir surette kısıtlanmamıştır. Daha evvel, ayaküstü verdiğini beyanatı tekrar edeyim. Kısıtlamak için kanunî rejimi değiştirmeniz lâzım. Biz, kanunî rejimi geriye götürdük mü? Kısıtlama hükmü getirdik mi? Eski kanunlar ne ise, onlar yürürlüktedir. Eğer dün o kanunlara göne bir kısıtlama iddiası yok idiyse, bugün de olmamak lâzım. Ne fark var iki sene ile bugün arasında? Bir fark var, onu size söyleyeyim: Bugün bazı illerimizde sıkıyönetim var, doğru. Ama bahsettim; Sıkıyönetimin hangi amaçla ilân edildiğini ve neyi sağlamak için olduğunu; yani Türkiye’de hürriyetleri, rejimi kurtarmak ve korumak için ilân edildiğini söyledim.

Bir insanın hürriyetini sağlamak için bazı hallerde o tecavüz edenin elini kolunu bağlamak, belki geçici süre için zaruret olabilir; ölümden kurtarmak için meselâ. Bunu niye mazur görmüyorsunuz? Bu Sıkıyönetim devamlı bir rejim değil ki, hemen. “Türkiye’de basın hürriyeti kalmadı, bütün dünyaya rezil okluk, rüsva olduk.” şeklinde işi vahim şekilde almaya ne lüzum var? Eğer sıkıyönetimin zarureti kabul ediyorsanız, bunu da bu kadar mazur görün. Kaldı ki, Sıkıyönetim kısıtlıyor mu? İnsaf ile görün, her gün okuyorsunuz gazeteleri; neresinde kısıtlama var? Sabahtan akşama kadar, rahatlıkla Başbakana sövüyorlar. Hükümete her türlü saldırıyı yapıyorlar. Meclisinize yapıyorlar... Kim ne diyor bunlara? Hatta Sıkıyönetimin takip ettiği, ortadan kaldırmak istediği anarşistleri koruyan yazılar çıkıyor. Bunlara da ses çıkarmıyor Sıkıyönetim.

Bir FIJ (Federation International Journalists) toplantısı oldu bu yaz İstanbul’da. Bazı gazetecilerin biraz da başka şeylere meyilli insanlar olduğu da anlaşıldı. Sıkıyönetim rejimi

içinde biz bunlara müsaade ettik. Geldiler, “Türkiye’de basın hürriyeti yoktur.” diye çıkıp, kürsüde konuştular. İnsaf! bir delege, bizim Basın Yayın Umum müdür vekiline anlatmış, demiş ki: “O kadar kulaklarını dolmuştu ki, ben zannettim bu delege bu konuşmayı yaptıktan sonra kürsüden iner inmez eline kelepçe takılacak. Baktım, rahatlıkla gitti, yerine oturdu; demek ki, Türkiye’de basın hürriyeti olmamasının aslı yokmuş”

Muhterem

Düşünün sıkıyönetim içerisinde Türkiye aleyhine konuşan bir derneğin, Türkiye’de toplanmasına imkân veriyoruz ve ağızlarının dolusu ile söylüyorlar ve bunların hepsini bizim basınımız yazıyor, ondan sonra da; “Türkiye’de basın hürriyeti yoktur.” diyoruz. Muhterem arkadaşlar, bu, insafsızlıktır. Yani kendi kendimizi haksız olarak kötülemedir. Arz etmiştim; bu kürsüde söylenen, dışarıda aleyhimizde delil olarak kullanılıyor; bu delili vermemeliyiz.

Basının meseleleri yok mu? Yar. Basının ihtiyaçları yok mu? Var Basının şikâyetleri yok mu? Var; bunların hepsinin üzerindeyiz. Hükümet olarak kendilerini çağırdım, komite kurduk; “Ne ihtiyacınız varsa ne meseleniz varsa, neden şikâyet ediyorsanız söyleyin.” dedik. “Efendim, kelepçe vurulmasın.” dendi. “Kaldırmaya çalışırız.” dedim. “Efendim; basın, fikir suçluları için hapis cezası olmasın.” dendi. Ben de ona taraftarım; hapis cezası yerine para cezası dalın müessir bir cezadır. Bir ölçüde getirmeye taraftarım, ama belki her yerde mümkün değildir. Basının başka ihtiyaçları var; gazete sahibinin ihtiyacı başkadır, çalışanın ihtiyacı başka, yazarın meselesi başkadır. Bütün bu meseleleri masanın üstüne koymaya Hükümetimiz amade olmuştur; almıştır, getirmiştir, gerekli kanunî tedbirleri de huzurunuzda getirecektir.

Türkiye’de, basının üzerine bu derece titreyen, bu derece koruyucu rolde olan bir yönetime ; “Başına karşı şu yapılıyor; bu yapılıyor.” demek bence haksızlık olmaktadır.

Bugün ne var biliyor musunuz? Komünist propagandası yapılamıyor basında, İnsaf edin; kanunu tatbik ediyoruz, dün yapılyorduysa, demek ki kanun tatbik edilmiyordu ve o yüzden doğdu anarşi. Bugün, evet, komünist propagandası yapılamıyor. Eğer bu manada kısıtlamadan bahsediyorsanız, doğru; bu, yapılamıyor kabul ederim. Böyle bir kısıtlama var. Türkiye’de yasak olan komünist propagandası basında yapılamıyor. Kısıtlama bu ise, bu var, bunu da yapmak lâzım.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, sizin de konuşmanız mahduttur; yarım saatiniz var.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Özetleyerek tamamlamaya çalışayım Sayın Başkanım, teşekkür ederim.

Sayın Tunçkanat, bazı okulların mezunlarına karşı doğmuş bulunan çekingenlikten bahsettiler ve “Bu okulların mezunları iş bulamamaktadırlar.” dediler. Haklıdır. Bu, benim de üzerinde önemle durduğum bir konudur. Bir okulda, bir müessesede bazı unsurlar fena şeyler yapabilirler, suç işleyebilirler; ama bundan hepsini muhatap tutmak, bütün okul mensuplarını muhatap tutmak elbette ki bir hukuk Devletine yaraşır bir davranış olmaz. Bu çekingenliği ortadan kaldırmaya çalışıyoruz.

Yine, Sıkıyönetim mahkemelerinin kararlarının bazı hallerde ağır olduğu iddiası vardır. Muhterem arkadaşlar, biraz önce burada Sayın Yıldız da buna işaret etti. Benim görüşüm, bu değildir. Sıkıyönetim mahkemeleri hüküm verirken gayet dikkatli davranmaktadırlar. Eğer kanun hükümleri ağırsa, bu, Sıkıyönetim mahkemelerine ait

bir kusur değildir, bu kusuru onlara yüklemeye hakkımız yoktur, bu kanun hükümlerini değiştirecek tedbirler almak elimizdedir. Bunu Hükümet de düşünebilir ve muhterem Parlâmento üyeleri de bunu yapabilirler. Sıkıyönetim mahkemeleri tamamen kanunu tatbik etmektedirler.

Muhterem arkadaşlar, bazı arkadaşlarımız reform çalışmalarından söz ettiler.

Cumhuriyet Halk Partisi Sözcüsü, 12 Mart Muhtırasında yer alan reformların, aradan iki yıla yakın bir zaman geçtiği halde, henüz gerçekleşmemiş olduğunu ileri sürdü. Biraz önce konuşan Adalet Partili arkadaşımız da, reform tasarıları geldi, ama rafta tozlandı, kimse sahip olmadı dedi. Başka arkadaşlar da buna işaret ettiler.

Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsü Sayın Bekata buna sebep olarak da, reformlar için Hükümetin peşinen anlaşılmamış olmasını ileri sürdü. “Öyle Hükümetler kuruldu, bakanlar birbirlerini tanımıyorlar.” dedi. Hükümetin partilere dayanmamasını sebep olarak ileri sürdü ve getirilen tasarıların ise, reformları yozlaştırdığını iddia etti.

Muhterem arkadaşlar, Hükümetimiz Mayısta kuruldu. Daha evvel Sayın Erim Hükümetleri zamanında başlamış olan reform çalışmalarına biz devanı ettik. Erim Hükümetinin çalışmasından da geniş şekilde faydalandık ve o hazırlıklar üzerinde biraz daha çalışarak kanunları Hazirandan itibaren Büyük Millet Meclisine sunduk. Reform kanunlarımızdan bir-iki tanesi müstesna, hemen hepsi Meclise gelmiştir. Eğer reform, bir kanuna ihtiyaç göstermese, Hükümet kararıyla gerçekleşebilseydi, Hükümet vazifesini tamamen yapmış olurdu. Kısa bir sürede biz bunların hepsini yaptık, ama reformlar kanuna ihtiyaç gösterdiği ve Yüce Parlâmentonun tasdikine ve tasvibine bağlı olduğu için, çaresiz bundan sonraki mesai Yüce Parlâmentoya düşmektedir. Hükümet takip etmiştir; bakan arkadaşlarımız vazifelerini günü gününe, saati saatine yapmışlar, kovalamalıdır. Hazirandan sonra Meclis, bir aralık tatile girdi, partilerin kongreleri oldu. Hatırlarsınız, komisyonlar toplanamadı ve nihayet Meclis tekrar başladığı zaman, Kasım ayından sonra hatta bu iş için bir zirve toplantısı da yapıldı; Sayın Cumhurbaşkanımızın riyasetinde Meclis Başkanıyla birlikte, bunları nasıl bir sıraya koyalım diye, orada da kararlar alındı ve nihayet Meclis bugün bütün gücüyle bu reformları, reform kanunlarını gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

Muhterem arkadaşlar, bu arada C.H.P. ye haklı olarak serzenişlerde bulunmak mecburiyetindeyim; daha doğrusu suçladılar, onları cevaplandırmaya mecburum.

Sayın Bekata arkadaşımız, “Efendim, Hükümet partilerle daha evvel konuşsa idi, anlaşsa idi daha rahat çıkardı.” dediler.

Konuştum, muhterem arkadaşlarım; parti liderleriyle birçok meseleleri olduğu gibi, reformları da konuştum. Cumhuriyet Halk Partisinin bugünkü Sayın lideri şu kanaati ileri sürdü: “Böyle Hükümetler reform yapamaz” dedi. Sonra, “Reform bu şartlar içinde yapılmaz” dedi. İşte, “Basın kısıtlıdır, çizemiyor, kimse söyleyemiyor; serbest olmalı ki herkes, vatandaş, reformlar hakkındaki görüşünü ortaya koymalı ki, o tesir ile Parlâmento reformları çıkarsın” aksi halde “Reformlar yozlaşır.” dedi. Bu sebeple, “Bu reformları getirmeye lüzum yoktur” kanaatini ileri sürdü, “Çıkmaz, olmaz lüzumsuzdur. Bu şartlar içinde reform yapılamaz” dedi.

Şimdi Sayın arkadaşım diyor ki, “Nerede reformlar? Getiriniz, istiyoruz” Liderleri, bunların böyle bir dönemde, çıkmayacağına kani. Arkadaşımız herhalde lideriyle bu mevzuda geniş bir konuşma yapmıştır; bu fikirleri ileri sürerken.

Muhterem arkadaşlar, “Reformlar mevzuunda partilerle anlaşsaydınız.” dediler.

Şimdi reformlar hakkında Hükümetin görüşü var, partilerin ayrı görüşleri var. Haklı, partinin programı var, felsefesi var. Birisi, liberal düşünür; ötekisi fazla devletçidir, reform anlayışları başkadır. İşte, burada da konuşmalarında Görüşüyoruz, bunlarla peşinen anlaşmaya kalktığınız takdirde, bu reform tasarılarının hiçbirisini Hükümetten çıkarmaya imkân olmaz. Hükümet bunu idrak ettiği için, memleket ihtiyaçlarını ön plâna alarak o ihtiyaçlara göre, memleket ihtiyaçlarına tekabül eden, karşılayan reform esaslarını tespit etti ve bunu. Yüksek Meclise getirdi. Mecliste de muza kereler sonunda bir neticeye varılacaktır, muhassala orada belli olacaktır. Bu konuşmayı daha evvel yapsaydık, partileri bir araya getirmeyi tecrübe etseydik, Hükümetin kapısından bir tanesini çıkarmaya imkân olmazdı.

ORHAN KÜRÜMOĞLU (Bitlis) — Yalnız C.H.P. ye danışsaydınız?

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Zaten bir defa o taraftar değildi başında. Bu sebeple yapmadık, yapmakta fayda görmedik ve bugün için de fayda yoktur. Nitekim Meclis müzakerelerinde görüyoruz, Sayın C.H.P. sözcüleri “Bu reform değil.” diyorlar evvelâ. Ben, Sayın Bekata konuşurken, “Siz mâni oldunuz.” dedim, içimdeki infialimle söyledim bunu; bur sebep vardı buna. Çünkü evvelâ “Bu, reform değil.” diyorlar; fakat ondan sonra oturup konuşuyorlar; bir maddesi değişince “Vay efendim, yozlaştırdınız reformu” diyorlar. Canım, maden reformu değildir, neresi yozlaştı bunun? Mademki reform değildir, bırak... Hayır, hem reform değil, hem bir maddesine de dokununca kıyamet kopuyor, “Yozlaştırdınız.” diyorlar. Olmaz, bu yardım değil.

Sonra C.H.P. hakikaten bunların çıkması için; zararı yok, kendi fikri istikametinde çıkarmaya çalışsın. Ben görüyorum, reform tasarıları Mecliste konuşulduğu zaman beş veya yedi kişi vardır, C.H.P. den. Yardım böyle mi olur? O, sadece kamuoyunu birkaç şey söylemek için ve hatta bazı hallerde Mecliste çoğunluk yapmama neticesine de götürüyor işi. Bu, reformu çıkarma istikametinde bir yardım değil, hatta biraz engellemidir. Bu engellemeyi yaptıktan sonra, “Efendim, reformlar çıkmadı” demeye ve şikâyet etmeye kimsenin hakkı yoktur ve olmamalıdır, eğer insafılı isek.

Reform anlayışı tartışma konusudur. Ben reform anlayışı hakkındaki görüşlerimi burada bir vesile ile söylemişim; Sayın Bekata tekrar etti ve baktım gayet iyi de söylemiştim. O görüşleri muhafaza ediyorum. Çünkü ben o konuşmamı yaparken reformun usulünden bahsettim. O, bizim memleketimizde münakaşa edildi. Demokratik bir rejim içerisinde reform hangi metot ile yapılır? Zorla Parlâmentoya getirip, “Bunu ille çıkaracaksın.” demek demokratik rejimde olmaz tahir İnandıracağını, benimseteceksin ve nihayet kabul ettireceksin. Bu usulle olur. Yine hu metodu takibediyoruz. Biraz ağır gidiyorsa kabahat bizim değil, demokratik rejimin gereği budur da ondan.

Reformlar, bizim anlayışımıza göre büyük vatandaş kitlelerine huzur vermektir. Muhterem arkadaşlarım, öyle memleketin altını üstüne getirmek “Reform yapıyorum.” diye bir marifet değildir ve biz bunu hiçbir zaman düşünmedik.

C.H.P. ile reform konusunda anlaşmamıza imkân yoktur. Biraz önce Sayın Atalay bundan şikâyet ettiler. Tekrar edeyim, onlar düzen değişikliği istiyorlar. Bizim reform anlayışımız bu değildir. Biz, reform olarak müesseselerdeki aksak noktaları eksiklikleri düzeltmeyi hedef alıyoruz, memleketin hamle yapmasına imkân verecek tedbirleri

düşünüyoruz. Bu sebeple düzen değişikliği, anlayışı içerisinde belki bunları görürler veya görmezler; ama ben daima C.H.P. den haklı olarak şunu istedim; Sayın liderlerine de söyledim. Meclis kürsüsünde de söyledim, bizim getirdiğimiz reformlar size göre kürsüsünde de söyledim, bizim getirdiğimiz reformlar size göre “Reform” sayılmayabilir. Çünkü siz düzen değişikliği istiyorsunuz, sizin ölçünüze sığmayabilir. Ona göre, geriye adım mıdır? Hayır. İleriye götürüyor muyuz? Evet. İleriye götürme, size yaklaşma mıdır? Evet. Niye yardım etmiyorsun? Senin düzen değişikliğini iktidara geldiğin zaman, millet onu tasvibettiği zaman gel, yap. Ama onu yapılmasını benden istemeye, Adalet Partisinden istemeye, Meclisin başka görüşte olan partisinden istemeye hakkınız yoktu; fakat ileriye atılan adıma da müsaade ediniz, mâni olmayın, yardım edin.

SIRRI ATALAY (Kars) — Onu da, sizin bizden istemeye hakkınız yok.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — İleriye atılan adım memleket hayrına değil midir? Memleket hayrına olan şeyi sizden istemeye hakkım var. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri.)

SIRRI ATALAY (Kars) — Yozlaştırılmış.

BAŞKAN — Sayın Atalay, herhalde böyle müzakere olmaz. Zaten dünden programımız geri kalmış vaziyette olup yüklüdür. Başkanlığa yardım edin de, gündemi zamanında bitirelim efendim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, reform tasarılarının gereği kadar sürat kazanmamış olmasından biz de şikâyetçiyiz. Bunun için büyük Meclisin yardım etmesini, seçim sathı mailine girinceye kadar bunların süratle çıkarılmasını tekrar istirham ediyoruz. Bu çıkmadığı takdirde, Hükümet olarak biz de bize düşen vazifeyi elbette yapma çarelerine başvuracağız.

Yalnız şunu arz edeyim, reformlar gecikmiştir; ama reformlar gecikmiş olmakla beraber, bana göre vaktimiz vardır, sıkı bir çalışma ile bu gecikmeyi telâfi edebiliriz. Ben, bütün partilerden bu hususta yardım istirham ediyorum. Henüz bu hususta ümidimi de kaybetmedim.

Muhterem arkadaşlar, seçim konusuna gelince; rejim ve seçim konusunda Hükümet programında ortaya atılan görüşlerde herhangi bir değişiklik olmamıştır. Bunu, Hükümetin bir buhrandan sonra göreve devam edeceğine dair olan kararını ilân ederken de tekrar ettik. Hükümetin esas hedefi, seçimlerin Anayasanın belli ettiği tarihte yapılmasını sağlamaktır. Secimler, elbette yapılacaktır; bundan hiç kimsenin şüphesi olmamalıdır.

SAMİ TURAN (Kayseri) — Bu da yüz defa söylendi, ama yine üzerinde duruluyor.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Tekrar etmekte fayda var. Çünkü, aynı kuşkların mütemadiyen burada dile getirildiğini görüyoruz. Bu sebeple kamuoyunda başka türlü şüpheler yaratmaması için, biz de bu tekrarları yapmak mecburiyetini duyuyoruz.

Seçim Kanunundaki aksaklıkların tespitini Hükümet olarak partilerden rica ettik. Sayın Bekata'nın reformlar için istediğini bu konuda uyguluyoruz. Partiler arası bu çalışmaların seçim muamelelerinin başlayacağı tarihe kadar ki Haziranda başlayacaktır sanıyorum, bitmesi ve bunların kanunlaşması lâzımdır.

Sayın Ataklı, konuşmasında “Dar boğazlar” dan bahsetmiştir. Bunun birisi, Anayasa değişikliği ve siyasal haklardır. Partilerin ittifak ettiği değişikliklerin behemal gerçekleşmesi lâzımdır; bizim görüşümüze göre rejimin ve memleketin selâmeti bakımından bunu zarurî görüyoruz.

Muhterem arkadaşlar, biliyorsunuz C.H.P. partilere para verilmesine dair olan hükümler hariç, diğer tekliflere yanaşmamış, ittifak maalesef sağlanamamıştır. Bu şartlar içinde bu Anayasa tadilleri çıkar mı, çıkmaz mı, bilmiyoruz.

SALİH TANYERİ (Gaziantep) — Yalnız o hükümler değil Sayın Başbakan; bunlar 3 madde halindedir.

BAŞKAN — Lütfen müdahale etmeyin efendim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Anayasa Mahkemesinde murakabe, bir de parti emvalinin murakabesi; para ile malî kısımlarla ve hükümlerle alâkalı... Evet.

Sayın Ataklı, Cumhurbaşkanlığı seçimini bir dar boğaz olarak görmüştür.

Bu seçimi yapmak münhasıran T.B.M.M. nin görevi ve yetkisi içindedir bizim görüşümüze göre. Büyük Meclisin Türkiye’nin içinde bulunduğu şartları da göz önünde bulundurarak en isabetli kararı vereceğine eminim. Bunu bir dar boğaz olarak görmüyoruz Hükümet olarak.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, sorulara cevap verme müddetiniz dahil 10 dakikanız kaldı. Ona göre konuşmanızı toparlamanızı rica edeceğim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Toparlamaya çalışacağım.

Anarşinin yok edilmesini bir dar boğaz olarak görüyorlar. Biraz önce arz ettim; bu, devamlı çalışma isteyen bir konudur. Sıkıyönetim süresince de, sıkıyönetimin kalkmasından sonra da normal yönetime girdikten sonra dahi böyle bir mücadele içinde olacağız ve devamlı olarak, tehdit devam ettiği sürece biz de buna devam edeceğiz; millet olarak yaşamak, ayakta durmak, bağımsız kalmak istiyorsak ki bunda da hiç kimsenin şüphesi yoktur.

Hükümet buhranını da bir dar boğaz olarak görüyorlar.

Bu anda bu hususta bir şey söylemek istemiyorum. Sayın Ataklı arkadaşımızın ifade ettiği gibi, sağduyunun duygulara hâkim olacağı ümidini taşıyoruz. Büyük Meclisin kararı bizim için muhterem olur daima.

Muhterem arkadaşlar, Hükümetimizin çalışmalarından başarılı olup olmadığı yolunda tartışmalar, olmaktadır. Olabilir-. Ben bu Hükümetin güç şartlar içinde büyük başarılar sağladığına, tefahür için söylemiyorum, yürekten inanıyorum. Hükümetimiz geceyi gündüze katarak memleketimizde en çetin sorunların da üzerine atılmış ve bunları çözüm yoluna bağlamaya çalışmıştır. Bakan arkadaşlarımın hepsine huzurunuzda teşekkür etmeyi bundan dolayı vazife sayıyorum.

22 yıllık plân stratejisi, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınanı Plânı, reform stratejileri, reform kanunları, malî durumumuza düzen verilmesi, ekonominin canlandırılması, yatırımların hızlandırılması, ithalât ve ihracatın artırılması. Devletin idaresinin nispeten ciddî bir tutum içine sokulması, büyük yatırımların yürütülmesi, sanayileşme hızının artırılması, sanayiye yurt sathına yayılması ve saire gibi bu çalışmalar çeşitlendirilebilir.

Belki yakında bu çalışmalarımızı gösterecek ufak bir broşür de takdim ederiz. O vakit sanıyorum ki değerli arkadaşlarımızdan belki “Aferin” kazanırız.

Sayın Yıldız’ın konuşması üzerinde bir tartışma açmak istemiyorum. Bu, daha çok akademik mahiyette bir tartışma olacaktır. Münakaşa edilir görüşler vardır; doğru sayılabilir görüşler vardır. Benim doğru bulduğum veya bulmadığım, katılmadığım görüşler vardır. Bunların hepsi muhteremdir. Sadece bu saatte bunlar üzerinde geniş bir münakaşa açmak hem mümkün değildir, hem de zamanımız müsait değildir.

Yalnız arkadaşımızın söylediği ve üzerinde durduğu birkaç, noktaya işaret etmekle yetineceğim.

Bir defa, tutucu ve sağcı reçetelerden bahsettiler. Daha doğrusu sağcı ve solcu tutumdan bahsettiler.

Muhterem arkadaşlar, artık bunlar eski deyimlerdir; sağcılık da solculuk da bugün değerini kaybetmiş deyimlerdir; izafi tarifelerdir. Birisine nazaran sağda olursunuz, ötekine nazaran solda olursunuz. Bunun için ne sağlı demekle bir şey ifade edersiniz, ne solcu demekle bir şey ifade edersiniz. Ben ne sağcıyım, ne solcuyum. Hükümetimiz de ne sağcıdır, ne solcudur.

Muhterem arkadaşlar, biz ilme inanan insanlarız. Bugün artık sosyal refahı sağlamak, memleketi geliştirmek, ileriye götürmenin metotlarını ilim; fizik ilmi gibi, kimya ilmi gibi, riya ziye ilmi gibi tespit etmiştir, kanunlarını bulmuştur, yollarını bulmuştur, usullerin bulmuştur, bunları tecrübeyle denemişlerdir. Binaenaleyh, biz ilimciyiz. İlim ne emrederse, bilim ne emrederse onu yapıyoruz. Bilimin emrine göre bir yol tuttuk ki buna Atatürk yolu diyoruz. Atatürk de öyleydi, bundan dolayı kendimize Atatürkçüyüz diyoruz, biz o yoldayız. Siz buna ister sağcı deyin, ister solcu deyin; ben, ne sağcı derim, ne solcu derim, ilerici yoldayız. Atatürkçü yoldayız, Atatürk’ün gösterdiği gibi ilmin yolundayız, ilmin ışığıyla hareket etmekteyiz. Bu çağda solmuş, sağmış, bunlar benim pek kabul edemeyeceğim görüşlerdir. Bunlar tartışılır duru: ve hatta faydasız, manasız bir tartışmadır.

Sayın arkadaşımız. Anayasayı değiştirmek isteyenlerin düşüncelerini dünyanın övdüğü Kemalizm’den sapma ve dünyaca beğenilen yoldan ayrılma, manasına aldı. Anayasamızı hedefinden şaşırtacak herhangi bir değişiklik yoktur. Anayasada yaptığımız değişiklikler veya yapmayı düşündüğümüz değişiklikler, bu memlekette hürriyetleri sağlam, zemine oturtmak amacıyla yapılmaktadır. Hürriyetleri, hürriyet düzenini, demokrasiyi ve Cumhuriyeti korumak için yapılmaktadır. Aksi kanaate katılmıyoruz;

Anayasa geldiği zaman bunu daha uzun olarak münakaşa edebiliriz.

Anayasa düzenimizi geriye götürmekten bahsediyorlar. Asla iştirak etmiyorum, tamamen yanlış bir görüştür. Bilâkis, Anayasamızı modern Anayasalar seviyelerine getirmektedir ve bazı açık kapıları kapatmaktadır. Türkiye’de uzun zaman bulunmuş dünyaca meşhur bir profesörün iki tane makalesi çıktı ve burada yapılan değişiklikleri tamamen haklı olarak görmekte ve göstermektedir. Bu makaleleri arkadaşımız Basın Yayın Umum Müdüründen rica edeceğim, tercüme ettirsin ve Yüksek Meclis üyelerine de arz etmekte fayda görüyorum.

Arkadaşımızın fikir hürriyetleri konusundaki düşüncelerine daha evvel işaret ettim.

Muhterem arkadaşlar: Türkiye 1954 tarihinde kabul edilen bir kanunla, İnsan Hakları ve Ana hürriyetleri Avrupa Sözleşmesini tasdik etmiştir; fakat vatandaşların insan hak ve hürriyetlerinin ihlâl edilebileceğine dair Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Divanına dilekçeyle dahi şikâyetle bulunma hakkını tanıyan 25 inci ve 46 ıncı maddelerine istinaden bir beyanda ve taahhütte bulunmamıştır.

Bunu şundan, dolayı arz ettim. Arkadaşımız bu konuya konuşmasında yer verdi, bu sebeple işaret ediyorum. Bu itibarla, devletimizin üstünde sanki bir milletlerarası kaza hakkını kabul etmişiz gibi bir durum yoktur. Kaldı ki, bizim Anayasamız ve kanunlarımız bu sözleşmeye tamamen uygundur. Demokratik hak ve hürriyetlerin Anayasamızla ve kanunlarımızla sınırlanmasına esas olan kıstaslar, aynen Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin meselâ, 8 inci, 10 uncu ve 15 inci maddelerinde mevcuttur. Bu bakımdan, millî güvenlik ve kamu nizamı ve Devletin bütünlüğü gibi sebeplerle basın hürriyetinin ve diğer hak ve hürriyetlerinin sınırlanması bize mahsus değildir, milletlerarası seviyede kabul edilmiş hükümlerle teyidedilmiştir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 17 inci maddesinde de, bu Sözleşmede yer alan hak ve hürriyetlerin, bunları yok etmek hürriyeti şeklinde anlaşılmaması gerektiği belirtilmiştir. Görüyoruz ki, bütün dünya, demokratik memleketler bizden farklı düşünmüyorlar. Yani Sayın Yıldız gibi değil, Hükümet gibi düşünüyorlar.

BAŞKAN — Müddetiniz doldu efendim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar Sayın Başkan ikaz ettiler, b a sika arkadaşların da konuşmaları vardı, onlar üzerinde de durmak isterdim; ama izin verirsiniz başka vesileler vardır, diğer bakanlık bütçeleri vardır, bakan arkadaşlarım bunlara dair olan Hükümet görüşlerini huzurunuzda arz ederler. İzin verirsiniz konuşmamı burada tamamlayayım. Beni sabırla dinlediğiniz için hepinize şükranlarımı arz ederim, saygılar sunarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Soruların ela müddeti bitti, ama artık arkadaşlarımdan istirham edeyim kısa olsun. Sayın Başbakan soru soracaklar efendim.

Buyurun Sayın Özdilek.

FAHRİ ÖZDİLEK (Tabî Üye) — Benim sorum gayet kısa.

Küçük esnafa ait bazı müessese ve satış yerlerinin taşıdığı yabancı adların değiştirilmesi hakkında bu birkaç gün içinde emniyet memurları kanalıyla tebligat yapılmış. Türkçe adların konulması istenen bu husus üzerinde durulurken, bazı yabancı devlet adamlarının isimlerini taşıyan cadde ve mevki adları da değiştirilecek midir?

Tekniğin icabı Türkçe karşılığı bulunamayan Devlet Malzeme Ofisi, Devlet İstatistik Enstitüsü, Türk Standartlar Enstitüsü, Kral Çiftliği, baraj, hipodrom stadyum, radyoevi, televizyon, telekomünikasyon gibi isimler de değiştirilecek midir?

Adı Flamingo olan pastalı a ne sahibi, “Benim kullandığım bu ad bir kuş ismidir, yabancı değildir.” dediği halde, ısrar edilmiş ve değiştirilmesi istenmiş.

Bir ihtiyaç olarak bunun üzerinde durulması mevzubahs olduğuna göre, Sayın Hükümet Başkanının tasvibinden bu arzu geçmiş midir Bunun açıklanmasını rica ediyorum.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Sayın Özdilek, buna ilk defa muttali oluyorum. Bunu hangi makam yapmıştır ve ne maksatla yapmıştır bilmiyorum. Tetkik ederiz, gereğini yaparız.

FAHRİ ÖZDİLEK (Tabî Üye) — Vilâyet kanalıyla yapıldığı ifade ediliyor.

BAŞKAN — Sayın Özdilek, bunu daha katî olarak intikal ettirirseniz, Sayın Başbakan herhalde üzerinde dururlar.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Not ettik, tetkik ederiz efendim.

AHMET DEMİR YÜCE (Zonguldak) — Matbuata intikal etmişti.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Bilgen.

LÜTFİ BİLGİN (İçel) — Basının hür olduğunu söylediler. Bu normaldir ve Başbakan ta-biatıyla bunu söyleyecekti: Acaba, basın muhabirleri vasıtasıyla içerden veya dışardan aldığı bir haberi Sıkıyönetime sormadan yayınlatabiliyor mu?

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, ben normal rejimden bahsettim. Normal rejimimizde basını kısıtlayıcı bir değişiklik olmamıştır dedim. Ama Sıkıyönetim içinde, Sıkıyönetimin gereği olarak bazı tedbirler vardır ve bu da geçicidir dedim.

BAŞKAN — Tamam efendim soru cevaplandırılmıştır. Buyurun Sayın Başbakan.³¹
(Alkışlar)

³¹ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi. Toplantı Yılı 12, Cilt 8, Birleşim 22, Sayfa 209-224*

8 Şubat 1973 Perşembe

Karayolları Genel Müdürlüğü 1972 Yılı Bütçe Kanununa Bağlı Cetvellerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı Münasebetiyle

BAŞKAN — Sayın Başbakan, buyurunuz efendim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Van) — Muhterem arkadaşlar;

Sayın arkadaşımızın tenkitleri bir bakıma yerindedir. Ancak, işin bir yönünü burada dile getirmiştir. Bir başka cephesi vardır; onunla birlikte mütalâa edilince sanıyorum ki, durum daha çok açıklığa kavuşur. Bu sebeple söz aldım.

1972 Bütçesi bizim Hükümetimizce hazırlanmış değildir. Evvelâ onu tasrih edeyim; ama ben de o Hükümet içerisinde bulunuyordum, üye idim. O bütçe hazırlanırken beraberinde 5 milyarlık gelir tasarıları da getirilmişti; yani o Bütçenin denk olarak kapanabilmesi için, yürüyebilmesi için 5 milyar civarında bir varidata ihtiyaç var idi. Yüce Meclis bu kanun tasarılarının büyük bir kısmını müzakere etmedi, kabul etmedi. Bu sebeple bir açık doğdu. Şimdi Hükümetimiz bu açığı kapatma durumundadır. Bu açıkları hiç olmazsa tasarruflar yolu ile tamamen kapatmasa bile, azaltma durumundadır.

Bir diğer nokta; ek ödenekler, şüphesiz ki sene içerisinde doğan ihtiyacı karşılamak için alınmaktadır; ama buna mukabil, bunu karşılayacak başka tasarruflar da mevcuttur. Bu demek değildir ki, gelen ek ödenek tutarınca açık olacaktır. Gelen ek ödenekler hiç şüphesiz bütçe giderlerini artırmaktadır. Kabul edilmeyen gelirler, vergiler bütçe açığını artırmaktadır, artıracaktır; ama buna karşılık alınan bazı tasarruf tedbirleri ile bilhassa yüce Meclisin kabul ettiği bir hükümle % 10 civarında olan tasarruf tedbirleri ile açığın bir kısmı giderilmeye çalışılmıştır; ama hepsi tatbik edilememiştir, bir kısmı tatbik edilmiştir. Onun dışında, Hükümetin aldığı diğer tasarruf tedbirleri ile bu açığın bir kısmı kapatılacaktır. Bu sene ne miktarda bir açık olacağını şimdiden söylemek mümkün değildir; ama herhalde 3 milyarın üzerinde bir açık tahakkuk edecektir sanıyorum.

Teşekkür ederim.³²

³² *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi. Toplantı Yılı 12, Cilt 9, Birleşim 30, Sayfa 473*

8 Şubat 1973 Perşembe 1973 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı Münasebetiyle

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Ucuzal.

Hükümet adına Sayın Başbakan Ferit Melen, buyurun efendim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Van) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

1973 bütçesi, bildiğiniz gibi olağanüstü şartlardan biran önce kurtulmanın çabası içinde bulunduğumuz bir dönemde hazırlandı ve öyle bir dönemde de müzakere edilmektedir.

Yüce Senato, 1973 bütçesini ve bu vesile ile Hükümetin icraatını ve tutumunu bu müzakerelerde enine, boyuna eleştirme konusu yapmıştır. Büyük bir kısmı ciddi incelemelere dayanan bu eleştiriler için Sayın üyelere yürekten teşekkürü bir borç bilirim.

Bu müzakerelerde ileri sürülen fikirlerin hepsine katılmamıza imkân yoktur. Benimsediğimiz ve benimsemediğimiz görüşler ileri sürülmüştür; hatta bir ölçüde şahsiyet de yapılmıştır. Benim, çok eski ve değerli bir arkadaşım, uzun süre aynı istikamette yol aldığımız bir arkadaşım beni birçok şeylere benzetmek suretiyle şahsiyet yapmaktan da kaçınmamıştır.

Muhterem arkadaşlar, hiç şüphesiz tenkitlerin bu kısmına cevap verecek değilim; şahsiyeti dahi tenkit olarak ifade ediyorum. Bunun dışındaki müzakerelerin ve tenkitlerin, daima, olduğu gibi Yüce Senatoda çok yüksek bir seviyede cereyan etmiş olduğunu bu vesile ile belirtmeyi yine vazife sayıyorum.

Muhterem arkadaşlar, tekrar belirtme durumundayım; Hükümetimiz Türkiye'nin olağanüstü şartları içinde kurulmuştur. Kuruluşu itibariyle ne bir parti hükümetidir, ne de partiler koalisyonudur. Bu sebeple icraat ve kararlarının sorumluluğunu hiçbir teşekküle yükleme gibi bir niyetin içine girmemiştir ve bundan sonra da girmeyecektir. İcraatının hatası da, sevabı da kendisine aittir.

Muhterem arkadaşlarım, yine tekrar edeyim. Hükümetimizin programı ve temel hedefleri bellidir. Bunu çeşitli vesilelerle arz ettim; bundan en ufak bir ölçüde inhiraf olmamıştır ve olmayacaktır. Siyasî partilerle bu temel hedeflerde anlayış birliği içinde olmamızı candan istiyorum.

Bunların birisi; anarşiyi kesin olarak önlemek, Cumhuriyet kanunlarını toplum hayatına hâkim kılmak ve bunun için her türlü idarî ve hukukî tedbirleri tamamlamaktır.

İkincisi, Türk toplumunun bugünkü ve yarınki ihtiyaçlarına uygun olarak Anayasamızın öngördüğü reformları mümkün olduğu süratle gerçekleştirmek.

Üçüncüsü; seçimleri, millî iradenin pürüzsüz tecellisine imkân verecek bir ortam içinde ve mutla im Anayasada tespit edilen zamanda gerçekleştirmektir.

Hükümet, başından beri programına aldığı ve bugüne kadar uygulama alanında yürüttüğü bu programdan herhangi bir surette inhiraf etmemiştir ve etmeyecektir ve çok kıymetli partilerden de bu programda Hükümete yardımcı olmalarını, biran evvel hedefe varma bakımından daima istirham ettik, istedik ve bugün de istiyoruz.

Muhterem arkadaşlar, Hükümet, parlamenter sistem içinde Millet Meclisinden aldığı güvenoyuna dayanarak programını uygulamaya çalışmaktadır. Hükümet, bir taraftan anarşik olayları önleyerek asayiş ve güvenliği tesise çalışırken, diğer taraftan da, programında vadettiği ıslahat tedbirlerini, reformları gerçekleştirmek istemektedir. Hükümetin varmak istediği hedef, Anayasada öngörülen zamanda genel seçimlerin yapılmasını sağlayacak ortama memleketi ulaştırmaktan ibarettir.

Bu arada sık sık tekrar edilen, Hükümete izafe edilen, işte “Güçsüz Hükümet, halka dayanmayan Hükümet, millî iradeye dayanmayan Hükümet” gibi tenkitlerle karşılaşmaktayız.

Muhterem arkadaşlar, bu türlü temelsiz ve yersiz ithamları, maalesef devamlı olarak tekrar edenler var. Burada fazla ıstımedim; ama yine Meclis içinde de, dışında da bunu sık sık siz de, benim gibi duyarsınız.

Konuşmamın başında da arz ettim, Hükümet olağanüstü şartlar içinde kurulmuştur ve alışılmayan bir biçimde kurulmuştur. Ancak, kuruluşu Anayasaya uygundur. Millet Meclisinin güvenoyu ile işine devam etmektedir, programı da Millet Meclisince tasdik edilmiştir ve Türkiye Büyük Millet Meclisinden başka dayanağı da yoktur. Kendisini böyle görmektedir, gücünü kuvvetini Anayasadan ve Meclisten almaktadır. Hükümet başka türlü bir iddia ileri sürmemiştir ve sürmeyecektir. Bu durumda bu Hükümete, “Halka dayanmıyor, millete dayanmıyor” denebilir mi? Denirse, bu iddia, Türk Milletinin yegâne temsilcisi olan Millet Meclisine gölge düşürmüş olmaz mı?

Muhterem arkadaşlar, Hükümetin başarısız olduğu yolunda da iddialar vardır. Biraz evvel bir arkadaşımız da bunu tekrar etti; başka arkadaşlarımız da bu görüştedirler, olabilir.

Hükümet, görevlerini benim görüşüme göre başarı ile yürütmüştür ve bunu fiilen ispat etmiştir ve vazifelerini, başarı ile yürüten insanlardan kurulu bir Hükümettir. Kim ne derse desin, kısa zamanda, hatta gıpta edilecek ölçüde başarılı işler yapmıştın? Çeşitli hesaplarla kolundan, eteğinden çekilmiş olmasına her adımda önüne engeller çıkarılmış bulunmasına, sabahtan akşama çeşitli ve haksız itham ve tenkid yağmuruna tutulmuş bulunmasına rağmen, Hükümet ve bakan arkadaşlarım, büyük bir vatanseverlik duygusu ile bütün bu müşkül şartlar içinde görevlerini en başarılı şekilde yürütmeye muvaffak olmuşlardır. Ben, bu kanaatteyim. Hükümet, şimdiye kadar gelmiş ve geçmiş hükümetlerle boy ölçüyecek derecede de ahenk ve tesanüt içinde çalışmıştır ve çalışmaktadır. Bunu da yine huzurunuzda belirtmeye mecburum.

Muhterem arkadaşlar, arkadaşlarımın ileri sürdüğü konulara ayrı ayrı temas etmeden evvel, 1973 yılı Bütçesini diğer yıllar bütçelerinden ayıran özellikler üzerinde durmayı bu vesile ile faydalı görüyorum.

Bu yıl, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânının ilk uygulama yılıdır... Bu bakımdan, ekonomik ve sosyal hayatın bu plânda öngörülen yönlerle sevk edilmesi için plân amaçlarının, hedeflerinin ve ilkelerinin dikkatle göz önünde tutulması gereken bir yıldır.

Öte yandan, bu yıl da, fiyat artışlarının kontrol altına alınmasını ve ekonomik istikrarın tesis edilmesini zorunlu kılmaktadır. Fiyat artışlarının hızı 1972 yılında ciddi gayretler sonunda bir ölçüde kesilmiş olmakla beraber, artış oranları henüz normal seviyeye düşmemiştir. Bütçe hem plân hedeflerinin gerçekleştirilmesinde, hem de fiyat

istikrarının sağlanmasında etkili olabilecek bir araçtır. 1973 yılı Bütçesinin özellikle bu açıdan değerlendirilmesi gerekmektedir.

Muhterem arkadaşlar, geçtiğimiz yıl önemli fiyat artışlarına rağmen, ekonomimizde kayda değer gelişmelerin sağlandığı bir yıl olmuştur. Hiç şüphesiz seneler birbirine bağlıdır, bugünün ekonomik neticeleri, dünün tedbirlerinin, olumlu ve olumsuz tedbirlerinin tesiri altındadır. Hiç şüphesiz, dünün başarılarının hissesi de vardır; belki başarısızlıklarının da olumsuz hissesi vardır; ama geçen yıl arz ettiğim gibi, muhassalası bu yıl ekonomimizde kayda değer gelişmeler sağlayan bir yıl olmuştur.

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânının son uygulama yılı olan 1972 yılında, gayrisafi millî hâsılamız plânda öngörülenden daha yüksek bir hızla % 7,7 oranında artarak, 1971'de 1972 fiyatları ile 207 milyar liradan 223 milyar liraya yükselmiştir. Bu artışta sanayi sektörünün katkısı plânda öngörülen ölçüde olmuş, hizmetler sektöründe ise, plân hedefleri aşılmıştır. Bir arkadaşımız; sanıyorum ki Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsü, sanayi hedefleri bakımından geride kaldığımızı iddia etmişti; sanayi bakımından ilk defa plân hedeflerine 1972'de varılmıştır. 1972'de dış ticaretimiz yine plânlanan ve beklenenin üstünde gelişmiştir. 1971'de 1 milyar 170 milyon dolar olarak gerçekleşmiş bulunan ithalât hacmimiz, 1972' de 1 milyar 562 milyon dolar grn çok yüksek bir seviyeye ulaşmıştır. Yükselme oranı % 33' tür. İhracat gelirimiz % 30,8 gibi yüksek bir oranda artmıştır. Bunun önemli payı yine sanayi ürünlerindedir ki, nispeti de % 67'dir.

İşçi dövizlerinde bir yıl öncesine göre % 56 oranında artışlar vardır. Döviz rezervlerimiz yaklaşık olarak bir yıllık ithalâta imkân verecek ölçülere ulaşmış bulunuyor. 1972'de 42,3 milyar tutarında sabit sermaye yatırımı yapılmıştır. Bir önceki yıla nazaran artış %18,4 tür. Banka mevduatlarında bir yılda 10 milyar liraya yakın yükseliş vardır. İç ve dış ödemelerimiz muntazam hale gelmiştir, artık maliye kapılarında müteahhitler beklememektedir.

Muhterem arkadaşlar, burada 1973 yılı Bütçesinin hazırlanmasında amaçları, hedefleri, ilkeleri esas alınmış bulunan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânına ve plânın ilk uygulama yılını teşkil eden 1973 yılı programına kısaca değinmekte fayda görüyorum.

Bildiğiniz gibi Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı Türkiye'mizin sorunlarını, özellikle Avrupa. Ekonomik Topluluğu ile olan ilişkilerimizi göz önüne alarak hazırlanmıştır. Sorunlarımızın çözümü ve ayrıca Avrupa Ekonomik Topluluğu ile olan ilişkilerimizden azamî ölçüde yararlanmamız, hızla ve köklü şekilde sanayileşmemiz gerekmektedir. Bu durum, kaynaklarımızın önemli bir kısmını direkt ve dolaylı olarak sanayileşmeye tahsis etmemizi zorunlu kılmaktadır. Bütçede Devletin kaynak kullanmasını tespit ederken, bu önemli konunun taviz verilmeksizin benimsenmesi, Türkiye'nin gerek uzun dönemli menfaatleri, gerekse kalkınmanın hızlandırılması bakımından kaçınılmaz haldedir. Nitekim 1973 programında, direkt olarak sanayie yapılan yatırımların 1972 yılına göre % 24,3 oranında artması ve böylece toplam yatırımlar içinde bu sektöre yapılan yatırımların % 44 oranında yer tutması öngörülmüştür. 1973 yılı programına göre kamu, plânın ilk uygulama yılında toplam olarak 27 milyar yatırım yapacaktır. Devletin, yüklendiği sorumlulukları yerine getirmesi için bu yatırımların yapılması zaruridir. Bu yatırımlar, toplumumuzun gelirini, böylece Devletimizin de kaynaklarını artırarak daha iyi hizmetler götürülmesini sağlayacaktır.

Muhterem arkadaşları işindi izin verirseniz arkadaşlarımızın temas ettiği konulardan önemlilerine cevap arz etmeye çalışayım.

BAŞKAN — Gerekirse yazılı ela cevap verebilirsiniz Sayın Başbakan; yazılı da verilebilir efendim.

AHMET NUSRET TUNA (Kastamonu) — Yarım saatte oylama bitmez.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Hayır, bazı çok önemli birkaç konuya temas etmekle yetineceğim zaten.

Muhterem arkadaşlar, Sayın Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsü, güvenlik mahkemeleri ve sıkıyönetim mahkemelerinin devamı konusunda Hükümetin ısrarlı olduğunu ve bununla Hükümetin şiddet rejiminin, şiddet yönetiminin devamını arzu ettiklerini söylediler.

Hükümetiniz, hiçbir zaman şiddete taraftar olmuş bir Hükümet değildir. Terekkübünü tetkik ederseniz, şiddetten hoşlanan insanlar yok arasında; başta ben olmak üzere.

Güvenlik mahkemeleri konusunu ve sıkıyönetim mahkemelerinin sıkıyönetim kalktıktan sonra da devamını gerektiren sebepleri başka vesilelerle de burada ve Mecliste arz ettim.

Muhterem arkadaşlar, Türkiye üzerindeki tehdit tek; arzediyorum devam etmektedir ve devanı edecektir. Bizi içimizden yıkmak isteyenler, düşmanlarımız, ümitlerini kaybedinceye kadar Türkiye ile uğraşacaklardır. Bu sebeple Türkiye, bu mücadele için organize olmaya, hazırlanmaya, hazırlıklı olmaya mecburdur; Devlet olarak, millet olarak hazırlıklı olmaya mecburdur. Güvenlik mahkemelerini bu sebeple istiyoruz.

Güvenlik mahkemelerinin Türkiye'yi, bölmek isteyenlerin, parçalamak isteyenlerin, Türkiye'de anarşi yaratmak isteyenlerin süratle kanunların pençesine verilmesi yolunda ve kanunlarımızın emrettiği cezaların bunlara tatbikinde tabî ki, uyarıcı bir tesiri, alıkoyucu bir tesiri de olacaktır. Böyle bir faydayı sağlamak için istenmiştir. Güvenlik mahkemeleri hukuk esaslarına göre kurulacaktır, bir hukuk devletine yaraşır şekilde kurulacaktır; temyizi olacaktır, murakabeye tabi olacaktır. Bu şekilde güvenlik mahkemelerini istemek, şiddet istemek midir acaba?

Sıkıyönetim mahkemelerinin, sıkıyönetimin kalkmasından sonra da bu defaya mahsus olmak üzere devamını istemekteki sebep açıktır. Çok dava vardır sıkıyönetim mahkemelerinin elinde; çok sanıklı ve çok tanıklı dâvalardır... Bunların rüyeti, neticelendirilmesi, temyiz safhasından geçirilmesi belki bir, iki yıl isteyecektir. O zamana kadar sıkıyönetimi devam mı ettirelim? Sıkıyönetimi biran evvel kaldırmanın tedbiridir bu. Peki, bu dâvaları, sıkıyönetimi kaldırıp da normal mahkemelerimize mi verelim? Bu safhaya gelmiş olan dâvaların normal mahkemelerde neticelendirilmesini mümkün görür müsünüz; arkadaşlarımız mümkün görür mü?

İşte biz, şiddet yönetimini devam ettirme değil, belki sıkıyönetimi biran evvel kaldırma imkânını hazırlamak için bu tedbirleri istiyoruz, değerli arkadaşlarımız.

Normal rejime geçişi kolaylaştıracak ortamın hazırlanmasında Cumhuriyet Halk Partisinin yardımcı olduğu yolundaki iddiaya yüzde yüz katılamadığımı arz etmeye mecburum. Hepinizin davranışları meydandadır. Hangi hususta bize yardımcı olmuşlardır. Bunu belirtirlerse minnettar olurum.

SALİH TANYERİ (Gaziantep) — Biz de size katılamıyoruz, Sayın Başbakan.

O. ZEKİ GÜMÜŞOĞLU (İstanbul) — Biz de size hiç katılamıyoruz..

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Veyahut bundan sonra yardımcı olmak arzusu varsa, buna, ayrıca müteşekkir olurum.

SAFFET URAL (Bursa) — Bitmiş işin, bitmiş...

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Muhterem arkadaşım tarım ürünlerinin taban fiyatlarına temas ettiler. Bunu çok çeşitli vesilelerle arkadaşlarım burada izah ettiler. Tarım ürünlerinin taban fiyatları konusunda bu yıl, Hükümet, biraz tedbirli olma ihtiyacını duymuştur. Maliye Bakanı arkadaşımız, Ticaret Bakanı arkadaşımız, Sanayi Bakanı arkadaşımız, belki Tarım Bakanı arkadaşımız da izah etmişlerdir.

Türkiye’de 1970 yılında bir devalüasyon yapılmaya mecbur olunmuştur bir operasyon yapılmış; para değeri % 66 düşürülmüştür. Bunun, fiyatlara zaman içerisinde aksetmemesi imkânsızdır. Etmemesine imkân var mı Elbette aksetmiştir, fiyatları artırmıştır. Bunun tesirleri 1970’in son aylarında başlayarak 1971 yılında bütün şiddetiyle görülmüştür.

Yine, kabul buyurduğunuz Personel Kanunu ile bütçeye bir kalemde on milyar yük gelmiştir; bir satınalma gücü gelmiştir. Bu da bütçede açıklar doğurmuştur. Bunun tesiri olmaz mı fiyat artışında?

İşte bu ve buna benzer sebeplerle 1971 yılımla Türkiye’de fiyatlar anormal şekilde, % 24 ölçüsünde artmıştır. Bu artışı durdurmak lâzımdı. Bu artışı bir sene daha devam ettirseydiniz ikinci bir devalüasyonu yapmak zorundaydınız. Hükümetiniz bundan kaçınmıştır, ikinci devalüasyonu yapmamak için fiyatlarda frenleme ihtiyacını duymuştur ve bunu yapmıştır.

Hububat fiyatlarında bir artış yapmamıştır. Belki bir fedakârlık istemiştir, doğrudur. Ücretler mevzuunda sıkı durmuştur, ama bununla mağdur da etmedik. Artırsaydık hububat fiyatlarını, bir arkadaşımız iddia etti, “Başka fiyatlara aksetmez.” dedi, tam tersine, temel maddelerdir; bunlar, bütün fiyatları artırır. Hububat fiyatlarını artıracaksınız, ekmek fiyatı sabit kalacak, mümkün mü? Bütün fiyatlara akseder.

Bu sebeple, bu fiyatlarda bir frenleme yapma zarureti içinimiz sızlaya, sızlaya duymuşuzdur.

“Adalet Partisi bunu yapmamıştır.” denemez. Muhterem arkadaşlar, 1966, 1967, 1968, 1969’da fiyatlar aynıdır, değiştirdiniz mi? 4 sene aynı parayı verdiniz; bütün maliyetler arttığı halde. Ancak, 1970’de bir iki fiyat değişikliği yaptınız, ama 1965’ten 1969’a kadar bütün maliyetler arttığı halde, siz de hububat fiyatlarını artırma cesaretini göstermediniz. Yanlış demiyorum, ama yapmadınız. Başkasından nasıl istiyorsunuz, bilhassa enflasyonun dörtnele gittiği bir anda?

MEHMET VARIŞLI (Konya) — Kalsaydık yapacaktık Sayın Başbakan.

SAMİ TURAN (Kayseri) — Doğru söylüyor, yalan değil ya..

GÜRHAN TİTREK (Çankırı) — Çok farklar var Sayın Başbakan, bunu siz bilirsiniz.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Geçen gün bir partinin Sayın genel başkanı bana bir mektup yazmış; iki şeyden şikâyet ediyor: Bir, “hububat fiyatları artmadı.” diyor, bir de, “Enflasyonu önlemediniz...”

Bu iki zıttı ben nasıl birleştireyim? Bari birisinden bahsetme: “Enflasyon olsun, ona rağmen artır,” de. Onu anlarım; bu bir politika, uma hem enflasyonu önle hem fiyatlara zam yap...

Büyük adamın bir hikâyesi vardır. Biraz çeşni olur, izin verirsiniz anlatayım. Daima tekrar ederdim.

Bir hasis kaynana varmış. Evden gideceği zaman kilerin anahtarlarını geline teslim ederken şu tenbihatı da verirmiş: “Yarımı yaralama, bütünü de paralama; karnını doyur, aç kalma.” (*Gülüşmeler.*) Böyle bir kerametimiz yok; yarımı yaralamadan, bütünü paralamadan karın doyurmaya imkân yok. Biz bunu yapamayız.

Arkadaşımız, “Sektörler arasında olduğu gibi, bölgeler arasındaki dengesizliği giderecek tedbirler alınmamıştır.” dediler. Bunu eğer geçmişe raci olarak ifade ettilerse, ben de zaman zaman burada aynı tenkitleri yaptım. Ama bu sene plânımızda buna geniş ölçüde yer verdik. Bilhassa, bölgelerarası dengesizliği kaldırmaya yarayacak birçok esaslar getirdik plâna ve bunun başında da, sanayiın yurt sathına yayılması politikasının uygulamasına fiilen başladık. Bu sene ilân edeceğimiz programda göreceksiniz; Türkiye’de nispeten geri kalmış bölgelerden il olarak tespit ettiğimiz 33 ilin hemen hepsinde yeni sanayi tesisleri programa alınmıştır.

Değerli arkadaşım, teşvik tedbirleri tasarısını tenkid ettiler.

Meclise gelmiş olan bir tasarı üzerinde bütçe münasebetiyle münakaşa açıp zamanınızı almak istemiyorum. Bu tasarı bugün Mecliste huzurunuzdadır; müzakere edilecektir. O vakit arkadaşlarımız görüşlerini ortaya koyarlar ve eğer hataları varsa gerekli değişiklikleri de yaparlar; buna hiç bir diyeceğim yok.

Yalnız, muhterem arkadaşlar, bu teşvik tedbirine ihtiyaç olduğuna, izin verirsiniz birkaç cümleyle işaret etmeye, kendimi mecbur hissediyorum. Çünkü bu, memleket içerisinde dalga, dalga bir nevi bir politika sloganı haline getirilmiştir. Bize göre, Türkiye’nin bir numaralı problemi istihdam meselesidir. Devlet artan nüfusa ve şehirlere akan nüfusa iş bulmak, ekmek ve kazanç kapısı bulmak zaruretindedir. Türkiye, bunun için sanayileşmeye karar vermiştir. Türkiye’de kalkınmanın dengeli olması, biraz evvel söz konusu olduğu gibi, yine zümreler ve bölgeler arasındaki kalkınmanın ahenkli şekilde yürütülebilme-sine bağlıdır.

Türkiye, gene kısa bir süre sonra Ortak Pazarın tam üyesi olmaya karar vermiştir. Ortak Pazar’a girerken, Türkiye’nin bünyesinin bu Pazar şartlarına uygun hale gelmesi, tam olmasa bile, onunla aynı iklim içerisinde yaşayabilir bir bünyeye ulaşması zarurîdir. Gene, Ortak Pazar rekabet şartları içinde yaşayabilmeleri için sanayi ünitelerimizin büyük olması lâzımdır.

Ayrıca, bir arkadaş tenkit etti, sanıyorum Ataklı arkadaşımız; “Teşvik tedbirleri, büyük müesseseleri hedef alıyor.” dedi. Evet. Çünkü Türkiye’de sanayi müesseselerimizi büyümeye mecburuz. Ekonomik halde çalışabilmeleri, Ortak Pazar şartları içinde yaşayabilmeleri için küçük üniteye sanayi müesseselerinde kalamayız. Bunların hepsini birleştirerek büyümeye, Ortak Pazar ikliminde yaşayabilecek hale getirmeye mecburuz. Bunun için bunları büyümeye teşvik edeceğiz, büyümeyi kolaylaştıracacağız.

Türkiye’de sanayii, yatırım malı sanayiine yöneltmeye mecburuz. Kuvvetli ekonomik bünyeye sahip olabilmemiz için, dış ödeme ihtiyacımızı ihracat gelirimizle karşılamaya mecburuz; yani ihracatı artırmaya mecburuz.

Muhterem arkadaşlar, bunlar dışında Plânımız, demokratik plândır; özel kesim için emredici değildir, sadece yol göstericidir. Yatırımlara, ekonomiye istikamet vermek ve

plân hedeflerine yöneltmek için özendirici veyahut al koyucu tedbirlere ihtiyaç vardır. Yatırımların öncelik alan işlere yönelmesi, gelişmeye muhtaç bölgelere yönelmesi, az kârlı, fakat sosyal kârı önem arz eden işlere yönelmesi için teşvik tedbirlerine ihtiyaç vardır. İşte biz, teşvik tedbirlerini bu sebeple getiriyoruz ve bu sebeple Kalkınma Plânımıza da koyduk. Hata ettiğimizi sanmıyoruz, yerindedir. Başka türlü de kalkınma olamaz. Bilhassa, kalkınmaya başka türlü istikamet vermek mümkün olamaz. Her şeyi devletleştirirsiniz, olur. O, bir başka rejimdir, ama demokratik rejimde behemehâl özendirici, alıkoyucu tedbirlere ihtiyacınız vardır. Bunlar politikalarla olur; bütçe politikası, kredi politikası, yatırım politikası, dış ticaret politikası ve arz ettiğim gibi, teşvik tedbirleriyle olur. En ufak bir hata yoktur, yerindedir. Buna biz devam edeceğiz. Sıfat ve yerimiz ne olursa olsun bu politikayı daima destekleyeceğiz.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, saat 24’e kadar oylamak mecburiyetindeyiz. Eğer, tensip buyurursanız; konuşmanızı bir, iki dakika içinde lütfederseniz oylamaya yetişebileceğiz ancak.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — İzin verirsiniz bir kaç önemli noktaya bir kaç kelimeyle işaret edip arkadaşlarımızı da tatmin etmek istiyorum.

Muhterem arkadaşlar, İktisadî Devlet Teşekküllerinin reorganizasyonundan bahsedildi. Buna ait stratejiyi kabul ettik, kanununu da pek yakında getireceğiz.

Bir arkadaşımız, reformların gerçekleşmediğinden bahsetti. Başbakanlık bütçesinde konuşurken bunun sebeplerini arz ettim. Hükümet, reform tasarılarını getirmiştir. Hükümet, bunları kanunlaşmadan uygulamak yetkisi içinde olsaydı, reformlar, şimdi fiilen uygulanmaya başlamış olurdu. Ama Büyük Meclisin kabulüne bağlıdır. Yardım ederseniz bunlar gerçekleşir, ama daha bunları görmeden, “Bunlar reform değildir, bunlar yozlaşmıştır.” dersiniz ve Meclise de en ufak bir yardımı yapmazsanız elbette ki, gecikir. Bunda Hükümet kadar sizin de günahınız olur.

“Partilerle diyalog kursaydı, olurdu” dediler. Sayın Bekata da söylemişti bunu. Ben, gene tekrar edeyim, partilerle diyalog kursaydık, bu reformlar Hükümet kapısından dışarı çıkmazdı. Çünkü siz bunlara “reform” demiyorsunuz; arkadaşlarımız da, bunları ileri bulmaktadır. Bizi nasıl bir araya getirebilirdik? Burada dahi çimiyorsunuz; mümkün değildi.

Anayasada oldu... Anayasada da tamamen olmadı, muhterem arkadaşlar. Anayasada bu diyalogla her şeyi halletmek mümkün olsaydı, bu ikinci Anayasa tadili teşebbüsüne ihtiyaç kalmayacaktı. Üniversiteler hakkındaki teklifi siz kabul etmediğiniz için birinci tadile girmedi. Güvenlik mahkemelerini siz kabul etmediğiniz için birinci değişikliğe girmedi, olmadı. Bu diyalog tamam olamıyor. Görüyorsunuz, bugün dahi olamıyor. Bu sebeple, maalesef burada bu usulden netice almayı ben mümkün görmedim.

Muhterem arkadaşım, “Başbakan bazı konuların kürsüye getirilmemesini istiyor.” dediniz. Ben böyle bir şey söylemedim. Yalnız, gerçeğe uyma-yan, gerçek olmayan şeylerin kürsüde söylenmesinin memleket aleyhine olacağını, bunun dışarıda memleket aleyhinde istismar edilebileceğini, bilhassa delil olarak aleyhimizde kullanılmakta olduğuna işaret ettim. Eğer gerçeğe uyuyorsa elbette ki getirin, tedbir almak vazifemizdir, ama filân böyle söylemiş; bunu tevsik etmeden, değerlendirmeden dedikodular gelirse, elbette ki ben buna haklı olarak getirilmesin derim.

Sayın Ataklı, Türkiye’de projelerin gecikmesinden bahsetti. Muhterem arkadaşlar, büyük projelerde gecikmeler var. Yalnız, dayandığı, plânlamanın raporu dediği rapor ortada yok. Plânlamada belki bir iki müteahhas kendi kendine bir çalışına yapmış, ama rapor haline gelmiş değil. Daha müsvedde halindeki notları alıp, rapordur diye buna dayanmak doğru olmaz. Plânlamanın raporu haline gelmiş demek; Plânlamada dairesinin, başkanının vesairesinin kabul etmiş olması demektir. Daha onlar dahi görmemiş, bir vesika haline gelmemiş bir müsveddeye rapor diye dayanmak doğru olmaz. Çünkü yanlışlar çoktur.

Kaldı ki, bunların sebepleri üzerinde durmak lâzım. Büyük projelerde gecikme olmaz mı? Olur. Bir potansiyel meselesidir, tahmin meselesidir. Evvelâ, projeleri yaparken 1972’de biteceğine dair yaptığınız tahmin bakalım doğru mudur? Şimdi, anlaşılıyor ki, büyük projeleri yaparken tahminler yanlış yapılmıştır, hesabı yanlış yapılmıştır, unutulmuş şeyler vardır.

Bu sabah bir dairenin başkanı bana, “Büyük bir tesisimiz bir kaç ay gecikecek.” eledi. Ne yüzünden gecikecek biliyor musunuz? Bir şeyin kapağı yolda gelirken düşmüş ve parçalanmış, o kapağın yeniden yapılması (tabii yabancı yerde yapılıyor) en azından 5 ay sürecek; o yüzden 5 ay gecikiyor. Böyle tesadüfler de oluyor. Büyük tesisi yaparken akla gelmeyen çeşitli ihtimaller doğar. Dediğim gibi, başında tahmini yanlış yaparsınız; böyleleri de var. İmkânlarınız olmaz, işte bütçede böyle kısıntı yaparsınız. Bu şekilde % 10 kısıntıya uğrar ve eğer bu kısıntı tahakkuk ederse, hesap ettik belki bazı işler bu yüzden 1 sene gecikecek. Bu, hesap dışı bir şeydir.

REFET RENDECİ (Samsun) — Sayın Başkan, 12 ye kadar oylayamazsanız 10 günlük çalışmamız boşa gider.

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — Siz 5 saat konuşuyorsunuz.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Vaktinde konuşuyor ama...

AHMET NUSRET TUNA (Kastamonu) — Oylamayı 24’den evvel yapalım ki, Anayasanın emrine uyalım...

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — Her sene sabaha kalıyor.

NAHİT ALTAN (Çanakkale) — Ne bağırıyorsun...

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, bitiriyorum, bitiriyorum. İmkân vereceğim, müsaade buyurunuz.

Doğrudur arkadaşlarımın müdahalesi. Anayasaya uygun hareket etmek için, oylama muamelesine zamanında başlamaya imkân vermek üzere konuşmamı burada keseceğim. Başka vesileler bulurum; arkadaşlarımın diğer mülâhazalarına arzı cevap etmek için.

Yalnız, şunu arz edeyim, arkadaşlarımın ileri sürdükleri tenkitlerin hepsine cevabım vardır ve sanıyorum ki, imkân bulduğumuz takdirde bütün arkadaşlarımı da ikna etmek imkânına malikim.

Lütfedip beni dinlediğiniz için hepinize şükranlarımı arz ederim.³³ (*Alkışlar*)

³³ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi. Toplantı Yılı 12, Cilt 9, Birleşim 30, Sayfa 522-528*

24 Mart 1973 Cumartesi

Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında 26.4.1961 Tarih ve 298 Sayılı Kanunun Bazı Hükümlerinin Değiştirilmesi ve Bu Kanuna Bir Geçici Madde Eklenmesi Hakkında Kanun Teklifinin Millet Meclisince Kabul Olunan Metni Münasebetiyle

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Van) — Sayın Başkan, muhterem arkadaşlar;

Biraz önce burada konuşan Sayın Sırrı Atalay, içinde bulunduğumuz bunalımdan kurtulmak için ki, bunalımlardan birisini de anlaşılan mevcut Hükümet teşkil etmektedir ona göre erken seçim tavsiyesinde bulunmuştur.

Erken seçim Parlâmentonun yetkisi içindedir. İsteddiği anda karar verebilir ve seçime gidilebilir. Bu hususta Hükümetin bir diyeceği yoktur; ama bu mevzuda bu kadar rahat konuşan Sayın Sırrı Atalay, bilmiyorum karar anı geldiği zaman aynı şekilde karar vermeye koşacak mıdır, koşmayacak mıdır? Başka bahaneler arayacak inidir, aramayacak mıdır? Onda doğrusu şüphem vardır.

Değerli arkadaşlarım, C.H.P.li arkadaşlarımız bir tempo halinde sık sık Hükümet meselesini ele almaktadırlar. Hükümetin bir küçük partiye dayandığını, daha doğrusu bir küçük partinin iktidarı olduğunu yersiz ve haksız olarak mütemadiyen tekrar etmektedirler. Bu belki kendilerini, her bakımdan karşısında oldukları A.P.'ye yaklaştırma hususunda bir işe yarayabilir bir politikadır, bir görüştür; ama gerçeğe uyan tarafı da yoktur.

Muhterem arkadaşlar, Hükümetin, daha doğrusu 12 Mart sonrası hükümetlerinin hangi şartlar içinde kurulduğunu biliyorsunuz ve bir 12 Mart vakasının da mevcut olduğunu biliyorsunuz. Normal şartlar içinde olsaydık, doğrudur, böyle bir Hükümet elbette bulunmazdı; elbette bu Mecliste çoğunluğu temsil eden partilerin hükümetleri bugün iş başında bulunurdu; ama bir 12 Mart müdahalesi olmuştur, bir 12 Mart müdahalesiyle bir Hükümet istifaya zorlanmıştır ve yine 12 Mart Muhtırasının gereği olarak partiler dışında, partiler üstünde hükümetler kurulmuştur. Bunun 1 inci ve 2'ncisini sizin partinizden istifa ederek ayrılmış olan Sayın Erim kurmuştur. Sizin partinizden ayrılmış okluğu halde uzun zaman ona da C.H.P. Hükümeti damgası vurmuşlardı. O nasıl haksız idiyse, bugün benim kurduğum Hükümete, bilmem Güven Partisi, Millî Güven Partisi veyahut Cumhuriyetçi Güven Partisi Hükümeti damgası vurmak da o derece yanlıştır.

Bir defa Hükümet bir partiye bağlı değildir; hiç bir partinin programına bağlı değildir. Bunu mütemadiyen tekrar ediyoruz. 12 Mart şartları içinde kurulmuştur, 12 Mart Muhtırasının ışığı altında kurulmuştur, 12 Mart Muhtırasını hedeflerine ulaştırmak üzere kurulmuştur, daha doğrusu belli maksadı ön plânda alan bir Hükümettir. Böyle bir Hükümeti bir partiye mal etmeye imkân yok. Kaldı ki, terekküp tarzı itibarıyla de, ben bir küçük partinin mensubuyum, doğrudur. Partimden istifa etmedim, bu da doğrudur ve Hükümetimi kuracağım zaman liderlerle; Adalet Partisi lideriyle, Cumhuriyet Halk Partisi lideriyle konuştuğum zaman bunu açıkça beyan ettim: “Benim bir partiye bağlı olmamı mahzur olarak görüyor musunuz dedim. “Hayır, bilakis demokratiktir” dediler. Elbette olabilir, Koalisyonlarda da olur. Bir küçük partiden Başbakanın liderliğinde büyük partilerin iştirakiyle koalisyon da olur. Demokratik olmayan bir tarafı yok. Böyle

bir hükümet küçük partinin iktidarı demek değildir. Benim Hükümetimde 8 Adalet Partili arkadaşım vardır, 5 de C.H.P.'den katılmıştı. Sonra C.H.P. çekildi; ama onlar kaldılar. Meclis ve Senato içinden bağımsız arkadaşlarım var, Meclis dışından arkadaşlarım var. Güven Partisinden sadece bir arkadaş var benden başka.

Şimdi, böyle bir Hükümet falan partinin iktidarı demek, Sırrı Atalay gibi tecrübeli bir politikacıya ve bir hukukçuya yakışır bir şey değildir, yaraşır bir şey değildir. Bunun takdirini kendisine bırakırım ve tabii böyle bir sözün de kimsenin üzerinde tesir yapmasına da ihtimal vermiyorum.

Muhterem arkadaşlar, “Hükümet ne duruyor, çekilsin”. Mütemediyen bunu duyuyorum ben. Belki bazılarını, sevindireceğim, başta Sırrı Atalay olmak üzere. İsterim de sevindirmek, ona yer açmak kabinede...

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — Bakan olacak.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Evet, Ona yer açmayı isterim, arkadaşşımdır.

SIRRI ATALAY (Kars) — Ben öyle bir şey söylemedim.

EKREM ÖZDEN (İstanbul) — Niyetin o.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Ama belli bir vazife ile gelmiş, bir vazife almış.

BAŞKAN — Genel Kurula hitabediniz.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Bir vazife almış. Millet Meclisinden güvenoyu almış bir hükümetiz. Bu Hükümet, baş görevini de programında tespit etmiştir, biliyorsunuz. Bu rejimi, 12 Mart Muhtırasını hedefine ulaştırdıktan sonra normal düzenine götürmektir. Hükümet bütün gücüyle bu hedefe yönelmiştir, bunun çalışması içindedir, çok da mesafe almıştır ve sonuna getirmek üzeredir. Katiyetle söyleyebilirim, önümüzdeki Kikini ayında, yani Anayasanın tespit ettiği anda 12 Mart şartlarını tamamen tahakkuk ettirmek ve hedefine ulaştırmak imkânına sahip olacaktır bu çalışma temposuyla. Böyle bir vazife içerisinde bulunan bir Hükümet kendiliğinden çekilmez; kaldı ki. Meclisin güveni devam ettiği sürece...

Ben def a eti e Mecliste bu şekilde tarizlere muhatap olduğu zaman sunu beyan ettim: “Ben başka bir yere dayanmıyorum. Kim ne derse desin, Türkiye Büyük Millet Meclisine dayanıyorum” Hatta Mecliste bazı arkadaşlarımız, “Siz bizim hükümetimiz değilsiniz” dedikleri halde bunu beyan etmişimdir, “Başka hiçbir yere dayanmıyorum. Türkiye Büyük Millet Meclisinden güç alıyorum, kuvvet alıyorum. O bana güvenoyu vermiştir, bu güvenini devam ettirdiği sürece vazifemi yapacağım; ama güveninizi geri almak hakkınızdır, istediğiniz anda bunu geri alabilirsiniz ve bunu yaptığınız takdirde de ancak ve ancak müteşekkiri olurum” Bunu defaatle söylerim, burada da tekrar ediyorum.

“Efendim, büyük partiler dururken ne hakkınız var oturmaya” dendi. Ee.. Hangi şartlar getirdi onu hatırlayın. Ben kendim gelmedim. Bir hak sahibi iddiası ile de gelmedim, Bazı şartlar buraya getirdi, o şartların kalktığına Meclis kaani ise, vazifeniz bitti, der mesele biter; bu anda dahi diyebilir, ama Meclis bunu söylemediğine göre, onun da, henüz günümüzün gelmediğine sanıyorum ki kanaat getirmiş olması lâzım.

Zaman zaman, bilhassa böyle çeşitli engellerle karşılaşan ve vazifesini ifada hakikaten büyük güçlükler gören, eteğinden, paçasından çekilen bir Hükümetin içinde bulunduğu

zorluğu takdir edersiniz. Bütün bu zorluklara rağmen çalışan bir Hükümet var karşınızda. Zaman zaman birçok arkadaşlarım Hükümetten istifa arzusunu göstermişlerdir. Orada devamlı olarak Oturmak isteyen kimse yoktur ve bunu da düşünmemiş değiliz biz. Bu anda dahi, bugünlerde dahi Hükümet vazifeden ayrılmayı ciddî olarak düşünmüştür; ama buhran zamanında bırakıp gitmenin sorumluluğunu ben hiçbir zaman almadım ve almayacağım. Mecliste de başka bir vesile ile beyan ettim. Çünkü ondan doğacak bütün hadiselerin, hadise olmasa dahi, eksik kalan işlerin sorumluluğunun hepsi “Bıraktı gitti o yüzden olmadı. Reform kanunu çıkmadı, efendim bırakıp gitmeseydi çıkacaktı. Falan iş olmadı, bırakıp gitmeseydi çıkacaktı” denecektir. Bu sorumluluğu ben alamam; ama Meclis alır kabul eder, bir şey diyeceğim yok.

Yalnız, bugünlerde bir başka olay var, yeni Devlet Başkanı seçilecektir. Devlet Başkanı icranın başıdır ve maalesef normal bir seçim, içinde de değiliz. Görüyorsunuz bir buhran geçirmekteyiz. Bu buhranı Hükümet ağırlaştırmayacaktır, bilâkis hafifletmeye çalışıyoruz; ama Devlet Başkanı seçildikten sonra elbette Hükümet, parlamenter teamülün gereklerini yerine getirecektir.

Teşekkür ederim.³⁴

³⁴ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi. Toplantı Yılı 12, Cilt 10 Birleşim 47, Sayfa 364-366*

2 Ekim 1972 Pazartesi**İçel Milletvekili Çetin Yılmaz'ın, Son Aylardaki Öğretmen Huzursuzluğu Konusunda Gündem Dışı Demecine Cevabı**

BAŞKAN — Buyurun, Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Cumhuriyet Senatosu Van Üyesi) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; biraz önce konuşan değerli milletvekili Çetin Yılmaz arkadaşımız, öğretmenlere yapılan, kendi ifadesiyle haksızlıklar veya zulümlerden bahis ettiler. Bir mevzu ortaya getirdiler ve bazı örnekler de verdiler.

Şimdi, bunların bir kısmı şüphesiz bizim görev zamanımıza taallük etmiyor, onlar hakkında bir şey söylemeye imkân bulmuyorum, elimde bu anda malzeme de yok. 1 500 öğretmen nezaret altına alınmış bir kısmı muhakeme edilmiş bir kısmı bırakılmış.

Yalnız şunu arz etmek istiyorum, bu vesile ile memlekette bir anarşi olmuştur. Anarşi ile mücadele olmaktadır. Yüksek kararınızla 11 ilde Sıkıyönetim ilân edilmiştir. Bu Sıkıyönetim, anarşiyi yapanları, eylem yapanları, onu tahrik edenleri, teşvik edenleri takip etmektedir. Bunları muhakeme etmektedir. Suçlu gördüklerini mahkûm etmektedir, görmediklerini serbest bırakmaktadır. Bu takip yalnız öğretmenler hakkında değildir, memlekette. Yalnız öğretmenler hakkında olsa, sadece bu meslek erbabı hedef alınmıştır ve bunlar hakkında haksız muamele yapılmıştır veya yapılmaktadır şeklinde bir iddia ortaya atılabilir.

Maalesef, bu memleketi anarşiye boğmak isteyenler daima başka memleketlerde de öyledir, geliştirilmiş metottur. Bir memleket içinden nasıl yıkılır, nasıl fethedilir öğretmene musallat olur, üniversiteye sızmaya çalışır, gençlik arasına sızmaya çalışır, orduya sızmaya çakşır ve bizim memleketimizde bunların hepsi olmuştur. Sıkıyönetimin yaptığı takip sadece öğretmenler hakkında mı olmuştur?

ÇETİN YILMAZ (İçel) — Polis, polis.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — İzin verin.

Sıkıyönetim, yani askerî idarededir Sıkıyönetim. Bizzat orduda kendi evlâtlarına kıymışlardır. Kaç subayın bugün işinden atıldığını biliyor musunuz? Kaç subayın bugün nezaret altında olduğunu biliyor musunuz, kaç subayın bugün muhakeme edildiğini ve mahkûm edildiğini biliyor musunuz? Onlar da öğretmen gibi bu vatanın evlâdıdır.

Şu halde bunu takip, sadece öğretmeni değil, bu memlekette maalesef kaderin cilvesiyle, yapanlar utansın, maalesef onların bir kısmı hâlâ yudum yudum viskilerini çekmektedirler, purolarını çekmektedirler, teşvik etmişlerdir, alet olmuşlardır. Bu gençlerimizi bu badireye sokmuşlardır, alet etmişlerdir. Bugün bunlar hakkında tatbikat yapılıyor. Sadece öğretmeni hedef alan bir şey yoktur, bunu böylece tavzih etmek isterim, tasrih etmek isterim.

Öğretmenler, bilâkis bizim çocuklarımızı emanet ettiğimiz, yarın bu memleketin, her alanında çalışan insanlarını yetiştirmeye memur ettiğimiz büyük zümredir, hürmete laiktir. Temennimiz daima odur, bu öğretmenlerden partiler el çekmelidirler. (A.P. ve M.G.P. sıralarından "Bravo" sesleri) Partiler el çeksin, rahat bıraksın, bu öğretmenler vazifelerini hepimizden daha iyi idrak ederler ve yaparlar.

Teşekkür ederim.³⁵ (A.P. ve M.G.P. sıralarından "Bravo" sesleri ve alkışlar)

³⁵ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi. Dönem 3, Cilt 27, Birleşim 140, Sayfa 137-138*

13 Ekim 1972 Cuma

Afyon Karahisar Milletvekili Süleyman Mutlu'nun, Yazılı Soruların Cevaplandırılmaması Konusunda Gündem Dışı Demecine Cevabı

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Cumhuriyet Senatosu Van Üyesi) — Söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun Sayın Başbakan Ferit Melen.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Cumhuriyet Senatosu Van Üyesi) — Sayın arkadaşımızın 1970 de, 1971'de bütçe müzakereleri sırasında çeşitli bakanlıklara tevcih ettiği suallerin cevaplarını elbette benden beklemez. Bu balamdan o husustaki tenkidini pek yerinde bulmadım. O bakan arkadaşlar, Hükümet değişmiştir, gitmiştir, şimdi bulundukları yerden kalkıp eski borcun hesabını vermeye de mecbur değiller.

Yalnız arkadaşım bana taallûk eden bir şeyden bahsetti; Van bürosu kurma.

Ben Van bürosu kurmadım; hilafı hakikattir, onu söyleyeyim. Yalnız, şunu yaptım; elbette herkesin seçim çevresinden hemşehrileri gelmektedir; Başbakan sıfatıyla onlarla meşgul olmak imkânını bulamıyorum. Bana her gün 10 kişi, 15 kişi gelirse, seçmenim, hemşehrim, ben zamanımı onlara ayırırsam Başbakanlık yapamam. Bu sebeple özel kalemden bir memuru oradan gelenlerin işleriyle meşgul olmaya memur ettim. Eğer bu Van bürosu ise, bu Van bürosu olarak telakki edilmekte ise arz edeyim bir büro değil, sadece bir memur arkadaşımı vazifelendirdim. Benimle temas yapma imkânları yok, kabul etmeme imkân yok; kabul edersem iş yapamam; “onlar geldikleri zaman bunlarla sen meşgul ol, müracaatlarını al, bana sonra getir” dedim.

Yaktığım iş bundan ibarettir, arkadaşımın da bunu, politika ile uğraşmış olan uğraşmakta olan arkadaşımın da bunu çok görmemesi lâzım ve bunu Van bürosu olarak, büyüterek kamuoyuna yanlış bilgi vermemesi lâzım; vermesini yerinde görmedim.³⁶

³⁶ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi. Dönem 3, Cilt 27, Birleşim 145, Sayfa 331-332*

18 Ekim 1972 Çarşamba

1977 Kalkınma Plânının 16.10.1962 Tarihli ve 77 Sayılı Kanunun

1. Maddesine Göre Sunulduğuna Dair Başbakanlık Tezkeresi ve Kalkınma Planı ile Cumhuriyet Senatosunca Kabul Edilen Değiştirgelere Dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı Tezkeresi ve Plân Karma Komisyonu Raporu Münasebetiyle

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Cumhuriyet Senatosu Van Üyesi) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin muhterem üyeleri;

Yüksek kabulünüze mazhar olmuş bulunan Hükümet programımızda da belirtildiği gibi, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, Hükümetimizin en ciddî ve yoğun çalışmalarından biri olarak ele alınmış, Yüksek Planlama Kurulu ve Bakanlar Kurulunda dikkatle incelenen Taslak, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuştur.

Plan Karma Komisyonunun değerli görüşleriyle birlikte Yüce Senatoya sunulan plan taslağı, Senato Genel Kurulunda bir hafta süre ile incelenerek kabul edilmiş ve bugün de huzurunuzda getirilmiştir.

Anayasamız, 41 inci maddesiyle, “iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek, bu maksatla millî tasarrufları artırmak ve yatırımları, toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma planlarını yapmak Devletin ödevidir”, hükmünü getirmiştir. Böylece kalkınma ve özellikle plana bağlı bir kalkınma, Devletin ödevi olarak Anayasamızda ifadesini ve yerini bulmuştur.

Esasen, milletlerin geleceği ve kaderi üzerinde birinci derecede söz sahibi olan Hükümetler, ileriye görmek ve toplumu belli hedeflere doğru götürmek durumundadırlar. Bu görevlerini başarmada Hükümetlerin başlıca vasıtası Kalkınma Planlarıdır. Kalkınma planları, milletleri temel amaçların ulaştırabilmek için belirli hedefler tespit eden ve bu hedefleri gerçekleştirmek için lüzumlu olan araçları, zaman içinde ve dengeli bir şekilde düzenleyen belgeler güçlerini büyük meclislerden alırlar.

Muhterem arkadaşlarım;

Geçirdiğimiz iki plan tecrübesi, memleketimizde plan disiplininin yerleşmesi ve planın öneminin anlaşılması bakımlarından büyük değer taşımaktadır. Gerçekten Türk halkı, bugün artık planı sadece bir Anayasa gereği olarak düşünmemekte, sorunlarını çözmeye yarar sağlayan bir belge olarak benimsemekte ve kendine mal etmektedir. Planlarımızın, samimiyetle kabul gören ve güvenilen bir siyaset aleti haline gelmesinde ve onların başarı şansının artmasında en önemli şart Türkiye Büyük Millet Meclisinin tasvibidir.

Muhterem arkadaşlar;

Geride bıraktığımız yılların, plan hazırlama ve planı uygulama konularında bize kazandırdığı değerli tecrübelerin ışığında hazırlanan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planımız bazı yeni yaklaşımları beraberinde getirmiştir. Bunları, izin vererseniz kısaca şöyle özetlemek mümkündür:

Üçüncü planımız yeni bir perspektif anlayışına ve uzun dönemli bir stratejiye dayandırılmıştır:

Yeni stratejimiz 1973-1995 dönemini kapsamakta ve perspektif hedefler 1995 yılı için tespit edilmiş bulunmaktadır. Kalkınma meselelerimize böyle uzun bir dönem içinde bakmanın ve 1995 yılını seçmenin bazı nedenleri vardır.

Her şeyden önce, Birinci ve ikinci plan dönemlerinde sağlanan basanlara rağmen, ülkemiz bugün de önemli bazı sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Gerçekten Türk toplumu, geçmiş on yıllık dönemde, gayrisafi millî hâsıladaki artış, sanayiın millî gelir içindeki payını yükseltmek, ihracatı artırmak, yatırımları süratlendirmek, eğitim, sağlık ve yerleşme gibi sosyal hizmetleri yurt düzeyine yaymak konularında önemli adımlar atmıştır. Ancak, Üçüncü Plan dönemine girerken memleketimiz yine de hızlı nüfus artışının yarattığı ciddi bir istihdam sorunu, süratle gelişen şehirleşmenin yol açtığı çeşitli meseleler, hedef aldığımız kalkınma temposuna ve şeklime ayak uydurması güç olan bir eğitim düzeni, iç tasarruf açığı ve istenen şekle ulaşamamış bir dış ticaret yapısına sahip olmak gibi sorunlarla karşı karşıyadır.

Takdir buyurulacağı üzere, böyle sorunların çözümünü 5 veya 10 yıllık sürelerle sığdırmak mümkün değildir. Bu sorunlar, daha uzun bir zaman içinde, bazı önceliklere uyarak ve birbirleriyle dengeli bir şekilde çözümlenmek durumundadırlar. Kalkınma hedeflerimizi uzun bir dönem için tespit etmek ve gelişmemizin doğrultularını uzun süre için belirlemek, bu nedenle zorunlu görülmüştür.

Yeni perspektif ve stratejide 1995 yılını hedef almanın ikinci sebebi, sözü edilen yılda Avrupa Ekonomik Topluluğu ile gümrük birliğini gerçekleştirmek gereğinden ileri gelmektedir. Avrupa Ekonomik Topluluğu ile imzalamış bulunduğumuz katma protokol, bu toplulukla gümrük birliğini gerçekleştirmemiz için bize 22 yıllık bir süre tanımıştır. Bu süre, bizi 1995 yılına getirmektedir. 1930'lardan beri kalkınma yolunda sarf ettiğimiz çabaların ve son on yıllık plan uygulamasının bizi bugün hangi seviyeye getirdiği, Üçüncü Planımızın başlangıç bölümünde ayrıntılarıyla belirtilmiştir. Ortak Pazara katılma yolunda yapmış bulunduğumuz tercih, 1995 yılına geldiğinde memleketimizin, bu birliğin güçlü, güvenilir ve ortaklıktan yarar sağlayabilen bir üyesi olmasını gerektirmektedir. İşte bu gerek bizi 1995 yılına bakmaya zorlamış ve bu yılda, Avrupa'nın ileri derecede sanayileşmiş ülkeleri ile gümrük birliği yapabilmek için memleketimizin hangi seviyeye ve hangi ekonomik yapıya gelmesinin lüzumlu olduğunu düşündürmüştür. Yeni perspektifte 1995 yılı için verilen hedefler bu lüzumun ifade ettiği değerler olmaktadır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, yeni bir perspektif ve uzun dönemli stratejinin ilk dilimi olmak gibi bir özelliğe de sahiptir. Bu nedenle, bu planı, yukarda belirttiğim faktörlerin ışığında değerlendirmek ve önümüzdeki uzun kalkınma yolunun ilk safhası olarak başarıya ulaştırmak gerekir.

Sayın Milletvekilleri;

Planda yer alan yeniliklerin bir diğeri, "Kalkınma kavramı" konusunda olmuştur.

Geçmiş dönemde kalkınmanın göstergesi olarak, gayrisafi millî hâsıla artış oranı kullanılmıştır. Gerçekten gayrisafi millî hâsıladaki artış, Türk kamuoyunda, kalkınma çabalarının başarısını ortaya koyan tek unsur olarak kabul görmüştür. Lâkin gerek birinci planda, gerekse ikinci planda, öngörülmüş olan yüzde 7'lik kalkınma hızına ulaşıldığı halde, Türkiye'mizin henüz; yeterli bir gelişmişlik seviyesine varamamış

bulunması, “kalkınma” yı tarif ederken veya ölçerken başka bazı faktörlerin de kullanılmasa lüzumunu ortaya koymuştur.

Memleketimizin bugün varmış olduğu seviye ve içinde bulunduğu şartlar, yapmamızı gerektirmiştir. Gerçekten, bundan sonra artık bütün çabalarımızı, sanayileşme yönünde, yani sanayileşerek kalkınma yolunda yoğunlaştırmak mecburiyetindeyiz. Bu nedenle kalkınma gayretlerimizin başarısını ölçmek için de bundan sonra kullanacağımız en manalı göstergeler, sanayi gelirini yurt içi hâsıladaki payı, sınaî üretimin yıllık ortalama artış hızı ve sanayie ayrılan yatırımların, toplam yatırımlar içindeki payı olacaktır. Böylece, yeni geliştirilen bu kalkınma tanımım, Üçüncü Planımızın bir özelliği olarak belirlemektedir.

Değerli Milletvekilleri;

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planımız, perspektifte ve uzun dönemli stratejide ifadesini bulan “uzun vadeli amaçların” ışığında hazırlanmış ve sanayileşmeyi ön plana almıştır.

Üçüncü Plan çalışmaları başlarken, geçmiş on yılın değerlendirmesi yapılmış ve geride bıraktığımız yıllarda sağlanan büyük gelişmelere rağmen, memleketimizin bugün hâlâ karşı karşıya bulunduğu sorunlar bütün yönleriyle teşhis edilmiştir. Bu sorunların giderilmesi için, (I) Yaşama seviyesinin yükseltilmesi, (II) Sanayileşme, (III) Dış kaynaklara bağıllığın azaltılması, (IV) Yeterli istidahdam imkânı yaratma, (V) Gelir dağılımının iyileştirilmesi uzun dönemli amaçlarımız olarak tespit edilmiştir, üçüncü Planımız, kalkınma gayretlerimizin, bu amaçlara yöneltilmesinin ilk safhası olarak kabul edilmiş ve plan hedefleri bu esasın ışığında tespit olunmuştur. Plan döneminde kalkınma hızı yüzde 8 olacak; fert başına gayrisafi millî hâsıla, 1972 de 5.095 liradan, 1977 de 6.640 liraya; gayrisafi millî hâsıla ise, aynı dönemde 191 milyar liradan 280 milyar liraya yükselecektir. Refah seviyesinde sağlanacak bu gelişmenin yanında, sanayileşerek kalkınma temel amacının bir işareti olarak, üçüncü Plan döneminde sanayi sektörünün, gayrisafi yurt içi hâsıladaki payı yüzde 23 ten, yüzde 27 ye çıkacaktır. 1972-1977 döneminde üretici fiyatları ile sanayi sektörünün, gelişme hızı yüzde 11,9 olacaktır. Bu hız içinde, ara malları sanayii yılda ortalama % 14,3, yatırım ve dayanıklı tüketim malları sanayii ise % 16,8 artış gösterecek şekilde planlanmıştır, üçüncü Plan döneminde bu hedeflere ulaşmak için toplam olarak 281 milyar liralık sabit sermaye yatırımı yapılacak ve böylece 1977 yılında tarım sektörü üretimi, üretici fiyatlarıyla 89 milyar liraya, sanayi sektörü üretimi 214 milyar liraya ve hizmetler sektörü üretimi ise 178 milyar liraya yükselecektir. Nüfusumuz 1977 yılında 42 milyonu aşacak, ancak artan üretim ve hizmet faaliyetleri sayesinde Üçüncü Plan döneminde 1,6 milyar kişiye daha istihdam imkânı yaratılabilecektir.

Eğitim ve sağlık hizmetlerinin artırılmasına ve yaygınlaştırılmasına özel önem verilecek; sanayileşmenin yurt düzeyine yayılması hususunda çaba gösterilecektir, ülke bütünlüğümüzün de bir gereği olan, yurt çapında yaygın bir sanayileşmeyi gerçekleştirmek için, planımızda belli politikalar geliştirilmiştir. Plan döneminde uygulanacak Merkezî Köyler Projesi ile köye dönük yatırımlar teşvik edilecek ve köyün altyapı sorunlarda çözüm getirilecektir. Nitekim bu dönemde 25 bin köyün daha suya kavuşturulması hedef alınmış olduğundan, köylerimizin içme suyu problemi de bu suretle halledilmiş olacaktır.

Karma ekonomi sistemimizin ve topyekûn kalkınma amacımızın bir gereği olarak, kamu ve özel sektörümüzün bir arada bu hedefleri gerçekleştirmeye katkıda bulunmasını bekliyoruz. Bu nedenle, bu amaçlara dönük özel sektör yatırımlarını güven ve sürat sağlayan kararlı bir sistem içinde teşvik edeceğiz. Yine bu amaçla hazırladığımız tasarı Yüce Meclislere sunulmuş bulunmaktadır.

Sanayileşerek kalkınma amacımızın bir gereği olarak Üçüncü Plan döneminde sanayi sektörüne 128 milyar liralık yatırım yapmayı ön görüyoruz. Bu miktar, ikinci Plan döneminde bu sektörde gerçekleştirilen yatırımların sabit fiyatlarla iki misline yakındır. Türkiye'miz son on yılda çeşitli alanlarda sağladığı başarılarla bugün artık hızlı ve köklü bir sanayileşme hamlesini yapabilecek bir seviyeye gelmiştir. Gerçekten memleketimizde bugün mevcut insan gücü, altyapı, hammadde ve ara malı potansiyeli, yeterli döviz rezervi gibi sanayileşme faaliyetlerinin ön şartları hazırlanmış bulunmaktadır. Öte yandan, gerek hızla artan nüfusumuza iş imkânı, yaratmak zorunluluğu, gerekse 22 yıl sonra Avrupa Ekonomik Topluluğu ile Gümrük Birliğini gerçekleştirmek kararımız, sanayileşmeyi, bütün sorunlarımızın çözüm yolu olarak ortaya çıkarmaktadır.

Bir yandan hızlı bir sanayileşme için yaratılmış bulunan müsait şartlar, öte yandan sanayileşmeyi bir zorunluluk olarak hissetmemiz. Üçüncü Plan döneminde çok önemli ve büyük sanayi yatırımlarına karar vermemize yol açmıştır. Bu vesile ile bu plan döneminde ele alacağımız bazı büyük sanayi projelerinden kısaca söz etmek istiyorum.

1973-1977 döneminde kimya sektörüne yapılacak 4 milyar liraya yakın yatırımla başlıca boraks, borik asit, suni ve sentetik elyaf, soda ve ilaç aktif maddeleri için yeni tesis ve tevsiler gerçekleştirilecektir.

Yine bu dönemde demir dışı metaller sanayiinde 7,5 milyar liraya yakın yatırım yapılacak ve yatırım programı çerçevesinde, Seydişehir alüminyum tesisleri genişletilecek; Samsun, Murgul-Ergani bakır tesisleri tevsi edilecek; Kayseri Çinko tesisleri, Elâzığ Ferro-Krom tesisleri, Uludağ Volfram tesisi, Ordu, Giresun, Gümüşane ve Çanakkale, Balıkesir ve Kütahya bölgeleri kurşun izabe tesisi gibi projeler ele alınacaktır.

Üçüncü Plan döneminde makina imalât sanayiine yapılacak 7 milyar liraya yakın yatırımla, özellikle otomotiv sanayinin ihtiyacı olan dizel motorları sanayii, dişli ve dişli kutular sanayileri, madencilik, inşaat ve yol yapımı için makina sanayileri geliştirilecektir.

Kâğıt Sanayiine yapılacak 4 milyar liradan fazla yatırımla, Balıkesir Beyaz Sülfat Selülozu ve Yazı Tabı Kâğıdı Tesisi, Afyon beyaz kamış tesisi, Antalya kraft selülozu ve kraft kâğıdı tesisi, Çaycuma kraft tesisi tevsi gibi projeler ele alınacaktır.

Elektrik makinaları ve elektronik sanayilerine de, bu dönemde 3 milyar liradan fazla yatırım yapılacaktır.

Üçüncü Plan döneminde, sanayi kesiminde gerçekleştirilecek böyle büyük ve yoğun bir yatırım programı ile memleketimizin sanayileşmesi yönünde ileri adımlar atılmış olacağı kanaatindeyiz.

Değerli arkadaşlarım;

Planımızda sanayileşmeye büyük önem verilmiş olması, tarım kesiminin veya diğer sektörlerimizin ihmal edildiği anlamını taşımamaktadır.

Nitekim daha önce de belirttiğim gibi üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında tarım sektörünün gelişme hızı yüzde 3,8 olarak öngörülmüş ve Plan döneminde ziraî hâsılanın 89 milyar liraya çıkarılması hedef alınmıştır. Tarım kesiminde bu gelişmeyi sağlamak için önümüzdeki Beş Yıllık dönemde bu sektöre 33 milyar liralık yatırım yapılması planlanmıştır. 33 milyar liralık yatırımın, geçmiş on yıllık dönemde gerçekleştirildiği göz önünde tutulursa, aynı miktar yatırımın bu defa önümüzdeki beş yıl içinde yatırılmasına karar verilmesi, tarım sektörünün de planda hiç bir şekilde ihmal edilmediği; tam tersine, lâyık olduğu önemin verildiği gerçeğini ortaya koyacaktır. Tarım sektörü için planlanan 33 milyar liralık yatırımın, 14 milyar su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesine, 11 milyar liralık kısmı traktör makina ve aletlere, 3 milyar liralık kısmı ormancılık faaliyetlerine yöneltilecek; geri kalan kısmı da araştırma, yayım, tohum ve su ürünleri gibi konulara ilişkin projelere ayrılacaktır.

Bu dönemde, hayvancılık sektörü özel bir dikkatle ve bir bütün olarak önemle ele alınacak; köy hayvancılığını geliştirme, süt işletmeciliği, besi projesi gibi projeler hızla geliştirilecektir.

Ormancılık sektöründe, öncelikle ele alınacak ağaçlandırma yatırımları yanında, orman yolları ve makina yatırımlarına da ağırlık verilecektir.

Bunun yanında, tarım ürünlerimizi değerlendirmek için et ve mamulleri, su ürünleri, süt ve mamulleri, nebatî yağlar gibi alanlarda büyük gıda sanayi yatırımları öngörülmüştür.

Planımızda, zirai üretim için öngörülen hedeflerin, halkımızın daha çok ve daha iyi beslenmesi için duyulan ihtiyaçlara cevap vereceği hesaplanmıştır.

Öte yandan tarımda verimliliği artırmak ve tarım faaliyetlerimizi modernize etmek de başlıca hedeflerimizden biri olmuştur. Nitekim üçüncü Plan döneminde gübre sanayiine yapılacak 5 milyar liraya yakın yatırım, memleketimizde gübre kullanımını 1977 yılında 5,5 milyon tonun üzerine çıkaracaktır. Yine bu dönemde, tarım alet ve makinaları sektörüne 1,5 milyar liradan fazla yatırım yapılacak, özellikle traktör kapasitesinin artırılması için sarf edilecek gayretlerle, traktör parkı 1977 yılında 235 bin adede yükselecektir.

Sayın arkadaşlarım;

Memleketimizin zengin modern potansiyelini tanı olarak değerlendirmek amacıyla planımızda büyük yatırımlar öngörülmüş ve bu sektör, Hükümet programımıza da uygun olarak reform konusu yapılmıştır. Üçüncü Beş Yıllık Plan döneminde madencilik sektörüne yapılması öngörülen 16 milyar lirayı aşan yatırım miktarı, ikinci Plan döneminde bu sektörde gerçekleştirilen 5,5 milyar liralık yatırımın üç katına yakındır; önümüzdeki beş yıllık dönemde üretime geçirilmesi öngörülen projeler arasında, Divriği demir cevheri, Hasançelebi demir cevheri, Afşin - Elbistan Linyit İşletmesi, Batı Kasrık Fosfat İşletmesi, Kefdağ Krom işletmesi, Mermer projesi, Volfram üretimi projeleri bulunmaktadır. Ayrıca maden ve petrol kaynaklarımızın, millî yararlarımıza en uygun şekilde kullanılmasını temin etmek için hukukî, malî ve idarî alanda gerekli olan yeniden düzenlemeyi sağlamak amacıyla maden ve petrol rejimi reformu, planımızda hedef ve ilkeleri ile yer almaktadır. Bu hedeflerin ve reformların gayesi, enerji darboğazının geçilmesi, demir ve gübre gibi önemli üretim alanlarından boğaz haline gelmesini önlemektir.

Sayın Başkan, Muhterem Milletvekilleri;

Kalkınma planları, şüphesiz sadece bir takım hedefler tespit eden bir belge olmaktan ötede de bir anlam taşımaktadır. Planlar, ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşmanın yollarını, araçlarını da gösteren ve plan amaçlarının gerçekleştirilmesi için gerekli olan şartları da belirleyen belgeler olmak durumundadırlar. Hızlı, istikrarlı ve disiplinli bir kalkınma, takdir buyurulacağı gibi, uygulama mekanizmasının en etkin bir şekilde işlemesi ile başarılabilir. Planı zamanında ve tam olarak uygulayabilmek için mevzuatta ve yönetim sisteminde gerekli düzeltmelerin yapılması zorunludur.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, bu zorunlulukları göz önüne almış ve Hükümet programımızda da hedeflerini bulan ve yüksek güveninizi sağlayan prensiplere uygun olacak çok yönlü politikaları ve gerekli reformları beraberinde getirmiştir. Kamu Kesimi Reformu, Eğitim Reformu, Toprak ve Tarım Reformu, Adalet Reformu, Petrol ve Maden Reformu temel çerçevesi ve ilkeleri ile planımızda yer alan reformlardır. Bunların, zamanında ve tutarlı bir şekilde gerçekleştirilmesi gerek Üçüncü Plan hedeflerine gerekse uzun dönemli amaçlarımıza ulaşmamız açısından zorunludur. Zira uygulama semini hazırlanmamış olan bir plan ile hedef ve ilkelerde başarıya ulaşmak şüphesiz ki güçtür.

İstikrarlı ve sürekli bir kalkınmayı gerçekleştirmek, aynı zamanda, tutarlı ekonomi politikalarının uygulanmasına da bağlıdır, üçüncü Planımız, bu amaçla tasarruf ve finansman, yatırım, dış ekonomik ilişkiler, fiyat ve ücret konularına ilişkin olarak gerekli politika ve tedbirleri de geliştirmiştir.

Topyekûn kalkınmanın bütün gereklerini kapsadığına inandığımız Üçüncü Beş Yıllık Planı Yüce Meclise sunarken, bu millî belgemiz için lütfedeceğiniz temenni ve katkıları beklediğimizi, bunları tam bir hulus ile değerlendirip hazırlayacağımız raporu huzurunuzda getireceğimizi arz etmek isterim.

Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; benden sonra konuşacak olan Devlet Bakanı Sayın Zeyyat Baykara planımız hakkında daha etraflı bilgiler arz ederek bu izahatımı tamamlayacaktır.

Planımızın memleketimize ve aziz milletimize yararlı olmasını diler bu vesile ile Yüce Heyetinize derin saygılar sunarım.

Teşekkür ederim.³⁷ (Alkışlar)

³⁷ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi. Dönem 3, Cilt 27, Birleşim 147, Sayfa 421-425*

24 Ekim 1972 Salı

Dört Silâhlı Anarşist Tarafından Bulgaristan’a Kaçırılan THY’na Ait Truva Uçağı ile İlgili Gündem Dışı Demeci

1. — Başbakan Ferit Melen’in, dört silahlı anarşist tarafından Bulgaristan’a kaçırılan THY’na ait Truva uçağı ile ilgili gündem dışı demeci.

BAŞKAN — Başbakan Sayın Ferit Melen gündemi dışı söz talep etmişlerdir, kendilerine söz veriyorum.

Buyurunuz Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Cumhuriyet Senatosu Van Üyesi) — Sayın Başkan, Muhterem Milletvekilleri,

İki gündür hepimizi çok üzmüş ve Dünya kamuoyunu haklı endişe ve heyecan içinde meşgul etmiş ve nihayet aralıksız gayretler sonunda, uçağın ve içindeki vatandaşlarımızın kurtarılması ile olumlu surette sonuçlanmış bulunan bir (Uçak kaçırma olayı) üzerinde yüksek Meclise bilgi arz etmek için huzurunuza gelmiş bulunuyorum.

Bildiğimiz gibi, Bulgar Hükümeti ile son iki gün içinde yürüttüğümüz temaslar sonunda, 22 Ekim Pazar sabahı dört silahlı hava korsanı tarafından Sofya’ya kaçırılan Türk Hava Yollarına ait uçağımızın yolcularının ve mürettebatının serbest bırakılması ve uçağın kurtarılması müspet bir şekilde sonuçlandırılmıştır.

HÜSAMETTİN BAŞER (Nevşehir) — Onlar Korsan değil, komünist anarşistlerdir.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Kaçırma olayının sefahati, iki hükümet arasındaki temaslar hakkında arkadaşım Doğan Kitaplı Yüce Meclisinize kısa açıklamalarla izahatta bulunmuştur.

Boing 707 tipindeki uçağımız ve mürettebatı ile birlikte 81 kişinin hayatlarını tehlikeye sokan bu menfur hadisenin öğrenilmesini müteakip Hükümetimiz, vatandaşlarımızın can emniyetini teminat altına almak için gereken tedbirleri sistemli bir şekilde yürütmüştür. Dışişleri Bakanlığımız, uçağın Sofya Hava Alanına indiği yolundaki haber alınır alınmaz derhal Sofya Büyükelçiliğimiz vasıtasıyla Bulgar Hükümetinden yolcuların kurtarılması ve uçağın iadesi için işbirliği ve yardım talebinde bulunmuştur.

Sofya Büyükelçimiz Nihat Dinç (Bulgaristan Hariciye Vekâleti) ile yaptığı temaslarda Mayıs ayı başında kaçırılmış bulunan ilk uçak hadisesini hatırlatarak, Bulgaristan Hükümetini (uçakların gayrikanuni yollarla ele geçirilmesinin önlenmesine dair 1970 La Haye Sözleşmesine) göre olaya müdahale etmesini talep etmek suretiyle hukukî durumun gerektirdiği ilk teşebbüsleri yapmıştır. Bunu müteakip Bulgaristan Başbakanına gönderdiğim bir mesaj ile bu kaçırma olayında da Bulgar makamlarınca gereğinin yapılacağı ümidini izhar ederek Bulgaristan Başbakanının da konu ile şahsen ilgilenmesini rica ettim. Bu ilk teşebbüsümüzü desteklemek amacı ile Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinden ve onun vasıtasıyla Kızılhaç’tan olay hakkında insanî yönden yapılması mümkün olan hususlarda yardımlarını talep ettik. Ayrıca diğer bazı dost ve müttefik devletlerle, iyi ilişkiler idame ettiğimiz komşu memleketlerden bu meyanda, Amerika Birleşik Devletleri, Batı Almanya, İngiltere, İtalya, Sovyet Rusya gibi devletlerden müzaheret talebinde bulunduk.

Bulgaristan'da Sofya Büyükelçiliğimiz, Ankara'da da Bulgaristan Büyükelçiliği ile devamlı temas halinde kalarak kurtarma hususunda yaptığımız teşebbüslere aralıksız devam ettik. Bu temaslarımızdan edindiğimiz bilgilere göre, Bulgar makamları, hava korsanları ile Pazar günü saat 11,00'de temas kurmuşlardır; anarşistler Bulgarlarla yaptıkları bu ilk temaslarda, uçağı bazı maksatlarla kaçırmış olduklarını ifade etmişler; fakat bu talipleri hakkında sarıh bilgi vermekten ısrarla kaçınmışlardır. Bu ilk temastan sonra haberdar olan Büyükelçimiz Nihat Dinç, Bulgar makamlarından yolcuların can emniyeti ile ilgili olarak gerekli tedbirlerin alınmasını talebetmiş, uçağın kaçırılışı sırasında korsanlar tarafında ateş açılması neticesinde yaralanmış bulunan Kaptan Başpilot ile diğer bir vatandaşımızın ve hastalanan diğer bir yolcunun tedavi edilmek üzere bir hastaneye kaldırılmalarını temin etmiştir. Bilâhare, hastalanan 7 yolcunun daha uçaktan çıkarılarak tedavi altına alınmaları yine aynı şekilde sağlanmıştır. Bundan sonra Büyükelçimiz korsanların temsilcisi ile görüşme teşebbüsünde bulunmuş ve Bulgar yetkili makamlarının hazır bulunduğu bir toplantıda anarşistlerden birisi ile görüşmüştür. Büyükelçimiz, anarşistin kendisine aşağıdaki ifadelerde bulunduğunu bize iletmiştir:

İfadesi aynen şöyledir:

“Türk Hava Yollarına ait yolcu uçağını ayın 22'sinde saat 07.00 ile 07.30 arasında kaçıarak Sofya Hava Alanına mecburi iniş yaptırdık. Uçağı ve yolcuları rehine olarak tutuyoruz. Ancak Türk Hükümeti tarafından şartlarımız kabul edildiği takdirde, uçağı ve yolcuları serbest bırakacağız. Aksi halde uçağı ve yolcuları imha edeceğiz. Devrimciler olarak bu kararımız kesindir” demiş.

Anarşistlerin temsilcisi daha evvel Bulgar madamlarına açıklamış olduğu şartlarını Büyükelçimize de bildirmiştir. Bu şartlar arasında, mahkemelerimizce muhakeme edilip hüküm giymiş bazı suçluların serbest bırakılması ve Anayasada herhalde kendi düşüncelerine uygun değişiklikler yapılması gibi istekler de yer alıyordu. Bunu müteakip, Bulgaristan Dışişleri Bakanlığı, Büyükelçiliğimize ilk notalarını tevdi etmiştir. Bu notada, Bulgar Hükümeti, ezcümle, uçağımızın Bulgar makamlarının muhalefetine rağmen, Sofya Hava Alanına indiği belirtilmekte, yaralılara Bulgar tıbbî kuruluşları tarafından derhal müdahalede bulunulduğu anlatılmakta ve anarşistlerin istekleri hakkındaki Hükümetimizin görüşünün en kısa zamanda bildirilmesi talebedilerek yolcular ve mürettebatın hayatları ile uçağın kurtarılmasını temin edecek her türlü gayretin sarfedilmekte olduğu ifade edilmekte ve bu gayretlerin sonuçlandırılması için Hükümetinizin de kendilerine etkili yardımda bulunması istenmekte ve Bulgaristan Hükümetinin kaçırma olayının muhtemel sonuçlarının sorumluluğunu taşıyamayacağı beyan edilmekte idi.

Hükümetimiz, Bulgaristan Dışişleri Bakanlığının tevdi ettiği bu notayı Sofya Büyükelçiliğimizden alınan bilgilerin ışığı altında tetkik etmiş ve cevabını Bulgaristan Dışişleri Bakanlığına Sofya Büyükelçiliğimiz kanalı ile iletmiştir. Cevabî notamızın bir örneği Ankara'daki Bulgaristan Büyükelçiliğine tevdi edilmiştir. Bu cevabımızda ezcümle; Bulgaristan Hükümeti tarafından insanî mülâhazalar ve iyi komşuluk icapları göz önünde tutularak, uçak yolcuları ve mürettebatın hayatlarının kurtarılması ve uçağın iadesini teminen sarf edildiği bildirilen gayretlerin Hükümetimizce memnuniyetle karşılandığı ifade edildikten sonra, yürürlükte bulunan, konuya ilişkin

ve yukarda temas ettiğim Milletlerarası Sözleşmeye atıfta bulunarak yolcuların ve mürettebatın emniyetini sağlamak ve uçağı kurtarmak için sözleşmede öngörüldüğü şekilde Bulgaristan Hükümetinin gerekli göreceğı tedbirleri almasını beklediğimiz belirtilmiş ve her halükârda Türkiye Hükümetinin tedhişçiler ve anarşistlerle hiç bir surette pazarlığa girişilemeyeceğı hususundaki, bilmen görüşümüz teyidedilmiştir. Ayrıca, Hükümetimizin uçak yolcularının ve mürettebatının hayatlarının kurtarılması ve uçağın memleketimize iadesinin temini için Bulgar Hükümetince alınacak tedbirlere, gerekirse etkili yardımda bulunmaya hazır olduğu bildirilmiştir.

Büyükelçimiz, talebi üzerine ve Bulgar makamlarının müsaadesi ile hastaneye kaldırılmış bulunan vatandaşlarımızı ziyaret ederek sağlık durumları ile ilgilenmiş ve kendilerinden kaçırma olayının cereyan şekli hakkında bilgi almıştır. Bu bilgiler, yolcuların ailelerinin istifadesine de arz edilmiştir.

Olayın vuku bulduğu Pazar günü akşamına doğru, İran'a yapmış olduğu resmî ziyaretten Sofya'ya avdet eden Bulgaristan Başbakanı Stanko Todorov, kendisine gönderdiğim mesajı cevaplandırarak "bizzat kendisinin ve Bulgar makamlarının, uçak kaçırma olayına müsait hal tarzını teminat altına almak için gerekli gayretleri sarf etmekte olduklarını beyanla, Hükümetimizin de hadiseye uygun bir hal tarzı bulmak için gerekli katkıda bulunacağını ümit ettiklerini" ifade etmiştir.

Yukarda zikrettiğim mesaj ve notaların teatisinden sonra Bulgar makamları, korsanlarla temaslarını yürütmüşler ve Sofya Büyükelçiliğimizle de irtibatı devam ettirmişlerdir. Bulgarların bu iki yönlü temasları sırasında iki Hükümetçe teati edilen notalarda ileri sürülen görüşler etrafında açıklayıcı bilgilere lüzum hâsıl olduğundan, 23 Ekim 1972 Pazartesi günü Bulgar Hükümeti ile aramızda iki nota daha teati edilmiştir. Karşılıklı yazışmaların cereyan ettiği sırada, bir taraftan da anarşistlerin 23 Ekim günü saat 12,00 ye kadar verdikleri mühletin uzatılması temin edilmiştir. Yapılan karşılıklı muhabereleden, her iki Hükümetin de meselenin insanî veçhesinin arz ettiği önem karşısında, yolcuların ve mürettebatın can emniyetlerinin teminat altına alınması ve uçağın kurtarılması hususunda birleştikleri görülen bütün bu gayretler, sonucun alınmasına yöneltilmiştir.

Bu noktadan hareketle, Hükümetimizin de mutabakatı ile Bulgar makamları anarşistlerle yeniden temasa geçmişler ve kendilerine siyasî iltica hakkı tanınması kabul edilen anarşistler uçağı ve yolcuları serbest bırakmaya razı olmuşlardır.

Bu şekilde kamuoyumuzu çok yatkından ilgilendiren insanlık dışı, hunharca bir maceranın önüne geçilmesi, Yüce Meclisimizin gösterdiği anlayış ve Hükümetimizin iki gün aralıksız devam eden çabaları neticesinde mümkün ola-bilmiştir.

Bulgar makamlarının mutabakatı ile Türk Havayollarının bir yolcu uçağı, 24.10.1972 günü, yani bugün sabah saat 03,15'te Yeşilköy' den hareket ederek Sofya'ya gitmiş ve kaçırılan uçağın yolcuları ile mürettebattan yaralı ve hasta olanlar hariç tamamını sabah saat 06,05'te İstanbul'a getirmiştir.

Geriye kalan beş hasta ve yaralıdan üçü de biraz önce taburcu edilmiştir ve onları almak üzere Edirne'den bir otomobil hareket ettirmek üzereyiz. Diğer ikisi, yaraları, hareket etmelerine imkân vermediğı için henüz taburcu edilmemiştir, hastanede kalmışlardır.

Aynı uçakla bir ekip, kaçırılmış olan Boeing 707 uçağımızı da alarak, bugün saat 10,15'te İstanbul Yeşilköy Hava alanına indirmiş, böylece yolcuların ve uçağın salimen yurda dönmesi sağlanmış bulunmaktadır.

Dün gece, hâdisenin olumlu şekilde sonuçlanmasını müteakip Sofya Büyükelçimiz vasıtasıyla elde ettiğimiz bilgiye göre, uçağı kaçırın tedhişçi anarşistlerin hüviyetleri Bulgar makamlarınca şöyle açıklanmıştır;

1. Hacı Özdemir. Aksaray Niğde doğumlu. Bu şahıs aynı zamanda tedhişçilerin sözcülüğünü yapmıştır. Söylendiğine göre, Edebiyat Fakültesinde öğrencidir, Mao'cu Hacı diye tanınmıştır. Bir zaman, Niğde Talebe Yurdunda kalmıştır ve Filistin kamplarında kurs gördüğünü kendisi ifade etmiştir yolculara.

2. Derviş Elmacioğlu. 1945 Tokat doğumludur. Süleymaniye'deki Tokat öğrenci Yurdunda bir aralık müdürlük yapmıştır. Türk Halk Kurtuluş Ordusu mensubu imiş. Bir süre takibat yapılmış kendisi hakkında, gözaltına alınmış, sonra serbest bırakılmıştır, İstanbul iktisadî ve Ticarî ilimler Akademisinde öğrencidir.

3. Yücel Bozkurt Bu, 1951 Mersin doğumludur. Genç bir öğrenci olduğu söyleniyor. Henüz hüviyeti hakkında fazla bilgi toplanamamıştır.

4. Ahmet Maden. Bu isim üzerinde ihtilâf var. Bir, Maden deniyor, ayrıca Madenci de deniyor. Henüz, Maden mi, Madenci mi? Anlaşılamamıştır. 1950 Çorum doğumlu olduğu anlaşıyor.

Bu anarşistlere Bulgar Hükümeti tarafından iltica hakkı tanınmıştır.

Bugün, bu hâdisenin geçirdiği muhtelif safhaları ve diplomatik yönden çözümlenmesiyle ilgili durumu kısaca Yüksek Heyetinize arz ve izah etmiş bulunuyorum.

Bu müessif olayın meydana gelmesindeki bütün sebep ve amiller ve sorumluluklar üzerinde ancak idarî ve adlî tahkikatla aydınlanabilecek cepheleri hakkında henüz bilgi arz etmeme imkân bulunmadığını elbette takdir buyursunuz. Bu arada, bilhassa insanlık vecibelerine riayet bakımından olduğu kadar memleketimizle dostluk ve iyi komşuluk ilişkilerinin korunması, geliştirilmesi yönünden de gereken hassasiyet ve ilgiyi göstermiş bulunan komşumuz Bulgaristan Hükümetine huzurunuzda teşekkürlerimi ifade etmek isterim.

Muhterem arkadaşlarım, memleketimizi içinden yıkmak için her türlü insanlık dışı caniyane teşebbüslere pervasızca girişmekten çekinmeyen tedhişçi anarşistlerin bu hâdiseden ibret almaları gerekir.

Bütün dünya bilmelidir ki, tedhişçilik metotları ile Türk Milletinin huzur ve güvenliğini bozmak isteyenler daima hüsrana uğrayacaklar ve milletimizin huzur ve güven içinde yaşama azmini ve bu husustaki kararlılığını temsil etmek sorumluluğunda olan Cumhuriyet Hükümetlerinin, bu gibi caniyane planları mutlaka akamete uğratacağına şahit olacaklardır.

Ayrıca ibretle kaydedilecek diğer bir nokta, yurdumuzda milletimizin huzur ve güvenliğini alçakça tehdit eden teşkilatlı ve her türlü insanlık dışı, insaf kaygılarından uzak tedhişçi anarşistlerin kararlılığından ve büyük tehlikesinden hâlâ habersiz görünenlerimizin ne kadar müthiş bir hata ve gaflet içinde bulundukları gerçeğidir.

Yine, bu gözü dönmüş çetecilerin bir kere fırsat bulup bir ülkenin ve milletin idaresini ele geçirdikleri zaman nasıl hareket edebilecekleri de, kaçırılmış bir uçağın içindeki insanlara pervasızca uyguladıkları caniyane planların âdetâ minyatür bir modeli halinde, bütün insanlığın ibret nazarları önünde çıplak bir şekilde canlanmaktadır. Teşekkür ederim.³⁸ (Alkışlar)

³⁸ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi. Dönem 3, Cilt 28, Birleşim 153, Sayfa 220-223*

26 Ekim 1972 Perşembe

1977 Kalkınma Plânının 16.10.1962 Tarihli ve 77 Sayılı Kanunun

1. Maddesine Göre Sunulduğuna Dair Başbakanlık Tezkeresi ve Kalkınma Planı ile Cumhuriyet Senatosunca Kabul Edilen Değiştirgelere Dair Cumhuriyet Senatosu Başkanlığı Tezkeresi ve Plân Karma Komisyonu Raporu Münasebetiyle

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Cumhuriyet Senatosu Van Üyesi) — Sayın Başkan, Muhterem Milletvekilleri, dokuz gün süren sürekli bir çalışma sonucunda Büyük Meclis Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının müzakerelerini tamamlamak üzere bulunmaktadır. Biraz sonra plan oylarınıza arz edilecektir.

Planı kabul ve tasvip buyurduğunuz takdirde önümüzdeki 5 yılda Türkiye'mizin iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınması bu plan esaslarına göre yürütülecektir.

Plan üzerinde Sayın parti sözcüleri ve Meclislerin Sayın üyeleri, gerek Karma Komisyonunda, gerekse Meclislerde çok değerli mütalaalar ileri sürmüşlerdir. Memleketimizin meselelerine ışık tutması bakımından, bu konuşmaların büyük önem ve değer taşıdığı muhakkaktır. Plan üzerinde yapılan bu konuşmalar, aynı zamanda plan uygulamasında da değerli birer rehber olacaktır.

Plan üzerinde yapılan bu konuşmalardan bir kısım arkadaşlarımız da plan hakkında bazı tereddütler doğduğu gözümüzden kaçmamıştır. Siyasî partilerimizin ikisi ayrı istikametlerden olmak üzere plana tamamen karşı çıkmışlardır.

Biz bu tereddütlerin bir kısmının ve hiç şüphesiz sorunlarımızın değerlendirilmesinde ve bunlara çözüm yolları bulunmasında gerek partilerin, gerekse arkadaşlarımızın farklı görüşlere sahip olmasından doğduğuna kaniyiz.

Bu tereddütleri doğuran diğer önemli bir sebep de çok hacimli bir belge halinde huzuruza gelmiş olan planın, bütün ayrıntılarıyla incelenmesinin geniş zamana ihtiyaç göstermesidir. Arkadaşlarımızın, bu imkânı bulduktan sonra, bu tereddütlerinin büyük bir kısmının ortadan kalkacağına ve görüş ayrılıklarının asgari hadde ineceğine inanıyorum.

Muhterem arkadaşlarım, sunuş konuşmasında da arz ettiğim gibi, Üçüncü Plan çalışmaları başlarken, geride bıraktığımız yıllarda sağlanmış olan büyük: gelişmelere rağmen, memleketimizin çözüm bekleyen önemli sorunları mevcut olduğu tespit edilmişti.

Bunların başında hızlı nüfus artışının yarattığı ciddi istihdam sorunu gelmekte idi. Süratle gelişen şehirleşmenin yol açtığı meseleler, yetersiz sistemi, gelir dağılışındaki adaletsizlikler gibi.

Bu sorunların giderilmesi için Türkiye'nin belirli bir ekonomik yapıya kavuşması gerekmektedir. Ayrıca, belirli bir gelir seviyesine ulaşması da icabediyor. Dış kaynaklara bağlılığın azaltılması gerekmektedir. Yaşama seviyesinin yükseltilmesi, yeterli istihdam imkânları yaratılması ve gelir dağılımının iyileştirilmesi gerekiyor.

Bu amaçlara varmak için planımız, başta sanayileşme olmak üzere, ekonomik, sosyal, kültürel alanda alınacak çeşitli tedbirler getirmiştir; uygulanacak politikalar ve bu dönemde gerçekleştirilmesi gereken bazı reformlar getirmiştir.

Planın bu amaçları üzerinde, Meclislerde temsil edilmekte olan partilerin ve milletvekili arkadaşlarımızın farklı düşünceye sahip olacaklarını sanmıyorum. Ancak bu amaca varmak hususunda planda getirilen esaslar hakkında farklı görüşler olabilir ve nitekim ortaya çıkmıştır. Biz bunu tabîi karşılıyoruz. Plan Anayasamızın kurduğu hukukî, sosyal düzen ve Anayasanın tespit ettiği çerçeveler içinde kalınarak hazırlanmıştır. Bu plan yine Anayasanın Devlete verdiği görevler göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır. Mecliste temsil edilmekte olan partilerin her hangi birinin programına tam surette uygun bir plan getirmemizin mümkün olmayacağını takdir edersiniz. Bu ancak bir parti iktidarı tarafından yapılabilir. Hele bütün partilerin her yönüyle benimseyebileceği bir plan' vücuda getirmenin imkânsızlığı meydandadır.

Muhterem arkadaşlarım, Üçüncü Kalkınma Planı Anayasamızın doğrultusunda, Türkiye'mizin ihtiyaçlarının ışığı altında, tamamen ilmin ve tekniğin donelerine göre yüzlerce değerli mütehassısımlar tarafından birkaç yıl çalışarak meydana getirilmiştir.

Birinci ve ikinci Planlara nazaran çok ileri ve mütekâmil bir plandır. Bu planı hazırlayan mütehassısımlarımızı huzurunuzda yürekten tebrik etmeyi vazife sayıyorum.

Planda partilerüstü Hükümet yine pragmatik bir görüşle tercihlerini kullanarak buna son şeklini vermiş ve Meclise bu suretle sunulmuştur.

Planın sosyal yönünün zayıf olduğu yolunda iddialar vardır. Bu iddiaları haklı bulmuyoruz. Planda istihdam imkânlarının artırılması, sosyal güvenliğin yaygınlaştırılması, gelir dağılımının iyileştirilmesini sağlayacak çok geniş tedbirler mevcuttur. Ancak, uzun dönemde sanayileşme hızımızın yavaşlamaması için, kalkınmanın istikrarını sağlamak için, bunların belli bir dengede tutulmasına da çalışılmıştır. Bu da plan tekniğinin bir gereğidir.

Planın Devletçiliğe gereğinden fazla yer verdiği iddiası vardır, bu da yerinde değildir. Planda özel sektörün karma ekonomi kuralları içinde kalkınmamızdaki yeri ve önemi gayet dikkatli olarak hesaba katılmıştır. Planımız bundan evvelki iki plan gibi her hangi bir doktrinin tesiri altında değil, tamamen müspet ilmin ışığı altında Atatürkçü bir görüşle hazırlanmıştır. Bunda hiç kimsenin şüphesi olmamalıdır. Esasen iktisadî doktrinler çok geride kalmıştır. Bugün iktisat ilmi, tıpkı fizik ilmi, kimya ilmi gibi bir ilim haline gelmiştir, kalkınmanın yollarını, usullerini iktisat ilmi bize açıkça göstermektedir. Bu sebeple şu veya bu doktrine sarmaya artık ihtiyaç kalmamıştır.

Planın sosyalist bir plan olduğu veya belli çevrelere taviz verildiği iddiası da yerinde değildir, haksızdır ve mesnetsizdir, biraz da maksatlardır. Plan Türkiye'mizin sorunlarının giderilmesi için ilmin emrettiğini yapmıştır. Bu sorunların giderilmesi için Türkiye'nin belirli bir ekonomik yapıya kavuşması lâzımdır. Bu sorunların giderilmesi için, belli bir gelir seviyesine ulaşmamız lâzımdır. Dış kaynaklara bağlılığın uzatılması lâzımdır. Yaşama seviyesinin yükselmesi lâzımdır, yeterli istihdam imkânı yaratılması lâzımdır, planın bu hedefleri, hepimizin üzerinde ittifak ettiğimiz ve edebileceğimiz hedeflerdir. Bunları gerçekleştirmeye çalışmak, ne sosyalist olmayı gerektirir ve ne de bir başka doktrine gitmeyi gerektirir. Bugün en liberal bir zihniyete sahip olan bir insan dahi, bu hedeflerin gerçekleştirilmesini haklı olarak düşünür ve ister.

Muhterem arkadaşlarım, diğer bir noktaya işaret etmek istiyorum. Partilerin iktidara geldikleri zaman planda kendi görüşlerine uygun bulmadıkları değişikliklerini yapmak

istemelerini biz Hükümet olarak yadırgamıyoruz. Ancak, böyle olacak diye veyahut bu ihtimal vardır diye, bugünkü Hükümetin kendisine uygun düşmeyecek görüşlere planda yer vermesi için de bir sebep mevcut değildir.

Değerli arkadaşlarım, planda yer alan reform ilkeleri Hükümet programında gerçekleştirilmesini vadettiğimiz reformlardır. Kalkınma için zarurî olması sebebiyle bu ilkelere planda da yer verilmiştir. Aslında belki bunlara planda yer vermemek, nasıl olsa kanunları geliyor, onu beklemek de mümkündü, ama planın bütünlüğünü bozmamak ve kalkınma için zarurî gördüğümüz için bu reformlara planda yer verdik.

Reform konusunda Hükümetimizin düşünceleri açıktır. Bunları çeşitli vesilelerle ortaya koyduk. Meclise sunulan tasarıların tetkikinden de bu esasları öğrenmek mümkündür. Bu reform esaslarından Hükümet hiç bir suretle geri gitmeme kararındadır. Plan müzakeresi sırasında Hükümete verilen önergeler üzerine yapılan değişiklikler dikkatle incelenirse, bazı iddialara rağmen, hiçbir surette geri gitmediğimiz anlaşılır. Biraz evvel, benden evvel konuşan Bakan arkadaşım, bunun ayrıntılarına girdiği için zamanınızı bu konuda almak istemiyorum.

Muhterem arkadaşlar, ele aldığımız reformlar konusunda partilerle Hükümet arasında bazı anlayış farkları mevcuttur ve bunun olması da tabiidir. Sayın Ecevit'e başka bir vesile ile bunu da belirtmiştim. Ecevit'le bu konuda aynı fikirde hiç bir zaman olmadık ve bundan sonra da olacağımızı sanmıyorum. *(A.P. sıralarından, "Bravo" sesleri) (M.G.P. sıralarından alkışlar.)*

TURGUT ARTAÇ (Kars) — Biz de senin fikrinde değiliz.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Cumhuriyet Senatosu Van Üyesi) — Sayın Ecevit, hiç şüphesiz ki bir düzen değişikliğine önem verdiği için, bizim yaptığımız ıslahatı yeterli bulmamaktadır. Ben bunu tabii karşılıyorum. İktidara geldikleri zaman, kendi istedikleri düşen değişikliğini yaparlar, yapmak haklarıdır. Millet, bunu arzu ediyorsa, elbette ki milletin arzusudur, lâyük olursa bunu gerçekleştirirler, kendi ifade ettikleri gibi. Ancak, bugün Sayın Ecevit'i memnun edecek bir reform getirme taahhüdünde ne bulundum, ne bulunabilirim. Çünkü ben onu memnun etmeye kalkışırsam, memlekete yararlı işler yapan bir insan durumundan çıkacağıma inanıyorum. *(A.P., D.P. ve M.G.P. sıralarından "Bravo" sesleri ve alkışlar)*

YUSUF ZİYA YAĞCI (Ankara) — Bir Başbakana yakışmaz bu sözler. *(C.H.P. sıralarından anlaşılmayan şiddetli gürültüler)*

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar.. *(C.H.P. sıralarından gürültüler)*

BAŞKAN — Efendim müdahale etmeyiniz lütfen.

ÇETİN YILMAZ (İçel) — Sayın Ecevit ne demiş söyler misiniz?

BAŞKAN — Sayın Yılmaz, rica ediyorum.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Sayın Ecevit'le bu konuda uzun boylu ve büyük bir samimiyet içerisinde, Sayın parti başkanları ile yaptığım konuşmalar vesilesiyle hasbıhalde bulunduk. Ve kendisine şunu söyledim, dedim ki; siz bizim yaptığımız reformları reform saymıyorsunuz. Saygı duyarım bu görüşe.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Ne yaptınız?

ORHAN VURAL (Ordu) — Ne getirdiniz?

BAŞKAN — Efendim, rica ediyorum, müdahale etmeyiniz efendim, rica ediyorum efendim. *(C.H.P. sıralarından gürültüler)* Rica ediyorum efendim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Bakın şimdi muhterem arkadaşlar. *(C. H, P. sıralarından, gürültüler)*

BAŞKAN — Rica ediyorum efendim. *(C.H.P. sıralarından anlaşılamayan müdahaleler)*

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Siz de katılıyorsunuz. *(C.H.P. sıralarından anlaşılamayan şiddetli müdahaleler)*

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Değerli, arkadaşlarım...

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Hangi reformu yaptınız Sayın Başbakan?

BAŞKAN — Sayın Özgüner, rica ediyorum efendim,

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Siz özenmeyin, benim yaptığımı reform saymıyorsunuz, doğru. Ben de bunu söylüyorum.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Ne yaptınız ki?

ORHAN VURAL (Ordu) — Ne getirdiniz ne?

BAŞKAN — Reformları Meclisler yapar, hükümetler yapmaz, rica ediyorum efendim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Huzurunuzda getirdim, yapmak size düşüyor, tamamlamak size düşüyor.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Toprak reformunu ne hale getirdiniz?

BAŞKAN — Efendim lütfen müdahale etmeyiniz, rica ediyorum efendim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Büyük Meclise büyük bir saygı içinde konuşmalarımı devam ettiriyorum.

Sayın Ecevit'e şunu teklif ettim, dedim ki; bizim reformları reform saymamak, beğenmemek, hakkınız, size bir şey demem, ayrı görüştesiniz. Yalnız size bir şey sorayım dedim. Bu getirdiğimiz, bizim reform adını verdiğimiz tedbirler, mevcut nizami, mevcut düzeni ileriye mi götürüyor, yoksa geriye mi? ileriye götürdüğüne kani iseniz, e... bu size yaklaşma demektir. Bunu kabul etmemek için bir sebep bulabilir misiniz? Cevabını eğer konuşursa kendisinden beklerim, ama bana hatırladığıma göre şunu söyledi, "doğrudur, ileriye atılan bir adımı reddetmek bizim için mümkün değildir. Ancak getirdiğiniz reform tedbirlerinin Mecliste yozlaş-mamasına çalışmanız lâzım" Ben de kendisine bunu söyledim.

A. SAKIP HİÇERİMEZ (Ankara) — Planda yaptığınız gibi.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Bu hususta elbirliği ile çalışalım. Bugün yaptığımız budur muhterem arkadaşlarım.

Biz, mevcut nizamda bası düzenlemeler yapıyoruz ve ileri adımlar atıyoruz. Bunu eğer ileri adım bulmuyorlarsa, takdir kendilerininindir, kabul edip etmemek. Ama ileri buldukları takdirde de zannediyorum, buna bir vaziyet almayı da düşünmezler.

Muhterem arkadaşlar, planda yabancı sermaye düşmanlığı veya dostluğu yapıldığı hakkındaki iddiaları da ciddi bir temele dayamak mümkün değildir. Plan, yabancı

sermaye konusunda tamamen pragmatik bir görüşle Türkiye'nin menfaatlerini düşünmüştür. Bu hadiseye de Türkiye'nin menfaatleri açısından bakmış, Türkiye için faydalı görüldüğü hallerde yabancı sermayenin gelmesini ve Türkün kendi imkânlarıyla yapabileceği işlerin de yabancıya kaptırılmamasını ön planda derpiş etmiştir.

Değerli arkadaşlarım, planımızın topyekûn kalkınmanın bütün gereklerini kapsadığına inanıyorum. Partilerin meseleyi bugünkü Hükümeti tasvibedip etmeme açısından değil, tamamen memleket menfaatleri açısından ele alacaklarını ümidediyorum.

Anayasamız bir plan yapılmasını emreder. Hiç şüphesiz memleket plansız kalmayacaktır. Ancak, Yüce Meclisin de bu planı tasvibedip etmeme tamamen hakkıdır, yetkisi içindedir ve bunu kullanacaktır. Yalnız, plan tasvip görmediği takdirde, hiç şüphesiz süratle yeni bir plan vücuda getirmek gerekecektir ve şüphesiz planı reddeden Büyük Meclis, inandığı fikirlerden ayrılmayı kabul etmeye hiç bir surette rıza göstermeyecek olan Hükümetimizin yerine yeni bir plan yapabilecek yeni bir Hükümet getirmeyi düşünecektir, bu da onun tabii hakkıdır. *(C.H.P. ve M.G.P. sıralarından alkışlar)*

Muhterem arkadaşlar, bu vesile ile Hükümetimizin durumu üzerinde durmak istiyorum.

Hükümetimiz bildiğiniz gibi olağanüstü şartların getirdiği bir hükümdür. Hükümetin hangi şartlar içerisinde kurulduğunu biliyorsunuz. Ben, bu makama dilekçe vererek gelmedim.

ORHAN VURAL (Ordu) — Biz de getirmedik.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Bu Hükümetin kuruluşu başka şartlar içinde olmuştur. Hükümet, Meclisin itimadı ile işe başlamış ve Meclisin güveni devam ettiği sürece işbaşında kalmaya kararlıdır. Bazı arkadaşlar, egemen çevrelerin desteği ile iş yapan Hükümet şeklinde, bazı ittihamlar ileri sürdüler, yakışsız ittihamlar. Her zaman arz ettim, benim egemen çevre olarak tanıdığım çevre, Türk Milletidir ve Türk Milletini temsil eden Büyük Meclistir. *(M.G.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Ne gibi ittihamlar

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Eğer egemen çevrelere dayanarak işbaşında kalan Hükümet olarak bizi gören arkadaş varsa, bunun manası şudur ki, Büyük Meclis de tasvibettiğine göre, bunun manası sadece Hükümeti değil, Hükümetle birlikte bu Büyük Meclisi kötülemedir. Bunu da bu arada zikretmeyi vazife sayıyorum.

Muhterem arkadaşlar, Hükümetimizin hedefleri bellidir, bunu huzurunuzda defaatle arz ettim:

Anarşiyi ortadan kaldırmak, anarşik ortamın yeniden doğmasını önleyecek tedbirleri almak, Devleti güçlendirmek ve kendine göre reform saydığı tedbirleri geçirmek ve ondan sonra selâmetli bir seçim ortamına memleketi götürmek.

Bunu tahakkuk ettirmenin kolay olmadığını arz etmek isterim. Büyük Meclisin ve partilerinyardımlı, işbirliği ve desteği olmadıkça hükümetin çabası bunu gerçekleştirmeye yetmez. Maalesef bu yardımın zaman zaman bazı partilerce esirgendiğini görüyorum ve bunun üzüntüsünü çekmekteyiz. Bu devam ederse, hükümet vadettiği, taahhüdediği bu işi başaramaz ve başaramamakta haklıdır. Bu istikamette bir gelişmeden cidden büyük endişe duymaktayım.

Tekrar ediyorum; Hükümet, Meclisin güvenini alabildiği sürece vazifeye devam edecektir. Bu güvende en ufak bir sarsıntı olduğu takdirde vazifeyi bırakmakta biran tereddüd etmeyecektir, ama üzerine aldığı vazifeyi ileriye götürebilmesi için partilerimizin de, Hükümeti murakabeyi bir tarafa bırakıyorum, haklarıdır ve murakabeyi ben de istiyorum, ama murakebenin ilerisinde Hükümeti müşkül durumlara sokacak ve Hükümeti çalışamaz hale getirecek tertiplerden vazgeçmeleri gerekir.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel) — Ne tertibi, Sayın Başbakan?

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, arkadaşlarımız seçimden bahsettiler.

Hükümet normal şartlar içerisinde bir seçimin yapılabileceğine kanidir ve daha ötede bir şey düşünmemektedir, ama arkadaşlar bugünün fevkalâde şartları içerisinde bu anda bir seçim yapmayı mümkün görüyorlarsa Hükümet buna da karşı değildir. Hükümet bu hususta sadece mütalâasını söyler, takdir Yüksek Meclisindir, kararı Meclis verecektir. Meclisin bu yetkisini kullanmasına hiç bir engel de mevcut değildir ve bu hususta eğer partiler ve Meclis bunun zamanı gelmiş olarak telâkki ediyorlarsa, arz ettiğim gibi, Hükümet buna karşı değildir, Hükümet sadece mütalâasını söylemekle yetinir, ondan ibarettir. Durumu ve tutumu o olacaktır.

Sayın Ecevit'in bu vesileyle Sıkıyönetim tatbikatından bazı şikâyetler ileri sürdüğünü gördüm.

Sayın Ecevit'le konuştuğumuz zaman bu şikâyetlerinden bir kısmını bana da nakletti ve ondan sonra bir basın toplantısı yaparak bunları kamuoyuna da açıkladı.

Muhterem arkadaşlar, bu şikâyetleri tetkik ettim, inceledim ve incelemekte devam ediyorum, inceleme sonuçlarını da Sayın Ecevit'e ulaştıracam. Yalnız peşinen şunu söyleyeyim:

Sayın arkadaşımız bir defa memlekette olağanüstü şartlarda bir sıkıyönetimin olduğunu kabul etmelidir. Sıkıyönetime, siz kabul etmiş olduğunuz kanunla bazı yetkiler ve vazifeler vermişsinizdir. Sıkıyönetim bu vazifelerini yerine getirmek için bazı tedbirler alma durumundadır, bazı hürriyetleri tahditetme durumundadır, bundan şikâyet olmamak lâzımdır ve normal bir şeydir, ama bu yetkilerini kullanırken ve vazifesini yaparken kanunsuz hareket varsa, aşın hareket varsa, sıkıyönetim nihayet bir hukukî müessesedir ve kanuna uymaya mecbur bir müessesedir, keyfi hareket etmeme durumundadır, o takdirde elbette ki, gerekli tetkikler yapılır ve sorumluluklar aranır. Bu bakımdan ben kendime düşen vazifeyi yapacağım.

Yalnız bir noktayı da işaret etmeyi lüzumlu görüyorum, benim tetkiklerim onu gösterdi. Sayın Ecevit kendisine ulaştırılan her haberi veyahut vaki olan her ihbarı ciddi bir kontrolden geçirdikten sonra buraya getirmelidir veya kamuoyuna aksettirmelidir. Çünkü bunların büyük bir kısmında hakikat payı mevcut değildir. Sıkıyönetimi kötölemek için, sıkıyönetimi yıpratmak için, sıkıyönetimi kamuoyunun gözünden düşürmek için bazı çevrelerce maksatlı olarak ortaya atılmaktadır, bunların hepsine tetkiksiz olarak inanmak yanlış ve hem kendisini yanıltır, hem de Sayın Ecevit'in yoluyla kamuoyunu yanıltabiliriz. Bu durumda da naçizane bir tavsiyede bulunmayı vazife sayıyorum, ama yine tekrar ediyorum, şikâyetlerinin hepsi tetkik edilecektir ve sorumluluk varsa elbette ki, gereği yapılacaktır.

Muhterem Başkan, Sayın Milletvekilleri, Planımız hakkında arkadaşlarım ve ben görüşlerimizi arz ettik, bundan sonra takdir Yüce Heyetinizindir.

Saygılar sunanım. *(A.P. ve M.G.P. sıralarından sürekli alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederim, Sayın Başbakan.³⁹

³⁹ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi. Dönem 3, Cilt 28, Birleşim 155, Sayfa 419-423*

18 Şubat 1973 Pazar**Başbakanlık 1973 Yılı Bütçesi Münasebetiyle**

BAŞKAN — Millet Meclisinin 61 inci Birleşiminin ikinci oturumunu açıyorum.

Başbakanlık Bütçesi üzerindeki müzakerelere devam ediyoruz..

Sayın Başbakan Ferit Melen konuşacaklardır, buyurunuz efendim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Cumhuriyet Senatosu Van Üyesi) — Sayın Başkan, değerli milletvekilleri;

Gerek Bütçenin tümü üzerinde, gerekse Başbakanlık Bütçesi üzerinde konuşmuş olan parti sözcülerinin ileri sürdükleri tenkitlerin büyük bir kısmına Sayın Melen Maliye Bakanımız Ziya Müezzinoğlu, Hükümet adına gerekli cevapları arz etmiştir.

Bu tenkitlerden münhasıran siyasî mahiyet arz edenler hakkında Yüksek Heyetinize bilgi arz etmeyi Maliye Bakanımız bana bıraktılar. Bu tenkitlerin büyük bir kısmı Başbakanlık vesilesiyle tekrar ileri sürülmüştür. Bunları mümkün olduğu ölçüde birleştirerek bu hususlar hakkında Hükümet görüşlerini Yüce Heyetinize arz etmeye çalışacağım.

Muhterem arkadaşlarım, Hükümetimiz 5 Haziran 1972 tarihinde güvenoyu almıştır. Henüz 9 ayını doldurmamış bir Hükümettir ve huzurunuzda gelen bütçeyi ise görev döneminin altıncı ayında Meclis takdim etmiştir. Bu sebeple genellikle 12 Mart sonrası yönetiminin tümüne tevcih edilen ve bazen daha önceki yıllardaki sorumluluklara ait bulunan tenkitlerin hepsinin muhatabı takdir edersiniz ki, Hükümetimiz olmamak lâzımgelir.

Böyle olmakla beraber ileri sürülen tenkitler hakkında sorumlu olup, olmamıza bakmaksızın Yüksek Heyetinizi aydınlatmak üzere bilgi vermek ve gerçekleri arz etmekte fayda görüyorum.

Muhterem arkadaşlar, ancak Adalet Partisinin Sayın sözcüsü İsmet Sezgin, Bütçenin tümü üzerinde yaptığı konuşmanın başında; “partilerin siyaset yapmak için kurulmuş olduğunu ve görüşlerinin tarafsız olmayacağını, her konuda kendi görüşlerini, partilerinin görüşlerini ifade etmek durumunda olduklarını” söylemişlerdir.

Bu, aslında doğru bir fikirdir. Nitekim parti sözcülerinin hemen hepsi bütçe görüşmelerini vesile yaparak çeşitli meselelerde kendi partilerinin görüşlerini dile getirmenin, Meclis kürsüsünden bunları kamuoyuna duyurmanın gayreti içine girmişlerdir.

Bu müzakerelerin seçim yılı içinde yapılmış olması bu görüşmelerin bu bakımdan daha da hararetli geçmesine sebep olmuştur. Parti sözcüleri tarafından ileri sürülen ve münhasıran bu mahiyette olanlara ilişmek ve bunlar hakkında bir görüş ifade etmeyi gerekli bulmuyorum.

Zira Hükümetimiz hiçbir partiye bağlı bir Hükümet değildir. “Partilerüstü Hükümet” kelimesini kullanmamaya çalışıyorum. Arkadaşlar, bir ayrı mana atfettiler buna ve bu mefhumu da ben icat etmedim, sanıyorum ki, basında böyle söylendi ve böylece geldi, aslında doğru olmayan bir şeydir. Hükümet partilerüstü değil, belki partiler dışı bir Hükümettir. Bu denebilir, dense idi daha doğru olurdu.

Hiçbir partiyle Hükümet rekabet halinde de değildir. Programı da hiçbir partinin programının kopyası da değildir. Kendi mensubu olduğum, şeref bağı ile bağlı olduğum parti de dahildir. Hükümetimiz programını, memleket ihtiyaçlarını esas alarak hazırlamıştır, ayrıca çeşitli vesilelerle ifade ettiğim gibi Hükümet Programında daha çok Hükümetin görev süresi içinde (ki bu görev süresi mahduttur) gerçekleştirilmesi gerekli konulara öncelik verilmiştir.

Hükümetin esas hedefi Anayasanın belli ettiği zamanda seçimi yaptırmak suretiyle memleketi normal yönetime kavuşturmaktır. Çalışmalarının önemli kısmını bu hedefe ulaşmak için harcamıştır ve harcamaktadır bunu sık, sık tekrar etmekte fayda görüyorum.

Muhterem arkadaşlarım, bu sebeplerle, partilerin çeşitli meselelerde ki görüşleri üzerinde özellikle partilerin bir birlerini itham eden konuşmaları üzerinde durmanın bizim için yine bir gereği olmadığı kanısındayız. Bundan dolayı gerek ben ve gerekse benden sonra konuşacak Bakan arkadaşlarım, bunların sadece Hükümet icraatı ile doğrudan doğruya ilgili kısımları üzeninde durmakla yetineceğiz.

Değerli arkadaşlarım, 1973 Bütçesini olağanüstü şartlardan biran önce kurtulmanın çabası içinde olduğumuz bir dönemde hazırladık ve böyle bir ortam içinde müzakere ediyoruz. Bildiğiniz gibi Hükümet de olağanüstü şartlar içinde, 12 Mart şartları içinde kurulmuş bir hükümettir. Esas hedefi 12 Martı hedefine ulaştırmaktır. Bu hedefe ulaşmak için öncelikle neler yapacağını ve yapmak istediğini, Yüce Meclisin takdirine iktiran etmiş olan programında tespit etmiştir. Bunlar, bildiğiniz gibi, anarşiyi ortadan kaldırmak, anarşinin yeniden başkaldırmasını önleyecek: tedbirleri tamamlamak, gecikmiş reformları hazırlamak, Anayasanın tayin ettiği zamanda memleketi normal bir yönetime kavuşturmak üzere seçimlerin yapılmasını sağlamak..

Hükümetiniz, göreve başladığı günden bu yana bu hedeften biran bile, kelimenin üzerine basarak söylüyorum - şaşmamıştır ve şaşmayacaktır. Bütün güçlükleri yenerek bu hedefe doğru ilerlemektedir ve muvaffak; olacağına da emindir.

Bu vesile ile siyasî partilerimizden bu temel hedeflerde anlayış birliği istedik. Anarşinin kesin olarak önlenmesi, Cumhuriyet Kanunlarını toplum hayatına hâkim kılmak için idarî, hukukî tedbirleri tamamlamak zorundayız.

Demokratik hürriyetleri zedelemekten, sadece hürriyetlerin kötüye kullanılmasını önleyecek tedbirlerin alınmasına karşı çıkılmaması, hiç şüphesiz, gerekir. Bildiniz gibi, hürriyetler ancak hukuk devletinin var olduğu yerde var olabilir. Hukuk Devletini kemaliyle işler hale getirmeden demokratik rejimi, kendisini koruyabilecek ölçüde güçlendirmeden hürriyetlerin korunması mümkün değildir. Biz buna inanıyoruz.

Samimî olarak ülkemizin tam bir hür insanlar diyarı olmasını istiyorsak evvelâ hür insanların kimsenin tasallutuna maruz kalmadan yaşayabilecekleri bir iklim, bir hürriyet iklimi yaratmamız lâzım. Anarşinin hükümferma olduğu yerde elbette hürriyetten bahsedilemez. Bizim sağlamak istediğimiz işte budur.

Muhterem arkadaşlar, Hükümet bir taraftan anarşiyi önlemenin, asayiş ve güvenliği tesis etmenin tedbirlerini yürütürken, diğer yandan programında vadettiği ıslahat tedbirlerini de gerçekleştirmek için çalışmalarını sürdürmüş ve reform tasarılarını, bir ikisi hariç, Büyük Meclise sunmuştur.

Zaman zaman reformlar yapılmadı diye bu bakımdan tenkide uğramaktayız. Hükümet kendisine düşeni yapmıştır. Hiç şüphesiz, bundan sonrası Yüce Meclise aittir. Bu hususta Hükümet Yüce Meclisin emrindedir ve Bakan arkadaşlarımız devamlı' olarak Komisyonlarda çalışmaktadırlar. Ümid ediyoruz ki, elbirliği ile kısa zamanda, üzerinde önemle durduğumuz reform tasarıları gerçekleşecektir.

Muhterem arkadaşlarım, reform tartışmalarına girmek işitemiyorum. Bunu zaman zaman tartıştık. Çeşitli partilerin ayrı reform anlayışları vardır; ben bunların hepsine saygı duyarım. Benim de reform anlayışım var. C.H.P. sözcüsü öğleden önce konuşurken - C.H.P.'nin başka sözcüleri bunu daha evvel de ifade etmişlerdi - benim tutucu olduğumu, reform yapamayacağımı ileri sürdü.

Muhterem arkadaşlar, ben ölçülü insanım; ama tutucu hiçbir zaman olmadım. İlkokuldan itibaren hayatımı takibedenler benim daima yeniliğe ve ileriliğe hevesli bir insan olduğumu görmüşlerdir. Memuriyet hayatında, Devlet hayatında - Atatürk İnönü gibi insanlar hariç -belki hiç kimseye, reform yapma şansı, bana geldiği kadar gelmemiştir. Birçok insan reformun sözünü ederler; ama ömürlerinde bir tek reform nedir yapmamışlardır. Onu bilirim, ama en çok onlar konuşur bu mevzuda.

Ben daha Umum Müdürken Türkiye'de Gelir Vergisi Reformu yapıldı. Vergi sistemi ki esaslı bir reformdur. Bugüne kadar yaşamıştır. Çalışmaları 1946'da başlayıp 1950'de tahakkuk eden ve 1950'den bugüne kadar gün geçtikçe gelişen Gelir Vergisi reformu benim o dairenin başında bulunduğum dönemde yapılmıştır ve büyük hissem vardır.

Maliye Bakanı olduğum zaman birçok ıslahat tedbirlerini ben getirdim Yüce Meclise. Müdafaa ettim, çoğunu çıkardım. Yine bu Hükümetin birçok reform tedbirleri içinde de tabii Bakan sıfatıyla ben vardım. Bu defa da görüyorsunuz, Hükümetin başında gene birçok reform tedbirlerini getiren insanım. Elbette ki, büyük payım vardır, Hükümetin başında olmam sıfatıyla.

Şimdi bu insana, ömründe reform nedir; bir defa bir tanesini yapmamış insanların kalkıp, tutucudur, mutucudur demesinin âlemi var mı ve buna kimi inandırırılar?

CAHİT ANGİN (Çorum) — Maden reformunu ne yaptınız; siz beğeniyor musunuz acaba yaptığınızı?

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, biz reform deyince cihetteki memleketin altını üstüne getirmeyi düşünmüyoruz. Gene onların bir düzen değişikliğini de düşünmüyoruz. Düzen değişikliği belki bir reformdur, ama bizim düşüncemizden farklı bir reform olabilir. Biz memleketin bugünkü ihtiyaçlarından ilham alarak reform tasarılarını hazırladık. Bizim getirdiğimiz reformlar Atatürk çizgisindedir; toplumu tedirgin etmemektedir. Bilâkis topluma huzur getirecek reformlardır.

Bildiğiniz gibi bu tasarıların birkaçı Meclisten geçmiştir; diğerleri komisyondadır. Yalnız bu vesile ile şunu arz edeyim; Maden Reformu tasarısında önem verdiğimiz prensiplerden birinin zedelendiğini tespit etmiş bulunuyoruz. Bunu Senatoda savunup düzeltmeye çalışacağız. Toprak reformu da yine, dün aldığım bir bilgiye göre Komisyonunda büyük bir yara almıştır. Yüce Meclisinizde bu yaranın kapatılacağı ümidindeyim. Eğer bu kapatılmazsa bu reform da büyük zede alacaktır. Bu durumda Hükümet, elbette ki kendisine düşeni yapma durumunda olacaktır.

Muhterem arkadaşlar, Anayasa değişikliği Yüce Meclisten geçmiştir. Anarşinin hortlamasını önleme bakımından bu Anayasa değişikliği büyük yarar sağlayacaktır.

Anayasa değişikliğini bir arkadaş, benim Ordunun arkasına gizleyerek yaptığını, Hükümetin Ordunun arkasına gizleyerek bunu istediğini söylemiştir.

Muhterem arkadaşlar, bunu reddederim. Başlangıçta Anayasa değişikliğini Sayın Erim Hükümeti istemişti ve biliyorsunuz birinci değişiklik Cumhuriyet Halk Partisinin de katılmasıyla tahakkuk etmişti. Cumhuriyet Halk Partisinin Katılmadığı birkaç madde geriye bırakılmıştı.

Sonra ikinci değişikliği biz istedik. Ama takdir edersiniz, Hükümetler Anayasa değişikliği teklifi yapamazlar, yetkileri yoktur. Biz sadece bu ihtiyacı duyurduk partilerin Sayın genel başkanlarına Devlet Başkanının huzurunda, Meclis ve Senatamızın değerli Başkanları da beraberdi, bu ihtiyacı arz ettik ve partiler kendi aralarında, Mecliste bir komisyon teşkil ettiler, Anayasa değişikliklerini bu komisyon tespit etti. Binaenaleyh Hükümetin Ordunun arkasına gizlenerek yapılan bir şey yoktur. Bunu söylemekle zannediyorum ki, bütün Meclisi ittiham etmiş oluyoruz.

Sonra, muhterem arkadaşlar, Hükümet, programına da koymuştur, yani kurulduğumuz günden beri bu ihtiyacı biz duymuş bulunuyorduk, Türkiye’de normal yönetime, demokratik rejime gitmenin başlıca şartlarından birisi olarak görüyorduk, daha Hükümeti kurduğumuz anda.

Muhterem arkadaşlar, bu değişikliklerin hürriyetlerin özüne dokunduğu iddiası gerçeğe aykırıdır. Yıkıcılığı, bölücülüğü önleyecek tedbirlerin hepsini hürriyeti kısıma tedbiri olarak görmek, hem mübalağalı bir iddiadır, hem gerçeğe aykırı bir iddiadır. Türkiye, bildiğiniz gibi, hem Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesini, hem de Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini kabul etmiştir. Bizim Anayasamız ve kanunlarımız, bu sözleşmeye tamamiyle uygundur. Demokratik hak ve hürriyetlerin Anayasamızla ve kanunlarımızla sınırlanmasına esas olan kıstaslar, aynen, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin, meselâ 8’nci, 10’ncu ve 15 inci maddelerinde mevcuttur. Bu bakımdan, millî güvenlik ve kamu nizamı, Devletin güvenliği gibi sebeplerle, basın hürriyetinin ve diğer hak ve hürriyetlerin sınırlanması, bize mahsus değildir. Milletlerarası seviyede kabul edilmiş hükümlerle teyidedilmiştir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 17 inci maddesi, bu Sözleşmede yer alan hak ve hürriyetlerin, bunları yok etme hürriyeti şeklinde anlaşılmasında gerektigi de belirtilmiştir.

Muhterem arkadaşlar, reform çalışmaları dışında, memleketimizin, ehemmiyetli ihtiyaçlarını karşılayacak, Devletimizi daha müessir bir şekilde işler hale getirecek önemli kanunları Hükümetiniz ele almıştır. Ve bunların büyük bir kısmını Meclise takdim etmiştir. Bu arada, Silâhlı Kuvvetlerimizin modernizasyonunu sağlayacak Yetki Kanunu, Jandarma teşkilâtımızın modernizasyonu gibi tedbirler getirilmiştir ve yürürlüğe konmuştur.

Hükümet sorumluluğunu aldığımız günden bu yana, nispeten kısa bir süre içinde Yüce Parlâmentoya sunulan 60 kadar kanun tasarısı dışında, iktisadî, sosyal ve kültürel kalkınmamızın en önemli aracı olan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı Meclislerden geçirilip, uygulama alanına konulmuştur. Plânın ilk yılına ait icra programı tespit edilmiş ve 1973 yılı bütçesi yeni bir görüşle ve program bütçe esasına göre hazırlanarak tasdikinize sunulmuştur.

Bunları, huzurunuzda, çalışmalarımızı belirtmek için arz ediyorum. Belki, bir arkadaş zannediyorum temas etti, “niye Hükümet kendisini över?” dedi. Biz başkasını

kötülemiyoruz; ama kendi çalışmalarımızı bağlı olduğumuz Yüce Meclise arz etmenin de kabahat sayılacağını ilk defa görüyorum. Gerçeğe uymuyorsa, evet; ama gerçeğe uyduğu takdirde, izin verin, Hükümetimiz, memlekete yaptığı yararlı hizmetleri size arz etsin ve sizin de bundan büyük memnuniyet duyacağınıza da eminim.

Muhterem arkadaşlar, iktisadî ve malî durumun emniyet ve huzur şartları içinde gittikçe gelişmekte olduğunu belirtmek isterim. Yatırımlar, ihracatımız, döviz gelirlerimiz, kalkınma ve refahımızı kuvvetlendirecek istikamette, durmadan artmaktadır. İktisadî durumumuzun düzelmesinde, iyiye gitmesinde Hükümetimizin hiçbir payı olmadığını iddia edenler olmuştur. İnsafsızlıkta bu derecede ölçüyü kaybetmiş olanlarla tartışmak, hiç şüphesiz, faydalı netice vermez. Bunu en iyi değerlendirecek, kanaatimize göre, kadirbilir milletimiz olacaktır.

Yine, Türkiye'yi siyasî ve ekonomik buhran içinde görmekten ve göstermekten fayda umanlar da vardır. Bu gibiler ne derse desin, gerçek durum başkadır. Aydın bir iş adamının da ifade ettiği gibi, Türkiye'de ekonomik durum, bazı arızalara rağmen, fiyat artışları gibi, Cumhuriyet döneminde hiçbir zaman bu kadar iyi olmamıştır.

MEHMET SEYDİBEYOĞLU (Kastamonu) — Her halde, o iş adamının durumu da bu kadar iyi olmamıştır.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Bunu ben söylemiyorum, sayılı bir iş adamı söylüyor.

BAŞKAN — Müdahale etmeyiniz efendim, çok rica ederim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, bütün istatistikler bunu gösteriyor, müşireler bunu gösteriyor, bunu, piyasada, çıplak gözle de görmek mümkündür. Maliye Bakanımız bahsetmiş olduğu için, bunlara tekrar inip, zamanınızı almak istemiyorum. Yalnız, bu arada şunu arz edeyim, geçmiş iktidarların, bu sonucun alınmasında hissesi yok mudur? Elbette vardır. Bunu biz hiçbir zaman inkâr etmedik ve her konuşmamda daima, Cumhuriyet dönemini ele alırım ben. Geçmişi hiçbir zaman kötülemedik, plân gerekçelerinde, bütçe dokümanlarında, konuşmalarımızda bunları bulursunuz. Her şeyi daima ve objektif olarak ifade ediyoruz. Buna karşılık, 12 Mart sonrası Hükümetlerinin de bunda hisseleri olduğunu da kabul etmek lâzımdır.

Muhterem arkadaşlar, her şeyden evvel, Hükümetimiz kadrosuyla, üyelerinin şahsiyetleriyle memlekete güven vermişlerdir. Hükümet, bütün meselelerin altına girmiş ve bunları en isabetli tedbirlere bağlamıştır. Yıllardır el sürülmemiş meseleleri cesaretle ele almıştır, çözüme bağlamıştır, tıkanıklıkları ortadan kaldırmıştır. Özel kesimdeki yatırımların birden bire hızlanmasında, hatta şahlanmasında bunun büyük payı vardır. Bugün, memlekette hiçbir zaman rastlamadığımız bir yatırım havası vardır. Bu alanda, hatta büyük bir yarış ta başlamıştır. Hükümet, bilgili çalışanları ve isabetli tedbirleriyle bu yarış desteklemeye ve hızlandırmaya çalışmaktadır. Bir örnek vereyim; bütün Cumhuriyet döneminde 1 milyon pamuk ipliği iği mevcuttu memlekette. Yani elli senede yapılan. Son iki senede bir milyon iğ daha eklenmektedir buna, son iki senede buna bir milyon daha eklenmiştir ve bunlar tamamlanmak üzeredir. Türkiye'nin her yerinde yurttaşlar, sınaî tesisler kurmak için büyük çaba içine girmektedirler. Bütün bunları, memnun olacağınız için arz ediyorum değerli arkadaşlarım.

Yatırımların aksadığı, geri kaldığı iddialarının da gerçeğe bir ilgisi yoktur, özel sektörde olduğu gibi, kamu sektöründe de yatırımları yürütmek için Hükümetin

herhangi bir ihmali olmamıştır. Tersine, bunları hızlandırmak üzere gereken her şey yapılmıştır ve yapılmaktadır. 9 aylık Hükümet olarak, başlamış olan yatırımları yürütmeyi, elbette ki kendimize vazife saydık. Başka bir iktidar tarafından başlanmıştır diye bunları ihmal edemezdik.

İstanbul Köprüsü, Alüminyum tesisleri, İskenderun Demir-Çelik, Bakır, Azot tesisleri ve diğer tevsiler gibi... Bunlara bütün gücümüzü verdik. Ve biliyorsunuz, bu tesislerin bir kısmı yeniden önümüzdeki plân ve program içerisinde yeniden tevsi edilecektir. Büyük barajlar, elektrik santralleri, bunlarda belki gecikme olmuştur, ilgili bakan arz edecektir. Bu gecikmelerin hiç birisi Hükümetimiz döneminde olmamıştır.

Muhterem arkadaşlar, birkaç rakam arz etmekte fayda görüyorum, bu konuda. 1971 ve 1972 yıllarında arka arkaya gerçekleştirilen yüzde 10 ve yüzde 7,7 kalkınma hızı, 2 inci plân döneminin en yüksek kalkınma hızıdır. Büyük ölçüde bu hızların etkisiyledir ki, 2 inci Beş Yıllık Plânın gelir hedefi gerçekleştirilmiştir. Sanayi sektöründe de 1971 ve 1972 yıllarında gerçekleştirilen artış hızları, sırasıyla yüzde 10,4 ve yüzde 11,9 olmuştur. Bu hız, 10 yıllık plân dönemi ortalamasından üstündür.

Bir ekonomide kamu ve özel kesimin siyasî istikrarsızlığın etkisinde kalıp kalmadığını belirten ve herkesçe bilinen göstergeler vardır. Bunların başlıcaları; yatırım artışları, sanayi üretim artışı, millî gelir artışı, dış ticarete gelişmeler, istihdam artışı, özel kesimin geleceğine ait yatırım eğilimleri. Bunlar, teker teker incelendiğinde 1972 yılında sabit fiyatlarla yatırımlarda yüzde 18,3, sanayi üretiminde yüzde 12 ye yakın, gayrisafi millî hâsılada 7,7; ihracatta yüzde 38, ithalatta yüzde 33,5 artış olduğu görülür. 1972 de yaratılan istihdam 250 bindir. Plân dönemi ortalamasının üstüne çıkmıştır, bununla. Özel kesimin yatırım talepleri 50 milyarı aşmıştır. Geride bıraktığımız yılın siyasî ortamının ekonomik hayatı mutlaka etkilemesi söz konusu idiyse, bu etkilemenin olumsuz değil, olumlu yönde olduğunun, bunlar çok açık belirtileridir.

Sayın Ecevit, bu göstergelerin ezcümle 7,7 kalkınma hızının hiçbir şey ifade etmediğini söylediler. "Hava kirlenmesi oldukça, ısıktı ihtiyacını karşılamadıkça bu neyi ifade eder" dediler. Bu görüşü yeni bir görüş olarak not ediyorum. Yalnız, Sayın lider alt yatırımların da, enerji üretiminin de hava kirlenmesinin önlenmesinin de yatırımlara ihtiyaç gösterdiğini ve bunun artmasının, ekonominin ve tasarrufun büyümesine bağlı olacağını elbette bilirler.

Bu sebeple biz buna önem veriyoruz. Kaldı ki, enerji eksikliği, ne de hava kirlenmesi bizim Hükümetimizin yarattığı değildir. Biz, sadece dürüst ve samimî bir Hükümet olarak durumu bütün çıplaklığıyla kamuoyuna açıkladık ve tedbirleri aklık.

Sayın Ecevit'in bundan evvel hava kirlenmesinden bahsetmiş olduğunu da duymadım, ilk defa duyuyorum. Belki ben duymamışımdır, belki konuşmuştur.

CENGİZHAN YORULMAZ (Ankara) — Daha birçok şeyler, var.

BAŞKAN — Sayın Yorulmaz..

CENGİZHAN YORULMAZ (Ankara) — Partilileri konuşuyor, şart değil Genel Başkanın söylemesi.

VEFA TANIR (Konya) — Hava kirlenmesiyle ilgili genel görüşme önergemize ret oyu verdiniz.

BAŞKAN — Sayın Tanır, lütfen.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Saydığımız bu sonuçlar Türkiye’de alınmıştır ve bundan aziz milletimiz faydalanacaktır. O sebeple hepimizin bu neticeleri sevinçle karşılayacağınıza eminim.

Böyle olunca, bunlar hangi hükümet tarafından yapılır, ün olursa olsun, bu sonucun alınmasında, hizmeti ve payı olan herkesi teşvik etmek, sanıyorum ki, yerinde olur ve bu kimseye zarar vermez.

Muhterem arkadaşlarım, artık nazik olmaktan çıkar bir konuya geliyorum ve Hükümet üzerindeki tartışmalara geliyorum: Bir süreden beri 12 Mart’tan sonra kurulan Hükümetler üzerinde, Anayasa açısından demokratik rejimin gerekleri açısından bir tartışma açılmış bulunmaktadır.- Bu bütçe konuşmalarında da bazı arkadaşların hemen hepsi bu konu üzerinde önemle durdular. Adalet Partisi Sözcüsü Sayın Sezgin, 1971-1972 yıllarını bir siyasî istikrarsızlık yılı olarak vasıflandırdı. Partilerüstü Hükümetlerin millî iradeye dayanmadığı, böyle bir Hükümet modelinin inandırıcı olmadığı, partilerüstü Hükümet modeli ile demokratik bayatın zedelenmekte olduğu ileri sürüldü.

Muhterem arkadaşlar, partilerüstü Hükümet formülünü, hemen arz edeyim, ben icat etmedim. Böyle bir Hükümet kurmaya da kendim talip olmadım, zorla da gelip bu makamı işgal etmedim. Bugün de bu makamın fuzulî şagili saymıyorum, kendimi. Partilerüstü Hükümet formülü, aynı kelimelerle olmasa da partilerüstü bir zihniyetle, o davranış içinde olacak Hükümet denmiştir, sanıyorum, 12 Mart muhtırasında yer almıştır. 12 Mart; Cumhuriyete, demokratik rejime yönelen tehlikeleri bertaraf etmek, demokratik rejimin geleceğini teminat altına almak hedeflerine yöneldiği ve bunların gerçekleştirilmesiyle olağanüstü tedbirlere ihtiyaç gösterdiği için bu şartlarda görev yapacak özelliği olan bir Hükümet şekli tercih olunmuştur. Buna kısaca “partilerüstü Hükümet” denildi ki, biraz evvel işaret ettim: Buna keşke “partiler dışı Hükümet” denseydi daha doğru olurdu.

Birinci ve İkinci Erim Hükümetleriyle benim Hükümetim bu şekilde kurulmuş hükümetlerdir. Bu kuruluş şeklini olağanüstü şartlar tayin etmiştir. Hiç şüphesiz olağanüstü şart olmasaydı burada Başbakan olarak beni hiçbir zaman göremezdiniz. Bununla beraber, bu Hükümetler, Parlamenter usullere uyularak kurulmuştur. Kuruluşu, Anayasaya tamamen uygundur. Bizim Hükümetimize A.P. o tarihte C.H.P., M.G.P. si üye vermediği kabul etmişlerdir. Programımızı Türkiye Büyük Millet Meclisi tasvip etmiştir. Hükümete güvenoyu verilmiştir. Hükümetimiz bu suretle Meclisin güveniyle göreve başlamış ve bu güven ile göreve devam etmektedir. Bu sebeple millî iradeye dayalı bir hükümettir.

Muhterem arkadaşlar, büyük Meclisiniz bu güveni geri almadığı sürece Hükümeti millî iradeye dayalı bir Hükümet olarak kabul etmeğe mecburuz ve öyle göstermekte büyük fayda vardır, memleketimizin içi ve dışı bakımından. Aksi halde büyük Meclis, biraz evvel bir başka parti sözcüsü de işaret etti. Kendisinin de millî iradeye dayanmadığım iddia etmek gibi bir hataya düşmüş olur ki, bu hiçbir zaman akla gelmez. Bununla hatta Meclis inkâr edilmiş olur.

Böyle bir Hükümet formülünü Anayasaya aykırı sayanlar veyahut demokratik rejim ile bağdaşmaz bir durumda görenler, bunun arka arkaya bu hükümetlere güvenoyu verirken acaba, niye düşünmediler? Bize göre, bıkılabilir, bugün bu Hükümetten bıkmış olabilirler. Bu Hükümetten bıkmış veya biran önce iktidara gelmek veya koalisyonlar

kurarak iktidara gelmek isteyenler varsa, bunu tabîî karşılarım, normaldir, olabilir. Hükümeti bu yoldan, yani yıpratmak suretiyle, yıpratmak yerine doğrudan doğruya verilmiş olan güvenoyunu geri almak suretiyle sonuç almaları mümkündür. Bana göre doğru olan yol budur. Demokratik olan yol budur, pratik olan yol da budur; beyhude zahmet etmeye de ihtiyaç yoktur. (M.G.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar.)

CAHİT ANGİN (Çorum) — Henüz 226'yı bulamamışlar.

ORHAN BİRGİT (Ankara) — 228'ler, 228.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Denebilir ki; efendim, bu kadar tenkitten sonra Hükümet düşünsün istifa etsin. Onun da cevabını arz edeyim. Bu ağır şartlar içerisinde Hükümet, bir buhran yaratmanın sorumluluğunu yüklenmek istemiyor. Bunu bir başka vesileyle de bir gazeteciye beyan ettim. Çünkü aksi halde olacağı ben biliyorum. Bütün sorumluluklar Hükümete yüklenecektir. Hükümet gitti de bundan oldu her şey, olacaklar. Bunu ben yüklenmek istemiyorum. Ancak, Büyük Meclisin de vereceği kararı hürmetle karşılayacağımı şimdiden arz edeyim; hatta biraz sevinçle.

Muhterem arkadaşlar; bu arada bir hususa tekrar işaret etmek yerinde olacaktır. Hükümet bir koalisyon değildir. Bunu muhtelif vesilelerle arz ettim. Partili üyeler vardır, bağımsız Meclis üyeleri vardır ve uzmanlar vardır içimizde. Programı da hiçbir partinin programının kopyası değildir. Bu sebeple; Hükümetin karar ve icraatının sorumluluğunu hiç kimseye yükletmek niyetinde değiliz, velev ki kendilerinden üye almış olalım. Bu sorumluluk tamamen bize aittir. Bundan dolayı partilerin, Hükümete katılmış olanları dahil hükümeti murakabe etmelerinde ve eleştirmelerinde ben anormal bir şey görmüyorum. Zaman zaman karşılıklı tenkitler oldu, niye üye verdiniz, niye tenkid ediyorsunuz... Ben buna katılmıyorum. Ancak, bu eleştirmenin de tam bir samimiyet içinde ve objektiflik içinde cereyan etmesini de istemek sanıyorum ki, bizim hakkımızdır.

Muhterem arkadaşlar, bu vesileyle diğer bir noktaya daha işaret edeceğim.

Biz, partilerüstü Hükümet formülünü hiçbir zaman normal şartların Hükümeti olarak görmedik ve göstermedik. Normal şartlar içinde elbette Mecliste çoğunluğa dayanan Hükümet şekli her bakımdan en uygun Hükümet kuruluşu olur. Böyle bizim gibi sahipsiz bir Hükümet olmaz. Hükümetimizin, olağanüstü şartlardan biran önce kurtulmamız için büyük gayret harcaması, kendi ömrünü uzatmak için değil, tamamen normal yönetime kavuşmamızı sağlamak içindir. Evvelce söyledim, bize şeref verecek olanı budur.

Muhterem arkadaşlar; 12 Mart öncesi olaylarının içyüzü, bunların mahiyet ve şümülü, bugün artık bütün çıplaklığıyla ortaya çıkmış bulunmaktadır. Öyle okluğu halde, 12 Mart hareketini ve 12 Mart Muhtırasını Anayasa açısından bugün de tartışma konusu yapmak isteyenler vardır.

Bütçenin tümü üzerinde konuşan Adalet Partisi Sayın Sözcüsü, Sayın Demirel Hükümetinin, 12 Mart Muhtırasını Anayasa ve hukuk devleti ilkelerine aykırı bulduğu cihetle istifa etmiş olduğunu hatırlatmıştır.

Değerli arkadaşlarım; 12 Mart Muhtırasının verildiği anda bu harekete böyle bir açıdan bakanlar olmuştur. Ancak, bu olayların içyüzü anlaşıldıktan ve 12 Mart'ın Türkiye Cumhuriyetine ve Türk demokrasisini yıkılmaktan, Türk vatanını parçalanmaktan

kurtarmayı ve demokratik rejimin geleceğini teminat altına almayı hedef aldığı kesin surette anlaşıldıktan sonra bu husustaki tereddütler bizim görüşümüze göre tamamen ortadan kalkmış ve 12 Mart'ın kaçınılmaz bir hareket olduğu herkesçe kabul edilmiştir. Yüce Parlâmentonuz, çeşitli vesilelerle verdiği kararlarla 12 Mart'ı tasvip etmiştir 12 Mart'ın hedefleri açıktır. Bu hedef; demokratik rejimimizin geleceğini teminat altına almaktır. Bu hedefe doğru süratle yol almakta olduğumuz bir dönemde 12 Mart hakkında yeniden bazı tereddütler ve kuşklar uyandıracak mahiyette beyanların bulunmasında biz Hükümet olarak bir yarar görmüyoruz. Aslında bunda büyük haksızlığa da düşmüş oluruz. Sanıyorum ki, 12 Mart öncesi meseleleri biraz daha açıklığa kavuşturduğumuz zaman göreceksiniz ki, 12 Mart olmasaydı bu Yüce Meclis üyelerinin birçoğu belki bugün hayatta da olmayacaklardı.

Değerli arkadaşlarım; gene hatipler mütemadiyen seçim konusu üzerinde burada ve Meclis dışında durmaktadırlar. Rejim ve seçim konusunda Hükümet programında ortaya atılan görüşlerde tekrar Yüksek Heyetinize teminat veriyorum; herhangi bir değişiklik olmamıştır. Bunu Hükümetin, buhrandan sonra, bir aralık bir Hükümet buhranı olmuştur C.H.P'nin çekilmesi üzerine, göreve devam edeceğine dair olan kararımızı ilân ederken de tekrar etmiştik; Hükümetin esas hedefi, seçimlerin, Anayasanın belli ettiği tarihte yapılmasını sağlamaktır ve bu seçimler elbette yapılacaktır.

Seçim Kanunundaki aksaklıkların tespitini partilerden rica etmiştik. Partiler arası Komisyon bu konuda çalışmaktadır. Ancak, zaman daraldığı için bu vesileyle bu Komisyonun çalışmalarını süratlendirmesini ayrıca istirham ediyorum.

Muhterem arkadaşlar, sıkıyönetimden, sıkıyönetimin icraatından, kitap toplamadan yine bazı şikâyetler oldu, tekrar oldu. Bunlar hakkında ben uzun konuşmalar yapmıştım. Şimdi bunları tekrar edip zamanınızı almak istemiyorum. Yalnız şunu arz edeyim; kitap toplama bir defa mahkeme kapariyle olmaktadır. Ve mahkemelerimiz kanuna dayanarak bunu yapmaktadırlar. Bu kanunları Büyük Meclisiniz yapmıştır. Muhterem arkadaşlar, Türkiye'de komünist propagandası yasaktır. Sözle komünist propagandası yapmak yasaktır, yazıyla komünist propagandası yapmak yasaktır, kitap yazmak suretiyle yasaktır ve başka şekillerle yapmak yasaktır. Bu sebeple, komünist propagandası yapan kitap, suç delili olarak zaptedilir, toplatılır. Bu kanuna uygun bir maddedir. Sanıyorum ki

1 bu kanunlar Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı döneminde yürürlüğe konmuş hükümlerdir: Türk Ceza Kanununun 141, 142 inci maddeleri. Ayrıca, öğleden önce haklı olarak üzerinde hassasiyet gösterdiğimiz Kurucu Meclisin kabul ettiği Anayasada da Türkiye'de komünizm yasak edilmiştir. Komünist eylem yasak edilmiştir, komünist parti kurmak yasak edilmiştir, komünist propagandası yasak edilmiştir. Şimdi eğer arkadaşlarımız, ee, fikir suçudur bunları bırakalım derlerse ki, sanmıyorum bunu açıkça söylemediler, eğer bu görüşte olanlar varsa, mahkemeleri kınamasınlar, hükümetleri kınamasınlar; Mecliste yetkileri vardır, bu kanunları ortadan kaldıran teklifler getirsinler. Bu kanunlar kalsın, o vakit hiçbir mahkeme söyledikleri kitapları toplamak ve komünizm propagandası yapmak, Türkiye'de komünizmi yaymak da suç olmaktan çıkar, bir fikir hürriyeti adı altında bu uğurda belki memlekete günün birinde komünizmin pençesini atarız.

CENGİZHAN YORULMAZ (Ankara) — Erbakan da mı komünist eserleri koruyordu?

BAŞKAN — Sayın Yorulmaz, çok rica ederim, tevali ediyor.. Lütfen müdahale etmeyiniz.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Toplanan kitaplardan istiyor musunuz birkaç tanesini misal olarak arz edeyim? Bir liste halinde basında bunlar çıktı.

BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Biz size liste verdik, onu okuyun...

AHMET DURAKOĞLU (Sivas) — Lütfen bizim verdiğimiz listeyi okuyun.

ORHAN BİRGİT (Ankara) — Sayın Başbakan, size takdim edilen listeyi okuyun...

BAŞKAN — Sayın Birgit, müdahale, etmeyiniz efendim.

MUSTAFA ÜSTÜNDAĞ (Konya) — Milliyet yayınları toplanıyor...

BAŞKAN — Sayın Üstündağ, niye müdahale ediyorsunuz efendim?

MUSTAFA ÜSTÜNDAĞ (Konya) — Milliyet Gazetesinin yayınları toplanıyor.

BAŞKAN — Müdahale etmeyiniz efendim. Rica ile temennilerimizi hatırlatıyoruz yani...

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Şimdi muhterem arkadaşlar, geçen gün Yeni Ortam Gazetesi büyük bir başlıkla, Yeni Ortam'ın toplanmış olduğunu iddia etti. Derhal ilgilendim. Filvaki sıkıyönetim mahkemesinin kararı ile bir evde yapılan bir aramada suç delili olarak bazı şeyler alınmış, bu arada Yeni Ortam Gazetesi de alınmış. Merak ettim, niye almışlar, Yeni Ortam Gazetesi nasıl suç delili olur? Bana şu ifade edildi: Biliyorsunuz, bundan bir süre önce, Aralık ayı içerisinde bir ay süre ile Yeni Ortam Gazetesinin Ankara'ya sokulmasını sıkıyönetim yasak etmişti. Arama yapılan evde çuvalla o ay içerisinde çıkan Yeni Ortam Gazetesi dağıtılmak üzere gelmiş ve bunun için de sıkıyönetim bir tavzih neşretti.

Şimdi böyle vakaları ele alıp, münferit ve mahiyetini araştırmadan tamim ederek, Türkiye'de bu oluyor dersek haklı olmayız değerli arkadaşlarım.

Muhterem arkadaşlar, ben tekrar edeyim, Türkiye'de fikir özgürlüğü, benim görüşüme göre, tamdır. Bugün sıkıyönetim dolayısıyla bazı takyitler mevcuttur, ama bu sıkıyönetim sebebiyledir ve sıkıyönetim, biliyorsunuz, geçici bir rejimdir, geçici bir tedbirdir ve Anayasamız, sıkıyönetim döneminde bazı hakların ve hürriyetlerin takyit edilmesine cevaz vermiştir. Gerekirse, zaruri olursa bu yapılır. Bugün sıkıyönetim dolayısıyla, o da çok değil, ufak tefek bazı takyitler vardır, ama onun dışında Türkiye'de fikir hürriyeti yoktur iddiası, sanıyorum ki, haklı bir iddia olamaz.

Tekrar ediyorum, sadece Türkiye'de komünizm propagandası yapmak yasaktır. Türkiye'de komünizmi yasaklayan, ceza tehdidi altına alan hükümler var biliyorsunuz. Biraz evvel işaret ettim, Anayasamız, Ceza Kanunumuzun 141'nci, 142'inci maddeleriyle komünizm propagandası yasaklanmıştır. Sayılan bu maddelerin Anayasaya aykırı olmadığına da Anayasa Mahkememiz karar vermiştir. Eğer fikir hürriyeti yok demekten maksat bu ise, yani bunlar yapılamıyorsa, bu sebep gösterilerek bu iddia ileri sürülüyorsa, biraz önce işaret ettim, arkadaşlarımız, biraz evvel Sayın Orhan Birgit arkadaşımız burada, "Türk vatandaşı Avrupa'daki vatandaştan geri değildir. Orada bu hürriyet varsa, burada da olmalı" dedi ve alkışlandı bu grubu tarafından. Bu bir görüştür. Ben buna katılamam. Ben bunu memleketim için tehlikeli bulurum. Türkiye öyle bir jeopolitik durumdadır ki, başka memlekete benzemez. Fransa'nın mevkiinde olsa belki düşünebilirdim, Almanya'nın mevkiinde olsa, hatta Mısır'ın mevkiinde olsa düşünebilirdim, ama Türkiye o mevkide değildir. Bildiğiniz gibi, Türkiye mevkiinde bulunan memleketlerin hepsi bu ihmaller

yüzünden kısa bir süre içerisinde demirperde arkasına düşmüşlerdir. (A.P. ve M.G.P. sıralarından alkışlar) Türkiye bugün tek memleketidir; demokrasiyi muhafaza edebilen Orta Doğu'da tek memleketidir. Bir demokrasi adaşıdır. O sebeple, ifrata varın, bu memleketi felâkete götürmeyelim arkadaşlar. (M.G.P. sıralarından alkışlar)

HASAN TOSYALI (Kastamonu) — Bunun için vatanperver olmak lâzım...

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, bazı sözcü arkadaşlarımız Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı hakkında konuştular. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından uzun müzakerelerden sonra tasvip olunmuş ve uygulanmasına başlanmıştır. Türkiye'mizin kalkınmasını hızlandıracak olan bu plânın dayandığı temel prensipler hakkındaki görüşlerimizi evvelce Mecliste arz etmiştik. Bütçe vesilesiyle bazı arkadaşlar bu tartışmaları yenilemek istediler.

Bir parti sözcüsüne göre bu plân sosyalist bir plândır. Diğer bir parti sözcüsüne göre ise, plân sanayileşme uğruna sosyal adalet ilkesini bertaraf etmiştir. İleri sürülen bu görüşlerden ne biri, ne de ötekisi doğrudur bizim görüşümüze göre. Plân, herhangi bir doktrine bağlı, olmaktan uzaktır. Plân, memleketimizin kalkınma ihtiyaçlarına ve ilmf gereklere göre hazırlanmıştır. Sosyal adalet ilkesi hiçbir surette ihmal edilmemiştir. Tersine, plânımız sosyal adalet ve güvenliği sağlayacak tedbirlerle doludur.

Muhterem arkadaşlar, sözcü arkadaşlarımızın üzerinde ısrarla durdukları diğer bir mühim konu, fiyat artışları ve hayat pahalılığıdır. Çok cazip bir konu olması sebebiyle bütün sözcüler bunun üzerinde uzun uzun durmuş ve konuşmuşlardır. Arkadaşlarımız benim eski konuşmalarımı da bularak, hatta beni onlarla da ilzam etmeye çalıştılar. Arkadaşlarımızın üzerinde durmadıkları bir nokta, fiyat artışlarının sebebidir. Tabii bunun sorumluluğunu kısa yoldan 9 aylık Melen Hükümetine yüklemek suretiyle işin içinden çıkmak en rahat bir yoldur.

Muhterem arkadaşlar, fiyat artışlarının ve hayat pahalılığının sebepleri ve bu artışları durdurmak için Hükümetimizin harcadığı çabalar ve başvurduğu tedbirler hakkında Maliye Bakanı arkadaşımız geniş bilgi verdiler. Ben bunları tekrar etmeyeceğim. Bunlar hakkında yine bütçeleri münasebetiyle Ticaret ve Sanayi Bakanımız da bilgi arz edeceklerdir.

Hükümetimiz fiyat artışlarının sorumlusu değildi. Hükümetimiz, iddiaların aksine, fiyatların artış hızını kesmeye çalışmıştır ve bundan bir ölçüde muvaffak da olmuştur.

Fiyat artışları Hükümetimiz zamanında başlamamıştır. 1971'de % 23'e varan fiyat artışlarının hızını Haziran 1972'de göreve başlayan Hükümetimiz yarı yarıya indirmeyi başarmıştır. Fiyat artışlarının ve hayat pahalılığının gerçek sebebini huzurunuzda kısaca izah etmek zarurî hale gelmiştir.

Bildiğiniz gibi, 1970 yılında Türk parasının değeri % 66 oranında devalüe edilmiştir. Bunun fiyatlara bir ölçüde inikâs etmesi tabii idi. 1970'de alınan sunî tedbirlerle bu inikâs geçici bir ölçüde engellenmiştir. Ancak 1971'den itibaren bunun tesirleri, ithalâtın pahalılaşması sebebiyle kendisini göstermiştir. Nitekim Adalet Partisi Sözcüsü değerli Sezgin arkadaşımız da, bu artışın % 10 nispetinde fiyatlara aksedeceğini söylemiştir. O tahmin bence tahakkuk etmemiştir. % 10'un üstünde, belki % 15 civarında 1971 yılında fiyatlara bir aksi olmuştur.

Devalüasyonla birlikte personel reformu yapılmıştır. Bu reform bütçeler bir hamlede 10 milyarın üstünde bir yük getirmiştir.

Muhterem arkadaşlar, ben o tarihte, bu iki iş beraber yapılamaz demiştim. Devalüasyon yapıldığı zaman fiyatları frenleyecek tedbirler almak gerekir. Hâlbuki bu dönemde biz bilâkis satınalma gücünü artıracak bir başka tedbire gidiyoruz, ters tedbirdir, bu teper demiştim ve sanıyorum ki, Yüce Mecliste Personel Kanununa karşı olan tek parlamenter olmuşum.

İHSAN ATAÖV (Antalya) — Tek parlamenter benim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Ben evet, Senatoda olduğum için.. Ve şüphesiz Personel Kanunu da bütçelere büyük yük getirdi. 1971 bütçesi ki, A.P.'nin bütçesidir, 5,7 milyar açık verdi ve bunda Personel Kanununun da büyük hissesi var. Zira daha başlangıçta açık olarak hazırlanmıştı.

Erim Hükümeti vazifeye başladığı zaman, kamu iktisadî teşebbüslerinin birçoğunun işletme ve finansman açıkları vardı. Bu teşekküller bu açıkları karşılamak için Hazineyi zorluyorlardı. Sayın Ecevit tahkik edebilir, arkadaşları Topaloğlu en çok bu açıklardan mustarip bir bakan idi ve Enerji Bakanlığına bağlı teşekküllerin ürettiği maddelere her gün zam yapılmasını isteyen arkadaşımızdı kabinede ve nihayet uzun mukavemetler oldu ve nihayet başarılı da olduk, Erim Hükümeti zamanında fiyatlara ve tarifelere zamlar yapıldı ve bunlar daha çok o tarihte Sayın Topaloğlu'nun Israrlı teklifleri üzerine oldu.

CENGİZHAN YORULMAZ (Ankara) — Bir Devlet sırrını ifşa ediyor.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Bunun dışında şüphesiz memleket dışında da fiyat artışları oldu. Çünkü bütün dünyada enflasyonist bir eğilim mevcuttur.

Muhterem arkadaşlar, işte bizim Hükümetimizle hiçbir suretle ilgili olmayan fiyat artışları, 1971'de bu suretle meydana geldi ve nispeti yüzde 23'tü. Biz 1972 ortalarında görev aldık. Hemen arkadaşlarım belki şunu söyleyeceklerdir; "Siz de Erim Hükümetinin üyesiydiniz". Doğru. Onun üyesi olarak o sorumluluğu bir ölçüde paylaşıyorum ama muhterem arkadaşlarım o Hükümetin yapmak istedikleri zam tekliflerine uzun süre ben karşı geldim. Bunu da huzurunuzda arz edeyim. A.P.'li bakan arkadaşlarım yakinen bilirler, hatta onlardan birkaçı o tekliflere iltihak etti, ben karşı geldim. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri)*

Bizim Hükümetimiz 1972 ortalarında görevi devraldığı zamanlar fiyatlar artmaya devam ediyordu. Biz 1972 Haziranında görevi devraldık, fiyatlar yüzde 8 veya 10'a yakın zaten artmaya devam etmişti. Hükümetimizin ilk kararlarından birisi, bu artış hızını kesmek için gayet sert tedbirler almak olmuştur. Bizi biraz da antipatik duruma düşüren ve Senatoda, da beyan ettim, değerli Ecevit arkadaşımız bunu aldı aynen burada kullandı, taban fiyatlarındaki tasarrufumuz, kamu sektöründe toplu sözleşmeler konusundaki tutumumuz, Devlet teşebbüslerine ait fiyat ve tarife politikamız bu sebeple ele alındı ve tatbik edildi ve hep bunlar bu frenleme istikametinde oldu. Biz, 1972'de göreve başladığımız zaman, arz ettiğim gibi, yüzde 8 civarında veyahut 10'a yakın bir artış olmuştur. Bu artışı biz durdurduk ve nihayet yüzde 13 civarında tespit edebildik.

Muhterem arkadaşlar, işte fiyat artışlarının gerçek amilleri, sebepleri budur. Şimdi sorumluları siz arayıp bulabilirsiniz.

Muhterem arkadaşlar, taban fiyatları konusunda izlediğimiz politika malûmunuzdur. Fiyat artışlarından ve enflasyondan şikâyet edenler, taban fiyatları ve ücretler konusu söz konusu olunca bu defa, bu şikâyetlerini unutarak ve bunların neden dolayı daha fazla artmadığından dert yanmaktadırlar.

Taban fiyatları politikamız, bildiğiniz gibi, bir gensorusu mevzu da olmuştu Mecliste ve Yüce Meclis gensoruyu reddetmek suretiyle bu politikayı bir anlamda tasvip de buyurmuştu. Bu defa buna rağmen, hemen bütün sözcüler bu konuya temas ederek, tekrar 9 aylık Hükümeti suçladılar.

Bir defa hububat hariç, diğer mahsullerin taban fiyatlarında makul ölçülerde bir artış yapılmıştır.

VELİ BAKIRLI (Manisa) — Sayın Başbakan, üzüm 8 lira şimdi.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Pamuğun taban fiyatına hem zam yapılmış, hem de ayrıca vergi iadesi verilmiştir. Tütün mubayaası biliyorsunuz, büyük bir başarıyla geçmiş ve müstahsili memnun etmiştir. Maliyet fiyatlarını yumuşatmak için girdilerde ucuzlatmalar yapmaya çalıştık, önümüzdeki yıl, şimdiden doların fiyatı tespit edilmiştir ziraî mahsuller içim de şimdiden 14 lira olarak Temmuz ayından itibaren ziraî mahsullere 14 lira kuru tatbik edilecektir.

VELİ BAKIRLI (Manisa) — Zaten kuru üzüm 8 lira şimdi.

BAŞKAN — Sayın Bakırlı, Sayın Bakırlı...

CAHİT ANGIN (Çorum) — Kepek de buğday fiyatıyla bir.

BAŞKAN — Sayın Cahit Angın...

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Bu mahsullerin taban fiyatlarının anormal şekilde yükseltilmesinin gerek genel fiyat seviyesi, gerek ihracatımız üzerinde olumsuz etkiler yapması tabîi idi. Umumî fiyat artışından çiftçimizin, köylümüzün zararı emin olun ki daha çok olacaktır, mahsul fiyatlarına yapılacak zamlar bunu hiçbir surette telâfi edemeyecekti.

Muhterem arkadaşlar, ihraç mahsullerinde fiyat tespiti en nazık bir konudur. Ben sadece bu defa değil onu parlamenter olarak yaptığım incelemeler sırasında da görmüşümdür, zaman zaman hükümetler yüksek taban fiyatı vermişlerdir; fakat ihraç ve memleket dışı fiyatların üstüne çıktıkları için ihracat durmuştur, köylümüzü, çiftçimizi ve müstahsilimizi perişan etmişlerdir. Bu sebeple taban fiyatları, bilhassa ihraç fiyatları tespit edilirken gayet dikkatle hareket etmek lâzım, dış piyasayı iyi takip etmek lâzım, dış piyasanın ilerisini iyi görmek lâzım ve bundaki isabet derecesine göre bu tespitte isabet edilebilir. Burada hata edilirse tespit de hata edilmesi mümkündür, zaman zaman memleketimizde olmuştur.

Muhterem arkadaşlar, bütçe açıkları için ileri sürülen iddialar... Maliye Bakanımız, bunlara temas etti, ben tekrar işaret etmeye mecburum. Gene bu da gerçek dışıdır; AP sözcüsü 8 milyar açıktan bahsetti. Bilâkis gerek malî ve gerekse iktisadî politikamızın ve kalkınma plânımızın bir aracı olarak 1973 bütçesi, Cumhuriyet bütçelerinin en rahat bir bütçesidir. Şekil bakımından olduğu gibi muhteva bakımından da başarılı bir bütçe olmuştur. Bütçe Komisyonunda bu bütçenin baştan aşağı yeni bir şekle girdiği yolundaki iddiayı da bilmiyorum Komisyon teyit edecek mi? Biz, Bütçe Komisyonumda bu ölçüde

bir geniş değişiklik olduğunu sanmıyoruz; sadece bazı dairelerin talepleri, bilhassa takip edilen talepler Bütçe Komisyonumda kabul edilmiştir. Değişiklik bundan ibarettir.

Muhterem arkadaşlar, bütçe açığı, Maliye Bakanı da arz etti, sanıyorum ki Hükümetçe ifade edilen miktar civarında olacaktır. Tabii kesin bir şey söylemeye imkân yoktur, bunlar nihayet tahminlerden ibarettir. Yıl içindeki konjonktürle yakinen ilgilidir, yüksek konjonktürdü bir devreye girdiğimiz takdirde Devlet varidatı kendiliğinden artar, bütçe açığı azalır, tersi de olabilir. Azıcık durgunluk olduğu takdirde değişebilir. Bu 1 milyarlık, 2 milyarlık ufak farklar konjonktürle ilgili farklardır ve bu iyi bir konjonktür olduğu takdirde, daha doğrusu normal bir konjonktür içinde bulunduğumuz takdirde, bütçemiz Hükümetçe tahmin edilen miktarın üstünde bir açık vermeyecektir.

Sözcü arkadaşlarımız 1971-1972 bütçelerinde uyulama sonu meydana çıkan açığı da bizim Hükümete mal etmeye çalıştılar. 5,7 milyar açık veren bütçe bildiğiniz gibi AP Hükümetinin bütçesidir. Erim Hükümeti uyguladı ama hazırlayıcısı onlardır. 3 milyarın üstünde bir açıkla kapanacağı anlaşılan 1972 bütçesi de yine bizim Hükümetimiz tarafından hazırlanmamıştır, bir safhada uygulaması bize nasip olmuştur.

Bildiğiniz gibi bu bütçe başlangıçta 8 milyar açıkla hazırlanmıştı 1972 bütçesi. Bunun 5 milyarı için vergi kanunları getirilmişti, karşılık olarak. Bu vergi kanunları çıkmadı. Çıkmayınca 8 milyarlık açık sırtı ve Hükümetimiz bu 8 milyarlık açığı mümkün olduğu kadar azaltmak için ciddi tedbirler almak yoluna gitti ve sanıyorum ki bunu yarısından daha aşağıya indirmeğe muvaffak olacağız.

Muhterem arkadaşlar, Sayın Ecevit CHP'nin iktisadî politikasına dair bazı görüşler ileri sürdü. CHP'nin bütün sorunların -çözümünü bir noktada düğümlemekte olduğu malûmdur. Düzen değişikliği... Bir akademik tartışmaya girmek istemiyorum, bu anda girmek de bir sonuç vermez. Ancak Sayın Ecevit'in egemen çevrelerin kapitalist kalkınma yöntemi ile kalkınmamızı istedikleri, Hükümetin de bu yolda olduğunu iddia etmiştir. Buna katılmıyorum. Hükümetin kalkınma için seçtiği yol bellidir. Bu ne kapitalist yöntemdir, ne de sosyalist yöntemdir. Hükümetimiz, karma ekonomi düzeni tercih etmiştir. Esasen bu, Anayasamızın da çerçevelediği bir iktisadî düzendir. Buna göre kalkınmada Devlete de, özel kesime de görevler düşmektedir. Bu görevlerin ne suretle paylaşılacağını ise, kalkınma plânımız etraflı olarak göstermiştir. Büyük Meclisin tasvibi ile yürürlüğe konmuş olan Üçüncü Kalkınma Plânı bildiğiniz gibi, doktrinlerden uzak, gerçekçi kalkınma yöntemlerini tespit etmiş ve bunları ahenkli surette sıralamıştır. Plânımızın içeride ye dışarda ekonomik nosyona sahip hiç bir kimse tarafından ilkel bir kalkınma sistemi getirdiğini iddia eden de olmamıştır.

Bu sebeple, Sayın Ecevit'in bu ithamlarını haklı görmüyorum.

Yine Sayın Ecevit, sanayileşme kolunda tarımı ihmal ettiğimize dair iddialar ileri sürdü. Bunu plân müzakereleri sırasında da bu iddiaları serdetmişlerdi. Buna da katılmıyoruz. Kalkınma Plânı müzakerelerinde geniş surette arz ettik; sanayie öncelik vermesi hiçbir surette tarımın ihmal edildiği anlamına gelmez. Buna bir örnek; kalkınma plânımızda tarıma eski yıllarda ayrılan kaynakların, iki katı kadar kaynak ayrılmıştır. Bu dâhi yalnız başına tarımı hiçbir surette ihmal etmediğimizi gösterir.

Ayrıca öncelik verilmiş olan plânda sanayie yapılan yatırımların büyük bir kısmı aslında tarım içindir. Gübre sanayii böyledir, traktör sanayii böyledir, ziraat âletleri

sanayii böyledir, ziraî taşıtlar sanayii böyledir, şeker sanayii böyledir, et, balık, yem, süt, peynir sanayii böyledir, umumiyetle gıda sanayii böyledir.

Sayın Ecevit teşvik tedbirlerini de eleştirdi. Bunu daha evvel de yapmışlardı. Evvelâ şunu arz edeyim; teşvik tedbirleri bir kanun tasarısı ile Meclisinize gelmiştir. Meclisiniz bunu elbette enine boyuna hem komisyonlarda, hem Yüce Heyetinizde inceleyecektir. Uygun bulmazsa reddedecek veya düzeltmeler yapacaktır. Tasarılar gerekçeleri ile incelenmeden, eleştiriye tabi tutulmadan şimdiden bir şey söylememiz sanıyorum ki hatalı olur. Şunu da arz edeyim; bunları teşvik tedbirlerinden faydalanacak çevreler değil, bizatihi Plânlama Dairemiz.. Sayın Ecevit'in de sanıyorum güvenebileceği arkadaşlar hazırlamışlardır.

Muhterem arkadaşlar teşvik tedbirlerine neden ihtiyaç duyulmuştur? İzin verirsiniz aklıma gelen şeyleri buraya not ettim, bunları birer birer sayayım.

Türkiye'de bizim kanaatimize göre, bir nu-maralı problem istihdam problemidir. İktisadî problemimiz budur, sosyal problem olarak budur, bir numaralı problem istihdam problemidir. Artan ve şehirlere akan nüfusa iş, kazanç ve ekmek kapısı bulmak mecburiyetindeyiz. Bu, en büyük sosyal problemimizdir.

İkincisi; Türkiye sanayileşmeye karar vermiştir bu sebeple. Türkiye'de kalkınmanın dengeli olması için, kalkınma, zümreler ve bölgeler arasında ahenkli olmalıdır. Sayın Ecevit sanırım ki bunun davacılarındandır. Türkiye'yi kısa bir süre sonra Ortak Pazarın tam üyesi yapacağız. Ortak Pazara girenken, Türkiye'nin bünyesinin bu pazar- şartlarına uyması lâzımdır. Ortak Pazar rekabet şartları içinde yaşayabilmeleri için, sanayi, ünitelerimizin, ekonomik büyüklükte olması lâzımdır. Yani, büyük fabrikalar, büyük sanayi üniteleri halinde olması lâzımdır.

Kaldı ki Teşvik Kanunumuz bunu çok büyük de düşünmemiştir. Sadece, 3 milyonu esas almıştır. Türkiye'de sanayii, yatırım mallı sanayiine yöneltmeye mecburuz. Kuvvetli bir ekonomik bünyeye sahip olabilmemiz için, dış ödeme ihtiyacımızı ihracat gelirimizle karşılamaya mecburuz. Yani, ihracatımızı artırmaya ve bunun için de sanayimizi ihracat sanayiine yöneltmeye mecburuz. Ayrıca, plânımız demokratiktir, özel kesim için yol göstericidir, emredici değildir. Özel kesimi bir istikâmete sevk edebil m ek için, onu özendirici veyahut ta alıkoyucu tedbirler tatbik etmek lâzımdır.

Yatırımlara ekonomiye istikâmet vermek ve plân hedeflerine yöneltmek için, arz ettiğim gibi özendirici ve alıkoyucu tedbirlere ihtiyaç vardır. Yatırımların öncelik alan yerlere yönelmesi, gelişmeye muhtaç, bölgelere yönelmesi için yine teşvik tedbiri erine ihtiyaç vardır. Az kârlı; fakat sosyal kârı yüksek olan istikâmetlere yönelmesi için teşvike ihtiyaç vardır.

İşte teşvik tedbirlerini biz, bu ihtiyaçlar sebebiyle getirdik.

Muhterem arkadaşlar, teşvik tedbirlerinden faydalanacak teşebbüsler Sayın Ecevit'in, sandığı gibi, ferdî teşebbüsler olmayacaktır. Çoğu, onlar da olabilir. Sadece, özel teşebbüste olmayacaktır. Getirdiğimiz kanun, bundan aynı zamanda kamu sektörünün de, kooperatiflerin de faydalanmasına imkân vermiştir.

Kaldı ki, ferdî teşebbüslerin büyük üniteye yatırımlar yapmak imkânları artık gittikçe azalmıştır. Bugün 100 milyonluk, 200 milyonluk, 500 milyonluk bir tesisi bir kimse yapamaz ve yapamamaktadır. Tatbikatta bunlar daima şirketler kurma ve halka

açık şirketler kurma yoluna gitmektedirler. Hatta mevcut teşebbüsler dahi, yeni faiz yükünden kurtulmak için, halka açık anonim şirketler haline getirmektedirler mevcut teşebbüslerini. Ekonomimiz, Batıda olduğu gibi bu yola yönelmiştir. Bu sebeple teşvik tedbiri sadece bir kaç kişiyi zengin etme anlamına gelmez. Bütün bu teşebbüsler faydalanacaktır; halka açık anonim şirketler, kooperatifler ve sair kuruluşlar.

Kaldı ki, muhterem arkadaşlar, bir teşebbüsten sadece o teşebbüsün sahibi veyahut sermayedarı mı faydalanır?

Bir teşebbüsün hâsılası kimlere bölünür, şunu bir göz önüne getirelim.

Bir fabrika kurduğunuz zaman orada evvelâ işçi çalışır; fabrikanın büyüklüğüne göre 100, 200, 500, 1.000, 2.000 işçi çalışır. Binaenaleyh, evvelâ bunlar faydalanır. Memur çalışır, bunlar faydalanır. Sonra, Devlet vergi alır, Devlet faydalanır. Sermayedar faydalanır. O çevrede çıkan ve üretilen madde hu fabrikada kullanılıyorsa, üretici faydalanır.

Faraza, Vehbi Koç'un Susurluk'ta kurduğu bir domates suyu fabrikası bütün o havaliye refah getirmiştir. Bundan sadece Koç, mu faydalanıyor; bilâkis bütün o bölge halkı faydalanmaktadır. Gözümle gördüm, bütün o bölgeye refah getirmiştir.

Binaenaleyh, bir teşebbüs denince hemen akla en sivri ihtimali getirip "Efendim, sen Devlet kesesinden fert zengin ediyorsun" demek, bir defa mevzuu iyi ine elemem ektir; ikincisi haksızdır ve bunu engellemek de hakikaten memlekete fayda vermez, kanısındayım. Ama eksiklikleri varsa, düzeltmek Büyük Meclisin elbette hakkıdır ve görevidir. Hatta Yüce Meclis büsbütün yeni bir şekle de sokabilir bizim tasarımızı; ama fikir olarak kendileri de reddetmemişlerdir, bir başka beyanatında gördüm. Fikir olarak teşvik tedbirine ihtiyaç vardır. Çünkü Plânlımızın aracıdır. Ben bir teşebbüsü Plânda tespit ettiğim bir hedefe yöneltmek için ya o hedefe gitmekten alıkoyacağım, vergi koyacağım, vergileri ağırlaştıracağım, kredi vermeyeceğim veya oraya gitmesini teşvik edeceğim; teşvik tedbirleriyle kredi vereceğim, vergi almayacağım, şunu yapacağım, bunu yapacağım. Başka çare yoktur.

Sosyalist memleketlerde kolay, emreder.. Kaldı ki, orada özel teşebbüs de yoktur, tabîî.

Muhterem arkadaşlarım, kilit noktalarında bulunan Devlet personelinin durumuna gelince:

Devlet teşkilâtının kilit noktalarına ve hassas bölgelerimize bazı aşırı sol ve aşırı sağ militanlarının sızdığını, Devlet hayatına zarar vermemeleri için bunların zararsız bir duruma getirilmeleri lüzumuna Hükümet Programında işaret etmiştik ve bunu bir ölçüde uyguladık. Yalnız, iddia olunduğu gibi, bunun için bütün memurlar hakkında fiş tutulmuş değildir. Bunu reddederim. Asla böyle bir şey yoktur. Tabîî memurların normal olarak, kanunlarına göre sicilleri var; ama bu maksat için bir fiş usulü ihdas edilmiş değildir.

Bu gibiler esasen muhitlerinde eylemleriyle kendilerini belli etmiş insanlardır. Bu gibiler hakkında Hükümetimiz hukuk devletine yaraşır şekilde muamele yapmıştır. Kanunsuz tek bir muamele yoktur. Kanunsuz işlemler esasen Danıştay'ın murakabesine tabidir.

Bazı parti sözcüleri, bütün memurları şüpheli duruma sokacak üslup da kullandılar.

Biz buna da katılmıyoruz. "Türkiye'de bütün devlet daireleri aşırı solcularla doludur, hâlâ bunlar cirit oynuyor" yolundaki iddiaya da katılmıyoruz.

Jurnale itibar edilmesi mümkün değildir. İdarenin bu husustaki işlemleri kazanın denetimine tabi olduğu için, jurnale dayanan bir muamele esasen yan yoldan dönmeye mahkûmdur.

Sayın Ecevit, bir genel müdür ve bir müsteşarı misal olarak verdiler. Bunlar hakkında izin verirsiniz, Sayın Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı burada size geniş şekilde bilgi verecektir. Bizde enerji kıtlığından şikâyet edilirken, sebepler arasında belki onların da isimlerini bulacaksınız.

Muhterem, arkadaşlar, şimdi izin verirsiniz Başbakanlık bütçesinde konuşan arkadaşların temas ettikleri ve umumî izahatım sırasında cevaplandırmadığım konulara geçiyorum.

Sayın İlhami Sancar'ın, Muhasebei Umumiye Kanunu hakkındaki görüşlerine katılıyorum. Ben Maliye Bakanı iken bu tasarı hazırlanmıştı, gelmişti. Her nedense Büyük Meclisten bugüne kadar geçemedi ve sürüklenip gelmektedir. Süratle bu kanunu değiştirmek lâzımdır. Sadece bu kanun değil, İhale Kanunu da beraber değiştirmek lâzımdır.

Sayın Sancar, benim de zaman zaman üzerinde durduğum bir konuya temas ettiler. "Kanunları kabul eden Meclistir, ama hazırlayan Hükümettir. Aksaklık olunca hemen Meclisi suçlamak doğru değildir" diyorlar.

Doğrudur, muhterem arkadaşlar. Ben Bakanlar Kurulunda arkadaşlara söyledim, "Efendim, ne yapayım kanun böyle, kanun bana yetki vermiyor" şeklindeki mazereti kabul etmiyorum dedim. Kanun yetki vermiyorsa, kanun yetersizse, biz Hükümetiz, süratle kanun getiririz. Bunu vilâyette bir memur söyleyebilir; ama biz söyleyemeyiz.

Doğrudur, Meclisi suçlamak yerinde değildir ve Bakanlar Kurulu üyesi arkadaşlarım da bu konuda benimle tamamen hemfikirdirler.

Anayasaya göre çıkması gereken kanunlardan bahsetti, Sayın arkadaşımız.

Muhterem arkadaşlar, biz Hükümet olarak Anayasa değişikliğine göre çıkması lâzımgelen kanunlardan iki veya üçü müstesna ki bunlar Millî Savunmanın henüz halledilmemiş bazı mevzularıyla ilgilidir diğerlerini Büyük Meclise takdim ettik, bir kısmı çıktı, bir kısmı çıkmak üzeredir.

Sayın arkadaşımız bazı sorulardan bahsettiler.

Muhterem arkadaşlar, somları, özellikle yazılı soruları zamanında cevaplamaya çalışıyoruz. Yalnız, bazı sorular cevap verilmesi mümkün olmayan sorulardır, bunları da arz edeyim.

Bir arkadaşımız var, "Şimdiye kadar kaç Başbakan geldi ve ne oldular?" diye soruyor.

Bu soruya cevap verebilmek için uzunca bir araştırma gereklidir. 600 seneden beri Osmanlı Hükümetinde kimler vazife almıştır, oturup bunu tetkik etmek lâzımdır. Bu soruya cevap verilmez.

Veyahut da "Kaç okul var, kaç talebe var" gibi istatistiklerde, şurada burada ilân edilmiş olup bilinen şeyleri öğrenmek maksadıyla bütün daireleri aylarca işgal edecek sorulara cevap vermek mümkün değildir. Anayasamıza göre de, İctüzüğümüze göre de soru belli bir konu için olur. Emin olun ki, cevap veremediğimiz sorular daha çok

böyle somlardır, aylarca tetkikat yapmayı gerektiren konulardır, onun için cevaplarını zamanında veremiyoruz.

Yürütme organının yaptırdığı incelemelere ait raporların milletvekillerine de verilmesi lüzumuna işaret ettiler.

Haklıdrlar, bunu bir defa Meclis kütüphanesine vermek lâzımdır. Verilmiyorsa, onu sağlamaya çalışacağım.

Mahallî idarelerin güç durumlarından bahsettiler.

Buna tam emen katılıyorum. Emlâk Kanunu bildiğiniz şekilde çıktı, oradan beklediğimiz varidatı alamadık, mahallî idarelerimizi daha güç duruma soktu. Bilhassa muafiyetlerin geniş tutulmuş olması bu durumu yaratmıştır. Belediye Gelirleri Kanunu Meclisinizdedir. Bu sebeplerle biz bunları Hazine'den avanslar vermek suretiyle idare etmeye çalışıyoruz; yani palyatif bir tedbir ile ayakta tutmaya çalışıyoruz. Bu anda başka bir şey yapmaya da imkân yoktur, bu arz ettiğim kanun çıkmadan.

Arkadaşımız, “Bakanlar Kurulunda tecanüs yoktur” dedi.

Buna katılmıyorum. Bizim Bakanlar Kurulu, belki bugüne kadar gelmiş geçmiş hükümetlere bu bakımdan büyük üstünlük arz eder. Bakanlar Kurulu üyeleri çeşitli partilerden gelmiş olmalarına ve dışarıdan gelmiş olmalarına rağmen arkadaşlarım arasında karşılıklı büyük bir sevgi ve saygıya dayanan ahenk ve tecanüs vardır. En ufak bir sızıltı yoktur. Bir heyette ve bir Bakanlar Kurulunda elbette ki, münakaşa olur, fikirler söylenir. Bazı dergiler var, hemen başlarlar “Maliye Bakanı ile Ticaret Bakanı münakaşa etmişlerdir.”

Elbette ederler; birisi ihracatı geliştirmek için gayret sarfederken, ötekisi de döviz tasarrufu üzerinde durmaktadır. Bir meseleye ayrı ayrı açıdan bakarlar, münakaşa ederler. Bunu hemen alıp iki bakanın arasında ihtilâf var şeklinde gösteren dergiler maalesef var. Bunların aslı yoktur, bütün arkadaşlarım benim, tam bir ahenk içinde, tesanüd içinde çalışmaktadırlar. Bir şey söylersem belki yine kızacak arkadaşlarım olacak; başarımız da bundandır.

Kamu idaresinin yeniden düzenlenmesi konusu: Bunu Zeyyat Baykara arkadaşımız Plânlama bütçesinde size arz edecektir.

Sayın Birgit arkadaşımızın üzerinde durduğu konulara umumî izahatımı sırasında hemen hemen hepsine temas ettim. Yalnız, “Türk Ordusunu Melen Hükümeti kendisine kalkan yapmamalıdır...”

Değerli arkadaşlarım, bunu hiçbir zaman yapmadım. Ben daima şunu tekrar ettim: Biz, sadece ve sadece tek dayanağımız Türkiye Büyük Millet Meclisidir. Bunu burada tekrar ediyorum, bunu ordu erkânı nezdinde tekrar ediyorum. Hatta Bütçe Komisyonunda - ismini vermeyeceğim - bir arkadaş, Başbakanlık bütçesi sırasında yine bana ağır şekilde hücum etmiş ve bakan arkadaşlarımızı göstererek, “Canım, biz sizi bakan saymıyoruz, siz ne diye açılışa gidiyorsunuz, siz ne diye şunu yapıyorsunuz.” demiş, omu duyduğum zaman bile, bunu duyduğum zaman bir kokteylde idim ve askerlerin yanında mevzubahs oldu, ben o vakit dahi “Biz Büyük Millet Meclisine dayanıyoruz” demişimdir.

HİLMİ BİÇER (Sinop) — Lâfını etmek bile tatlı şey.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Bunu ileride öğreneceksiniz.

Sayın Birgit, Türk - İş Genel Sekreterinin Şubat tarihli basın toplantısının yasaklanmış olduğunu söyledi. Ben o toplantıda neler söylendiğini biliyorum. Sadece, yasaklanma kararımı gördüm ve Sıkıyönetime sordum, bana verilen cevap şu: İstanbul'da Sanayi Odası Başkanı bir beyanat vermiş. Burada da biliyorsunuz izne tabidir Sıkıyönetim sebebiyle; Sıkıyönetimden Halil Tunç bu beyanata cevap vermek üzere izin almış, fakat verdiği beyanat onu çok aşmış, hatta "Fiilen seçim yapılacaktı; bu şartlar içerisinde yapılacak seçim ne ifade eder" şeklinde de, önümüzdeki seçimi dahi gölgeleyecek şeyler söylemiş ve bu sebeplerle menedilmiş, benim bildiğim budur.

Eline kelepçe vurulan gazeteciden bahsettiler. İlk defa bizim Hükümetimize İnşallah nasip olacaktır; bu kelepçe hikâyesini tamamen kaldırmak.

Sayın Adalet Partisi sözcüsü Kemal Şensoy benim konuşmalarımın şikâyet etti; "Bazen ufuklara karanlık gösterir, bazen gıpta edilecek kadar başarılı olduğunu söyler, bazen de bazı kuvvetlerin gölgesine sığınır ve sonra müphem konuşur" ciddiler. Müphem konuşmamın sıkıntı yarattığından bahsettiler.

Muhterem arkadaşlarım, bilâkis bana çok açık konuşuyorsun diyenler var, bundan şikâyet edenler var, canım bir devlet adanın her şeyi bu kadar çırlıçıplak söyler mi, biraz ihtiyatlı olunur diyenler var ve ben de kendimde biraz onu zaaf olarak da görüyorum doğrusu. Ben sade konuşurum, çıplak konuşurum, kısa cümlelerle konuşurum ve sanıyorum ki hiç bir ipham yok benim konuşmalarımda ve cinaslı da konuşmam, yani, çifte manaya, birkaç manaya gelecek şekilde konuşmam. Bunu belki biraz konuşma üslubuma bağlayabilirsiniz: İşte, konuşma zaafı, iyi bir hatip değilim, ama fikirlerimi ifade etmeye çalışırım ve kelimeleri iyi seçmeye çalışırım. Şimdiye kadar benim hangi konuşmamı müphem bulmuş onu bilmiyorum, ama dediğim gibi belki ona bir-iki konuşmam öyle gelmiştir, ama tanı tersine beni bilâkis dediğim gibi çok fazla açık ve çıplak konuştuğumdan dolayı suçlayanlar vardır, onlara rastladım, ama müphem konuşuyorsun diyene ilk defa rastladım, vazih olmalıdır diyor. Sanıyorum ki ben vazih konuşuyorum. "Ufukları kapkara gösteriyor" diyorsunuz. Bugün de söyledim muhterem arkadaşlar, Türkiye'nin maruz kaldığı tehlikeyi olduğu gibi ifade etmek, istiyorsanız etmeyelim, ama benim vazifem Hükümet olarak bunu söylemek, takdir şüphesiz Meclisinizindir, ama Hükümet olarak, tespit ettiğimiz, gördüğümüzü getirip burada anlatmak benim vazifemdir.

Muhterem arkadaşlar, bu suretle değerli sözcü arkadaşların ve konuşmacıların bütçenin tümü üzerinde ve Başbakanlık bütçesi üzerinde yaptıkları tenkitler hakkında görüşlerimi arz etmiş oldum. Beni lütfedip dinlediğiniz için hepinize şükranlarımı arz ederim. Saygılar sunarım.⁴⁰ (A.P. ve M.G.P. surlarından alkışlar)

⁴⁰ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi. Dönem 3, Cilt 34, Birleşim 61, Sayfa 228-243*

24 Mayıs 1972 Çarşamba

İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 2 Ay Süre ile Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım; 6 Sayın üye konuşmuş ve yeterlik önergesi de gelmiştir. Şimdi Hükümete, Sayın Başbakana söz veriyorum, buyurunuz efendim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Cumhuriyet Senatosu Van Üyesi) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın üyeleri;

Daha dün kurulmuş olan Hükümetin ilk kararının, 11 ilde daha önce ilân edilmiş olan Sıkıyönetim süresini uzatma teklifi olması, dikkatinizden kaçmamıştır. Bu durum, Hükümetin hangi şartlar içinde kurulmuş olduğu ile kendisinden beklenen ilk vazifenin de ne olduğunu göstermektedir.

Önümüzdeki hafta başında huzurunuzda okuyacağımız Hükümet Programında da göstereceğiniz gibi; güveninizi alıp göreve devanı edebildiğimiz takdirde, Hükümetin ilk ve başta gelen vazifesi, memleketi yıkıcı, bölücü unsurların meydana getirdikleri anarşiden tamimiyle kurtarmak, memlekette huzur ve sükûnu tam olarak hâkim kılmaktır.

Sayın içişleri Bakanımızın arz ve izah ettikleri gibi; maalesef anarşinin kökü henüz tamimiyle kazınamamıştır. Bazı faaliyetler hepinizin gözü önünde cereyan etmektedir, devam ediyor. Fırsat buldukça zaman birkısıms faaliyetler yeraltında, yine fırsat buldukça zaman bu faaliyetler yer üstüne çıkmaktadır. Hâlâ bombalar patlatılabilmektedir ve uçak kaçırabilmektedirler. Türk Ordusunun büyük kumandanlarından birisine silâhla tecavüze yeltenme cesaretinde bulunabilmektedirler. Bu durum, Türkiye'yi tehdit eden tehlikenin ne ölçüde büyük olduğunu ve ne kadar derinlere nüfus etmiş bulunduğunu açıkça gösteriyor.

Muhterem arkadaşlar, gördüğünüz gibi, Sıkıyönetimi gerektiren şartlar devam ediyor. Sıkıyönetim mahkemelerinde açılmış olan büyük dâvaların bir kısmı henüz görülmektedir.

Sayın Parti sözcüleri arkadaşlarımız da, tehlikeye bizim gibi aynı teşhisi koymuşlar ve Sıkıyönetim ihtiyacının devam ettiğine kani olmuşlar ve bu kanaatlerini burada açıkça beyan buyurmuşlardır. Teşhiste ve tedavide de değerli parti sözcüleriyle - ki partilerinin görüşlerini temsil etmektedirler - tamamen mutabık olduğumuzu arz edeyim. Bu görüş birliğinin, anarşinin ortadan kaldırılmasında büyük ve manevi bir unsur olduğunda da kaniyim. Parti gruplarına bundan dolayı Hükümetimin şükranlarını arz ederim.

Muhterem arkadaşlar; Millî Güven Partisi, hatta Demokratik Partili ve diğer partili sözcü arkadaşlarımız; Türkiye'yi içinden fethetmek isteyen komünizm ile etkili bir mücadelenin, sadece asayiş tedbirleriyle veyahut ceza kanunlarıyla yok etmenin imkânsızlığına işaret ettiler. Tamamen aynı görüş ve kanaattayım. Hakikaten, Türkiye'de bu anarşik ortamı ve bilhassa Türkiye'yi içinden yıkmak isteyen komünizm afetini ortadan kaldırmak için, arkadaşlarımın da işaret ettiği gibi, çok yönlü tedbirlere ihtiyaç olduğuna biz de kaniyiz. Hukukî, idarî ve sosyal tedbirlere ihtiyaç vardır. Bu hususta

bendeniz en etkili tedbiri de, fikir alanında yapılacak mücadelede buluyorum. Hükümeti kurmak üzere, Sayın partilerin Genel başkanlarıyla konuştuğum zaman, noktayı belirttim ve kendileriyle mutabakat halinde olduğumu da gördüm. Bu mücadeleyi gönüllerde ve kafalarda kazanmak lâzımdır. Genç dimağların zehirlenmesine imkân vermemek lâzımdır. Uzun vadeli tedbir, hiç şüphesiz bu olacaktır. Hükümeti kurarken bu ihtiyaç üzerinde durdum ve programımızda buna esaslı bir yer verilerek, tasvibinize arz edilecektir.

Sayın Demokratik Parti sözcüsü, bu anarşi unsurlarının kumanda merkezlerinin bugüne kadar tespit edilememiş olmasından şikâyet etti. “Yılanın başı bulunup ezilmelidir.”

Muhterem arkadaşlar, bu mücadele bugüne kadar gördüğümüz ve alıştığımız tarzda bir isyan hareketi ve ihtilâl hareketine benzemiyor; başka türlü. Uzun saman geliştirilmiş bir metot ile yapılan bir harekettir. Başı bazen vardır, görünür; çoğu zaman yoktur, bir yerdedir veya birkaç yerdedir. Bir baştır veya birkaç baştır. Bu artık dünyada malum olmuş bir şeydir ve dünyanın her memleketinde de böyle cereyan edilir. Bu sebeple belli bir baş aramamalıdır. Şüphesiz bulunabilir belki. Fakat bir başı bulduğunuz takdirde, emin olun ki, bulduğunuz ve bertaraf ettiğiniz takdirde, kökünü kazımadığınız takdirde yeni başlar derhal onun yerini alacaktır ve aldığını görüyoruz.

Görüyorsunuz, birçok hücreler keşfediliyor. Bitti sanıyorsunuz; fakat arkasından bir uçak kaçırma olayı veyahut ta büyük bir kumandan kaçırma olayı veyahut ta büyük bir kumandana tecavüz hâdisesi cesaretle olabiliyor. Sebep? Çünkü önsafta bulunanları yakalıyorsunuz, tespit ediyorsunuz, teşhis ediyorsunuz; fakat arkada ikinci planda, üçüncü planda, o zamana kadar ihtiyatta kalan ve takibe maruz kalmamış yeni militanlar sahneye çıkıyorlar ve kendilerine verilen veyahut da aldıkları vazifeyi yapmaya çalışıyorlar. Bu sebeple böyle belli bir baş arayıp, onu bulmak suretiyle işi bitti sanmak da yanlıştır. Belki başlar bulunur, bulunacaktır ve bulunmuştur. Fakat bunun kökünü kazımak, sadece bununla da olmayacağını bilmeliyiz. Memleket içinde, memleket dışında, birçok yerde çeşitli kanallardan idare edilen, bazen birbirinden ayrı, fakat gayede bir çeşitli gruplar, ekipler, şunlar bunlar mevcuttur. Hepsini biliyorsunuz. Artık bunlar yavaş yavaş meydana çıkmaktadır.

Yine bir arkadaşımız, “Hükümet komünizm ile mücadele hususunda kendisine düşen vazifeyi yapmalı, Sıkıyönetimi yalnız bırakmamalıdır”, dedi. Başında da arz ettim, bizim Hükümetimizin bir numaralı vazifesi bu olacaktır. Buna emin olmanızı rica ederim.

Yine bir arkadaşımız, “Üniversitelerde sessizlik vardır, bu tehlikeli bir sessizliktir. Kaynakları, bilhassa militanları burada yetiştirmektedir” dedi. Muhterem arkadaşlar, kaynakları kurutmak lâzımdır. Ona da kaniyiz. Bu anda, bu hususta vereceğim cevap şu olacaktır: Türkiye’de belki bazı insanlar komünist olabilir. O inanç içerisine girmiş olabilir. Hiç şüphesiz bir insanın kafasının içerisine girip, onu çıkarmak kolay değildir. Ama bundan sonra hiç kimsenin komünizm propagandası yapmaya ve komünizmi yaymaya gücü yetmeyecektir. Buna cesaret etmeyecektir. Buna cesaret edenler nerede olursa olsun, hangi istihkâmda olurlarsa olsunlar herhalde ceza göreceklidir. (A.P.C.H.P. ve M.G.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Demokratik Parti Grubu adına konuşan arkadaşımız, “Sıkıyönetim bölgelerinde siyasî partilerin faaliyetlerinin kısılmaması” yolunda bir temennide bulundular. Ben

kısılmış olduğunu sanmıyorum. Ama böyle bir şey varsa, not ettim bununla meşgul olacağım.

Yine, “Devlet teşkilâtında kilit noktalara sızmalardan bahsettiler” Bu öteden beri benim de; hatta Hükümet içerisinde, şikâyet ettiğim konulardan birisi idi. Arkadaşlarım yakinen bilirler. Muttali oldukça Sayın Başbakanıma arz ederdim ve o da gereğini yerine getirirdi. İmkân buldukça bu yapılmıştır. Bugüne kadar yapılmıştır ve bundan sonra daha müessir bir şekilde bu tedbirler alınacaktır. Buna da emin olmanızı rica ediyorum.

Muhterem arkadaşlar, içinde bulunduğumuz tehlikenin şümülünün idrak edilmesini ve bilhassa dışarıda çalışan işçilerimiz ve öğrencilerimiz üzerindeki menfi propagandaların önlenmesi hususunda tedbir istediler.

Değerli arkadaşlarım, Hükümet Programında da göreceksiniz. Komünizm ile mücadeleyi bilhassa fikir alanında kazanmak üzere; sadece bunu bir temenni olarak değil, bütün arkadaşlarımıza, bakan arkadaşlarımıza tavsiye ederek değil, bu işe bir bakanlık memur ederek yapmak istiyoruz. Fikir alanında mücadeleyi, komünizm ile mücadeleyi ahenkleştirecek, Devletin mücadelesini ahenkleştirecek; basında mücadele, okulda mücadele, üniversitede mücadele, Devlet teşkilâtı içinde mücadele, tiyatrodaki mücadele, her alanda mücadeleyi ahenkleştirecek tedbirler düşünmek üzere ayrıca bir bakanlık ihdas ediyoruz. Bir Devlet bakanına da Hükümetimiz içerisinde bu vazifeyi vermekteyiz.

Sayın Öztürk arkadaşımız, “Sıkıyönetimin uzatılması demokrasiyi zedelemektedir” dediler. Sanıyorum ki, arkadaşımız bu mevzu üzerine bizim eğildiğimiz şekilde eğilmemiştir. Bizim kanaatimiz şudur: Sıkıyönetim demokratik rejimi yıkmak ve yok etmek isteyenlere karşı etkili mücadele için müracaat edilmiş bir yönetim tarzıdır. Demokratik rejimi korumak için, kurtarmak için Sıkıyönetim ilân edilmiştir ve bu ana kadar yaptığı vazife de bu olmuştur. Bu sebeple demokratik rejimi zedelemek şöyle dursun; arz ettiğim gibi, demokratik rejimi kurtarmak için bu mücadele, bu tedbire müracaat edilmiştir.

Değerli arkadaşlarım, bu arada Demokratik Parti sözcüsünün temas ettiği (*Sıkıyönetimle ilgili değil*) bir konu üzerinde de birkaç söz söylemek istiyorum.

Demokratik Parti sözcüsü, “Hükümet kuruluşunda Anayasanın bazı makamlara vermiş olduğu yetki, tanıdığı yetkilerin aşıldığını, hukuk dışına çıkıldığını, Parlâmento yetkileri üzerine tereddüt yaratıldığını ve Ürgüp’lü Hükümetinin kuruluşunda bazı aykırılıklar olduğuna işaret ettiler.”

Muhterem arkadaşlarım, buna temas etmemin sebebi Sıkıyönetim ile ilgili değil. Yalnız, Hükümet üzerinde içeride ve dışarıda bazı tereddütler uyandıracağı için bizzarur temas ediyorum. Yoksa bu bir görüştür, mütalâadır. Benim cevap vermeme de gerektirmez.

Muhterem arkadaşlar, Hükümetimiz filvaki bir olağanüstü şartlar içerisinde kurulduğu için, bugün kurduğumuz Hükümet alışmadığımız bir yapıya sahiptir. Birinci Erim Hükümeti ve İkinci Erim Hükümeti de öyle idi. Partiler üstü zihniyetle çalışan bir Karma Hükümettir. Ancak, bu Hükümet gücünü, iktidarını büyük Meclisten alacak bir Hükümet olacaktır. Hiç kimsenin bunda tereddüdü olmamalıdır.

Anayasamızın 103 üncü maddesi Hükümetin nasıl kurulacağını tespit etmiştir. Sayın arkadaşımız da ona işaret etmiştir. Hükümet yalnız Başbakanın, yani Hükümeti kurmaya

memur edilen zatın tasarrufu ile kurulmaz. Anayasamızın bu maddesine göre, Başbakan bakanları seçer; fakat Devlet Başkanı onaylar. Binaenaleyh, iki tasarruf; Başbakanın seçmesi ve Devlet Başkanının onaylaması ile Hükümet kurulur. Bu sebeple Sayın Ürgüplü'nün yaptığı kuruluşa bir Hükümet demeye imkân yoktu, o safhasında. Henüz Hükümet olmamıştı ki, reddedilmiş olsun. Yaptığı teklif onanmamıştı. Yani, Hükümet doğmamıştı. Bu sebeple, Cumhurbaşkanının takdir yetkilerine de müdahale etmemiz mümkün değildir. Anayasa kendilerine mademki onama yetkisi vermiştir, onama yetkisi olan zat, onanmadan içtinap edebilir, haklı sebepler olursa. Sayın Cumhurbaşkanımız da bazı sebepler görerek bu onanmayı yapmamıştır.

Kaldı ki bununla da Hükümet olmaz yalnız başına kurulur ama devam edebilmesi için ayrıca Millet Meclisinin görevini alması lâzımdır. Hükümet ancak bu suretle meydana gelir.

Muhterem arkadaşlar;

Arkadaşım; "Arzuya göre Hükümet kurulmak istenmiş, bu sebeple Sayın Ürgüplü'nün teklifi reddedilmiştir." dediler. Arz ettim Hükümet nasıl kurulur. Eğer arzudan bahsedilirse, ben Hükümeti evet arzuya göre kurulur ama milletin arzusuna göre kurulur olarak görürüm. (A.P. ve M.G.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Millet Meclisinin güvenini aldığı takdirde, milletin arzusuna göre kurulmuş bir Hükümet olur ve ben de, benim Hükümetimin de arzuya göre kurulmasını isterim ama milletin arzusuna göre kurulmuş bir Hükümet olduğu takdirde bu vazifeye devam ederim.

Saygılar sunarım.⁴¹ (Alkışlar)

⁴¹ TBMM Birleşik Toplantı. Toplantı Yılı 11, Cilt 11, Birleşim 13, Sayfa 576-578

19 Temmuz 1972 Çarşamba

İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 2 Ay Süre ile Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle

BAŞKAN — Muhterem arkadaşlarım, altı Sayın üye görüşmüş bulunmaktadır. Yeterlik önergeleri gelmiştir.

Sayın Başbakan söz isteğinde bulunmuş olduklarından kendilerine söz veriyorum.

Buyurunuz Sayın Başbakan, söz sizindir efendim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Cumhuriyet Senatosu Van Üyesi) — Sayın Başkan, Büyük Meclisin değerli üyeleri;

Evvelâ partileri adına konuşmuş olan değerli sözcülere şükranlarımı arz etmekle söze başlamak istiyorum.

Gün geçtikçe anlaşıyor ki, memleketimizde sıkıyönetimin ilânı gerçek bir ihtiyacın doğurduğu bir karar olmuştur. Biraz önce konuşan hatip arkadaşın iddialarına rağmen, bugüne kadarki uygulamalar bu kararın isabetini ortaya koymuştur.

Muhterem arkadaşlarım;

Hepimiz biliyoruz, (biraz önce konuşan sözcü arkadaşlarım da bunu teyid ettiler; tekrar ettiler) sıkıyönetim zannedildiği gibi esası olmayan bir tehlikeyi veya ciddî olmayan bir tehdidi önlemek için değil, bilâkis Türkiye'yi, demokratik rejimi, kökünden yıkmak, parçalamak isteyen çok ciddî bir tehlikeyi önlemek için ilân edilmiştir.

Bugüne kadar sıkıyönetim, bildiğiniz gibi büyük gayretler harcamış ve anarşik olayları meydana getirenleri birer, birer tespit etmiş ve bunları cezalandırmak üzere ilgili mahkemelere vermiştir.

Muhterem arkadaşlarım hemen şunu arz etmek istiyorum; büyük vatandaş kütleleri sıkıyönetimin çalışmalarından memnundurlar. Bunu biraz evvel sözcü arkadaşlarımız da ifade ettiler. Günlük hayatlarının huzur içinde olmasının biraz da sıkıyönetimin gayretlerinden ileri geldiğini biliyorlar.

Sıkıyönetimin bilhassa yıkıcı, bölücü faaliyetlerin kökü kazınıncaya kadar devam etmesini vatandaşlarımız samimiyetle arzu etmektedirler. Bunu Hükümet olarak her vesile ile tespit etmiş bulunuyoruz.

Muhterem arkadaşlarım;

Hükümet adına konuşan içişleri Bakanımızın da belirttiği gibi; sıkıyönetim ilânını gerekli kılan sebepler maalesef henüz ortadan kalkmamıştır. Zira hadiseler ve tahkikat neticeleri göstermiştir ki, Türkiye'nin karşısında bulunduğu tehlike başlangıçta zannedildiği gibi basit sebeplere dayanmamaktadır ve satıhta değildir. Uzun süreden beri yapılan tahkikatın neticeleri; Türkiye'yi tehdit eden tehlikenin maalesef çok derinlere nüfuz ettiği ve kökler saldığını göstermektedir. Millet ve memleket bütünlüğünü yıkmak isteyen şer kuvvetleri, gizli örgütleriyle geliştirilmiş yıkma metotlarıyla ve bunları çok maharetle kullanarak cemiyetimizin derinliklerine inmeye muvaffak olmuşlardır.

Hedef olarak aldıkları üniversitelerde, okullarımızda, öğretim üyeleri camiasında, öğrenciler arasında, işçilerimiz arasında, gençlerimiz arasında, basınımızda, başkaca yayın organlarında hatta Ordumuz içinde aldatıcı metotlarla, geliştirilmiş metotlarla yıkıntılar yapmaya muvaffak olmuşlardır. (*M.G.P. sıralarından bravo sesleri*)

Bugün bu yıkıntıları tamir etmeye ve bu yıkıntıları ortadan kaldırmaya, bunları yapanların serlerini, zararlarını ortadan kaldırmaya çalışıyoruz ve bildiğiniz gibi takipler devam ediyor. Başlamış olan davalar vardır ve büyük bir kısmı 100 sanıklı, 150 sanıklı, 200 sanıklı davalardır. Bunların bir kısmı duruşma safhasındadır, diğer bir kısmı tahkikat safhasındadır. Hatta hazırlık tahkikatı safhasında olanlar vardır. Bunun dışında da her gün yeni hücreler keşfetmekteyiz, hatta bunların bazılarını tesadüfler ortaya çıkarmaktadır, yeni tertipler ortaya çıkmaktadır. Bütün bunlar gösteriyor ki, memlekette hâlâ sıkıyönetimin ilânını gerektiren ciddî sebepler ortadan kalkmamıştır.

Muhterem arkadaşlarım;

Bu olayların bir kısmını kamuoyu ve Büyük Meclis bilmektedir. Bir kısmı hakkında maalesef henüz bilgi verecek duruma getiremedik tahkikatı. Bunlar içinde, netice meydana çıktığı zaman sizi dehşete düşürecek olanların da mevcut olduğunu bu arada arz etmeye mecburum.

Değerli arkadaşlarım; Hükümetimiz programında vadettiği gibi, anarşinin ortadan kaldırılması ve yeniden doğmaması için çok yönlü tedbirler üzerinde çalışmasına devam ediyor. Hiç şüphesiz sıkıyönetimin kalkmasını bu tedbirlerin tamamen alınmasına bağlı görmüyoruz, bunda haklı olmayız. Ama sıkıyönetim kalktığı zaman, sıkıyönetimin ilânını gerektiren şartlar ortadan kalktığı zaman bu tedbirlerin de tam olarak alınmış olması veya tamamlanmış olması gerekmektedir. Başka türlü bu rejimi müdafaa etmemize imkân olmadığını hâdiseler göstermiştir. Devlet teşkilâtında, millî kuruluşlarımızda, üniversitelerimizde ciddî tedbirler alınmasını gerektiren sızmalar mevcuttur, bunları ortadan kaldırmaya mecburuz. Bunların bir kısmı için Hükümetin elinde yetkiler vardır, bu yetkileri kullanmaktadır. Diğer kısmı için kanunlarda bazı değişiklikler, zarurî değişiklikler getirmiştir ve getirecektir. Bunun yetmediği hallerde de Anayasa değişikliğini gerektiren durumlar ortaya çıkmıştır ve bunu da Sayın Cumhurbaşkanı parti genel başkanlarını davet ederek Hükümetin ortaya koyduğu ihtiyacı kendilerine iletmiştir ve büyük Meclisin dikkatine arz etmiş bulunuyoruz.

Türkiye'yi kurtarmak, demokratik rejimi güçlendirmek, daha doğrusu demokratik rejimi kendi kendisini müdafaa eder hale getirmek için bu tedbirlerin alınması lüzumludur, zaruridir. Bunun dışında sıkıyönetimi ortadan kaldırdığınız takdirde, bugün sinmiş olan, sıkıyönetim sebebiyle sinmiş olan unsurların kısa bir süre içerisinde yeniden bir araya gelerek ki bir kısmı bu anda dahi bir aradadırlar, sadece hareket etmiyorlar yeniden harekete geçerek 12 Marta takaddüm eden dönemde veyahut 12 Martı takibeden günlerdeki anarşik faaliyetlerine yeniden başlayacaklarına hiç kimsenin şüphesi olmamalıdır.

Bu sebeple, demokratik rejimimizi yaşatmak istiyorsak, korumak istiyorsak, tehlikelere karşı savunmak istiyorsak hiçbirisini antidemokratik olarak saymayacağımız, gösteremeyeceğimiz bu tedbirleri almaya mecburuz. Başka her memleket de bunu almıştır ve almaktadır. Her rejim kendisini müdafaa edecek güçte olmalıdır. Aksi takdirde yaşayamaz.

Muhterem arkadaşlar, Anayasa değişikliğinde güvenlik mahkemesinden bahsedildi. Türkiye’de hadiseler göstermiştir ki, normal muhakeme usulleriyle ve normal mahkemelerde geliştirilmiş metotlarla yıkıcı faaliyette bulunan insanlarla mücadele etmeye imkân yoktur. Binaenaleyh, o türlü metotlarla ortaya çıkmış ve Devleti yıkmaya çalışan insanlara karşı mücadele edebilmek için, her halde başka türlü usuller ve metotlar kullanması ve fevkalâde yetkileri haiz mahkemeler kurulması şarttır ve lüzumludur. Rejimi tehlikeye giren başka memleketler de bu lüzum ve ihtiyacı duymuşlardır. Biraz evvel burada işaret edildi, Fransa bunlardan birisidir.

Muhterem arkadaşlar, biraz evvel konuşan Sayın Mehmet Ali Aybar : “Sıkıyönetimin ne gibi hallerde ilân edilir, Anayasada açıklanmıştır” dediler ve “Sıkıyönetimin son derece ciddî ve vahim tehlikeler karşısında kalındığı zaman ilân edileceğini, bunun dışında sıkıyönetim düşünülemeyeceğini ileri sürdüler.”

Muhterem arkadaşlar, muhakeme safhalarını takibediyorsunuz. Kurulmuş olan örgütler, gayeleri, hedefleri ve ne yapmak istedikleri açıkça ortaya çıkmıştır; gizli tarafı yoktur. Bir zaman tabii bazı kelimelerin arkasına sinerek devrim, ilericilik ve saire adlarıyla bazı faaliyetler yapıyorlardı. (*Alkışlar*) Ama şimdi bu maske de düşmüştür, ortaya çıkmıştır ne yapmak istedikleri. İlân ediyorlar; “Biz Marksist’iz, Leninist’iz, Maoist’iz; biz bu rejimi yıkacağız, biz Türkiye’ye Marksist, Leninist, Maoist rejim getireceğiz.” Bunu ilân etmişlerdir ve bunu yapmak için, gerçekleştirmek için beş koldan, on koldan faaliyete geçmişlerdir. Bu ciddî bir tehlike değil de nedir arkadaşlar? (*Bravo, sesleri*) Yani daha ne bekliyoruz. Muvaffak olsunlar, onu mu bekliyoruz?

Efendim, 1.000 kişiyle, 2.000 kişiyle, 5.000 kişiyle bu iş yapılabilir mi? Bir iddia da budur.

Muhterem arkadaşlar, herkes biliyor, Romanya’yı kaç bin kişi komünist yapmıştır; Macaristan’ı kaç yüz kişi komünist yapmıştır; Çekoslovakya’yı bu cehenneme kaç bin kişi atmıştır? Bu, dünyaca bilinen bir şeydir, metotlar da bilinen bir şeydir. Bir memleketin hassas noktalarına ve cemiyetin en hassas noktalarına giderek, bir cemiyeti kısa zamanda yıkacak rejimi değiştirmenin antik zor olmadığı anlaşılmıştır.

Dikkat edilirse berelere girdiler. Üniversitelerimize girmeye çalıştılar, yerleştiler de. Şimdi bugün o üniversitelerimizi tenzih ederim, tabii büyük kısım öyle değil. Ama üniversitelerimizde kuluçka makinası gibi fırsat bulduğu takdirde, komünist yetiştirmek isteyen ve buna devam etmek arzusunda olan, hocalar vardır, elemanlar vardır, unsurlar vardır. (*Bravo sesleri, şiddetli alkışlar.*)

ÖZER ÖLÇMEN (Konya Milletvekili) — Nasıl temizleyebileceğimizi de söyleyin Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Bunları rahat bıraktığınız takdirde bunların hepsi binlerce, on binlerce komünist yetiştirebilir. Bu tehlike değil midir?

Gençlerimizin arasına girdiler. Binlerce gencin bir çoğu masum; bilerek bilmeyerek sokaklara attılar, ellerine bombalar vererek. TRT ye iğindiler, basınımıza girdiler, hatta ordumuza girdiler. Bugün anlaşılan şudur: 12 Mart olmasaymış bir gece bu memleketi idare eden birkaç bin, belki birkaç yüz insanı evlerimde baskın yaparak öldürmek suretiyle bir darbeyi hazırlamışlardır. Bu artık bütün açıklığıyla meydana çıkmıştır. Ve bu maalesef olabilirdi. Çünkü öyle noktalara girmişler, öyle mevziler elde etmişler

ki, bu mevzilerden hareket ettirerek bu şeni emellerini tahakkuk ettirmeleri, gaflet içinde olsaydık, maalesef mümkün olabilirdi. Bereket versin Türk Milletinin uyanıklığı, ordumuzun uyanıklığı buna imkân vermemiştir. Bu tehlike değil de nedir? Ciddî tehlike değil midir bu?

HASAN TOSYALI (Kastamonu Milletvekili) — Mesele teşhisi koyabilmek.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Sayın Aybar demokratik rejim ve düşünce davranışından bahsediyor ve demokratik rejimi böyle tarif ediyor.

Ben bir noktayı merak ediyorum. Acaba Sayın Aybar'ın tarif ettiği bu demokratik rejimi bugün yanında bulunduğu ve savunmak istediği, düzen, Devleti ele geçirse, iktidara gelse yürütmek imkânı olacak mıdır? Yani bu Mecliste böylece sosyalist düzene karşı olanlar oturup bulunabilecek midir? Ve Aybar gibi buraya çıkıp ötekilere karşı bunu müdafaa etmek imkânını bulabilecek midir? (*Bravo sesleri, sürekli alkışlar*)

Bu sebeple, demokratik düzene yürekten inanmış rejimlerin diyeyim, zümrelerin diyeyim, bu demokrasiye dayanmaları bir taktikten ibarettir.

Bunu artık herkes biliyor, bilmektedir. (*"Bravo" sesleri.*) Netice ekle edilinceye kadar "demokrasi, hürriyet," neticeyi elde ettikten sonra hepsine paydos! Bu bir taktiktir; bu tatbikatı bütün dünya bilmektedir. Bununla bizi kimsenin aldatmasına artık imkân kalmamıştır.

Sayın Aybar, "Hükümetlere sıkıyönetim ne sağladı? Sol kanadın tamamen tasfiyesini sağladı" buyurdular,

Muhterem arkadaşlar, sıkıyönetim sol fikirlerle mücadele etmek üzere ilân edilmemiştir ve uygulamada da bu yoktur.

Sıkıyönetim, Anayasamızın suç saydığı, Anayasamızın memlekete girmesini yasakladığı rejimleri bu memlekete fiilen sokmak isteyenlerle mücadele etmektedir ve onları aramaktadır. Onun dışımda fikir suçu takip etmemektedir. Bunu mütemadiyen bu kürsülerden söylüyorlar. Burada söylüyorlar veyahut gidip dışarda söylüyorlar. Burada maksat, dünya efkârını Türkiye aleyhine çevirmektir. Bunu mütemadiyen tekrar ediyorlar. Burada bu kürsüden ilân ediyorum: Hiçbir hadise gösteremezler; sadece taşıdığı fikirden dolayı mahkûm edilmiş bir insan gösteremezler Türkiye'de. Yoktur böyle bir şey. Behemehâl kanunlarımızın suç saydığı, Anayasamızın menettiği bazı fiilleri icra etmiştir ve ondan dolayı mahkûm olmuştur. Yoksa sadece kafasında taşıdığı bir fikir için, velev ki dediği şekilde fikirler olsun, mahkûm edilmiş bir kimse yoktur Türkiye'de.

Eğer Türkiye işçi Partisinin tasfiyesinden bahsetmek istiyorsa, sıkıyönetimle bunun ilgisi yoktur. Bu parti daha evvel zaten seçimlerde millet tarafından tasfiye edilmişti... (*"Bravo" sesleri alkışlar.*) ve ondan sonra da Anayasa Mahkememizin bir kararıyla Anayasaya aykırı faaliyeti tespit edilerek tasfiye edilmişti. Türkiye'de tasfiye edilen bir sol parti mevcuttur; ama dediğim gibi sıkıyönetim tarafından değil, millet tarafından ve Anayasa Mahkememiz tarafından.

Sayın Aybar sıkıyönetimin uygulamasından da şikâyetlerde bulundu. "Sıkıyönetimle demokrasiye gitmek mümkün değildir" dediler.

Bu iddiada bulunmak sıkıyönetimin ilâm sebebini bilmezlikten gelmektir. Türkiye'de sıkıyönetim demokratik rejimi ortadan kaldırmak için değil, bütün uygulaması ve

neticesiyle gördüğümüz gibi, tam tersine, demokratik rejimi ortadan kaldırmak isteyen şer kuvvetleriyle mücadele etmek için ihdas edilmiştir ve başından beri bu istikamette çalışmaktadır. Binaenaleyh, “Sıkıyönetimin mevcudiyeti demokrasiye aykırıdır,” demek için herhalde bunları görmemezlikten gelmek lâzımdır.

Yine Sayın Aybar’ın üzerinde durduğu bir nokta, sıkıyönetim idarelerinde işkence yapıldığına dair iddiadır. Bunu şiddetle ve nefretle reddederim.

Muhterem arkadaşlar, bunu, memleket dışına kaçan veyahut memleket dışında Türkiye aleyhine çalışan bazı komünistler mütemadiyen sağda solda mevzubahis etmektedirler. Hatta Avrupa Konseyine götürmüşlerdir. Son olarak Sayın Feyzioğlu cevaplandırmıştır. Asla böyle bir şey yoktur. Bu iddialarını ispat etmek üzere en ufak bir delil gösteremezler.

Memleket dışına kaçan birisi bir kitap yazmıştır. Uydurma bir kitap. Delil olarak o kitaptaki hadiseleri zikretmektedirler. Hâlbuki tetkik ettiğiniz takdirde daha ilk bakışta tamamının yalan olduğu görülmektedir.

Efendim, Sıkıyönetim Mahkemelerinde şikâyet edilmiş... Doğru. Bir iki tanesi Sıkıyönetim Mahkemesinde şikâyet etmiştir, “Bana işkence ettiler,” diye. Hâkim derhal, nizamına göre “Bunun ilgili mercii vardır, oraya müracaat edersiniz,” demiştir; etmemişlerdir. Bu şikâyetlerini gidip başka yerde tekrar etmemişlerdir.

Şimdi bunu delil olarak alıyorlar, “Efendim, Sıkıyönetim Mahkemesine müracaat edilmiştir; fakat Sıkıyönetim Mahkemesi bu işkence şikâyetini dikkate almamıştır; binaenaleyh işkence vakidir,” şudur, budur.

Tekrar ediyorum: Bunu şiddetle reddederim, Türkiye’de Sıkıyönetim idaresi örnek şekilde, kanunlara, haklara, başından beri riayet eden bir idaredir. Hatta o kadar ki, sıkıyönetimi sabote etmek ve savunma haklarını suiistimal etmek suretiyle, davaların uzamasına dahi göz yummuşlardır hâkimler ve her hususta bir nevi naz çeker gibi nazlarını çekmişlerdir ki böyle bir iddia ortaya atılsın.

Sayın Nihat Erim Başbakan iken bunu yabancı bir iki gazeteci de sormuştur. Kendilerini derhal davet ederek, “Gelin, hapishaneleri gezin, tetkik edin,” demiştir. Ve o yabancı gazeteciler gelmişlerdir, hapishaneleri gezmişlerdir; temas etmişlerdir, ondan sonra yazılar yazmışlardır; “Böyle bir şeyin aslı yoktur,” demişlerdir.

Bana gelen bir iki gazeteciye aynı şeyi söyledim; “Gidin, tetkik edin; açıktır. Herkesi dinleyin; göreceksiniz ki, en ufak bir işkence iddiası mevcut değildir ve olmayacaktır”

Muhterem arkadaşlar, karar Yüksek Meclisindir. Sıkıyönetim ilânı zaruretiyi sadece Hükümet teklif olarak getirmiştir. Bu zarurete Yüksek Meclis kani ise-ki parti sözcülerinin konuşmaları bize onu göstermiştir- Sıkıyönetimin uzatılmasına karar verir. Buna kani almadığı takdirde, takdir Meclisindir; sıkıyönetim kaldırılabilir. Bir tecrübe yapılabilir; memlekette sıkıyönetimsiz idare mümkün ise, bunu mümkün görüyorsanız bir tecrübe yapmak, belki pahalıya mal olur, ama tecrübe yapmak da mümkündür.

Takdir sizindir, karar sizindir; saygılar sunarım.⁴² (“Alkışlar”)

25 Eylül 1972 Pazartesi

İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 2 Ay Süre ile Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle

BAŞKAN — Kifayeti müzakere önergesi gelmiştir...

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Cumhuriyet Senatosu Van Üyesi) — Sayın Başkan, söz istiyorum.

BAŞKAN — Başbakan Sayın Ferit Melen, buyurun.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Cumhuriyet Senatosu Van Üyesi) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Sıkıyönetimin ilânını gerektiren sebeplerin henüz ortadan kalkmamış olması sebebiyle, Hükümet sıkıyönetimin kısmen veya tamamen kaldırılması teklifiyle gelememiştir. Bundan dolayı, bir bakıma üzgün olduğumuzu bendeniz de arz etmek istiyorum. Ama ne çare ki, realite budur ve sıkıyönetimin değil şimdi, daha bir süre kaldırılmasına imkân olamayacağı da yine bu vesile ile anlaşılmış bulunmaktadır. Biraz sonra bunun üzerinde de ayrıca durmak lüzumunu hissediyorum.

Sayın Öztrak arkadaşım, konuşmasında, sıkıyönetimin neden dolayı uzatılması gerektiğini bütün ayrıntılarıyla, hatta bir tarihî seyrini de hikâye ederek, göstererek arz etti.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın üyeleri, benden önce konuşan parti sözcüleri arkadaşlarımla hemen hepsi, bunun aksine dair bir şey ileri sürmediler. Hemen hemen ittifak vardır. Bundan evvelki uzatmalarda olduğu gibi bugün de, Hükümetin görüşü üzerinde bütün Meclisin birleşmiş olduğunu görüyoruz ve bundan dolayı şükranlarımı ve minnetlerimi sunmak isterim.

Muhterem arkadaşlarım, gerçekten, biraz önce Cumhuriyetçi Partinin Sayın sözcüsünün üzerinde işaret ettiği gibi, Türkiye üzerinde tehdit devam etmektedir ve devam edeceğe benzemektedir. Çünkü Türkiye ideolojik mücadele alanı haline gelmiş olan Ortadoğu'dadır ve bugün Ortadoğu üzerinde çok ciddî bir ideolojik mücadele devam etmektedir.

Milletlerarası komünizm teşkilâtı; arkadaşlarımızın ifade ettiği gibi; Türkiye'yi yıkmak ve parçalamak istemektedir. Bunu hedef almıştır, teorisi ile ve eylem faaliyetleriyle bunu gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Bütün arkadaşlarımız bunu tespit etmişlerdir. Bu mücadelenin bugünden yarma durması ihtimalini de görmemekteyiz. Bu mücadele devam edecektir.

Sıkıyönetim, *(bu sanıyorum sekizinci uzatmadır)* 17 aydan beri devam etmektedir. Arkadaşlarımızın da tespit ettikleri gibi, işaret ettikleri gibi, ilân edildiği günden bu yana, çok ciddî vazife görmüştür. Geceyi gündüze katarak, Türkiye'yi yıkmak ve yok etmek isteyen anarşistleri tespit etmek, meydana çıkarmak, bunları muhakeme etmek için Devletin bütün gücünü kullanmışlardır ve büyük netice de almışlardır, bunu kabul etmek lâzım. Ancak, Sayın A.P. sözcüsünün de işaret ettiği gibi, maalesef bu iş

bitmemiştir. Bunu itiraf etmeye mecburuz ve arz ettiğim gibi, milletlerarası komünizm bu hedefe varma içim ciddî bir mesai sarf etmeye devam ettiği sürece, bu mücadele de bitmeyecektir. Ortada, Türkiye'nin kaderi söz konusudur ve Türkiye'nin kaderi üzerinde oynanmaktadır, oyun.

Askerler buna “bir esnek mukabele stratejisine göre savaş hali” diyorlar. Türkiye'yi hudutlarından zorlayarak girmeyi göze almayanlar bugün bir başka strateji ile savaşa girmişlerdir. Maalesef gençlerimizi, bazı vatandaşlarımızı ayartarak, elde ederek, onlar eliyle bu savaşı yürütmektedirler; dışarıdan kendileri idare ederek ve bugün biz bir iç savaş vermekteyiz. Bu iç savaş bütün şiddetiyle bu anda devam etmektedir ve bir süre daha devam edecektir. Bunu tespit etmek, bilmek lâzım. Onun için, Sıkıyönetim kaldırılсын mı, kaldırılmasın mı münakaşasını yaparken, bu haili göz önünde bulundurmaya mecburuz kanaatindeyim. Hükümet istese de Sıkıyönetimi, böyle bir hal devam ettiği müddetçe elbette, bu milletin vekâletini haiz olan ve bu milletin kaderi üzerinde karar verme yetkisinde bulunan Meclis istemeyecektir.

Sayın Milletvekilleri; bu savaş çeşitli alanlarda veriyoruz. Bir defa, tedhişi ortadan kaldırmaya çalışıyoruz. Çünkü Türkiye'yi yıkmak isteyenler şehir gerillâsı, kır gerillâsı tarzında tedhiş ile işe başlamışlardır. Modern teknolojiden faydalanmaktadırlar, basın aracından faydalanmaktadırlar. Bu sebeple, evvelâ tedhişi ortadan kaldırmak lâzım ve bugün bunun için çalışılıyor. Tedhişi ortadan kaldırmak üzere bütün Devlet kuvvetleri mücadele halindedir, Sıkıyönetim bölgesinde veya onun dışında.

Yine, tedhişi ortadan kaldırmak için güvenlik kuvvetlerini bu mücadeleye göre yetiştirmek zarureti ortaya çıkmıştır. Aştığımız tarzda, güvenlik kuvvetlerinin aştığı tarzda bir mücadele değildir bu. Ayrı teknik ve ayrı taktik isteyen, hatta ayrı silâhlar isteyen bir mücadeledir. Bu anda Devlet bütün gücü ile güvenlik kuvvetlerini de bu mücadeleye aştırmaya çalışmaktadır. Çünkü bir yerde bir hareket oluyor, yakalyorsunuz; onun yanı başında ertesi gün bir başka hareket ve sizin gözünüzün önünde cereyan ediyor, görmeden. Şu halde, anlaşılıyor ki, bu ayrı bir taktik, ayrı bir teknik isteyen bir mücadeledir. Hatta milletlerarası işbirliğini de gerektiriyor. Mücadele o hale girmiştir. Uçak kaçırımları ve saireyi görüyorsunuz.

İkinci mücadele, fikir alanında olacaktır ve olmaktadır. Bizim kanaatimize göre tedhişin arkasında, hatta daha güçlü olarak, fikir alanında yapılması gereken mücadeleyi kazanmak lâzımdır. Yıkıcı, bölücü faaliyetler devam ediyor. Bu anda da devam ediyor. Memlekette sınıf kavgaları, sureti haktan görünerek, hatta hürriyet savaşçısı görünerek sınıf kavgası, mezhep kavgası ve asine devam etmektedir. İşçiyi, köylüyü ayartmak, başka istikamete saptırmak gayretleri devam etmektedir. Bütün bunların çaresi, fikir alanında mücadeleyi kazanmaktır.

Muhterem arkadaşlarım, yeni kıpırdanmalar var. Mücadelenin bu safhasında bir hayli mesafe aldığımız halde, her an, belki bir deneme mahiyetinde, görüyorsunuz belki deneme mahiyetindedir yeni kıpırdanmalar mevcuttur. Yıkıcı ve bölücü faaliyetleri, bilerek veya bilmeyerek teşvik ve tahrik faaliyetleri maalesef Türkiye'mizde son bir iki ay içerisinde kendisini yeniden göstermeye başlamıştır.

Hürriyet düzenini, sureti haktan görünerek, hürriyetçi kisveye bürünerek yavaş yavaş yıpratmak, zayıflatmak gayretleri yeniden ortaya çıkmıştır. Takibattan kurtulanların derhal bazı dergilerde, gazetelerde hemen ertesi gün sütun bulduklarını görebiliyoruz hepimiz. Bütün bunlar yeni kıpırdamalar ve yeni denemelerin işaretidir.

Yine müşahade ettiğimiz bir şey vardır: Asla nedamet etmemektedirler. Bu, bize önümüzde bulunan mücadelenin ne kadar güçlü bir mücadele olacağını göstermektedir. Hatta kendilerini kurtaracak gizli kuvvetlerin mevcut olduğuna inanmışlardır. Günün birinde, çok sürmeyecek, kendilerini gelip kurtaracaklardır. Bu sebeple bu mücadeleye devam etmek azmindedirler. Mahkûmiyet sürelerini bitirdiği andan itibaren, bazıları tabi, suçun nevi ine göre kanunlarımızın tayin ettiği cezayı görmekte ve ertesi gün yemi gizli faaliyete katılmakta olduklarını görüyoruz bu unsurların. Hiç şüphesiz bunları, bu ham hayalden kurtarmak lâzımdır.

Sayın Milletvekilleri; demokratik rejimin selâmete kavuşması, siyasî istikrarın sarsıntılara uğramaması, hür düzenin arızasız olarak işleyebilmesi için bu mücadeleyi kazanmamız lâzımdır. Bunun için de her şeyden evvel, şüphesiz anarşi yuvalarını birer birer temizlemeye mecburuz. Bugüne kadar tespit edilebilenler temizlenmiştir. Ama hemen size arz etmeye mecburum; her gün bir yenisi çıkmaktadır. Bitti sanıyorsunuz, ertesi gün bir yeni gizli örgüt ya bir takip neticesinde, belki bazıları da tesadüfen şu veya bu suretle ele geçmektedir. Düne, evvelki güne, daha evvelki güne ait vakalar vardır. Fakat operasyonlar devam ettiği için bu anda bilgi vermek imkânına sahip değilim.

Arkadaşlarımızın da tespit ettiği gibi, yıkıcı ve bölücü faaliyetlerin kökünün kazınması için Devlet idaresinin, her şeyden evvel, güçlendirilmesi lâzımdır. Yani, Sıkıyönetime ihtiyaç kalmaksızın Devlet idaresi bu faaliyetleri, bu anarşik faaliyetleri önleyebilecek hale gelmelidir. Daha evvel bir vesile ile tekrar ettiğim gibi, demokratik rejim kendi kendini savunabilir hale gelmelidir. Bunun için, ihtiyaç duyulan çok yönlü tedbirleri tamamlamaya çalışıyoruz. Bunlar için çok çeşitli tedbirler aldık. Büyük Millet Meclisine kanunlar sevk ettik. Bu kanunları birer birer sayıp zamanınızı almak istemiyorum. Bunun listesi bir hayli uzundur. Bu tasarıların birkaçı kanunlaştı, bir kısmı da müzakere edilmektedir. Bunların, pek yakında kanunlaşmasına ihtiyaç vardır ve bunu Büyük Meclisten istirham, ediyoruz. Rejim ile rejimin güçlenmesiyle, Devlet idaresinin güçlenmesiyle ilgili kanunlar, elimizde olmadan maalesef fazla bir şey yapmaya imkân olmamaktadır.

İkincisi; Anayasada, Hükümetin teklif ettiği değişikliklere olan ihtiyacı kesin olarak görmekteyiz. Asgarî olarak, Partiler arası Komisyonun tespit ettiği değişiklikler yapılmalıdır. Bu arada, güvenlik mahkemesinin kurulmasına şiddetle ihtiyaç vardır. Üniversitelerde, arkadaşımızın istedikleri operasyonu yapabilmemiz, yani gençlerimizi zehirleyen unsurları üniversiteden söküp atabilmemiz için mevcut kanunlar bize imkân vermemektedir. Bir hukuk devleti kanunsuz olarak bir kimseyi sopa ile işinden çıkaramaz. Bu sebeple, Anayasamızda buna ait bir yetki, yani Anayasamızda bir tadilât yaparak, değişiklik yaparak bir yetki vermediğiniz takdirde, maalesef bunlar faaliyetlerine devam edeceklerdir ve bunun sorumlusu o vakit biç şüphesiz Hükümet olamaz. Hükümetin yetkisinin hududu bellidir.

Hiç şüphesiz, dağ kanunu istemiyoruz. Eğer bunları Büyük Meclis zararlı görüyorsa, bu memlekette komünizmi yaymak, bu memleketi bölüp parçalama propagandası yapmak, gençlerimizi bu istikamette yetiştirmek isteyenlerin faaliyetinin engellenmesi isteniyorsa ki, istediğine eminim, bunları oradan söküp atacak imkânı ve yetkiyi de icra organına veyahut icra organına vermese dahi üniversite organlarına vermelidir. Bir başka çare yoktur.

Değerli arkadaşlarım, polis ve jandarmayı takviye ediyoruz. Polisin kadroları eğitim yapabildiğimiz ölçüde verilmekte ve güçlendirilmektedir. Yeniden jandarma taburları

kurmaya hazırlanıyoruz. Buna ait bir kanun teklifini huzuruza getirdik. Jandarmanın yeniden reorganizasyonu kanunudur. Onu da kabul buyurduğunuz takdirde Türkiye'nin her yerinde, her metrekaresinde devlet nüfuzunu sağlamak ve bütün bu tahripçi, yıkıcı faaliyetleri önlemek için zabıta kuvveti hazırlanmış olacaktır.

Personel Kanununda Devletin hiyerarşik disiplininin korunması, Devlete ve Cumhuriyete sadakat beslemeyen unsurların zararlarının ortadan kaldırılması için gerekli tadilleri yaptık, yakında huzuruza getireceğiz.

Adlî kanunlarda yine bu istikamette gerekli değişiklikler hazırlanmıştır. Bir kısmı Mecliste müzakere halindedir, bir iki tanesi kanunlaşmıştır, diğerleri de huzuruza gelecektir.

Dernekler Kanunu yine Büyük Meclistedir. Valilerin yetkilerini artırma kararındayız.

Üniversite meselesi, arz ettiğim şekilde halledilecektir. Üniversite Kanununa, Demokratik Partili sözcü arkadaşın işaret ettiği gibi, kanununda verilecek bir yetki ile bu meselenin kökünden halledilmesi imkânını Hükümet olarak biz görmüyoruz. Anayasada buna dair bir tadilât yapılmadıkça, bu hususta kesin, açık bir yetki verilmedikçe bu mesele muallâkta kalmaya mahkûm bir mesele olacaktır. Muallâkta kaldığı sürece de bu memlekette anarşinin, yıkıcı ve bölücü faaliyetin önünü almaya imkân yoktur. Çünkü bazı yerler maalesef kaynak halindedir, oralardan beslemektedir. Bu besleyen kaynakları kurutmadıkça bir netice almamız mümkün değildir.

Değerli arkadaşlarım, fikir alanında yapılacak mücadeleyi organize ediyoruz, ahenkleştiriyoruz ve bunun için bunu bir devlet bakanına verdik. Ciddî bir çalışma içerisindeyiz. Birçok neşriyat başlamıştır ve yakın zamanda daha kesif şekilde bunlar devam edecektir, Çünkü bir süreden beri Türkiye, Türk gençliği maalesef tek istikametten beslenmiştir. Yalnız sol neşriyat... Bütün kütüphane vitrinleri, kaynağının nereden beslendiği pek de bilinmeyen ama tahmin edilebilen, sadece ve sadece sol neşriyatla beslenmiştir. Bu saçmaların mahiyetini ortaya koymak için maalesef onun karşısında bir neşriyat olmamıştır. Buna büyük ihtiyaç vardır. Bu sahada en büyük mücadele hiç şüphesiz eğitim alanında olacaktır. Millî eğitimimizin büyük bir reforma, köklü bir reforma ihtiyacı olduğunu arz etmiştik. Hükümet programında bunu belirtmiştik ve bu reformun stratejisini, esaslarını tespit ettik, ilân ettik. Pek yakında, bu reformu uygulamayı sağlayacak birkaç kanun maddesine ihtiyaç olduğu için, onu da huzuruza getireceğiz. Eğitim, sistemimiz tamamen yeni bir istikamet alacaktır. Bundan sonra hür fikirli, memlekete, Cumhuriyete, hür fikirlere bağlı gençler, vatandaşlar yetiştirmeye mecburuz. Bence bu mücadelenin en mühim yönü bu alanda olacaktır.

Değerli arkadaşlarım, Öztrak arkadaşımızın da arz ettiği ve benim de ilâveten arz ettiğim sebepler göstermektedir ki, Sıkıyönetimin bugünden, yarına kaldırılmasına bu şartlar içinde imkân yoktur. Savaş devam etmektedir ve bu savaşımızı zaferi kazanacağımız ana kadar her hangi bir taraftan zayıflatmamak lâzımdır.

Bir taraftan anarşi ile mücadele edeceğiz. Anarşi ile mücadele kolay olmamaktadır. Normal rejim içerisinde, demokratik rejim içerisinde normal mahkemelerde ve normal takip usulleri ile bu mücadeleyi yürütmeye imkân olmadığını tespit etmiş bulunuyoruz. Bu sebeple Sıkıyönetim kalktığı zaman bu türlü bal liseler karşısında Sıkıyönetim gibi meseleye el koyacak mahkemeler kurmadıkça Sıkıyönetimi ortadan kaldırmak bu mücadeleden vazgeçme manasına gelir, bu mücadeleyi bırakmak manasına gelir.

Daha doğrusu memleketi anarşiye teslim etmek manasına gelir. Bu sebeple Hükümet olarak biz başka türlü bir düşünceye sapmak imkânını göremedik, Büyük Meclisin de esasen başka türlü düşünmediğine eminim, Bu sebeple sadece büyük Mecliste Sayın sözcülerin ileri sürdüğü görüşleri bu izahatımla teyit etmiş oluyorum ve fikir iştirakinde olduğumuzu tespit etmek üzere arz etmiş oluyorum. Arkadaşlarımdan farklı olarak yeni bir şey de söylemedim.

Şimdi muhterem arkadaşlar, bir iki bilgi daha arz etmek istiyorum.

Arz ettiğim sebeplerden başka bugün Sıkıyönetim idaresinin, Sıkıyönetim mahkemelerinin el koydukları davalar mevcuttur. Bu davaların sayısını Sayın Öztrak arz etti. Bunların bir kısmı maalesef yakın zamanda bitebilecek davalarda değildir. Bunlar içerisinde bir sene sürebilecek davalar vardır. Çünkü 300 sanıklı, 600 tanıklı davalar vardır. Tanıkları bulmak, bir araya getirmek, ifadelerini almak uzun zaman isteyen bir şeydir. Davaların aşağı yukarı önemli bir kısmı bu türlü davalardır, Sadece bu dahi Büyük Meclisin üzerinde önemle duracağı bir konudur, Ya Sıkıyönetimi bu davaların sonuna kadar uzatmaya mecburuz; aksi, halde Sıkıyönetimden normal mahkemelere devretmek demek, bu davalardan tamamen sükût etmesi demektir. Çünkü normal mahkemelerin normal ceza muhakeme usulleriyle bunları takip etmesine, arz ettiğim gibi, imkân yoktur veyahut da Sıkıyönetim yerine kaim olacak bir kasa mercii kurmamıza ihtiyaç vardır. Bu noktayı bu vesile ile Büyük Meclisin dikkatine arz etmeyi vazife sayıyorum.

Muhterem arkadaşlar; bu vesileyle, burada konuşmuş olan arkadaşların, Sıkıyönetimle ilgili olsun veya olmasın ileri sürdükleri görüş ve tenkitlerin de en önemlilerine temas etmek istiyorum.

Sayın Ecevit bilhassa sanayi bölgelerinde Sıkıyönetim yasaklarının yeni sosyal ve ekonomik sorun yaratmakta olduğuna işaret ettiler; işçi hakları alanındaki reformun, grev yasakları nedeniyle büyük ölçüde etkisin kalmasını ileri sürdüler ve: “Tatbikat bunu ortaya çıkarmıştır ve işçilerin istismar edilmesine ve mağdur edilmesine yol açılmaktadır.” dediler.

Muhterem arkadaşlarım Sıkıyönetim, adı üstünde, bazı tahditler, takyitler, kısıtlamalar getirmektedir, getirmiştir. Özellikle başlangıçta büyük merkezlerde grev tahditleri toplanma yasakları konmuştur. Ancak, Sıkıyönetimin idare tarzı o şekilde yürütülmüştür ki grev olmadan dahi, greve gidilmeden dahi işçilerin haklarını almasına imkân yaratılmıştır, kanaatindeyim.

Özellikle bunların büyük bir kısmı İstanbul’da cereyan etmiştir ve İstanbul’da Sıkıyönetim idaresi işçi ile işveren arasında âdil hakem olmuştur, birçok tatbikatı biliyorum; hakem olmuştur, işvereni de tazyik etmiştir ve bu şekilde grev yasağının mahzurlarını giderici tedbirler almıştır.

Bir ölçüde Sayın arkadaşımın dedikleri varit ve mümkündür. Ama arz ettiğim gibi, Sıkıyönetim idaresi hakikaten büyük bir anlayış göstererek, büyük bir vatanperverlik duygusuyla bu işleri âdeta kendisine iş edinmiş ve grev yasağının mahzurlarını giderici tedbirleri almış ve işçinin mağdur edilmemesi için ne mümkünse yapmıştır. Bunu bu vesile ile burada arz etmeyi vazife sayıyorum.

Sayın Ecevit bazı konulardaki uygulamalardan şikâyet ettiler. Bunu daha evvel yapmış oldukları bir beyanat ile vermiş oldukları bir demeç ile de ortaya attılar ve “Kaygı

uyandırıcı uygulamalar vardır” dediler. Ancak, bunları Hükümetle konuşmayı tercih ettiklerini söyledikleri için ben de burada bu konuya temas etmeyeceğim; kendilerini bekliyorum, bütün bu konulan enine boyuna tetkik etmeye, incelemeye, şikâyetlerini dinlemeye ve haklı gördüğüm takdirde bu şikâyetleri ortadan kaldıracak tedbirleri almaya hazırım. Bu sebeple Sayın Ecevit ile konuşmayı bekleyerek bu konu üzerinde bir şey söylememeyi tercih edeceğim ben de eğer anlaşmazsak o vakit kamuoyunda meseleleri karşılıklı olarak konuşmaktan da çekinmeyen bir insanım.

Sayın A.P. sözcüsü, benim burada söyleyebileceklerimi, söylemem gereken şeyleri büyük bir yetki ile ve veciz olarak ifade ettiler. Kendilerine teşekkür borçluyum.

İşaret ettiler; “iş bitmiş değildir” dediler. Ben de söylüyorum, iş bitmiş değildir. Anarşi yuvaları bulunmuş, faillerin büyük bir kısmı yakalanmış, mahkemeler devam ediyor; ancak, iş bitmiş değildir.

Sayın arkadaşım hürriyetlerin kısılması ilânihaye devam edecek mi? Hiç şüphesiz bunu kimse arzu etmemektedir. Zaten bütün mesele bu memleketi hürriyet düzenine kavuşturmak, daha doğrusu hürriyet düzeninin tehlikesiz, arızasız işlemesini sağlamaya gayret etmektir. Sıkıyönetimin gayreti de budur, itimadınıza mazhar olmuş olan Hükümetin de gayreti budur ve bütün Meclisin de gayreti budur. Arkadaşımızın da işaret ettiği gibi, el birliği ile bu mücadeleyi kazanmamız lâzımdır ve özlediğimiz, bilhassa önümüzdeki Cumhuriyetin 50 inci yılında; hakikaten arkadaşımızın da ifade ettiği gibi; ahenkli, inançlı, kuvvetli, hür ve demokratik idareyi memlekette kemaliyle kurmak hepimize şeref getirecektir.

Sayın Demokratik Parti sözcüsünün üzerinde durduğu konuların bir ikisi Sıkıyönetimle ilgili ve diğerleri Sıkıyönetimle ilgili olmamakla beraber, bu vesile ile burada ortaya atılmış tenkitlerdir. Ama bunları hepsine cevap vermeye, arkadaşlarımı tatmin etmeye çalışacağım.

Sayın Sözcü, Sıkıyönetimin başarılı faaliyette bulunduğuna işaret ettikten sonra; “Hükümetin, bu faaliyetlere paralel olarak anarşi yaratıcılarına tekrar ortaya çıkmayacakları bir ortamın vücuda gelmesi yolunda ekonomik, sosyal, hukuki, idarî tedbirler alması gerekirdi; Hükümet bu tedbirleri almadı, köklü tedbirler almadı. Daha doğrusu bu tedbirleri almak hususunda samimî bir gayret içine girmedi ve buna şahit olduk” diyorlar.

Muhterem arkadaşlar, ben sadece, tabî kendi Hükümetimin dönemine ait sorumluluk taşıyorum, öteki Hükümette de belki üye olarak o sorumluluğa katıldım, ama bu, Hükümet sorumluluğunu toplu olarak ilgilendiren bir konudur.

Hükümetimiz henüz 4 ayı tamamlamadı ve bu 4 ay içerisinde başarılan, yapılanları arkadaşlarımız şöyle insaf ile göz önüne getirirlerse, bir Hükümetin bundan daha fazlasını yapmasının hakikaten mümkün olmadığına kendileri de inanır. 4 ay zarfında neler yapılabildi ve ne yapıldı? Bunların listesini bu anda vermek zamanımızı alacaktır. Ama bu Hükümet kurulduğu günden bu yana geceyi gündüze katmış ve bir tek gün dahi tatil yapmamış bir hükümettir, istediğiniz reform kanunlarının hepsini hazırlamıştır. Bu süre içinde. En önemlisi; 3 üncü kalkınma planını hazırlamış, huzurunuza getirmiş, müzakeresine başlanmıştır. Yalnız başına bu plan dahi, bir Hükümetin değil 4 ay, 2 senesini alabilecek bir eserdir.

Bunun dışında günlük icraat olarak, arkadaşlarımız gelirlerse kendilerine her madde hakkında bilgi vermeye hazırım. Bir kısmını tabii davul zurna çalarak yapmadık. Faraza şikâyet ettikleri konular var, bilmem “Kilit mevkilerinde komünistleri muhafaza etti” diyorlar. Ben, isim olarak kimi muhafaza ettiğimizi sordum ve kendilerinden rica da ediyorum; bugün Devlet idaresinde kilit mevkiinde komünist olarak bilinen kim vardır?

Eğer üniversitelerden bahsetmek istiyorlarsa cevabım şudur; üniversite için yetki verin, 24 saatte yapalım. Ama yetki vermezseniz ben elime sopayı alıp onları oradan kovma gücüne sahip değilim, bunu yaparsam siz razı olmazsınız.

HASAN BASRÎ ALBAYRAK (Rize Milletvekili) — Kiminle savaşıyoruz Sayın Başkan?

BAŞKAN — Müdahale buyurmayınız efendim.

FARUK SÜKAN (Konya Milletvekili) — Silâhlı Kuvvetlerin yaptığı tasfiyenin onda birini siz yaptınız mı?

BAŞKAN — Sayın Sükan.. Sayın Sükan, böyle bir usulümüz yok efendim, müsaade buyurunuz.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) Muhterem arkadaşlarım, Bakan arkadaşlarım titiz bir inceleme ile hakikaten kilit mevkide bulunmaması gereken kimseleri birer birer tespit etmişlerdir. Sadece şunun veya bunun ihbarı, şunun veya bunun şahadeti ile bir kimse alınıp yerinden atılmaz. Tespit etmek, tetkik etmek lâzım; hakikaten böyle midir? Arkadaşlarımız bunları tespit etmişlerdir. Faraza eğitim alanında Bakanlık emrine alınanların sayısını Bakan arkadaşım gelsin bir vesile ile size anlatsın. Ama bunu davul zurna çalarak yapmamıştır ve yapmasına da ihtiyaç yoktur; isterseniz size ne yaptıklarının ve ne yapmak istediklerinin listesini verebilir. Bunlar birer birer incelenerek yapılmakta, tetkik edilmekte, faaliyetleri araştırılmakta, eserleri araştırılmakta ve hakkında karar verilenler için muamele yapılmaktadır.

Yalnız, arz ettiğim gibi, muamele de bir ölçüde olabilmektedir. Muamele, tamamen hukukî şekline intibak ettirildiği takdirde yapılabilir. Aksi halde önümüzde Danıştay vardır ve 24 saat zarfında tehiri icra kararıyla önünüze çıkmaktadır ve onları durdurmaktadır. Ufak tefek eksikliği olan muamelelerde maalesef (maalesef demeyeyim belki Danıştay da haklıdır) Danıştay da yetkisini kullanarak, bugün Hükümetin önüne çıkmıştır ve onları yürütmemize imkân vermemiştir, şekil eksiklikleri veyahut da hakikaten kanunun hadiseye intibaksızlığı sebebiyle.

FUAT AZMİOĞLU (Kütahya Milletvekili) — Danıştay Devletten büyük mü?

BAŞKAN — Sayın Azmioğlu müdahale etmeyiniz efendim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Ama Anayasada istediğimiz yetkiler verildiği takdirde, verilmesine Büyük Meclis rıza gösterdiği takdirde veyahut lüzum gördüğü takdirde elbette ki bunlar daha süratli olarak yapılacaktır.

Ben, Silâhlı Kuvvetlerde de çalıştım. Orada kanunî imkânlar vardır, kanunî yetkiler vardır. Sicil almayan kimse emekli olur, sicil almayan kimsenin ilgisi kesilir. Maalesef bizim Personel Kanunumuzda, diğer kanunlarımızda bu imkân mevcut değildir. Personel Kanunumuzda bir memuru, değil memuriyetten atmak, yer değiştirmek için dahi o kadar engel vardır ki. O kadar hüküm konmuştur ki *(bunları ben koymadım,*

meclisin eseridir) bunları çiğnemedi bu muameleyi yapmaya imkân yoktur. Şu halde bütün mesele bu engelleri birer birer ortadan kaldırmak lâzımdır. Bu hususta da Büyük Meclisin yardımı olmadan hiç şüphesiz bir şey yapmamıza imkân yoktur.

Değerli sözcü arkadaşımız, sıkıyönetimin takibatından kurtulanların Devletin kilit noktalarına getirildiklerinden bahsetmiştir. Benim hükümetim döneminde böyle bir muameleye acaba misal gösterebilirler mi? Yok böyle bir şey. Tamamen haksız, yersiz ve insafsız bir tenkittir.

MUSTAFA VEDAT ÖNSAL (Sakarya Milletvekili) — Söylediğimi anlamadınız, evvelki hükümet zamanında gelmiştir. Siz onları ayıklamadınız.

BAŞKAN — Müdahale etmeyiniz. Devam buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamca) — Ama misali vererseniz, Sıkıyönetimin takibatından kurtulmuş falan yere getirilmiş olanı..

MUSTAFA VEDAT ÖNSAL (Sakarya Milletvekili) — Misali siz verdiniz, tespit ettik dediniz.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Müsaade edin, ben sizin ne demek istediğinizi anladım.

Sıkıyönetim tevkif etmiş. Tevkif etime keyfiyeti, tevkif edilen bir adamı vazifesinden atmaya yeter bir sebep, kanunî bir sebep değildir. Hapishaneden çıktığı gün vazifesine gelip başlamaktadır.

N. İSFENDİYAR ÇAKIROĞLU (Trabzon Milletvekili) — Umum müdürlükten alamaz mıydınız, Sayın Başbakan?

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Öğretmenler için yapıyoruz bunu. Vekâlet emrine alma imkânı olan yerlerde bunu yapmaktayız. Vekâlet emrinle alıyoruz, ama vekâlet emrine alma kanunen mümkün değilse o da yapılamamaktadır, başkaca sebep aramaktadır. Başka çare yoktur. Çünkü tevkif edilmiş, suçsuz bulunmuş, çıkmış.. Suçsuz bir adam hakkında bir hukuk devleti ne yapabilir? Suçsuzluğu mahkemece tespit olunmuş adam hakkında muamele yapmak mümkün mü veyahut bunu isteyebilir misiniz?

Muhterem arkadaşlar, hükümetimiz bu mücadeleyi hukuk devletinde yapılabildiği ölçüde yapmaktadır, yapmaya devam edecektir ve bu hususta kanunlarımızdaki eksiklikleri de tamamlamaya çalışıyoruz. Bunların basında Anayasa gelir. Anayasadaki noksanı da Büyük Meclisin tamamlaması lâzım, Hükümetin elinde değildir.

Arz ettiğim gibi, yetki vererseniz üniversiteler içerisinde bu istediğiniz operasyon da elbette yapılır ve o vakit yapılmasını istemekte haklı olursunuz.

Sayın arkadaşım, İstanbul'da bazı polis şeflerinin atılmış olduğundan bahsettiler. Bu atılma, oradan ayrılma veya oradan başka yere nakil benim hükümetimin döneminde olmamıştır ama biz bunları, Sıkıyönetimin de talebi üzerine, tekrar eski vazifelerine iade etmek istedik. Arzu edenler gitti, bir kısmı da arzu etmedi, dönmedi, yerinde baldılar. Yani, yerine dönmeyi arzu etmiş olanlar yerlerine gönderilmiştir. Gitmemiş olanlar kendileri arzu etmedikleri için, yeni tayin edildikleri vazifeyi tercih ettikleri için kalmışlardır.

MUSTAFA KUBİLAY İMER (Konya Milletvekili) — O işi yapan Ömeroğlu şimdi Başbakanlık müşaviri değil mi?

BAŞKAN — Müdahale etmeyin Sayın İmer..

Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Şunu da bu vesile ile arz edeyim. O nakillerin, tayinlerin tümünde isabetsizlik olduğunu da İddia etmek mümkün değildir. Haklı olanları da vardır. Uzun zaman bir yere yerleşip, orada bazı tezgâh kurmuş olan insanlar da vardır, suiistimal yapmakta olan insanlar da vardır, soygun yapmakta olan vazifeliler de vardır. İşte oradan sökülenler arasında bu türlü insanların mevcut olduğunu da bu arada arz etmeyi vazife sayanın.

MEHMET AYTUĞ (Elâzığ Milletvekili) — Bunu yapan varsa atın.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel Milletvekili) — Türk Ceza Kanunu var. Soygun yapan varsa ceza Kanunu var. Bu. Yüce Meclisin seviyesinde yapılan bir konuşma değil.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Bakınız, hemen bana kanundan bahsediyorsunuz. Bir yerde kökleşmiş, herkes müttetik, bu memur burada soygun yapmaktadır; ama yakalayamıyorsunuz ne yaparsanız?

MEHMET AYTUĞ (Elâzığ Milletvekili) — Ceza Kanunu var.

BAŞKAN — FERİT MELEN (Devamla) — Ceza Kanununa sığdıramıyorum. Delil bulamıyorum, ama umumî kanaat var; böyleleri de vardır.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel Milletvekili) — Nasıl deli bulamıyorsunuz? Meclis seviyesinde bir konuşma değil.

BAŞKAN — Sayın Aytuğ, Sayın Özgüner. Canım müsaade edin, bu şekilde de hitabedemezsiniz. Böyle tabir kullanılmaz. Sayın Başbakan tevatür vardır diyor.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Sayın arkadaşımız Gün Gazetesi yayınına dayanarak, 30 askerî hâkim ve savcının yerlerinin değiştirildiğinden bahsettiler ve bunda da bir anormallik aradılar. Bir kasıtları var mı, yok mu bilmiyorum ama hemen söyleyeyim, bunlar terfi sebebiyle, emeklilik sebebiyle zarurî nakiller ve tayinlerden ibarettir. Biraz önce Millî Savunma Bakanı bana bu bilgiyi verdi tek bir anormal tayin mevcut değildir.

Muhterem arkadaşlarım; değerli arkadaşım, yeri olmamakla beraber, burada birtakım iktisadî meseleleri ide mevzuubahis ettiler Bunlara bir ölçüde temas etmeden geçemeyeceğim.

Fiyat artışlarından bahsettiler ve: “Bir taraftan fiyatlar alabildiğine yükseliyor, diğer taraftan köylü huzursuzdur, köylünün malları değer fiyatla alınmıyor” dediler.

Ben buna bir şey daha katayım: Bir başka arkadaşım da; işçi ücretlerinin artırılmasına Hükümet engel olmaktadır, fren yapmaktadır, diye şikâyet etmiştir veya edecektir. Bir başka arkadaşım da belki memur maaşlarından şikâyet edecektir. Memurlar sıkıntı çekiyorlar, hakları verilmemektedir, diye.

Bunlar ayrı ayrı ele alındığı takdirde, bütün bu meselelerde ileri sürülen fikirlere katılmamak mümkün değildir. Yalnız başına ele aldığınız takdirde hepsi doğrudur, diyebilirsiniz.

Muhterem arkadaşlarım, Hükümete göre başladığı zaman memlekette ekonomik durum şu idi: Bir yıl evvel bir devalüasyon olmuş. Devalüasyonun tabîî neticesi olarak fiyat

artışları başlamış; 1971 yılında fiyatlar % 23 seviyesinde artmış ve bir devalüasyondan sonra, bir yılda % 23 seviyesinde artan fiyatlar hemen duramazlar; iki yıl, üç yıl bu artışlar devam eder. Tabii haline bıraktığınız takdirde 1972'de de % 22 veya % 23 ve hatta 1973'te de belki aynı seviyede bir artış ile karşı karşıya gelmemiz mukadder olabilir. Bu takdirde yaptığınız devalüasyonun neticesinden faydalanmak şöyle dursun, o devalüasyon ekonomiye, memlekete zararları olmaya başlar, kısa zamanda yeni bir devalüasyonla karşı karşıya gelirsiniz; bu türlü fiyat artışları devam ederse.

Hükümet böyle bir manzara ile karşı karşıya geldi. Bir hükümet için sempatik olmak şüphesiz bu değildir. Hükümeti bununla mücadele etmek, fiyat artışlarıyla mücadele etmek, sempatik kılmaz; doğrudur. Faraza köylünün, çiftçinin mahsulünü daha yüksek bir fiyatla satınalmak elbette ki bu zümre nezdinde Hükümete sempati kazandırır, işçi ücretlerinin istedikleri seviyeye çıkması ve hatta onlara yardım edilmesi, bir Hükümeti işçi nezdinde sempatik kılar. Memurlara her istediklerini verebilmek, yine Hükümeti sempatik kılar.

Ama maalesef, Hükümetimiz bunları yapmak imkânına sahip olmadı. Çünkü bunları yapsaydı memleket ekonomisini tahribederdi; memleket ekonomisini yani bir enflasyona götürürdü; memleketi yeni bir iktisadî felâkete götürebilirdi.

Bu sebeple Hükümetimiz, ciddî bir Hükümetin sorumluluğu içerisinde bu işleri tetkik ederek; nereden gelirse gelsin, hiç şüphesiz bunlar büyük kitlelerdir, güçleri de vardır ama mukavemet göstererek, gerçekleri anlatmaya çalışarak, memleketin menfaatlerinin nerede olduğunu anlatmaya çalışarak fiyat istikrarını sağlamaya çalıştık. Takip ettiğimiz politika budur.

Biz fiyat istikrarı derken, fiyatları sabit tutmak anlamında söylemiyoruz, o da mümkün değil, son süratle gitmekte olan bir arabanın tekerleri arasına bir demir sokup durduramazsınız, alabora olur. Bütün mesele fren yapmadır. Fiyat artışlarını yavaşlatmak ve bir süre sonra istikrara kavuşturmak lâzımdır. Bu süre bir sene sonra mı, iki sene sonra mı olur, ancak Hükümet bunu yapmaktadır. Hükümetimiz ilmin gösterdiği yolda yürümüştür, memleket menfaatlerinin gerektirdiği yolda yürümüştür. Antipatik olma pahasına da olsa bu kararları almış ve yürütmüştür.

Bu sebeple çiftçinin istediği zammı maalesef yapamadık. Bazı maddelerde yapabildik: faraza pamukta, bir ölçüde ayçiçeğinde; onlar da ihraç maddeleri olduğu için. Ama.

KADİR ÇETİN (İçel Milletvekili) — Pamuğa ne yapıldı acaba?

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Pamukta taban fiyatına % 10 zam yaptık. Bu defa da ihraçta prim vermeye karar verdik, vergi iadesine karar verdik. Bu vergi iadelerini isteyenler, çiftçiler ve ziraat odalarıdır. Ancak, ziraat odaları, başkanlarına alet oluyorsa bilmiyorum, onu siz söyleyin.

CAVİT ORAL (Adana Milletvekili) — İsteklerinden birisi bu idi.

KADİR ÇETİN (İçel Milletvekili) — Vergi iadesiyle pamuğa zammın ne kakası var? Vergi iadesi müstahsile yapıldı.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Bizden isteyen de Ticaret odaları değil, ziraat odalarıdır. Beş bölgenin ziraat odası gelmiştir, istemiştir. Evvelki gün Ticaret Bakanı ile mutabık kalmışlardır, vergi iadesi yapmak suretiyle bu mesele hallolur, demiş ve gitmişlerdir.

Muhterem arkadaşlarım, pamuk ve tütün gibi maddeler ihraç maddeleridir. Bunlara yüksek bir fiyat tespit ettiğiniz takdirde ihraç etmek imkânlarını ortadan kaldırırsınız. Nitekim böyle bir tatbikat olmuştur Türkiye’de. Bir sene yüksek bir taban fiyatı tespit edilmiştir, tabu ihracatçı alamamıştır. Çünkü o fiyatla ihraç yapmak imkânı yok, elimde kalmıştır. Ondan sonra çiftçi, daha düşük bir fiyatla satmaya mecbur olmuştur. Pamuk gibi, tütün gibi, üzüm gibi, incir gibi maddeler dış piyasa ile ilgili olan maddelerdir. Oralarda fiyat tespit ederken daima dış pazarları göz önünde bulundurmak lâzımdır. İlim bunu gösterir ama “yok efendim, siz yüksek fiyat tespit edin, satmayın, kalsın çürüsün”. Bu tabîî politika değildir. Bu politikayı belki yürütmek isteyenler olabilir, ama bizim Hükümetimiz gibi bir Hükümet yapmaz bunu.

Arkadaşlarımız yatırımların ağırlaştırılmasından bahsetmiştir. Rakam gösterebilir, tam tersine; yatırımlar ağırlaşmamıştır, bilâkis yatırımlar hızla yürümektedir. Mücerret bir iddiayı ortaya atmak belki kolaydır ama ispat etmek de lâzımdır.

“Eğitim konusunda Hükümetinizin ciddiyetle konuya eğildiğini gösteren işaretlere rastlamıyoruz” demişlerdir.

Biraz önce işaret ettim, koca bir eğitim reformu hazırlandı, ilân edildi ve uygulamaya başlanıyor. Acaba arkadaşımız bunu duymadı mı? Veyahut da biz mi duyurmak hususunda kusur ettik?

Yine Sayın arkadaşım “Rejim tartışmalarında dedikodulara bir açıklık getirmek Hükümetin görevidir” dediler. Bu görevi sanıyorum ki, yaptım.

Seçim yapılacak mı, yapılmayacak mı? Rejimin atisi, ilerisi ne olacak hususunda bazı liderler konuşmalarında tereddütler ileri sürdüler.

Hem Sayın Ecevit’in konuşmalarına, hem Sayın Demirel’in konuşmalarına gayet açık cevaplar verdim. Bundan daha açığı acaba olur mu bilmiyorum...

MEHMET KILIÇ (Gaziantep Milletvekili) — Hâlâ devam ediyorlar.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Devam ediyorsa onun sorumluluğunu artık Hükümette aramayın.

BAŞKAN — Sayın Kılıç, müdahale etmeyin...

ORHAN DENGİZ (Uşak Milletvekili) — Susturun onu diyor.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, değerli arkadaşım; “Anayasa değişikliğini Hükümet partilere danışmadan ortaya atmıştır” diyor.

Bir defa Hükümet Anayasa değişikliği teklifi yapmaya yetkisi yok. Hükümet bunu bir başka usulle yapacaktı, ne olabilirdi?

Birisi, arkadaşımızın dediği gibi, her parti başkanıyla gelip, “Ben bunları ortaya atacağım, ne dersin” diye sormak vardı Biz buna benzer bir usul takip ettik. Sayın Cumhurbaşkanının huzurunda yapacağımın teklifleri ayrı ayrı parti başkanlarına danışma yerine oraya götürdük. Sayın Cumhurbaşkanı parti başkanlarına: “Hükümet bunlara lüzum gösteriyor ne dersiniz” dedi. Bu, demokratik olmayan bir usul müdür? Arkadaşımızın dediği ile bunun arasında ne fark var? Bana göre bu daha olumlu bir şey oldu. Çünkü orada bir ölçüde parti başkanları arasında bir müzakere yapmak imkânı oldu, görüşlerini söylediler, bir kısmı açıktan vadetti, “Bunlar lâzımdır, hatta daha ilerisi

lâzımdır, bu azdır.” dedi. Sayın Ecevit de “Bunun üzerinde danışacağım, tereddütlerim var” dedi.

MUSTAFA VEDAT ÖNSAL (Sakarya Milletvekili) — Antidemokratik demedik, neticesine katlanmanız icabedecek dedik.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Ama bunu tenkid mevzuu yaptınız ve “Danışmadan götürdü.” dediniz. Yani, danışmanın çeşidi olur ve öyle de danışma olur, böyle de.. Bunda ne fark var? Ama bunu belki biraz solenel olarak yaptık, Cumhurbaşkanının huzurunda yaptık. Bu kusur ise, meseleye büyük önem verdiğimiz için biz, Cumhurbaşkanının huzurunda parti başkanlarına rica edilmesini istedik. Bunu, parti başkanlarına, Meclise daha fazla önem verdiğimiz için yaptık. Belki bundan dolayı bizi tebrik etmeleri gerekirdi, tenkit etmemeleri gerekirdi. Ama behemehâl bir tenkid maddesi bulmak lâzım ise, arkadaşım bunu da bulmuş.

Şimdi arkadaşımız diyor ki, “Neticeye varamadığı takdirde, Sayın Melen’in buna katlanması lâzım”.

Hükümet, “Anayasada şu su şu değişikliklere ihtiyaç var demiş, Büyük Millet Meclisinin takdirine arz ediyorum” demiş. “Partiler bunu düşünsünler, mümkün görüyorlarsa yapsınlar, görmüyorlarsa takdir onlarındır” demiş ve ondan sonra da bu yapılmadığı takdirde, “Melen bunun neticesine katlansın” diyor. Şimdi, Melen bunun neticesine katlanacaktır tabii. Sadece Melen olarak değil, ben böyle bir şeyi sevmem, Hükümetimiz bunun neticesine katlanacaktır. Çünkü Hükümetimiz ne istediğini bilen bir hükümettir. Bu sebeple, bunun neticelerine elbette katlanacaktır. Biraz önce işaret ettim, rejimin kurtarılması ve selâmete ulaştırılması için, Anayasada asgari, partilerarası komisyonun kabul ettiği değişiklikleri yapmak zaruridir. Eğer bu yapılmazsa, el-betteki bunun sorumluluğunu ne Melen alabilir, ne de Meclisiniz alabilir. (“Bravo” sesleri.)

TURHAN ÖZGÜNER (İçel Milletvekili) — Marmara Köşkünde de böyle mi müzakere yaptınız Sayın Başbakan?

BAŞKAN — Sayın Özgüner, çok rica ederim efendim, müdahale etmeyiniz efendim.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel Milletvekili) — Madem öyle, Mecliste görüşülsün Sayın Başkan,

BAŞKAN — Başvekil izahat veriyor efendim.

TURHAN ÖZGÜNER (İçel Milletvekili) — Marmara Köşkünde değil, burada müzakere etsinler.

BAŞKAN — Tabii ediyor.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, arkadaşımız haklı bir noktaya işaret ettiler. Anayasaya göre tasarılar konması lâzımgelen hükümler konmamış. Danıştay Kanununda konmamış. Doğru. Daha evvelki Hükümet zamanında sevk edilmiştir; ama itiraf edeyim, ben de Hükümetin üyesiydim, böyle bir hükmün konması lâzımgelirken konmamış; ama şunu da kabul etmek lâzım, o haliyle bu Meclisten de geçmiş, bu Mecliste de kimse görmemiş, nihayet Senatoda meydana çıkmış.

CEVAT ÖNDER (Erzurum Milletvekili) — Burada söylenmedi, dikkat çekilmedi Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Evet, bunu da beraber ilâve edeyim. Ben itiraf ediyorum; ama bu Mecliste de ne Komisyonun dikkatini çekmiş, ne Büyük Meclisin dikkatini çekmiş, kimse üzerinde durmamış, Anayasaya göre konması lâzımgelen bir hüküm, konmadan, bu Meclisten müzakere edilerek geçmiş ve Senatoda dikkati çekmiş. Şimdi Senatoda bu hüküm konarak geri gelmektedir.

Bu suretle, Sayın Parti Sözcülerinin Anayasa ile ilgili olan veya olmayan konularda ileri sürmüş oldukları görüşleri üzerinde Hükümet görüşünü ve görüşümü arz etmiş oldum. Sözlerimin başında da arz ettiğim gibi, sıkıyönetimin daha bir süre devam etmesini Hükümet olarak biz kaçınılmaz bir zaruret olarak görmekteyiz. Belki de önümüzdeki iki ay sonra, hangi Hükümet olursa olsun, bunun için yine gelecektir: Arz ettiğim tedbirler alınamadığı takdirde, boşluklar doldurulamadığı takdirde 6 ay sonra bunun için yine gelecektir, başka çare de yoktur.

Takdir Büyük Meclisindir, saygılar sunarım.⁴³ (*Alkışlar*).

⁴³ TBMM Birleşik Toplantı. Toplantı Yılı 11, Cilt 11, Birleşim 19, Sayfa 765-774

25 Ocak 1973 Perşembe**İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Zonguldak, İzmir, Eskişehir, Ankara, Adana, Hatay, Diyarbakır ve Siirt İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 2 Ay Süre ile Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Hakkında**

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Cumhuriyet Senatosu Van Üyesi) — Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın üyeleri;

Sıkıyönetimin bazı illerde devam ettirilmesini zarurî kılan sebepleri Sayın İçişleri Bakanı arkadaşımız, Hükümet adına biraz önce yaptığı konuşmada, bütün ayrıntılarıyla arz etti. Bu arada, uzun bir süreden beri önemli olaya sahne olmamış iki ilimizde ki (Sakarya, Zonguldak illeridir bunlar.) Sıkıyönetimin uzatılmasına ihtiyaç olmadığını da, yine arkadaşımız izah etmiş bulunuyor.

Muhterem arkadaşlar, Sıkıyönetimin bütün illerde kaldırılarak normal yönetime geçmemize imkân verecek bir ortama, henüz ulaşamamış olduğumuzu üzüntüyle söylemek istiyorum. Hükümet olarak, bu hususta ileri vaatlerde bulunmaya bugüne kadar imkân bulamadık ve içinde bulunduğumuz şartlar dolayısıyla, bugün için de yine ilerisi için fazla ümitli görünmeye imkân bulamıyoruz. İçinde bulunduğumuz şartlar bugün için Sıkıyönetim konusunda daha ileri bir adım atmaya maalesef imkân vermiyor. Ancak iki ilde normal, yönetime geçmek, diğer illerde daha bir süre Sıkıyönetimi sürdürmek zorundayız.

Bundan evvelki müzakerelerde de arz etmiştim. Türkiye'ye müteveccih tehdit devam etmektedir. Düşmanlarımız, Türkiye'yi içinden yıkmak hususundaki ümitlerini henüz kaybetmemişlerdir. Sıkıyönetimde görev alan Silâhlı Kuvvetlerimizin ve güvenlik teşkilâtımızın mümtaz mensuplarının fedakârane çalışmalarına ve hatta insanüstü gayretlerine rağmen, yıkıcı, bölücü faaliyetlerin sonu henüz alınamamış ve anarşinin kökü kazınamamıştır.

Bu vesile ile Demokratik Parti Sözcüsü arkadaşımın bir tarizine ilişmek istiyorum. Arkadaşımız benim, yılbaşı konuşmalarında ve bayram mesajlarımda, huzurdan bahsettiğimi ve asayişin mükemmel seviyeye gelmiş olmasını ileri sürdüğümü, halbuki bugün ileri sürülen görüşlerle bunun çelişki arz ettiğine, işaret etmiştir.

İlk bakışta doğru gibi görünebilir. Yalnız arkadaşımız, "latakrabüssalâte" olduğu gibi mesajın hepsini bir tetkik etse idi, başka işaretler de olduğunu görürdü. Sadece bir parçasını okumakla bir neticeye varmak, ekseriya aldatıcı oluyor. Arkadaşımız da bu sebeple fazla zahmete katlanmayı göze almadığı için, sanıyorum ki aldanmış bulunmaktadır bu konuda.

Muhterem arkadaşlar, biraz önce Sayın Feyzioğlu da işaret ettiler. Bir bakıma huzur vardır, dememe hata yoktur. İki yıl evvelki gibi artık bombalar patlamıyor, bankalar soyulmuyor, adam kaçırılmıyor, okullarda, fakültelerde gençler boğazlanmıyor artık, fabrikalar işgal ve tahribedilmiyor. Bütün bunlar cihetteki bir huzurum gelmiş olduğuna büyük işarettir. Ve vatandaş geniş ölçüde bundan memnuniyet ve huzur duymaktadır. Herkes evinde, tarlasında, fabrikasında geçmişe göre kuşkusuz olarak yaşamaktadır. Bütün bunları ve memlekete huzur gelmemiş olduğunu elbette inkâr

edemeyiz. Ama hemen, başka vesilelerle de arz etmiştim, demeçlerimde de var; gerek Meclis kürsüsünden yaptığım konuşmalarda, gerekse Meclis dışında verdiğim demeçlerde de daima huzurdan bahsederken hemen arkasından şunu ifade ettim: “Nisfî bir azalma vardır hâdiselerde, huzur gelmiştir; fakat memlekette anarşinin kökü henüz kazınmamış olduğu için yeraltına girmiş olan örgütler fırsat buldukça mevcudiyetlerini ortaya koymakta ve bu huzuru zaman zaman ihlâl etmektedir.” Gerçekten İçişleri Bakanımız da işaret etti, parti sözcüsü arkadaşlarımızın birçoğu da temas ettiler. Türkiye’de bölücü ve yıkıcı faaliyetlerim yeraltı çalışmaları (*resmen arz ediyorum*) devam etmektedir. Hor ay yeni bir örgüt meydana çıkarılıyor. Çok sıkı ve ciddi takiplere rağmen örgütlenme çalışmaları da devam ediyor ve yeni yeni örgütlenmeler olmaktadır. Yeni gerillâ hareketleri hazırlıkları da vardır. Hatta bunun için silâh depoları da tesis edilmektedir. Okullarımızda (*İçişleri Bakanımız da işaret etti*) propaganda ve komünizmi yayma gayretleri devanı etmektedir. Eski ölçüde olmamakla beraber, için için devam etmektedir. Yabancı memleketlerde, komşu memleketlerde çeşitli gerillâ kamplarında eğitim gördükten sonra, anarşik eylemlere, özellikle kır gerillalığı yapmak üzere Türkiye’ye sızma gayretleri mevcuttur ve birkaç gün önce bunun bir örneğini de görmüş okluk ve aldığımız bilgilere göre o kamplarda hâlâ bazı eğitim gören anarşistler vardır ve fırsat buldukça hudutlarımızdan girmeye çalışacaklardır.

Yine memleket dışında çeşitli adlarla kurulan örgütler büyük bir propaganda faaliyetine girmişlerdir; Türkiye’yi memleket dışında bir zulüm idaresi altında olduğunu göstermek üzere, hatta yabancı komünist partilerle teşriki mesai ederek geniş bir çalışma yapmaktadırlar. Bunu biraz önce Sayın Feyzioğlu birçok misallerle ortaya koydular.

Muhterem arkadaşlarım, bunlar dışında Sıkıyönetimce ele alınmış bulunan anarşik eylemle, yıkıcı ve bölücü faaliyetle ilgili dâvaların büyük bir kısmı henüz neticelenmemiştir ve hatta başlamak üzere olan dâvalar vardır, hazırlık tahkikatı bitip duruşması başlamak üzere olan birkaç dâva da vardır. O dâvalar, daha evvel de işaret etmiştim; çok sanıklı ve çok tanıklı dâvalardır. Bu sebeple, hem bunlara ait hazırlık tahkikatı, ilk tahkikat ve hem de bunların duruşması ister istemez genişçe bir zaman istemektedir.

İşte bu sebeplerle Hükümet, Sıkıyönetimin 9 ilimizde bir süre daha devam etmesi zarureti görmüş ve bunu Yüksek Meclisin takdirine arz etmiştir.

Muhterem arkadaşlar, Sıkıyönetimden şikâyetler vardır. Geçen sefer de arz etmiştim bu şikâyetleri. Bir defa memleket dışında Sıkıyönetim tatbikatına, uygulamasına ait çok çeşitli hikâyeler uydurulmaktadır. Taifedir edersiniz ki bunların büyük bir kısmı maksatlardır. Bilhassa, anarşik faaliyete katılmış olanları masum göstermek ve bunları mahkûm edecekleri (mağdur duruma düşürmek suretiyle dünya kamuoyunda netice almak gayretiyle akla hayale gelmedik hikâyeler uydurmaktadırlar). Memleket içinde de vardır bu şikâyetler: Bazı basın organların-da, açık olmamakla beraber kapalı şekilde bu şikâyetler maalesef tekrar edilmektedir. Bu şikâyetlerin büyük bir kısmı da, bugün sıkıyönetimin uzatılmasına karşı çıkan ve karşı çıkma kararında olduğunu beyan eden Cumhuriyet Halk Partisinden gelmiştir ve gelmektedir.

Cumhuriyet Halk Partisinin sıkıyönetimden şikâyeti yeni değildir; başından beri Cumhuriyet Halk Partisinin büyük bir kısmı, bilhassa bugünkü yönetimine hâkim

olanlar, sıkıyönetime karşı çıkmışlardır ve bunu açıkça beyan etmişlerdir. Uzun zaman oylamaya katılmamışlardır. Cumhuriyet Halk Partisi Grubu sıkıyönetimin uzatılmasına karar verdiği hallerde dahi oylamaya katılmamışlardır. Bu sebeple bu şikâyetleri ben yadırgamıyorum, yeni de değildir. Cumhuriyet Halk Partisinin sayın. Genel Başkanı ile muhtelif vesilelerle, bilhassa Hükümet buhranları sırasında yaptığım konuşmalarda da bu şikâyetleri açıkça bana beyanı; etmiştir ve misaller, örnekler de vererek söylemiştir, bunun bazılarını da basma açıklamışlardır. Bu sebeple, bugün ortaya konan şikâyetlerden dolayı bir huzursuzduk duymadım, normal telâkki ediyorum.

Yalnız, dikkatimi çeken bir nokta oldu; Cumhuriyet Halk Partisi, sıkıyönetimden bu defa şikâyetlerini ortaya koyarken, Hükümetten şikâyet etti. Yani, sanki sıkıyönetim yokmuş gibi, ne kadar Hükümetin beğenmediği tarafı varsa onları saydı döktü ve ondan sonra sıkıyönetimin uzatılmasına karşı oldu. Ben bunun manasını anlayamadım. Hükümetin güvenoyu meselesini konuşmuyoruz, güvenoyu mevzun yok ortada bu anda, sıkıyönetimin kaldırılıp kaldırılmaması mevzuu var. Hükümetin, beğenmediğiniz tarafları olabilir, bunu daha tabii telâkki ediyorum. Çünkü hiç bir zaman sizin görüşünüzde Kılmadığımı ve size yaklaşmak suretiyle memlekete hizmet edemeyeceğimi söylemiştim, daima açıkça söylemiştim. (AP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

MUSTAFA ÜSTÜNDAĞ (Konya Milletvekili) — Hiç de hizmet edemiyorsunuz Sayın Başbakan.

BAŞKAN — Rica ediyorum müdahale etmeyiniz efendim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Bu sebeple, birbirimize yaklaşmamıza, bir noktada buluşmamızla imkân olmadığına ben de kaniyim.

ORHAN BİRGİT (Ankara Milletvekili) — Mühim değilsin!..

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Bu sebeple, benim Hükümete itimat etmememiz kadar tabii bir şey olmaz ve bir bakıma eğer memleket meselelerini ikinci plâna atsam bundan sevinç de duyardım.

ORHAN BİRGİT (Ankara Milletvekili) — AP'ye yaklaş!..

BAŞKAN — Efendim, rica ediyorum, müdahale etmeyiniz lütfen.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Madem böyledir, değerli arkadaşlarım Hükümet hakkında bir gensoru isterler ve Hükümet hakkında bir güvenoyu verip vermemeyi ortaya atarlar, Hükümeti düşürmeye çalışırlar. Hükümeti beğenmiyorum diye sıkıyönetime karşı çıkmanın bir anlamı var mı, sizin takdirinizle bırakıyorum.

YILMAZ ALPASLAN (Tekirdağ Milletvekili) — Onu da yapacağız Sayın Melen.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Eğer sıkıyönetim bir ihtiyaç ise, arkadaşlarımız Hükümeti beğenmemekle beraber, memleket sevgisi onları sıkıyönetimin devam etmesine karar vermeye sevk etmeliydi; sıkıyönetim bir ihtiyaç ise sıkıyönetim bir ihtiyaç değilse onu belirtmeliydiler. Onu belirtecek yerde, sıkıyönetim hakkında tek kelime etmeden belki bililtizam! Ordu gücenir falan diye, (AP sıralarından *gölüşmeler*) hatta onları biraz överek, sıkıyönetim hakkında tek kelime etmeden mütemediyen Hükümet şunu yaptı, Hükümet, bunu yaptı, Hükümet şunu yaptı, Hükümet bunu yaptı... Netice? Sıkıyönetimin uzatılmasına karşıyız... Bununla hiçbir alâka görmedim ben.

HÜDAİ ORAL (Denizli Milletvekili) — Hükümetin talebini inceliyoruz burada Sayın Başbakan, Hükümetin fonksiyonu yok mu?

BAŞKAN — Sayın Oral, rica ediyorum efendim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Eğer Sıkıyönetime hakikaten, karşı iseler ki karşıdılar, ama söylemiyorlar onu, Hükümete tariz yapmak suretiyle vasıtalı olarak ifade etmek istiyorlar; bunun da manasını anlayamıyorum. Buna sebep yok, açıkça söyleyebilirlerdi.

MEHMET SEYDİBEYOĞLU (Kastamonu Milletvekili) — Açıkça söyledik ya...

BAŞKAN — Sayın Birgit, rica ediyorum efendim, müdahale etmeyiniz.

ORHAN BİRGİT (Ankara Milletvekili) — Ben konuşmuyordum efendim, ben ağzımı açmadım. *(CHP sıralarından gülüşmeler)*

BAŞKAN — Rica ediyorum arkadaşlar, rica ediyorum müdahale etmeyiniz.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Muhterem arkadaşlar, sıkıyönetim, Hükümete bağlı bir teşkilât değildir. Sıkıyönetim, Hükümetin; emrinde bir kuruluştadır; Anayasamıza dayananı, kaynağını Anayasadan alan, dayanağını Anayasadan alan bir Anayasa müessesesidir. Sıkıyönetim Kanunumuzu sizin kabul ettiğiniz ikamın, bu Meclisin kabul ettiği kanun, sıkıyönetim komutanlıklarının görevlerini ve yetkilerini tespit etmiştir. İsterseniz sayayım onları, Sayın arkadaşlarımla. “Hükümet yaptı, Hükümet yaptı” dedikleri... Bakın yetki kimindir:

“Sıkıyönetim Komutanı, sıkıyönetim bölgesinde genel güvenlik ve kamu düzeninin gerektirdiği hâlide aşağıda yazılı olağanüstü tedbirleri almaya yetkilidir.

a) Konutları ve her türlü dernek, siyasî parti, sendika, kulüp gibi teşekküllere ait binaları, işyerleri ile özel ve tüzel kişilikleri haiz (özerk müesseseler dahil) müesseseler ve bunlara ait müstemilât ve her türlü kapalı ve açık yerleri, mektup, telgraf vesair mersuleleri” ki, arkadaşımız bunların hepsini saydı; “bunları Hükümet yapıyor, Hükümet kısıtlıyor, Hükümet mektup açıyor, Hükümet mektup kapı-yor, Hükümet derneğe müdahale ediyor” dedi...

YILMAZ ALPASLAN (Tekirdağ Milletvekili) — Sayın Başbakan, 1 inci maddeyi de okuyun lütfen.

BAŞKAN — Efendimi rica ediyorum beyefendi, böyle müzakere usulü yok efendim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Okuruz, okuruz... “... Herhangi bir müracaat, talep ve karara lüzum olmaksızın aramak ve bunlardan sübut vasıtaları olanı yahut zor alıma tabi bulunan şeyayı zapt etmek;

b) Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun yayınları dahil bütün telefon, telsiz, radyo, televizyon...”

HÜDAİ ORAL (Denizli Milletvekili) — Getirilen teklifi inceliyoruz burada.

BAŞKAN — Sayın Oral, rica ediyorum.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — “... Ve her çeşit araçlarla yapılan: yayın ve haberleşmeye sansür koymak, kayıtlamak, toplamak ve saire, söz, yazı, resim, film, sesle yapılan her türlü yayım ve haberleşme, mektup, telgraf vesaireyi, toplamak, sansür koymak...” bunlar devam ediyor. Bunların hepsini kanunla sıkıyönetim komutanlarına yetki olarak vermiş bulunuyorsunuz.

Sıkıyönetim komutanı vazifesini yaparken, Hükümete de değil kanunumuzda, Başbakana karşı sorumludur... *(CHP sıralarından gürültüler)* Başbakana karşı sorumlu olmak başkadır, Başbakanın emirlerine tabi olmak başkadır. Bu farkı bilmeniz lâzımdır, kanun yapan insanlar sıfatıyla. *(Ankara Milletvekili Orhan Birgit ve Kastamonu Milletvekili Mehmet Seydibeyoğlu'nun anlaşılamayan müdahaleleri)*

BAŞKAN — Sayın Seydibeyoğlu... Sayın Birgit, şimdi ödeşdik zannediyorum efendimi. *(CHP sıralarından gülüşmeler)*

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Sıkıyönetim komutanı, sıkıyönetim idaresi, sıkıyönetim mahkemeleri, görevlerini ve yetkilerini kanundan alırlar. Sizin verdiğiniz kararı tatbik ederler. Sadece Başbakan bunları denetler. Eğer, kanunlara aykırı hareket ederlerse, Başbakanın denetimine tabidirler, sorumlu olmak sıfatıyla. Onlardan ibarettir. Yoksa Başbakanını emrine tabi değiller, tamamen yetkilerini ve emri kanundan; alırlar. Bunu bilmek lâzım.

Bu sebeple, sıkıyönetimi tenkit ederken...

YILMAZ ALPASLAN (Tekirdağ Milletvekili) — Sayın Başbakan, sıkıyönetim kanununun 1 inci maddesini okuyun lütfen.

BAŞKAN — Efendim, rica ediyorum.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Hükümeti tenkit etmenize mahal yoktur, sebep yoktur.

Kaldı ki, hele Hükümetin hiç alâkası yoktur. Çünkü Hükümete bağlı değildir. Sadece ve sadece Başbakana karşı sorumludur. *(C.H.P. sıralarından alkışlar.)*

Muhterem arkadaşlarım, Sıkıyönetime yöneltlen şikâyetlerin başında işkence iddiaları geliyor. Bu iddialara, bilhassa memleket dışında, biraz evvel işaret ettiğim gibi, Sıkıyönetim icraat ve kararlarına gölge düşürmek maksadıyla gene aşırı solcu unsurları, Marksist ve Leninist komünist unsurlar tarafından tamamen uydurularak Türkiye aleyhinde kullanılmaya çalışılıyor. Bunların tamamını Hükümet adına açıkça, resmen arz edeyim bunların tamamı yalandır, uydurmada-. Bunların hiçbirisini müşahhas bir misale dayamak imkânı mevcut değildir ve olmamıştır. Şikâyetler her defasında ortaya çıktığı zaman, kendilerini müşahhas misal vermeye davet etmişimdir ve bu misalleri kimse verememiştir.

HÜDAİ ORAL (Denizli Milletvekili) — Verdik efendim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Bir iki misal vermişlerdir ve onları da tahkik ederek tamamen yalan olduğunu meydana çıkarmış bulunuyoruz.

BÜLENT ECEVİT (Zonguldak Milletvekili) — Yalan diyemezsiniz Sayın Başbakan. Siz yalan söylüyorsunuz, yalan demeye hakkınız yoktur.

BAŞKAN — Efendim bir dakika. Sayın Ecevit, Cayın Ecevit, Sayın Ecevit. *(M.G.P. sıralarından Adana Milletvekili Turgut Topaloğlu ayağa kalkıp C.H.P. sıralarına doğru gelerek C.H.P.'lilerle münakaşaya başladılar.)*

BÜLENT ECEVİT (Zonguldak Milletvekili) — Sözüünüzü geri alın, yalancı sizsiniz.

BAŞKAN — Efendim bir dakika, rica ediyorum. Efendim rica ediyorum. *(Gürültüler)* Sayın Topaloğlu, rica ediyorum efendim! İdare Âmirleri!... Sayın Çeliker!... İdare Âmirlerini göreve davet ediyorum. Sayın İdare Âmirleri!... *(Sürekli gürültüler)* Rica ediyorum efendim.

HÜDAİ ORAL (Denizli Milletvekili) — Ben size iki tane misal verdim.

BAŞKAN — Rica ediyorum efendim, lütfen yerlerinize oturunuz. *(Sürekli gürültüler ve Adana Milletvekili Turgut Topaloğlu'nun anlaşılamayan bir müdahalesi.)* Efendim rica ediyorum. *(Gürültüler.)* Sayın İdare Âmirleri lütfen sükûneti temin ediniz, *(Gürültüler.)*

HÜDAİ ORAL (Denizli Milletvekili) — *(İçişleri Bakanı Ferit Kubat'a hitaben)* Türkiye Barolar Birliğinin yazısı okunsun lütfen burada. O zaman kimin yalan söylediği ortaya çıksın.

BAŞKAN — Sayın Oral, Sayın Oral rica ediyorum, efendim!

HÜDAİ ORAL (Denizli Milletvekili) — O yazıyı burada okumaya mecbursunuz! Ayıptır. Burada yalan söylüyor ne demek?

BAŞKAN — Rica ediyorum efendim. Sataşmadan dolayı söz istersiniz. Rica ediyorum efendim. *(Gürültüler.)*

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Şimdi... *(Gürültüler.)* Adana Milletvekili Turgut Topaloğlu'nun anlaşılmayan bir müdahalesi.)

BAŞKAN — Sayın Topaloğlu, Sayın Turgut Topaloğlu rica ediyorum sizden efendim. *(Sürekli gürültüler ve münakaşalar)* Sayın Birgit, rica ediyorum, kâfi efendim. *(Gürültü ve münakaşalar.)*

HÜDAİ ORAL (Denizli Milletvekili) — İnsan bir kere tahkik eder, ondan sonra söyler.

BAŞKAN — Efendim rica ediyorum, Sayın üyeler rica ediyorum. Sayın İdare Âmirleri görevinizi yapmanızı rica ediyorum. Sayın grup yöneticileri sizden de rica ediyorum. *(Gürültüler.)*

YILMAZ ALPASLAN (Tekirdağ Milletvekili) — Sayın Başkan, bu kürsüden bir Başbakan “yalan söylüyorsunuz” diyemez. Sözü geri alsın lütfen. *(Sürekli gürültüler)*

MEHMET SEYDİBEYOĞLU (Kastamonu Milletvekili) — Türk tarihinde senin gibi bir Başbakan görülmemiştir.

BAŞKAN — Efendim rica ediyorum. Sayın Seydibeyoğlu, efendim rica ediyorum. *(Gürültüler)* Efendim rica ediyorum, oturunuz yerinize. *(Sürekli gürültüler)*

MEHMET SEYDİBEYOĞLU (Kastamonu Milletvekili) — Yazık yazık.

BAŞKAN — Oturunuz beyefendi yerinize, yerinize oturun efendim, yerinize oturun. *(Gürültüler.)* Efendim, rica ediyorum lütfen yerinize oturun. Sayın Topaloğlu, Sayın Turgut Topaloğlu size hitabediyorum efendim.

Sayın Başbakanın konuşmasına bir veya iki üye müdahale ettiler. Bu müdahaleye sizin müdahale hakkınız yoktur. Hâdiseye sebebiyet verdiniz, size ihtar cezası veriyorum efendim.

Sayın Ecevit ve Sayın Hüdaî Oral, Sayın Başbakanın konuşmasına bu tarzda müdahaleye hakkımız yoktur. İchtüzükte yeri vatıdır, sataşmadan dolayı söz istersiniz, hakkınızı kullanırsınız efendim.

Sayın Başbakan buyurunuz efendim.

MEHMET NEBİL OKTAY (Siirt Milletvekili) — Alşıktır o yalan söylemeye, yalancı!

ABDULLAH BAŞTÜRK (Yozgat Milletvekili) — Yalancı sensin ulan!

(Yozgat Milletvekili Abdullah Baştürk ayağa kalkarak Siirt Milletvekili Mehmet Nebil Oktay'ın üzerine doğru yürüdü, gürültüler.)

BAŞKAN — Efendim rica ediyorum. *(Gürültüler.)* Sayın Nebil Oktay, ayıptır efendim. *(Gürültüler.)* Sayın Oktay, Sayın Nebil Oktay, rica ediyorum, siz görevlisiniz beyefendi. *(Gürültüler)*

ORHAN BİRGİT (Ankara Milletvekili) — Böyle millî irade olmaz.

BAŞKAN — Sayın Birgit, rica ediyorum.

ORHAN BİRGİT (Ankara Milletvekili) — 15 kişilik grupla Hükümet olmaz. *(Gürültüler.)*

BAŞKAN — Sayın Birgit, Sayın Birgit size bir ihtar veriyorum efendim.

Buyurun Sayın Başkan. *(C.H.P. sıralarından “Onları müdafaa ediyorsunuz” sesleri)*

Ben kimseyi müdafaa etmem efendim burada.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Muhterem arkadaşlarım;

Ben, sinirlenmek için, alınganlık göstermek için bir sebep görmedim. Söylediklerini tekrar edeyim.

ÇETİN YILMAZ (İçel Milletvekili) — Siz de konuşmanıza dikkat edin Sayın Başkan.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Müsaade buyurun.

Ya siz yanlış anladınız veya sesimi duymadınız. Ben, işkence iddialarından bahsediyorum. İçeride ve dışarıda., Bilhassa dışarıda diyorum. Suçlulara, sanıklara İşkence yapıldığına dair iddialar vardır.

MUSTAFA ÜSTÜNDAĞ (Konya Milletvekilli) — 10 dakika içinde yalan söylüyorsunuz.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Bu iddialar için kendilerini çoğu zaman davet ettik, müşahhas misal göstermediler ve çoğu yalandır, bilhassa dışarıda yapılanlar... Bundan alınganlık göstermeye sebep mi var?

AHMET DURAKOĞLU (Sivas Milletvekili) — Söylediğiniz böyle değildi Sayın Başkan. *(Gürültüler.)*

BAŞKAN — Efendim rica ediyorum beyefendi.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Siz sıkıyönetimde işkence yapıldığını iddia ediyor musunuz? Etmediniz. *(C.H.P. sıralarından “zabıtlarda var” sesleri.)*

BAŞKAN — Efendim, zabıtları tetkik edeceğim, rica ederim.. Böyle münakaşa olmaz beyefendiler.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Aynen böyle konuştum. *(Gürültüler.)*

BAŞKAN — Söz hakkınız var efendim, rica ediyorum. Varsa böyle bir beyan söz hakkınız var.

Devam buyurun efendim.

BAŞBAKAN FERİT MELEN (Devamla) — Sıkıyönetim komutanlıklarına, zaman zaman bu iddialar ortaya atıldığı zaman, meseleyi tetkik ettiriyoruz ve bunların

hepsi tetkike ve tahkike dayanmaktadır. Zamanı gelince veyahut istenince her hâdisе hakkında, hakikaten işkence yapıp yapılmadığı hakkında ciddî tahkik yapılmıştır; inandırıcı delillere dayanılarak yapılan tahkikler sonunda, bu işkence iddialarının, tekrar ediyorum işkence iddialarının tamamının yalan olduğu meydana çıkmıştır. (M.G.P. ve A.P. sıralarından "Bravo" sesleri.)

Muhterem arkadaşlar bu vesile ile milletler-arası bir teşekkülден Türkiye'ye gelen bir kimseye bir mahkûmun gösterildiği ve kendisiyle konuşma sağlandığı hakkında, bir arkadaşımız, hattâ birkaç arkadaşımız haklı olarak serzenişte bulundular, bundan dolayı.

Değerli arkadaşlarım,

Değerli arkadaşlarım, Sıkıyönetimin ilân gününden bugüne kadar, ilânı gününden başlayarak bu iddialar sistematikman ortaya atılmıştır. Sayın Nihat Erim Başbakanken, buraya gelen bazı yabancı gazeteciler kendisine evvelâ bunu tevcih etmişlerdir; "efendim, sanıklara baskı yapıyorlarmış, sanıkları zorla söyletmeye çalışıyorlarmış, sanıklara işkence yapıyorlarmış" E, olmadığı için böyle bir mesele, Türkiye'nin böyle bir töhmet altında bırakılmasına sebep olmamak üzere Sayın Erim haklı olarak, "Buyurun tetkik edin. Gidin görüşün. Eğer tespit ederseniz, bu şikâyetlerden bir tanesi doğruysa, her şeyi yapmaya hazırım" demiştir ve o vakit gelen gazeteciler bazı temaslar yapmışlardır ve iddiaların yanlış olduğunu, yalan olduğunu tespit ederek yazmışlardır.

Bu, aslında bir imtiyaz verme veyahut ta bir tahkikata imkân verme veyahut kontrol a tabi tutma mânasına gelmez. İzin verip vermemle benim elimdedir.

Ayrıca, milletlerarası bir teşekkül. Bunların, maalesef, bu milletlerarası teşekküllerin birçoğu da bu komünist partilerin, yan teşekkülleri halindedir veyahut ta onlara hizmet edecek elemanlar daima vardır içlerinde, bulunmaktadır. Bu nevi teşekkülleri sevk etmektedirler; ama bunların hüviyetini basında tespit etmeye imkân yok. Milletlerarası bir af bilmem ne teşkilâtı, gelip müracaat ediyor, "böyle iddialar var, görüşebilir miyim?" Sıkıyönetime bağlı hapishanelerde nizamât müsaade etmediği için izin verilmiyor. Ancak, adliye hapishanesinden bir tanesine izin veriliyor ve görüşüyor. Ve görüşen adam ihanet ediyor, doğrudur. Ama ihanet edeceği, başında belli olmaz. Milletlerarası, az çok itibar sahibi bir teşkilât. Böyle bir şeye "hayır" demek, bilâkis aleyhimizde bu idarin daha fazla neşriyat yapmasına imkân hazırlamak olduğu için, işkence yapılmadığına biz de kani olduğumuz için, buna imkân veriliyor. Ve o sırada bir mahkûm çeşitli yalanlar söylüyor ve bu yalanlar maalesef makale mevzuu oluyor ve Avrupa Konseyine kadar gidiyor. Aynı mahkûmun daha evvel yazdığı mektuplar var; kendi ihtiyarı ile yani hiçbir sebep olmadan, eşine dostuna. Herhangi bir işkence yapılmadığı, kötü, muamele yapılmadığına' dair mektupları vardır elimizde, mektuplar vardır, vesikalar vardır ve bunlar bugün mahfuzdur. Aynı mahkûm bu defa Amnesty' den bir kişi gelince birçok yalanlar uydurarak böyle bir şey ileri sürüyor. Bunda bir hata var mı, yok mu; ama başında iyi niyetle yapılmıştır. Türkiye hakkında bu türlü iddiaların yer bulmasına imkân vermeme maksadıyla yapılmıştır ve bundan sonra dikkatli olmaya da bizi sevk eder bu örnek. Her önüne gelen teşekkül, gayet iyi öğrenmedikçe, niyetleri hakkında tam bir fikir sahibi olmadıkça bunlara kapılarımızı açmamak, daha doğrusu isteklerini yerine getirmemek lâzımdır. Çünkü kötü maksatla ve aleyhimizde kullanmaktadır.

Muhterem arkadaşlar, Avrupa Konseyinde Türkiye aleyhine girişilen propaganda faaliyetleri hakkında başka arkadaşlar geniş bilgi verdikleri için, bu vesile ile ben fazla

temas etmeyeceğim. Yalnız şunu beyan edeyim! Hükümet adına, Türkiye'nin kaderine Avrupa'da bit kaç sosyalist mebus hiçbir zaman hâkimi olamaz. Bunu bilmeleri lâzımdır. Türkiye, bir kaç sosyalist mebus, Türkiye hakkında doğru veya yanlış olarak şunu veya şunu söyleyecek diye Türkiye kendisini komünizmin kucığına, bunların hatırı için hiçbir zaman atamaz ve atmayı düşünmez, bunu herkesin bilmesi lâzımdır. (A.P. ve M.G.P. sıralarından "bravo" sesleri)

Muhterem arkadaşlar, biraz evvel de işaret ettim, zaman zaman görülen bir ihtiyacın ifadesi olarak Anayasada yer alan Sıkıyönetim rejimi, demokrasinin bir meşru savunma müessesesidir. Geçici bir devre için, alınmasına mecburiyet hâsıl olan ki birçok şikâyetler edildi tedbirlerden dolayı, bu tedbirlerle Sıkıyönetim rejimi Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel beyannamesinde ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinde açıkça beyan edilmiş olduğu gibi, hürriyetlerim, hürriyet rejimini yok etme hürriyeti imlinde yozlaşmasını önleyici, demokratik bir hizmet ifa etmektedir memleketimizde bugün, kim ne derse desin. Memleketimizde sıkıyönetim, gücünü Anayasadan almaktadır, hukukî bir rejimdir. Sıkıyönetim, Türkiye Büyük Millet Meclisinin kararları dairesinde ve kanunlarımıza dayanarak iş yapmaktadır. Sıkıyönetim icraat ve kararları alenîdir, vatandaşın gözü önünde yürütülmektedir, kararlar, kılı kırk yarararak verilmektedir. Sanıklar her türlü savunma haklarını kullanmaktadırlar ve hatta mahkemeleri uzatmak için bu haklarını kötüye dahi kullanmak imkânına sahip olmaktadır ve kendilerine bu imkân geniş şekilde verilmektedir. Davaların uzun sürmesi bir bakıma da işin mahiyetinden ve bir de bu arz ettiğim husustan dolayıdır.

Muhterem arkadaşlar, sıkıyönetimden şikâyetler oldu. Olağanüstü hallerin icabını karşılamak için bugün uyguladığımız sıkıyönetim tedbirleri, iddiaların aksine, memleketimizde vatandaşın günlük hayatında ve fikir hayatında herhangi bir kısıntı yapmamıştır ve yapmamaktadır. Tam tersine, vatandaşın huzurunu bozan tedhişçilik ve ihtilâl kışkırtıcılığı faaliyetlerini önlemek suretiyle milletimizi huzura kavuşturmuştur, kim ne elerse desin.

Muhterem arkadaşlar, son zamanlarda sıkıyönetim icraatını vesile yaparak hürriyet mücadelesi yapanlar vardır. Bugün memleketimizde Anayasa dışı, hürriyetsizlik rejiminin uygulandığı yolunda bazı iddialar ileri sürülüyor. Biraz önce Sayın Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsünün verdiği misaller gibi... Türkiye'de basın ve fikir hürriyeti başta olmak üzere, birçok hürriyetlerin kısıldığı iddiası vardır.

Muhterem arkadaşlar, 12 Mart muhtırasının ve sıkıyönetimin anlam ve hedefi, bir türlü anlamak istemeyenlerin memlekette demokrasiyi ve hürriyet rejimini, sürüklendiği uçurumun kenarından kurtarmak için girişilen bu tarihî hareketin sebepleri ve sonuçları üzerinde durmak ihtiyacını duymamalarım hayretle karşılamamak mümkün değildir. 12 Mart öncesi olaylarının içyüzü ve bunların mahiyet ve şumulü bugün bütün çıplaklığıyla ve dehşet verici tehlikeleriyle ortaya çıkmış ve bunlar belgelere dayanarak kamuoyuna arz edilmiştir. Her akli başında insan görmüş ve anlamıştır ki, Türk vatani ve Türkiye Cumhuriyeti ve Türk demokrasisi yurt; dışında, milletimize düşman kuvvetler tarafından tertiplenen ve yönetilen büyük bir millî tehlike ve bir yıkılma ve içinden çökertilme tehlikesiyle karşı karşıya bırakılmıştır. Bu tehlikenin bir yönü Türk Devletini ve Türk Milletini bölerek parçalayarak yıkmak, diğer yönü ile ise, demokratik hürriyet rejimimizin yerine Marksist, Leninist bir komünist diktatörlüğü kurmak noktasında toplanıyor. Hürriyet rejimini yıkmaya yönelmiş bütün anarşik tezahürler 12

Mart muhtırasının ışığı altında Anayasa rejimimizin kendi meşru savunma müessesesi olarak sıkıyönetim uygulamasıyla bertaraf edilmektedir. Bugün uzatılmasını istediğimiz sıkıyönetimin fonksiyonu budur.

Bu devrede, “Hürriyet Mücadelesi” iddiası altında, sıkıyönetim uygulamasına karşı mücadele edenlerin bu hareketleri - görüşüme göre -hürriyet mücadelesi değil; bunun aksine Anayasa rejimimizi konuma ve kurtarma yolunda gerçekten hürriyet mücadelesi yapanlara karşı girişilmek, istenen ve milletimizin emellerine ters düşen bir mücadeledir. Bunlar hürriyet davasına hizmet şöyle dursun, bilâkis istikrarlı bir hürriyet rejiminin bu memlekette, yerleşmesini engellemek olmaktadır.

Muhterem arkadaşlar; Anayasamız komünizmi, komünist propagandasını ve komünizmin örgütlenmesini yasak etmiştir ve bu faaliyetleri cezalandıran kanunlarımız vardır. Ceza Kanunumuzun 141 inci ve 142 inci maddeleri bu aradadır. Bunların Anayasaya aykırı olmadığı da, Anayasa Mahkemesi kararıyla teyidedilmiştir. Şimdi bu maddeler yürürlükte iken, bunların uygulamasını zulüm olarak vasıflandırmak, bunların uygulamasını hürriyet rejiminin kısıtlaması olarak adlandırmak, caiz görülebilir mi? Gerçek fikir hürriyetiyle demokratik rejim düşmanlarının propagandaları arasındaki farkı daima görmek lâzımdır. Hürriyetleri yok etmek isteyenler için hürriyet istemek, her şeyden evvel Anayasamıza ters düşen bir iddia olur. Hürriyet düzeni hiç şüphesiz anarşi değildir. Dünyanın hiçbir yerinde yıkıcı faaliyetler başıboş bırakılamaz ve bırakılmamalıdır. Bizde de aynı şekilde düşünmeye mecburuz. Son yıllarda Fransa’da, Kanada’da, İngiltere’de alınan tedbirleri görüyoruz. Bu tedbirlerin bir tanesini biz alsak, kim bilir bize neler söylenecekti? Ve bizim aldığımız tedbirler biraz önce şikâyet ediliyordu: Hükümet işte zihniyeti bakımından sıkıyönetim kalktığı takdirde, sıkıyönetim mahkemelerinin devam etmesi, korkunç bir zihniyetin ifadesi olarak görülüyor ve Fransa’da daha yakın zaman, bir süre önce kurulmuş olan Güvenlik mahkemelerine benzeyen Anayasa Mahkemesini Fransız kurunca demokratik oluyor da; Türkiye’de kurulunca antidemokratik oluyor ve bunu düşünenler korkunç bir zihniyete sahip insanlar olarak görülüyordu.

Muhterem arkadaşlar, sıkıyönetim ne kadar devam edecek, daha ne kadar zaman devam edecektir? Sıkıyönetim elbette ki daimî bir rejim olamaz. Milletlerarası komünizmin Türkiye’ye müteveccih tehditleri ve Türkiye’yi içinden yıkmaya amacını taşıyan çalışmaları, devam edeceğe benzemektedir. Son aylarda ortaya çıkan yeni örgütlenme faaliyeti de bunu gösteriyor. Etrafımızda cereyan eden olaylar, komşu memleketlerde; Türkiye ile daha bir süre meşgul olacaklarını göstermektedir. Bu sebeple bu faaliyetin uzun süre Türkiye’yi içeriden yıkmak ümidi kesilinceye kadar devam edecektir. Bunu açıkça bilmek ve söylemek lâzımdır.

Diğer taraftan, biran önce normal düzene geçmek zarureti de kendisini hissettiriyor. Bu sebeple, sıkıyönetimin anarşinin büyük bir kısmının tasfiyesinden sonra kaldırılacağını tabii görmek lâzımdır ve buna çalışmak lâzımdır, bunun için hazırlanmak lâzımdır. Sıkıyönetimin kaldırılmasını ve normal rejime dönüşü, bu faaliyetin arkasından tamamen alınmasına bağlamak, kanaatimce mümkün değildir ve doğru olmaz. Aksi hake, sıkıyönetimi yıllarca uzatmak lâzımgelir.

Sıkıyönetim kalktıktan sonra neler olabilir? Ben gördüğüm manzarayı arz etmek istiyorum. Görüldüğüne göre; bu işaret ettiğimiz, yıkıcı, bölücü faaliyet ve anarşi

sıkıyönetimin kalkmasından sonra da devam edecektir. Bu faaliyetler, sıkıyönetimin kalkmasından sonra, hatta biraz daha fazla daha azgın hale gelebilecektir, bunu bilmek lâzımdır. Zira bugün sıkıyönetimin kullandığı bazı yetkiler ki, biraz önce onların hepsi şikâyet konusu oldu gözaltına alma, tutuklama, süratli muhakeme usulü, hürriyetleri kısıma, bütün bunlar ortadan kalktığı için, elbet bu faaliyet sahipleri biraz daha kendilerini serbest hissedeceklerdir. Sıkıyönetim murakabesinin kalkmasından sonra, toplanmalar, gösteriler, yürüyüşler, bildiriler daha serbest bir rejim içerisinde cereyan edecek; bugün sinmiş olan anarşik unsurlar, hürriyetlerden faydalanarak yeraltından yer üstüne çıkacaklardır. Bunlar için daha rahat çalışma imkânı hâsıl olacaktır. Hürriyetleri kötüye kullanma, hürriyetlerden hürriyetleri yek etmek için faydalanma, kapısı açık kaldığı takdirde, kısa bir süre önce anarşinin yeniden gelmesi -kanaatime göre- geri gelmesi mukadder olacaktır. Devlet Teşkilâtı, hâkimler, zabıta, idare, sıkıyönetimin kalkmasından sonra bazı kanunî kayıtlar ve yetkisizlikler sebebiyle görev yapamaz halde kalmaya devam ederlerse, anarşi yaratmak isteyenlerin serbestçe kol gezmelerine engel olunamaz. Üniversitelerimizde tahrikler, teşvikler alabildiğine devam edebilecekse, anarşinin kökü hiçbir surette, kazanamaz.

Bu sebeple, normal düzene geçmeye hazırlanırken, hiç şüphesiz bu durumu göz önünde bulundurmaya mecburuz. Yeni sıkıyönetim tedbirine başvurulmadan, anarşinin yeniden doğmasını önleyebilmemiz lâzımdır. Demokratik rejimimizi kendi kendini savunabilir hale getirmemiz lâzımdır. Bir kelime ile Devleti güçlendirmemiz lâzımdır. Bir süreden beri Hükümet ve Meclisler olarak bu hedeflerle yönelmiş ve böyle bir çalışma içinde bulunuyoruz. Normal düzene dönmeye hazırlanırken, bu faaliyetin hızlandırılmasına ihtiyaç olduğunu, bu vesile ile tekrar arz etmeyi vazife sayıyorum.

Bir defa, Anayasa değişikliklerinin biran önce çıkması lâzımdır. Güvenlik mahkemelerinin - arkadaşlarımızın kanaati aksine Güvenlik Mahkemesi kanaatimizce kurulmadan, normal düzene döndüğümüz takdirde, Türkiye için bu şartlar içerisinde, anarşiye gitmek mukadder olacaktır. Bu sebeple her şeyden önce bu Güvenlik mahkemelerini kurmaya mecbur hissediyoruz; Hükümetin görüşü budur.

Adli kanunlarda yine Hükümetin görüşü, sıkıyönetim mahkemelerinin elinde bulunan dâvalar arz ettiğim gibi bir kısmı bir sene, iki sene sürebilecektir. Sıkıyönetim kalktığı takdirde bunlara yetki verilmezse, bu mahkemeler bu davalara devam edemezse, bu davaların bizim normal muhakeme usulleriyle yürütülmesine imkân olamayacaktır. Bu sebeple arz ettiğim gibi, anarşik unsurların 1-2 yıl içerisinde kollarını sallayarak memleket içinde faaliyetlerine yeniden imkân ve zemin hazırlamış olacağız, bundan dolayı. Bu sebeple Anayasa değişikliğinde bu kısıma ait değişikliğin de çıkması lâzım. Adlî kanunlarda Hükümetin takdim ettiği değişik tiplerin, üniversite ve Danıştay kanunlarının, eğitim reformunun idarî reformun gerçekleştirilmesi üzerinde, bundan dolayı ısrarla durmak istiyoruz.

Muhterem arkadaşlar; Hükümet bu hususta kendisine düşenleri, programındaki taahhütlerini yerine getirmek için başından beri ciddî çalışma içindedir. Kendisine düşenlerin büyük bir kısmını da tahakkuk ettirmiştir. Hükümet ve Meclisin el ele vererek Anayasa ile belli edilmiş olan önümüzdeki seçim tarihine kadar demokratik rejimimizi güçlendirmek üzere geri kalan tedbirleri tamamlamamız lâzımdır. Normal rejime, normal düzene dönerken, demokratik rejimimizi sağlam bir zemine oturtmaya mecburuz. Bunu bir seçim şartı olarak düşünmediğimi, yanlış yorumlara mahal kalmamak için arz

ediyorum. Seçim şartı değildir, ancak rejimi korumanın ve rejimin, istikrarı sağlamanın kaçınılmaz bir gereğidir. Bu sebeple bunları gerçekleştirmeye mecburuz.

Muhterem arkadaşlar, izin vererseniz bunun dışında arkadaşlarımın üzerinde durdukları birkaç noktaya işaret edeceğim:

Sayın Demokratik Parti sözcüsü 11 Aralık bildirisi hakkında bazı görüşler ileri sürdüler ve 11 Aralık bildirisi üzerine Hükümete tevccüh eden görevin yerine getirilmemiş olmasından şikâyet ettiler.

Muhterem arkadaşlarım, 11 Aralık bildirisi dikkatle tetkik edildiği takdirde Türkiye Büyük Millet Meclisine ve onun yetkilerine büyük saygı ifade eden bir bildiridir. Orada sadece belli bir mesele için bir görüş ifade edilmiştir. Bu meselenin Ordu içerisinde bir huzursuzluğa sebep olacağı; binaenaleyh bu hususun göz önünde bulundurulması istirham edilmiştir. Ondan ibarettir. O tarihte bu şekilde ifade ettiğim görüşü bir demeç olarak da ifade ettim. Bugün de tekrar ediyorum; eğer bunda başka bir şey varsa, yeni bir teklifleri varsa tetkike amadeyiz. Ben de Meclis de.

Sayın Sükan Anayasa değişikliği mevzuunda Hükümetin 6 teklif getirdiğini, sonra 3 tanesinden rücu ettiğini ifade ettiler. Muhterem arkadaşlar, biliyorsunuz, Sayın Cumhurbaşkanının başkanlığında yapılan parti başkanları toplantısında Anayasa değişikliği üzerinde Hükümet bazı görüşler ifade etti ve zarurî gördüğü değişiklikleri partilerin takdirine arz etti. Bunlar fiilvaki 6 madde idi. Partiler arası komisyon bunları oturdu, tetkik etti ve bunlardan 2 tanesini, üniversite ile Danıştay'a ait maddeleri çıkardı. Gerekçe olarak da, "Kanunlarında yapılacak değişiklikler Hükümetin isteğini yerine getirmeye yeter. Bu sebeple Anayasada böyle bir değişiklik yapılmasına lüzum yoktur." dedi. Bu Partiler arası Komisyonunda Sayın Demokratik Parti mümessili de mevcut idi. Hükümet komisyonun varmış olduğu bu neticeye katıldı. Yoksa rücu etmedi. Katılmasının bir mühim sebebi de vardı. O tarihte Meclisin oy dağılışı bakımından Cumhuriyet Halk Partisinin iştiraki olmadan bir değişiklik yapmaya imkân yok idi. C.H.P. daha o tarihlerde, daha başlangıçta buna "hayır" diyor. O "Hayır" dediğine göre zaten böyle bir teklif çıkamayacaktı. Binaenaleyh, Hükümetin rücu mevzuubahis değil, partiler arası komisyonun vardığı neticedir esas olan. Biz de o neticeye katıldık. Ama rücu etmiyoruz. Bu değişikliği Meclisin bu bünyesinde geçirmeye imkân olursa Hükümet olarak memnun oluruz, karşı değiliz. Başından beri ben ifade etmişimdir; üniversitelerimizde hakikaten huzuru sağlayabilmenin şartı budur. Anarşik unsurlara merkez olmasının imkânlarını ortadan kaldırmanın şartı budur. Yapılabilirse bence rejime hizmet edilmiş olur. Karşı değiliz. Tamamen Meclisin takdirdir.

Değerli arkadaşım, memleket dışında aleyhimize yürütülen iftiralardan bahsetti. Görüşlerine tamamen katılıyorum. Yalnız şunu arz edeyim. Bu vesile ile Türkiye'nin dışarıda, memleket dışında propaganda gücünün çok yetersiz olduğu neticesine Hükümet varmıştır. Hakikaten aleyhimizde açılan bu kampanyayı tabii resmî teşkilât ile önlemeye, karşılamaya, göğüslemeye imkân mevcut değildir. Dışarıda bizi tutan basın organları yoktur, bizi tutan başka yayın organları mevcut değildir. Başka memleketlerin tecrübesinden faydalanarak biz de dışarıda kendimizi müdafaa etmek, savunabilmemizi sağlayabilmek için bazı tedbirler ve tertipler alma yoluna girmiş bulunuyoruz. Daha doğrusu bu ihtiyacı bu vesile ile derinden duymuş bulunuyoruz. Böyle bir çalışma içindeyiz. Kısa zamanda hem kendi teşkilâtımızı genişletmek ve hem de başka basın ve

yayın organlarından başka memleketlerin yaptığı tarzda faydalanmak çarelerini aradık ve arıyoruz.

Değerli arkadaşlarım, bu vesile ile Doğu Almanya'yı tanımamızdan söz etti. Hiç şüphesiz Türkiye'nin bu tanımada, daha doğrusu dış münasebetlerimizin hepsinde, Türkiye'nin menfaatleri esastır. Türkiye'nin menfaatleri Doğu Almanya'yı tanımamızı gerektiriyorsa ki, tanımamızda fayda olabilir. İktisadî, ticarî münasebetlerimiz vardır. Hatta münasebetlerimiz olmamasından doğan bazı mahzurlar vardır. Resmî ilişkilerimiz olmamasından doğan başkaca mahzurlar vardır. Bütün bunları tetkik ediyoruz. Hariciyemiz tetkik etmektedir. Faydalı mütalâa edilirse ki, müttefiklerimizin hepsi tanımaya başlamışlardır. Tanınacaktır ve sebepleri de Yüksek Meclisinize arz edilecektir.

Zabıtayı güçlendirme konusu: Bu konu üzerindeyiz. Son yılda polis mevcudumuzu % 40 nispetinde artırdık % 40 nispetinde artmış bulunuyor. Yani, bu mevcudu 22 binden 30 bin küsura çıkarmış bulunuyoruz. Bunların eğitimi devam etmektedir. Bunların eğitimini tamamladıktan sonra bu ölçüde, bu nispette bir hamle daha yapacağız, bir artırma daha yapacağız. Ayrıca 30 Jandarma taburu kurulacaktır.

Muhterem arkadaşlar, Sovyet ve diğer Sosyalist memleketler elçilikleri personel sayısı üzerinde arkadaşımız durdu. Bunlar biliyorsunuz, kuruluş sırasında münasebet bazı protokollerle tespit edilir. Başından beri protokolle tespit edilen miktar üzerinde durmaktadır. Sayın arkadaşlarımızın Hükümette bulunduğu zaman miktar ne ise, şimdi odur, artmamıştır. Bunu temin edebilirim.

Sayın Kürümoğlu ve diğer bazı arkadaşlar Hükümet meselesi üzerinde durdular.

Muhterem arkadaşlar, başka vesilelerle de arz ettim; ben istida ile gelmedim. Bunu tekrar söylemeye mecburum. Başbakanlık için dilekçe vermedim. Hükümet tamamen olağanüstü şartların getirdiği bir hükümdür. Evet, sizlerin tasvir ettiğiniz ölçülere uymayabilir. Doğrudur, uymamaktadır. 12 Mart şartları içerisinde kurulmuş bir hükümdür. Meclisten güvenoyu almıştır. Şekil bakımından demokratiktir. Ben ilâve ediyorum, öyle görmeseniz dahi şekil bakımından demokratiktir. Hükümet meselesinin halli, bence olağanüstü şartlardan biran evvel normal düzene kavuşmak suretiyle kesin olarak mümkün olur. Normal şartlara biran evvel avdet ettiğimiz takdirde, bu sizin normal bir kuruluş olarak görmediğiniz, yadırgadığınız Hükümet şekli de ortadan kalkar şüphesiz. Ama bundan evvel de, daima tekrar ediyorum, Hükümetin tek güç kaynağı, kuvvet kaynağı T.B.M.M.'dir. Sizin verdiğiniz itimada dayanarak vazife yapmaktayız, güvene dayanarak bu vazifeyi yapmaktayız. Eğer şartları uygun buluyorsanız, uygun görüyorsanız bu güveni geri alırsınız ve istediğiniz şekilde bir Hükümet kurmak imkânı hâsıl olur ve biz buna ha- : yır demeyiz, memnuniyetle karşınız ve teşekkür ederek vazifemizi devrederiz. O sebeple Hükümet konusu üzerinde fazla tartışma yapmaya sebep görmüyorum. Gayet basittir, açıktır durumumuz ve halli kolay bir durumdur.

Sayın Feyzioğlu, bilhassa anarşik olayların dış kuruluşlarla olan ilişkisi üzerinde durarak yabancı kamplarda yetişen yetiştirilen gerillacıların Türkiye'ye gönderi imesinin iyi komşuluğa sığmayan bir muamele olduğuna işaret ettiler.

Hiç şüphesiz bu görüşe tamamen katılıyoruz ve komşularımız nezdinde ciddi teşebbüsler yapmaktayız ve yapmaya devam edeceğiz., Ancak, komşularımızın bugün serdettikleri mazeret, sadece bunlardan haberdar olmadıkları noktasında

toplanmaktadır. Ve kendilerini her vesile ile uyarmaya devam edeceğiz, hatta hangi kamplarda kim mevcuttur biz tespit edip kendilerine bitiriyoruz ve bindireceğiz ve ondan sonra da netice almaya çalışacağız.

Muhterem arkadaşlar, C.H.P. Sözcüsü arkadaşımızın beyanları hakkındaki umumî görüşümü arz ettim, onları tekrar etmeyeyim. Daha evvel de söylediğim gibi arkadaşımız Hükümet icraatımdan şikâyetçidir. Ama Hükümet icraatından şikâyet ederken, Sıkıyönetimin uzatılması aleyhimde bunu, yani Hükümete olan itimatsızlığını izhar etmektedir. Bence bu hatalı gir görüştür ama takdir kendilerindir. Bu durumda kendilerini sorumlulukla karşı karşıya bırakırım.

Muhterem arkadaşımı değerli Sözcü uzatana için basit sebepler illeri sürdüğümüzü iddia etti.

Gerek İçişleri Bakanı arkadaşımın verdiği bilgiler, gerek biraz önce benim tekrar ettiğim bilgiler gösteriyor ki, bunlar basit sebepler değil, bunlar Türkiye'yi yok etmek, bölmek, parçalamak hareketleridir ve bunlarım devamıdır. Bunu basit olarak görürsek, geçen görüşmemde de izah ettim, bunları basit olarak gördüğümüz anda Türkiye dâvayı kaybeder. Bu sebeple basit görme ve gösterime yolunu tutmakta memleket bakımından yarar yoktur.

Değerli arkadaşımız, "Sıkıyönetim birçok halkları kısıtlamaktadır" eleddiler.

Biraz evvel arz ettim, kanunî yetkisi vardır, zaruret ve lüzum görüyorsa Sıkıyönetimin başarıya ulaşması için bunları yapmıştır ve tamamen kanuna uygun hareketlerden dolayı da Sıkıyönetimi kınanmaya imkânımız yoktur ve bunu yapamayız, yapmaya da hakkınız yoktur.

Anayasada değişiklik mevzuu.

Anayasada değişiklik mevzuunu Hükümet teklif etti ama Mecliste bir parti hariç diğer partilerin hemen hepsi de kabul ettiler. Binaenaleyh, bu antidemokratikse, bir kötü zihniyetse, korkunç bir zihniyetse, bu sadece Hükümeti ittihamı değil, Hükümetin bu teklifine iştirak eden, onu kabul eden bütün Meclisi ittiham etmek demektir; takdirini kendilerine bırakıyorum.

Barolar Birliğine ait bildirinin TRT'den yayınlanmaması, savcılıktan karar istenmesi sanıyorum ki, birkaç hafta önce kabul buyurduğunuz Demekler Kanununun bir maddesine dayanmaktadır, 39'ncu maddesine. Bu madde doğru mu uygulanıyor, yanlış mı uygulanıyor bilmiyorum; fakat bu vesile ile tetkik edeceğim. Derneklere ait bu hükmün kanunen kurulmuş dan meslekî teşekküllere sirayeti var mıdır yok mudur, hükmü tetkik ettikten sonra tespit, edeceğim bunu hatalı bir tatbikat varsa elbette düzeltilecektir.

Dernekler Kanununun bu hükmüne gelince esasen C.H.P. Sözcüsünün ifade ettiğine göre Anayasa Mahkemesine dâva açmışlardır, eğer Anayasaya aykırı ise zaten iptal edilir mesele kalmaz.

C.H.P.'nin Adana'daki toplantısına gelince; bana verilen bilgiye göre, toplantının evvelâ bir kongre olduğu zannedilmiş ve kongrede de şüphesiz zabıta memuru bulunur; o sıfatla polisler gitmişler; fakat sonra kongre değil tamamen parti idarecilerine mahsus ve kapalı bir toplantı olduğu meydana çıkınca, arkadaşımız da işaret etti adlî müşavirsin

de müdahalesiyle, bu şey kaldırılmış. Arkadaşımız İçişleri Bakanlığına müracaat ettik cevap vermedi diyorlar. Şimdi tahkik ettim, İçişleri Bakanlığına müracaatları bugün gelmiştir. Yani İçişleri Bakanlığına müracaat, Bakanlığa bugün intikal etmiştir.

C.H.P. Sözcüsünün reformlar hakkında, söylediği sözlere dair bir şey ilâve etmeye ihtiyaç görmüyorum; başında da söyledim, bu hususta kendileriyle görüş birliğine varmamıza imkân yoktur, bizim reform anlayışımız başkadır, onların reform anlayışı, düzen değişikliği istedikleri için, başkadır. Elbette ki bir noktada buluşmamıza imkân yoktur.

Muhterem arkadaşlar, bu suretle Sayın arkadaşlarımızın üzerinde durduğu noktalar hakkında görüşlerimizi açıklamış bulunuyoruz. Başında da arz ettim Hükümet, Sıkıyönetimin bir süre daha 9 ilde devam ettirilmesi lüzumuma kanidir; Yüksek Meclisin takdirlerime arz ediyorum. Saygılarımla.⁴⁴ (A.P. C.P. M.G.P. sıralarından alkışlar)

⁴⁴ TBMM Birleşik Toplantı. Toplantı Yılı 11, Cilt 12, Birleşim 3, Sayfa 126-137

NAİM TALU
Türkiye Cumhuriyetinin 15. Başbakanı

BİYOĞRAFI

MEHMET NAİM TALU
(1919, İstanbul - 1998, İstanbul)

Türkiye Cumhuriyetinin 15. Başbakanı, 36. Hükümet Başkanı

Mehmet Naim Talu

Kabataş Erkek Lisesi ve ardından girdiği İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesini 1943 yılında bitirdi. Kısa bir süre Sümerbank'ta görev aldı, 1946'da Merkez Bankası'na geçti. 1966'da Genel Müdür Vekili, 1967'de Genel Müdür oldu. 1970'de Merkez Bankası İdare Meclisinin Başkanlığına getirildi.

2. Erim Hükûmeti ve Melen Hükümetlerinde Ticaret Bakanlığı, 1972 yılında Ticaret Bakanı iken, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay tarafından Cumhuriyet Senatosu Üyeliğine atandı. Melen Hükûmetinin istifası üzerine, Cumhuriyetçi Güven Partisi ve Adalet Partisi'nin gösterdikleri ortak aday olarak 36. Hükûmeti Kurdu.

1973 Genel Seçimden sonra da CHP-MSP Koalisyonu kurulana kadar (Şubat 1974) işbaşında kaldı. 1976 yılında Kontenjan Senatörlüğü sona erdi. 15 Mayıs 1998'de İstanbul'da vefat etti.

TALU HÜKÜMETİ DÖNEMİ
(36. Cumhuriyet Hükümeti)
15.04.1973-26.01.1974

20 Nisan 1973 Cuma

36. Cumhuriyet Hükümeti (Talu Hükümeti) Programını Sunuş Konuşması

BAŞBAKAN NAİM TALU (Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin Üyeleri,

Anayasa Hükümleri uyarınca, Hükümet Programını Yüce Meclisimize sunmak üzere huzurunuzda bulunmaktayız. Görev ve yetkilerimizin tek kaynağını teşkil eden, milletin yegâne ve hakiki temsilcisi olan Yüksek Heyetinizi, şahsım ve arkadaşlarım adına saygı ile selamlarım.

Hükümetimizin programında, 14 Ekim 1973 Genel Seçimlerine kadar geçecek kısa sürede, yeniden, uzun vadeli hedef ve tedbirlere yer vermesi elbette ki beklenemez. Bununla beraber, güveninize mazhar olduğumuz takdirde, kamu hizmetlerinin yürütülmesinde, vatandaşın güven duygusunu güçlendirmeye ve 1973 yılı programında öngörülen yatırımları zamanında ve program uyarınca gerçekleştirmeye gayret edeceğiz. Özellikle Üçüncü Beş Yıllık Plan hedeflerine ulaşmak bakımından önem taşıyan ve öngörülen ekonomik yapıyı sağlamada hayati ehemmiyetli büyük projelerin bu yıla düşen dilimlerini gerçekleştirmeye özel bir dikkat göstereceğiz.

Hükümetimizin başlıca amacı, milli, demokratik, lâik ve sosyal hukuk devletini daha güçlü hale getirmek için her türlü aşırı sol ve sağ akımları, yıkıcı ve bölücü faaliyetleri yok etmek komünizme karşı cesur ve inançlı bir mücadele vermek ve ekonomik sosyal kültürel kalkınmamızı sağlayıcı tedbirleri işsizliği ve yoksulluğu ortadan kaldırmak olacaktır.

Hükümetimiz Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kuruluş Kanunu ile asayiş ve huzurun devamını sağlayacak diğer mevzuatın kişinin Anayasa teminatı altında bulunan temel hak ve hürriyetlerine dokunmayacak şekilde düzenlenip yürürlüğe girmesini teminen yapılacak çalışmaları bu görevi tamamlayıcı nitelikte görmektedir.

Anayasal hürriyetlerin kötüye kullanılması suretiyle, Devletin temel düzenine yurt bütünlüğüne laik ve demokratik Cumhuriyete kastedenlere karşı ciddi tedbirler alınmasını öngörmekteyiz.

Anarşik ve yıkıcı faaliyetlerle mücadelenin ortaya koyduğu gerçeklerin ışığı altında, devletin bekası, huzurun, asayişin sağlanması için güçlü ve etkili bir idarenin mevcudiyetini zorunlu saymaktayız. Böylece memleketimizin sıkıyönetim kaldırıldıktan sonra da huzur ve sükûn içinde yaşamasının sağlanacağı inancındayız.

Sayın Üyeler,

Önceki Hükümetlerce başlatılmış bulunan reform çalışmalarını sonuçlandırmak, temel sorunlarımız arasındadır. Bu reformların Türk Milletinin ileri bir ülke olma yolundaki dinamik hamlelerini güçlendirecek nitelikte olmasına Anayasa çizgisi içinde Atatürkçü bir görüşle gerçekleştirilmesine ve doktrinci sapmalardan uzak kalmasına bilhassa itina edilecektir.

Seçim ve Partiler Kanununun genel şikâyet konusu olan aksaklıkları giderilerek, demokratik parlamenter rejimin pürüzsüz işlemesi ve Genel Seçimlerin Anayasa'da öngörüldüğü gibi 14 Ekim 1973 de yapılması sağlanacaktır.

1973 yılına ertelenmiş bulunan mahalli seçimlerin de Genel Seçimleri takiben ve mutlaka bu yıl içinde yapılmasını sağlayıcı tedbirler alınacaktır.

Sayın Üyeler,

Devletin temel düzenine ve yurt bütünlüğüne karşı girişilen eylemlerin önlenmesi, yıkıcı faaliyetlerin tesirsiz hale getirilmesi, kanun hâkimiyetinin sağlanması ve reformların ülke yararına uygun olarak gerçekleşmesi amacına yönelmiş olan, başlıca tasarılarla Anayasa'nın süreli olarak çıkarılmasını öngördüğü tasarıların Genel Seçimlerden önce kanunlaşması, Hükümet çalışmalarının mihverini teşkil edecektir.

Yurt topraklarının en verimli bir şekilde işletilmesini, topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçilerimizin topraklandırılmalarını ve donatılmalarını tarımsal üretimin artırılması ve tarımla uğraşanların emeklerinin en iyi şekilde değerlendirilmesini öngören, Anayasamızın 37, 41 ve 52 inci maddelerinde yer alan ilkeler doğrultusunda hazırlanmış bulunan Toprak ve Tarım Reform Kanunu Tasarısı önümüzdeki günlerde Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmeye başlanacaktır.

Toprak ve Tarım Reformu Kanunu ile çiftçi ve köylülerimizin gelir ve yaşama düzeylerinin yükseltilmesi, tarım kesiminde gelir dağılımının sosyal adalet ilkelerine göre düzenlenmesi, tarımda verim ve üretimin artırılarak tarımla uğraşan vatandaşlarımızın refaha ve mutluluğa kavuşturulması öngörülmek suretiyle, reformun gerek ekonomik ve gerekse sosyal amaçlarına aynı ölçüde ağırlık verilmiş olacaktır.

Topraksız veya az topraklı çiftçi ve köylülerimizin kendilerine demokratik esaslara uygun olarak ve memleket gerçeklerinin elverdiği azami imkânlar içinde dağıtılacak toprağı verimli tarım işletmeleri olarak işleyebilmelerini sağlayacak gerekli ana tedbirler kanun tasarısında yer almış bulunmaktadır.

Çiftçilerimizin emek ve ürünlerini en iyi şekilde değerlendirebilmeleri için, çok amaçlı Toprak ve Tarım Reformu Kooperatifleri halinde teşkilatlanmalarını sağlayacak tedbirlere, özel bir önem vermekteyiz. Ayrıca reform bölgeleri dışında da krediden işletmeye ve işletmeden yetiştirilen ürünlerin pazarlanmasına kadar, çiftçilerimizin kooperatifleşmelerini özendirici ve destekleyici tedbirler geliştirerek uygulamak kararındayız.

Toprak ve Tarım Reformunu yurt kalkınmasının en önemli faktörlerinden biri olarak gören Hükümetimizin reformun başarılı bir biçimde uygulamaya konmasını sağlamak bakımından üzerinde durduğu en önemli husus reform bölgelerinde plan ilkelerine uygun olarak ekonomik ve sosyal kalkınmayı tüm unsurları ile gerçekleştirecek bir ortamı yaratmaktır.

Bunun için bölgelerin özel koşullarına ve her bölgeye en uygun tarım çeşitlerine göre, çiftçilerimizin işletmelerini verimli tarımsal işletmeler haline getirmelerinin ve böylece verim ve üretimin artırılmasının gerekli olduğuna inanıyoruz.

Toprak ve Tarım tatbikatı içinde düşünülen alt yapı yatırımlarının reform uygulamasıyla ahenkli bir şekilde ele alınarak, ilgili bölgelere bütün hizmetlerle birlikte götürülmesinin gereğine inanıyoruz.

Toprak ve Tarım Reformu Kanunu Tasarısının, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosundaki müzakereleri sonunda, memleket gerçeklerine ve yararlarına en uygun bir şekilde kanunlaşacağı inancındayız.

Sayın Üyeler,

Milli Eğitim Politikamız, bir yanda Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planımızın öngördüğü hedeflere göre iktisadi ve sosyal kalkınmamızın dayandığı insan gücü ve teknoloji ihtiyaçlarımıza cevap verecek, diğer yandan Cumhuriyete, insan hak ve hürriyetlerine, Türk Milliyetçiliğine demokratik, lâik, sosyal hukuk devleti anlayışına sahip, Atatürk inkılâplarının koruyucusu bir gençlik yetiştirmek amacına yöneltilecektir.

Halen Parlamentoda bulunan “Milli Eğitim Temel Kanunu Tasarısı” ile “Üniversiteler Kanun Tasarısını” bu amacı gerçekleştirmek için kanunlaştırmaya çalışacağız.

Sayın Üyeler,

Ekonomik politikamızın dayanağı, Anayasanın ekonomik faaliyetlerin yürütülmesi konusunda çizdiği çerçevedir. Bu çerçeve kamu ve özel kesimlerin birbirinin tamamlayıcısı olarak düşünüldüğü, karma ekonomi düzenini belirlemektedir.

Ekonomik sosyal ve kültürel kalkınmamızı bu çerçevede, hür demokratik sistem içinde sosyal adalet ilkelerine uygun olarak istikrarlı, hızlı dengeli ve planlı şekilde yürüteceğiz. Hükümetimiz ekonomik kalkınmaya devlet kesiminin olduğu kadar özel kesimin de büyük katkısı olacağı ve özel kesimin böyle bir potansiyeli bulunduğu inancını taşımaktadır. Bu inançla özel müteşebbislerin faaliyetlerini kalkınma planında geliştirilmesi öngörülen alanlarda yoğunlaştıracak tedbirleri alacağız. Bu tedbirlerin idari takdire en az yer veren açık genel ve kararlı bir sisteme bağlı olmasını gözeteceğiz. Özel kesimin devletin ekonomik faaliyet konularındaki sorumluluklarını paylaşmasını amaçlamaktayız.

Kalkınmamızda sanayi sektörüne büyük önem vermekte, hızlı ve devamlı bir kalkınmanın ancak hızlı sanayileşme ile mümkün olduğuna inanmaktayız.

Süratle çoğalan nüfusumuzun daha iyi beslenmesi, ihracat gelirlerimizin artırılması, yerli sanayimizin ham madde ihtiyacının karşılanması, tarımdan geçinenlerin gelirlerinin çoğaltılması, sınaî mamullerimize memleket içinde daha fazla satın alma gücü yaratılması için tarım sektörünün bütün imkânlar kullanılmak suretiyle desteklenmesi gerektiğine inanmaktayız.

Yurdumuzun gelişmesinde, bölgeler arasında ekonomik, sosyal ve kültürel yönlerden dengeli kalkınmayı sağlayıcı tedbirleri yoğunlaştıracamız.

Yüce Meclisin Sayın Üyeleri,

Kalkınmanın istikrar içinde gerçekleştirilmesine, hızlı olması kadar önem verdiğimiz belirtmek isteriz. Bu nedenle bütçe, para, kredi ve dış ticaret politikalarını hızlı kalkınmayı sağlayacak fakat ekonomik istikrarı bozmayacak bir denge içinde yürütmeye kararlıyız.

Hayat pahalılığı suni fiyat artışları ve haksız kazanç edinenlerle mücadele için gerekli iktisadi ve hukuki tedbirleri alacak ve 1973 yılında memleketimiz şartlarına uygun bir fiyat istikrarının teminine azami gayret sarf edeceğiz.

Bu maksatla yıllık istihsal hacmini azami hadde çıkaracak, fakat aşırı likidite yaratmayacak bir para kredi politikası ve dengeli bir mali politika izlenecek, devlet sektörünün ürettiği malların fiyatları artırılmayacak, fiyatları aşırı artış gösteren malların yerli üretimi kısıtlamamak kaydı ile ithali cihetine gidilecek veya tahdit edilecektir.

İhracatımızda özellikle son dönemlerde görülen artışın devamına ve ihrac ürünlerimizin geleneksel ürünler dışında çeşitlenmesine çalışacağız. Daha fazla sanayi ürünü üretebilmek ve ihrac edebilmek için teşvik tedbirlerini uygulamaya devam edeceğiz.

Gerek Sanayi gerek piyasanın ihtiyacı olan yatırım mallarıyla hammaddeleri zamanında ve yeter miktarda sağlayacak böylece ekonomide dar boğazlara yol açmayacak bir ithalat politikası izleyeceğiz.

Taban fiyatları üreticinin emeğinin en iyi şekilde değerlendirilmesi ve hayat seviyesinin yükseltilmesi amacıyla düzenlenecek ve destekleme alımlarına bu anlayışla devam edilecektir. Tarımda girdi maliyetlerinin artmaması için gerekli tedbirler alınacak taban fiyatlarının tespitinde özellikle dünya fiyatları üretim miktarı ve maliyetler göz önünde bulundurulacaktır.

İşçi, küçük esnaf ve sanatkârlar gibi dar gelirlielerin geçim şartlarını iyileştirici sosyal adalet ve sosyal güvenliği sağlayıcı tedbirleri almak ve uygulamak için her türlü gayreti göstereceğiz. Bu arada işçi işveren münasebetlerinin çalışanlar aleyhine gelişmesine imkân vermeyeceğimiz gibi bugüne kadar işçilerimize sağlanan hakların da geri alınmasına asla müsaade etmeyeceğiz.

Küçük esnaf ve sanatkârların kullandıkları kredilerin faizlerinde meydana gelmiş bulunan tatbikat aksaklıklarını gidereceğiz.

Kamu görevlilerinin Personel Kanununun uygulanmasından doğan şikâyetlerini giderici çalışmalara devam edeceğiz.

Yabancı sermaye yatırımları kalkınma plan ve programlarımızda geliştirilmesi öngörülen alanlarda yapılmak istenmeleri teknolojik gelişmemize katkıda bulunmaları ihracatı artırıcı veya ithalatı azaltıcı nitelikte üretim yapmaları kaydıyla teşvik edilecektir.

Sayın Üyeler,

Kamu hizmetlerinin zamanında ve nitelikli şekilde görülebilmesi kalkınma planımızda öngörülen iktisadi ve sosyal hedeflerin gerçekleştirilmesi etkin bir devlet idaresini zorunlu kılmaktadır. Bugünkü devlet idareemiz, özellikle hızlı kalkınmanın gereklerini karşılayacak dinamizme ve esnekliğe sahip bulunmamaktadır. Bu idareye artan kamu hizmetlerinin ve hızlandırılması gereken kalkınmanın icap ettirdiği modern yapıyı ve etkinliği kazandırmak için başlanmış olan reform çalışmaları belli aşamalarda bulunmaktadır. Kamu İktisadi Kuruluşlarının planda öngörülen sanayileşme hedefini gerçekleştirecek kalkınmanın itici gücünü teşkil edecek kamuya en az yük olacak Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeleriyle rekabet edebilecek maliyet ve niteliklerde üretim yapabilecek bir yapıya ve işleyişe kavuşmalarını sağlayacak reformun stratejisi tespit edilmiş ve yayınlanmıştır. Bu stratejinin başarıya ulaştırılmasını temin edici tedbirleri almayı görev saymaktayız.

Bugün Türkiye'mizin karşı karşıya bulunduğu sorunların çoğunun, ülkenin yeterli bir gelişmişlik düzeyine ulaşamamış olmasından ileri geldiği bilinen bir gerçektir. Bu sorunların çözümlenebilmesi için kalkınmaya ayrılacak kaynakların artırılması ve kalkınmanın hızlandırılması gerekmektedir. İçinde bulunduğumuz gelişmişlik aşamasında bu konuda Devlete düşen sorumlulukların yoğun olduğunu takdir

etmekteyiz. Alt yapının kurulmasından özel kesimin gücünü aşan sanayi tesislerin yapılmasına kadar çok çeşitli alanlara yayılan bu görevleri yeterince yerine getirebilmek için kamu kaynaklarının artırılmasının zorunlu olduğu ortadadır. Bu kaynakların halka en az yük olacak sosyal adalet ilkelerini zedelemeyecek ve özel müteşebbislerin yatırım imkânlarını ortadan kaldırmayacak şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Öte yandan kalkınmaya ayrılacak kaynakları artırmak için, cari harcamaların israfı önleyecek şekilde yapılması bu işe ayrılan kaynakların etkili bir tarzda kullanılması gerektiği kanaatindeyiz. Yatırımlardaki gecikmeleri ve israfların önlenmesinin de aynı amaca hizmet edeceği inancındayız. Bunun için gayret göstereceğiz.

Sayın Üyeler,

Milli hüviyeti dolayısıyla milletimizce bir bütün olarak benimsenen dış politikamıza, Atatürk ilkeleri ilham vermeye devam edecektir.

Bu politikanın uygulanmasında egemenlik bağımsızlık, toprak bütünlüğüne saygı, içişlerine karışmama gibi temel prensiplere bağlı kalınacak ve milli çıkarlarımız daima göz önünde bulundurulacaktır. Keza ilişkilerimizin düzenlenmesinde ahde vefa prensibine riayet ve müteakabiliyet esasları titizlikle gözetilecektir. Dış siyasetimizde ana hedefimiz, barış ve güvenliğin korunmasıdır.

Bu nedenle Hükümetimiz Kuzey Atlantik Teşkilatını memleketimizin dış güvenliği açısından hayati bir unsur telakki etmeye devam edecektir. İttifakın bir savunma teşkilatı olmak vasfı yanında caydırıcı gücüyle bir barış ve denge unsuru olarak da büyük faydalar sağladığı bir gerçektir.

Bu itibarla NATO'nun gelişmekte olan Dünya karşısında hem savunma gücüne hem de üyeleri arasında eşitlik prensibine istinat eden dayanışmayı muhafazaya büyük önem atfediyoruz.

Merkezi antlaşma teşkilatı (CENTO)'nun bütün üyeleri için sağladığı faydaları takdir ediyoruz. Ve çeşitli dallardaki faaliyetlerine destek olmakta devam edeceğiz.

Orta Doğu anlaşmazlığının başından beri gayet açık bir siyaset izlemekte olan Türkiye, kuvvet kullanılması veya tehdidiyle toprak ve siyasi avantaj kazancı sağlanmasına karşıdır. Hükümetimiz bu esas prensipten hareketle anlaşmazlığın olupbittiler yaratılmasına tevessül olunmadan, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 22 Kasım 1967 tarihinde kabul ettiği 242 sayılı kararı çerçevesinde, adil şerefli ve devamlı bir çözüme bağlanmasını samimiyetle dilemektedir.

İkili ilişkilerimize gelince:

Amerika Birleşik Devletleriyle dostluk ve ittifak bağlarımız mevcuttur. Karşılıklı anlayış ve saygı esasları çerçevesinde gelişerek, sağlam temellere dayanmış olan ilişkilerimizin olumlu yönde daha da ilerlemesi için, Hükümetimiz azami gayret gösterecektir.

Kuzey Atlantik Andlaşması üyesi diğer müttefiklerimizle olan ilişkilerimizin her alanda daha da şümullendirilmesi hedeflerimizden biridir.

Hükümetimiz Kuzey komşumuz Sovyetler Birliğiyle olan iyi ilişkilerimize değer vermektedir. Gerek bu memleket gerek Doğu Avrupa ülkeleriyle ilişkilerimizin egemenlik, bağımsızlık, toprak bütünlüğüne saygı, hak eşitliği ve içişlerine karışmama esasları çerçevesinde geliştirilmesi için, samimi çabalar sarf edilecektir.

Yakın komşumuz ve dostumuz İran ve Pakistan ile sağlam temellere dayanan ilişkilerimizi aramızda esasen mevcut olan ikili ve CENTO ve RCD gibi çok taraflı yakın işbirliği çerçevesinde daha da ilerletmeye çalışacağız.

Malum olduğu üzere, Arap ülkeleri ile aramızda tarihi ve kültürel bağlar mevcuttur. Hükümetimiz karşılıklı hak ve menfaatlere saygı prensibine istinaden, bu ülkelerle olan ilişkilerimizi kuvvetlendirmek ve geliştirmek arzusundadır.

Balkan ülkeleriyle çeşitli alanlarda olan ilişkilerimizin geleneksel iyi komşuluk karşılıklı anlayış ve dış politikamızın esasları içinde geliştirilmesine Hükümetimiz çaba harcayacaktır.

Çin Halk Cumhuriyeti ile münasebetlerimizin ilişki kurma bildirisinde saptanan ilkeler çerçevesinde yürütülmesine devam edilecektir.

Afrika ve Asya ülkeleriyle karşılıklı olarak iyi niyet ve dostluk üzerinde kurulmuş bulunan ilişkilerin daha da geliştirilmesi için Hükümetimiz mümkün olan gayretleri sarf etmeye kararlı bulunmaktadır.

Güney Amerika ülkeleriyle de aynı şekilde ilişkilerimizin geliştirilmesi amacımızdır.

Sayın Üyeler;

Türkiye, Dünya Barışı ve Milletlerin refahı için, Yasasında mevcut ilkeleri benimsediği Birleşmiş Milletlerin kuruluşundan beri üyesi bulunmakta gerek bu teşkilatta ve gerek ona bağlı ihtisas teşekküllerinde kendisine düşen görevi yapmaktadır. Hükümetimiz bu alanlardaki faaliyetlerini samimiyetle sürdürmeye azimlidir.

Bunun yansısı Türkiye, Demokrasi Hürriyet ve İnsan Hakları yolunda Avrupa entegrasyonu amacına yönelmiş olan Avrupa Konseyi'ne ilk kurduğu günlerden itibaren katılmış ve bu teşkilatta işbirliği anlayışı içinde verimli faaliyetler göstermiştir.

Türkiye demokrasiye bağlılığı ve memleketimizde insan hakları ve temel hürriyetleri ile ilgili uygulamaların temel hukuk prensipleri ve milletlerarası taahhüt ve vecibelerimizle bağdaşırılığı konusunda Avrupa Konseyi gibi Türkiye'nin üyesi bulunduğu ve üyesi kalmaya kararlı olduğu bir uluslararası kuruluşta da yansıyan bazı tereddütler görülmektedir. Çoğunluğu itibarıyla yanlış bilgi ve yorumlara dayanan bu tereddütleri ortadan kaldırmak için azami gayreti sarf edeceğiz.

Avrupa Ekonomik topluluğu ile girmiş olduğumuz ortaklık ilişkisine büyük önem vermeğe Hükümetimiz de devam edecektir.

AET ile politik ve ekonomik ilişkilerimizin ortaklığımızın topluluğa tam üye sıfatıyla katılma olan nihai hedefinin gerçekleşmesini sağlayacak bir anlayışla yürütüp geliştirilmesi amacımızdır.

Yurt dışındaki bütün vatandaşlarımızın çocuklarının bakım ve eğitiminden, anavatanla bağlarının ve milli duygularının güçlendirilmesine zararlı akım ve propagandalara karşı korunmasına kadar uzanan çeşitli sorunlarını ele almak bunlara süratli ve etkili çözüm yolları getirmek kararındayız.

Keza yurt dışındaki yaşayan soydaşlarımızın mevcut andlaşmalar veya milletlerarası sözleşmelerden doğan haklarına riayet edilmesi tabi hakları olan kültür varlıklarının korunması hususlarında gerekli çabalar harcanacaktır.

Sayın Üyeler,

Şimdi de milli davamız olan Kıbrıs sorununa değinmek istiyorum.

Sorunun ortaya çıkmasından bu yana bütün Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerince en önemli bir mesele olarak takip edilmekte olan bu konunun Hükümetimizce de hayati bir milli dava olarak yakından takip edileceği tabiidir. Bilindiği gibi Kıbrıs Devleti Milletlerarası bir antlaşma sonucunda kurulmuştur. Ayrıca Türkiye'ye bazı hak ve vecibeler doğuran bir de garanti andlaşması mevcuttur. Kıbrıs Devletini meydana getiren andlaşmalar her şeyden önce Ada'da bulunan iki toplumun ortaklığı esasına dayanmaktadır. Kıbrıs Devletini meydana getiren temel ilke bu ortaklık esasıdır. Türkiye'nin öteden beri savunageldiği Kıbrıs Cumhuriyetinin bağımsız bir devlet olarak yaşamasını Rum toplumu da arzu ettiği takdirde bu ortaklık ilkesini esas tutması gerekir.

Türkiye'nin Kıbrıs sorununun daima barışçı yoldan çözümlenmesini tercih ettiği malumdur. Bu nedenle de şimdiye kadar bu yönde bütün olumlu teşebbüslere ya ön ayak olmuş ya da onları desteklemiştir. Filhakika son bir yıldır sürdürülen genişletilmiş toplumlararası görüşmelere de iyi niyetle destek olmuştur. Ada'da ahiren Rum toplumunun içerisinde de vukua gelen gelişmeler ve olaylar Türk Cemaatinde haklı bir endişe uyandırmakta ve böyle bir ortamda görüşmelerin sonuç vermesi ihtimali zayıflamaktadır. Biz de bu gelişmeleri en büyük hassasiyetle izliyoruz. Sorunun barışçı yollarla çözümlenmesini istemekle beraber burada bir daha kesinlikle tekrar edelim ki Türkiye'ye ve Türk toplumuna andlaşmalarla tanınan haklara karşı girişilecek olupbitti teşebbüslerine veya fiili bir tecavüze derhal gereken karşılığın verileceğinden asla şüphe edilmemelidir. *(A.P. ve C.G.P. sıralarından alkışlar)*

Sayın Üyeler;

Hükümetimiz Cumhuriyetimizin insan hak ve hürriyetlerine, dayanan demokratik rejimimizin iç ve dış tehlikelere karşı ulusal varlık ve bütünlüğümüzün başlıca teminatı olan Silahlı Kuvvetlerimizin her an zinde ve kudretli olmasını sağlamayı görevlerinin başında saymaktadır.

Silahlı Kuvvetlerimize gerek yurt savunmasında gerekse dünya sulhuna etkili yardımda bulunmasını sağlayıcı tedbirlerin alınmasında Hükümetimizin ve yüce Meclisimizin gereken her fedakârlığı yapacağı şüphesizdir.

Silahlı Kuvvetlerimiz Anayasa'mıza ve hür demokratik düzene bağlılığın yeni bir örneğini daha vermek suretiyle hür demokratik rejimimizi tahribe yönelen her türlü gayreti hüsrana uğratmıştır. *(A.P. sıralarından alkışlar)*

Silahlı Kuvvetlerimizle iftihar ettiğimizi söylerken aziz milletimizin yegâne temsilcisi olan Yüce Meclislerimizin de hissiyatına tercüman olduğumuz kesin inancı içindeyiz.

Yüce Meclisin Sayın Üyeleri,

Dikkat nazarınızdan kaçmadığına emin olarak bir kere daha ifade etmek isteriz ki Hükümetimiz 12 Mart 1971 den bu yana kurulmuş Hükümetlerden ayrı bir karakter taşımaktadır. Bu özelliği hizmet anlayışı farkından değil kuruluş tarzından ve siyasi sorumluluğuna, iki partinin iştirakinden ileri gelmektedir.

Huzurunuzda bulunan Hükümetimiz kanımızca bu kuruluş tarzıyla demokratik rejimimiz için olumlu bir aşamadır.

Yüce Meclisin Sayın Üyeleri,

Programımızı ana hatları ile takdirinize sunmuş bulunuyorum. Sayın Parti sözcüleri ve Sayın Üyeler tarafından yapılacak uyarı ve tenkitler de rehberimiz olacaktır.

Güveninize layık görürseniz hizmete devam edeceğiz.

Yüce Meclisin Sayın Üyelerini Hükümetimiz adına saygıyla selamlarım.⁴⁵ (*A.P. ve C.G.P. sıralarından sürekli alkışlar*)

⁴⁵ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi* Dönem 3, Cilt 36, Birleşim 97, Sayfa 694-699 *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi* 12. Toplantı Yılı, Cilt 11, Birleşim 57, Sayfa 4-9

24 Nisan 1973 Salı

36. Cumhuriyet Hükümeti (Talu Hükümeti) Programının Millet Meclisi'nde Görüşülmesi Sırasında Yaptığı Konuşma

BAŞBAKAN NAİM TALU (Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri;

Hükümetimizin programı üzerinde yapılan tenkitleri ve bu mevzudaki temennileri büyük bir dikkatle izlemiş bulunuyorum. Bu tenkit ve temenniler içinde memleket menfaatlerine uygun ve tatbik kabiliyeti bulunanların üzerinde nazarı itibara alacağımızı bilhassa ifade etmek isterim.

Konuşmacılar yer yer, programımızın muhtevası ve hacmi üzerinde durdular ve görüşlerini ifade buyurdular. Zannediyorum, bu meselenin sarahate kavuşması için Hükümetimizin şekli ve vazifeleri üzerinde durmakta fayda vardır.

Bilindiği gibi, memleketimizin 12 Mart 1971 Muhtırasıyla olağanüstü diye tavsif edilen bir düzen içine girmiş bulunmaktadır. 12 Mart Muhtırasının verildiği sıralarda, bu Muhtıra hakkında muhtelif fikirler ileri sürülmüştür. Ancak, geçen zaman içinde anlaşılmıştır ki, o tarihlerde memleketimiz büyük bir tehlikeyle karşı karşıya bulunmaktaydı. Ordumuz ve kumandanlar, bu tehlikeyi isabetle ve zamanında görmüşler; fakat aynı zamanda, direkt bir Ordu müdahalesinin memlekete zarar vereceğini yine isabetle teşhis ederek, böyle bir hareket yerine bir muhtıra vermek suretiyle memleket meselelerinin salâha gitmesini tercih etmişlerdir.

Muhtıraya baktığımız zaman esasını şöyle görüyoruz: Memleket meselelerinin, partilerüstü bir anlayışla ele alınması ve muayyen reformların çıkarılması; ana hedef bu. Bu Muhtıranın verilmesini takip eden iki yıl zarfında muhtelif hükümetler kurulmuş bulunmaktadır. Hiç şüphe etmiyorum ki, Birinci Nihat Erim Hükümetinden Ferid Melen Hükümetine kadar bütün hükümetler, Muhtıranın anlayışına uygun ve memleket menfaatlerine uygun gördükleri istikamette kararlar almışlar ve memleketin normal şartlara bir an evvel kavuşması için gayret sarf etmişlerdir. Bu hükümetlerin muvaffak olup olmadıkları meselesi üzerinde ben şahsen durmak istemiyorum; fakat inancım şudur ki, bütün hükümetler memlekete hizmet etmek aşkıyla hareket etmişler ve ellerinden gelen bütün gayretleri göstermişlerdir. Bu hususta esasen karar vermeye imkân da yoktur. Çünkü bu icraatı değerlendirecek bir hakem yoktur ortada. Demokrasinin, bilindiği üzere birtakım aksaklıkları, güçlükleri vardır; ama inkâr kabul etmez bir kuvveti vardır; o da milletten destek almak ve milletin hakemliğine dayanmaktır.

Böyle bir hakemden mahrum olduğu zaman, ileri sürülen fikirler, gayet tabîî, kişisel fikirleri olmaktan ileri gidemeyecektir.

12 Mart Muhtırasından sonra gelen hükümetleri birtakım müşküller beklemekteydi. Bu müşkülât, hükümetlerin Parlâmentoya ve partilere tam olarak dayanmamasından ileri geliyordu; daha doğrusu Parlâmentoya, partilerle ilişkilerinden doğuyordu. Zannediyorum, bütün hükümetler bu müşkülâtı bir miktar çekmişlerdir. Birinci Nihat Erim Hükümetinin anlayışı, “Biz partilerüstü bir Hükümetiz, binaenaleyh doğru gördüğümüz istikamette kararlar alırız ve aldığımız bu kararlar mutlak

doğrudur" şeklindeydi. Bunun manası, bir Parlâmento vardı; ama Parlâmentonun fikri, görüşü, kuvveti yoktu; Parlâmento, hükümetlerden gelecek tekliflerin bir tescil mercii şeklindeydi. Tabii, bu anlayış derhal müşkülâtını gösterdi ve bu anlayış içinde hükümetin devam etmesi imkânı olmadığı çok çabuk anlaşıldı. İkinci Nihat Erim ve Melen Hükümetlerinin bu anlayışı terk ettiğini ve Parlâmentoya dayalı Hükümet şeklini kabul ettiklerini görüyoruz.

Nitekim gerek Sayın Erim ve gerekse Sayın Melen muhtelif vesilelerle yapmış oldukları konuşmalara da müteaddit defalar, Hükümetlerinin Parlâmentoya dayalı olduğunu ifade etmişlerdir. Tabii bu, meseleleri biraz kolaylaştırdı; ama yine de güvenoyu alınmış olmasına rağmen, bir partiye, anlaşmış partiler grubuna dayanmadığı için, müşkülât zaman zaman kendini gösterdi. İşte bu tecrübelerden sonradır ki, bugün, kurulmuş olan Hükümet, daha iyi vazife görebilmek ve normal rejime geçişin son halkasını teşkil etmek üzere anlaşılan iki partimizin kurmuş olduğu koalisyon hükümeti şeklinde ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Hükümetler hakkındaki bu görüşlerden sonra, şimdi de Hükümetimizin programı üzerinde kısaca durmak isterim. Evvelâ şu hususu arz edeyim ki, Hükümetimizin, bizden evvelki hükümetlerden bazı farkları vardır. Bunlardan, kanaatimca mühim olanlardan birisi; bundan evvelki hükümetlerin aksine, bir manada, kısa bir zaman içinde vazife görmek üzere gelmiş bulunmasıdır. Yani, çalışmalarımız takriben 5,5 aylık bir devreyle mahduttur. Eğer, Parlâmento çalışmalarını nazarı itibara alacak olursak bu, belki de 1,5 ay ile mahdud bulunmaktadır. Bu bakımdan, programımızın bazı hususiyetlerinin bulunmasını kabul etmek lâzımdır zannediyorum.

Diğer bir hususiyeti; biraz evvel de ifade ettiğim gibi Hükümetin siyasî mesuliyetine iki partinin iştirak etmesidir ve bunun, bu iştirakin bir protokolle tespit edilmiş bulunmasıdır. Bu bakımdan, biz programı hazırlarken, bu program, yerine getirilemeyecek bir vaatler listesi haline gelmemesine bilhassa dikkat ettik ve ancak protokolde gösterilen ve bu müddet zarfında yapılabilecek işlere ehemmiyet vermeye azamî gayret sarf ettik.

Programımıza baktığımız zaman, esas itibarıyla bir - iki ana hedefin mevcut olduğunu görüyoruz. Bunlardan bir tanesi; 12 Mart Muhtırasının öngördüğü reform kanunlarının çıkarılmasıdır. Şuna inanıyoruz ki, Meclislerimizin yoğun ve hızlı çalışması neticesinde bu husus temin edilebilecektir ve bu hususa memleketimizin geleceği bakımından da büyük bir ehemmiyet atfediyoruz.

Burada muhtelif arkadaşlarımız değindiler; -zaten basında da zaman zaman çıkmaktadır- reformların istenilen şekilde çıkıp, çıkmayacağı meselesi vardır. Burada zannediyorum bir sarahate kavuşmak icabedecektir. Gayet tabidir ki, muhtelif şahısların, muhtelif zümrelerin, muhtelif partilerin değişik görüşleri olacaktır. Binaenaleyh, Hükümetler kendi anlayışlarına göre hazırlayacakları tasarıları Parlâmentoya sevk edecekler ve tasarılar kanunlaşması halinde son şeklini Parlâmentoda alacaktır. Bunun başka bir şekli yoktur. Demokratik rejimimizin icabı olarak bu yola gayet tabii gidilecektir. Ama inanıyorum ki, partilerimiz ve Parlâmento, memleketi hizmet etme aşkı içinde, bu reformları memleket menfaatlerine en uygun bir hale getireceklerdir.

Programımızda öngörülen ikinci husus; tesis edilmiş olan huzurun devamı ve bilhassa sıkıyönetimin kaldırılmasından sonra bu huzurun devam etmesi için gerekli

tedbirleri almaktır. Bu mesele üzerinde hassasiyetle durduğumuzu programımızda ifade etmiştik. Devleti daha güçlü hale getirmek için her türlü aşırı sol ve aşırı sağ ile yıkıcı ve bölücü faaliyetlerle mücadele edilecektir ve bu mücadeleye hiç hız kesilmeden devam edilecektir. Bittabi olağanüstü şartlardan normal şartlara dönülürken asayiş ve huzurun devamını sağlayacak mevzuat ile alınacak tedbirler, kişinin, Anayasa teminatı altında bulunan temel hak ve hürriyetlerine dokunmayacak şekilde düzenlenecektir.

Programımızda üçüncü nokta; seçimlerin zamanında ve tam bir bitaraflık içinde yapılması hususudur. Bu zaten, kanunların teminatı altındadır. Fakat biz Hükümet olarak da bu mevzuda elimizden gelen her türlü gayreti sarf edeceğiz. Seçimler zamanında ve en bitaraf şekilde yapılacaktır.

Burada temas edildiği için sıkıyönetim meselesine ben de değinmek isterim. Çünkü bu mevzu ile alâkalı olarak ifade edilmiştir, daha evvel de ifade edildi, programımızda hakikaten, sıkıyönetimin kaldırılıp, kaldıramayacağı hususunda bir şey söylemedik. Zannediyoruz ki, söylemek mümkün de değildir. Çünkü sıkıyönetim muayyen sebeplere dayanılmak suretiyle getirilmiş bir sistemdir. Bu mecburiyetlerin önümüzdeki aylar içinde ortadan kalkıp, kalkmayacağını bilmeden bir vaatte bulunmak, bizim program anlayışımızla, Hükümet vaadiyle kabili telif görülmüştür. Bu bakımdan, bir şey getirmedik; ama temennimiz, biran evvel normal rejime dönmek ve sıkıyönetimi kaldırmaktır. Şartlar elverdiği takdirde, bittabi kaldırılacaktır; ama böyle bir vaadi yapamıyoruz, şartların ne olacağını bilmeden.

Bu ana hedefler dışında, programımızda, Hükümetimizin ekonomik görüşlerine ve büyük halk kitlelerini alâkadar eden muayyen mevzulara dokunmak ihtiyacını duyduk ve dokunduk.

Ekonomik, politika mevzuunda şunu kısaca ifade etmek isterim: Hükümetimizin görüşü ki, Anayasada da ifade edilmiştir. Karma ekonomi sistemidir. Bu mevzu memleketimizde, kanaatimce lüzumundan fazla münakaşa edilmektedir. Karma ekonomi sistemi dediğiniz zaman - Anayasamız da bunu böyle kabul etmiştir - hem kamu kesimi olacaktır, hem özel kesim olacaktır ve her zaman ifade ettiğim gibi, memleketin tüm kaynaklarını seferber etmek suretiyle biran evvel memleketin kalkınmasını sağlayacağız. Gaye budur. Böyle olduğuna göre, zannetmiyorum ki hiçbir Hükümet; (bizden evvel gelmiş veya bizden sonra gelecek hiçbir Hükümet) kamu kesimi için gerekli tahsisatı vermesin (eğer imkânı varsa) ve bunu başka sahada kullansın... Böyle bir şey yok. Memlekette olmamıştır ve bundan sonra olmayacaktır. Hatta o kadar olmamıştır ki, birçok hükümetler bütçeleri zorlamak suretiyle, açık finansmana gitmek suretiyle kamu kesimi yatırımlarını tahakkuk ettirmek için azamî gayret sarf etmişlerdir.

Bu bakımdan, kamu kesiminden kesip, özel sektöre vermek diye bir şey mevzubahis değildir. Burada belki şu olabilir: "Kamu kesimi içinde hangi sahalara yatırım yapmalıyız, hangi sektörü desteklemeliyiz?" Bunun münakaşası yapılabilir ve gayet tabii partiler arasında belki de bu mevzuda bazı farklar da olabilir. Bizim anlayışımız (ki, bizim anlayışımız demek doğru da değil, plân bu anlayışı getirmiştir) plân, kamu yatırımlarının hangi sahaya ne ölçüde yapılacağını sarahatle göstermiştir. Bu plân da yetkili mercilerden geçtiğine göre, bizim Hükümetimizin de bu plâna uyması, zannediyorum zaruridir.

Özel sektöre gelince; burada da bir yanlış anlayış var zannediyorum. Meseleyi, âdeta muayyen anlayışlar içinde bir servet düşmanlığına kadar götürmek suretiyle

başka noktalara geçmek isteyenler oluyor zaman zaman. Ama şunu düşünmek lâzımdı: Özel sektör; ekonomi içinde, gereği kadar çalışma imkânı bulamadığı takdirde, gerekli yatırımları yapamadığı takdirde gayet tabii, kalkınmamız aksayacaktır, bu birinci noktadır.

İkinci nokta, - bu bizi otomatikman vergi politikasına da götürür - eğer özel kesime imkân vermezseniz, gelirini artırma, yatırımları yapma imkânını vermezseniz; derhal, belki hemen değil; ama çok kısa bir devrede sizin gelirleriniz düşer; kamu yatırımları yapamaz hale gelirsiniz ve işte, ortadan kaldırmak istediğiniz işsizlik tam manasıyla o zaman çıkar.

Binaenaleyh (tekrar ediyorum) şu anlayış içindeyiz: Kamu kesimine de, özel kesime de ehemmiyet vereceksiniz. Bütün kaynakları memleketin kalkınmasına hasredeceksiniz ve bu suretle biran evvel kalkınmanın çarelerini arayacaksınız. Vergi mevzuunda da öyle bir vergi politikası takip edeceksiniz ki; bu, verginin kaynağını kurutmasın. Kısa devrede bunu halletmek çok kolaydır; vergileri çok artırırsınız ve bir sene için belki vergi gelirleriniz artmış gözüktür. Ama özel kesimin yatırım imkânını ortadan kaldırdığınız zaman, artık, büyüyen ekonomiye uygun bir vergi artışı bekleyemezsiniz ve neticede, himaye etmek istediğiniz sektörleri himayeden mahrum kalırsınız ve Türk ekonomisinin kalkınmasına hizmet edemezsiniz.

Onun için; her şey bir denge meselesidir. Ekonomi bir dengeye dayanmaktadır, her sahada dengeyi muhafaza edeceksiniz. Evet; sosyal adalet yerini bulmalıdır. Yani, az kazananın az, çok kazananın çok alacağını. Bunda hiç şüphe yoktur. Ama çok kazananın öyle çok alacağını ki, o çok kazananın tekrar yatırım yapma, imkânını ortadan kaldırmayacaksınız. Aksi takdirde (arz ettiğim gibi) ilerisini tehlikeye sokarsınız.

Biz programımızda, kalkınmanın hangi yollardan yapılacağına da bir nebze dokunduk; plânlarda okluğu için teferruatına girmedik. Ama dedik ki; “Hızlı kalkınmanın yolu, hızlı sanayileşmektir.” Binaenaleyh, bu kısa devrede elimizden gelen bütün imkânları kullanmak suretiyle sanayileşme yolunda gerekli tedbirleri alacağız; bize düşen vazife ne ise (plânlarda gösterilmiştir) bunun hepsini tam olarak yerine getireceğiz.

Bunun yanında dedik ki; “Evet; sanayileşme memleket için çok mühimdir. Ama tarım sektörünü ihmal edemezsiniz.” ve tarım sektörünü niçin ihmal edemeyeceğimizi de, belki de şimdiye kadar hiçbir programda gözükmeyen bir açıklıkla ifade etmiş bulunuyoruz. Sebeplerimi saydık. Bu sebepleri ben ilk defa, Bakan olduğum zaman bütçe müzakereleri sırasında Bütçe Komisyonunda da bir nebze ifade etmiştim.

Binaenaleyh politikamız, sanayileşmek için gerekli tedbirleri almak; fakat ziraata da gerekli ehemmiyeti vermektir ve bu da verilecektir. Bu bizi, çok tenkit mevzuu yapılan ve çok konuştuğumuz, taban fiyatları politikasına götürür.

Yine, 1971 senesi bütçe müzakereleri sırasında, taban fiyatlarıyla ilgili olarak şöyle söylemiştim:

“Taban fiyatlarının birçok maksadı vardır. Bunlardan bir tanesi, büyük bir kitlenin gelirini artırmaktır ve bu suretle sosyal adalete yardımcı olmaktır.

İkincisi, nüfusumuz artıyor; 5-10 sene içinde 50 milyonu bulacağız. Binaenaleyh, gıda maddesi ithal eden memleket haline gelmemek için de ziraata ehemmiyet vermek lâzımdır.

Ayrıca, ziraî mahsullerimizin çoğu ihraç ediliyor. İhracat gelirlerimizin azalmaması için, taban fiyatları politikasına ehemmiyet vermek lâzımdır.

Ve nihayet, sanayileşmek bakımından en güzel araçtır. Çünkü münhasıran ihracata dayanan bir sanayi kuramazsınız. Bunu yapan bir iki memleket vardır, çok enderdir. Devamlı olarak ihracata dayanan bir sanayi ile meseleyi yürütemezsiniz. Binaenaleyh, sanayi tesislerinin muayyen büyüklükte olması zarureti vardır, kapasitelerin muayyen seviyede bulunması lâzımdır. Bunun için dâhilî pazarın yaratılması lâzımdır. Binaenaleyh, taban fiyatı politikasını sanayileşmenin bir aracı olarak kullanacaksınız” demiştim.

Bu görüşlerimde bugüne de hiçbir değişiklik yoktur ve bunun bir kısmını programımıza koymak suretiyle ifade ettik.

Amaderhalşusual karşıma çıkabilir: Denir ki, “Geçen sene, sizinde dâhil bulunduğunuz Hükümet politikası buna uygun mu idi?” Bir defa, bu mevzuu çok konuştum; onun için tekrar üzerinde uzun boylu durmak istemiyorum. Yalnız, şu kadar söyleyeyim ki; yanlış bazı şeyler söyleniyor. Meselâ, “Geçen sene taban fiyatları hiç artırılmadı, donduruldu” lâfı, mütemadi tekrar edilip durmaktadır. Bu yanlıştır. Müteaddit defalar ifade ettim: “İki mahsul hariç, hepsi artırılmıştır ve eski senelere nazaran oldukça iyi nispetlerde artırılmıştır.” Ama kâfidir, kâfi gelir? Bu, kabili münakaşadır; fakat artırılmıştır. (CHP sıralarından “Artırılmayan mahsuller var” sesleri)

“İki mahsul hariç” dedim efendim.

İkinci nokta; yine müteaddit defalar ifade ettim: “Her senenin ekonomik şartları değişiktir.” politika doğrudur, doğru politika budur. Ama bazı ahvalde, memleketin umumî menfaatleri ve tüm ekonomik meseleleri ele aldığınız zaman, bazı fedakârlıklar yapmak zarureti ortaya çıkar. Geçen seneki politikamız, Hükümetin politikası bu idi ve bunda zaruret vardı.

Yine ifade edeyim, (çünkü biraz sonra fiyatlar meselesine geleceğim) eğer bu ve buna benzeyen diğer tedbirleri geçen sene almamış olsaydık, bugün şikâyet ettiğimiz fiyatların nereye gideceğini - zannediyorum - biraz düşünmek icabedecekti.

Fakat şunu ifade edeyim ki, bu sene biraz daha rahat durumdayız birçok sebepler dolayısıyla ve taban fiyatları politikamızı daha rahat tatbik etmek imkânı vardır. Programımızda da ifade ettiğimiz gibi, “Üreticinin emeğini en iyi şekilde değerlendirmek için gerekli tedbirler alınacaktır.”

Çok temas edilen ve hakikaten, üzerinde en çok durulması lâzım gelen bir mesele olan “Fiyat politikasına” da bir nebze değinmek istiyorum.

Bu politikaya değinmeden evvel, fiyatlara bir göz atmakta fayda vardır. Çünkü bu mevzuada, yine çok değişik rakamlar ortaya çıkmakta, bu mesele, çok değişik şekilde bir tefsire tabi tutulmaktadır. Daha evvel ifade etmiştim ve bilindiği gibi, 1971 senesinde toptan eşya fiyatları % 23 nispetinde artış göstermişti. Bu, 1972 senesinde artış nispeti olarak % 14,9’a inmiştir. Bunu yıllık vasatiler şeklinde almak suretiyle değişik rakamlar ortaya çıkıyor, şimdi bunu yeri olmadığı için ifade etmiyorum, bunun münakaşası yapılabilir. Söylediğim rakamlar, ekonomiyi gösteren, fiyat hareketleri olarak gösteren rakamlardır ve 1971 senesinde % 23 nispetinde artış gösteren toptan eşya fiyatları, 1972 senesinde % 14,9 nispetinde bir artışla kapanmıştır.

Daha evvelde bu kürsüden ilân etmiştim: Hedefimiz % 10'dur demiştim. Ama bu % 10'u tutamadık. Bunun muhtelif sebepleri vardır, yine, yeri olmadığı için teferruata girişmiyorum; hedefe vasil olamadık. Ama kabul etmek lâzımdır ki, o büyük artışa nazaran oldukça düşük bir seviyeye artış temposu getirilmiştir. O zaman da ifade etmiştim: “Gaye, 1973'te bu memleketin şartlarına uygun bir istikrarın teminidir.” Zaten bu sual soruldu. Onun için ne olduğunu ifade edeceğim.

Bunu esasen böyle yapmak da lâzımdı. Çünkü yine evvelce de ifade etmiştim: “Ekonomide olsun, sosyal meselelerde olsun, birbirine zıt ve şiddetli kararlar aldığınız zaman, ekonomiyi büyük bir sarsıntıya uğrattırınız ve bundan büyük ölçüde zararlar meydana gelebilir. O bakımdan, yavaş tedbir almakta vardır. Bu anlayış içerisinde, 1973 senesini hedef aldığımızı ve 1973 senesinde makul bir istikrarı temin etmeye gayret sarf edeceğimizi, çok daha evvel ifade etmiştim.

Binaenaleyh, 1973 senesinde fiyatların makul seviyede, makul ölçüler içerisinde artması için gerekli tedbirler alınacaktır. Bunları da programınızda, yine belki de birçok programlarda olmayan bir açıklıkla ifade ettik:

Fiyat hareketlerini tek bir şeye bağlamaya imkân yoktur. Fiyat hareketlerinin fevkalâde geniş ve değişik sebepleri vardır. Bütün bu değişik sebepleri bir arada mütalâa etmek ve değişik tedbirleri almak suretiyle ancak, istikrarı sağlamak mümkündür. Binaenaleyh, bu tedbirlerin hepsini bir program içinde sıralamaya imkân olmadığı için göstermedik. Ama esas itibarıyla para - kredi politikamızı, maliye politikamızı, ithalât, ihracat politikamızı ne şekilde kullanacağımızı bu meselede göstermiş olduk.

Bu memleket için makul olan, fiyat istikrarı nedir? Hakikaten bu meseleyi bir açıklığa kavuşturmak lâzımdır. Bu memleketin fiyat hareketlerinde, kırk senelik konjonktürü takip ettiğiniz zaman görürsünüz ki, % 3 ilâ 4 arasında daimî bir artış vardır. Bizim memleketimizde, nasıl tedbir alırsanız alım, her sene toptan eşya Hatlarında, vasatî olarak % 3-4 civarında bir artış görülmüştür. Zaten, dünya memleketlerine de baktığınız zaman, tam istikrarı temin eden memleket yoktur. Kaldı ki, birçok bakımlardan, hele kalkman memleketler için bu doğru da değildir... Amerika bunu bir müddet yaptı; fiyatları, zannediyorum, on sene kadar aynı seviyede tutma imkânına sahip oldu; bunun dışında hemen hemen hiç yoktur denilebilir. Onlarda da zaman zaman % 2-3 civarında fiyat artışları olmuştur; fakat son senelerde bu artışlar, Batı Avrupa memleketleri için söylüyorum- % 5 ilâ 9 arasında oynayan bir hale gelmiştir.

Bizim memleketimizde, senelerden beri % 3-4 civarında bir fiyat artışı olduğuna ithalât dolayısıyla dünyadaki fiyatların da otomatikman tesiri altında kaldığımıza ve hızlı bir kalkınma hamlesi içinde bulunduğumuza göre, fiyatların, bu biraz evvel arz etmiş olduğumu, normalin üzerinde bir artış göstermesini beklemek lâzımdır. Bu normal zamanlarda olmuş olsa idi, dünya konjonktüründe bir değişiklik olmamış olsaydı, derdim ki; bu memleket için ideal fiyat artışı % 3 ilâ 5 arasındadır. Ama bugün bu imkâna sahip değiliz; bunu bu ölçüler içinde tutmaya hemen hemen imkân yoktur. Fevkalâde aşırı tedbirler almak suretiyle belki tutulur; fakat ekonomiyi öyle bir durgunluk içine sokarsınız ki, tesirleri çok daha menfi olur.

O bakımdan, şu anda benim söyleyebileceğim şudur; % 5 ilâ 8 arasındaki bir fiyat artışı, memleketimiz için normal kabul edilen bir fiyat artışı olması lâzım gelir ve gayesinin de bu olması icap eder. Ama tam yapılabilir, tutulabilir mi? Onu bilmiyorum;

fakat gayemin azamî % 8 civarında bir fiyat artışı şeklinde tespit edilmesinde fayda vardır. Bu memleket şartlarına uygun derken bunu kastediyoruz. Toptan eşya fiyatlarının 1973 senesinde % 8 civarında bir artış göstermesi halinde bu gaye tahakkuk etmiş olacaktır; daha aşağıda tutulabilirse çok daha iyidir.

Bu mevzuu kapamadan evvel, bir rakamı da arz etmek istiyorum; bu da söylendi... “Üç aylık rakamlara bakıldığı zaman, geçen seneden pek farkı yoktur.” dendi. Evet, doğrudur, hakikaten fark yoktur. Ama mühim olan mesele, bu üç aylık neticeler değildir. Mesele; Mayıs ayından sonra fiyatlarda düşmenin olup olmayacağıdır. Çünkü % 1’lik mevsimlik hareket vardır; bu mevsimlik harekete uyarak düşmeye başlayıp başlamayacağı mühimdir. Başladığı takdirde meseleyi rahatlıkla çözme imkânı vardır. Eğer düşmezse o zaman tedbir almak lâzım gelecektir. Fakat şu rakamlar da bana göre biraz mühimdir; Mart sonuna kadar olmak şartıyla, 1972 senesinde toptan eşya fiyatları artışı % 21 idi; bu sene % 16’dır. Ankara geçinme endeksi geçen sene % 21 idi, bu sene % 13,6’dır. İstanbul geçinme endeksi geçen sene % 19,6 iken, bu sene % 11,4’dür. Bu rakamlar da, geçen senenin Mart devresine nazaran, bu sene çok daha iyi bir fiyat artışı temposu içine girdiğimizi göstermektedir.

Programımızda işçi ve işveren meselelerine temas ettik ve yapacağımız bazı hususları da belirttik. Bu arada bir tenkit mevzuu oldu; onda haklıdırlar. Yani, “bu kadar daraltılmış bir çerçeve içinde hazırlanmış bir programa, çok uzun vadeli gözüken ve işsizliğin ortadan kaldırılacağı” gibi iddialı, bir kısmın da girdiğini ifade ettiler. Doğrudur. Yalnız, zannediyorum onu şöyle düşünmek lâzımdır; ekonomi devamlılık arz eder. Binaenaleyh, hangi hükümet olursa olsun, gaye; memlekette tam istihdamın temini, işsizliğin, yoksulluğun kaldırılmasıdır. Binaenaleyh, bizim devremiz 5,5 ay olsa dahi, bu gayeye hizmet edecek şekilde tertibat almaya mecburuz, mecbursunuz; aksi takdirde, aksaklıklar, boşluklar meydana gelir ve meselenin çözülmesinde müşkülâta uğrarsınız. Burada kastımız budur; yoksa takdir edersiniz ki, 5,5 ay zarfında memleketteki işsizliği, yoksulluğu kaldıracak bir ifadede herhalde bulunmazdık.

Bu arada yine konuşmaların arasında çok mühim gördüğüm ifadeler vardır; toprak ve tarım reformu dolayısıyla kooperatifçilikle alâkalı olarak dediler ki, “reform bölgeleri dışındaki kooperatifler mecburî mi olacaktır?” Zannediyorum bu hususta programımızda kâfi sarahat vardır. Böyle bir düşünce mevcut değildir. Ancak, toprak reformundan istifade etmeyi arzu edenler için, reform sahaları içinde olanlara mecburi kooperatifçilik getirilmiş; bunun dışında olanlara veya bu kanundan istifade etmeyecek olanlar için bir mecburiyet yoktur. Bizim kooperatifçilik anlayışımız tamamen demokratik sisteme uygun bir kooperatifçiliktir. O bakımdan bir endişenin bulunmaması lâzımdır. Yalnız, bu kooperatifçilik mevzuu açılmışken, burada bir noktaya işaret etmek istiyorum; maalesef kooperatiflerimiz istenildiği şekilde, umumî olarak söylüyorum iyi çalışmamaktadır ve zaman zaman parti meselelerine âlet edilmek istenilmektedir; bu hususa dikkat edildiği takdirde kooperatiflerimiz çok daha rahat gelişme imkânını bulacaklardır.

Bir de, son zamanlarda çok konuşulan, aslında bana göre o kadar fazla konuşmaya değmeyen bir mevzua, temas edildiği için ben de temas etmeden geçemeyeceğim; bu da büyük mağazacılık hakkındaki görüşlerdir. Burada ifade edilmedi, ama bu, gazetelerde, hatta benim tarafımdan ortaya atılmış bir fikir olarak da söylendi. Eğer öyle olsa idi bundan şeref duyardım, ama benden çok daha evvel ortaya atılmış bir fikirdir bu... Ve

bu plânımıza girmiş bir fikirdir. İkinci Beş Yıllık Plânda ve Üçüncü Beş Yıllık Plânda yerini almıştır ve büyük mağazaların geliştirilmesi konusu İkinci Beş Yıllık Plânda da, Üçüncü Beş Yıllık Plânda da Ticaret Bakanlığına vazife olarak verilmiş bulunmaktadır. Binaenaleyh; biz bunu söylediğimiz zaman sadece Ticaret Bakanlığına verilmiş bir vazifeyi ifa etmek için söylemiştik. Kaldı ki esasına da indiğimiz zaman gene meselede bir yanlış anlayış olduğu kanısına varmak mümkün zannediyorum.

Şöyle ifade etmek isterim; büyük mağazaların ki büyük mağaza tabiri tam yerinde midir bilmiyorum, Türkçe karşılığını belki tam bulmakta güçlük çekildiği için bu tabir kullanılmıştır. Gelişmesini önlemeye imkân yoktur. Daha doğrusu, ekonomi muayyen bir safhaya, muayyen bir noktaya geldiği zaman bu zaten kendiliğinden olacaktır; Bu, bütün dünyada böyle olmuştur, her halükârda olacaktır. Plânın öngördüğü husus bu; faydalı enstrümanı teşvik etmek suretiyle bir an evvel meydana çıkmasını teşvik etmektir, bundan kimsenin korkması için sebep yoktur. Bilakis, her zaman şikâyet edilen araçların ortadan kaldırılması için belki de tek vasıtaadır. Kooperatifçiliği teşvik edecektir, Büyük mağazacılık aynı zamanda büyük yapıcılığı teşvik edecektir, başkaca yürütülmesine imkân yoktur. Direkt temas edeceklerdir, muhtelif kooperatifler kurulacaktır ve herkese açıktır.

Binaenaleyh, fevkalâde ekonomiye faydalı olacak ve kaçınılması imkânsız, zamanla nasıl olsa olacak ve şikâyet edilen birçok mevzuları ortadan kaldıracak kuvvette bir müesseseyi, sadece muayyen kimselere hizmet etmek şeklinde ifade etmek suretiyle tenkit etmeyi ben şahsen doğru bulmuyorum; tabîî takdir sizlerindir. Ama tekrar ediyorum ki, bu mesele Naim Talu'nun çıkardığı bir mesele değildir; bunu ben çıkarmış olsaydım, bundan şeref duyardım.

Ama çok evvel bilinen bir meseledir ve Plânımıza, programımıza çoktan girmiş bir meseledir.

Bu suretle, mühim gördüğüm noktalara temas etmek suretiyle, Hükümetimiz ve programımız hakkında gerekli gördüğüm izahatı vermiş bulunuyorum.

Son mesele olarak af meselesine temas etmek isterim. Filhakika, programımızda affa değinilmemiştir. Zannetmiyorum ki, Cumhuriyetimizin 50 inci yılı gibi çok önemli bir devrede affın karşısına çıkmak isteyen bulunsun. Mühim olan nokta affın şumulüdür; kimlere tatbik edileceğidir; ne şekilde tatbik edileceğidir ve büyük tetkike ihtiyaç gösteren bir husustur. Ben, eminim ki, Parlâmentomuz ve Hükümetimiz bu meseleye gerekli önemi verecek, gerekli tetkikleri yapacaktır. Benim burada aklıma gelen bir husus var ve daha evvel ele istirhamım, şu olacaktır. Birtakım vaatlerde bulunmak suretiyle suç işleyecekleri yahut suç işleme durumunda olabilecek insanları tahrik ve teşvik etmeyelim. İtimat buyurun ki, benim hiç şüphem yoktur, bu Parlâmento en doğru yolu bulacaktır.

Son olarak şahsıma taalluk eden bazı noktalar vardır; bu mevzuda konuşmak istemiyorum. Her fikre hürmetim vardır, takdir sizlere ait bulunmaktadır. Eğer Hükümetimize güvenoyu verecek olursanız, elimizden gelen bütün imkânları kullanmak suretiyle, memlekete hizmet etmeye çalışacağımızdan şüphe etmemenizi bilhassa istirham eder, hepinizi hürmetle selâmlarım.⁴⁶ (AP ve CGP sıralarından alkışlar)

⁴⁶ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 3, Cilt 36, Birleşim 98, Sayfa 739-746*

25 Nisan 1973 Çarşamba

Başbakan Naim Talu Tarafından Kurulan Bakanlar Kurulu Programının Cumhuriyet Senatosu'nda Görüşülmesi

BAŞBAKAN NAİM TALU (Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Sayın Başkan, muhterem Senatörler;

Yüce Senato'ya takdim edilmiş bulunan Hükümet programımız üzerinde yapılan tenkit ve temennileri büyük bir dikkatle dinlemiş bulunuyorum. Bu tenkit ve temennilerin en iyi şekilde kıymetlendirileceğine itimat buyurmanızı bilhassa istirham ederim.

Sayın sözcüler Hükümetimizin şekli üzerinde durdular. Bilindiği gibi 12 Mart Muhtırasını takiben 3 Hükümet kurulmuştur, biz dördüncüsü oluyoruz:

Bu hükümetlerden birincisi, Birinci Nihat Erim Hükümetinin anlayışı diğer hükümetlerden biraz farklı idi. O zamanki düşünceye göre bu Hükümet doğru gördüğü istikamette kararlarını alacak ve bu kararlar Parlâmentodan geçmek suretiyle aynen tatbik yeri bulacaktı. Bu düşünce o zamanki anlayış içinde belki doğru idi, belki bu istikamette gitmek lâzımdır; ama bir çelişkiyi de beraberinde getirmekte idi. Bu çelişki de hem Parlâmento mevcut olacak; fakat bu Parlâmentonun bir manada söz hakkı bulunmayacaktı. Bu yüzden Birinci Nihat Erim Hükümeti bazı müşküllerle karşı karşıya kaldı. Bundan sonra gelen 2 inci Nihat Erim ve Melen hükümetleri kendilerinin Parlâmentoya dayalı olduğunu müteaddit defalar ifade ettiler. Böyle olmasına rağmen bu hükümetlerin de bir partiye ve partilere dayalı olmaması veyahut partilerin hükümetlerin mesuliyetine iştirak etmemesi sebebiyle yine bazı müşküller çıktı. Bu anlayışlardır iki, bu kere kurulan Hükümet biraz değişik şekilde kuruldu, İki partinin koalisyonu olarak meydana geldi. Bu, normal rejime dönmenin oldukça mühim bir aşamadır ve ümit ediyoruz ki, seçimden sonra tam manasıyla işleyecek parlamenter demokratik rejime geçişin son halkasını teşkili edecektir.

Bu arada şunu ifade etmek isterim ki, bu devre içinde kurulmuş bütün Hükümetler memleket'e hizmet etmek ve bir an evvel normal rejime dönmek için azamî gayret sarf etmişler ve ellerinden gelen bütün imkânlarıyla memleketi salâha götürmek için gayret sarf etmişlerdir. Bittabi her Hükümetin, her müessesenin zaman zaman yanlış noktalar olabilir; ama ben şahit olduğum kadarıyla söyleyebilirim ki, eğer yanlış tutumlar zaman zaman meydana çıkmışsa, bütün bunlar hüsnüniyet içinde alınmış kararlardır.

Bu izahatımı şu açıklamayı yapmak için arz etmiş bulunuyorum; bugün konuşulan programımızdır, programımızın mahiyetini anlatmak bakımından Hükümet şekli üzerinde durmak zarureti duydum, bu bakımdan bu ifadelerde bulundum.

Bilindiği gibi Hükümetimiz iki partiye dayanan bir Koalisyon Hükümetidir ve daha evvel bir Protokol tanzim edilmiş bulunmaktadır. Binaenaleyh, programımızın yapılmış olan bu Protokol esaslarına uygun şekilde tanzimi zarureti zannediyorum kabul etmek lâzımdır. Programımızda esas itibarıyla üç nokta üzerinde durulmuştur:

Bunlardan birincisi, asayiş ve huzurun devamının temini ve sıkıyönetim kalktıktan sonra dahi bu huzurun devanı etmesi için gerekli tedbirlerin alınmasıdır. Bu mevzuda Hükümetimiz azamî gayret sarf edecek ve bu gayeye erişmek için elinden gelen bütün gayretleri sarf edecektir.

İkinci mevzu, reformlar mevzuudur. Bu mevzuda da esas vazife Parlâmentoya düşmekle beraber, Hükümetimiz elinden gelen bütün gayreti sarf etmek suretiyle reformların en iyi şekilde çıkmasına çalışacaktır.

Üçüncü mevzu, Seçim Kanununun değiştirilmesi ve seçimlerin zamanında yapılması meselesidir. Esasen seçimler mevzuu bir manada yapılmış şekli bakımından halledilmiştir, kanun teminatı altındadır; ama Hükümet olarak da bu seçimlerin en bitaraf bir şekilde yapılması için her türlü gayreti bilhassa sarf edeceğiz.

Programımızın bu ana hedefleri dışında bittabi Hükümetin ekonomik görüşleri, sanayi hakkındaki, tarım hakkındaki fikirleri, taban fiyatları mevzuu gibi büyük kitleleri alâkadar eden birtakım hususlara da temas edilmiştir.

Bu meselelere kısaca temas etmek istiyorum; fakat ondan evvel işaret etmek istediğim bir nokta reformlar meselesidir. Zannediyorum memleketimizde bu mevzuda bir anlaşmaya varmak zarureti vardır. Bir taraftan, zaman zaman diyoruz ki, hatta bugünkü Hükümetin kuruluş şekli bakımından da bunu ifade ediyoruz; diyoruz ki, “Demokratik sistem tam işlememektedir.” Başka meseleler dolayısıyla ifade ediyoruz, diyoruz ki; “Bu demokrasiye aykırıdır.” Ama reform mevzuu geldiği zaman diyoruz ki; “Demokrasi burada pek yürümemesi lâzımdır, reform mutlak surette benim veya benim temsil ettiğim zümrenin anlayışına göre yapılacaktır.” Zannediyorum burada bir çelişki vardır. Bir neticeye varmak için bu çelişkiyi ortadan kaldırmaya mecburuz. Çünkü reformların ne şekilde çıkarılacağı bizim sistemimizde belli olmuştur, belli edilmiştir. Bunun da yolu, eğer Hükümetler tarafından geliyorsa Hükümet, tasarıları sevk edecektir, bunlar normal prosedürden geçmek suretiyle Parlâmentoda kanunlaşma imkânına sahip olacaktır. Eğer demokrasiye inanıyorsak, bu takdirde Parlâmentodan çıkan bu kanunları artık hakikî kanun olarak kabul, etmekten başka çare yoktur, yok eğer demokrasiye inanmıyorsak o zaman bunu bırakıp -bu da münakaşa edilebilir- başka bir sisteme gitmek lâzımdır. Ama görüyorum ki, memleketimizde herkes demokrasiyi istemektedir, öyleyse demokratik sisteme uygun hareket etmeye mecburuz ve Parlâmentodan çıkan kanunlar hakkında birtakım yanıltıcı hükümler vazetmek âdetinden vazgeçmemiz lâzımdır. Çünkü bunun hakemi yoktur. Bu memlekette herkes, ben daha iyi biliyorum, her zümre ben daha iyi biliyorum, benden daha iyi bilen kimse yoktur şeklinde ifadede bulunmak imkânına sahiptir, bunu herkes söyleyebilir. E.. Bunun doğru olduğuna kim karar verecek? Kimdir bunun hakemi? Bu olmadığı müddetçe bu esaslar dâhilinde demokratik sistemin icaplarına uygun hareket etmekten başka çare yoktur zannediyorum.

Ekonomik görüşlerimizi uzun izah etmedik, buna lüzum da görmedik. Çünkü esasen Anayasamız ekonomik sistemimizin diyebiliriz ki, temelini atmış bulunmaktadır. Bu da karma ekonomi sistemidir. Binaenaleyh, biz de karma ekonomi sistemine bağlı olduğumuzu ifade etmiş bulunuyoruz. Bunun gayet tabii münakaşası çok yapılabilir; ama bunu bilâhare şahsıma taalluk eden meselelere temas ettiğim zaman arz edeceğim, fakat şu kadarını söyleyeyim ki, bunu ne ben icat ettim, ne de ben yürütmekteyim. Bu memlekette senelerden beri karma ekonomi sistemi caridir, yürümektedir, aksaklıkları eğer var ise bu aksaklıkları bulunup, gösterilmesi lâzımdır. Sadece muayyen meseleleri ele almak suretiyle tenkit yoluna gittiğimiz takdirde bir neticeye varamayız. Aksayan noktalar nedir, hangi hususlarda yanlış hareket edilmiştir? Bunları umumî lâflar şeklinde değil, madde gösterilmek suretiyle izahı lâzımdır ki, gerekli tedbirler alınabilsin.

Zannediyorum ki, karma ekonominin, karma ekonomi sisteminin karşısında olan kimse yoktur. Daha dün bir parti sözcümüz ki, bir miktar karşısında gözüküyorlardı, kendileri de ifade ettiler, “Biz özel sektörün karşısında değiliz” dediler. Ben şahsen çok memnun oldum ama bunun hududu meselesidir, ne ağırlıkta olması lâzım geldiği meselesidir. Bunu da hükümetler, partiler kendi anlayışları içinde tayin edeceklerdir ve bunun hesabını da seçimlerde millete vereceklerdir.

Biz bu arada yine ekonomik meselelere temas ederken sanayi anlayışımızı ifade ettik ve sanayiye büyük bir ehemmiyet verdiğimizizi ve hızlı kalkınmanın ancak hızlı bir sanayileşmeyle mümkün alabileceğini ifade ettik. Bunun teferruatına girmeye lüzum görmedik, çünkü zaten plânlı bir devrede yaşıyoruz, hangi noktalara ağırlık verileceği, hangi işlerin yapılacağı oldukça teferruatlı şekilde plânlarımızda gösterilmiştir. Biz Hükümet olarak plânda öngörülen hususların tahakkuku için elimizden gelen bütün gayreti sarf edeceğiz.

Bu arada tarıma da temas ettik ve zannediyorum belki de birçok programlardan daha açık şekilde tarım sektörü anlayışımızı ifade ettik. Dedik ki, bu memleketin nüfusu 50 milyona gitmektedir, binaenaleyh bu artan nüfusu beslemek için tarıma ehemmiyet vermeye mecbursunuz, sosyal adaleti ve âdil gelir dağılımını temin bakımından tarıma ehemmiyet vermeye mecbursunuz, ihracat gelirlerimizin büyük kısmı tarımdan geldiği için şu anda tarıma ehemmiyet vermeye mecbursunuz ve nihayet sanayileşmenin bir aracı olduğu için tarıma ehemmiyet vermeye mecbursunuz. Bunları ifade ettik ve bu şekilde bir açıklık getirdiğimize de inanıyoruz.

Bu arada taban fiyatları politikamız da bir nebze temas ettim. Mevzuda şu manada fazla konuşmak istemiyorum; çok konuştuk, çok anlattık, çok tenkit edildik, gerekli cevapları verdik. Yalnız bir hususa temas etmek isterim. Bu 1972 senesinde tatbik edilen, yürütülen anlayışımız ile acaba 1973 senesindeki anlayışımız arasında bir fark mı meydana gelecektir, eğer bir fark meydana gelecekse bunun bir manada siyasî, politik sebepleri mi vardır, bunu arz etmek istiyorum.

Bir kere lütfen bakmak zahmetine katlanılırsa görülür ki, ben 1971 senesinin sonunda Sayın Erim Hükümetine girdiğim zaman bütçe müzakereleri dolayısı ile Bütçe Komisyonunda taban fiyatlarından ne anladığımı teferruatı ile izah etmiştim. O zaman taban fiyatları politikasının ne olduğunu, kendi anlayışım içinde, etraflı şekilde izaha çalışmıştım. Kısaca söylemek icabederse biraz evvel söylemiş olduğum tarım politikasına muvazi bir anlayıştı bu. Taban fiyatlarını öyle ayarlayacaksınız ki; hem muayyen bir sektörün gelirini artıracaksınız, bu vesile ile sanayileşme imkânı yaratacaksınız, sosyal adaleti, sosyal gelir dağılımını temin edeceksiniz ilâhî... Buna benzeyen ifadeleri rahatlıkla o zamanlar ifade etmiştim.

Bu görüşümde bugün de hiçbir şekilde değişiklik yoktur. Ancak zannediyorum bilmek lâzımdır ki; ekonomik hâdiselerde muhtelif elemanlar mevcuttur. Ekonomiye idare ederken münhasıran muayyen anlayışlara göre hareket etme imkânını zaman zaman bulamazsınız. Hele fiyat hareketleri gibi diğer ekonomik hâdiseler fevkalâde muğlâk meselelerdir, içinde çok elemanı vardır. Hatta o kadar diyebilirim ki; bugün için 36 milyon halkın kişisel tutumları dahi ekonomiye tesir eder. Binaenaleyh, ekonomiye idare ederken muayyen esaslardan zaman zaman ayrılmak mecburiyeti çıkar. Bazen prensip çok doğrudur; ama o andaki ekonomik şartlar o prensibi tatbik etmek imkânını size vermez. Eğer onu tatbik ederseniz ekonomi muhtelif zaafılara uğrayabilir.

Anlayışımızın çok sarih olmasına rağmen daha evvel de ifade etmiştim; 1972 senesinde 1971 senesinde yüksek bir fiyat artışının meydana çıkmış olması sebebiyle, fiyatları, fiyat artışlarını indirmek, yavaşlatmak zarureti vardı ve bunun için çok değişik tedbirlere ihtiyaç vardı.

1971 senesinde fiyatların neye arttığı ayrı mevzudur, orayı gelmek istemiyorum; ama bir hakikattir ki, 1971 senesinde toptan eşya fiyatları 23 nispetinde sene sonu rakamlarına nazaran artış göstermiştir. O zaman da ifade etmiştim; Türk ekonomisinin bu derece yüksek fiyat artışlarına tahammülü yoktur. Bu fiyat artışlarını her ne pahasına olursa olsun yavaşlatmak, artış hızını yavaşlatmak zarureti vardır. O zaman da ifade etmiştim, demiştim ki; “Bu artış hızını yavaşlatırken çok şiddetli tedbirlere gitmek de tehlikelidir.” Hatta vülgarize etmiş şunu da söylemiştim; “Çok hızlı giden bir otomobile ani fren yaparsanız tökezlenir” demiştim. Ekonomi de böyledir. Alacağınız tedbirlerin yavaş yavaş, sindire sindire ekonomiye girmesi lâzımdır. Binaenaleyh, 1972 senesinde bu fiyat artışlarının bir miktar hızını kesmek için tedbir almak lâzımdır. Nitekim 1972 senesi içinde muhtelif tedbirler alınmıştır. Bunu Hükümete verilmiş olan muhtelif raporlar içinde görmek mümkündür. Bunların arasında bir tanesi de taban fiyatları politikasıydı. Burada şu hususu tashih etmek isterim; müteaddit defalar tashih etmeme rağmen daima bu lâf söyleniyor; “1972 senesinde taban fiyatları dondurulmuştur, artma yapılmamıştır” deniyor. Mütemadiyen, ısrarla bu söyleniyor. Bu da doğru değildir. Çünkü iki mahsul dışında diğerleri % 10 ve daha fazla olmak üzere artırılmıştır ki, bu mahsullerin hepsi, belki de büyük kısmı itibarıyla 1970 ve 1971 senelerinde de zam görmüşlerdi. Binaenaleyh, 1972 senesinde taban fiyatları dondurulmuştur, şeklindeki ifade katıyen doğru değildir; iki mahsul dışında.

Deniliyor ki; “1972 senesinde bu tedbirleri aldınız da fiyat hareketleri ne oldu? Hayat pahalılığı gidiyor”

Biraz evvel ifade ettim. Biz hiçbir zaman fiyat hareketleri artış göstermeyecek, fiyatlar artış göstermeyecek, fiyatlar geriye gidecektir diye bir şey söylemedik. İfadelerimize bakılırsa daima böyledir. “Bu memleket için makul sayılabilecek bir istikrarın temini için gayret sarf edeceğiz” demişizdir. O zamanlar yine ifade etmiştim; “1972 için hedefimiz toptan eşya fiyatlarındaki artışı sene sonu rakamları itibarıyla % 10 civarında tutabilmektir. Buna gayret sarf ettik; ama % 10’da tutamadık, bu % 14,9 oldu. Bunun sebepleri vardır, zamanınızı almak istemiyorum. Teferruatı ile izahat vermek imkânına gayet tabîi sahibim. Hepsinin sebepleri mevcuttur; ne için burada tutulmamıştır, ne için yükselmiştir.

1973 meselesine gelince: Programımızda yine aynı ifadeyi kullandık; “1973 senesi için makul görülebilecek bir fiyat istikrarı için gayret sarf edilecektir”. Bunu da şöyle anlamaktayız: Bu sene, 1972 senesinde fiyat hareketleri % 14,9 olmuştur, aynı esaslar dâhilinde 1973 senesinde de hedef olarak % 8’i almak lâzımdır; ama % 8 tutulabilir mi, tutulamaz mı? Şu anda hüküm vermek için gayet tabîi çok erkendir; fakat bu istikamette çalışmalar yapılması lâzımdır ve bazı hususlara hâkim olunabilirse bu neticeyi elde etmek de mümkündür zannediyorum.

Hükümetin kuruluşu mevzuunda; iki parti yerine daha fazla parti olsaydı daha iyi olurdu” denildi. Bu hususta ben kendimi bir şey söylemeye yetkili görmüyorum. Bu partilerimizin anlaşması meselesidir. O bakımdan bu mevzuda bir mütalâa serdetmek istemem.

“Aşırı sağ ve aşırı solla mücadele edilecek ve bölücü faaliyetlere imkân verilmeyecek” şeklindeki raporumuzda geçen pasaja temas etmek suretiyle “eğitim birliğini bozan ve birliğe aykırı, çağ dışı eğitim yapan kanunsuz faaliyetlerle mücadele edilmeyecek mi?” şeklinde bir mütalâa ileri sürüldü. Gayet tabîî bu umumî ifade içinde her şey yerini bulmaktadır. Hükümetimiz bilindiği gibi o, 5-6 aylık bir müddetle vazife başında kalabilecektir, bunu en iyi ihtimalle söylüyorum.

Ayrıca Parlâmento çalışması bakımından da daha evvel ifade edildiği gibi 1,5-2 aylık bir müddet vardır. Böyle az bir müddet için vazife başında bulunacak bir Hükümetin programını birtakım yerine getirilemeyecek vaatler listesi haline getirmeye azamî dikkat et-tik, mümkün gördüğümüz hususları koyduk ve hacminin de lüzumsuz genişlemesine azamî gayret sarf etik. Onun için bazı meseleleri biraz toparlak ifadeler içinde yerini buldurmaya çalışırsak bunu bu şekilde anlamanızı bilhassa istirham ederim.

Bu arada Sayın Halk Partisi sözcüsü bir çelişkiye işaret buyurdular; çok kısa bir devre için çalışacak bir Hükümettir. Zaten Programı da o anlayış içinde yazılmıştır; ama bunun yanında bir pasaj vardır. Buna göre işsizlik, yolsuzluk kaldırılacaktır. Bu çok iddialı ve gülünç bir ifadedir” dediler. Zannediyorum hükümetlerde, bilhassa ekonomik ve sosyal mevzularda bir devamlılığın bulunması lâzımdır. Bu bir gayedir ve zannediyorum her Hükümetin gayesidir. Biz onu bir amaç olarak ortaya koyduk ve bu amaçtan bizim Hükümetimizin hissesine düşen kısmı yapmaya gayret sarf edeceğiz. Bunun manası budur ve başka şekilde anlamaya imkân yoktur. Bu anlayış içinde hareket etmediğimiz takdirde kesiklikler meydana gelir, gecikmeler, meydana gelir her halükârda bundan memleket pek rahatsız hale gelebilir. Bu bakımdan bu maksatla bu pasaj konulmuştur. Bu şekilde anlamak lâzımdır zannediyorum.

Hayat pahalılığı mevzuuna şu manada biraz daha temas etmek istiyorum; çünkü teması buyuruldu. Biraz evvel ifade etmiştim; hayat pahalılığı yahut da fiyat hareketleri fevkalâde kompleks bir mekanizmadır. Hem meydana gelişinin sebepleri çok değişiktir; hem tedbirler çok değişiktir. Binaenaleyh, gazetelerin şu veya bu şekilde, şuradan veya buradan bir beyanat değil de yahut sorulan bir sualine belki cevap olabilir, muayyen bir noktaya verdiğimiz bir cevap almak suretiyle neticeye varmak hatalıdır zannediyorum. Meselâ işaret ettiler, dediler ki, “belediyeler görevini yapmadığı için hayat pahalı oluyormuş”. Tabîî ki, herkes okuduğunu istediği şekilde anlamakta serbesttir; ama biz müteaddit defalar ifade ettik, dedik ki; para kredi politikası mühimdir, malî politika mühimdir, dış âlem fiyatları mühimdir, ithalât mühimdir, ihracat mühimdir, daha bunun gibi 15-20 tane sebep sayabilirsiniz. Bu arada dedik ki; “kontrol da mühimdir.” Kontrolsüz bir ekonomi ne kadar iyi tedbirler alırsanız alınız zaman zaman aksaklıklar meydana getirir. O bakımdan kontrol sistemlerinin işlemesi lâzımdır. Yine dedik ki; “Bugün Ticaret Bakanlığın veya diğer bazı bakanlıkların kâfi salahiyetleri yoktur. Onun için bir kanun sevk edelim” Nitekim bu kanunu sevk etmiş bulunuyoruz; ama bu arada belediyeye düşen bazı vazifeler de vardır. Bizim oradaki maksadımız belediyelerin kendi vazifelerini yapmalarını istemekten ibarettir. Yoksa belediyeler bunun müsebbibidir veya belediyeler bu işi yapmadıkları için hayat pahalı oluyor şeklinde anlamaya zannediyorum imkân yoktur.

Ayrıca deniyor ki; hükümetler bir fiyat politikası tespit etmemişlerdir. Ben bundan evvel çalıştığım iki Hükümet devresinde de fiyat meseleleri üzerinde hassasiyetle durulmuştur, politika tespit edilmiştir, büyük raporlar yazılmıştır, neticeler alınmıştır ve

buna göre hareket edilmiştir. Ama Hükümetin ne yaptığı hakkında fikir sahibi olmadan münhasıran gazetelere geçen bir iki havadise bakmak suretiyle karar verildiği takdirde belki de yanlış yollara gitmek imkânı çıkabilecektir. Bunu bilhassa ifade etmek isterim.

Bu suretle mühim gördüğüm noktalara temas etmiş bulunuyorum. Bu arada iki hususa daha temas etmek isterim:

Bunlardan birisi af meselesidir. Bu mevzuda Programımıza bir şey almadık; fakat dün Mecliste ifade ettim, aynı ifadeleri de burada aynen kabul buyurmanızı bu mevzuda istirham ederim. Yani bu bir tetkik mevzuudur, şumulünün tetkik edilmesi lâzımdır. İnanıyorum ki, affın karşısına böyle mühim bir devrede çıkmak isteyen kimse yoktur. Bunu Parlâmento ve Hükümet en iyi şekilde neticeye bağlayacaktır. Bundan şüphem yoktur.

İkincisi; sıkıyönetim meselesidir. Bunu da dün ifade ettim. Programımızda buna da temas etmedik. Çünkü sıkıyönetim muayyen şartların getirdiği bir sistemdir. Bu şartların önümüzdeki günlerde, aylarda ne olacağını bilmeden bir taahhütte bulunmayı ciddiyetle kabili telif görmedik. O bakımdan temas etmedik. Gayet tabii yetkili merciler bu işi tetkik edeceklerdir; sıkıyönetimin ne zaman kalkması icabederse o zaman gayet tabii kalkacaktır.

Bu suretle ana hatları itibariyle Programımız hakkındaki görüşlerimizi bir kere daha ifade etmiş bulunuyorum.

Şimdi bazı arkadaşlarımızın şahsım hakkında ileri sürdüğü hususlar vardır. Onlara temas etmek isterim. Şu manada ki, daha evvel de ben bunu ifade ettim, şahsım hakkında söylenecek meselelere cevap vermeyeceğim, buna lüzum da görmemekteyim. Benim her şeyim açıktır ve herkesin fikrine de hürmet ederim. Kendi fikirleridir, takdir kendilerine aittir. İstedikleri gibi konuşmakta serbesttirler.

Ancak temas etmek istediğim nokta şudur: Benim şahsımdan bahsederken bir müessese ortaya atılmıştır. Bu beni hiç temas etmek istemediğim halde yapmış olduğum bir beyanat meselesine de götürür. O zaman da aynı hislerle hareket etmiştim. Ben uzun seneler Merkez Bankasında çalıştım ve Merkez Bankasının ehemmiyetini, memleket ekonomisi içindeki yerini çok iyi bildiğimi zanneden bir insanım ve bu müesseseye, müesseselere karşı büyük hürmetim vardır. Binaenaleyh, benim şahsıma istediğinizi söyleyebilirsiniz; ama bu memleketin çok şerefli bir müessesesini küçük düşürücü anlayış içinde konuşmanıza ben şahsen, özür dileyerek, tahammül edemiyorum ve aynı anlayış içindedir ki, Sayın arkadaşımızın da bulunduğu bir kabinenin istifasından sonra, istifa mektuplarında Merkez Bankasından bahsedilmiş olması sebebiyle ve o tarihte benim o müessesenin başında bulunmam hasebiyle o cevabı vermek zarureti duydum. Ben çalıştığım müesseselere bir hizmet anlayışı ile bağlıyım ve hangi müessese olursa olsun, hele Merkez Bankası gibi şerefli bir müesseseye hiçbir zaman toz kondurmam ve ne zaman Merkez Bankası hakkında bir lâf söylenirse herkes aynı cevabı alacaktır. Bundan kimsenin şüphesi olmasın.

Bu münasebetle hepinizi hürmetle selamlarım.⁴⁷ *(Alkışlar)*

⁴⁷ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi 12. Toplantı Yılı, Cilt 11, Birleşim 58, Sayfa 57-62*

26 Nisan 1973 Perşembe

**36. Cumhuriyet Hükümetinin (Talu Hükümeti) Güvenoyu Alması
Münasebetiyle Yaptığı Teşekkür Konuşması**

BAŞBAKAN NAİM TALU (Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Sayın Başkan, Yüce Meclisin muhterem üyeleri;

Biraz önce tezahür eden oylama neticelerine göre Hükümetimize güvenoyu vermiş bulunuyorsunuz.

Parlâmentoya sunduğumuz Hükümet Programımızda öngörülen hedeflerle, bu hedeflere varabilmek için yapmayı tasarladığımız çalışmaların Yüksek Meclisçe tasvip buyrulduğunu belirten güvenoylarınız, parlamenter demokrasinin bütün icaplarıyla bağlı olarak, millet hikmetinde bulunmaktan şeref duyan Hükümetimiz için en değerli bir kuvvet kaynağı olacaktır.

Programımızın yüksek tasvibine mazhar olmasından aldığımız şevk ve heyecanla, bu programda taahhüt ettiğimiz hizmet ve faaliyetlerimizi derhal uygulamaya başlayacağımızı, huzurunuzda şimdi, bir kere daha ifade ve temin etmek benim için zevkli bir görevdir.

En çok 5,5 aylık kısa bir dönem için işbaşında kalabilmek durumunda olmamızla ilgili bazı güçlükleri, Hükümetimizin Parlâmentonuzda temsil edilen iki kuvvetli siyasî partinin müşterek sorumluluğuna dayalı olarak vazife görmesinden sağlanacak kolaylık ve desteklerle telâfi edebileceğinizi ümit ediyorum.

Yüksek Meclisin şimdi ifade etmiş olduğu güvenoylarını, milletçe olağanüstü durumdan olağan duruma geçilebilmesi, önümüzdeki seçimlerin tam bir emniyet, huzur ve tarafsızlık içinde yapılması bakımından gerekli kanun tasarıları ile bazı reformların kanunlaşması için beklediğimiz müzaheretin değerli bir işareti saymaktayım.

Programda da işaret ettiğimiz gibi, 12 Marttan bu yana kuruluşu bakımından demokratik rejimimiz için olumlu bir aşama teşkil ettiğine inandığımız Hükümetimizin, görevlerini yerine getirirken, memleketimizde parlamenter demokrasinin başarısına hizmet etme sorumluluğunun tam bilinci içinde olacağını ve daima Yüce Parlâmentomuzun denetimi altında, onun tenkit ve uyarlarından faydalanma yolunda hareket edeceğini bu vesileyle bilhassa belirtmek isterim.

Cumhuriyetimizin ölümsüz kurucusu Büyük Atatürk'ün ilkeleriyle ışıklanan demokrasi yolunda lütfedip bizden esirgemeyeceğiniz kıymetli irşat, tenkit ve yardımlarınızla görevimizi güvenlinize lâıyk şekilde başarıya ulaştıracığımıza inanıyorum.

Bize oy veren ve vermeyen muhterem üyelere teşekkürlerimi arz ederken, hepinizi hürmetle selâmlarım.⁴⁸ (AP, CGP ve DP sıralarından sürekli alkışlar)

⁴⁸ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 3, Cilt 36, Birleşim 99, Sayfa 755-756*

24 Mayıs 1973 Perşembe
İstanbul, Ankara, Diyarbakır ve Siirt İllerinde Evvelce İlân Edilmiş
Bulunan Sıkıyönetimin 2 Ay Süre ile Uzatılmasına Dair Başbakanlık
Tezkeresi Münasebetiyle

BAŞBAKAN NAİM TALU (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin muhterem üyeleri;

Muhtelif parti sözcülerinin bazı mütalâalarına kısaca cevap arz etmek için huzurunuzda gelmiş bulunuyorum.

Muhterem üyeler, bilindiği üzere sıkıyönetim olağanüstü şartların getirdiği idare rejimidir. Aslolan, bir ülkede bu rejime ihtiyaç duyulmaksızın sulh ve sükûn içinde yaşamaktır. Bununla beraber, memleketin, demokratik düzenin, Cumhuriyetin bekası tehlikelerle karşılaştığı zaman, sıkıyönetime başvurmanın zorunlu olduğunu da kabul etmek lâzımdır.

İmzalamış olduğumuz protokolde, “Koalisyon Hükümeti Türkiye’nin sıkıyönetimsiz de huzur, güven içinde yaşayabilmesi için gerekli idarî tedbirleri bir an önce tamamlamaya gayret edecektir” denmiştir. Bu suretle amacın, Türkiye’yi sıkıyönetimsiz idare edebilmenin şartlarını yaratmaya çalışmak olduğu açıkça belirtilmiştir. Nitekim Hükümet programımızda da, anarşik ve yıkıcı faaliyetlerle mücadelenin ortaya koyduğu gerçeklerin ışığı altında, devletin bekası, huzurun, asayişin sağlanması için güçlü ve etkili bir idarenin mevcudiyetini zorunlu saymaktayız. Böylece, “memleketimizin sıkıyönetim kaldırıldıktan sonra da huzur ve sükûn içinde yaşamasının sağlanacağı inancındayız” demekle, bu amaca, yani sıkıyönetimsiz idarenin şartlarını gerçekleştirmeye yöneldiğimiz ayrıca dile getirilmiştir.

Bütün bunlara zamimeten, Hükümet Programının Yüce meclislerde müzakeresi sırasında; şahsen, sıkıyönetimin biran önce kalkmasını arzuladığımı, ancak bunun her karar anındaki şartlara bağlı olduğunu ifade etmiş, bununla beraber, bu şartlar hakkında önceden teminat vermek mümkün olmadığı için, programımızda sadece arzumuzu ifade ettiğimizi, fakat kesin tarih veremediğimizi belirtmiştim.

Muhterem üyeler, sıkıyönetimin devam veya kaldırılmasının ne şekilde kararlaştırıldığı, hepinizin malumudur. Her iki aylık sıkıyönetim süresinin sonuna gelindikçe, güvenlik makamlarımız, memleketimizin içinde bulunduğu arız amik bir değerlendirmesini yaparlar. Bu değerlendirme, Millî Güvenlik Kurulunda etraflı bir tetkike tabi tutulur; varılan sonuç, bir tavsiye kararı halinde Bakanlar Kuruluna gelir. Nihai değerlendirmeyi yapan Bakanlar Kurulu da, yeniden uzatma gerekiyorsa, konuyu tasvip için Yüce meclislere getirir; karar, Yüce meclislerindir.

Binaenaleyh, uzatma zamanı gelmeden, sıkıyönetimin uzatılacağı veya kaldırılacağı hususunda bir vaatte bulunmak zannımca mümkün değildir. Hükümetçe ve bütün idare cihazımızca, kaldırma şartlarını gerçekleştirmek için gayret sarf edilmektedir. Nitekim bu şekildeki gayretler neticesinde 11 ilde ilân edilmiş olan sıkıyönetim iki kademedede 7 ile indirilmiştir ve bu kere önünüze getirdiğimiz Hükümet kararı tasvip görürse 4’e inecektir.

Sayın üyeler, bu münasebetle bir defa daha belirtmek isterim ki, sıkıyönetim bir Anayasa müessesesidir ve Anayasanın teminatı altında, kanunlarına göre işler. Bir

Anayasa müessesesi olan sıkıyönetim konusunda mübalağalı iddialarda bulunmak kimsenin yararına değildir. Bir kanun müessesesi olan sıkıyönetim, vatandaşların kanunlar çerçevesinde cereyan eden faaliyetlerini gölgelemez. Her insaf sahibi 67 vilâyetten müteşekkil Türkiye’imizde, sıkıyönetimin son defa indirilmesi tasarlanan il sayısı toplamının takriben 1/16’ya düştüğünü görecektir ve bu vakıayı gereği gibi değerlendirecektir kanaatindeyiz.

Sıkıyönetimin ilânı esnasında karşılaştığımız tehlike malumdur. Bu tehlikeyi bertaraf etmek için sarf edilen bütün gayretlere rağmen, parlamenter demokratik rejime müteveccih faaliyetlerin sonu tam olarak alınamamıştır. Dileğimiz, bu amaca biran evvel ulaşmaktır.

Bir partimizin Sayın sözcüsü, Avrupa Konseyine temas etmek suretiyle Dışişleri Bakanlığımız hakkında bazı mütalâalar serdetmişlerdir.

Muhterem üyelerin bildiği üzere, Avrupa Konseyi başlıca iki organdan müteşekkildir. Bunlardan biri, Bakanlar Komitesi, diğeri ise Danışma Meclisidir. Avrupa Konseyi statüsüne göre, bu iki organın ayrı ayrı ve bazı hallerde müşterek yetkileri vardır. 17 devletin temsil edildiği Bakanlar Komitesinde, son toplantı da dâhil, dolaylı veya dolaysız Türkiye hakkında hiçbir tenkit vuku bulmamıştır. Keza, 17 Avrupa devleti hükümetlerinden hiçbiri tarafından herhangi bir eleştiri yapılmamıştır. Hatta Avam Kamarasında bir işçi milletvekili tarafından yapılan eleştirilere İngiliz Hükümeti Devlet Bakanı Anthony Royle tarafından verilen cevaptan, memleketimizdeki durumun dost hükümetlerce gereği gibi değerlendirildiği ve bizi, demokrasimizi korumak hususundaki gayretlerimizde, destekledikleri açıkça görülmektedir.

Danışma Meclisine gelince; muhafazakâr, işçi, sosyalist, liberal, Hıristiyan demokrat, ilâhî... Çeşitli partilerin mensuplarından teşekkül eden ve 140 kûsur üyesi bulunan bu meclisin son toplantısında sadece iki üye Türkiye’yi eleştirmiştir. Bunlara da, aynı mecliste üye bulunan parlamenterlerimizce gerekli cevaplar verilmiş ve açıklamalar yapılmıştır.

Devletimizin, bir millet hayatının iktisattan teknolojiye, siyasetten kültüre kadar yayılan bütün dış ilişkilerini ve menfaatlerini her alanda koruyan, değerlendiren ve ancak 500 kişilik bir diplomat kadrosu ile bütün bunları ifa eden hariciyemiz, hatibin bahsettikleri konuda da, özellikle, konsey üyesi 16 memlekette ve genellikle bütün dünya ülkelerinde Hükümet üyeleriyle, meclis üyeleriyle, basın ve yayın mensuplarıyla devamlı temas sağlayarak, gerekli izahları, ikazları ve teşebbüsleri yaparak memleketimizin hukukunu, menfaatini ve tanıtılmasını cansiperane denecek bir gayretle yerine getirmektedir.

Sayın sözcü şundan emin olsunlar ki, memleketimizin içişlerine müdahale anlamına gelebilecek her türlü teşebbüs tarafımızdan derhal ve kesinlikle reddedilecektir. (*“Bravo” sesleri*)

Millî hukukumuzda ve millî haysiyetimizde en büyük titizlik şiarımızdır; hoşgörü katiyen söz konusu olamaz.

Takdir Yüce Meclisinizindir.

Bu münasebetle hepinizi saygı ile selamlarım.⁴⁹ (A.P. ve C.G.P. sıralarından alkışlar)

⁴⁹ TBMM Birleşik Toplantı 12. Toplantı Yılı, Cilt 12, Birleşim 17, Sayfa 265-266

28 Haziran 1973 Perşembe

Başbakan Naim Talu'nun, İnsanüstü Bir Gayretle ve Geceli Gündüzlü Çalışmak Suretiyle Reform Kanunlarını Çıkaran Parlâmentoya Teşekkür Eden Demeci

BAŞBAKAN NAİM TALU (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Sayın Başkan, Yüce Meclise teşekkür etmek için kısa bir söz rica ediyorum.

BAŞKAN — Efendim, Sayın Başbakan Yüce Meclise hitap etmek istemekte ve teşekkürlerini bildirmek istemektedir.

Buyurun, Sayın Başbakan. *(A.P. ve C.G.P. sıralarından alkışlar)*

BAŞBAKAN NAİM TALU (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri; biraz evvel Meclis tatil kararını almış bulunmaktadır.

Bilindiği üzere, gerek koalisyon protokolümüzde, gerekse Hükümet programımızda birtakım reform kanunlarının çıkarılmasını taahhüt etmiş bulunmaktaydık. Şu anda, siz kıymetli Parlamenterlerin gayretleri ile bu taahhüdümüz yerine getirilmiş bulunmaktadır. Bu münasebetle, cidden insanüstü bir gayretle ve geceli gündüzlü çalışmak suretiyle bize bu imkânı bahşeden siz Parlamenterlere minnet ve şükranlarımızı arz etmek isterim. *(A.P. sıralarından alkışlar)*

Bilindiği gibi, bundan sonraki vazifelerimizin başında, kimsenin söz söyleyemeyeceği tam bitaraftık içinde seçime gidilmesi, seçimlerin yapılması için gerekli hazırlıkların tekemmül ettirilmesi gelmektedir. Bittabi, Hükümete taalluk eden vazifeleri izah için bu ifadeyi kullanmaktayım. Şunu sarahaten ifade etmek isterim ki, Hükümetimiz seçimlerin en bitaraf yapılması için, kendine düşen bütün vazifeleri tam olarak yerine getirecektir.

Tatil kararı alındığına göre, sizlere iyi tatiller demek isterdim; ama biliyorum ki, seçimler dolayısıyla yeni bir çalışma devresine giriyorsunuz. Bu bakımdan, hepinize iyi şanslar temenni eder ve bu münasebetle Yüce Heyeti şahsım ve Hükümetim adına hürmet ve muhabbetle selâmlarım.⁵⁰ *(A.P. ve C.G.P. sıralarından alkışlar)*

⁵⁰ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 3, Cilt 39, Birleşim 132, Sayfa 563*

24 Temmuz 1973 Salı

**İstanbul, Ankara, Diyarbakır ve Siirt İllerinde Evvelce İlân Edilmiş
Bulunan Sıkıyönetimin 2 Ay Süre ile Uzatılmasına Dair Başbakanlık
Tezkeresi Münasebetiyle**

BAŞBAKAN NAİM TALU (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin muhterem üyeleri;

Şimdiye kadar yapılmış olan tenkitleri büyük bir dikkatle dinlemiş bulunuyorum. Bu tenkit ve temenniler arasında zaman zaman ismimden bahsedildiğini gördüm. Esas itibarıyla anlayışım şudur ki, ismime ait ileri sürülen her meseleye cevap vermek doğru değildir ve şimdiye kadarki tutumum da böyle olmuştur. Çünkü inancım şudur ki, bu memlekette herkesin ne olduğu veya ne olmadığı çok iyi bilinmektedir, sonunda kamuoyu kendi anlayışı içinde bunu takdir eder ve kararını verir.

Ancak, gördüm ki, ismimden bahsedilirken bazen başka şahıslar karıştırılmakta, bazen de memleket meselelerine temas edilmektedir. Bu bakımdan, bu anlayışımı müsamahanıza sığınarak biraz bozacak ve şahsımla ilgili bazı meselelere temas edeceğim.

Bir parti sözcüsü, bir manada seyahat meselesini bahane etmek suretiyle Sayın Demirel ile benim aramda bir rekabetten söz etmek istemiştir. Şunu söylemek isterim ki; uzun seneler memuriyet hayatı yaptım, bu arada, belki de bir tesadüftür; Başbakan yardımcısı olarak Sayın Feyzioğlu ile ve Başbakan olarak da Sayın Demirel ile bir müddet çalışma imkânına sahip bulundum. Bu çalışmalarım sırasında gördüğüm daima şu olmuştur: Bir Başbakan yardımcısı veya Başbakan memur statüsü kalmak kayıt ve şartı ile karşılıklı itimat, karşılıklı hürmet ve karşılıklı sevgi ön plânda gelmiştir. Gördüğüm daima bu olmuştur.

Bugün yine kendileriyle başka bir statü içinde olmak kayıt ve şartı ile fakat aynı anlayış içinde vazife görmekteyiz. Şunu sarahaten ifade etmek isterim ki, ben hiçbir vazifeye talip olmadım, sadece bana vazife teklif edildi ve bunu en iyi şekilde yapmak için çaba göstermekten başka bir anlayışım mevcut değildir ve tek gayem vardır; -zannediyorum Koalisyon kanatlarını teşkil eden partilerimizin başkanları da aynı anlayış içindedir- bu gaye memlekete hizmet etmek ve memleketi selâmetle seçime götürmektir. Eğer bu gayeme vasil olabilir ve seçimlerin sonunda hangi parti kazanır ve kim iktidar olacaksa ona bunu devredersem, bu, benim için en büyük şeref olacaktır. (A.P. ve C.G.P. sıralarından "Bravo" sesleri alkışlar)

Bu arada yine ismimden bahsederek ekonomik meselelere temas ettiler ve dediler ki; "Sayın Talu Ticaret Bakanı iken sıçramadan bahsediyordu; ama yalnız fiyat sıçraması oldu".

Tabîî bu bir anlayış meselesidir. Sıçrama nedir ve sıçramayı nasıl tarif edeceğiz, bunu anlamak lâzımdır ve bu lâfları söylerken bazı mesnetlere dayanmak zarureti vardır.

Yine söylüyorum ki, memleketimiz sıçrama yapmıştır ve bundan böyle de yapacaktır. Rakamlara baktığımız zaman, bu, sarahatle kendini göstermektedir.

Uzun boylu ekonomik meselelere temas edecek değilim. Ancak, bazı rakamları vermeyi zarurî görmekteyim. Bu memlekette 1972 senesinde gayri safi millî hâsıla 7,2 nispetinde artmıştır ve bunun içinde sanayi sektörünün payı % 11,5'dur. 1973

senesinin ilk tahminlerine göre kalkınma hızının nispeti % 6,2'dir ve bunun içinde sanayi sektörünün payı % 12,9'dur. Bunun manası; bu memleket sıçramayı yapmıştır ve yapmaktadır. Her ne kadar ilk tahmin olarak karşımıza çıkan % 6,2 rakamı Plân hedefinin altında görünmekte ise de bu, tarım sektöründeki hava şartlarına bağlı gerilemeden meydana gelmiştir. Biraz evvel ifade ettiğim gibi, 1971 senesinde % 10,2, 1972 senesinde % 11,3 olan sanayi sektörü hızı 1973 senesinde -muvakkat rakam olarak- % 12,9'a ulaşmış bulunmaktadır. İmalât sanayii olarak baktığınız zaman rakamların çok daha yüksek olduğunu da ayrıca görmemiz mümkündür.

Bunun dışında ihracat-ithalât rakamlarını biliyorsunuz; ama hatırlatmak için kısaca değineyim: 1972 yılının 6 ayında 431 milyon dolar olan ihracatımız, 1973 senesinin aynı devresinde 622 milyon dolara çıkmıştır. 1972 senesinin 6 ayında 713 milyon dolar olan ithalâtımız 1973 senesinde 959 milyon dolara yükselmiştir. Yine 1972 senesinin 6 ayında 250 milyon Dolar olan işçi döviz gelirleri 1973 senesinde 447 milyon dolara çıkmıştır. Rezervimiz 1.700.000.000 civarındadır. Bütçemiz 4 aylık tatbikat sonunda 4 milyar fazla vermiştir, geçen senenin fazla vermesine karşılık.

Bütün bunlara baktıktan sonra, memleket ekonomisi nasıl bir sıçrama yapacak, bunu anlamak biraz bize güç geliyor.

Biraz evvel Sayın Feyzioğlu bazı ithamlardan bahsetti. Seçim atmosferi içinde gayet tabii bazı şeyler söylenecektir; ama zannediyorum ki söylenen sözlerin, ileri sürülen iddiaların bazı rakamlara dayanması lâzım ki, efkârı umumiyeği tatmin edebilelim. Aksi takdirde sadece söylemiş oluruz.

Buna ayrı bir misal olarak da; yine bir sözcü bir Bakan arkadaşım ile ilgili hususa değindiler.

Ben daha evvel de ifade ettim; herkes ne biliyorsa söylesin... Memurlar için de aynı şeyi söyledim. Dedim ki; "Her cemiyette, her yerde ahlâksız insanlar da bulunur; ama memurların tümüne ahlâksız demeye kimsenin hakkı yoktur". Yine tekrar ediyorum: Bu memlekette çok namuslu, vatanını seven birçok memur vardır. Aralarına girmiş bir-iki ahlâksız dolayısıyla bütün memurları lekelemeye kimsenin hakkı yoktur ve bu münasebetle ifade ediyorum: Bakan arkadaşım hakkında bilgi varsa lütfen getirsinler açıklasınlar.

Bu arada bir sözcü sıkıyönetimin siyasî sebeplerle uzatıldığını ifade buyurdular. Yalnız bu mevzuda biraz müsamahalarına sığınmak isterim. Şu manada ki; sıkıyönetimin uzatılması kararı, daha evvel de ifade edildi, evvelâ Millî Güvenlik Kurulunda görüşülür. Millî Güvenlik Kurulunun Başkanı Sayın Cumhurbaşkanıdır. Millî Güvenlik Kurulunda Sayın Kuvvet Kumandanları vardır. Bütün bu zevat muayyen partilerin gayelerine hizmet etmek için sıkıyönetimin uzatılması kararı alıyorlar! Bu mana çıkıyor. Tekrar ediyorum, müsamahanıza sığınıyorum; böyle bir şey olamaz. Sıkıyönetim, ancak zarurî olduğu için uzatılır. Bunu başka şekilde anlamaya imkân yoktur.

Yine bu arada Ordumuza, MİT'e ve Sıkıyönetimle temas buyuruldu. Ben daha evvel de ifade etmiştim, hangi sebeple olursa olsun bu nevi konuşmalar memlekete fayda getirmez. Daha evvel de ifade etmiştim, kanaatim şudur ki; gerek sıkıyönetim kumandanlarına, gerekse sıkıyönetim idaresine bu memleketin şükran borcu vardır.

MİT, Hükümetin emrindedir. Bunu sarahaten söylemek isterim. Yanlış bir anlayış varsa düzeltilmesi lâzımdır. MİT, Hükümetin emrindedir ve kendisine verilmiş vazifeleri

yapmaktadır. Her müessesede zaman zaman yanlış tatbikat olabilir. Olduğu için söylemiyorum; ama olabilir. Bu gayet normaldir. Eğer varsa düzeltilir.

Sıkıyönetim mevzuunda bazı temennilerde bulunuldu. Ben şunu söylemek isterim; -daha evvel de ifade ettim- gerek Hükümet olarak bizim, gerekse Koalisyon kanatlarının gayesi, seçimlerin sıkıyönetim olmadan yapılmasıdır. Bütün gayretimiz, bütün çalışmamız bu istikamettedir ve ümit ediyorum ki, -inşallah şartlar müsaade edecektir- seçimler sıkıyönetimsiz yapılacaktır. Bugünkü uzatma talebimizin başka bir şekilde yorumlanması için hiç bir sebep yoktur. Tek gayemiz, memlekette huzuru temin etmek, mevcut huzurun bozulmaması için gayret sarf etmek ve seçimlerin mutlak bir bitaraftık içinde yapılmasıdır. Ve bu, bu şekilde tahakkuk edecektir.

Hepinizi hürmetle selâmlarım.⁵¹ (A.P. ve C.G.P. sıralarından alkışlar)

⁵¹ TBMM Birleşik Toplantı 12. Toplantı Yılı, Cilt 12, Birleşim 18, Sayfa 311-313

27 Aralık 1973 Perşembe

İsmet İnönü'nün Vefatı Üzerine Tarihî Kişiliğini ve Hizmetlerini Belirten Konuşması

BAŞBAKAN NAİM TALU (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Sayın Başkan, muhterem milletvekilleri;

Hepimizin bildiği üzere, büyük asker, büyük Devlet adamı ve büyük insan Sayın İnönü geçtiğimiz Salı günü aramızdan ayrılarak ebediyete intikal etmiş bulunmaktadır.

Sayın İnönü'nün ebediyen aramızdan ayrılmış olması münasebetiyle acımız büyüktür ve sonsuzdur. Bu münasebetle Bakanlar Kurulumuzun ve şahsımın üzüntülerini huzurunuzda bir kere daha ifade etmek isterim.

Acı haberi aldığımız andan itibaren Hükümet olarak çalışmalara başladık ve bu büyük insanın lâıyk olduğu şekilde uğurlanması için gerekli tertipleri almaya gayret sarf ettik. Bu arada Bakanlar Kurulumuz, cenazenin toprağa verilmesine kadar bayrakların yarıya çekilmesi ve Sayın İnönü'nün Anıtkabirde tespit edilen mahallî mahsusa gömülmesi için gerekli kararı almış bulunmaktadır.

Bu acı hâdise dolayısıyla Sayın İnönü hakkında çok şeyler söylenmiştir ve bundan sonra da söylenecektir. Ben şu anda İnönü'nün kişiliği hakkında görüşlerimi ifade etmek lüzumunu hissetmiyorum. Zira İsmet Paşa hayatta iken, milletine yapmış olduğu hizmetler dolayısıyla, tarihin sahifeleri arasında şerefli yerini almış ender insanlardan birisidir.

“Kemaller”, “İsmetler” diye devam eden marşların nağmeleri ile büyüyen, yetişen bir neslin bir ferdi olarak Sayın İnönü'yü uzaktan, ama inanıyorum ki çok yakından tanımaktayım. Parlâmento hayatı içinde de kendileriyle yakından tanışmak ve kendilerini yakından tanımak şerefine nail oldum.

Şu anda bu mukaddes çatının altında yatmanın huzuru içinde olduğuna inandığım büyük insanın en çok güvendiği ve en çok hürmet ettiği müessesese, bu mukaddes binadır. Zannediyorum ki, hepimizin, bugün aramızdan ayrılmış olan bu büyük insanın bu anlayışından alacağımız çok büyük dersler vardır ve o inanç içindeyim ki, hepimiz bu sese kulak vereceğiz.

Sözlerimi burada bitirirken, üzüntülerimizi bir kere daha ifade eder, Paşamıza Allahtan gani gani rahmet, sizlere başsağlığı diler ve hepinizi hürmetle selâmlarım.⁵²

⁵² *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 4, Cilt 1, Birleşim 25, Sayfa 95*

MUSTAFA BÜLENT ECEVİT
Türkiye Cumhuriyetinin 16. Başbakanı

BİYOĞRAFI

MUSTAFA BÜLENT ECEVİT

(İstanbul Mayıs 1925 –5 Kasım 2006 Ankara)

Türkiye Cumhuriyetinin 16. Başbakanı, 37, 40, 42, 56, 57. Hükümet Başkanı

Mustafa Bülent Ecevit

1944 yılında Robert Kolej’den mezun oldu ve aynı yıl içinde çalışma hayatına Basın Yayın Genel Müdürlüğü’nde çevirmenlik yaparak başladı. 1946-1950 yılları arasında Londra Elçiliğinin Basın Ataşeliğinde kâtip olarak çalıştı. 1950 yılında Cumhuriyet Halk Partisi’nin yayın organı olan Ulus Gazetesi’nde çalışmaya başladı, aynı dönemde Forum Dergisinin yazı işleri kadrosunda çalıştı. 1951-52’de yedek subay olarak askerliğini yaptıktan sonra yeniden gazeteye döndü.

Ulus Gazetesi Demokrat Parti tarafından kapatılınca Yeni Ulus ve Halkçı gazetelerinde yazar ve yazı işleri müdürü olarak görev yaptı. 1955 yılında Amerika Birleşik Devletleri’nin Kuzey Karolina eyaletinin Winston-Salem kentinde, The Journal and Sentinel’de konuk gazeteci olarak çalıştı. 1957’de Rockefeller Foundation Fellowship Bursu ile yeniden ABD’ye gitti, Harvard Üniversitesi’nde sekiz ay sosyal psikoloji ve Orta Doğu tarihi üzerine incelemeler yaptı.

1965’te Milliyet Gazetesi’nde günlük yazılar yazdı. 1972’de aylık Özgür İnsan, 1981’de haftalık Arayış, 1988’de aylık Güvercin dergilerini çıkarttı.

1953 yılında CHP’ye kaydoldu, Gençlik Kolları Merkez Yönetim Kurulu’nda görev aldı. 32 yaşındayken, 27 Ekim 1957 seçimlerinde CHP’den milletvekili oldu. 12 Ocak 1959 günü toplanan CHP 14. Olağan Kurultayı’nda Parti Meclisi’ne girdi. 27 Mayıs 1960 Askerî Müdahalesinden sonra, CHP kontenjanından, Kurucu Meclis üyesi oldu.

1965 genel seçimlerinde Zonguldak’tan yeniden milletvekili oldu. 18 Ekim 1966’da toplanan XVIII. Kurultay’da CHP Genel Sekreterliğine seçildi.

21 Mart 1971 CHP Genel Sekreterliğinden istifa etti. 8 Mayıs 1972’de CHP Genel Başkanlığından istifa eden İsmet İnönü’nün yerine 14 Mayıs 1972 tarihinde genel başkanlığa seçildi.

1972-1980 yıllarında Cumhuriyet Halk Partisi, 1987 ile 2004 arasında da Demokratik Sol Parti Genel Başkanlığında bulundu. VIII. IX. ve X. İsmet İnönü hükümetlerinde Çalışma Bakanı olarak yer aldı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde 11. ve 12. Dönem Ankara, 13., 14., 15., 16. ve 19. Dönem Zonguldak, 20. ve 21. Dönem İstanbul milletvekili olarak görev aldı. 1961’de Kurucu Meclis Cumhuriyet Halk Partisi Temsilciliği yaptı.

20 Temmuz’da başlayan Kıbrıs Barış Harekâtı’nı, 14 Ağustos’ta II. Barış Harekâtı izledi. Kıbrıs Harekâtı’ndan sonra Ecevit, “Kıbrıs fatihi” olarak anılmaya başladı.

12 Eylül Askeri müdahalesinde, eşi Rahşan hanım ile birlikte Hamzakoy’da yaklaşık bir ay gözetim altında tutuldu. Diğer siyasi parti başkanlarıyla beraber siyasetten uzaklaştırıldı. 28 Ekim 1980’de siyasi parti çalışmaları durdurulunca, 30 Ekim 1980’de CHP Genel Başkanlığı’ndan istifa etti. Nisan 1981’de yurtdışına çıkması yasaklandı, daha sonra yabancı basına siyasi demeç verdiği gerekçesiyle tutuklanarak Kasım 1981’de Ankara Sıkıyönetim Mahkemesi’nce 4 ay hapse mahkûm edildi.

Bülent Ecevit, Kasım 1985’te Sosyal Demokrasi Partisi ve Halkçı Parti’nin Sosyaldemokrat Halkçı Parti adı altında birleşmelerine rağmen birleşme taleplerine karşı geldiği ve sol oyları böldüğü gerekçesiyle “bir bölen” olarak anılmaya başladı.

1983-85 arasında Demokratik Sol Parti'nin (DSP) kurulması çalışmalarını destekledi. Eylül 1986 ara seçimlerinde başkanlığını Rahşan Ecevit'in yürüttüğü bu partinin propaganda gezilerine katıldı. Yaptığı konuşmalarla siyaset yasağını çiğnediğı gerekçesiyle hakkında çeşitli davalar açıldı.

I. ECEVİT HÜKÜMETİ DÖNEMİ
(37. Cumhuriyet Hükümeti)
(26.01.1974-17.11.1974)

1 Şubat 1974 Cuma

37. Cumhuriyet Hükümeti Programını Millet Meclisi Genel Kuruluna Sunuş Konuşması

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, Millet Meclisinin Sayın Üyeleri, 14 Ekim 1973 Seçimlerinin sonuçları ve ülkemizin içinde bulunduğu koşullar Hükümet kurulmasını güçleştirmiştir. Yeni bir Hükümet kurulabilmesi yolundaki partiler arası temaslara ve çalışmalar üç aydan uzun sürmüştür. Fakat öyle inanıyoruz ki bu güçlüklerin içinden demokratik anlamda güçlü bir Hükümet çıkmıştır. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)* Bu inancımızın başlıca dayanağı şudur;

Karma Hükümetimizi meydana getiren iki parti Cumhuriyet Halk Partisi ve Milli Selamet Partisi Hükümet görevini birlikte üstlenme kararını vermeden önce aralarında her konuyla ilgili genişliğine ve derinliğine görüşmeler yapmışlardır. Her alanda izleyecekleri politikaların ilkelerinde ve doğrultusunda tam bir anlaşmaya varmışlardır. Bir karma Hükümet içinde temel konularda hatta bazı önemli ayrıntılarda ortaya çıkabilecek tartışmaları geride Hükümet kuruluşundan önceki aşamada bırakmışlardır. Neleri yapacaklarında birleştikleri gibi neleri yapmayacaklarında da birleşmişlerdir.

Bir partinin tek başına iktidar olduğu zaman yapacaklarından yapmayı tasarladıklarından bir başka parti ile Hükümet ortaklığı kurarken bazı fedakârlıklara razı olması doğaldır. Fakat Cumhuriyet Halk Partisi ve Milli Selamet Partisinin başlıca ekonomik sosyal ve siyasal sorunlarla ilgili olarak görüşlerinin birleştirdiği noktalar yapmak zorunda kaldıkları karşılıklı fedakârlıklarla kıyaslanamayacak kadar çoktur ve önemlidir. İki partinin üzerinde birleştiği noktalar Türk toplumu için yeni ve mutlu bir dönem başlatabilecek değerdedir. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Şimdi kendini programıyla yüce takdirlerinize sunan Hükümet bu bakımdan tutarlı, uyumlu ve etkin bir Hükümet olabileceği güçlü bir Hükümet olarak görev yapabileceği inancındadır.

Fakat bir Hükümetin kendi içinde tutarlı ve uyumlu olması ancak milletin ve parlamentonun güven ve desteği ile tamamlanırsa gerçek değer ve anlam taşır. Onun için Hükümet olarak kendi gücümüzün de üstünde Milletimizin ve yüce Meclislerimizin güven ve desteğinden güç alacağız. Bu güveni ve desteği tutumumuzla, davranışımızla kazanmağa ve korumaya çalışacağız.

Yalnız iki partinin değil bütün Milletimizin Hükümeti olma bilinciyle görevimizi yapacağız. Kendi partilerimizin desteğine olduğu kadar Hükümet dışındaki partilerin de yardımlarına uyarılarına eleştirilerine değer vereceğiz. Hiç bir ayırım gözetmeksizin tüm milletimize hizmet etmeyi yararlı olmayı ödev bileceğiz. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Sayın Milletvekilleri,

Demokrasiyi benimsemiş bir toplumda geçerli olan birlik mutlaka düşüncelerde ve çözümlerde birleşmekle değil düşüncelerdeki ve çözümlerdeki ayrılıklara rağmen Milletin mutluluğu ülkenin esenliği ve demokrasinin bütün kurallarıyla ve özgürlükleriyle işlerliği için iyi niyetleri ve çabaları uyumlu kılmakla sağlanan birliktir.

İyi işleyen bir demokraside düşünce ayrılıkları, toplumu kargaşalığa iç düşmanlığa bunalımlara sürüklemeyi; tam tersine toplum yaşamını zenginleştirir. Toplum yapısına

canlılık kazandırır, her alanda gelişmeyi ve ilerlemeyi hızlandırır, Devleti zayıflatmaz güçlendirir. Milleti bölmez bütündür. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Bu anlamda iyi işleyen bir demokrasinin temel koşulu olan geniş görüşlülüğü eleştiriye tahammülü karşı düşüncelere saygıyı en başta Hükümet göstermelidir. Hükümetimiz buna kararlı olarak göreve başlıyor. Buna kararlı olduğu için de Programının temel unsurları arasında rejimin sıkıntılı yıllarından arta kalmış kırılganlıkları ve kavgaları tarihe gömecek geniş kapsamlı bir genel af çıkarma ve demokrasimizi her bakımdan yüksek bir düzeye erdirmek üzere düşünce ve inanç özgürlüğü önündeki sınırlamaları kaldırma kararı yer alıyor. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Sayın Milletvekilleri,

Türk milletinin en ileri ölçüde demokratik özgürlüklere layık olduğu inancındayız. Dünya coğrafyasındaki yerimizin de çağdaş dünya koşullarının da ekonomi veya eğitim alanlarındaki eksikliklerimizin de Millet olarak bizi gerçek demokrasinin gerektirdiğinden daha az özgürlükle yetinmek durumunda bırakmadığı kanısındayız. Zengin devlet tecrübeleriyle dolu engin tarihi Türk Milletine ekonomik gelişme çizgisinin ve eğitim düzeyinin çok üstünde bir siyasal olgunluk kazandırmıştır. Türk toplumunun gelişmişliği çağdaş sosyal bilimlerin öncelik, verdiği maddi ölçülerini aşan onların dışına taşan kendi tarihi içinde kendi sosyal yapısı içinde oluşmuş kendine özgü bir gelişmişliktir.

Milletimizin bu özelliğinin bize verdiği sonsuz güven duygusuyladır ki, Hükümet olarak siyasal alanda amacımız bugünkü ileri demokrasiler noktasında da kalmamaktadır. O noktanın da ötesinde halkın yönetime daha büyük ölçüde ağırlığını koyabileceği ve başka ulusların da örnek alabileceği bir Türk Demokrasisidir, asıl amacımız. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Çağdaş demokrasi düzeyinin üstünde bir demokrasiye eriştiğimizde Atatürk'ün istediği anlamda, çağdaş uygarlık düzeyinin de üstüne yükselme yolu Milletimize açılmış olacaktır inancındayız.

Geride bıraktığımız dönem bu iyimserliğimizi doğrulayan gelişmeler göstermiştir. Bu iyimserliğimizin haklılığını ortaya çıkarmıştır.

Türk Milletinin ağır siyasal bunalımlardan ve bir ara rejimden demokrasi aydınlığına çıkabilmesine iki buçuk yıl gibi kısa bir süre yetmiştir. Öyle bir bunalımlı dönemin sonunda sivil ile askeri ile Paramentosuyla ve partileriyle bütün Millet üç aydan uzun süren bir Hükümet bunalımı döneminin bir rejim bunalımına dönüşmesini kesin olarak önleyebilmiştir. Geride bıraktığımız üç yılın deneyleri Milletimizin en ileri anlamda demokrasiye layık olduğunu ehil olduğunu kuşkuyla yer bırakmayacak bir açıklıkla göstermiştir.

Hükümeti oluşturan iki parti demokrasinin ve toplumun güçlenmesine yalnız özgürlükleri genişletmenin yetmeyeceğini bilmektedir. Bütün topluma yaygın bir sosyal adalet düzeninin de siyasal haklar ve özgürlükler kadar düşünce ve inanç özgürlüğü kadar gerekli olduğu kanısındayız. Özgürlük içinde yaygın sosyal adaletin ise hızlı ve dengeli ekonomik kalkınmadan ayrı düşünülemeyeceğini biliyoruz.

Onun için en geniş anlamda demokratik özgürlükleri yaygın sosyal adaletle ve hızlı ekonomik kalkınmayla bir arada gerçekleştirmeye ve yaşatmaya kararlıyız.

Bu amaca Anayasamızın çizdiği yoldan ulaşabileceğimize inanıyoruz.

Bu Hükümet Programına temel olan Koalisyon Protokolünde de belirtildiği gibi “Milli, demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti” ilkesine yürekten inanan; hukukun üstünlüğüne demokratik hak ve hürriyetlere saygılı, Cumhuriyet Halk Partisinin ve Milli Selamet Partisinin ortak gayesi kanunları herkese eşit olarak uygulayan, Atatürk ilkelerine bağlı bir Devlet idaresiyle anlayış kardeşlik ve sosyal adalete dayanan bir toplum düzeninin kurulmasıdır.

Böyle bir toplum düzenini kurma yolunda atacağımız her adım karşı karşıya bulunduğumuz çetin dünya koşullarına ve son yılların biriktirdiği güçlüklerle rağmen ekonomik sorunları çözmeye ve kalkınmayı hızlandırma yolundaki çabalarımıza da hız katacaktır.

Hükümetimiz bu soruların ve güçlüklerin idare-i maslahatçılıkla değil ancak köklü ve cesaretli hamlelerle ve Devlet ve millet kaynaşmasından doğacak güçle çözüleceğine inanmaktadır.

Sayın Üyeler,

Anayasamız “Devlet kişinin temel hak ve hürriyetlerini fert huzurunu sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleri ile bağdaşamayacak surette sınırlayan siyasi, iktisadi ve sosyal bütün engelleri kaldırır” esasını getirmiştir.

Hükümetimiz ferdin ve toplumun huzur ve refahını demokratik hukuk devleti anlayışı içinde ve ekonomik sosyal ve kültürel kalkınmanın plana bağlanacağını emreden Anayasa hükmü çerçevesinde sağlamayı hedef almaktadır.

Ancak Hükümet Programının temel konularına geçmeden ekonomik ve sosyal politikalara yön veren önemli iç ve dış etkenlerin belirtilmesinde yarar görmekteyiz.

Ekonomik kalkınmamızın bugün ulaştığı düzeyde ve nitelikte diğer ülkelerle olan ekonomik sosyal kültürel ve siyasal ilişkilerimiz giderek artan bir biçimde bu ekonomilerden etkilenmemize yol açmaktadır. Özellikle son yıllarda para sorunlarıyla ilişkili olarak ortaya çıkan uluslararası bunalımlar temel ham madde kıtlıkları nedeni ile artan sanayi ürünleri fiyatları enerji sorunu teknolojik yeniliklerin transferinde ortaya çıkan dar boğazlar ve petrol fiyatlarındaki aşırı yükselişler ekonomimizi olumsuz yönde etkilemektedir. Öte yandan ülkemiz 1970'lere gelişen ve değişen bir ekonomik ve sosyal yapı yanında büyük bir kalkınma potansiyeli ile girmiştir. Ancak çeşitli etkenler ve karşılaşılan bazı sorunlar nedeni ile bu potansiyel gereği gibi değerlendirilememiştir. Uluslararası olayların yol açtığı olumsuz etkileşmeler öncelikle gelişmiş toplumlardaki fiyat hareket ve dalgalanmalarının hızla Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere aktarılmasına yol açmaktadır. Bu oluşum ekonomimizin bugünkü durumundan ileri gelen enflasyonist özellikle birleşerek ülkemizde gelir artışı ile uyumlu olmayan hızlı fiyat artışlarına yol açmakta ve kaynak kullanımı yönünden ekonomik dengesizlikler doğurarak kalkınma çabalarını aksatmaktadır. Öte yandan bu aksaklıkların yükü dengesiz ve haksız bir biçimde toplumdaki orta dar veya sabit gelirli kitleler üzerinde yoğunlaşmakta ve geçim sıkıntısı doğurmaktadır.

Ekonomik ve sosyal kalkınma yolunda karşılaşılan güçlükleri ve dengesizlikleri gidermek toplumumuzu bu güçlük ve dengesizliklerden süratle ve en az zararla çıkacak

biçimde mutlu ve müreffeh bir yaşama düzeyine ulaştırmak ekonomik ve sosyal politikamızın temel hedefi olacaktır.

Bu hedefin gereği olarak içinde bulunduğumuz zor dönemde izlenecek ekonomik politikaların sosyal adalet ilkesine uygun olması dikkatle gözetilecektir. Uluslararası ekonomik konjonktürün zorunlu kılabilceği bazı fiyat ayarlamalarının geniş halk topluluklarını etkilememesi ve hayatı pahalılaştırmaması için gelirlerle fiyatlar arasında sağlıklı adaletli ve dinamik bir dengenin kurulmasına özen gösterilecektir.

Ekonomik ve sosyal yapıda kalkınmayı engelleyen her türlü sınırlamayı kaldırma, toplumumuzun gelişmesinin temel dinamiklerini oluşturma, ferdin ve toplumun yarınını teminat altına alma ve daha yüksek bir refah düzeyine ulaştırma amacı ile hür ve demokratik düzen içinde uygulamak üzere aşağıdaki tedbirler dizisini getirmekteyiz.

Hükümetimiz geçmişin kırgınlık ve acılarını giderecek karşılıklı bağışlama ve hoşgörüye dayanan bir kardeşlik ortamının kurulmasını ilk görev saymaktadır. Toplumumuzdaki iç barışı korumak üzere düşünce ve inanç suçlarını da kapsayan bir genel af ile orman suçlarına ilişkin affın gerçekleşmesini zorunlu görüyoruz.

Düşünce inanç ve ifade hürriyetlerinin ve diğer temel hak ve hürriyetlerin Anayasanın gösterdiği yönde kullanılmasına engel olan ve demokratik anlayışla bağdaşmayan hükümler bu hürriyetlerin varoluş nedenlerine vücut veren ilkelerin ışığı altında gözden geçirilerek düşünce, inanç ve ifade hürriyetlerini sınırlayan bütün kısıntılar kanunlarımızdan çıkarılacak basın hürriyeti her yönü ile teminat altında tutulacaktır.

Adalet hizmetlerinin süratle külfetsiz bir şekilde ve adil ölçüler içerisinde tahakkuku ve vatandaşın adalete olan inanç ve güveninin pekleştirilmesi için gerekli hukuki tedbirler alınacaktır. Kamuya düzen veren temel kanunlar bu amaçla gözden geçirilip tadil tasarıları hazırlanacaktır.

Seçimlerde yurttaşların oy kullanmalarını zorlaştıran bütün engeller kaldırılacak daha yaygın ve yüksek oranda oy kullanılmasını sağlamak üzere öncelikle;

Bütün seçmenlerin oy kullanmalarını sağlayıcı tedbirler alınacaktır.

Ortaöğretim seviyesindeki okullarda kayıtlı öğrenci durumunda bulunanlar hariç 18 yaşını bitirmiş bütün vatandaşlara oy hakkı tanınacaktır.

Yurt dışında bulunan vatandaşlarımızın oy haklarını kullanma imkânı sağlanacaktır.

Kütük sisteminde gerekli değişiklikler yapılarak icabında nüfus cüzdanı ile oy kullanma imkânları getirilecektir.

Parti sözcülerinin seçim kampanyası sırasında televizyonda da propaganda konuşmaları yapabilmeleri gerçekleştirilecektir.

Sayın Üyeler,

Halkın kamu yönetimine daha çok katılabilmesi Devletle ilişkilerin de karşılaştığı bütün güçlüklerden kurtarılabilmesi ve halkın hizmetlerinde etkili bir idare kurulması temel amacımızdır.

İdari yargının daha süratli ve etkili işleyebilmesini sağlayacak mevzuat tedbirleri alınacaktır.

Bakanlıkların ve bütün kamu kuruluşlarının kendi amaç ve görevlerine uygun olarak çalışmalarını sağlayıcı düzenleme ve yasa değişiklikleri yapılacak ve bunlar arasındaki tıkanıklar giderilecektir.

Halka dönük hizmetler hizmetin en iyi ve kolay sağlanacağı şekilde düzenlenecek ve işlemler basitleştirilecektir.

Devlet harcamalarının en önemli kalemi olan personel maaş ve özlük haklarında mevcut aksaklık ve karışıklığın giderilmesi için gerekli mevzuat çalışmaları ve kurumlarla ilgili düzenlemeler yapılacaktır. Bu arada Devlet Personel Dairesine de yine bir şekil verilecektir. İşçi-memur ayırımına süratle adil ve vazih bir çözüm getirilecektir. Hizmetlerde Türk kamu idaresinin yapısına uygun bir sınıflandırmaya gidilecek ve kamu görevlilerinin ücretlerinde adil bir denge gerçekleştirilecektir. Memurlara yapılan sosyal yardımlar mahiyet ve miktar bakımından maksatlarına uygun seviyelere ulaştırılacaktır.

Kamu yönetiminde görevlilerin yetkileri ve sorumlulukları genişletilerek halkın Devlettten beklediği hizmetlerin yerine getirilmesine hız kazandırılacaktır.

Kamu yöneticileri yalnız görev ve yetkilerini kötüye kullandıkları zaman değil görevlerini yerine getirmekten ve yetkilerini kullanmaktan kaçındıkları zaman da sorumlu olacaktır.

Kamu yönetiminin çeşitli kademelerindeki memur ve yöneticilerin belli programlara göre hizmet içi eğitimlerine önem verilecektir.

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin kuruluş amaçlarına uygun şekilde çalışabilmelerini sağlamak üzere demokratik esaslara dayalı etkin bir sistem kurulacaktır. Bu kuruluşlarda çalışanların yönetime etkili olarak katılmaları ve katkıları ile ilgili olarak tatmin edici ölçüde pay almaları sağlanacaktır.

Hükümet Programında açıklanan hedeflere ulaşılabilmesi için personel mevzuat ve uygulamadaki dar boğazlar giderilecektir. Teknik personelden en iyi ve etkin biçimde yararlanmak için gerekli tedbirler alınacaktır. Başta 2490 sayılı Arttırma ve Eksiltme Kanunu olmak üzere mevzuatta gerekli değişiklikler yapılarak kaynak israfı ve verim düşüklüğüne yol açan bürokratik engeller ve tıkanıklar giderilecektir.

Kamu hizmetlerinde elektronik bilgi-işlem makine ve teçhizatının daha yaygın olarak kullanılması imkânları geliştirilecektir.

Yüksek Denetleme Kurulunun görevini etkili bir şekilde yapması ve hiçbir kamu kuruluşunun denetim dışında kalmamasını sağlayacak tedbirler alınacaktır.

Sayın Üyeler,

Kamu düzeninin korunması Anayasal hak ve hürriyetlerin rahatça kullanılabilmesi düşünce inanç ve ifade hürriyetlerine gereken saygının gösterilmesi sağlanacaktır. Yurttaşlarımızın her türlü düşünce ve kanaatlerini korkusuzca açıklayabilecekleri bir ortam asayişin demokratik hukuk kurallarına uygun insani ve etkili bir şekilde idame ettirildiği şartlar içinde gerçekleştirilecektir.

İç güvenlik kuvvetleri günün gelişen ve değişen koşullarına uygun biçimde nicelik ve nitelik yönlerinden yeterli duruma getirilmek üzere güçlendirilecek personelin bu amaçla eğitime büyük önem verilecektir. İç Güvenlik Kuvvetlerimizimizin asıl amaçlarına

yöneltilebilmesi için bu teşkilat gereksiz yüklerden kurtarılacaktır. Adli zabıta kurulması konusu ele alınacaktır.

Ekonomimiz için büyük önem taşıyan kaçakçılığın önlenmesinde etkin ve çok yönlü tedbirler alınacak ve mevzuat günün şartlarına uyacak bir şekilde değiştirilecektir. Güney sınırlarımızdaki mayınlanmış sahaların kaçakçılığı önleyecek sosyal, ekonomik, kültürel ve başka tedbirler getirilerek mayınlardan arınması ve tarım için kullanılması imkânları aranacaktır.

Çok sayıda can ve mal kaybına yol açan trafik kazalarının önlenmesi için etkin tedbirler alınacaktır.

Sayın Üyeler,

Vergi kanunlarının hepsi yeniden gözden geçirilecek vergi eşitliğini zedeleyen farklılıklara yol açan ve sosyal adalet ilkelerine aykırı düşen hükümler ayıklanacak ve böylece herkesin mali gücüne göre vergi ödemesi yolundaki Anayasa emrinin yerine getirilmesine çalışılacaktır. Bunlar arasında özellikle şu tedbirler öngörülmektedir.

Vergi sistemi daha adil bir yapıya kavuşturulacak ve kabil olduğu kadar basit kolay uygulanır hale getirilecektir.

Daha hakça bir vergi düzeni sağlamak ve gerçek vergi hasılatını arttırmak için gelir ve kurumlar vergilerinin tarifeleri ile en az geçim indirimi haddi yeniden gözden geçirilecektir.

Vergi mevzuatının israfları teşvik eden hükümleri kaldırılacak vergi sisteminde sosyal adalet ve kalkınma amaçlarına uygun değişiklikler gerçekleştirilecektir. Vergi sisteminin, yatırımları güçleştiren hükümleri değiştirilecektir.

Muafiyet ve istisnalar ülkemizin değişen koşullarına uydurulacaktır. Vergi kanunlarında yer alan anlaşılması ve uygulanması güç hükümler ayıklanacak ve bu konulara açıklık getirilecektir.

Ayrıca vergi uyumsuzluklarının hızlı ve adil bir şekilde çözülmesi amacıyla vergi yargı sistemi değiştirilecektir.

Kamu İktisadi Teşebbüslerinde ve mahalli idarelerde iç ve dış fiyat artışlarının olumsuz etkilerinin giderilmesine çalışılacak, bu teşebbüs ve idarelerin mali güçlerinin artırılması temin edilecek ve 31.12.1973 tarihine kadar olan borçları kapsayan geniş bir iç borç konsolidasyonuna gidilecektir.

İç borçlanma sisteminde günün gereklerine uygun değişiklikler yapılacak ve bu sistemin maliye ve ekonomi politikalarının uygulanma ve izlenmesinde etken bir araç olması sağlanacaktır.

Türk Parası Kıymetini Koruma Kanunu ve buna dayalı olarak çıkarılan kararnameler dikkatle gözden geçirilecek günün ekonomik koşullarına uygun ve bu arada hem üreticinin hem de tüketicinin yararlarını gözetir yönde geliştirilecektir.

Serbest mali müşavirlik müessesesinin kurulması çalışmalarına geçilecektir.

Sosyal güvenlik ile ilgili mevzuat ilmi aktüerya hesaplarına dayanılmak suretiyle katkılar ve sağlanan menfaatler yönünden dengeli ve tutarlı bir hale getirilecektir.

Bankalar Kanunu ve kredilerle ilgili mevzuat gözden geçirilecek banka kaynaklarının sanayide maliyetleri arttırmaksızın ekonomik kalkınmaya daha yararlı alanlara yöneltmesini ve başta kooperatifler olmak üzere halk teşebbüslerinin kredilerden yeterli ölçüde yararlanabilmelerini sağlamak amacıyla finansman kurumlarında yeni düzenlemeler yapılacaktır.

Halk yararına işleyecek ve gerçek halk teşebbüslerini teşvik edecek etkili ve güvenilir bir sermaye piyasasının teşekkülü için gerekli mevzuat çıkarılacaktır.

Merkez Bankası Kanununda etkin ve dinamik bir ekonomi politikasının uygulanmasını sağlayıcı değiştirmeler yapılacaktır. Döviz rezervlerimizdeki artıştan yurt kalkınmasında en iyi şekilde yararlanmak imkânları geliştirilecektir.

Öncelikle kamu idaresindeki israflar önlenecektir. Devlet harcamaları ile ilgili temel mevzuatın israflara hizmetlerin gereği gibi yapılmamasına gecikmelere yol açan hükümleri değiştirilerek kamu hizmetlerinin yerine getirilmesine ve yatırımların gerçekleşmesine hız kazandırılacaktır.

Ekonomik ve sosyal kalkınmanın gerçekleştirilmesinde Hükümetimizin izleyeceği tasarruf ve finansmana ilişkin politikalar üretim ve yatırımlarda gerekli görülen büyüme hızlarından fedakârlık etmeksizin genel istikrarı sağlamak amacına dönük olacaktır.

Böylece kaynakların kullanılmasında kayıplara meydan vermeyecek tedbirlerin alınması ve bu tedbirlerin yatırım para-kredi dış ekonomik ilişkiler ve teşvik politikaları ile tutarlı olması sağlanacaktır.

Sayın Üyeler,

Nüfusumuzun büyük çoğunluğunun geçim kaynağı olan tarımda üretimden tüketime kadar bütün faaliyet alanlarında ekonomik gelişme gereklerinin yerine getirilmesini ve gelişme nimetlerinin coğrafi dengeye ve sosyal adalete uygun olarak dağıtılmasını sağlamak amacımızdır.

Tarımın hava şartlarına bağlılığını azaltmak ve tarımsal üretimin çeşidini ve verimini arttırmak için sulama drenaj, toprak ıslahı, erozyon kontrolü, makineleşme ve gübrelemeyi kapsayan yoğun tarım uygulaması yaygınlaştırılacak ve hızlandırılacaktır.

Yurt ekonomisi ve köy kalkınması için büyük önem taşıyan tarımın genel planlaması bütün yönleriyle yeniden ilmi bir şekilde ele alınacaktır.

“Gıda-Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı” görevlerini güçlü hızlı ve verimli bir şekilde yerine getirebilmesi için yeni bir yapıya ve dinamizme kavuşturulacaktır.

Tarımda su kaynaklarının gelişmesi ve sulama alanlarının genişletilmesi amacı ile yeraltı suları ve küçük su kaynakları hızla hizmete konulacak ve kısa sürede etkili olmaları sağlanacaktır. Orta, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’nun kurak ovalarının sulanmasının kalkınmayı yaygınlaştırma açısından da önemi göz önünde tutularak gerekli projeler hemen uygulanacaktır.

Çiftçinin üretimini ve gelirini arttıran kontrollü zirai kalkınma kredileri uygulaması yurt düzeyine yaygınlaştırılacak ve daha hızlı işleyen bir yapıya kavuşturulacaktır.

Köylünün aracıya ve tefeciye muhtaç olmadan doğrudan doğruya tarım kredilerinden faydalanabilmesini sağlayıcı tedbirler geliştirilecektir. Bu krediler sadece ipotek veya

kefalet karşılığı değil zirai işletmenin istihsal ve ödeme gücüne veya proje esasına göre de verilecek ve amaçlarına uygun olarak kullanılacaktır.

Tarım üreticisinin emeğinin karşılığını almasını sağlayan tarımsal üretime ekonomik gereklere göre yön veren ve sosyal adalet ilkelerini gözetten bir taban fiyat politikası yürütülecek ve üreticinin ürününü düşük fiyatla elden çıkarmasını önlemek için taban fiyatları mümkün olduğu kadar erken ilan edilecektir. Bunun yanında pazarlama tesislerinin geliştirilmesi destekleme alımlarının düzenlenmesi önceden bağlantı yapılması gibi esnek ve etkin tedbirler uygulanacaktır.

Tarımsal üretimin arttırılmasında tarım ürünlerinin iç ve dış pazarlamasında ve tarım araç ve gereçlerinin ithal ve dağıtımında kooperatifler ve üst kuruluşları daha etkili duruma getirilecektir. Tarım girdilerindeki spekülasyon fiyat artışları önlenecektir. Tarımda verimliliğin arttırılmasını sağlayacak girdilerin fiyatları, bunların yoğun biçimde kullanılmasını özendirici bir düzeyde tutulacaktır. Bu araç ve gereçlerin yurt içinde imali için gerekli tedbirler alınacaktır.

Büyük gelişme imkân ve eğilimi gösteren meyvecilik, sebzecilik, turfandacılık ve çiçekçilik alanında fidan, tohum, fide ulaştırma depolama dağıtım pazarlama ve finansman güçlüklerini giderici tedbirler alınacaktır. Taze meyve, sebze ve çiçek üretim ve ihracatını arttırıcı projeler hızla uygulanacaktır.

Haşhaş sorununa bir yandan insani kaygıları tatmin edici öte yandan haşhaş üreticilerinin mağdur durumlarına son verici çözüm yolları süratle bulunup uygulanacaktır.

Arazi kullanımında sadece hububat üretiminin arttırılması değil mera ihtiyacı ve yem üretimi de göz önüne, alınarak bu sahalardan en yüksek toplam verimin sağlanması hedef alınacaktır.

Sayın Üyeler,

1961 Anayasasının yürürlüğe girişinden önce bilim ve fen bakımından tam olarak orman niteliğini kaybetmiş olan tarla bağ meyvelik zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında ve hayvancılıkta kullanılmasında yarar olan toprakların orman sınırı dışına çıkarılması ve tarım veya hayvancılıkta kullanılmak üzere adil bir toprak dağılımı düzeniyle o yerlerdeki köylülerin yararına sunulmasına ilişkin işlemler kısa sürede tamamlanacaktır.

Orman köylülerinin güçlü kooperatiflerde birleşmeleri ve bu kooperatiflerle orman işçileri sendikalarının orman yönetim ve gözetimine etkili olarak katılmaları sağlanacaktır.

Amenajman planlarının orman varlığımızın korunmasını geliştirilmesini ve yaygın biçimde ağaçlandırmayı sağlayıcı projelerin uygulanmasına ağırlık verilecektir.

Orman yolları başta olmak üzere alt yapı tesislerinin yapımına ve hızlı ve yaygın biçimde ağaçlandırmayı sağlayıcı projelerin uygulanmasına ağırlık verilecektir.

Orman sanayii, odun ham maddesine en büyük değeri kazandıracak entegre tesisler şeklinde ve ormanlara mümkün olan yakınlıkta kurulacak kırsal nüfusa yeni istihdam ve gelir olanakları sağlanacaktır. Mevcut sanayiinin de aynı düzene kavuşturulması hedef alınacaktır.

Her türlü mülkiyet ihtilaflarının çözümünü sağlamak üzere orman kadastro çalışmaları hızlandırılacaktır.

Orman köylülerinin sosyal ve ekonomik sorunlarının çözümüne önem verilecektir.

Orman ürünlerinin ticaretinde orman köylülerinin kooperatiflerine öncelik tanınacaktır. Yapacak ve yakacak ihtiyaçlarının köylüler yararına adilane ölçülerle karşılanması esasları sanayiinin ham madde ihtiyaçları ile dengeli bir biçimde geliştirilecektir. Orman ürünlerinin satışından elde edilen gelirlerden orman köylülerinin kalkınmasına pay ayrılacaktır.

Dar gelirli orman köylülerinin diğer alanlardaki iş imkânlarından da faydalanmaları sağlanacaktır.

Sayın Üyeler,

Bugüne kadar ihmal edilen hayvancılık konusuna gerekli önem verilecektir. Köylümüzün kararlı bir gelir kaynağına sahip olmasında ve tarımımızın daha sağlam bir yapıya kavuşmasında hayvancılığın etkisi göz önünde tutulacaktır. Hayvancılığın daha hızlı gelişmesi için yem üretimi arttırılacak, pazarlama alanlarındaki tıkanıklıklar planlama eksiklikleri, örgütlenme aksaklıkları ve finansman yetersizlikleri gibi dar boğazlar giderilecektir. Hayvan hastalıkları ile savaşın yaygın ve etkili olarak yürütülmesi için Devletçe her çaba gösterilecektir.

Hayvan alımları düzenlenecektir. Hayvancılık bölgelerinde yem süt, et ve deri gibi hayvancılıkla ilgili sanayilerin geliştirilmesine önem verilecektir.

Yüksek üretim potansiyeli taşıdığı halde yeteri ölçüde kurulup geliştirilemediği için tükenme tehlikesi ile karşı karşıya bulunan su ürünlerini bollaştırıcı tedbirler alınacaktır. Balıkçılık kooperatiflerine ve balıkçılıkla uğraşanlara her türlü araç ve gereç ucuza temin edilecektir. İç sular balıkçılığı köylülerimize yeni bir gelir kaynağı sağlayacak yönde geliştirilecektir. Zararlı avlanma usulleri ve su kirlenmeleri önlenecektir.

Kooperatifçilik hareketlerini desteklemek ve geliştirmek üzere Köyüşleri ve Kooperatifler Bakanlığına bağlı Kooperatifler Bankası kurulacaktır.

Köylerimizin insan sağlığına uygun içme ve kullanma suyu ihtiyaçlarının karşılanmasına hız verilecek kuraklığın büyük çapta etkilediği ve susuzluktan ıstırap çekmekte bulunan Güneydoğu bölgesi köylerimizin ve benzer durumdaki yörelerin su ihtiyaçlarının sağlanması için gerekli köklü tedbirler süratle alınacaktır.

Mevcut ve kurulacak kooperatifler ortaklarına hizmet eden bağımsız demokratik ve verimli kuruluşlar haline getireceklerdir. Kooperatifçilik hareketinin yayılması ve geliştirilmesi için gerekli eğitim çalışmalarına hız verilecektir.

Sayın Üyeler,

Türkiye'nin iktisadi ve sosyal kalkınması için milli, güçlü, sürekli ve yaygın bir sanayileşmenin gerçekleştirilmesi ana hedeftir.

Milli kaynak imkânlarımıza uygun modern teknolojiye dayalı ve uyumlu olarak derinliğine topyekûn sanayileşme geliştirilirken kalkınmayı ve sanayi toplumuna geçişi bütün yurttan dengeli olarak hızlandırıcı bir usulle küçük ve orta boy sanayi kuruluşlarını da çağın gerçeklerine uygun şekilde güçlendiren ve bunlarla büyük kuruluşlar arasında

organik bağlantı kuran modern teknoloji ile yüksek istihdamı bağdaştıran temel üretim malları başta olmak üzere ağır sanayi ve milli harp sanayinin yurdumuzda geliştirilmesini hedef alan bir sanayi politikası izlenecektir.

Ağır sanayi ara malları ve yatırım malları sanayiinin gelişmesine Hükümetimizce büyük önem verilecektir. Sanayii geliştirme çabalarımızda imalat sanayi ürünleri ile tüketim ara ve yatırım malları sanayileri arasındaki irtibatlar kurulacak ve sanayi ürünlerinin toplam ihracat içindeki payı arttırılacaktır. Özellikle temel üretim malları sanayii ve ağır sanayi yatırımlarında modern teknolojinin uygulanmasına öncelik verilecektir. Bu tür yatırımlarda tekelleşmeyi önleme amacıyla Devlet öncülüğü esas alınacaktır.

Her türlü alt yapı tesislerine haiz organize sanayi bölgelerinin yurdun her tarafından hızla tesis ve geliştirilmelerine özel bir itina gösterilecektir.

Sanayileşmemize hız katmak dağınık tasarrufları değerlendirmek, kalkınmanın nimetlerinden daha yaygın ve adil bir şekilde faydalanılmasını sağlamak üzere kamu sektörü ve özel sektörün yanısıra halkın teşebbüs gücünü harekete geçirecek bir halk sektörü de geliştirilecektir.

Halkımızın sanayileşmeye yaygın bir şekilde katılmasını ve mahalli inisiyatifin güçlü bir şekilde harekete geçirilmesini sağlamak için kurulacak bölgesel kalkınma ortaklıklarına finansman ve diğer teşvik tedbirleri bakımından gerekli destekler ve kolaylıklar sağlanacaktır.

Sanayileşme memleketin bütün bölgelerine dengeli olarak yayılacaktır. Başta istihdam olmak üzere sanayileşme ile gelen nimetlerin coğrafi dengeye ve sosyal adalete uygun bir şekilde bütün yurda dağıtılmasını sağlayacak her türlü köklü tedbirler alınacaktır.

Taşıdığı özellikler ve son yıllardaki önemi dolayısıyla yurt dışındaki işçilerimizin tasarruflarının ve teknik maharetlerinin karlılığı yüksek itici gücü fazla olan, temel sanayi projelerine yönelmesi halk sektörünün önemli bir uygulaması olarak ele alınacaktır.

Kalkınma planlarının, yurt gerçeklerine uygun olarak hazırlanmasına imkân verecek temel sanayi bilgilerini temin etmek ve planda öngörülen sanayileşme hedeflerine varılmada en uygun proje alternatiflerini geliştirmek amacıyla, yurdun her bölgesinde hangi sanayi tesislerinin kurulmasının elverişli olacağını ortaya koyacak etütlerin yapılmasına ve kurulması düşünülen tesislerin projelerinin hazırlanmasına özel bir ağırlık verilecektir. Bu çalışmaların sevk ve idaresi amacıyla Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bünyesinde bir teşkilat kurulacaktır.

Sanayileşme için en uygun şartların hazırlanması sanayileşmeye yönelik çalışmalardan en yüksek verimin alınması ve teşebbüs sahiplerinin güçlük ve engellerle karşılaşmadan en uygun şartlar içinde sanayi tesisleri kurmaları ve işletmeleri sağlanacaktır. Bu amaçla başta sanayi sektörü olmak üzere teşvik konusu olan diğer sektörlerde de uygulanacak etkili ve objektif teşvik tedbirleri kanunlaştırılacaktır.

Devletçe desteklenen sanayi teşebbüslerini finanse etmek amacıyla Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına bağlı özel bir kuruluş kanununa sahip güçlü bir Sanayi Bankası kurulacaktır.

Yurdumuzun şartlarına uygun teknolojinin geliştirilmesi için, Devlet her türlü desteği ve yardımı yapacaktır.

Sanayide standartlaşmaya büyük bir önem verilecektir.

İleri teknoloji getirmesi dinamik bir sanayileşmeye yardımcı ve bu konuda eğitici olması ihracata dönük bulunması gibi özellikler göz önüne alınarak yabancı sermaye teşebbüslerine imkân sağlanacaktır.

Bu konudaki politika uluslararası alandaki son gelişmelerden faydalanılacak şekilde yeniden düzenlenecektir. Yabancı sermayeden yararlanmada belirli ülkelere bağımlı duruma gelinmemesine dikkat edilecektir. Devletin ekonomiye yön verme gücü titizlikle korunacaktır.

Bu tür sanayide üretilen malların ara malı ithal maliyetleri ve kar transferleri de dahil nihai maliyetlerinin dünya fiyatları önünde makul bir seviyede tutulmasına önem verilecektir. Yabancı sermayenin kar transferleri de makul ölçüler içinde tutulacaktır.

Büyük bir gelişme potansiyeline sahip olan ve teşviki halinde kalkınma hamlelerimize büyük katkıda bulunacak küçük sanayici esnaf ve sanatkârların içinde bulundukları iş yeri edinme, finansman, tedarik, eğitim, pazarlama müşküllerini süratle ortadan kaldıracı tedbirler alınacaktır.

Küçük sanayicilerimizi günün şartlarına uygun bir sistemde toplama işbirliği yapmalarını ve müşterek imalatla bulunmalarını sağlama ve sanayii yurt sathına yayma gayesiyle kurulmakta olan sanayi siteleri inşaatına artan bir hızla devam edilecektir. Küçük sanayicilerimizin kredilerden azami istifade etmeleri sağlanacaktır.

Bu sektör mensuplarının verimli işletmelere geçmelerini sağlamak için kooperatifleşme ve birleşmeleri teşvik edilecektir.

Tarihi zenginliği ve bol çeşidi ile özellikle gelişmiş ülkelerde çok aranan büyük ihracat imkânı olan aynı zamanda halkımızın boş zamanlarını değerlendirecek ve ek gelir sağlayacak el sanatlarının geliştirilmesine önem verilecektir. Halen çeşitli bakanlıklar ve kuruluşlar tarafından yürütülen dağınık çalışmaların etkin bir hale getirilmesi sağlanacaktır.

Sayın Üyeler,

Enerji politikamızda esas Türk Ekonomisinin ihtiyaç duyacağı miktar ve vasıftaki enerjiyi istenilen zaman ve yerde ve milli menfaatlerimizle ahenk halindeki en uygun maliyet ve terkinde temin etmektedir. Ekonomideki enerji açığının hızla kapatılması için kısa ve uzun vadeli programlar uygulanacak elektrik enerjisi üretimi esas itibarıyla hidrolik ve kömürle işleyen termik santrallere dayandırılacaktır.

Petrol tabii gaz kömür gibi temel enerji kaynaklarının aranması çalışmalarına büyük önem ve hız verilecektir. Milli ihtiyaçlara ve cari dünya şartlarına cevap vermekten uzak olan Petrol Kanunu yeniden ele alınacak ve milli menfaatlerimize aykırı düşen hükümleri değiştirilecektir.

Asli enerji kaynaklarının ve bu kaynaklardan enerji üreten makina ve teçhizatın azami ölçüde yerli imkânlardan temini için aramadan işletmeye kadar bütün faaliyetler köklü tedbirler alınmak suretiyle hızlandırılacak ve etkili hale getirilecektir.

Yeraltı kaynaklarımızın işletilmesinin Devletçe tanzimi sağlanacak bu arada stratejik nitelik taşıyan bor mineralleri hukuk kuralları çerçevesinde devletleştirilecektir.

Madenlerimizin cevher veya yarı mamul yerine işlenmiş ve imal edilmiş olarak ihracı için gerekli tedbirler uygulanacaktır.

Maden petrol ve öteki tabii kaynaklarımızın bu arada özellikle demir fosfat, bakır, kurşun, çinko, uranyum ve benzeri temel madenlerimizin potansiyelinin biran önce güvenilir şekilde tespiti ve değerlendirilmesi için arama çalışmalarına daha büyük kaynaklar ayrılacak ve bu gibi hizmetleri gören kamu kuruluşları yeniden düzenlenecektir.

Bilimsel ve teknolojik nükleer araştırmalar memleket kalkınmasını destekleyici yönde özel bir itina ile yürütülecektir.

Sayın Üyeler,

Geniş halk kitlelerini ilgilendiren zaruri tüketim mallarında mal kıtlıklarının önlenmesi ve fiyat artışlarının kontrol edilmesi amacıyla tüketim malları endüstrilerine uygulanan dış rekabete karşı koruma tedbirleri uzun dönemde azaltılarak bu tedbirler ara malları ve yatırım malları sanayilerine kaydırılacaktır.

İç ticarete piyasaların düzenlenmesi düzenli bir fiyat sisteminin kurulması ve yürütülmesi üretici ve tüketicinin korunması maksatları ile iş hayatını zorlaştırmayan çağdaş anlayışa uygun mevzuat değişiklikleri yapılacak ve etkili bir tedbirler dizisi geliştirilip uygulanacaktır.

Piyasada darlığı çekilen o yüzden fiyatları aşırı ölçüde yükselen mallarda fiyat istikrarının sağlanması maksadı ile bu tür malların kamu kuruluşları ya da kooperatifler eliyle dış ülkelerden zamanında ve yeterli ölçüde ithal edilerek yurt içinde dağıtımı sağlanacaktır. Kamu kesimine gerekli temel mallar kamu kuruluşları eliyle ithal edilecektir.

İç ve dış piyasalardaki aşırı fiyat hareketlerine veya mal bulamama tehlikelerine karşı iç piyasalarımıza düzgün bir şekilde mal arzını devam ettirmek üzere bir stok rejimi kurulacak icabında gerekli malların iç ve dış piyasalardan Devlet eliyle satın alınarak stok edilmesini sağlayıcı tedbirler geliştirilecektir.

Uluslararası ilişkilerdeki gelişmeler ve petrol sorununun ortaya çıkardığı gerçekler, Türkiye'nin dış iktisadi ilişkiler politikasının ve dış ödemeler dengesine ilişkin kararlarının ciddi ve köklü biçimde gözden geçirilmesi gereğini açıkça göstermiştir. Bu açıdan bakılınca dış ekonomik ve ticari ilişkilerimizi çok unsurlu denge kavramına uygun biçimde yöneltme gereği vardır. Bu nedenle ihracatımızın değişik pazarlara yöneltilmesi ilkesinden hareket edilerek Ortadoğu, Afrika ve Asya ülkeleri ile karşılıklı ticaret ve iktisadi ilişkilerin geliştirilmesine önem verilecektir. Öte yandan AET ile olan ilişkilerin esas anlaşmalar doğrultusunda yürütülmesine devam edilmekle birlikte geçiş dönemi koşullarını düzenleyen protokoller yeniden ele alınacak toplumun ortaklık dışı ilişki kurduğu diğer ülkelerin şartları ve bu ülkelere uygulanan rejimler göz önünde bulundurularak Türkiye'ye en uygun şartların sağlanması için gerekenler yapılacaktır.

Ihracatın geliştirilmesine özel önem verilecektir. Bu maksatla Ticaret Bakanlığınca lüzumlu çalışmalar yapılacak ve ihracatın finansmanı için lüzumlu kuruluşlar geliştirilecek gerekli tedbirler alınacaktır.

Sayın Üyeler,

Kalkınma planının eğitilmiş insan gücü hedeflerine ulaşabilme gayesi ile ortaöğretimde özellikle teknik konulara yönelmeyi hızlandırıcı tedbirler uygulanacaktır.

Çocuklarımıza töre ve geleneklerimizle milli hasletlerimize uygun ahlak kaidelerinin öğretilmesi gayesi ile ilk ve orta öğretime mecburi ahlak dersleri konulacaktır. Bu dersleri okutacak öğretmenlerin gerekli vasıfları taşımasına özel bir önem verilecektir.

Bütün meslek ve sanat dallarında eğitim ilköğretime dayalı olacak ortaokullarda meslek ve sanat eğitimi veren çeşitli bölüm ve programlar bulunacaktır. Ortaokuldan sonra öğretim dalını değiştirmek isteyenlere hazırlayıcı imkânlar temin edilecektir. Liselerde de şartlara göre değişen çeşitli bölümler bulunacaktır. Ortaokulda mesleki öğretim görenler gerekli şartları yerine getirmek kaydı ile liselerin yükseköğrenime hazırlayan bölümüne geçebileceklerdir. Böylelikle öğrenimde kimsenin önünün tıkanmaması ilkesi gerçekleştirilmiş olacaktır. Üniversite ve yüksekokullara giriş yükseköğrenime yönelik programları izleyen öğrenciler için imtihansız olacaktır.

Bu sistem işler duruma getirilinceye kadar mevcut öğretim kurumlarının eğitim kapasiteleri azami ölçülerde kullanılarak yükseköğretim yapmak isteyen öğrencilerin açıkta kalmamaları sağlanmaya çalışılacaktır.

Gene bu sistemin işler duruma getirilmesine kadar meslek okullarının orta kısımları öncelikle açılacak ve orta öğretimdeki meslek okullarının ikinci dönem mezunlarının üniversite ve yüksekokul giriş imtihanlarına girebilmeleri sağlanacaktır.

Halk yardımı ile yapılıp da bugüne kadar öğrenime açılmamış bulunan okul binaları yapılış maksatlarına uygun olarak biran önce hizmete açılacaktır.

Yükseköğrenim parasız olacak, öğrenime alınacak öğrenci sayısı bunların ve fakülte ve bölümler arasındaki dağılımı kalkınma planlarında öngörülen yetişmiş insan gücü hedeflerine göre tespit olunacaktır.

Eğitim kurumlarımız ihtiyaç ve imkânlar göre yaygın eğitim faaliyetlerine girecektir. Yaygın eğitim çalışmaları koşullara göre her seviyede ve çeşitli alanlarda programlara bağlanarak zamanında eğitim fırsatı bulamamış olanlara bu imkân verilecektir. Böylelikle bir taraftan toplumun ihtiyacı olan yetişmiş insan gücü sağlanırken diğer taraftan eğitimde süreklilik imkânları geliştirilecektir.

Eğitim kurumları modern araç ve gereç ve laboratuvarlarla donatılacak öğretim programları taklitçilikten kurtarılarak milli koşullarımıza uygun hale getirilecektir. Öğretimin her kademesinde kitaba ve ezbere dayanan öğretim yerine deneye, gözleme, milletlerarası seviyede araştırma yapmaya metot ve teknik maharet kazanmaya kişisel inisiyatifin geliştirilmesine, işe ve üretime yönelmiş bir eğitime ağırlık verilecektir.

Kültür ve sanat kuruluşlarının daha verimli hale getirilmesini sanatın halka dönük ve herkesin faydalanabileceği bir biçimde gelişmesini ve bu faaliyetlerin yurdun en uzak bölgelerine kadar yayılmasını sağlayacak tedbirler alınacaktır.

Çocuklarımızı zararlı yayınlardan koruyacak eğitici ve öğrenmeyi özendirici milli ve insani duyguları güçlendirici yeni bir yayın programı geliştirilecektir.

Bilimsel ve teknik araştırmalar özel teşvik görecektir. Birçok ilimlerin kurucusu insanları yetiştirmiş olan Milletimizin bundan böyle de araştırmacı ve bulucu yetiştirmesine, başarılı ve ileri çalışmaları yapmasına elverişli şartlar tesis edilecektir.

Yüksek İslam Enstitüleri, Eğitim Enstitüleri ve benzeri diğer yüksekokullara geniş bilimsel araştırma yapma imkânları sağlanacaktır.

Eğitimin bütün kademelerinde sosyal adalet ve eşit imkân sağlamak amacıyla özellikle dar gelirli ailelerin çocukları için geniş bir yatılılık kredi ve burs sistemi geliştirilecek ve eğitim yatırımları yurt düzeyine dengeli olarak dağıtılacaktır.

Bütün öğretim kurumları ve öğrenci yurtlarında çocuklarımızın ve gençlerimizin huzur ve güven içinde yaşama ve çalışmaları sağlanacaktır.

Sporda gençliğin ve halkın beden ve ruh sağlığının geliştirilmesine yardımcı olunması esas alınarak seyir sporundan çok kitle sporuna profesyonel spordan çok amatör spora ve bu meydana okul için spora ağırlık verilecektir.

Okul içi ve dışı gençliğin spor, izcilik, beden eğitim, boş zamanları değerlendirme ve gönüllü olarak toplum kalkınmasına hizmet imkânları geliştirilecektir.

Güreş atıcılık, okçuluk, binicilik ve cirit gibi geleneksel spor dalları ile jimnastik, atletizm ve yüzme gibi spor dallarına önem ve öncelik verilecektir.

Sayın Üyeler,

Diyanet İşleri Başkanlığı her türlü siyasi mülahazaların üstünde tutulacak ve yüksek manevi değeri göz önünde bulundurulacak 633 sayılı Kanunun 1 inci maddesinde belirtilen görevlerini yerine getirmesi imkânları sağlanacaktır.

Din görevlilerinin toplumdaki manevi yeri ve değeri dikkate alınarak ekonomik ve sosyal kalkınmamızda kendilerinden yararlanılacaktır.

Din görevlilerinin demokratik düşünce ve inanç özgürlüğü çerçevesinde sürekli eğitimden yararlanmaları sağlanacaktır.

Vekil imamların eğitim eksiklikleri tamamlanarak asıl kadroya geçme imkânları geliştirilecek ve vekil imam meselesi adil şekilde çözüldükten sonra vekil imamlık uygulaması son bulacaktır.

Köylere hızlandırılmış bir programla imam kadroları temin edilecek ve camiye ihtiyacı olan köylerin cami projeleri ve cami yapımı için gerekli malzemenin Devletçe sağlanması gerçekleştirilecektir.

Vakıfların camilerin ve tarihi eserlerin bakım ve onarımı çalışmalarına büyük bir hız kazandırılacak ve bunlar gayelerine matuf olarak kullanılacaktır.

Sayın Üyeler,

Köylerimiz çevresinde yeni iş ve kazanç imkânlarının açılması çağdaş uygarlık nimetlerinin yeterli sağlık ve eğitim kurumlarıyla ve her türlü kamu hizmetleriyle buralara ulaşması nüfusun büyük merkezlerde aşırı şekilde yoğunlaşmasının önlenmesi amaçlarına uygun olarak demokratik bir anlayış içerisinde köy-kentlerin kurulması yoluna gidilecektir.

Şehirlerin gereğinden fazla düzensiz biçimde büyümesini önlemek, çevre sağlığı sorunlarını asgariye indirmek, konut ve arsa sorunlarına adil çözümler getirmek, insan hayatını şehirleşme bakımından güzelleştirilip mutlulaştırmak için, şehirlerin gelişme alanlarındaki arsaların kamulaştırılması ve büyük şehirlerin çevrelerinde uydu kentler kurulması da dahil olmak üzere gerekli tedbirler alınacaktır.

Kıyılardan kumsallardan ve tabii güzelliklerden bütün halkın serbestçe yararlanabileceği sosyal tesislerin geliştirilmesi için kıyılar ve kumsallar üzerinde kamu hakları süratle toplum yararına değerlendirilecektir.

Gecekondu konusundaki mevcut zaman sınırlaması değiştirilecek 1973 sonuna kadar yapılmış bütün gecekondu meşrulaştırılacaktır. Özel kişilerin arsaları üzerinde kurulmuş gecekondu ile ilgili olarak ya arsaların kamulaştırılması yoluna gidilecek veya bu gecekondu oturanlara başka konut sağlanacaktır.

Kalkınma planları ile fiziki planlamalar arasında bütünleşme sağlanacak metropoliten planlama ve şehir planlaması rasyonel bir ilişki içinde sürdürülecektir.

Yerleşme düzeninde sanayi bölgelerinin süratle tespitine önem verilecektir.

Konut sorununu çözücü milli bir konut politikası geliştirilecektir. Yapı malzemesi ve yapı teknolojisi çalışmaları hızlandırılacaktır. Kamu kuruluşları ile halkın konuta ayırdığı mali kaynakların ahenkli bir şekilde kullanılması sağlanacaktır.

Türkiye Emlak-Kredi Bankası halka dönük ucuz ve toplu konut yapımında daha verimli ve etkin hale getirilecektir.

Kendi evini kendi yapmak isteyenlere uygun alanlar ayrılacak ve bu alanların alt yapıları kamu kuruluşlarınca sağlanacaktır.

Kamu hizmetleriyle ilgili yapılar çevrenin ve göreceği hizmetin şartlarına uygun ve sade olarak yapılacaktır.

Sayın Üyeler,

Alt yapı hizmetlerinde bölgelerarası dengesizliğin giderilmesine önem verilecektir.

Yol şebekesinin geliştirilmesi hızlandırılacak özellikle zirai ve sınai ürünlerimizin pazarlanmasına yardımcı ve milletimize emniyetli bir ulaşım sağlayan yolların yapımına ağırlık verilecektir.

Uzun dönemde ulaşım maliyetlerini en aza indiren, ekonomik sosyal ve kültürel kalkınma yönünden ülke yararlarını en iyi şekilde sağlayan kara, hava, su ve demiryollarından oluşan dengeli bir ulaşım sisteminin geliştirilmesi ana amaç olacaktır.

Yol hizmetlerinin aksamadan yürütülmesi için makina parkının yenileştirilmesine önem ve öncelik verilecektir. İhtiyaç duyulan makina ve yedek parçaların yerli kaynaklardan sağlanması oranı arttırılacak ve bu sanayi dalının geliştirilmesi özendirilecektir. Demiryolu ağımızın büyük bir kısmı bugünün ihtiyaçlarını karşılamayacak düşük standartlı hatlardan oluşmaktadır. Ulaşım ve özellikle büyük hacimli yük taşımada demiryollarından daha geniş ölçüde yararlanılmasını zorunlu gören Hükümetimiz demiryollarımızın gelişmesine ve modernleştirilmesine önem verecektir.

Deniz ulaşımının daha hızlı ve yoğun bir hale getirilmesi için deniz ulaşım araçları çoğaltılacak ve modernleştirilecektir. Kendi ihtiyaçlarımızı karşılamamızın ötesinde ihracata da dönük bir gemi inşa sanayisinin süratle kurulması ve mevcutlarının daha verimli çalışması sağlanacaktır. Kıyı tesisleri ihtiyaçlara cevap verecek şekilde geliştirilecektir.

Hava ulaştırmasından daha geniş ölçüde yararlanılacak hava meydanları ve uçaklar modern ihtiyaçlara cevap verecek şekilde araç ve gereçlerle donatılacak ve geliştirilmeleri hızlandırılacaktır.

Büyük ölçüde can ve mal kaybına sebep olan trafik kazalarının önlenmesi için karayolu taşımacılığı hizmetlerinin tesis, yönetim, işletme ve trafik kontrolü yönlerinden düzenli hale getirmek üzere kurumsal ve yasal tedbirler alınacaktır.

Posta telefon ve telgraf hizmetleri ve televizyon nakil olanakları plan hedefleri yönünde dengeli yaygın ve çağdaş standartlara uygun hale getirilecektir.

Sayın Üyeler,

Tekel kendi faaliyet alanı ile ilgili üretici kooperatifleri ve üst kuruluşları ile ortaklık kurarak ve işbirliği yaparak halk sektörünün geliştirilmesine katkıda bulunacaktır.

Uluslararası anlaşmalar dış turizmdeki gelişmeler ve yurt dışındaki bir milyona yakın işçimizin yurda gelişi gidişlerinin ortaya çıkardığı çok yönlü sorunların çözümü amacı ile gümrüklerimizin ve bu alanda izlenmesi gerekli politika çağdaş anlayışa uygun bir şekilde düzenlenecektir.

İç ve dış turizmin ekonomik sosyal ve kültürel katkılarından yurdumuzun ve ulusumuzun gereğince yararlanabilmesi sağlanacaktır.

Dar ve orta gelirli yurttaşlarımızın da turizmin imkânlarından faydalandırılmaları kolaylaştırılacaktır.

Tarihi anıtlarımızın ve milli eserlerimizin korunmasına önem verilecek ve bunlar onarılarak turizme yararlı biçimde değerlendirilecektir.

El sanatlarımızın folklorumuzun yozlaşmaktan kurtarılması ve bundan turizmde ve tanıtma çalışmalarında yararlanılması için gerekli özendirme geliştirme eğitim ve örgütlendirme tedbirleri alınacaktır.

Türkiye radyolarının yurt dışından daha kolaylıkla dinlenebilmesi için gerekli yatırımlar yapılacaktır.

Televizyon eğitim programlarından yaygın eğitim için olduğu kadar belli dallarda yazışma yoluyla yükseköğrenim yapabilecek olanlar içinde yararlanılacaktır.

Sayın Üyeler,

Sağlık politikasında amaç halkın sağlık hizmetlerinden yararlanma seviyesini yükseltmek ve geri kalmış bölgelere öncelik vererek, sağlık hizmetlerinin dağılışıda sosyal adaleti gerçekleştirmektir.

Bu amaçla sağlık alanında hizmetler ve kurumlar bakımından ahenksizliği ve dağınıklığı giderici bir düzen kurulacaktır. Bütün yurttaşların, sağlık hizmetlerinden yararlandırılmaları hedef alınacaktır. Özellikle mali gücü yetersiz olanların sağlık tesislerinden faydalanmalarında çıkarılan zorluk ve engeller kaldırılacaktır.

Koruyucu hekimlik hizmetlerine daha etkinlik ve yaygınlık kazandırılacak tedavi hekimliği hizmetleri koruyucu hekimlik çalışmalarını tamamlayan bir unsur olarak ele alınacak hastanede evde ve ayakta tedavi hizmetleri hem kendi içinde ve hem de koruyucu hekimlik hizmetleri ile bir bütün olarak yürütülecektir.

Yataklı tedavide hizmetler ve kurumlar bakımından mevcut dengesizlik ve dağınıklığı gidermek üzere bu hizmetlerin tek bir sistem içinde yürütülmesi sağlanacak ayrıca boş yatak kapasitesinin etkin hale getirilmesi için gerekli tedbirler alınacak ve gelişen ihtiyaçlar oranında yatak sayıları artırılabilecektir.

Bir genel sağlık sigortası sistemi kurulması hususunda gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Köyler ve gecekondü bölgelerindeki yetersiz ve kötü yaşama şartları düzeltilerek buralarda yaşayan vatandaşlara daha sağlıklı hayat şartlarının hazırlanmasına ilişkin çalışmalar yapılacaktır.

Geri kalmış bölgelerdeki sağlık ocakları evleri merkezleri ve hastaneleri yeterli şekle getirilecektir.

Çevre sağlığı bakımından hava ve su kirlenmelerinin vatandaşın sağlığını tehdit eden tabiat şartlarını kötüleştiren etkilerin önlenmesi için gerekli tedbirler alınacaktır.

İlaç fiyatlarının objektif esaslara göre tespiti uygulamasına devam edilecek ilaç sanayinin güçlenmesi ve ham madde üretimine de yönelmesi özendirilecektir. Piyasada eş değerli ilaç enflasyonu önlenecek tedavi değeri azalmış ilaçlara ait ruhsatlar kaldırılacak ilaç üretim ve pazarlamasının etkin şekilde denetimi sağlanacaktır.

Kan ürünlerinin istihsalı nakli ve stoklanması üzerinde bugünkü dağınık ve disiplinsiz uygulamayı giderici milli bir kan politikası geliştirilecektir.

Gıda maddelerinin sağlık yönünden denetimine önem verilecek tüm beslenme konusu üzerinde önemle durulacak ve özellikle iyi beslenemeyen ve satınalma gücü yeterli olmayan okul öncesi ve okul çağındaki çocukların gereğince beslenmeleri sağlanacaktır.

Sayın Üyeler,

Çalışma hayatı ile ilgili haklar süratle yaygınlaştırılacak yürüyen hayatın gerisinde kalmış yasa hükümleri değiştirilecek ve gerekli yeni yasalar çıkarılacaktır.

İşçilerin asgari kıdem tazminatı bir yıla yarım aylık yerine bir yıla bir aylık üzerinden hesaplanacaktır.

Toplu iş sözleşmeleri için yetkili sendika saptanmasında anlaşmazlık çıktığında yargı denetiminde işçilerin gizli oyuna başvurulacaktır.

Tarım ve orman kesiminde çalışan işçilerin hakları kanunla teminat altına alınacaktır.

Çırac kalfa ve ustalar kanunu çıkarılacak işbaşında eğitim düzeni kurulacaktır.

Sosyal güvenliğin yurt ölçüsünde bütün çalışanlara ulaştırılabilmesi amacıyla aşağıdaki tedbirler alınacaktır;

Kooperatifleşme hareketine paralel olarak ve kooperatiflerce kurulacak yeni bir sosyal sigorta ve tarım sigortası sistemi geliştirilerek köylülerimizin bir taraftan sosyal güvenliğe kavuşturulmaları diğer taraftan kötü ürün yıllarında veya tabii afetler karşısında geçim zorluğundan kurtulmaları sağlanacaktır.

Ülkemiz şartları göz önünde tutularak belli bir zaman süresi içinde bütün ülkeye yaygınlaştırılmak üzere işçiler için işsizlik sigortası kurulmasına başlanacaktır.

Çalışan kadınlardan isteyenlere daha erken emekliye ayrılabilme olanakları sağlanacaktır.

Bütün sosyal güvenlik kurumları bir çatı altına toplanacaktır. Kurulmuş ve kurulacak güvenlik sistemlerinin dışında kalan muhtaç durumdaki yurttaşlar için sosyal yardımlar

bir düzene bağlanacaktır. O arada gelirsiz kalan yaşlılara kimsesiz çocuklara ve sakatlara özel ilgi gösterilecektir.

Halen sosyal sigortalar kapsamına girmemiş ve yaşamları iyi kalpli fertlerin ilgisinin devamına bağlı olan çocuk kadın ve ihtiyaçlara sosyal yardım hizmeti götürülecektir.

Memur Yardımlaşma Kurumu ve İşçi Yardımlaşma Kurumu Kanunları çıkartılacak ve bu kurumların gerek sosyal güvenlik gerek yatırım alanlarında faaliyetlere geçmeleri sağlanacaktır.

Yurt dışındaki işçilerin haklarını daha sağlam teminata bağlamak işçilerin ve çocuklarının bulundukları ülkelerdeki eğitim imkânlarından daha geniş ölçüde faydalanmalarını ve işçilerin yurda dönüşlerinde tecrübe ve kabiliyetlerine uygun iş bulmalarını sağlamak için gerekli tedbirler alınacaktır. Yurt dışındaki işçilerimizin çocuklarının milli ve dini eğitimleri aksamadan yürütülecektir.

Değerli Milletvekilleri,

Ulusal güvenliğimiz için olduğu gibi ulusal varlığımız birliğimiz ve bütünlüğümüz için de hayati önemi olan Silahlı Kuvvetlerimizin yapısını ve vurucu gücünün eşsiz tarihi ve geleneği ile mütenasip ve gelişen ilim ve teknoloji icaplarına uygun bir seviyede olması temel hedefimizdir.

Milli güvenliğimiz ve savunmamız için yalnız ortak sistemlerle yetinilmeyecek kendi milli savunma politikamız stratejimiz ve imkânlarımız da geliştirilecektir.

Silahlı Kuvvetlerimizin geliştirilmesi artan şekilde milli kaynaklarımıza dayandırılacaktır. Bunun için savunma icapları ile ekonomik ve sosyal gelişme arasında verimli ve uyumlu bir denge tesis ve idame ettirilecektir. Topraklarımızdaki ortak savunma tesislerinin savaş araç ve gereçlerinin Türk Devletinin denetimi altında bulunmasına daima itina edilecektir.

Anayasamızın 60'ıncı maddesinin verdiği imkân değerlendirilerek askerlik veya yedek subaylık çağı gelmiş bulunanlardan modern bir ordunun ihtiyaç fazlası olanlar tahsil meslek ve ihtisaslarına uygun diğer kamu görevlerinde çalışabileceklerdir.

Dış politikada amacımız Atatürk'ün kurduğu temeller üzerinde barışçı Devletler Hukuku kurallarına saygılı Türkiye'nin bağımsızlığını gözetken bir politika izlemektir.

Birleşmiş Milletlerin kuruluşundan beri üyesi olan Türkiye devletlerarası ilişkilerde her şeyden önce bu örgütün yasasındaki ilkelere uymayı dış politikasında açıklık ve samimiyetten uzaklaşmamayı amaç edinmiştir.

Bu ülkelerle dostluk ilişkileri sürdürmek azminde olan Hükümetimiz özellikle müttefiklerimiz komşu ülkelerle ve aramızda tarihsel geleneksel ve manevi bağlar bulunan ülkelerle iyi ilişkilerin geliştirilmesine büyük önem vermektedir.

Türk Milleti ulusların özgürlüğü ve sömürgeciliğin tasviyesi hareketine öncülük etmiş millet olarak bağımsızlığına yeni kavuşmuş veya kavuşma çabasında olan ülkelere özel bir yakınlık duymaktadır.

İçinde bulunduğumuz ortak güvenlik sistemine ve ittifaklara bağlı kalınacak ve bunların gelişen şartlara intibak edecek şekilde uygulanabilmesinin sağlanmasına dikkat edilecektir. Gerçek barış ve güvenliğin sağlanmasına samimi arzusu ile yapılacak her türlü teşebbüsü destekleyecek ve bu yönde olumlu gayretler sarf edeceğiz.

Bu maksatla düzenlenen çeşitli konferanslarda bütün ilgililer için geçerli güvenlik şartlarının sağlanmasına dikkatli ve yardımcı olacağız.

Ortadoğu'da adil ve devamlı bir barışın gerçekleşmesi içten dileğimizdir.

Milletlerarası hayatta tek taraflı çözüm yollarının kuvvete başvurularak kabul ettirilmesine karşı olan Türkiye Ortadoğu'da silahlı çatışmaya son verilip tarafların anlaşmazlığa müzakere yoluyla çözüm aramalarını memnuniyetle karşılamaktadır. Vuku bulmuş haksızlıkların bu müzakerelerle ortadan kalkmasını temenni ediyoruz. Güvenlik Konseyinin 242 sayılı kararının uygulanmasının Ortadoğu'da barışın tesisi yolunda önemli bir adım olduğuna kaniyiz.

Yurt dışındaki Türklerin her şeyden önce uluslararası andlaşmalarda kendilerine tanınmış bulunan haklardan tam olarak yararlanmalarını sağlamak önemli hedeflerimizden biridir. Yabancı memleketlerdeki soydaşlarımızın Türk kültür ve varlıklarının korunup geliştirilmesine bulundukları ülke halkına tanınan her türlü haktan tam ve eşit olarak yararlanabilmelerine önem vermekteyiz.

Yurt dışında Türk kültür varlığının korunması faaliyetlerinin yanısıra Türk kültür ve sanatının gereği gibi tanıtılması için anlaşmalar ve mübadele programları çerçevesinde gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Öte yandan vatandaşlarımızın yabancı memleketlerdeki emlaki ve hakları ile ilgili sorunların da süratle çözülmesine önem verilecektir.

İki cemaatten oluşan Kıbrıs'ta Türk Toplumunun eşit egemenlik statüsünün korunması ve Devlet yönetiminde iki cemaat arasında her yönü ile huzurlu bir işbirliğinin sağlanması için en isabetli çözüm şeklinin federatif bir sistem de bulunacağına inanıyoruz. Böyle bir çözüm yolunun Kıbrıs'ın ülke bütünlüğünü ve bağımsızlığını kuvvetlendirecek bir temel teşkil edeceği inancındayız. Halen yürütülmekte olan müzakerelerin Kıbrıs Andlaşmalarının ortaya koyduğu esaslardan hareketle, gerçekçilik ve iyi niyet içinde böyle bir sonuca ulaşması ilgili bütün tarafların uzun vadeli ortak çıkarlarına ve bölge barışına en iyi şekilde hizmet edecektir.

Denizlere ve deniz yataklarına ilişkin sorunların zamanımız ihtiyaçları uyarınca çözülmesi amacı ile yapılmakta olan uluslararası deniz hukuku çalışmalarında Türkiye'nin güvenliğine ve her türlü hak ve yararına değinen konular üzerinde hassasiyetle durulacaktır. Bu alanda gelişmekte olan Devletler Hukuku kurulları ve uygulamalar çerçevesinde ulusal hak ve çıkarlarımızı dikkatle izlemek korumak ve değerlendirmek kararındayız.

Millet Meclisinin Değerli Üyeleri;

Programımızı takdirlerinize ve eleştirilerinize sunarken bir inancımızı daha belirtmek isteriz.

Cumhuriyet Halk Partisi ile Milli Selamet Partisinin kurdukları Hükümet ortaklığı uzun süre milli bütünlüğümüzü zedelemiş kalkınma hamlelerimizi güçlendirmiş bazı tarihi yanlışların doğurduğu suni ayrılıklara da son veren bir yeni dönem açmaktadır ülkemizde.

Sömürünün örtülü bir araç olarak yüzyıllardır körüklenen bazı sun'i ayrılıkların yerini artık ülkemizde sağlıklı bir demokrasinin gereği olan ve çağdaş toplum yapısının ve

sorunlarının yarattığı çelişkileri yansıtan düşünce ayrılıkları almaktadır. Bu anlamdaki düşünce ayrılıkları ise Hükümet Programının başlangıcında da belirttiğimiz gibi toplum yaşamına zenginlik getirecektir; toplum yapısını sarsmayacak canlandıracaktır; milleti bölmeyecek, bütünleştirecektir.

Böyle bir oluşumun bir mutlu belirtisidir bu Hükümet.

Cumhuriyet Halk Partisi ile Milli Selamet Partisinin temel sorunlara cesaretle inebilen bir programla Hükümet ortaklığı kurabilmiş olmaları gerçek bir huzur döneminin de başlangıcı olacaktır.

Kimsenin birbirine kuşku ile bakmadığı bir huzur dönemi olacaktır bu. Ayrı düşüncelerin barış içinde tartışıldığı ve yan yana yaşayabildiği bir dönem olacaktır. Kimsenin kimseyi ezemediği bir dönem olacaktır.

Gençliğe kuşkuyla ve korkuyla değil, güvenle ve sevgiyle bakacağız. Siyasal ve sosyal düşünceleri ne kadar ayrı olursa olsun gençlerimiz çocuklarımız arasında kardeşliğin gerçekleşeceği sevginin yeşereceği bir ortam hazırlamayı başta gelen ödevlerimizden biri sayacağız. Böylece toplumsal barış ve huzur ilk filizlerini gençliğimiz içinden verecektir.

Bu inançla ve sözde Yüce Kurulumuza Hükümet adına saygılar sunarım.⁵³

⁵³ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 4, Cilt 1, Birleşim 35, Sayfa 349-364*

1 Şubat 1974 Cuma

37. Cumhuriyet Hükümeti Programını Cumhuriyet Senatosu Genel Kuruluna Sunuş Konuşması

BAŞKAN — 25 inci Birleşimi açıyorum. Coğunluğumuz vardır, müzakerelere başlıyoruz.

BAŞKAN — Başbakan Sayın Bülent Ecevit tarafından Hükümet programının takdimi yapılacaktır.

Buyurun Sayın Ecevit. *(Alkışlar)*

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak Milletvekili) — Cumhuriyet Senatosunun Sayın Üyeleri;

Buyurun efendim.⁵⁴

Ecevit Hükümetinin Programı “Millet Meclisi’nin 01.02.1974 tarihli 35. Birleşiminde de aynen okunduğundan tekrar alınmamıştır.

⁵⁴ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Toplantı 13 Cilt 13, Birleşim 25, Sayfa 352-367*

4 Şubat 1974 Pazartesi**37. Cumhuriyet Hükümeti Programının Millet Meclisi Genel Kurulunda Yapılan Görüşmeleri Sırasında Yaptıkları Konuşma**

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Yeni Hükümetin, göreve yeni başlayan ve daha güvenoyu bile almamış olan Hükümetin, programı görüşülürken dün gruplar adına yapılan konuşmalarda, muhalefette bulunan partilerin sözcülerinin yaptıkları konuşmalardaki şiddetli ton, belki kamuoyunu oluşturan birçok yurttaşlarımızı şaşırtacaktır. Üç aylık bir Hükümet bunalımı geçmiştir; bugün kurulandan başka bir terkip içinde bir Hükümet kurabilmek üzere bütün olanaklar denenmiştir, o olanakların hiç değilse bugünkü koşullarda yürümeyeceği görülmüştür, büyük güçlükler aşarak bir Hükümet kurulmuştur ve bu Hükümet çok büyük bazı sorunlar birikimini de devralmıştır. Hiç değilse daha bu şartlar altında kurulan bir Hükümet göreve başlarken, ona bir iyi niyetli şansın muhalefetçe de tanınması beklenirdi; fakat böyle olmamıştır. Sanki uzun yıllar iktidarda bulunmuş ve ağır hatalar işlemiş bir Hükümet eleştiriliyormuş gibi bir üslup içinde eleştiriler yöneltmesi takdir edilmiştir, uygun görülmüştür. Bunu elbette saygı ile karşılıyorum; fakat bir gözlem olarak belirtiyorum.

Değerli arkadaşlarım, iki parti de “Madem başka Hükümet kurulamadı, iş bize kaldı; o halde ne türlü olursa olsun bir Hükümet kuralım” gibi bir düşünceye de kapılmamışlardır. Büyük bir sorumluluk duygusuyla şimdiye kadar hiçbir koalisyon müzakerelerinde görülmemiş ölçüde uzun bir zamanı koalisyon müzakerelerine ayırmışlardır. İş ciddi tutmuşlardır ve birçok bakımlardan sağlamlığını, güvenilirliğini kamuoyunun geniş bir kesiminin kabul ettiği bir Hükümet kurmuşlardır.

Beklenirdi ki muhalefet, böyle bir hükümete karşı daha ilk gününden bu kadar sert, bu kadar kıyasıya, bu kadar kötüyeyici ve bu kadar karamsar olmasın. Hele üç aylık bir uğraştan sonra Hükümet kurulabilmiş olması karşısında, hele Koalisyon Protokolünün ve Hükümet programının toplumda yarattığı genel huzur karşısında, böylesi bir muhalefet hiç beklenmeyebilirdi; fakat gece biraz üstünde durunca bu durumu sosyal ve siyasal yasaların mantığı açısından değerlendirence, muhalefetin bu tedirginliğini, bu kıyasılığını yadırgamamak, hatta doğal saymak gerektiğini düşündüm.

Böyle saymak gereğinin nedenleri bence şunlardır;

Deniliyor ki, hele şu iki parti, Cumhuriyet Halk Partisiyle Millî Selâmet Partisi bir araya gelip Hükümet kursunlar da görelim. Birbirleriyle karşıt sanılan iki parti, siyaset dilimize fazlasıyla girmiş bir terimle toplumda veya toplumun bazı kesimlerinde “alerji” uyandıran iki parti, bunlar bir araya gelip hükümet kurmaya kalkıştıkları vakit, kim bilir birebirlerine neleri kabul ettirecekler, ne tavizler verecekler ve daha ilk günlerinde ortaklık nasıl altüst olacak ve daha ilk günlerinde bu işin yürümeyeceği görülecek.

İşte grupları bulunan muhalefet partileri, öyle anlaşıyor ki bu Hükümet karşısında böyle bir bekleyiş içindeydiler, daha doğrusu böyle bir umut içindeydiler. Hatta pek öyle muhalefet yapmalarına da gerek kalmayacağını düşünüyorlardı anlaşılan; toplumun veya toplumdaki belli kesimlerin muhalefetini ve direnişini yerlerinde oturup keyifle

seyredebileceklerini düşünüyorlardı. Oysa hiç de bekledikleri, düşündükleri, umdukları gibi olmadı. En çok alerji duyacağı sanılan çevrelerden bile çoğunda Protokolün ve programın açıklanışı üzerine yaygın bir ferahlık görüldü.

Piyasa kabuğuna çekilecek diye bekliyorlardı. Piyasa kabuğuna çekilmedi, açıldı. Piyasadan mallar çekilecek diye beklemiyordu, mallar çekilmedi, tezgâhların arkasından çıkarıldı. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

Alabildiğine yükselmiş fiyatlar, halkın dayanma duvarını aşacak diye bekleniyordu, aşmadı açıldı. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri" alkışlar)

Bu Hükümetin kuruluşu karşısında...

İSMAİL HAKKI KÖYLÜOĞLU (Ankara) — Nerede? (C.H.P. sıralarından "Dinle, dinle" sesleri)

Rica ederim, müdahale etmeyin.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Yanımda dosyam var...

MURAT BAYRAK (Çanakkale) — Görelim bakalım dosyaları.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — İş adamlarından bir kısmından tutunuz, İnşaatçılar Derneğine kadar, tarımcılara kadar, işçilere kadar; okumak işinize gelmediği için okumamışsınız. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

Bu Hükümetin kuruluşuna, bu Hükümetin programına işçiler sevindi, hatta toplumdaki gelişmeyi ve bu gelişmenin kaçınılmazlığını iyi değerlendirebilen, her halde muhalefet gruplarından çok daha iyi değerlendirebilen bir kısım iş çevreleri sevindi, köylü sevindi, memur sevindi, duvarların dışındakiler sevindi, ardındakiler sevindi. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

Kimi, umduğunu bulabilmiş olmanın sevinci içinde idi, kimi korktuğuna uğramamış olmanın sevinci içinde idi. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) ve şu anlaşılmaya başladı ki arkadaşlarım; bu Hükümet, bu programı uygulamaya başlayarak bir süre iktidarda kalabilirse ki kalacaktır eğer güvenoylarınızla göreve devam etmek imkânını bulursa bu Hükümet programını uygulamaya başlayarak bir süre iktidarda kalabilirse, uzun bir süre, çok çok uzun bir süre iktidarda kalabilmesi de kesinleşecektir. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Bu Hükümet iktidarda kalmakla da kalmayacaktır, bu Hükümet çok şeyi değiştirecektir ülkemizde; sarsmadan, ürkütmeden, incitmeden değiştirecektir. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri) öylesine değişecektir ki toplum yapısı bu program, uygulamaya başladığı zaman, o değişikliğe gönüllerini, kafalarını ayaklarını uyduramayan siyasetçiler ve partiler varlık nedenlerini yitireceklerdir, boşlukta kalacaklardır, bunu anlamaya başlamışlardır muhalefet partileri. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

Hizmetlerini sundukları, yaranmaya çalıştıkları çevrelerin bile gözünde anlamsızlaşacaklardır. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) O kadar ki, henüz belki bilinçli olarak fark edemiyorlar; ama bilinçaltında belki duymaya başlamışlardır; muhalefette ola ola muhalefet görevlerini bile yapamayacaklardır. Kimin, neyin muhalefeti olacaklardır bu Hükümet ve programı karşısında? İşçinin muhalefeti olabilecekler midir? (C.H.P. sıralarından koro halinde "Hayır" sesleri) Köylünün muhalefeti olabilecekler midir? (C.H.P. sıralarından koro halinde "Hayır" sesleri) Esnafın muhalefeti

olabilecekler midir? (C.H.P. sıralarından koro halinde “Hayır” sesleri; A.P. sıralarından anlaşılmayan müdahaleler)

Hükümetin programı açıkça gösteriyor ki, işçinin de, köylünün de, esnafın da ve tüm çalışanların da bozuk düzene muhalefetini, muhalefet partileri değil, bu iktidar üslenmiştir. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, sürekli alkışlar)

Dün buradaki tartışmalar gösterdi, gecekondulunun muhalefetini bu iktidar üstlenmiştir. Üreticinin muhalefetini, tüketicinin muhalefetini, Türkiye’de hâlâ sürüp giden; ama inşallah çok yakında değiştireceğimiz, Sayın Demirel’in temenni ettiği gibi değiştireceğimiz bozuk düzene karşı onların da muhalefetini bu iktidar, bu Hükümet üstlenmiştir.

Hapishanedekilerin umutları, muhalefete değil iktidara bağlanmıştır.

Dün gece bir muhalefet partisinin Sayın sözcüsü, burada bize, “Aracı diye zavallı simitçinin peşine düşeceksiniz” diyordu. Herhalde bilmiyordu ki, bunu söylerken, zavallı simitçinin cankurtaran simidi bu İktidar olacaktır. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Olsa olsa o simitçiye onu karaborsadan satanın muhalefeti olacaksınız sizler. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli alkışlar) Sokaktaki simitçinin, pazar yerindeki, Sakarya Caddesindeki hamalın daha iyi yaşama özlemi bu Hükümetin üzerinde ve Programında toplanmıştır. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Ana muhalefet partisinin lideri, programda köylünün sorunlarına hiç değinilmediğini söylerken, kendi konuşmasıyla ne kadar çelişkiye düştüğünü belki fark edemiyordu. Çünkü dört saatlik konuşmasının en az iki saati, bu programın köylüye getirdiklerini kötülemekle, karalamakla, aşırı göstermeye çalışmakla geçmişti. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Köylünün, küçücük gönül almalarla avutulabildiği yıllardan kalma bir alışkanlıkla Ana muhalefet Partisinin Sayın Lideri, “Hani 500 liralık köylü borçlarının affı?” diye dün bu kürsüden bize sordu. Beş yıl, on yıl gerilerden sesleniyordu bize bu soruyu sorarken Sayın Demirel. Yeni Ana muhalefet Partisinin Başkanı, Türkiye’de nasıl değişikliklerin oluşmakta olduğunu herhalde göremiyor. Artık en yoksul köylüye bile bu sesini duyuramayacaktır. Çünkü köylü bilecektir ki, bu programın, bu Hükümetin getireceği düzenle bankaların kapıları kendisine, kendi kuracağı kooperatiflere ardına kadar açılacaktır. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) 500 liralık nesilden nesile intikal eden faiziyle 500 liralık borcun rüyasını, korkulu rüyasını görmeyecektir; bankaların kapıları kendisine açılacaktır, yeni kuracağımız “Kooperatifler Bankası”nın kapıları ardına kadar açılacaktır.

HASAN CERİT (Adana) — Kardeşlere kapanacaktır.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — 500 lira değil, 500 bin liralık, milyonlar alabilecektir kredi olarak. (A.P. sıralarından gülüşmeler) Şimdi gülüyorsunuz, bir aya, iki aya kalmadan göreceksiniz. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli alkışlar)

Maddî karşılık aranmadan, hani senin tapulu malın diye sorulmadan, hani bunun ipoteği diye sorulmadan, emek karşılığı, alınacak ürün karşılığı, Devletçe hazırlanıp köylüye verilecek proje karşılığı bu krediler kendisine açılacaktır.

MURAT BAYRAK (Çanakkale) — Benzeri nerede var bunun?

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Benzeri hiçbir yerde olmasa da Türkiye’de olacak inşallah. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, sürekli alkışlar) Şimdiye kadar siz oldunuz bu soruyu soran arkadaşım, bundan sonra köylü olacak. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

Büyük aracılıktan, tefecilikten her yıl emeksiz çabasız milyonlarına milyonlar katabilmeye alışmış olanlar bir yana, topluma bir şeyler katarak kazanma gereğini kavrayan nice iş adamları bile artık özledikleri huzuru, güvenliği bu programda ve Hükümette bulabileceklerini düşünmeye başlamışlardır. Elbette eskisi kadar kolay kazanamayacaklardır; ama özledikleri huzur ve güvenlik için o kadarlık bir bedel ödemeyi şimdiden içlerine sindirmeye başlamışlardır çoğu. O çevrelerden bile büyükçe bir bölümü için geçerli, yararlı bir muhalefet olamayacaklarını sezmektedirler bu günün grubu olan muhalefet partileri; çünkü müzakerelerde bunu sezmiş olmanın huzursuzluğunu, tedirginliğini yansıtmışlardır.

Değerli arkadaşlarım, çok garip şeyler oluyor Türkiye’de şimdi. Dünyanın her ülkesinde muhalefet, toplumda daha çok özgürlük isteyenlerin özlemimi dile getirir. Şimdi Türkiye’de ise bunun tam tersi oluyor, iktidar “Daha çok özgürlük getireceğim” derken, muhalefet, “Hayır getiremezsin, o kadar özgürlük istemeyiz” diye direniyor. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) “Topluma özgürlüğün bu kadarı fazladır, bizim toplumumuz bu kadar özgürlüğü kaldıramaz” diye çırpınıyor. Yalnız Türkiye’de değil, belki dünyada ilk kez muhalefette böylesine bir terslik görülmektedir.

Kısacası, Türkiye’de bugünün muhalefeti matematik açıdan bir araya gelip Hükümet kurması nazarî olarak mümkün bulunduğu halde, iktidar olabilmek şöyle dursun, muhalefet bile olamayacağını, muhalefet görevini bile yapamayacağını bilmenin huzursuzluğu, tedirginliği içindedir.

MURAT BAYRAK (Çanakkale) — Benzeri nerede var bunun?

KADİR ÖZPAK (Uşak) — Cebinize milyonları indiremeyeceksiniz.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, Çünkü muhalefet gruplarının konuşmaları işte bu anlaşılır, anlaşılması gereken, huzursuzluğu yansıtıyordu. Onun için doğal sayılması gerekiyordu. Muhalefet yapamayınca ne yapılır; muhalefet yapamayınca yapılacak iş, birtakım kuruntular, kuşklar yaratmaya, kavga çıkarmaya, ortalığı karıştırmaya çalışmaktan ibarettir. Onu yapmaya çalıştılar; özellikle ana muhalefet partisi çünkü müzakerelerde bunu yapmaya çalıştı.

Değerli arkadaşlarım, ana muhalefet partisinin Sayın lideri konuşmasına başlarken, uzun uzadıya, konuşmasının belki de en uzun bölümünde 12 Mart öncesi olaylarla ilgili dâvalardan, iddianamelerden parçalar okudu. Bunları Anayasa suçlarına örnek olarak verdi. Yaptığı hareketin Anayasa ne kadar aykırı olduğunu Sayın Necdet Uğur dün burada söyledi. Eğer hafızam beni yanıltmıyorsa Adalet Partisini yakından ilgilendiren bazı dâvalarla ilgili konular bu kürsüye geldiğinde, “mahkemesi görülmekte olan, iddia safhasında olan meseleler bu kürsüye getirilemez” demişti Adalet Partililer. (A.P. sıralarından “Neşredildi” sesleri) Neşredilir, bu kürsüye getirilmez... Anayasayı lütfen iyi okuyunuz, lütfen iyi okuyunuz Anayasayı (C.H.P. sıralarından alkışlar) Halk söyler siz söyleyemezsiniz, biz söyleyemeyiz. Bizim durumumuz başka bu konuda.

Ve Sayın Demirel’in kendisi de Anayasaya aykırı olarak iddianamelerinden bu kürsüde parçalar okuduğu dâvaların henüz görülmekte, devam etmekte olduğunu

konusmasında açıkça ifade etti. Demek ki, bilmeden de getirmiş olmuyordu. Bile bile Anayasaya aykırı bir iş yaparak, Anayasaya aykırı birtakım suçlarla ilgili iddialarda bulunuyordu ve sanki bütün bu bahsettiği geçmiş olaylar henüz göreve başlayalı on gün olmuş ve daha güvenoyu almamış bir Hükümet zamanında yapılmışçasına, Hükümet programı ile ilgili müzakereler sırasında bunları burada okuyordu. Oysa okuduğu, bahsettiği olayların istisnasız hepsi kendilerinin iktidarları zamanında olmuştu.

Neden olmuştu?

Değerli arkadaşlarım, bir çatışma tek bir tarafın eseri olamaz. Çatışma daima iki yanlı olur. Fakat Adalet Partisi, kendileri iktidarda bulundukları vakit bu kürsüden ve bu kürsü dışından defalarca hatırlatmıştık, çatışmalar karşısında vaziyet alırken, çatışmalara taraf olanlardan yalnız biri üzerinde durmuştur; yalnız birine karşı, o da yetersiz olmak üzere, tedbirler almaya çalışmıştır. Ötekinin varlığından bile habersiz görünmüştür.

Geçmişten hiç ders almamış olduklarını dün, bugün burada yine gördük. Yine sanki çatışmalar bir tarafın kendi içinde, kendi kendine yumruk sallaması, silah çekmesi imiş gibi, çatışmalardan, 12 Mart öncesi kendi iktidarları zamanında olan olaylardan tek yanlı olarak bahsettiler.

İşte bir Hükümet, karşısındaki meselelere böylesine tek yanlı, taraf tutarak bakarsa 12 Mart öncesinde olan gibi olaylar daima olur. Bu Hükümet hiçbir zaman o baltaya düşmeyecektir; onun için o olaylara izin vermeyecektir. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Bize rağmen, Hükümete rağmen, dikkatli davranışımıza, tarafsız davranışımıza rağmen, Allah esirgesin, yine olaylar çıkabilir; ama çıkarsa tarafsız davranışımızla Devletin gücünü Anayasadan ve yasalardan alan yetkilerini, otoritesini kanun dışına çıkan bütün gruplara adalette, eşitlikle uygulamak suretiyle o çatışmaların tırmanmaya dönüşmesini önleyebileceğimize güveniyoruz hiç değilse. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

ALPASLAN TÜRKEŞ (Adana) — Siz daima bir tarafsınız Sayın Ecevit. Tarafsız değilsiniz.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sayın Türkeş, Meclis kürsülerinde 12 Marttan önce yaptığım konuşmaları okursanız göreceksiniz; lütfen sizden bunu rica ediyorum, zahmet buyurunuz, zabıtlarda vardır. Çatışmalarda taraf olanların ikisine de aynı şiddetle hücum etmişimdir. Niçin alındığınızı da anlamamazlıktan gelmeyi tercih ediyorum. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım...

ALPARSLAN TÜRKEŞ (Adana) — Bir tarafı himayeyi üzerinize aldınız. Hâkimler, valiler, emniyet müdürleri vardı...

Rica ediyorum Sayın Türkeş.

Devam buyurun Sayın Başbakan...

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Tamam, tam ona geliyordum, notumda tam o noktaya geliyordum Sayın Türkeş. Diyecektim ki, Türkiye’de Anayasa var, yasalar var, hâkimler var, savcılar var, güvenlik kuvvetleri var. Memlekette bugün huzur var. Niçin geçmişin karanlıklarını, kendi eseriniz olan olayların acı hatıralarını buraya

tekrar getirip saatlerce bize dalalettiniz? (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Eğer bu, milletin gözü özgürlükçü demokrasiden korksun diye yapıldıysa, yanılıyorsunuz. Türk Milleti özgürlükten korkmayacak kadar kendi kendine saygılıdır. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Geride bıraktığımız seçimlerin sonuçları da bunu göstermiştir. Bu konular hey şeyden çok milletin önümde tartışıldı.

Cumhuriyet Halk Partisi olarak biz ve bugünkü koalisyon ortağımız Millî Selâmet Partisi aynı hürriyet anlayışını, aynı bağışlama anlayışını savunduk milletin önünde ve bizi iktidar yaptı bu millet.

ALİ YILMAZ (Hatay) — % 33 oyla mı?

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — % 33 diye diye, 9 Aralıkta kaç çıkardığımızı unutmayınız lütfen. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, 12 Mart öncesini fazla hatırlatmamalarını dileriz. Çünkü 12 Mart öncesi olaylar hatırlatıldıkça o olayları en azından önleyemeyen Adalet Partisi iktidarını da millet ister istemez hatırlıyor.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Ana muhalefet Partisi Lideri dünkü konuşmalarında, "Beynelmilel komünizmi tehlikesi var mı, yok mu? Buna değinmiyorlar, açık söylesinler" dedi. "Bunların iç barışı istedikleri, yani "beynelmilel komünizmin etkisinde olanların iç barışı istedikleri iddia edilir mi, edilemez mi, açıkça söylesinler" dedi.

"Devleti yıkma ve bölme faaliyetlerini fikir özgürlüğü mü sayıyorlar? Düşünce, yapıcı ve yıkıcı bir güçtür. Yıkıcısı da olsun mu?" dediler. "Hakaret serbest mi olacak?" dediler ve devam ettiler. "Kışkırtıcı ajanlar konusunda Ecevit'in geçmişte bazı iddiaları olmuştu. Şimdi Hükümetin başındadır, Devletin arşivlerine dayanarak iddiasını ispatlamakla yükümlüdür" dediler. "Asılsız ihbarlara dayanarak yapılan suçlamalarla ilgili iddiaları olmuştu, bunları ispat etmek zorundadır" dediler. "İşkenceler hakkında beyanları olmuştu, şimdi Hükümettedir, elimde Devletin arşivleri vardır, bunları ispat etmekle yükümlüdür" dediler. "Kontregerilladan söz etmişti, bununla ilgili Devlet arşivlerine dayanarak açıklamalar yapmak zorundadır" dediler ve saire...

Değerli arkadaşlarım, elbette dünyada da, Türkiye'de de komünizm tehlikesi vardır. Bu, gerçi zaman zaman bizde iddia edildiği gibi, tek merkezden yönetilen bir beynelmilel komünizm değildir. "Beynelmilel komünizmdir; ama tek merkezden yönetiliyor" dersek, kendi kendimizi aldatmış oluruz.

Daha geçen gün Brüksel'de toplanan, komünist partilerinin kongreleriyle ilgili olarak yabancı gazetelerde, ajanslarda çıkanları biraz incerseniz, görürsünüz ki, Batını komünist partileri birbirlerinden çok kesim çizgilerle ayrılmaktadırlar. İtalyan Komünist Partisi Fransız Komünist Partisinden, ayrılmaktadır. Çin komünistleri Ruslarınkinden, Yugoslavlar Çin'inkinden, Arnavutlar Ruslarınkinden ayrılmaktadır. Demek ki, beynelmilel komünizmler vardır ve elbette bütün memleketlerde olduğu gibi, hele özgürlükçü demokrasiyi benimseyen memleketlerde olduğu gibi, Türkiye'de de bunların bir ölçüde etkisi olacaktır. Türkiye'de de bunlar mevziiler tutmaya çalışacaklardır. Ve demokrasiye inananlar için, komünizmle özgürlükçü demokrasinin bir arada yürüyemeyeceğini, bizim gibi düşünenler için, bu komünizm tehlikesini önlemek gereklidir. Ama nasıl komünizm, beynelmilel komünizm tek değilse, komünizmi önlemenin yolları da tek değildir. Bunun bir yolunu Demirel idaresi 12

Marttan önce denedi, başarılı olamadı. Şimdi biz başka bir yol deneyeceğiz, arkadaşlar. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

İngiltere’de, İsveç te, İsviçre’de, Batı Almanya’da komünizm neden gelişmiyor? Serbest olduğu halde gelişmiyor. “Serbest değildir” dediler. Batı Almanya’da serbesttir. Batı Berlin’deki en büyük caddenin adı Karl Marx Allee’dir. Hiç bir kompleksleri yok, ama aldıkları sosyal tedbirlerle, ekonomik tedbirlerle, hem de o kadar çok ileri gitmeyen tedbirlerle toplumda bir denge, huzur ve geleceğe yönelik umutlar yaratmak suretiyle komünizmi önleyebiliyorlar.

Düşüncelere yasaklar koyup da korkulan düşünce akımlarını yerin altında gizli faaliyetlerde bulunmaya mecbur bırakmak yerine, açığa çıkmasını sağlayıp, ona karşı demokratik hukuk devleti kuralları içinde daha etkin tedbirler bulma yolunu arayarak komünizmi önüyorlar.

Değerli arkadaşlarım, İngiltere’de İkinci Dünya Savaşının sonuna kadar Parlâmentoda komünist Milletvekilleri olurdu. Ne zaman ki İkinci Dünya Savaşından sonra ılımlı bir demokratik sol parti olan İngiliz İşçi Partisi, zaman zaman veya sık sık iktidara gelebilecek kadar güçlü bir parti haline geldi, o günden bu yana İngiliz Parlâmentosuna bir tek komünist milletvekili seçilemedi. İsveç’te serbesttir, Hollanda’da serbesttir, Danimarka’da, serbesttir, Norveç’te serbesttir. Ama bunların hiç birinde komünistlerin iktidara gelebilme şansı yoktur. Ve hepsi Sayın muhalefet sözcülerinin dün burada önerdiklerinin tam tersi düşünceleri, tedbirleri uygulamak suretiyle komünizmin gelişmesini önleyebilmişlerdir. Burada bize karşı savunulan metotlar 12 Mart öncesinde denendi, geçersizliği açıkça görüldü, zararları görüldü, komünizmin yayılmasını önlemediği, hızlandırdığı görüldü. Şimdi izin verirlerse veya izin vermeseler dahi milletimizin izniyle biz daha başka, daha demokratik tedbirler bulacağız. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, sürekli alkışlar)*

İç barış istemeyenler yok mudur? Olabilir. Bizi iç barışı istemeyenler değil, isteyenler ilgilendiriyor, kendi isteğimiz ilgilendiriyor. Biz “iç barışı kuracağız” diyoruz. Bu ne demektir? Demek ki, barış açısından bazı eksiklikler vardır, toplumda. Demek iç barışı istemeyenler vardır, barış tam olarak oluşmamıştır, “biz onu sağlayacağız” diyoruz. Başkalarının istekleri hakkında konuşmuyoruz; başkalarının aksi yöndeki isteklerine rağmen, biz kendi barış özlemimizden, isteğimizden söz ediyoruz.

Değerli arkadaşlarım, Sayın muhalefet partileri ne dense desin, düşüncelere, biz yerleşmiş ileri demokrasilerde tanınan özgürlüğü tanıyacağız. Fakat düşüncelerini başkalarına zorla kabul ettirmeye kalkışanlar da karşılarında devletin adaletli, fakat etkin gücünü anında bulacaklardır, size bunu söz veriyorum. *(C.H.P. sıralarından sürekli alkışlar)*

Şimdi, şu serbest olsun mu, bunu da yazmak serbest olsun mu gibi sözlerle bizi köşeye sıkıştıramazsınız arkadaşlarım.

Uzun süredir söylediğim gibi, Ortak Pazarda kader birliği yaptığımız Avrupa Konseyinde bir çatı altında toplandığımız memleketlerde ne ölçüde bir düşünce ve anlatım özgürlüğü varsa, ne bir adım eksikliğini, ne bir adım fazlasını, o kadar olsun istiyoruz ve getireceğiz. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, sürekli alkışlar)*

Hem diyeceğiz ki, “Biz Avrupa Konseyinde üye olmaya layığız, biz Ortak Pazarda eşit üyeliğe layığız” hem de diyeceğiz ki, “Sizlerin, milletlerinizin lâynık olduğu

hürriyetlere lâyık değiliz.” Biz Türk Milletine bunu söylemeyiz, söyletmeyiz ve sizlere de söyletmeyeceğiz. (C.H.P. sıralarından sürekli alkışlar, A.P. sıralarından gürültüler)

Hakaret serbest olsun mu? Hayır. Hiç bir demokratik ülkede “hakaret hürriyeti” diye bir hürriyet yok. Elbette hakaret yasaklanacaktır, elbette iftira yasaklanacaktır; ama herkes düşüncesini serbestçe söyleyebilecektir. Sınır, o düşünceye de bazı düşünceleri, toplumun benimseyemeyeceği, istemediği bazı düşünceleri uygulamaya geçilme safhasında söz konusu olacaktır.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Demirel; “Kışkırtıcı ajanlar konusunda Ecevit Başbakan olmadan önce muhtelif iddialarda, beyanlarda bulunmuştu. Şimdi devlet arşivleri elindedir, bu konuda açıklamalar yapmalıdır, ne tedbirler aldığını söylemelidir, ne alacağını söylemelidir” dedi. “Asılsız ihbarlar konusunda bildiklerini söylemelidir, kontrgerilla konusunda bildiklerini söylemelidir” dedi. Değerli arkadaşlarım, bu konulara girmeyi hiç istemiyordum, bizi geçmiş değil, gelecek ilgilendiriyor. Ama Sayın Demirel, mecbur ettiği için giriyorum. Öteki partilerin grup sözcüleri bu konulara daha dikkatli davrandılar, kendilerine müteşekkirim. Fakat anlaşılmaz, nasıl bir duyguyla Sayın Demirel işi döndürüp, dolaştırıp bunalım yaratıcı, “huzur buldum” diye sevinen toplumu karıştırıcı tahrik noktalarına getiriyor. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Kışkırtıcı ajanların 12 Mart öncesindeki şiddet eylemleriyle ilgili rolleri hakkında söylediklerime dayanak bulmak için Devlet arşivlerini araştırmama gerek yok. Ben bu konuda yaptığım iddiaları, açıkladığım bilgileri Sıkıyönetim mahkemelerindeki iddianamelerden, Sıkıyönetim mahkemelerine çağrılan bazı tanıklar hakkında resmen adli makamlarca verilen bilgilerden aldım. Bunları öğrenmek veya sizlere öğretmek için Devlet arşivlerini karıştırmaya gerek görmüyoruz.

Asılsız ihbarlara gelince; birkaç gün önceki gazeteleri açınız. “Sabotör” diye ilân edilmiş bazı kimselerin, bir yıldır, iki yıldır bazıları tutuklu olan kimselerin, asılsız ihbarlar sonucu bu ithamlara uğradıkları, büyük bir suçlarının görülmeyerek serbest bırakıldıkları gazetelerde yazıldı. Benim bunları ispat etmek için Devlet arşivlerini karıştırmama gerek yok.

İşkence, kontrgerillâ; sıkıyönetim mahkemelerinde bütün bunların üstünde defalarca duruldu. Ben de bunlarla ilgili olarak, bu sonuncularla ilgili olarak kesinlikle şöyle olmuştur, böyle olmuştur demedim. Sadece bu iddialar üzerinde durulmasını istedim... (A.P. sıralarından “Hayır, hayır öyle değil” sesleri) Zabıtlar ortadadır. Fakat kışkırtıcı ajan konusunda ve diğer konularda, asılsız ihbarlar konusunda söylediğim sıkıyönetim mahkemelerinde resmen teşkil edilmiş olan hususlarla ilgilidir.

Şimdi Sayın Demirel öyle istiyor diye, açık söyleyeyim arkadaşlarım, ister kabul edin, ister etmeyin, özür dilerim, ben geçmişi karıştırmak, geçmişe dönmek niyetinde değilim. Açık söylüyorum, Yüce Meclislin Sayın Üyeleri, bizim görevimiz tehlike değil, bizim görevimiz kavga değil, bizim görevimiz barış. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Kavga gerektiğinde kavgadan kaçtığımızı kimse söyleyemez. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Tehlikeler karşısında yılgınlık gösterdiğimizi kimse söyleyemez. 12 Mart öncesinde ve sonrasında bunların nice sınavlarını verdik; ama çok şükür kavga zamanı da, tehlike zamanı da geçti artık. Milletçe esenliğe çıktık. Şimdi toplumda barış sağlamanın, huzur sağlamanın zamanıdır ve bizim de Hükümet olarak, iktidar olarak,

iktidarı oluşturan partiler olarak ilk görevimiz, baş görevimiz budur. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

İstedığımız kapanmış tehlikeleri büyütmek değil, geride bırakmak; kavgaları canlandırmak değil, barış getirmek istiyoruz topluma barış; istesenez de istemesenez de getireceğiz. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri ve şiddetli alkışlar)

Hangi kavgaların, geçmişteki hangi kavgaların, kızgınlıkların, intikam duygularının ateşini yeniden ortaya çıkarıp da milletin huzurunu bozabiliriz diye, geçmişin olaylarının küllerini deşmeye hiç mi hiç niyetimiz yok. Bunu bilersiniz Sayın Demirel. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Siz, tarihle hesaplaşmanızı kendi içinizde yapınız; bizim verecek hesabımız yoktur. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri ve sürekli alkışlar)

Geçmişin hesaplaşmalarını, intikam duygularını alevlendirmek yönünde, ne Adalet Partisinden gelen kışkırtmalara kapılacağız, ne de onların tam karşıtlarından gelen kışkırtmalara kapılacağız.

Geride bıraktığımız son yıllar göstermiştir ki birçok zamanlar Adalet Partisiyle onun tam karşıtı bulunanlar bilerek veya bilmeden, isteyerek veya istemeden aynı sonuçları elde etmek için uğraşmışlardır. Geçmişte olanları deşmeyeceğiz arkadaşlarım. Geçmişle ilgili bir hesaplaşma dönemi açmayacağız, açtırmayacağız; ama geçmişte olanları da bu ülkede bir daha öldürmeyeceğiz. Geçmişte yapılanları bir daha yaptırmayacağız. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri ve alkışlar) Herkes düşündüğünü serbestçe söyleme, yazma hakkına sahip olacaktır. Ama hiç kimseye kendi düşündüğünü, kendi inandığını başkalarına zorla, silahla, zorbalıkla kabul ettirme hakkını, olanağını tanımayacağız.

Değerli arkadaşlarım, düşünce özgürlüğünden sınır kaldırılamazmış, evvelâ Sayın grup sözcülerinden bunu dinledik. Sonra Adalet Partisinin bir Sayın milletvekili buraya çıktı, kendi liderini tekzip edermiş gibi söze başladı, öyle sandık. “Düşünce özgürlüğüne hiç bir yerde sınır olamaz” dedi. Meğer kafaların içindeki henüz ifade edilmemiş düşünceleri kastediyormuş. Geçen gün bir vesile ile bahsettiğim, kafaların içini okuyucu makine icat edilinceye kadar kafalarımızın içindeki düşünceleri çok şükür istesenez de sınırlayamazsınız. Fakat düşünce özgürlüğünden bütün dünyanın anladığı kafadaki düşünceyi açığa vurabilme özgürlüğüdür. Biz bunun eksikliklerini tamamlayacağız ve bu özgürlüğe sınır kabul etmiyoruz. Çünkü biliyoruz ki, insanı insan yapan onun düşünce gücüdür. Uygarlığı yapan, insanın düşünce gücüdür. Kültürleri yaratan, insanlığı ilerleten, insanlığı özgür yapan insanların düşünce gücüdür. Bu gücü sınırlamaya hiçbir kimsenin hakkı olmamak gerekir. Bu hakkı hiç kimseye tanımadığı içindir ki, demokrasi, rejimlerin en güzeldir. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

“Mal sahipleri kendileri kuvvet kullanarak mı, tecavüzü defedecekler?” diye sordu Sayın Demirel bu “ihkakı hak” denen şeyin, memleketimizde ilk örneklerini veren zat sordu bu soruyu. Otobüs hadisesini hatırlarlar, daha iktidara gelir gelmez kendi yandaşlarını silahlanmaya çağırışını hatırlarlar. Bunları yapan kimse, “mal sahipleri kendileri kuvvet kullanarak mı tecavüzleri defedecek?” dediler,

Değerli arkadaşlarım, biz hakça bir düzen getireceğiz; haklar gasbedilemeyecek ve Türkiye’de, adaletli bir yönetim, iyi işleyen bir güvenlik, bir asayiş mekanizması kurulacak, hiç merak etmesinler.

“Döviz alıp yürüyüşe geçenlere, durmayın yürüyün mü diyeceksiniz?” diye sordu Sayın Demirel.

Her halde “yollar yürümekle aşınmaz ya” deyip yerimizde oturmayacağız, merak buyurmasınlar. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Sayın Demirel, “rejimin işlerliğini, Devlet güvenliğini, vatandaşın can ve mal güvenliğini nasıl sağlayacaksınız?” diye sordu ve “Hükümet Programı koalisyon partilerinin memleket meselelerini ve bu meselelerin çözümlerini Hükümet olduktan sonra öğrenecekleri intibanı vermektedir” dedi. Biz belki, olabilir, bunları Hükümet olduktan sonra öğreneceğizdir; fakat Sayın Demirel ve partisi altı yıl Hükümet olmuş ve yine de öğrenememiştir. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)* Biz daha avantajlı bir durumdayız; onların yaptıkları hataları yapmamaya dikkat edeceğiz, böylelikle asayiş daha kolaylıkla sağlayacağız.

“Anarşi hareketlerinde görev ifa eden polise karşı Cumhuriyet Halk Partisinin takındığı tavır, acaba şimdi nasıl olacak?” diye sordu Sayın Demirel.

Değerli arkadaşlarım, bir kere bizim Hükümetimizin zamanında polisin tavrı ve polisle iktidar ilişkisi bambaşka olacak. Biz, polisi iktidarın kendi özel siyasal partizan amaçlarına göre kullanmayacağız. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)* Bir yerde bir hâdisе çıktıgı vakit, şunun elini kolunu bağla, ötekisini serbest bırak demeyeceğiz polise. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri)*

Değerli arkadaşlarım, ekonomik, sosyal görüşlerine tam karşıt olduğumuz halde, Sayın Talû Hükümetinin bu konulardaki tutumunu övmeğі bir görev bildim. Geride bir seçim bıraktık, bir bunalım döneminden hemen sonra Sıkıyönetim yeni kalkmış, bir seçim dönemine girdik. Pek çok şeyden korkuluyordu; fakat şükranla belirtmeliyim, Talû Hükümetinin Türk Polisini görevini gereğі gibi yapmakta serbest bırakması sayesinde, hiçbir ciddi olay olmaksızın, bütün dünyaya karşı öğünebileceğımız bir seçim geçirdik. Türk polisinin geçmiş olaylarda, kendi tabiatından gelen hiçbir kusuru yoktur. Bütün kusur onu, kanun dışı, hak dışı, adalet dışı kullanmaya kalkışmış olanlardadır. Bu bir daha tekerrür etmeyecektir Türkiye’de, buna inanıyorum. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri ve alkışlar)*

Polisimizin, öğrenme isteğinin ne kadar gerçek olduğunu son zamanlarda yakından gördüğüm polisin, eğitimini önemle ele alacağız. Çünkü biliyoruz ki, çağın değişik suçlarına kıyasla, asayiş sağlama bilgimiz geride kalıyor; bu gerilikten kendimizi kurtarmaya çalışacağız.

Genel Başkanlığım sırasında benim de oturduğum apartmanın önüne, Sayın Demirel’in evinin önüne olduğu gibi, koruma memurları verildi. Her gece döndüğümde nöbet ne kadar değişirse değişsin, polis memurlarını kitap okur halde bulurdum ve okudukları da bir lise bitirmek, bir meslek okulu bitirebilmek için gerekli kitapları. Türk polisinin bu okuma, öğrenme, daha iyi yetişme isteğini karşılayacağız; onu çağın gereklerine göre eğitime olanaklarına kavuşturacağız; onu partizanca amaçların âleti olarak kullanmayacağız; O zaman eminim ki, Türk Polisi, Türk Jandarması, bizi hiç bir memlekete imrendirmeyecek kadar, demokratik hukuk kuralları içinde Türkiye’de asayiş sağlayacaktır. Bu bakımdan kimse merak buyurmasın.

Değerli arkadaşlarım, yine Sayını Demirel benim 15-16 Haziran 1970 işçi olaylarından önce çıkan işçi haklarıyla ilgili bazı kanunlar konusunda söylediklerimi

buraya getirdi. “Parlâmentomun çıkaracağı kanunlara acaba Cumhuriyet Halk Partisi şimdi nasıl bakacak?” dedi.

Burada çok talihsiz bir örnek verdi Sayın Demirel. Çünkü sözünü ettiği kanunlar konusunda bizim ne kadar haklı olduğumuzu Anayasa Mahkemesi tescil etti. Müracaatımız üzerine o kanunları bozdu. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)* Biz öyle kanunlar çıkarmayacağız. Biz çıkaracağımız kanunlarla Türkiye’de işçi haklarını ve başka halkları geriye götürmeyeceğiz, ilerleyen toplum ve dünya ile birlikte ileriye götüreceğiz arkadaşlar. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım, Demokratik Parti sözcüsü Sayın Korkmazcan, “Hükümetin getirmeyi düşündüğü af tasarısı kapsamı itibariyle solculuğum milletlerarası bir aksiyonunun sonucudur” dedi.

İyi niyetine inandığım Sayın Korkmazcan’ın bu konuda niyetini aşan bir ifade kullandığını düşünebilmek istiyorum. Biz 50’nci Yıldönümünü kutlayan bir Devlette yaşayan ve içinde biraz insaf, şefkat duygusu bulunan herkesin o yıldönümü şerefine normal olarak isteyeceği bir affı getirmek istiyoruz. Beynelmilel solun veya sağın isteyeceği bir affı değil.

Kaldı ki, burada başka partilerden haksinas bazı arkadaşlar da belirttiler, bizim, getireceğimiz af, eylem suçlarını, şiddet suçlarını kapsamayacaktır.

Biz barış getirirken, getirmeye çalışırken geçmişin kırıncılıklarını, iki taraflı, karşılıklı, “kim haklı kim haksız, kim daha çok haklı, kim daha çok haksız veya mağdur” diye bir hesaplamaya girmeden, bütünüyle kapatmaya yardımcı olacak bir af getireceğiz. Yüce Meclisimizin bütün üyelerinin de buna yardımcı olacaklarını umuyoruz. Bu af, beynelmilel solun istediği türden af değildir. Koyduğumuz, kendi koyduğumuz, koymak istediğimiz sınırlamalar yüzünden beynelmilel solun veyahut aşırı solun eleştirdiği bir aftır. Biz üyesi bulunduğumuz demokratik batılı ülkeler topluluğunun bizden beklediği ölçüde bir affı getiriyoruz. Ama onlar beklediği için değil, kendi milletimiz beklediği için ve kendi vicdanımız emrettiği için getiriyoruz onu da...

Cumhuriyetçi Güven Partisi Genel Başkanı Sayın Feyzioğlu arkadaşım, “sınırsız hürriyet denemelerinin zamanla anarşiye ve tepki yoluyla hürriyetlerim aşırı kısıtlamamasına yol açtıkları dünya tarihinde çok defa görülmüştür” dediler. Sınırsız hürriyet dememeleri zamanla anarşiye ve tepki yoluyla hürriyetlerim aşırı kısıtlanmasına yol açarmış, dünya tarihinde bu çok görülmüş...

Burada ufak bir kelime ihmali var. Sınırsız hürriyet dedi. Sayın Feyzioğlu. Kimse sınırsız hürriyet istemiyor. Düşünce hürriyetindeki sınırın kalkmasını istiyoruz.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — İfade ediyorsunuz Programda.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sınırsız hürriyet diye değil, sınırsız düşünce hürriyeti.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Sınırsız ifade hürriyeti sözü var Programda.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — İfadeyi başka anılıyoruz, siz, sınırsız hürriyet demişsiniz. Onu, yani sizin niyetinizi aştığını kabul ediyorum, öyle olduğunu tahmin ederim.

Elbette hiçbir toplumda sınırsız hürriyet olamaz. Biz düşünce ve ifade hürriyeti önündeki sınırın kalkmasını istiyoruz. Bizim istediğimiz anlamda ve ölçüde düşünce ve ifade özgürlüğü olduğu için hangi memleketlerde anarşi ve komünizm yerleşmiştir; bunun örneklerini ben hatırlayamıyorum. Belki bir iki örneği olabilir; ama herhalde çok daha yaygın bir başka örnek vardır. Demokrasiyi ve demokratik özgürlükleri korumak gerekçesiyle o özgürlüklerde yapılan kısıntıların giderek nasıl dikta rejimlerine yol açtığını gösteren örnekler dünyada herhalde çok daha fazladır. Bu bakımdan özellikle dikkatli olmak gerekir.

Sayın Demirel demokrasi anlayışlarını belirtirken burada, uzun uzadıya ferdin ekonomik hürriyetlerinden söz etti. “Bunlar olmadan, ferdin ekonomik hürriyetleri olmadan demokrasi de olmaz” dedi.

Çok doğrudur. Biz de buna inandığımız içindir ki, en başta, Devletleştirmeci bir parti değiliz, bazılarının sandığının aksine; Hükümet Programına da boraksın Devletleştirilmesinden başka bir madde girmemiş olmasının medeni koalisyon müzakereleri sırasında yaptığımız bir pazarlık değildir; iki partinin de aklına Devletleştirilmesi gereken başka bir konu gelmemiştir.

Demek ki, biz aslında ileri ölçüde, Cumhuriyet Halk Partisi adına konuşuyorum şu anda, bir saptamayla, biz korkulduğu gibi Devletleştirmeci bir parti değiliz; Millî Selâmet Partisinin de öyle olmadığı biliniyor, Hükümet de elbette değildir ve olmayacaktır. Devletleştirmeciliğe karşı oluşumuzun başlıca nedenlerinden biri, bütün üretim araçları Devletleştirdi mi, ferdin hürriyetlerinin de ortadan kalkacağını bilmemizdir. (C.H.P. sıralarından, “bravo” sesleri, alkışlar) Fakat demokrasi yalnız kişinin, bireyin ekonomik hürriyetiyle, hürriyetleriyle sağlanamaz. Bu onun unsurlarından ancak bir tanesidir. Kişi özgürlüğüyle toplum yararını bağdaştırmak gerekir. Bunu ben söylemiyorum, Anayasamız söylüyor. Hem “kişinin teşebbüs özgürlüğü vardır.” diyor, kişinin ekonomik özgürlüklerini sayıyor Anayasamız; hem de bunların toplum yararına sınırlanması gerektiğini söylüyor. Bu yapılmadıkça, Adalet Partisinin ve Sayın Demirel’in de ister istemez benimser gördükleri sosyal adalet sağlanamaz, demokrasi sağlam temellere kavuşamaz ve 12 Mart öncesinde olan gibi olayların meydana çıkması kolay kolay önlenemez.

Anayasamız ekonomik özgürlükleri tanımış; fakat onlara sınır konabileceğini söylemiştir. Ama elbette 11’nci maddedeki kayıtlar saklı kalmak kaydıyla; fakat esasî Anayasanın 20’nci maddesinde belirtilen ölçüde ve anlamda, düşünce ve anlatım özgürlüğüne sınır getirilemeyeceğini söylemiştir.

Sayın Demirel ne yapıyor? Bunu tersine çeviriyor; Düşünce özgürlüğünü sınırlayalım, ekonomik özgürlüklerini ferdin sınırlamayalım.. O zaman ne sosyal adalet olur, ne demokrasi olur arkadaşlarım.

Sayın Demirel’in, Sayın Demirel diyorum çünkü partisinin tüm partisinin görüşlerini şu söyleyeceğim ne kadar yansıtır bilemiyorum, inşallah tam yansıtmıyordur, şöyle bir cümle kullandılar. Yazılı metinden aynen aldım, şöyle dedi Sayın Demirel dün; “Dünya kuruluşu beri insanoğlunu menfaat saiki kadar verimli çalıştıran bir diğer metot keşfedilmemiştir.” (C.H.P. sıralarından gülüşmeler)

Bir daha okuyorum, bu özdeyişi; “Dünya kurulalı beri insanoğlunu menfaat saiki kadar verimli çalıştıran bir diğer metot keşfedilmemiştir.” Devam ediyor...

SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Doğru.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — “Kazanmak ve sahip olmak arzusu, saiki bir toplumu en çok verimli çalışma içine sokar.”

SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Doğru. *(A.P. sıralarından “Doğru” sesleri)*

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — “Doğru” diyorlar. Aynı görüşteymişler, bunu bütün milletimize ilân ederiz izin verirsenez, sizin iznimizle.

SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Edin, edin. *(A.P. sıralarından “Edin” sesleri; C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, biz beğensek de, beğenmesek de menfaat saikinın önemini küçümsemiyoruz, küçümseyemiyoruz; ama sadece menfaat ve menfaat saiki üzerine kurulu bir toplum ve ahlâk anlayışını da reddediyoruz arkadaşlarım. *(C.H.P. sıralarından “bravo” sesleri, sürekli alkışlar)*

Şimdi bir arkadaşımız, (ağız hareketlerinden anlıyorum) “mugalata” gibi bir şey söylüyor. *(A.P. sıralarından, “yanlış anlıyorsunuz” sesleri)* Sorarım size, 20’nci yüzyılın ikinci yarısını geçtik. Uygarlık belli bir düzeye ulaştı, uygarlığı bu düzeye ulaştırmada öncülük edenler, tek saikleri menfaat olanlar mıdır, bütün menfaatleri, hatta canlarını reddederek insan düşüncesini özgürce işletenler midir? *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

İdam edilmeyi göze alarak, engizisyon mahkemeleri tarafından ateşe atılmayı göze alarak, bırakınız menfaati, canını reddederek, inandığı düşünce uğrunda insanlığa yararlı olmak isteyenler mi, yoksa “insanların tek saiki menfaattir” diyenler mi toplumu ve insanlığı bu noktaya getirmiştir. Sorarım sizlere arkadaşlarım? *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Menfaat saiki elbette küçümsenemez. Fakat sağlıklı ve sağlam bir toplum yapısı kurabilmek için, en azından menfaat saiki ile başkalarını sevebilmeyi, menfaat saiki ile toplum yararını bağdaştırabilmek zorundayız. Aksi halde tek ölçüsü menfaat saiki olan bir toplumda şahsen ben yaşamak istemezdim; eğer Türk toplumunda yaşamaktan kıvanç duyuyor isem, Türk toplumu için tek saikin menfaat olmadığını bilişimdendir arkadaşlarım. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Dünya kurulalı beri insanoğlunu menfaat saiki kadar verimli çalıştıran bir diğer metot keşfedilmemiş... Böyle olsa idi, insanlık bugüne kadar sağ salim erişemezdi, körü körüne menfaat çatışması bütün toplumları bölerdi, korktukları türden sınıf çatışması asıl o zaman olurdu.

Sayın Demirel kendisi gibi düşünenlerin büyük yanılığını çok açık, çıplak ve -takdir etmek gerekir- çok dürüst bir şekilde ortaya koydu, kendi toplum anlayışlarını.

Değerli arkadaşlarım, toplumun koşullandırılmasına göre ve insanın bazı içgüdülerine göre menfaat gerçekten bir çalışma saikidir. Ama insanın üstünlüğü kendisindeki bazı içgüdülerini yenebilmesindedir. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

İnsandaki tek içgüdü menfaat saiki değildir. Ondan daha üstün, daha iyi, daha saygıdeğer içgüdüler de vardır. Biz öyle bir toplum düzeni kurmalıyız ki, daha iyi, daha üstün içgüdüler, menfaat saiki içgüdüsunü insanlık onuru ile bağdaşabilecek bir düzeye

indirsin, bir ölçü içinde tutsun. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Ve hiç endişe buyurmasınlar, okullarımızdaki ahlâk dersini lâikliği yıkmak için, Atatürk devrimlerini yıkmak için değil; böylesine insanca bir ahlâk anlayışını Türk toplumuna götürmek için değerlendireceğiz. (M.S.P. ve C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Biz insanı insan yapan, uygarlığı uygarlık yapan içgüdüleri, etkenleri yüzeye çıkaran, güçlendiren bir ahlâk düzeni, bir toplum düzeni kurmaya çalışacağız.

Sayın Demirel; “Fakir vatandaşa kalkınma nimetleri nasıl götürülecek?” diye sordular.

Sayın Demirel fakirliğin hep sözünü eder. Biz Türkiye’yi, fakirliğin sözü edilemeyecek hale getireceğiz. Biz bunların tedbirlerini getireceğiz. (A.P. sıralarından “Oh, oh” sesleri, C.H.P. sıralarından alkışlar) Kalkınmanın nimetlerini bugünün fakir vatandaşına, Adalet Partisinin dün burada reddettiği programımızla getireceğiz. (C.H.P. sıralarından, alkışlar)

Tek saiki menfaat hırslı olan bir ekonomi politikası yerine, başlıca amacı insan mutluluğu olan bir ekonomi politikası ile fakirliği yeneceğiz.

Bütün bunları nasıl yapacağız? İşte anlaşılan programımızı okumamışlar. Doğudan bahsetmemişiz, Güneydoğudan bahsetmemişiz, pahalılığın nasıl önleneceğinden bahsetmemişiz, Plânlamadan bahsetmemişiz, vesaire... Bütün bunlara rağmen programda yer alan hedeflere nasıl ulaşacağız? Programımızı biraz daha önyargısız ve dikkatli okurlarsa bunları nasıl yapacağımızı ayrıntıları ile göreceklerdir. Burada kısaca birkaç noktaya değinmekle yetineceğim.

Bir defa, kalkınmayı belli merkezlerde yoğunlaştırmayacağız. Sanayileşmeyi, artık o yükü esasen taşıyamaz hale gelmiş, üzerine fazla sanayi yükü bindiği için artan çevre sağlığı sorunları içinde zehirlenir hale gelmiş büyük kentlerin dışına, Anadolu’ya, Doğu Anadolu’ya, Güneydoğu Anadolu’ya yayacağız. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Bunun mekanizmasını, bunu nasıl yapmak için kuracağımız kurumlara kadar anlatmışız. Sayın Demirel çıkıyor; “Siz Doğudan, siz Güneydoğudan hiç bahsetmemişsiniz.” diyor.

A. DOĞAN ÖZTUNÇ (İstanbul) — Okumamış okumamış...

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Kendileri çok bahsetmişler, hiçbir şey yapmadılar. Biz belki bahsetmedik, ama çok şey yapacağız, (C.H.P. sıralarından, alkışlar)

Doğunun, Güneydoğunun sulama ihtiyaçlarından bahsettiniz. İktidarda iken “Mardin, Silopi, Urfa sulaması” hatırlarım daha ilk Başbakan olduğu günlerde Sayın Demirel Urfa’ya giderdi; “Su derdini hallededeceğiz” diye demeç verirdi... (A.P. sıralarından “Keban’a hayır!” sesleri) Keban’ı biz başlattık arkadaşlarım, unutmayınız biz başlattık. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri alkışlar; A.P. sıralarından “Hayır, hayır” sesleri)

Arkadaşlarım, bütün belgeleri ortadadır; Keban’ı biz başlattık. (A.P. sıralarından gürültüler, C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Eğer geldiğimiz zaman Barajlar Dairesindeki milliyetçi teknik personeli darmadağınık edilmiş bulmasa idik, barajları birtakım yabancı şirketlere, verebilmenin bahanesi uğruna Barajlar Dairesini milliyetçi Türk mühendislerini darmadağın edilmiş hür halde bulmasa idik, enerji meselesini şimdi vadedebildiğimizden çok daha süratli hallederdik. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

NAHİT MENTEŞE (Aydın) — Oldu olacak Sayın Ecevit, şu Boğaz Köprüsünü de kabullen bari?

Müdahale etmeyin efendim, yerinizden konuşmayın.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Boğaz Köprüsü gibi bütün eserleri saygı ile karşılarız; ama Boğaz Köprüsünden karşı kıyıya fabrikalar bölgesine gittiğinizde göreceksiniz ki, biliyorsunuz ki, elektriksizlikten fabrikalar duruyor Türkiye’de. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Ama biz o köprüyü kazandırılmış bir eser olarak şükranla karşılıyoruz. Lütfen lâfı değiştirmeyiniz; kusurlarınızı, günahlarınızı örtmek için...

“Plândan hiç bahsetmemişiz...” Değerli arkadaşlarım; bizim plân anlayışımız bambaşka. Biz plânı kâğıt üstünde bırakmamanın felsefesini ve mekanizmasını getirmişiz bu programımızla. “Bırak yapsın, bırak geçsin” felsefesi ile yani “ekonomik özgürlükler sınırsız olsun” felsefesi ile yani “Tek saik menfaattir” felsefesi ile plânlama bir arada yürüyemez. Onun için de gereği gibi yürüyememiştir. Şimdiye kadar A.P. iktidarı zamanında da ve ondan sonra da plânlar onun için kâğıt üstünde kalmıştır. Biz plânı kâğıt üstünde bırakmamanın, geri kalmış yöreleri ve bölgeleri de plânlamadan yararlandırılabilmeyen belki lâfını etmemişiz; ama mekanizmalarını, tedbirlerini, kurumlarını programımıza getirmişiz.

Değerli arkadaşlarım; Doğudan bahsetmemişiz, diyorlar. Hayvancılıkla ilgili olarak programda yazdıklarımız en hasta Kars’tan Urfa’ya kadar Doğuyu, Güneydoğuyu ilgilendirir.

Tarım Bakanlığının adını değiştirmişiz; “Gıda, Hayvancılık ve Tarım Bakanlığı” yapmışız ve yeni bir örgütlenmeye götürüyoruz. Neden? Doğu Anadolu halkının modern hayvancılık yoluyla kalkınmasına daha iyi hizmet edebilmek için en başta bunu yapmışız. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Değerli arkadaşlarım, verimi, üretimi nasıl artıracığımızı, gelişmeyi nasıl hızlandıracığımızı, bir Hükümet programının çerçevesi içinde girilebilecek azamî ayrıntılara girerek anlatmışız. Petrolde millî olanaklarımızı nasıl koruyacağımızı söylemişiz; boraksı nasıl değerlendireceğimizi söylemişiz; madenlerin imal edilmiş halde ihraç edileceğini söylemişiz; orman düzeninde neler yapacağımızı, kooperatifçilik düzeninde neler yapacağımızı, pazarlama düzeninde, iç ticaret, dış ticaret düzeninde, kredi ve bankacılık düzeninde, para-maliye politikasında neler yapacağımızı söylemişiz; ondan sonra Sayın Ana muhalefet Partisi lideri çıkıyor, “Bu söylediklerinizi nasıl yapacağınızı hiç anlatmamışsınız,” diyor.

Değerli arkadaşlarım, gerek Sayın Demirel, gerek başta Sayın Feyzioğlu olmak üzere başka bazı grup sözcüleri, “Şu fiyatları nasıl düşüreceksiniz?” dediler.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Olduğu gibi söyleyin.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Peki, siz söyleyin Sayın Feyzioğlu. Sayın Başkan izin verirse.

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Programınızda, seçim beyannamenizde vadettiğiniz ucuzluk vaatlerinin fiyatlarla ilgili olarak dünya konjonktürüne atıfta bulundum...

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Çok doğru Sayın Feyzioğlu kabul ediyorum. Fiyatlarda ilgili olarak dünya konjonktürüne atıfta bulunmak, bizim ucuzluk vaadimizle çelişmez. Neden? Çünkü fiyat artışları başka şeydir, fiyat düzeyleri başka şeydir, pahalılık başka şeydir. (C.H.P. sıralarından, “Dinle, dinle” sesleri)

Bir dakika arkadaşlarım; bizim burada bir liraya yediğimiz ekmek İsveç'te on liradır; ama İsveç'te hayat Türkiye'dekinden çok daha ucuzdur. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri)

TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri) — Gelirlerle fiyatlar arasında...

DAVUT AKSU (Kars) — Sayın Başkan, Turhan Feyzioğlu'na söyleyiniz.

İBRAHİM AKDOĞAN (Kocaeli) — Senelerdir burada, dinlemeyi öğrensın biraz.

Müdahale etmeyiniz Sayın Feyzioğlu.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Elbette şu herkesin bildiği, bugünkü dünya konjonktürü içinde belli maddelerin fiyatlarını eski düzeylerinde tutma olanağı yoktur. Bunun için ancak, "Ben geçici bir Hükümetim," bahanesine sarılan bir Hükümet imkân bulabilir. Petrol konusunda, başka hammaddeler konusunda bütün dünyadaki olağanüstü fiyat artışlarını yok farz etmek, "hiçbir fiyat ayarlamasına ihtiyaç yoktur" diyebilmek için yalnız memleket gerçeklerinden değil, dünya gerçeklerinden de bir hayli uzak olmak veya onlara gözlerini kapatmak gerekir.

Bizim programda ortaya koyduğumuz tedbir şu; Biz fiyatlarla gelirler arasında adaletli ve dinamik bir denge kuracağız ve dünya konjonktürünün gerekli kıldığı fiyat ayarlamalarını yaparken, bunun yükünü dar ve orta gelirli halka taşıtmamaya çalışacağız. Bunu programda açıkça ifade etmişiz. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Bunun tedbirleri nelerdir? Tedbirlerini elbette uygulamada göstereceğiz, ama bazılarını şimdiden programda da açıklamışız. Bir iki örneğini vereyim değerli arkadaşlarım.

Diyoruz ki; Ekonomimiz için hayati önem taşıyan, hayat pahalılığında büyük rolü olan bazı temel yatırım veya ihtiyaç maddelerini Devlet veya kooperatif ve kooperatif üst kuruluşlarıyla ithal edeceğiz. Bunların dağıtımını da yine, yerine konusuna göre, Devlet veya kooperatifler yapacak. Bu ne demektir? Bunu söyleyeyim arkadaşlarım; Tereyağı bitti bahanesiyle bazı Batı ülkelerinin tereyağı fazlasına pazar bulmak üzere getirtilen -hâlbuki o para ile Türkiye'de mandıracılık geliştirilebilirdi, tereyağı üretimi artırılabilirdi- o on beş liralık, yirmi liralık tereyağını kırk liraya sattırmayacağız demektir, programımıza koyduğumuz tedbirle. (C.H.P. sıralarından sürekli alkışlar)

Merkez Bankasında milyarlarca Dolarlık döviz dururken, sunî demir-çelik karaborsası yaratıp da bir avuç vurguncuyu zengin etmeyeceğiz demektir koyduğumuz tedbir. (C.H.P. sıralarından "bastır" sesleri ve sürekli alkışlar)

Denebilir ki, "Sen özel teşebbüse karşı mısın?" Hayır! Özel teşebbüs var, özel teşebbüs var. Bir, fırsatını buldu mu demir-çeliğin karaborsasını yapan özel teşebbüs erbabı var; bir de o karaborsadan ateş pahasına aldığı demir-çelikle inşaat yapan insan var. Biz inşaat yapanı, fabrikasında demiri, çeliği kullananı, demir-çelik karaborsası yapan özel teşebbüs erbabına tercih edeceğiz. İkisi de özel teşebbüs; birini otelcine tercih edeceğiz.

Başka bazı partilerin, Adalet Partisinin kimi kime tercih ettiğini geçmişte gördük. Bizim tercihimiz, bu programın doğrultusunda, tam tersi olacaktır. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Diyoruz ki, zamanla teşvik tedbirlerini tüketim maddelerinden yatırım maddeleri sanayiine ve ağır sanayie kaydıracağız. Bu ne demektir?

Tüketim malları imal eden yerli fabrikalarımız belli bir güç düzeyine, kuvvet düzeyine ulaştıktan sonra, Devlet himayesi altında halkı sömürmeye devam edemeyecektir. Eğer

o zaman da halka, ürettiği tüketim maddelerini, ihtiyaç, maddelerini pahalıya satmaya devam ederse gümrük kapılarını açacağız, hiçbir teşvik, tedbiri uygulamayacağız, onu bir disiplini altına alacağız.

Bunlar sadece birkaç örnek... Demek ki, fiyat ayarlaması başka, ucuzluk - pahalılık başka olmak kaydıyla söylüyorum, pahalılığı nasıl önleyeceğimizin, hele dar ve orta gelirli yurttaşlarımızı aşırı fiyat yükselmelerinin yükünden nasıl koruyacağımızın bazı somut tedbirlerini dahi, bu Hükümet programında gerekmez iken ortaya koymuşuz.

Ayrıca, bir yandan ağır sanayii, yatırım malları ve ara mallar sanayiini hem geliştireceğimizi, hem yayacağımızı söylemişiz; ama bir yandan da onların silindiri altında sanatkârı, esnafı, küçük ve orta boy sanayiciyi ezdirmeyeceğimizi söylemişiz. Onları ezdirmeyecek kurumlar ve kredi mekanizmaları getireceğimizi söylemişiz. Böylelikle, yalnız halk düzeyinde değil, özel teşebbüsün kendi içinde de denge ve sosyal adalet sağlayacağımızı, kalkınmayı ve sanayileşmeyi, Doğusuyla Batısıyla bütün yurda dengeli olarak yayacağımızı söylemişiz.

Yabancı sermayeden yararlanma zorunluğu gerçeğini reddetmemişiz, ama yabancı sermayeden yararlanırken bir veya iki büyük ülkeye bağımlı duruma gelmeme zorunluluğunu belirtmişiz. Özellikle içinde bulunduğumuz dünya ortamının, koşullarının sağladığı olanaklardan yararlanırken, hem yabancı sermaye konusunda, hem dış ticaret konusunda çok unsurlu bir dengeye önem vereceğimizi belirtmişiz. Yabancı sermayenin kazandığını olduğu gibi dışarıya götürmesine izin vermeyeceğimizi söylemişiz. Elbette kendi çıkarını gözetecektir, ama biz de Türkiye'nin yararını kollamaya onu mecbur edeceğimizi söylemişiz ki bu, kendini düşünme hakkına sahip olan her memleketin elbette yapması gereken bir şeydir.

Değerli arkadaşlarım, Hükümet programında kooperatifçiliğe çok geniş bir yer veriliyor: Lâf olarak yer verilmiyor. Türkiye'de şimdiye kadar görülmemiş, başka birçok demokratik ülkelerde görülmüş ama Türkiye'de görülmemiş yeni bir boyut, yeni bir nitelik, yeni bir güç kazandıracağımızı belirterek söz ediyoruz kooperatifçilikten. Bunu da sözde bırakmıyoruz, kurumlarını söylüyoruz. Kooperatifçilikle ilgili bütün kuruluşları Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı adı altında bir bakanlıkta toplayarak kooperatifçiliğin Devletle ilişkilerinin kolaylaştırılacağını söylüyoruz. Normal kredi mekanizmasının dışında bir mekanizma kurarak, kooperatiflerin yatırımlar yapabilmesi için, kendi üyelerini ve memleketi güçlendirebilmek için gerekli kredileri alabilmelerini nasıl sağlayabileceğimizi anlatıyoruz. Fakat bazı Sayın sözcüler, o arada gerek Sayın Demirel, gerek Sayın Korkmazcan, bizim bu kooperatifçilik anlayışımıza bir kuşku gölgesi düşürücü nitelikte konuşmalar yaptılar.

Sayın Demirel, âdeta bizim kooperatifçilik anlayışımıza "Kolektivizm" kuşkusunun gölgesini düşürmeye kalkıştı. Sayın Korkmazcan da, burada tutulan hedefin "Devlet güdümü altındaki zorlayıcı bir kooperatifçilik sistemiyle köyden şehire kadar ticarî ve sosyal yaşantıyı kontrol altına almak olduğu açıktır." dedi. Bu; endişelerinin hiç varid olmadığını kısa zamanda görecektir. Bizim şikâyetçi olduğumuz güdümlü demokrasi, bir anlamda Türkiye'de bugün uygulanmakta olan demokrasidir. Biz, genel müdürünü Hükümetin tayin ettiği kooperatife, kooperatif demeyiz. Ama bugünkü uygulama; etkin, güçlü kooperatifler görünüşte kooperatif, aslında Devlet bürokrasisinin bir uzantısı halindedir ve işbaşında bulunan Hükümetin meşrebine göre, ekonomi anlayışına göre

ya Devlet bürokrasisinin eğilimlerini yansıtır, ya da o kooperatiflerin üyesi olan köylüyü, üreticiyi sömürmek isteyen bazı iş çevrelerinin menfaatlerini gözetir.

Şimdi bu çatı - kuruluşlar elbette bir süre birtakım eksiklikleri, kusurları düzeltilerek, -ister istemez- böyle devam edecek, ama biz süratle yapıyı temelden yükselteceğiz ve çatı ile birleştireceğiz ve en kısa zamanda gerçek demokratik kooperatifçiliği, bugüne kadar Türkiye’de olmayan gerçek demokratik kooperatifçiliği Türkiye’ye getireceğiz, amacımız budur.

Bu kooperatiflerle ticarî ve sosyal hayatı bir ölçüde kontrol altına almak söz konusu ise, bunu yapacak olan, (hiç merak edilmesin) Devlet olmayacaktır; halk kendi ekonomik ve sosyal hayatını, kendi hür iradesiyle bir ölçüde kendi kontrolü altına alacaktır. Aracının, tefecinin kontrolünden çıkarıp üretim hayatını Devlet yardımı ile -ama Devlet müdahalesiyle değil- kendi kontrolü altına alacaktır. Amacımız bundan ibarettir.

Sayın Demirel, “Banka kaynaklarının âdeta kamu fonları gibi kullanma eğilimi, endişemizin kaynağını teşkil etmektedir, banka kaynakları özel kesimin tasarruflarından oluşmaktadır, halk sektörüne neden imtiyaz tanınacak?” dediler.

Sayın arkadaşlarım, benim bildiğim kadarı ile bu bir yanılgıdır. Bankalarda biriken bu paralar öncelikle, bizim yararlandırmak istediğimiz halkın tasarruflarıdır. (C.H.P. sıralarından, “Bravo” sesleri, alkışlar) Radyo konuşmamda seçimler sırasında da söylediğim gibi; fakirliğini bir piyango hayaliyle avutmaya çalışan dar ve orta gelirli vatandaşlarımız, 200-400-600’er liralık paralarını bankalarda toplarlar ve o bankalardaki o paralar büyük bölümü ile onların yoksulluğunun sürüp gitmesine neden olanlara verilir.

Değerli arkadaşlarım, biz özel teşebbüsten kredi esirgeyeceğiz demiyoruz. Plân disiplini içinde yatırım yapacak olan, Türkiye’de iş sahaları açacak olan, Türkiye’nin kalkınmasını ve sineleşmesini hızlandıracak olan iş adamları şimdiye kadar gördüklerinden belki daha büyük kredi kolaylıkları, proje kolaylıkları, hammadde kolaylıkları göreceklidir. Bunu kendileri de anlamaya ve memnuniyetlerini belirtmeye başlamışlardır. Ama soygun için, halkı ve memleketi fakir bırakma imtiyazlarını sürdürebilmek için ona buna kredi verme dönemi kapanacaktır... (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından, “Bravo” sesleri, alkışlar) Şimdiye kadar tütüncüyü soyanlara verilen kredi tütünü yetiştirene, pamukçuyu sömürenlere verilen kredi pamukçuya verilecektir arkadaşlarım. (C.H.P. sıralarından, “Bravo” sesleri, alkışlar) Ve öğrencinin hakkı olan para da, aslında kendileri iktidarda bulundukları sırada gençlerin, çocukların muhtaç oldukları okulları açmayıp, özel kişilere artırınlara 10 milyon, 20 milyon olarak verilmeyecek, okumak isteyenlere, onların babalarına verilecektir. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar) Yani kısacası halkın parası halka ve halkı kalkındıracak iş adamlarına verilecek. (C.H.P. sıralarından alkışlar, “Bravo” sesleri)

Sayın Demirel, “Hükümet programında karma ekonomi tabiri hiç geçmiyor” dedi. Hükümet programında borakstan başka devletleştirilecek başka bir şeyden söz ediliyor mu ki, karma ekonomiden vazgeçildi mi, geçilmedi mi kuşkusuna ortaya çıksın. Biz, karma ekonomiden vazgeçmek şöyle dursun, karma ekonomiyi yepyeni bir boyuta, halk boyutuna kavuşturarak daha da güçlendireceğiz. (A.P. sıralarından “Ne demek o?” sesleri) Halk boyutu dediğimiz şudur; Halka açık şirketler, devam edebilir, demokratik bir ülkede kimse buna engel olamaz, bunlara hiç bir diyeğimiz yok. Ama halka açık şirketler altında bazı büyük sermayedarlar kendi para ve sermaye ihtiyaçlarını, kendi

yönetecekleri işletmeler için toplayadursunlar, biz de bir yandan Hükümet olarak halkın kendi tasarruflarını kendi yönetim ve denetimleri altında Devlet yardımı ile kuracakları büyük sınai işletmelerde, tarım işletmelerinde değerlendirmelerini sağlamaya çalışacağız. Halk böylelikle Devletin de boyunduruğu altında olmayacak, büyük sermayenin de boyunduruğu altında olamayacak. Yalnız ekonomimiz değil, demokrasimiz de böylece yeni bir boyut kazanmış olacak. (C.H.P. sıralarından, "Bravo" sesleri)

Değerli arkadaşlarım, enerji konusunda Sayın Demirel meselelere kendi yaklaşımları açısından tipik bir şey söylediler; "Nerden sağlanırsa sağlansın, kaçta sağlanırsa sağlansın elektriğin varlığı önemlidir" dediler. İşte bu zihniyettir ki, Türkiye'yi bugünkü elektrik ve enerji bunalımının ta içine getirdi... (C.H.P. sıralarından, "Bravo" sesleri, alkışlar)

Şimdi bizi mecbur bıraktıkları noktada, maalesef biz de bir süre için, "nereden ve kaçta sağlarsak sağlayalım" diyecek durumdayız. Ama inşallah bu durumdan çok yakında kurtulacağız. Amerika bizi bir yandan belki fueloille enerji üretmeye teşvik ederken, kendisi şimdi enerji üretimi için kömüre dönüyor. Biz ise kendi kömür yataklarımızı toprağın altında terk etmişiz ve nice projeler yıllardır ihmal edilmiş halde duruyor. Bir kısmını da yüzeyden den, kolay tarafından kömürü alıp gerisini yanmaya terk eden bazı sorumsuz özel kişilerin eline bırakmışız ve fueloil fiyatlarının roket hızı ile yükseldiği bir dönemde Sayın Demirel'in burada veciz bir şekilde ifade ettikleri zihniyetin sonucu olarak, Türkiye'yi ateş pahasına fueloille ye fueloil santralleri ile elektrik ihtiyacını karşılamaya mecbur olacak durumda bırakmışız. Biz bu durumdan memleketi kurtarmaya çalışacağız Sayın Demirel!

Sayın Korkmazcan; "Petrolde yabancılardan da yararlanmak gerekir" dedi. Hükümet programında, petrolde yabancılardan da yararlanmayı düşünmediğimizi gösterir her hangi bir ibare olduğunu sanmıyorum. Ancak, yabancı petrol şirketleri karşısında Türkiye'nin millî yararını daha iyi gözetecek yasal tedbirleri ve yönetsel tedbirleri alacağımızı söylüyoruz ki, bu da hakkımızdır.

Sevgili arkadaşlarım, deniyor ki; "Türkiye kendi olanaklarıyla yeteri kadar petrol bulamaz." Çok daha büyük olanaklara sahip dev, uluslararası şirketler sondaj yapıyorlar; "Burada petrol yok" deyip kuyuların üstünü örtüp gidiyorlar; milliyetçi Türk mühendisi geliyor, ufacık olanaklarla oradan petrolü çıkarıyor. (C.H.P. sıralarından alkışlar) Demek ki, kişisel menfaat saikının üstüne millî menfaat saiki ile gidilince bazı şeyler yapılabilir. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Sayın arkadaşlarım, yabancı şirketler konusunda ne fazla katı olmak, ne de kendi kendini aldatmak gerekir. Bu konuda ne kadar iştiaklı olsak azdır. Eğer son günlerin Amerikan basınını izleyecek olursanız şunu görürsünüz; Amerikan Kongresinde "Engizisyon" tabir edilen bir mahkeme kuruldu âdeta ve burada bazı dev petrol şirketlerin Amerikalı yöneticileri (Kongre veya Senato üyeleri tarafından, şimdi kesin olarak hatırlamıyorum) yargılanıyor. Neden yargılanıyorlar? 20 yıldan beri Orta-Doğu'da Amerikan hariciyesinin dış politikasını petrol şirketleri eliyle yürüttüğü ortaya çıkmış, bunun hesabı sorulmak isteniyor. (Ne kadarı doğrudur ne kadarı değildir bilmiyoruz. Bunu kınayarak, eleştirerek de söylemiyorum, dünyamızın gerçeği bu. O gerçekleri bilelim yeter, ona göre tedbirli oluruz) Yine bu hesaplasmada ortaya çıkan bir gerçek, hani bütün dünyanın, az gelişmiş ülkelerin, gelişmiş ülkelerin, Türkiye'nin

petrol fiyatlarındaki aşırı yükselişten kıvrandığı dönemde, yani 1973'ün son üç ayında 1972'nin son üç ayına oranla bu büyük petrol şirketlerinin kârlarında % 56 artış var ve bu artışın ancak % 16'sı Amerika'da sağlanıyor, % 84'ü bu petrol şirketlerimin faaliyet gösterdikleri veya petrollerini sattıkları başka memleketlerde sağlanıyor.

Değerli arkadaşlarım, sanırım son müzakerelerde veya müzakerelerden önce zaman zaman bir parti liderinin demecinde; "İşte programda hiç milliyetçilikten bahis yok" falan denilmişti. Çağımızın milliyetçiliğine ekonomik milliyetçilik dedik diye lütfen hor görülmesin, mübalağalı sayılmasın. Çağımızın milliyetçiliği, bugünkü dünya gerçekleri karşısında, bizim keşfetmek zorunda olmadığımız, kapitalist olsun olmasın dünyanın bütün büyük ülkelerinin açıkladıkları bu gerçekler karşısında millî menfaatleri korumaktır. Çağımızın milliyetçiliğinin birinci koşullu budur. Hükümet programı da bu milliyetçilik anlayışına dayanarak hazırlanmıştır. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Özellikle Sayın Korkmazcan, Kamu İktisadî Teşebbüslerindeki işçilerin, (yalnız; işçiler değil kastımız, bütün çalışanların; işçisiyle, yöneticisiyle, müstahdemiyle, teknik personeliyle) yönetime katılması ve katkıları onanında (bu sözüm de eleştirildi, hâlbuki programda var) pay almalarıyla ilgili madde hakkında bazı kuşku belirttiler. Bu konudaki düşüncelerimizi kısaca anlatmak isterim.

Değerli arkadaşlarım, bundan iki amacımız vardır. Birisi; şimdiye kadar İktisadî Devlet Teşekküllerinin sahibi, patronu belli olmamıştır. Devlet bunlara gereği gibi sahip çıkmamıştır, özellikle çok partili döneme girildiğinden beri, politik nedenlerle gereği gibi sahip çıkmamıştır. Kendi yöneticilerinin ise sahip çıkabilme yetkileri olmamıştır. Zaman zaman yine iktidarda bulunanların meşrebine, anlayışına göre Devlet sektörü, Türkiye'yi yer yer Ortak Pazar ülkeleriyle rekabet şansına kavuşturabilecek kadar büyük olanaklarıyla, kolay servet sağlamak isteyen bir kısım özel teşebbüs erbabının rahatça sağlayabildiği, menfaat sağlayabildiği kurumlar haline getirilmiştir. Partizanca atamalar yapılmıştır, özel teşebbüsün isteklerine göre atamalar yapılmıştır veya gerekli atamalar durdurulmuştur ve neticede bunlar memleket ekonomisini ayakta tutabilecek kurumlar olduğu halde memleket ekonomisine yük olan kurumlar haline gelmişlerdir. Biz bunlara yeni bir sahip bulacağız, bu sahip millet olacaktır ve millet adına o fabrikalarda, işletmelerde, maden ocaklarında çalışanlar olacaklardır arkadaşlarım. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Bunun için Yugoslavya misalini verdi Sayın Korkmazcan. Yugoslavya'ya gitmeye gerek yok. Yugoslavya'daki şekil, birçok bakımlardan onların devlet yapısıyla kaynaşmış değişik bir sistem, incelemeye değer yönleri hiç şüphesiz var; fakat biz model olarak başka ülkelere bakalım. Almanya'da, yalnız devlet sektöründe değil, büyük özel müesseselerde bu sistem uzun zamanıdır uygulanıyor ve çok daha ileri ölçüde uygulanmasının hazırlıkları yapılıyor. Yer yer İngiltere'de de uygulanıyor, İtalyan kamu iktisadî kuruluşlarının bir kısmında uygulanıyor. Kapitalizmde bir hayli ileri gitmiş olan Fransa'da Renault gibi bir büyük fabrikada uygulanıyor, kapitalizmin bayraktarlığını yapan Amerika'da MİT (Massachusetts Institute of Technology) denilen büyük üniversitede bu bir ders olarak okutuluyor. Scanlon Plan adlı bir kürsü vardır ve burada işçilerin yönetime ve kâra katılması dersi okutulur. Hiç değilse benim bildiğim, bir kaç yıl öncesine kadar okutulurdu. Bu da şöyle ortaya çıkmıştır;

Birinci Dünya Savaşından sonraki ağır bunalım yıllarında bir küçük demir-çelik fabrikasının işçileri ücretlerinin artırılmasını istiyorlar, grev yapıyorlar. Patron, dünya

iktisadî bunalımının etkisi altında bir kuruluş verebilecek durumda değil, zaten iflâsın eşiğinde olduğu için fabrikasını kapatmak üzere, işçilerin üyesi bulundukları sendikanın mahallî şube başkanına gidiyor ve “Bana bir çare bulun” diyor. Sendika başkanı hak veriyor fabrika sahihine, “Bu çareyi fabrikada çalışan işçiler bulabilir, onlara imkân tanıyın” diyor. Scanlon adlı eğitimsiz, fakat uyanık bir işçi bu işin önderliğini üzerine alıyor ve bir kendi kendini yönetim plânı çiziyor. Daha dünya iktisadî buhranı devam ederken o fabrika hem bunalımdan kurtuluyor, hem de işçilere istediğinden çok daha fazla gelir ve menfaat sağlıyor. Ondan sonra hiç bir okulun mezunu olmayan bu Scanlon adlı işçi MIT gibi bir büyük üniversitede bir kürsü sahibi yapıyor. Amerika’da zaman zaman o kürsü etrafında bir kongre toplanır; Amerika’nın çeşitli yerlerinde yönetime ve kâra katılma sistemini uygulayan özel firmalar toplanırlar, karşılıklı tecrübelerini, izlenimlerini birbirlerine anlatırlar ve bu sistemi geliştirmeye çalışırlar.

Yine İngiltere’de, (yanlış hatırlamıyorsam) Scot Bader adlı bir şirket vardır; bu şirket tamamıyla içinde çalışanlar tarafından yönetilir; kârının bir kısmı çalışanlara verilir, bir kısmı yatırıma ayrılır, bir kısmı sosyal ve eğitsel faaliyetlere ayrılır.

O halde “Siz Yugoslav sistemini getirmek istiyorsunuz” demeden önce, biz bu konularda önyargı sahibi değiliz, çok kendine özgü bir rejimi olan Yugoslavya’daki devlet işletmeciliğinden de elbette bazı öğreneceğimiz şeyler olabilir. Amerika uzman üstüne uzman gönderiyor Yugoslavya’ya. Ama evvelâ Almanya’ya, Amerika’ya, İtalya’ya bakınız, bütün bunlarda bizim yalnız devlet sektörümüz için (özel teşebbüse karışmıyoruz) önerdiğimiz sistemi bulacaksınız.

Değerli arkadaşlarım, istiyoruz ki, Devlet bu işletmelere yön versin, plân hedefleri versin; ondan sonra karışmanın; yetkileriyle ve sorumluluklarıyla baş başa kalarak; işçisi, mühendisi, yöneticisi kafa kafaya versinler, hem bu müesseseleri kurtarsınlar, hem kendi kendilerini kurtarsınlar, hem de Devlet maliyesini ve bütçesini kurtarsınlar. Bizim istediğimiz bundan ibarettir.

Sayın Demirel; hem “Bu programla hiçbir şey getirmiyorsunuz” diyor, hem de, “Bu programda vadettiklerinizi hangi maddî olanaklarla yapacaksınız?” diyor. Demek ki, biz aynı şeyi söylemişiz ki, “Bunu hangi olanakla yapacaksınız” diyor. Bir de espri yaptılar, “Milyonların Maliye Bakanlığının alt katında olmadığını göreceksiniz” dediler. Bu tatlı bir espri idi. Fakat ben espri yapmayacağım, kendilerine bir gerçeği hatırlatacağım.

Kendileri Başbakan oldukları vakit, bildiğim kadar ve bazı kendisinin danıştığı iktisatçılardan da öğrendiğim kadar uzun zaman, “Şu yastıkların, şiltelerin altındaki milyonlar ne zaman çıkacak” diye beklemişler. İktidara gelmeden önce bu konuda söylediklerine, “İşte Halk Partisi Hükümetleri varken herkes milyonlarını şiltesinin altında saklıyor, yastığının altında saklıyor” lâfına kendileri de inanmışlar. Sonradan ciddî ciddî, bildiğim kadarıyla bazı ekonomistleri çağırmışlar; “Bu milyonlar ne zaman yastıkların, şiltelerin altından çıkacak” diye. Biz böyle bir bilmezlik içinde değiliz. Maliye Bakanlığının alt katında bize ne devredildiğini maalesef çok iyi biliyoruz Sayın Demirel. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Ve bütün o imkânlar içinde; ama o imkânları süratle artırmaya çalışarak, programımızda belirttiklerimizi yapmaya çalışacağız.

Sayın Demirel, kendileri birkaç yıldır çok reformcu oldular biliyorsunuz, “Hükümet programı reformlardan hiç söz etmiyor” dediler. Değerli arkadaşlarım, 2,5 yıl o kadar sözü edildi ki, millet bıktı ve ciddiye almaz hale geldi. Yozlaştırmayı başardınız reformları...

Onun için artık sözünü etmeyeceğiz, yapacağız arkadaşlarım. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Bu programda sizin reddettiğiniz ne varsa gerçek reform onlardır...

“Toprak reformundan söz edilmiyor” dedi Sayın Feyzioğlu, doğrudur. Millî Selâmet Partisi Grubu adına konuşan Sayın Hasan Aksay arkadaşım da bunu açık yürekle belirtti. Bu koalisyon anlaşmamızın bir gereğidir. Bunu kendi aramızda konuşmuş olduğumuz gibi, bütün açıklığı ile Yüce Meclise ve kamuoyuna bildirmeyi görev sayıyoruz.

Değerli arkadaşlarım, aslında Sayın Millî Selâmet Partisi Genel Başkanı arkadaşımın iznini almadan koalisyon müzakerelerine gireceğim, özür dilerim. Koalisyon müzakerelerinin uzaması sanıldığı gibi temel ekonomik, sosyal ve siyasal konulardaki bazı anlaşmazlıklardan ileri gelmedi. İki tarafın da titizliğinden ileri geldi. Hükümet kurulduğu zaman ortaya çıkabilecek yönetimle ilgili, tedbirlerin ayrıntılarıyla, ilgili bazı sorunları Hükümet kurulmadan önce açıklığa kavuşturmak arzumuzdan geldi. Bu arada ikimiz de birbirimize bu programda yer alan siyasal, ekonomik ve sosyal tedbirleri kabul ettirmekte en küçük bir güçlük çekmedik. Sadece iki konuda karşılıklı güçlüğümüz oldu.

1. — Toprak reformu konusunda. Burada bize Sayın Feyzioğlu ve Sayın Demirel tarafından hatırlatıldığı gibi, geçen yıl yürürlüğe girmiş olan Toprak Reformu Kanununu yeterli bulmadığımız bilinen bir gerçektir, bunu bildirmemizde de açıkladık ve iktidar olunca değiştireceğimizi, ne yönde değiştireceğimizi anlatarak söyledik.

2. — Ortak Pazar konusunda güçlüğümüz oldu. Fakat aslında iki parti de, karşılıklı, bu konularda dahi büyük bir fedakârlıkta bulunmak zorunda kalmadılar. Çünkü Sayın Millî Selâmet Partisi sözcüsünün de dün burada açık sözlülükle belirttiği gibi, Millî Selâmet Partisi bizim Ortak Pazar üyeliği yolunda atılmış aceleci, ihtiyatsız adımları, verilmiş aşırı tavizleri onarmak, kendi ulusal yararımıza uygun hale getirmek için beslediğimiz niyetin içtenliğini gördü. Bunu bir teminat olarak kabul etti. Hiç değilse, bu, Türkiye'nin menfaatlerini büyük ölçüde korur diye düşündü. Biz de şöyle düşündük. Toprak Reformu konusunda; Millî Selâmet Partisi bizim Toprak ve Tarım Reformu Kanununda yapmak istediğimiz değişiklikleri sakıncalı buluyor, olabilir; ama yürürlükte bir kanun vardır. Bunun yürütülmesinde iki parti mutabık. Biz de bunu şöyle içimize sindirdik; Bizim anlayışımıza göre esasen doğrudan doğruya toprak dağıtımı ile toprak reformuna başlamak son derece tehlikeli olabilir. Çünkü bir toprak reformu uygulamasının ilk yıllarında verim düşüşü olursa, “Toprak reformu da bu muymuş” diye bir hayal kırıklığı uyanabilir. Toprak reformu uygulamasıyla birlikte köylüyü verimli ve yoğun tarım işletmeciliği yapabilecek olanaklara kavuşturmak gerekir. Bunun için güçlü kooperatiflere, yeterli kredi olanaklarına kavuşturmak gerekir. Aracının, tefecinin sömürsünden kurtarmak gerekir... (A.P. sıralarından “hayırlı sabahlar” sesleri) Bunu kitaplarımızda, bildirgelerimizde yıllardır okuyabilirsiniz. Size hayırlı sabahlar. Size hayırlı sabahlar... Yıllardır bizim toprak reformu anlayışımızın kuru bir toprak dağıtımından ibaret olmadığını bu kürsüde anlatıyoruz, kitaplarda yazıyoruz, bildirgelerde anlatıyoruz. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar; C.H.P. ve A.P. sıraları arasında karşılıklı gürültüler)

Başarılı bir toprak reformu için gerekli olduğunu bildiğimiz bu tedbirlerin alınmasının hiç birine Millî Selâmet Partisinin itirazı yok. Onun için bu dönemi bu şekilde değerlendiririz, ondan sonra bugünkü kanunun elverdiğinden daha ileri ölçüde bir toprak reformuna gerek var mıdır, gerek yok mudur, onu zamanı geldiğinde ayrıca

düşünürüz. Demek ki, toprak reformu konusunda ve Avrupa Ekonomik Topluluğu konusunda aramızdaki müzakere ve karşılıklı uzlaşma, taviz bundan ibarettir. (C.H.P. ve A.P. sıraları arasında müdahaleler, gürültüler)

Rica ederim, rica ederim arkadaşlar.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sayın arkadaşlarım, Sayın Demirel burada, her halde bizim yüzümüzden olmamakla beraber, “Büyük ölçüde artan hayat pahalılığı karşısında köylünün satınalma gücü iki misline çıkarılmalı” dedi. Buna çok sevindim. Temenni ederim ki, bu olanağı bulduğumuz hallerde bundan memnun kalmayacak bazı iş çevrelerinin görüşleri, şikâyetleri bu kürsüde yansıtılmaz.

Değerli arkadaşlarım, “Haşhaşa ne yapacaklar? Vazih deyimler bulamadık” dedi Sayın Demirel. Kendi bildirgelerini açtık, birkaç defa karıştırdık, tek bir cümleye rastlamadık. Ama seçim kampanyası sırasında “Kanunu değiştirerek haşhaş ekimime müsaade edeceğiz” diye söylediler. Hâlbuki mesele kanunla halledilecek değil, kararname ile halledilecek mesele idi. Niçin öyle dediler? Çünkü Hükümet kendi ellerinde idi, bunu yapabilecek bakanlar kendi bakanları idi. Kendileri resmen Hükümette olmasalar bile fiilen Hükümette idiler. Onun için kararname ile yapabilirlerdi. Bunu halktan saklamak üzere, “Kamunu değiştireceğiz” dediler. Biz başından beri yazılı metinlerimizde ne söylüyorsak, o mealde, o çerçeve içerisinde kalıyoruz. İktidara geldik, güvenoyu aldıktan sonra verirsenez, ilk inceleyeceğimiz meselelerden birisi olacaktır. İnceleyeceğimiz sözü bile doğru değil, şimdiden konuyu inceletmeye başladım. Bu konuda her şeyden önce Türkiye’nin ve Türk köylüsünün yararını düşüneceğiz. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Geçen gün bazı bilim adamlarının açıkladığı bir acı gerçek; Türkiye’deki haşhaş tohumu 3-4 bin yıl içinde oluşturulmuş bir tohumudur. Türkiye’yi, ileride bu tohumu başka memleketlerden, ithal etmek durumunda bırakmamak için gerekli her tedbiri alacağız. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Haşhaşın yalnız haşhaşını değil, yemeğinde yağını kullanan, ahırında sapını kullanan köylüyü ele güne muhtaç olmaktan kurtaracağız arkadaşlarım. Bunun için hiç endişe etmeyin. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Orman köylüsüne bu programla önerdiğimiz, sağladığımız olanaklardan da çok endişe duyulduğunu gördüm Sayın Demirel’in konuşmalarından. Bazı çevrelerin endişe duymakta yerden göğe kadar hakları vardır. Çünkü şimdiye kadar Türkiye’de bazı iş adamları Devletin ormanlarından, keresteyi, odunu ucuza kapatmışlar, Devletin inşaatına iki misli fiyatına satmışlardır. Bu yapılamayacaktır artık. (C.H.P. sıralarından alkışlar) Bunun ticaretimi en başta orman köylülerinin kooperatifleri yapacaktır.

“Genel sağlık sigortasından söz edilmemiştir” dedi Sayın Demirel. Oysa genel sağlık sigortasının memleketeye yayılacağı programda açıkça ifade edilmiştir.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Feyzioğlu arkadaşım grev oylamasının muhtemel sakıncaları üzerimde durdu. Bu sakıncaları elbette biz de biliyoruz; fakat şimdiye kadar yürürlükte olan sistemin sakıncalarına bir çözüm bulunamamıştır. Eğer bu sakıncalara, yani hangi sendika yetkilidir, bunu tayin edebilmek için etkin bir sistem, mekanizma bulunabilirse, bu önerimiz de ısrar etmemiz hiç bir neden kalmaz. Bu öneriyi huzurunuzda getirdiğimiz vakit de, Sayın Feyzioğlu’nun aklında bulunan, benim de paylaştığım kaygıları giderici birtakım formülleri de hiç şüphesiz ya biz getireceğiz veya

burada birlikte arayacağız. Ama bugün çalışma hayatıyla biraz yakından ilgilenen Sayın Üyeler, sendikalar anasında yetki ihtilâfı meselesinin nasıl sendikacılığımızı birtakım hastalıklarla malûl hale getiren, nasıl huzursuzluk nedeni olan bir sistem olduğunu biliyorlar. Bu, bizim çıkarttığımız kanun, iyi niyetle koymuşuz, ama uygulamada işlemediğini görüyoruz. Bunu değiştirmek için çare arıyoruz. Bu çare, programa koyduğumuz olmayabilir, ama mutlaka bir çare bulmaya mecburuz. Daha iyisi şu ama kadar aklımıza gelmedi.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Demirel, (Özür dilerim, bu bölümde perakende olarak konulara değiniyorum) “İşçi-memur ayırımı nasıl olacak” dediler.

Bunun kesin ölçeğini, tabii güvenoyu vererseniz kısa bir süre içinde aramaya, bulmaya çalışacağız. Bizim düşüncemize göre bazı genel kurallarım söyleyebilirim;

Birincisi; kamu sektöründe çalışanlardan aslında işçi sayılması gerektiği halde, toplu sözleşme ve grev hakkından yararlanmasın diye memur statüsüne mahkûm edilenleri cesaretle işçi statüsüne geçireceğiz. Birinci kıstasımız bu olacak.

İkincisi; İktisadî Devlet Teşekküllerimde kuracağımız demokratik işletmecilik yöntemiyle, o sektörde çalışanlar zaten muhtemelen memur olmaktan çıkacaklar; yöneticisiyle, mühendisiyle işletmecisiyle, hepsi sözleşmeyle çalışan, hukuk açısından işçi sayılabilen veya işveren vekili sayılabilen kimseler durumuna gelecekler.

Yine, Sayın Demirel, “Teknik personelden en iyi ve etkin biçimde yararlanacağız diyorsunuz. Bunu nasıl yapacaksınız?” diyor.

Bunu yapmaya mecburuz. Aksi halde sanayileşemeyiz; aksi halde beyin göçünü önleyemeyiz, aksi halde Türkiye’de o kadar milyonlar, milyarlar harcayarak okuttuğumuz teknisyen, sanatkâr, mühendis, jeolog, doktor yaptığınız elemanların yurt dışına gitmelerinin bir ölçünün üstünde önleyemeyiz. Bunun mutlaka çarelerini bulacağız. Bir kere onları manen tatmin edeceğiz, onları küstürmeyeceğiz. Acı gerçek şu ki, Sayın Demirel o zümrenin içinden geldiği halde o zümreyi kendisine küstürdü. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Biz Türkiye’de bir teknokrasi kurmak istemiyoruz. Ama teknik insana, bilim adamına, teknisyene gereken değer verilmeden, gereken ölçüde manevî ve maddî tatmin sağlanmadan demokrasinin de işleyemeyeceğine, sanayileşme yolunda da ilerleyemeyeceğimize inanıyoruz.

Evvelâ şunu içimize sindirmemiz lâzım, Milletvekilleri olarak, bakanlar olarak, ben Başbakan olarak, Devlet dairelerinde değerli arkadaşlarımız müsteşarlar, genel müdürler olarak şunu içimize sindirmek zorundayız; Çağımızın sanayi uygarlığında birçok teknik personel kendisinin üstü durumunda bulunan, âmiri durumunda bulunan kimseden daha yüksek ücret alabilir, alması gerekebilir. Mühendisi tutmak için, jeologu tutmak için onun maaşına zam yapacağız. Efendim, onun âmiri müsteşar, onun âmiri genel müdür bu kadar para alıyor, haydi onlara da yapalım, haydi arkasından mühendise... Bu yok. Sanayileşen her toplumda bazı öyle işçi vardır ki, âmirinden yüksek ücret alır. Bu, sanayileşmenin henüz çaresi bulunamamış bir personel rejimi sorunudur. Çaresini buluncaya kadar buna teslim olacağız; teknik personeli hem manen, hem maddeten, tatmin için gerekeni yapacağız arkadaşlarım.

Sayın Demirel, “Büyük şehirlerin ve metropollerin problemlerine ne gibi çözümler düşünülmektedir” dediler.

Anlaşılan kendileri bizim programımızı okumak zahmetine katlanmamışlar, kendileri sorsun biz anlatalım diye düşünmüşler. Hepsi ayrıntılı olarak var. Uydu kentlerden söz etmişiz. Büyük şehirlerin kendi kendilerini boğmalarını önlemek için, çevre sağlığı sorununu önlemek için, arsa spekülasyonu sorununu önlemek için, İngilizce “Statelite” denilen uydu-kentler kurulmasını önermişiz her büyük şehrin etrafında. Şehirlerin etrafındaki gelişme alanlarında bulunan arsaların kamu yararına kullanılmak üzere kamulaştırılmalarını önermişiz.

Gecekondu sorununa köklü, gerçekçi ve cesur çözümler önermişiz. Bazı arkadaşlarımızın, Sayın sözcülerin korktukları gibi herkes dilediği yere gecekondu kuracak değil, buna son veriyoruz. “1973 Aralığına kadar olan uygulamayı bağışlama sınırı içine alacağız” diyoruz. Özel kişilerin atmaları üzerimde kurulmuşsa, “İlle o arsaları kamulaştıracamız” da demiyoruz. “Mümkünse kamulaştıracamız, mümkün değilse, gerekli değilse onlara, başka yerde konut sağlayacağız” diyoruz ve bundan sonrası için, “Altyapı hizmetlerini Devletin getireceği alanlar tespit edeceğiz ve kendi evini kendi yapana, ne zamandır lâfi edilen, ama gerçekleşmeyen bir sistemle yardımı yapacağız” diyoruz.

Ayrıca, köy-kentlerden söz ediyoruz. Sayın Demirel köy-kentler hakkında çok kuşku ileri sürdü. Oysa bu, “Merkezî köyler” adı altında, daha bundan kısa bir süre önce burada “müzakere ettiğimiz Üçüncü Beş Yıllık Plâna muhtemelen bizim 1969 bildirimizden esinlenerek Veya değerli planlamacı uzmanların düşüncesiyle girmiş bir konudur. Uygulaması yapılmamıştır, belli bir ekonomik ve sosyal sistem içine oturtulmamıştır. Onun içtin bugüne kadar işleyeceğimden şüphemiz vardı idaredeki bazı iyi niyetli yöneticilerin gayretine rağmen; fakat biz bunu uygulamaya kararlıyız. “Bunun finansmanı nereden gelecek?” diye soruldu. Bu, kemdi kendimi finanse edecek. Çünkü köylüye hizmet eskisinden çok daha kolay ve ucuza götürülebilecek; köyler, köy-kentlere nakledilmeyecek, isteyen yerli yerinde oturacak, ama bugün hiç bir köye ulaştırılması mümkün olmayan bazı hizmetler ve yatırımlar merkezî hizmet noktalarına götürülecek ve oradan gerektiğinde köylere de ulaştırılması olanağı sağlanacak. Bunlar üretim merkezleri olacak, daha ileri tarım teknolojisi merkezleri olacak ve yaygın sanayi politikamızın gereği olarak, köylünün de katkısıyla, teşebbüsüyle veya yurt dışındaki hemşerilerinin ortaklığı ile sanayi kuruluşları kurabilmeleri için bütün olanakları toplayacak merkezler olacak.

Buralarda kurulacak küçük sanayiler aslında şehirlerde kurulacak sanayii erden çok daha düşük maliyetli olacak, özel teşebbüs veya devlet bir şehirde bir teşebbüs kurmak için evvelâ birtakım is tim lâikler yapar, birtakım sosyal yapılar yapar, sosyal görüşü daha, ileri ise lojmanlar yapar; ama köylü fabrika kurmayı düşündüğü vakit (ki, yer yer birçok yerlerde düşünülüyor) bu yatırımların hiç binini yapmaksızın tasarrufunu olduğu gibi fabrikaya yatırıyor.

Bundan bir süre önce, geçen yaz b ad arı idi, Alanya’nın Alsarlar Köyüne uğradım, kendiliğinden, tarihî oluşum içinde bir merkezî köy, bir yarı köy-kent durumuna gelmiş Alsarlar. 10-11 köy ona bağlı, meyvecilik yapan köyler veya dağ köyleri... Burada köylü bir ambalaj fabrikası, kuruyordu türlü engellemelere rağmen Ambalaj fabrikasının temelinden ve inşaat malzemesinden başka tek bir ek inşaat, yan inşaat yoktu. Hâlbuki aynı fabrika bir şehirde kurulacak olsaydı, onunla ilgili bir sürü yan masraflar da ortaya çıkmış olacaktı.

Demek ki, her bakımdan; gerek hizmetin götürülmesi bakımından, etkinliği bakımından, gerek sanayi kuruluşları bakımından köy-kentler kendi kendilerini finanse edebilecekleri gibi, daha üretken kaynak merkezleri haline gelecekleridir.

Değerli arkadaşlarımı, muhtemelen bizim programda belki acele ile yaptığımız bazı ifade aksaklıkları dolayısıyla bu üniversiteye giriş konusunda meramımızı iyi anlatamadığımız görülüyor. Böyle olabileceğini bütün içtenliğimle söylüyorum. Onun için müsaade ederseniz bu konuda ne olacağını, ne olmayacağını kısaca anlatayım.

Bazı sözcü arkadaşlarımız dediler ki; “Siz herkes için üniversiteye giriş sınavsız olacaktır, demiştiniz. Hâlbuki şimdi bazıları için sınavlı olacak diyorsunuz”

Değerli arkadaşlarını, herkes için üniversiteye girmek sınavsız olacak derken bunun anlamı elbette şu olanak gerekir; (A.P. sıralarından “Yaaa!” sesleri) Arkadaşlar, ciddi bir mesele konuşuyoruz, yağlarla, ballarla halledilecek bir mesele değil, ciddi bir mesele üzerindeyiz, 150 bin genci ilgilendiren bir mesele konuşuyoruz.

“Herkes imtihansız girecek” demek, üniversiteye girme hakkını iktisabetmemiş kimselerin de imtihansız olarak üniversiteye gireceği manasına elbette gelmez. Kimler üniversiteye sınavsız girecek? Üniversiteye hazırlayıcı nitelikte oklukları kabul edilen ortaöğrenim kurumlarını bitirenler üniversiteye sınavsız girecekler. Buna ek olarak şimdiye kadar üniversiteye girme olanağını hiç bulamamış olanlara da sınavla girme şansını tanıyoruz, geçici olarak... Ayrıca diyoruz ki, kimsenin önü tıkanmayacaktır eğitimde ve öğretimde. Liselerde tek çatı altında değişik bölümler, programlar uygulanacak ve üniversiteye hazırlayıcı nitelikte olmayan bir programa devam etmekte olan bir öğrenci eğer fikrini değiştirir. “Hayır, ben bu meslekten vazgeçtim, üniversiteye gideceğim” derse, ona göre bir çatının altında değişik kurslar, programlar bulunacağı için, onları izleyebilecek ve o da o zaman üniversiteye sınavsız girebilecek.

Şimdilik üniversiteye girme hakkı hiç tanınmamış olanlara yeni bir hak tanıyoruz, ilerde onları da lise mezunlarına sağlayacağımız imkâna tam kavuşturulmak üzere.

Demek ki, seçimlerde verdiğimiz sözün gerisine düşmemişiz, daha ilerisine gitmişiz arkadaşlarım. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Sayın Demirel, benim geçmişteki bazı sözlerimden hatırlatmalar yaparak biraz alaylı bir üslupla, “İmam-Hatip okullarının orta kısmı açılacak mı?” diye sordular.

Değerli arkadaşlarım, bizim geçmiş, yıllardaki itirazlarımız şu idi; Bütün meslek ve sanat okullarının orta kısımları kapatıldı; askerî ortaokul, san alt ortaokulu, Maliye Meslek Ortaokulu, tarım ortaokulu, hemşire ortaokulu, sağlık ortaokulu, hepsi kapatıldı, yalnız İmam -hatip Ortaokulu parasız yatılı giriş olanaklarına sahip olarak açık bırakıldı. Bu durumda fakir aileler, çocuklarının din adamı olarak yetişmesini isteseler de istemeseler de çocuklarını bu okullara göndermek zorunda kalıyorlardı. Biz, “İmam -Hatip okulları kapansın” demedik. Biz, “Sosyal adaletin gereği, Türkiye gibi fakiri bol bir ülkede bütün meslek ve sanat okulları, tıpkı İmam-Hatip Okulları gibi ilkokula dayalı hale getirilsin yeniden” dedik. Ne yapıldı? Tam tersi yapıldı, fakir çocuklarına son olanak da kapatıldı ve imam-hatip okullarının orta kısmı kaldırıldı. Şimdi İmam-Hatip Okulu ve diğer meslek ve sanat okulları ile birlikte bütün meslek öğrenimini ilkokula dayalı hale getireceğiz. Programımızda yazılı olan budur. (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

“Vekil imamlar kadroya geçinilecek mi, geçirilmeyecek mi? Açık söyleyin” dedi Sayın Demirel.

Böyle konularda hiç bir kompleksimiz yok. Açık söyledik, daha da açık söyleriz. Türkiye’de vekil imamlar sorunu inkâr edilemeyecek bir sosyal sorundur. “Sen, yeteni kadar bilgili değilsin” diye insanları, şu ana kadar iyi-kötü bir geçim imkânı olan insanları Devlet tutup camii kapısının dışına atamaz. Ama bazısının muhtemelen okuması yakması dahi yoktur ki, bu gibi kimselere de büyük sorumluluk, bilgi isteyen bir görevi de ilelebet emanet edemeyiz. Bunların birçoğunun kendi kendilerini ne kadar iyi yetiştirdiklerini çok iyi biliyorum anma, aralarımda o olanağı, aile durumları, yoksullukları dolayısıyla bulamamış olanlar da vardır.

Bizim dediğimiz açıkça şudur; Vekil imamların eğitim açısından eksikliklerini tamamlayacağız. Bu eksiklikleri tamamlanınca onları asıl kadroya geçineceğiz, ondan sonra vekil imamlık uygulamasına son vereceğiz. Sözlerimiz bundan ibarettir. (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından alkışlar)

Seçim sistemi konusunda Sayın Feyzioğlu, benim şahsen benimsediğim bir öneride bulundu. Derhal koalisyon ortağımız olarak Sayın Erbakan’a eğildim, “Siz de benimser misiniz?” dedim, “Memnuniyetle” dediler. “Seçim sistemi değiştirken seçilme yaşı 25’e indirelim” dediler, Sayın Feyzioğlu. Bunu şükranla karşılıyoruz ve gruplarımızın da benimseyeceğini düşünüyorum. Bunu memnuniyetle, hazırlayacağımız kanuna koyarız. (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından alkışlar)

Millî savunma hizmetleri konusunda Sayın Demirel, “Modern bir ordunun ihtiyaç fazlası olanları yurt hizmeti sırasında askerlik dışı kamu hizmetlerinde görevlendirebiliriz” sözümüze kargı, “Amele-i mükellefe devri yeniden mi açılıyor? Her ne sebeple olursa olsun bu devir açılmaz” dediler.

Böyle meydan okumalara ihtiyaç yok Sayın Demirel. Türkiye’de demokratik hukuk devleti var. Her şeye rağmen tahribedilmemiş Anayasa Mahkemesi var, Danıştay var, elbette açılmaz. O devir, elbette amele-i mükellefe devri açılmaz. Biz Anayasamızın elverdiği ve bugüne kadar kullanılamamış bir olanağı memleket yaranıma kullanacağız; herkesi kendi bilgisine, eğitim alanına eğilimine en uygun alanda ordunun ihtiyaç fazlası olanları çalıştıracaktır. Böylelikle askerlik çağına gelmiş gençlerimizi, bazılarını yıllarca, işsiz güçsüz, evsiz barksız bekleme durumundan kurtaracağız ve başta geri kalmış bölgeleri o yetişmiş elemanların hizmetlerinden yararlandıracağız.

Kıbrıs konusunda Sayın Korkmazcan bir endişelerini belirttiler. Bu konuda kısaca sunuşta bulunma gereğini duyuyorum. Şöyle dediler; “Kıbrıs’taki Türklerin emniyeti için Türkiye’nin bu konuda söz sahibi olmakta devamı imkânı mı, yoksa ancak bir veya iki eyaleti Türklerin idaresinde şeklen bağımsız bir devlet idaresi mi millî menfaatlerimize daha uygundur?”

Bu soruyu sormalarının nedeni, bizim Kıbrıs için en uygun çözüm olarak federasyon fikrini önermiş olmamız. Bu konuda en küçük bir kaygı durmalarına gerek yoktur. Esas olan Kıbrıs’ın bağımsızlığıdır bizim için. Kıbrıs’ın ne bölünmesini, ne başka bir ülkeye ilhakını istiyoruz, “Bağımsız bir devlet statüsü olmaya devam etmelidir” diyoruz. Bağımsız bir devlet statüsü içinde, elbette, Türkiye ile bugüne kadar devam eden ilişkileri devam edecektir. “Federasyon” derken de, Kıbrıs’ı eyalet eyalet bölmeyi asla düşünmüyoruz. Osmanlı Devlet düzeni ve yerleşme düzeni bize bu konularda çok ilham da verebilir. Her cemaati dağılmış bulunduğu yerlerde dahi belli egemenlik, kendi kendini

yönetim olanaklarına kavuşturmak olanağı vardır. Biz Kıbrıs'ı bölecek bir federasyon düşünmüyoruz, iki toplumun egemenlik haklarında adaletli ve demokratik bir dengeyi ve uzlaşmayı sağlayacak bir federasyon istiyoruz. Bu bakımdan, Sayın Korkmazcan'ın bir açıdan, Kıbrıs'ta Rumların da tamamen ters açıdan duydukları endişelerin ikisi de yersizdir. Hiç endişe duyulmasın. Hükümet olarak Kıbrıs sorunu için en isabetli çözüm şeklinin federatif bir sistemle bulunacağına inanıyoruz. İki toplumdan oluşan Kıbrıs Devletinin Anayasasında, federatif devlet bünyesinin gerekli kıldığı unsurların bir kısmının esasen mevcut bulunduğuna inanıyoruz. Belki Rumlar da bu konuda, bizim zihnimizde bulunanlardan çok daha başka düşünceleri bizde vehmettikleri için aşırı endişeye kapılıyorlar. Bu itibarla, 1960 statüsünün hangi ölçüde takviyesinin Türk Cemaatinin güvenliği ve Kıbrıs Devletinin bağımsızlığı bakımından daha büyük bir teminat sağlayacağını araştıracağız. Bunu yaparken görüşmelerde ulaşılmış olan bugünkü durumun en iyi bir şekilde ileriye dönük olarak değerlendirilmesini, daha ileriye doğru götürülmek üzere, daha iyiye doğru götürülmek üzere değerlendirilmesini elbette görev bileceğiz.

Sayın Korkmazcan, Demokratik Parti Grubu adına yaptıkları konuşmada; "Bu Hükümet solcu bir Hükümettir. Böyle bir Hükümet karşısında Demokratik Parti sağcı, milliyetçi, demokrat muhalefeti temsil etmektedir" dedi.

Kendileri için uygun gördükleri sağcılık sıfatına bir şey söylemek bize düşmez. Bu sıfatla çağında bulundukları partileri de rahatsız etmiş olduklarını şüphesiz müşahade etmişlerdir. Çünkü sağcılık eskiden dinsel, geleneksel anlamda değerlendirildiği için Türkiye'de, birçok kimsenin saygı duyduğu bir kavramdı; ama şimdi gerçek çağdaş anlamını ve içeriğini kazanmıştır ve bu anlamda da, ekonomik ve sosyal anlamda sağcılığın, pek hoş bir şey olmadığı memleketimizde geniş ölçüde kabul edilmeye başlamıştır. Ben de bu anlamda sağcılığı kendilerine reva görmeyeceğini umuyorum; fakat bu tabiri kullanıp kullanmamak tabiatıyla kendi bilecekleri iştir. Milliyetçilik konusunda, kendilerinin milliyetçilik anlayışına da, demokrasi anlayışlarına da saygı duyarım; fakat milliyetçilik konusunda her hakle bir muhalefete ihtiyacımız olmayacaktır. Bundan emin bulunsunlar. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Çağımızın gereklerine en uygun bir milliyetçiliği uygulayacağız.

Demokrasi anlayışları bakımından da, bizim getirmek istediğimiz demokratik özgürlüklere karşı çıkacak yönde bir muhalefet yapmazlarsa bilhassa memnun oluruz ve buna karşı çıkmayacak bir muhalefetle beraber çalışmaktan kıvanç duyarız.

Değerli arkadaşlarım, gene Demokratik Partisinin bence çok yersiz kuşkularını sembolik bir dille anlatan "Aysberg" nazariyesi de geçersizdir. İki parti arasında bütün görüşmeler her yönü ile kamuoyuna açıklanmıştı; son bir-iki yönü kaldıysa açıklanmamış, onları da burada açıklıyorum. Bildirgelerimizden tabii Millî Selâmet Partisi adına konuşmak bana düşmez, ama kendi bildirgemizden bu Hükümet Programına aktarılmamış hususlar da kamuoyunun bilgisi içindedir. Hiç birisini saklama gereğini duymamışız. Demokrasi bir açıklık rejimidir. Daha az değil, daha çok bir demokrasi olsun istiyoruz ülkemizde; yani daha çok açıklık rejimi olsun istiyoruz. Böyle bir rejimin kurulmasında bize yardımcı olurlarsa, böyle "Aysberg" hayalleri görmemize de gerek kalmaz o zaman. En korkulan akımlar bile suyun altında saklı kalmaz, suyun yüzüne çıkar. Suyun yüzüne çıktı mı, her tedbirini alırsınız, en etkin ve demokratik şekilde alırsınız ve o şekilde demokrasimiz daha sağlam, daha sağlıklı bir ortama kavuşmuş olur.

Değerli arkadaşlarım, bu protokol, bu programı ve bu Hükümetin tu tümüyle, öyle inanıyorum ki, Devletimize ve demokrasimizi daha çok açıklık getiriyoruz. Demokrasinin iyi işlemesi için gerekli olan saygınlığı politikaya ve politikacıya kazandırmaya çalışacağız. Şimdiye kadar, demokrasinin gereği olan “Halkın kendi kendini yönetmesi” kuralı, “Halkın Devlet ve memleket işleriyle ilgilenmesi” kuralı işletmesin diye, politika halka çirkin bir şey gibi gösterilmek istenirdi. Dernekler Kanununda ve öteki yasalarda yapılan filân, kısıntılar hep bunun sonuçlarıdır aslında, Hani, çocuğun pastayı yememesi istenince “Acıdır, sakın yeme” derler. Devletin, memleketin nimetlerinden istifade etmek istemeyenlere “Aman, politika kötü şeydir. Siz sendika olarak karışmayın, sen genç olarak karışma, sen işçi olarak, sen memur olarak karışma”... Kim karışsın? Bir avuç insan. O zaman politika çirkin olur, o zaman politika çamur olur. Biz getireceğimiz geniş özgürlüklerle, politikada herkesi bütün yurttaşları daha etkin hale getireceğiz. Halkımızı, Devlet yönetimine daha çok ağırlığını koyabilme olanağına kavuşturacağız. Politika ile ilgili bu yanlışlığı lortadan kaldıracığımız gibi, geçen gün Hükümet Programında değindiğimiz, dün Sayın Millî Selâmet Partisi sözcüsü arkadaşımızın değindiği ve Sayın Demirel’in de alay ederek değindiği başka tarihî yanlışları da ortadan kaldıracacağız. Artık kimse sömürü aracı olarak din istismarı yapamayacaktır. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Artık kimse reformculuğu yozlaştırmak için Atatürk istismarcılığı da yapamayacak. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri alkışlar) İşte iki parti, Atatürk ilkeleri doğrultusunda ve işte bu Devleti yöneteceğiz diye milletimizin önüne el ele verip çıkmış durumdadır. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, getireceğimiz yönetimle -eğer güvenimize lâyık olursak, bizi güveninize lâyık görürseniz- komünistlik umacısıyla toplumu korkutup da demokrasiyi ve özgürlükleri kısmaya kalkışmayacağız. Kimsenin kimseyi sömürmesine, ne yabancılardan Türkiye’yi ne kendi içimizden bazılarının halkı sömürmesine ve ezmesine izin vermeyeceğiz. Herkes düşüncesini serbestçe açıklayabilecek; ama kimse düşünce ayrılıkları yüzünden kavga edemeyecek. Kimse kendi düşüncesini, inancını başkasına yumrukla, taşla, sopa ile silahla kabul ettirmeye kalkamayacak.

Değerli arkadaşlarımı, güvenoyu verirseniz göreve güçle ve inançla devam edecek bu Hükümetle Türkiye’de yeni bir dönem başlayacak. O yeni dönemde bazı eski yöntemler geçerli olmayacak. Onun için toplumda geçerliliğini korumak isteyen bütün siyasetçileri ve partileri, açılmakta olan yeni dönemin kurallarına kendilerini daha iyi hazırlamaya davet ediyorum. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Toplumda şimdiden büyük ölçüde yerleşmeye başlayan barışın, siyasette partilerimiz arasında da yerleşmesini diliyoruz. Elbette fikir ayrılığımız olacak. O fikir ayrılıkları topluma, siyasete dinamizm katacak, ama bunu birbirimize iftirada bulunmadan, birbirimize saygı içinde yürütelim. Biz bunun için elimizden geleni yapacağız. Karşımıza geçip “bu kadar özgürlük fazla” diyenlere en sert muhalefet özgürlüğünü de tanımayı görev bileceğiz. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, sizlere her şeyi; neleri yapacağımızı, neleri yapmayacağımızı açık açık söyledik. Takdir sizlerindir. Hepimizi saygılarla selâmlarım.

Sağ olunuz efendim. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, ayakta alkışlar; M.S.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Ecevit.⁵⁵

⁵⁵ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 4, Cilt 1, Birleşim 37, Sayfa 501-524*

5 Şubat 1974 Salı**37. Cumhuriyet Hükümeti Programını Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunda Yapılan Görüşmeleri Sırasında Yaptıkları Konuşma**

Söz Sayın Başbakanda. Sayın Ecevit buyurunuz. *(Alkışlar)*

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak Milletvekili) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Bu yedi saatlik müzakereleri, yorucu bir çalışmanın sonuna gelmesine rağmen yapılan konuşmaların yararlılığının verdiği dinlendiricilikle dinledim. Gerçekten her bakımdan uyarıcı, aydınlatıcı konuşmalar yapıldı. Onun için Yüce Senatonun değerli üyelerine konuşmama başlarken şükranlarımı sunarım.

Gecenin bu geç saatinde uzun bir konuşma yaparak sizleri daha çok yormak istemiyorum. Esasen konuşmalar sırasında bazı Sayın hatiplerin söyledikleri, ileri sürdükleri bazı iddiaları veya sordukları bazı sorular başka bazı Sayın hatipler karşılادılar, cevapladılar. O konulara mümkün olduğu kadar girmemeye çalışarak sözlerimi toparlamaya çalışacağımı.

Değerli arkadaşlarım, Adalet Partisi sözcülerinden Sayın İhsan Sabri Çağlayangil yaptıkları ilk konuşmada hem programımızdaki bazı hususların açıklığa kavuşturulması isteğinde bulundular, hem de bazı Sayın grup sözcüleri ve hatipler de kısmen ayın noktalarda, kısmen başka bazı noktalarda hem daha çok aydınlık istediler, hem de bazı sorular yönelttiler.

Değerli arkadaşlarım; Sayın İhsan Sabri Çağlayangil'in üzerinde durmamızı istediği konulara değinerek konuşmama giriyorum. Sayın Çağlayangil'in ileri sürdüğü sorularda, Adalet Partisi ile bugünkü koalisyon Hükümeti ortaklarının bazı sorunlara bakışlarındaki farklılık da kendiliğinden ortaya çıkmış oluyor. Özellikle ekonomik ve siyasal konularda partiler arasında ayrılıklar olması çok doğaldır, hatta demokrasinin gereğidir. Buna karşılık partilerin rejim anlayışları konusunda ufak da olsa farklılıkların bulunması için aynı şeyi söylemenin doğru olmadığı kanısındayım. Gönül ister iki; tartışa tartışa, aramızdaki diyalogu sürdürü sürdürü ekonomik, konulardaki görüş ayrılıklarımız devam etse bile rejimin unsurları ve kuralları konusunda oyun kuralları konusunda gitgide birbirimize daha çok yaklaşalım. Bununla beraber, rejimin kuralları üzerimde uygar bir düzeyde partiler arasında bir tartışmanın başlamış olması ve bu tartışmanın gerek çünkü ve bugünkü Millet Meclisi görüşmelerinde gerek bu akşamki Cumhuriyet Senatosu görüşmelerinde ileri bir aşamaya varmış olması bence çok sevindirici ve umut vericidir. Çünkü bir ikaz bu düzeyde rejim sorunlu tartışılır hale geldikten sonra, bu eninde sonunda mutlaka partilerin rejim kuralları üzerinde birleşmeleri veya birbirine çok yakınlaşmaları sonucunu doğurur umundayım.

Değerli arkadaşlarım; rejim konusundaki rejim konusundaki ayrılığımız özellikle özgürlüklerin kapsamı, düşünce ve anlatım özgürlüğünün, örgütlenme özgürlüğünün kapsamı konusundadır. Bu, küçümsenebilecek bir ayrılık konusu değildir. Çünkü bizim görüşümüze göre demokrasiyi başka rejimlere üstün kılan temel unsur, demokrasinin düşünce ve anlatım özgürlüğüne, örgütlenme özgürlüğüne verdiği değerdir. Şekîl de olsa biçimsel de olsa, hemen bütün başka rejimler de de parlamento vardır; biçimsel

ve aldatıcı da olsa, demokratik sayılamayacak rejimlerde seçimler de vardır, sardık da vardım; ama bizim anladığımız şekilde düşünce ve anlatım özgürlüğü, örgütlenme özgürlüğü demokratik olmayan rejimlerde yoktur.

Demek ki, demokrasiyi özde, gerçekte başka rejimlerden ayıran temel unsur, özgürlüklerdir. O halde özgürlükler üzerinde partiler arasında görüş ayrılıkları bulunması bence demokrasimiz bakımından, küçümsenemeyecek bir eksikliktir; aramızda bu diyalogu sürdürmek suretiyle bu konudaki görüş ayrılıklarımızı da kısa zamanda tüm kapatamamak bile daraltabileceğimizi umuyorum, öyle umarım ki, gene bu düzeyde cereyan edecek münakaşalarla genel af konusu görüşülürken onu hemen izleyeceğini umduğumuz düşünce özgürlüğünü daha sağlam esaslara bağlayacak, kavuşturacak kanun tasarımız üzerinde bunu süratle hazırlamaya çalışacağız; bu tasarı üzerimde yapılacak görüşmelerde ele partilerin özgürlükler konusundaki düşüncelerini birbirlerine daha yaklaştırma vesilesini bulabilelim temennisindeyim.

Değerli arkadaşlarım; özgürlük anlayışımız arasındaki farkı bizzat Sayın Çağlayangil'in verdikleri bir somut örnekle göstermeye çalışmak isterim.

Sayın Çağlayangil, burada Marksist teori açıdan bazı açıklamalar yapan bir iki paragraf okudular, bir dergiden. Ondan sonra bu konuda şu mütalaayı belirttiler. Dediler ki Sayın Çağlayangil. "Durum ciddî hatta vahimdir." Yani, Türkiye'de yayımlanan bir dergide böyle bir paragrafın, bu cümlelerin yer almış olması için söylüyorlar; "Durum ciddî hatta vahimdir. İnsafınıza müracaat ederek soruyorum; burası Ankara değil de kıpkızıl bir rejimin başkenti olsaydı, bu memlekette komünizmi yaymak ya da övmek ve tanımlamak için bundan öte bundan ileri ne yazılabilirdi"

Şimdi, Sayın Çağayangil'in müsamahalarına sığınarak ben de kendilerine bir başka soru yöneltmek isterim. Kendileri eski Dışişleri Bakanı olarak bütün dünyayı görmüşlerdir; özellikle birçoğu yakın dostumuz veya müttefikimiz olan demokratik ülkelerle yakın temasları olmuştur. O demokratik ülkelerden herhangi birinin başkentindeki veya bir kasabasındaki herhangi bir kitapçıda bu gibi cümlelerin içinde bulunduğu, hatta daha ileri ölçüde Marksist cümlelerin içinde bulunduğu kitaplara rastlarsa mı bunu yadırgarlar, yoksa o kitaplara rastlamadıkları zaman mı bunu yadırgarlar?

Aşağı yukarı kader birliği yaptığımız bütün demokratik Batı ülkelerinin en küçük kasabasının bile kitapçısında, istasyonundaki kitapçısında bu gibi konulara geniş yer veren kitaplar serbestçe satılır, serbestçe alınır ve kimse de, böyle kitaplar niçin satılıyor, nasıl okunuyor; burası kıpkızıl bir komünist ülkenin kasabası mı, başkenti mi, diye bir soru sormayı aklından geçirmez Böyle bir soru parlâmento kürsülerine gelmez.

Değerli arkadaşlarım; bu gibi yasaklara asıl komünist ülkelerde rastlanır. Marksist doktrinin tartışmaları içinde bazen ufak nüans ayrılıkları vardır; bir cümleyi, proletaryanın meselâ bir tarifini şu türlü değil de bu türlü yaptı diye bir kitap falanca komünist ülkenin başkentinde veya kitapçılarında veya bir başka komünist ülkenin kitapçılarında yasak edilebilir veya komünistliğe karşı olan kitaplar yasak edilebilir; ama demokratik ülkeleri başta, komünist ülkeler olmak üzere dikta ile yönetilen ülkelerden ayıran başlıca özellik, bizim, demokrasiyi benimsememize neden olan özellik, demokratik ülkelerde her fikrin serbestçe yazılabilmesidir. Biz, Türkiye'yi de o ülkelerdeki kadar ileri ve gerçek bir demokrasiye laik bir ülke olarak görüyoruz. (C.H.P. sıralarından alkışlar ve "Bravo" sesleri) Türk

Milletinin tarihi bütün o değindiğim milletlerin tarihinden daha eskidir. Türk Milletinin çok daha uzun bir bağımsız devlet geleneği vardır ve bu bağımsız devlet, geleneği tarihi içinde Türk Milleti büyük bir olgunluk, erginlik düzeyine erişmiştir. Batının çağdaş gelişmişlik ölçeklerine vurulduğunda Türkiye, az gelişmiş veya gelişme halinde bir ülke sayılabilir. Ekonomik açıdan, eğitim yüzeyi açısından az gelişmiş veya gelişme halinde bir ülke sayılabilir; fakat Türk toplumunun kendi uzun tarihindeki tecrübeleri içinde ortaya çıkmış kendine özgü bir olgunluğu bir erginliği, bir gelişmişliği vardır. Bu olgunlukla, bu erginlikle, bu gelişmişlikle Türk toplumu çoğu zaman demokrasinin çok kökleşmiş olduğu ülkeler hakkının çözemediği bazı sorunları çözebilmektedir.

Son iki buçuk yıl içinde demokratik ülkelerin gözlemcileri, devlet adamları, diplomatları, gazetecileri Türkiye’de demokrasinin temelinden çökmek üzere olduğu kanısındaydılar; bunun bekleyişi içindeydiler; zaman oldu burada gazetecilerle, yabancı televizyoncularla görüştük, “Bu gece sona eriyor mu, ermiyor mu?” diye merak içinde bizlere soruyorlardı; fakat ertesi gün demokrasinin eskisinden daha sağlam olarak, biraz daha sağlamlaşmış olarak yürümeye, işlemeye devam ettiğini hayretle görüyorlardı ve bunu izah edemiyorlardı. Gerçekte bunun izahı, Türk Milletinin kendi uzun tarihi içinde erişmiş olduğu olgunluk düzeyidir. Böyle bir olgunluğa erişmiş bir Milletten hiçbir düşünce ve ifade özgürlüğü esirgenemez, kanısındayım.

Demokrasimizin henüz bu bakımdan eksiklikleri vardır. Demokrasimizin bu bakımdan eksiklikleri olduğunun somut bir delili “Böyle bir parçanın yer aldığı bir kitap Ankara’nın kitapçılarında satılabilir mi?” diye bu mevzuun Cumhuriyet Senatosu kürsüsüne getirilebilmiş olmasıdır, hem de uzun yıllarını müttefiki olduğumuz, dostu olduğumuz demokratik ülkelerin başkentlerine ziyaretle geçirmiş bir değerli devlet adamı, bir değerli senatör tarafından. Bunun buraya getirilebilmiş olması en azından zihniyet bakımından henüz Türkiye’nin demokrasi konusunda bazı eksiklikleri bulunduğunu gösterir. İnşallah aramızda bu gibi konuları müzakere ede ede bu eksikliklerimizi ele gidermenin yolunu demokrasimizin koruyucusu olan şu çatının altında, Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında elbirliği ile bulacağız. Türkiye’de yeni Hükümetin yeni bir dönem açtığını söylüyoruz. Bu dönem, her şeyden önce demokrasiyi yeni bir genişliğe kavuşturması bakımından değer taşıyacaktı.

Değerli arkadaşlarım; ben düşünce özgürlüğüne, ifade özgürlüğüne genişlik kazandırılması istekleri, eğilimleri karşısında Türkiye’nin coğrafi durumunun bir mazeret olarak ileri sürülmesini de kabul edemiyorum, Hükümet olarak bunu kabul edemiyoruz. Bizim komünizm tehlikesine coğrafi olarak yakın olmamız, düşünce özgürlüğüne karşı ancak komünist ülkelerde rastlanabilecek kaygıları benimsememizin nedeni olamaz. Tersine, bizim komünizm tehlikesi karşısındaki başlıca silahımız, komünizmin elinde olmayan bir silah olmalıdır. O da, özgürlüktür, düşünce özgürlüğüdür. Biz o özgürlüğe sahip olduğumuz vakit insanları daha mutlu kılan bir rejim içinde yaşıyor olmanın bilinci ve sevinci ile komünizme her zamankinden daha fazla karşı oluruz; demokrasiye, kendi rejimize o nispette daha çok sahip çıkarız.

Değerli arkadaşlarım; Sayın Çağlayangil tarafından ekonomik, sosyal konulardaki görüş ayrılıklarını açık seçik ortaya koyan bazı kaygılar ileri sürüldü ve bazı sorular soruldu. O konuda açıklamalarda bulunmak isterim. Yalnız Sayın Çağlayangil değil, bazı başka Adalet Partili Sayın hatipler de bu konuda sorular sordular ve kaygılar belirttiler.

En başta “Halk sektörü” konusu üzerinde ve adı üzerinde kaygılar belirtildi. Bir değerli hatip “Bizim bildiğimiz, Anayasamıza göre bir devlet sektörü vardır, bir de özel sektör vardır; bir Devlet teşebbüsü, bir de özel teşebbüs vardır. Bunun dışında teşebbüs biçimi, sektör adı Anayasamızda ve bizim Devlet düzenimizde yoktur. Bu halk sektörü de nereden çıktı?” tarzında konuşular.

Değerli arkadaşlarım, bir defa bizim Anayasamız sadece bir tek sektörden bahsetmez. Anayasamızın bir maddesi özel sektörden bahseder, kamu işletmelerinden bahseder; fakat bir başka maddesi de kooperatiflerden, kooperatifçilikten bahseder ve özel sektöre Devletin destek olacağını söylemez, kamu yararına işletmek için özel sektörle ilgili olarak Devletin tedbir alacağını söyler; ama bu Anayasa kooperatiflerle ilgili maddesinde Devletin kooperatiflere destek olacağını açıkça ifade eder. Kooperatifler de bizim Hükümet olarak “Halk sektörü” diye tanımladığımız sektörün içinde önemli bir unsur olarak yer almaktadır ve alacaktır. Kaldı ki, o iki sektör içinde bir üçüncü sektör kavramı Türkiye’ye ve Türk Devlet düzenine ilk defa biz getiriyor da değiliz. Böyle bir yeni sektörü özellikle Sayın Adalet Partili senatörlerin, burada konuşan değerli sözcülerin niçin ve nasıl yadırgayabildiklerini anlamak çok güçtür. Çünkü özellikle Adalet Partisinin benimsemiş olduğu, Meclislerde desteklemiş olduğu Üçüncü Beş Yıllık Plânda açıkça üçüncü sektörden söz edilir. İzin verirseniz aynen okuyayım; Üçüncü Beş Yıllık Plânın 37’nci sayfasında, şöyle denilmektedir, “Üçüncü Sektör” ana başlığı adı altında;

“Beş Yıllık Plânlarda ve programlarda kamu ve özel kesimin plân dönemindeki pay ve sorumluluklarının belirlenmesi yanında kanunlar ve diğer kamu tasarrufları ile kurulmuş olup, kamu fonlarını veya iştirakçilerinin tasarruflarını kullanan kurum, dernek ve vakıf, üçüncü kesim gibi tüzelkişiliklerin teşebbüsleri için de görev ve hedefler verilecektir”

Demek, resmen üçüncü sektör Adalet Partisinde oyları ile kabul edilmiş olan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânında yer almaktadır; Devletin bunlara plânla hedefler ve görevler vereceği tespit edilmektedir ve bu üçüncü sektörün içinde yer alacak olan unsurlar da kısmen de olsa sayılmaktadır.

Değerli arkadaşlarım; halk sektörünü teşebbüs özgürlüğünün karşıtı olarak görmemek gerekir. Eğer teşebbüs özgürlüğü herkesin yararlanabileceği, herkesin yararlanmak hakkı olan bir özgürlük ise, herkesi bundan yararlandırabilmenin yolu maddî bakımdan güçlü olanların yanı sıra, maddî güçleri yetersiz olanları da teşebbüs özgürlüğünden yararlanabilmenin, istifade edebilmenin yollarına, kurumlarına, mekanizmalarına kavuşturmaktır.

Çağımızda artık bir kişinin tek başına kurabileceği girişimler veya küçük, mütevazı bir aile topluluğu olarak kurabileceği girişimler gitgide geçerliliğini yitiriyor. Bugün dünya pazarlarında, hatta kendi ülkemizin pazarlarında geçerli olabilecek, tutunabilecek bir sanayi kurabilmek için, konusuna ve yerine göre milyonlar, yüz milyonlar, milyarlar değerinde yatırımlar yapmak gereklidir. Eğer özel teşebbüsü sadece ferdî teşebbüs olarak anlarsak, sadece toplumun varlıklı çevrelerinin inhisarında bir imtiyaz olarak görürsek o zaman Anayasamızın da gerekli kıldığı şekilde teşebbüs hürriyetinden herkesi yararlandırmış olamayız. Tek başlarına bu özgürlüğü kullanabilecek güçte olmayanlara Hükümet olarak olanak vereceğiz, güç katacağız. Onlar yüz kişilik, bin

kişilik, on bin kişilik, yüz bin kişilik kooperatifler, örgütler halinde bir araya gelecekler. Paralarını başkalarına teslim etmeyecekler, kendi ortak sermayeleri olarak meydana koyup, gerekirse Devlettten de yardım alıp plân hedeflerine uygun olarak yatırımlara yöneltecekler. Bundan niçin endişe duyulduğunu anlamakta güçlük çekiyoruz. Biz demiyoruz ki, üretim araçlarını Devlet eline alsın. Tam tersine, halkın büyük sermayeye karşı olduğu kadar, Devlete karşı da güçlü olmasını istiyoruz. Devletin karşısında da boynu dik olabildiğini istiyoruz. Servetin karşısında da, Devletin karşısında da hür olabildiğini istiyoruz, halkın. Eğer halk ekonomik bakımdan güçlü olmazsa, ona Anayasa ile tanıdığımız özgürlükler, Anayasanın sayfalarında, kâğıt üzerinde yazılar olarak kalır. Siyasal güç, ekonomik güçle desteklenirse bir anlam taşır. Biz halkın bu gibi halk girişimleriyle ekonomik gücünü artırdığımız oranda, onun siyasal gücünü de artırmış olacağız ve o zaman demokrasimize yeni bir boyut kazandırmış olacağız, demokrasimize gerçeklik kazandırmış olacağız; fakat görüyoruz ki Sayın Adalet Partili konuşmacıların Sözlerinden, halkın ekonomik gücünü artırabilecek, halkı büyük sermayeye bağımlılıktan kurtarabilecek ne tedbir önersek ve hatta halkı Devlete karşı bağımlılıktan kurtarabilecek ne tedbir önersek buna karşı büyük kaygı duyuyorlar.

Bu arada örneğin yine Sayın İhsan Sabri Çağlayangil orman konusu ile ilgili olarak Hükümet Programımızda yer alan sözlere değindiler ve şunları söylediler; “Ormanların yönetimine orman işçileri ve köylüleri, sendikaları veya kooperatifleri vasıtasıyla katılacak, iştirak edecek diyorsunuz. Bunların statüsü ne olacaktır? Yetkisiz organlar Devleti murakabe mi edecektir, denetleyecek midir? Anayasamız sarîh olarak bunu reddettiği halde nasıl ve ne maksatla bu imkân sağlanmaktadır?” tarzında bir soru sordular.

Anayasamız bunu reddediyor mu, etmiyor mu? İzin verirseniz evvelâ buna bakalım.

Değerli arkadaşlarım; Anayasamızın ormanla ilgili maddesinin bir paragrafında aynen şöyle denir; 131 inci maddenin 4 üncü paragrafı; “Ormanlar içinde veya hemen yanında oturan halkın kalkındırılması ve ormanı koruma bakımından, ormanın gözetilmesinde ve işletilmesinde Devletle bu halkın işbirliği yapmasını sağlayıcı tedbirler ve gereken hallerde başka yere yerleştirme kanunla düzenlenir.”

Ormanların gözetilmesinde ve işletilmesinde Devletle halkın işbirliği yapması... Bu...

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — 2 inci fıkra nedir?

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Efendim, Bu 4 üncü fıkra efendim. 2 inci fıkra; “Devlet ormanları, kanuna göre Devletçe yönetilir ve işletilir” fakat aynı maddenin 4 üncü fıkrasında, “Bu ormanların gözetilmesinde ve işletilmesinde Devletle halk işbirliği “yapar” deniliyor. Anayasaya yanlış hatırlamıyorsam bu maddenin bu fıkrası Kurucu Meclis tarafından konulmamıştır; 1970’de Adalet Partisi ile Cumhuriyet Halk Partisinin mutabık kaldıkları bir metin olarak bu fıkra Anayasamıza eklenmiştir.

O halde, şimdi Sayın İhsan Sabri Çağlayangil’in bu maddenin de gereği olarak getirmek istediğimiz bir yönetim biçimi konusunda kuşkular öne sürmesinin nedenini anlamak, bizim için biraz güç oluyor.

Değerli arkadaşlarım; halkın kendi ortaklıkları, kooperatifleri, girişimleri yoluyla ekonomik alanda güç kazanması, faaliyet göstermesi biraz önce belirttiğim gibi demokrasimizin işlerliği ve güçlülüğü açısından da gereklidir. Çağımızda artık halk bu

günlere kadar sürmüş olan demokrasiyle yetinmiyor. Dünyanın hemen her ülkesinde, demokrasinin çok kökleşmiş olduğu ülkelerde bile demokratik rejim şu veya bu ölçüde bir bunalım döneminden geçiyor. Bir bakıma bunun nedeni şudur;

Çağımız yaygın haberleşme ve eğitim çağıdır. Artık halk her şeyi, toplum sorunlarını, yönetimle ilgili sorunları eskisinden, geçen yüzyılda olduğundan, 50 yıl önce olduğundan, 20 -25 yıl önce olduğundan çok daha iyi bilmektedir. Ne kadar iyi bilirse, işlere o kadar çok karışmak da istemektedir ve bu hakkı kendinde görmektedir. Mademki demokrasi halkın kendi kendini yönetimidir. O halde, ben kendi kendimi doğrudan doğruya yönetebilmeliyim düşüncesi, özlemi, her demokratik ülkenin yurttaşlarının zihninde gitgide yer etmektedir, bilinçli olarak veya bilinçaltında Halktaki bu özlem kimi yerde yöneticileri ürkütmekte, onlar Devlet yetkilerini eskisinden daha büyük ölçüde merkezî otoritenin elinde toplamaya kalkışmaktadırlar, fakat bu toplumdaki gelişmeye karşıt bir tutum olduğu için toplumda daha büyük tepkiler yaratmaktadır. Bence, halktaki bu eğilim karşısında izlenebilecek en tutarlı davranış, halkın yönetimdeki etkinliğini artırmak, halkın Devlet yönetimindeki yetkilerini genişletmektir.

Yine orman misaline döneyim; Eğer ormanların işletilmesinde orman köylüleri etkin biçimde rol oynayacak olurlarsa, ormanlarda köylülerin emeğiyle meydana getirilen serveti, ormanın kahrını çekmeyen bir avuç insan paylaşacak yerde, ömürlerini ormanda geçiren insanlar Devletle bölüşecek olurlarsa, o zaman Devletin artık ormanlarımızı korumak için yüz milyonlarca lira masraf etmesine gerek bile kalmayacaktır; çünkü o ormanlara en az Devlet kadar, Devlettten daha çok o ormanlarda yaşayan ve çalışan köylüler ve işçiler sahip çıkacaklardır.

Değerli arkadaşlarım; yine Sayın İhsan Sabri Çağlayangil, şöyle bir cümle kullandılar “Bizim Anayasamız, toplumda ferdin hak ve menfaatlerini bir denge içinde tutan, hatta kişinin yararını başta sayan bir anlayışa sahiptir” dediler. Biz, bizim Anayasamızın böyle bir anlayışa sahip olmadığı, kişinin yararını başta sayan bir Anayasa olmadığı kanısındayız. Bizim Anayasamız toplum yararını başta sayar, kişinin özgürlüğüne büyük değer verir; fakat siz kişinin özgürlüğünü kısmak, ama kişinin yararını ön plâna çıkartmak istiyorsunuz.

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa) — Orada elinizde Anayasa var Sayın Başbakan; dibacesini lütfen okur musunuz?

BAŞKAN — Lütfen efendim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Bu bir paragraf başı Sayın Çağlayangil...

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa) — Hayır, hayır. Elinizdeki Anayasanın dibacesini lütfen okur musunuz?

BAŞKAN — Lütfen efendim, lütfen karşılıklı olmasın.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — “Tarihî boyunca bağımsız yaşamış, hak ve hürriyetleri için savaşmış olan; Anayasa ve hukuk dışı tutum ve davranışlarıyla meşruluğunu kaybetmiş bir iktidara karşı direnme hakkını kullanarak 27 Mayıs 1960 Devrimini yapan Türk milleti;

Bütün fertlerini, kaderde, kıvançta ve tasada ortak, bölünmez bir bütün halinde, millî şuur ve ülküler etrafında toplayan ve milletimizi, dünya milletleri ailesinin eşit haklara sahip şerefli bir üyesi olarak millî birlik ruhu içinde daima yüceltmeyi amaç

bilen Türk milliyetçiliğinden hız ve ilham alarak ve (Yurtta Sulh, Cihanda Sulh) ilkesinin, Millî Mücadele ruhunun, millet egemenliğinin, Atatürk Devrimlerine bağlılığın tam şuuruna sahip olarak;

İnsan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi...

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa) — Başta neyi saymış, Sayın Başbakan?

BAŞKAN — Lütfen karşılıklı konuşmayınız efendim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — “İnsan hak ve hürriyetleri” tamam.

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa) — “Ferdin” diye başlamış.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — “İnsan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk Devletini bütün hukukî ve sosyal temelleriyle kurmak için...” diye devam ediyor.

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa) — Evet, başta “Ferdin”

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sayın arkadaşlarım; izin verirseniz, Anayasamızdan madem başlangıcı okuduk, başka maddelerini de okuyup hatırlamakta yarar vardır. Anayasamızın 36’ncı maddesi; Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz”

İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa) — Her Anayasada var.

BAŞKAN — Lütfen müdahale etmeyiniz efendim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Demek ki, kişinin yararını başta saymıyor, Anayasamız; toplum yararını başta sayıyor. Bunu anlatmaya çalışıyorum. Sayın Çağlayangil.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, çok istirham edeceğim efendim; karşılıklı Anayasa müzakeresi yapmıyoruz.

SIRRI ATALAY (Kars) — Sayın Çağlayangil yapıyor, neye ona söylemiyorsunuz, Sayın Başkan?

BAŞKAN — Efendim, ben her iki tarafa da hatırlatıyorum.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sayın Başkan konuşmamın başında belirtmiştim, koalisyonu meydana getiren partilerle Adalet Partisi arasındaki temel ayrılık, Anayasayı anlayışımız ve özgürlük anlayışımız bakımındandır. Sosyal ve ekonomik konulardaki ayrılıklarımızın devam etmesinde hiçbir sakınca yoktur. Ama bir memleketin başta gelen partileri, hepsini bağlayan Anayasayı anlayışlarında ayrılıyorlarsa, özgürlük ve demokrasi anlayışlarında ayıkılıyorlarsa, o memleketin demokrasisinde ciddi bir aksaklık, bir hastalık var demektir. Bunu ancak bu gibi diyaloglarla, tartışmalarla ortadan kaldırmayı umabiliriz. Onun için biraz müsahahanızı rica ediyorum.

Gene Anayasamızın 37 inci maddesi der ki; “Devlet, toprağın verimli olarak işletilmesini gerçekleştirmek ve topraksız olan veya yeter toprağı bulunmayan çiftçiye

toprak sağlamak amaçlarıyla gereken tedbirleri alır. Kanun, bu amaçlarla, değişik tarım bölgelerine ve çeşitlerine göre toprağın genişliğini gösterebilir...” ve saire.

38 inci madde, kamu yararına yapılabilecek kamulaştırmalarla ilgilidir.

39’ncu madde şöyle der;

“Kamu hizmeti niteliği taşıyan özel teşebbüsler, kamu yararının gerektirdiği hallerde, gerçek karşılığı kanunda gösterilen şekilde ödenmek şartıyla Devletleştirilebilir”

40’nci maddenin bir paragrafını okuyorum; Özel teşebbüsler kurmanın serbest olduğu belirtildikten sonra “Devlet, özel teşebbüslerin Millî İktisadın gereklerine ve sosyal amaçlara uygun yürümesini, güvenlik ve kararlılık içinde çalışmasını sağlayacak tedbirleri alır”

Demek ki, değerli arkadaşlarım; kişinin yararı değil, toplumun yararı başta sayılıyor; ama toplum yararının kişi özgürlüğünü, özellikle düşünce özgürlüğünü kısmaması, kısmak için gerekçe olarak kullanılmaması, gene Anayasamızın buyrukları arasında yer alıyor, özellikle 20 inci maddesiyle. Bunu tersine çevirmeye kimsenin hakkı olmadığı kanısındayız; yani kişinin yararı, ferdin yararı ön plana çıkarılacak, buna mukabil ferdin özgürlüğü ikinci plâna itilecek. Bu Anayasa karşısında buna hiç birimizin hakkı olmadığı kanısındayız. Onun içindir ki, bu Hükümet iktisadî hayatta toplum yararına ve siyasi hayatta kişi özgürlüğüne, düşünce özgürlüğüne eşit değer veren bir temeli dünya görüşü üzerine, bir temel anlayış üzerine kurulmuştur. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Sayın Çağlayangil, “Hükümet Programında kalkınma plânlarımızın temel prensibini teşkil eden karma ekonomi konusunda bir açıklık yoktur” buyurdular. Bunu Sayın Demirel de Millet Meclisinde söylemişti.

Sayın Senatörler; Hükümet Programında bir tek şeyin Devletleştirileceğinden söz ediliyor, boraks ki, yanlış hatırlamıyorsam, bundan birkaç yıl evvel Cumhuriyet Senatosunun bir araştırma komisyonu raporu da boraksın Devletleştirilmesi gereğini ortaya koymuştu.

Şimdi, bir Hükümet programında sadece bir maden cevherinin devletleştirilmesinden söz edildiğine göre, artık o Hükümet programının karma ekonomiyi reddettiği kuşkucu nasıl duyulabilir, bunu anlıyorum.

Karma ekonominin devam edeceği bu kadar aşikârken, bir komplekse kapılıp “Biz karma ekonomiye bağlıyız, bağlı kalacağız” gibi programa bir hüküm, bir ibare koymak gereğini duymadık. Ama Sayın Çağlayangil’e bana burada bu açıklamayı yapma fırsatını verdikleri için teşekkür ederim. Mademki, böyle bir kuşkuları varmış, böylelikle bu kuşkuyu da giderme olanağını bulduğumuzu ümit ederim. Bugün Millet Meclisinde de söylediğim gibi, biz aslında karma ekonomiyi kaldırmıyoruz, kısmıyoruz, tersine genişletiyoruz, ona yeni bir boyut ekliyoruz; halk sektörü boyutunu ekliyoruz.

Gerek Sayın Çağlayangil, gerek Sayın Profesör Nihat Erim Kontenjan Gurubu Başkanı olarak yaptıkları konuşmalarda programa değinirken, Toprak ve Tarım Reformu Kanunundan ve bunun uygulanmasından bahis olmadığını, belirttiler. Bu konuda etraflı açıklamayı bugün Millet Meclisinde benzeri sorular ve hatırlatmalar üzerine yapmıştım, huzurunuzda da bunu kısaca tekrarlayayım.

Sayın Senatörler; toprak reformu konusunda gerçek şudur;

Koalisyonu meydana getiren iki parti birçok ekonomik ve sosyal konularda anlaşmışlardır. Ancak, önemli iki konuda tam anlaşma olanağını bulamamışlardır. Bunlardan birisi Avrupa Ekonomik Topluluğuyla ilgili ilişkilerimizdir, öbürü de toprak reformudur.

Muhtemelen birçok savın üyelerin bildiği gibi, Cumhuriyet Halk Partisi geçen dönemde Yüce Meclisin kabul etmiş olduğu Toprak ve Tarım Reformu Kanununu yeterli bulmamaktadır. Millete ilân etmiştir ve vaat etmiştir, C.H.P. iktidara geldiği takdirde, bu Toprak ve Tarım Reformu Kanununu değiştirecek, onu kendi görüş açısından daha yeterli hale, daha ileri bir reform kanunu haline getirecektir, fakat iktidara geldik, ama tek başımıza gelmedik, bir koalisyon Hükümeti kurma durumundayız. Koalisyon ortağımız Millî Selâmet Partisiyle bu konuyu görüşürken, Millî Selâmet Partisinin bu konuda bazı kaygıları bulunduğunu gördük ve bunun üzerine Toprak ve Tarım Reformu Kanununda yapmak istediğimiz değişiklikleri Protokol veya Programda belirtmeyi doğru bulmadık, bunu ertelemeyi daha uygun bulduk. Bu konuda tartışmaları uzatmak için bir gerek görmedik.

Bu konunun programa girmemiş olmasının anlamı şudur. Bu cevabımın, özellikle Sayın Profesör Nihat Erim'i tatmin edeceğini tahmin ediyorum.

Bu konuya Programda değinilmemiş olmasının anlamı, yürürlükte bulunan Toprak ve Tarım Reformu Kanununun uygulanacağı demektir. Uygulanacak olan her yürürlükteki kanundan bir programda bahsedilmesine gerek olmadığı içindir ki, programda buna ayrıca değinilmemiştir. Yeni bir unsur getirme olanağını bulamadığımız için değinilmemiştir; fakat hiç kuşku duyulmasın ki, iki parti bu konuda mutabıktırlar. Yürürlükteki Toprak ve Tarım Reformu Kanununun uygulanmasına devam edilecektir.

Cumhuriyet Halk Partisi toprak reformunu öteden beri ısrarla savunan ve yürürlükteki Toprak Reformu Kanununu dahi yeterli bulmayan bir parti olarak buna niçin rıza göstermiştir, bunun nedenini de açıkça takdirlerinize sunayım.

Bizim anlayışımıza göre toprak reformu, kuru bir toprak dağıtımı değildir, olmamalıdır. Eğer toprak reformu kuru, soyut bir toprak dağıtımı biçimde uygulanırsa, hiç değilse ilk yıllarda büyük verim düşüklükleri olabilir ve toprak dağıtımından yaralanan köylüler de "Toprak reformu dedikleri bu muymuş" diyebilir. Üstelik Devlete bunun maliyeti çok ağır bir yük olabilir. Toprak reformundan beklenen olumlu sonuçların elde edilebilmesi için kendisine verilecek mütevazı toprak üzerinde köylülerin verimli, yoğun tarım yapabilmeleri gerekir, modern tarım teknolojisinden yararlanabilmeleri gerekir. Bugünkünden çok daha geniş kredi olanaklarına kavuşabilmeleri gerekir, bugünkünden çok daha gerçek, güçlü ve çok sayıda kooperatiflere ve kooperatif üst kuruluşlarına kavuşmuş olmaları gerekir.

Bu Ön hazırlıklar yapılmadan uygulanacak bir toprak reformu, başarısızlık tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu başarısızlığın yaratacağı hayal kırıklığı ise toprak reformu için çok kötü bir sonuç ortaya çıkarabilir.

Onun için biz, kendi istediğimiz anlamda toprak reformunu ertelemekte bir zarar görmedik. Çünkü tarım alanında, köylünün kalkındırılması alanında Millî Selâmet Partisi ile hiç güçlük çekmeden tam mutabakat halinde birleştiğimiz noktalar, esasen bizim görüşümüze göre başarılı bir toprak reformuna hazırlık yapabilmek için gerekli

tedbirleri kapsamakta idi. Kooperatifçiliği güçlendirici tedbirler, politikalar; bu arada bir kooperatifler bankası, öyle bir banka ki, kredi vereceği kimseden tapulu mal istemeyecek, ipotek olarak bana ne gösteriyorsun demeyecek. Bunu dediği zaman köylümüzün, üreticimizin yarından çoğu bankalardan kredi alamıyor. Çünkü henüz tapu - kadastro işlemleri tamamlanmamış. Ürünü, emeği hatta beklenen ürünü, emeği ve gerekirse Devletçe hazırlanıp köylüye verilecek projeyi köylülerin kuracakları kooperatiflere yeterli kredi verecek şekilde değerlendiren bir kooperatifler bankası kurulacak Bu, bugün olduğu gibi, artık düğüne bile yetmeyen 500 liralık, 1.500 liralık, 2.500 liralık krediler olmayacak; projeye göre gerektiğinde 500 bin liralık, 1 milyon liralık, 5 milyon liralık krediler olacak, kooperatiflere verilmek üzere proje karşılığı olacak ve kontrollü olarak verilecek. Bunu işletecek bir kredi ve banka mekanizması kurulacak.

Tarımdan köylünün elde ettiği gelirin, aracı, tefeci elinde kalmasına yol açan bozuk pazarlama düzeni ortadan kaldırılacak. Koalisyon ortakları olarak bunda da mutabıkız. Tarımın modernleştirilmesinde mutabıkız Bunlarda mutabık olmakla alabileceğimiz, alma olanağını bulabileceğimiz tedbirler, esasen başarılı bir toprak reformu uygulamasına geçmeden alınması bizce zorunlu olan tedbirlerdir. Bu tedbirler alınır, köylü yeni kooperatifçilik düzeni ile yeni kredi ve pazarlama düzeni ile güçlendirilir, ondan sonra yürürlükteki Toprak Reformu Kanunu yeterli midir, değil midir, daha ilerisine gitmek gerekli midir, değil midir? Bu, önyargısız olarak zamanı geldiğinde yeniden düşünülür, tartışılır. Toprak reformu ile ilgili bir atıfta bulunulmamasının nedenini bu şekilde açıklamış bulunuyorum.

Şimdi sırası gelmişken iki Hükümet ortağı arasındaki ikinci önemli ayrılık konusuna da değinmek isterim. Çünkü bu konuda Sayın Çağlayangil Hükümet ortağımız olan Millî Selâmet Partisini çok üzen ve rencide eden, bizce de haksız bazı beyanlarda bulundular. Millî Selâmet Partisini inançsızlıkla itham ettiler. Tabii Millî Selâmet Partisini savunmak bana düşmez; fakat Hükümet adına Yüce Senatamızın Tüzüğüne göre program müzakerelerinde sadece Başbakan konuşabileceği için, Sayın Erbakan bu konuda söz alamıyor. Onun için kendilerinin müsaade ve müsamahalarına sığınarak, kendileriyle mutabık kaldığımız ölçüler içerisinde bu konudaki gerçek durumu da açıklamak isterim.

Hükümet ortağı olan Millî Selâmet Partisinin Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkilerimizin nihaî hedeflerine karşı olduğu, bu bakımdan ciddi kuşku bulduğu bilinen bir gerçektir; fakat Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkilerimizin bugünkü aşamasında yapılabilecekler ve yapılması gerekenler bakımından, bugünkü aşamada yapılabilecekler bakımından Cumhuriyet Halk Partisi ile Millî Selâmet Partisi arasında herhangi bir ayrılık yoktur. İktisadî, malî ve ticarî uygulamalarla ilgili olan bugünkü aşamada Millî Selâmet Partisinin görüşlerine uymayan bazı protokol hükümlerini millî yararımıza uygun bir biçimde değiştirmekte iki parti zaten, birleşmektedir. Cumhuriyet Halk Partisinin de Seçim Bildirgesinde bugün burada tartışma konusu olan ek protokollerin bazı hükümlerinin mutlaka değiştirilmesi, Türkiye yararına değiştirilmedi gerektiği ver almaktadır. Nitekim biz, iki parti olarak bunu söylemeye başladıktan yıllar sonra Üçüncü Beş Yıllık Plâna dahi bu zorunluk girmiştir Bu konuda millî yararımız açısından bu düzeltmeleri yapabilmek, yaptırabilmek için ciddi girişimlerde bulunmak konusunda iki parti tam mutabakat halindedir ve o mutabakat protokolde belirtilmiştir.

Millî Selâmet Partisi uzun vadede Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkilerimizin alabileceği biçim bakımından görüşlerini ve kaygılarını saklı tutmaktadır ve koalisyon

müzakerelerinin başlangıcından itibaren büyük bir açıklıkla bu kaygılarını saklı tuttuğunu bize bildirmiştir. Bu bakımdan Millî Selâmet Partisinin bir inanç tavizi vermiş olduğu yolundaki ithamın çok haksız bir itham sayılmasının gerektiğini belirtmeme hem Sayın Erbakan'ın, hem de Sayın Çağlayangil'in müsaadelerini rica ederim.

Eğitim konusunda Sayın Çağlayangil, Adalet Partisinin Millet Meclisinde belirtmiş olduğu endişelerden çok farklı, hatta bir bakıma o endişelerle çelişen bazı endişeler öne sürdüler. Bir yanlış anlama ile yanlış yorum ile Millet Meclisindeki Adalet Partisi Sözcüsü Sayın Demirel, özet olarak "Siz herkes için, bütün lise mezunları için üniversiteye girişin sınavsız olacağını söylemişsiniz. Hâlbuki Hükümet Programında bazı kayıtlar getiriyorsunuz" dediler. Bu kayıtların varit olmadığını Mecliste uzun uzadıya anlattık ve zannederim kabul ettiler.

Burada Sayın Çağlayangil tam aksi endişeyi ileri sürüyor, "Siz herkese kapıları açacaksınız, bu durumda herkes üniversitelere girecek. Bu bir aydın enflasyonu yaratıyor" diyorlar. "Hayır" diye işaret ediyorlar; fakat cümle aynen şöyle; Planlı dönemde üniversite ve yüksekokullara sınavsız öğrenci alınmasını hedef tutan bir program, aydın enflasyonu yaratır, kişilerin yetenek ve kabiliyetleri de hiçe sayılmış olur"

Değerli arkadaşlarım; aslında Hükümet Programının eğitimle ilgili bölümü ayrıntılı olarak incelendiği vakit, Adalet Partisi Grubu adına Millet Meclisinde belirtilmiş olan kaygının da, burada belirtilmiş olan kaygının da geçerli olmadığı görülür.

Biz Hükümet Programında özetle şunu söylüyoruz; Üniversite sorununu muslukta değil kaynakla Çözmeye çalışacağız; yani ortaöğretimden itibaren eğitim sorununu yeniden ele alınıp düzenlemek suretiyle üniversite sorununu ve üniversite kapılarında yığılan yüz bini aşkın genç sorununu çözmeye çalışacağız. Nasıl, gecekondlu Sorunu şehirde çözülemezse, kaynağına giderek çözülmek gerekirse, aynı şekilde üniversite sorunu da üniversite kapısında çözülemez. Onun için meseleyi kaynağından ele alıyoruz; yeni bir ortaöğretim, anlayışı getiriyoruz; Buna göre, meslek okulları ve teknik okullar beş yıllık ilkokula dayalı hale getirilecektir. Millî Birlik Grubu sözcüsü Sayın Ataklı, "Uzun vadede sekiz yıllık ilköğretimin daha iyi olabileceğini" belirtmişlerdir, bu görüşlerine iştirak etmek mümkündür; fakat kendileri de Türkiye'nin bugünkü koşullarında sekiz yıllık ilköğretimin Türkiye için biraz lüks olduğunu kabul eder bir ifade kullanıyorlardı. Biz, kapatılmış bulunan ortaokul düzeyindeki meslekî ve teknik okulları yeniden açmak kararındayız; fakat hiçbir çocuğun ve gencin eğitim bakımından önü tıkanmasın istiyoruz. Ortaokulda sanat öğrenimi yapan bir genç, ileride fikrini değiştirirse edebiyat öğrenimine, fen öğrenimine, din öğrenimine geçebilecektir; din öğrenimi yapan genç fikrini değiştirirse teknik öğrenime geçebilecektir; buna göre hazırlayıcı kurslar, programlar düzenlenecektir. Lisede ise, bir çatı altında değişik bölümler veya programlar yer alacaktır. Bir kısım lise öğrencileri üniversite için değil, doğrudan doğruya teknik alanda bir mesleğe atılmak için eğitim yapacaklardır; fakat bu gençler isterlerse, fikir değiştirirlerse aynı çatı altında başta programları da ek olarak izlemek suretiyle üniversiteye de girme şansına sahip olacaklarını bileceklerdir. Öylelikle, hiçbir genç başlangıçta bir yola girmiştir diye sonuna kadar o yolda yürüme mecburiyetini kendinde duymayacaktır; kendisini genç çağında yol değiştirme, karar değiştirme bakımından serbest durumda hissedebilecektir. Bu durumda üniversite kapılarına, ne yığılma olacaktır ne de üniversite kapılarını gençler kendilerine kapalı bulacaklardır.

Değerli arkadaşlarımı; Sayın Profesör Nihat Erim, yeni Hükümete destek olan, fakat bu arada bazı temennilerini ve kaygılarını da belirten konuşmalarında, programda yer alan bir cümleye değindiler ve bu cümleye, bu konuya açıklık getirilmesini istediler. O cümle şu; “Cumhuriyet Halık Partisi ile Millî Selâmet Partisinin kurdukları Hükümet ortaklığı, uzun süre millî bütünlüğümüzü zedelemiş, kalkınma hamlelerimizi güçleştirmiş, bazı tarihî yanlışların doğurduğu sunî ayrılıklara da son veren bir dönem, açmaktadır ülkemizde” Programda bu cümle yer alıyor ve başka bir cümleyle tamamlanıyor.

Sayın Profesör Nihat Erim, “Sözü edilen tarihî yanlışların neler olduğu açıklığa kavuşturulmadığı için öne sürülen bu iddia üzerinde şimdilik bir düşünce öne sürmeyeceğim” diyorlar, fakat bir kaygıları olduğunu örtülü ve nazik bir ifadeyle belirttikleri için bu konuya değinmeyi yararlı görüyorum; zaten daha sonra endişelerini de belirtiyorlar.

Değerli arkadaşlarım, bundan kastımız şudur; Geçmişle dini bir sömürü aracı olarak kullanmak isteyenler, toplumdaki fikir ayrılıklarını, sataşmaları din esasına dayandırmaya çalışmışlardır ve bu taktiğin sonucu olarak dinine bağlı bazı kimseler, din duyguları tahrik edilmek, suretiyle geçmişte birtakım yeniliklerin, kendi hayırlarına olabilecek yeniliklerin karşısına çıkarılabilmişlerdir. Bu durumu gören bazı aydınlar da yanlış bir mantık bağlantılı kurarak dinine bağlı olan, her yeniliğe, ilericiliğe karşı oluyor yanlışına, yanlış sanısına kapılmıştır; bu yüzden, topluma yenilikler getirmek isteyen iyi niyetli aydınlarla o yeniliklerden yararlanabilecek olan geniş halk toplulukları arasında bir uçurum açılmıştır ve aslında çok ilerici bir halk olan, her yeniliğe açık bir halk olan Türk halkı, Türk köylüsü, Türk işçisi, esnafı haksız olarak, tutuculukla, gericilikle itham edilmiştir uzun zaman. Biz bu ithamı tarihî bir yanlış olarak görüyoruz. Dine bağlılığın, yeniliğe, ilericiliğe, halk yararına yeniliklere, devrimlere, reformlara karşı olmadığını aksine onları kolaylaştırıcı bir etken olacağını düşünüyoruz. Onun için bu tarihî yanlışın ortadan kalkmasını, esasen ortadan kalkmakta olan bu yanlışın ortadan büsbütün kalkmasını hızlandırıcı bir Koalisyon kuruluşunu bu açıdan da sevinçle ve ümitle karşıladığımızı ifade etmiş oluyoruz. Artık, falan kimse dinine daha çok bağlı, diğeri dinin gereklerini daha az yerine getiriyor gibi mülâhazalarla siyaset alanında ayrılıklar olmayacak, ekonomik ve sosyal çıkarlara ve görüşlere göre safaşmalar, ayrılıklar olacak. Demokraside, sağlıklı olan ayrılık budur; kalkınma halinde ve zorunluğunda bulunan bir toplumda da gerekli sataşmalar, sağlıklı fikir ayrılıkları ekonomik ve sosyal konulardaki fikir ayrılıklarıdır. Kısacası, tarihî yanlışdan, ortadan kalkmakta olan ve büsbütün kalkmasına katkıda bulunabileceğimizi umduğumuz tarihî yanlışdan kastımız bundan ibarettir. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Sayın Senatörler; Sayın Mucip Ataklı, bize çok güç katan konuşmalarında, yararlanarak dinlediğimiz konuşmalarında, hayat pahalılığı ile mücadelenin önemini haklı olarak belirtiyorlar.

Sayın Fethi Çelikbaş da bu konunun Hükümet gündeminde öncelik taşıması gerektiğini haklı olarak belirttiler.

Öyle inanıyoruz ki, Hükümet Programında bu konuya geniş yer ayrılmıştır. Bugün Millet Meclisinde de izah ettiğim gibi, Hükümet meseleyi fiyat meselesi olarak almamıştır; pahalılığı önleme meselesi olarak almıştır. Şöyle ki; bir memlekette fiyatlar yüksek olabilir, ama hayat pahalılığı bulunmayabilir. Buna bugün Mecliste bir örnek

verdim; İsveç'te ekmek Türkiye'dekinin dokuz on misli fiyata satılır; ama İsveç'te ortalama vatandaş için hayat, Türkiye'dekinden çok daha ucuzdur.

Biz şunu yapmaya çalışacağız; Elbette yenedünya konjonktürü, özellikle üretim bakımından kullanılması kaçınılmaz olan bazı temel maddelerin, bazı hammaddelerin fiyatlarındaki yükselişi ister istemez Türk ekonomisine de yansıtacaktır. Bunun gereği olarak zincirleme bazı fiyat ayarlamaları yapılması zorunluğu da doğacaktır; fakat biz sosyal adaletçi bir görüşle fiyatları ve gelirleri dinamik ve adaletli bir denge içinde tutmayı kendimize ödev bileceğiz, yapılmak zorunluğu ortaya çıkabilecek, hatta kısmen bazı alanlarda gecikmiş olduğunu bildiğimiz fiyat ayarlamalarının yükünün dar ve orta gelirli halkın omuzuna binmemesi için her tedbiri alacağız. Bu konuda şimdiden düşündüğümüz bazı somut tedbirler de vardır. Bunların ilk uygulamalarını en kısa zamanda, ortaya koyabileceğimize inanıyoruz.

Sayın Ataklı, konuşmalarında Hükümet Programında Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesinin devam ettirileceğine dair açık bir hüküm bulunmamaktadır dediler ve bunun önemine değindiler.

Bu konuya sarahatle girmeyişimizin nedeni şudur; Bu açıklama fırsatını verdikleri için Sayın Ataklıya teşekkür ederim. Programımızda genel sağlık sigortasının biran önce kurulacağını söylüyoruz, Türkiye'ye yaygın olarak. Bir yandan Sosyal Sigortalar Kurumu var ve bunun sağlık sigortası var, bir yandan Emekli Sandığı var şimdi o da sağlık hizmetine başladı, BAĞ - KUR var, başka birtakım sosyal güvenlik müesseseleri yardımlaşma kurumları var, bir yandan Doğudan Orta - Anadolu'ya doğru ilerleyen sağlık hizmetlerinin sosyalizasyonu var, bir yandan da bütün Anadolu'ya yaymak istediğimiz ve sosyal güvenlik sistemimizdeki sağlık açısından boşlukları, gedikleri kapatacak genel sağlık sigortası projemiz kararımız var. Bu konuda bizden öncede yapılmış hazırlıklar esasen vardı.

Şimdi bu durumda bütün sağlıkla ilgili sosyal yardım ve sosyal güvenlik müesseselerini bir arada düşünmek gerekiyor, bunlar arasında bir uyum sağlamak gerekiyor. Bunların birbiri ile ilişkisi ne olacaktır, bunlar birbiri ile nasıl bağdaştıracamız, nasıl mükerrer hizmet götürmekten kaçınacağız? Bunu ayrıntıları ile saptamak imkânını Hükümet olmadan önce bulamadığımız içindir ki, bu konuda bir şey söylememeyi daha uygun bulduk; fakat buna mukabil Doğu ve Güney Doğu'daki sağlık ocaklarının; evlerinin ve merkezlerini her bakımdan yeterli hale getirilmesine önem verileceğini ilk ve acil bir tedbir, bir zorunluk olarak Hükümet Programında belirttik; ama müessese olarak sosyalizasyon nereye kadar ilerleyecekti nerede duracaktır, ne biçim olacaktır genel sağlık sigortası ile ve genel -sosyal güvenlik düzeni ile ilgili olarak bunu ayrıntıları ile düşünmeden programda bir şey söylemeyi doğru bulmadık.

Sayın Mucip Ataklı konuşmalarının sonunda millî savunma, millî güvenlik sorunlarına değinerek şöyle diyorlar; "Programda "Ortak sistemlerle yetinilmeyerek kendi millî savunma politikamız, stratejimiz ve imkânlarımızla geliştirilecektir" hükmüne yer verilmesini ciddi bir düşünce sayıyoruz. Kendi imkân ve ihtiyaçlarımıza ve geleneksel yeten eklerimize dayalı bir millî savaş doktrininin geliştirilmesi üzerinde önemle durulmalıdır. Bu doktrinle birlikte uygulanacak olan millî askerî stratejimiz ise, hiç kuşkusuz millî politikamızın bir fonksiyonu olacaktır. Bu konularda alınacak dikkatli, ölçülü ve basiretli tedbirler ekonomik ve malî gücümüzle orantılı olacak ve kaynak israfını önleyecektir"

Sayın Millî Birlik Grubu sözcüsünün bu konudaki sözlerine yürekten katılıyoruz. Esasen Hükümet Programında da millî savunma ihtiyaçlarımızla, ekonomik ihtiyaçlarımızın bağdaştırılacağı hükmü yer almaktadır. Bunun dışında, kendi imkân ve ihtiyaçlarımıza ve geleneksel yeteneklerimize dayalı çağımızın gereklerine uygun bir millî savaş doktrinin geliştirilmesi hiç şüphesiz çok yerinde bir düşüncedir. Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir özelliği, yalnız başka- ülkelerde olabileceği gibi, millî güvendiğimizizin teminatı, koruyucusu olması değildir, bundan ibaret kalmamaktadır, Türk Silahlı Kuvvetleri aynı zamanda Türkiye'deki birçok yenileşme hareketlerinin de öncülüğünü yapmıştır ve bu dinamizmi bir gelenek olarak sürdürmektedir. Hiç şüphesiz bunun doğal sonucu olarak kendi strateji anlayışı, savaş doktrini anlayışı bakımından da çağın gereklerine ve memleket ihtiyaçlarına en uygun formülleri, en geçerli formülleri bulmaktadır ve bulacaktır. Bu bakımdan Sayın Ataklı'nın görüşlerine katılıyorum.

Değerli arkadaşlarım; Sayın Kâmrân İnan'ın konuşmalarını gerçekten çok istifade ederek dinledik, Hükümet olarak kendilerine teşekkür ederim. Bazı önemli uyarılarını dikkate alacağız. NATO'dan kelime olarak bahsetmeyişimizin tek nedeni; zaten üyesi bulunduğumuz ortak güvenlik sisteminin NATO'dan ibaret bulunusudur, başka bir şey akla gelmeyeceği içindir. CENTO'da gerçi var; fakat mahdud bir etki alanı olduğunu Sayın İnan benden daha iyi bilirler, savunma açısından hiç değilse; ama bağlı bulunduğumuz ortak savunma sistemi denince NATO akla geleceği için bunu ayrıca belirtme zorunluluğunu duymamıştık; fakat hatırlatmaları üzerine kastımızın o olduğunu zapta geçirmiş oluyorum

KÂMRÂN İNAN (Bitlis) — Teşekkür ederim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sağ olun efendim.

Dokuzlarla, yani Avrupa Ekonomik Topluluğunun tam üyeleri ile ilgili olarak Sayın Kâmrân İnan'ın söylediklerine yürekten katılıyorum. Son zamanlarda bu dokuz devletin ilişkilerinde siyasal konular, zannederim evvelce beklendiğinden değişik olarak zamanı gelmeden önce ön plana geçmiştir. Öyle bekleniyordu ki, uzun süre iktisadî konularda işbirliği yapılacak, ondan sonra siyasal konularda daha yakın bir işbirliği içinde hareket etme zorunluluğu ortaya çıkacak; fakat dünyadaki umulmadık bazı değişiklikler, gelişmeler karşısında Ortak Pazar üyesi devletlerin siyasal alanda istişare mekanizmasını, çok yakın sıkı bir istişare mekanizmasını ön planda harekete geçirmeleri zorunluğu ortaya çıkmıştır ve bu zorunluluk özellikle Orta - Doğu sorunları ile ilgili olarak ortaya çıkmasına rağmen, Türkiye'nin bu mekanizma ile ilgisi kendisine uzaktan bilgi verilmesinden ibaret kalmıştır. Hâlbuki özellikle Orta - Doğu meseleleri, petrol meseleleri söz konusu olduğu vakit, Ortak Pazar üyesi ülkelerin Türkiye ile ilişkilerini, siyasal ilişkilerini ona kendi toplantıları hakkında uygun görecekları ölçüde bilgi vermenin çok ötesine götürmeleri beklenirdi. Yalnız Türkiye açısından değil, o memleketlerin salim kararlara ve Orta - Doğu için geçerli olabilecek kararlara varabilmeleri bakımından da doğru olurdu. Çünkü Türkiye'nin tam tasvibi olmaksızın alınabilecek bazı kararları uygulamada güçlük çekebileceklerini veya uygulandığı zaman bunların Türkiye bakımından bazı problemler yaratabileceğini elbette o dost ülkeler de takdir ederler. Sayın Kâmrân İnan'ın bu temennisine yürekten katılıyoruz. Dışişleri Bakanımızla da uyarıları üzerine görüştüm, bu konuda gereken girişimlerde bulunmayı biz de çok yerinde sayıyoruz.

Yine Sayın Kâmrân İnan'ın dış politika sorunlarının kamuoyu önünde, kamuoyu tarafından açıkta tartışılması zamanının, çağının gelmiş olduğu yolundaki uyarıları çok yerindedir. Dış politika sorunlarının ve millî güvenlik sorunlarının kamuoyu önünde, geniş bir serbestlik içinde tartışılmasında büyük yarar olduğuna inanıyoruz. Bunun devletlerarası ilişkilerde Hükümetlere güç katacağına da inanıyoruz. Eğer bir konuyu, bir meseleyi müzakere etmek üzere masa başında oturduğumuz başka devletler, Türk dış politikasının oluşturulmasından, Türk kamuoyunun yeteri kadar etkisi, ağırlığı olmadığı gibi bir zehaba kapılacak olurlarsa, karşlarındaki Hükümeti etki altına alabileceklerini düşünebilirler. Fakat dış politikanın oluşmasında, dış politika kararlarında o memleketteki, Türkiye'deki kamuoyunun ihmal edilmez bir etken olduğunu bilirlerse, o zaman Türk Hükümeti müzakere masalarında çok daha güçlü olur. Bunun önemini, değerini biliyoruz. Demokrasi anlayışımızın da, millî güvenlik anlayışımızın da gereği olarak buna dikkat edeceğimizden hiç şüpheleri olmasın.

Sayı İnan eski bir diplomat olarak, Dışişleri Bakanlığı ile ve dış Devlet örgütümüzle ilgili olarak çok yerinde bazı uyarılarda bulundular. O arada dışarıdaki Devlet örgütümüzün dağınıklığından, hizmetlerin dağılmış ve çelişmiş halele bulunmasından şikâyet ettiler. Bu şikâyet konusu Hükümetin daha kurulmadan önce ele aldığı ilk konulardan biri olmuştur.

Bunun iki örneğini vereyim. Birincisi; daha protokol müzakerelerinde, başta Sayın Kâmrân İnan'ın belirttiği nedenle Basın Yayın Genel Müdürlüğünün yeniden eski ocağına, Turizm ve Tanıtma Bakanlığına bağlanması konusunda iki parti olarak mutabık kaldık. Bunun da nedeni şu idi. Özellikle dışa dönük Devlet çalışmalarında bir ikilik meydana geliyordu. Basın Yayın aynı hizmeti bir doğrultuda yaparken, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı ya bir başka doğrultuda yaparak onunla çelişiyor veya aynı doğrultuda yaparak mükerrer iş yapıyordu. Bunun ikisi de sakıncalıydı. Onun için bu hizmetleri yeniden birleştirmeyi uygun gördük ve bunun daha ileri bir aşamasında, bu Bakanlığın dışarıdaki temsilciliklerini de birleştirme yoluna gitmeyi düşünüyoruz. Nihayet turizm ataşelikleri bilet acentesi değildir. Bunların görevi memleketi tanıtmadır. Basın ataşeliklerimizin görevi de öncelikle memleketi tanıtmadır. Bu iki görevin değişik personel tarafından olsa da, aynı bürolardan yönetilmesi gerektiğine inanıyoruz, bu yolda bir adımı dediğim gibi daha Hükümet kurulmadan atmış bulunuyoruz.

Ayrıca Hükümet kurulur kurulmaz hukuken yapmak zorunda kaldığı ilk işlerden biri de, daha önceki Hükümetin hiçbir hukukî mesnedi olmaksızın ihdas ettiği bazı yeni dış görevleri kaldırmak oldu. Bu da, Çalışma ataşelikleri nezdinde basın müşavirlikleridir. Turizm ataşeliklerimiz var, basın ataşeliklerimiz, müşavirliklerimiz var, bir de alelacele çalışma ataşelikleri nezdinde basın müşavirlikleri kurulmuştu ve buna bazı değerli gazeteci arkadaşlarımız gönderilmişti; fakat bu tamimiyle hukukî mesnetten, dayanaktan yoksun olduğu için Sayıştay buna itiraz etmişti, Maliye itiraz etmişti; değerli gazeteci arkadaşlarımızın mukavelelerini yenileyememe, sürdürememe durumu ortaya çıkmıştır; buna rağmen çaresi bulunamıyordu. Hükümet kurulur kurulmaz bu sorunu da ele aldı. Bu müesseseyi daha doğuş halinde iken ortadan kaldırdı ve gazeteci arkadaşlarımızı da yanlış bir uygulamanın kurbanı olmamaları için gerçekten gazeteci olanları imkân nispetinde Basın Yayıma bağlı dış görevlerde görevlendirme yoluna gitti, ileride dış Devlet teşkilâtında dağınıklığın önlenmesine daha geniş ölçüde dikkat edeceğiz ve özellikle (Burada kişisel kanaatimi söylüyorum) muhtelif bakanlıklara bağlı dış temsilciliklerimiz

üzerinde büyükelçinin otoritesini daha geçerli hale getirmenin, büyükelçilikle ilişkilerini daha uyumlu hale getirmenin yollarım da arama zorunluğuna inanıyorum.

Sayın Fethi Çelikbaş'ın değindikleri pahalılık konusuyla ilgili düşüncelerimi söylemiştim. Ayrıca pahalılığı önleyici ne gibi mekanizmaları düşündüğümüz de Programda ayrıntılarıyla yazılıdır, özellikle temel tüketim maddeleri bakımından Devlete ve kooperatiflere verilen bazı ödevler ayrıntılarıyla anlatılmıştır.

Bunun dışında Sayın Çelikbaş, işsizlik sorunu karşısında, "Programda hiçbir şey söylenmiyor" dediler; fakat işsizlik sorununu çözeceğiz yolunda bir cümlemin bu anlama gelecek bir paragrafın fazla bir değer taşımayacağı düşüncesinde idik. İşsizliği önlemenin çaresi, iş alanları yaratmaktır, iş alanlarını çok daha hızlı ölçüde ve yurda çok daha yaygın biçimde nasıl yaratacağımız, bunun için nasıl finansman mekanizmaları, teşvik politikaları uygulayacağımız ayrıntılarıyla anlatılmıştır. Hele köy -kentler yolu ile kırsal bölgelere kadar sanayileşmeyi, hiç değilse sanayinin köklerini, kılcal damarlarını oksun yaymanın yolları, mekanizmaları üzerinde durulmuştur. Bütün bunlar işsizlik sorununu, istihdam sorununu da çözmenin en etkin tedbirleri olacaktır kanısındayım.

Bu konuda özellikle köye dayalı sanayileşme konusunda büyük ümitlerimiz var. Hele köylerden yurt dışına giden vatandaşlarımızın edindikleri tecrübeler ve özelemler bu konuda köylerimizde yeni heyecanlar uyandırmıştır. Türkiye'nin birçok yerinde, sizlerde benim gibi biliyorsunuzdur, Türk köylüleri aralarında topladıkları, yiyeceklerinden, içeceklerinden toplayıp biriktirdikleri küçük sermayeleri dışarıdaki hemşehrilerinden gelen sermayelerle birleştirerek halk girişimlerinde bulunmaktadırlar. Halk sektörünün temelleri köylerde istesek de istemesek de, çok şükür atılmaktadır. Bu, daha eskiden atılmaya başlamıştır. Örneğin, Kurtuluş Savaşında Ordumuza silah tamir etme geleneğini sürdüren Konya'nın Huğlu köyü bugün küçük bir İsviçre kasabası gibidir. Evlerinin altı ahır değildir, atölyedir; camisinin altı dükkân değildir, fabrikadır. Bu köy bir küçük sanayi şehri haline gelmiştir. Böylesine bir sanayileşme heyecanının, özleminin bulunduğu köylerimize kadar sanayileşmeyi yaymak, daha doğrusu sanayileşmeyi oradan da başlatmak azmindeyiz. Bu da istihdam sorununa, o arada yerleşim sorununa biraz önce değindiğim gibi kaynağında çözüm bulmamızı kolaylaştırıcı bir yol olacaktır.

Sayın Turgut Cebe çok yararlanarak dinlediğim konuşmasında bir eksiklik gördüğünü belirtti. Sayın Cebe "Nasıl bir yönetim, nasıl bir ekonomi, nasıl bir maliye, nasıl bir miras devir aldığını Hükümet Programda yazmamış" dedi. Bunu ihmal edişimizin bir tek nedeni vardır, tesadüfi kir ihmal değildir, kasıtlı bir ihmaldir. Dedik ki, yeni bir döneme başlıyoruz, bu dönemin memlekete huzur ve barış getirmesini istiyoruz ve bu barışın yalnız halk arasında, yalnız aydınlar, gençler arasında değil, partiler arasında ve Parlamento içinde de olmasını istiyoruz. Onun için geçmişin hesabına eğilerek işe başlamayalım. Aşağı yukarı herkes nasıl bir miras devir aldığımızı biliyor, özellikle ekonomik alanda; ama bunlar için tarizlerde bulunarak, bunları ileride belki kolay başaramayacağımız işlerin ön mazereti olarak ileri sürmeyelim eledik, bunu protokol müzakereleri sırasında açıkça görüştük ve sırf bu nedenle ve böyle bir iyi niyetle Sayın Turgut Cebe'nin bir bakıma haklı olarak gördükleri bir eksikliği - gerçekten bu eksiklik vardır, o anlamda haklıdır diyorum - bile bile Programda bıraktık.

Sayın Turgut Cebe'nin yine bir uyarısına da teşekkür ederim. Danışmanlar, uzmanlar kadrosunun gereğini belirttiler, Devleti yönetecek kimseler için ve bir Başbakan için.

Yalnız, bir endişeleri hiç değilse benim için varit değil. Yalnız değilim; politikada bu bakımdan yalnız olmamaya daima dikkat ettim ve bunun büyük değerini gördüm. Parti yönetiminde görev aldığımdan beri geniş bir uzman kadrosuyla birlikte çalışmaya dikkat ettim ve beni son Anayasa değişikliklerinde en çok üzen nokta bu vesile ile bir yürek acımı belirtmek isterim üniversite hocalarının partilerin merkez organlarında görev almalarını yasaklayan hüküm olmuştur. Bu, maalesef siyasi partileri Sayın Cebe'nin belirttiği çek yerinde ihtiyacı karşılayabilme olanağından geniş ölçüde yoksun bırakmıştır. Bunun, bu eksikliğin kısa zamanda yine Yüce Meclis tarafından giderileceğini ümit ederim.

Hükümet olarak da Başbakanlıkta ve Bakanlıklarda kendimizi bize yardımcı olarak gerçek danışman kadrolarıyla takviye etmeyi gerekli görüyoruz, bunu ödev bileceğiz. Müşavirliği, danışmanlığı halk deyimiyle bir kızağa çekilme yeri olmaktan çıkarmaya kararlıyız. Gerçek anlamını ve değerini kazandırmak istiyoruz. Bugünün karmaşık toplum sorunlarına en bilgili kişinin bile tek başına aklının ve bilgisinin ermeyeceği kanısındayız. Eksikliğimizi bilebildiğimiz ölçüde eksiklerimizi giderebileceğimize inanıyoruz. Bu bakımdan Sayın Cebe, uyarılarına dikkat edeceğimizden emin bulunsunlar.

Değerli arkadaşlarım, fazla vaktinizi almamak için konuşmamı burada kesiyorum. Bazı değerli senatörlerin sorularını bilmeden ihmal ettiysem, cevaplandırmadıysam sizlerden özür dilerim.

Sözlerimin başlangıcında, belirttiğim gibi Cumhuriyet Senatosunun bu seviyeli müzakeresi, eğer Meclisten güvenoyu alabilirse işine, görevine devam edecek olan yeni Hükümet için son derecede uyarılı ve faydalı olmuştur. Sık sık Senatamızın bu uyarılarından ve eleştirilerinden yararlanma olanaklarını arayacağız.

Hükümetimiz adına hepinize şükranlarımı sunarım, saygılar sunarım. *(Sürekli alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederiz efendim.

Sayın Başbakanın görüşmeleriyle Hükümet Programı üzerindeki müzakereler son bulmuştur. Programın uygulanmasında Milletimize ve memleketimize hayırlı olması temennisiyle Hükümete başarılar dilerim. *(Alkışlar)*

7 Şubat 1974 Perşembe günü saat 15,00'te toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.⁵⁶

⁵⁶ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Toplantı Yılı 13 Cilt 13 Birleşim 26, Sayfa 370-442*

7 Şubat 1974 Perşembe

37. Cumhuriyet Hükümeti Programını Millet Meclisi Genel Kurulunda Yapılan Güven Oylaması Sonrasında Yaptıkları Teşekkür Konuşması

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Millet Meclisinin Sayın Üyeleri;

Bakanlar Kurulu adına göstermiş olduğunuz güven için teşekkür ederim. Dünya ve ülke koşulları bakımından, oldukça çetin bir ortamda büyük bir sorumluluk yüklendiğimizi biliyoruz. Fakat milletimizin engin tecrübesinden ve zor durumlar karşısında daima ağırlığını duyuran üstün yeteneklerinden alacağımız güçle bu sorumluluğu taşıyabileceğimize güveniyoruz. *(C.H.P. ve M.S.P. sıralarından alkışlar)*

Yüce milletimiz sivil, asker bütün fertleriyle ve kurumlarıyla demokrasiye bağlılığının sarsılmazlığını bu dönemde bir kez daha göstermiştir. Demokratik rejimin işleminde Türkiye Büyük Millet Meclisi ve bütün partilerimiz her sınavdan dünyanın hayranlığını kazanan başarılarla çıkmışlardır. Bütün bunlar içinde bulunduğumuz ortamın sorunlarını ve güçlüklerini azimle ve cesaretle göğüsleyebilmemizi kolaylaştıran etkenlerdir.

Görevimizi yerine getirirken Türkiye Büyük Millet Meclisimizin ve partilerimizin yalnız desteğine değil, uyarılarına eleştirilerine ve denetimine de büyük değer vereceğiz. Özgürlükçü demokratik rejim ve sosyal adalet içinde ülkemizin kalkınması ve ulusumuzun mutluluğu uğrunda var gücümüzle çalışmayı ödevlerin, en şerefli sayacağız. *(C.H.P. ve M.S.P. sıralarından alkışlar)*

Yüce Meclisimizi Bakanlar Kurulu adına şükranla ve saygı ile selâmlarım. *(C.H.P. ve M.S.P. sıralarından şiddetli alkışlar ve "Bravo" sesleri)*

BAŞKAN — Teşekkür ederim, Sayın Başbakan.⁵⁷

⁵⁷ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 4, Cilt 1, Birleşim 38, Sayfa 561*

30 Mayıs 1974 Perşembe 1974 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısını Sunuş Konuşması

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sayın Başkan değerli Milletvekilleri;

Türkiye Büyük Millet Meclisi son dört ay içinde iki kez bütçe görüşmelerinin, çalışmalarının yorucu ve ağır yükünü taşımış bulunuyor. Sıkışık bir zamanda iki bütçenin zamanında çıkması için gerek iktidardaki, gerek muhalefetteki partilerin elbirliği ile göstermiş oldukları çabaya Hükümet olarak sözlerime başlarken şükranlarımı sunmak isterim.

Değerli arkadaşlarım, bu dört ay Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi için bütçe çalışmalarıyla çok yüklü bir dönem olarak geçtiği gibi zor bir dönemde işbaşına gelen Hükümet de ilk ayların pek çok kendisini bekleyen görevlerinin yığılmış olmasına rağmen bu dört ayın büyük bir bölümünü bütçe çalışmalarına ayırmak ve daha icraatının başındayken ve henüz kendi bütçesine kavuşamamışken hesap vermek durumunda kalmıştır. Dolayısıyla daha çok geçmişte kalan dönemin, geçmişten devraldığımız sıkıntıların hesabını da bu arada vermek zorunda kaldık.

Değerli arkadaşlarım, Hükümet göreve başladığı vakit yalnız ülkemizde değil, bütün dünyada koşullar, hemen bütün dünya ülkelerinin hükümetleri için son derecede ağırlaşmıştı ve bu koşullar altında işbaşına gelen C.H.P. -M.S.P. Koalisyon Hükümeti daha ilk günlerden itibaren çetin, zor kararlar almak zorunda kaldı. Üstelik henüz memlekette Anayasa doğrultusunda kendi istediği ekonomik ve sosyal düzeni de getirme vaktini bulamamış olduğu için devraldığı, işbaşına geldiği bu zor koşullar altında kendi programına, felsefesine bazı bakımlardan aykırı düşen bir düzen içinde o düzenin kuralları içinde, bazı önemli tedbirleri almak zorunda kalmıştır.

Hükümetin işbaşına geldiği dönem bütün dünya ekonomisinde büyük sarsıntıların ve değişikliklerin yer aldığı bir dönemdir. Ayrıca, geride bıraktığımız ara rejimin hatta ondan biraz daha önceye giderek 1970 devalüasyonu sonrası yönetimlerin sürekli olarak erteledikleri, çözüm bulunmasını kendilerinden sonraki hükümetlere devrettikleri sorunların, büyük birikim haline gelmiş sorunların çözümlerini getirmek de yine işbaşında bulunan Koalisyon Hükümetine düşmüştür.

Öyle ki, koalisyon partileri olarak görev başına geldiğimiz vakit sanki bir setin arkasında birikmiş sular taşma noktasına gelmiş bulunuyordu, Hükümetin kuruluşu ile birlikte setlerin o sorunları artık taşıyamayacak hale gelen setlerin kapakları açıldı ve birikmiş sorunlar bir sel gibi bütün toplumu kapladı. Bu ilk dört ayda Hükümet olarak bizim çabamız, her şeyden önce toplumu kaplayan bu birikmiş sorunlar selinin bir kısmı da dışarıdan ülkemize gelen selin suları üstünde milletçe başımızı tutabilmenin tedbirlerini aramak ve almak oldu. Bugün birçok bakımlardan çok değişik bir dünya ile karşı karşıyayız. Bazı az gelişmiş ülkeler, ekonomik, sosyal, kültürel ölçülere göre az gelişmiş sayılabilecek ülkelerin harcayamayacakları kadar geniş maddî bolluğa kavuşmuşlardır, bu dönemde. Buna karşılık gelişmiş ülkelerden bazıları da tarihlerinde pek nadir rastlanan ölçüde kemer sıkma, ağır fedakârlıklara katlanma, üretimlerini kısma zorunda kalmışlardır. Bu dönemde dünyada temel maddelerin ve hammaddelerin büyük ölçüde kıtlastığı ve fiyatlarının yükseldiği görülmektedir. Sınai üretimin, özellikle gelişmiş ülkelerde büyük ölçüde düştüğü görülmektedir ve geride bıraktığımız yıllarda hayat pahalılığı

% 5'in % 8'in üstüne çıktığı vakit ekonomilerini âdeta bir felâketle karşı karşıya gören bu memleketlerde hayat pahalılığının % 15'i, % 20'yi, % 25'i bulduğu bir dönemdir. Bu dönemin başlangıç safhalarında işbaşında bulunan hükümetlerin, Türkiye'yi yaklaştırmakta olan büyük ekonomik sorunların ağırlığından koruyabilmek için alabilecekleri bazı tedbirler vardı. Bütçe görüşmelerinin başlangıcında Sayın Maliye Bakanı Deniz Baykal'ın da belirttiği gibi; örneğin, geçen yılbaşlarında bazı temel maddelerin büyük ölçüde düşük fiyatlarla stoklarının yapmak olanağı Türkiye için vardı. Türkiye'nin elinde bu stokları ithal yoluyla yapabilmek için gerekli döviz olanakları fazlasıyla bulunuyordu; fakat buna rağmen demir-çelikte olsun, başka temel maddelerde olsun, hammaddelerde olsun bu stoklama yapılamamıştır. Aksine, örneğin şeker konusunda Türkiye'nin stokları eritilmiştir. Buğday konusunda Türkiye'nin sağlıklı bir stoklama politikası olmamıştır. Örneğin, geçen yıl iyi bir ürün yılı olmadığı, Türkiye'nin buğday sıkıntısı çekeceği bilindiği ve Toprak Mahsulleri Ofisinin kapalı stoklama olanakları 1.750.000 tonu bulabildiği halde, Devlet, Toprak Mahsulleri Ofisi eliyle ancak 600 bin ton buğday alımı yapmıştır. Kapalı stoklama kapasitesinin ancak üçte biri oranında alım ve stok yapmıştır. Bu şekilde, Hükümet işbaşına geldiğinden beri çekilmekte olan buğday sıkıntısının, un sıkıntısının, ekmek sıkıntısının bugünkü Hükümete devredilme sonucu ortaya çıkmıştır.

Gene Türkiye'nin kendi üretimi ile şeker ihtiyacını kolay kolay karşılayamayacağı belli olduğu bir zamanda ve dünyada şeker fiyatlarının yükseleceğinin anlaşıldığı bir zamanda Türkiye ya şeker ihraç etmiş veya gene dövizini bulunmamasına rağmen gerekli şeker ithalatını ve stokunu yapmamıştır.

Tarımımızı doğal koşullara bağımlılıktan kurtarabilmenin temel unsurlarından biri suni gübre olduğu halde, bu alanda başlamış veya programlanmış olan gübre tesislerinin tamamlanması yıllarca gecikmiştir.

Dünyayı bir enerji bunalımının beklediği belli olduğu ve yağışların azalması nedeniyle Türkiye'de enerji bunalımının özellikle artacağı anlaşıldığı halde, yıllar önceden başlayan uyarılarımıza rağmen, değiştirilmeyen yanlış bir enerji politikasını izlemeye bizden önceki hükümetler devam etmişlerdir.

Türkiye elektrik enerjisi üretimi için kullanılabilir nitelikteki sularının % 10'unun bir hayli altını değerlendirdiği ve Türkiye'de gene elektrik enerjisi üretimi için kullanılmaya elverişli pek çok zengin kömür yatakları bulunduğu halde, kömüre ve suya dayanan enerji santrallerinin yapımı ihmal edilmiş, yıllarca geciktirilmiş; fakat aynı ihmali hiç değilse aynı ölçüde fueloile, akaryakıtı dayanan santraller için gösterilmemiştir. Eğer Hükümetimizden önce görev başında bulunan hükümetler fueloil ile işleyen elektrik santrallerinin yapımına verdikleri hızı, onlar için olsun gösterdiği itina, bir Afşin-Elbistan projesi için, Soma Termik Santrali için göstermiş bulunsalardı memleketimiz geçen yıl ve bu yıl çektiği elektrik sıkıntısı içine düşmeyecekti. Dünyada petrol fiyatlarının aşırı ölçüde yükselmesi dolayısıyla karşılaştığı büyük sıkıntılarla karşı karşıya kalmamış olacaktı. Bunlar şimdi işbaşına gelir gelmez üst üste iki bütçe hazırlayıp Yüce Meclisin murakabesine kendini sunan Hükümetin geçmişten devraldığı ve hesabını vermeye zorlandığı sorunlara sadece birkaç örnektir.

Yine geride bıraktığımız dönemde, fiyatlar büyük ölçüde artarken, işçi gelirleri, köylü gelirleri, memur gelirleri artan fiyatların çok gerilerinde kalmıştır. Bir yandan istihdam olanakları daralırken, bir yandan da yurt dışına işçi gönderme kapıları kapanmıştır.

Hükümetimizden önceki yönetimler zamanında izlenen gerçekçilikten uzak, yanlış fiyat politikası nedeniyle, kamu iktisadî kuruluşları cılızlaşmış, güçsüzleşmiş ve ekonomiyi etkileyemez, kamu yararına düzenleyemez, kontrol edemez duruma düşürülmüştür.

Yine Hükümetin işbaşına geldiği zaman karşı karşıya kaldığımız bir acı durum da, dış politika ile ilgili idi. Geride bıraktığımız ara rejimler döneminde, Türkiye o devirdeki rejiminin özelliği dolayısıyla ve hükümetlerin güçsüzlüğü, yetersizliği dolayısıyla uluslararası ilişkisinde de büyük bir yalnızlık içine düşmüştür.

Nihayet, Hükümet olarak işbaşına geldiğimiz vakit, kamu yönetimi bakımından da ağır bir sorunla karşı karşıya kaldık. Geride bıraktığımız ara rejim süresince kamu yönetimi yıllarca başsız kalmıştı, siyasal otoriteden yoksun kalmıştı, dağınık, bağlantısız, hareketsiz ve hevesiz bir duruma düşmüştü.

Bu sorunlar ve güçlükler altında Hükümet görevini üzerimize aldığınız vakit, her şeyden önce dışarıdan ülkemize gelen ve Türkiye'nin devraldığımız koşulları içinde oluşan enflasyon, pahalılık seli altından dar ve orta gelirli halkımızı kurtarmayı birinci görevimiz bildik. Bunun dışında, süratle etkin bir kamu yönetimi kurabilmenin, birbirinden tamamıyla kopuk hale gelmiş olan Devlet kuruluşları arasında bağlantı, koordinasyon sağlayabilmenin çabası içine girdik ve aynı zamanda Türkiye'nin dış ilişkilerini geliştirme gayreti içine girdik.

Değerli arkadaşlarım, içinde bulunduğumuz dönem yalnız Türkiye koşulları bakımından değil, dünya koşulları bakımından da büyük özellikler, değişiklikler taşıdığı halde, muhalefet partilerinin liderleri, sanki Türkiye'nin bu Hükümetçe devralınan ekonomik ortamında ve bu Hükümetin karşı karşıya kaldığı dünya ekonomisi ortamında hiçbir özellik, değişiklik yokmuş gibi, bundan yıllar önceki dönemlere ait ölçüleri, kıstasları kullanarak, çağımızın çok gerisinde kalmış bazı kıstasları kullanarak Hükümetin ekonomik tutumuna eleştiriler yöneltmektedirler. Bu yüzden de çelişkiden çelişkiye düşmektedirler. Bunun bazı örneklerini bugünkü konuşmalar sırasında da görmüş bulunuyoruz. Örneğin; ana muhalefet partisinin Sayın lideri, bu Hükümeti bir yandan cari masrafları kısmadığı için eleştirirken, bir yandan da katsayıyı 8'in üstüne çıkartmadığı için eleştirmiştir.

Geçen yıla nazaran buğday fiyatlarında % 70 ile % 90 arasında bir yükseltme yaptığımız halde, bir yandan Hükümetin buğday fiyatlarında yeteri kadar yükseltme yapmadığını söylerken, bir yandan da Hükümeti enflasyona karşı yeterli tedbirler almamış olmakla eleştirmiştir.

Özellikle buğday konusunda Adalet Partisi Genel Başkanı Sayın Demirel'in söylediklerini, söylemek istediklerini anlayabilmek çok güçtür. Sayın Demirel, ister ve der ki "Buğdaya destekleme alım fiyatı olarak 230-240 kuruş değer biçmek çok yetersizdir. Bu 300 kuruşu bulmalıdır ama buna rağmen enflasyon olmamalıdır; pahalılık olmamalıdır" Ondan sonra da Sayın Demirel, buğday fiyatlarını % 80-90 yükselten Hükümetin buna rağmen ekmek fiyatlarını düşük tutmak için gösterdiği çabayı kınamakta ve eleştirmektedir. Sayın Demirel demektedir ki; "Ekmek fiyatını desteklemeniz yanlıştır, altından kalkamazsınız."

Evvelâ ilk günlerde, telâşla, bunun Devlete 10 milyarlık bir yük getireceğini ileri sürmüştür. Biz buna cevap vermeye dahi gerek görmedik. Çünkü biliyordum ki, kendileri

mühendistir, bir hesap cetvelleri vardır, ceplerinde taşıdıkları. (C.H.P. sıralarından alkışlar) Sonunda hesabını yaptıkları anlaşılıyor. Nitekim bugün konuşmalarını yaparken, bu ekmek sübvansiyonunun Devlete getireceği yükün, 2,5 milyar liradan ibaret olacağını kendileri burada itiraf etmişlerdir.

Ancak, bir başka türlü tevیل çabası içine girmişlerdir, demişlerdir ki; “Siz, 240 kuruşa aldığınız buğdayı, (daha doğrusu o sert buğday olacak) 220 veya 230 kuruşa alacağınız buğdayı ekmek yapılmak üzere 125 kuruştan sattığınız, devrettiğiniz vakit belediyelere, fırıncılara, bütün köyler kendi fırınlarını kapatacaklar, şehirlere üşüşecekler, bunun yükü ile birlikte üstleneceğiz, yük 10 milyar lirayı bulacaktır” demek istedi gibi geldi bana, eğer yanlış anlamadıysam.

Bu sadece bir tevildir. Tevil olduğu da şuradan bellidir: Bu bahsettiği durum, Sayın Demirel’in, bugün aynen vaki olan durumdur. Yani Hükümet, yeni buğday fiyatlarını tespit etmeden önceki durumdur. Geçen yıl uygulanan yanlış destekleme alım politikası ve stoklama politikası nedeniyle, Toprak Mahsulleri Ofisi yalnız 600 bin ton buğday aldığı için, 120 kuruştan, geçen yılsonlarında ve bu yılbaşlarında buğday fiyatları, kendilerinin de biraz evvel ifade ettikleri gibi, 200 kuruşun bir hayli üstüne çıkmıştır ve buna rağmen Hükümetimiz, ekmeklik buğdayı, geçen yılki destekleme alım fiyatı üzerinden, aşağı-yukarı, belediye ve fırınlara vermeye devam etmiştir. Fakat bu, yıllık hesapla Devletin üzerine 10 milyar liralık bir yük gelinmiş değildir. Onun için merak buyurmasınlar, Sayın Demirel’in acele ederek ilk günde yaptığı veya tahmin ettiği yanlış hesabı düzeltmek için gösterdiği, kontrol etmek için göstermiş olduğu gayreti biz, taban fiyatlarını saptarken gösterdik. Bunun, Devlete getirebileceği yükü gerçekçi bir şekilde hesapladık.

Şimdi, Sayın Demirel diyorlar ki, “Buğdaya verdiğiniz fiyat yetersizdir, daha yükseltmelisiniz bu fiyatı ama bir şartla. Enflasyon olmamalı. İkinci bir şartla; ekmek fiyatına da sübvansiyon vermemelisiniz, ekmek fiyatlarını düşük tutmamalısınız.”

Hem buğday fiyatını daha yükselteceksiniz, hem de hayat pahalılığının Türkiye’de başlıca etkeni olan ekmek fiyatını düşük düzeyde tutmayacaksınız.

Şimdi, Sayın Demirel, bu çelişkili beyanlarının -beni mazur görsünler- hemen akla bir soru getireceğini tahmin ederek, kendileri o soruyu sordular, kendilerine karşı. “Diyebilirsiniz ki” dediler, “Peki, Hükümet ne yapmalıydı? Onu bana sormayın” Onu kabul ediyoruz, biz kendilerine sormuyoruz, fakat vatandaşın kendilerine sormalarına engel olamayacaklardır. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Şunu kesinlikle herkes biliyor ki, biz Sayın Demirel’in bize lütfedip verdikleri akla uyup ekmek fiyatlarına sübvansiyon sağlamaktan vazgeçecek olsak, o yüzden ekmek fiyatları iki misline çıkacak olsa (Sayın Demirel’in önerisini benimsediğimiz için), bu sefer aynı Sayın Demirel karşımıza çıkacak “Ekmek fiyatlarını nasıl bu kadar pahalılaştırırsınız?” diye bizi belki de haklı olarak eleştirecektir kınayacaktır.

Öyle sanıyorum ki, Sayın Demirel’in asıl kaygısı, gene aceleci bir hesapla daha Hükümetimizin ilk günlerinde fiyat ayarlamalarının yeni yapıldığı günlerde, ileri sürmüş olduğu bir tahminin doğru çıkmayacağı kaygısına kapılmış olmasıdır. Ne demişti Sayın Demirel? “Hayat pahalılığı yılsonunda % 50 artacak” demişti. Anlaşılan onun doğru çıkmayacağını anladı ki, o ilk hesabını doğru çıkarması için Hükümetin bize bazı parlak fikirler, teklifler, öneriler ileri sürüyor. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, kaldı ki, bu Hükümetin 4 aydır izlemekte olduğu ekonomik politikanın ölçüleriyle Türkiye’de fiyat ve pahalılık kavramlarının anlamı da büyük ölçüde değişmiştir. Eğer yılsonunda; fiyatlar şu kadar yükseldi, onun için hayat şu kadar pahalıydı derseniz, bu tamamıyla gerçek dışı bir iddia ve hesap olacaktır. Biz de haklı olarak, dar ve orta gelirli halkın, Ege’deki tütün üreticisinden Rize’deki çay üreticisine Orta Anadolu’daki buğday üreticisine kadar halkın, asgarî ücretlerinin yükseltilmesini kanunî sınırından 6 ay önceye aldığımız işçinin, gelir gelmez aylıklarını yükselttiğimiz, şimdi yarından sonra yeni personel kanunu ile bir daha kısmen de olsa bir ölçüde yükselteceğimiz memurun gelirindeki artış ne olmuştur; onu da birlikte hesaplamak ve ondan sonra bir yargıya varmak gerekecektir.

Hükümetimiz ilk gününden beri dünya koşullarını ve ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik koşulları çok gerçekçi bir şekilde değerlendirmiştir. Öyle sanıyorum ki, muhaliflerimiz bu gerçekçiliği gösterememiş olmalarından ötürü Hükümete yönelttikleri eleştirilerde sık sık çelişkiye düşmektedirler ve eleştirileri ilk anda bazen doğru görünse bile birkaç gün birkaç hafta geçince bunların doğru olmadığı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Demirel sorumluluğunu kabul buyurdıkları Hükümetimizden önceki Hükümetin, Sayın Talû başkanlığındaki Hükümetin bize getirdiği yükleri mazur gösterme, gözden saklama yolunda bazı çabalara girişmiştir. Örneğin neden demir-çelik stoku yapılmadı geçen yılbaşlarında dediğimiz vakit; “Bu kadar demiri, çeliği nerede stoklayabilirdik” demiştir. Bu kadar sudan gerekçelerle Türkiye’de bir demir-çelik karaborsasına izin verilmesi mazur gösterilemezdi. Kaldı ki, bir yandan stok yapılması ihmal edilirken, bir yandan Ereğli demir-çelik tesislerinin, demir-çelik bakımından en bunalımlı dönemde 3 aydan uzun bir süre grevde kalmasına göz yumulmuştur. Oysa Hükümetimiz işbaşına geldikten sonra o grev, 3 gün içinde sona ermiştir. Demek ki, biraz ilgi gösterilmesi halinde, o grevin olsun sona erdirilmesi ve demir-çelik buhranına kısmî bir çözüm bulunması olanağı vardı.

Değerli arkadaşlarım, içinde bulunduğumuz koşullarda ekonomik tedbirler alırken, bir yandan değişen dünya ekonomisini, değişen dünya ortamını göz önünde tutmaya mecburuz; bir yandan da Türkiye’nin dünya ekonomisine büyük ölçüde yön veren gelişmiş ülkelerden çok farklı olduğunu göz önünde tutarak, Türkiye’de ekonomimizi ve halkımızı kurtarmak için alınması gereken tedbirleri gelişmiş ülkelerde alınmakta olan tedbirlerden farklı bir şekilde oluşturmamız zorunludur. Örneğin: Sanayi alanında gelişmiş Batı ülkeleri, karşı karşıya kaldıkları ekonomik krizle başa çıkabilmek için üretimlerini kısmaktadırlar, istihdam olanaklarını daraltmaktadırlar, işçi ücretlerini dondurma tedbirlerini aramaktadırlar. Onların refah düzeyi, geçici süreler için bu gibi tedbirleri alabilmelerine imkân verebilmektedir; fakat Türkiye’de halkımızın refah düzeyi henüz ekonomi bakımından en sıkışık zamanlarda bile bu gibi tedbirleri alma olanağını bizim Hükümetimiz gibi sosyal adalete en az kalkınma kadar değer veren bir Hükümet tarafından alınması olanağını ortadan kaldırmaktadır. Onun için biz, bir yandan yükselen hammadde fiyatlarıyla, bir yandan yükselen temel madde fiyatlarıyla, yükselen ithal ettiğimiz mamul ürün fiyatlarıyla başa çıkmak, dünyadan ülkemize gelen büyük enflasyon akımı ile başa çıkmak, bir yandan da artan fiyatların zaten çok gerisinde kalmış olan işçilerimizin, köylülerimizin, memurlarımızın, esnafımızın gelirlerini yükseltici tedbirleri almak, bir yandan kredi musluklarını makul bir ölçüde kısarken,

bir yandan da yatırımları hızlandırmanın çarelerini, üretimi artırmanın, istihdam olanaklarını artırmanın çarelerini bulabilmek zorundayız. Onun için biz, birbiriyle çelişen faktörlerden oluşmuş bir ekonomik ortamda tutarlı ve sosyal adalet ilkelerine uygun bir ekonomik politika oluşturma görevi ile kendi kendimizi karşı karşıya bulduk ve öyle sanıyorum ki, ilk dört ayın büyük sıkıntılarına rağmen Hükümet olarak bu sorunun üstesinden gelmede küçümsenemeyecek bir başarı gösterdik, kendi koymuş olduğumuz ölçülere göre. Kendi koymuş olduğumuz ölçüler derken; bu ölçülerin en başta geleni şu idi ki, bunu daha Hükümet olur olmaz, Hükümeti kurar kurmaz bu kürsüden ifade etmiştim, Hükümet programı müzakereleri sırasında. Demiştik ki, “Biz, içinde bulunduğumuz ortamı gerçekçi olarak değerlendiriyoruz. Sağımızda, solumuzda, kuzeyimizde, güneyimizde, doğumuzda, batımızda bütün hammaddelerin, temel maddelerin, sanayi ürünlerinin fiyatı görülmemiş ölçüde yükselirken, Türkiye’de fiyatları bir düzeyin altında tutma olanağı yoktur. Bu, akıntıya kürek çekmek olur. Oysa bizim yapmamız gereken şey, akıntıya kürek çekmeye kalkışıp sandalı devirmek değil, akıntının doğrultusunda ustalıklı Devlet’in gemisini yönetip, milletimizi selâmet kıyısına erdirmektir. Bu kararla yola çıktık” (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından “Bravo” sesleri, sürekli ve şiddetli alkışlar)

Bunun için de bir temel ilke ortaya koyduk, dedik ki: Bu dünya ortamında belli fiyatları, belli maddelerin fiyatlarını belli bir düzeyin altında tutma olanağı yoktur, onun için fiyatlar bir düzeye kadar ayarlanacaktır, yükselecektir. Nitekim bizden önceki Hükümet, inat ettiği, daha doğrusu karşı karşıya kaldığı sorunları kendisinden sonra kurulacak Hükümete ustalıklı ertelediği için, dünya şartlarının ortaya çıkardığı zorunluluklara rağmen, bazı kamu sektörü mamullerinin fiyatlarını ayarlamamıştı, bir yandan da bir fiyat kontrol komisyonu kurup ve bunu da bir fiyatları dondurma komitesi, komisyonu haline getirip, özel sektörün de fiyatlarını dondurmuyordu. Yani resmen, görünüşte hukuken hem kamu sektörünün mamullerinin fiyatlarını, hem de özel sektörün mamullerinin fiyatlarını dondurmuyordu. Sonuç ne oldu? Bir yılda % 30 hayat pahalılığı. İşte akıntıya kürek çekmek budur. Biz bu tutumu bıraktık dedik ki; Üzerimize bir sel geliyor, bu sel bizim boyumuzu aşmış fiyatlar bakımından, bizim için yapılması gereken şey, başımızı o selin üstüne çıkarabilmektir. Bunun yolu nedir? Bazı maddelerin fiyatları zorunlu olarak yükselirken, gelirleri de onun bir miktar üstünde yükseltebilmektir. Dar ve orta gelirlielerin gelirlerini, öyle ki, bugünkünden daha yüksek bir düzeyde, adaletli ve dinamik bir gelir-fiyat dengesi kurulmalıdır.

Dört ay önce Hükümetimizin burada verdiği söz bu idi, dört ay biterken bu sözü tutmuş olduğumuzu iddia edebilecek durumdayız ve bunun delillerini Sayın Demirel’in cebindeki mühendis cetveli ile de matematik olarak verebilecek durumdayız. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Nasıl verebilecek durumdayız? Tütün üreticisine, buğday üreticisine, çay üreticisine verdiğimiz zam bellidir. Genel olarak fiyatların bu dört ayda ne kadar yüksekliğini de Sayın Demirel bizzat burada ifade etmiştir ve herkes dinlemiştir ki, tütün üreticisinin, buğday üreticisinin, çay üreticisinin geliri, fiyat artışlarından çok daha büyük bir hızla yükselmiştir. Aynı şekilde, öyle umuyoruz ki, önümüzdeki günlerde işçilerin asgarî ücretlerinde de muhtemelen % 70’i, 80’i bulan yükselişler olacaktır. Memur aylıklarında kısmen de olsa yeni bazı yükselişler olacaktır; toplu sözleşmeler yoluyla esasen işçi ücretlerinde yükselişler olmaktadır. Böylelikle bu yılsonuna vardığımız vakit -aşırı kehanetle bulunmak istemiyorum- geçim şartlarından

soyutlanmış olarak, fiyatlar ne ölçüde artmış olacaktır bunu tahmin edemem; ama şunu emin olarak söyleyebilirim ki, bu yılın sonuna bu Hükümetin bu tutumu ile varabildiğimiz takdirde dar ve orta gelirli halkımızın gelirleriyle fiyatlar arasında, bu Hükümetten önceki yıllarda açılmış olan farklar kapatılmış ve halk bugünkü fiyatların daha ötesine geçmiş olacaktır. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, içinde karşı karşıya bulunduğumuz ekonomik sorunlara gerçekçi bir gözle, hayale kapılmadan bakmaya çalıştığımı söylemişim. Bu gerçekçiliğin bir gereği olarak şunu da huzurunuzda belirtmek zorundayım: Dört ayda başarı ile uyguladığımıza inandığım bu temel ilke, yani fiyatlarla gelirler arasında yüksek düzeyde adaletli ve dinamik, bir denge kurma ilkesi, politikası aslında bir doğal afet karşısında halkı kurtarma programına benzetilebilir. Bu, halkın başını suyun üstünde tutabilmek için başvurulmuş; yabancıların "Emergency programme" dediği bir kurtarma programı idi. Daha ötesinde bir iddiamız yoktur bu politikamızla ilgili olarak.

Hükümet bugüne kadar bu kurtarma programını başarı ile uygulamıştır; bundan sonra da gereken yerlerde, kesimlerde uygulayacaktır; fakat şimdi Hükümetimize düşen görev, bunun ötesine geçmek ve yatırımları ve üretimi de gelirlerdeki artışın da daha ötesinde bir hızla gelişir hale getirmektir.

Şimdi bunun için istediğimiz hukukî olanakları büyük ölçüde bulmuş bulunuyoruz. Yaptığımız fiyat ayarlamalarıyla kamu kesimine, yatırımları hızlandırmak için geniş olanaklar kazandırmış bulunuyoruz. Bunlarla acaba yatırımlara ve üretime, içinde bulunduğumuz ekonomik koşulların ve izlediğimiz sosyal adaletçi politikanın kaçınılmaz gereği olan hızı katabilecek miyiz? Çünkü bu hızı katamadığımız takdirde Türkiye’de ciddi bir enflasyonu önleme olanağı yoktur. Bunu açıkça, bütün ciddiyeti ile huzurunuzda belirtmek isterim.

Şimdi kendi sorduğum soruya cevap vereyim: Sayın Demirel’in iddialarının aksine, diğer bazı muhalefet partisi Sayın sözcülerinin iddialarının aksine bugün Hükümetin elinde, sağladığı fonlarla, kamu yatırımlarını ve kısmen de özel teşebbüs yatırımlarını desteklemek için oldukça geniş fonlar oluşmuş bulunmaktadır. Fakat bu fonlar dahi yatırımlara ve üretime, bugünkü ekonomik koşulların ve Hükümetçe izlenen, sosyal adalet politikasının gerekli kıldığı hızı vermeye yetmeyecektir. Bunu açıkça söylüyorum,

O halde bunun çözümü, bu sorunun çözümünü nasıl, nerede bulabiliriz? İşte burada karşımıza, bu Meclisin çatısı altında bazılarının bir ütopya, bazılarının bir fantezi, bazılarının bir hayal olarak gördükleri "Halk sektörü" formülü çıkmaktadır. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri alkışlar)

Halk sektörü, ekonomik sorunlara belli bir felsefî doğrultuda, temel doğrultuda olmak şartıyla ne kadar gerçekçi bir gözle baktığımı belirtmeye çalıştığım bu Hükümet için ne bir ütopyadır, ne bir fantezidir, ne bir maceradır. Bugün içinde bulunduğumuz koşullarda ve böylesine sosyal adaletçi ve Hükümetin gözünde halk sektörü uygulaması, bu bahsettiğim üretimi ve yatırımları hızlandırma sorununu çözebilmenin tek gerçekçi caresidir.

Nasıl olacak bu? Biz, artan bir ölçüde artması önlenemeyecek olan fiyatların üstüne işçinin, köylünün, memurun gelirini yükseltmeye mecburuz. Bu, doğrudur, Devletin, kamunun elindeki kaynakların büyük bir kısmını bu şekilde ücretlere veya destekleme alımlarına vermiş olacağız. Fakat burada karşımıza büyük bir olanak çıkıyor. O olanak

şudur: Gereğinde çok tutumlu olmasını bilen Türk halkının içinde bulunduğumuz dönemde bir araya gelip ortaklaşa yatırımlar yapma azmi.

Değerli arkadaşlarım, halk sektörü sadece Türkiye'deki bir oluşuma bizim koyduğumuz addır, isimdir. Bu oluşum Türkiye'de vardır. Türkiye, bugün istesenez de istemesenez de özel sektörün üst katındaki bazı kimseler beğenseler de beğenmeseler de biz... *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, sürekli alkışlar)*

Türkiye, bugün bir hemşehri şirketleri dönemini yaşamaktadır. Bu, çok mutlu bir dönemdir, çok umut verici bir dönemdir. Ama bu hemşehri şirketlerini kuran vatandaşımızın bugüne kadar elinden tutan olmamıştır. Bu Hükümet, o vatandaşın elinden tutan hükümettir. *(C.H.P. sıralarından sürekli alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım, istediği kadar bazı Sayın muhalefet sözcüleri, sözün altında anlamlar arayarak bu Hükümet programında önerilen kooperatifçiliği kolhozluğa benzetmek gibi imalar yapsın, Türk köylüsünde bugün tarihimizde görülmemiş ölçüde bir kooperatifleşme arzusu da vardır. Bu Hükümet, inandığı halk sektörü kavramıyla o heyecana, o arzuya da adını koymuştu. Yönünü vermek, o heyecanı besleyenlerin de elinden tutanak istemektedir. Bunun kurumu ne olacaktır, halk sektörünün? Halk sektörünün bir tek kurumu olmayacaktır. Biz, birtakım ön yargılarla, dogmatik düşüncelerle ortaya çıkmış değiliz. Belli bir doğrultumuz vardır. Nedir bu doğrultu? Biz, özgürlükçü demokratik rejim içinde ve yaygın, gerçek sosyal adalet içinde Türkiye'nin kalkınmasını hızlandıracğıız. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri)* Kalkınma uğruna demokrasiden de fedakârlık etmeyeceğiz, sosyal adaletten de fedakârlık etmeyeceğiz. Doğrultumuz bu. Fakat bu doğrultu yönünde giderken hiçbir katı fikrimiz yoktur, hiçbir dogmatik formülümüz, kalıbımız kafamızda yoktur. Onun için halk sektörünü çok pragmatik bir yaklaşımla deneye deneye, gerektiğinde İngilizlerin deyimi ile; "Deneye yanıla" ama yanılma noktasına gelindiğinde bir adım geri çekilebilme olanağını risksiz olarak o olanağı elimizde daima tuta tuta yola çıkmak kararındayız. Onun için bazı kimselerin bekledikleri, ah şu halk sektörü bir kurulsay da başarısızlığı görülsey hayali gerçekleşmeyecektir. Bu hayali beslemesin kimse. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, şiddetli alkışlar)*

Halk sektörü tek atlı bir araba olmayacaktır, (bir benzetme yapmama izin verirseniz) bunun en az üç atı olacaktır. Birisi kooperatifçilik, bunun için bir kooperatif bankası kurulacaktır. Bugüne kadar köylünün malını, köylüyü sömürerek elinden almak için verilen krediyi o banka köylülere verecektir. Onların kuracağı kooperatiflere verecektir. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

İtiraf edelim ki, henüz bu Hükümet programındaki sözlere, vaatlere rağmen köylüyü aracının, tefecinin elinden kurtarabilmiş değildir. Çünkü Türkiye'deki düzen henüz bu Hükümetin yabancı olduğu bir düzendir; ama kooperatifler bankamızı kuracağız, kooperatifler bankası kendisine başvuracak olan kooperatiflerden, onların hiçbir zaman bir araya getiremeyecekleri maddî kaynakları teminat olarak istemeyecektir. Onlara sadece projeniz var mı diye soracaktır; projeleri yoksa projelerini yapacaktır. Projeleri yeterli değilse onları tamamlayacaktır ve plan hedefleri doğrultusundaki yatırımlarını tarım alanında olsun, Devlet alanında olsun şimdi düğüne bile yetmeyen kredilerle değil; fabrika kurmaya modern çiftlikler, ağllar kurmaya yeter miktarda kredilerle destekleyecektir.

Sayın Demokratik Parti sözcüsünün kaygısına hiç gerek yoktur. Bu Hükümet, kooperatifçiliği kolhozculuk gözü ile görmekten çok uzaktır, buna kendimden bir örnek vereyim:

12 Mart sonrası rejimde, bir başka hükümet tarafından bir toprak reformu kamunu hazırlandığı vakit, o toprak reformu kanununun içinde öngörülen toprak reformu kooperatiflerinin müdürlerinin Hükümetçe, Devletçe tayin edilmesi hükmü yer alıyordu; fakat ben bir Cumhuriyet Halk Partili olarak o hükme karşı çıktım. “Müdürü Devletçe tayin edilen kooperatif, gerçek demokratik kooperatif olamaz” dedim. Devlet kooperatifti yetiştirmek için gerekli eğitim olanaklarını sağlar, kooperatiflerin işleyebilmesi için gerekli krediyi sağlar, kooperatif proje yapamıyorsa, ona proje sağlar, ondan sonra kooperatifi kuran köylüler, kendi seçecekleri yöneticilerle kendi kooperatiflerini yürütürler. Sayın Korkmazcan’ı ve partisini, kaygılarını giderebilmek ümidiyle kooperatifçilik anlayışının bu niteliğini bütün içtenliğimle huzurunuzda belirtmek isterim.

Değerli arkadaşlarım, bunun dışında, kooperatifler dışında, halk sektörünü ileri doğru atılacak üç atlı bir arabaya benzetirsek, sözünü ettiğim, biz halk sektörünü benimsesek de benimsemesek de var olan hemşehri şirketleri geliyor. Bunlar 100 ortaklı, 1000 ortaklı, birkaç milyon sermayeli kuruluşlardır; fakat çoğu zaman kredi bulamadıkları için, yönetici bulamadıkları için proje hazırlatamadıkları için istedikleri yatırımları yapamamaktadırlar. Paraları bazen onun bunun elinde çarçur olmaktadır. Biz onlara da daha geniş teminat getirmek istiyoruz. Onların da yönetimine karışmak istemiyoruz. Ne partizanlığı, ne de Devleti sokmak istiyoruz, kooperatiflerin veya hemşehri kuruluşlarının yönetimine.

Sayın Demirel buradaki konuşmasında, mevcut kooperatif birliklerinin üst kuruluşlarının yöneticiliğinin aktif politikacıların elinde kalmasını önlemek için aldığımız tedbirden şikâyet etti. Bu da bizim, Sayın Demokratik Parti Grubu sözcüsünün belirttiği “kayı verici durumdan” ne kadar uzak olduğumuzun bir delilidir. Biz isteseydik, içinde bulunduğumuz dönemin olanaklarından, Hükümette bulunma olanaklarından yararlanarak, o kooperatifleri kendi parti yöneticilerimizin eline geçirme yollarını araştırabilirdik, böyle yapmadık.

SABRİ KESKİN (Kastamonu) — Kolay değildi ki o.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Bunu kaldırdık. Dedik ki, “Kooperatiflerin başında... (A.P. sıralarından gürültüler) Kooperatiflerin... Bunu yapmadık.

SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta) — Yapamazdınız.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sizin yaptığınız gibi yapabiliydik. Geçmişte sizin yaptığınız gibi. Yapmadık, istemedik bunu. (C.H.P. sıralarından şiddetli alkışlar “Bravo” sesleri; A.P. sıralarından gürültüler)

İSMET SEZGİN (Aydın) — Onu yapmak kolay değil.

İSMAİL HAKKI KÖYLÜOĞLU (Ankara) — Yapmak istiyordunuz ama.

METİN TÜZÜN (İstanbul) — Siz yaptınız siz. (C.H.P. sıralarından gürültüler; “Susun da dinleyin. Dinlemesini öğrenin” sesleri)

BAŞKAN — Sayın Sezgin, Sayın Köylüoğlu.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Bunu istemedik. Kooperatiflerin başına partici değil, kooperatifçi gerek, dedik ve bir yandan kooperatifçilik kurslarının hazırlığına, yükseköğrenim kurumlarında kooperatifçilik ön lisans eğitiminin hazırlığına girişirken ki, önümüzdeki ders yılından itibaren başlayacaktır, bir yandan da kooperatiflerin yönetimini, partizanlığın ve Devlet, Hükümet müdahalesinin etkilerinden kurtarmanın tedbirlerini almaya başladık. Bunları hep, “Sayın Demokratik Parti Grubu sözcüsünün endişelerini giderebilirim”, ümidiyle söylüyorum. Çünkü konuşmalarında, “Kooperatifçilik ilkesini benimsedikleri” izlenimini edindim. Kaygılarını giderebildiğimiz oranda, belki de Türkiye’de güçlü ve demokratik bir halk kooperatifçiliği, gerçek kooperatifçilik görüşümüze inanarak gelişme konusunda bu kaygılarından kurtulurlar ise, Hükümete daha çok yardımcı olabilecekleri düşüncesiyle bu ayrıntılı izahatı vermiş bulunuyorum.

Bunun dışında; işçilerimizin, köylülerimizin, memurlarımızın elinde çok daha büyük yatırımları, temel stratejik sanayi kuruluşlarını kurabilecek yatırımları kurmaya yetecek tasarruf olanağı vardır. Fakat bu tasarruf olanağını ona buna kaptırmak istememektedirler. Şirketler “Halka açıldık” diye sayfalar dolusu ilânlar veriyor, gözleri tutmuyor. Kendi başlarına yola çıkamıyorlar; çünkü binlerce on binlerce insandır. İşte bu noktada, Devletin geçici bir süre için bir itici gücüne veya çekici gücüne ihtiyaç vardır. Bunu da, belli bir sınırlar içinde ve belli bir süre sınırı içinde sağlamanın en demokratik formülünü aramaktayız.

Hükümet için önümüzdeki ay, bu halk sektörünün, bu kurumlarıyla açıklanma ayı olacaktır. Halk sektörü çarklarının işlemeye, halk sektörü arabasını ileriye doğru, hızla çekecek atların harekete geçmeye başladığı ay olacaktır. Ve Türkiye’nin her yanında, yeni bütçenin getirdiği olanaklarla Devlet sektörünün, özel sektörün, halk sektörünün yeni ve büyük, yaptırımlarının temel atmalarının açılışlarının birebirini izleyeceği ay olacaktır.

Değerli arkadaşlarım; bazı büyük sermaye çevrelerinin ve onlarla birlikte hiç değilse Sayın bütün muhalefet partilerini karıştırmayayım, çünkü aralarında bu konuda da bazı küçük de olsa farklar var, nüanslar var, büyük sermaye çevrelerinin de Adalet Partisinin en azından bu halk sektörü karşısındaki kaygılarının, tepkilerinin gerçek nedeni; son günlerdeki bazı toplantılar vesilesiyle daha açık seçik ifade edilmeye, itiraf başlandı. Ne deniyor? “Bu halk sektörü kurulursa şu olacaktır:” Zaten bankaların ve Devletin de elindeki kredi kaynakları olanakları sınırlıdır. Bu olanaklardan bir kısmı da halk sektörüne gitti mi, özel sektörün üst katında bulunanlara pek bir şey kalmayacaktır. Hâlbuki bu bizim hakkımızdır demek isterler.

Bu kimin hakkıdır arkadaşlarım? Seçim zamanında radyoda da söylemiştim: Bu krediler bankalardan verilir. Bankalara bu paralan yatırırlar, o bankalardan bugüne kadar süre gelen düzende, milyonlarca, on milyonlarca, yirmi milyonlarca, 100 milyonlarca lira kredi alanların yatırdıkları para mıdır? Hayır. Onlar bankalara para yatırmazlar. O bankalara parayı yatıranlar, işçilerdir, mahsulüne biraz fazla para alabildiği yıllarda köylülerdir, esnaftır, küçük memurdur, öğretmendir, bir banka piyangosu hayaline kapılan, dar gelirli vatandaştır. Şimdiye kadar onların parasından biriken kredi kaynakları onları yoksul bırakanlara verildiği zaman bu günah olmuyor; o paraları biriktirenlerin eliyle yatırıma yönleltmek istendiği vakit bu günah oluyor; bunu izah etmek kolay değildir. (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, bu sözlerimden asla bizim kuracağımız düzende ve halk sektöründen sonra Devlet ve bankalar bütün kredileri yalnız halk sektörüne ve Devlet sektörüne verecek ve özel sektör üvey muamelesi görecektir anlamı çıkarılmamalıdır. Size teminat veriyorum, bu Hükümet zamanında ülke yararına ve planın gösterdiği doğrultuda ciddî sınaî yatırım yapanlar özel sektörde de olsalar, küçük sermayedar da, büyük sermayedar da olsalar üvey evlât muamelesi görmeyeceklerdir. Devletin her türlü yardımını, desteğini yanlarımda görecektir; ama eskisi gibi, halkın ve Devletin parasından bir avuç insanı birtakım sözde sınaî yatırımlar için ulufe dağıtma devri son bulacaktır. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, kendimizi aldatıyoruz çoğu zaman sanayi kuruyoruz diye. Türkiye’de birçok traktör fabrikaları var. Hükümetimiz kuruldu. Ne gördü? Bizden önceki Hükümet fiyatları dondurmuş, traktör fabrikaları şikâyetçi, yerli traktör fabrikaları şikâyetçi. Traktörler vatandaşlara dağılsın istiyoruz. Kiminde 500, kiminde 600 traktör var dağıtamayız diyorlar. Neden? Ya bujisi yok, ya aküsü yok, ya ufacık bir parçası yok. Onun için dışa bağımlı ve traktörün fiyatı yükselmedikçe o küçük parçayı getirmiyor, o parça veya ana fabrikası yabancı memleketten göndermiyor ve istediğiniz kadar siz o fabrikayı kurmuş olun, ona yüz milyonlarca lira krediyi vermiş olun, hatta istediği kadar o fabrikaların yöneticileri, başında bulunanlar iyi niyetli olsunlar, o fabrika Türk köylüsünü traktörsüzlükten kurtarmaya yetmiyor. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Onun için, biz yine özel sektöre de kredi vereceğiz, onlara da üvey evlât muamelesi yapmayacağız Hükümet olarak; ama gerçek sanayi tesisi kuranların, Türkiye’nin gerçek anlamda sanayileşmesine katkıda bulunanların yanında bulunacağız. Değerli arkadaşlarım...

MURAT BAYRAK (Çanakkale) — Tekstil sanayii? (Balıkesir Milletvekili Orhan Üretmen’in ayağa kalkarak Murat Bayrak’a anlaşılmayan müdahalesi ve gürültüler)

BAŞKAN — Sayın Bayrak, rica ediyorum efendim, sükûnetle takibediliyor.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Lütfen sabırsızlık göstermeyin, anlattım; bir arkadaşımız anlamamış olabilir, herkesin anlayışı bir değildir. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Üretmen, Sayın Üretmen... Rica ediyorum oturunuz yerinize.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Merak etmesin değerli arkadaşımız, merak etmesin değerli arkadaşımız, benim gözümde... (C.H.P. ve A.P. sıraları arasında karşılıklı gürültüler)

BAŞKAN — Değerli arkadaşlarım, yerinize lütfen oturun efendim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşımız merak etmesin, benim gözümde tekstil sanayii gerçek sanayidir, Türkiye için, o bakımdan endişe buyurmayınız. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Sayın arkadaşlarım, demin söylediğim gibi, biz Hükümet olarak, ekonomi alanında hiç kimseye üvey evlât muamelesi yapmayacağız; ama şimdiye kadar ekonomik ve sosyal açıdan üvey evlât muamelesi görmüş olan bir halk çoğunluğu vardır, biz onlara da öz evlât muamelesi yapacağız. (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından "Bravo" sesleri, şiddetli alkışlar)

Demin bir benzetme yaparak 3 atlı bir arabaya benzettim, kuracağımız ve ileri doğru sıçramasını beklediğimiz halk sektörünün. Bir tek araba mı olacak yarış alanında?

Hayır. 3 atlı bir halk sektörünün yanında ayrıca 2 araba daha olacak. Devlet sektörü arabası da olacak, özel sektör arabası da olacak. Hangisi daha hızlı giderse Hükümet olarak ona müteşekkiri olacağız. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Ama bu 3 araba da öyle bir yolda gidecek ki o yolun sağındaki solundaki, o arabaların arkasındaki halk savrulmayacak. Onlarla birlikte mutlu kalkınmış bir Türkiye hedefine doğru sosyal adalet içinde ilerleyecekler. Yolumuz temel ilke ve doğrultusu bu olacaktır.

Nitekim değerli arkadaşlarım bu konudaki sözlerimin içtenliği şuradan da bellidir ki; kurulduğu günden beri bazı çevrelerin; “İşte özel sektörü engelliyor, özel sektör düşmanlığı yapıyor” dedikleri bu Hükümetin, özel sektörü engelleyici, özel sektörün meşru yararlarına, çıkarlarına aykırı bir tek tedbiri gösterilememiştir. Aksine bu ithamlarla karşı karşıya kaldığımız vakit, bir özel sektöre yardımcı olucu birtakım tedbirler aldığımızı somut tedbirleri ile gösterebilmişizdir.

Böyle tedbirleri ileride de almaya devam edebiliriz. Yeter ki özel sektör de aynı doğrultuda, plan disiplini içinde ve sosyal adalete, halkın hakkına saygı göstererek çalışmasını bilsin.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Demirel hep hür teşebbüsten bahseder, teşebbüs özgürlüğünden bahseder, Adalet Partisi sözcüleri bahseder, bunun bir Anayasa gereği olduğunu söyler. Doğrudur ve bir Anayasa ilkesidir, bizim de benimsediğimiz bir Anayasa ilkesidir; ama biz bu ilkeyi daha çok benimsiyoruz. Neden daha çok benimsiyoruz? Çünkü bizim ekonomik politikamızı eleştirenler bu teşebbüs hürriyetinden Türkiye’de ancak bir avuç azınlığın faydalanabildiği bir düzenli savunmaktadırlar. Biz ise Anayasamızda bir ilke olarak yer alan teşebbüs hürriyetinden bütün vatandaşlarımız, bütün halkımız yararlanabilsin istiyoruz. Aramızdaki bir fark budur. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, herkes için teşebbüs hürriyeti vardır. Türkiye’de fırsat eşitliği vardır; olanak eşitliğinin olmadığı yerde fırsat eşitliği bir aldatmacadır. Biz olanak eşitliğini de getireceğiz. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri; alkışlar) Yeni bir kredi politikası ile getireceğiz, yeni bir destekleme politikası ile getireceğiz ve getirmektediriz.

Böylelikle arkadaşlarım, yarından sonra gireceğimiz aydan itibaren bu yıl tarımda rahmetin hızlandırdığı gelişmeye; sanayide de devletin hızlandıracağı gelişme katılacaktır ve Türk ekonomisi bir yandan halkın geliri fiyatların üstünde yeni bir dengeye kavuşurken, bir yandan da tarım alanında ve sanayi alanında çok daha büyük bir gelişme hızına kavuşmuş olacaktır.

Sayın Milletvekilleri; muhalefet partileri genellikle bu Hükümeti vaatlerini tutmayan bir Hükümet olarak, böyle bir Hükümetin örneği olarak gösterme çabasındadırlar. Hükümetin ilk günlerinde, ilk fiyat ayarlamalarının yapıldığı günlerde bu iddialarını ileri sürerken sesleri çok yüksek çıkıyordu; ama dikkat etmişsinizdir günden güne bu sesler yavaşlıyor. İster istemez yavaşlıyor, çünkü şu dört aylık zaman bu iddianın hiç de doğru olmadığını göstermeye yetmiştir.

Değerli arkadaşlarım, neden bu iddia doğru değildir? Bizim yola çıkarken, yolun başında temel sözümüz ne idi? Birisini söyledim, fiyatlarla gelirleri daha yüksek bir düzeyde adaletli ve dinamik bir dengeye oturtmak. Bunu başardık, büyük ölçüde, şimdiden başardık.

Bir başka sözümüz, taahhüdümüz ne idi? Türkiye’de kalkınma köylüden başlayacaktır. Hükümet olduğumuz günden itibaren kalkınmayı köylüden başlattık, Türkiye’de arkadaşlarım. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri; alkışlar)

Onun için artık bu Hükümetin; sözünü tutmayan, vaatlerinin tersini yapan bir Hükümet olduğu iddiasını, gerçi yine söylüyorlar, ama eskisi kadar inançla ve yüksek sesle söyleyemiyorlar; ancak “İşte siz bunu yapamazsınız, bunu yaparsanız enflasyon olur, yapmazsanız şöyle olur, böyle olur” diye birtakım sakıncaları ileri sürme yollarına sapmış bulunuyorlar. Tabii bunu da kınayarak, eleştirerek söyleyemiyordum, bu kararı da muhalefetin halidir, elbette bir şeyler söyleyecektir ama ilk söylediklerinin geçersizliği dört ayda belli olmuştur. Şimdi buğday konusunda Sayın Demirel’in söyleyebildiklerini, ancak söyleyebilecek noktaya gelmişlerdir, Hükümetin ekonomik politikasını eleştirirken.

Değerli arkadaşlarım, tekrar buğdaya dönüyorum, “işte, buğdaya az fiyat verdiniz...” Onun hemen ardından, “buğdaya çok fiyat verdiniz ama ekmek fiyatını yükseltmiyorsunuz... Bu, şu kadar milyar devlete yük olacaktır, bunun altından kalkamazsınız.” Yine şunu iddia ediyorum ki, bu ayrıntılarda da Hükümet, temel prensiplerinde ve uygulamalarında olduğu kadar, gerçekçi davranmaktadır; tutumunu ciddi hesaplara dayandırmaktadır. Nitekim tütünün fiyatını artıracamız, ama sigaranın fiyatını artırmayacağımız dedik. Aradan üç buçuk ay geçti, Hükümet sözünü tuttu mu, tutmadı mı arkadaşlarım? Tuttu. (C.H.P. sıralarından “Tuttu” sesleri)

Dışarıdan şekeri pahalıya da ithal etsek Türkiye’de daha ucuza satacağız, dedik; satamazsınız, şeker fiyatları artıyor, diye propagandalar yaydılar. Aradan haftalar geçti, bu propagandalar da olmadı; şekeri dokuz liraya ithal ettik, iki iki-buçuk lira düşük fiyatla satmaya, devam ettik. Sayın Demirel hiç endişe buyurmasın; nasıl tütünün alım fiyatını yükselttiğimiz halde, sigaranın fiyatını düşük tutabildiysek; nasıl şekeri dışarıdan yüksek fiyatla ithal edip, vatandaşımıza çok daha düşük fiyatla aylardır satıma ya devam edebildiysek; hiç değilse içinde bulunduğumuz yılda buğdayı yüksek fiyatla alıp, ekmek tüketicisi vatandaşımıza düşük fiyatla satmayı da başaracağız; bu bakımdan bir endişeleri olmasın. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, “Bunun için gerekli kaynakları (fonları) nereden bulacaksınız?” Başta Sayın Demirel olmak üzere, bazı Sayın muhalefet liderleri bu soruyu bize sordular. Tabii, biraz evvel izah ettim, meselâ ekmekte gerekli fon Sayın Demirel’in ilk söylediği kadar değil (kaynak); aslında bu sübvansiyonlar için, gerekli kaynaklar bugün Devletin elinde vardır. Daha doğrusu, eğer güvenoyunuzu verip bu bütçeyi kabul ederseniz biraz sonra; bu bütçeyle Hükümetin elinde olacaktır. Türkiye’de bugün, bu kaynaklar vardır ve kısmen de bu Hükümetin dört aydır izlemekte olduğu ekonomik ve malî politika sayesinde oluşmuştur bu kaynaklar.

Beş aşağı beş yukarı, her zaman Devletin elinde birtakım sübvansiyon (destekleme) kaynakları olagelmıştır. Önemli olan kaynakların varlığı değildir; önemli olan bu kaynakların (fonların) kullanılışıyla ilgili siyasal tercihlerdir. Bu Hükümeti meydana getiren partilerle muhalefet eden başlıca partilerle, aramızdaki farklardan biri de, işte bu siyasal tercih noktasındadır. Türkiye’de desteklemede (sübvansiyonda) kullanılabilecek kaynaklar, nasıl kullanılın; kimin yararına kullanılın; ürünü alan aracının yararına mı kullanılın, ürünü yetiştiren köylünün yararına mı kullanılın? İş buradan başlıyor

ve ekonomik hayatın muhtelif kesimlerinde kendini gösteriyor. Bizden öncekiler, bu Hükümetten öncekiler genellikle, Devletin elindeki kaynaklarla (fonlarla), sınırlı zümreler lehine, varlıklılar lehine bir sübvansiyon ve destekleme politikası izlerlerdi; biz iste halk lehine bir politika izliyoruz sübvansiyon politikamızda. Bu Hükümet politikasını eleştiren partilerle aramızdaki başlıca fark da budur.

Nitekim geçen yılda iyi kötü, Hükümet, bir buğday destekleme politikası izlemişti. Ama gerçekte bu, üretici için bir köstekleme politikası, buğday istifçisi için bir destekleme politikası olmuştu. Fakat bu yıl Hükümetim izlediği politika, buğday üreticisi lehine işleyen bir destekleme politikası olacaktır; yarın öbür gün, zamanı geldiğinde pamuk için, üzüm için, incir için, fındık için ve başka ürünler için saptayacağımız destekleme politikasında da aynı ölçünün uygulandığı, aynı siyasal tercihin yapıldığı görülecektir.

Değerli arkadaşlarım, Hükümetin politikasına değişik açılardan da iyi niyetli eleştiriler yapılıyor, bu Meclisin dışında. Örneğin deniliyor ki, “Evet bir yandan buğdaya bu fiyatı vermek lâzım, ama Türkiye’nin bugünkü toprak düzeninde bu destekleme alımından büyük ölçüde aslında Devlet desteğine ihtiyacı olmayan büyük çiftçiler yararlanacaktır.” Bunda büyük gerçek payı vardır, ama bu içinde bulunduğumuz toprak düzeninin kaçınılmaz sonucudur. Bu öyle bir düzendir ki, en iyi niyetli bir devlet yönetimi bile halkın avucuna bir avuç suyun dökülebilmesi için bir varil su boşaltmak zorundadır. O bir varil su bir avuç insanın üstünden boşanır, onların havuzlarına Dolar, onların banyolarına Dolar, ama köylünün eline ancak bir avuçluk, bir taşlık su kalır, fakat bugünkü düzende köylüye o bir taşlık suyu ulaştırabilmenin bile maalesef bundan başka çaresi yoktur. Önümüzdeki yıllarda Türkiye’de daha adaletli bir toprak düzeni kurdukça bunun da yolunu bulabileceğimizi veya bizden sonra aynı doğrultuda izleyecek hükümetler gelirse onların bulabileceğini umuyorum.

Bu arada şimdilik hiç değilse şu kadarını yapabildik, başka ürün yetiştiremeyen veya üretimini bugün kullanabildiği tarım teknolojisi ile bir ölçünün üstünde yükseltmeyen Orta Anadolu köylüsüne, Güney Anadolu köylüsüne onun buğdayına başka bölgelerinkinden 10 kuruş olsun daha yüksek fiyat verelim dedik. Aksi halde onun eline bir tasın bile geçebileceği şüpheliydi, bugünkü düzende.

Değerli arkadaşlarım, “destekleme politikasının altından devlet kalkamaz” vesaire. “Hani bunun bütçede kaynağı?” Bu iddiayı ileri sürenler bunca yıldır bütçeleri görüşüyorlar, Hükümet idare etmişlerdir bazıları elbette bilirler ki, bu yıl izlenen sübvansiyon politikasının ekonomiye ve maliyeye bütün etkisi bu yıl içinde gerçekleşmez, bu yılın bütçesine yansımaz, kısmen de elbette önümüzdeki yıla devredilmiş olacaktır.

Değerli arkadaşlarım, ayrıca üretici lehine izlediğimiz, uyguladığımız bu destekleme politikası Türkiye’de yalnız sosyal adaleti şimdiye kadar olduğundan daha ileri ölçüde gerçekleştirmeye yaramayacaktır, aynı zamanda Türkiye’de tarım kesiminde üretimi de artırmaya yarayacaktır. Bunun da büyük önemi vardır, çünkü Türkiye’de, dünyada yalnız petrolün hammadde olarak fiyatı yükselmiyor bugün. Türkiye bir bakıma akıllıca ve gerçekçi davranırlarsa az gelişmiş veya gelişme halindeki tarım ülkelerini de veya ekonomileri büyük ölçüde tarıma dayalı ülkelerin de kendi yararlarına değerlendirebilecekleri bir ekonomi konjonktür içine girmiştir bu ekonomik dönem akıllıca davranırlarsa az gelişmiş ülkeler, tarım ülkeleri yararına değerlendirilecek dönem kaç yıl sürer bunu bilemeyiz, bu döneme bundan iki üç yıl önce girilmeye başlanmıştı,

geride bıraktığımız iki üç yıl heba edilmiştir Türkiye'deki hükümetler tarafından, ama hiç değilse önümüzde birkaç yılımız olaksa bu yeni geçici mi kalıcı mı olduğunu bilmediğimiz dönemi değerlendirmek için bu Hükümet onu değerlendirmek üzere elinden geleni yapacaktır.

Bugün, biraz önce belirttiğim gibi dünyada yalnız petrolün fiyatı yükselmiyor, pamuğun da fiyattı, piyasası yükseliyor, üzümün de yükseliyor, tütünün de yükseliyor, buğdayın da yükseliyor, eğer Türkiye bunların ihracatçısı durumuna gelebilirse, petrol üreten Ortadoğu ülkeleri kadar olmasa bile bu yoldan büyük olanaklar sağlayabilecek durumdadır, bugünkü dünya konjonktürü içinde.

Onun için bizim uyguladığımız destekleme politikası ekonomik açıdan bazılarında aşırı görünse bile yalnız sosyal adalet açısından değil, ekonomik açıdan da geçerli bir politikadır. Çünkü daha çok üretime teşvik edici, özendirici bir politikadır. Eğer bu yılki yağışlar gelecek yıl da olursa, bu yılın özendirici destekleme alımı politikası ile Türkiye önümüzdeki yıl muhtemelen buğday ihracatçısı durumuna gelebilecek ve bu yılki destekleme alımlarının bir kısım açığını da belki de o yoldan kapatabilme olanağını bulacaktır.

Değerli arkadaşlarım, biz öteden beri Türkiye'nin tarım kesimimi ihmal etmemesini savunuruz. Hatırlıyorum, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı görüşmelerine de iki açıdan itiraz etmiştim. Bu kürsüde konuşurken başlıca iki açıdan itiraz etmiştim. Birincisi, sosyal adaleti 20-22 yıl sonraya ertelediği için. İkincisi, tarımın desteklenmesini adeta bir yük, bir ayıp sayıp onu ikinci plana ittiği için. Bu yalnız bizde ekonomik görüşleri çok tutucu olan bazı kimselerin ve partilerin saplantısı değildir. İtiraf ederim ki, bazı solcularda da aynı saplantı vardır. İlericiliğin, kalkınmanın tek ölçüsü olarak münhasıran sanayiye önem vermeyi veya sanayiye kesin öncelik vermeyi görürler. Oysa hiç değişe şahsen benim görüşüme göre, partimizin görüşüne göre ve izlediğimiz politika da gösteriyor ki, Koalisyon Hükümetimizin görüşüne göre Türkiye gibi bir ülke yalnız sosyal adalet açısından değil, ekonomik açıdan da tarıma sanayi ile eş değer vermek zorundadır. Aksi halde, nereden hangi sıçrama tahtasından sıçrayıp, gelişmiş sanayi ülkelerinin düzeyine yükselebilecektir Türkiye'de sağlıklı bir sınıileşme için, öteden beri tarıma da önem vermenin gereğine inanırdım; fakat bugünkü dünya konjonktüründe bunun önemi artık kesinlik kazanmıştır. Bu iddiamızın doğruluğu tartışamayacak hale gelmiştir. Sağımızda da solumuzda da tartışamayacak hale gelmiştir. O bakımdan Hükümetin hiç değilse bugünkü şartlarda izlediği desteklememe politikası ekonomik açıdan da en geçerli politikadır. Keşke bizden önceki hükümetler sulama projelerini ihmal etmiş olmasalardı, gerçek bir traktör sanayii kurmuş olsalardı, gübre sanayiini ihmal etmemiş, yıllarca sürüncemede bırakmış olmasalardı, o zaman Türkiye bugün bu yılın rahmeti ile yağmuru ile birçok tarım ürünlerini ihraç edebilecek bir üretim düzeyine erişmiş olurdu.

Değerli arkadaşlarım, bu anlayışladır ki, Hükümet, Türkiye gibi bir ülkenin sanayideki ve tarımdaki gelişmesini eş değerle ele alması gerektiğine inandığı içindir ki ve tarıma yaklaşımının da sanayiye yaklaşımı ile aynı nitelikte (aşağı yukarı) olması gerektiğine inandığı içindir ki, sulama projelerine büyük önem verecektir.

Cumhuriyet Senatosundaki bütçe görüşmeleri sırasında söylediğim gibi, bugünün çorak Güneydoğu Anadolu'sunda bir yeni Mezopotamya uygarlığını yeşertilemek için gerekli sulama projelerine öncelik verecektir. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Türkiye’de gübre sanayiine gereken önemi verecektir, traktör sanayiine gereken önemi verecektir. Bu şekilde günümüzün koşulları içinde Türkiye’nin tarımdaki gelişme potansiyelini tam değerlendirerek, o sekide sanayiimize de büyük hız katmış olacaktır.

Değerli arkadaşlarım, bu bütçe belki de tarihimizin en çok köye dönük, köye yönelmiş bütçesidir. Bu iddiamız burada eleştirildi; fakat hesap ortadadır. Geçen yıl bütçesi ile direkt olarak kamu kesiminden köye yönelecek hizmetlere ve yatırımlara oranla, bu yıl köye yönelecek hizmetlerin ve yatırımların oranında % 97 artış olacaktır. Evet, bunun bir kısmını belki fiyat farkları götürebilir, ama herhalde bu rakamın çok büyük bir kısmı geçerli kalacaktır. Bunun dışında, halk sektörü yolu ile köylü kendi tasarruf ve yatırım gücünü yine büyük ölçüde kendi köyünde değerlendirebilecektir ve öylelikle köylüden başlayan hükümetimizin kalkınma ilkesi, bu yıldan itibaren büyük ölçüde gelişme yoluna girmiş olacaktır.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Demirel, “Köy-kentlere şu kadar para koymuşsunuz, birkaç milyon lira koymuşsunuz, bu sizin köy-kentleri ne kadar gayriciddi tuttuğunuzun, ne kadar buna inanmadığınızın delilidir” dedi. Tam tersine, bu bizim köy-kentleri ne kadar ciddi tuttuğumuzun delilidir. Hazırlıksız olarak yola çıkmak istemiyoruz, bütün hazırlıklarını tamamlayacağız, en uygun yerleri köylü ile beraber seçeceğiz, ondan sonra köy-kent uyulmasına da başlayacağız.

Aynı yanlış yorumu yanılmıyorsam Demokratik Parti Sayın sözcüsü de yaptılar, “İşte bütçenizde şu kadar, fon var, halk sektörünü bununla mı destekleyeceksiniz” dediler.

Sayın arkadaşlarım, adı üstünde bu halk sektörü. Bu sektörün parasını en başta halk ortaya koyacak. Devlet mevcut kaynaklardan, kredi olanaklarından buna gereken payı, gereken desteği sağlayacak. Halk sektörünü bütçe ile bağımlı saymaktır ki, asıl halk sektörüne bizim düşündüğümüzün çok ötesinde bir anlam vermek gibi garip bir sonuca insanı ulaştırır.

Sayın Demirel, bu Hükümeti eleştirmek için çok garip bir iddia ileri sürdüler; “Hem yatırımları artıracız” diyorsunuz hem de 1974 programının ek proje listesinden bazı örnekler vererek, “yatırım için ödeneklerin bu yıl programında çok az olduğunu” ileri sürdüler. Bu yıl programını kim hazırladı? Bu yıl programı Sayın Demirel’in de sorumluluğunu geçen gün bu kürsüden kabul ettiği, Talû Hükümetinden devraldığımız program. Biz yalnız yabancı olduğu bir düzende Hükümet etmiyoruz. Yabancı olduğu bir programla ve geride bıraktığımız 4 ayda da yabancı olduğu bir bütçe ile Hükümet etme durumunda kaldık. Ama ona rağmen, hiç merak buyurmasınlar, üzerinde küçümsemeye çalışır şekilde kuşku belirttikleri o yeni kurduğumuz fonlarla, o fiyat ayarlanmaları sayesinde büyük ölçüde sağlanan fonlarla, kendi hazırlamış oldukları 1974 programının yatırımlar bakımından eksikliklerini de büyük ölçüde kapatabilecek durumdayız. Nitekim geçen yıla göre kamu iktisadî kuruluşlarının yatırımları bu yıl % 54 oranında, bir artış gösterebilecektir, bu bütçenin sağladığı olanaklarla.

Yalnız burada önemli olan, sadece gerekli fonu, gerekli maddî kaynağı sağlayabilmek değildir. Hep işin maddiyatçı açıdan, aşırı maddeci açıdan bu yönüne önem verildiği içindir ki, geride bıraktığımız yılda, Türkiye yeni ekonomistlerin deyimiyle, kalkış noktasında patinaj yapıp durmuştur, bir türlü havalanışa geçememiştir. Neden? Çünkü ekonomisinin birtakım dar boğazları vardır, istediğiniz kadar kaynak dökerseniz, aşılamayacak bazı dar boğazları vardır. Eğer ekonomik gelişme, sanayileşme sadece bir

kaynak meselesi olsaydı, bugünden yarına topraklarında petrol çıkan bütün Orta Doğu ülkeleri dünyanın en sanayileşmiş, en kalkınmış ülkeleri olurdu. Ekonominin gerçek dar boğazları nedir? İnsan gücü ve eğitim. Bu hükümet, kabul buyurduğunuz takdirde iki gün sonra yürürlüğe girecek olan bu bütçesiyle insan gücü ve eğitim alanındaki dar boğazları, kalkınmamızın bu dar boğazları da kalkınmaya başlamış olacaktır.

Bugüne kadar, özellikle son yıllarda teknik personeli Devlet hizmetinden kaçırıcı, oradan itici, nerede ise kovucu bir personel politikası izlenmiştir. Bugün birçok yatırımcı devlet kuruluşları proje yapacak mühendis bulamamanın veya proje kontrol edecek mühendis bulamamanın sıkıntısı ve zorluğu içindedir. Onun için, şimdiden, gerçi bu konuda her şeyi halledebileceğimizi söyleyecek kadar iddialı değilim, bu konuda da gerçekçiyim.

Sayın Demirel'in biraz önce burada belirttikleri gibi, personel rejimimizdeki aksaklıkları birkaç gün, birkaç hafta, birkaç ay içinde düzeltme olanağı yoktur, öylesine karmakarışık bir personel rejimi ortaya konmuştur ki, bunun üzerinde maalesef çok daha uzun bir çalışma gerekecektir. Fakat yarından sonra yürürlüğe girebileceğini umduğumuz, birkaç gecedir sabaha kadar bunun üzerinde çalışıyoruz, yetiştirebilirsek inşallah yarından sonra yürürlüğe girebileceğini umduğumuz, kanun kuvvetindeki kararnameyle, personel rejimimize bazı düzeltmeler getirirken, teknik personel sorununa da geniş ölçüde diyemeyeceğim maalesef henüz, ama oldukça ileri bir ölçüde çözüm getirilmiş olacaktır. Bu vesileyle, Sayın Korkmazcan'ın bir kuşkusunu da giderebileceğimizi umuyorum çünkü eleştirilerini iyi niyetle yaptığına inanıyorum. Dediler ki, bu Halk Partisinin zihniyetiyle, kafasıyla Devlet sektörü hiçbir şey yapamaz. Çünkü çok bürokratik bir anlayışla kamu iktisadî kuruluşlarını yönetmeye kalkarlar. Bu anlayışlarının hiç değilse bugünkü zihniyetimize ne kadar uzak olduğunu, yarından sonra, çıkacak personel kararnamesinde göreceklerdir. Bu kanun kuvvetindeki kararname ile Kamu İktisadî Kuruluşlarının ilk kademe yöneticilerine istihdam bakımından geniş olanaklar sağlanmaktadır. Bunların yalnız ve illâ kamu kuruluşlarından değil, özel sektörde tecrübe kazanmış kimseler arasından da alınabilmesi olanağı sağlanabilmektedir, teknik personelin, yanı sıra.

Bu da Hükümetimizin, koalisyonumuzun ne kadar önyargılardan katı, dogmatik fikirlerden uzak bir yaklaşımla ekonomik sorunları çözmeye başladığının somut bir delilidir.

Değerli arkadaşlarım, bir başka dar boğazı da gelişmemizin ve sanayileşmemizin, eğitimidir. Bu bütçe, bu dar boğazı da aşmaya yönelmiş bir bütçedir. Bu bütçe ile eğitime ayrılan ödenekler, geçen yıl bütçesiyle ayrılanın % 43,1 üstündedir ve yalnız nicelik olarak bir yenilik, bir artış yoktur, nitelik olarak da bir yenilik getirilmektedir. Bu, Hükümetimizin programına göre ve bu yıl bütçesinde yapılacak uygulamaya göre, eğitim sorununuz kaynağında çözülmeye başlanacaktır ve ilk defa olarak çocuklarımızı, gençlerimizi, öncelikle teknik eğitime meslek öğrenimine yöneltici bir eğitim politikası izlenmeye başlanmış olacaktır.

Bu yıl eğitim alanında şu temel sorunları çözmeye başlamış olacağız ve bir kısmını şimdiden çözmeye başlamış durumdayız. Bir kere eğitimde şimdiye kadar olduğundan çok daha geniş ölçüde sosyal adaleti sağlamaktayız ve sağlayacağız. Birazdan bir-iki örneğini vereceğim. Meslek eğitime ve teknik eğitime yönelimi hızlandıracaktır.

Üniversite kapılarındaki yığılma sorununu daha bu yıldan büyük ölçüde çözeceğiz, ortadan kaldıracacağız. Ayrıca, öğretmenlere, manevî ve maddî bakımdan büyük ölçüde rahatlık ve huzur sağlayabileceğiz.

Bu yolda şimdiden temeli atılan veya atılmak üzere olan tedbirlere birkaç örnek vermek isterim: Hükümetimizin eğitimle ilgili ilk işlerinden biri, özel yüksekokullar Devlete devredilirken, biliyorsunuz, eskiden özel yüksekokullara ödedikleri ücreti devlete de ödemeleri şartı koşulmuştu, o sırada öğrenci bulunanlara. Hükümetimizin ilk icraatlarından biri, bu bakımdan bir kolaylık sağlama olmuştur; para istenmemiştir, bu durumdaki öğrencilerden. Onlardan, mezun olup işe başladıktan sonra ödemeye başlayacakları bonoları almakla yetinmiş ve bu şekilde birçok dar gelirli aile çocuğu şu sırada para ödemededen eski özel yüksekokullarda öğrenimini tamamlama olanağına, kavuşabilmiştir.

Yine bugün bu bütçeyi, kabul buyurduğunuz takdirde, öğrenci burslarında küçümsenemeyecek artışlar olacaktır. Yatılı öğrenci sayısında büyük artışlar olacaktır.

Üniversiteler önündeki yığılmaya gelince: Daha Hükümet kurulur kurulmaz, birinci sömestr bitmiş olduğu halde, yükseköğrenim kurumlarında 4 bine yakın ek kapasite artışı sağlanmıştır. Bu nasıl sağlanmıştır? Niçin öğrenim yılı başlarken yükseköğrenim kurumlarına 4 bin eksik öğrenci alınmıştı da, sonradan, Şubat ve Mart aylarında 4 bin öğrenci daha alınabilmiştir? Bu da bir zihniyet ve niyet meselesidir. İş sıkı tutmak meselesidir. Kelime kelime hatırlamıyor olabilirim, ama sözleri mealen çok canlı olarak hafızamdadır; bu yıl, bu ders yılı başlamadan önce o zamanki Adalet Partili Sayın Millî Eğitim Bakanı arkadaşımıza bir gazeteci soruyor: “Üniversiteye giriş sorunu bu yıl ne olacak?” diyor. Sayın Millî Eğitim Bakanının verdiği cevap şu idi: “Şimdiye kadar ne olduysa bu yıl da o olacak” Biz, “Bu yıl başka olacak, bizimle başka olacak” kararı ile iktidara geldik. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Ve onun için de ilk adımda, o 4 bin ek kapasite artışını sağladık. Hem de nerede sağladık? “Şimdiye kadar ne olduysa, bu yıl da o olacak” diyen kimsenin, bizden önce başında bulunduğu Bakanlığa bağlı eğitim kurumlarında sağladık, bu 4 bin kapasiteyi.

Şimdi, önümüzdeki ders yılı başında ne olacak?

Değerli arkadaşlarım, şunu açıkça belirtmek isterim ki, hepimizin de bildiğinize inanıyorum, Anayasamız açıktır, yasalarımız açıktır; Hükümetimiz, üniversiteye girişte sınav olmasın istemektedir. Bu isteğine bağlılığı devam ediyor. Ama Türkiye’deki Anayasa rejiminden (ki, bu rejimden hiç bir şikâyetimiz yoktur) Hükümetin bu kararını, bu tutumunu, özerk üniversitelere empoze edebilme yetkisi yoktur. Bunu ancak ikna yoluyla üniversitelere kabul ettirmeyi umabiliriz. Bu ikna çabasını gösterdik, ama henüz bir netice alamadık. Bunu da üniversitelerimizin yöneticilerine bir eleştiri olarak söylemiyorum. Çek riskli görülmüştür bizim ileri sürdüğümüz öneriler, bu cesareti göze alamamışlardır. Bunu anlayışla, saygı ile karşılıyoruz. Onun için şunu yapmaya karar verdik: Hükümet, Hükümet olarak elinde bulunan Anayasal ve yasal yetkileri kullanarak, üniversiteye giriş sorununu halletmek için düşündüğü bazı tedbirleri önümüzdeki ders yılından itibaren uygulamaya koyacaktır. Bunlar başarılı olursa (ki başarılı olacağını kuvvetle umuyoruz), o zaman üniversitelerimize de daha büyük bir cesaret gelecektir ve yeni birtakım öğretim metotları, yöntemleri kullanmak suretiyle modern eğitim teknolojisinin sağladığı olanaklardan daha geniş ölçüde yararlanmak suretiyle, üniversiteye girişin sınavsız olması, bekli de kısa zamanda sağlanabilecektir.

Fakat önemli olan şudur: Şimdiden elimizdeki yetkiler ve olanaklarla şunu sağlamış bulunuyoruz. Bu içinde bulunduğumuz yıla kadar üniversiteye giriş sınavları bir barajdı. Bu yıl artık baraj olmayacaktır, kanal olacaktır. Öğrencileri muhtelif öğrenim kurumlarına yöneltmek için, en iyi hangi kurumda öğrenim yapabileceğini saptamak için yapılan sınavlar niteliğini kazanmış olacaktır. En az 100 bin kişilik kapasite yaratılacaktır. Geçen yıl 36 bin kişilik kapasite yaratılmıştı ve herhalde üniversiteye hazırlayıcı nitelikte olan liseleri bitirmiş veya bu yıl bitirecek olanlardan hiçbir kimseyi açıkta bırakmamayı, yükseköğrenim, olanağından yoksun bırakmamayı bu Hükümet göze alabilmektedir. Bunun planlarını, programlarını yapmış durumdadır. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, bu yöndeki uygulamamız tek bir tılsımlı formülden ibaret değildir, bir tedbirler manzumesi halinde uygulanacaktır. Örneğin, bir yandan öğretmen açığını karşılamamız lâzımdır. Bunun için bütün öğretmenleri ön lisans eğitiminden ve yükseköğretimden geçirme kararı alınmış ve bir plana bağlanmıştır. Teknik öğretmen açığını kapatmak üzere bu daldaki öğretmenler bir yandan öğretmenlik görevlerini yaparken, bir yandan da ikişer yıllık ön lisans eğitimi göreceklerdir. Bunu başarı ile bitirenler de Teknik öğretmen okulunun 3'üncü sınıfına gireceklerdir. Bütün ilkokul öğretmenleri bir program içinde yükseköğrenim olanağına kavuşacaklardır. Bu önümüzdeki ders yılından 14 ilde ilkokul öğretmenleri için 2 yıllık ön lisans yükseköğretim kurumları açılacaktır; bunlar yazışma yoluyla, televizyon, kasetli televizyon, teypli televizyon yoluyla ve ayrıca yaz kurslarıyla, seminerleriyle desteklenecektir, öbür yıl, iki yıl sonra; ise 160 bin ilkokul öğretmenin tümü, bulundukları yerde yükseköğrenim yapma olanağına kavuşmuş olacaklardır. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Bununla bağlantılı olarak, öğretmenlerin önündeki (Devlet hizmetine girdikleri zaman önlerindeki) baraj da ortadan kalkmış olacaktır. Bu öğretim olanaklarından yararlanacak öğretmenler 1 inci dereceye kadar yükselebileceklerdir. Bunu kolaylaştırabilmek için de ilkokul öğretmenlerinin terfi süreleri dört yılda bir iken, üç yılda bir indirilmektedir. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, aynı tedbiri bütün lise mezunu memurlar için de alıyoruz. Gene bir bakıma 4'üncü dereceye kadar yükselebilecektir yükseköğrenim yapmamış memurlar; ama yükseköğrenim eksikliğini giderecek nitelikte ve düzeyde kuracağımız meslek içi eğitim yükseköğrenim kurslarından, programlarından geçecek memurlar da 4'üncü derecede takılıp kalmayacaklar, 1 inci dereceye kadar yükselebileceklerdir. Onlar da tıpkı yükseköğrenim yapmış kimseler gibi 4 yılda değil, 3 yılda bir terfi etme olanağına kavuşacaklardır. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Bu aynı zamanda neyi sağlayacaktır? Bu personel rejimine bu uygulama, bu ilke getirilince, artık hiçbir kimse bizatihi üniversite öğrenimi yapmak istediği için değil de, Devlet görevinde önüm tıkanmasın diye yükseköğrenim yapmak, üniversiteye gitmek istiyorsa bu ihtiyacı duymayacaktır. Nasıl olsa ben bu ihtiyacımı meslek içi eğitimle karşılayabileceğini ve en üst dereceye kadar yükselebileceğim diyeceği için, o duruma geleceği için üniversite kapılarında yığılma o yönden de önlenmiş olacaktır. Böylelikle, üniversite giriş sorununu tek bir mucizevî, tılsımlı tedbirle değil, bir tedbirler manzumesiyle çözmüş olacağız.

Bu personel rejimiyle, öğretmenlerin, memurların statüsüyle ve terfi olanaklarıyla ilgili yeni koşullar, bu gece de çalışıp kanun kuvvetindeki kararnameyi tamamlayabilirsek, iki gün sonradan itibaren yürürlüğe girmiş bulunacaktır.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Demirel, daha çok üniversite açılmasını istediler. Bir kere, bu güne kadar ortaöğretim sorununu çözememiş kimselerin, “Daha çok üniversite açılmalıdır” demeye hakları yoktur. Bugüne kadar üniversite kapılarındaki yığılmayı önleyememiş; sorulduğunda; bu yıla kadar nasıl olduysa, bu yıldan sonra da öyle olacak” diyegelmiş kimselerin daha çok üniversite açılmasını istemeye hakları yoktur. Bunu istemeye bizim hakkımız vardır ve biz de bu hakkımızı kullanıyoruz ve (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Dört yeni üniversitenin kanununu Millet Meclisine getirmiş bulunuyoruz.

Ortaöğretimde alacağımız tedbirlere güvenerek, yükseköğretim sorununu kaynağında çözebileceğimize güvenerek huzur içinde, üniversite kapılarında yeni yığılma kanunları yaratmayacağımıza inanarak bu kanunları getirmiş bulunuyoruz. Böylelikle Samsun, Fırat, Selçuk ve Bursa üniversitelerinin kuruluşuna başlanacak. Ayrıca yükseköğretim kurumundan Malatya’da kurulacak ve eğitime ne kadar büyük değer verdiği bilinen rahmetli büyük insan İnönü’nün ruhunu şâleleceğine inandığımız (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, sürekli alkışlar) İnönü Üniversitesinin de Malatya’da açılışı mümkün olacaktır. Bunun yanında birçok illerimizde birçok yeni fakülteler açılmaktadır. Ayrıca önümüzdeki yıl, biraz önce belirttiğim gibi, yazışma yoluyla; ama bir yandan normal televizyonla, öbür yandan kasetli video teypli televizyonla ve bir yandan da kurslarla, seminerlerle, sınavlarla desteklenecek; mekân sınırlamasından kurtulmuş bir yeni yükseköğretim yöntemini de önümüzdeki ders yılından itibaren uygulamaya başlayacağız. Dünyada bunun ufak tefek denemeleri son yıllarda görülmüştür; fakat ilk büyük denemesi Türkiye’de olanaktır ve başardı olursa, Türkiye bu bakımdan belki de başka birçok ülkelere önderlik, öncülük etmiş olacaktır.

Değerli arkadaşlarım, konuşmamın son bölümlerine gelmiş bulunuyorum.

Burada konuşan bazı değerli parti sözcüleri, huzur ve asayiş konusunda Hükümetin tutumuna karşı besledikleri kuşkuları yönelttiler. Sayın sözcülerden biri dedi ki; “Hükümet Başkanı Ecevit’in son günlerde verdiği bir demeçten anladığımıza göre, bu Hükümet asayiş, huzur sağlama konusunda kendi kendine inancını kaybetmiştir.”

Bu iddia, bu yargı benim sözlerimin çok yanlış yorumlanmasından doğuyor. Benim iddiam şudur: Türkiye’de barış için gerekli şartları, bu Hükümetin öne sürmüş olduğu şartları yerine getirmezseniz; yalnız bu Hükümet için değil, her hükümet için Türkiye’de asayiş, huzuru sağlamak zor olabilir. Hükümet acz itirafında bulunmuyor. Ben Hükümet Başkanı olarak bir acz itirafında bulunmadım. Biz Hükümet olarak, (Doğru-yanlış) asayiş ve huzur sağlayabilmenin, barış sağlayabilmenin bazı şartlarını öne sürmüştük; ama Meclis çoğunluğu, (o çoğunluğun kararına da saygılıyız) o şartları bir ölçüde yerine getirmemiş ve meselâ, “Kıtale teşvikten mahkûm olanlar, kitap çevirenlerden daha çok affa layıktır” demiş; 146/3’ten mahkûm olanları affetmiş, 141, 142’den mahkûm olanları.

MUSTAFA KEMAL ALVER (Balıkesir) — Biz onu istemedik.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamlı) — “Neyi istediğinizi bilmiyormuşsunuz öyleyse. Neye oy verdiğinizi bilmiyormuşsunuz... (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Biz onu da istedik, öbürünü de istedik arkadaşlarım. Biz 146/3'ü de istedik; ama daha az ölçüde istedik, 141 ve 142'yi de istedik. Siz ağırını affetmeyi kabul ettiniz. (A.P. sıralarından "Hayır, hayır" sesleri)

Ettiniz, ettiniz girdi. Bu Meclis çoğunluğunun oylarıyla yürürlüğe girdi.

SABRİ KESKİN (Kastamonu) — 146 bizim teklifimizde yoktu.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Kim ettiyse etti. Meclis çoğunluğunun kararlarına saygılıyım; fakat çok çelişkin bir şekilde...

İSMET SEZGİN (Aydın) — Biz oy vermedik.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Kimsenin oyunun hesabına bakmadım, arkadaşlarım; ama çelişkilerle dolu bir şekilde bir Af Kanunu Meclisten çıkmıştır. Bunu ben söylemiyorum, mahkemeler söylüyor bunu; ne kadar çelişkili bir şekilde çıktığını. Ve bu kadar çelişkilerle çıkan bir Af Kanunundan sonra Türkiye'de huzur ve barış sağlamak bir ölçüde zorlaşmış olabilir endişesini belirtmek, Hükümetin aczini itiraf ötmesi demek değildir. Aksine, ben şunu iddia ediyorum ki, bu Hükümet en zayıf gününde bile kendisinden önceki hükümetlerden daha güçlü bir şekilde asayiş sağlayabilmektedir. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, sürekli alkışlar)

Bunun sırrı nedir arkadaşlarım? Bunun sırrı, nedir? Bunun sırrı, suç işleyen arasında taraf tutmamaktır, taraf gözetmemektir. Bazı muhalefet yöneticileri, sözcüleri bu ithamı bana yönelttiler ve dediler ki: "İlerici, gerici, solcu, sağcı ayırımı yapıyor Başbakan. Başbakan taraf tutamaz."

Değerli arkadaşlarım, siyaset adamıysak ve bilinçli siyaset adamlarıysak, düşünce alanında hepimiz bir tarafız. Ben, taraf tuttuğum için şu sıralardayım. Siz başka tarafı tuttuğunuz için bu sıralardasınız. Demokratik Partili arkadaşlarımız da başka tarafı tuttukları için o sıralardadırlar... (C.H.P. sıralarından sürekli alkışlar)

Zararlı olan, kınanacak olan, düşüncede taraf tutmak değildir. Kınanacak olan, yönetimde taraf tutmaktır; asayiş sağlarken, polisi kullanırken taraf tutmaktır. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım ben, "yalnız sağcı militan güçler" dediğim kimseleri suç işlediği zaman yakalayan polisi kutlamam. Dün Akbank'ı, bir bankayı soyan ve solcu olduğu ilân edilen genci, hayatını feda edercesine yakalamaya çalışarak yakalayan Türk polisinin de alnından öperim, ben. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, sürekli alkışlar)

Kötü olan, demokrasiye inanmış siyaset adamlarına yakışmayan bir kamptaki gençleri, aydınları, fikirlerini yaymak için şiddet kullandıkları vakit alkışlayıp, onların karşındakileri şiddet kullandıkları veya kullanmadıkları zaman kınamaktır. Hükümette olanların en azından yapmamaları gereken budur ve biz bunu hiçbir vakit yapmadık, yapmayacağız.

Tabancası ateş almayan bir polisin, hayatını tehlikeye atarak bir tedhişçinin, bir banka soyguncusunun peşinden koşup onu yakaladığını duyduğum vakit, içimde en yüksek kıvancı duyduğum günlerden biri oldu bu. Demek ki biz, Türkiye'de, elindeki maddi olanakların azlığına rağmen huzur sağlayabilmek için canını tehlikeye atabilecek bir polise sahibiz. (C.H.P. sıralarından alkışlar) Demek ki, geçmişte polise yöneltilen eleştirilerin asıl sebebi polis değil, onu tarafıca kullananlarmış. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, sürekli alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, ben, düşüncesini silahla yaymaya kalkışanın “solcuyum” da dese, “sağcıyım” da dese, eş ölçüde ikisinin de karşısındayım. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Benim bu konuda taraf tuttuğumu söyleyenlerden rica ediyorum, gelsinler buraya; yalnız Dev-Gençli değil, başka herhangi bir dernekten, (Ad söylemeyeyim, şimdi burada yeni tartışmalar açmamak için) ama son zamanlarda ortalıkta çokça görülen bazıları, bu parti liderlerinden bazılarının toplantılarına katıldıkları, gençlik derneklerinden bazıları sopa kullanırsa, tabanca kullanırsa, üzerinde tabanca çıkarsa, “tedhişçi solcuyu kınadığım kadar onu da kınıyorum” desin, kendisini kutlayacağım. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri) Ben yalnız bugün değil, yalnız Başbakan olduğum zaman değil, bu Meclisin tutanakları tanıktır; 1968’de ilk gençlik olayları başladığından beri sağda da, solda da tedhişçilik yapanları kınadım ve defalarca rica ettim o devrin hükümetinden, lütfen bir tarafı kınamayınız, iki tarafı da kınayınız; iki tarafa karşı da tedbir alınız...

ALPARSLAN TÜRKES (Adana) — Sözler hareketlere uymuyor.

BAŞKAN — Sayın Türkeş... (C.H.P. sıralarından şiddetli gürültüler, “Sus, sus” sesleri)

Beyefendi, lütfen sükûnetle takip edin. Efendim, konuşmaları sükûnetle takip etmek zorundayız hep birlikte.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, ben dernek adı vermedim; alınan alınır, lütfen aldırış etmeyin.

Kaldı ki, sadece bu çatı altında bir kişinin alınmasına da gerek yok bu söylediklerime. Aynı ayrı partiler olduklarını iddia edenlerin, şiddet eylemlerinde kullanılmak istenen sevgili çocuklarımızın ardında nasıl cephe birliği yapmaya kalktıklarını gördük, bu çatı altında bulunan bazı partilerin. Üzülerек gördük. O çocuklara acıyarak gördük, her şeyden önce. Hiç merak edilmesin, bu Hükümet dediğim gibi en güçsüz anında dahi birçok hükümetlerden daha etkin bir şekilde Türkiye’de asayiş sağlamaya yeterlidir, yeterli olacaktır. Çünkü polisi tarafsız olarak kullanmaya devam edecektir. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, sürekli alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, bizim istediğimiz, (defalarca bu kürsüden, bu kürsü dışında söylediğim gibi) kendimize örnek aldığımız demokratik Batı ülkelerindeki kadar özgürlüktür, düşünce özgürlüğüdür, anlatım özgürlüğüdür. Orada ne kadar varsa o kadar; ne bir adım fazla, ne bir adım geri. Türk Milletine inanan bunu kabul eder. Türk Milletinin olgunluğuna bizim kadar inanmayan, gider milliyetçiler olarak cephe kurar arasında. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, sürekli alkışlar) Milletine inanmayışın kompleksini örtmek için milliyetçi cephe kurar, millî cephe kurar. Milliyetçi olmanın temel koşulu, milletine inanmaktır. Biz milletimize inandığımız içindir ki, Batı demokrasilerindeki milletlerin lâıyk görüldüğü ölçüde hürriyete milletimizi de lâıyk görüyoruz.

Banka soyan adam, (korkmasın Sayın Korkmazcan) hiçbir vakit benim, kolumun, kanadımın altında olmadı ve olmayacaktır. Bu Hükümetin kolunun kanadının altında olmayacaktır; bu Hükümeti meydana getiren iki partinin kolunun kanadının altında (bildiğim kadar) olmamıştır, olmayacaktır arkadaşlar.

Sayın arkadaşlarım, bu ölçüde bir demokrasi, bizim dünyadaki gücümüz ve saygınlığımız bakımından da zorunludur. Bir bakıma şükretmek gerekir; dünya öyle bir düzeye, insanlık öyle bir düzeye girmiş ki, artık tarih boyunca olduğu gibi, uluslararası

ilişkilerde sadece çıkar ölçüleri geçerli olmuyor. Yavaş yavaş da olsa, yetersiz ölçüde de olsa bazı normal ölçülerde uluslararası ilişkiler de artık rol oynamaya bağlıyor. Bir millet neye, ne kadar, nasıl inanıyor? Bu da o milletin dünyadaki saygınlığı bakımından bir mihenk taşı olmaya başladı, öyle bir çağda yaşıyoruz.

Sözlerimin başında; “Türkiye dış ilişkileri bakımından geride bıraktığımız ara rejini döneminde yalnızlaşmıştı” dedim. Neden yalnızlaşmıştı? Demokrasiden uzaklaştığı için yalnızlaşmıştı. Hem bazı arkadaşlarımız derler ki, Türkiye’nin içinde bulunduğu coğrafi durum yalnız kalmasına elverişli değildir, Türkiye yalnız kalamaz, müttefikleri olmalıdır; hem de Türkiye’nin dünyada yalnız kalması sonucunu doğuracak bir kısır demokrasi anlayışı gene çoğunlukla aynı kimseler tarafından savunulur.

Değerli arkadaşlarım, Türkiye’de demokrasinin işlerliği sağlandığı anlaşıldıkça, Hükümetimiz yeni girişimleriyle Türkiye’yi dış politikada itilmiş olduğu nispi dereceli yalnızlıktan da kurtarma olanağını hızla bulmaktadır. Birçok memleketlerle âdeta dondurulmuş halde bulduğumuz ekonomik ve siyasal ilişkilerimizin buzları şimdiden çözölmektedir. Ekonomik ilişkilerimiz, siyasal ilişkilerimiz hızla gelişmeye başlamıştır.

Özellikler, bölgemizde bulunan ülkelerle daha yakın dostluk ilişkileri kurma yolunda büyük çabalar göstermektedir.

“Türkiye’nin Ortak Pazarla ilişkilerinin son protokollerden sonra aldığı biçimin, Türkiye bakımından da, Türkiye’nin Ortak Pazarla ilişkileri bakımından da doğru olmadığı” yolundaki iddiamız, şimdi eskisine nazaran daha büyük bir anlayışla Ortak Pazar çevrelerinde karşılanıyor. Bu vesile ile sırası gelmişken, Senatodaki konuşmamda belirtmiş olduğum bir şükran borcumu huzurunuzda da yerine getirmek isterim.

Avrupa Ekonomik Topluluğu Ortak Parlâmento Komisyonunun, Berlin’deki son toplantısında; parti ayırımı olmaksızın bütün Türk parlamenterlerin, Türkiye’nin Ortak Pazar içindeki şartlarının iyileştirilmesi yönünde göstermiş oldukları ortak çabayı, Hükümet Başkanı olarak şükranla karşıladığımı, Hükümet olarak şükranla karşıladığımızı huzurunuzda belirtmekten zevk duyuyorum.

Değerli arkadaşlarım, bu arada bölgemizden bahsetmişken; tabii bir bakıma bizi yakından ilgilendiren konular, Kıbrıs ve Yunanistan konuları üzerinde ne kadar, ihtiyatlı, dikkatli ve komşularımızda kuşku uyandırmayacak ölçüler içinde konuşmaya dikkat ettiğimizi (gerek ben, gerek Dışişleri Bakanımız, gerek diğer ilgili Bakan arkadaşlarımız olarak) müşahade buyuruyorsunuzdur. Fakat bu dikkati gösterirken de, hiçbir vakit Türkiye’nin kendi objektif ölçülerimize göre, meşru saydığımız haklarından en küçük bir fedakârlık yapmıyoruz. Bunu bir övünç, kıvanç payı çıkarmak için veya dışarıya karşı bir meydan okuma havası içinde yapmayı asla düşünmüyorum. Tam tersine şuna inanıyorum ki, komşu ülkeler arasında gerçekten iyi dostluk ilişkileri kurulması; her iki ülkenin, bütün komşu ülkelerin kendi meşru haklarını iyi bilmelerine, o haklarına sahip çıkmalarına ve birbirlerinin meşru haklarına saygı göstermelerine bağlıdır. Biz de, Yunanistan’la aramızda böyle bir karşılıklı anlayış ortamı oluşturabilirsek; ilişkilerimizi, komşuluk ilişkilerimizi ve ittifak ilişkilerimizi çok daha salim bir şekilde yürütebileceğimize inanıyoruz.

Bildiğiniz gibi; bizim pek anlayamadığımız bir gerekçeyle, Kıbrıs’taki toplumlararası müzakereler bundan bir süre önce kesilmişti. Birkaç gün önce Dışişleri Bakanımızın

da belirttiği gibi; bu görüşmeler 4 Haziranda yeniden başlayacaktır ve bu, olumlu bir gelişmedir; bu sefer daha hızlı da yürüyeceğini ümit ederiz.

Ayrıca, Ege'deki "Kıt'a Sahanlığı" konusunda, bildiğiniz gibi; Türkiye, kendi meşru haklarını ortaya koyarken, bu konuyu Yunanistan'la müzakere etmeye hazır ve açık olduğunu da Yunanistan'a resmen bildirmişti. Fakat uzun süre Yunanistan'dan bir cevap gelmedi. Biz son günlerdeki bazı, bir ölçüdeki değişik beyanlarla karşılaşmamıza rağmen, Yunanistan'dan birkaç gün önce aldığımız notanın, "Böyle bir müzakereyi kabul etmek anlamına geldiği" ümidimizi muhafaza edebilmek istiyoruz. Dün, bazı kaygı verici haberler, bir ara ajanslardan geldi; fakat sabaha kadar bile bu haberlerin bir aslı olmadığı anlaşıldı. Ümitlerimiz yönünde öyle görülüyor ki; iki memleket birbirlerinin haklarına karşılıklı saygı anlayışı içine girdikleri takdirde, birçok meselelerini rahatlıkla halledebileceklerdir.

Değerli arkadaşlarım, son olarak Sayın Demokratik Parti sözcüsünün bir sorusunu cevaplandırmak isterim.

İşte son günlerin bazı olaylarını, Af Yasasından sonraki olaylarını ima ederek, bir soru yönelttiler. "Hükümet var mıdır, yok mudur?"

İzin verirlerse, Sayın Demirel de izin verirse; buna "Demirel'ce" bir cevap vereceğim:

"Hükümet var olduğuna göre, var demektir" (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından "Bravo" sesleri, şiddetli alkışlar ve gülüşmeler)

Değerli arkadaşlarım, biz hiçbir güçlüğüümüzü, Koalisyon olarak hiçbir güçlüğüümüzü, meselemizi millettten saklamıyoruz ve millettten saklama hakkını da kendimizde görmüyoruz. Doğrudur, Koalisyon olarak karşımıza bazı güçlükler çıkmıştır. Koalisyonun iki kanadı da bunu açık açık ve gerçek ölçüleriyle söylemektedirler ve çözümlerini de elbirliğiyle veya kendi aralarında yine milletin gözleri önünde aramaktadırlar.

Şunu rahatlıkla söyleyebilecek durumdayım; Hükümet sözlerini tutabildiği sürece ki hangi konularda ne ölçüde tutmuş olduğunu şu 4 ayda somut ayrıntılarıyla, delilleriyle belirttim, Hükümet sözlerini tutabildiği sürece, sözlerini tutabileceğine inandığı sürece ve Millet Meclisinin, Yüce Meclisin güvenine sahip olduğu sürece görevini yapacaktır. Merak edilmesin Hükümet vardır. Dünyada Türk Milletinin haklarını sınıksız koruyacak kadar vardır Hükümet. Üretici köylüyü, işçileri, dar gelirli halıkı, hiçbir hükümetin korumadığı ölçüde koruyacak bir Hükümet vardır ülkemizde bugün. Kaygı duyulmasın, Türkiye'de Hükümet vardır. Milletin büyük çoğunluğunun umutlarını kendisine bağlı tutacak kadar, demokratik özgürlükleri muhalefetten çok daha fazla gözetecek ve göze alabilecek kadar, her türlü kışkırtmaya karşı iç barışı koruyabilecek kadar güçlü bir Hükümet, güvenilen ve kendi kendine güvenen bir Hükümet vardır ve işbaşındadır.

Hepinize saygılar sunarım. (C.H.P.'li üyelerin ayağa kalkarak sürekli ve şiddetli alkışları, "Bravo" sesleri; M.S.P. sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Başbakan.⁵⁸

⁵⁸ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi* Dönem 4, Cilt 5, Birleşim 90, Sayfa 613-632

18 Haziran 1974 Salı

Aydın Milletvekili Nahit Menteşe ve 9 Arkadaşının, Eğitim Politikasındaki Tutumu Dolayısıyla Millî Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ Hakkında Anayasanın 89. Maddesi Uyarınca Gensoru Açılmasına Dair Önergesi Münasebetiyle

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; evvelâ, bana söz verdiği için Sayın Başkana teşekkür ederim.

Demokratik Parti Sözcüsü Sayın Mehmet Altınsoy'un konuşması, beni, bu Meclis görüşmelerine biraz değişik hava getirmeye ve edebiyattan söz açmaya zorluyor, beni mazur göreceğinizi umarım.

Sayın Mehmet Altınsoy, Demokratik Parti Grubu adına yaptığı konuşmada, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu Sözcüsü Sayın Hayrettin Uysal arkadaşımızı cevaplandırırken, Hayrettin Uysal arkadaşımızın, bugünkü Hükümetin, Türk Milletinin menfaatlerini, meşru haklarını koruma yolundaki sözlerini cevaplandırırken, benim erken gençlik yıllarımda yazmış olduğum bir şiire değindi. Bu şiirin aslı şudur Sayın arkadaşlarım:

1950'den önce yurt dışında görevli bulunduğum yıllarda, gerçekten Türk-Yunan dostluğuna verdiğim önemi belirten bir şiir yazmıştım. 1950'den sonra da Türkiye'de bir dergide bu şiir yayınlanmıştı.

Yurt dışına gidenler, zannederim, itiraf etmeseler bile, benim o şiirimde belirttiğim duyguları içlerinde duyarlar. (*A.P. sıralarından "Asla" sesleri*)

BAŞKAN — Rica ederim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Yabancılık duygusunun yalnızlığı içinde bulunduğunuz sırada, bu bölgenin milletlerinden bir fertle karşılaşsınız; söylediğiniz ve zevk aldığınız türküler aynı türkülerdir, yediğiniz yemek aynı yemektir, içtiğiniz içki aynı içkidir. Acınızı, sevincinizi aynı sözcüklerle dile getirirsiniz ve o sırada devletlerarasında gerginlik bulunsa bile, o bölgenin insanları olarak birbirinizi gördüğünüz vakit, içinizde ister istemez bir yakınlık duyarsınız.

Bazı arkadaşlarım "asla" dediler. Bu duygudan korkmayınız Sayın arkadaşlarım. Bu insanca bir duygudur; bu, kardeşçe bir duygudur. (*C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar*)

Eğer barış içinde yaşayabilmek istiyorsak bu dünyada, hepimizin yüreğimizde bu duyguyu daima duyabilmemiz gereklidir; ama hiçbir zaman, dış politikayı yürütürken ve milletimizin menfaatlerini düşünürken de duygularımıza kapılmamayı bilmemiz gerekir.

Nitekim Kurtuluş Savaşının önderleri başta büyük Atatürk olmak üzere, karşılarında savaştıkları ve yendikleri, dize getirdikleri milletlerle, o savaştan hemen sonra dostluğun da öncülüğünü yapmışlardır ve yalnız savaştaki zaferleriyle değil, barıştaki zaferleriyle de tarihe geçmişlerdir ve bu milletin şükranını kazanmışlardır. (*C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar*)

Değerli arkadaşlarım.

İSMAİL HAKKI KÖYLÜOĞLU (Ankara) — Şiiri oku, şiiri.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Şiir aklımda yok; ama o şiirin altına bugün de imzamı atarım.

O yıllar, benim siyasetle ilgilenmediğim yıllardı; şimdi siyasetin içindeyim. O yıllarda şiirle söylediklerimi, bugün bir yandan Türkiye'nin haklarını korurken, bir yandan da Başbakan olarak demeçlerle söylemekteyim. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri) Onun için o şiirin de altına, eğer şairliğimin hâlâ kaldığını bilsem ve emin olabilsem imzamı atarım.

Değerli arkadaşlarım, ne idi benim söylediğim o yıllar önce yazılmış şiirde?

Diliyordum ki, bu aynı türküleri söyleyen, aynı iklim içinde yaşayan, aynı kültür kaynaklarından, hazinelerinden beslenen; çoğu kez aynı şeylerden zevk alan bu iki milletin fertleri, Ege Denizini bir kardeşlik ve barış denizi haline getirsinler. Söylediğim bu idi. Bugün de Türkiye'nin Başbakanı olarak söylediğim ve söylemeye devam edeceğim budur arkadaşlarım. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Evet, bir yandan erken gençlik yıllarımda şiirle söylediklerimi bugün demeçle söylüyorum, söylemeye devam ediyorum ve edeceğim; ama bir yandan da o Ege Denizinde Türkiye'nin haklarını, son yıllarda hiçbir hükümetin korumadığı kadar koruyan bir Hükümetin Başkanıyım. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Sayın Milletvekilleri, ben yalnız aynı türküleri söyleyen, aynı bölgede yaşayan, aynı şeylerden zevk alan, aynı kültür mirasını bir ölçüde olsun paylaşan, milletler arasında düşmanlığı yadırgamam; hiçbir kültür bağları olmayan ve yakınlıkları olmayan milletlerin fertleri arasında bile düşmanlığı içime sindiremem. Ve bu, bize kazandığı "Büyük Zafer" den hemen sonra, "Yurtta barış, Cihanda barış" öğüdünü veren Atatürk'ün yolunda gidebilmenin koşuludur. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Elbette dünyada barış sağlamaya, milletlerin ve fertlerin birbirlerine kardeşlik ve sevgi duyguları beslemesi yetmez. Milletler arasında, özellikle komşu milletler arasında kardeşliğin ve barışın gerçekleşebilmesi için, o milletlerin birebirlerinin haklarına saygılı olmaları ve her birinin kendi meşru haklarını, meşru yollardan savunmasını bilmeleri gereklidir. Biz bu anlayışla bir yandan Türkiye'nin haklarını, son yıllarda hiçbir hükümetin savunmadığı gibi savunuyoruz; bir yandan da, bu şekilde, tavizlere dayanmayan, çok sağlam temellere dayanan bir dostluğu kurmaya çalışıyoruz.

VAHİT BOZATLI (Sivas) — Konuya gelin, konuya gelin.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, konunun içindeyim; belki anlamayanlar vardır, fakat konunun içindeyim, biraz geniş açıdan bakıyorum. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

BAŞKAN — Yalnız, Sayın Başbakan, konuşmanız sataşma hudutları dahilinde olacaktır. Yani, arkadaşımız, "O şiiri okusun" dedi; o şiir hakkında beyanda bulunuyorsunuz. Yeni bir sataşmaya meydan vermenizden endişe ediyorum.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım; sayın... (A.P. sıralarından gürültüler)

İBRAHİM BEHRAM EKER (Balıkesir) — Komünistleri de dost mu sayıyorsunuz? (C.H.P. sıralarından şiddetli gürültüler, ayağa kalkmalar, "Yuh" sesleri)

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sayın Mehmet Altınsoy... (C.H.P. sıralarından şiddetli gürültüler)

BAŞKAN — Rica ederim Sayın Eker. Oturalım, lütfen oturalım efendim. Rica ederim Sayın Eker.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, şiirden edebiyattan bahsediyoruz, barıştan kardeşlikten bahsediyoruz. Bu gibi kışkırtmalara hiçbir arkadaşımın kapılmamasını rica ediyorum. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Ve dileğim odur ki; yalnız milletler arasında değil, bu çatının altında partiler arasında da daima barış olsun, kardeşlik olsun. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, Demokratik Partinin Sayın sözcüsü, bu hatırlatmayı çok talihsiz bir zamanda yaptı. Neden çok talihsiz bir zamanda yaptı? Öyle bir zamanda bu hatırlatmayı yaptı ki; Türkiye'nin son yıllarda gelip geçmiş bazı hükümetleri tarafından unutulmuş "Kıta sahanlığı" haklarının üzerindeki haklarını sonuna kadar müdafaa etmeye, kaptırılmış hakları, meşru hakları geri almaya çalışan bir Hükümetin Başbakanına karşı bu hatırlatmayı yaptı. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım; eğer dış politikada milletçe birlik içinde olmamıza büyük önem ve değer veriyor olmasaydım, burada anlatılabilecek çok şeyler olurdu. "Kıta sahanlığı" konusunda Türkiye, ne zaman, nasıl müşkül duruma düşürülmüştür? (A.P. sıralarından "Bunların gensoru ile ilgisi yok" sesleri, gürültüler)

BAŞKAN — Bir dakika- efendim, bir dakika.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — "FIR" hattı denen, hava hattı konusunda Türkiye ne zaman, nasıl müşkül duruma düşürülmüştür? Ege'de Türkiye'nin havası da, denizi de nasıl tehlikeye sokulmuştur? Bunların burada muhasebesini yapmak belki gerekebilirdi, ama bunda bir yarar görmüyorum.

FERRUH BOZBEYLİ (İstanbul) — Sayın Başbakan, gizli celse isteyelim, açıklayınız efendim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Buruda Türkiye'nin Türk Milletinin çıkarını görmüyorum. Ama talihsiz bir dönemde... (A.P. sıralarından "Konu bu değil" sesleri, gürültüler)

BAŞKAN — Lütfen efendim. Sayın Başbakan rica ediyorum, sizden de rica ediyorum.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Efendim, gayet sükûnetle devam ediyorum.

BAŞKAN — Çok ciddî bir konu görüşüyorsunuz, ama bu bir şiir ile ve bir satışa ile ilgili değil. Lütfediniz, yarın gündem dışı söz vereyim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sayın Başkan, lütfen. Sayın Demokratik Parti sözcüsü, benim gençliğimde yazmış bulunduğum bir şiiri alarak; bu Hükümetin, Türkiye'nin Yunanistan karşısındaki hak ve menfaatlerini savunamayacağını ima etti.

BAŞKAN — Yok böyle bir şey; hayır efendim, rica ederim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — O idi, öyle idi, o maksatla söyledi. Arkadaşımız, herhalde edebiyattan bahsetmiş olmak için söylemedi.

BAŞKAN — Bu kadar ağırdan almayın efendim, rica ederim. Lütfediniz *(C.H.P. sıralarından gürültüler)*

AZMİ YAVUZALP (Niğde) — Böyle ima etti, Sayın Başkan.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Arkadaşımız herhalde, edebiyattan bahsetmiş olmak için böyle bir şiir hatırlatmasında bulunmadı burada, siyasî bir amacı vardı. O siyasî amacını...

BAŞKAN — Efendim, “sempati” ayrıdır, bu husus ayrıdır. Görevli bir Hükümetsiniz. Türkiye Cumhuriyetinin Hükümetisiniz tabii. Ve bu bakımdan arkadaşımın bu kadar ağır bir ithamda bulunduğunu kabul etmem ve buna müsaade etmem. *(C.H.P. sıralarından gürültüler)*

YILMAZ ALPASLAN (Tekirdağ) — Sayın Başkan, niçin bu kadar müdahale ediyorsunuz.

BAŞKAN — Rica ederim efendim.

YILMAZ ALPASLAN (Tekirdağ) — Ben de sizden rica ederim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sayın Başkan, lütfen hepimiz sabırla dinledik konuşmaları; Millet Meclisi de sabırla dinliyor, Sayın Başkanımız da sabırla dinlerse konuşmamı sükût içinde bitirme olanağını bulacağız.

BAŞKAN — Ben içtüzükle bağlıyım Sayın Başbakan, rica ederim; görevimi yapmaya mecburum.

AZMİ YAVUZALP (Niğde) — İlhami Ertem’de bağlı değildin.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, Sayın Demokratik Parti sözcüsü bu hatırlatmayı çok talihsiz bir zamanda yaptı; çünkü yıllardır sürüncemede bırakılan Kıbrıs’taki toplumlararası görüşmelerde, Türkiye, Türk toplumu bir azınlık statüsü durumuna düşürülmek üzereyken bu Hükümet kuruldu, bu Koalisyon Hükümeti işbaşına geldi ve Kıbrıs Türk toplumunun da haklarına sınımsız sahip çıktı.

Değerli arkadaşlarım, daha dünkü, bugünkü gazeteleri açınız, petrol şirketleri karşısında Türkiye’nin haklarını yıllardır alışı olunmadığı biçimde koruyan bu Hükümet olduğunu yine görürsünüz. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)* Bizim bütün dileğimiz, ihmal edilerek savsaklanmış haklarımızı kazanma veya koruma yolundaki çabalarımıza gölge düşürülmesin. Başka bir isteğimiz, dileğimiz yoktur.

Değerli arkadaşlarım, biz bu çabaları gösterirken ne hamaset edebiyatı, ne milliyetçilik edebiyatı yapıyoruz. Bunlara ihtiyacımız yok. Neden yok Haklılığımıza güveniyoruz, milletimize güveniyoruz, Ordumuza güveniyoruz; onun için bu edebiyatı yapmıyoruz. Ama o edebiyatı, hamaset ve milliyetçilik edebiyatını bol bol yapmış olanların idareleri zamanında, tehlikeye düşürülmüş olan haklarımızı savunmaya, kazanmaya çalışıyoruz.

FERRUH BOZBEYLİ (İstanbul) — Milliyetçilik edebiyat değil Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, Türk Milletinin haklarını savunmakla, milletler arasında kardeşlik ve barış istemek birbiriyle çelişmez. Neden çelişmez? Çünkü Türk Milletinin isteği, gerçek özlemi, bölgesinde ve bütün dünyada gerçek barışın ve kardeşliğin yerleşmesidir.

Değerli arkadaşlarım, aynı bölgede yaşayan, aynı tehlikeler karşısında aynı kaygıları duyan, aynı türkülerini söyleyen iki milletin dostça yaşamasını istemekten daha haklı bir istek olamaz. Ne diyoruz biz? Ege’de müttefik durumundaki iki memleket arasında birbirine karşı silahlanma yarışı olmasın, Ege’de bunun yerine bir Türk-Yunan barışı olsun.

Değerli arkadaşlarım...

BAŞKAN — Sayın Başbakan, bir dakikanızı rica edeceğim efendim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Nasıl Kurtuluş Savaşında...

BAŞKAN — Bir dakikanızı rica edeceğim Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Bitiriyorum efendim. Nasıl...

BAŞKAN — Sayın Başbakan, bir dakikanızı rica edeceğim efendim. İttüyük, Hükümete, Başbakana ve üyelerine hangi hususlarda öncelik verileceğini tatat etmiştir. Bir sataşma konusu içerisinde görüşüyorsunuz. Görüştüğünüz hususların lalettayın hususlar olmadığını kabul ediyorum; ama bir şiirden de bu kadar uzun sataşmaya cevap çıkmaz Sayın Başbakan. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri), (C.H.P. sıralarından gürültüler) Ben İttüzüğü tatbikle mükellef olarak burada oturuyorum. Bu yaptığınız bir hakkın suiistimali olur, beni böyle bir yola itmeyin, rica ederim efendim. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, C.H.P. sıralarından gürültüler) Çok rica ederim...

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sayın Başkanım, bu bahsettiğiniz, burada bugün bahsi geçen şiir... (A.P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Rica ederim efendim, rica ederim...

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Benim aleyhimde yıllarca istismar edildi. Bu istismar ne zaman sona erdi? Benim Başkanlığında bir Hükümet kurulup da, Yunanistan karşısında Türkiye’nin haklarına sınıksız sahip çıkmaya başlandığı andan itibaren bu istismar sona erdi. Ama talihsiz bir zamanlandırmayla Demokratik Partinin sözcüsü bunu bugün buraya getirdi. Şiirden bahsetmiş olmak için değil, bu Hükümetin dış politikadaki dirayetime gölge düşünmek için getirdi. Onun için huzurunuzda gelmiş buluyorum.

HASAN KORKMAZCAN (Denizli) — Sizin sözcünüze cevap verdi.

FERRUH BOZBEYLİ (İstanbul) — Haksızlık ediyorsunuz.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, temenni ederim ki, Yunanlı komşularımız, aslında kendilerine ve başka milletlere karşı böylesine dostluk duyguları besleyen kimselerin Türkiye’de işbaşında bulunduğu bir dönemi gereği gibi değerlendirsınler ve aramızda gitgide ilişkilerimizi zehirler hale gelmiş olan sorunları, ne zamandır yaptığımız çağrıya uyarak masa başına oturarak bizimle beraber müzakere etmeyi kabul etsinler; o zaman, benim yıllar önce, daha siyasete atılmadan önce belirtmiş olduğum özlem, yani Ege denizinin bir kin ve düşmanlık uçuşumu değil, bir kardeşlik ve barış denizi özlemi olması gerçekleşecektir.

Hepinize saygılar sunarım.⁵⁹ (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, sürekli alkışlar)

⁵⁹ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 4, Cilt 6, Birleşim 97, Sayfa 220-223*

2 Temmuz 1974 Salı

Başbakan Bülent Ecevit'in, Haşhaş Konusunda Gündem Dışı Konuşması

BAŞKAN — Sayın Hükümet Başkanı, “Genel dış politika konularıyla Türk-Yunan ilişkileri ve haşhaş ekimi” konusunda Yüce Meclise bilgi sunmak üzere, gündem dışı söz istemiş bulunuyorlar.

Sayın Hükümet Başkanına “Haşhaş” konusuna münhasır olmak üzere söz veriyorum. Buyurunuz efendim. *(C.H.P. sıralarından sürekli alkışlar)*

TUFAN DOĞAN AVŞARGİL (Kayseri) — Sayın Başkan, yalnız “haşhaş” konusunda değil. “Dış politika” konusunda da görüşmelerine müsaade ediniz.

BAŞKAN — Buyurunuz Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri:

Hükümetimiz dün aldığı ve yayınladığı bir kararla, Türkiye’nin 6 ilinde ve bir ilinin de 3 ilçesinde, sınırlı ve sıkı bir denetime bağlı olarak, haşhaş ekimine yeniden izin vermeyi kararlaştırmıştır. *(C.H.P. ve M.S.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)* Bu izinle ilgili kararname yayınlandığı için, ayrıntılarına girerek, vaktinizi almak istemiyorum.

Yeniden ekime izin verilen iller: Afyon, Burdur, Denizli, Isparta, Kütahya, Uşak illeridir; ayrıca, Konya’nın Beyşehir, Doğanhisar ve Ilgın ilçeleridir. Bu bölgelerde ekim, kararnamede belirtildiği biçimde sınırlı olacaktır; izin belgesine dayanarak yapılacaktır ve Devletin, çok sıkı ve etkin kontrolü altında olacaktır.

Hükümetimiz haşhaş ekimine sınırlı olarak izin verirken; insanlığın bundan en küçük bir ölçüde zarar görmemesi için, en etkin tedbirleri almayı bir insanlık ödevi bilecektir. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)* Bundan, Türk Hükümetinin bu yöndeki iyi niyetinden ve kararlılığından, dünyada hiçbir kimsenin kaygı duymamasını dileriz.

Şunu, Hükümetimiz adına bütün içtenliğimle belirtmek isterim:

Haşhaş ekiminin insan sağlığı için zararlı sonuçlar vermesini önlemek bakımından gerekli denetim ve gözetim konusunda, yetkili uluslararası kuruluşların ve dostlarımızın tavsiyelerine ve teknik yardımlarına büyük bir iyi niyetle açık olacağız. Bu konuda Hükümet olarak, Devlet olarak hiçbir fedakârlıktan kaçınmayacağız.

Haşhaş ekimine bazı illerde sınırlı olarak izin vermekle, milletimizin bir isteğini yerine getirdiğimize, millî bir politikanın gereğini yerine getirdiğimize inanıyoruz. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, şiddetli alkışlar)* Nitekim bütün partiler; haşhaş ekiminin yeniden başlayabilmesi konusunda birleştiklerini kamuoyu önünde göstermişlerdir. Millet Meclisinde geçen dönem bu konuda verilmiş bulunan ve birçok Milletvekillerinin imzaladığı bir yasa önerisi bulunmaktadır. Ayrıca, bugün işbaşında olan Hükümetin Programında da bu konuya yer verilmiştir. Hükümet Programında haşhaş ile ilgili konu şu şekilde belirtilmekte idi:

“Haşhaş sorununa, bir yandan insanî kaygıları tatmin edici, öte yandan haşhaş üreticilerinin mağdur durumlarına son verici çözüm yolları süratle bulunup, uygulanacaktır.”

Dün yayınlanan Kararname de, Hükümet Programındaki bu paragrafa tamimiyle uygun biçimde hazırlanmış bir kararnamedir.

Hükümet programının bu gereğini yerine getirmek için 5 aya yakın bir süre beklememizin nedeni, bu konuda bütün dünyanın insanî kaygılarını tatmin edici etkin çözümleri, yolları titizlikle aramamızdı. Bu bakımdan artık kendimizi hazırlıklı hissettiğimiz içindir ki, kanunun gerekli kıldığı tarihte, emrettiği tarihte, 1 Temmuzda bu kararımızı yürürlüğe koymuş bulunuyoruz.

Daha önce, Türkiye de bütün dünya haşhaş türlerine göre özel bir değer taşıyan haşhaş tohumunun genetik değerini yitirmemesi için, bilindiği gibi bazı devlet üretme çiftliklerinde ve tarım istasyonlarında bunun ekimine başlanmıştı, şimdi denetim ve kontrol altında halka da izin verilmektedir.

Türkiye bu konuda dikkatini, titizliğini öteden beri muhtelif belirtilerle göstermiş bir ülkedir. Eskiden 42 ilimizde haşhaş ekimi yapılırken, bu ekimin genişlemesinden doğabilecek sakıncaları düşünerek, Türkiye kendi özgür iradesi ile haşhaş ekim alanını birkaç ile kadar indirmiş idi. Bugün de ancak 6 ilde ve bir ilin 3 ilçesinde yapılması söz konusudur. Ayrıca, haşhaş ekimine izin verilmesine karşı en çok tepki gösteren memleketlerin bile çok sert buldukları müeyyideleri, afyon kaçakçılığına ve afyonun kötü niyetle kullanılmasına karşı uygulayan bir memlekettir.

Değerli arkadaşlarım, dünyada afyonu insan sağlığına zararlı bir şekilde kullanılacak bir meta olarak ticaret konusu yapanlar olduğunu biliyoruz, fakat bu yolla kazanç sağlayanlar, geçimi geleneksel olarak büyük ölçüde haşhaşa bağlı olan Türk köylüleri değildir. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Eğer öyle olsaydı, eğer Türk köylüleri afyonun gayri meşru ticaretinden kazanç sağlama yoluna girmiş olsaydı, geçimi haşhaş ekimine bağlı olan köylülerimiz bugün Türkiye'nin en yoksul köylüleri arasında bulunmazdı.

Değerli arkadaşlarım, haşhaş, belli bölgelerdeki köylülerimiz için yalnız bir geçim yolu değildir, bunun da ötesinde bir yaşam yoludur, bir yaşama biçimidir. Adeta o yörelerdeki köylülerimizin yaşamı haşhaşla bütünleşmiş haldedir; yağını haşhaştan alır, küspesini haşhaş sağlar. Haşhaşın sapından, çöpünden bile kendi mütevazı hayatı içinde yararlanarak o yörelerdeki köylülerimiz yaşamalarını sürdürürler. Onun için, hiçbir hazırlık yapılmadan, hiçbir tedbir alınmadan bu yörelerde haşhaş ekimine son verilmesi, o yöreler halkının yaşamında doldurulamayacak bir boşluk yaratmış ve büyük hayal kırıklığına yol açmıştır.

Değerli arkadaşlarım, bu vesile ile bir ihmalimi gidermek isterim; Konya'da haşhaş ekimine izin verilen ilçeler arasına Akşehir ilçesi de dahil bulunmaktadır.

Sayın Milletvekilleri, demokratik bir ülkenin yurttaşına, "Sen yüzyıllardan beri dedelerinden, atalarından görerek alıştığın şu yaşam yolunu, hayat yolunu bırak; sen bu yolu bıraktıktan sonra, biz ileride sana başka yaşama, yolları arayacağız" denemez. Evvelâ halka yeni bir yaşama biçimi, olanağının bulunduğu gösterilir. O yaşama biçiminin, kendisini daha mutlu, daha müreffeh kılacağı ispat edilir, ondan sonra hiçbir zorlamaya gerek kalmaksızın halk kendiliğinden o yeni yaşama yolunu, yeni üretim ürünü veya biçimini benimser. Fakat Türkiye'de böyle yapılmamıştır, bir alternatif geçim yolu, yaşama yolu gösterilmeksizin belli yörelerin köylüsü âdeta boşlukta ve çaresiz bırakılmıştır.

Onun için Hükümetimiz, programına uygun olarak, milletimizin isteğine uygun olarak ve öyle inanıyorum ki bütün partilerimizin isteğine uyarak sözünü ettiğim haşhaş ekimine yeniden izin verme kararını almıştır.

Daha önce bir alternatif ve geçerli yaşam yolu, üretim türü ve biçimi gösterilmeden bazı yörelerde haşhaş ekimi yasaklandığı içindir ki; yıllardan beri bu konuda hiçbir şey yapılmamıştır. Alınması düşünülen tedbirler olmuş, fakat bu tedbirler hem yetersiz kalmıştır, hem de insanî açıdan anlaşılması gerekli tedbirlerle, dirençlerle karşılaşmıştır. Öylelikle Türkiye’de yöresel bir ekonomik sorun, büyük bir sosyal sorun haline, bir ulusal siyasal sorun haline dönüşmüştür.

Türk halkı gerçekçi bir halktır, açık görüşlü, önyargısız bir halktır. Haşhaş ekiminin üretiminin yerine, onu daha çok refaha ulaştıracak ikame tarım ürünleri gösterildikçe, bunların geçerliliği ispat edildikçe; eminim ki haşhaştan başka ekim türlerine geçiş kendiliğinden olacaktır. Hükümetimiz haşhaş ekimine, sınırlı olarak izin vermekle beraber, bu değişik ekim türlerine, değişik ürünlere geçilebilmesini kolaylaştırıcı araştırmalarına, çalışmalarına da devam edecektir.

Dünyada bazı çevreler, afyonun zararlı etkileri de olduğuna değinerek, Türkiye’de haşhaş ekiminin yasak edilmesini ve bu yasağın sürekli olmasını istemişlerdir. Fakat yalnız Türkiye’de haşhaş üretiminden alıkonulan köylümüzün hayatında bir boşluk kalmamış; aynı zamanda, Türkiye’de üretim durduğu için, dünya ilâç sanayiinde de yeri doldurulamayan bir boşluk meydana gelmiştir.

Bu bakımdan, insan sağlığı gerekçesi ileri sürülerek haşhaş ekiminin yapılmamasını isteyenler kadar, en az onlar kadar, yine insan sağlığı açısından dünyada belli bir miktarda olsun haşhaş ekiminin ve afyon üretiminin yapılmasına da ihtiyaç vardır. Üstelik herkesin bildiği gibi, ilâç sanayii bakımından Türkiye’de üretilen haşhaşın yerinin doldurulması bugüne kadar nitelik bakımından mümkün olmamıştır.

Aslında, hemen her şeyin yararlı kullanılması mümkün olduğu gibi, zararlı kullanılması da mümkündür. İnsan susuz yaşayamaz, ama insan sudan boğulabilir de. Önemli olan belli bir nesnenin, bir ürünün insan yararına kullanılmasına ağırlık verici bir politikayı izleyebilmek, bunun tedbirlerini alabilmektir.

Türkiye’de haşhaş üretiminin yerine köylünün geçimini sağlayacak bir şey konulamamıştır, ama insan sağlığına zararlı biçimde kullanılan afyonun yerine başka maddeler konula-bilmiştir. Öylelikle Türkiye’de haşhaş üretiminin yasaklanmasından beklenen faydalar da aslında gerçekleşmiş sayılamaz.

Değerli arkadaşlarım, sözlerimi bağlarken tekrar ediyorum; biz, yalnız haşhaş ekimine alışmış bölgeleri değil, bütün Türk halkını, Türk köylüsünü monokültürden kurtarmak istiyoruz; başka üretimlere geçirebilmek, hatta tarımdan sanayie geçirebilmek istiyoruz. Bunu sağlayabildiğimiz ölçüde, haşhaş üretimi, hiçbir yasal zorlamaya gerek kalmaksızın zaten zaman içinde kendiliğinden sınırlanacak, makul bir ölçü içinde donanacaktır.

Sözlerimin başında belirttiğim gibi, haşhaş ekiminden, dünyanın hiçbir yerinde insan sağlığına zarar gelmemesini güvenceye bağlamak için, biz, uluslararası yetkili kuruluşların ve bütün dostlarımızın her türlü telkinine, tavsiyesine, işbirliğine, teknik yardımına açık olacağız ve bunları daima şükranla karşılayacağız. Gerekirse, almayı

öngördüğümüz, kararlaştırdığımız tedbirlerin yetersiz kaldığı anlaşılırsa, süratle bu konuda yeni yasal yetkiler elde etme yolunu arayacağız; bunun için Yüce Meclisinize başvuracağız. Fakat biz, haşhaş ekiminin insan sağlığına zararlı bir hale gelmesini önlemek konusunda dünyanın bize yapabileceği tavsiyelerden, teknik yardımdan ve Hükümetin aldığı kontrol tedbirlerinden de önce, kendi köylümüzün, Türk köylüsünün iyi niyetine güveniyoruz. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

İnanıyorum ki, bu konuda Türk köylüsünün de yardımıyla bütün dünyaya örnek olacak etkin bir kontrol sistemini bulacağız. Türk halkı kendi esenliğini düşündüğü kadar, ulus ayırımı gözetmeksizin bütün insanların esenliğini düşünür. Türk halkı, Türk köylüsü, kendi çocuğunun sağlığını ve mutluluğunu düşündüğü kadar, bütün dünya uluslarının çocuklarının sağlığını ve mutluluğunu düşünür. Herkesin emin olmasını dileriz ki, haşhaş ekiminin bütün dünyaya güven verecek etkin bir kontrol altında yürütülmesini sağlamayı, Türk Hükümeti ve bütün Türk Milleti bir insanlık ödevi bilmektedir ve bilecektir.

Hepinize teşekkür ederim, saygılar sunarım. (C.H.P. sıralarından sürekli alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Başbakan.⁶⁰

⁶⁰ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 4, Cilt 6, Birleşim 104, Sayfa 346-349*

3 Temmuz 1974 Çarşamba

Başbakan Bülent Ecevit'in, Dış Politika Konusundaki Gündem Dışı Açıklaması

BAŞKAN — Dış politika konusunda ve Türk-Yunan ilişkileri mevzuunda görüşmek üzere buyurumuz Sayın Başbakan. *(C.H.P. sıralarından, şiddetli alkışlar)*

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Sayın Başkana, dış politika sorunları üzerinde bu konuşma fırsatını verdiği için; Yüce Meclise de, bu konuşmamı konunun öneminin gerektirdiği genişleme olanağı içkide yapabilme imkânını, fırsatını verdiği için teşekkür ederim.

Değerli arkadaşlarım, geride bıraktığımız olağan dışı rejim süresince Türkiye, dış ilişkileri bakımından bir içine kapanma dönemi geçirmiştir. O dönem, dünyada birçok yeni durumların, gelişmelerin ve dengelerin oluşmaya başladığı yıllara rastlıyordu. Türkiye dünyada ye çevresinde oluşan bütün bu hareketlerin büyük ölçüde dışında ve gerisinde kalmıştı. Ancak Orta Doğu Arap ülkeleriyle ilişkilerimiz bakımından o dönemde bazı olumlu atılımlar yapılabilmıştır; bunun dışında Türk dış politikasına, geride bıraktığımız olağan dışı rejimde tam bir durgunluk hâkim olmuştur.

Bunu, o dönemde iş başında bulunan hükümetlere bir eleştiri olarak söylemiyorum. O dönemdeki geçici rejimin kaçınılmaz sonucu olarak dış politikamızda böyle bir durum içine düşmüştük.

Değerli arkadaşlarım, Yüce Meclisin eminim kabul edeceği gibi, Türkiye'nin Batılı demokratik ülkeler topluluğundaki yeri, o ülkelerle ilişkileri dış politikasında önemli bir unsurdur. Bu ülkelerle ilişkilerimizi sağlıklı biçimde sürdürebilmenin, geliştirebilmenin temel koşulu da, Türkiye'de sağlam bir demokrasinin, özgürlükçü, demokrasinin işlerliğidir.

Üyesi bulunduğumuz topluluk içinde göreceli, nispî bir yalnızlığa ve zaafa düşmemiz bütün dış ilişkilerimizde zaafı ve kopukluklar ortaya çıkarmıştır. Çağımızda diplomatik ilişkileri dış ekonomik ilişkilerden ayrı düşünme olanağı yoktur. Geride bıraktığımız ara rejim dönemi, o bakımdan da Türkiye için talihsiz bir dönem olmuştur. Sağlam siyasal temellere dayanan etkin hükümetler ortaya çıkmasına, o dönemin, o dönemdeki rejimin özellikleri el vermiyordu. Onun için de Devleti, o arada Devletin dış ekonomik ilişkilerini düzenleme ve yürütme bakımından bürokrasinin ağırlığı olağan ve sağlıklı sayılamayacak kadar artıyordu.

Oysa bir devletin bürokrasisi ne kadar yetenekli olursa olsun, ne kadar sorumlu, iyi niyetli ve yurtsever olursa olsun kendi başına önemli siyasal seçmenler yapamaz, önemli siyasal kararlar alamaz ve özellikle uluslararası alanda uzun süreli girişimlerde bulunamaz.

Üstelik bürokrasinin başında etkin bir siyasal otorite bulunmazsa bürokrasi bir dağınıklık içine girer; kopar; bağlantısız, koordinasyonsuz bir bürokrasi, bir kamu yönetimi durumuna gelir.

Oysa çağımızda dış ekonomik ilişkiler etkin ve cesur bir siyasal otoriteyi ve böyle bir otoritenin yönetimi altında koordine ve etkin bir bürokrasi çalışmasını gerektirir.

Türkiye’de geride bıraktığımız dönemde bu da olamamıştır. O yüzden de, dış ekonomik ilişkilerimiz o kadar gevşemiş ve askıda kalmıştır ki, Türkiye önüne çıkan birçok fırsatları değerlendirememiştir ve uzak-yakın dostumuz olan bazı devletler Türkiye’nin kendilerince anlaşılması, izah edilmesi mümkün olmayan bazı nedenlerle, bilinçli olarak, kasıtlı olarak kendilerinden uzak durmak istediği gibi bir izlenime kapılmışlardır ve tabiatıyla Türkiye karşısındaki tavırlarını da, bize karşı ne kadar iyi niyetli olurlarsa olsunlar, ona göre ayarlamışlardır.

Böylece geride bıraktığımız rejim döneminde Türkiye, üyesi bulunduğu topluluk içinde büyük ölçüde yalnızlaştığı gibi, daha geniş anlamda dünyadan da yine büyük ölçüde kopmuştur.

Demokrasimiz yeniden bütün kurallarıyla işlemeye başlayınca, görev başına gelen Hükümetimiz, onun için, yoğun bir iç sorunlar birikiminin yükü altında kalmakla birlikte, genel anlamda dış ilişkilere, o arada özellikle dış ekonomik ilişkilere büyük bir önem vermek zorunluluğunu duymuştur. Aynı zamanda, dış ekonomik ilişkiler bakımından kamu yönetimindeki dağınıklığın, koordinasyonsuzluğun doğurduğu aksaklığı gidermek üzere de, kamu yönetimi düzenimiz içinde bazı tedbirleri süratle almak ihtiyacını duymuştur.

Hükümet, iş başına gelir gelmez, programı doğrultusunda dünyaya açılma, dönemine, dünyaya açılma çabaları içine girmiştir. Birkaç yıldır hızla değişmeye başlayan dünya koşullarına uyabilmek, bu koşullar içinde Türkiye’nin ilişkilerini genişletip güçlendirebilmek ve dünyada Türkiye’ye sağlam bir yer yapabilmek için, Hükümetimiz yoğun çabalara girişmiştir.

Bu arada özellikle yeni Hükümetin kurulmasına rastlayan günlerde Orta Doğunun dünyadaki ve dünya ekonomisindeki önemi, yeri büyük ölçüde artmıştır. Türkiye her ne kadar ara rejim döneminde bile Orta Doğu Arap ülkeleri ile dostluk ilişkilerini bir hayli geliştirmiş ise de; Orta Doğu ile ilgili uluslararası gelişmelerin yine de dışında kalmıştı, o gelişmelerden tamamiyle ayrı olarak Orta Doğudaki Arap ülkeleri ile komşu ülkelerle ilişkilerini daha çok duygusal planda, dostluk çevresi içinde geliştirmeye gayret etmişti.

Amerika Birleşik Devletlerinin yalnız Sovyetler Birliği ile değil; Çin ile de ilişkilerini geliştirmesi üzerine, dünyadaki detant, yani bloklar ve güçlü devletler arasındaki ilişkilerde meydana gelen gevşeme, rahatlatma yeni boyutlar kazanmış oluyordu.

Bu detantın yeni boyutlar kazanarak bütün dünyaya yayılmasının ve daha çok önem kazanmasının Türkiye açısından ortaya çıkardığı birtakım sorunlar vardı. Geride bıraktığımız dönemde bu sorunlar da yeterince ele alınamamıştı ve detant Türkiye’nin yararları ve güvenliği açısından yeterince değerlendirilememiş, hatta izlenememişti.

Bir yandan dünyada evrensel barış bakımından büyük önem taşıyan detant gelişirken, yaygınlaşıırken, bir yandan da bu detanta rağmen veya bu detantın müttefikler arasında meydana getirdiği rahatlık, gevşeme dolayısıyla Batılı ülkeler topluluğunun, NATO topluluğunun o arada kendi içinde birtakım ayrılıklar, çekişmeler ortaya çıkmaya başlamıştı, hatta zaman zaman bu çekişmeler sürüşmeye dönüşme eğilimini bile gösteriyordu.

Türkiye, kendi üyesi bulunduğu topluluk içindeki dikkatle ve biraz da kaygı ile izlenmesi gereken bu yeni gelişmelerle de yeterince ilgilenmemişti, bu gelişmeler

karşısında kendi durumunu gerçekçi ve geçerli bir biçimde değerlendirebilmek için de gereken çabayı gösterememişti.

Onun için Hükümetimiz, görev başına geldiği zaman, dış politika alanındaki çalışmalar arasında, özellikle detant karşısında Türkiye'nin kendi durumunu süratle belirlemesi için çaba göstermek, çalışmak ihtiyacını duydu.

Detant, güçlü devletler, bloklar arasındaki gevşeme, rahatlama, hiç şüphesiz dünyada barış isteyen bütün uluslar için, o arada Türk Ulusu için çok olumlu bir gelişmedir. Ancak, bir ülkenin güvenliği eğer dünyadaki gerginlik dolayısıyla alınan ortak güvenlik tedbirlerine aşırı ölçüde bağlı olursa, detant o ülke için sakıncalı, tehlikeli bir durum ortaya çıkarabilir. Detantla birlikte, o ülkenin bunalım ve gerginlik koşullarına göre biçimlenmiş dış politikasında ve güvenlik politikasında birtakım tutukluklar ve yetersizlikler ortaya çıkabilir. O yüzden, ne kadar barışçı emeller beslerse beslesin, o ülke detanttan ister istemez bir ölçüde tedirginlik duyabilir, güvenliği bakımından ve dünyadaki yeri bakımından güç durumlara düşebilir.

Bir ülkenin kendi barışçı eğilimlerine rağmen böyle bir duyguya kapılması ise büyük bir talihsizlik olur; gerek o ülke için, gerek bir anlamda dünya barışı için yeni sakıncalar ve tehlikeler ortaya çıkarabilir.

Böyle bir duruma düşmemek için Türkiye'nin dünyadaki detant koşullarına kendini süratle ayarlayabilmesi gereklidir. Uluslararası ilişkilerin bizi karşı karşıya getirdiği bu temel sorunlar karşısında, Hükümet olarak biz şöyle bir tutum oluşturmaya çalışıyoruz:

Detantı ve detantın doğal sonuçları olarak ortaya çıkan dengeli kuvvet indirimi gibi eğilimleri içtenlikle benimsiyoruz ve destekliyoruz. Ancak, bu tedbirlerin NATO içinde bir kanat ülke, bir uç ülke olan Türkiye'yi açıkta bırakabilecek, desteksiz bırakabilecek bir biçim almamasına da büyük önem veriyoruz. Buna önem vermekle beraber, bir yandan da, Türkiye'nin hem bütün komşularıyla karşılıklı güvenliğe ve saygıya dayanan sıkı dostluk ilişkileri kurmasını, hem de ihtiyaç halinde kendi savunmasını kendi başına yapabilmek bakımından gücünü artırmasını gerekli görüyoruz. Bir başka deyişle, bir yandan NATO içindeki yerimizi sağlamlaştırmak, bir yandan da ulusal savununa gücümüzü arttırmaya ve bütünlüğünü, bölünmezliğini kabul ettiğimiz detanta kendi bölgemizde kendi katkımızı arttırmaya çalışıyoruz. Esasen 25 inci yıldönümü dolayısıyla yayınlanan NATO Bildirisi ve bu vesile ile NATO ülkelerinin devlet başkanları veya başbakanları tarafından yapılan konuşmalar da, gerek detantın bölünmezliği ilkesini, gerek detantla savunmanın çelişmediği, tam tersine birbirini desteklediği inancını ortaya koymuştur.

Bize göre, detantın bölünmez olabilmesi ve detantla savunmanın bütünleşmesi, Batılı demokratik ülkeler topluluğunun içinde de bütünlük olabilmesine bağlıdır. Türkiye, Batılı ülkeler topluluğu içinde cepheleşmeyi ve bu cephelerden birisi arasında kendi açısından seçme yapma zorunluğunda kalmayı yalnız kendi menfaatleri bakımından değil, bu topluluğun bütün üyeleri bakımından ve dünya barışı bakımından da son derecede sakıncalı bulmalıdır. Ottawa'daki NATO Bakanlar Konseyi toplantısı ve Brüksel'de imzalanan NATO Bildirisi bu tehlikenin büyük ölçüde giderildiğini ortaya koymuştur. Türkiye bu eğilimi bütün gücüyle desteklemektedir.

Türkiye için çevresindeki bütün ülkelerle yakın dostluk ilişkileri kurmak ve karşılıklı güven duygusu içinde yaşamak ne kadar hayati önem taşıyorsa, Batılı ülkeler topluluğu

için de, Amerika Birleşik Devletleriyle ve Batı Avrupalı dostlarıyla aralarında bir seçme yapmak zorunda kalmaksızın yakın dostluğunu ve işbirliğini sürdürebilmek de o kadar hayati önem taşımaktadır.

Detant; Türkiye ile yakın komşuları arasındaki ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ilişkilerin daha çok gelişmesini güçleştirici değil, kolaylaştırıcı bir etkidir. Detantın Amerika Birleşik Devletleriyle dostluk ilişkilerimizi sağlamlaştırmak bakımından bize kazandırdığı kolaylığı tam olarak değerlendirebilmek isteriz. Bu arada bütün içtenliğimizle şunu temenni ediyoruz; Türk Ulusunun ve Türk Hükümetinin egemenlik hakları üzerindeki titizliğini, hiç bir dostumuz ve müttefikimiz, kendi aleyhinde bir davranış veya eğilim gibi yorumlamamalıdır.

Nasıl Batı Avrupalı dostlarımız birbirleriyle en sıkı dostluk ve işbirliği ilişkilerini sürdürmeye çalışırlarken, bu konuda birbirlerinin iyi niyetine inanırlarken, karşılıklı veya ikili ilişkilerinde her birinin kendi meşru haklarını sonuna kadar savunmasını, kendi egemenlik haklarına sahip çıkmasını tabii karşılıyorlarsa, bunu aralarındaki ittifak ve dostluk ilişkilerine gölge düşüren bir aşırı titizlik gibi görmüyorlarsa, Türk Hükümeti ile de ilişkilerinde, Türk Hükümetinin ve bütünüyle Türk Ulusunun kendi egemenlik hakları üzerinde göstermekte olduğu ve göstereceği titizliği, Hükümetimizin veya ulusumuzun ittifak bağlarımız konusunda bir tereddüdü olduğu yolunda yorumlamamalıdır.

Türkiye’de hükümetler dostları ile ve müttefikleriyle ilişkilerinde ulusal egemenlik hakları bakımından ne kadar duyarlı olurlarsa, bu ilişkiler Türk kamuoyu tarafından o nispette artan bir huzur ve rahatlık içinde desteklenir.

Eğer bir hükümet (bir varsayım olarak söylüyorum), dostluk ilişkilerini, ittifak ilişkilerini aşırı bir gayretle sürdürmek uğruna, kendi ulusunun egemenlik haklarından tavizler verebileceği izlenimini veya kuşkusunu kendi halkında yaratacak olursa; asıl o zaman o halkta, o millette o ittifaka karşı birtakım ciddi tereddütler uyanabilir. Onun için Türkiye’nin, Türk Hükümetinin, kendi ulusal egemenlik haklarımız ve meşru çıkarlarımız üzerindeki titizliği ve dikkati, aynı zamanda Türk Ulusunun, üyesi bulunduğumuz ittifaka olan güvenini de artırıcı bir etken olacaktır ve olmaktadır.

Değerli Milletvekilleri; Batılı demokratik ülkelerle ilişkilerimizi, zaman zaman Batı Avrupa ülkeleriyle Amerika Birleşik Devletleri arasında ne kadar ayrılık çıkarsa çıksın, bir an önce belirttiğim gibi; biz, ikisi arasında bir seçme yapma zorunluğunu duymadan sürdürebilmek isteriz. Son Ottawa ve Brüksel toplantılarından sonra esasen böyle bir seçme yapma zorunda kalma ihtimalinin de çok büyük ölçüde ortadan kalktığını, Amerika’nın ve Batı Avrupa’nın aralarındaki meseleleri bir diyalog içinde, sürekli bir danışma mekanizması içinde ortadan kaldırmayı kesin bir zorunluk olarak kabul ettiklerini memnuniyetle görmüş bulunuyoruz.

Türkiye, Batı Avrupa’daki bazı ülkelerle NATO’yu aşan bazı dostluk ve işbirliği ilişkilerini de sürdürmektedir ve sürdürmeye de kararlıdır. Çünkü bir yandan Avrupa Konseyinin üyesidir, bir yandan da önemi gitgide artan ve artacak olan Avrupa Ekonomik Topluluğu ile arasında ortaklık ilişkileri vardır ve ileride Avrupa Ekonomik Topluluğunun tam üyesi olma amacını benimsemiştir.

12 Mart 1971 yılından 14 Ekim 1973 seçimlerine kadar geçen dönemde, itiraf etmek gerekir ki, Türkiye ile bu kadar yakın ve âdeta kurumlaşmış ilişkileri bulunan Batı

Avrupalı dostları arasındaki ilişkilere bir ölçüde gölge düşmüştü. 12 Mart sonrası rejim döneminde, Türkiye’de yer almakta olan siyasal gelişmeler dolayısıyla Batı Avrupa’daki ve orada da özellikle İskandinavya’daki dostlarımızın Türkiye’ye karşı davranışlarındaki nispi uzaklaşma, soğukluk, muhtemelen Türkiye’deki bazı çevrelerde o memleketlerim niyetlerini aşan bir şekilde, kötümser bir şekilde yorumlanmıştır. Biz, hiçbir zaman bu şekildeki yorumlamalara katılmadık. Aslında, bu bir ölçüde uzak duruşun nedeni; Batı Avrupalı ve İskandinavyalı dostlarımızın özgürlükçü demokrasiye verdikleri önemdir ve buna verdikleri önemin doğal sonucu olarak de Türkiye’de demokrasinin bir bunalıma düşmüş olmasından duydukları tedirginliktir.

Şuna kesinlikle inanıyoruz ki, rejim bakımından öyle bir bunalım Türkiye’de değil de herhangi bir Batı Avrupa ülkesinde olsaydı, aynı tedirginlik, aynı uzaklık ve soğukluk duygusu o ülkeye karşı da yönelirdi. Nitekim aralarındaki tarihî ve kültürel bağlar bize nazaran çok daha yakın olan bir başka ülkede demokrasi yıkıldığı zaman, aralarındaki dostluk ve ittifak bağlarına rağmen, Batı Avrupa’daki bu ülkelerin o devlete karşı ne kadar uzak, soğuk bir davranış içine girdikleri ve bu davranışlarını hâlâ sürdürdükleri de gözler önündedir.

Bir bakıma, Batı Avrupalı ve İskandinavyalı dostlarımızın demokrasiye ve demokratik özgürlüklere bu derece önem vermelerine çok sevinmek gerekir. Çünkü tarih boyunca uluslararası ilişkilerde, uluslar, genellikle dış politikalarını kendi çıkarlarına göre ayarlamışlardır, saptamışlardır. Zaman, zaman bazı manevî ilkelere de önem verdikleri izlenimini bıraktıkları olmuştur, fakat bu izlenimler daima yanıltıcı olmuştur. Kendi çıkarlarıyla bağlılık iddia ettikleri ilkeler arasında çelişki belirlediği vakit, daima çıkarlarını tercih etmişlerdir. İnsanlık tarihinde belki ilk defa olarak dünyada bazı milletler, bazı manevî değerlere, bazı manevî ilkelere kendi ulusal çıkarlarının da üstünde bir önem verir hale gelmişlerdir. Bu, insanlık açısından, demokrasi açısından, özgürlük açısından kıvanç verici bir aşamadır.

Onun için Batılı dostlarımızın bizim de ulusça yürekten benimsediğimiz demokrasiye verdikleri bu önemi yadırgamamalıyız. Dış ilişkilerini saptarken demokrasiye verdikleri önemi, çok ağırlık taşıyan bir etken olarak ortaya koymalarını da yadırgamamalıyız. Tam tersine, demokrasiden ayrılamayacak kadar ona bağlanmış bir ulus olarak, bundan sevinç duymalıyız.

Nitekim 14 Ekim seçimleriyle Türk Ulusu demokrasiden başka, özgürlükçü demokrasiden başka bir rejimde yaşayamayacağını, buna razı olamayacağını, sivil ile askerî ile bütün Türk Ulusunun demokrasiyi içtenlikle benimsediğini ortaya koyduktan sonra, Batı Avrupalı ve İskandinavyalı dost ülkelerle ilişkilerimiz yeniden eski sıcaklığına kavuşmuş, hatta onun da ötesine geçebilmiştir.

Yeni Türk Hükümeti, ulusumuzun demokrasiye bağlılığını dış ilişkilerinde önemli bir etken olarak değerlendirmektedir ve bununla da kıvanç duymaktadır. Bu arada, demokrasinin bütün dünyaya yayılabilmesi için, uluslararası konferanslarda düşüncelerin dünyada serbestçe dolaşımını hiçbir kayıt ve şart öne sürmeksizin desteklemektedir.

Hükümetimizin özgürlükçü demokrasi anlayışı, demokratik Batı Avrupa ülkeleriyle dostluk ilişkilerimizi ve her alanda işbirliğimizi hızla geliştirebilmemiz bakımından bize büyük olanaklar sağlamaktadır ve Türkiye için değerlendirilmesi gereken tarihî bir

fırsattır. Bizim için önemli olan, bu anlayışın aslında bir Hükümet anlayışı olmanın da ötesinde tümü ile bir ulusun anlayışı olmasıdır ve bunun bütün dünyada böyle bilinmesidir.

Değerli arkadaşlarım, geride bıraktığımız dönemin dış ilişkiler alanında Türkiye'yi içine düşürdüğü yalnızlıktan kurtarabilmek için, konuşmamın başlarında söylediğim gibi, Hükümetimiz ilk günden büyük çaba göstermeye başlamıştır. Bu arada bir yandan diplomatik temas alanlarını genişletirken, bir yandan da kişisel temaslar için her olanağı değerlendirmeye başlamıştır. Dışişleri Bakanımız Sayın Güneş bunu her vesile ile yapmaktadır. Ben de kısa süreli son gezimizde birçok devlet adamlarıyla, gerek dünyayı gerek ülkemizi ilgilendiren birçok sorunları ayrıntılarıyla görüşme olanağını buldum. Bu yılın Eylül ayından itibaren de davetli olduğum İskandinav ülkelerine ve Batı Almanya'ya gitme olanağını bulacağımı umuyorum.

Batı ile ilişkilerimiz dışımda Orta-Doğu ülkeleriyle ilişkilerimize de; esasen son yıllarda, 12 Mart sonrası rejim döneminde bile büyük gelişmeler gösteren Orta-Doğu ülkeleriyle ilişkilerimize daha somut bir muhteva, bir içerik kazandırmaya çalışıyoruz. Orta-Doğu Arap ülkeleriyle ilişkilerimiz, tarihin derinliklerine inen manevî yakınlığımız dolayısıyla son yıllarda daha çok manevî yönden büyük gelişmeler göstermiştir. Oysa gene sözlerimin başında belirttiğim gibi, bugün, çağımızda dış politikayı dış ekonomik ilişkilerden ayırabilme olanağı yoktur. Eğer Türkiye yakın dostluk, hatta kardeşlik ilişkileri içinde bulunduğu Orta-Doğu Arap ülkeleriyle çok sıkı ekonomik işbirliği kuramazsa, endişe ederim ki, aramızdaki bütün tarihî ve duygusal bağlara rağmen, Orta-Doğu Arap ülkeleriyle Orta-Doğu'ya çok uzak bazı devletlerarasında kurulacak yakınlığın, işbirliğinin; Türkiye ile Orta-Doğu Arap devletleri arasındaki işbirliğinden çok daha ileri gittiğini görebiliriz. Onun için, Hükümetiniz Orta-Doğu Arap devletleriyle ekonomik ilişkilere büyük ağırlık vermek kararındadır. Aramızdaki tarihî ve manevî bağlara bu ekonomik işbirliği de eklenince, bundan hem Türkiye'nin, hem de bütünü ile Orta-Doğu'nun kazançlı çıkacağına inanmaktadır. *(C.H.P. ve M.S.P. sıralarından alkışlar)*

Bu vesile ile şunu da belirtmek isterim ki, son aylarda Orta-Doğu'da meydana gelen olumlu gelişmelerden, barışçı gelişmelerden Türkiye olarak, Türk Hükümeti olarak büyük sevinç ve huzur duymaktayız ve Orta-Doğu ülkelerinden hiçbirinin içişlerine karışmaksızın veya kendi aralarındaki ihtilâflarda onları rahatsız edebilecek kadar aktif bir vaziyet almaksızın, Orta -Doğu'da barışı daha sağlamlaştırmaya ve daha sürekli kılmaya, Türkiye'nin her katkıda bulunmayı bir ödev bileceğini dostlarımıza her vesile ile anlatmaya çalışmaktayız.

Değerli arkadaşlarım, gitgide küçülen dünyamızda, takdir buyuracağınız gibi, artık mesafeler de önemini yitirmektedir ve böyle bir dünyada Türkiye yalnız Orta-Doğu'daki yakın komşularıyla değil, dünya siyasetinde, uluslararası ilişkilerde gitgide önemi artan Afrika ülkeleriyle de ilişkilerini büyük ölçüde geliştirme ihtiyacını, zorunluğunu duymaktadır. Bugün bir dünya parlamentosu haline gelen Birleşmiş Milletlerde güçlü olabilmenin vazgeçilmez bir koşulu Afrika ile dost olabilmektir.

Biz, yalnız Birleşmiş Milletlerdeki durumumuzu düşünerek değil, bazı moral angajmanlarımız dolayısıyla de Afrika ülkeleriyle daha sıkı dostluk ilişkileri kurmak zorunluluğunu duyuyoruz. Çünkü Türkiye, çağımızda kurtuluş ve bağımsızlık hareketlerini başlatan ülkedir. Atatürk'ün önderliğinde Türkiye'de başlayan bu bağımsızlık ve kurtuluş hareketi yarım yüzyıl içinde dalga dalga bütün dünyaya yayılarak

bütün Afrika'yı da kapsamıştır. Onun için, Afrika'daki bağımsızlık hareketlerinin başarılı ve sürekli olmasını Türkiye bir bakıma kendi manevî sorumluluğu içinde görmektedir; kendi başlattığı bir hareketin başarısı olarak görmektedir. Bu bakımdan da Afrika ülkeleriyle her yönde yakın ilişkiler kurabilmek isteriz.

Şimdiye kadar hükümetler bu konuda iyi niyetle pek çok şey söylemişlerdir; fakat maalesef Türkiye kendi işlerine belki fazla kapandığı için veya uluslararası ilişkilerini biraz dar çerçevede tutmaya alıştığı için Afrika'ya yeteri kadar açılmamıştır. Afrika'da bağımsızlıklarını yeni kazanan uluslarla yeterli, somut ilişkiler, özellikle ekonomik ilişkiler kuramamıştır bir ölçünün ötesinde. Biz bu yolda da her çabayı göstermeye kararlıyız.

Bu vesileyle, birkaç günden beri ülkemizde bulunan dost Moritanya ülkesinin değerli Devlet Başkanı ile yaptığımız temaslara da kısaca değinmek isterim.

Moritanya, bağımsızlığına oldukça yakın zamanlarda kavuşmuş, ekonomik bakımdan güçlü sayılamayacak, nüfusu bakımından küçük sayılabilecek bir ülkedir. Ama olgun halkı ve ne kadar basiretli, dengeli olgun bir devlet adamı olduğunu burada bizzat görme fırsatını bulduğumuz değerli Devlet Başkanı, barışçı çabalarıyla, şimdiden Afrika'da bir denge, bir barış, bir uzlaşma unsuru olmuştur. Âdetâ Moritanya, bu şekilde, hemen bütün Afrika uluslarının gönlüne açılan bir dostluk kapısı haline gelmiştir. Ülkemizi ziyaretinde, Moritanya'nın değerli Devlet Başkanı bu dostluk kapısından birlikte geçmemiz için bize elini uzatmıştır ve Türkiye'nin, Moritanya'nın kalkınmasını hızlandırmak için yapabileceği her türlü katkıyı, teknik yardımı memnurlukla karşılayacaklarını belirtmiştir.

Moritanya ile olsun, diğer Afrika devletleriyle olsun, her bakımdan daha sıkı dostluk ilişkileri kurmaya kararlıyız.

Yalnız Afrika'ya değil, Asya'ya da daha geniş ölçüde açılma zorunluluğunu duyuyoruz.

Yakın dostumuz ve müttefikimiz Amerika, Çin'in dünyada gitgide artan önemini akıllıca değerlendirerek Çin ile o kadar yakın ilişkiler kurarken, Çin ile tarihî bağları çok daha sıkı olan Türkiye'nin de Çin ile ilişkilerini daha somut temellere dayandırması ve ekonomik alanda işbirliği olanakları araştırması gerekirdi. Sayın Dışişleri Bakanımızın Çin'e yakında yapacağı ziyaret bu bakımdan şüphesiz değer taşımaktadır.

Ayrıca Türkiye, dünyada önemi gitgide artan ve yakın tarih içerisinde çok sıkı dostluk ilişkilerinin hatırasını taşıdığı Japonya ile de daha yakın bir işbirliği kurma arzusundadır. Bugün dünyanın en güçlü devletleri bile Japonya ile sıkı işbirliği kurma zorunluğuna gözlerini yummamaktadırlar. Biz de, elbette öncelikle Türkiye'nin yararını gözeterek, Japonya ile gerek ekonomik alanda, gerek başka alanlarda daha yakın işbirliği olanaklarını aramaya kararlıyız.

Gene Asya'da Türkiye'nin vazgeçilmez bir dostu Pakistan'dır. İki ülkenin de, rejimleri ne olursa olsun, yönetiminin başında hangi hükümet bulunursa bulunsun, Türkiye ve Pakistan arasındaki dostluk ilişkileri aynı sıcaklıkla varlığını sürdürme gelmiştir, gelişme gelmiştir. Bu, her anlamda, doğrudan doğruya milletlere malolmuş bir dostluktur. Onun için Pakistan'ın yeni yönetimi altında yapmakta olduğu ekonomik ve siyasal hamleleri, elde etmekte olduğu başarıları kıvançla izliyoruz. Aynı zamanda Pakistan'ın yakın zamana kadar büyük sürtüşme içerisinde bulunduğu, hatta savaş ettiği Hindistan'la

ve Bangladeş ile aralarındaki meseleleri uzlaşma yoluyla çözmeye çalışmasını, bu iki komşu ülke ile dostluk ilişkileri kurmaya çalışmasını da büyük bir takdirle izliyoruz.

Çünkü biz de ekonomik, siyasal ve demokratik alandaki atılımlarını takdirle izlediğimiz Hindistan ile ve yeni bir bağımsız devlet haline gelen Bangladeş ile çok sıkı ilişkiler kurabilmek isteriz.

Pakistan'ın, dostluğundan hiçbir vakit vazgeçemeyeceğimiz Pakistan'ın bu iki komşusu ile aralarındaki meseleleri çözmesi, bizim, de Hindistan yarımadasındaki ülkelerin üçü ile de en sıkı işbirliği içine girmemizi büyük ölçüde kolaylaştırmış olmaktadır.

Değerli arkadaşlarım, hemen bütün dünya ile ilişkilerimize genel olarak değindikten sonra, yakınımızdaki ülkelerle olan ilişkilerimize, izin verirsiniz biraz daha ayrıntılı olarak değinmek isterim.

Hükümetimiz, Türk Milletinin de isteğine, eğilimlerine uygun olarak, biraz önce belirttiğim gibi, bütün Orta-Doğu Arap ülkeleriyle yakın işbirliği kurmaya çalışmaktadır. Bu arada, coğrafi nedenlerle, Irak ve Suriye, Türkiye için büyük önem taşımaktadır. Gerçi dostluk hiçbir zaman coğrafi anlamda mesafe ile ölçülmez, mesafelerin yakınlığı veya uzaklığı ile ölçülmez; fakat birbirine sınır komşusu olan ülkelerin birbirleriyle ilişkilerinde birtakım özellikler vardır. Bu özelliklere dikkat edilmezse, komşuluk ilişkileri kolaylıkla sürtüşmeye dönüşebilir. Şunu kıvançla belirtebilecek durumdayım ki, Hükümetimizden önce Türkiye'nin, sınır komşumuz iki Arap devleti olan Irak ve Suriye ile geliştirmiş olduğu dostluk ilişkileri, Hükümetimiz zamanında daha da ileri bir aşamaya girmiştir. Eskiden aramızda zaman zaman tartışmalara, çekişmelere yol açan su konusu gibi, petrol konusu gibi meseleler şimdi bazen bir hava alanında; bir saatlik, iki saatlik bir tesadüfi buluşma içinde bile rahatça çözüme ulaştırılabilmektedir. Bu üç sınır komşusu ülke arasında, öylesine sıcak bir ilişki ve karşılıklı güven ortamı doğmuştur. Bu ortamın sağladığı olanaklardan yararlanarak, üç ülke arasında en sıkı ekonomik işbirliğini geliştirmeye Hükümet olarak büyük önem vermekteyiz.

Ortak sularımızın adaletle bölüşülmesi için, Türkiye bir ölçüde fedakârlık da göstererek, her çabayı göstermiştir. Üç ülke bu bakımdan şimdi çok uyumlu bir işbirliği içindedir.

Yüce Meclisin takdirine sunulmuş bulunan Türkiye - Irak boru hattı ile ilgili anlaşmanın da, yüce onayınıza erişirse, yürürlüğe girebilme yetkisinin Hükümete tanınmış olacağını umuyoruz, temenni ediyoruz. Bu anlaşmanın ayrıntıları üzerinde bazı Sayın üye arkadaşlarımızın tereddütleri bulunabilir. Bunlar bir ölçüde haklı tereddütler de olabilir; fakat biz üç ülke arasında (Türkiye - Irak - Suriye arasında); ilişkilerin her türlü bağlantı ile bir an önce artırılmasında büyük zorunluk görüyoruz. Bugün Batı ile Orta-Doğu'nun ekonomik ilişkileri bakımından büyük olanaklar ortaya çıkmıştır. Eğer, Türkiye de dâhil olmak üzere, Orta-Doğu ülkelerinden her biri Batı ile ekonomik ilişkilerini tek başlarına sürdürecektelerse, bunda elbette ki zaafa düşebilirler. Ama hiç değilse kendi başlarına yapamayacakları birtakım büyük projeler için bir araya gelip, kendi ulusal ekonomileri arasında bir yakınlaşma, giderek bir ölçüde bütünleşme sağlayabilirlerse, bu, bütün Orta-Doğu ülkelerinin daha sağlam ve güçlü bir zemin üzerinde ekonomik bakımdan dünyaya açılmalarını, Avrupa ile Batı ile işbirliği kurabilmelerini kolaylaştıracaktır.

Bu arada, yine sınır komşumuz bulunan İran'la da Türkiye'nin ilişkileri olumlu bir yönde gelişmeye devam etmektedir. Bu arada İran'dan Türkiye'ye döşenmesi tasarlanan gaz hattının da, iki ülke arasında yeni bir dostluk bağlantısı meydana getireceğine inanıyoruz.

Orta-Doğu ülkeleriyle ilişkilerimizde Hükümet olarak özenle üzerinde durduğumuz iki temel ilke vardır. Bunlardan biri şudur:

Genellikle Orta-Doğu ülkeleri arasında, hatta o arada aralarında çok yakın manevî bağlar bulunmasına rağmen bizzat bazı Arap ülkeleri arasında küçüklü büyüklü bazı meseleler vardır. Türkiye, Arap ülkelerinin kendi aralarındaki küçüklü büyüklü meselelere girmeksizin, o meseleler karşısında bir devleti diğer tarafa karşı tutma durumuna girmeksizin hepsiyle aynı derecede sıcak dostluk ilişkileri kurma çabası içindedir ve şu ana kadar da, bütün güçlüğüne rağmen, bunda başarı göstermiştir. Dikkat ettiğimiz ve dikkat edeceğimiz birinci ilke budur.

Gene dikkat ettiğimiz ve edeceğimiz ikinci ilke şudur:

Türkiye, hem bir Orta-Doğu ülkesidir, hem de bir Avrupa ülkesidir; hatta siyasal bağlantıları dolayısıyla, coğrafi mevkiine rağmen bir Batı Avrupa ülkesidir. Türkiye, bir yandan Batı Avrupalı demokratik uluslar topluluğuna içindeki yerini güçlendirmeye çalışmakta bir yandan da Orta-Doğu'daki doğal yerini, bütün Orta-Doğu'nun yararına daha çok değerlendirmeye çalışmaktadır. Fakat bunu yaparken Hükümet olarak bir şeye büyük özen göstermekteyiz ve göstereceğiz; Orta-Doğu ülkeleriyle, Arap ülkeleriyle ilişkilerimizde hiçbir zaman Batı'nın Orta-Doğudaki bir sözcüsü gibi davranmayacağız. *(C.H.P. ve M.S.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Orta-Doğu'da, Devlet olarak Hükümet olarak izlediğimiz barışçı politikanın doğal bir sonucu olarak İsrail'le diplomatik ilişkilerimizi sürdürüyor olmakla birlikte Arap dostlarımızın Birleşmiş Milletler kararlarıyla de tescil edilen meşru haklarını açıkça destekliyoruz ve bu haklar gerçekleşinceye kadar destekleyeceğiz. *(C.H.P. ve M.S.P. sıralarından alkışlar)*

Ayrıca, Filistin halkının ulusal egemenlik hakkını desteklemeyi de kendi bağımsızlık anlayışımızın doğal bir gereği saymaktayız. *(C.H.P. ve M.S.P. sıralarından alkışlar)*

Ayrıca, Filistin halkının ulusal egemenlik hakkını desteklemeyi de kendi bağımsızlık anlayışımızın doğal bir gereği saymaktayız. *(C.H.P. ve M.S.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Sayın Milletvekilleri, Sovyetler Birliği ile ve sosyalist Balkan ülkeleriyle dostluk ilişkilerimizi ve birçok alanlarda işbirliğimizi geliştirmeyi, yalnız kendi ulusal yararımız ve bütün komşularımızla iyi geçinme ilkemiz açısından değil, bölge ve dünya barışına daha çok katkıda bulunabilmemiz açısından da gerekli görüyoruz. Esasen, bütün dünyayı kaplar hale gelen detant, Türkiye'nin, bu detanta katkıda bulunmaya çalışan bir ülke olarak, gerek Sovyetler Birliği ile gerek öteki Doğu Avrupa sosyalist ülkeleriyle ilişkilerini daha çok geliştirmesini zorunlu kılmaktadır.

Bütün çevremizle ilgili olarak çizdiğim, bu manzara, bize bir paradoksal, bir çelişkin, tutarsız durumu hatırlatıyor:

Görülüyor ki, bölgemizde pek çok komşumuz var, yakın-uzak bize komşu olan birçok devletler var. Bunların hepsiyle, giderek gelişen dostluk içi ilişkileri içindeyiz,

hatta işbirliği ilişkileri içindeyiz. Bu uzak-yakın komşu ülkelerden hiçbirisiyle aramızda herhangi bir ihtilaflı sorun yoktur. Bu uzak yakın komşulardan ancak bir teki bizim müttefikimizdir ve paradoksal durum, çelişkin durum odur ki; uzak yakın bütün komşularımızla dostuz, aramızda hiçbir sorun yoktur; aramızda, ciddî görünüşlü hiç değilse, sorunlar bulunan, aramızda ihtilâf bulunan tek komşumuz maalesef bölgedeki tek müttefikimiz olan Yunanistan'dır. (A.P. sıralarından "Kardeşin!" sesi)

Değerli arkadaşlarımızdan biri bir söz attı "Kardeşin" diye. Biz bütün insanlığa "Kardeş" gözüyle bakıyoruz. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

İki komşu ülke arasında ilişkilerin olumlu bir duruma, Türkiye'nin bütün iyi niyetleri, çabalarına rağmen, kavuşturulamaması yalnız bu iki ülkeye zarar vermekle kalmıyor; iki ülkenin de üyesi bulunduğu ve bölgemizin güvenliği bakımından da, dünya barışı bakımından da büyük önem taşıyan NATO içinde çok sakıncalı bir durum ortaya çıkarıyor. Onun için biz Yunanistan'la aramızdaki sorunların, küçükü büyükü sorunların barışçı yollardan karşılıklı anlayış içinde çözülebilmesi için her çabayı gösteriyoruz; ama maalesef şu ana kadar bir karşılık, bir olumlu karşılık görmemiş bulunuyoruz.

Değerli arkadaşlarım, bu konuşmanı vesilesiyle fazla ayrıntıya girmeden "Kıbrıs" sorununa da kısaca değinmek istiyorum.

Bildiğiniz gibi, Kıbrıs'ta yıllardır süregelen toplumlararası görüşmeler birkaç ay önce Rum tarafının toplantıyı terk etmesiyle kesilmişti. Ancak, Haziran ayı içinde bu toplumlararası görüşmeler yeniden başlamıştır.

Toplumlararası görüşmelerin bir süre kesilmesine yol açan mesele, aslında bana öyle geliyor ki, ileri sürülen iddiaya rağmen, olaya verilmek istenen görüntüye rağmen, bir terimden çıkmış bir mesele değildir. Meselenin esası şudur: Biz Hükümet olarak, Kıbrıs Devletinin statüsü belirlenirken Türk toplumunun azınlık hakları ile yetinmeye zorlanmasını kabul edemeyeceğimizi ortaya koymuş bulunuyoruz. Kıbrıs'ın bağımsız bir devlet olarak kalmasını içtenlikle istiyoruz; fakat Türklerin, o devletin aslı ve eşit bir unsuru olması şartıyla. Türk Hükümetinin belirttiği bu istektir ki aslında, meselelerin biraz belki zorlaşmasına yol açmıştır. Aslında bu, yalnız Hükümetimizin değil, bütün Türk Milletinin isteğidir. Bunu herkesin böyle bilmesi ve değerlendirmesi gerekir.

Öyle sanıyorum ki veya umuyorum ki, bu mesele şimdi kapanmış sayılabilir. Toplumlararası görüşmelerin daha fazla uzamadan olumlu bir sonuca varabileceğini umuyoruz.

Biz, biraz önce belirttiğim gibi, Kıbrıs'ın bir bağımsız devlet olmasını istiyoruz. Bu konudaki iyi niyetimizden kimsenin kuşku duyması gerekmez. İleride Adanın bölünmesine yol açabilecek her kapının kapatılmasına razıyız; ama bunun için de bir şartımız var; ileride ENOSİS'e gidebilecek her kapının da kapatılması şartıyla... (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, Yunanistan'la ilişkilerimize, o arada Yunanistan'ın Sayın Başbakanı ile Brüksel'de görüşmeme biraz sonra biraz daha ayrıntılı olarak değineceğim. O konuya geçmeden önce uluslararası iktisadî ilişkilerimize yeniden kısaca değinmek istiyorum.

Ekonomik ilişkiler bakımından son yıllarda, özellikle son aylarda yeni bir dünya oluşmaktadır. Dünyadaki ekonomik güç dengesi süratle değişmektedir. Eskiden az

gelişmişlikle fakirlik eşanlamı idi; şimdi az gelişmişlikle fakirlik eşanlamı olmaktan çıkmıştır. Bazı memleketlerde az gelişmişlikle zenginlik bir arada olabilmektedir.

Dünyada para hareketleri coğrafi anlamda ve her anlamda büyük ölçüde yön değiştirmiştir. Az gelişmiş ülkelerden veya gelişme halindeki ülkelerden bazıları, kendi ülkelerinde değerlendiremeyecekleri kadar büyük yatırım olanaklarına kavuşurken; dünyanın en çok gelişmiş, sanayi ötesi toplum aşamasına erişmiş bazı ülkeleri, oluşturdıkları ileri teknoloji gerçek potansiyelinin çok altında değerlendirme durumuna düşmüşlerdir, üretimi kısmak zorunluğunda kalmışlardır. Bazıları zorlayıcı tedbirlerle gelişme hızlarını kısmak, hatta sıfıra indirmek, bazıları sıfırın altına düşürmek ihtiyacını duymaya başlamışlardır. Bunun yarattığı bütün sıkıntılara rağmen ve bugün dünya ekonomisindeki bu yeni, henüz yerine oturmamış oluş haldeki, nebülöz haldeki hareketler bütün ülkelerin yöneticilerini ilgilendiren başlıca sorun durumuna gelmiştir.

Brüksel'deki son NATO toplantısının sadece bir tören olacağı sayılıyordu; fakat birçok devlet adamlarının o toplantıda yaptığı konuşmalar törenin çok ötesinde bir nitelik kazandırmıştır bu toplantıya. Orada, özellikle dost Batı Almanya'nın yeni Şansölyesi Helmut Schmidt beş dakikalık konuşmasında bir acı gerçeği hatırlatmıştır. Demidir ki, "Bırakın bu nükleer anlaşmalar, karşılıklı dengeli kuvvet indirimleri vesaire, bunların hiçbirinin önemi yok; bugün karşı karşıya bulunduğumuz en önemli sorun ekonomik sorundur, para sorunudur, malî sorunlardır. Bu sorunların insanlık için yarattığı tehlike, tedbir almaya çalıştığımız bütün silâhların yarattığı tehlikeden hiç değilse şu dönem için daha büyüktür." Ve bu görüşü orada hazır bulunan bütün devlet temsilcileri benimsemiştir.

Bu yenedünyada her ulus, her ülke kendine yeni bir yer arayıp bulmak zorundadır. Her ülkenin bu dünyada elbette ayrı bir yeri olacaktır; her ülke kendi durumuna ve olanaklarına göre ayrı ayrı bazı şeylere dikkat edecektir yerini ararken; ama gelişmişlik durumu, coğrafi durumu veya siyasal rejimi ne olursa olsun bütün ülkeler bu yenedünya ekonomisi oluşumu karşısında şu gerçeği kabul etmek zorundadırlar: Bu yenedünyada hiçbir ülke kapılarını dünyaya kapatarak, dış ekonomik ilişkilerini kısarak veya dondurarak yaşayamaz; bu dünyayı da kendisine sağlam bir yer yapamaz. Dünyadaki yeni ekonomik gelişmeler, Türkiye gibi gelişme halindeki ülkeler için, hatta bazı az gelişmiş ülkeler için zamanında akıllıca değerlendirilirse çok yararlı olabilecek yeni olanakları da belki sağlamaktadır. Eğer, bu yeni ekonomik oluş dönemini iyi değerlendirebilirsek, belki de, gelişmiş ülkelerle aramızdaki mesafeyi bundan 2-3 yıl öncesine kadar tahmin edilebilenden çok daha kısa süre içinde kapatma olanağını bulabiliriz ümidindeyim.

Ekonomik ilişkiler bakımından dünyaya açılırken, Hükümetimiz, programında belirtmiş olduğu iki ilkeye titizlikle bağlı kalmıştır ve kalacaktır. Dış yardım bakımından ve yabancı sermaye bakımından Türkiye'de çok unsurlu bir denge kurulması, gözetilmesi, bu ilkelere birincisidir.

Değerli arkadaşlarım; Türkiye'nin Yabancı Sermaye Kanunu, dünyanın en liberal kanunlarından biridir; yabancı sermayeye en geniş haklar veren kanunlarından biridir. Birçoklarımızın görüşüne göre, aşırı ölçüde liberal bir kanundur. Ona rağmen ve bu kanun çıkışından pek çok yıllar geçmiş olmasına rağmen, Türkiye'de son derecede az yabancı sermaye gelmiştir ve bu gelen yabancı sermaye bakımından da bir "çok

unsurlu denge" kurulamamıştır. Gelen yabancı sermayenin % 80-90'ı, dünyanın belli bir kesiminden gelmiştir. Bu bakımdan Türkiye'de bir dengesizlik vardır. Biz Türkiye'de; elbette Türkiye'nin çıkarlarını şimdiye kadar korunduğundan çok daha iyi korumağa dikkat etmekle beraber, Türkiye'ye daha çok yabancı sermaye çekmeye gayret edeceğiz. Bugünkü dünya koşulları içinde bunda zorunluk görüyoruz. Ama bunu yaparken, "Çok unsurlu dengeyi" de gözeteceğiz.

Dış yardım ve yabancı sermaye bakımından dikkat edeceğimiz ikinci temel ilke şudur (Bunu da Hükümet Programında belirtmiş bulunuyoruz):

Dış yardımdan ve yabancı sermayeden yararlanırken, Devletin ekonomiye yön verebilme gücünü pekiştirmek ve titizlikle korumak kararındayız.

Biraz önce belirttiğim gibi, aşırı sayılabilecek ölçüde liberal bir yabancı sermaye yasasına rağmen, bugüne kadar Türkiye'ye son derecede az yabancı sermaye gelmiştir. Gelen kadarıyla de bu yabancı sermaye, Türkiye'ye gerçek bir sanayileşme hareketi getirmemiştir; daha çok montaj sanayii ile tarım sanayii ile tüketim sanayii ile gelmiştir; çok az gelmiştir ve yüzeyle gelmiştir. Ama ona rağmen, Türk ekonomisine bu kadar az katkısı bulunmasına rağmen; dışardan getirdiği sermayeden çok daha fazlasını Türkiye'nin kredi kaynaklarından elde etmiş olmasına rağmen; bu küçücük yabancı sermaye, öylesine mevkileri öylesine ustaca tutmuştur ki; bazı bakımlardan ekonomiye yön verebilme gücü, Devletin gücünün bile üstüne çıkmıştır. Biz bunu da düzeltmek için her çabayı göstermeye kararlıyız. (C.H.P. sıralarından alkışlar) Türkiye'de yatırım yapmak için gelen teklifleri büyük bir açık görüşlülükle inceleyeceğiz. Fakat bu temel iki ilke açısından göstereceğimiz titizliği de, bu yönde istekleri bulunanların anlayışla karşılayacaklarını umuyoruz. Kendi millî menfaatlerini ön planda gözetmek her milletin hakkıdır. Bu hakkı kullanacağız ve bu hakkın çerçevesinde, bu hakkı iyi kullandığımıza evvelâ kendi kendimizi inandırarak, yabancı sermayeden ve dış yardımdan daha kompleksiz olarak yararlanabilme olanağını bulmuş olacağız.

Bu noktada tekrar söylüyorum: Dostlarımızın bizi yanlış anlamamalarını temenni ediyoruz. Türkiye'nin meşru çıkarları ve egemenlik hakları söz konusu oldu mu; davranışımız -bazı yabancı petrol şirketlerinin son haksız istekleri karşısında olduğu gibi- kesin ve kararlı olacaktır. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, şiddetli alkışlar) Hiç kimse bunu, Hükümetimizin dış ekonomik ilişkiler bakımından bir dar görüşlülük içinde bulunduğu veya kendi içine kapanma eğiliminde bulunduğu yolunda yorumlamamalıdır. Dünyada oluşmakta olan yeni ekonomik düzen içinde yerimizi ararken, bu konudaki kararlarımızı tesadüflere veya eksik bilgilere dayandırmamak için elimizden gelen her çabayı, her titizliği gösteriyoruz. Şimdiye kadar alışılmamış, Türkiye'de alışılmamış; ama birçok ileri ülkelerde çok olağan bazı yöntemler izliyoruz. Bu arada, dünyadaki bu yeni ekonomik oluşumu izlemeye ve değerlendirmeye çalışırken, sadece Hükümet üyeleri olarak kendi bilgilerimize, gözlemlerimize dayanmıyoruz, sadece kamu görevlilerinin veya devlet yönetimi içinde yer alan değerli uzmanların bilgileriyle de yetinmiyoruz, Türkiye'de bu konuda bilgisi olan, bu konularda kafa işletmiş olan uzmanlara başvuruyoruz, onların yardımlarını istiyoruz; o uzmanları kamu yönetimindeki uzman-yönetici değerli arkadaşlarımızla bir araya getiriyoruz, konuları birlikte tartışıyoruz. Yeni oluşan dünyayı birlikte tanımaya ve değerlendirmeye çalışıyoruz. Öylelikle Hükümeti, yönetimi ve aydınları bütünleştirme yolunda da ileri bir adım atmış oluyoruz.

Bununla da yetinmedik. Brüksel'deki NATO toplantısı vesilesiyle yurt dışına gittiğimizde, Sayın Dışişleri Bakanımızla birlikte Batı Avrupa'daki birçok büyükelçilerimizi, o arada uluslararası kuruluşlar nezdindeki temsilcilerimizi bir araya getirdik; günlerce, sabahdan akşama kadar onlarla uzun toplantılar yaptık, Avrupa'daki ve dünyadaki ekonomik gelişmeleri birlikte değerlendirmeye çalıştık. Bu yaz içinde o büyükelçilerimizden konuyla en yakından ilgili olanları burada uzmanlarla ve kamu yöneticileriyle de bir araya getireceğiz, çalışmalarımızı bu şekilde sürdüreceğiz ve öyle sanıyorum ki, bir iki ay içinde Türkiye, bu yenisünyada kendi yerinin ne olması gerektiğini en sağlam verilere, bilgilere dayanarak saptayabilecek duruma gelmiş olacaktır.

Değerli arkadaşlarım, konuşmamın son bölümünde, biraz önce söz verdiğim, gibi, Yunanistan'la ilişkilerimize ve Yunanistan'ın Sayın Başbakanıyla 26 Haziran günü Brüksel'de yaptığım görüşmeyle ilgili ayrıntılı bilgileri Yüce Meclisimize olduğu gibi sunmayı ödev biliyorum.

Biz, millet olarak ve Hükümet olarak, Yunanistan'la aramızdaki meseleleri daima barışçı bir anlayışla ve müzakere yoluyla çözme yanlısı olduk. Böyle davranmak bir bakıma bize Atatürk'ün vasiyetidir. Çünkü Atatürk, önderi olduğu kurtuluş hareketini büyük ölçüde Yunanlılara karşı yürütmüştür; ama o kurtuluş hareketi başarıya ulaştıktan hemen sonra Yunanlılara dostluk elini uzatmıştır Türkiye adına ve karşısında da, o dostluk jestine aynı anlayışla karşılıklı, mukabelede bulunacak kadar basiretli devlet adamları bulmuştur ve böylelikle uzun ve kanlı bir savaştan sonra bile Türkiye ile Yunanistan arasında sıkı bir dostluk, birçok alanlarda yakın bir işbirliği kurulabilmiştir ve kendi gerçek çıkarlarını çok iyi değerlendirebilen Türk Ulusu bunu büyük anlayışla karşılamıştır, buna karşı bir duygusal engel çıkarmamıştır.

Onun için, Yunanistan ile aramızdaki ilişkilere böyle bir yaklaşımda bulunmak, bir bakıma bizim Atatürk'ten devir aldığımız Cumhuriyet Türkiye'sinin bir dış politika geleneğidir. Biz de Hükümet olarak o geleneği sürdürmek istiyoruz ve sürdürmeğe çalışıyoruz.

Hükümetimiz bu yaklaşımı ne kadar içtenlikle benimsediğini her vesile ile açık ve kesin olarak ve somut delilleri ile ortaya koymuştur. Fakat bu iyi niyetini, barışçı eğilimini, yaklaşımını ortaya koyarken de; bu eğilimin, bu barışçı yaklaşımın Yunanlılar tarafından Türkiye aleyhine istismar edilebilmesine en küçük bir fırsat vermemiştir ve vermeyecektir. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Aramızda, eğer müttefik kalacaksak, eğer komşu kalacaksak -ki, komşu kalmamak elimizde değil, iki ulusun da elinde değil- mutlaka barışçı yollardan çözmemiz gereken küçüklü büyüklü sorunlar vardır. Sorunlara barışçı yollardan çözüm bulabilmenin de bir tek yöntemi vardır; o da müzakere... Fakat maalesef, içinde bulunduğumuz dönemde, belki de Yunanistan'ın şu anda kendine özgü, önleyemediği bazı unsurlar dolayısıyla aramızda müzakere olanağını bulamamaktayız, Türkiye'nin bütün isteğine, tekliflerine rağmen bulamamaktayız. O kadar ki, çoğu kez "müzakere" sözcüğünden, kelimesinden bile ürker halde görmekteyiz Yunanlı komşularımızı. Fakat yine Hükümetimiz bir yandan Yunanistan'a bu müzakere çağrılarını yaparken, bir yandan da şunu açıkça söylemekte ve somut davranışları ile de ortaya koymaktadır: Aramızda bazı sorunlar vardır, bu sorunların müzakere yolu ile çözülmesini zorunlu görmekteyiz, fakat Yunanistan'ın

bizce izahı mümkün olmayan, makul izahlara bağlanamayan nedenlerle müzakereden kaçınması bizim kendi meşru haklarımızı sonuna kadar kullanmamıza hiçbir zaman engel olmayacaktır. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

"Acaba Yunanistan ne zaman müzakereye razı olacak?" gibi bir bekleyiş içinde kendi meşru saydığımız haklarımızı, haklarımızın kullanılmasını ertelemeye Hükümet olarak bugüne kadar razı olmadığımızı herkes bilmektedir, bundan sonra da razı olmayacağımızı herkes görecektir.

Dedim ki: "Meşru saydığımız hakların kullanılmasını ertelemeyeceğiz." Yunanistan diyebilir ki: "Bazı hakları sen Türkiye'nin meşru hakları olarak görüyorsun, ama ben görmüyorum". Olabilir, ama bunu da çözmenin yolu birbirine sırtını çevirip küsüşmek değil; bir masanın etrafına oturup, ne kimin meşru hakkıdır, kimin meşru hakkının sınırı nereye kadar gider, bunu aramızda medenice, anlayış içinde görüşmektir, müzakere etmektir.

Değerli arkadaşlarım, daha, gerek Sayın Dışişleri Bakanımızın Ottawa'da Yunan Dışişleri Bakanıyla yaptığı temastan önce, gerek benim Brüksel'de Yunan Başbakanıyla yaptığım temastan önce, biz, elbette, Yunanistan'ın davranışının bu olduğunu ve muhtemelen de bu olacağını biliyorduk. Her halleriyle bunu belli ediyorlardı. Ara sıra, karşılıklı teati edilen notalarda bir "müzakere" kelimesi kalemlelerinden kaçmış oluyordu; fakat sonradan ilk fırsatta onu yeniden örtmeye gayret ediyorlardı. Bu da gözümüzden kaçmıyordu. Fakat biz yine de müzakere çağrılarında bulunmayı, sorumluluk duygusu taşıyan bir Hükümet olarak kaçınılmaz ödevimiz biliyorduk ve bundan sonra da bilmeye devam edeceğiz.

Bugün öyle bir dönemdeyiz ki, bırakın konusu ülkeleri, bırakın müttefik ülkeleri; coğrafi bakımdan da siyasal bakımdan da birbirine alabildiğine uzak ülkeler bile, aynı ittifak içinde bulunmak şöyle dursun, karşıt ittifak toplulukları içinde bulunan ülkeler bile, aralarındaki sorunları diyaloglar kurarak, özel müzakere yöntemleri, mekanizmaları kurarak çözmeye çalışmaktadırlar. Böyle bir dünyada yaşıyoruz; böyle bir dünyada yaşadığımızı ve kurala herkesin, her devletin uyması gerektiğini, NATO'nun 25 inci yıldönümü Bildirisini imzalayarak biz ne kadar kabul ettiyse, Yunan Hükümeti de o kadar kabul etti. Çünkü imzaladığımız NATO Bildirisinde, bütün meselelerin, birbirine yakın uzak devletlerarasındaki bütün meselelerin danışma yoluyla, müzakere yoluyla halledilmesi ilkesi benimseniyordu. Bildiriyle de kalmadı, orada yapılan konuşmalarla da bu anlayış bir kez daha belirtildi. Böyle bir dünyada Yunan Devletin yöneticileri, Türkiye gibi bir komşu ve müttefik ülke ile Yunanistan arasındaki sorunları müzakere yoluyla halletmekten kaçınmanın, kendilerini, kendi kamuoyları karşısında, Yunan kamuoyu karşısında ne kadar zor ve haksız duruma düşüreceğini herhalde tahmin ediyorlardı. Onun için de, biraz önce belirttiğim gibi, zaman zaman kendileri de müzakereden kaçınmazmış gibi bir davranışa, bir ifade kullanmaya girer gibi oluyorlar; fakat hemen arkasından gene kabuklarının içine çekiliyor ve müzakere kelimesini âdeta ışıtmazmış gibi bir davranışa bürünüyorlardı. O arada kendi kamuoylarında, sanki Türkiye, meseleleri barışçı yollardan halletmek istemezmiş gibi bir izlenim yaratmaya da çalışıyorlardı.

6 Mayıs 1974'de Türk Dışişleri Bakanlığı Yunanistan'a bir nota verdi. Bunda, ilişkilerimizi gölgeleyen ve işbirliğimizi engelleyen ve süratle ele alınıp çözülmesi gereken bütün sorunlarımız madde madde ortaya konuyordu ve bunların aramızda

müzakere edilmesi isteniyordu. 31 Mayıs 1974'de de Yunan Dışişleri Bakanlığı Türkiye'ye bir nota vererek, kendi açısından önem taşıyan sorunlara ağırlık veren bir liste gönderdi ve sonradan müzakereden ısrarla kaçınmasına rağmen, o notada bu sorunların karmaşık niteliğine uygun düşecek bir müzakere yöntemine gerek okluğunu belirtti, kabul etti.

Biz bunu bir ümit verici ışık olarak değerlendirdik ve değerlendirmeyi zorunlu saydık ve bu zemin üzerinde Dışişleri Bakanımız Sayın Güneş Ottawa'da NATO Bakanlar Konseyi toplantısı dolayısıyla Yunan Dışişleri Bakanı Sayın Tetenes ile buluştu.

Sayın Bakanımızdan edindiğini bilgilere göre, Yunan Dışişleri Bakanı, Yunanistan'ın geniş kapsamlı müzakerelere girmekten kaçındığını belli ediyor; ama müzakere yöntemini açıkça ret de edemiyordu. Ancak, ilkin basit konuların ele alınmasını, bunlara çözüm aranmasını, bu basit ve küçük sorunlara çözüm bulundukça ileride bir tarihte daha büyük sorunların ele alınmasına elverişli bir ortam çıkabileceğini ileri sürüyordu.

Türk tarafı ise; bunun tam tersi görüşteydi. Bizim görüşümüze göre, başta "Ege" sorunu olmak üzere, iki ülkenin ilişkilerini şu sırada en çok gölgeleyen hangi sorunlar varsa öncelikle o sorunlar ele alınabilmelidir ki, o sorunların çözülebileceği umudu ortaya çıkarsa; aramızdaki küçük meseleler zaten küçüktür, bir günde, iki günde çözülebilir; fakat büyük sorunlar çözülmemiş olarak bir gölge gibi iki memleketin ilişkilerini karartırken, en basit, en sade meselelere bile çözümler bulunamaz.

Yunanlı dostlarımıza, komşularımıza bunu anlatmaya çalışıyorduk. Ottawa'da da Sayın Bakanımız ve Dışişleri Bakanlığındaki değerli arkadaşları bu çabaları sürdürdüler ve bunun için de, o büyük sorunlara çözüm bulabilmek için de müzakerenin zorunlu olduğunu belirttiler.

Ottawa'da müzakere yöntemi üzerinde bir görüş birliğine varılamadı ve Yunan Dışişleri Bakanının orada kendi yetkisiyle daha ileri bir adım atamayacağı anlaşıldı. Şüphesiz bunu da anlayışla karşılamak gerekirdi.

Dışişleri Bakanımız; bütün sorunları dostça bir yaklaşımla ele alıp çözmenin de ve dostluğun da ötesinde, iki ülke arasında her alanda sıkı bir işbirliği kurulması önerisinde bulundu; bunun tarihî ve coğrafi bir zorunluk olduğunu belirtti.

Ottawa görüşmesinde, sonuç olarak; iki ülke Başbakanının, Brüksel'deki NATO töreni vesilesiyle bir görüşme yapmalarının ve şu yönde bir ortak metin açıklamalarının uygun olacağı konusunda görüş birliğine varıldı. Üzerinde, Başbakanlara sunulmak üzere görüş birliğine varılan bu metin taslağını sizlere aynen okuyorum:

"İki Başbakan, iki komşu ülke arasında pek çoğu ortak çıkarlara ilişkin bütün alanlarda işbirliği yapılması gereğine inanarak ve samimi bir dostluk havasını yeniden kurma isteğinden esinlenerek Türkiye ile Yunanistan arasındaki bütün ihtilaflı meseleleri çözmek üzere uygun görülen müzakere yöntemine zaman geçirmeden başlamak hususundaki mutabakatlarını açıklamışlardır."

Biz Brüksel'de buluşacağız ve böyle bir metin açıklayacağız iki Başbakan, ondan sonra da, gene birlikte hazır oturmuşken bu müzakere yöntemini de oluşturacağız. Sayın Tetenes (bir hayli çekingenlikle de olsa, anlaşılan) bu noktaya kadar getirebilmişti. Bu, hiç şüphesiz görünüşte umut verici bir aşamaydı, ama itiraf ederim ki gene de umudumuz büyük değildi. Çünkü zaman zaman müzakereye yaklaşılmış gibi görünmekle beraber,

iş kesin karar noktasına geldiğinde Yunan yöneticilerinin bundan caydığını, tekrar geri çekildiğini daha önce da farketmiştik. Fakat bu sezgimiz, bu kaygımız bizi Brüksel görüşmesini yapmaktan alıkoymadı, alıkoymazdı. Çünkü biz aramızdaki meseleleri barışçı yollardan halletmek için üzerimize düşen her iyi niyetli gelişimi yapmayı, önümüze çıkan her fırsatı değerlendirmeyi bir görev biliyorduk; bugün de görev biliyoruz ve bileceğiz. Barışçı bir ulusun, barışçı bir Hükümeti olarak en küçük bir umut belirtisini bile sonuna kadar ve büyük bir iyi niyetle denemeye devam edeceğiz.

Brüksel'e giderken iyi niyetimiz karşılık görmese de, bundan bizim hiçbir şey kaybetmiş olmayacağımızı, tam tersine dünya kamuoyunda Türkiye'nin haklılığına güç kazanmış olacağımızı, Türkiye'nin iyi niyetine ve barışçı eğilimlerindeki içtenliğine bütün dünya kamuoyunu, hatta Yunan kamuoyunu daha çok inandırmış olacağımıza kani idik.

Böyle bir anlayış içinde, fakat hiçbir hayale kapılmaksızın Brüksel'de NATO toplantısından sonra Yunan Başbakanı Sayın Androçopulos ile buluştum. Biraz önce belirttiğim gibi, o buluşmadan birkaç saat önce, altına birlikte imzamızı attığımız NATO'nun 25 inci yıl Bildirisi, danışma ve müzakerenin önemini ve kaçınılmazlığını, karışık kamplardaki ülkeler arasında bile detantın önemini ve kaçınılmazlığını belirten bir metindi. Yine buluşmamızdan hemen önce, Belçika Kralının davetinde Amerika Birleşik Devletlerin Başkanı Sayın Nixon bir konuşma yapmıştı ve konuşmasında aynen şu sözleri söylemişti: "Çağımızda, barıştan başka bir yol, bir alternatif yoktur. Çağımızda müzakereden başka bir alternatif yoktur." Sayın Nixon'un sözlerini de yine Yunan Başbakanı ile birlikte alkışlamıştık.

Brüksel'de Sayın Yunan Başbakanı ile yaptığımız görüşmeye bu doğrultudaki barışçı ve müzakereci tutumumuzu belirterek söze başladım. Komşu ve müttefik iki ülkenin sorunlarının, çıkarlarının, kaygılarının birçok bakımdan bir olduğunu hatırlattım. Aramızda dostluğun, hatta işbirliğinin coğrafi ve tarihî bir zorunluk olduğunu anlatmaya çalıştım ve aramızdaki sorunları büsbütün çetinleşmeden, büsbütün çözümünü güç duruma gelmeden, yüksek düzeyde temaslarla, siyasî tercihleri masa başında yapabilecek yetkilerle donatılmış kimseler arasındaki temaslarla ele alıp müzakere etmenin kaçınılmaz olduğu inancında olduğumuzu söyledim.

Buna karşılık Yunan Başbakanının söyledikleri özetle şöyle idi: "Türkiye ile Yunanistan'ın ilişkileri çok gerginleşmiştir, çok kızışmıştır. Böyle bir ortamda müzakere yapılamaz." Birinci söylediği bu idi.

İkinci söylediği; yine daha önce Sayın Tetenes'in Dışişleri Bakanımıza söylediği gibi: "Aramızda böylesine gergin ve kızışmış bir hava varken müzakere yapılamayacağına göre, ilkin küçük ve basit sorunları ele alalım, bunları da normal diplomatik, alışılmış diplomatik yollardan ele alalım. Bunun için ayrı bir müzakere yöntemine gerek yoktur."

Hatta "Ayrı bir müzakere yöntemi doğru değildir, sakıncalıdır." Öyle diyordu.

"Bu meseleler çözüldükçe, aramızdaki kızgınlık, gerginlik yumuşar belki ve şimdiden kestiremeyeceğimiz bir tarihte bir müzakere masasına oturup, büyük sorunlarımızı da ele almak için ortam belki olgunlaşır."

Sayın Yunan Dışişleri Bakanının görüşü özet olarak bu idi.

Buna karşılık benim cevabım şu oldu; biraz önce huzurunuzda da söylediklerimi tekrarladım ve dedim ki; "Türk-Yunan ilişkilerinin bugünkünden çok daha gergin ve

kızıymış olduğu bir dönemde bile, karşılıklı verilen bir büyük savaştan hemen sonra iki ülkenin uz görülü önderleri iki ülke arasında yakın dostluğun ve sıkı işbirliğinin kaçınılmaz olduğunu gördüler; aralarındaki meseleleri müzakere yoluyla çözdüler, yakın bir işbirliği kurdular. Bunu yapmakta hiçbir zorluk, hiçbir sıkıntı çekmediler.”

Gene dedim ki: “İşe basit meselelerden başlamanın yararı yoktur, sakıncası vardır. Çünkü büyük meseleler ortada dururken küçük meselelere bile çözüm bulunamaz. Alışılmış diplomatik yollardan bu sorunlara yaklaşmanın da pratik bir değeri yoktur. Eğer bu alışılmış diplomatik yollar aramızdaki küçüklü büyüklü sorunları çözmek için yeterli olsa idi, o diplomatik yollar zaten kesintisiz işliyor; şimdiye kadar iki ülke arasında bu kadar çok sorun birikmiş olmaz, aramızdaki ilişkiler bu kadar gerginleşmiş olmazdı.”

Fakat bu konuda verdiğimiz bütün delillere rağmen Yunan Başbakanı alışılmış diplomatik yöntemlerden başka bir yol göremediğini söyledi. Müzakerelerin o safhasında, “Siz başka bir yöntem olarak ne öneriyorsunuz?” diye sordu. Biz de somut bir öneride bulunduk, dedik ki: “İki ülkenin Dışişleri Bakanları, ne ad verirse verelim, bir komisyon olarak bir araya gelsinler, zaman zaman buluşsunlar. Onlara bağlı olarak iki alt komite kurulsun. Birisi Ege Sorunlarını ele alsın, öbürü de azınlık sorunlarını ele alsın. Bunun dışındaki küçüklü büyüklü meseleler de alışılmış diplomatik yollardan ele alınmaya devam etsin. O meselelerden bazıları için gerektikçe yeni alt komiteler kurulabilsin. İki Dışişleri Bakanı müştereken bu komitelerin çalışmalarını gözetim altında bulundursun, onlara yön versin, onların sonuçlarını değerlendirsın ve belli karar veya anlaşma aşamalarına varıldığında, meseleleri, bir araya gelecek olan iki ülkenin Başbakanlarına sunsunlar.”

Gerek Yunan Başbakanı, gerek Yunan Dışişleri Bakanı sanki çok olağan dışı bir mekanizma öneriyormuşuz gibi büyük tepki gösterdiler. Biz, bırakınız komşu ve dost müttefik ülkeleri, Rusya ile Fransa arasında, Rusya ile İtalya arasında bile devamlı istişare mekanizmaları bulunduğunu hatırlattık; fakat gene anlatamadık. O zaman, “Madem bizim önerimizi kabul etmiyorsunuz, yani müzakereyi kabul etmiyorsunuz ve biraz önce de Nixon’un müzakereden başka alternatif yoktur çağımızda” sözünü beraber dinledik, alkışladık; ona rağmen kabul etmiyorsunuz, “siz bir alternatif gösterin” dedik. Fakat “Alışılmış diplomatik yollardan şimdiye kadar meseleler nasıl ele alındı ise, bundan sonra da öyle ele alınsın”ın dışında Sayın Yunan Başbakanından hiçbir öneri gelmedi.

Müzakereye biraz ara vererek, belki ilerisi için biraz umut ışığı tutabilecek bir ortak bildiri yayınlanabilir diye düşündük. Saatlerce çalışıldı; altına imzamızı atabileceğimiz bir ortak bildiri metni üzerinde bile anlaşmaya varılamadı ve gözlemimiz o oldu ki, bırakınız iki ülke arasında bir müzakere mekanizması kurmayı, Brüksel’de yaptığımız fiilen bir müzakere olduğu halde, Yunan tarafı o görüşme için “müzakere” kelimesini kullanmaktan bile dikkatle kaçındı. Bu durumda, görüşmeyi daha çok sürdürmekte yarar görmedim ve “İki taraf da kendi istediği açıklamayı yapsın” dedim, toplantı o şekilde sona ermiş oldu.

Benim anlayışıma göre, müzakereden kaçmak çağımızın gerçeklerine ve zorunluluklarına ters düşmek olduğu gibi, kendi davalarını da, haklılığına inanmamanın da bir belirtisidir. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) O bakımdan, müzakereden

kaçan için bir zaaf göstergesidir. Biz bu buluşmadan -Yunanlı dostlarımız “müzakere” deyimini kullanmak istemedikleri için ben de kullanmıyorum- barışçılığını, iyi niyetini, haklılığını ve sorunlara müzakere yoluyla çözüm, arama niyetindeki içtenliğini bütün dünyanın gözleri önünde bir kez daha ispat etmiş bir milletin Hükümeti olarak ayrıldık. Onun için bu buluşmadan, öyle inanıyoruz ki, bu kazancımız oldu, herhangi bir kaybımız olmadı.

Meşruluğuna inandığımız haklarımızı sonuna kadar kullanacağız. O arada, Ege’de, bizim olduğuna inandığımız kıta sahanlığı bölgesi içinde petrol aramamızı nasıl programlamış idi isek Brüksel buluşmasından önce, aynen devam ettireceğiz. Ama bütün bunları kışkırtıcı olmadan yapacağız, dünya gözünde haklılığımızı, barışçılığımızı koruyarak yapacağız ve kendi meşru saydığımız haklarımızı sonuna kadar kullanırken, iki ülke arasında yakın dostluk ve işbirliği kurulabilmesi kapılarını açık tutmak için üzerimize geleni de, düşeni de yapmaya devam edeceğiz.

Bu konuda tutumumuzu, Brüksel buluşmasındaki davranışımızı ve girişimimize rağmen varılan sonucu açık diplomatik yollardan elbette dostumuz ülkelere de duyurduk.

Yunan halkı neyi ne kadar doğru olarak duyabilecek durumdadır bugün bilemem; fakat öyle sanıyorum ki, bundan sonra Yunanistan’ın yöneticileri Yunan halkını da Türkiye’nin saldırgan emeller beslediği yolundaki iddialarıyla, propagandalarıyla yanıltabilmekte çok zorluk çekeceklerdir.

Biz, hiçbir ülkenin iç işlerine karışmayız; hoşumuza gitmese de, beğenmesek de hiçbir ülkenin kendi rejimiyle ilgilenmeyiz, ama herhangi bir ülkenin kendi rejimi etrafında dayanışma sağlayabilmek için Türkiye’nin niyetleri hakkında kendi halkını yanıltmasına da seyirci kalamayız. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım, bu arada, zaman zaman bazı gazetelerde bana bazı tarizler yapıldığını görüyorum. İşte, “Sen vaktiyle, Başbakan olmadan önce Phantom uçakları vesilesiyle şöyle demiştin, böyle demiştin, şimdi ne diyorsun?” Belki aynı sual yine bazı kimselerin zihninde vardır diye burada cevabını vereyim; zaten şu konuşmamda vermiş sayılırim.

O sözleri söylediğim zaman ne düşünüyorsam, bugün de onu düşünüyorum. *(C.H.P. sıralarından, “Bravo” sesleri, alkışlar)*

O sözleri söylediğim zaman ne demiştim arkadaşlarım: “İki ülke komşuyuz, komşunun da ötesinde müttefikiz, aynı ittifakın üyesiyiz. Ortak güvenlik sisteminin gereği olarak veya başka ülkelere karşı güvenliğimizi korumanın gereği olarak ne kadar silahlanmamız gerekiyorsa silahlanalım, ama iki müttefik ülke, birbirimize karşı silâh yarışma girmeyelim.”

Bunu o gün söylüyordum, bugün de söylüyorum ve barışçı olmanın gereği de budur. *(A.P. sıralarından anlaşılmayan müdahaleler)*

Elbette duramayız, elbette o silahlanırken biz de duramayız. O gün de bunu söyledim, bugün de bunu söylüyorum... O gün de söyledim Bütün mesele, iki müttefik ülke arasında birbirine karşı silahlanma yarışının anlamsızlığıdır ve bu silahlanma yarışına bir an önce son verdirici bir ortam yaratmaktır. Hükümet olarak bu yönde bütün iyi niyetli çabalarımızı gösteriyoruz ve göstereceğiz; ama bu iyi niyetli çabalarımız aynı iyi niyetle,

içtenlikle karşılık görünceye kadar da, kendi güvenliğimiz ve haklarımız için ne tedbir almak gerekirse hepsini alacağız. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, bu yönde Yüce Meclisin Hükümetimize, Türkiye Cumhuriyetinin Hükümetine güç katacağına inanıyorum, güveniyorum. Bu güvenledir ki, bir ivedi ihtiyacımızı yüce takdirinize sunmak istiyorum.

Meclisimiz tatile girmek üzeredir. Bütün üyelerimiz çok yorucu bir çalışmadan sonra, çok kısa bir süre de olsa dinlenmek; fakat onun da ötesinde halkla temas edebilmek, memleketi dolaşabilmek ihtiyacı içindedir. Bir an önce Meclis çatısı altındaki çalışmalarımıza ara verip, halkın arasına gidebilmenin iştiağı ve ihtiyacı hepimizde vardır. Başkanlık Divanı, Danışma Kurulunun da görüşünü alarak, belli bir gündem hazırlamıştır. Bu gündemin birinci maddesinde de, kıta sahanlığı konusu ile ilgili bir yetki tasarısı vardır. Gündemdeki diğer maddelerin hiçbirini, hükümete dahil olmayan partiler kabul etmeyebilirler. Çünkü nihayet denebilir ki, “Bu kanunlar (Yetki kanunu olsun, normal kanun tasarısı olsun), iktidarda bulunan partilerin, Hükümetin siyasal görüşlerini yansıtıyor.” Fakat biz öyle inanıyoruz ki, öyle inanmak istiyoruz ki, Ege Kıta Sahanlığı konusunda ileri sürdüğümüz iddialar, savunmaya çalıştığımız haklar, hangi partiden olursa olsun, bütün Türkiye Büyük Millet Meclisinin benimsediği iddialardır ve haklardır. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) O halde, eğer böyle ise, bu inancımız doğru ise, Yüce Meclisten istirham ediyorum; bu konuda Hükümete güçlük çıkarılmasın, bir an önce, mümkünse bugün, bu toplantının sonunda bütün dünya karşısında millî birliğimizin yeni bir örneğini verelim ve kıta sahanlığı konusunda yetki kanununu elbirliği ile çıkaralım. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Eğer bazı eksiklerini veya yanlışlarını görüyorsanız, birlikte düzeltelim; ama bunun beklemeye tahammülü yoktur. Yüce Meclisin Sayın Üyelerinin bunu takdir edeceklerine inanıyorum.

Sayın arkadaşlarım, sözlerimi bitirmeden önce, çok kısa olarak Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkilerimiz üzerinde de durmak istiyorum.

Rastladıkça üye devletlerin başbakanlarıyla, dışişleri bakanlarıyla meselelerimizi ayrıntılı olarak konuşmaktayım. Görüşebildiğim parlamenterleriyle ayrıntılı olarak konuşmaktayım ve Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkileri konusunda Türkiye’nin şikâyetlerini ve ihtiyaçlarını ayrıntılı olarak anlatmaktayım. Daha önce de belirttiğim gibi, Parlamentolararası Komisyonunda üye bulunan bütün partilerden değerli parlamenter arkadaşlarımızın da bu konudaki girişimlerini Hükümet olarak şükranla karşılamaktayız. Bu arada Avrupa Ekonomik Topluluğu Komisyon Başkanı Sayın Ortoli ile de biri Ankara’da, biri Brüksel’de olmak üzere iki görüşme yaptım. Orada da, Türkiye’nin Katma Protokolden, Ek Protokolden duyduğu huzursuzluğu; Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ortaklık ilişkisi bile bulunmayan bazı Akdeniz ülkelerine son zamanlarda tanınan tavizlerden sonra, Türkiye’ye tanınmış tavizlerin, teknik deyimi ile erozyona, değer kaybına uğradığını; Avrupa Ekonomik Topluluğuna ileride üye olması söz konusu olmayan ve ekonomik durumları Türkiye’nin durumundan da daha iyi bulunan bazı Akdeniz ülkelerine tanınan tavizlerin, Türkiye’ye tanınmış tavizleri bile aştığını; üstelik bunların karşılıksız tavizler olduğunu, yalnız tarım alanında değil, sanayi alanında da bazı sıkıntılarımız bulunduğunu; aramızdaki Ortaklık Konseyinin uzun zamandır toplanmadığını; Katma Protokolün, işçi haklarıyla, sosyal meseleleriyle ilgili 39’uncu maddesinin bir türlü uygulanmaya konmadığını anlatmaya çalışıyordum.

Şunu sevinerek gördüm ki, konuştuğum bütün devlet adamları, o arada Sayın Ortoli, Hükümetimizin bu konudaki görüşlerini, şikâyetlerini ve isteklerini büyük bir anlayışla karşılamaktadırlar. Nitekim Ankara’da Sayın Ortoli ile yaptığımız görüşmeden hemen sonra, işçi haklarıyla, sorunlarıyla ilgili 39’ncu maddenin harekete geçmesi, işlemeye başlaması sağlanmıştır. Ayrıca, uzun süredir toplanmayan Ortaklık Konseyinin önümüzdeki güz toplanması kesinleşmiştir.

Burada, hissettiğimiz bir küçük pürüz, biçimsel bir pürüz vardır; özellikle başka üye devletlerden, halen doğrudan doğruya üye bulunan devletlerden gelebilecek o yöndeki isteklerden endişe duyulduğu için ve son ekonomik bunalım dolayısıyla bazı üye ülkelerin de anlaşmalarla kabul ettikleri yükümlülüklerin dışına kayma eğilimleri görüldüğü için. Avrupa Ekonomik Topluluğunda, yazılı metinlerle oynamaya karşı büyük bir çekingenlik vardır. Edindiğimiz izlenim şudur: Yürürlüğe girmiş metinlere dokunmadan; ama gerekirse yeni ek metinler hazırlamak veya yürürlükteki metinlerin bazı noktalarda yeni yorumlarını yapmak suretiyle, Türkiye’nin haklı isteklerine çözüm bulma olanağı vardır. Şu ana kaçlar yaptığım temaslar, dostlarımızın bu konudaki iyi niyetine beni inandırmıştır. Elbette bu inancım, masa başına oturulmadıkça kesin bir kanı haline gelemez; fakat şu anda bu bakımdan çok umutluyum. Güz aylarında yapılacak Ortaklık Konseyi toplantısına Türkiye bu yönde ayrıntılı hazırlıklarla gidecektir. Sayın Ortoli ile mutabık kaldık; o toplantıdan hemen sonra da isteklerimiz üzerinde teknik çalışmalar süratle yürümek üzere başlayacaktır.

Değerli arkadaşlarım, Türkiye için, Avrupa Ekonomik Topluluğunun ekonomik koşullarına ayak uydurabilmek elbette daha uzun zaman istemektedir. Onun için şimdilik Avrupa Ekonomik Topluluğunun Türkiye için önemi ikinci plandadır. Başlangıcından beri Avrupa Ekonomik Topluluğunun siyasal önemi, Türkiye için bir bakıma daha çok ağırlık taşımıştır. Fakat bu, Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeleri için böyle değildi; onlar için Topluluğun ekonomik yönü ağırlık taşıyordu. Ne var ki, dünyada son zamanlarda yer alan gelişmeler, üstelik özellikle Orta Doğu’da yer alan gelişmeler, Avrupa Ekonomik Topluluğu üyesi ülkelerin gözünde bu topluluğun Siyasî anlamına büyük ağırlık kazandırmıştır ve bilindiği gibi, aralarında bir siyasal danışma mekanizması kurmuşlar ve işletmeye başlamışlardır.

Biz dostlarımızla buluştukça, tam üye olmadığımız için bu mekanizmaya tam dâhil edilemesek bile, Türkiye’nin de istişareye dahil edilmesi için bir yol bulunması zarureti belirtiyoruz; bu yönde de dostlarımızı anlayış içinde görüyoruz, özellikle Orta Doğu’yu ilgilendiren konularda yapacakları, kendi aralarında ve Orta Doğu Arap ülkeleriyle yapacakları ilişkiler, kuracakları ilişkiler, diyalog, istişarede Türkiye’nin mutlaka bir yer alması gerektiğini, (Bunun biçimi şu veya bu olabilir; ama bu yerin bulunması gerektiğini) dostlarımıza son gezimde hatırlattım, görüştüğüm bütün devlet adamlarına hatırlattım; hepsi tam bir anlayış gösterdiler. Hatta Avrupa ile Orta Doğu arasında ekonomik işbirliğinin, Türkiye’nin katkısı olmadıkça bir aşamanın ötesine geçemeyeceğini, görüştüğüm, devlet adamlarını kabul eder durumda gördüm. Bu bakımdan, önümüzdeki güz yapılacak Ortaklık Konseyi toplantısının Türkiye için ve Türkiye - Ortak Pazar ilişkileri için büyük önem taşıması olasılığı vardır.

Değerli arkadaşlarım, size dış ilişkilerimizi bütün yönleriyle en küçük ayrıntısına kadar anlatmış bulunuyoruz. Millî menfaatlerimize uygun bulduğumuz sürece, Yüce

Meclisin dış ilişkilerimizde bize göstereceği, Hükümete göstereceği destek, Hükümetimiz için en büyük kuvvet olacaktır. Eleştirileriniz, uyarılarınız için de; yardımlarınız, desteğiniz için de şimdiden teşekkür ederim, saygılar sunarım. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, ayakta sürekli alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Başbakan.⁶¹

⁶¹ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi* Dönem 4, Cilt 6, Birleşim 105, Sayfa 361-377

20 Temmuz 1974 Cumartesi

Türk Silahlı Kuvvetlerinin Kıbrıs Barış Harekâtı Münasebetiyle Yaptıkları Konuşma.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak Milletvekili) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Bugün yalnız konusu bakımından değil, bütün partileriyle, bütün parti ve grup liderleriyle, bütün üyeleriyle Yüce Meclisimizin konuya yaklaşımı bakımından da tarihî bir oturum yaptık. Türk Milletinin büyük olaylar karşısında, milletçe benimsenmiş davalar karşısında nasıl her türlü düşünce ayrılıklarını, parti ayrılıklarına bırakarak tek vücut, tek kafa, tek yürek haline gelebildiğini kıvançla gördük. *(Alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım, bu yalnız Türk Milletinin gücü değildir. Bu, Türk Milletinin gücü olduğu kadar, onurlu bir millet olarak Türk Milletinin benimsemiş olduğu demokrasinin de gücüdür. *(Alkışlar)* Zaman zaman ve yer yer, bazen da iyi niyetle, bazı kimseler bunalımlı dönemlerde bütün milletin belli davalar, ülküler etrafında birleşmesi gereğine inandıkları vakit, bunun ancak dikta rejiminde mümkün olabileceğini sanırlar. Demokrasinin izin verdiği geniş düşünce, tartışma, saflaşma ayrılığı içinde millî davalar etrafında, millî birliğin sağlanamayacağını sanırlar.

Bunun gerçeğe ne kadar aykırı olduğuna, karşı karşıya bulunduğumuz olaydan daha iyi bir örnek olamaz. Bir yanda dikta rejimiyle yönetilen Yunanistan, her davasında ayrılmış, birbirine düşmüş, bir yanda ekonomik ve sosyal konular ortaya geldiği vakit, fikir ayrılıklarına yer verilebilecek konular ortaya geldiği vakit, bazen birbiriyle kavga edecek kadar birbirinden ayrı, ama gerçek bir demokratik anlayışı içinde bir millî dava ortaya çıktığı vakit (demin söylediğim gibi) tek kafa, tek yürek, tek vücut haline gelebilen bir Meclis ve bir Millet... Bu, milletimizin zaferi olduğu kadar, demokrasinin de zaferidir arkadaşlarım. *(Alkışlar)* Ve Kıbrıs'ta kazanılacak olan zafer de yalnız Türk Milletinin değil, yalnız Türklüğün değil, aynı zamanda demokrasinin zaferi olacaktır, demokrasinin diktaya zaferi olacaktır, özgürlüğün baskıya zaferi olacaktır. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım, Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak, hem, bugün en yüksek kumandanından erine kadar hepimizin minnet duygularımızı tekrarladığımız Türk Silahlı Kuvvetlerimizin girişmiş olduğu ve şimdiden başarısı belli olan hareketi oybirliği ile onayladığınızı göstermiş oldunuz ve hem de, bu olaydaki yenilgilerinin yaratabileceği kompleksten kurtulamayıp başka yerlerde, başka cephelerde birtakım hırçın, maceracı davranışlara girişecekler olursa onlara karşı da Hükümet olarak, Türk Silahlı Kuvvetleri olarak gereken her tedbirin alınması yetkisini vererek faize büyük güç katmış oldunuz ve böyle hareketlere davranabilecek olanların cesaretlerini, cüretlerini kırmış oldunuz.

Değerli arkadaşlarım, Kıbrıs'ta başladığımız hareket aslında bir savaş olmanın dışında bir barış hareketidir. Uzun yıllardır, önce toplumlararası savaşlar halinde, sonra bir toplumun kendi içinde savaş yaraları ala ala bugüne gelmiş bir adaya bir bakıma barış getirmek üzere, özgürlük ve barış getirmek üzere girişilmiş bir harekettir.

Bu hareketin bu çerçeve içinde kalması içten dileğimizdir. Ancak, bu, elbette sadece bizim elimizde olan bir şey değildir; bütün ilgililer, Türkiye dışındaki ilgililer konuyu

bu açıdan değerlendirebilirlerse, öyle sanıyorum ki, barışçı amacımıza daha kolay yaklaşabiliriz.

Bugüne kadar Kıbrıs ile ilgili olarak Türkiye'nin sözüne kendi dost çevrelerimizde bile fazla önem verilmedi. Ama bu önem verilmeyişin acısını başta Kıbrıs halkı olmak üzere, bütün dostlarımız çektiler ve çekmekteler.

Umarım ki, bu tez ile bu kez de Türkün haklılığını, Türk Milletinin haklılığını kabul etsinler, biz bu barış hareketimizi sonuna kadar, barışçı amaçlarımıza erişinceye kadar kısa sürede götürebilelim. O zaman inanıyorum ki, yalnız Kıbrıslılar, Türk'ü ile Rumu ile yalnız Kıbrıslılar daha mutlu olmayacaklardır, bütün bölgemiz daha büyük bir huzura ve sükûna kavuşmuş olacaktır.

Hükümetin, Türk Silahlı Kuvvetlerinin ve bütün milletimizin Kıbrıslı aziz soydaşlarımızla birlikte başlattıkları bu harekete Yüce Meclisimiz bugün büyük bir güç kattı. Günlerin uykusuzluğunun verdiği yorgunluğu üstünden atmış olarak huzurunuzdan ayrılıyorum.

Hepinize şükranlarımı, saygılarımı sunanım.⁶² (*"Bravo" sesleri, şiddetli alkışlar*)

⁶² *TBMM Birleşik Toplantı 13. Yasama Yılı, Cilt 13, Birleşim 3, Sayfa 9-10*

23 Temmuz 1974 Salı

Dış Siyasî Olayların Meydana Getirdiği Şartlardaki Gelişmeler Üzerinde Yapılan Görüşmeler Sırasında Yaptıkları Konuşma.

BAŞKAN — Gündem gereğince, dış siyasî olayların meydana getirdiği şartlardaki gelişmeler üzerindeki görüşmelerimize devam ediyoruz efendim.

Sayın Başbakan söz istemektedir.

Buyurun, Sayın Başbakan. *(C.H.P. M.S.P. C.G.P. ve D.P. sıralarından "Bravo" sesleri, sürekli alkışlar)*

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak Milletvekili) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri; son toplantımızdan bu yana Kıbrıs harekâtı ile ilgili olarak yer alan gelişmeler konusundaki bilgileri yüksek takdirlerinize sunuyorum.

Bildiğiniz gibi, Türk Silahlı Kuvvetlerinin, garantör devlet olarak Türkiye'ye tanınan hakları ve görevleri yerine getirmek üzere, Kıbrıs'ta giriştiği harekât 20 Temmuz 1974 sabahı başlamıştı.

Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi aynı günün gecesi toplandı; daha harekâtın ilk gününde ateşkes çağrışında bulundu ve Kıbrıs sorununun çözümü için belli bir müzakere mekanizmasını ortaya koydu.

Bu ateşkes çağrısı Güvenlik Konseyinde müzakeresiz ve oy birliği ile kabul edildi. Birleşmiş Milletler kararlarına daima saygılı bir Devlet olarak, Türkiye'nin de bu ateşkes çağrısına uyması doğaldı. Bunu, ilke olarak uygun karşıladığımızı ve Güvenlik Konseyinin bu kararına elbette saygıyla uyacağımızı ihsas ettik. Fakat henüz çok kısa bir süre önce, o gün içinde başlamış olan harekât sırasında Kıbrıs'a çıkan veya inen birliklerimizin güvenliği bakımından, ada Türklerinin güvenliği bakımından asgarî bazı tedbirler, şartlar sağlanmadıkça ateşkesin beklemenden çok farklı sonuçlar verebileceğini; Kıbrıs'ta barışı çabuklaştırmayacağını, geciktirebileceğini düşündük.

Onun için ateşkes toplantısıyla ilgili, yakından ve dolaylı olarak ilgili dost devletlerle yaptığımız görüşmelerde; ateşkes uyma kararımızı kesin olarak vermeden önce, bunun ön şartları üzerinde bir görüşmeye kesin ihtiyaç duyduğumuzu belirttik. Oysa Yunanistan, daha Güvenlik Konseyinin kararı açıklanır açıklanmaz, Türkiye de uymayı kabul ettiği takdirde, kendisinin ateşkes çağrısına uymaya hazır olduğunu belirtmişti ve onun hemen arkasından da; Türkiye'ye bu çağrıya ne zaman uyacağı sorulurken ve Türkiye'nin, ilkin bazı ön şartları görüşmek ihtiyacını duyduğunun belirtildiği sırada, Yunanistan'ın, dostlarımız tarafından bize ulaştırılan tavrı şu oluyordu: Yunanistan, ateşkes uygulamasının, kabul edildiği andan itibaren yürürlüğe girmesini istiyordu. En azından kabul edildiğinin, Kıbrıs'taki birliklere erişebileceği andan itibaren ateşkesin yürürlüğe girmesini istediği bildiriliyordu. Fakat biz görüşümüzde ısrar ettik. Bu gayri resmî temaslar uzadı ve o arada bizim böyle bir ön toplantı duymamızı gerektiren güvenlik tedbiri eksikliklerini büyük ölçüde kendimiz fiilen sağlama olanağını elde ettik. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Aksi halde, oraya gönderdiğimiz Türk Silahlı Kuvvetlerinin değerli ve fedakâr mensuplarıyla birlikte, Kıbrıs Türk toplumunu da eskisinden daha büyük bir tehlikenin içine atmış olurduk. Bunu hiçbir hükümetin kabul etmesi, bu duruma razı olması söz

konusu olamazdı. Nihayet, 21 Temmuz gecesi sabaha karşı, ertesi gün, yani dün Türkiye saatiyle 17.00'den itibaren geçerli olmak şartı ile ateşkesi kabule hazır olduğumuzu bildirdik. Yunanistan'da bunu kabul edebileceğini bildirdi, İngiltere de (zaten birlikte toplanacaktık) ondan sonra ateşkes görüşmelerine katılmayı kabul etti.

22 Temmuz günü saat 17.00'ye vardığımızda Türkiye bu harekât için saptadığı planın üç günlük bölümünü, üç günlük hedeflerini fazlasıyla gerçekleştirmiş ve kontrolü altına aldığı sahadaki güvenliğini; hem kendi güvenliğini, hem de o bölgede bulunan Türklerin güvenliğini tam olarak sağlayabilecek güce, olanaklara erişmiş durumdaydı.

Değerli arkadaşlarım, takdir buyurursunuz ki, Kıbrıs'ta garantör bir devlet olmanın bize tanıdığı görev ve yetkiye dayanarak barış sağlamak üzere ve yıkılmak istenen bağımsız Kıbrıs Devletinin yeniden kurulabilmesi olanağını, işlemez hale getirilen anayasal düzenin yeniden işler duruma getirilebilmesi olanağını sağlamak üzere girişmiş olduğumuz bu harekâtın amaçları da bu şekilde kendiliğinden sınırlanmış olmaktadır.

Hiçbir zaman Kıbrıs'ı işgal etmek, Kıbrıs'ı ilhak etmek gibi bir düşüncemiz olmamıştı, olamazdı, uluslararası anlaşmaların bize verdiği yetki ve görev sınırları içinde kalmaya başından itibaren kararlıydık. Bugün ve bundan sonra da kararlı olacağız. Buna titizlikle dikkat etmemizdir ki; bütün dünya kamuoyunda Türkiye'nin haklılığını artırmıştır. Bugün, hiçbir devlet; "Türkiye neden bu hareketi yaptı, yapamazdı, yapmamalıydı" diye bir şey söylememektedir, söyleyememektedir.

Değerli arkadaşlarım, bu amaçlarla yapılan askerî harekâtın küçük ayrıntılarına kadar, bir açıklamada bulunmamı benden istemeyeceğinizi, bunun doğru olmayacağını takdir buyuracağınızı biliyorum. (A.P. sıralarından "gizli yapalım" sesi) Efendim, bir arkadaşımız "gizli yapalım" diyor. Bazı bilgileri ben bile istemek hakkını kendimde görmüyorum, Hükümet Başkanı olarak. (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından alkışlar) Yalnız, şunu, kesinlikle sizlere söylüyorum:

Askerî harekât üç günlük hedefine ulaşmış ve onu aşmıştır ve bu üç günlük harekâtle elde edilen sonucun konsolide edilebilmesi, güvence altına alınabilmesi için gerekli her türlü tedbir de alınmıştır. Personel bakımından, araç-gereç bakımından, kontrol altında bulundurulanan arazi bakımından bu tedbirler kesinlikle alınmıştır.

Bu arada sağlanan en önemli sonuç; Kıbrıs Türk toplumunun, üçgen denilen bölgede yoğunlaşmış Türk toplumunun Girne'de denize ulaşmış ve o bölgedeki kıyı kesimini elde etmiş olmasıdır. O üçgen denilen kesim denizle birleşmek suretiyle geniş bir dörtgen haline, eskisine nazaran bir hayli geniş bir dörtgen haline gelmiştir.

Bu konuda Sayın partilerimizin genel başkanlarına ve Senato'daki grup başkanlarına daha önce dün vermiş olduğum izahattan sonraki gelişmeleri de kapsayacak şekilde maruzatta bulunuyorum. Bugün Girne Limanı batıya ve doğuya doğru Türklerin kontrolü altında olan alan bakımından tam bir güvenliğe kavuşmuş haldedir. Aşağı yukarı kıyıda Türklerin elinde bulunan bölgenin ortasında yer almaktadır. Girne Limanı ile Lefkoşe arasındaki yol kesinlikle Türk Birliklerinin, Türklerin kontrolü altına geçmiş bulunmaktadır.

Kıbrıs Türklerinin denize emin bir kapı, güvenilir bir kapı, bir liman elde etmiş olmalarının büyük anlamı vardır. Bu, çok daha fazla güvenlik demektir Kıbrıs Türkleri

için. Bu, Kıbrıs Türkleri için coğrafi ve ekonomik özgürlük demektir. Şimdiye kadar içinde bulundukları rehin durumundan kurtulmak demektir. (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından alkışlar) Ve aynı zamanda Kıbrıs Türkleri için ve garantör Devlet olarak Türkiye için siyasal alanda çok büyük ölçüde güçlenme demektir. Garantör Devlet olarak kendisine düşen hakları ve yükümlülükleri yerine getirmek üzere harekete geçme zorunluğunu duyduğu vakit Türkiye'nin karşı karşıya bulunduğu en büyük engel; bu görevini ve yetkisini yerine getirmek üzere adaya çıkabilmektir. Şimdi bu engel bütünüyle ortadan kalkmış olmaktadır. Artık, Türkiye'nin gerektiğinde garantör devlet olarak, adadaki varlığını güvence altına alması sağlanmış olmaktadır. Bu olanağa daha önce Yunanistan sahipti; çünkü anlaşmaları hiçe sayarak, anayasayı hiçe sayarak kontrolü altındaki deniz ve hava limanları yoluyla Kıbrıs'a dilediği gibi asker, araç-gereç, ağır top, tank sevk edebiliyordu. Bunlardan yığınaklar yapabiliyordu. Bu, artık, geçenlerde zor kullanılarak devrilen Kıbrıs Rum toplumunun lideri durumundaki Makarios'un bile şikâyetlerine, protestolarına yol açacak ölçüye varmıştı. Yalnız tümüyle Kıbrıs Devletinin bütünlüğünü değil, Kıbrıs Rum toplumunun haklarını, özgürlüğünü ve güvenliğini tehdit edecek ölçüye varmıştı; amaçları da zaten gayrimeşru olduğu için.

Demek ki, garantör devlet olarak haklarını, görevlerini yerine getirebilmek için gerekli somut olanaklara Yunanistan sahipti, İngiltere sahipti (Biliyorsunuz Kıbrıs üzerinde üsleri vardır, kuvvetleri vardır) üç garantör devletten yalnız Türkiye bu olanağa sahip değildi. Şimdi Türkiye de bu olanağa kavuşmuştur. Bu bakımdan bir denge kurulmuştur. Eğer bu denge, bu üçayaklı denge, daha önceden kurulabilmiş olsaydı, Kıbrıs bugünkü duruma düşmezdi; Kıbrıs'ta anayasal düzen böylesine yıkılmaz ve Kıbrıs iç savaşların, huzursuzlukların yıllardır devam ettiği bir ülke haline gelmezdi.

Türkiye'nin Kıbrıs'la ilgili legal durumunda, yasal durumunda bir değişiklik olmamıştır. Ancak, Türkiye'nin yasal durumuna son askerî harekâtla işlerlik, geçerlilik kazandırılmış olmaktadır.

Değerli arkadaşlarım, Türklerin ve Türk birliklerinin kontrolü altına giren bu bölgede durum sakindir, normaldir. Bir-iki dağlık yörede sarılı kalmış birkaç küçük çeteden başka bir mukavemet grubu yoktur. O mukavemet grupları da, mahsur bulundukları yerde zaten giderek bertaraf edilmektedirler ve Türk birliklerinin harekâtı üzerinde herhangi bir etkileri, etkide bulunabilecek durumları yoktur.

Askerî harekât bakımından Kıbrıs'ta karşı karşıya bulunduğumuz güç küçümsenmemelidir. Yıllardır Yunanistan buraya asker yığmakta idi, subay yığmakta idi, araç-gereç, tank, top yığmakta idi ve üstelik oradaki Yunan birlikleri, Yunan askerleri, subayları ve Rum askerleri, subayları dağlık arazinin bütün girdisini, çıktısını bilecek şekilde harekât halinde idiler. Harekât içinde, çatışmalar içinde, bazen kendi içlerinde yer alan çatışmalar içinde sürekli eğitim görmekte idiler, arazi tecrübelerini artırmakta idiler, malzemelerini sürekli yenilemekte idiler ve sayıca da hızla artmakta, büyümekte idiler.

Adalarda askerî harekâta girişmek, dışardan gelip bir adada askerî harekâta girişmenin güçlüğü tarih boyunca azalmamıştır. Bu faktörler göz önüne alındığı takdirde, Türk Silahlı Kuvvetlerinin üç gün içinde, üç günlük askerî hedeflerine ulaşmış ve o hedefleri aşmış olmasındaki başarı, Türk Ulusunun tarih boyunca kazanılmış şereflerine yeni bir şeref ekleyecek değerdedir. (C.H.P. sıralarından sürekli alkışlar ve "Bravo" sesleri)

Bu sonucun alınmasında en büyük faktör, Türk Askerinin, Türk Ordusunun, Kıbrıslı Türk mücahitlerin kahramanlığıdır, korkusuzluğudur. Bundan sonra gelen bir başka etken de şudur; Türklerin nasıl olsa blöf yapacakları, çıkarmaya hazırlanmış gibi davranıp da, son dakikada çıkarmadan vazgeçecekleri yolunda bir saniye kapılanlar, kararlılığımızın ölçüsünü takdir edemediklerini fark ettikçe iş işten geçmiş bulunmaktaydı.

Değerli arkadaşlarım, denebilir ki, akla gelebilir ki, bu, sonucu bir ölçüde, büyük ölçüde askerlerimizin kahramanlığı ile bir ölçüde baskın etkisiyle aldık. Bundan sonra acaba benzer durumlarda baskın olmayabileceğine göre, bu kadar kolaylıkla yapılamayacağına göre aynı sonuçları alabilir miyiz? Bu konuda tam aksini düşünmek uygun olur. Türkiye'nin haklarını, meşru haklarını korumadaki kararlılığı belli rizikoları bile göze almak suretiyle Türklerin meşru haklarını korumada kararlı oldukları böyle bir olayla ortaya çıktıktan sonra, artık Türkiye'nin, Türk Milletinin, Kıbrıs Türklerinin haklarına el uzatabilmek herkes için çok güçleşmiş olacaktır. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Uluslararası âlem, bütün dünya bu gerçeği görmüştür, takdirle karşılamıştır ve aynı zamanda Türklerin ancak çok haklı ve meşru bir dava uğrunda ve tam bir meşruluk zemini üzerinde, ama mutlaka harekete geçmeye kararlı bir Devlet olduğunu görmüştür. Bu, Türkiye'nin dünyadaki gücünü ve itibarını artırmıştır.

Kıbrıs'taki son harekât dolayısıyla dünyada Türkiye'yi kınayan Yunanistan'dan başka bir tek Devlet yoktur; Kıbrıs'ta olup bitenler hakkında Yunanistan'ı kınamayan, Yunanistan'dan başka bir tek Devlet yoktur. Hatta "Yunanistan" derken, belki de Yunanistan'ın bir kısım halkı bile bu konuda tereddütlü olabilir diye düşünmeye yer vardır sanırım.

Değerli arkadaşlarım, Türk Silahlı Kuvvetlerinin kahramanca harekâtıyla sağlanan bu başarısının elbette hepimize acı gelecek bazı bedelleri de olmuştur. Bu konuda şu ana kadar kesinleşmiş bilgileri bütün açıklığı ile ve acılığı ile sizlere sunmak isterim:

Bu üç günlük harekât sırasında 57 şehit verilmiştir, (Allah onlara rahmet eylesin) 184 yaralı, 248 kayıp; toplamı 483... *(M.S.P. sıralarından, "Mücahitler dahil mi?" sesleri)*

Efendim, harekât büyük ölçüde Türkiye'den gönderilen, birlikler tarafından yapılmıştır. Mücahitlerin şüphesiz büyük desteğiyle bunlar, askerî harekât sahasında yer alan zayıttır. Tabiatıyla bir şehit vermemiz, bir yaralı vermemiz bile bizim, için acı olur, ama ona rağmen harekâtın kısa süredeki başarısı ve ne kadar geniş bir askerî kuvveti ilgilendirdiği göz önünde tutulacak olursa, sırf o açıdan bu zararı gözde fazla büyütmemek gerektiğini de takdir buyuracağınıza inanıyorum.

ATA BODUR (Ordu Milletvekili) — Düşen uçak, batan gemi var mı efendim?

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamlı) — Efendim, izin verirseniz şimdilik bu kadar bilgi verecek durumdayım. Askerî araç ve malzeme bakımından elbette bir kısım kayıplar olmuştur. Bunlar, dünya basınına yansıdığı ölçülerde değildir, bunların çok altındadır; fakat takdir buyuracağınızı umduğum sebeplerle, harekâtın şu safhasında askerî malzeme ile ilgili herhangi bir haber vermeyi, (Ne kadar malzeme gitmiştir, ne kadar zayıt olmuştur) bilgi vermeyi uygun görmüyorum, bunu takdirle karşılayacağınızı umuyorum; fakat o bakımdan da katiyen endişe duyulacak ölçüde bir kayıp yoktur.

Değerli arkadaşlarım, ateşkes çağrısıyla ilgili olarak yapılacak görüşmelerin kolay geçeceğini sanmak elbette doğru değildir. Bir defa bazı teknik, pratik güçlükler

vardır. Türkiye bugün resmen Yunanistan'la savaş halinde değildir; fakat ateşkes müzakeresindeki muhatapı bir bakıma Yunanistan'dır, hem de Güvenlik Konseyi kararıyla. Bu, Kıbrıs'taki Anayasa ihlâlinin ortaya çıkardığı devlet boşluğunun bir bakıma kaçınılmaz sonucu sayılabilir. Kıbrıs'ta resmî muhatap bulunamamaktadır, bu ateşkes görüşmelerinde.

Bugün Kıbrıs - Rum kesiminin başında bulunan idareyi dünyada meşru idare, meşru yönetim olarak kabul eden şu ana kadar bildiğim bir tek devlet yoktur. Bu durumda bizim, onları meşru bir yönetim olarak kabul etmemiz elbette kimse tarafından beklenemez ve beklenmemektedir. Ama burada karşımıza çıkan bir güçlük, resmen savaş halinde bulunmadığımız ve asla bulunmayı istemediğimiz Yunanistan, Kıbrıs - Rum yönetimi üzerinde ne kadar etkilidir? Kıbrıs - Rum yönetiminin ateşkes şartlarına uymasını ne kadar sağlayabilecektir? Sağlamaya yetkisi var mıdır? O konuda garanti vermeye yetkisi var mıdır? Hadi olmadığı halde, o yetkiyi tanımış gibi davranalım, o yetkiyi kullanacak etkisi var mıdır?

Bu konularda kimsenin kendine güvenerek bir cevap vermesini bekleme olanağı yoktur. Bu, Kıbrıs ile ilgili olarak Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi çağrısının gerektirdiği görüşmelerde karşılaşacağımız güçlüklerden bir tanesidir. Eğer bu görüşmeler sırasında ada halkını muhatap almak, ada halkının temsilcileriyle temas etmek, onların görüşlerine başvurmak gereken bir aşamaya vardığımız takdirde, hiç şüphesiz o zaman biz Türk toplumunun da bu muhataplar arasında eşit olarak yer alması şartını koşacağız. (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, Türk Silahlı Kuvvetlerinin askerî harekât alanında sağladığı başarıyı şimdi müzakere alanında, diplomasi alanında başarmak görevi ile karşı karşıya bulunuyoruz. Bu görevde de başarıya ulaşabileceğimiz kanısını, Türk Silahlı Kuvvetlerinin bize sağladığı sonuçtan aldığımız güce borçluyuz. (C.H.P. ve M.S.P. sıralarından şiddetli alkışlar ve "Bravo" sesleri) Ve aynı zamanda bütün Türk Milletinin birliğine ve milletimiz adına Türkiye Büyük Millet Meclisinin sağladığı birlik halindeki desteğe güvenmekteyiz.

Hepinize tekrar şükranlarımı ve saygılarımı sunarım. (C.H.P. sıralarından şiddetli alkışlar ve "Bravo" sesleri ve sağ sıralardan alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederiz, Sayın Başbakan.⁶³

⁶³ TBMM Birleşik Toplantı 13. Yasama Yılı, Cilt 13, Birleşim 4, Sayfa 15-19

12 Kasım 1974 Salı

Başbakan Bülent Ecevit'in, Yapılan Gündem Dışı Konuşmalarda, Kendisine, İleri Sürmüş Olduğu Görüşlerden Farklı Bir Görüş Atfolunduğu Gerekçesiyle Yaptığı Açıklama.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, yapılan gündem dışı konuşmalarda ileri sürdüğüm görüşlerden farklı bir görüş bana atfedildiği için İttüzüğün 70 inci maddesine göre bana söz vermenizi rica ediyorum.

BAŞKAN — İttüzüğün 70 inci maddesine göre söz istiyorsunuz.

Buyurun efendim. (C.H.P. sıralarından alkışlar "Bravo" sesleri)

Efendim, müsaadenizle bir şey öğrenmek ihtiyacımdayım. Aldığınız bu söz hakkını, Başbakan sıfatı olarak mı, milletvekili ve Genel Başkan sıfatı olarak mı kullanmak istiyorsunuz? Bu husus süre bakımından önemli olduğu için sordum.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — 20 dakika olacak efendim.

BAŞKAN — 10 dakika efendim. Hükümet adına konuşacaksanız, Başbakan sıfatı ile konuşacaksanız 20 dakika.

SELÇUK ERVERDİ (Erzurum) — Grup adına.

BAŞKAN — Grup olmuyor efendim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Benim bildiğim kadarı ile aksine hüküm yoksa 20 dakika değil mi efendim?

BAŞKAN — Değil efendim. Şimdi şahsınız adına konuşuyorsunuz. Şahıslar adına konuşmalar İttüzüğün 61 inci maddesine göre 10 dakika ile sınırlıdır.

Buyurunuz efendim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım;

Demokrasiye sarsılmaz inançla bağlı ve Parlamentonun demokrasideki vazgeçilmez yerini bilen bir kimse olarak, Parlamentonun bazı Sayın Üyelerinin, Parlamentonun saygınlığı üzerinde duyarlık göstermelerini saygı ile karşılıyorum. Bu saygı bende hiçbir zaman, başka herhangi bir kimsenin beslediği saygıdan daha eksik olmamıştır.

24 yılı bulan siyasal yaşamın, 17 yıllık Parlamento üyeliğim sırasında en çetin günlerde Parlamentonun haklarını ve saygınlığını korumak için uğraşanların, gerektiğinde mücadele edenlerin arasında yer almış bulunuyorum.

Söz konusu konuşmadaki, tartışma konusu yapılan konuşmadaki sözlerim de, Parlamento kurumu ile müessesesi ile ilgili değildir; konuşmamda açıkça belirtildiği gibi, Parlamentonun bugünkü kompozisyonu içinde oluşan çoğunluğu ile ilgilidir.

Bir Parlamentonun içindeki Milletvekilleri değişebilir, partiler değişebilir, gruplar değişebilir; fakat Parlamento yaşar ve demokrasi, Cumhuriyet yaşadıkça Parlamentomuz, Büyük Millet Meclisimiz de yaşayacaktır.

Parlamentodaki çoğunluk bugün, Cumhuriyet Halk Partisinden bir hayli farklı görüşler besleyen partilerden oluşmaktadır. Ben değişimleri, bunu da gayet tabii bulurum, hatta Adalet Partisi Sayın sözcüsünden farklı olarak, bir Parlamentonun

içinde, “ilerici” denen, “tutucu” denen kimseler, gruplar bulunmasını da gayet tabii ve demokrasinin kaçınılmaz şartı sayarım. (C.H.P. sıralarından sürekli alkışlar, “Bravo” sesleri)

Nitekim Sayın arkadaşlarım, bu Parlamento içinde bize, partimize, zaman zaman bu kürsüden en ağır ithamlar yöneltilmiştir. Fakat hiçbir zaman biz, bu Parlamentonun içinde yer alıyoruz diye, bunları Parlamenteoya karşı yöneltmiş bir itham, bir suçlama olarak yorumlamamışızdır, o hakkı kendimize görmemiştir.

Bizim doğrultumuzda olmayan bir Parlamento çoğunluğu hakkındaki görüşlerimizi de açıkça söyleme hakkını değerli arkadaşlarımızın bize çok görmemelerini dilerken, özellikle bunu Parlamenteoya bir saygısızlık saymamalarını rica ederim.

Konuyu, Parlamento ile ilgili olarak söylememin tek nedeni, Hükümet bunalımına çözüm bulunamazken, bunu Parlamentonun bugünkü kompozisyonu ile ilgili olarak görüşümdendi.

Benim, Gençlik Kolları Kurultayımızdaki sözlerim, asıl tartışma konusu yapılan sözlerim şöyledir: “Bu Parlamento kompozisyonu içinden sürekli ve güçlü bir Hükümet çıkarılabilir olanağı yoktur. Beş ayını Hükümet bunalımı ile geçirdiğimiz son bir yıl, bu Parlamento kompozisyonu içinden güçlü, istikrarlı, sürekli, tutarlı bir Hükümet çıkaramayacağını açıkça göstermiştir. Bunun da nedeni, benim görüşüme göre bellidir. Çünkü bu Parlamento daha bir yıl önce seçilmiştir; ama toplum öylesine hızlı ilerlemektedir ki, bu Parlamento çoğunluğu, şimdiden toplumun en az 10 yıl gerisinde kalmıştır.” (A.P. sıralarından gürültüler)

YILMAZ HOCAOĞLU (Adana) — 7 Şubatta böyle demiyordunuz Sayın Ecevit.

BAŞKAN — Efendim...

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, tepkiye yol açan sözlerim bunlar. Bu yargımı kabule mecbur değilsiniz. (A.P. sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Efendim, rica ediyorum, lütfediniz sükûnetle dinleme olanağını sağlayınız.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sayın arkadaşlarım, ben bu sözlerimle Parlamenteoyu eleştirmiyorum, hatta Parlamentodaki Cumhuriyet Halk Partisine karşı olan çoğunluğu da eleştirmiyor, yermiyorum; kendi görüş açımaya göre, kendi değer yargılarıma göre, Türk Milletini övüyorum. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, sürekli alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, ben yalnız son Hükümet bunalımı vesilesiyle değil, yıllardan beri, Türkiye’nin ötesinde bütün demokratik ülkelerde demokrasinin bir bunalım geçirmekte olduğunu düşünenlerdenim. Yalnız benim gibi bazı politikacılar değil, yetkili bilim adamları da böyle bir bunalımın varlığını kabul etmekte ve bunalıma çözüm bulabilmek için de, evvelâ bunalımın varlığını kabul edip sonra da nedenlerine teşhis koymaya çalışmaktadırlar.

Değerli arkadaşlarım, konuşmamı kısa kesmek zorunda olduğum için ancak bir tek örnek verebileceğim. Nitekim daha 1972 yılında, yani Parlamentonun hakları için ön safta mücadele edenler arasında yer aldığım bir sırada, “Özgür İnsan” Dergisinin Ağustos 1972 tarihli 3’üncü sayısında, “Demokraside Bunalım” başlıklı bir yazıda şunları söylüyordum:

“Demokrasi ülkemizde düzgün işlemiyor diye kendi toplumumuzu küçümsemenin ve demokrasiyi Türkiye için lüks saymanın gereği yok. Çağımızda demokrasi birçok ülkelerde, demokrasinin beşiği sayılan ülkelerden bile nicesinde bunalım geçiriyor.”

“Dünyadaki bunalım elbette Türk demokrasisini de etkileyecek, Türkiye’nin kendi zorluklarına eklenecekti.”

“Nedendir demokrasideki evrensel bunalım? Dünya hızla değişirken, demokrasinin kurumları ve kuralları yeterince yenilenmemiştir. Çağımız bir yandan yaygın haberleşme, eğitim, ulaşım çağıdır; bir yandan da ileri bilim ve teknoloji ve aşırı uzmanlaşma çağıdır. Bir yandan herkesin çok şeyi bildiği, çok şeye akıl erdirebildiği; bir yandan da az şeyi çok iyi bilenlerin, (yani teknokratlarla uzmanların) fazlasıyla önem kazandığı bir çağdır. Bu çelişkinin yarattığı gerilim, özellikle demokratik ülkelerde duyurmaktadır kendini. Demokrasideki bunalımın özünde bu çelişki ve gerilim vardır.”

Bunlar, daha iki yıl önce, söz konusu, şimdiki tartışma konusu olan olaylar ortada yokken yazdıklarım.

Yine bu yazıyı şöyle bitiriyordum: “Demokrasiyi benimseyen, insan onuruna demokrasiden daha uygun, insan yeteneklerini geliştirmeye ve insanlığa mutluluk getirmeye demokrasiden daha elverişli rejim bulunmadığını bilen bütün toplumlar demokrasideki bunalımdan çıkış yolunu, çağımızdaki hızlı değişim yönünden bu değişimin isteklerini karşılayacak yönde aramaktadırlar. Demokrasinin kurumlarını ve kurallarını buna göre yenilemeye çalışmaktadırlar. Demokrasideki bunalımı çözmek için, demokrasiden gerilemek yerine, demokrasiyi daha ileri götürmek gerekir.”

Değerli arkadaşlarım, demek ki benim görüşüme göre, -yanılıyor olabilirim elbette- yalnız Türkiye’de değil, dünyada demokrasi bir ölçüde bunalım geçirmektedir ve bu bunalımın temel nedeni de, hızla değişen toplumlara göre siyasal kurumların, o arada siyasal partilerin bir ölçüde geride kalmalarıdır.

Türkiye’de son bir yıl içinde bu değişim olağanüstü bir hız kazanmıştır. Çünkü 12 Mart 1971’i izleyen ara rejim döneminde toplumun birçok değer yargıları, birçok ön yargıları sarsılmıştır ve henüz yeni değer yargıları, yeni yargılar tam yerine oturmadan önce seçim yapılmıştır.

Takvime göre bu seçim bir yıl önce yapılmıştır; ama sosyal, siyasal yasalara göre, bu seçimin yapılışından beri Türkiye’de 10 yıl geçmiştir. Bu bir yıl içinde, bu bir takvim yılı içinde sosyal, siyasal kavrayış, bilinçlenme bakımından, Türk halkı en az 10 yıl ileriye gitmiştir benim görüşüme göre. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, sürekli alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım, aslında bu kadar hızlı ilerleyen bir toplumun 10 yıl gerisinde kalmak büyük bir şey değildir. Bugünkü toplumumuzun içinde, ilerencilik, Cumhuriyet Halk Partisinden de çok daha fazla ilerencilik iddiasında bulunmakla beraber, 100 yıl öncenin dogmalarına, doktrinlerine saplanmış kimseler vardır ki, bunlar toplumun 100 yıl gerisindedirler. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri sürekli alkışlar)*

Bundan tam 100 yıl öncenin Bakouninelerinin, Neçayelerinin metotlarına özenerek, terörizmle, tedhişçilikle, suikastla, topluma yön vermeye kalkışanlar vardır ki, bunlar toplumun en az 100 yıl gerisindedirler. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Gene bu toplum içinde, 30-40 yıl önce Almanya’da, İtalya’da yenilgiye uğramış, terör metotlarına özenenler vardır ki, onlar da bu toplumun en az 30 yıl, 40 yıl, 50 yıl gerisindedirler. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, sürekli alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım, ben, demokrasiye inananları, benim görüşüme göre en tutucu sayılanlarını bile, bu saydıklarına nazaran daha ilerici bulurum. Bunu bütün içtenliğimle belirtmek isterim.

Sonuç olarak, parlamenter demokrasiye bağlılığını ve Türkiye Büyük Millet Meclisine saygısını en içten koşullar ve sınavlar içinde göstermiş bir kimse olarak, eski konuşmalarım, yazılarımdan söz edişimin nedeni şudur: Eğer benim 9 Kasım 1974 günü Cumhuriyet Halk Partisi Gençlik Kurultayında söylediğim sözleri, 3-4 yıldan beri yazmakta olduğum yazılarda, yapmakta olduğum konuşmalarda beliren dünya görüşünün çerçevesi içinde değerlendirirseniz, böyle bir değerlendirme yapmayı kabul ederseniz, bu sözlerimin içinde asla Parlamente'ye bir saygısızlık anlamı bulunmadığını kabul buyurursunuz ümidindeyim.

Değerli arkadaşlarım, bu Parlamento kurumuna sarsılmaz saygım bir yana, bugünkü kompozisyonu ile bazı bakımlardan eleştirdiğim kompozisyonu ile dahi bu Parlamente'ye büyük saygım vardır. Çünkü bu Parlamento Türk demokrasisini bir dar geçitten esenliğe çıkartmıştır.

Gene bu Parlamento, Kıbrıs sorunu karşısında bütün dünyaya millî birliğin örneğini vermiştir. Bunları şükranla, daima, ömrüm boyunca belirteceğim; ama bunları belirtirken, ön yargısız bir kimse olarak; gereğinde genel sekreteri, genel başkanı olduğu partiyi bile eleştirme gereğini duymuş bir kimse olarak ben, kendim toplumun gerisinde kaldığımı hissettiğim vakit, kendimi eleştireceğim; partim geride kalırsa, partimi eleştireceğim. Başka partilerin kaldıklarına kanaat getirirsem, onları eleştirme hakkını kendimde göreceğim.

Türkiye'de çok şey değişebilir, partiler değişebilir, bu Parlamente'nin kompozisyonu değişebilir, benim bazı düşüncelerim değişebilir; ama demokrasiye ve onun temel unsurlarından biri saydığım, parlamente'ye verdiğim önem ve saygım hiçbir zaman değişmeyecektir, hepimize saygılar sunarım. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri ve sürekli alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Ecevit.⁶⁴

⁶⁴ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 4, Cilt 7, Birleşim 5, Sayfa 89-91*

II. ECEVİT HÜKÜMETİ DÖNEMİ
(40. CUMHURİYET HÜKÜMETİ)
21.06.1977-21.07.1977

28 Haziran 1977 Salı

40. Cumhuriyet Hükümeti Programını Millet Meclisi Genel Kuruluna Sunuş Konuşması

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri;

Cumhuriyet Hükümeti adına değerli üyelere saygılar sunarım. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri sürekli alkışlar)*

5 Haziran 1977 seçimleri ardından kurulan Cumhuriyet Hükümeti, yalnız önümüzdeki dönemin ağır sorunlarını çözmekle değil, geride bıraktığımız dönemin acılarını dindirmekle, bunalımlarını gidermekle de yükümlüdür.

Geride bıraktığımız iki buçuk yılın yaraları iyileştirilmeden, bölünmeleri, kavgaları sona erdirilmeden, yıkıntıları onarılmadan sağlıklı bir geleceğe yönelme olanağı yoktur.

Bir milleti güçsüzleştirmenin, bağımlılaştırmanın ve sömürmenin geleneksel yöntemi, onu kendi içinde düşman kamplara ve cephelere bölüp çatışmaya sürüklemektir. Türkiye’de iki buçuk yıl böyle bir bölücülük girişimi doğrudan doğruya cephe hareketinden gelmiştir. Bir millet ancak birliği oranında güçlü olur. O nedenle, bir milleti kendi içinde bölerek düşman cephelere ayırmaya kalkışanlar milliyetçiliğin başta gelen amacıyla çelişkiye düşmüş olurlar. 1975 Nisanında “Milliyetçi Cephe” adıyla kurulan Hükümet de, daha kuruluşunda böyle bir çelişkiye düşmüştür.

Bu geçmiş Hükümet, milli birliğimizi sarstığı gibi, kendi içinde de birlik sağlayamamış ve tutarlı olamamıştır. Hiç bir temel sorunda anlaşılmaya varamamıştır. Cephe hareketi, yalnız milleti, cephelere bölmeye kalkışmakla kalmamıştır, kendi içinde de cephelere bölünmüştür.

Bu arada devlet yönetimi de hükümet ortakları arasında, en azından dört hükümet ortağının üçü arasında, bölünerek parsellenmiş ve partizanların işgali altına girmiştir. Üstelik kamu düzeninin sağlanmasında, yetkili ve sorumlu devlet güçlerinden çok, silahlı parti militanlarına dayanılmıştır. O yüzden devlet güçleri büyük ölçüde etkisiz kalmıştır.

Bu durumun kaçınılmaz sonucu olarak Türkiye, bir kargaşalıklar, çatışmalar, siyasal cinayetler ülkesi durumuna gelmiştir. Çoğu genç ve çocuk olmak üzere, yüzlerce yurttaşımız siyasal cinayetlere kurban gitmiştir. Binlerce yurttaşımız yaralanmıştır. On binlerce genç ve çocuk, can güvensizliği nedeniyle ya da yasal hakları çiğnenerek okullara alınmadıkları veya okullardan atıldıkları için, öğrenim olanağından yoksun bırakılmıştır.

Geride bıraktığımız iki buçuk yıllık dönemin dar geçitlerinden, engellerinden engebelerinden demokrasiyi esenliğe çıkarabilmiş ve 5 Haziran 1977 seçimlerini yapabilmış bir Millet, uygarlığın ve demokrasinin en çetin sınavlarından pek az millete nasip olabilecek bir başarıyla geçmiş demektir.

Demokrasimiz ancak Milletimizin sağduyusuyla ve tarihin derinlerinden gelen sağlam devlet anlayışıyla kurtulabilmiştir.

Hükümetimiz, ülke yönetimini, bir yönüyle bu durumda devralmaktadır.

Onun için Millet Meclisinin güvenoyuna başvuran ve tümüyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve en başta Türk Milletinin desteğine güvenen Hükümetimiz, ülkemizin bu

durumdan kurtulmasına katkıda bulunmak üzere demokratik hukuk devleti kuralları içinde her çabayı göstermeye karardır. Bunu başta gelen ödevi saymaktadır. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Her şeyden önce milli birliğimiz yeniden pekiştirilmelidir. Bu amaçla, Hükümetimiz, bir partinin veya belli düşüncedeki çevrelerin hükümeti gibi değil, tümüyle Millet'in Hükümeti olarak çalışacaktır. Bütün karar ve uygulamalarında bunun bilinciyle davranacaktır.

Bölücü değil uzlaştırıcı, kırıcı ve çatıştırıcı değil, barıştırıcı olacaktır. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Düşünce ayrılıkları demokrasinin gereğidir. Herkesi bir düşünce çevresinde toplamaya uğraşmak, zaten, demokrasiye olduğu kadar insan doğasına da aykırıdır ve insan kişiliğinin de toplumun da gelişmesini engelleyicidir.

Düşünce ayrılıkları yüzünden insanların çatışması, bir milleti böler, zayıflatır, geri bırakır. Ama insanların değil de düşüncelerin çatışması ve demokrasi kuralları içinde özgürce tartışılması, devlet yönetiminde ve toplum yaşamında olsun, bilimde ve teknolojiye olsun, bir milletin yaratıcılığını artırır, güçlenip ilerlemesini hızlandırır.

Bu demokratik insanlık ve uygarlık anlayışını bir temel ilke olarak benimseyen Hükümetimiz, düşünce ayrılıkları içinde milli birliği sağlamaya ve sağlamlaştırmaya çalışacaktır. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Bunda başarılı olacağımıza inanıyoruz. Bu inancımız, en başta, Türk Milletinin uygar ve demokratik niteliklerine dayanmaktadır.

Milletçe benimsediğimiz özgürlükçü demokratik rejimde, özgürlükler kısılarak değil, ancak özgürlüklerin kullanışı uygarca kurallara bağlanarak huzur, güvenlik ve birlik sağlanır.

Hükümetimizin yönetiminde;

- Yasaların herkese, her düşünceye, her eyleme eşitlikle ve etkinlikle uygulanması sağlanacaktır.

- Kimsenin özgürlüğü başkalarının veya tümüyle toplumun özgürlüğünü ve güvenliğini tehlikeye sokmayacaktır.

- Özgürlükler, Devletin birliğini ülkenin bütünlüğünü sarsıcı yönde kullanılamayacaktır.

- Bağımsız yargı organlarının etkinliği artırılabilecektir.

- Yönetim kuralları gerçek adaletin ortaya çıkmasını kolaylaştırıp çabuklaştıracak biçimde değiştirilecektir. Bu amaçla adalette yeni kurumsal düzenlemeler de yapılacaktır.

- İç güvenlik kuvvetlerinin kesin tarafsızlığı ve demokratik hukuk devleti kuralları içinde etkinliği sağlanacaktır.

- Eğitim kuruluşlarında, öğrenci yurtlarında, kamu kuruluşlarında ve genellikle işyerlerinde, etkin ve sürekli güvenlik önlemleri hemen uygulanacaktır.

- İç güvenlik kuvvetleri, devlet gücünü, Hükümet aracılığıyla olmaktan çok, doğrudan doğruya yansıtır duruma getirilecektir. Bunun için gerekli yetkilerle ve güvencelerle donatılacaktır.

- Demokraside, iç güvenlik kuvvetlerinin başarısı, korkutucu olmadan çok saygın ve etkin olabilmelerine bağlıdır. İç güvenlik kuvvetleri üyeleri, bu niteliği edinebilecekleri yönde eğitileceklerdir. O arada, ateşli silah kullanma zorunluğunu büyük ölçüde azaltıcı yöntemlerle kamu düzenini sağlayabilecek biçimde yetiştirileceklerdir. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

- Bunun yanı sıra, yurttaşların da silah bulundurma ve kullanma yetkisi kesin zorunluk bulunan durumlarla sınırlandırılacaktır.

- Polislik gerek saygınlığıyla gerek maddi olanakları ve çalışma koşullarıyla çekici bir meslek durumuna getirilecektir.

- Devletin haber alma ve değerlendirme örgütüne, demokratik hukuk devletinin ve açık toplumun gereği olan nitelik kazandırılacaktır. Bu örgüt, siyasete dolaylı da olsa karışmayacak, propaganda veya yönlendirme çalışmaları yapmayacaktır. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Hükümetimiz güvenlik ve huzuru sağlamak ve adaletin etkinliğini artırmak üzere bu gibi kurallara uyarken, kamu yönetiminde tarafsızlığı ve demokratik etkinliği gerçekleştirmek için de çözüm ve önlemler uygulanacaktır. O arada;

- Kamu görevlileriyle ilgili her türlü özlük işlemleri nesnel ölçütlere bağlanacak ve demokratik kurallara göre oluşturulan yansız kurullarla yapılacaktır.

- Yetkileri ve sorumlulukları artırılırken ve kesin çizgilerle belirlenirken, kamu görevlileri, yalnız yetkilerini kötüye kullanırlarsa değil, savsaklarırsa ve gereken etkinlikle kullanmazlarsa da sorumlu olabileceklerdir. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

- Ulusal güvenliği ilgilendiren belli konular dışında, kendilerini doğrudan doğruya ilgilendiren bütün kamu yönetimi işlemleri yurttaşlara açık olacaktır.

Adalet, kamu yönetimi ve iç güvenlik alanlarında uygulanacak bu demokratik çözüm ve önlemlerle, ülkede barışın, huzurun, can güvenliğinin ve öğrenim özgürlüğünün eksiksiz sağlanması kolaylaşacağı gibi, ekonomik yaşama da güven ve işlerlik kazandırılmış olacaktır. Çünkü huzur ortamının gelişmesi, kamu hizmetlerine ve adaletin işleyişine hız kazandırılması, kamu hizmetlerinde yetkilerin ve sorumlulukların iyice belirlenmesi, ekonomik yaşamdaki birçok tikanıklıkları da giderecektir.

Ülke yönetimini, iç güvenlik ve huzur bakımından en elverişsiz koşullarla devralan Hükümetimiz, ekonomik yönden de son derece ağır bir miras devralmaktadır; fakat Hükümetimiz Türk milletinin üstün niteliklerine, devletimizin sağlam temellerine dayanılarak ülkede huzur ve barış sağlayabileceğine güvendiği gibi, büyük Milletimizin yeteneklerinden güç alarak ve ülkemizin kaynak ve olanaklarını gereğince değerlendirerek, kısa sürede ekonomik sorunların da üstesinden gelebileceğine, hızlı ve sağlıklı bir gelişme sürecini başlatabileceğine inanmaktadır.

Hükümetimizin, gelişmeye her alanda ve özgürlük içinde hız katarken ve üretimi artırırken toplumsal adaleti de birlikte sağlamayı yaygınlaştırmayı ve ulusal bağımsızlığımızı güçlendirmeyi amaç edinmiştir. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Gelişme yolunda toplumsal adaleti ertelemenin de, özgürlüğü kısmanın da gereksizliğine ve haksızlığına inanan Hükümetimiz, toplumsal adaletin ve geniş özgürlüğün insan kişiliğini engelsiz geliştireceği, insanlardaki yapıcı ve yaratıcı gücü en etkin biçimde harekete geçireceği kanısındadır.

Ekonomimizin son iki buçuk yılda sürüklendiği darboğazlar ve karşı karşıya getirildiği son derece de ağır sorunlar nedeniyle, Hükümetimiz, bir yandan uzun süreli gelişme hedeflerine yönelirken bir yandan da yine o hedefler doğrultusunda bir kısa süreli ekonomik onarma programı uygulama kararındadır.

Bu onarma programı sürecinde de toplumsal adalet ilkesi önemle gözetilecektir.

İki buçuk yıldır ülkemiz, ulusal birliğimizi ve Devletimizi temellerinden sarsan ve can güvenliğini, huzuru, çalışma barışını ortadan kaldıran bir cephecilik anlayışıyla yönetilirken, Cephe Hükümetinin kendi içindeki bölünmeler, engellemeler nedeniyle ve Devlet yönetiminin bazı Hükümet ortakları arasında parsellenmesi dolayısıyla, ekonomimiz de büyük zararlar görmüştür.

Kamu kuruluşları arasında, zaten öteden beri yeterli ölçüde olmayan bağlantı ve işbirliği büsbütün kopmuş, karar mekanizmaları giderek durmuştur, yatırımlar yavaşlamış, üretimde tehlikeli düşüşler başlamıştır.

Devlet işlerinin, özellikle ekonomik alanda, aksamaması gereken bir takvimi vardır.

Örneğin dış ticaret rejiminin zamanında açıklanması ve yürütülmesi gerekir. Geride bıraktığımız bu dönemde bu sağlanamadığı için, Devletin içte ve dışta saygınlığı hızla azalmış, yatırımlar yavaşlamış, istifçilik ve karaborsacılık artmıştır.

Tarımda üreticinin emeğinin ve ürününün zamanında değerlendirilmesi gereklidir. Bu yapılmazsa, çiftçi ürününü gerçek değerinden satamaz, ertesi yılın hazırlıklarını ve yatırımlarını yeterli düzeyde yapamaz ve borçlarını zamanında ödeyemediği gibi yeni borç yükü altına girer. Geride bıraktığımız dönemde birçok ürünlerle ilgili olarak devlet takvimi bozulduğu için bütün bu aksaklık ve sakıncalar olanca ağırlığıyla ortaya çıkmıştır. Tütünde, pancarda, çayda ve daha birçok ürünlerde ödemeler gecikmiş veya taban fiyatlarının açıklanması uzun süre ertelenmiştir. Destekleme alımları için yeterli kaynak ayrılmadığından, birçok durumlarda taban fiyatlar kâğıt üzerinde kalmıştır.

Öte yandan, gübre ve tarım ilacı sağlamada belli bir takvime uyulmaması yüzünden tarımsal üretimde yeterli gelişme gerçekleştirilememiştir.

Yurt dışındaki işçilerimizin kıvanç verici katkısıyla yüksek düzeylere ulaşan döviz rezervlerimiz kısa sürede sorumsuzca bir savurganlıkta tüketildiği için, dış ödemelerde darboğaza girilmiş, ithalat için döviz transferlerinde büyük gecikmeler başlamıştır. O yüzden yatırım ve ara malları ithalatı zamanında yapılamamış, yatırımlar ve üretim aksamış, işsizlik artmıştır. Üstelik Devletimizin dünyadaki saygınlığı da büyük ölçüde sarsılmıştır.

Kaynaklar gösteriş uğruna savrulurken, hayati önem taşıyan altyapıların gerçekleşmesinde büyük gecikmeler olmuştur. O yüzden enerji yetersizliği sanayimizin en büyük sorunu ve engeli durumuna gelmiştir.

Dış ekonomik ilişkilerde, yabancı devletler ve şirketler olsun, uluslararası kuruluşlar olsun, karşılarında bir hükümet değil, kararları birbiriyle çelişen ve birbirini engelleyen birkaç hükümet görür olmuşlardır. O yüzden dış ekonomik ilişkilerimiz büyük ölçüde aksamıştır. O yüzden, örneğin Avrupa Ekonomik Topluluğuyla ilişkilerimiz askıda kalmıştır.

Üç yıldır dünya ekonomisi bir bunalım döneminden geçiyor. Birçok ülkenin Hükümetleri, uzun süreli politikalar saptayarak bunalımın etkilerini azaltmaya

çalışıyorlar. Oysa bundan önceki Hükümet, iki yılı aşan görev süresince, günlük bir seçim ekonomisi politikası izlemiştir. Üstelik günlük politikada bile tutarsızlıklar içinde bocalamıştır. Fiyat artışları bütün dünyada yavaşlarken, Türkiye’de hızlanmıştır. İşsizlik görülmedik ölçüde artmıştır.

Türkiye bir pahalılık ve kuyruklar ülkesi durumuna getirilmiştir. Et kuyruğu, kömür kuyruğu, benzin-mazot ve demir-çelik kuyruğu, zaman zaman çimento ve sigara kuyruğu günlük yaşamın parçası durumuna gelmiştir. (C.H.P. sıralarından alkışlar) Çiftçiler traktör için, ilaç ve gübre için, hatta çoğu kez ürünlerini satabilmek veya sattıkları ürünün parasını alabilmek için kuyruğa girmek zorunda kalmışlardır. Sanayiciler Merkez Bankasında aylarca uzayan transfer kuyruklarında beklemişlerdir. Büyük kentlerde mahalleler elektrikten yararlanabilmek için kuyruğa girmişlerdir.

Geçmiş Hükümet 1975 başlarında iş başına geldiğinde Türkiye’nin kısa vadeli borcu yok denebilecek kadar azdı. Yıllar boyunca birikmiş toplam borcu ise 4 milyar 750 milyon Dolar’dı. Oysa aynı Hükümetin bu ay görevden ayrılırken bıraktığı toplam borç 9 milyar Doların üzerindedir. Üstelik bunun yüzde 80’i kısa vadeli borçtur.

Merkez Bankasında aylardır transfer edilmeyen ithalat talepleri 1 milyar 350 milyon Dolara ulaşmıştır. Kritik maddeler dışında bu taleplerin çoğu 1977 Şubatından beri transfer beklemektedir.

Tarım ilaçları ithal edilemediği için pamuk gibi önemli ürünlerimiz mahvolma tehlikesiyle karşı karşıya bırakılmıştır. Ancak Hükümetimizin işe başlar başlamaz aldığı bir kararla tarım ilaçlarının ithali olanağı sağlanabilmiştir.

Sona eren yönetim insan sağlığıyla ilgili ilaçlar ve hammaddeler için bile ancak 18 Nisan 1977’ye kadar yapılmış ithalat transfer taleplerini karşılayabilmiştir. Yüzlerce gencin sokaklarda okullarda öldürülmesine seyirci kalan bu yönetim, görülüyor ki aynı kayıtsızlığı yaşayan insanların sağlığı konusunda da göstermiştir. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Geçmiş yönetim, kısa vadeli borç yükünü görülmemiş ölçülere vardırırdığı gibi, uluslararası ekonomik işlemlerde karşılıksız çek kullanmayı da adet haline getirmiştir. Geçmiş yönetimin karşılıksız ödemeleri 277 milyon Dolara ulaşmıştır. Bu yüzden birçok yabancı ülkelerde Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasının çekleri artık kabul edilmemektedir. Bazı yabancı temsilciliklerimizdeki görevlilere aylıkları uzun süre ödenememiştir.

Döviz yokluğu ve transfer gecikmeleri dolayısıyla savunma gereksinimlerimizin karşılanması bile kaygı verici ölçüde aksatılmıştır.

Çiftçinin emeğini gereğince değerlendiremeyen eski Hükümet, geçen mevsimin buğday ürününü de depolarda ve toprak altında bırakmıştır. Buğdayı zamanında dışarıya satıp döviz açığımızı bir ölçüde olsun kapatmaya bile gerek görmemiştir. Oysa Hükümetimiz daha göreve gelir gelmez buğday ihracı için gerekli girişimlerde bulunmuştur ve şimdiden olumlu sonuçlar almaya başlamıştır. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Yine geçmiş Hükümet döneminde, kamu harcamalarının finansmanında çok kısa görüşlü, savurgan ve sağlıksız bir tutum izlenmiştir ve açık finansmana ağırlık verilmiştir. Kamu İktisadi Teşebbüsleri, ekonomimizin yükünü büyük ölçüde taşıyabilecek olanaklarına karşın, ekonomimize ağır yük olacak duruma getirilmiştir.

Bugüne kadar nakit durumunun idare edilebilmesi, yatırımların büyük ölçüde gecikmesi ve gerçekleştirilmemesi pahasına olmuştur.

Ekonomik gelişmemizi hızlandırabilmek, yatırımları gerçekleştirmeye bağlıdır. Bu bakımdan, yurt içi tasarruf eksikliği yanında yurt dışı kaynakların da sağlanamaması, sadece kamu kesimi için değil; gelişmemizde katkısı olacak özel sanayi kesimi için de büyük bir sorun olmuştur.

Eski Hükümetin toplumsal çelişkileri ve bunalımı artırıcı tutumu nedeniyle, ülkemizde çalışma barışı da büyük ölçüde bozulmuştur. Çalışma barışının bozulduğu, işçi-işveren ilişkilerinin alabildiğine gerginleştiği bir ortamda, döviz ve enerji dar boğazlarıyla Hükümet tutumundaki kararsızlıklar ve aksaklıklar da eklenince, birçok sanayici de yeni yatırımlar yapma isteksizliği belirgin ölçülere varmıştır.

Vurguncular, karaborsacılar dışında bütün iş çevreleri tedirgindir. Bazı kamu kuruluşlarına eski Hükümet ortağı partilerden bazılarının yerleştirdiği silahlı militanlar dışında bütün işçiler tedirgindir. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)* Hepsi, aralarındaki çıkar çelişkilerini aşarak, Türkiye'yi ekonomik ve toplumsal bunalımdan kurtarabilecek bir Hükümetin özlemini duymakta birleşmektedirler.

Hükümetimiz, izleyeceği tutumla, bu ortak özlemi kısa sürede karşılayabileceğine inanmaktadır. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Emeği en üstün değer sayan Hükümetimiz emeğin hakkını koruyucu bir tutumla ve geçmiş yönetim ortaklarından üçünün işçi hareketini bölerek zayıflatıcı girişimlerine son vermek suretiyle işçilerde güven duygusu uyandıracaktır. Ayrıca, ülkeye getireceği barış ortamıyla Hükümetimiz işçi-işveren ilişkilerini sağlıklı bir düzeye kavuşturacaktır.

Hükümetimiz yurt dışındaki işçilerimize güvence verecek ve üretken alanlarda onların ortak yatırımlarını destekleyecektir.

Bir yandan özendirici taban fiyatlarla ve destekleme alımlarıyla bir yandan da tarımsal girdileri zamanında ve ucuz fiyatlardan sağlamakla tarımsal üretimin ve tarım ürünleri ihracatının artmasını sağlayacaktır.

Hızlandırılmış bir programla, hayvancılığı geliştirerek ve hayvan ihracatını sağlıklı bir düzene kavuşturarak bir yandan başta Doğu ve Güneydoğu Anadolu olmak üzere yoksul bırakılmış bölgeler ve yöreler halkının gelir düzeyini yükseltirken, bir yandan da ihracat gelirimizi artıracaktır.

Sınırlarımızdaki mayınlanmış alanların, kaçakçılığı önleyici sosyo-ekonomik çözümler getirilerek, mayınlardan arınması ve üretime açılması sağlanacaktır. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Dünyada turizmin gelişmesine Türkiye kadar elverişli ülke azdır. Oysa eski yönetim döneminde Türkiye, hem de Hükümet yetkililerince Turizmin patlamasından söz edilirken, turizm giderlerimiz gelirlerimizi aşmıştır. Hükümetimiz, yine hızlandırılmış bir programla, turizm alanındaki işletmeciliği ve uluslararası ilişkileri çağın gereklerine uygun biçimde düzenleyerek, bir-iki yıl içinde Türkiye'yi, turizmden yüksek döviz geliri sağlayabilir duruma getirmeye kararlıdır.

Yine Hükümetimiz, Kamu İktisadi Teşebbüslerinde verimli ve demokratik bir işletmecilik kuracaktır. Geçmiş yönetim döneminde aşırı ölçülere varan adam kayırmaya,

savurganlığa ve partizanlığa son verecektir. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Çalışanların yönetime ve sorumluluğa etkin biçimde katılmalarını, verimlilik artışından pay almalarını gerçekleştirecektir. Hükümetimiz, Kamu İktisadi Teşebbüslerini de kısa sürede, kaynak tüketir durumdan kurtararak kaynak yaratır duruma getirecektir. Sanayi yatırımlarında, özellikle temel ve ağır sanayilerde, Kamu İktisadi Teşebbüslerini, gelişme atılımlarına hız katabilecek bir güce eriştirecektir.

Enerji Türkiye'nin en önemli sorunlarından biridir. Suya ve kömüre dayanan enerji santrallerinin yapımındaki olağanüstü gecikmelere son verilecek, bunların kısa sürede birbiri ardından devreye girmeleri sağlanacaktır. Öylece Türkiye'nin enerjide dışa bağımlılığı hızla azaltılacaktır. Bu sağlanıncaya kadar, geçici ivedi önlemlerle sanayimizin enerji açığını kapatmak üzere her çaba gösterilecektir. Bugün açıklayabilecek durumdayım ki, şimdiden bu konuda bazı olumlu sonuçlar alınmaya başlamıştır. O arada, elektriğin ve doğal gazın komşu ülkelerden karşılıklı yarar ilişkileri çerçevesinde ve ivedi gereksinimlerimizi karşılayacak düzeyde sağlanması için gerekli girişimler derhal yapılacaktır.

Yeterli enerjinin kendi kaynaklarımızdan sağlanmasını hızlandırmak üzere bir ulusal enerji planı uygulanacaktır.

Bu arada başlamış veya programa alınmış, fakat sürüncemede bırakılmış hidrolik enerji santrallerinin biran önce bitirilmeleri için her çaba gösterilecektir.

Yeni projelerin hazırlanması, hızlandırılırken, yerel su kaynaklarının da küçük santrallerle yaygın enerji üretimine katkısı hızlı bir program içinde sağlanacaktır.

Termik santral projelerinin yapımı hızlandırılarak, kömür sorunları derhal çözülecektir.

Bunların yanı sıra nükleer enerji santrallerinin hazırlığı ve yapımı hızlandırılacaktır. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Enerjinin, özellikle elektrik enerjisinin dağılımında ve sınaileşme için değerlendirilmesinde bölgeler ve yöreler arası adalet gözetilecektir.

Gelişmeyi köylüden başlatmaya ve sınaileşmeyi köye kadar ulaştırmaya kararlı olan Hükümetimiz, köylerin kısa sürede elektriğe kavuşması için gerekli çalışmaları yaparken, elektriğin tarımda, hayvancılıkta ve köylerde kurulacak sanayilerde değerlendirilmesini Devlet desteğiyle özendirecektir. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Bir yandan enerji üretimi hızlandırılırken, bir yandan da yakma kayıplarını azaltıcı ve enerji tasarrufunu artırıcı önlemler alınacaktır. Bu önlemler, gelişmeyi ve sınaileşmeyi kısıcı değil, hızlandırıcı yönde olacaktır.

Yeraltı kaynakları bakımından Türkiye'nin geniş olanakları bulunmakla birlikte bu olanaklar şimdiye kadar yeterince değerlendirilmemiştir. Yer yer özel sektör eliyle yapılan değerlendirmeler de çok yetersiz düzeyde kalmaktadır ve kaynak israfına yol açmaktadır.

Hükümetimiz yeraltı kaynaklarının bütün yurttan süratle ve ulusal yarara en uygun biçimde değerlendirilmesine büyük önem verecektir. Böylelikle tümüyle Türkiye'nin, özellikle bazı geri kalmış yörelerimizin gelişmesine hız katılmış olacaktır.

Madenlerin öncelikle ulusal sanayimizde değerlendirilmesi ve işlenmiş olarak ihracı için gerekli yatırımlar hızla yapılacaktır. O yoldan döviz gelirimiz artacağı gibi ülkemizde yeni çalışma alanları da çoğalmış olacaktır.

Özellikle taş kömürü, linyit, petrol, demir, fosfat, tuz ve benzeri maddelerin üretiminin artırılması için gereken çabalar gösterilecektir.

Yeraltı kaynaklarının değerlendirilmesinde, Türkiye'nin ulusal teknolojik ve sınai olanakları ve teknik hizmetleri geliştirilecektir. Yeraltı kaynaklarının aranıp saptanmasıyla ve işletilip pazarlanmasıyla ilgili kamu kuruluşlarının verimli işbirliği ve etkin çalışması sağlanacaktır.

Türkiye'nin kıta sahanlığındaki ve genel olarak denizlerdeki ulusal ekonomik haklarının korunması ve gereğince değerlendirilmesi, ekonomik gelişmemizin olduğu kadar ulusal egemenliğimizin de gereğidir.

Bu alanda yıllarca geciktirilmiş ve son Hükümet döneminde de askıya alınmış uluslararası girişimler gerçek bir milliyetçi tutumla hızlandırılacaktır.

Şimdiye kadar çok büyük oranda, ekonomik gelişmemizi hızlandırıcı değil, araçları kayıracı alanlara, spekülative faaliyetlere yönelerek gelmiş olan krediler, bankacılık ve kredi düzeninde derhal yapılacak düzenlemeyle, geniş ölçüde, sanayi, tarım ve hayvancılık gibi alanlardaki üretken yatırımlara yöneltililecektir. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Devletin bankalar ve kredi düzeni yoluyla ekonomiyi toplum yararına yönlendirebilme, demokratik plan disiplini sağlayabilme olanakları artırılacaktır.

Özel bankacılık üzerinde kamu denetimi etkinleştirilirken, devlet bankacılığı da sanayi gelişmesine hız katacak biçimde güçlendirilecektir. Tasarrufları plan doğrultusunda değerlendirmek ve halk yatırımlarıyla kooperatifçiliği desteklemek üzere yatırım ve ihtisas bankacılığı geliştirilecektir.

Kredi hizmetleri ve koşulları değişik toplum kesimlerinin gereksinmelerine göre farklılaştırılacaktır.

Üretken olmayan alanlara yatırım yapmış olmak veya taşınmaz mal sahipliği kredi kaynaklarından yararlanmada kimseye üstünlük sağlamayacaktır. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Tefeciliği ve gereksiz aracılık aşamalarını ortadan kaldırmayı kolaylaştırıcı bir bankacılık düzeni kurulacaktır.

Plan doğrultusunda ve toplum yararına yatırımlar yapmak isteyenler, özellikle ihracat gelirimizi artırıcı veya işsizliği azaltıcı yatırımlara yönelenler, Devleti, her zamankinden daha çok yanlarında bulacaklardır.

Dış ekonomik ilişkilerimizi sağlıklı biçimde geliştirmek üzere araştırma, pazarlama ve iletişim olanaklarından, devlet sektörünün özel sektörün ve halk sektörünün ortaklaşa yararlanabilecekleri bir dış ticaret kurumu kurulacaktır.

İhracatta geleneksel pazarlar geliştirilirken, yeni pazarlar bulunması, özellikle Ortadoğu, Asya ve Afrika ülkeleriyle karşılıklı ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi yoluna gidilecektir.

Dar ve orta gelirlere, o arada bu gelir düzeyindeki ücretlilere düşen vergi yükü oranı azaltılarak daha adaletli bir vergi düzeni kurulacaktır. Ücret gelirlerinde, dar ve orta gelirlerde en az geçim indirimi, gelir dağılımı adaletsizliğini gidermek amacıyla yükseltilecektir ve ücretlilerde en az ücret vergi dışı bırakılacaktır. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Esnaf ve sanatkârların vergi işlemleri sadeleştirilip, vergi defteri tutmada kolaylıklar sağlanacaktır.

Üretimi ve sanayiın sağlıklı yönde gelişmesini, ihmal edilmiş yörelere yatırım yapılmasını özendirici ve gösteriş tüketimini azaltıcı bir vergi yapısı geliştirilecektir.

Verimi düşük ve idari külfeti yüksek bazı dolaylı vergiler kaldırılacaktır.

Vergi kaçagını önlemede etkinlik sağlayıcı yöntemler uygulanacak, bu arada çağdaş teknolojinin olanaklarından da yararlanılacaktır.

Herkesin dürüstçe vergi ödemesi için en etkin çözümler getirilecektir.

Halkın mutlu ve sağlıklı bir yaşam için gerekli tüketim olanakları yaygınlaştırılıp artırılırken, toplumda gösterişçi tüketimi kamçılayıcı etkenler zayıflatılacak ve üretim, bütün toplumun yapıcı heyecanı ve katkısıyla artırılabilecektir.

Çalışan halk topluluklarının, izleyeceğimiz sosyal politikayla artacak olan gelirlerini ortak yatırımlarda değerlendirmeleri, bu amaçla özendirilip desteklenecektir.

Öylelikle, bir yandan gelişmemiz hızlandırılırken, bir yandan da halkın gönüllü ve kurumsal tasarruflarının ortak yatırımlar yoluyla getireceği gelirin yine halka dönmesi sağlanmış ve halkın ekonomideki ve toplumdaki etkinliği artırılarak demokrasimiz güçlendirilmiş olacaktır.

Halk sektörü yatırımlarının planlanmasında yer seçiminde, proje hazırlanmasında, pazar araştırmacılığında, işletmecilik sorunlarının çözülmesinde gerekli devlet yardımı ve yatırım bankası hizmetleri sağlanacaktır.

Kooperatifçilik hareketinin güçlenmesi, yaygınlaşması ve demokratik ve etkin bir denetim altında çalışması, devlet yardımıyla ve kredi kolaylıklarıyla desteklenecektir. Bazı büyük kooperatif birliklerinin yönetimindeki devlet egemenliğine kesinlikle son verilerek, demokratik kooperatifçiliğin bir gereği yerine getirilecektir. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Gerek halk sektörü yatırımları, gerek kamu iktisadi kuruluşlarında, çalışanların bir yandan yönetime katılması, kar ve verim artışından yeterli pay alması gelir sorununa çözüm getirirken, öte yandan verimi artıracaktır.

Tarım ve sanayi ürünlerinin pazarlanmasında gereksiz aracı aşamalarını azaltıcı bir düzenlemeyle karaborsa ve aşırı fiyat artışları önlenirken, bir yandan da üretimde maliyetlerin düşmesi, kazançların yükselmesi sağlanacak, yatırıma yönelebilir kaynaklar o yönden de artırılmış olacaktır.

Temel maddelerin sağlanmasındaki aksamalar, darlıklar ve fiyat yükselişleri, mal arzı artırılarak önlenecektir.

Temel mallara olan piyasa isteminin sürekli ve düzenli biçimde sağlanması için üretim, dağıtım ve stoklama alanlarında etkin önlemler alınacaktır. İthalat politikamız

bunu sağlayacak biçimde düzenlenecek ve denetlenecektir. Demir, çimento gibi fiyat uygulamasını giderici önlemler derhal uygulamaya konulacaktır. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Dış ekonomik ilişkilerimizde, ancak kendi içinde uyumlu bir hükümetin sağlayabileceği olanaklarla, yönetsel tıkanıklıklar ve kopukluklar giderilirken aynı zamanda yeni ve büyük atılımlara girişilecektir.

Aramızda yakın dostluk ilişkileri bulunan ve geniş sermaye olanaklarına sahip olan Ortadoğu ve Akdeniz ülkeleriyle, Balkan ülkelerinin de katılabileceği verimli bir ekonomik işbirliği kurulacaktır. Bu bölgesel ekonomik işbirliğinin sağlayacağı güce dayanarak, teknoloji bakımından ileri ülkelerle de bağımsızlığımıza ve karar özgürlüğümüze gölge düşürmeyecek koşullarla işbirliği olanakları aranacaktır.

Bölge ülkeleriyle ve teknolojide ileri ülkelerle Türkiye arasında oluşturmaya çalışacağımız güçlü bir ekonomik işbirliği, Türkiye'nin ihmal edilmiş yöreleri arasında yer alan Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun da gelişmesine büyük hız katacaktır. Bu yörelerimizi yalnız Türkiye'nin değil, bütün Ortadoğu'nun gelişme ve sanayileşme merkezlerinden biri durumuna getirmek amacıyla Hükümetimiz her çabayı gösterecektir. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Hükümetimiz, bütün ihmal edilmiş yörelerimizin ve o arada Doğu ve Güney Doğu'nun gelişmesine öncelik vermeye kararlıdır.

Doğu ve Güney Doğu Anadolu'nun madencilik, hayvancılık, tarım ve tarımsal sanayi alanlarındaki olanaklarıyla birlikte komşu ülkelerce sağlanan pazar olanakları da azami ölçüde değerlendirilerek, hem ülkemizdeki bölgelerarası dengesizlik giderilmiş hem de tümüyle Türkiye'nin gelişmesine büyük hız katılmış olacaktır.

Bu arada, çok amaçlı Aşağı Fırat Projesi geliştirilerek hızlandırılacaktır. Bu proje çerçevesinde kurulacak barajlardan tünel ve kanal şebekelerinden yararlanılarak yapılacak sulama sonucu, Güneydoğuda geniş ve bereketli tarım alanları oluşturulacağı gibi, ülkenin enerji üretimine büyük katkısı bulunan bu bölgemiz kısa sürede canlı bir sanayi bölgesi durumuna da gelecektir ve Türkiye'nin gelişme düzeyini yükseltici ve ekonomik coğrafyasını değiştirecek bir gücü erişecektir. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Ekonomik coğrafyanın değişmesinde ve değerlendirilmesinde ulaşım şebekesi ve olanakları önemli bir etkidir. Hele Türkiye'nin dünyadaki başlıca geçiş yollarından biri durumuna geldiği göz önünde tutulursa ulaşımın önemi büsbütün artar.

Türkiye'nin karayolları, deniz yolları, demir yolları ve hava ulaşımı ise çağımızın gereklerini, Türkiye'nin bugünkü gereksinmelerini, hele yakın gelecekteki gelişme potansiyelini değerlendirecek durumundan çok uzaktır.

Hükümetimiz, yaygın dengeli ve hızlı gelişmeyi destekleyici ve Türkiye'nin bütün dünya ile komşularıyla, o arada özellikle Ortadoğu ve Akdeniz ülkeleriyle ekonomik ve kültürel ilişkilerini genişletip kolaylaştırıcı ve döviz gelirimizi artırıcı bir ulaştırma politikası izleyecektir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da ekonominin canlanamayışının başlıca nedenlerinden biri de bu bölgedeki yerleşme merkezlerinin batıyla düzenli ulaşım olanakları bir ölçüde sağlanmış olmasına karşın bölge içi ulaşım olanaklarının çok yetersiz kalmış olmasıdır.

Bu yetersizliği gidermek üzere, Doğu Karadeniz’le güney sınırlarımız arasında dikey ulaşım bağlantıları süratle gerçekleştirilmeye başlayacaktır. Böylece bu bölgede kurulacak sanayilerin daha geniş bir iç pazara dayanarak gelişebilmeleri ve iç pazardan alacakları hızla dışarıya da açılabilmesi desteklenmiş olacaktır.

Uluslararası önem taşıyan karayollarımız ve bunların İstanbul ve Çanakkale Boğazlarındaki bağlantıları hızlı güvenli ve rahat geçişe uygun duruma getirilecektir.

Karayolu yapımında ülkenin kolay ulaşılamayan yörelerine öncelik verilecektir. Sert iklimli bölgelerimizde etkin kar mücadelesi yapılarak bütün ilçe ve bucaklarımıza yıl boyu sürekli ulaşım sağlanacaktır. Köy ve orman yollarının yapımı ve anayollara bağlanması da hızlandırılacaktır. Karayollarında ve kent içinde trafik güvenliğinin sağlanması için karayolu taşımacılığı hizmetlerini tesis, yönetim, işletme ve trafik denetimi açılarından düzenli duruma getirici etkin önlemler alınacaktır.

Çağın gereklerine, değişen toplumsal ekonomik yapıya, sanayileşme hedeflerine uygun olarak bugünkü demiryolu ağımızın standartları yükseltilecektir ve yeni hatlar yapılacaktır. Özellikle orta ve uzun mesafeli yük taşımada temel ağırlığı demiryollarımızın üstlenmesi sağlanacaktır. Demiryolu taşıtları sanayimize ihracata yönelik olarak geliştirilecektir.

Üç yanı denizlerle çevrili ülkemizin bugüne dek ihmal edilmiş olan deniz ulaştırmacılığı üzerinde önemle durulacaktır. Denizcilik İşletmeleri bir yönetim altında toplanacaktır. Yeni tersanelerimizin tamamlanması hızlandırılacaktır. Türkiye kısa sürede kendi ticaret filosunu ve donanmasını yeterli düzeye ulaştıracak ve dünyaya gemi ihraç edebilecek güçte gemi yapım olanaklarına kavuşturulacaktır. Böylece geleneksel denizciliğimiz çağın koşullarına uygun olarak yeniden canlandırılacağı gibi, büyük ölçüde emek yoğun bir sanayi dalı olan gemi yapımıcılığı yoluyla yeni iş alanları yaratılmış olacaktır.

Ekonomik bakımdan Türkiye’nin her bölgesinin bütün dünyaya açılışını kolaylaştırıcı bir limanlar ağı kurulacaktır.

Ulaşım elverişli göllerimizde ve nehirlerimizde yer yer yeni su bağlantıları da kurularak, ulaşım olanakları ve limanlar geliştirilecektir. Bu arada Van ve Keban Göllerinde ulaştırma hizmetlerinin gelişmesine öncelik verilecektir.

Böylece yurt içi ulaşım hız ve tasarruf sağlanmış olacaktır.

Hava ulaştırmacılığı çağdaş pazarlama yöntemlerine göre ülkemizin geniş turizm olanaklarını da değerlendirecek biçimde yeniden düzenlenerek geliştirilecektir.

Çok sayıda yabancı turist çekebilecek yörelerin uluslararası hava ulaşımı bakımından dünyaya daha çok açılması sağlanacaktır.

Başlıca hava limanlarımız ve alanlarımız uluslararası teknik standartlara ve güvenlik koşullarına uygun duruma getirilirken, Türkiye’nin erişilmesi güç yönlerinde o arada bazı Doğu ve Güney Doğu illerinde yaz kış trafiğe açık hava alanları kurularak, büyük hava limanları ve alanlarıyla buralar arasında hava bağlantısı kurulacaktır. Hava ulaştırmasını yaygınlaştırmak üzere Türk Hava Yolları küçük uçaklarla da donatılacaktır.

Ayrıca ulusal ekonomimizin gereklerine uygun ve teknolojik gelişmeleri izleyebilecek düzeyde bir uçak sanayii süratle kurulacaktır.

Tasarruf ve güvenlik sağlamak amacıyla petrol ürünlerinin, doğal gazların ve yeraltı kaynaklarımızdan elde edilen başka bazı ürünlerin boru hatlarıyla taşınmasına önem verilecektir.

Yurt içi ve yurt dışı telefon, teleks ve benzeri iletişim olanakları ve köylerin kentlerle iletişimi, çağın, gelişmenin ve uluslararası ekonomik ilişkilerin gereklerine uygun düzeye getirilecektir. Ulusal telekomünikasyon sanayii Ortadoğu'nun da gereksinmelerini karşılayabilecek düzeyde geliştirilecektir.

Yurt içi telsiz iletişiminde çağın gereği olan serbestlik sağlanması amacımızdır.

Önceki Hükümet, hiçbir önemli konuda kendi içinde anlaşıp politika oluşturamadığı için, IV inci Beş Yıllık Kalkınma Planını hazırlayamamıştır.

Hükümetimiz, IV inci Beş Yıllık Kalkınma Planının hazırlığını kısa sürede tamamlamağa çalışacaktır.

Bu plan bir yandan Türkiye'yi ileri bir sanayi ülkesi durumuna getirebilmek için gerekli atılımları öngörürken, bir yandan da geçmiş yıllarda özellikle son Hükümet döneminde yaratılmış ağır sorunlara çözümler getirecektir.

O arada, ekonomimizin yükünü taşıyamaz duruma gelen altyapılar geliştirilecek ve döviz açığımızı süratle kapatıcı yatırımlara öncelik verilecektir.

Yıllardır temeli atılmış ve yüzüstü bırakılmış yatırımlar da bir plan çerçevesinde sonuçlandırılacaktır.

Geçmişin yığıldığı ivedi sorunları çözmeğe ve aşmağa uğraşırken, Hükümetimiz, ileriye dönük hızlı ve sağlıklı bir sınaileşme hareketinin gereklerini de yerine getirecektir.

Ulusal sanayimizi dışa bağımlılıktan ve yüzeysellikten kurtararak, ağır sanayilere, yatırım malları ve ara mallar sanayiine, üretimi destekleyip artırıcı sanayilere ve Türkiye'nin kaynaklarını değerlendirici, yeni sanayiler kurulmasını kolaylaştırıp hızlandırıcı, işsizliği azaltıcı doğurgan sanayilere öncelik verilecektir.

Makine, motor, metalürji, elektronik sanayii dallarında, ayrıca tarımla ve hayvancılıkla ilgili sanayi dallarında, demir-çelik ve çimento sanayilerinde ve ulaştırma sanayilerinde, Hükümet, Türkiye'nin kısa sürede yeterli duruma gelmesi ve ihracat olanaklarına kavuşması amacına yönelecektir.

Sanayi toplumuna geçiş, ülkenin tümünde birden dengeli olarak hızlandırılacaktır.

Ortadoğu ülkeleriyle işbirliği yapılarak ve özellikle bu ülkelerin pazarlarına dönük olarak kurulacak sanayilerin yer seçiminde Doğu ve Güneydoğu'ya öncelik tanınacaktır.

Bilim ve araştırmacılık, özgürlük ortamında devlet öncülüğüyle ve gerek üniversitelerin gerek özel sektör sanayilerinin katkılarıyla geliştirilerek, Türkiye'nin olanaklarına ve koşullarına uygun teknolojiler oluşturmaya veya dışarıdan alınacak teknolojileri o yönde geliştirmeye çalışılacaktır.

Hükümetimiz, Türkiye'nin koşullarında, hızlı sınaileşmeyle tarımsal gelişmenin gelişmediği, tam tersine birbirine destek olabileceği kanısındadır. O nedenle, sınaileşmemizde tarımsal gelişmemiz, planda, birbirleriyle uyumlu biçimde yer alacaktır.

Sanayide iş bölümü ekonomik gereklere ve sosyal adalete uygun olarak düzenlenecektir.

Tekelcilik eğilimleri önlenirken, küçük sanayilerin ekonomik gereklere uygun olarak gelişme ve büyüme olanakları artırılacaktır.

Sanayi kuruluşlarının tam kullanımla ve yüksek verimle çalışması devletçe gözetilecek ve özendirilecektir. Sınaileşme hızını kesmemek koşuluyla, sanayi kuruluşlarının teknolojisinde ve yer seçiminde çevre ve insan sağlığının, can güvenliğinin, verimli tarım olanaklarının, doğal kaynakların ve güzelliklerin korunup geliştirilmesine ve turizm açısından gerekli koşullara uyulmasına özen gösterilecektir.

Halk sektörünün ve özel sektörün sanayi alanında plan kurallarına ve amaçlarına uygun yatırımlar yapması desteklenirken gelişmeyi ve sınaileşmeyi toplum yararına hızlandırıp yönlendirebilmek için ve tekelleşmeyi önlemek için gereken sanayi dallarında devletin etkinliği sağlanacaktır.

Türk sanayiinin güçlü biçimde, dünya pazarlarına açılabilmesi için, ekonomiye yük olucu ve verimli işletmeciliğe geçişi önleyici yapay desteklemeler yerine, yapısal ve teknolojik değişiklikler sağlayıcı özendirmelere gidilecektir.

Bağımsızlığımızı zedelemeyecek koşullarla teknolojik gereklerle ya da ihracatı artırmak için yabancı sermayeden yararlanırken, görünürde ithalatı ikame etmekle birlikte gerçekte ithal gereklerini artıran girişimler ve uygulamalar önleneyecektir.

Sanayiinin ve ihracatın gelişmesini engelleyen bürokratik güçlükler giderilecektir.

Örgün eğitim ve işbaşında eğitim yoluyla, hızlı sınaileşme için yeterli düzeyde ve sayıda teknik eleman yetiştirilmesine büyük önem verilecektir.

Kamu kesiminde teknik personelin manevi ve maddi huzur içinde çalışabilme olanakları sağlanacaktır. Yeterli olanaklarla bir devlet proje ofisi kurularak, proje hazırlığındaki aksamalar önleneyecektir.

Sanayi ve mühendislik kuruluşlarımızın çalışmalarını yozlaştıran yasal ve kurumsal engeller kaldırılacaktır, bu kuruluşların başka ülkelerde de iş yapmaları ve uluslararası ilişkilerimize hem de döviz gelirimize o yoldan katkıda bulunmaları özendirilecektir.

Sayın Üyeler,

Türkiye gibi, nüfusunun çoğunluğu köyde yaşayan bir ülkede gelişmenin köylüden başlaması, gelişmeyi hızlandırmanın da, sosyal adaletin de demokrasinin de gereğidir. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Bu inançla Hükümetimiz gelişmeyi köylüden başlatacak ve sınaileşmeyi köye kadar ulaştırılacaktır. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Öylelikle, tarımsal gelişmeyle hızlı ve yaygın sınaileşmeyi bir arada sağlama ilkesini gerçekleştirmiş olacaktır.

Gelişmeyi köylüden başlatabilmenin temel koşulu, köylünün örgütlenerek güçlenebilmesidir.

Bu amaçla, tarım kesiminde üretim ve pazarlama için, bol ve ucuz araçlar-gereçler ve tüketim malları sağlamak için, tarımsal ve sınaî yatırımlar yapabilmek için, yaygın, güçlü ve demokratik bir kooperatifçilik hareketi desteklenecektir. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Kooperatiflerle üst kuruluşlarının ve genel olarak çiftçilerin, taşınmaz mal karşılığı aranmaksızın, arazi büyüklüklerine bakılmaksızın, üretim değeri veya proje karşılığında

yeterli işletme ve yatırım kredileri alabilmeleri sağlanacaktır. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Kooperatiflerin ve üst kuruluşlarının plan doğrultusundaki verimli ekonomik işletmecilik kurallarına uygun olarak yapacakları tarımsal ve sınaî yatırımlar Devlet katkısıyla desteklenecektir.

Kooperatifçilik hareketiyle bağlantılı olarak köylüler için toplumsal sigortalar ve tarım sigortası da kurulacaktır. Öylelikle köylünün yaşamı boyunca sağlığı, bakımı, geçimi güvence altına alınacaktır. (C.H.P. sıralarından alkışlar) Yaşlandığında veya çalışma gücünü yitirdiğinde yeterli aylık geliri olacaktır. Kötü ürün yıllarında veya doğal yıkımlar, tabii afetler yüzünden geçim sıkıntısı çekmesi önlenecektir.

Toplumsal sigortada ve tarım sigortasında biriken kaynaklarla köylülerin daha ileri tarım teknolojisine geçebilmeleri daha büyük ve verimli tarım işletmeleri kurulabilmeleri veya halk kesimi yoluyla sanayi yatırımları yapmaları desteklenecektir.

Birbirine yakın ve aralarında ulaşım kolaylığı ve ekonomik ve yönetsel işbirliği olanağı bulunan köyler arasında ve köylülerin benimseyeceği uygun yerlerde kamu hizmetlerinin, gelişme ve üretim için gerekli altyapılarını ve örgütlenmelerin yoğunlaşacağı köykentler kurulacaktır.

Köykentler yeni yerleşim merkezleri olmaktan çok, bütün çevre köylerin yararlanabileceği etkin gelişme ve hizmet merkezleri olarak öngörülmektedir.

Her köy, şimdiye kadar yararlandığı olanaklardan fazlasıyla yararlanacaktır. Her köyün okulu, sağlık ocağı, camii bulunacak, yoksa kısa sürede yapılması sağlanacaktır. Köykentler her köye bu gibi tesislerin sağlanmasını kolaylaştırıp çabuklaştıracağı gibi, köylere tek tek götürülebilecek olanların ötesinde birçok olanaklara, hizmetlere ve kuruluşlara ve büyük yatırım olanaklarına da köylüleri biran önce kavuşturacaktır.

Köykentlerle, Türk köylüsü göç zorunda kalmaksızın kentlileşebilecek çevresinden toprağından kopmaksızın sınaileşebilecek, uygarlığın ve kent kültürünün insan yaşamını maddi ve manevi yönde zenginleştirici tüm olanaklarından yararlanabilecektir. Tarıma olduğu kadar sanayie de dayalı ve doğayla dengeli yeni ve sağlıklı bir uygarlık yaratabilecektir. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Adaletli bir toprak dağılımına ve toprağın en verimli biçimde kullanımına olanak verecek bir yeni toprak reformu yasası en kısa sürede Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulacaktır. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Bu yasa kabul edilirse, yurdun her köşesinde, özellikle toprak dağılımı bakımından adaletsizlik bulunan yörelerde, toprak reformu gerçekleştirilerek, geçimi toprağa bağlı herkesin kendi toprağını işler duruma gelmesi ve ileri teknolojiye dayalı verimli çiftçilik yapabilmesi sağlanacaktır.

Büyük topraklar Anayasa kuralına ve demokratik hukuk devleti ilkelerine uygun olarak kamulaştırılıp dağıtılırken, hazine topraklarının da yetersiz veya az topraklı çiftçilere dağıtılması sağlanacaktır.

Toprak reformu ile birlikte tarımda verimi artırıcı sulama tesisleri, altyapılar, kamu hizmetleri ve teknolojik olanaklar, devletçe veya devlet katkısıyla yeterli düzeyde sağlanacaktır. Yaygın, güçlü ve demokratik bir kooperatifçilik hareketi, reformlar birlikte geliştirilecektir.

Fazla toprakları veya kendi işlemedikleri toprakları kamulaştırılan kimselerin, ödenecek kamulaştırma bedellerini üretken yatırımlarda değerlendirmeleri, öylelikle hem kendi gelirlerini güvence altına almaları hem de ülkenin gelişmesine katkıda bulunmaları sağlanacaktır.

Şimdiye kadar birkaç ilde toprak reformunun tamamlanmış veya başlamış olması gerekirken, geçmiş Hükümet, Urfa'daki ilk uygulamayı bile engellemiştir. Hükümetimiz, ilk iş olarak, Urfa'da kamulaştırılan toprakların süratle topraksız veya az topraklı köylülere dağıtımını sonuçlandıracaktır. (C.H.P sıralarından alkışlar)

Hükümetimiz çiftçilerin gelirini artırıcı ve gelir dalgalanmalarını önleyici, üretimi yönlendirici bir destekleme politikası uygulanacaktır. Hangi alanda üretime ağırlık verilirse daha çok gelir sağlanacağı ve Devlet desteğinden yararlanılacağı üreticilere önceden duyurulacaktır. Bir yandan üreticinin gelirini koruyucu, öte yandan yurt içi ve yurt dışı sürümü artan ürünlerin üretimin özendirici bir destekleme politikası uygulanacaktır. Bu politikaların, gelir dağılımını küçük ve orta çiftçi lehine değiştirecek biçimde uygulanması sağlanacaktır.

Dünyadaki ve Türkiye'deki hızlı nüfus artışı tarımsal verimin artırılmasını zorunlu kılmaktadır. Tarımsal verimi artırmak için küçük ve orta çiftçiye yönelik kredi olanakları büyük ölçüde artırılacaktır ve sulamaya, kırsal elektrikleştirmeye, köy yollarına büyük önem verilecektir. Yeni sulama projeleriyle ve bütün yurda yaygın çok sayıda göletlerle ve derin kuyularla yeraltı ve yerüstü su kaynakları değerlendirilerek her yıl sulanan toprak miktarında büyük artışlar sağlanacaktır. Kurulu sulanma şebekelerinin ihmal edilmiş bakımı yeni bir düzenleme ile sürekli olarak iyi bir durumda tutulacaktır.

Tarımda üretimi artırmak için gerekli tarımsal donanımdan ve girdilerden çiftçilerin yeterli düzeyde yararlanmaları sağlanacaktır. Tarımsal araç ve gereçlerin yerli üretimi için gerekli sanayi yatırımları hızlandırılacaktır. Çiftçilerin araçlarını ve gereçlerini aracısız olarak ya da ödeme güçleri yoksa uygun krediyle almaları sağlanacaktır. Gübre ve ilaç, zamanında, yeterli miktarda ve ucuz fiyatla aracısız olarak çiftçilere sağlanacaktır. Tarım ve hayvancılık uzmanlarının ve teknisyenlerinin bilgilerini üreticiye sürekli olarak aktarmaları güvence altına alınacaktır.

Devlet üretme çiftlikleri araştırma merkezleri ve Devlet haraları, daha verimli çiftçilik ve hayvancılık yöntemlerini ve yeni teknolojileri çevrelerine yayacaklardır, köylüyle işbirliği halinde çalışacaklardır.

Bütün yurтта, modern hayvancılık ve yan tesisleri hızla geliştirilecek, hayvan başına üretimin çağdaş ölçülere uygun düzeye yükselmesi için her çaba gösterilecektir. Hayvansal besin tüketiminin yaygınlaşp artması özendirilecektir.

Büyük üretim ve ihracat merkezlerine yakın yörelerde mera hayvancılığının besi hayvancılığı ile tamamlanması için yetiştiricilere kredi desteği sağlanacaktır. Hayvansal ürünleri işlemek için üreticilerin kuracakları kooperatifler desteklenecektir. Yem sanayii bütün yurda yaygın olarak geliştirilecektir.

Sularımız balık ve başka ürün zenginliklerinin yenilenme dengesini korumak ve bu ürünleri en verimli biçimde değerlendirmek için Devlet gerekli düzenlemeleri, araştırma ve aydınlatma görevini yapacaktır. Balıkçıların açık deniz balıkçılığına geçmeleri

özendirilecektir. Donanım ve pazarlama kooperatifleri kredi, bilgi ve eğitim desteğine kavuşturulacaktır. İç sularda kültür balıkçılığının geliştirilmesi desteklenecektir.

Hükümetimiz, ormanlarda, köylüyü yüksek gelir düzeyine ve geniş güvenceye kavuştururken, ormanların korunmasını ve gelişmesini de demokratik yöntemlerle kolaylaştırıcı bir düzen kuracaktır.

Kendi yörelerindeki orman alanlarının geliri, orman köylülerinin kooperatiflerine bırakılacaktır. (C.H.P sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) O alanlardaki orman işletmeciliğinde orman köylülerinin Devlet desteğiyle kuracakları kooperatiflere geniş yetki tanınacaktır. Orman işletmeciliğinde Devletin işlevi, daha çok, kooperatiflerin işletmeciliği başarılı ve etkin biçimde yapabilmelerine yardım etmek olacaktır.

Bu arada Devlet, verimli orman işletmeciliği için gerekli kamu hizmetlerini ve başta orman yolları olmak üzere yeterli altyapıları sağlayacaktır.

Bunun için Devlet, orman köylülerinin kooperatifleriyle uzun dönemli sözleşmeler yaparak, köylü ailelerinin sürekli iş ve gelir olanaklarına kavuşmalarını ve kendileri için de çocukları için de geleceğe güvenle bakabilmelerini sağlayacaktır.

Geliri kendisine bırakılan alanlarını, köylü, Devlet yardımı ile koruyacaktır. Ormanların korunup gözetilmesinde, geliştirilmesinde ve yeni ağaçlandırma çalışmalarında, orman köylülerinin kooperatifleriyle Devlet yakın işbirliği ve dayanışma içinde olacaktır.

Orman ürünlerinin yurtta ve yurt dışında orman köylüleri kooperatiflerince pazarlanması sağlanacaktır.

Orman niteliğini yitirmiş alanların yasa uyarınca orman rejimi dışına çıkarılarak çiftçilik için köylülerin yararına sunulması hızlandırılacaktır.

Tarım kesimine katılacak bu toprakların adaletli olarak ve en kısa sürede dağıtımı için görevli komisyonların sayısı artırılacaktır.

Orman kapsamı dışına çıkarılamayan topraklarda yaşayan köylülerden, geçimi tarıma bağlı olanlara uygun yörelerde tarıma elverişli toprak sağlanacaktır.

Bir yandan yeni ormanlar yetiştirilirken bir yandan da tarla, bağcılık, zeytincilik ve her türlü yemiştirlik gibi tarım işletmeciliklerinde veya hayvancılıkta kullanılmaya daha elverişli orman yörelerinden köylülerin veya kooperatiflerinin bu amaçla yararlanabilmeleri sağlanacaktır.

Dağ köyleri halkının gelir olanaklarını artırmak için, yerel koşullara uygun özel programlar uygulanacaktır.

Sayın Üyeler;

Emeği en üstün değer sayan Hükümetimiz, çalışanların haklarını korumayı, genişletip yaygınlaştırmayı ve toplumsal güvenlikden tüm yurttaşları yararlandırmayı bir insanlık ödevi olarak görmektedir.

Bu amaçla:

Anayasal ve demokratik işçi haklarının kullanılmasını ve işçi örgütlerinin etkinliğini sınırlayan yasa kuralları değiştirilecektir. (C.H.P sıralarından alkışlar)

Toplu sözleşme yetkisi bakımından anlaşmazlık çıkan durumlarda, işçilerin yetkili sendikayı oylarıyla belirleyebilme hakkı tanınacaktır. (C.H.P sıralarından alkışlar)

Tarım iş yasası çıkarılacaktır. *(C.H.P sıralarından alkışlar)*

Tarım kesimindeki, genellikle mevsimlik veya geçici işlerdeki, o arada yapı iş kolundaki işçilerin, ayrıca kapıcıların ve ev hizmeti görenlerin, örgütlenebilmeleri ve haklarını yeterli düzeyde koruyabilmeleri, toplumsal güvenlikten etkin biçimde yararlanabilmeleri kolaylaştırılacaktır. *(C.H.P sıralarından alkışlar)*

Bir yandan işsizliği azaltıcı bir ekonomi politikası izlenirken, bir yandan da işçiler için işsizlik sigortası kurulacaktır.

İşçilerin kıdem tazminatı haklarından yoksun bırakılmaları önlenecektir.

Lokavtın kaldırılması veya bu kabul edilmezse, kötüye kullanılmasına karşı etkin, önlemler alınması Türkiye Büyük Millet Meclisine önerilecektir.

Çocukların, gelişmelerini engelleyici yaşta ve biçimde çalıştırılmalarına karşı etkin önlemler getirilecektir.

Çalışan kadınların hak ve ücret eşitliğinden eksiksiz yararlanabilmeleri, çalışma yaşamı gerekleriyle analık sorumluluğunu daha kolay bağdaştırabilmeleri sağlanacaktır. Doğum öncesi ve sonrası izin süreleri bakımından çalışan kadınlar arasındaki eşitsizlik giderilecektir. *(C.H.P sıralarından alkışlar)*

Toplumsal güvenlik kurumlarının sağladığı haklar ve olanaklar arasındaki eşitsizlik ve dengesizlikler de giderilecektir.

Kooperatifçilik hareketiyle bağlantılı olarak bütün köylüler toplumsal sigortalara ve tarım sigortasına kavuşturulurken, sigorta kapsamı dışında kalıp da yeterli özel gelirden yoksun bulunan bütün yaşlılarla çalışamayacak durumdaki engelli kişilere Devletçe yeterli düzeyde aylık sağlanacaktır.

Engelli kişilerin meslek ve sanat eğitimi ve iş bulma olanakları genişletilecektir.

İşçilerin emekli, dul ve yetim aylıkları, kamu görevlileri için olduğu gibi, ücretlerdeki genel yükselişlerle orantılı olarak kendiliğinden artırılabilecektir.

Eski ve yeni emeklilik hakları arasındaki tüm eşitsizlikler giderilecektir.

Belli durumlarda esnaf ve sanatkârlar için de işsizlik sigortası kurulacaktır.

İş sağlığı ve iş güvenliği önlemlerine etkinlik kazandırılacaktır.

Toplumsal güvenlik kurumlarının yönetiminde demokrasi kuralları en ileri ölçüde uygulanacaktır.

Hükümetimiz, bütün özgürlükçü demokratik ülkelerde olduğu gibi, kamu görevlilerinin de, durumlarının bazı özellikleri göz önünde tutularak, sendikacılık ve toplu sözleşme haklarına kavuşturulmalarını gerekli görmektedir. *(C.H.P sıralarından alkışlar)*

Kamu yönetiminde bu konuda yeni düzenlemeler yaparken, gerekli önerilerimizi de Yüce Meclislerin takdirine sunacağız.

Yurt dışındaki işçilerimizin haklarını korumak ve genişletmek, yabancı ülkelerdeki yaşam koşullarına uyabilmelerini ve eğitim olanaklarından yararlanabilmelerini kolaylaştırmak, ulusal kültürümüzle bağlantılarını sürdürüp geliştirmek, Türkiye'yi tanıtmalarına yardımcı olmak ve Türkiye'nin uluslararası ilişkilerine katkılarını geliştirebilmek için etkin ve demokratik bir örgütlenme sağlanacaktır.

Demokratik işçi haklarının yeterince tanınmadığı ülkelerdeki Türk işçilerinin durumuna Hükümetimiz özel ilgi gösterecektir.

Dışarda ve Türkiye’de edindikleri emeklilik ve başka toplumsal güvenlik haklarının birleştirilmesinde, dışarda edindikleri hakların Türkiye’ye aktarılmasında karşılaştıkları güçlükleri ve aksaklıkları gidermek; iş güvenliklerini ve serbest dolaşım haklarını sağlamak üzere gereken girişimlerde bulunulacaktır.

Yurt dışındaki işçilerimizin, yurda döndüklerinde, bilgi ve tecrübelerine uygun iş bulmaları, işyeri açmaları, yurda dönmeden veya döndükten sonra ortak yatırımlarla gelirlerini güvence altına almaları ve yurt kalkınmasına katkıda bulunmaları kolaylaştırılacaktır. *(C.H.P sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

İşçilerimizin gümrüklerde karşılaştıkları güçlükler giderilecektir.

Yurt dışındaki işçilerimize ve öteki yurttaşlarımıza oy hakkı tanınacaktır.

Sayın Üyeler,

Hükümetimiz, esnaf ve sanatkârlara iş ve gelir güvenliği sağlamayı ve ekonomideki veya teknolojiye değişimlere uyabilmelerini kolaylaştırmayı, sosyal ve ekonomik açıdan gerekli görmektedir.

Bu amaçla, Hükümetimiz, esnaf ve sanatkârların kooperatifleşmelerini ve örgütlenmelerini kolaylaştıracaktır.

Esnaf ve sanatkârların kredi olanakları büyük ölçüde genişletilecektir.

Çıraklık, çağımızın ve değişen teknolojinin gereklerine uygun biçimde yasayla düzenlenecektir. Esnaf ve sanatkârın belli koşullara uygun olarak sağladığı çıraklık eğitimiyle örgün meslek eğitimi arasında bağlantı kurulacaktır.

Sayın Üyeler,

Halkın sağlık bakımının bir kamu hizmeti olarak ücretsiz karşılanması, Devletin başta gelen insanlık ödevidir. *(C.H.P sıralarından alkışlar)*

Bu anlayışla, Hükümetimiz, bir yandan toplumsal sigortaları hızla yaygınlaştırırken, bir yandan da halkın sağlık kuruluşlarından yararlanmasında karşılaştığı güçlükleri giderici ve sağlık hizmetlerini yurttaşların evine kadar götürücü çözüm ve düzenlemeler sağlayacaktır.

Tüm zamanını kamu görevine ayıran hekim sayısı özendirici çözümlerle çoğaltılacaktır ve sağlık kuruluşlarından yararlanmak için halk özel muayenehanelere başvurma zorunluluğundan kurtarılacaktır.

Çevreye yönelik koruyucu hekimlik hizmeti, Devletin, yerel yönetimin ve toplumsal güvenlik ve hizmet kurumlarının işbirliğiyle, toplumun tümünü kapsayan ve sürekli işleyen etkin bir düzene bağlanacaktır. Kişiye yönelik koruyucu hekimlik hizmetleri sağlık bakım hizmetleriyle bir arada yürütülecektir.

Sağlık kuruluşlarımızın ve hekimlerin yurda dengeli dağılımı, ihmal edilmiş yörelerin sağlık gereksinmesinin öncelikle karşılanması ve sağlık kuruluşları arasında etkin bir işbirliğiyle, yatak ve bakım olanaklarının tam değerlendirilmesi sağlanacaktır.

Her düzeyde sağlık personeli yetiştirilmesi hızlandırılacaktır.

Büyük kentler dışında, o arada Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da açılan ve açılacak olan tıp fakültelerinin eğitim olanakları hızla geliştirilecektir.

Besin maddelerinin devletçe ve yerel yönetime etkin biçimde denetimi sağlanacaktır. Sağlıklı beslenme koşulları konusunda yaygın eğitim programları düzenlenecektir.

Kamu kuruluşları ve özellikle toplumsal sigorta kuruluşları eliyle ilaç hammaddesi ve ilaç sanayii geliştirilecektir. İlaç fiyatları halkın satın alma gücüne uygun düzeyde tutulacaktır.

Engelli kişilerin eğitimine, toplumsal ve ekonomik sorunlarının çözümüne ve iş bulmalarına Devletçe büyük özen gösterilecektir.

Sayın Üyeler,

Hükümetimiz gelişmeyi hızlandırırken, doğadaki dengeyi ve insan sağlığını korumaya, doğayla insan ve toplum yaşamını uyumlaştırmaya özen gösterecektir.

Yerleşme ve kentleşme politikasını bu anlayışla düzenleyecektir.

Bazı büyük kentlerde insan sağlığını tehdit edici ölçülere varan çevre kirlenmesi sorununa öncelikle çözüm arayacaktır.

Kentleşmeyi kırsal alanlara kadar yaygınlaştırarak ve sınaileşmeyi köye kadar ulaştırarak dengeli bir yerleşme düzeni sağlayacaktır.

Arsayı spekülatif kazanç aracı olmaktan çıkarmak üzere, arsa arzını artırarak, arsa kullanımını kamu denetimine bağlayacak, gecekondulu yapılarını sağlıklı bir düzenleme içinde yasalacaktır ve konut kredisinden yararlanma olanaklarını genişletecektir. Konut kredilerinden yararlanma koşullarında dar gelirlilere özel olanaklar sağlanacaktır. *(C.H.P sıralarından alkışlar)*

Belediyelerin yetkileri artırılırken, yeni kentleşme alanlarında etkin bir kamu denetimi kurulacaktır.

Konut yapımında kaynak israfı önlenecektir. Deprem yörelerindeki konutların depreme dayanıklı duruma getirilmesi bir plan içinde ele alınacaktır. Toprak kayması olan yerlerdeki yurttaşlarımızın yeni yerleşme alanlarına geçebilmeleri hızlandırılacaktır.

Kentlerimizin su, yol, kanalizasyon hizmetlerini yeterli düzeyde sağlamak için devlet, belediyelere yardımcı olacaktır. Bu gibi hizmetlerden gecekondularda oturanların eksiksiz yararlanmaları sağlanacaktır.

Belediyelere, gelirlerini adaletli yollardan artırabilmeleri, hizmetlerini gereğince yapıp geliştirebilmeleri için yasalarla geniş ve esnek yetki tanınacaktır. Kamu gelirlerinden belediyelerin daha yeterli ve adaletli pay alabilmeleri sağlanacaktır.

Belediyelerin yetki ve görev alanları, kentlerin beklenen veya istenen gelişme alanları yönünde genişletilecektir. Öylece kentlerde aşırı yığılma önlenileceği gibi, yeni yerleşme alanlarında düzenli ve sağlıklı kentleşme de güvence altına alınacaktır.

Halkın yerel yönetimde söz hakkı ve denetleme olanakları genişletilecektir.

Aşırı fiyat oynamalarını ve pahalılığı önlemek üzere belediyeler düzenleme satışlarına özendirilecektir.

Çalışan halkın ulaşım sıkıntısını sona erdirmek üzere, kent içi toplu taşıma sistemlerine öncelik verilecektir. Büyük kentlerde kitle ulaşımının hızla geliştirilmesi için belediyelere Devletçe yardım edilecektir.

Sayın Üyeler,

Eğitimde Hükümetimiz, öncelikle can güvenliğini ve öğrenim özgürlüğünü sağlayacaktır. Geride bıraktığımız iki buçuk yıllık dönemde, yasal hakları çiğnenerek okula alınmayan veya can güvensizliği nedeniyle okula gidemeyen öğrencilere, yitirdikleri ders yılı hızlandırılmış, programlarla geri kazandırılacaktır. *(C.H.P sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Öğrenciler arasında siyasal düşüncelerine göre ayırım yapılması ve okulların, uygarca tartışma ölçüleri ötesinde; siyasal çatışma yerlerine dönüştürülmesi kesinlikle önleneyecektir. *(C.H.P sıralarından alkışlar)*

Siyasal ve toplumsal düşünceleri ne kadar ayrı olursa olsun, gençlerimiz ve çocuklarımız arasında arkadaşlığın yerleşeceği, sevginin yeşereceği bir ortam oluşturulacaktır. *(C.H.P sıralarından alkışlar)*

Öğrenci yurtları, birbirine düşman ve kapalı kaleler veya ideolojik savaş alanları durumundan çıkarılacaktır.

Sokaklarında çocuklar gençler vurulmayan bir Türkiye, anaların babaların çocuklarını okula, üniversiteye, yurtlara korkusuz gönderebildikleri bir Türkiye, Hükümetimizin ilk hedefi olacaktır. Silahlara hedef olanlar kadar, genç yaşta ellerine silah verilen, yüreklerine kin ve düşmanlık zehiri akıtılan çocuklarımızı da kurtarmak, demokrasimizi ve ülkemizin geleceğini güvence altına almanın gereğidir. *(C.H.P sıralarından alkışlar)*

Sayın Üyeler,

İzleyeceğimiz eğitim politikası;

Özgürlükçü demokrasiyi güçlendirici; İnsanlıkçı ve barışçı;

Atatürk ilkelerini ve milliyetçiliğini, Devletimizin güvencesi olarak ve çağdaş uygarlığın göstergesi olarak yeni kuşakların bilincinde yaşatıcı;

Milli birliği ve bağımsızlığı güçlendirici;

Milli kültürü, çağdaş insanlık kültürüyle uyumlu olarak geliştirici, nitelikte olacaktır. *(C.H.P sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Eğitimde olanak eşitliği, yaygınlık, süreklilik ve birlik sağlanacaktır. Özellikle dar gelirli aile çocuklarının yatılı, kredili ve burslu öğrenim olanakları genişletilecektir.

Okur-yazarlık sorununu, eğitim görmüş yurttaşların da gönüllü katkısıyla kısa sürede çözmek için gerekli çaba gösterilecektir.

İlkokul öğrencilerinin kitap gereksinimleri devletçe karşılanacaktır.

Planlı gelişme gereklerine göre eğitilmiş insan gücü yetiştirilmesi, ortaöğretimden başlanarak, yönlendirici ve özendirici yöntemlerle düzenlenecektir.

O arada meslek öğretimi ve teknik öğretim olanakları hızla geliştirilerek köylere kadar yaygınlaştırılacaktır.

Okullarda yaparak-yaşayarak eğitim kuralı uygulanacak, çocukların okul çağında iken kendilerini toplum yaşamına ve üretken çalışmalara hazırlamaları sağlanacaktır.

Bütün yükseköğretim kurumlarında öğretim özgürlüğü sağlam güvencelere kavuşturulacaktır. Bu kuruluşların yönetimine, öğretim üyeleri, öğrenciler ve tüm görevliler katılacaklardır.

Üniversiteler yurdun her bölgesinde yaygınlaştırılıp geliştirilecektir.

Her üniversite, topluma açık, gelişmeye sürekli katkıda bulunan ve çok yönlü eğitim veren bir bütün olacaktır.

18 yaşından başlayarak gençlere oy hakkı tanınacak, gençlerin siyasal sorumluluğa erken yaşta katılmaları sağlanacaktır.

Yazışmalı yükseköğretimle örgün yükseköğretim arasında bağlantı ve uyum sağlanacaktır. Yazışmalı yükseköğretimde, çağdaş eğitim teknolojisinin tüm olanaklarından yararlanılacaktır.

Üniversitelerin ve yüksekokulların öğrenci alma ve yetiştirme kapasitelerinin büyük ölçüde artırılması için gerekli çözümler getirilecektir.

Kooperatifçilik eğitimi ve işbaşında eğitim yaygınlaştırılacaktır.

Eğitimin her dalında ve aşamasında öğrenciler araştırmacılığa yöneltilecek ve genel kültürlerini genişletmeye özendirilecektir.

Öğretmenlerin manevi ve maddi huzur içinde çalışabilmeleri güvence altına alınacak, kendilerinin sürekli yenileyebilmeleri kolaylaştırılacaktır.

Yurt dışındaki Türk çocuklarının kültür ve eğitimiyle Devlet yakından ilgilenecektir.

Hükümetimiz, insan ve toplum yaşamının manevi yönden de zenginleşmesine, insan düşüncesinin ve yaratıcılığının gelişmesine katkıda bulunmak üzere, sanat ve kültür çalışmalarını toplumun bütün katlarına yaymaya çalışacaktır.

Bu alandaki çalışmalar, her türlü siyasal baskıdan ve yönlendirme çabasından uzak bir anlayışla geniş Devlet desteğine kavuşturulacaktır.

Yazarların ve sanatçıların telif hakları sağlam güvencelere kavuşturulacak ve toplumsal güvenlikleri sağlanacaktır.

Sanat ve düşün yaşamına katkıda bulunanlara özel vergi bağışıklıkları ve kolaylıkları tanınacaktır.

Yetenekli sanatçıların yaşamlarını sanat çalışmalarıyla sürdürebilmeleri Devletçe kolaylaştırılacaktır. *(C.H.P sıralarından alkışlar)*

Türk film sanatının ve sanayiinin sağlıklı bir yönde gelişmesine ve dünyaya açılmasına Devlet yardımcı olacaktır.

Konservatuar ve sanat okulları yaygınlaştırılacaktır.

Türk sanatının ve kültürünün, kendi özelliklerini koruyarak tüm insanlık kültürüyle sürekli alışveriş içinde gelişmesi desteklenecektir.

Başka ülkelerde yaşayan Türklerin ana dillerini ve kültürlerini yaşatmalarına ve geliştirmelerine, o ülkelerle dostça ilişkiler kurularak katkıda bulunulacaktır.

Bütün toplumda küçük yaştan başlanarak insanın düşün ve beden gücünün dengeli gelişmesine özen gösterilecektir.

Spor kuruluşları bütün yurttta yaygınlaştırılırken bunlardan kültür ve sanat çalışmalarında da yararlanılması sağlanacaktır.

Profesyonel seyir sporu geliştirilirken, halkın spor yapmasına, okul içi spora ve genellikle amatör spora büyük önem verilecektir. Amatör kulüpler Devletçe desteklenecektir.

Sporun örgütlenmesinde demokratik yöntemlere ve denetime etkinlik kazandırılacaktır. Profesyonel sporun iç düzeni sağlam ve sağlıklı kurallara bağlanacak, profesyonel sporcuların hakları korunarak toplumsal güvenlikleri sağlanacaktır.

Sayın Üyeler,

İnanç özgürlüğü kişinin kutsal ve dokunulmaz hakkıdır. Demokrasinin, düşünce özgürlüğü kadar ayrılmaz parçasıdır.

Özgürlükçü demokrasiyi en ileri anlamı ile benimseyen Hükümetimiz, herkesin inançlarına ve ibadetine saygılıdır. *(C.H.P sıralarından, alkışlar)* Ve yurttaşların dini inançlarının gereğini engelsiz özgürlük içinde yerine getirmelerini sağlamayı insanlık ödevi bilir, insana ve halka saygının gereği sayar. Lâikliği din ve vicdan özgürlüğü anlamına gelir. Dine bağlılığın gelişme ile ve ilerilikle, dine saygının laiklikle çelişmediği kanısındadır. Hükümetimiz... *(C.H.P sıralarından alkışlar)*

Türk Milletinin din anlayışı, gelişmeye ve her alanda ilerlemeye, toplumun bütünlüğünü ve manevi gücünü koruyarak destek olabilecek bir etkidir.

Hükümetimiz, her dinden ve mezhepten yurttaşlarımız arasında, insanlığın, milli birliğin ve milliyetçiliğin gereği olan kardeşlik duygularını ve dayanışmayı sağlamlaştırmayı ödev bilecektir. *(C.H.P sıralarından alkışlar)*

Diyanet İşleri Başkanlığı Anayasamızın ve yasalarımızın belirttiği görev ve sorumlulukları yerine getirirken dini siyasetin üstünde tutacaktır.

Hükümetimiz, Diyanet İşleri Başkanlığına, hem toplumsal ve ekonomik kalkınmamıza yardımcı olmak bakımından hem de yurttaşlarımızın din, ahlak ve maneviyat duyguları ile kişiliklerinin geliştirilip yüceltmesi bakımından en verimli biçimde görev yapabilmesi için gereken desteği sağlayacaktır.

Toplumumuzun ve insanlığın ortak değeri olan İslam dini, milli birliğin sağlanmasında, kalkınma çabalarımızın başarıya ulaşmasında, iç barışın oluşmasında ve kardeşlik duygularının geliştirilip pekiştirilmesinde kutsal bir kaynaktır.

Toplumdaki üstün yerlerinin ve kutsal görevlerinin bilincine varan, milli birliğin sağlanmasında ve toplumsal huzurun geliştirilmesinde kendilerine düşen ödevi başarı ile yerine getiren din görevlileri, Hükümetin desteğini, her türlü siyasal düşünceden uzak olarak yanlarında bulacaklardır. *(C.H.P sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Din görevlilerinin ve bilginlerinin yeterli düzeyde eğitim görmelerine özen gösterilecektir. O arada Yüksek İslam Enstitüsü Akademiye dönüştürülerek bu kuruluşun bilimsel niteliği güçlendirilecektir.

Hükümetimiz, köylerde ve dar gelirli yörelerde cami yapımına yardımcı olacaktır.

Vekil imam-hatiplerin kadro intibakları ivedilikle sağlanacaktır. Hükümetimiz bütün din görevlilerinin manevi ve maddi huzurunu sağlamayı ödev bilecektir. İmam-hatip kadrolarının dağıtımında hak ve adalet duygusu içerisinde tüzük kurallarına göre davranılacaktır.

Vakıfların, camilerin ve tarihi eserlerin bakımına, korunmasına ve onarılmasına özen gösterilecektir. Yurttaşlarımızın iyilik ve yardım sevgisini değerlendirmek üzere, Vakıflar Genel Müdürlüğünün etkin ve verimli çalışması sağlanacaktır. Vakıf kaynaklarının mali gücü artırılacaktır. Dini ve sosyal amaçlı vakıflar saptanarak, sürekliliği sağlanacaktır.

Sayın Üyeler,

Dünyanın en hassas bölgesinde bulunan Türkiye, kendi ulusal savunmasını başka ülkelerin kararlarına veya kararsızlığına bağlı tutamaz. (C.H.P sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Üyesi bulunduğu ortak savunma sistemine, uzun yıllardır, ekonomik olanaklarının çok üstünde katkılarda bulunan Türkiye, son zamanlarda, gerek duyduğu savunma araçlarını ve gereçlerini veya sahip olduğu araçların gereçlerin parçalarını, müttefiklerinden, kendi parasıyla sağlamakta bile güçlük çeker durumda bırakılmıştır.

Bu acı deney, ulusla güvenliğimizi bir ölçünün ötesinde dış olanaklara hele tek kaynağa dayandırmanın sakıncalarını ortaya koymuştur.

Hükümetimiz, Türkiye'nin kendi gereksinmelerine ve olanaklarına uygun bir ulusal güvenlik kavramı oluşturmasını en ivedi sorunu saymaktadır. Bu, ittifak üyeliğimizle çelişmeyen, fakat Türkiye'nin ulusal güvenliğini güvence altına alırken, bölge ve dünya dengesine, uluslararası yumuşamaya ve barışın gelişmesine katkıda bulunmayı da ödev bilecektir.

Türk ulusu, bağımsızlığı ve güvenliği uğrunda hiç bir zaman hiç bir özveriden kaçınmamıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri de, ulusal bağımsızlığı ve güvenliği her zaman üstün bir görev bilinciyle ve üstün yetenekle ve cesaretle korurken, Türkiye'nin her alanda gelişmesine, halkın mutluluğuna, huzuruna ve eğitimine sürekli katkıda bulunmuştur. Ulusumuzun ve Silahlı Kuvvetlerimizin bu nitelikleri, ulusal güçle ve gelişmeyle ulusal güvenliği bir arada uyumlu olarak ve en yüksek düzeyde gerçekleştirme olanağını sağlamaktadır.

Bu olanak demokrasinin ve çağın gereklerine uygun biçimde değerlendirilmelidir.

Ne var ki, silahlanma yarışının alabildiğine hızlandığı bir dönemde ve bölgede, Türkiye'nin kendi ulusal güvenliğini büyük ölçüde kendi olanaklarıyla sağlayabilmesi için, ekonomisinin bunalımdan ve dar boğazlardan biran önce kurtarması gereklidir. Bu açıdan, Türkiye'nin, uzun sürecek bir Hükümet bunalımına da, ekonomik konularda gerekli kararları cesaretle ve zamanında alamayacak, dış ödemeler sorununu süratle çözemeyecek bir Hükümete de tahammülü yoktur. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Hükümetimiz, Yüce Meclisin güvenoyuna erişirse, Türk ekonomisini ve sanayiini, ulusal güvenliğimizin gerektirdiği güce biran önce eristirebilmek için her çabayı göstermeyi, yurtseverliğin ve milliyetçiliğin gereği bilecektir. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Sayın Üyeler,

Cumhuriyet Hükümeti Türkiye'nin önemini, etkinliğini ve ulusal yararını uluslararası gerginliğe değil, uluslararası ilişkilerde yumuşamaya ve dünya barışının güçlenmesine bağlayan bir dış politika izleyecektir. Dünyada barışın korku dengesine değil, insanlık sevgisine ve her ulusun bağımsızlığının, egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün dokunulmazlığı ilkesine dayanması için çalışacaktır.

Cumhuriyet Hükümeti ahlakın olduğu kadar açık rejimin de gereği olan doğruluğu ve tutarlılığı dış politikada ve uluslararası ilişkilerde kesin kural olarak benimser. Bunu, uluslararası sağlam ilişkiler ve sürekli dostluklar kurabilmenin gereği sayar. Dış politikaya ve uluslararası ilişkilere, ulusal yararımız doğrultusunda toplumun her kesiminin ilgisini ve katkısını sağlamayı ödev bilir.

Cumhuriyet Hükümeti ulusumuzu tanıtmaya ve ulusal tutumumuzu ve gelişmemizi dünya kamuoyuna anlatmaya çalışmasını, doğruluk ve tutarlılık kuralına dayanarak bilimsel yöntemlerle etkinleştirmek için her çabayı gösterecektir.

Cumhuriyet Hükümeti dış politikanın ulusal savunma politikasından ayrılmayacağına inanır. Bu inançla, Türkiye'nin savunmasını aşırı ölçüde dış desteğe ve belirli bir kaynağa bağımlılıktan esirgeyici bir ulusal güvenlik kavramı oluştururken, dış politikada da bunun gereği olan düzenlemeleri yapacaktır. Bölge ülkeleriyle ilişkilerini karşılıklı güven ve ortak yarara dayandırarak, ulusla güvenliği, en başta böyle bir barışçı dış politika ile güçlendirmeye çalışacaktır. İttifaklara olan katkısının bölge ülkeleri için bir kuşku ve güvensizlik etkeni olmamasına sürekli özen gösterecektir. İttifaklar çerçevesi içinde olsun veya olmasın, uluslararası ilişkilerde ulusal güvenliğimizi olumsuz yönde etkileyici, ulusal haklarımızı ve çıkarlarımızı ve uluslararası ilişkilerde izlemeyi amaç edindiğimiz ilkeleri zedeleyici politikalar Hükümetimizce benimsenmeyecektir.

Cumhuriyet Hükümeti üye olduğu ittifaklardaki ve ilişki kurduğu topluluklardaki dostlukları ve ilişkileri dışında iç düzen bakımından ayırım gözetmeksizin, dostluklarını ve uluslararası ilişkilerini genişletecektir. Özellikle bölge ülkeleriyle ve gelişme sürecindeki ülkelerle yakın ilişkiler, işbirliği ve dayanışma kuracaktır. Tarihi ve coğrafyası bakımından bir Ortadoğu, Akdeniz ve Balkan ülkesi olan Türkiye, ilişkilerini genişletip geliştirir ve dünyadaki yerini belirlerken bu gerçeği kalıcı bir öge olarak değerlendirmelidir. Bölge ülkeleriyle tarihsel ve kültürel bağlarının bu ülkelerle yeni ilişkilere ve işbirliğine de manevi güç katmasını ve sağlam bir temel olmasını gözetmelidir.

Cumhuriyet Hükümeti bölgede hakça, sağlam ve sürekli bir barış kurulması, silahlanma yarışına gerek bırakmayan bir güven ortamı oluşması ve bölge sorunlarının uzak veya büyük devletler karışmaksızın çözülebilir duruma gelmesi için gerekli özeni gösterecektir.

Bölge ülkelerinin daha geniş pazarlara dayanan güçlü ekonomiler oluşturmak, gelişmelerini hızlandırmak ve sömürgeye karşı korunmak üzere çok yönlü sıkı ve sürekli bir işbirliği içine girmelerini destekleyecektir.

Cumhuriyet Hükümeti Türkiye'nin denizlerdeki ve göklerdeki haklarıyla ilgili olarak 1974 yılında başlatılan yeni ulusal girişimleri sürdürecektir. Denizlerden, göklerden ve uzaydan yararlanmada bütün insanlık için hakça bir düzen kurulmasına katkıda bulunacaktır. Hükümetimiz Türkiye'nin kıta sahanlığındaki ve genel olarak denizlerdeki ulusal ekonomik haklarını ve tüm egemenlik haklarını sağlayıp koruyacaktır. Bu konuda çağın gereklerine uygun yasal düzenlemeleri zaman yitirmeksizin yapacaktır.

Sayın Üyeler;

Cumhuriyet Hükümeti 1974'teki Türk Barış Harekâtıyla özgürlüğe ve güvenliğe kavuşan Kıbrıs Türk'lerinin özgürlüklerini ve güvenliklerini sürekli kılmak, Kıbrıs Ulusal Türk Topluluğunun her alanda gelişmesini hızlandıran ve kendi kendini yönetme hakkını güvence altına alan çözümlere katkıda bulunmak üzere her çabayı gösterecektir. Bunu yaparken bölge barışının güçlenmesini, Kıbrıs'ın bütün bölge ve dünya için bir güvenlik ve huzur kaynağı olmasını gözeticektir. Hükümetimiz bu açıdan Kıbrıs'ta iki bölgeyi bağımsız ve bağlantısız bir federal çözümü gerçekleştirmek üzere çaba gösterilmesi gerektiğine inanmaktadır.

Cumhuriyet Hükümeti Türkiye'nin başka ülkelerle kurabileceği ekonomik ilişkilerde ve işbirliğinde ülkenin bağımsızlığına ve sağlıklı gelişmesine özen gösterir.

Cumhuriyet Hükümeti geçmiş dönemde ölü bir noktaya gelen Avrupa Ekonomik Topluluğu ile olan ilişkilerimizi, ulusumuzun ve ekonomimizin yararına bir çözüme ulaştırmak için gereken girişimleri zaman yitirmeksizin yapacaktır. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Ortaklığın Geniş Dönemi'ni düzenleyen protokollerde yer almış olan bazı kuralların gelişme ve sınılaşma çabamıza ciddi engeller getirdiği ve Türkiye'nin geliştirmekte olan ülkeler karşısında ekonomik ve siyasal çıkarlarına uygun bir dış ticaret politikası izlemesini, hatta tarım ve sanayi alanlarında gelişmesini güçleştirdiği ortadadır. Hükümetimiz Topluluk ile ilişkilerimizi ülkemiz ve ekonomimiz yararına işleyecek biçimde yeniden düzenlemek gerektiği kanısındadır. Fakat onun da üstünde Hükümetimiz, Türk ekonomisini, Ortak Pazarla ilişkilerinde ezilmeyecek, Türkiye'nin bağımsızlığını güçlendirecek bir yapıya kavuşturmak için çalışacaktır.

Uluslararası ekonomik sorunlarda, Türkiye'yi geliştirmekte olan ve yeni bir ekonomik dünya düzeni anlayışı içinde bulunan ülkelerin ortak sorunlarına da destek olabilecek bir güce erişirmek için çaba gösterecektir.

Sayın Üyeler,

Türkiye'de iki buçuk yıl süren siyasal bunalım yalnızca bir iç sorununuz olmaktan çıkmış, uluslararası ilişkilerimizi de olumsuz yönde etkileyici bir nitelik kazanmıştır.

Her geçen gün çözümleri güçleşen Kıbrıs sorunu, Ege sorunu, Ortak Pazar sorunu, hatta ulusal güvenlik sorununuz, iki buçuk yıl gibi uzun bir süre askıya alınmıştır.

Dört partiden oluşan geçmiş Hükümet, en hayati milli davalarda iki buçuk yıl bir milli politika oluşturamadığı gibi, bu dönem, milletimizin kendi içinde cephelelere bölündüğü bir dönem oluşmuştur. Dünya gözünde milli birliğimize gölge düşürülmüştür.

Milli birliğinden aldığı güçle Türk Milletinin en çetin engelleri aşabildiği, en zor sorunları çözebildiği tarih boyunca kanıtlanmıştır.

Bunun en son örneği, 1974'de sağlanan başarılarıdır.

Hükümetimiz, dünyada Türk Milletinin haklarını savunurken, yine milli birliğimizden güç alacaktır. Bir partinin veya cephenin değil, bütün Milletin Hükümeti olarak görev yapacaktır. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Milli birliğin başta gelen gereği iç barıştır. Hükümetimiz, iç barış sağlamayı, yalnız insanlık ve demokrasi anlayışının değil, milliyetçiliğinin de gereği sayacaktır. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Eşsiz önder Atatürk’ün şaşmaz ilkesi uyarınca, cihanda barış içinde yaşayabilmemiz, yurttaki barışı gerçekleştirmemize bağlıdır. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Sizden, ülkeye barış getirebilmek için destek istiyoruz.

Ülkemizin iç ve dış ağır sorunlarını, yüce milletimizden ve Büyük Milet Meclisimizden güç alarak çözebilmek için yetki istiyoruz. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Milletimizi cephelere bölmek için değil, birleştirebilmek için yetki istiyoruz.

Takdir Büyük Meclisindir.

Cumhuriyet Hükümeti adına değerli üyelere saygılar sunarım. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri sürekli alkışlar)*⁶⁵

⁶⁵ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi* Dönem 5, Cilt 1, Birleşim 8, Sayfa 28-45

1 Temmuz 1977 Cuma**Başbakan Bülent Ecevit tarafından Kurulan Bakanlar Kurulu Programının Görüşülmesi**

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri;

Cumhuriyet Hükümetinin programı üzerinde yapılan görüşmeler sırasında Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına konuşan Sayın Nejat Ölçen'e, bağımsız Milletvekili arkadaşımız olarak konuşan Sayın Nurettin Yılmaz'a ve Demokratik Parti üyesi olarak konuşan, aynı zamanda Demokratik Partinin düşüncelerini de dile getirdiğini belirten değerli arkadaşımız Sayın Faruk Sükan'a şükranlarımı sunarım. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)* Konuşmalarını, uyarılarını ve görevimizle, sorumluluklarımızla ilgili değeri hatırlatmalarını çok yararlanarak dinlemiş bulunuyorum.

Burada Sayın Faruk Sükan'ı dinledikten sonra, öyle sanıyorum ki, Adalet Partisi Milletvekillerinin bugün Millet Meclisi oturumuna katılmalarının neden alıkonulduğunu anlayabilmek için başka bir gerekçe araştırmaya lüzum yoktur. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)* Çünkü Adalet Partisinin nasıl bir yönetim altında bulundurulduğunu, acı deneylerden geçerek yakından görmüş bir kimsenin, yeni Adalet Partili Milletvekillerine bu aşamada hitap etmesini elbette o partinin başında bulunan kimse istemezdi. Meseleye sadece kendi çıkarı açısından baktığı zaman, sırf bu nedenle bile, Milletvekillerinin Millet Meclisinde görev yapmalarını niçin engellemeye çalıştığını anlamak mümkündür.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Faruk Sükan yine çok haklı olarak, her şeye rağmen sonuç alamayacağımız bilinse de, parti liderleri arasında, partiler arasında diyalogu sürdürmemiz, uzlaşma olanaklarını aramayı sürdürmemiz gerektiğini belirttiler. Kendilerine yürekten katılıyorum; fakat kendilerinin de yine, burada ifade ettikleri gibi, bu konuda yaptığımız bütün girişimler de sonuçsuz kalmıştır. Parlamentoda diyalog, evvelâ Millet Meclisinin ve Cumhuriyet Senatosunun toplantı salonları içinde kurulur; fakat karşımızdaki zihniyet, maalesef, milletin kendi vekillerini tartışmak ve uzlaşmak üzere gönderdiği bu çatının altında bile diyalog kurmalarına engel olmak isteyenler vardır.

Sayın Nurettin Yılmaz'ın, Hükümet Programında Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile ilgili olarak verdiğimiz sözler için belirttiği düşünceler dolayısıyla kendisine ayrıca şükranlarımı sunarım.

Verdiğimiz bu sözler, yalnız o yurt bölgemizin halkına ve o bölge halkına olan borçlarımızı düşünerek verilmiş sözler değildir; aynı zamanda, tümü ile Türkiye'nin gelişmesini, tümü ile Türk Milletinin mutluluğunu düşünerek verilmiş olan sözlerdir.

Biz, köylü kalkınmadıkça Türk Milletinin kalkınmış sayılamayacağına inandığımız gibi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu kalkınmadıkça Türkiye'nin kalkınamayacağına inanan bir partiyiz. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri alkışlar)*

Sınırlardaki mayınlarla ilgili olarak verdiğimiz sözü ve Sayın Nurettin Yılmaz'ın bu konudaki hatırlatmalarını, güvenoyu aldığımız takdirde mutlaka yerine getireceğimize bir kez daha huzurunuzda söz vermekten kıvanç duyuyorum. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)* Bunu bir insanlık ödevi sayacağız her şeyden önce.

Değerli arkadaşlarım, huzurunuzda bulunan Hükümet güvenoyu alırsa, bir partinin desteği ile değil, bütün Parlamentonun desteği ile ayakta duran, ayakta durabilen,

görev yapabilen bir hükümet olacaktır. O nedenle, Parlamento ile sürekli uyum içinde çalışmaya, yalnız demokrasi anlayışının gereği olduğu için değil, aynı zamanda, ancak bütün Parlamentomun desteği ile ayakta durabileceğini bildiği için de kendisini mecbur sayacaktır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin bugünkü bileşimi içinde, Cumhuriyet Halk Partisine rağmen bir yasa kolay kolay çıkarılamaz; fakat Cumhuriyet Halk Partisinin veya bu Hükümetin istediği her yasanın çıkması da güvence altına alınamaz. O nedenle, elbette Millet Meclisinin güveni bulmak şartı ile bu Hükümetin görevde olması, bugünkü Parlamento aritmetiği içinde verimli ve uyumlu bir parlamento çalışması yapılabilmesinin de gereklerinden biridir, sanıyorum.

Değerli arkadaşlarım, Türkiye, uzun süredir bir siyasal bunalım döneminden geçiyor. “Bunalımdan” derken, bunu kötümserlikle söylüyor değilim; Türkiye gelişme sürecinde, değişim sürecinde bir ülkedir. Gelişme sürecindeki ülkeler arasında, demokrasiyi Türkiye kadar uzun süre başarı ile yaşatabilmiş başka bir tek ülke daha yoktur. Elbette bunun birtakım sıkıntıları olacaktır, birtakım bunalımları olacaktır. Parlamenter demokratik rejimlerde bunalımlara en etkin ve en demokratik çözümler daima parlamentoda bulunur. Etkin hükümetlerin kurulamadığı, iş yapabilir hükümetlerin kurulamadığı, güvenoyu, alan hükümetlerin kurulamadığı dönemler her zaman olabilir; fakat parlamento görev başında ise, hiç bir şeyden kurtulamaz; parlamento, görevimin bilinci içinde ise mutlaka her soruna çözüm bulunur.

Adalet Partisinin Sayın Genel Başkanı, kendi açısından sırası geldikçe demokratik rejim içinde çözümlerin tükenmeyeceğini söyler. Fakat demokratik rejim içinde aranacak çözümler en önce bu Parlamentonun çatısı altında aranmak gerekir. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Bu Parlamentoda konuşulması gereken şeyleri, bu Millet Meclisinin çatısı altında konuşulması gereken şeyleri burada konuşmayıp ve kendi üyelerine burada dinletmeyip, onları grup salonlarında hapsederek, karantina altına alarak ve sadece kendi söylediklerini dinlemeye icbar ederek demokratik çözüm bulunamaz hiç bir soruna. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım, milleti cephelere böldüler, 5 Hazirandan önce, iki yıldan uzun süre işbaşında kalan kendi hükümetlerini cephelere böldüler, şimdi Parlamentoyu cephelere bölmeye kalkışıyorlar. *(C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)* Bu Parlamentonun bir bu toplantı salonu vardır, bir de Cumhuriyet Senatosu toplantı salonu vardır. Burada görüşülecek konular grup salonlarında görüşülemez. Hükümet sorununun görüşülmesi gereken yer bu sıralardır. Eğer Adalet Partisinin Genel Başkanı kendi Milletvekillerinin bu sıralara gelmesinden çekiniyorsa, onların vicdanından korktuğu için bu çekingenliği gösteriyordu. *(C.H.P. sıralarından, “Bravo” sesleri, alkışlar)* Fakat ben, vicdan sahibi insanların, yine de vicdanlarının sesini duyma ve duyurma yolunu bulacaklarına güveniyorum; onun için de, Hükümetimizin güvenoyu alabileceği umudunu sonuna kadar sürdüreceğim. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım, dün Senatoda da belirttim, bugünlerde ortaya atılan sözlerden biri de, “Parlamento dışarıdan mı yönetilecek, etkilenecek?” sözü. Bunu da yine Adalet Partisinin Genel Başkanı sık sık söylüyor.

Parlamento, elbette dışarıdan yönetilmez; ama bir demokratik ülkede Parlamento, dışarıdan etkilenir, etkilenmek zorundadır. “Beni Parlamentonun duvarları dışında

hiç bir vatandaşımın ne düşündüğü, kamuoyunun ne yönde oluştuğu ilgilendirmez” diyenler, Parlamenter demokratik rejime inanmayanlardır. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, dört yılda bir Milletvekilleri, yurttaşın, seçmenin ayağına gidecektir, Devletin ihmali yüzünden karşılanmayan gereksinmelerini, yolunu, suyunu, okulunu ona söz verecekler, “Senden büyüğü yok” diyecekler, ondan sonra, seçimin ertesinde bu Meclisin duvarları arasına kapanıp, “Milletin ne düşündüğü beni ilgilendirmez; kamuoyu Parlamenteyle ilgilendirmez” diyecekler.

Bunu diyen kimseler daha demokrasinin ne olduğunu bilmiyorlar demektir. Demokratik rejimde parlamento kamuoyu ile ilişkisini kesmeye başladığı andan itibaren, parlamentonun üyeleri, kulaklarını, vicdanlarını, kamuoyunun ne düşündüğüne kapatmaya başladığı andan itibaren, parlamentonun milletle ilişkisi kesilmeye ve parlamento demokratik niteliğini giderek yitirmeye başlar. Ama Adalet Partisinin Genel Başkanı, yalnız parlamenteyle millettan ayırmaya, soyutlamaya kalkışmakla kalmıyor, aynı zamanda kendi Grupunu Parlamente'den ayırmaya, Parlamente'den soyutlamaya kalkışıyor.

Değerli arkadaşlarım, demokrasimiz elbette bir yönü ile partiler demokrasisidir, ama yalnız partiler demokrasisi değildir, aynı zamanda parlamenter demokrasidir. Fakat bugün bu Parlamente'nin çatısı altında daha çok bir “liderler demokrasisi”, oluşturulmaya çalışıldığını görüyoruz ki, bu iki kelime aslında yanyana gelemmez; gerçekte buna, “liderler diktası” demek daha doğru olur. Bazı liderler, kendi kişisel durumlarını ve kaygılarını, yalnız millet yararının değil, kendi partilerinin de yararının üstünde tutamaktadırlar ve bu, milletin gözünden kaçmamaktadır.

Değerli arkadaşlarım, eğer Hükümet Programı ile ilgili görüşmelere katılmayan, bunlara katkıda bulunmayan parti grupları güven oylamasına da katılmayacaklarda, bunu anlayışla karşılamak gerekir. Demek ki bu konu, kendilerini ilgilendiren konular arasında değilmiş; onun için, programın dinlenmesi için hazır bulunmuyorlar, müzakeresinde hazır bulunmuyorlar, oylamasında da hazır bulunmuyorlar denilebilir. Fakat programı dinlemek üzere gelmeyip, üyelerini göndermeyip, programın görüşülmesine katkıda bulunmayıp, programın görüşülmesi sırasında neler söylendiğini kendi üyelerine dinletmeyip, sadece oylama için Meclise gelmek, asıl Anayasaya aykırı olan tutumdur. Çünkü Anayasamız, güvenoyu kurumunu bir bütün olarak görmektedir, sadece kuru, mekanik bir oylama olarak görmemektedir. Bazı üyeler -affedersiniz benzetmem için- dışarıda kurulacaklar; hiç düşünmeden, kendi vicdanlarına başvurmadan, oy günü buraya gelip, otomat gibi oy kullanacaklar... Böyle bir şey öngörmüyor Anayasamız. (C.H.P. sıralarından alkışlar) Ya nasıl bir düzen, ya nasıl bir mekanizma öngörüyor? Program, belli bir günde Meclise okunacak; Meclis, programı dinleyecek; aradan 2 gün geçecek; o 2 günde program üzerinde, partiler, üyeler kendi aralarında görüşecekler, tartışacaklar, 2 gün sonra programın müzakeresi olacak, herkes düşündüklerini söyleyecek, eleştirilerini, kuşkularını söyleyecek; Hükümet, verebilirse, o eleştirilere, kuşkuvara cevap verecek, ondan sonra 1 tam gün daha geçecek; Hükümet güvenoyu prosedürünün, sürecinin uzaması pahasına, 1 tam gün daha geçecek.

O gün niçin geçecek? Parlamente'da yapılmış olan müzakerelerin, görüşmelerin ışığında, Milletvekilleri nasıl oy kullanacaklarını düşünsünler diye, Anayasamızın öngördüğü bütün bu süreçleri, mekanizmaları hiçe sayacaksınız, çiğneyeceksiniz;

ondan sonra Milletvekillerini beni bağışlasınlar, benim benzetmem değildir, kendi Genel Başkanlarının fiilî benzetmesidir. Milletvekillerini bir otomat gibi, sadece oy kullanmak, emre göre oy kullanmak için Meclise göndereceksiniz. Asıl, Anayasaya aykırı olan davranış budur. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

HASAN CERİT (Adana) — Sanki Kıbrıs’a sunta gönderiyorlar.

SÜLEYMAN SABRİ ÖZİNAL (Edirne) — Gelmediklerini tespit ettirelim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamlı) — Değerli arkadaşlarım, “Parlamento” sözcüğünün kökeninde konuşma vardır, konuşmadan türetilmiş bir sözcüktür. Konuşulmadı mı, sorunlar konuşulmazsa, hele bir ülkenin en önemli sorunlarından biri olan hükümet sorunu, Parlamento çatısı altında bütün partiler tarafından enine boyuna tartışılmazsa bugünkü gibi eksik bırakılırsa, o zaman Parlamento, kendi kelime anlamıyla ters düşmüş olur.

Fakat burada toplantıya gelmelerine izin verilmeyen, biraz dinledikleri vakit hemen adamlar gönderilip dışarıya çıkartılan üyeler, görüyoruz ki, her gün grup toplantılarına çağırılıyorlar. Orada mı konuşuyorlar? Hayır. Sadece dinlemek üzere... Burada söylenmesi gereken, fakat burada söylenmeyen, söylenemeyen sözleri kendi Genel Başkanlarının ağzından dinlemek, hiç bir itirazda bulunmaksızın, hiç bir soru sormaksızın dağılmak üzere grup salonlarına hapsediliyorlar. Asıl, Milletvekillerinin izzetinefsiyle oynamak budur Sayın Üyeler. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Ben, onurlu, izzetinefisti davranışı, sırf kendi arkadaşlarımızda gören bir insan değilim; Adalet Partisi ve öteki partilerin grupları içinde de, Milletvekilliği onuru ile bağdaşmayan bu davranış, bu tutum karşısında, uygulama karşısında tepki göstereceklerin çıkacağına inanıyorum.

Değerli arkadaşlarım, dün Cumhuriyet Senatosundaki görüşmeler sırasında, Cumhuriyet Halk Partisi Grup Sözcüsü Sayın Hüseyin Atmaca arkadaşımız bir hatırlatma yaptı. Siyasal Partiler Yasasının 25 inci maddesinden bir cümle okudu; cümle aynen şöyle: “Parti tüzüğünde veya grup iç yönetmeliğinde Bakanlar Kuruluna veya bir Bakanlar Kurulu üyesine güven, ya da güvensizlik oyu verilmesi konusunda karar alma yetkisini, grup genel kurulundan gayri bir parti organına veya merciine bırakan bir hüküm bulunamaz”.

Çok yerinde, parlamenter demokrasi kurallarına uygun bir yasa kuralı. Fakat ben, Sayın Demirel’i geçenlerde ziyarete gittiğimde ve Hükümetimize Grubunun güvenoyu vermeyeceğini kendi ağzından orada da dinlediğimde, Grubunuzda bu konuyu görüştünüz mü, Grubunuzdan karar aldınız mı diye sordum. Adalet Partisi Sayın Genel Başkanının bana verdiği yanıt şu oldu “Bizim Tüzüğümüze göre, bu konudaki kararı Grup vermez, Genel İdare Kurulu verir”

Demek ki, Sayın Demirel’e göre, yasaların üzerinde kendi partisinin tüzüğü vardır. Yasadaki açık hükme rağmen, Grubunun dışında alınan birtakım kararlarla kendi Grubunu da bağlamaya kalkışmaktadır.

Bunlar, bir bakıma bir partinin iç sorunlarıdır diye bizi ilgilendirmeyebilirdi; fakat bu davranış ve bu anlayışı, aynı zamanda demokratik rejimimizi de yakından ilgilendirdiği için, maalesef bunun üzerinde durma gereğini görüyorum ve bu hakkı kendimde görüyorum.

Değerli arkadaşlarım, elbette, nisbî temsili benimsemiş bir ülkede koalisyonlara alışmak gerekir; fakat henüz bu alışkanlık maalesef edinilememiştir. Nisbî temsili

benimsemiş ülkelerde azınlık hükümetlerine de alışmak gerekir, fakat maalesef bu alışkanlık da henüz edinilememiştir.

Koalisyon alışkanlığını edinemeyişimizde bir neden, uzlaşma terbiyesinin henüz siyasal hayatımıza yeterince yerleşmemiş olmasıdır. Bir başka neden de, bazı partilerin, milletçe kendilerine verilen yetkinin çok ötesinde bir ağırlık kazanma hevesine kapılmamalıdır. Sayıları ne kadar az olursa olsun, kendileri olmaksızın hükümet kurulamadığını gördükleri zaman “Anahtarı bendedir” diyerek, milletin verdiği ağırlıktan çok fazlasını kendilerine tanıyanlar, Türkiye’de geçerli koalisyonlar kurulmasına engel olan etkenlerden birini daha yaratmış oluyorlar.

Cumhuriyet Halk Partisiyle ilgili olarak, bazı koalisyon önerilerinde bulunanlar veya koalisyon beklentisinde bulunanlar da vardır. Bizimle veya bizim dışımızda koalisyonlu bir çözümün, bugünkü koşullar altında, ülkemizi ancak, görünürde hükümeteşizlikten kurtarabileceğini, fakat uygulamada, hükümet bunalımından da daha ağır bunalımlara yol açabileceğini düşünüyorum. Onun için, öyle bir çözüme muhtaç kalmamayı, Millet Meclisi tarafından öyle bir çözüme muhtaç bırakılmamayı bütün içtenliğimle diliyorum.

Sayın Milletvekilleri, bunalımdan çıkış kuralları, demokrasinin, demokratik hukuk devletinin kurallarını iyi değerlendirerek ve iyi kullanarak olur. Parlamentoyu bütün kurallarıyla işletmemiz gerekir. Fakat görüldüğü gibi, işletilmiyor. Parlamentonun, milletin sesine kulak vermesi gerekir. Bugün milletin, tümüne yakın bir bölümü, tek bir ağızdan, her türlü çıkar çelişmesini aşarak, bugün huzurunuzda güvenoyunuza başvuran Hükümetin, güvenoyu alarak işbaşında kalmasını istiyor. Başka alternatif, başka bir geçerli çözüm yolu bulamadığı için, Cumhuriyet Halk Partisine oy vermemiş pek çok yurttaşlarımız bile bunu istiyor; fakat bazı çevreler, bazı partiler, milletin bu isteğine karşı çıkıyorlar.

Yine bu çevreler, Devletin bütün kurumlarına karşı çıkıyorlar. Anayasa Mahkemesine, Danıştay’a, bağımsız yargı organlarına, radyonun bağımsızlığına karşı çıkıyorlar. Bir devletin bütün anayasal kuruluşlarına, organlarına karşı çıkılarak, onlarla ters düşülerek ve hele milletin isteği ile eğilimleri ile ters düşülerek, bir memleketi demokratik kurallar içinde ve etkin biçimde yönetebilmenin ve onun sorunlarına çözümler getirebilmenin elbette ki, olanağı yoktur.

Her halde, bu aşamada, kamuoyunun çok büyük bir kesimini, milletimizin büyük bir bölümünü hayal kırıklığına uğratabacak ve iki buçuk yıldır olduğu gibi Türkiye’nin, küçüklü büyüklü bütün sorunlarını uzun süre askıda tutacak bir hükümet formülünü zorlamaya kimsenin hakkı olmasa gerektir.

Kendi içinde tutarlı ve uyumlu bir hükümetin, ama yalnız kendi partisini değil, bütün milletin umutlarını, gereksinmelerini göz önünde tutarak çalışan bir hükümetin, iki yıldır veya bu iki yıllık süre içinde çözülemeyen birçok sorunları nasıl kısa sürede çözüme ulaştırabileceği, daha güvenoyu almadığımız şu birkaç gün içinde bile açıkça kanıtlanmaya başladı.

Değerli arkadaşlarım, iki buçuk yıldır Türkiye, bir kardeş kavgası ülkesi idi. Yüzlerce gencimiz, çocuğumuz okullarda, yurtlarda, sokaklarda öldürüldü; binlerce gencimiz, çocuğumuz yaralandı; on binlerce gencimiz, çocuğumuz okullara gidemez, üniversiteye gidemez duruma geldi ve birçok okullarda öğretim, bir yıl veya ona yakın süreler aksadı. Fakat dün Cumhuriyet Senatosunda da açıkladığım gibi, dün Türkiye’nin 22 ilinde üniversite ve yükseköğrenim giriş sınavları yapıldı. Bu sınavlara 354.060 öğrenci girdi

ve bir tek olay çıkmadı, bir tek yerde, sınava girmek isteyenler engellenemedi" (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Yine, Hükümetimizin kurulduğu günden beri, başka sınavlarda sükûnet içinde devam etmektedir.

Bunu ben açıkla- rı açıkla- maz, kulağıma gelen bir söylenti- yi, kendi kulislerinde bazı partilerin yaymaya başladıklarını duydum: "Tabii" diyorlar hep bildiğiniz eski hikâye. "Cumhuriyet Halk Partisi kendisi o olayları kışkırttığı için, o, hükümete geldiği vakit olaylar kesilir; o, hükümetten ayrılınca olaylar başlar"

Bunu söyleyenler, bir ölçüde olsun, inandırıcılık kazanabilmek için, hangi olayda Cumhuriyet Halk Partisini veya Cumhuriyet Halk Partilileri yakaladıklarını millete belgeleriyle açıklamak zorundadırlar. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Herhalde, geride bıraktığımız yıllar boyunca bize kurşun sıkanlar, bize taş atanlar, bize karşı suikast girişimlerinde bulunanlar da Cumhuriyet Halk Partililer değildi, herhalde daha bundan birkaç gün önce İzmir'de bir Cumhuriyet Halk Partili genci öldürenler de Cumhuriyet Halk Partililer değildi.

Bugün şiddet eylemlerinden tutuklu olanlara, muhakeme edilmekte olanlara, mahkûm edilmiş olanlara bakacak olur isek, bunların büyük çoğunluğunun, geçmiş Hükümet ortaklarından bazılarının üyeleri veya yandaşları olduğu açıkça görülür.

Değerli arkadaşlarım; şu kısa uygulama, daha devlet kadrosunda tam güvenlik sağlayabilmek için gerekli düzenlemeleri yapma vaktini, fırsatını bulamadan, sadece devlet gücünü tarafsız biçimde ve eskisinden çok daha etkin bir biçimde, Hükümet Programını okurken sunduğum kurallara uygun yönde kullanarak sağlayabildiğimiz başarı ortadadır. Dediğim gibi dün 22 ilde 354.060 öğrenci hiç birinin hakkı çiğnenmeden, burnu kanamadan sınavlara girebilmiştir.

Ekonomik alanda daha henüz büyük işlere el atacak vakti ve olanağı bulamadık; ama birtakım çok basit sorunlar bile sürüncemede kalmıştır. Bakanlar Kurulundan bir yılda yaklaşık 3.000 kadar kararname çıkar. Biz, bin küsur kararnameyi imzalan eksik bulduk. Koalisyon pazarlıkları arasında, birçoğu da çok önemli ülke sorunlarıyla, toplum sorunlarıyla ilgili bulunan kararnameler çıkarılamamıştı. Bunlardan bazıları çalışanların sosyal hakları ile ilgili idi. Sosyal haklarla ilgili nice nutuklar, söylevler, demeçler dinledik geride bıraktığımız dönemde; ama bunların en önemlileri ile ilgili bazı kararnameler, aylardır, hem de çok yetersiz bir biçimde hazırlanmış olarak, bakanların dosyasında, koalisyon içi pazarlık silâhları olarak bekletilmekte idi. Biz bunları birbiri ardından ele almaya başladık. Böylece, örneğin Sosyal Sigortalardan yararlanan, anaların, babaların ve çocukların yararlanabildiği il sayısı, büyük ölçüde genişletilmektedir bugün imzaladığımız bir kararname ile. Kamu görevlilerinin katsayılarındaki yükselişe paralel olarak işçilerin emekli aylığına esas teşkil eden tavan ücret 6.000 liradan 8.400 liraya çıkarılmaktadır. Yine bugün imzaladığımız bir kararname ile Sosyal Sigortalar Kurumundan emekli aylığına hak kazanmış kimselere % 10 zam vermeyi öngören bir kararname, geçmiş Hükümet döneminde aylarca çıkartılamamıştı; biz bugün huzurunuzda o kararnamenin de imzasını, % 10 değil, % 20 zamlı tamamlamış bulunuyorum. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, Hükümeti devraldığımızda, pek çok yerleri tuz gölleriyle, tuzlalarla, tuz kayalarıyla dolu Türkiye'yi, tuz bunalımının eşiğinde bulduk. Türkiye, tuz

ithal edecek duruma düşürülmüştü. Ama gerekli tuzu ithal etmek için Gümrük ve Tekel Bakanlığının istediği 385 bin Dolarlık döviz, koalisyon ilişkilerinin özellikleri içerisinde, Maliye Bakanlığında Gümrük ve Tekel Bakanlığı hesabına transfer edilmemişti. Bunu da, kendi içinde tutarlı, uyumlu bir hükümet olarak bir bakanın öteki bir Bakanlar Kurulu üyesine bu gereksinmeyi belirttiği anda halletme olanağını bulduk.

Tütün bölgesinden gelen değerli Milletvekilleri bilirler. Zaten geç açılmıştı tütün kampanyaları ve aylardan beri tütününü Tekele satan, teslim eden üreticilerin büyük bir bölümü hâlâ Devletten hakları olan parayı alamamışlardı. Bunun için gerekli ödenek yine dün Maliye Bakanlığınca Gümrük ve Tekel Bakanlığının emrine verilmiştir. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)* Ve bundan sonra da teslim alınacak bütün tütünlerin bedelinin derhal ödenmesi içip gerekli olanak sağlanmıştı.

Aynı şekilde birçok ürünlerimizi tehdit eden tarım ilaçları yokluğunun çözümü bulunmuştur.

Elektrik konusunda bağışlanmaz birtakım ihmaller yüzünden Türkiye'nin büyük bir bölümünün nasıl karanlığa gömülü kaldığını ve iki binlerin aydınlık Türkiye'si hayalleriyle o karanlık içinde avutulduğunu hep biliyoruz. Bir yandan Türkiye karanlık içinde bırakılırken, bir yandan birkaç milyon Dolarlık borcumuz ödenmediği için dışarıdan ithal edilen elektrik de büyük ölçüde kesilmişti. Yeni Hükümet onu da iki gün içinde çözmüştür ve komşu dostumuz Bulgaristan'ın yakın ilgisiyle parası derhal ödenmek koşuluyla Bulgaristan'dan ithal etmekte olduğumuz enerjinin üç katına çıkarılması sağlanmıştır. Böylelikle umuyorum ki, önümüzdeki haftadan itibaren, hiç değilse Marmara bölgesinin, sanayi bölgesinin elektrik gereksinmesi tümüyle veya tümüne yakın bir ölçüde karşılanmış olacaktır. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Yine, geçmiş Hükümetin dinî konulara ne kadar önem verir görünmek için çaba gösterdiğini ve bazı Hükümet ortaklarının din konusunda seçimlerde nasıl bir istismar yarışına girdiğini hatırlarsınız; fakat Hükümet ortaklarından bazıları din duygularını istismar için birbirleriyle seçim meydanlarında yarış ederken, o konuda da bir kararname, aylardır imzalanmamış olarak Bakanlar Kurulunda bekletiliyordu. Vakıflardan Diyanet İşlerine intikal etmesi gereken 1.200 dolaylarında din görevlisi asil imam durumuna gelecek vekil imama aylardan beri kadroları verilmiyordu ve o yüzden bu din görevlileri, aylardan beri ücret almadan çalışmak veya beklemek zorunda bırakılıyorlardı.

Diyanet İşleri Başkanı beni ziyaret ettiğinde buna değindiği zaman, Sayın ilgili Devlet Bakanımız ve Maliye Bakanımızla görüştüm ve bugün onunda kararnamesini imzadan çıkarmış bulunuyoruz. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

İnşallah Hükümetimiz Yüce Meclisin güvenoyuna ulaştığı, mazhar olduğu takdirde Türkiye'nin küçüklü, büyüklü bütün sorunlarını Yüce Meclisimizden göreceğimiz destekle, aynı tutarlılık içinde, Hükümet Programı doğrultusunda ve süratle çözebileceğimize inanıyorum.

Türkiye bugün iç ve dış gerçekten ağır sorunlar altındadır, fakat Türk milleti birlik olduğu zaman en zor sorunların bile üstesinden gelebileceğini tarihin her döneminde göstermiştir. Hükümetimiz de milletimizin o gücünden ve üstün yeteneklerinden alacağı cesaretle bütün bu sorunların üstesinden gelebileceğine inanmaktadır.

Değerli arkadaşlarım, Türkiye’de gelişmemizi hızlandırmak için hızlandırma sorununun çözümünü güçleştiren başlıca engellerden birinin, kaynak yetersizliği olduğunu biliyoruz. Bu kaynak yetersizliği, ancak kaynak savurganlığı önlenerek giderilebilir. Çünkü itiraf etmeliyiz ki, demokratik rejimde çok köklü vergi değişiklikleri yaparak kaynak artırmak olanaksız değildir; ama zordur, nadir başvurulmuş bir çözümdür. Fakat o noktaya gelinceye kadar Türkiye’nin değerlendirebileceği başka kaynakları vardır. O kaynaklar da ancak, kendi içinde tutarlı ve yeteri kadar sorumlu hükümetlerce harekete geçirilebilir; ama 5 Haziran öncesi Hükümet döneminde veya benzeri hükümetler döneminde o kaynaklar da tümüyle kurur. Bunun en belirgin örneklerinden birini Kamu İktisadî Kuruluşlarında görebiliriz.

Türkiye’de bildiğiniz gibi geniş bir Devlet sektörü vardır. Bu Devlet sektörümüzün olanakları Türk ekonomisinin yükünü büyük ölçüde taşıyabilecek boyutlardadır. Oysa ekonominin yükünü taşıyacakken Devlet sektörümüz, ekonomiye yük olacak duruma getirilmiştir. Bunu bazı rakamlarla kanıtlamak isterim. 1976’da geçen yıl, Kamu İktisadî Teşebbüslerinin işletme açığı 14,5 milyarı bulmuştur, yatırım açığı 37.800.000.000 lirayı bulmuştur. Böylece toplam finansman gereği yani Devlettten beklediği para, işletmesini yürütemek için ve yatırımlarını yapabilmek için Devlettten beklediği ek kaynak, 52.300.000.000 liraya ulaşmıştır.

1977 yılı için ilk program tahmini olarak işletme açığı 19 milyar olacaktı, fakat yeni tahminle bu işletme açığı 41 milyar liraya yükselmiştir. Yatırımlar için Kamu İktisadî Kuruluşlarının vereceği açık da 61 milyarı bulmaktadır. Böylece Kamu İktisadî Kuruluşları bu yıl toplam finansman gereği olarak 102 milyar lira isteyen, Devlettten bunu bekleyen kuruluşlar olarak ortaya çıkmaktadır. Sadece programımızda çizilen, gösterilen doğrultuda Kamu İktisadî Kuruluşlarını zarar etmez hale getirmekle Türk Devleti 102 milyar liralık bir kaynağa kavuşmuş olacaktır, yeni yatırımlar, ilâve yatırımlar yapabilmek için. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım, iç sorunlarımız ne kadar sürüncemede kalsa, ne kadar ağırlaşsa da, ergin bir millet olarak, tecrübeli bir millet olarak kendi içimizde her zaman çözebiliriz; ama uluslararası sorunların çözümü her zaman bizi beklemez. Eğer biz, hayatî uluslararası sorunlarımızın çözümünü geciktirme, bekletme sorumsuzluğunu gösterseydik 1974’te Hükümeti bırakmazdık; ama hayatî bir uluslararası sorunumuzu, ulusal ve uluslararası sorunumuzu, Kıbrıs sorununu biran önce çözüme ulaştırmamız için atmamız gereken adımın o zamanki Koalisyon Hükümeti içinden engellendiğini görür görmez Hükümeti bıraktık. Bu bazılarının söylediği gibi, Hükümetten kaçmak değildi, sorumluluğun gereği idi; fakat başkaları, o sorunu çözemeyeceklerini, çözemeyeceğini bildikleri bir Hükümeti, bunu bile bile kurdular ve 2,5 yıl başka uluslararası sorunlarımız gibi Kıbrıs sorununa da el sürmediler.

Buna karşılık Adalet Partisinin Genel Başkanı ve eski Başbakan Sayın Demirel şimdi ne diyor (Ben, Başbakanlık makamına oturduktan bir gün sonra gelen bir Yunanlı gazeteci, Kıbrıs’ın nihai çözümüyle ilgili bazı ayrıntılar hakkında bana soru soruyor; ben de: “Şu sırada bu ayrıntılara cevap verecek durumda değilim, henüz incelemelerime başlamadım” diyorum) “Nasıl cevap vermezmiş?” diyor Sayın Demirel Hatırlayacaktır eski milletvekili arkadaşlarım, son bütçe görüşmeleri sırasında, ben, ana muhalefet partisinin lideri olarak Hükümetten, Kıbrıs sorununa nasıl bir çözüm düşündüğünü burada, bu kürsüden sordum. Ege sorunuyla ilgili gelişmeleri sordum, Avrupa Ekonomik

Topluluğuyla ilgili sorunlarımız için ne düşündüklerini sordum ve nihayet, ulusal güvenliğimiz konusunda ne düşündüklerini sordum; ana muhalefet partisi grubunun sözcüsü olarak sordum. O günün Başbakanı Sayın Demirel bir cümleyle olsun bu hayati sorunlara cevap verme gereğini duymadı; şimdi Başbakanlık makamına oturduktan bir gün sonra, neden bir Yunanlı gazetecinin o konudaki sorularını cevaplandırmadım, diye benden hesap sormaya kalkışıyor.

Değerli arkadaşlarım; bir Hükümet görevini bir başka Hükümete devrederken bazı önemli konulan yeni gelenlere anlatmak, o konudaki görüşlerini, ne yaptıklarını, ne yapmayı düşündüklerini belirtmek zorundadır. Bu, bir mecburiyettir. Sayın Demirel, kendisinden sonra gelecek Başbakana, Kıbrıs konusunda bilgi vermekle vermemek arasında bir seçme yapmak hakkına sahip değildir. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Kıbrıs davası, eski Başbakanın özel davası değildir; bütün Türk Milletinin ve Kıbrıs Türklerinin davasıdır. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Zerre kadar milliyetçilik duygusu olan ve Devlet adamı sorumluluğu taşıyan bir kimse, Hükümet görevini devrederken, yeni Başbakan olan kimseye nasıl bir Kıbrıs politikası devrettiğini anlatmak mecburiyetindeydi. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)* Bu mecburiyeti yerine getirmeyen bir kimse ne devlet adamıdır, ne de milliyetçidir. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Sayın arkadaşlarım, bir başka konuya geçiyorum.

Biz Hükümeti işgal etmedik. Fakat biz Devleti işgal altında bulduk ve Devleti işgal altından kurtarmaya kararlıyız. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri)* Ama işgal edenlerin yöntemleriyle değil, işgal edenlerin her gün çiğnedikleri demokratik hukuk devleti yöntemleriyle Devletimizi işgal altından kurtarmaya kararlıyız ve bunu da başaracağız. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Sayın Milletvekilleri, geçen gün eski Hükümet ortaklarından bir partinin bir milletvekili Hükümetimize bir soru yöneltmiş, gazetelerde okudum; Millî Eğitim Bakanımızdan soruyor: "Sen, Millî Eğitim Bakanlığında çalışan görevlilerin yakalarında bozkurt rozeti taşımalarını yasak ettin mi? diyor.

Bu soruyu görür görmez, Sayın Millî Eğitim Bakanımıza şunu söyledim: Eğer yasak etmediysen, ben hesap sorarım Başbakan olarak, dedim. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım, elbette bir partinin amblemi niteliğini kazanmış bir rozetle Millî Eğitim Bakanımız hiç bir kimseyi Millî Eğitim Bakanlığının koridorlarında ve okulların dershanelerinde barındırmayacaktır. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Bu, Devleti işgal altından kurtarıırken uygulayacağımız temel önlemlerden biridir.

Bundan birkaç ay önce önseçimler sırasında partimizin delegelerine yatakhaneşinden ateş edilen bir liseye gittim. Ankara'nın ortasında Atatürk Lisesi'ne. Sınıfları dolaştım, bütün sınıflarda bir partinin amblemleri, simgeleri, propagandası ve başka partilere karşı hakaret dolu sloganlar yazılı idi. Bunlar öğretmenlerin kürsüsüne kazınamayacak şekilde yazılmıştı.

Bütün o okulların duvarlarını temizleyeceğiz. Türk çocuklarının eline silâh verenleri okullardan temizleyeceğiz. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)* Ve ancak o şekilde

Türk Devletini işgal altından kurtaracağız ve Türk çocuklarını can güvensizliğinden kurtaracağız; ama her tedbiri alırken, önlemi alırken, demokratik hukuk devleti kurallarının bir milimetre dışına çıkmayacağız.

Partizan olduğumuz için değil, partizan olmadığımız için; hukuku çiğnediğimiz için değil, hukuka saygılı olduğumuz için Danıştay'ın bütün kararlarını uygulayacağız. *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Kimse bizi kendimizden öncekilerin suçlarına ortak olmaya icbar edemeyecektir arkadaşlarım. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Ama bu konuda bile o kadar titiziz ki, Danıştay kararlarını uygulamadan önce bile herkesin, her memurun, ilgili her memurun dosyasını tek tek incelemekteyiz. Eğer Danıştay kararlarını uygulamakta biraz geç kaldıysak, çekindiğimizden, bu konuda her hangi bir ürkekliğimizden, tereddüdümüzden değildir; sadece titizliğimizden, hukuka olan saygımızdandır.

Değerli arkadaşlarım, bugün bir yanda tümüyle milletin ve Parlamentonun Hükümeti olmak, o şekilde çalışmak istediğini söyleyen bir Hükümet var. Onun karşısında nasıl bir çözüm bulunduğu -Sayın Sükan'ın da biraz önce belirttiği gibi- belli değil. "Olmaz"ın üzerinde birleşiyorlar, "olur"un üzerinde birleşmiyorlar. Eğer bazılarının hayalindeki çözüm gerçekleşirse, o zaman Türkiye'nin de ne duruma geleceği 5 Haziran öncesi Türkiye'nin durumundan belli.

Yüce Meclis, işte bu iki olasılıktan birini seçmek durumundadır. Bütün milleti birleştirmek için, demokrasinin gereği olan düşünce ayrılıkları içinde düşünce ayrılıkları içinde millî birliği sağlayabilmek için Meclisten yetki isteyen bir Hükümetle; gerçekleşip gerçekleşemeyeceği bile çok şüpheli olan ve kurulduğu takdirde, hem kendi içinde cephelere bölünüp, hem de milleti cephelere böleceği geçmişteki uygulamasından bilinen bir olasılık arasında Yüce Meclisiniz bir seçme yapacaktır.

Bu seçme aşlında, vicdan sahibi, sağduyulu herkesin biran tereddüt etmeksizin yapabileceği bir seçmedir. Onun içindir ki, bunu engellemek isteyen partilerin liderleri kendi üyelerine bu konuda düşünme ve vicdan muhasebesi yapma fırsatını bile vermemektedirler, âdeta onların özgürlüğünü ellerinden almaya çalışmaktadırlar.

Değerli arkadaşlarım, elbette partilerde liderlerin bir etkinliği vardır, olacaktır; elbette parti disiplini vardır, olacaktır. Demokrasi bir özgürlük rejimi olduğu kadar, bir disiplin rejimidir de; ikisinin dengeli olarak kullanılması gerekir. Ama bazı dönemlerde bazı liderlerin belli katı disiplin kurallarını niçin uygulamakta direndiklerini de bütün o partilerin üyeleri tartmak zorundadırlar. Acaba ülke yararını mı düşünüyor lider, yoksa kendi kişisel birtakım kaygılarını, kuşkularını mı düşünüyor? Kendisi hesap vermekten korktuğu için mi acaba kendi sorumluluğuna kendi partisinin üyelerini, Milletvekillerini ortak etmeye çalışıyor? *(C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)* Mahkemelere intikal etmiş olan bu konunun ayrıntılarına ben de Sayın Sükan gibi girmemek titizliğini, dikkatini göstermeye kendimi mecbur hissediyorum, ama Türkiye'de nelerin olduğunu bu konularda herkes çok iyi biliyor. Bugün bu konuda bazı yeni resmî gelişmeler vardı, yarınki gazetelerde bazı yeni resmî gelişmelerin haberlerini ve belgelerini göreceksiniz, okuyacaksınız; elbette karantina altına alınmak istenen bazı değerli üyeler, bu karantina çabasının nedenlerini teşhis etmekte bu açıdan da zorluk çekmeyeceklerdir.

Sayın arkadaşlarım; ben bugün bu salona gelmeleri engellenen, yasaklanan Milletvekillerinden birçoğunun da kendi liderlerinin kişisel çıkarlarından önce, kendi vicdanlarına uyacaklarını, kendi çocuklarının can güvenliğini düşüneceklerine ve düşünmekte olduklarına inanıyorum, bu yüzden bazılarının uykularının kaçtığına inanıyorum. Yapmakta oldukları vicdan muhasebesi kolay değildir. Bu vicdan muhasebesini yapma gereğini duyanlar bile çok saygıdeğer bir davranış içine girmişlerdir. Bazen bir kişinin, bazen beş kişinin on kişinin fazla da cesaret istemeyen bir adımı atabilmesi, bir memleketi kurtarabilir, bir milleti kurtarabilir. Bugün sıraları boş kalan, boş bırakılan Sayın Milletvekillerinden bazıları o küçük adımı atmakla hem kendi çocuklarını, hem milletin çocuklarını, hem de memleketi kurtarmaya büyük katkıda bulunabilecek kimselerdir. Bu şereften kendilerini yoksun bırakmayacak üyelerin bugünkü boş sıraların sahipleri arasından da çıkabileceği inancımı, umudumu sürdürüyorum.

Yüce Meclisin bütün üyelerine, burada bulunan ve bulunmayan bütün üyelerine saygılar sunuyorum.⁶⁶ (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, sürekli alkışlar)

⁶⁶ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 5, Cilt 1, Birleşim 11, Sayfa 63-70*

28 Haziran 1977 Salı

40. Cumhuriyet Hükümeti Programını Cumhuriyet Senatosu Genel Kuruluna Sunuş Konuşması

BAŞKAN — Cumhuriyet Senatosunun Sayın Üyeleri, 58 inci Birleşimin İkinci Oturumunu açıyorum.

BAŞKAN — Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı Sayın Bülent Ecevit'in Başkanlığında kurulmuş bulunan Bakanlar Kurulunun programını dinleyeceğiz.

II. Ecevit Hükümeti Programı: Millet Meclisi 28.6.1977 Salı günü 8 inci birleşiminde aynen okunduğu için metin tekrarlanmamıştır.

BAŞKAN — Cumhuriyet Senatosunun saygıdeğer üyeleri;

Sayın Başbakan Bülent Ecevit tarafından Anayasa kuralları gereğince tam olarak kurulan Cumhuriyet Hükümetinin programı okunmuştur.

4. — C.H.P., M.B. ve Cumhurbaşkanı S.Ü. Grubu Başkanlıklarının, Hükümet programı üzerindeki görüşmelerin 30 Haziran 1977 Perşembe günü saat 15.00'te yapılmasına dair önergesi. (4/302)

BAŞKAN — İçtüzüğün 130'ncu maddesi gereğince Cumhuriyet Senatosunda Hükümet programı görüşmelerinin şekli hakkında bilgi sunacağınızı. Her şeyden önce görüşme gününü tespit edeceğiz. Bunun için verilmiş bir önerge vardır, okutuyorum.

Sayın Başkanlığa

Hükümet programı üzerinde Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğünün 130'ncu maddesi gereğince yapılacak görüşmelerin 30 Haziran 1977 Perşembe günü saat 15,00'te yapılmasını öneririz.

Saygılarımla.

M.B.G Başkanı Fahri Özdilek

Cumhurbaşkanınca S.Ü. Grubu Başkanı

Nihat Erim

C.H.P. Grubu Başkanvekili

Hüseyin Atmaca

BAŞKAN — Sayın Başbakan, 30 Haziran Perşembe günü saat 15.00'te Hükümet programı üzerinde görüşmeler yapılması konusunda bir görüşünüz veya bir mutabakatınız var mıdır?

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Takdir Sayın Cumhuriyet Senatosu üyelerinindir.

BAŞKAN — 30 Haziran Perşembe günü münasip midir?

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, uygundur efendim.

BAŞKAN — 30 Haziran Perşembe günü saat 15.00'te Hükümet programı üzerinde görüşmelerin başlaması hususunu oylarınıza arz ediyorum, Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Kabul edilmiştir.

İçtüzüğün 130'ncu maddesi gereğince Hükümet programı üzerinde yapılacak görüşmelerin grup sözcüleri ve üyeler görüşlerini açıklayacaklar ve Hükümet programı üzerinde görüşme, Sayın Başbakanın bu görüşlere vereceği cevapla sona erecektir.

30 Haziran Perşembe günü saat 15.03'te toplanmak üzere...

HİKMET SAVAŞ (Eskişehir) — Sayın Başkan bir dakika... Adalet Partisi Grubu burada yok, onlara bir yazı yazalım haberleri olsun.

BAŞKAN — 30 Haziran Perşembe günü saat 15.00'te toplanılmak üzere Birleşimi kapatıyorum.⁶⁷

⁶⁷ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Toplantı Yılı 16 Cilt 32, Birleşim 58, Sayfa 527-543*

30 Haziran 1977 Perşembe

40. Cumhuriyet Hükümeti Programını Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunda Yapılan Görüşmeleri Sırasında Yaptıkları Konuşma

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Çelikbaş.

Cumhuriyet Senatosunun saygıdeğer üyeleri;

Hükümet Programı üzerinde gruplar adına ve kişisel konuşmalar bitti. Şimdi sıra Sayın Başbakanın konuşmalara cevap vermesine gelmiş bulunmaktadır.

Sayın Başbakan Ecevit, buyurun. *(Sürekli alkışlar)*

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Bugün Cumhuriyet Senatosunda Hükümet Programı üzerinde yapılan görüşmeleri çok yararlanarak dinledim. Değerli konuşmacılara, Hükümetimize gösterdikleri destek ve güven için aynı zamanda uyarılarıyla tuttukları ışık için içten şükranlarımı sunarım. O arada grupları adına yaptıkları konuşmalarda, gruplarının bizim için büyük değer taşıyan desteklerini belirten ve uyarıcı konuşmalar, aydınlatıcı konuşmalar yapan Millî Birlik Grubu Sözcüsü Sayın Kâmil Karavelioğlu'na ve Cumhurbaşkanlığı Kontenjan Grubu Sözcüsü ve Grup Başkanı Sayın Prof. Nihat Erim'e de ayrıca şükranlarımı sunarım.

Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Eğer Hükümetimiz güvenoyu alacak olursa, Türkiye'de aslında dört yıla yakın bir süreden beri devam eden bir hükümet bunalımı dönemi belki de sona ermiş olacaktır. Gerçi geride bıraktığımız dört yıllık dönemde Türkiye hükümete kalmamıştır, birbiri ardından hükümetler kurulmuştur; fakat iç tutarlıktan yoksun bulunan ve hiç bir önemli konuda politikalar oluşturamayan, hatta önemli konularda politikalar oluşturabilmek şöyle dursun, çok ayrıntı sayılabilecek bazı güncel konularda bile kararlar alamayan hükümetlerin kendi içlerinde çözüldükten sonra bile görevde kalmaları, bence hükümet bunalımının devamı anlamına, hatta onu da aşarak ülkede bir siyasal banalim oluşturulması anlamına gelirdi. Onun için ben 5 Haziran öncesi dönemde, iki yılı aşkın bir süre işbaşında kalmış bulunan Hükümetin dönemini de hem bir hükümet bunalımı dönemi olarak, hem de bir siyasal bunalım dönemi olarak görüyorum ve eğer kurmuş bulunduğumuz Hükümet güvenoyu alacak olursa, bu bunalımlar döneminin sona ereceğine inanıyorum.

Türkiye'deki siyasal bunalımın ve siyasal bunalımı arttırıcı önemli bir etken olan hükümet bunalımlarının sorumlusu, öyle inanıyorum ki Türk Ulusu değildir. Aslında siyasal partiler, genellikle çok partili demokratik rejimin zorunluğu olan bazı çalışma ve işbirliği biçimlerine henüz kendilerini yeteri kadar alıştıramamışlardır. Bu, demokrasimizin en büyük eksikliğidir ve bunun kusuru herhalde halkta aranamaz. Hem nisbî temsili kabul edip, hem de koalisyon alışkanlıkları içine girememiş olmak ve koalisyon terbiyesini bir anlamda edinmemiş olmak büyük bir eksikliktir. Yine, hem nisbî temsili kabul edip, hem de azınlık hükümetini ilke olarak reddetmek büyük bir eksikliktir, büyük bir yanlışlıktır.

Türkiye'de koalisyon geleneğinin ve mecazî anlamda terbiyesinin yerleşmemiş olmasında en büyük bir etken; bazı partilerin hükümetlerde, koalisyon hükümetlerinde

kendilerine Milletin tanıdığı hakkın çok ötesinde bir ağırlık edinmeye kalkışmalarıdır ve “Mademki bizsiz hükümet kurulamıyor, mademki anahtar biziz, o halde her istediğimiz olur.” anlayışı içine girmeleridir. Bu anlayış Türkiye’de koalisyonların geçerliliğini büyük ölçüde ortadan kaldırıyor.

Aynı şekilde bunun yanı sıra partilerin, o arada Türkiye’nin iki büyük partisinin demokrasi üzerinde, demokrasinin tanımı üzerinde, demokrasinin kuralları üzerinde anlaşamamaları da; Türkiye’de koalisyon yapmayı çok güçleştiriyor ve sık sık bunalımlarla karşılaşmamıza yol açtığı gibi, bunalımlardan çıkışımızı da zorlaştırıyor. İki büyük parti derken, elbette Cumhuriyet Halk Partisi ile Adalet Partisini kastediyorum. Elbette bütün partilerin demokrasinin tanımı üzerinde ve kuralları üzerinde anlaşabilmeleri, birleşmeleri gerekir, temenni edilir; fakat özellikle bir ülkenin iki büyük partisi bu tanımda ve kurallarda anlaşamıyorlarsa o ülkede demokrasiyi düzgün işletmek çok zorlaşır.

Bizim Cumhuriyet Halk Partisi olarak demokrasi teminimiz, demokrasi anlayışımız bir bakıma çok kolay anlatılabilir, çok sadedir. Biz, örnek aldığımız demokratik Batı ülkelerinde nasıl bir demokrasi varsa, öyle bir demokrasi istiyoruz ve o ülkelerde demokrasinin kuralları neyse, Türkiye’de de o kuralların aynen işlemesini istiyoruz. Eğer bizim dışımızdaki partiler, özellikle bizim dışımızdaki partilerin en büyüğü olan Adalet Partisi de böyle bir anlayış üzerinde birleşirse; bazı Sayın Üyelerin, o arada biraz önce konuşan Sayın Prof. Çelikbaş’ın belirtmiş olduğu temenninin gerçekleşmesine hiç bir engel kalmaz; ama herhalde takdir buyurulur ki, nasıl bir maç için aynı sahada bir araya gelen takımlardan biri başka bir oyunu, öbürü bir başka oyunu oynadıkları zaman orada düzgün bir maç yapılamazsa, aynı şekilde demokrasi anlayışları birbirinden temelde farklı olan partilerin de maalesef bir işbirliği yapmaları zorlaşıyor. Bu yüzden ülkemizde bazen bunalımlar çıkıyor, bazen de başka nedenlerle çıkan bunalımlardan kurtulmak zorlaşıyor.

Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Şimdi geride bırakacağımızı umduğumuz hükümet bunalımı, bugünkü Hükümetin dışında kalan partilerden bazıları tarafından başka bir boyuta, daha büyük bir boyuta sürüklenmek, başka bir çerçeveye sürüklenmek isteniyor. Konuşan Sayın Üyelerin hemen hepsi bu tehlike üzerinde de durdular. O da, kurulan Hükümete yöneltilen eleştirilerin Hükümeti çok aşarak doğrudan doğruya Sayın Cumhurbaşkanım ve Cumhurbaşkanlığı makamını hedef almış olmasıdır. Türkiye’de bütün hukuk otoriteleri, bilebildiğim kadar istisnasız bütün hukuk otoriteleri, hukuk kuruluşları, hukuk fakülteleri Sayın Cumhurbaşkanımızın hükümet kuruluşuyla ilgili davranışında hukuka, Anayasaya, demokratik hukuk devleti kurallarına aykırı en küçük bir yön bulunmadığını kanıtlarıyla belirttikleri halde, 5 Haziran’dan önce görev başında bulunan Hükümetin dört ortağından üçünün, bir ağızdan uygar bir ilişki ortamında kullanılamayacak ifadelerle bütün Devleti temsil eden bir makama ve o makamda bulunan değerli insana ağır hücumlar yöneltmeleri, Türkiye’de dediğim gibi bunalımı maalesef yeni ve çok daha sakıncalı boyutlara ulaştırıyor; fakat burada beni ve Hükümetimizi teselli eden bir nokta, Milletimizin ve Türkiye’deki pek çok kuruluşların buna gösterdikleri, Sayın Cumhurbaşkanına ve Cumhurbaşkanlığına yöneltilen haksız hücumlara gösterdikleri tepkidir.

Sayın Üyeler;

Aslında Türkiye’de bazı partiler yalnız Sayın Cumhurbaşkanını değil. Devletimizin Anayasada yerlerini bulan, Anayasa gereğince kurulmuş bulunan hemen bütün kurumlarını karşılarında almaktadırlar. Belli bir kuvvetler ayrılığına ve dengesine dayanan Türk Devletinde Anayasa Mahkemesi, Danıştay, bağımsız yargı organları, özerk üniversiteler, bağımsız radyo ve televizyon; bunlar Devletin temel unsurları arasında yer almaktadır. Fakat görüyoruz ki, bazı partiler Devletin bu temel unsurlarını reddetmektedirler, bunların âdeta varlığına tahammül edememektedirler, âdeta sözü bile burada gereksiz, çünkü açıktan bu kurumların varlığına tahammül edemediklerini belirtmektedirler, hatta güçleri yettiği takdirde Anayasayı değiştirerek bu kurumları ortadan kaldırmayı düşündüklerini dahi belirtmektedirler.

Demek ki, bu partiler aslında sadece bizim kurduğumuz Hükümete karşı değillerdir, sadece Sayın Cumhurbaşkanının tutumuna karşı değillerdir, aynı zamanda Cumhuriyet Anayasasıyla kurulmuş olan Devlete karşıdırlar. *(C.H.P. sıralarından alkışlar)*

Sayın Üyeler, demokratik hukuk devletinde elbette partiler birbirine muhalefet eder, elbette partiler Hükümete muhalefet eder; ama demokratik hukuk devletinde Devlete muhalefet etmez, Devlet hepimizin Devletidir ve Devlet hepimizin kuracağı Hükümetin de, yapacağı muhalefetin de çerçevesidir. *(CH.P. sıralarından alkışlar)*

Bir yandan “Sadık muhalefet” sözünü Türkiye’ye aktarıp kullananlar, bir yandan da Devlete karşı Devletin temel ve Anayasal kurumlarına karşı en büyük sadakatsizliği ve vefasızlığı kendileri göstermektedirler. Türkiye’deki devam edip giden siyasal bunalımların temelinde yatan unsurlardan biri de budur.

Gerek bilimsel yetkisiyle Sayın Profesör Nihat Erim, gerek konuşan bütün Sayın Üyeler Sayın Cumhurbaşkanımızın Hükümet kuruluşuyla ilgili olarak izlediği davranışın ve yaptığı işlemlerin haklılığını belirttiler. Ben bunlara ekleyecek yeni bir şey bulamıyorum. Yalnız şunu ilâve etmek isterim ki, Türkiye’nin koşulları, ortamı içinde koalisyonların sakıncaları ve geçersizliği türlü aç deneyler içinde kanıtlandıktan sonra bir partinin tek başına yeterli çoğunluk, güvenoyu sağlayarak Hükümet kurabilmesi olasılığı belirmiş iken, güçlü bir olasılık olarak belirmişken, buna olanak verdiği, bunun denenmesine olanak verdiği için Sayın Cumhurbaşkanını eleştirmek, o açıdan da büyük haksızlık olsa gerektir.

Bu konuda gerek Sayın Cumhurbaşkanına, gerek Hükümete yöneltilen ithamlar son derecede ağır ithamlardır. Türkiye bir demokratik hukuk devletidir. Bu türlü ithamların doğruluğunun sınanabileceği bazı merciler vardır, Türkiye’de o mercileri hiç hesaba katmaksızın ulu orta lâf olsun diye veya taktik olsun diye bu kadar ağır hücumlar Cumhurbaşkanına veya Hükümete yöneltilecek olursa, Devletin düzeni temelinden sarsılabilir.

C.H.P. Grubu adına konuşan Sayın Atmaca, Siyasi Partiler Yasasının 25’nci maddesinden çok ilginç ve yararlı bir hatırlatma yaptı. Kendi konuşmasından aynen çıkardığım notu okuyorum:

Siyasi Partiler Yasasının 25’nci maddesi diyor ki:

“Parti Tüzüğünde veya Grup İç Yönetmeliğinde Bakanlar Kuruluna veya bir Bakanlar Kumlu üyesine güven ya da güvensizlik oyu verilmesi konusunda karar alma yetkisini Millet Meclisi Grup Genel Kurulundan gayri bir parti organına veya merciine bırakan bir hüküm bulunamaz.”

Ben de Siyasi Partiler Yasasında böyle bir hüküm bulunduğunu hatırlıyordum ve diyalog kurmamız bazı Sayın Üyelerce de tavsiye edilen Adalet Partisinin Sayın Genel Başkanıyla son günlerde konuşmaya gittiğimde bunu hatırlattım, daha doğrusu hatırımda bunu tutarak kendisine bir soru yönelttim. Dedim ki, “Siz grupunuzun Hükümete güvenoyu vermeyeceğini söylüyorsunuz ve ilân ediyorsunuz. Grupunuz böyle bir karar aldı mı?” Adalet Partisi Sayın Genel Başkanının bana verdiği cevap şu oldu:

“Bizim Partimizin Tüzüğüne göre Grupumuzun böyle bir karar almasına gerek yoktur, yetkili organımız başkadır.” dedi.

Bir parti kendi tüzüğünü devletin yasalarından daha üstün tutarsa, tüzüğünü ve tutumunu yasalara uyduracak yerde, kendi tüzüğüne yasaların ötesinde geçerlilik kazandırmaya çalışacak olursa, öyle bir partiyle demokrasinin kuralları içinde diyalog kurmanın güçlüğünü herhalde bütün Sayın Üyeler takdir ederler. Kaldı ki, biz hiç bir zaman böyle bir diyalog kurmaktan umut kesmiş değiliz. Bu umudu her zaman içimizde saklı tutmayı görev biliyoruz ve her olanağı değerlendirerek bu umudumuzu gerçekleştirmeye geçmişte çalıştık, bundan sonra da çalışacağız; fakat Adalet Partisiyle ilişkilerimizde zaman zaman diyalog kurduğumuz, işbirliği yaptığımız oldu; ama bu konuda bir acı gözlemim vardır; Adalet Partisinin Sayın Genel Başkanı böyle bir diyalogun kendisi için yararlı olduğu noktalarda, o diyaloga talip olmuştur ve girmiştir, kendisi için yararlı ve zorunlu olacak noktayı aşar aşmaz o diyalogu reddetmiştir. Zaman zaman bunun bazı örneklerini kamuoyuna da açıkladığım için huzurunuzda tekrarlamaya gerek görmüyorum; fakat Sayın Üyelerin böyle bir diyalogun zorunluluğunu belirten düşüncelerine aynen katıldığımı ifade ederken bu diyalogun niçin sürekli olarak kurulmadığım da izah etmeyi bir görev bildiğim için bunları anlatmış bulunuyorum.

Sayın Üyeler;

Normal olarak bir Hükümet Programı görüşülürken o programın söz verdiği icraat tartışılır; fakat Türkiye’deki bunalım ortamında Hükümetin söz verdiği icraatın çok dışında bazı konulan tartışmak zorunlu hale geliyor. Çünkü Hükümet sorunu Türkiye’deki bunalımın bir unsuru haline gelmiş bulunuyor. Onun için ben de işin daha çok siyasal yönü üzerinde durma gereğini duyuyorum, tıpkı Sayın Üyelerin de aynı gereği duydukları gibi.

Bu arada şunu da belirtmek isterim: Bazı partilerin liderleri, hepinizin gözlediğiniz gibi, adeta kendi partileri üzerine bir ambargo koyarak ve geçen gün kullandığım bir deyimle kendi partilerinin Parlamentodaki üyelerini âdeta bir siyasal karantina içine alarak bir parti tahakkümünü Parlamentoda geçerli hale getirmeye çalışıyorlar.

Elbette, Anayasamızın da belirttiği gibi, demokrasimiz bir yönüyle partiler demokrasisidir; ama bundan önce ve bunun ötesinde demokrasimiz parlamenter demokrasidir. Herhalde demokrasimizin partiler demokrasisi niteliği parlamenter demokrasi niteliğinin önüne geçmemelidir. İkisi en azından birbiriyle dengeli olarak kalmalıdır. Kaldı ki, son aşamada partiler demokrasisinin de parlamenter demokrasiden âdeta soyutlanmış bir partiler demokrasisinin de ötesine gidilmek isteniyor. Bir liderler demokrasisi kurulmak isteniyor ki, aslında bu iki kelime bir araya geldiği vakit çelişkin olur, buna bir liderler diktası demek daha uygun düşer sanıyorum.

Bu liderler diktası kurulmaya çalışılırken, Parlamento kamuoyundan soyutlanmaya çalışılıyor, aynı zamanda partilerinin üyeleri de Parlamentodan soyutlanmaya çalışılıyor. Buradaki boş sıraların sahipleri bu Parlamentonun üyeleridir ve bugün Cumhuriyet Senatosunda Türkiye'nin en önemli sorunlarından biri tartışılmaktadır. Bu konunun tartışılmasına hiç girmek istemeyen kimselerin bugünkü toplantıya katılmamaları çok doğal karşılanabilir; ama tartışmaya bütün hızlarıyla güçleriyle katılıyorlar; fakat o tartışmayı Parlamentonun hakkı olan, her yerden önce Parlamentonun hakkı olan o tartışmayı Parlamentonun çatısı altında değil, Cumhuriyet Senatosunda değil, Millet Meclisinde değil başka yerlerde yapmaya çalışıyorlar. Kendi gruplarının müzakeresiz toplantılarında yapmaya çalışıyorlar. Böylelikle kendi üyelerini Parlamentodan, Senatörleri Senatodan, Milletvekillerini Millet Meclisinden soyutlamaya çalışıyorlar ve tümü ile Parlamentoyu da kamuoyundan soyutlamaya çalışıyorlar.

Bu arada bu partilerden birinin Sayın genel başkanı Büyük Millet Meclisinin dışarıdan, kamuoyu tarafından yönetilemeyeceği anlamına gelen sözler söyledi. Elbette dışarıdan yönetilmez Parlamento; ama dışarıdan etkilenir. "Ben dışarıdan etkilenmem" diyen Parlamento, "Ben kamuoyuna aldırış etmem, kamuoyunun ne düşündüğü benim için önem taşımaz" diyen Parlamento, demokratik Parlamento değildir. (C.H.P. ve M.B. G. sıralarından "Bravo" sesleri alkışlar)

Eğer biz 4 yılda veya 6 yılda bir sadece kamuoyunu ve seçmeni hatırlarsak ve o 4 yılda, 6 yılda biz sadece bizim ihmalimizin sonucu olan şeyleri ona vaat etmek üzere, "Sana yol yapacağım, çeşme yapacağım, okul yapacağım..." demek üzere halka gider, ondan sonra halk adına Devleti idare ederken 4 yıl, 6 yıl ona hiç bir şey danışmadığımız gibi, biz danışmadan, onun bize ulaştırdığı, duyurmaya çalıştığı düşüncelere de Parlamentonun duvarlarını kapatırsak, kapılarını kapatırsak, o zaman Parlamento halktan, daha doğrusu Büyük Millet Meclisi halktan kopar ve Parlamentomuz demokratik niteliğini yitirir; ama bazı partilerin yönetimlerinin, (üyelerinin büyük çoğunluğunu tenzih ediyorum) bu davranışına rağmen Türk Parlamentosu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Türk milletin Parlamentosu olduğunu hiç bir zaman unutmayacaktır. Kendisinin yanılabilceğim; fakat milletin hiç bir zaman yanılamayacağını düşünerek hareket edecektir.

Bugün birçok Sayın Üyelerin de belirttiği gibi, Türkiye'nin nasıl bir hükümete, ne tür bir hükümete gereksindiğinde milletin büyük çoğunluğu birleşiyor. Yalnız bugünkü Hükümetin dayandığı partinin üyeleri değil, o partiye son seçimlerde oy vermemiş olan, bundan sonraki seçimlerde de belki hiç oy vermeyi düşünmeyecek olan, hatta bu partinin programını birçok noktalarında beğenmeyen birçok yurttaşlarımız açık ifadelerinde görüldüğü gibi, bu Hükümetin görev başında kalmasını, güvenoyu almasını istiyorlar ve bunu da bazı gerekçelere dayandırıyorlar. Türkiye'nin koalisyon hükümetleriyle, hele 5 Haziran öncesi birleşimde bir Koalisyon Hükümetiyle sorunlarını çözemeyeceğini, tam tersine büsbütün ağırlaştıracağım gördükleri için yine Türkiye'nin öyle bir hükümetle hiç bir uluslararası sorununu ele alamadığını ve alamayacağını, büsbütün ağırlaştıracağım gördükleri için; ekonomik sorunlara, dış ödemeler sorununa çözüm bulamadığını ve bulamayacağını ve ülkeye barış değil kavgaya getirdiğini gördükleri için, kurmuş olduğumuz Hükümeti hiç değilse bu aşamada bir çözüm yolu olarak görüyorlar. Bunu yalnız milletimizin Parlamento dışındaki üyeleri böyle görüyor. Bu Parlamento içinde; ama bu Hükümeti oluşturan partinin dışında bazı Sayın Üyeler de bunu böyle görüyorlar. Onun için Hükümet Programı görüşülürken bu toplantı salonunda

bulunmaları engelleniyor ve böylece Parlamentonun bütünlüğüne ve Parlamentonun demokratik, Anayasal işlevine bir bakıma gölge düşürülmüş, bazı sınırlamalar getirilmiş bulunuyor. Bunu ileride Türk siyasal yaşamında iz bırakabilecek bazı yeni bir bunalım unsuru olarak gördüğüm için vahim bir tehlike sayıyorum ve bu açıdan huzurunuzda belirtmek, takdirlerinize sunmak gereğini duyuyorum.

Bunalım dönemlerinde birçok ülkelerde parlamentolara büyük işlevler düşer. Ben inanıyorum ki, umuyorum ki, Türk Parlamentosu da, Türkiye Büyük Millet Meclisi de, Cumhuriyet Senatosuyla ve Millet Meclisiyle bütün engelleri aşarak o işlevini yerine getirecektir ve parlamenter demokrasinin kuralları içinde Türkiye'nin bunalımdan esenliğe çıkarılmasına öncülük edecektir.

Sayın Üyeler;

Türkiye'nin son yıllarda içine sürüklenmiş olduğu durum, bugün kendi içinde tutarlı ve uyumlu bir hükümeti her zamankinden daha çok gerekli kılıyor, Artık Türkiye'nin hiç bir önemli konuda karar alamayacak, politika oluşturmamaya bir hükümete tahammülü kalmamıştır, uzun bir hükümet bunalımına da tahammülü kalmamıştır.

Sayın Profesör Erim, çok yararlanarak ve şükranla dinlediğim konuşmalarında "destek" anlamına gelen sözleri kadar değer taşıyan eleştirilerde ve uyarılarda da bulundular. O eleştirilerinden birisine kendimizi mazur göstermek için, savunmak için değil; fakat sadece gerekçemizin ne olduğunu açıklamak için müsaadeleriyle değinmek istiyorum.

Sayın Erim, "Keşke Programda önceki Hükümetin eleştirilmesine yer verilmeseydi." dedi. Sayın Profesör Çelikbaş'da bu eleştiriye katıldı.

Normal zamanlarda bu eleştirinin çok haklı olduğunu kabul ediyorum. Belki bugün de haklıdır. Yalnız niçin Hükümet Programında, geçmiş Hükümetin tutumunu bazı yönleriyle belirtme gereğini duyduğumuzu açıklamak isterim müsaadenizle.

Bir kere gerek sosyal, gerek siyasal, gerek ekonomik alanda iç ve dış politikada devraldığımız miras son derecede ağırdır. Bunu herhalde Sayın Erim'de takdir ederler ve bizim Hükümet olarak izleyeceğimiz politika da o mirasın da önemli bir etkisi olacaktır. Hükümet Programında bunu da zaten belirtmiş bulunuyoruz. Bir yandan Türkiye'nin sorunlarına uzun süreli çözümler getirirken, bir yandan da devraldığımız sorunların gerektirdiği, ivedileştirdiği çözümleri getirmemiz gerektiğini belirtiyoruz. Bu açıdan nasıl bir miras devraldığımızı belirtmek zorundaydık. Ayrıca, içinde bulunduğumuz dönemin şöyle bir özelliği var:

5 Haziran öncesi bir bakıma geride kalmıştır; ama bir bakıma da iki adım ötemizde yine var olan bir tehlike olarak durmaktadır. Çünkü bütün sakıncaları ortaya çıktıktan, kanıtlandıktan, bizzat kendilerince, eski Hükümet ortaklarınca en ağır dil ile açıklandıktan sonra bizim bugün kurmuş olduğumuz Hükümete tek alternatif olarak (O da gerçekleşip, gerçekleşmeyeceği bilinmeyen) 5 Haziran öncesi Hükümet modeli sunulmak isteniyor, bazı kimselerce ve çevrelerce. Demek ki, geride bıraktığımız karanlık, önümüzde de bir tehlike olarak duran, beliren bir karanlıktır. O halde biz sadece geçmişten bahsetmiş olmuyoruz, aynı zamanda önümüzdeki bir tehlikeden de söz etmiş oluyoruz. Bu açıdan Programı değerlendirecek olurlarsa, Sayın Erim'in bu noktada da bizi daha anlayışla karşılayacağını umuyorum.

Öyle bir durumdayız ki Sayın Üyeler, aslında hiç gazete manşetlerinde yer almaması gereken bazı şeyler manşet oluyor. Eski bir gazeteci olarak bildiğim çok basit ve sade bir gazetecilik kuralı vardır; “olay” haber olur. “Olay” olmaması haber olmaz; fakat Türkiye’de bugün, bir gün olaysız geçmiş ise, en büyük haber odur.

Şimdi size bugünün en büyük haberini vereceğim Sayın Üyeler. Bugün Türkiye’nin 22 ilinde 354.060 çocuk ve genç üniversite giriş sınavlarına girdi ve hiç bir olay olmadı. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri ve sürekli alkışlar) Hiç bir öğrenci grubu başka öğrenci grubunun sınava girmesini engellemeye kalkışamadı bile, bu cesareti gösteremedi. Hiç bir öğrenci bir başka öğrencinin bırakınız canım almak, canını incitemedi.

O halde ben, beni mazur görürlerse Sayın Çelikbaş kadar kötümser konuşmayacağım. “Kısa sürede bu olaylar önlenemez.” dedi. Bizim Programımızda koyduğumuz kurallarla çok kısa sürede bu olaylar önlenir, önlenecektir. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri ve alkışlar) Nitekim yalnız bugünkü giriş sınavları değil, Hükümet kurulduğundan beri açık bulunan bazı okullarda ve yükseköğrenim kurumlarında sınavlar yine olaysız oluyor ve eski Hükümet döneminde sınav yapamayacaklarını düşünerek kapanmış ve sınavları ertelemiş olan bazı yüksekokullar da Hükümetimizce artık sınav yapabilirsiniz, o noktaya geldiniz diye teşvik ediliyor.

Şimdi, Türkiye öyle bir duruma getirilmiş ki, olay olmaması, sınavlarda öğrenci öldürülmemiş olması haber oluyor; en büyük olay oluyor; Yüce Senatonun uzun alkışlarına mazhar olan bir olay oluyor. Böyle bir miras devralmışız ve böyle bir mirasın yükünden Türkiye’yi kurtarmak bu Hükümetin de başta gelen ödevi. Sırf o nedenle geçmişe de programda bir ölçüde değinme gereğini duyduk.

Beni Sayın Üyeler başışlarsa, yine geçmiş Hükümete bir iki noktada değinmek gereğini duyacağım. Çünkü geçmişten bu yana gelen davranışlarını, o Hükümetin bazı unsurları bugün de devam ettiriyorlar.

Sanırım bugünkü gazetelerde bir haber okumuşsunuzdur. Eski Hükümet ortağı partilerden birinin üyesi, bizim şimdi kurduğumuz Hükümet güvenoyu alamazsa, yeniden kurulmasına çalışılacağı anlaşılan hükümeti oluşturacak partilerden birinin Parlamentodaki bir üyesi, Hükümetimizin Millî Eğitim Bakanına Parlamento yolu ile bazı sorular yönelmiş. Bu sorulardan biri şu: “Millî Eğitim Bakanlığında çalışan memurların Bozkurt rozeti takmalarını yasakladığınız söyleniyor, bu doğru mu?” Doğru mu diye Sayın Bakana sordum. “Böyle bir yasak çıkarmak şimdiye kadar aklıma gelmemiştir” dedi. Eğer bu yasağı derhal çıkarmazsan, ben senden hesap sorarım dedim. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri ve alkışlar) Çünkü bugün “Bozkurt”, vakti ile bütün Türk milletini bir anlamda temsil eden, eski Türk tarihini hatırlatan bir simge olmaktan çıkmış, Türk çocuklarının canına kıyan bir grubun, bir siyasal topluluğun simgesi haline gelmiştir ve bundan birkaç hafta önceye kadar Hükümet içinde olan, bundan sonra da Hükümet içinde olabilmeyi uman bazı kimselerin partisi istiyor ki, Türk çocuklarını yetiştirecek olan öğretmenlerin Millî Eğitim Bakanlığındaki görevlilerin yakalarında o partizanlık simgesi, partizanlığın çok ötesinde birtakım eylemlerin simgesi olan rozeti taksınlar, rozeti taşıyabilsinler ve bir bakan buna engel olamasın. Böyle şeylere engel olacağız.

Sayın Üyeler.

Ben ön seçimler yapıldığı gün Ankara Atatürk Lisesinde, Atatürk Lisesi Yurdundan Başkent’in ortasında öğrenciler partimizin delegelerine ateş açtıkları için oraya

gitmek zorunda kaldım. Bu vesile ile son zamanlardaki şöhretini duyduğum o Lisenin dershanelerini dolaştım. Bütün sınıflarında bozkurt resimleri, üç aylar, siyasal hakaret niteliğinde, polemik niteliğinde yazılar, istisnasız bütün öğretmen kürsülerine bir partinin amblemleri bir daha kazanamayacak, silinemeyecek şekilde çizilmiş ve Devlet bütün bunlar karşısında âciz bırakılmış. Bütün bunlara rağmen Sayın Çelikbaş emin olsunlar ki, hiç bir Hükümet üyemiz, kamu görevlilerine karşı, konuşmalarının yazılı metinlerinde kullandıkları deyimle “Haşin” bir davranışta bulunmamıştır. Sayın Çelikbaş’da, “Bazı gazetelerin yazdığına göre...” diye ifade buyurdular. Eğer bu haşin davranışa bir tek örnek gösterirlerse, onun üzerine derhal eğileceğime huzurunuzda söz veriyorum; ama elbette demokratik hukuk devleti kuralları içinde vatandaşların haklarını çiğneyen, Türk çocuklarının canına kıydıran kamu görevlilerini o görevlerde tutmayacağız. Kamu görevlilerinde gerekli değişiklikleri yaparken de, demokratik hukuk devletinin kurallarının bir adım dışına çıkmayacağız. Bu konuda başta gelen rehberimiz de Danıştay kararları olacaktır. (C.H.P. sıralarından alkışlar) Ama öyle bir ortama girdik ki, Danıştay kararlarını, üstelik Yargıtay’a kadar başka mahkemelerin de karar üstüne kararla doğruladığı mahkeme kararlarına uymamak suç sayılmıyor da, Hükümet kurduğumuz zaman mahkeme kararlarını uygulamak saç sayı’-yor. Elbette biz, böyle bir ters devlet ve hukuk anlayışı içine girecek değiliz, hukukun gereği ne ise onları yerine getireceğiz. Aynı zamanda etkin bir devlet yönetimi için, vatandaşa eşit davranan bir devlet yönetimi için gereken tutumu izlemeye çalıştığımız sırada, bu anlayış içinde bize yardımcı olan kamu görevlileri Hükümeti dalma yanlarında bulacaklardır; ama bu anlayışın dışına çıktıkları zaman da elbette birlikte çalışma olanağını bulamayacağız.

Bugün Millî Eğitim Bakanlığında, örneğin Bakanın bir haşin davranışı söz konusu değildir; ama bazı müdürlerin Bakana karşı direnişi vardır ve bu direniş de radyoda, televizyonda dinlediğiniz gibi, bir Partinin Genel Başkanınca açıktan teşvik ve tahrik edilmektedir. Ona rağmen Bakanlar Kurulunun üyelerini büyük bir sabır ve tahammülle bütün kamu görevlilerinin ki, çoğunluğu zaten hiç bir zaman demokratik hukuk devleti kurallarının dışına çıkmamışlardır; fakat çıkanların da o kurallar içine girmelerini mümkün olduğu kadar sabırla beklemektedirler.

Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Konuşmalarınızdan kıvançla ve sevinçle gördüğüm gibi, Hükümetimize yöneltilen haksız suçlamaları, Cumhuriyet Senatosunun bu görüşmelere katılan Sayın Üyeleri büyük ölçüde paylaşmadıklarını ifade etmişlerdir.

Bu ithamlardan biri de Hükümetin işgal altına alındığı iddiasıdır. Bu temelinden geçersiz bir iddiadır; ama biz, Hükümet olduğumuzda Devleti büyük ölçüde işgal altında bulduk ve Devleti işgal altından kurtarmaya kararlıyız. Demokratik hukuk devleti kuralları içinde Devleti işgal altından kurtarmak için gerekenleri elbette yapacağız.

Sayın Üyeler;

Türkiye’nin sorunları, karar alabilecek, politika oluşturabilecek bir hükümeti her zamankinden daha çok gerektiren ağırlıktadır. Örneğin bir Kıbrıs sorunu. Bu sorun çözülmeden geçen her gün, yalnız bu sorunun çözümünü daha ağırlaştırmakla kalıyor, aynı zamanda Türkiye’nin bütün uluslararası ilişkilerle ilgili sorunlarını her geçen gün daha çok ağırlaştırıyor.

Bu konuda eski Başbakanın çok haksız bir hücumuna hedef olduk geçen gün. Muhtemelen televizyonda, radyoda izlemişsinizdir. Başbakanlık makamına geldiğim gün ben orada Başbakanı bulamadım. Türk Devletinin binlerce yıllık geleneklerden gelen, Türk Devletinin sürekliliği içinde oluşmuş bazı uy-ger kurallar vardır. Bütün başka uygar ülkelerde de olduğu gibi, bir başbakan görevden ayrılırken yeni gelen başbakana görevi devreder ve o arada bazı politikaları, bazı olayları, bazı vakiaları ona emanet eder. Aynı şeyi bakanlar da yapar.

Ben Başbakanlık makamına, bakan arkadaşlarım bakanlık makamlarına gittiklerinde Sayın bağımsız iki bakanın ve Sayın Cumhuriyetçi Güven Partili bakanların dışında diğer Bakanlar Kurulu üyeleri bu demokratik kuralı yerine getirmediler ve ben bizden önceki Hükümetin bir Kıbrıs politikası var mıydı yok muydu, (Bu da zaten çok kuşkuludur ama) hiç değilse Başbakanın Kıbrıs konusuyla ilgili görüşü ne idi; bunu kendisinden öğrenme olanağını bulamadan o makama geldim.

Aradan 24 saat geçti. Günler önceden benden randevu istemiş bir Yunanlı gazeteciyi kabul ettim. Bana izleyeceğimiz Kıbrıs politikasıyla ilgili bazı ayrıntıları sordu ve henüz o ayrıntılar üzerinde konuşabilecek durumda olmadığımı, bunun için gerekli incelemeleri yapmadığımı söyledim. Bunun için eski Başbakan kimi eleştirdi, “Nasıl söylememiş, söyleyememiş?” diye. Oysa kendi Hükümeti 2,5 yıla yakın bir süre işbaşında kaldı ve bırakınız bir Yunanlı gazeteciyi, Türk Milletine o Hükümetin Kıbrıs politikasının ne olduğunu söylemedi. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Bırakınız bir yabancı gazeteciyi, bütçe görüşmeleri sırasında, o zamanki Ana muhalefet Partisinin Lideri olarak ben Kıbrıs konusunda, Ortak Pazar konusunda ve ulusal güvenliğimiz konusunda millî birlik arayışımıza uygun bir konuşma yaptıktan sonra Hükümetten bazı sorular sordum, eleştiri anlamına gelen sorular da değil, sadece bilgi edinme amacından doğan bazı sorular. O zamanın Başbakanı benim bu sanılarıma bile Millet Meclisi kürsüsünden cevap verme gereğini duymadı. Şimdi, bana Kıbrıs konusunda hiç bir şey devretmemiş, emanet etmemiş bir kimse olarak “Niye o makama geldikten 24 saat sonra, benim 2,5 yıl millete söyleyemediklerimi sen bir Yunanlı gazeteciye söylemedin?” diyerek beri eleştirmek isledi.

Aslında biz güvenoyu aldığımız takdirde, elbette Kıbrıs sorununu nihaî çözüme ulaştırabilmek için bize düşen, Türkiye’ye düşen bir politikayı ivedilikle oluşturmaya çalışacağız ve bu politikayı oluştururken de bunun sadece bir Hükümet politikası değil, bütün Türk Milletinin ve Türk Devletinin politikası olabilmesi için kendimize düşen her çabayı göstereceğiz. (C.H.P. sıralarından “Bravo” sesleri ve alkışlar)

Denebilir ki, bazıları belki diyebilirler ki; bu güç bir sorun, bizi ortak etmek istiyorsun bu güçlüğü... Oysa 1974’te biz Kıbrıs Barış Harekâtını yaptığımız zaman ve yaptıktan sonra da, o zamanki Hükümet olarak bunun bütün sorumluluğu üzerimizdeyken, bizim dışımızdaki partileri de onun şerefine ortak etmeyi görev bilmiştik. Çünkü Türk Milletinin dünyada ancak birlik olduğu oranda güçlü olabileceğini ve kendi millî davalarını dünyaya kabul ettirebileceğini biliyorduk.

Onun için, güvenoyu aldığımız takdirde, elbette Kıbrıs sorununu bir an önce çözmek için bize düşen, Türkiye’ye düşen tutumun ne olduğunu saptayacağız, açıklayacağız ve bunu saptarken de elbette bir yandan Kıbrıs Türklerinin görüşünü alacağız, bir yandan da bu politikanın bütün milletimizin politikası obuası, olabilmesi için üzerimize düşenleri yapacağız.

Bugün, kurulacak Hükümetin, güvenoyu alıp işbaşında kalacak Hükümetin kendi içinde tutarlı bir Hükümet olması, ekonomimize çekidüzen verebilmek bakanından, ekonomimizin darboğazlarını aşabilmek bakımından da zorunludur.

Geçmiş Hükümet, yalnız büyük ve çetin ekonomik sorunları çözmemekle ve ağırlaştırmakla kalmamıştır. Birazdan bazı örneklerini vereceğim en basit güncel sorunlar üzerinde bile karar alamamış, adım atamamıştır. Bunun sonucu olarak Türkiye bir yandan dış kaynaklarını tüketmiştir, bir yandan iç kaynakların tüketmiştir.

Sayın Karavelioğlu çok haklı olarak Kamu İktisadî kuruluşlarının durumuna değindiler. Ayrıca Sayın Prof. Erim de Hükümet Programımızın bazı eksikliklerine değinirken kaynak sorunu üzerinde yeterince durmamış olduğumuzu haklı olarak belirttiler. Gerçekten somut kaynaklar üzerinde durmadık Hükümet Programında; fakat Hükümet Programı tümüyle uygulandığı zaman, öyle inanıyoruz veya umuyoruz ki, kaynak sorunu da büyük ölçüde çözülmüş olacaktır. Nasıl çözülmüş olacaktır? Bunu Sayın Karavelioğlu'nun Kamu İktisadi Kuruluşlarıyla ilgili sözlerini doğrulayıcı bazı rakamlarla açıklamaya çalışacağım.

Bilindiği gibi, Kamu İktisadi Teşebbüsleri Türk ekonomisinde çok önemli bir yer tutar ve iyi işletilir ve kullanılırsa Kamu İktisadî Kuruluşları Türk ekonomisinin yükünü taşıyabilir büyük ölçüde, Türk Devletini ayakta tutabilir ekonomik anlamda ve büyük kaynak yaratabilir. Oysa Kamu İktisadî Kuruluşları, özellikle son yıllarda, uzun süreden beri; fakat özellikle son iki üç yılda Devleti parselleyen bir Komisyon Yönetiminin elinde Devlete ve ekonomiye yük olur ve akıl almaz ölçüde kaynak tüketir duruma gelmiştir; kaynak yaratır duruma gelecek yerde.

Son rakamlara göre 1976 yılında Kamu İktisadî Teşebbüslerinin işletme açığı 14,5 milyar lira, yatırım açığı 37 milyar 800 milyon lirayı bulmuştur. Toplam finansman gereği böylece 52 milyar 300 milyon liraya erişmiştir. 1977 yılında işletme açığı için program tahmili 19 milyarken şimdiden bunun 41 milyara varacağı anlaşılmıştır. Buna yatırımlar açısından da 61 milyar liralık kaynak açığı eklemek gerekecektir. Bu şekilde yılsonuna kadar Kamu İktisadî Teşebbüslerinin finansman gereği, ek kaynak gereği de 102 milyar lirayı bulmuş olacaktır ve Türkiye'nin bütçesiyle kıyaslandığı vakit bunun Devlete ne kadar ağır bir yük olduğu ortaya çıkar.

Onun için, eğer biz Kamu İktisadî Kuruluşlarına programımızda öngördüğümüz özgürlüğü (Tabii sorumlulukla birlikte olmak şartıyla) ve bürokratik yönetim yerine ekonomik işletmecilikle yönetilme oynadığını sağladığımız ve onu kaynak tüketir durumdan kurtarıp kaynak yaratır duruma getirdiğimiz takdirde, yeni vergiler çıkarmaya gerek kalmadan Devlet, yatırımları hızlandırmak için çok geniş olanaklara kavuşmuş olacaktır.

Dış ödemeler sorunumuzun nasıl ağırlaştırıldığını biliyorsunuz. Kamu İktisadî Kuruluşlarımızın durumunu açıklamış bulunuyorum; fakat bunun ötesinde akla gelmeyecek kadar küçük güncel konularda bile, geride bıraktığımız ve önümüzde de bir tehlike olarak canlandırmak istenen Hükümetin neleri yapamadığına bir iki örnek vermek isterim.

Türkiye biliyorsunuz pek çok yeri tuz olan bir memleketdir. Tuz gölleri vardır, tuz kayaları vardır; fakat Türkiye bu yıl tuz ithal etmek durumunda bırakılmıştır. Onunla da kalınmamıştır; bugün Türkiye'de biz hükümete gelip şimdi birazdan bahsedeceğim

kararı almasaydık, tuz kıtlığı başlamak üzereydi. Hem tuz ithal edecek duruma getirilmiştir Türkiye, hem de tuz ithali için gerekli 375 bin dolardan ibaret dövizin transferi yapılmamıştır. Ancak, bunu öğrenince bugün Hükümetimiz bu transferi yapma kararını almıştır ve bu şekilde tuz memleketi olan Türkiye'yi tuzsuzluktan, tuz bunalımından kurtarıp bir tuz kıtlığı önlenmiştir.

Ayrıca Gümrük ve Tekel Bakanlığına kaynak tahsis edilmediği için (Bunda Bakanlığın kusuru yok tabii yine) Maliye Bakanlığı geçmiş Hükümet tarafından gerekli kaynağı tahsis etmediği için, üreticinin Tekele sattığı, teslim ettiği tütünlerin parası ödenmemiştir. Kaynak olmadığını, paraların ödenmediğini görünce vatandaş da, üretici de teslimatını, tütün teslimini geciktirmeye başlamış ve tütünler bozulma tehlikesiyle karşı karşıya gelmiştir.

Bugün yine Hükümetimiz ilk işlerinden biri olarak şimdiye kadar Tekel tarafından aylar önce alınmış tütünlerin bedelini ödemek için gerekli ödeneği Gümrük ve Tekel Bakanlığına vermiştir ve bundan sonraki alımlarında günü gününe bedellerinin ödenmesini kararlaştırmıştır.

Türkiye döviz bunalımı içindeyken, ihraç edilebilecek buğdaylarını; dışarıda talipleri, müşterileri olan buğdaylarını bildiğiniz gibi geçen mevsimden beri depolar yetmediği için toprak altında tutmaktadır ve ondan sonra da DGM'ler yoluyla ödünç döviz aramaktadır. DÇM'ye bir kredi demek bile doğru değildir, borç demektir.

Yine Hükümetimiz kurulur kurulmaz buğday ihracına da başlamıştır.

Elektrik bunalımı:

Yeterli güvenlik tedbirleri alınmadığı için basit bir ihmalden Türkiye'nin ve Türk ekonomisinin ne kadar ağır bir elektrik enerjisi bunalımına sürüklendiği ortadadır ve aylar sürecektir, bozulan tesislerin yeniden devreye girebilmesi. Bu arada ihmal edilmiş olan yatırımlar dolayısıyla zaten Türkiye'de büyük bir enerji açığı vardır; fakat buna rağmen geçmiş Hükümet, komşu Bulgaristan'a birkaç milyon dolarlık elektrik borcunu ödemediği için, Bulgaristan'dan da yeterli elektrik alamıyorduk. Hükümette gelişimizden üç gün sonra bu sorunun da çözülebileceğini gördük.

Demek ki, geride birkaç hafta bıraktığımız ve eğer bu Hükümet güvenoyu alamazsa, önümüzde gerçekleşip gerçekleşmeyeceği de bilinemeyen, tek olasılık olarak bazı çevrelerin gördüğü Hükümet, bir tuz sorununu, teslim alınan; tütünlerin bedelini ödeme sorununu bile çözemeyecek durumda bir Hükümetti ve yine öyle bir hükümet olacaktır, eğer o alternatif gerçekleşecek olursa.

Sayın Profesör Erim, Hükümet Programında Akdeniz, Orta - Doğu ve Balkanların coğrafya sınırları içinde düşündüğümüz dış politikayı ayrıntılarıyla açıklamamış olmamızı eleştirdiler. Gerçekten daha ayrıntılı girilebilirdi bu konulara. Sayın Erim'in bu eleştirisine hak veriyorum; fakat belki daha önce bu konulardaki düşüncelerimizi defalarca ve çok açık olarak, ayrıntılı olarak açıklamış olduğumuz içindir ki, Hükümet Programında kısaca yer vermekle yetindik.

Bu politikamız bir bakıma Atatürk'ün politikasının yeniden canlandırılması ve devamı anlamına gelir. Çünkü biliyorsunuz Atatürk bir yandan bütün dünyaya açılma politikasını güderken, bir yandan da Türkiye'nin öncelikle ve değişmez bir tarihî ve coğrafi gerçek olarak bir Orta - Doğu ve Balkan Devleti olduğu, Akdeniz Devleti olduğu

noktasından hareket ediyordu ve bizim o tarihî ve coğrafi gerçeğimizi iyi değerlendirerek kazanabileceğimiz, edinebileceğimiz, gücün, dünyaya daha geniş ölçüde açılırken de bize destek olacağı, bize ek bir güç katacağını düşünüyordu.

Öyle sanıyorum ki, dünyanın bugün vardığımız aşamasında Atatürk'ün o tarihî ve coğrafi gerçekleri çok iyi değerlendiren gerçekçi politikasını yeniden canlandırmak için en elverişli bir ortama ulaşmış bulunuyoruz. Hükümetimiz güvenoyu aldığı takdirde bunu da gereğince değerlendirecektir.

Sayın Erim, Hükümet Programını özellikle Atatürk ilkelerine ve milliyetçiliğine verdiği önem bakımından övmek lütfunda bulundular, kendilerine teşekkür ederim.

Gerçekten bizim anlayışımıza göre, Atatürk milliyetçiliğinin ne olduğunu özellikle bugünlerin Türkiye'sinde hatırlatmaya gerek vardır. Çünkü milliyetçilik adına cinayetlerin işlendiği, Türk çocuklarının öldürüldüğü, milliyetçilik adına millî birliğimizin bozulmak istendiği, milletin cephelere bölündüğü, milliyetçilik adına çağdışı devlet modellerinin diriltilmek istendiği bir dönemde, Atatürk çağdaş milliyetçilik anlayışını ve insanlıkla insanlığın ortak değerleriyle Türk milliyetçiliğini bağdaştıran milliyetçilik anlayışını yeniden hatırlatmakta büyük yarar vardır. Özellikle eğitim politikamızda Atatürk milliyetçiliği bu bakımdan temel olacaktır.

Hükümet Programında yer alan laiklik tanımını tamamlayıcı ifadeleri içinde Sayın Profesör Erim'e teşekkür etmeyi bir borç biliyorum.

Bu arada şunu da belirtmek isterim ki; Atatürk milliyetçiliği yine Atatürk'ün laiklik ilkesinden ayrılmayacak bir kavramdır. Çünkü Türkiye'de laiklik bir bakıma millî birliğinde de gereğidir. Laiklik zedelendiği vakit Türkiye'de aynı dinden insanlar bile mezhep kavgaları dolayısıyla birbirine düşerler. Türkiye'de Atatürkçü anlamda laiklik ilkesine bağlı bir hükümet bulunduğu vakit, kimse kimseye "Sen Alevî misin, Sünnî misin?" diye sorma gereğini bile duymaz. Çünkü bu ayrılık tümüyle ortadan kalkar. Çünkü Devletin yaklaşımında bu ayrım güdülmez; ama Atatürk'ün kastettiği, benimsediği anlamda laiklik kabul etmemiş bir hükümet, bir iktidar işbaşına geldiği vakit Türkiye'de mezhep sürüşmeleri başlar ve millî birliğimiz zedelenir. O halde, millî birliği pekiştirmeden milliyetçi olunamayacağına göre, Türkiye'de gerçek anlamda milliyetçi olabilmenin bir gereği de layık olabilmektedir. Hükümetimiz gerek milliyetçilik, gerek laiklik ilkelerine Atatürkçü anlamda kesinlikle bağlı olacaktır. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Sayın Üyeler;

Bugün Türkiye ve Türkiye Büyük Millet Meclisi şöyle bir durumla karşı karşıyadır:

Bir yandan huzurunuzda bulunan Hükümet, bu Hükümet diyor ki: "Ben sadece bir partiye dayanmıyorum. Kaynağım olan partiye dayanmıyorum. Bütün Büyük Millet Meclisinin Hükümeti olmak istiyorum ve bütün milletin Hükümeti olmak istiyorum ve güvenoyu alabilmem de buna bağlı. Güvenoyu aldıktan sonra görevde kalabilmem buna bağlı. Bu tutumdan ayrıldığım gün düşürülebilecek bir Hükümetim, görevden ayrılma durumunda bırakılabilecek bir Hükümetim" Demek ki, sözünün güvencesi de bu Hükümetin kendi içinde var.

Bu Hükümet güvenoyu almazsa ne olacak? Ne olacağı hiç belli değil. Bir başka hükümet kurulup kurulamayacağı belli değil; ama şayet kurulursa o hükümetin nasıl bir hükümet olacağı belli.

O hükümet ne diyor? O hükümet, daha başlarken bir cephecilik felsefesine dayanıyor; “Ben bir cepheyim” diyor. Yani bütün milleti temsil edeceğim demiyor; “Ben bu milletin içinde bir cepheyi temsil edeceğim” diyor. O cepheyi oluşturup hükümete getirdikleri vakit sonuç görüldü: Yalnız millet cephelere bölünmekle kalmadı; cephe denenler kendileri bile, kendi içlerinde bile cephelere bölündüler ve dediğim gibi bir tuz konusunda, tütün alımları konusunda, elektrik konusunda güncel kararları alamayacak, hükümet ortağı partilerden, konulardaki küçücük kaynakları bile esirgeyici birtakım küçük pazarlıklar içinde Türkiye’nin büyük yararlarını feda eden, gözden kaçırın bir hükümet kurdular.

Şimdi, bu Hükümet güvenoyu alamazsa, (o da gerçekleşip gerçekleşemeyeceği henüz belli olmamakla beraber) tek olasılık, 5 Haziran öncesindeki Hükümet; onun da çok daha sakıncalı. Onun içindir ki, devraldığımız mirasla birlikte onu dalma göz önünde tutarak ancak yolumuzu çizebiliriz ve Türkiye’yi aydınlığa çıkarma olanağını bulabiliriz, ama bunu yaparken elbette düşmanlık duygularını körüklemeye değil, geçmişten dersler alırken, bir yandan da geçmişi unutturmaya çalışacağız, geçmişin acılarını kapatmaya çalışacağız. Hükümet Programında da belirttiğim gibi, yalnız silâhlara hedef olan çocukları kurtarmayı ödev bilmeyeceğiz; ellerine silâh verilen, yüreklerine kin zehiri akıtılan çocuklarımızı da kurtarmaya çalışacağız. Nitekim bugün Türkiye’nin 22 ilinde yapılan ve 354 060 öğrencinin katıldığı sınavlarda, sağcısı vardı sokusu vardı, aşırı sağcı aşırı solcu denebilecek olanları vardı; ne bir birine silâh çekti ne de biri ötekinin silâhına veya darbesine maruz kaldı.

Aslında, Türkiye’de millî birliği sağlamak çok kolay; çünkü Türk Milleti yüzyıllar boyunca edindiği tecrübeyle ve olgunlukla her sorunu kendi içinde uygarca tartışmasını bilen bir millettir. Milletimizin bu niteliğini gereği gibi değerlendirebilirsek, Türkiye’ye hem barış getirebiliriz, birlik getirebiliriz hem de o birlikten aldığımız güçle Türkiye’nin iç ve dış bütün sorunlarını kısa sürede çözebiliriz.

Takdir Yüce Meclisindir, Yüce Senatonundur.

Uyarıcı eleştirileriniz için ve destekleyici sözleriniz için Hükümetimiz adına tekrar şükranlarımı belirtir, derin saygılar sunarım. (C.H.P., M.B.G. ve Cumhurbaşkanınca S.Ü. Grubu sıralarından sürekli alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Başbakan.

Başbakan Sayın Bülent Ecevit’in kurmuş olduğu Hükümetin Programının Cumhuriyet Senatosunda görüşmesi tamamlanmıştır. Kendilerine ve Bakanlar Kurulu üyelerine başarılar dilerim.⁶⁸

⁶⁸ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Toplantı Yılı 16 Cilt 32, Birleşim 59, Sayfa 546-592*

3 Temmuz 1977 Pazar

40. Cumhuriyet Hükümeti Programının Millet Meclisi Genel Kurulunda Yapılan Güven Oylaması Sonunda Yaptıkları Konuşma

BAŞKAN — Başbakan Sayın Bülent Ecevit tarafından kurulan Bakanlar Kurulu hakkında Anayasanın 103 ve İçtüzüğü'nün 105 inci maddeleri gereğince yapılan güven oylamasının sonucu:

Oy sayısı 448, kabul 217, ret 229, çekinse 2.

Bu sonuca göre, Başbakan Sayın Bülent Ecevit tarafından kurulan Bakanlar Kurulu Meclisimizden güvenoyu alamamıştır.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, söz istiyorum.

BAŞKAN — Buyurun efendim. (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Yüce Meclisin kararını saygıyla karşılıyorum.

Birazdan Sayın Cumhurbaşkanımıza, güvenoyu alamamış olan Bakanlar Kurulunun istifasını sunacağım.

Meclisimizin kısa sürede demokratik kurallar içinde hükümet sorununa bir çözüm bulacağına inanıyorum. Bu çözümün bulunmasına hepimizin gereken katkısı yapması demokratik ödevimiz olacaktır.

Yüce Meclise saygılar sunarım.⁶⁹ (C.H.P. sıralarından "Halkçı Ecevit" ve "Bravo" sesleri, sürekli alkışlar)

⁶⁹ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 5, Cilt 1, Birleşim 12, Sayfa 75*

III. ECEVİT HÜKÜMETİ DÖNEMİ
(42. Cumhuriyet Hükümeti)
(05.01.1978-12.11.1979)

12 Ocak 1978 Perşembe

42. Cumhuriyet Hükümeti Programının Millet Meclisi Genel Kurulunda Yapılan Görüşmeleri Sırasında Yaptıkları Konuşma

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, Millet Meclisinin Sayın Üyeleri;

Ülkemizin son zamanlarda sürüklendiği ortamda Atatürk'ün emaneti olan Türkiye Cumhuriyetini, hür ve demokratik rejimi veya Cumhuriyetin temel niteliklerini yıkıp yok etmeyi amaçlayan, totaliter bir baskı ve terör rejimini kurmaya yönelen ve yurttaşların özgürlük ve huzur içerisinde korkusuz yaşama haklarını, can güvenliğini, kanun hâkimiyetini ortadan kaldırmaya çalışan, her çeşit Anayasa dışı faaliyetlere karşı demokrasiyi ve Cumhuriyeti korumak ve savunmak tüm Ulusumuzun ve onun temsilcisi olan parlamentomuzun başlıca görevi haline gelmiştir.

Millet Meclisinin güvenoyuna başvuran ve tümüyle Türkiye Büyük Millet Meclisinin ve en başta Türk Ulusunun desteğine güvenen Hükümetimizin temel amacı, bu görevin yerine getirilmesine hizmet etmektir. Hükümetimiz o yoldan ülkede barış sağlamaya, gelişmemizi sosyal adalet içinde hızlandırmaya ve insan haklarına dayalı milli, demokratik, laik bir sosyal hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetini güçlendirmeye çalışacaktır.

Düşünce ayrılıklarının serbestçe belirlenebilmesi demokrasinin bir gereğidir. Demokrasiye ve insan tabiatına aykırı usullerle herkesi aynı düşünce kalıbına veya aynı sloganlara hapsedmeye kalkışmadan, düşünce ayrılıkları içinde milli birliği sağlamak ve sağlamlaştırmak gereğine inanıyoruz. Bunun için başta gelen şart, düşünce tartışmasının düşmanlığa veya silahlı çatışmaya dönüşmeden yapılabilmesidir. Düşünce ayrılıkları yüzünden insanların çatışması bir milleti böler, zayıflatır, geri bırakır; ama iç düşmanlığa ve çatışmaya meydan verilmeden demokrasi kuralları içinde her konunun özgürce tartışabilmesi bir milletin güçlenip ilerlemesini kolaylaştırır. *(CHP sıralarından "Bravo" Sesleri, alkışlar)*

Hiç kimsenin özgürlüğü başkalarının özgürlüğünü veya tümüyle milletin özgürlüğünü ve güvenliğini tehlikeye sokmamalıdır.

Milletçe benimsediğimiz özgürlükçü demokratik rejimde düşüncelere baskı yoluyla huzur ve birlik sağlanamaz.

Düşünce ve inanç özgürlüğünü demokrasinin kesin gereği sayan Hükümetimiz, özgürlüklerle şiddet eylemlerini veya devletin birliğine, ülkenin bütünlüğüne yönelen saldırıları ve davranışları birbirine karıştırmamak gerektiği kanısındadır.

Hükümetimiz, düşünce ve inanç özgürlüğünü her türlü baskıdan kurtarmak için çalışmayı olduğu kadar, can ve mal güvenliğini tehlikeye sokacak boyutlara ulaşan, kamu düzenini ve güvenliğini temelden sarsan, hür demokratik rejimi, devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğünü tehdit eden olaylarla demokratik hukuk devleti kuralları içinde etkin biçimde mücadele etmeyi de öncelik taşıyan ödevlerinden saymaktadır.

Toplumumuzun her kesimindeki görüş ayrılıkları silahlı çatışmalara dönüşmekten kurtarılıp düşünce ve inanç özgürlüğünün çerçevesi içerisinde tutulacak, böylece yurttaki barış sağlanarak çocuklarımız can güvenliği içinde öğrenim olanağına kavuşturulacaktır. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Anayasa düzeni her alanda egemen kılınarak, demokratik hukuk devleti kurallarına kesin işlerlik kazandırılıp, devlete ve devlet sözüne güven güçlendirilecektir.

Hükümetimizin yönetiminde;

- Birleştirici, topalayıcı ve barıştırmaya özen gösterilecektir.

- Karar ve uygulamalarda bir partinin veya belli düşüncedeki bazı çevrelerin değil, tümüyle milletin yararları göz önünde tutulacaktır. Milli birlik ve bütünlüğün pekiştirilmesine önem verilecektir.

- Yasaların herkese, her düşünceye, her eyleme eşitlik ve etkinlikle uygulanması sağlanacaktır.

- Okul kapısının, dernek üyeliğine göre; memurluk ve iş kapısının parti rozetine göre açılıp kapanmasına son verilecektir. Devlet kapısı siyasal inançları ne olursa olsun bütün yurttaşlara, okul kapısı bütün gençlere açık olacaktır. *(CHP sıralarından alkışlar)*

- Bağımsız yargı organlarının etkinliği artırılacak, yargı işlemlerinin hız kazanması için yeni yasal düzenlemeler yapılacaktır.

- İç güvenlik kuvvetlerinin kesin tarafsızlığı ve demokratik hukuk devleti kuralları içinde etkinliği sağlanacak, o amaçla bu kuvvetler gerekli yetki ve güvencelerle donatılacaktır.

- İç güvenlik kuvvetleri, etkinliğini yurttaşlarda uyandıracağı saygı ve güven duygusundan alacak biçimde eğitilecektir.

- Yurttaşların kendi güvenliklerini sağlamak için silah bulundurma ve kullanma gereği duymaları yerine devlete güvenebilmeleri sağlanacaktır.

- Polislik gerek saygınlığıyla, gerek maddi olanakları ve çalışma koşullarıyla çekici bir meslek durumuna getirilecektir. Jandarmanın yeterli düzeyde eğitilmesine ve gerekli olanaklarla bir an önce donatılmasına önem verilecektir.

- Hiçbir gerekçeyle, hiçbir kimseye, devlet denetimi ve sorumluluğu dışında kamu görevi yapma, zor kullanma, güvenlik sağlama, kendi kendine hak alma yetkisi ve olanağı tanınmayacaktır. *(CHP sıralarından alkışlar)*

- Hangi yönden ve nereden gelirse gelsin hukuk devleti kurallarıyla bağdaşmayan bu tür davranışların kaynakları hızla kurutulacaktır. *(CHP sıralarından alkışlar)*

- Bunu yaparken bir yandan da haksızlıklar onarılacak ve geçmişin yaralarını tedavi yolları aranacaktır. Fakat Hükümetin iyiniyetli davranışına karşı en küçük bir direniş olursa gereği tereddütsüz yerine getirilecektir.

- Devletin haber alma ve değerlendirme örgütüne demokratik hukuk devletinin ve açık toplumun gereği olan nitelik kazandırılacaktır. Bu örgüt, siyasete dolaylı da olsa karıştırılmayacak, propaganda ve yönlendirme çalışmaları yapmayacaktır. *(CHP sıralarından alkışlar)*

- Yasalara olduğu kadar demokratik hukuk devletinin temel kurallarına da aykırı olarak yapılan atamalar ve kayırmalar, kamu görevlileri arasındaki, o arada güvenlik kuvvetleri personeli arasındaki ilişkileri de, halkın devlet yönetimine güven ve saygısını da sarsıcı ölçülere varmıştır. Hükümetimiz bu tür uygulamalara derhal son vermek kararındadır.

Hükümetimiz güvenlik ve huzur sağlamak ve adaletin etkinliğini artırmak üzere bu temel kurallara uyarken, kamu yönetiminde tarafsızlığı ve demokratik etkinliği gerçekleştirmek için de çözüm ve önlemler uygulayacaktır. O arada;

- Kamu yönetiminin merkez, iller ve yurt dışındaki kuruluşları, modern bir yönetimin gereklerine göre yeniden gözden geçirilerek düzenlenecektir. Bu düzenlemede israf yerine tasarruf, savsaklama yerine yapıcılık, başıboşluk ve birbirinden kopukluk yerine uyumluluk ve işbirliği ilkeleri esas olacaktır.

- Bakanlıklar kuruluşunda kesin bir çalışma disiplini sağlanacağı gibi illerde ve yurt dışı kuruluşlarda da devletin temsilcisi durumundaki sorumlu merciler bu disiplini ve uyumu sağlayıcı yetkilerle donatılacaktır.

- Planlı kalkınmanın ve değişen toplumsal yapının ve ilişkilerin sonucu olan yeni gereksinimleri karşılamak üzere Bakanlar Kurulunda yeni bir düzenlemeye gidilecektir.

Bakanlar Kuruluna bu amaçla verilecek yeni yapı doğrultusunda ilk adımlar, daha Hükümetimiz kurulurken atılmaya başlanmıştır. Planlı ekonomik gelişmeyi, hele son uygulamalarla, ters yönde etkileyici bir duruma getirilen Kamu İktisadi Teşebbüslerini bu durumdan kurtarıp kaynak oluşturacak şekilde yeniden düzenlemek amacıyla bir İşletmeler Bakanlığı kurulmuştur.

Gerekli kurulların saptanmasından sonra, ekonomik işlevleri ağırlık taşıyan kamu işletmelerinde, verimli ve demokratik işletmecilik yöntemleri geliştirilecektir ve İşletmeler Bakanlığı bu işletmelerin plan disiplini içinde ülke yararına çalışmasını gözetip denetleyecektir. Bu Bakanlığın görev alanına girecek kuruluşlar, gerekli incelemelerin yapılmasından sonra saptanacaktır ve ilk denemelerin vereceği sonuçlara göre çoğaltılabilecektir.

Aynı Bakanlık, gönüllü halk tasarruflarının bütün yurt düzeyinde hızlı ve dengeli sınaileşmeye hız katıcı ortak yatırımlara güvenle yönelebilmesini, ayrıca esnaf ve sanatkârların teknolojideki ve piyasa koşullarındaki değişmelere uyabilmelerini, aralarında birleşerek orta veya büyük boy işletmeciliğe geçebilmelerini kolaylaştırmak üzere gerekli düzenlemeleri yapmakla ve kurumları oluşturmakla da görevli olacaktır.

Hızlı değişim sürecindeki toplumumuzda yepyeni bir gerçek olarak gelişen yerel yönetimlerin yönetsel ve mali tıkanıklıklarını gidermek, böylece bu yönetimlere etkinlik ve işlerlik kazandıracak düzenlemeleri yapmak ve demokrasiye o yoldan da güç katmak amacıyla Yerel Yönetim Bakanlığı kurulmuştur.

Ayrıca Hükümetimizin yeni çalışan düzeninde Bakanlıklararası yeni kurullar oluşturulmuştur. Bu kurullar şunlardır:

- Ülkemizde insan sağlığını ve doğal zenginlik ve güzellikleri tehdit edici ve ekonomimize zarar verici ölçülere varan çevre ve hava kirlenmesi ve çevre sağlığı sorunlarına öncelikle çözümler getirecek olan ve bir Başbakan Yardımcılığına bağlı olarak kurulan Çevre Sağlığı Koordinasyon Kurulu,

- Devlet Bakanlığına bağlı olarak kurulan yurt dışında çalışanların sorunlarıyla ilgili Koordinasyon Kurulu. Bu kurul yurt dışında çalışan vatandaşlarımızın hem ekonomik faaliyetlerini, girişimlerini kolaylaştırmaya, hem de onların eğitsel, kültürel ve sosyal gereksinimlerini karşılamaya yardımcı olacaktır.

- Yine bir Devlet Bakanlığına bağlı olarak kurulan ve doğal afetlerle ilgili kurtarma ve yardım çalışmalarındaki kopuklukları, yetersizlikleri, gecikmeleri giderme amacını güden Doğal Afetler Koordinasyonu Kurulu.

- Ekonomik işlerin koordinasyonu da bir Devlet Bakanı görevlendirilmiştir.

Bunların dışında, Başbakan yardımcılarına bağlı İş Güvenlik, Kıbrıs ve Sosyal İşler Koordinasyon Kurullarına, daha çok etkinlik ve işlerlik kazandırılacaktır.

Sayın Üyeler,

Vatandaşları ve bizzat kamu yönetiminde görev alanları büyük ölçüde huzursuzluktan kurtarıp bir güven ortamına kavuşturmak Hükümetimizin temel amacıdır.

Devlete işlerlik kazandırılarak, halkın devlete güvenini sağlamanın temel koşullarından biri de kamu yönetiminde tarafsızlığı ve demokratik yöntemler içinde etkinliği gerçekleştirmektir. Bu, kamu yönetiminde yetenek, beceri ve tarafsızlığın esas olmasıyla sağlanabilecektir. Hükümetimiz, Bakanlık ve kuruluşların parsellenerek parti militanlarınca işgal edilmesini ve Devletin parti militanlarına teslim edilmesini kabul edemez. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Devlet kapısı, siyasal inançları ne olursa olsun bütün yurttaşlara güven verecek şekilde açık tutulacaktır.

Kamu görevlilerinin yetkileri ve sorumlulukları artırılırken ve kesin çizgilerle belirlenirken, bu görevliler asayiş konuları başta olmak üzere, yalnız yetkilerini kötüye kullanırlarsa değil, ihmal ederlerse, savsaklarsa ve gereken etkinlikle kullanmazlarsa da sorumlu olabileceklerdir.

Kamu görevlilerinin sürekli eğitim olanaklarına kavuşturulmaları, değişen ve ilerleyen bilim ve teknolojiyen yararlanmaları, eğitim yoluyla mesleklerinde ilerleyip yükelebilmeleri sağlanacaktır. Bu konudaki çalışmalar bir Devlet Bakanlığınca düzenlenip izlenecektir.

Hükümetimiz, kamu yönetiminde büyük bir sorun olan rüşvet ve suiistimallerle en etkin bir şekilde mücadele edecektir. Yolsuzlukların ve kamu kuruluşlarındaki aksaklıkların saptanıp kovuşturulmasıyla ilgili çalışmaların koordinasyonu bir Başbakan Yardımcısının görevleri arasında olacaktır.

Kamu yönetimi ve iç güvenlik alanlarında uygulanacak demokratik ve etkin çözüm ve önlemlerle, ülkede barışın, can güvenliğinin ve öğrenim özgürlüğünün eksiksiz sağlanması kolaylaşacağı gibi, ekonomideki ve karar alınmasındaki tikanıklıklar da giderilerek ekonomik yaşama güven ve işlerlik kazandırılmış olacaktır.

Yargıtay'ın, Danıştay'ın ve tüm mahkemelerin iş yükünü azaltıcı yasal düzenlemeler yapılacaktır. O arada kamu kuruluşlarınca yapılan yanlışlıklardan ötürü her yurttaşın ayrı ayrı adalete başvurma veya uzlaşmazlık konusu olmayan işleri adalete yoluyla izleme zorunluğu kaldırılacaktır.

Dar gelirlilerin hak aramalarını kolaylaştırıp bu alandaki mali yüklerini azaltıcı çözümler getirilecektir.

Hâkimlerin, savcılarının ve tüm adalet görevlilerinin tam bir güvenlik, huzurla ve maddi sıkıntı çekmeksizin görev yapabilmeye olanakları genişletilecektir.

Suçta itilen çocukların çevresel ve ruhsal durumlarını göz önünde tutabilecek biçimde çocuk mahkemeleri kurulacaktır.

Yaşama koşulları, iç düzenleri ve eğitim olanakları bakımından ceza ve tutuk evleri uygar, sağlıklı ve yaşam için hazırlayıcı duruma getirilecektir.

Sayın Üyeler,

Yönetimi, hem iç güvenlik açısından, hem de ertelendikçe ağırlaşan ve aleyhimize dönüşen uluslararası sorunlar ve dış güvenlik açısından en elverişsiz koşullarla devralan Hükümetimiz, ekonomik ve mali alanda da ağır bir miras üslenmektedir. Hızlı enflasyon ve görülmemiş hayat pahalılığı, döviz yokluğu, ağır dış borçlar, enerji ve mal kıtlıkları, ihtikâr, karaborsa, yatırımda ve üretimde etkinliğin büyük ölçüde aksamış olması, her alanda savurganlık ve kadro şişkinlikleri ve toplumsal barışı bozacak boyutlara ulaşan işsizlik, bu mirasın gözler önündeki belirgin örnekleridir. Fakat Hükümetimiz, Türk Ulusunun üstün niteliklerine, Devletimizin sağlam temellerine dayanarak ülkede huzur ve barış sağlayabileceğine güvendiği gibi, büyük Ulusumuzun yeteneklerinden güç alarak ve ülkemizin bugüne kadar gereği gibi kullanılmayan kaynak ve olanaklarını değerlendirerek ekonomik sorunların da üstesinden gelebileceğine inanmaktadır. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Bugün hızlı enflasyon, esasen dengesiz olan gelir dağılımını daha da kötüleştirerek geniş halk topluluklarını yoksulluğa sürüklerken, aynı zamanda plansız ve programsız uygulamayla birlikte ekonomide kaynak dağılımını da büyük ölçüde bozmuştur.

Bu nedenlerle, enflasyon hızının yavaşlatılması ve planlı kalkınma kurallarına uygun bir ortam içinde sağlıklı bir gelişme sürecinin başlatılması, ekonomide ve mali alanda uygulayacağımız politikaların ana hedefi olacaktır.

Halkımızın mutluluğunun ve refahının sağlanması yanında, Devletimizin iç ve dış güvenilirliğinin de bunu gerektirdiği inancındayız.

Hükümetimiz, bu amaçları göz önünde tutarak, uzun süreli gelişme hedeflerine ve büyük atılımlara yönelik olmak üzere Dördüncü Beş Yıllık Planın hazırlık çalışmalarına en kısa zamanda başlayacaktır, bir yandan da bu hedefler doğrultusunda ekonominin onarılmasına girişecektir.

Yeniden ele alınacak olan Dördüncü Beş Yıllık Plan çalışmalarında ve bu Plana geçiş için hazırlanacak olan programda bir yandan Türkiye'nin ileri bir sanayi ülkesi durumuna getirilmesi amaçlanırken, bir yandan da devralınmış bulunan ekonomik mirasın ağır sorunlarına çözümler getirilecektir.

Kısa dönemli olsun, uzun dönemli olsun tüm ekonomik, mali ve sosyal önlemlerde, çözümlerde temel hedefimiz dar ve değişmez gelirli halkımıza sıkıntı çekertmemek olacaktır.

O arada, ekonominin yükünü taşıyamaz duruma gelen altyapı geliştirilecek ve bugünkü döviz açığımızı hızla azaltmayı amaçlar biçimde, yatırımlara yeni öncelikler verilecektir. Böylece Hükümetimiz bugün yüzüstü bırakılmış bulunan yatırımları bir program çerçevesinde sonuçlandırırken, geleceğe dönük hızlı ve sağlıklı bir sanayileşme hareketini de gerçekçi bir şekilde başlatmış olacaktır.

Sayın Üyeler,

Hedefimiz, bir yandan tarım, hayvancılık, balıkçılık ve her türlü su ürünleri alanlarında verim ve üretimi hızla arttırırken ve ülkemizin doğal kaynaklarını ve zenginliklerini yüksek düzeyde değerlendirirken, bir yandan da Türkiye'yi kısa sürede ileri bir sanayi ülkesi haline getirmektedir. Sanayide gerekli atılımlar, ulusumuzun üstün yeteneklerini ve ülkemizin geniş olanaklarını gereğince değerlendirerek, planlı ve programlı bir biçimde yapılacak ve bütün yurdu dengeli olarak kapsayacaktır.

Hazırlayacağımız güven ortamında sanayi yatırımlarının sürekli bir kararlılık içinde gelişmesine özen gösterilecektir. Hızlı, dengeli ve yaygın sanayileşme için gerekli bilgi ve teknoloji üretimine, altyapılara, dışa bağımlılığı giderek azaltıcı çözümlere ve bu amaçlara uygun teşvik ve kredi uygulamalarına önem verilecektir.

Temel yatırım mallarının asıl ihtiyaç sahiplerine, spekülatif kazanç konusu olmaksızın, zamanında ve gerçek fiyatlarıyla ulaşabilmesi için devlet gereken önlemleri alacaktır.

Döviz kazandırıcı yatırım ve ara mallarını üretecek sanayi tesislerinin tamamlanmasına hız verilecek, aynı şekilde zorunlu tüketim malları sanayileri için yapılacak yatırımların da hızla tamamlanmasına gidilecektir.

Ülkemizin sanayi mamulleri ihracatını arttırmak amacıyla, ihracatta karşılaşılan darboğazları giderici yeni ve birbirleriyle uyumlu önlemlerin alınması için sürekli çalışılacaktır.

Ekonomimizi ve ulusal güvenliğimizi dışa bağımlılıktan kurtaracak sanayilere, yatırım malları ve ara mallar sanayiine, genel sanayileşme politikasıyla uyumlu savunma sanayiine büyük önem ve öncelik verilecektir.

Makine, motor, metalürji, elektronik sanayi dallarında, ayrıca tarımla ve hayvancılıkla ilgili sanayilerde, demir-çelik, çimento ve ulaştırma sanayilerinde, Hükümetimiz, Türkiye'nin kısa sürede yeterli duruma gelmesi ve ihracat olanaklarına kavuşması amacına yönelecektir.

Sanayi toplumuna geçiş, ülkenin tümünde birden dengeli, adaletli ve yaygın bir biçimde hızlandırılacaktır. Orta Doğu ülkeleriyle işbirliği, sanayi politikamızın önemli bir hedefi olacaktır. Özellikle bu ülkelerle de işbirliğine yönelerek kurulacak sanayilerin yer seçiminde Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya öncelik tanınacaktır.

Hızlı sanayileşmeyle tarımdaki gelişmenin çelişmemesi, tam tersine birbirine destek olması sağlanacaktır.

Programlanan yatırımlarda iç ve dış finansman olanaklarının rasyonel biçimde kullanılmasına özen gösterilecektir. Yabancı sermaye konusunda, ekonomimizin yararına bir rekabetçilik gözetilecektir. Yabancı sermayeden, ileri teknoloji getirmesi, sinai gelişmemizi hızlandırması, ihracata olanak vermesi, ödemeler dengemize olumlu etki yapması gibi ölçütlerle yararlanılacaktır.

Türk sanayiinin güçlü biçimde dünya pazarlarına açılabilmesi için, ekonomiye yük olucu ve verimli işletmeciliğe geçişi önleyici zoraki desteklemeler yerine, yapısal ve teknolojik değişiklikleri gerçekleştirici teşvikler sağlanacaktır. Yatırımcı Türk firmalarının dış ülkelerde ekonomimize döviz getirici girişimleri sürekli destek görecektir, bu yolda karşılaşılan gereksiz engeller varsa, bunların en kısa yoldan kaldırılmasına gidilecektir.

Yurt dışında çalışan vatandaşlarımızın tasarruflarının ülkemiz yararına değerlendirilmesi için her çaba gösterilecektir. Bunları da kapsamak üzere, gönüllü halk tasarruflarının sinai yatırımlara yöneltilmesi özendirilecektir. Bu amaçla, Devlet, gereken tüm destek görevlerini üstlenecektir. Bu tür girişimlerin işletmecilik ve pazarlama sorunlarının çözümüne de yardımcı olacaktır.

Özellikle kamu yatırımlarının gecikmeksizin gerçekleştirilmesini, işletmelerin ekonomik kurallar içinde çalışabilmelerini çabuk ve etkin kararlar alabilmelerini sağlamak için, Kamu İktisadi Teşebbüsleri yeniden düzenlenecektir. Bu teşebbüslerde özellikle son yıllarda artan ve ekonomimizin sağlığı bakımından da kaygı verici boyutlara ulaşan savurganlığın önlenmesi sağlanacaktır. Kamu İktisadi Teşebbüslerinin sağlıklı kaynaklardan finansmanı gerçekleştirilecektir.

Temel tüketim maddelerinin nitelik ve fiyat bakımından denetimi ve halka ucuz olarak ulaşabilmesi için, aracı aşamalarını azaltıcı önlemlerle üretici ve esnafı da koruyucu çözümler getirilecektir. İç ticaretin bu amaçla düzenlenmesinde, üretici - tüketici ve esnaf kooperatiflerinden, bunlar arasında geliştirilecek işbirliğinden ve belediyelerin olanaklarında da yararlanılacaktır.

Sayın Üyeler;

Bankacılık ve kredi alanlarında yapılacak düzenlemelerle krediler spekülative alanlardan sanayi, tarım ve hayvancılık gibi üretken ve planlı kalkınma sürecini destekleyici alanlara yöneltilirken köylülerin, esnaf ve sanatkârların kredi alma olanakları da büyük ölçüde artırılacaktır.

Devletin bankalar ve kredi düzeni yolu ile yatırımları toplum yararına yönlendirebilme ve plan disiplini sağlayabilme olanakları güçlendirilecektir.

Sayın Üyeler;

Gelişmenin ve sanayileşmenin temel gereği olan yeterli enerji üretimi, günümüzde büyük önem ve ivedilik kazanmıştır. Bu nedenle, Hükümetimiz, enerji yatırımlarına öncelikle yönelecektir.

Suya ve kömüre dayanan enerji santrallerinin yapımındaki olağanüstü gecikmelere son verilerek, bunların kısa sürede birbiri ardından devreye girmeleri sağlanacaktır. Öylece Türkiye'nin enerji açığı ve enerjide dışa bağımlılığı giderek azaltılacaktır. Bu sağlanıncaya kadar, geçici ivedi önlemlerle sanayimizin enerji açığını kapatmak üzere her çaba gösterilecektir.

Bu amaçlarla bir ulusal enerji planı uygulanacaktır.

Büyük hidrolik enerji santralleri yapımı hızlandırılır ve yenilerine başlanırken, yerel su kaynaklarının da küçük santrallerle yaygın enerji üretimine katkısı bir program içinde sağlanacaktır.

Termik santral projeleri ile ilgili kömür sorunları derhal çözülecektir.

Bunların yanısıra nükleer enerji santralleri ile ilgili çalışmalar sürdürülecektir.

Enerjinin dağılımında ve sanayileşme için değerlendirilmesinde bölgeler ve yöreler arası adalet gözetilecektir.

Bir yandan enerji üretimi hızlandırılırken, bir yandan da yakma kayıplarını azaltıcı ve enerji tasarrufunu artırıcı önlemler alınacaktır. Bu önlemler, gelişmeyi ve sanayileşmeyi kısıcı değil hızlandırıcı yönde olacaktır.

Yeraltı kaynakları bakımından Türkiye'nin geniş olanakları bulunmakla birlikte, bu olanaklar şimdiye kadar yeterince değerlendirilmemiştir. Yer yer özel kesim eliyle yapılan değerlendirmeler de çok yetersiz düzeyde kalmaktadır ve kaynak israfına yol açmaktadır. Hükümetimiz, yeraltı kaynaklarının bütün yurttaki ulusal yararlar için uygun biçimde değerlendirilmesine büyük önem verecektir.

Enerji ve sanayideki atılımlar doğrultusunda hammadde girdilerinin büyük ölçüde ülke doğal kaynaklarından verimli ve güvenilir bir şekilde sağlanabilmesi için öncelikle önemli linyit yatakları ile demir cevheri ve bor tuzları kamu kuruluşlarınca işletilecektir.

Madenlerimizin ulusal sanayimizde değerlendirilmesi ve işlenmiş olarak ihracı için gerekli yatırımlar kısa sürede gerçekleştirilecektir. O yoldan döviz gelirimiz artacağı gibi, ülkemizde yeni çalışma alanları da açılmış olacaktır.

Özellikle petrol, taşkömürü, linyit, demir, fosfat, tuz ve benzeri maddelerin üretiminin artırılması için gereken çabalar ve son zamanlarda beliren tuz sıkıntısının en kısa zamanda giderilmesi için yatırımlar genişletilerek hızlandırılacaktır. Bu gibi doğal kaynaklarımız gereğince değerlendirilirken ulusumuzun kendi sınıai olanaklarından ve teknik gücünden yararlanılmasına özen gösterilecektir.

Çok amaçlı Güneydoğu Anadolu projesi geliştirilerek hızlandırılacaktır. Bu proje çerçevesinde kurulacak barajlardan tünel ve kanal şebekelerinden yararlanılarak yapılacak sulama sonucu Güneydoğu'da geniş ve bereketli tarım alanları oluşturulacağı gibi, enerji üretimine büyük katkısı bulunan bu yöremiz kısa sürede canlı bir sanayi bölgesi durumuna da gelecek ve Türkiye'nin gelişme düzeyini yükseltici ve ekonomik coğrafyasını değiştiren bir güce erişecektir.

Petrol Yasası yeniden ele alınarak günümüz koşullarına ve ulusal yararımızla aykırı hükümleri değiştirilecektir.

Maden Yasası yeraltı kaynaklarımızı Anayasanın 130'uncu maddesine uygun bir anlayışla ulusal yararlar doğrultusunda değerlendirme olanağı sağlayacak biçimde gerçekleştirilecektir.

Temel madenlerimizin ve tüm doğal kaynaklarımızın biran önce ve güvenilir şekilde saptanması ve değerlendirilmesi için arama çalışmalarına daha büyük kaynaklar ayrılacaktır.

Enerji üreten makine ve donatımın geniş ölçüde yerli olanaklarla sağlanması için köklü önlemler alınacaktır.

Değerli Milletvekilleri,

Bugün Türkiye ekonomisi önemli bir döviz darboğazı ile karşı karşıyadır. Aylardır Merkez Bankası çok kritik bazı ödemeleri bile yapamamaktadır.

Türkiye'nin döviz gereksinmesinin, ihracata hız vererek veya ekonomide gereken yapısal değişiklikleri gerçekleştirerek değil de enflasyoncu politikalar sonucu başvuru para operasyonları ile karşılanmaya çalışılmış olması bunalımı artırmıştır.

Döviz, dış ticaret, ödemeler ve borçlanma alanlarında izlenen yanlış politika ve uygulamalar, bir yandan ekonomiyi ağır sorunlarla karşı karşıya bırakmış, bir yandan da paramızın değerinin hızla düşmesine yol açmıştır.

Yurt dışında çalışan işçilerimizin yurda gönderdikleri dövizler azalmış, turizmde döviz giderleri gelirlerimizi aşmış, ihracatımız gerilemiş, geleneksel tarım ürünlerinin ihracında bile başarısız kalınmıştır.

Hükümetimiz, turizm gelirlerini ve dışarıda çalışan yurttaşlarımızın gönderdikleri dövizleri artırıcı etkin bir politika izleyecektir. Bunun yanı sıra, döviz gereksinmelerimizi karşılamak üzere yeni ve güvenilir kaynaklar bulunacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Bugün, özellikle hızlı enflasyon yüzünden vergi yükü alın teriyle çalışanlarla dar ve değişmez gelirliler üzerinde yoğunlaşmış bulunmaktadır. Hükümetimiz, vergi düzeninin bu etkilerini ortadan kaldıracak önlemleri en kısa sürede gerçekleştirmeyi amaç edinmiştir.

Adaletli bir vergi düzeninin gerçekleştirilmesine ilişkin çözümler yanında, en az geçim indiriminden, en az ücret göz önünde tutularak, günün koşullarına uygun biçimde yeniden düzenlenmesiyle ilgili yasa değişiklikleri Yüce Meclislere sunulacaktır.

Vergi uygulaması, denetimi ve yargısı alanlarında çağdaş bir yaklaşım çerçevesinde vergi kaybını önleyecek, vergi gelirlerini artıracak etkin önlemler yürürlüğe konulacaktır.

Böylece kamu harcamalarının sağlıklı kaynaklardan ve adaletli bir biçimde karşılanması gerçekleştirilecektir. Öte yandan kamu harcamalarında her düzeyde savurganlığı giderici önlemler alınacak ve kamu harcamalarının denetiminde Sayıştay'a daha çok etkinlik kazandırılacaktır.

Bundan başka aşırı tüketim yarışını kamçılayan etkenleri önleyerek sağlıklı tüketim ve gönüllü tasarruf eğilimlerini geliştirici bir tutum izlemeyi, Hükümetimiz, yatırımları hızlandırmak bakımından olduğu kadar toplumun esenliği açısından da gerekli görmektedir.

İYAK, MEYAK gibi tasarruf ve sosyal güvenlik kurumları kısa zamanda gerçekleşecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Dış ekonomik ilişkilerimizde uyumlu ve tutarlı bir hükümetin sağlayabileceği olanakla, yönetsel tikanıklıklar ve kopukluklar giderilirken yeni ve büyük atılımlara da girişilecektir.

Dış ekonomik ilişkilerimizi sağlıklı biçimde geliştirmek üzere, araştırma, pazarlama ve haberleşme olanaklarından Devlet kesiminin ve özel kesimin ortaklaşa yararlanabilecekleri bir "dış ticaret kurumu" kurulacaktır.

Aramızda yakın dostluk ilişkileri bulunan ve geniş sermaye olanaklarına sahip olan Orta Doğu ve Akdeniz ülkeleriyle, Balkan ülkelerinin de katılabileceği verimli bir ekonomik işbirliği kurulmasına çaba gösterilecektir. Bölgesel ekonomik işbirliğinin sağlayacağı güce dayanarak, teknoloji bakımından ileri ülkelerle de bağımsızlığımıza ve karar özgürlüğümüze gölge düşürmeyecek koşullarla işbirliği olanakları aranacaktır.

Bölge ülkeleri ile ve teknolojide ileri ülkelerle Türkiye arasında oluşturmaya çalışacağımız çok yönlü ekonomik işbirliği, Türkiye'nin ihmal edilmiş yöreleri arasında yer alan Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun da gelişmesine büyük hız katacaktır.

Bütün ihmal edilmiş yörelerin gelişmesine öncelik verecek olan Hükümetimizin bir amacı da, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu, yalnız Türkiye'nin değil bütün Orta Doğunun gelişme ve sınıileşme merkezlerinden biri durumuna getirmektir. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun, başta hayvancılık olmak üzere, madencilik, tarım ve tarımsal sanayi alanlarındaki olanakları da komşu ülkelerle yakın işbirliği yapılarak değerlendirilecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Dünyadaki başlıca geçiş yollarından biri durumuna gelmiş bulunan ülkemizde ulaştırma ve haberleşme alanlarının önemi büyük ölçüde artmıştır.

Bu bakımdan, ulaştırma ve haberleşme, ülkenin toplumsal ve ekonomik gereksinmelerini karşılayacak ve uluslararası ilişkilerini geliştirecek düzeye getirilecektir.

Ülkemizin demiryolu ağı günün koşullarına ve kitle taşımasının gereklerine uygun biçimde yenilenip yaygınlaştırılacaktır. Demiryolu taşıtları sanayiimiz yurt içi kullanıma olduğu kadar, ihracata da dönük olarak geliştirilecektir.

Karayolları kısa sürede ülkenin kolay ulaşılabilen yörelerine uzatılacak, sert iklimli bölgelerimizde etkin kar mücadelesi yapılarak, tüm ilçe ve bucaklarımıza yıl boyu sürekli ulaşım sağlanacaktır. Köy ve orman yollarının yapımı ve anayollara bağlanması hızlandırılacaktır.

Her yıl binlerce yurttaşımızın can kaybına ve çok yüksek maddi zarara yol açan karayolu taşımacılığı hizmetlerinin tesis, yönetim, işletme ve trafik kontrolü yönlerinden içinde bulunduğu dağınıklığı önlemek üzere "Karayolları Trafik Yasası" ve "Karayolları Taşıma Yasası" yüce Meclislere sunulacaktır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da ekonominin canlanamayışının nedenlerinden biri de bölge içi ulaşım olanaklarının yetersiz kalmış olmasıdır. Bu yetersizliği gidermek üzere, Doğu Karadeniz'le Güney sınırlarımız arasındaki dikey ulaşım bağlantıları süratle gerçekleştirilmeğe başlayacaktır. Böylece bu bölgede kurulacak sanayilerin daha geniş bir iç pazara dayanarak gelişebilmeleri desteklenmiş olacaktır.

Üç yanı denizlerle çevrili ülkemizin bugüne kadar ihmal edilen deniz ulaştırmacılığında iç ve dışa dönük olarak büyük bir atılım yapılacaktır.

Tersane ve gemi yapımı hızlandırılacak, ticaret filomuzu ve donanmamızı yeterli düzeye ulaştırmak için her çaba gösterilecektir.

Gerek sanayileşme gerek iç ve dış ticaret açısından büyük önem taşıyan ve artık ekonomimizin gereksinmelerini karşılayamaz duruma gelen, liman, depolama tesisleri gibi altyapılar da yeterli düzeye getirilecektir.

Deniz taşımacılığının etkinliğini ve ekonomimizin navlun gelirini artırmak için, yeni örgütlenmelere gidilecektir.

Ulaşım elverişli göllerimizde ve nehirlerimizde yer yer yeni su bağlantıları da kurularak, ulaşım olanakları ve limanlar geliştirilecektir. Bu arada Van ve Keban göllerinde ulaştırma hizmetlerinin geliştirilmesine öncelik verilecektir.

Hava Ulaştırmacılığı, dış ekonomik ilişkilerimizin, çağdaş pazarlamayöntemlerinin ve kitle taşımacılığının gereklerine göre yeniden düzenlenecektir. Hava ulaştırmacılığında, ülkemizin geniş turizm olanaklarının değerlendirilmesi de göz önünde tutulacaktır. Yurt dışında çalışan ve bugüne kadar kötü işletmeciliğin sıkıntılarını çeken yurttaşlarımızın yurda geliş ve gidişlerinde her kolaylık sağlanacaktır.

Başlıca hava limanlarımız ve alanlarımız uluslararası teknik standartlara ve güvenlik koşullarına uygun duruma getirilecektir. Türkiye'nin erişilmesi güç yörelerde o arada özellikle bazı Doğu ve Güneydoğu illerinde yaz - kış trafiğe açık hava alanları kurularak, büyük hava limanları ve alanlarıyla buraları arasında hava bağlantısı sağlanacaktır. Hava ulaştırmasını yaygınlaştırmak üzere Türk Hava Yolları küçük uçaklarla da desteklenecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Ülkemizin doğal, tarihi ve kültürel zenginliklerini değerlendirerek, halkın sağlıklı dinlenme olanakları genişletilirken, turizm yoluyla döviz gelirlerinin yükselmesi için de gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Hükümetimiz, turizm geliştirilerek Türkiye'nin dış ilişkilerine de yeni bir boyut kazandırabileceği inancındadır.

Gümrüklerimizde izlenecek politika çağdaş bir anlayışa ve dış ilişkilerimizde ve turizmde öngörülen gelişmelere uygun bir biçimde yeniden düzenlenecektir.

Yolcuların ve özellikle yurt dışında çalışan yurttaşlarımızın gümrüklere giriş ve buradan çıkışlarındaki işlemlerde kolaylık ve esenlik sağlayıcı uygulamalara gidilecektir. Bu bakımdan önemi büyük olan personel sorunu, yepyeni bir hizmet anlayışına uygun olarak ele alınacaktır.

Hükümetimiz ekonomik ve sosyal bir yara haline gelen kaçakçılıkla, sınır ve kıyı bölgeleri halkının refahını gözetken çözümler de uygulayarak, kesin ve etkin biçimde mücadele etmekte kararlıdır. Bunu sağlamak için, ilgili tüm Devlet kuruluşları sürekli işbirliği yapacaklardır. Bugün haberleşme ve tesis olanaklarından yoksun bulunan kıyılarımızla sınır kapılarımızın, en kısa sürede çağdaş haberleşme ve kontrol ağıyla donatılması için gerekli önlemler alınacaktır.

Güney ve Güneydoğudaki mayınlı sınır topraklarının mayınlardan arındırılarak bölge köylüleri yararına tarım toprakları olarak değerlendirilmesine gidilecektir. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri alkışlar)

Sayın Milletvekilleri,

Tarımsal kaynaklar bakımından ülkemizin, şimdiye kadar gereğince değerlendirilmemiş büyük bir üretim potansiyeli vardır.

Hükümetimiz, tarımda üretimi artırıcı etkin ekonomik, toplumsal ve teknolojik çözümlerin yanı sıra, köylülerin gelirleri artırıcı ve gelir dalgalanmalarının olumsuz etkilerini giderici, üretimi yönlendirici bir destekleme politikası uygulayacaktır. Bu politikanın, gelir dağılımını küçük ve orta çiftçi lehine değiştirecek biçimde uygulanması

sağlanacaktır. Devlet desteği, yalnız destekleme alımlarıyla değil, araç ve gereç yardımlarıyla, yeterli kredi kaynakları ve olanakları ile de olacaktır. Çeşitli ürünlere ait taban fiyatları, ürünlerin ekiminden önce ilan edilerek üretim ve pazar dengesi sağlanacaktır.

Başta tütün, pamuk, çay ve fındık üreticileri olmak üzere geçen yıl güç durumda kalan üreticilerin bu duruma düşmemesi için tüm önlemler alınacaktır. Sigara kalitesi düzeltilecek, filtreli sigara sıkıntısının önlenmesi için yeni yatırımlara gidilecektir.

O arada Güneydoğu tütünlerinin daha geniş ölçüde değerlendirilmesi ve ekim alanlarının genişletilmesi yolları aranacaktır.

Ekici tütün piyasaları geciktirilmeden açılacaktır.

Bugün çay üreten bir ülke olmamıza karşın üretilen çayı işleyecek kapasitede fabrika olmadığından bu üründen gerekli yarar sağlanamamaktadır. Bunun önlenmesi için yeni çay fabrikaları yapılacak, bunların özellikle üreticiyi taşıma sıkıntısından kurtaracak yerlerde kurulması olanakları araştırılacaktır. Mevcut çay fabrikaları da genişletilecektir.

Doğa koşullarının neden olduğu verim dalgalanmalarına karşı üretici gelirini güvence altına alabilmek için, tarım sigortası yasası çıkartılacaktır. Öte yandan üreticiler, hızla yaygınlaştıracığımız kooperatifçilik hareketiyle bağlantılı olarak, sosyal sigortalara kavuşturulacaktır.

Tarımda üretimi artırmak için gerekli tarımsal donanımdan ve girdilerden köylüleri yeterli düzeyde ve güçlü kooperatiflerin de sağlayacağı geniş olanaklarla yararlandırmak için her çaba gösterilecektir. Tarımsal araç ve gereçlerin yerli üretimi için gerekli sanayi yatırımları hızlandırılacaktır. Çiftçilerin araçlarını ve gereçlerini aracısız olarak, peşin ödeme güçleri yoksa uygun krediyle almaları sağlanacaktır. Gübre ve ilaç, zamanında, yeterli miktarda ve uygun fiyatla aracısız olarak çiftçilere ulaştırılacaktır. Tarım ve hayvancılık uzmanlarının ve teknisyenlerinin bilgilerini üreticiye sürekli olarak aktarmaları güvence altına alınacaktır.

Tarımsal ürünlerin ihracatında Devletin ve üretici kooperatiflerinin ağırlıkları artırılacaktır.

Tarımsal verimliliği artırmak için sulamaya ve kırsal elektrikleştirmeye de büyük önem verilecektir. Yeni sulama projeleriyle ve bütün yurda yaygın çok sayıda göletlerle ve derin kuyularla, yeraltı ve yerüstü su kaynakları değerlendirilerek, her yıl sulanan toprak miktarında büyük artışlar sağlanacaktır. Kurulmuş sulama şebekeleri, düzenli bakımla, sürekli çalışır bir durumda tutulacaktır.

Orta Anadolu ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun kurak ovalarının sulanmasını sağlayıcı projeler süratle uygulanacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Hayvancılığımız yeterli düzeyde yararlanılamayan üretim kaynaklarımızın başında gelmektedir. Bu kaynağın verimli bir şekilde değerlendirilmesi ile iç tüketim ihtiyacı yeterli düzeyde karşılanacağı gibi, önemli bir döviz kaynağı da sağlanabilecektir.

Hayvancılık alanında, üretimden pazarlamaya kadar kooperatifleşmeyi geliştiren ve bu alanda verimi ve hayvancılıkla geçinenlerin gelirini artıran bir politika izlenecektir.

Devlet Üretme Çiftlikleri, araştırma merkezleri ve Devlet haraları, daha verimli çiftçilik ve hayvancılık yöntemlerini ve yeni teknolojileri çevrelerine yayacaklardır, köylü ile işbirliği halinde çalışacaklardır.

Modern hayvancılık ve yan tesisleri hızla geliştirilecek, hayvan başına üretimin çağdaş ölçülere uygun düzeye yükselmesi için her çaba gösterilecektir. Hayvansal besin tüketiminin yaygınlaşıp artması özendirilecektir.

Büyük tüketim ve ihracat merkezlerine yakın yörelerde mera hayvancılığının besi hayvancılığı ile tamamlanması için yetiştiricilere kredi desteği sağlanacaktır. Hayvansal ürünleri işlemek için üreticilerin kuracakları kooperatifler ve sanayiler desteklenecektir. Yem sanayii bütün yurda yaygın olarak geliştirilecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Tarım ve hayvancılık alanında izleyeceği tutumla Hükümetimiz gelişmeyi köylüden başlatacağı gibi, sınaileşmeyi de köye kadar ulaştıracaktır.

Öylelikle, tarımsal gelişmeyle hızlı ve yaygın sınaileşmeyi bir arada sağlama ilkesini gerçekleştirmiş olacaktır.

Gelişmeyi köylüden başlatabilmenin temel koşulu, köylünün örgütlenerek güçlenebilmesidir.

Bu amaçla, tarım kesiminde yaygın, güçlü ve demokratik bir kooperatifçilik hareketi desteklenecektir.

Kooperatiflerle üst kuruluşlarının ve genel olarak üreticilerin taşınmaz mal karşılığı aranmaksızın, arazi büyüklüklerine bakılmaksızın, üretim değeri veya proje karşılığında yeterli işletme ve yatırım kredileri alabilmeleri sağlanacaktır.

Kooperatiflerin ve üst kuruluşlarının plan doğrultusundaki verimli ekonomik işletmecilik kurallarına uygun olarak yapacakları tarımsal ve sınai yatırımlar Devlet katkısıyla desteklenecektir.

Köy grupları yeterli düzeyde ortak hizmet ve altyapı olanaklarına kavuşturulacaktır. Bu ortak hizmetlerin ve altyapıların yanı sıra her köy şimdiye kadar yararlandığı olanaklardan fazlası ile yararlanacaktır. Her köyün okulu, camii bulunacak ve sağlık hizmetine kavuşması sağlanacaktır.

Yine bu ortak hizmetlerin ve altyapıların sağlayacağı kolaylıklardan yararlanarak Türk köylüsü, toprağından kopmaksızın sınaileşebilecektir; insan yaşamını maddi ve manevi yönde zenginleştirici tüm olanaklara kavuşabilecektir. Tarıma olduğu kadar sanayiye de dayalı ve doğayla dengeli yeni ve sağlıklı bir uygarlık oluşturulabilecektir.

Hakça bir toprak dağılımına ve toprağın en verimli biçimde kullanımına olanak verecek Anayasaya uygun yeni bir toprak reformu yasası en kısa sürede Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulacaktır.

Bu yasa kabul edilirse, yurdun gereken her bölgesinde, özellikle toprak dağılımı bakımından adaletsizlik bulunan yörelerde toprak reformu gerçekleştirilerek, geçimi toprağına bağlı olanların kendi toprağını işler duruma gelmesi ve ileri teknolojiye dayalı verimli çiftçilik yapılabilmesi sağlanacaktır.

Büyük topraklar Anayasa kuralına ve demokratik hukuk devleti ilkelerine ve hakkaniyete uygun olarak kamulaştırılıp dağıtılırken, Hazine topraklarının da yetersiz veya az topraklı çiftçilere dağıtılması sağlanacaktır.

Toprak reformu ile birlikte tarımda verimi artırıcı sulama tesisleri, altyapılar, kamu hizmetleri ve teknolojik olanaklar devletçe veya devlet katkısıyla yeterli düzeyde sağlanacaktır. Yaygın, güçlü ve demokratik bir kooperatifçilik hareketi, reformla birlikte geliştirilecektir.

Fazla toprakları veya kendi işlemedikleri toprakları kamulaştırılan kimselerin, ödenecek kamulaştırma bedellerini üretken yatırımlarda değerlendirmeleri, böylelikle hem kendi gelirlerini güvence altına almaları hem de ülkenin gelişmesine katkıda bulunmaları olanağı sağlanacaktır.

Geçmiş yıllarda toprak reformu uygulamalarında, uygulamayı sürünceme de bırakan ve belli bir bölgede haksızlıklara yol açan tasarrufların ve adaletsizliklerin tekrar edilmemesine özen gösterilecektir.

Tapu kadastro hizmetleri çağdaş teknolojinin tüm olanaklarından yararlanılarak hızlandırılacaktır.

Hükümetimiz, ormanlarda, köylüyü yüksek gelir düzeyine ve geniş güvenceye kavuştururken, ormanların korunmasını ve gelişmesini de demokratik yöntemlerle kolaylaştırıcı bir düzen kuracaktır.

Orman alanlarında köylü kooperatifleri devletçe desteklenecektir. Kooperatiflerin işletmeciliği başarılı ve etkin biçimde yapabilmelerine Devlet yardımcı olacaktır. Verimli orman işletmeciliği için gerekli kamu hizmetlerinin ve başta orman yolları olmak üzere yeterli altyapıların sağlanmasını devlet üstlenecektir.

Ormanın korunup gözetilmesinde, geliştirilmesinde ve yeni ağaçlandırma çalışmalarında orman köylülerinin kooperatifleri ile devlet yakın işbirliği ve dayanışma içinde olacaktır.

Orman ürünlerinin kooperatiflerce sanayide değerlendirilmesi, yurt içinde ve yurt dışında pazarlanması devletçe desteklenecektir.

Orman niteliğini yitirmiş alanların yasa uyarınca orman rejimi dışına çıkarılarak çiftçilik için köylülerin yararına sunulması hızlandırılacaktır.

Tarım kesimine katılacak bu toprakların adaletli olarak ve en kısa sürede dağıtım için görevli komisyonların sayısı arttırılacaktır.

Orman kapsamı dışına çıkarılamayan topraklarda yaşayan köylülerden geçimi tarıma bağlı olanlara uygun yörelerde tarıma elverişli toprak sağlanacaktır.

Köylü-orman idaresi arasındaki uyuşmazlıkları çözmek için gerekli bütün önlemler alınacak, bu arada kadastro çalışmalarına hız verilecektir.

Bir yandan ağaçlandırma ve erozyonla mücadele hızlandırılıp yeni orman sahaları geliştirilirken, bir yandan da tarla, bağcılık, zeytincilik ve her türlü yemişçilik gibi tarım işletmeciliklerinde veya hayvancılıkta kullanılmaya daha elverişli orman yörelerinden, köylülerin veya kooperatiflerin, bu amaçlarla yararlanabilmeleri sağlanacaktır.

Ormanlarımıza büyük zararlar veren orman yangınlarının önlenmesi için, orman köylülerinden ve işçilerinden oluşan birimler kurulması yoluyla mücadele

etkinleştirilecektir ve anında yangına yetiştirilmesi için yangın koruma yerleri yapılacaktır.

Dağ köyleri halkının gelir olanaklarını artırmak üzere yerel koşullara uygun özel programlar uygulanacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Emeğe büyük değer veren Hükümetimiz, çalışanların haklarını korumayı, genişletip yaygınlaştırmayı ve toplumsal güvenlikten tüm yurttaşları yararlandırmayı görev saymaktadır.

Partizan nedenlerle veya işçilerin gücünü eksiltmek için suni sendikalar ve konfederasyonlar oluşturulması çalışma barışını zedelemektedir. Hükümetimiz, sendikalarla ve üst kuruluşlarıyla işbirliği ve uyum içinde olmaya özen gösterirken, sendikal harekette bu gibi nedenlerle yol açılan bölümleri ve rekabetleri teşvik edici davranışlara son verecektir.

Yasalarla tanınmış hakların etkin bir uygulamaya kavuşturulması, genişletilmesi ve ücretle çalışan tüm yurttaşları kapsayacak ölçüde yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

Toplumsal adalet içinde çalışma barışının gerçekleşmesi için gereken demokratik çabalar gösterilecektir.

Çalışanların haklarını ve toplumsal güvenliklerini genişletip etkinleştirmek üzere:

- Toplu sözleşme yapma yetkisi konusundaki anlaşmazlıkların başka yoldan çözülemediği durumlarda işçilerin yetkili sendikayı oyları ile belirleyebilme hakkı yasa ile düzenlenecektir.

- Tarım iş yasaşı çıkarılacaktır. İş Kanununun koruyucu hükümlerinin tüm çalışanları kapsamı için gerekli yasa değişiklikleri hazırlanacaktır.

- Tarım kesimindeki mevsimlik veya geçici işlerde çalışanların ve yapı iş kolundaki işçilerle ev hizmeti görenlerin örgütlenebilmelerini, haklarını koruyabilmelerini ve toplumsal güvenlikten yararlanabilmelerini kolaylaştırıcı önlemler alınacak, ayrıca kapıcıların çalışma koşullarının özelliğini göz önünde tutan yasa değişiklikleri hazırlanacaktır.

- Yaşamını çalışarak kazanmakla birlikte toplumsal güvenlikten yoksun bulunanların, bu arada film, tiyatro, musiki ve sahne sanatçılarıyla sporcuların sosyal güvenlik kapsamına alınmaları sağlanacaktır.

- Memurların örgütlenmeleri ve çalışma koşulları ile ilgili demokratik düzenlemeler, kamu görevinin özellikleri de göz önünde tutularak yapılacaktır.

- İşçi-memur ayırımı sorununa ivedilikle çözüm getirilecektir.

- İşsizliği azaltıcı bir ekonomi politikası izlenirken işsizlik sigortası kurulmasına kademeli olarak başlanacaktır.

- Kıdem tazminatı hakkına özellikle küçük işletmelerde uygulama olanağı kazandırabilmek için gerekli düzenlemelere gidilecektir.

- Lokavtın kötüye kullanılmasını önleyici çalışmalar yapıp öneriler hazırlanacaktır.

- Çocukların ve gençlerin, gelişmelerini engelleyici koşullarda çalıştırılmalarını önleyecek yasal ve uygulamaya ilişkin önlemler alınacaktır.

- Sakatlarla eski hükümlülerin yeniden işe alıştırılmaları ve iş bulma olanakları genişletilecektir.

- Sosyal sigorta sisteminin dışında kalıp da çalışmayacak durumda olan ve yeterli bir gelirden yoksun bulunan yaşlılara, sakatlara, korunmaya muhtaç başka gruplara yeterli sosyal yardımlar yapılacaktır, yaşlılar için huzur evleri, sakatlar için rehabilitasyon merkezleri, çocuklar için çocuk yuvaları ve kreşler yaygınlaştırılacaktır.

- 65 yaşını dolduran yurttaşlara aylık bağlanmasına ilişkin yasanın kapsamı, bu konudaki eşitsizlikleri, haksızlıkları ve uygulama güçlüklerini giderecek biçim ve ölçüde genişletilecektir.

- Toplumsal güvenlik kurumlarının sağladığı haklar ve olanaklar arasındaki ve emeklilik haklarındaki eşitsizlik ve dengesizlikleri gidermek üzere gerekli çalışmalar kısa sürede sonuçlandırılacaktır.

- Toplumsal güvenlik kuruluşlarının yönetiminde bu kuruluşlardan yararlananların etkinliği artırılacaktır. Bu kuruluşlarda toplanan fonlarla, yatırımları ve istihdamı artırmaya yönelik girişimlerde bulunulacak ve kardan emeklilere prim dağıtan bir finansman sistemi kurmak üzere çalışmalara başlanacaktır.

- Çalışan kadınların hak ve ücret eşitliğinden eksiksiz yararlanabilmeleri, çalışma yaşamı gerekleriyle analık sorumluluğunu daha kolay bağdaştırabilmeleri sağlanacaktır. Doğum öncesi ve sonrası izin süreleri bakımından çalışan kadınlar arasındaki eşitsizlikler giderilecektir.

- Dul ve yetim aylıkları adaletli bir düzeye yükseltilecektir.

Cumhuriyetin Türk kadınına sağladığı ileri haklara ve özgürlüklere toplum kesiminin her yaşamında gerçeklik kazandırmaya çalışmak da Hükümetimizin başta gelen ödevlerinden olacaktır.

Sayın Üyeler,

Yurt dışındaki işçilerimizin durumuna özel bir önem verilecek, haklarını koruyup genişletici, gittikleri yabancı ülkelerdeki koşullara uyabilmelerini ve ulusal kültürümüzle bağlantılarını sürdürücü eğitim olanaklarından kolayca yararlanabilmelerini sağlayıcı önlemler alınacaktır.

Yurt dışındaki işçilerimizin Türkiye'yi tanıtmalarına yardımcı olmak ve Türkiye'nin uluslararası ilişkilerine katkılarını geliştirmek için etkin ve demokratik örgütlenme model ve yöntemleri oluşturulacaktır.

Bu işçilerimizin istihdam güvenceleri ve AET içindeki serbest dolaşım hakları ilgili hükümetler ve uluslararası örgütler nezdinde kovuşturulacaktır. Çalışma koşullarının yasal güvencelere bağlanmadığı ülkelerde çalışan işçilerimizin haklarının izlenmesine ve korunmasına özen gösterilecektir.

İşçilerimizin dış ülkelerde edindikleri emeklilik ve başkaca sosyal güvenlik hakları korunarak bunların yurt içine aktarılmasına çalışılacaktır. Bunun yanında yurt dışında çalışanların Türkiye'de çalışanlarla eşit koşullar içinde emeklilik hakkına kavuşmaları sağlanacaktır.

İşçilerimizin yurda dönüşlerinde yurt dışında edindikleri bilgi ve beceri düzeylerine uygun iş bulmaları, bireysel ve özellikle toplu olarak işyeri açmaları, yatırım yapmaları Hükümetimizce yakından desteklenecektir.

Yurt dışındaki işçilerimize ve öteki yurttaşlarımıza oy hakkı tanınacaktır.

Sayın Üyeler,

Hükümetimiz, esnaf ve sanatkârlara iş ve gelir güvenliği sağlamayı ve ekonomideki veya teknolojiadaki değişimlere uyabilmelerini, gereğinde bir araya gelerek orta ve büyük boy işletmeciliğe geçebilmelerini kolaylaştırmayı toplumsal ve ekonomik açıdan gerekli saymaktadır.

Bu amaçla, Hükümetimiz, esnaf ve sanatkârların kooperatifleşmelerini ve örgütlenmelerini kolaylaştıracaktır. Esnaf ve sanatkârın kredi olanakları büyük ölçüde genişletilecektir.

Çıraklık, çağımızın ve değişen teknolojinin gereklerine uygun bir yasayla düzenlenecektir. Esnaf ve sanatkârın belli koşullara uygun olarak sağladığı çıraklık eğitimiyle örgün meslek eğitimi arasında bağlantı kurulacaktır.

BAG-KUR Yasasında sigortalıların en iyi şekilde toplumsal güvencesini sağlaması için gerekli değişiklikler hazırlanacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Halkın sağlık bakımından bir kamu hizmeti olarak ücretsiz karşılanması, Devletin başta gelen insanlık ödevi olduğu gibi, toplum bireylerinin de öncelikle sağlanması gereken sosyal güvencesidir.

Bu anlayışla, Hükümetimiz, bir yandan toplumsal sigortaları hızla yaygınlaştırırken, bir yandan da halkın sağlık kuruluşlarından yararlanmada karşılaştığı güçlükleri giderici ve sağlık hizmetlerini yurttaşların evine kadar götürücü çözüm ve düzenlemeler sağlayacaktır.

Tüm zamanını kamu görevine ayıran hekim sayısı özendirici çözümlerle çoğaltılacaktır. Yurttaşlarımız kendilerine hizmet için kurulmuş olan sağlık kuruluşlarından yararlanabilmek için özel muayenehanelere başvurma zorunluğundan kurtarılacaktır.

Çevreye yönelik koruyucu hekimlik hizmeti, Devletin, yerel yönetimin ve toplumsal güvenlik ve hizmet kurumlarının işbirliğiyle, toplumun tümünü kapsayan ve sürekli işleyen etkin bir düzene bağlanacaktır. Kişiyeye yönelik, koruyucu hekimlik hizmetleri sağlık bakım hizmetleriyle bir arada yürütülecektir.

Sağlık kuruluşlarının ve hekimlerin yurda dengeli dağılımı, ihmal edilmiş yörelerin sağlık gereksinmesinin öncelikle karşılanması ve sağlık kuruluşları arasında etkin bir işbirliğiyle yatak ve bakım olanaklarının tam değerlendirilmesi sağlanacaktır. Tedavi kurumları halkın ayağına götürülecektir.

Sağlık hizmetlerinin sosyalizasyonundaki aksaklıklar saptanarak ülke gerçeklerine uygun bir düzenlemeye gidilecektir.

Her düzeyde sağlık personeli yetiştirilmesi hızlandırılacaktır.

Büyük kentler dışında açılan ve açılacak Tıp Fakültelerinin eğitim olanakları hızla geliştirilecektir.

Besin maddelerinin devletçe ve yerel yönetimce etkin biçimde denetimi sağlanacaktır. Sağlıklı beslenme koşulları konusunda yaygın eğitim programları düzenlenecektir.

Kamu kuruluşları ve özellikle toplumsal sigorta kuruluşları eliyle ilaç hammaddesi ve ilaç sanayii geliştirilecektir. İlaç fiyatları halkın satın alma gücüne uygun düzeyde tutulacaktır.

İlaç kalite kontrolleri geliştirilecek ve ilaç sanayii üreticiden tüketiciye kadar kontrol altına alınacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümetimiz, gelişmeyi hızlandırırken, doğadaki dengeyi ve insan sağlığını korumaya, doğayla insan ve toplum yaşamını uyumlaştırmaya özen gösterecektir.

Hava kirliliği ve çevre sorunları öncelikle ele alınacaktır.

Kıyıların, doğal ve tarihsel değerlerin korunması ve tüm yurttaşların yararına sunulması etkin önlemlerle sağlanacaktır.

Sanayi yatırımları az gelişmiş bölgelere doğru yaygınlaştırılarak ve köy gruplarının sağlıklı biçimde sınaileşip kentleşmeleri sağlanarak, dengeli kalkınma gerçekleştirileceği gibi, köyden kente göç sorunu da çözülmüş olacaktır.

Kentlerde çağdaş uygarlığın kültür, çalışma ve dinlenme olanaklarının sağlanması, kent planlamasının önemli bir unsuru olacaktır.

Kentlerde ve kıyılarda düzensiz yerleşmeyi ve yurttaşların aldatılmasını önlemek amacıyla hisseli arsa ve arazi satışlarını önleyici yasal önlemler getirilecektir.

Kentlerin gelecekteki gelişme bölgeleriyle çevrelerinde, her türlü altyapı tesisi olan ve anakentle güçlü ulaşım olanağı bulunan yerleşme alanları açılacaktır.

Konut gereksinmesini karşılarken sağlıksız ve düzensiz konut yapımını önlemek amacıyla, yeni teknolojilerden yararlanılarak toplu konut yapımı özendirilecektir.

Arsayı spekülatif kazanç aracı olmaktan çıkarmak üzere arsa üretimi hızlandırılacak, arsa kullanımı kamu denetimine bağlanacaktır ve Arsa Ofisi Genel Müdürlüğünün yetkileri ve olanakları genişletilecektir. İmar planı kararlarıyla arsalarda yaratılan değer artışlarını kamuya maledici çözümler getirilecektir.

Günden güne artmakta olan konut açığını kapatmak üzere ülke gerçeklerine uygun sosyal konut standartları yeniden saptanacak, kamu kaynakları öncelikle dar gelirli vatandaşların gereksinimlerini karşılamada kullanılacak ve geri kalmış yörelerde ve hızlı gelişme gösteren yerleşme merkezlerinde kamu eliyle veya katkısıyla geniş ölçüde konut üretimi sağlanacaktır.

Türkiye Emlak Kredi Bankasının kaynakları da artırılarak öncelikle yoksul ve dar gelirli vatandaşlara ucuz ve toplu konut gereksinmesine ayrılacaktır.

Gecekondu önleme ve ıslah bölgelerinde yol, su, elektrik ve kanalizasyon gibi altyapı gereksinimleri hızla tamamlanacak, gecekondu ıslah bölgelerindeki kamu arsalarında yurttaşlara uzun vadeli kullanma hakkı verilecektir.

Planlamada ve uygulamada belediyelere gerekli destek sağlanarak teknik ve parasal olanakları artırılacaktır.

Yerel yönetimlerimizin parasal ve teknik alanda yardımcısı olan İller Bankasının maddi olanakları ve teknik örgütü geliştirilip güçlendirilecektir.

Yerel yönetim yatırımlarıyla ilgili görev karışmaları giderilecektir ve İller Bankasının bu alandaki yetki ve sorumluluğu genişletilecektir.

Belediyelerin yetki ve gelirleri artırılacaktır.

Parasal yönden bugün içinde bulundukları çıkmazdan hızla kurtarılması için yerel yönetimlerin Hazineye olan borçlarının bağışlanması sağlanacaktır.

Yapı maliyetlerinin ve kalitesinin istenilen düzeyde tutulması amacıyla ülkenin hammadde kaynakları saptanacak ve çağdaş teknolojinin olanaklarını değerlendiren yapı endüstrisi yaygınlaştırılacaktır.

Bir yandan konut yapımı bu çözümlerle hızlandırılırken bir yandan da kiralari adaletli düzeylerde tutucu etkin önlemler alınacaktır.

Devlet mallarının bakım ve korunmasına Hükümetimizce gerekli özen gösterilecektir.

Doğal afetlerle ilgili tüm hizmetlerin ve yardımların önceden planlanması sağlanacak, belli başlı afet bölgelerinde ilk yardım ve barınma araç ve gereçleri için bölgesel donatım depoları kurulacaktır.

Deprem bölgelerindeki dayanıksız konutların saptanması ve yenilenmesi çalışmalarına belli bir program içerisinde başlanacaktır.

Sayın Üyeler,

Eğitim, hızlı ve sağlıklı gelişmenin başta gelen koşuludur.

Anayasamızda yer alan birleştirici, çağdaş milliyetçilik bilincine erişmiş, Atatürk ilkelerini ve demokratik anlayışı benimsemiş, ailesine, vatanına, Türk Ulusuna ve insanlığa karşı görevlerini ve sorumluluklarını bilen, milli ve manevi değerlere bağlı, düşünce ayrılıklarına rağmen barış ve özgürlük içinde yaşayabilen kuşaklar yetiştirmek, insan haklarına dayalı hür demokratik rejimi, milli birliğimizi ve bağımsızlığımızı güçlendirmek; köklü ve zengin kültürümüzü çağdaş insanlık kültürüyle birlikte geliştirmek; Türk Ulusunu çağın uygarlık düzeyinin üstüne çıkarmak, milli eğitimimizin temel amaçlarıdır. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Eğitimde Hükümetimiz, öncelikle can güvenliğini ve öğrenim özgürlüğünü sağlayacaktır. Geride bıraktığımız dönemlerde, yasal hakları çiğnenerek okula alınmayan veya can güvenliği nedeniyle okula gidemeyen öğrencilere, yitirdikleri ders yılı, hızlandırılmış programlarla geri kazandırılacaktır. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Öğrenciler arasında siyasal düşüncelerine göre ayırım yapılması ve okulların, uygarca tartışma ölçüleri ötesinde, siyasal çatışma yerlerine dönüştürülmesi kesinlikle önlenecektir. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri alkışlar)*

Öğrenci yurtları birbirine düşman ve kapalı kaleler veya ideolojik savaş alanları durumundan çıkarılacaktır. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Görüşleri ve inançları ne olursa olsun, Türk gençlerini kurşunlanmaktan, ana ve babaları evlatlarının can güvenliğiyle ilgili kaygılardan kurtarmak, Hükümetimizin

başta gelen bir görevi olduğu gibi, buna yardımcı olmak da, her kuruluş, her devlet organı, hatta her yurttaş için bir borçtur.

Ailelerinin maddi durumu ne olursa olsun, bütün çocukları her bakımdan sağlıklı biçimde yetiştirme ve yeteneklerini geliştirme olanağına kavuşturmak için çaba göstermeyi, Hükümetimiz, sosyal devletin bir gereği saymaktadır. Kimsesiz çocukların bakım ve eğitimi Devletçe sağlanacaktır.

Eğitimde olanak eşitliği, yaygınlık, süreklilik ve birlik gerçekleştirilecektir. Özellikle dar gelirli aile çocuklarının yatılı, kredili ve burslu öğrenim olanakları genişletilecektir.

Okuryazarlık sorununu, eğitim görmüş yurttaşların da gönüllü katkısıyla kısa sürede çözmek için gerekli çaba gösterilecektir. İlkokul öğrencilerinin kitap gereksinimleri Devletçe karşılanacaktır.

Son yıllarda yaygınlaşan çağdışı ve ulusal birliği sarsıcı ders kitapları kaldırılacaktır. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri alkışlar)

Okullarda yaparak - yaşayarak eğitim kuralı uygulanacak, çocukların okul çağında iken kendilerini toplum yaşamına ve üretken çalışmalara hazırlamaları sağlanacaktır.

Planlı gelişme gereklerine göre eğitilmiş insan gücü yetiştirilmesi, orta öğretimde başlanarak, yönlendirici ve özendirici yöntemlerle düzenlenecektir.

O arada meslek eğitimi ve teknik öğretim olanakları hızla geliştirilerek köylere kadar yaygınlaştırılacaktır.

İmam-Hatip Liselerinin müfredat, eğitim eksiklikleri giderilecektir. İmam-Hatip Liselerini bitirenlerin yükseköğrenim olanakları sağlanacaktır. Yüksek İslam Enstitüleri Akademiye dönüştürülerek bilimsel nitelikleri güçlendirilecektir.

Bütün yükseköğrenim kurumlarında demokratik yönetimle birlikte öğrenim ve öğretim özgürlüğü sağlam güvencelere kavuşturulacaktır. (CHP sıralarından alkışlar)

Üniversiteler yurdun her bölgesinde yaygınlaştırılıp geliştirilecektir.

Her üniversite, topluma açık, gelişmeye sürekli katkıda bulunan ve çok yönlü eğitim veren bir bütün olacaktır.

Yükseköğrenim yapabilme olanaklarındaki eşitsizliği giderici önlemler aranıp uygulanacaktır.

Yazışmalı yükseköğretimle örgün yükseköğretim arasında bağlantı, uyum ve her bakımdan eşitlik sağlanacaktır. Yazışmalı yükseköğretimde, çağdaş eğitim teknolojisinin tüm olanaklarından yararlanılacaktır.

Üniversitelerin ve yüksekokulların öğrenci alma ve yetiştirme kapasitelerinin büyük ölçüde artırılması için gerekli çözümler getirilecektir.

Eğitimin her dalında ve aşamasında öğrenciler araştırmacılığa yöneltilecek ve genel kültürlerini genişletmeye özendirilecektir.

Öğretmenlerin manevi ve maddi huzur içinde çalışabilmeleri güvence altına alınacak, kendilerini sürekli yenileyebilmeleri kolaylaştırılacaktır.

Yurt dışındaki Türk çocuklarının kültür ve eğitimi ile devlet yakından ilgilenecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümetimiz, sanat ve kültür çalışmalarını toplumun bütün katlarına yaymaya çalışacaktır.

Bu amaçla, Anayasa ve demokrasi kuralları içinde her türlü baskı ve yönlendirmeden uzak bir devlet desteği sağlanacaktır. Sanatta ve kültürde özgürlük ortamının tüm koşulları gerçekleştirilecektir.

Türk kültür ve sanatının kendi özellikleri içinde gelişmesine ve dünyaya açılmasına Devlet yardımcı olacaktır. Devlet, zengin tarih kökleri bulunan kültür hazinelerimizin gereğince değerlendirilmesine yönelik tüm çalışmaları da, ulusumuzun sanattaki ve kültürdeki çağdaş yaratıcılığını da bütün gücüyle destekleyecektir.

Sanatçıların, düşünürlerin ve yazarların sosyal güvenceleri sağlanacaktır. Yetenekli sanatçı, yazar ve düşünürlerin yaşamlarını bu çalışmalarıyla sürdürebilmelerine devlet yardımcı olacaktır. Telif hakları, sağlam kurallara bağlanırken vergi yönünden de kolaylıklar getirilecektir.

Bütün yurttaki konservatuvarların ve sanat okullarının kurulup yaygınlaştırılmasına, bu alandaki yerel çalışmaların desteklenmesine, kültür ve sanat merkezlerinin çoğaltılmasına önem verilecektir.

Devlet, Türk film sanatının ve sanayiinin sağlıklı biçimde ve kısa sürede geliştirilmesine ve dünyaya açılmasına yardımcı olacaktır.

Hükümetimiz, başka ülkelerde yaşayan Türklerin ana dillerini ve kültürlerini yaşatmalarına ve geliştirilmelerine, o ülkelerle dostça ilişkiler çerçevesinde katkıda bulunacak, bu çevrelerle kültür alışverişlerimizi artırmaya çalışacaktır.

Ulusumuzun kültür birikimini değerlendirecek bir “Devlet Kültür Merkezi ve Milli Müze”; toplumumuzun manevi ve maddi değer ve ürünlerini bilimsel yöntemlerle araştırıp derleyecek ve yayacak bir “Türk Kültürü Araştırma ve Derleme Kurumu” ve bilimsel çalışmalar açık, iyi düzenlenmiş bir devlet arşivi kurmaya başlanacaktır.

Devletin resmi yayınları, herkesin kolaylıkla elde edebileceği biçimde düzenli olarak basılıp toplum yararına sunulacaktır.

Kamu kesimindeki basımevleriyle bilgisayarlardan en verimli ve ekonomik biçimde yararlanılması sağlanacaktır.

Hızlı gelişmenin gereği olarak ve çağdaş uygarlıkta ulusumuza hakkı olan yeri kazandırmak amacıyla, bilimsel araştırma ve teknoloji oluşturma ve aktarma çalışmaları hızlandırılacaktır ve bu çalışmalar arasında plan hedeflerine uygun olarak bağlantı kurulacaktır.

Basın mensuplarının görevlerini güvenlik içinde ve özgürce yapabilmeleri bakımından gerekli güvenceler sağlanacaktır. Çağdaş haberleşme olanaklarından yararlanabilmeleri kolaylaştırılacaktır. Basın suçlarıyla ilgili cezalarda ve bu cezaların infazında, basın özgürlüğünün gereklerine uygun düzeltmeler yapılacaktır.

TRT’nin Anayasada ve Yasasında belirtilen ilkeler doğrultusunda görev yapabilmesine Hükümetimiz büyük özen gösterecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümetimiz, Anayasamıza uygun sağlam bir laiklik anlayışını savunacaktır.

İnanç özgürlüğü kişinin kutsal ve dokunulmaz hakkıdır. Demokrasinin düşünce özgürlüğü kadar ayrılmaz parçasıdır.

Özgürlükçü demokrasiyi en ileri anlamı ile benimseyen Hükümetimiz, herkesin inançlarına ve ibadetine saygılıdır ve yurttaşların dini inançlarının gereğini engelsiz özgürlük içinde yerine getirmelerini sağlamayı insanlık ödevi bilir, insana ve halka saygının gereği sayar. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Laikliği din ve vicdan özgürlüğü ve Devlet işleriyle dinin ayrılması anlamına alır. Hükümetimiz, dine bağlılığın gelişmeyle ve ilericilikle, dine saygının laiklikle çelişmediği kanısındadır.

Türk Milletinin din anlayışı, gelişmeye ve her alanda ilerlemeye, toplumun bütünlüğünü ve manevi gücünü koruyarak destek olabilecek bir etkidir.

Hükümetimiz her dinden ve mezhepten yurttaşlarımız arasında, insanlığın, milli birliğin ve milliyetçiliğin gereği olan kardeşlik duygularını ve dayanışmayı sağlamlaştırmayı ödev bilecektir. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Diyanet İşleri Başkanlığı Anayasamızın ve yasalarımızın belirttiği görev ve sorumlulukları yerine getirirken dini siyasetin dışında tutulacaktır. Dinin ve inancın baskı altına alınmasına da, dinin siyasete alet edilerek kişisel veya siyasal çıkarlar için sömürülmesine de izin verilmeyecektir. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Din görevlilerinin yeterli düzeyde eğitim görmelerine özen gösterilecektir.

Din yayınları bu konuda toplumu aydınlatma görevini en iyi biçimde yerine getirecek düzeye ulaştırılacaktır.

Hac ibadetinin amacına uygun olarak yerine getirilmesi, politikaya ve parasal kazanca araç olmaktan kurtarılması için gerekli önlemler alınacaktır. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Köylerde ve dar gelirli yörelerde cami yapımına Devlet yardımcı olacaktır.

Din görevlilerinin kadro tikanıklıkları ivedilikle giderilecektir.

Köy yönetimlerince atanmış bulunan köy imamlarının toplumsal güvenceye kavuşturulması için çalışmalara başlanacaktır.

Hükümetimiz, bütün din görevlilerinin manevi ve maddi huzurunu sağlamayı ödev bilecektir. İmam-hatip kadrolarının dağıtımında, adaletli bir uygulama gerçekleştirilecektir.

Türk Ulusunun ata yadigârı olan Vakıfların, kuruluş amaçlarına, milli ve mahalli ihtiyaçlarına en uygun biçimde çalışması sağlanacaktır.

Maddi ve manevi değerleri olan mimari eserlerimizi Türk Ulusuna ve tüm insanlığın hizmetine sunmak için, bunlardan gerekenlerin onarım ve restorasyonu hızlandırılacaktır.

Yeni eğitim vakıflarının kurulması teşvik edilecek ve mevcutların en iyi şekilde çalışmaları yolunda çaba gösterilecektir.

Muhtaç çocukların orta ve yüksek dereceli okullarda okumalarına katkıda bulunan vakıf yurtları geliştirilerek partizan yönetimden kurtarılacak ve gerçek ihtiyaç sahiplerinin yararına sunulacaktır.

Yurttaşlarımızın iyilik ve yardım sevgisini değerlendirmek üzere Vakıflar Genel Müdürlüğünün etkin ve verimli çalışması sağlanacaktır. Vakıf kaynaklarının mali gücü artırılacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümetimiz, Türk gençliğini güçlü, onurlu ve bilinçli bir kitle olarak görmektedir. Bunalımı körükleyici tüm etkenlere karşın, gençlerimizin çok büyük bir kesiminin olgunca ve sorumluca davranması, anarşi dışında kalmayı ve Atatürk'ün emanetine layık olmayı bilmesi, kıvanç vericidir.

Hükümetimiz, ülkeyi bunalımdan kurtarmak için gerekli etkin demokratik çabaları gösterirken, gençlerimizin sorunlarına da anlayışla ve sorumlulukla yönelmeyi ödev bilecektir.

Siyasal ve toplumsal görüşleri ve düşünceleri arasında farklılıklar olsa da, gençlerimiz arasında kardeşliğin yerleşeceği, sevginin yeşereceği bir ortam gerçekleştirebilmek, Hükümetimizin başta gelen ödevlerindendir. Bugün birbirine düşman kapalı kaleler ve savaş alanları haline getirilmiş olan öğrenci yurtlarının bu durumu en kısa zamanda son bulacaktır.

Hükümetimiz gençlik sorunlarını, kırsal alandaki, kentlerdeki, gecekondulardaki, fabrikalarla işyerlerindeki, cezaevlerindeki, orta ve yükseköğretimdeki ve yurt dışındaki gençliği kapsayacak biçimde ve ortak bir bütünün bölümleri olarak ele almaya kararlıdır.

Gençlerimize okul ve çalışma düzeninde kişilik ve sorumluluk kazandırmak, iş güvencesi ve yükselme olanakları sağlamak, Hükümetimizin tüm gençlik sorunlarına yaklaşımında temel olacaktır.

Oy verme yaşının 18'e indirilmesini öneren bir yasa tasarısı kısa zamanda Yüce Meclislere sunulacaktır. (*CHP sıralarından alkışlar*) Seçilme yaşının ise dünyadaki gelişmelere de uygun olarak indirilmesi, Hükümetimizce yararlı görülmektedir.

Sporu, her şeyden önce beden ve ruh sağlığı yönünden, insan kişiliğini geliştirici ve eğitici bir etkinlik olarak değerlendiren Hükümetimiz, okul ve kitle sporuna büyük önem verecektir.

Hükümetimiz sporla ilgili tüm dallarda başarıya ulaşmanın temel koşulunu, beden eğitiminin ve sporun, ciddi ve bilimsel yollarla, küçük yaşlardan başlayarak ve bütün topluma yaygın olarak geliştirilmesinde görmektedir.

Gençlik ve Spor Akademileri, Türk gençliğinin ve sporcunun tüm gereksinmelerini karşılayacak biçimde yeniden düzenlenecektir.

Ata sporumuz güreş bilimsel yöntemlere kavuşturulacaktır.

Profesyonel sporun da temeli ve kaynağı olan amatör spor Devletçe desteklenecektir.

Amatör ve profesyonel sporcularımızın sağlıklı yaşam koşullarına, profesyonel sporcularımızın yeterli geçim olanaklarına ve sosyal güvenliğe kavuşturulmaları, insanlık onurunun olduğu kadar sporda başarının da gereğidir. Profesyonel sporun iç düzeni sağlam ve sağlıklı kurallara bağlanacaktır. Profesyonel sporcuların sendikalaşması özendirilecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Hükümetimiz, ulusal güvenliği ön planda tutan, ülkemizin çıkarları ile başta ülkeleri ve sınır komşularımız olmak üzere, başka ulusların çıkarları arasında adil bir denge kurulmasını gözeten, doğruluk, tutarlılık ve açıklığı bir ilke olarak benimseyen dinamik bir dış politika izleyecektir.

Dünyanın en hassas bölgesinde bulunan Türkiye, kendi ulusal savunmasını başka ülkelerin kararlarına veya kararsızlığına bağlı tutamaz. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri alkışlar)*

Üyesi bulunduğu ortak savunma sistemine yıllardır ekonomik olanaklarının çok üstünde katkılarda bulunan Türkiye, son zamanlarda, gerek duyduğu savunma araçlarını ve gereçlerini veya sahip olduğu araçların gereçlerin parçalarını, müttefiklerinden kendi parasıyla sağlamakta bile güçlük çeker durumda bırakılmıştır.

Bu acı deney, ulusal güvenliğimizi bir ölçünün ötesinde dış olanaklara, hele tek kaynağa dayandırmanın sakıncalarını ortaya koymuştur.

Hükümetimiz, Türkiye'nin gereksinmelerine ve olanaklarına uygun bir ulusal güvenlik kavramı oluşturmayı ivedi sorunlarımızın başında saymaktadır. Bu, ittifak üyeliğimizin önemini göz önünde tutmakla birlikte, Türkiye'nin ulusal güvenliğini öncelikle gözeten ve bağımsızlığımızı sağlam temellere dayandıran bir kavram olmalıdır. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Böyle bir kavram süratle oluşturulup uygulamaya konuncaya kadar, ulusal güvenliğimizde herhangi bir aksama ve boşluk olmaması göz önünde tutulacaktır.

Ulusal güvenliğimizi sağlam temellere dayandırırken Cumhuriyet Hükümeti, Atatürk'ün yurтта barışla cihanda barışı bir tutan gerçekçi ve insanca ilkesine bağlı kalacaktır. Türkiye'nin savunmasını ve bağımsızlığını güvence altına alırken, bölge ve dünya dengesine, uluslararası yumuşamaya ve barışın gelişmesine katkıda bulunmayı ödev bilecektir.

Ezilen ulusların kurtuluş hareketlerine Atatürk'ün önderliğinde öncülük etmiş olan Türk Ulusu, nerede ve hangi görüntü altında varlığını sürdürürse sürdürsün emperyalizme bütün gücüyle karşı çıkacaktır. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri alkışlar)*

Türk Ulusu, bağımsızlığı ve güvenliği uğrunda hiçbir zaman, hiçbir özveriden kaçınmamıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri de, ulusal bağımsızlığı ve güvenliği her zaman üstün bir görev bilinciyle ve üstün yetenekle ve cesaretle korurken, Türkiye'nin her alanda gelişmesine, halkın mutluluğuna, huzuruna ve eğitimine sürekli katkıda bulunmuştur. Ulusumuzun ve Silahlı Kuvvetlerimizin bu nitelikleri, ulusal güçle ve gelişme ile ulusal güvenliği bir arada uyumlu olarak ve en yüksek düzeyde gerçekleştirme olanağını sağlamaktadır ve bu olanak demokrasinin ve çağın gereklerine uygun biçimde değerlendirilmelidir.

Ne var ki, silahlanma yarışının alabildiğine hızlandığı bir dönemde ve bölgede, Türkiye'nin kendi ulusal güvenliğini büyük ölçüde kendi olanaklarıyla sağlayabilmesi için ekonomisini bugünkü bunalımdan ve dar boğazlardan bir an önce kurtarması gereklidir.

Hükümetimiz, Yüce Meclisin güvenoyuna erişirse, Türk ekonomisini ve sanayiini, ulusal güvenliğimizin gerektirdiği güce ulaştırabilmek için her çabayı göstermeyi, yurtseverliğin ve milliyetçiliğin gereği bilecektir.

Sayın Milletvekilleri,

Cumhuriyet Hükümeti Türkiye'nin önemini, etkinliğini ve ulusal yararını, uluslararası gerginliğe değil, uluslararası ilişkilerde yumuşamaya ve dünya barışının güçlenmesine bağlayan bir dış politika izleyecektir. Dünyada barışın korku dengesine değil, insanlık sevgisine ve her ulusun bağımsızlığının, egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün dokunulmazlığı ilkesine dayanması için çalışacaktır.

Silahlanma yarışının durdurulması ve savaş teknolojisinin insanlık açısından tehlikeli ölçülere varmasının önlenmesi için Hükümetimiz; kendine düşen katkıyı kararlı olarak yerine getirecektir.

Hükümetimiz ahlakın olduğu kadar, açık rejimin de gereği olan doğruluğu ve tutarlılığı dış politikada ve uluslararası ilişkilerde kesin kural olarak benimser. Bunu, uluslararası sağlam ilişkiler ve sürekli dostluklar kurabilmenin koşulu sayar. Dış politikaya ve uluslararası ilişkilere, ulusal yararımız doğrultusunda toplumun her kesiminin ilgisini ve katkısını sağlamayı ödev bilir.

Hükümetimiz ulusumuzu tanıtmaya ve ulusal tutumumuzu ve gelişmemizi dünya kamuoyuna anlatmaya çalışmalarını, doğruluk ve tutarlılık kuralına dayanarak bilimsel yöntemlerle etkinleştirmek için her çabayı gösterecektir.

Başka ülkelerdeki soydaşlarımızın öz kültürlerini ve anadillerini yaşatıp geliştirebilmeleri için gerekli olanaklara sahip olmalarına ve uluslararası anlaşmaların veya bulundukları ülkeler yasalarının sağladığı tüm haklardan ve özgürlüklerden eşit olarak yararlanmalarına önem verilecektir. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Hükümetimiz, Türkiye'ye yerleşen göçmenlerin başka ülkelerdeki yakınlarına veya uluslararası anlaşmalar gereğince özel haklar tanınmış Türk asıllılara, Türkiye ile ilişkilerinde özel olanaklar sağlayacaktır.

Türkiye'ye göçmen olarak gelenlerin, ayrıldıkları ülkede kazanılmış toplumsal güvenlik haklarının tümüyle Türkiye'ye aktarılabilmesi ve Türkiye'deki toplumsal güvenlik düzeniyle birleştirilebilmesi için, gerekli uluslararası girişimlerde bulunulacaktır.

Hükümetimiz dış politikanın ulusal savunma politikasından ayrılamayacağına inanır. Bu inançla, Türkiye'nin savunmasını aşırı ölçüde dış desteğe ve belirli bir kaynağa bağımlılıktan esirgeyici bir ulusal güvenlik kavramı oluştururken, dış politikada da bunun gereği olan düzenlemeleri yapacaktır. Bölge ülkeleriyle ilişkilerini karşılıklı güvene ve ortak yarara dayandırarak, ulusal güvenliği, en başta böyle bir barışçı dış politika ile güçlendirmeye çalışacaktır. İttifaklara olan katkısının bölge ülkeleri için bir kuşku ve güvensizlik etkeni olmamasına sürekli özen gösterecektir. İttifaklar çerçevesi içinde olsun veya olmasın, uluslararası ilişkilerde ulusal güvenliğimiz olumsuz yönde etkileyici ulusal haklarımızı ve çıkarlarımızı ve uluslararası ilişkilerde amaç edindiğimiz ilkeleri zedeleyici politikalar Hükümetimizce benimsenmeyecektir.

Hükümetimiz, Türkiye'nin dostluk ilişkilerini, üye olduğu ittifak ve topluluklardaki ilişkileri dışında da, iç düzen bakımından ayırım gözetmeksizin genişletecektir. Özellikle bölge ülkeleriyle ve gelişme sürecindeki ülkelerle yakın ilişkiler, işbirliği ve dayanışma kuracaktır. Hükümetimiz, Türkiye'nin dünya ülkeleriyle ilişkilerini genişletip geliştirirken, bir Orta Doğu, Akdeniz ve Balkan ülkesi olarak bölgedeki tarihi ve coğrafi

yerinin önemini kalıcı bir unsur olarak değerlendirecektir. Bölge ülkeleriyle tarihsel ve kültürel bağlarının bu ülkelerle yeni ilişkilere ve işbirliğine de manevi güç katmasını ve sağlam bir temel olmasını gözetecektir.

Hükümetimiz bölgede hakça, sağlam ve sürekli bir barış kurulması, silahlanma yarışına gerek bırakmayan bir güven ortamı oluşması ve bölge sorunlarının uzak veya büyük devletler karışmaksızın çözülebilir duruma gelmesi için gerekli özeni gösterecektir.

Bölge ülkelerinin daha geniş pazarlara dayanan güçlü ekonomiler oluşturmak, gelişmelerini hızlandırmak ve sömürüye karşı korunmak üzere çok yönlü sıkı ve sürekli bir işbirliği içine girmelerini destekleyecektir.

Hükümetimiz denizlerden, göklerden ve uzaydan yararlanmada bütün insanlık için hakça bir düzen kurulmasına katkıda bulunacaktır. Hükümetimiz Türkiye'nin kıta sahanlığındaki ve genel olarak denizdeki ulusal ekonomik haklarını ve tüm egemenlik haklarını sağlayıp koruyacaktır. Bu konuda çağın gereklerine uygun yasal düzenlemeleri zaman yitirmeden yapacaktır. *(CHP sıralarından alkışlar)*

1974'deki Türk Barış Harekâtıyla özgürlüğe ve güvenliğe kavuşan Kıbrıs Türklerinin özgürlüklerini ve güvenliklerini sürekli kılmak, Kıbrıs Ulusal Türk Toplumunun her alanda gelişmesini hızlandıran ve kendi kendini yönetme hakkını güvence altına alan çözümlere katkıda bulunmak üzere her çaba zaman yitirmeksizin gösterilecektir. Hükümetimiz bunu yaparken bölge barışının güçlenmesini, Kıbrıs'ın bütün bölge ve dünya için bir güvenlik ve huzur kaynağı olmasını gözetecektir. Hükümetimiz bu açıdan Kıbrıs'ta iki bölge, iki toplumlu, bağımsız ve bağlantısız bir federal devlet çözümünü bir an önce gerçekleştirmek üzere gereken çabayı gösterecektir. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Hükümetimiz, Türkiye'nin başka ülkelerle kurabileceği ekonomik ilişkilerde ve işbirliğinde ülkenin bağımsızlığını ve gelişmesini özenle gözetecektir.

Avrupa Ekonomik Topluluğu ile düğümlenen ilişkilerimizi, ulusumuzun, sınılaşmamızın ve ekonomimizin yararına bir çözüme ulaştırmak için gereken girişimleri derhal yapacaktır.

Avrupa Ekonomik Topluluğu ile bugünkü ilişkilerimiz ve özellikle ortaklığın "geçiş dönemi"ni düzenleyen protokollerde yer almış bazı kurallar, gelişme ve sınılaşma çabamıza ciddi engeller getirmektedir. Türkiye'nin gelişmiş ülkeler karşısında ekonomik ve siyasal çıkarlarına uygun bir dış ticaret politikası izlemesini, hatta tarım ve sanayi alanlarında gelişmesini güçleştirmektedir. Hükümetimiz, Toplulukla ilişkilerimizi ülkemiz ve ekonomimiz yararına işleyecek biçimde yeniden düzenlemekte ısrarlı ve kararlı olacaktır. Fakat onun da üstünde, Türk ekonomisini Ortak Pazarla ilişkilerinde ezilmeyecek, Türkiye'nin bağımsızlığını güçlendirecek bir yapıya kavuşturmaya çalışacaktır. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Hükümetimiz, uluslararası ekonomik sorunlarda Türkiye'yi geliştirmekte olan ve yeni bir ekonomik dünya düzeni arayışı içinde bulunan ülkelerin ortak sorunlarına destek olacak bir güce erişirmek üzere çaba gösterecektir. Dünyada hakça bir ekonomik düzen kurulabilmesi için, az gelişmiş veya gelişme sürecindeki ülkelerin bu yöndeki çalışmalara öncülük etmeleri ve aralarında güçlü ekonomik dayanışma ve işbirliği grupları oluşturmaları gereğine inanan Hükümetimiz, bu konuda gerekli uluslararası girişimleri yapacaktır.

Dünyada özgürlüğe, barışa ve hakça bir düzen kurulmasına katkıda bulunabilmek için ülkelerin kendi toplumlarında temel insan haklarını ve özgürlüklerini gerçekleştirip gözetmeleri zorunludur. Hükümetimiz, bu yönde Türkiye'nin örnek bir ülke olmasına özen gösterecektir. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Millet Meclisinin değerli üyeleri,

Bir süredir ülkemizdeki siyasal bunalım, sadece iç sorunumuz olmaktan çıkarak Devletimizin uluslararası ilişkilerini ve saygınlığını olumsuz yönde etkileyen bir niteliğe de bürünmüştür.

Hükümetimiz, iç sorunların çözümünde olduğu kadar, dünyada Türk Ulusunun haklarını korumakta da milli birliğimizden güç almayı temel kural olarak benimser.

Milli birliğimizin başta gelen koşulu iç barıştır. O nedenle Hükümetimiz, iç barış sağlamayı, yalnız insanlık ve demokrasi anlayışının değil, milliyetçiliğinin de gereği saymaktadır. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Türk demokrasisini güçlendirmeyi ise, insanlık âlemindeki saygınlığımızı olduğu kadar, bütün dünyada demokratik gelişmeyi hızlandırabilmenin de bir gereği olarak görmekteyiz.

Ağır bir bunalımdan esenliğe çıkış umudu olarak parlamenter demokrasi kuralları içinde oluşan Hükümetimiz, Türk demokrasisinin gerçekliğine ve gücüne yeni bir kanıttır. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Yüce Meclisin güvenine erişirse izleyeceği tutumla da, demokrasimize ve Ulusumuzun dünyadaki saygınlığına daha çok güç katmaya çalışacaktır.

Sayın Milletvekilleri,

Sizlerden, ülkemize barış getirebilmek için destek istiyoruz.

Ağırlaşan ekonomik ve toplumsal sorunlara, Ulusumuzun üstün yeteneklerini ve ülkemizin geniş olanaklarını gereğince değerlendirerek sağlıklı çözümler getirebilmek için yetki istiyoruz. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Demokrasinin gereği olan düşünce ayrılıkları içinde milli birliğimizi pekiştirebilmek için güven istiyoruz sizlerden.

Hükümetimiz adına Yüce Meclisin Sayın Üyelerine saygılar sunarım. ⁷⁰ *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri ayakta sürekli alkışlar)*

⁷⁰ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 5, Cilt 2, Birleşim 91, Sayfa 259-277*

12 Ocak 1978 Perşembe

42. Cumhuriyet Hükümeti Programını Cumhuriyet Senatosu Genel Kuruluna Sunuş Konuşması

BAŞKAN — Çoğunluğumuz vardır, 16'ncı Birleşimin İkinci Oturumunu açıyorum.

BAŞKAN — Sayın Üyeler, daha evvelce Yüce Genel Kurula arzedildiği veçhile bu Birleşimde Sayın Ecevit Hükümetinin Programı Yüce Senatoya sunulacaktır.

HAYRİ ÖNER (Adana) — Sayın Başkan...

BAŞKAN — Buyurun efendim.

HAYRİ ÖNER (Adana) — Dönüm noktasında AP sıralarının boş olduğunun zapta geçirilmesini istiyorum.

BAŞKAN — Bu söylemenizle geçti efendim.

Başbakan Sayın Bülent Ecevit'i Hükümet Programını okumak üzere kürsüye davet ediyorum.

Buyurun Sayın Ecevit. *(CHP, MB Grubu ve Cumhurbaşkanınca S.Ü. Grubu sıralarından alkışlar)*

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli Üyeleri...

Hükümet Programı, Millet Meclisi'nin 12 Ocak 1978 Perşembe günkü 91 inci Birleşiminde aynen okunduğundan, metin tekrar alınmamıştır.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak Milletvekili) — Cumhuriyet Senatosunun Sayın Üyeleri; Sizlerden, ülkemize barış getirebilmek için destek istiyoruz.

Ağırlaşan ekonomik ve toplumsal sorunlara, Ulusumuzun üstün yeteneklerini ve ülkemizin geniş olanaklarını gereğince değerlendirerek sağlıklı çözümler getirebilmek için yetki istiyoruz.

Demokrasinin gereği olan düşünce ayrılıkları içinde milli birliğimizi pekiştirebilmek için güven istiyoruz sizlerden.

Hükümetimiz adına Yüce Senatonun Sayın Üyelerine saygılar sunarım. *(CHP, MB ve Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyeler Grupları sıralarından "Bravo" sesleri ve sürekli alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Ecevit.

Hükümet Programının Devletimize ve ulusumuza hayırlı olmasını ve mutluluk getirmesini ve Hükümetin başarılı olmasını dileriz. *(CHP, MB Grubu ve Cumhurbaşkanınca S.Ü. Grubu sıralarından alkışlar)*

11. — CHP ve AP Grubu Başkanlıklarının Hükümet Programı üzerindeki görüşmelerin 14.1.1978 Cumartesi günü saat 15.00'te yapılmasına dair önergesi. (4/322)

BAŞKAN — Sayın Üyeler; Hükümet Programının görüşülmesi hususunda bir önerge vardır. Bilgilerinize sunulacak ve oylanacaktır.

Sayın Başkanlığa

Hükümet Programlı üzerindeki görüşmelerin 14 Ocak 1978 günü, saat 15.00'te yapılmasını öneririz.

Saygılarımızla.

Hasan Fehmi Güneş (Sakarya)

Cahit Dalokay (Elazığ)

BAŞKAN — Efendim Hükümet Programı üzerindeki görüşmelerin 14 Ocak 1978 Cumartesi günü saat 15.00'te yapılması önerilmektedir.

Önergeyi oylarımıza sunuyorum: Kabul edenler... Kabul etmeyenler... Oybirliği ile kabul edilmişin-.

Sayın Başbakan kabul edilen karar gereğince görüşmeler Cumhuriyet Senatosunda 14 Ocak 1978 günü saat 15.00'te yapılacaktır.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak Milletvekili) — Teşekkür ederim.

BAŞKAN — Sayın Üyeler; gündemimizdeki diğer meseleleri görüşmek için kâfi zaman olmadığından, Birleşime son verilmesi hususunu oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Kabul etmeyenler...; Kabul edilmiştir.

Almış olduğunuz karar gereğince ve Hükümet Programım görüşmek üzere 14 Ocak 1978 Cumartesi günü saat 15.00'te toplanılmak üzere Birleşimi kapatıyorum.⁷¹

⁷¹ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Toplantı Yılı 17 Cilt 34, Birleşim 16, Sayfa 610-627*

14 Ocak 1978 Cumartesi

42. Cumhuriyet Hükümeti Programını Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunda Yapılan Görüşmeleri Sırasında Yaptıkları Konuşma

BAŞKAN — Başbakan Bülent Ecevit Hükümetinin programı üzerinde görüşmelere başlıyoruz.

İçtüzüğümüzün 130'uncu maddesine uygun olarak yapılacak görüşmelerde uygulanacak kural şudur: Gruplar adına konuşmaları, kişisel konuşmalar takip edecek; yani gruplar, şahıslar adına konuşmalar ve bu konuşmalara Başbakanın vereceği cevapla Hükümet programı üzerindeki görüşmeler son bulacaktır.

Bu açıklamayı yaptıktan sonra görüşmelere başlıyoruz.

Söz alanları okuyorum...

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Hatip.

Buyurun Sayın Başbakan Bülent Ecevit. *(CHP, Milli Birlik Grubu ve Cumhurbaşkanı S.Ü. Grubu sıralarından alkışlar)*

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak Milletvekili) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun Sayın Üyeleri;

Bu çok verimli görüşmelerde gerek gruplar adına yapılan konuşmalarla, gerek kişileri adına yaptıkları konuşmalara, Sayın Senatörler yeni Hükümete ışık tuttular. Kendilerine şükranlarımı sunarım.

Milli Birlik Grubu adına, Kontenjan Grubu adına ve Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına değerli konuşmacıların Hükümetimize belirttikleri güvene lâıyk olmaya ve Hükümetimize yönelttikleri uyarıları her zaman göz önünde tutmaya çalışacağız.

Cumhuriyet Senatosunun Sayın Üyeleri;

Milli Birlik Grubu adına konuşan Sayın Muzaffer Yurdakuler, çok haklı olarak konuşmasında Anayasaya geniş bir yer ayırdı. Bu Hükümetin de özelliği, önemli bir özelliği Anayasal bir hükümet oluşudur. Yalnız kuruluş biçimiyle değil, programıyla da, doğrultusuyla da, amaçlarıyla da anayasal bir hükümet oluşudur, bu Hükümetin önemli bir özelliği.

Aslında bunun, hiç bir hükümet için, bir özellik olmaması gerekirdi. Bütün hükümetler için ortak nokta, ortak kural olması gerekirdi bu anlamda Anayasal hükümet olmanın; fakat ne yazık ki, öyle olamamıştır. Türkiye yıllarca Anayasaya inanmayan, yürürlükteki, milletin oylarıyla yürürlüğe girmiş Anayasa ile ters düşen, tüm Anayasal kuruluşlarla da ters düşen, hükümetlerce yönetilmiştir.

Şimdi, nihayet Türkiye'de programıyla doğrultusuyla amaçlarıyla Anayasayı benimsemiş bir Hükümet vardır. *(CHP, Milli Birlik Grubu ve Cumhurbaşkanı S.Ü. Grubu sıralarından alkışlar)*

Başarısızlıktan, başarısızlığa uğradıkça, "Ne yapalım, bu Anayasa ile Devlet yönetilemez" deyip Anayasayı yeren hükümetler dönemi kapanmış, "Biz bu Anayasa

ile Devleti yöneteceğiz ve Devlet en iyi bu Anayasa ile yönetilir” diyenlerin Hükümeti işbaşına gelmiştir. (CHP, Milli Birik Grubu ve Cumhurbaşkanınca S.Ü. Grubu sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Hükümet, Programında anayasal düzeni egemen kılacağına söz vererek işe başlamaktadır. Anayasa dışı eylemlere, girişimlere karşı Cumhuriyeti ve özgürlükçü demokrasiyi yine Anayasanın kuralları içinde Anayasanın çizdiği demokratik hukuk devleti kuralları içinde koruyacağım söyleyen bir Hükümet bugün işbaşındadır.

Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Anayasa bir devletin nasıl yönetileceğinin kurallarını çizer. O kuralları benimsemeyenler devlet yönetemezler. Türkiye’de yıllardır oluşan bunalımın nedeni budur. Anayasa ile çelişen, “Bu Anayasa ile Devlet yönetemem” diyen kimseler, onların hükümetleri, ilk fırsatta ellerine olanak geçse Anayasayı bütün temel kurumlarıyla birlikte değiştireceklerini açık açık söyleyenler hükümetteydi yıllarca Türkiye’ de. Türkiye’de bunalımın temel nedeni odur.

GÜRHAN TİTREK (Çankırı) — Değişmeye siz de katıldınız.

ÖMER UCUZAL (Eskişehir) — Üç ay sonra görüşürüz. (CHP sıralarından “Bekle, bekle” sesleri)

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Değerli arkadaşlarım;

Yıllardır hükümet olarak yönetimde bulunanlar, yalnız Anayasanın temel kurallarıyla değil, yalnız Anayasanın öngördüğü haklarla, özgürlüklerde değil, yalnız Anayasanın çalışanlara tanıdığı haklarla değil, aynı zamanda Anayasanın kurumlarıyla ters düştüler; Anayasa Mahkemesiyle ters düştüler, Danıştay’la ters düştüler, bağımsız adaleti içlerine sindirmediler, bağımsız Radyoyu, Televizyonu hazmedemediler.

Anayasa ile ters düşenler Hükümette iken ve Parlamentoda çoğunlukta iken, Anayasaya ters düşenlerin, düşen eylemlerin sokaklarda da kol gezmesinden daha doğal bir şey olmazdı. Eğer Hükümette Anayasaya ters düşenler bulunursa, Devlet yönetiminde anarşi olur. Devlet yönetiminde anarşi olduğu zaman, elbette sokakta, okulda; bir ülkenin her yerinde anarşi olur. Türkiye’de anarşinin temel nedeni buydu.

Şimdi, Hükümette, Anayasaya inananlar, yani “Devleti kurallarına göre yöneteceğini” söyleyenler bulunmaktadır. Onun için inşallah kısa zamanda bunalımın da anarşinin de sona erdiği görülecektir.

Bugünkü görüşmeler sırasında konuşan Sayın Adalet Partisi Sözcüsü, benim bundan yıllar önce söylemiş olduğum bir söze değindi; “Parlamentonun toplumdan 10 yıl geride olduğuna” dair bir söz. “Şimdi bizi biraz ileri götürse” dedi. Buna çalışacağız değerli arkadaşlarım. (CHP, Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyeler ve Milli Birlik Grubu sıralarından alkışlar)

Kaldı ki, ben artık o sözü söylemiyorum, o sözü söyleme gereğini duymuyorum; çünkü artık bu Parlamentoda, ileri bir Anayasayı benimsemiş bir Parlamento çoğunluğu vardır; çünkü artık bu Parlamentoda, ileri bir Anayasayı benimsemiş çoğunluğun oluşturduğu bir Hükümet vardır. Özellikle, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri, bugün artık, toplumla Parlamento, toplumla iktidar bir çizgide buluşmaktadır. İşte bu buluşmadan barış doğacaktır Türkiye’ ye. (CHP, Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyeler ve Milli Birlik Grubu sıralarından alkışlar)

İnsanlarda, bildiğiniz gibi, kişilik çelişkisi ruhsal bunalım yaratır. Yönetimde, anayasal kurallarla ve kurumlarla çelişki ise siyasal ve toplumsal bunalım yaratır. Bu çelişki ortadan kalkarken, Devlet yönetimimizde bu çelişki ortadan kalkarken, Türkiye’de siyasal ve toplumsal bunalım da sona ermiş olacaktır,

Adalet Partisinin Sayın Sözcüsü, uzun konuşmalarında, bir anlamda zevkle dinlediğimiz konuşmalarında, Hükümet Programına hiç değinmedi; Hükümetin kuruluş biçiminden yakındı. Bu Hükümetin, neden, nasıl oluşabildiğim hâlâ anlayamayanlar, elbette daha çok yakınacaklardır ve Sayın liderlerinin deyimiyle, daha uzun süre feryat edeceklerdir. Oysa ülkeyi içine sürükledikleri bunalımdan, kendi Hükümetlerinin ülkeyi içine sürükledikleri bunalımdan, sadece bir hükümet değişikliğiyle, hem de demokratik bir hükümet değişikliğiyle çıkılabilmiş olması karşısında, feryat edecek yerde, oturup kalkıp şükretmeleri gerekirdi. *(CHP, Cumhurbaşkanı Seçilen Üyeler ve Milli Birlik Grubu sularından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Bu Hükümetin kuruluşuna olanak sağlayan eski arkadaşlarına yakışsız sözlerle, imalarla çatanlar, onların açtığı yolda ve en önce onların attığı adımla Türkiye’ye barış gelince, çocukları okula can güvenliğiyle gidebilir duruma gelince, inanıyorum ki, kendileri de o eski arkadaşlarına şükredeceklerdir.

Milletimizin büyük çoğunluğu, onların davranışını, hepsine onur katacak yönde değerlendirmektedir şimdiden. Onlar, çıkar çağrısına kulak vermediler. Onlar, kaba kuvvet tehdidinde boyun eğmediler. Onlar, kurt sesine değil, insan sesine kulak verdiler. *(CHP, Cumhurbaşkanı Seçilen Üyeler ve Milli Birlik Grubu sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

İnsan sesine kulak vererek bu yola girdiler. Çıkar zirvelerini tutanların, o zirvelerden düşerken çıkardıkları feryatları değil, anaların, babaların, çocukların feryadını dinleyerek ve onların acısını, feryadını dindirebilmek için bu yola girdiler. *(CHP sıralarından alkışlar)*

O feryatları dindirebilme görevini ve sorumluluğunu da Hükümette bizimle birlikte yüklendiler. Elbette yükleneceklerdi. Onların bu davranışını, Hükümeti koltuktan ibaret sayanların değer ölçülerıyla ölçüp değerlendirme olanağı yoktur.

Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Sayın bağımsız arkadaşlarımız da, Hükümeti birlikte oluşturduğumuz Cumhuriyetçi Güven Partisi de Demokratik Parti de bazı amaçlarda Cumhuriyet Halk Partisinden ayrılırsalar bile, bazı acıların nedenlerini teşhiste ve bunalımın temel nedenlerini teşhiste hepimiz birleşmekteyiz; onun için bunalımdan çıkış yolunu da birlikte bulacağız. Elele bulacağız, Parlamentomuzun ve milletimizin desteği ile inşallah ülkemizi, yüce milletimizi bu bunalımdan çıkaracağız.

Adalet Partisi Sayın Sözcüsü, konuşmasında bildiğiniz gibi, uzun uzadıya Bakanlıkların, özellikle Devlet Bakanlıklarının sayısı üzerinde durdu. Ne, hangi sayıya vardı? Zaman kötü bir şey olur, bunu saptamak çok zor. Evvelce sayısı çok az olan Devlet Bakanlıkları, Birinci Cephe Hükümeti döneminde yediye çıktığında aşırı olmadı da; nedense bizim kurduğumuz Hükümet döneminde 10 olunca aşırı sayılmaya başladı. Bunlar tabii göreceli, relativ değer hükümleridir. Bu konuyu herkesin kendi takdirine bırakıyorum.

Yalnız, bir konuda değerli senatörün sözlerini bu Büyük Millet Meclisinin bir üyesi olarak çok yadırgadığımı, hele bir Grup adına söylenince çok yadırgadığımı belirtme zorunluluğunu duyuyorum.

Sayın Devlet Bakanlarına değinirken Sayın Adalet Partisi Sözcüsü “Kanunun aradığı nitelikler Devlet Bakanlarında yoktur” dedi. Bu bir Parlamento üyesinin, herhangi bir başka Parlamento üyesi için söyleme hakkına sahip olduğu bir söz değildir. (AP sıralarından “Yok öyle şeyler” sesleri)

NEJAT SARLICALI (Balıkesir) — Gelsin de tekzip etsin.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Basına verilen yazılı metinde aynen okudum efendim.

Bu Hükümet, Adalet Partisinin kurduğu Hükümet değildir. Onun için bu niteliklerle ilgili değer hükümleri de, değerlerin bu konuda hüküm verme yetkisinin de Adalet Partisi Grubu Sözcüsünde olmadığı bellidir. Bu çatı altında görev alan her üye, gereğinde Hükümette görev alabilecek nitelikte bir üyedir. Bunu hepimizin bu şekilde değerlendirmemiz zorunluluğu vardır. (CHP sıralarından alkışlar)

Kim Bakan olabilir, kim Bakan olmayabilir? Kendi partileri Hükümet kurarken bunu diledikleri gibi değerlendirirler. Bazen çok değerli insanlar belli koşullarda Hükümet dışında kalabilirler; bu da her zaman olabilecek bir şeydir.

Nasıl biz Sayın Deliveli’nin, Türkiye’nin ikinci büyük partisinin Hükümet Programı görüşmelerinde o partinin sözcülüğünü yapacak nitelikte olup olmadığını takdir etme hakkına sahip değilsek, bizim kurduğumuz Hükümette de kim üye olabilir, kim üye olamaz; Hükümet dışındaki partiler bu konuda bir takdir yetkisine herhalde kabul ederler ki sahip değildirler.

Adalet Partisi Sayın Sözcüsü bir hayli yakışıklı sözlerle âdeta kışkırtıcılık yapmaya çalışarak, bazı Sayın Hükümet Üyelerinin görevlerini küçümsemeye kalkıştı ve o şekilde Hükümete bir nifak tohumu, bazı nifak tohumları serpebileceğim sandı. Örneğin, dedi ki, “Barbakan Yardımcısı Sayın Profesör Turhan Feyzioğlu’na sadece Kıbrıs İşleri Koordinasyonunu ve Sosyal İşler Koordinasyonunu vermek, onu küçük düşürür” Oysa bildiğim kadar, (Kendisine de sordu biraz evvel doğruladı) Birinci Cephe Hükümetinde Sayın Feyzioğlu’nun görevi bunlardı ve sadece bunlardı ve belki de garip bir rastlantı Sayın Deliveli’nin o Birinci Cephe Hükümetinin başarılarıyla ilgili olarak verdiği bütün örneklerde Sayın Feyzioğlu’nun görev alanına giren konularla ilgiliydi, sosyal işler ve Kıbrıs işleri. (CHP sıralarından alkışlar)

Bu ayrıntılara girmem gerekmezdi; ama bunlar Türkiye’nin büyük partilerinden biri adına söylendiği için maalesef bu ayrıntılara da girme zorunluluğunu duyuyorum. Kaldı ki, Sayın Feyzioğlu’nun bu Hükümetteki görevleri, bunlara ek olarak (Kıbrıs Koordinasyonuna ve Sosyal İşlere) örneğin; TÜBİTAK’ ın Atom Enerjisi ve bunlarla bağlantılı olarak da, Türkiye’de kurumlar arası araştırma ve teknoloji oluşturma çalışmalarının koordinasyonudur. Bunu küçümseyebilir Sayın Deliveli, Konuşmasının içeriğine baktığım vakit üslubuna baktığım vakit bunu küçümseyebileceği hissi bende uyandı; ama bilmiyorum biliyorlar mı, dünyanın birçok gelişmiş ülkelerinde bilim ve teknoloji bakanlıkları vardır ve bunlar en önemli bakanlıklardır; bunların ayrıca Kıbrıs işi, sosyal işler koordinasyon görevi falan da yoktur, sadece bilim ve teknoloji işleriyle görevlidirler ve bunların zaman zaman uluslararası çok önemli toplantıları da olmaktadır.

Değerli arkadaşlarım;

Sayın Başbakan Yardımcısı Dr. Faruk Sükan'a verdiğimiz görevleri de küçümsemeye çalıştı Sayın Adalet Partisi Grup Sözcüsü, çevre sağlığı için bir Devlet Bakanlığı Başbakan Yardımcılığı yaratıldı dedi. Yine herhalde haberleri olmasa gerek, dünyanın pek çok ileri ülkesinde çevre sağlığı konusu devlet bakanlarına verilen görevler arasında bile yer almaz, çevre sağlığı ile ilgili olarak başta İngiltere olmak üzere, pek çok ileri ülkede özel, ayrı bir bakanlık vardır ve bu bakanlıkta büyük ağırlık taşıyan bir bakanlıktır; ama bu gereksinmeyi duyabilmek için Ankara'nın hava kirliliğinden sularımızın zehirlenip balık yataklarının kurumasından, birçok yerlerde tabiat örtüsünün çürümesinden ıstırap duyabilmek, kaygı duyabilmek gerekir. Biz bu ıstırabı, bu kaygıyı duyan insanların, kimselerin kurduğu bir Hükümet olarak Türkiye'de ilk kez çevre kirliliği ve çevre sağlığı sorununu da çok ciddi bir sorun olarak ele aldık.

Yıllardır bu sorunu çözmeye çalışmak, bu sorunla ilgili bir bakanlık kurmayı düşünmek veya bir Başbakan Yardımcısını, bir Devlet Bakanını görevlendirmeyi düşünmek şöyle dursun, bu sorunları göz göre göre ağırlaştırmış olanlar iktidardaydı; ama sokaklarda insan canının böylesine değersiz görüldüğü bu dönemde, kim bilir kaç milyon Türk insanının sağlığı, çevre sorununa gereken önem verilmemek için ciddi tehlikeye düşmektedir, düşmüştür. Geride bıraktığımız dönemin hükümetlerinin bu konuda bir politikası olduğunu öğrenebilmek şöyle dursun, bir çift Sözlünü işitebilmiş değiliz.

Değerli arkadaşlarım;

Kinlin neden, çocukların neden öldüğü kolay farkedilmeyebilir; ama bilmem biliyor musunuz, son zamanlarda Ankara'da çöpçüler her gün sokaklardan sayısız kuş topluyorlar, ölü kuşlar topluyorlar; hava kirliliğinden ölen kuşlar ve o kuşları zehirleyen havayı hepimiz teneffüs ediyoruz, çocuklarımız teneffüs ediyor. İşte kurduğumuz yeni Hükümet böylesine hayati ve insani soruna verdiği önemin bir belirtisi, bir kanıtı olacak bir değerli Başbakan Yardımcısını çevre sağlığı sorunlarıyla da görevlendirmiştir. Sayın arkadaşlarım,

Kaldı ki, Sayın Faruk Sükan'ın üslendiği görevler bundan ibaret de değildir, bir başka görevi daha vardır. Belki, özellikle Sayın Cumhuriyet Halk Partisi Grup Sözcüsünün, Sayın Hasan Fehmi Güneş'in verdiği somut örnekler karşısında onları reddetmek şöyle dursun, başıyla tasdik eder durumda olduğunu gördüğümüz, Adalet Partisi Sayın Sözcüsü birazdan belirteceğim konuyu hiç önem vermeyebilir, o konuda şu:

Yolsuzlukları takip etmek. Dosyaları deşmek. *(CHP sıralarından "En önemlisi" sesleri ve alkışlar)* Ve yıllardır dosyalarda tozlanan Başbakanlık Denetleme Kurulu raporlarına işlerlik kazandırmak. Çoğu kez pek isabetli olarak birtakım aksaklıklara değinen, kamu sektöründeki aksaklıklara değinen ve onların çözüm yollarını da iyi kötü gösteren Başbakanlık Denetleme Kurulu raporlarının dosyalarda tozlandığını, hemen hiçbir bakan tarafından, hiçbir kamu kuruluşunun yetkilisi tarafından zahmet edilip açılmadığını bilirsiniz. Biz bu kez o dosyaları, o raporları da açacağız. Kamu kuruluşlarındaki aksaklıkların üstüne yürüyeceğiz, yolsuzlukların üstüne yürüyeceğiz. Sayın Delivelî'yi ilgilendirmeyebilir; ama bizi ve Türk milletini çok ilgilendirmektedir bu konu; onun için bir Başbakan Yardımcısına özel görev olarak vermiş bulunuyorum. *(CHP sıralarından alkışlar ve "Bravo" sesleri)*

Değerli arkadaşlarım;

Buradan, “Acaba tasfiyeler mi yapılacak?” sorusu akla gelebilir. Yolsuzluk yapanları gördüğümüz vakit, yasa dışı yollarla bazı yerlere gelenleri gördüğümüz vakit elbette tasfiye de yapacağız; ama biz insanları vurarak, kırarak tasfiye etmeyiz. Demin bir bakanımız geldi, izin aldı gitti. Çünkü bir iki gün önce göreve getirdiği bir genel müdürün evine bomba atılmış, onun hatırını sormaya gitti. Biz, o türlü tasfiye yapmayacağız. Biz, demokratik hukuk devleti kuralları içinde ve insanca yöntemlerle gerçekten kendisine emanet edilen devlet kasasının ve devlet görevlerinin kutsallığını İdrak edememiş kimseler görürsek onların dosyalarını bir bir inceleyeceğiz ve demokratik hukuk devleti kuralları içinde gereğini yapacağız; Sayın Niyazi Ünsal arkadaşımın da bu konuda kaygısı olmasın.

Değerli arkadaşlarım;

Yine, bu Hükümette bir değerli Devlet Bakanı arkadaşımıza verilen bir görev, doğal afetlerle ilgili işlerin koordinasyonudur. Hepimiz yıllardır yaşıyoruz; Allah esirgesin Türkiye’nin bir yerinde doğal afet oldu mu devlet ne yapacağını şaşırıyor. Dünyanın her köşesinden yardım gelse de ve herkes son derecede iyi ve temiz niyetli olsa da bağlantısızlık, koordinasyonsuzluk yüzünden yardımlar ve yapılması gereken kamu hizmetleri yerine, ihtiyaç sahiplerine zamanında ve gereğince ulaşmıyor. Biz Hükümet olarak bu insani sorunu da, şimdi hükümet düzeyinde gereğince ele alma kararını vermiş bulunuyoruz ve bir Devlet Bakanı arkadaşımızı da başka işler arasında bununla görevlendirmiş bulunuyoruz.

Bizden önceki hükümetlerden hep milliyetçilik Sözlerini iştirdik, geleneklerden söz edilirdi, maneviyattan söz edilirdi; fakat bunların gereklerinin ne kadar yapıldığını, yapılmadığını millet görmektedir; fakat biz yeni görev bölümümüzde bu konunun edebiyatını yapmayan; ama bu konuyu ne kadar ciddi tuttuğumuzu gösteren kimseler olarak yeni bazı kurumlar kurmayı kararlaştırdığımızı Programımızda açıklamış bulunuyoruz.

İlk kez bu Hükümetin Programında bir Devlet kültür merkezi ve milli müze kurulması, bir Türk kültürü araştırma ve derleme kurumu kurulması ve bir düzenli Devlet Arşivi kurulması öngörülmektedir ve bunlarla da bazı bakan arkadaşlarımız ilgilendirilmiş, görevlendirilmiş bulunmaktadır.

Bundan önceki hükümet programları açıldığı vakit, vakıfların bizim tarihten gelen manevi ve maddi zenginlik hazinelerimizin üzerinde ya hiç durulmadığı, ya da ancak birkaç cümle ile durulup geçildiği görülür; fakat bu Hükümet Programında vakıflar sorununa da hem geçmişe dönük olarak, hem geleceğe dönük olarak ne kadar önemle durulduğunu herhalde arkadaşlarımız, Sayın Senatörler takdir edeceklerdir.

Yine, bu Hükümetteki görev bölümünde yurt dışıyla çalışanların sorunlarıyla da, bu sorunların koordinasyonu da bir değerli Devlet Bakam arkadaşımız görevlendirilmiştir. Aslında, Türkiye için bu sorunun kazandığı boyut karşısında, bana kalsa bu konuyu da ayrı bir bakanlık kapsamı içine almak gerekirdi.

Bunun dışında, şimdiye kadar büyük ölçüde ihmal edilmiş olan kamu görevlilerinin meslek içi sürekli eğitimi işi ciddi olarak ele alınmıştır ve bir değerli Devlet Bakam arkadaşımız da başka bazı görevleri arasında bu görevi de üstlenmiştir.

Ayrıca, bu Hükümetle iki yeni bakanlık kurulmaktadır. Bildiğiniz gibi, birisi İşletmeler Bakanlığı.

Bu, bir yandan yıllardır yurt dışında dışinden, tırnağından arttırdıklarını yurda gönderip fabrikalar kurabilmek isteyenlerin karşı karşıya kaldıkları güçlükleri yenmek, onların bir araya gelerek ortak ve büyük boyutlu sanayi tesislerini yurdun her köşesinde gerçekleştirebilmelerini kolaylaştırmak görevini, üstlenen ayın zamanda Kamu İktisadi Kuruluşlarına yeni ve daha demokratik, daha verimli bir yapı vermek görevini üstlenmektedir. Bunun yanı sıra kurulan ve birçok ileri ülkelerde örnekleri bulunan yeni Yerel Yönetim Bakanlığı ise, özellikle son yıllarda hükümetin bütün engellemelerine rağmen, Türk halkının demokrasiye bağlılığının bir belirtisi olarak toplumdaki önemi büyük ölçüde artan; ama sorunları da o nispette ağırlaşan yerel yönetimin sorunlarına çözüm getirmekle görevli bir bakanlık olacaktır.

Sayın Arkadaşlarım;

Adalet Partisinin Sayın sözcüsü %42'nin ekseriyet olmadığını söyledi ve %42 ile iktidar olunamayacağı söyledi. Eğer biz kendi partisinin seçim sisteminde yapmak istediği ve yıllardır bizden ısrarla istediği değişikliği kabul etseydik, bırakınız %42'yi %40 ile %39, %38 ile rahat bir çoğunlukla iktidar olma olanağı sağlanabilecekti Türkiye'de. Kaldı ki, %42 ile dahi eğer belli illerde, belli oranlar tutturabilmişseniz, Millet Meclisinde salt çoğunluğun üstünde üyelik sağlama olanağı vardır. Nitekim bilindiği gibi, demin bir arkadaşımızın yerinden hatırlattığı gibi, 1969'da Adalet Partisi %46,5 oy ile salt çoğunluğun bir hayli üstünde milletvekili ile Millet Meclisine gelme olanağını bulmuştur ve hakkı olarak da iktidar olabilmiştir, Hükümet kurabilmiştir.

%42 ile iktidar olunmaz iddiasından daha garibi, bu %42 nin dışındaki "oylardan bir kısmın temsil edenleri, tek bir parti olarak yorumlama eğilimidir. Bu yorumu özellikle Adalet Partisi yapıyor. Bilmiyorum, diğer iki parti bu hakkı Adalet Partisine tanıyorlar mı? Millet onları aynı görerek değil, farklılıklarından ötürü ayırarak, ayırt ederek oylarını bu üç parti arasında dağıtmış bulunuyor diğer bazı partiler arasında dağıttığı gibi. Kaldı ki, bu üç partiye verilen oylan bir tutmanın şu açıdan da olanağı yoktur; bu üç parti bir araya geldiği vakit, iki defa denendi ve iktidar olamadıktan, hükümet olamadıkları görüldü. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri alkışlar)

Öte yandan, bugünkü Hükümeti %42'lik bir oya dayanıyor saymak da ne derece gerçekçidir, doğrudur; bu da tartışmaya açık bir konudur. Buna Cumhuriyetçi Güven Partisinin, Demokratik Partinin oylarından başka bağımsız duruma gelen değerli Parlamento üyelerinin de acaba ne kadar oyu temsil ettiklerini bu hesaba katmak gerekir. O, biraz daha ileride belli olacak. Şimdiden bu konuda kimse şu ölçüde oy temsil ediyorlar veya temsil etmiyorlar diye bir şey söyleme olanağına sahip değildir.

Bizim fikriyatımıza değinerek Sayın Adalet Partisi Sözcüsü, "Bu Hükümet mi o fikriyatı benimsedi, yoksa eski iddia sahipleri mi yeni sol felsefelere teslim oldular?" diyor.

Programımız ne ise, o oldu Sayın senatörler: Programımız çok açık, hatta bazı Sayın konuşmacıların biraz haklı olarak eleştirdikleri gibi, belki fazlasıyla ayrıntılı ve açıktır ve yine bazı Sayın Üyelerin belirttiği gibi, bu her şeyden önce Türkiye'yi bunalımdan esenliğe çıkarış programıdır ve ondan sonrası için de uzun dönemde sağlıklı bazı hedefleri saptayan bir programdır; kimse, kimseye teslim olmuş değildir, fakat sağduyu hepimizi bu bunalımdan Türkiye'yi kurtarma yolu doğrultusu üzerimde, kuralları üzerinde birleştirmiştir.

Sayın Adalet Partisi Grubu Sözcüsü, “Devlete yönelen tehlike, uluslararası komünizmin ülkemizdeki faaliyetleridir” diyor.

Elbette uluslararası komünizm diye müşahhas bir şey varsa, onun da Türkiye’deki olaylarda bazı rolü olabilir; yalnız, burada bir noktaya dikkat etmek lazım: Uluslararası komünizm nedir? Bugün, uluslararası komünizm diye tek bir akım var mıdır? Yoksa her komünist ülkenin, hatta komünist olmayan her ülkedeki her komünist partinin; eğer iki komünist, üç komünist parti varsa bunların ikisinin de, üçünün de apayrı politikaları mı vardır?

Sanırım bu ikinci izah çok daha doğrudur. O halde bir kalemde, beynelmilel komünizm diye geçmek mümkün değildir ve eğer bazı kimseler yıllarca bu Devleti yönetmeye kalkışmış olanlar, “Türkiye’deki olayların, anarşinin sebebi sadece ve sadece beynelmilel Komünizmdir” diyen kimseler idiyse (ki öyle oldukları anlaşılıyor bazılarının) o zaman, dünyadan haberleri yok demektir; çünkü dünyada beynelmilel Komünizm diye bir şey kalmamıştır. Bütün akımlar gibi, çağımızın kaçınılmaz gereği olarak komünizm de kendi içinde, hatta bazen çelişen, çatışan bölümlere ayrılmıştır.

Bu bölümlerden bazılarının da Türkiye’deki olaylarda rolü olabilir. Bu rolün kaynağı yurt içinde olabilir, yurt dışında olabilir; ama her halde tek neden, tek kaynak o değildir. Türkiye’de faşizm vardır, demiyorum, çünkü Türk toplumunun sağlıklı yapısı o kadar çağdışı, ilkel bir rejim anlayışını kabul etmez, atar bünyesinden; ama faşizme özenenler vardır ve Türk toplumunun sağlıklı yapısına karşı sapasağlam, Anayasa ve demokrasimize karşın Türkiye’ye bir tür faşizmi getirebilmek için yıllardır ve hala bugün bile her tertibe başvuranlar ülkemizde vardır. Bunun dışında, türlü maceralı yollarda sürüklenenler vardır. Biz bunlar arasında taraf tutmadığımız için, programımızda açıkça söyledığımız gibi, bunları ülkemize, toplumumuza, demokrasimize verdikleri zarar bakımından eşdeğerde değil, eşdeğersizlikte ve tehlikede gördüğümüz için, hiç birini birine karşı kayırmadığımız için, bizden önceki hükümetlere oranla kıyas edilemeyecek kadar daha etkin biçimde; ama demokratik etkinlikle bu akımlara ve tehlikelere karşı mücadele edebileceğimizi, demokratik hukuk devleti kurallarından ayrılmaksızın, kimsenin özgürlüğünü baskı altında tutmaksızın, kısmaksızın bu mücadeleyi verebileceğimizi düşünüyoruz.

Değerli arkadaşlarım;

Olabilir, çağımızda bu kadar açık bir dünyada haberleşmenin, iletişimin, ulaşımın bu kadar yaygınlaştığı bir dünyada, elbette dünyanın her köşesindeki akımlar belli bir memleketi de etkileyebilir. Önemli olan, o ülkenin toplumsal yapısı, o akımlara karşı ne kadar dirençlidir ve o ülkenin yönetiminde o dirence katkıda bulunan bir Hükümet var mıdır yok mudur? Bu akımlar niye bazı ülkelerde etkili olabiliyor da, bazılarında olamıyor? Özgürlükçü demokrasiyi benimsemiş bu kadar ülke var. Kiminde komünist veya faşist akımlar her türlü totaliter eğilim geliyor, kiminde gelişmiyor. Demek ki, mesele o akımlarda değil, mesele o akımlara karşı takınılan tavırda ve o akımlara karşı takınılacak sağlıklı tavrı bulup doğru biçimde, ölçüsünde uygulayabilecek yönetimlerin o ülkede bulunup bulunmadığında. Öyle bir yönetim varsa, istediği kadar kökü dışarıda, kökü içeride zararlı, sakıncalı akım olsun; o ülke, sapasağlam olabilmektedir. İnşallah Türkiye’de öyle olacaktır değerli arkadaşlarım. (CHP sıralarından alkışlar)

Değerli arkadaşımız, Sayın Adalet Partisi Grup Sözcüsü, “DGM’er konusunda Hükümet ne düşünüyor?” dedi. Biz gerçekçi tedbirler üzerinde durduk. Şu ana kadar bu

konuyu, (açık söylüyorum) aramızda da görüşmedik; ama birtakım gerçekler var. Belki de onun için görüşme gereğini duymadık.

Yine çok yanlış teşhislerden hareket edilip, bir o kadar yanlış çözümler aradığı için bazı kimseler iddia ediyorlar ki, DGM'ler, Devlet Güvenlik Mahkemeleri kurulsa ortaklık sülman olacak.

Hatırlayınız değerli senatörler, 1975'in hemen sonlarına kadar Türkiye'de Devlet Güvenlik Mahkemeleri vardı, çatır çatır işliyordu; ama özellikle 1975'in o döneminde Türkiye'de anarşi, en az son yıllardaki kadar kol geziyordu. Şiddet eylemleri, saldırılar hepsi Türkiye'de kol geziyordu. Demek ki, nedeni, DGM'lerin var oluşunda veya olmayışında aramakta bizi çok yanlış yerlere götürebilir. Kaldı ki, eski Hükümet ortaklarının, özellikle eski Cephe Hükümetlerinin başında bulunan partinin bu konuda kimseden hesap sormaya hakkı yoktur. Çünkü ortada bir başka tarihi gerçek var, hatırlatmak isterim izin verirsiniz. Anayasa Mahkemesi bildiğiniz gibi, Devlet Güvenlik Mahkemeleriyle ilgili Yasayı belli nedenlerle iptal etti, yenisinin hazırlanması için de bir yıl süre verdi ve bütün milletin oylarını kendilerine verilmiş sayacak kadar bu üç partiyi bir sayan Adalet Partisi olsun, diğerleri olsun Hükümette bir araya gelip de bir yeni Devlet Güvenlik Mahkemeleri Yasası hazırlayamadılar. E., şimdi, bir de bunu çare olarak görmediği anlaşman bir Hükümetten, niye DGM'ler Yasasını hazırlamıyorsunuz diye hesap sormaları biraz garip kaçıyor izin verirlerse.

Düşünce suçları konusunda durdu Sayın sözcü. Bu Hükümet Programı çok açıktır. Bu Hükümet Programı, düşünceyi suç saymayacak kadar aydın; ama düşünceyle her türlü şiddet eylemini, her türlü insanlık dışı davranışı, Cumhuriyete karşı, Devletin, milletin bütünlüğüne karşı, can güvenliğine karşı yöneltilen her türlü saldırıyı düşünce özgürlüğüyle olumsuz yönden bile irtibatlandıramayacak kadar kötü gören, telin eden bir programla milletin huzuruna çıkmıştır.

Sayın Sözcü, çok uzun vakit ayırdığı bir konuya ve bana çok uzun sorular yöneltmesine neden olan bir konuya ben, izin verirsiniz çok kısa değineceğim. Bu da benim düşüncelerim, görüşlerim üzerinde bana yönelttiği sorunlar. Bir kere burada kişisel bir konuşma yapıyor değilim, bir hükümet adına konuşma yapıyorum. Hükümet olarak görüşlerimiz de programdandır ve benim de inançlı imzam o programın altındadır. Kaldı ki, Sayın Sözcünün, benim kitaplarımı okuduğu kendi sözlerinden anlaşılıyor. Eğer o kadar kitabımı okuyup bir şey anlayamamışsa, ben zaten burada bir şey anlatma olanağım bulamam. Benim için, kendileri beni bağışlasınlar, bu kadar önemli bir eksiklik de sayılmaz. Çünkü milletin %42'si anlamış. O bana yeter. Bu %42'de yetişkin vatandaşlar anlamında, seçmen yaşına ermiş. Onun dışında bir hayli çocuğun da anladığını biliyorum; ama Sayın Deliveli henüz anlamamış olabilir. Saygıyla karşılarım, fazla söyleyecek birşeyim yok.

Yalnız bu arada, hiç bana ait olmayan bazı düşünceleri, hatta kendi partisinin Genel Başkanına ait bazı düşünceleri, sözleri bana mal etti ki, onları bir -iki cümleyle reddetmek isterim.

Ben, NATO konusunda Avrupa Ekonomik Topluluğu konusunda çelişen sözler söylediğimi hatırlamıyorum. Dün ne söylüyor idiysem, iki yıl, üç yıl, beş yıl önce ne söylüyor idiysem yine aynı şeyleri söylüyorum. Beş yıl sonra da aynı şeyi mi söyleyeceğim? Bilemem, o dünya koşullarındaki değişmeye bağlı. Belki koşullar

öylesine değişir ki, farklı şeyler söyleyebilirim. Bunlar değişmez ortaklıklar değildir. Koşullara göre elbette değişebilir; ama ben bu kuruluşların içinde bulunduğumuz dünya koşullarında, dengesinde eğer Türkiye lehine değerlendirebilirse önemini bir ölçüde olsun sürdürdüğünü; her zaman, hatta bazı sol çevrelerde eleştirilere hedef olmayı göze alarak söylemişimdir.

Sayın Sözcünün söylediği bazı sözler de, aslında Sayın Genel Başkanım bağlayacak sözlerdir. Örneğin; petrol, benzin fiyatlarını özel otomobil sahipleri, bunları özel otomobil sahipleri kullanıyor diye; petrole, benzine, mazota yapılan zammı o açıdan eleştirmemize karşı çıktı. Oysa bunu son zamanlarda söyleyen Sayın Demirel. Aslında Sayın Demirel'in söylediği nadir doğru sözlerden biri de bu; ama gönül isterdi ki, bu doğru sözü bir yıl önce söyleseydi. Yalnız Sayın İnan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakam olduğu sırada değil, bir yıl önce de söyleseydi o zaman boşu boşuna Devletin kasasından milyarlar ve milyarlar çıkmamış olurdu.

Hora'ya yakıştırılan "Balıkçı" sözü, "Balıkçı teknesi" sözü de birkaç gün önce Millet Meclisinde grup sözcüğümüzün belirttiği gibi, benim değildir, Sayın Demirel'in sözüdür. İşi küçük göstermek için, işi çok hafife aldıklarını göstermek için bu Hora'nın, "Sismik-1'in Çanakkale'den Boğaza çıkışının bir balıkçı teknesinin çıkışından farkı yoktur" demişti Sayın Demirel, ben de bu sözü yadırgamıştım. Bu kadar önemli bir milli görevle denizlere açılması gereken bir gemiyi, bir balıkçı teknesiyle bir tutmanın, onun gerçek misyonunu ona vermekten, onun üstüne yapıştırmaktan çekinmenin yakışık almadığını söylemiştim; ama bu sözü kullanmış olmaktan o kadar tedirgin oldu ki Sayın Demirel, kendisine özgü bir ustalıkla Adalet Partili sözcülerin ağzına bunu pelesenk etti, sanki Ecevit'in söylediği bir lâfmış gibi oldu. Bunu Meclis tutanaklarına tescil etmiştik. Bu kez izninizle Cumhuriyet Senatosu tutanaklarına da tescil etmiş oluyorum. Tabii yine tekrarlamakta değerli arkadaşlarım serbesttirler. Biz de gerçeği hatırlatmakta serbest olacağız.

Sayın sözcü Türkiye'nin OECD ülkeleri arasında en yüksek kalkınma hızına eriştiğini söyledi. Eski Hükümetler döneminde en yüksek kalkınma hızına erişmemiştir; ama bunun mümkünse bazı tesellileri bulunabilir, en yüksek pahalılık hızına erişmiştir. Cephe Hükümetleri döneminde en yüksek işsizlik düzeyine erişmiştir. 1977'nin sonunda toptan eşya fiyatlarının en az %35'i, büyük kentlerdeki geçinme endeksinin de en az %50'yi bulacağı anlaşılmaktadır ki, bunlar çok yanlış ve eksik verilere dayanan endekslere göre yapılmış hesaplardır. Örneğin, bildiğim kadar bunların içinde, kiralardaki iki üç katım bulan artışlar yoktur. Örneğin, bunlarda 1.200-1.300 liraya fiilen satın alınmakta olan kömür, hâlâ bu hesapta 300-400 liraya var sayılmaktadır. Yine bu hesaplarda araba lastiğinin resmi fiyatının iki katına satıldığı, 28 liralık çimentonun yer yer ve zaman zaman 50-55 liraya satıldığı, 8,5 liralık demirin 15-16 liraya satıldığı bu hesaplara dahil değildir. Onları da dahil edecek olursanız, gerçekten Cephe Hükümetleri zamanında o Hükümetleri pek onurlandırmayacak bir alanda, yani hayat pahalılığı konusunda bütün. OECD ülkelerini ve başka pek çok ülkeyi fersah fersah geride bırakmıştır. O Hükümetler ve aynı zamanda büyüme hızı da 1977'de rakamı yüksek gösterebilmek için, başvuru bütün teknik zorlamalara karşın 1977'deki büyüme hızının da ancak %4,8 dolaylarında kalacağı anlaşılmıştır. Bundan Türkiye'nin nüfus artışına tekabül eden yaklaşık %2,8, bazılarına göre %2,3, bazılarına göre %2,8; bunu düşecek olursanız, Türkiye ancak %2 oranında büyür duruma düşmüş demektir.

İmalât sanayiinde yatırımlardaki düşüşler ise, yalnız nispi değil, gerçek rakamlarla bile ortaya çıkmaktadır. Yani, 1976'ya oranla ihracatta mutlak düşüş vardır. Yatırımlarda hem özel sektörün, hem kamu sektörünün yatırımlarında mutlak düşüşler vardır ve bunlar çok endişe verici ölçülere varmıştır.

Gecenin bu geç saatinde o rakamlarla fazla vaktinizi almak istemiyorum.

Yalnız şunu söyleyebilirim ki, örneğin 1976'da kamu projelerinin nakdi gerçekleşme oranı (ki bu aldattıcıdır; çünkü paranın değer yitirisi karşısında bir anlam taşımamaktadır) %70'e düşmüştü, 1977'de bu oran %63'e düşmüştür. Fiziki gerçekleşme bunun da çok altındadır.

Ünlü ağır sanayi projelerinin yatıran gerçekleştirmeleri ise, konulan hedeflere göre %40'ı zor tutturabilmektedir. Yani, öyle anlaşıyor ki, bunlar nitelik bakımından değil de, hız bakımından ağır sanayilermiş, çok ağır ilerleyen sanayiler. İnşallah bunları hızlandırmak da bize nasip olacaktır.

Devlet Planlama Teşkilatının 1977 Aralık Raporuna göre, İktisadi Devlet Teşekküllerine ait 98 önemli projenin 1977 Eylül sonu itibarıyla gerçekleşme oranı ise %28 den ibaret kalmıştır. Ondan soma da inşaat mevsimi hemen hemen bittiğine ve inşaatla ilgili maddeler bütünü kitlediğine göre, yılsonunda da bunun çok fazla üstüne çıkmış olması söz konusu değildir.

Ayrıca, Türkiye çok ciddi bir enerji sorunuyla, bunalımıyla karşı karşıya getirildiği halde, hem de göz göre göre bu dar boğaza sürüklendiği halde yatırımlar büyük bir savruluk içinde dağıtılı geldiği için yıllardan beri, Türkiye'nin birçok hidroelektrik ve termik enerji santrallerinin yapımı yıllardır gecikmektedir. Bazı termik santrallerin işleyebilmesi için, gerekli kömür olanaklarının sağlanması da yıllardır geciktirilmektedir ve Seydişehir Alüminyum Tesisleri gibi çok önemli bir sanayi kuruluşunun üretimi büyük ölçüde kısılmak suretiyle şehirlerdeki elektrik kısıntıları bu düzeyde tutulabilmektedir ve tabii Seydişehir'de üretim kısıldığı için Türk ekonomisinin alüminyum gereksinmesi de şayet döviz bulunabilirse yurt dışından çok daha pahalıya getirilecektir. Yani, Sayın eski Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı "En pahalı enerji, olmayan enerjidir" diyordu, daha da pahalısını buldu, İkinci Cephe Hükümeti. Türkiye'de üretilen bir maddenin üretimini kısıtı, vatandaşlardan elektrik sıkıntısının gerçek boyutlarını saklayabilmek için ve o maddeyi DÇM'lerle, kendi dövizini kendin bul gibi Türk parasında kanayan yaralar açan acayip ve sorumsuzca yöntemlerle dışarıdan getirme yoluna girdi.

Değerli arkadaşlarım;

Son zamanlarda Adalet Partisi Sayın Genel Başkan ve bazı sözcüleri, Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu bunalımı adeta bir çaresizlik ifadesiyle tanımlıyorlar. "Kim gelse bu böyle olur.."

Hayır, Türkiye'nin kaderi değildir bu. Türkiye gerçekten, (Lafta değil) büyük olabilecek bir ülkedir; ama düşününüz ki, son Hükümet dönemlerinde Allah'ın verdiği bereketle köylümüzün yetiştirdiği ürünleri ne yapacağını bilememiştir bu hükümetler.

Adalet Partisi Sayın Sözcüsü, "AP Türkiye'yi buğday ihraç eder hale getirdi" dedi.

Hayır, Adalet Partisinin başında bulunduğu Hükümetler, ihraç edilebilir buğdayı bile ihraç edemeyen bir Hükümet kurdu Türkiye'de, bir idare kurdu. Türkiye'de yer yer iki yıllık buğday stokları yerlere gömülü çürümektedir. Türkiye'de yer yer bir yıllık, iki

yıllık ayçiçeği stokları çürümektedir. Türkiye’de çürüyen çaylar, dağlar gibi yığılmakta, bir kısmı da Karadeniz’e dökülmektedir. Türkiye’de patatesler çürümektedir, pancar çürümektedir, tütün çürümektedir. Allah’ın nimetlerim bile ne yapacağını bilemeyen bir zihniyetle “Büyük Türkiye” yaratılamaz, ağır sanayi hamleleri yaratılamaz. Siz evvelâ buğdayınızı satın, evvelâ çayınızı değerlendirin, evvelâ tütününüzü zamanında değerlendirin. Ondan sonra ağır sanayi hamleleri filan.. Bunlar kendiliğinden gelir, o yeteneği gösterebilen hükümetlerin elinde.

Değerli arkadaşlarım;

Burada Kontenjan Grubu adına konuşan Sayın Zeyyat Baykara’nın bir sözüne geliyorum. Sayın Zeyyat Baykara, bu işleri bilen bir insanın gerçekçiliği ile Türkiye’nin bugün karşı karşıya getirildiği ağır sorunların bir tablosunu çizdi ve dedi ki, “Koşullar ağır olmakla beraber üstesinden gelinmez değildir” Bu konuda Sayın Baykara’ya yürekten katılıyorum. Çünkü Programımızda da belirttiğimiz gibi, Türk Milletinin yeteneklerine güveniyorum, Türkiye’nin şimdiye kadar gereğince değerlendirilmemiş doğal olanaklarına ve jeopolitik mevkiinden de sağlanabilecek olanaklara güveniyorum.

Sayın Baykara ve Sayın Profesör Sefa Reisoğlu bizim için çok uyarıcı değerleri olan konuşmalarında, Hükümet Programında diyaloga niye yer vermemiş olmamızı haklı olarak eleştirdiler. Bu, herhangi bir niyet eksikliğinden değildir. Belki bunu çok açıkça defalarca ifade ettiğimiz için, ayrıca Programda yer bulmamıştır; ama kendilerinin de bizden güven ile bekledikleri gibi, bu diyalogu gerçekleştirmek için ve sürdürmek için üzerimize düşen her şeyi yapacağımızdan emin olmalarım dilerim. Her halde bizden, bu Hükümet üyelerinden daha önceki dönemlerde olduğu gibi, “Kavga” sözünü duymayacaktır kimse, “Cephe” sözünü duymayacaktır; ancak “barış” çağrıları, “birlik” çağrıları duyacaktır.

Sayın Senato üyeleri;

Bazı değerli sözcüler din eğitimi ile ilgili olarak İslâm Enstitülerine “Akademi” niteliği vermenin doğru olmayacağını söylediler.

Kendilerinden özür dileyerek bu düşünceye katılamadığımızı belirtmek isterim. Çünkü din alanında yetişmek isteyen gençlerimizin yükseköğrenim aşamasında bilimsel kariyerdan, disiplinden kimselerce eğitilme olanağını bulmalarının çok yararlı olacağına, en azından bunun denenmeye değer olacağına inanıyorum.

Sayın Üyeler;

Bildiğiniz gibi yarın Millet Meclisinde konuşma zamanları Hükümet için dahil 20 dakika ile sınırlı, şimdiden kendimi ona alıştırmak için bir temrin olmak üzere ve bu geç saatte sizleri fazla bekletmemek için ben de konuşmamı fazla uzatmadan kesmek istiyorum ve sona erdirirken dış politika ile ilgili birkaç cümle söylemek istiyorum sadece. Gerek Adalet Partisi Sayın Sözcüsünün kendisine gönderilen notlardan okuyarak söylediği sözlerle, gerek Milli Selamet Partisi adına konuşan Sayın hatip arkadaşımızın sözleri ile ilgili olarak sadece şu kadarını söylemek istiyorum;

Başka farkları bir yana bırakın, bizden önceki iki Cephe Hükümetinin dış politikası yoktu. Bu Hükümetin dış politikası olacak değil, daha bugünden vardır ve bunu da bütün Dünya bilmektedir. Evvelâ Hükümetin bir dış politikası vardır. (CHP sıralarından “Bravo” sesleri ve alkışlar) Bu, önemli bir aşama, maalesef önemli bir aşama, bundan tabii bir şey

olamaz. Dış politikasız bir hükümet tasavvur edilemez; ama bundan önceki iki Cephe Hükümetinin öyle bir politikası olmadığı dünya âlem biliyordu ve yine o hükümetler döneminde bir dış politika olmadığı için, Türkiye'nin en hayati uluslararası sorunları dondurulmuş halde idi. Biz, daha bugünlerden o dondurulmuş sorunları da çözmeye ve Türkiye yararına çözmeye doğru adımlar atmış bulunuyoruz. Her halde bu Hükümet, uluslararası ilişkilerde dünyaya kendini anlatabilen ve çağdaş dünyanın dilinden de anlayabilen bir Hükümet olacaktır.

Sayın Remzi hatip, kapalı kapılar ardında Sayın Waldheim'le ne konuştuğumuzu sordu. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteriyle alışılmış diplomatik usullere uygun olarak kapalı kapılar ardında konuştuğum doğrudur; ama kapalı kapılar ardında ne konuştuysam hepsini kamuoyuna da söyledim ve benim dış politikada da görüştüğüm tarafın izni oranında, (Başından beri uyduğum kural budur, tabii bu kuralı tek başıma saptayamam) ilişki kurduğumuz tarafın da razı olabildiği oranda azami açıklığı, dış politikada ulusa güvenin ve saygının gereği saymaktayım. En azından Adalet Partisinin birkaç hükümettir o görevde bulunan eski Sayın Dışişleri Bakanıyla bir ayrıldığımız nokta da oydu. O, gizli diplomasiye inandığım açıktan savunurdu. Tabii 19'ncü yüzyılda gizli diplomasiye inanan çok kimse vardı dünyada; fakat Sayın Çağlayangil bu çağda da inanma başarısını gösteriyordu. Ben ise, hiç bir zaman gizli diplomasiye inanmadım.

Şimdi biraz daha somutlaştırayım Sayın Remzi Hatip'i tatmin için. Kıbrıs konusunda henüz bazı somut ayrıntıları saptayacak olanağı bulamadık; ama burada da yaklaşımımızda bizden önceki iki Cephe Hükümetiyle aramızda çok önemli bir fark var. O da şu;

O Hükümet, sanırım biraz da çaresizliğinden ötürü, "Kıbrıs'ta bizden ne istediklerini evvela Rumlar söylemeli" derdi. (Türklerden ne istediklerini) Bizim yaklaşımımız bunun tam tersi. Biz diyoruz ki, Kıbrıs'ta Rumların bizden bir şey isteme hakkı yoktur. *(CHP sıralarından, "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Onun için önerileri biz öne süreceğiz. Sayın Waldheim'e de bunu söyledim Sayın Hatip.

Hepinize saygılar sunarım. *(CHP, MBG ve Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyeler Grubu sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Başbakan.

Başbakan Bülent Ecevit'in kurmuş olduğu Hükümetin programı üzerinde Cumhuriyet Senatosundaki görüşmeler sona ermiştir. Sayın Bülent Ecevit'e ve Kabine arkadaşlarına yürekten başarılar dilerim.

17 Ocak 1976 Salı günü saat 15.00'te toplanmak üzere Birleşimi kapatıyorum.⁷²

⁷² *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, Toplantı Yılı 17 Cilt 34, Birleşim 17, Sayfa 630-693*

15 Ocak 1978 Pazar

42. Cumhuriyet Hükümeti Programının Millet Meclisi Genel Kurulunda Yapılan Görüşmeleri Sırasında Yaptıkları Konuşma

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, Millet Meclisinin değerli üyeleri; gerek grupları adına, gerek kendi adlarına konuşan değerli üyelerin uyarıcı sözleri için, bize güç katan sözleri için veya eleştirileri için şükranlarımı sunarım ve hepinizi Cumhuriyet Hükümeti adına saygıyla selamlarım. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Sözlerime başlarken bir yanlışlığı düzeltmek isterim: Adalet Partisi sözcüsü Ali Naili Erdem, Hükümet Programında Atatürk adının bulunmadığını söyledi. Hükümet Programında 5 yerde Atatürk'ün adı ve yalnız adı değil, Atatürk'ün düşünceleri, ilkeleri, dünya görüşü yer almaktadır. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Anlaşılan dikkatli okumamışlar, Hükümet Programının 3 üncü sayfasında, yani en başında, 32'nci sayfasında, 38'nci sayfasında, 40'nci sayfasında Atatürk'ten yalnız laf olarak değil, bilinçli olarak, onun ekonomi anlayışıyla, milliyetçilik anlayışıyla, gençlik anlayışıyla ve dünya anlayışıyla ilgili olarak söz ediliyor. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Sayın Üyeler, kimsenin endişesi olmasın; bu Hükümet, Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyette, Hükümetten Devletten güç alarak, Atatürk'e ihanet dönemine son verecektir. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)* Bu Hükümetin içinde, Osmanlı İmparatorluğunun çöküş döneminin padişahlarını Atatürk'ün karşısına çıkarmağa kalkışan bir tek kişi yok *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Bu hükümete, bir yandan halkı yoksul bırakıp, bir yandan da kendisine yabancıların taktığı lakapla bir muhteşem padişahım lakabını taktıran bir tek üye yoktur. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Bu Hükümet, iç politikasında, eğitiminde, gençliğe karşı yönelişinde, yurttan da dünyada da barış arayışında Atatürk'ün izinde gideceğini şu Programda açık açık belirtmiştir. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Yine Adalet Partisinin Sayın Sözcüsü, bu Hükümet Programında demokrasiden söz edilmediğini söylüyor.

Bu Hükümet Programı baştan aşağı demokrasidir. Bu Hükümet Programı, baştan aşağı, çağımızın her demokrat ülkelerinin ve Anayasamızın belirlediği demokrasiyi tanımlamaktadır; ama Adalet Partisi Sayın Sözcüsünün, "bu Programda demokrasi yok" sözü de bir bakıma çok doğrudur; kendi anladıkları soygun demokrasisi, bıçaklı demokrasi, saldırgan demokrasi yoktur. *(AP sıraları ve Bakanlar Kurulu sıraları arasında gruplaşmalar, şiddetli gürültüler)*

BAŞKAN — Sayın Milletvekilleri lütfen oturunuz...

(Bakanlar Kurulu sıralarında gruplaşmalar, şiddetli gürültüler)

Sayın Milletvekilleri... Sayın Milletvekilleri lütfen oturunuz.

İdare Amirleri lütfen göreve... *(Gürültüler)* Sayın Milletvekilleri... *(Gürültüler)* Sayın Milletvekilleri lütfen oturunuz...

Sayın Milletvekilleri lütfen oturunuz... *(Şiddetli gürültüler)* Oturumu kapatmak durumunda kalacağım... *(Şiddetli gürültüler, gruplaşmalar)*

Oturumu kapatmak durumunda kalacağım... Lütfen oturunuz... *(Şiddetli gürültüler)*

Lütfen oturunuz...

Oturuma yarım saat ara veriyorum.

BAŞKAN — Sayın Milletvekilleri, lütfen yerlerinize oturunuz. Görüşmelerin selamette yapılabilmesi için bugün ve bundan sonra bütün Sayın Üyelerin karşılıklı saygı ve sevgi içinde, hiç bir sataşmaya, hiç bir siteme meydan vermeden -Bakanlar Kurulu üyeleri de dahil- görüşmelerin selametini sağlamalarını hassaten rica ederim. *(Alkışlar, AP sıralarından "Ceza verin, ceza" sesleri)*

Hükümet Programı üzerindeki görüşmelere devam ediyoruz. Hükümet adına Sayın Başbakan...

İHSAN ATAÖV (Antalya) — Başbakan Yardımcısı çıksın.

AHMET BULDANLI (Muğla) — Sayın Başkan, 50 yıllık Cumhuriyet tarihinde ilk defa Başbakan bulunmuyor. *(CHP sıralarından "Sayenizde, sayenizde" sesleri)*

BAŞKAN — Sayın Buldanlı, lütfen oturunuz, Başkanlığa yardımcı olunuz.

Buyurunuz Sayın Başbakan. Görüşmelerinize bıraktığınız yerden lütfen devam buyurunuz.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Milletvekilleri; sözlerime bıraktığım yerden devam ediyorum.

Yine Adalet Partisi Grup Sözcüsü, programda demokrasiden söz edilmediğini belirtti. Oysa bu Program baştan aşağı demokrasidir, baştan aşağı çağımızın demokrasisini yansıtmaktadır. Ama bir bakıma, Sayın Adalet Partisi Sözcüsünün, bu Programda demokrasiyi görememesi de doğal bir şeydir; çünkü sanırım kendi anladıkları anlamda bir demokrasi yoktur bu Programda. *(CHP şualarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Bu Programda, her türlü düşünceye en geniş özgürlük tanıyan, insanları, gençleri, daha çocukluk çağından tek bir düşünce kalıbına zorla sokmaya, dökmeye kalkışmayan, gerçek ve insanca bir demokrasi anlayışı vardır ve bu Programda taşsız, sopasız, silahsız bir demokrasi anlayışı vardır.

Değerli arkadaşım Sayın Nurettin Yılmaz, Programda 141-142'nci maddelere değinmediğinden dolayı üzüntüsünü belirtti. Bu Programda, yasaların ayırıtısına girilmedi; Fakat özgürlükçü demokrasi anlayışımızın ayrıntılarına girildi. Değerli arkadaşımın her halde takdir edecekleri gibi; bu Programın düşünce ve inanç özgürlüğü konusunda söyledikleri, çağımızın en ileri özgürlükçü demokrasisine uygundur, en ileri demokrasi anlayışı ölçülerine uygundur ve uygulaması da öyle olacaktır. Sayın Yılmaz arkadaşımın bu konuda müsterih olmasını dilerim.

Değerli arkadaşlarım, bu Programın yaptığı şudur: Bu Program; düşünce özgürlüğü ile devletin, milletin bütünlüğüne yönelmiş, vatandaşın can güvenliğine yönelmiş, başkalarının özgürlüğüne yönelmiş her türlü saldırı ve eylemi, kavram olarak birbirinden ayıran bir Programdır.

Sayın arkadaşlarım, bu Hükümetin neden, nasıl oluşabildiğini Adalet Partisinin Sayın yöneticileri hala anlayamamış görünüyorlar. Bunu anlayamamaları, Türk toplumunun

bugün nerede bulunduğunu anlayamamalarının doğal sonucudur. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Bunu anlayamadıkça daha çok yakınacaklardır, kendi deyimleriyle daha çok feryat edeceklerdir. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Bu Hükümetin kuruluşuyla Türk demokrasisi bir kez daha gerçekliğini ve yaşayabilirliğini kanıtladı; bu Hükümetin kuruluşuyla bir bakıma, kaçınılmaz olan gerçekleşti.

Değerli arkadaşlarım, Türkiye'nin cephe hükümetleriyle bir yere gidemeyeceği, olduğu yerde duracağı, hatta bir süre sonra gerilemeye başlayacağını kaçınılmaz olduğu iki kez, iki deneye kanıtlandı ve bugünkü hükümet çözümü pek çok kimse biliyor ki milletin büyük kesiminin istediği bir çözümdür. Büyük Millet Meclisi, milletin isteklerini yansıttığı oranda gerçeklik kazanır ve etkinleşir.

Türkiye'de çok daha hafif bunalımlar bile demokrasiye, demokrasiyle bağdaşmayan bunalımlara yol açmıştı; fakat bu kez, çok şükür, Cumhuriyet tarihinin en ağır bunalımından, parlamenter demokrasi kuralları bütün etkinliğiyle işleyerek bir çıkış yolunu bulma imkânını elde ettik ve bunu da, bazı bağımsız arkadaşlarımızın değerli katkıları sağlamış oldu.

Böylece, Parlamentodan kaçanların uzun süre devreden çıkardıkları Parlamento, Türk siyasal yaşamında yeniden devreye girmiş ve Türk siyasal yaşamının ağırlık noktasını teşkil eder duruma gelmiş oldu. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Bu hükümetin kuruluş biçiminin ve bu hükümetin davranış biçiminin, Türk demokrasisine en büyük katkısı, Türk Parlamentosuna en büyük katkılarından biri, Türk Parlamentosunu yeniden bir parlamenter demokraside sahip olması gereken gerçek yerine bütün etkinliğiyle kavuşturmuş olmasıdır. Bundan sonradır ki siyaset, sorumsuz sokak eylemlerinde değil, demokrasinin sağlıklı kurumlarında ve demokrasinin gerçek kuralları içinde işlemeye başlayacaktır.

Değerli arkadaşlarım, daha bir süre feryat edenler böyle bir hükümetin oluşmasına her türlü baskıyı, tehlikeyi göze alarak katkıda bulunan değerli bazı parlamenterlere ağır saldırılarda, haksız suçlamalarda bulunmaya devam edeceklerdir. Yalnız tarih şunu yazacaktır ki, bizler aylar önce söylediğim gibi, insanları küçülten değil, insanları yücelten seslere kulak verdik ve bu adımı atan, bugün bağımsız olarak bu Hükümetin oluşmasını sağlayan değerli üyeler de dün gece Senatoda söylediğim gibi çıkar çağrılarına kulak vererek değil, silah tehdidine boyun eğerek değil, kurt sesini dinleyerek değil, insan sesini dinleyerek bu yola girdiler. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri, sürekli alkışlar) Sayın arkadaşlarım, burada entrikadan söz edildi. Bu sözü söyleyen Sayın parlamenterin dün gece Senatoda bulunmasını isterdim. Dün gece Cumhuriyet Senatosunda Cumhuriyet Halk Partisi Sözcüsü Sayın Hasan Fehmi Güneş, Adalet Partisinin insanı küçülten, en çok küçülten duygulara seslenerek yürüttüğü bazı çirkin entrikaların; yer belirterek, bazen miktar belirterek somut örneklerim verdi ve o entrikaların tanık ve araçlarından bir Adalet Partili de oturduğu yerden hepsini bir bir doğrulamak zorunda kaldı. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Sayın arkadaşlarım, Milliyetçi Hareket Partisi Sözcüsü Sayın Güner arkadaşımızın partisi adına yaptığı konuşmadaki, ileriye dönük olarak belirttikleri iyi niyet ifadeleri bizi ancak sevindirir. Fakat bu ifadeleri belirtenlerin sözleri, bu sözlerin içtenliğine biz

inansak da ki ben şahsen inanmaya hazırım bu sözler ancak kendi yandaşlarınca da dinlendiği, uyulduğu oranda pratik değer taşır; yoksa sadece boşlukta iyi niyet ifadeleri olarak kalır. (CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Bir insan çok iyi niyetli olabilir, fakat günün birinde kendi yarattığı robotlar veya Frankeştainlar onu dahi üzücü olaylara yol açtığı vakit (CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar), onların iyi niyet ifadeleri yine bir ölçüde anlam taşır tabii, ama bir pratik değer ne yazık ki taşımaz. (AP sıralarından “İki uç bir noktada birleşin” sesleri)

Sayın arkadaşlarım, bunu siz söylüyorsunuz. Ben söyleyemiyorum iki ucun bir yerde birleştiğini.

Değerli arkadaşlarım, öteden beri, ancak Mecliste 226’yla iktidar olunabileceğini söyleyenler, şimdi % 42 oyla iktidar olunamayacağını söylemeye başladılar Mecliste 226 veya onun üstünde bir salt çoğunluğun desteği, katkısı sağlansa bile. Oysa seçim sistemimiz gereği Adalet Partisi 1969’da % 46,5’la iktidar olmuştu, hem de 226’nın bir hayli üstünde milletvekiliyle. Eğer biz Adalet Partisinin yıllar boyunca, küçük partileri yok etmek amacıyla bize ısrarla yaptığı teklifleri kabul etmiş olsaydık ve seçim sistemini ona göre değiştirmiş olsaydık; bugün Cumhuriyet Hane Partisi % 42 oyla salt çoğunluğun çok üstünde milletvekiline bu Mecliste sahip olacaktı. (CHP sıralarından alkışlar)

Kaldı ki, Adalet Partisi yalnız % 46,5’la değil, demokratik kurallar içinde kabul ediyorum; % 29 oyla iktidar olmuştur, % 38 oyla iktidar olmuştur.

Bir de bu % 42 sözü üzerinde şu açıdan durmak isterim: Cumhuriyet Halk Partisinin % 42’yi bulan oylarına bu Hükümete katkıda bulunan Cumhuriyetçi Güven Partisinin, Demokratik Partinin oylarından başka, acaba bağımsız olarak bu Hükümetin oluşmasına katkıda bulunanlar ne kadar seçmenin eğilimlerini, özlemlerini temsil ediyor? Bunu da katmak gerekir. (CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Bu konuda ben bir iddiada bulunuyor değilim. Değerli arkadaşlarım, bu konuda bir iddiada bulunuyor değilim, ama kimse bu konuda iddiada bulunmayacak, bunun hesabı bundan sonraki seçimlerde görülecek. (CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Yine Sayın Milliyetçi Hareket Partisi Sözcüsü Güner arkadaşımız, konuşmalarında şöyle bir cümle kullandılar: “Dün bu salonda birbirlerine en ağır hücumları yapanlar şimdi aynı Hükümet çatısı altında” dediler.

Değerli arkadaşlarım, bu Hükümet çatısı altında bulunanların birbirlerinden ayrı düşündükleri, birbirlerini eleştirdikleri olmuştur; ama birbirlerine daima saygılı olmuşlardır. (AP sıralarından gürültüler) Evet arkadaşlarım, biz, daha birkaç hafta önceye kadar aynı Hükümette bulunanların, Cephe Hükümetlerinde bulunanların bu salonda birbirlerine karşı aynı Hükümetteyken neler söylediklerini tekrarlamaktan hicap duyarız. (CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar) Yalnız onu değil, birbirlerini yurt dışına, dünyaya jurnal ederken kullandıkları tabirleri tekrarlamaktan, Hükümetleri için, Hükümetlerini tanımlamak için kullandıkları tabirleri tekrarlamaktan hicap ederiz.

Değerli arkadaşlarım, biz ayrı düşünceleri, bu Hükümette bulunan bizler, zammı içinde ayrı düşünceleri uygarca tartışabilmiş insanlarız; ayrıldıktan sonra da birbirleriyle dost kalabilmiş insanlarız ve inşallah bu geleneği, bu kuralları, bu Hükümet Türkiye’nin bütün siyaset alanına, giderek yerleştirecektir.

Sayın Milliyetçi Hareket Partisi Sözcüsü arkadaşımın ÇUKOBİRLİK ile ilgili olarak söylediği sözlerle ben cevap vermeyeyim ama TARIŞ konusunu Adalet Partililerle tartışmaya devam etsinler. (CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Devlet bakanlıkları konusunda dün aynı eleştiriler yöneltildi, Cumhuriyet Senatosunda söylediklerimi (vaktim çok dar) özetleyerek söylemek isterim: Devlet Bakanlıklarım 7’ye çıkarmak ayıp olmuyor da Birinci Cephe Hükümeti döneminde olduğu gibi, nedense 10’a çıkarmak ayıp oluyor ve bu arada çok garip bazı düşünceler öne sürülüyor; bir Başbakan Yardımcısının çevre sağlığıyla görevlendirilmesi alay konusu yapılmak isteniyor. (AP sıralarından gülüşmeler)

Güluyorsunuz arkadaşlarım, gülerken bile zehirleniyorsunuz Ankara’nın havasından. (CHP sıralarından “Bravo” sesleri, sürekli alkışlar)

Ankara’da kaç çocuğun hava kirliliğinden, küçücük yaşta hayattan ayrıldığını bilmiyoruz ama bilmem biliyor musunuz, dün Senatoda da söyledim, Ankara sokaklarında her gün çöpçüler, hava kirliliğinden zehirlenip ölen kuşları topluyorlar.

Değerli arkadaşlarım, bizden önceki hükümetler, yıllar boyunca Türkiye’nin en önemli ve insani, en hayati sorunu haline gelmiş olan bu konuyla ilgili bir çift söz söylemediler ve bir tek çözüm getirmeyi bile akıllarından geçirmediler.

Bu konu bir Devlet Bakanına, Başbakan Yardımcısına verilebilir miymiş? Bu konuyla ilgili ayrı bakanlıklar kuruluyor, örgütlü bakanlıklar kuruluyor dünyanın uygar ülkelerinde. Biz de inşallah çok yakında o aşamaya geleceğiz.

ÖMER BARUTÇU (Zonguldak) — Mesela “Pislikleri Temizleme Bakanlığı” gibi.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — “Pislikleri Temizleme Bakanlığı” dedi bir arkadaşımız; onunla ilgili olarak da bütün yolsuzluk dosyalarını sonuna kadar incelemek üzere bir Başbakan Yardımcısını görevlendirmiş bulunuyoruz arkadaşlarım. (CHP sıralarından “Bravo” sesleri, sürekli alkışlar)

İnşallah o arkadaşımızın katkısıyla pislikleri temizleyeceğiz -sizindir tabir, benim değil- Cumhuriyetimize sürülen bütün lekeleri temizleyeceğiz. (CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

ÖMER BARUTÇU (Zonguldak) — Kendi lekeni nasıl temizleyeceksin? (AP ve CHP sıralarından gürültüler, yer yer ayağa kalkmalar) Ondan lekenin en kralı var. Bakan hırsız, şerefsiz... (Gürültüler)

BAŞKAN — Oturunuz Sayın Milletvekilleri. Sayın Barutçu, yerinize oturunuz lütfen. (Gürültüler)

Sayın Barutçu, Sayın İdare Amirleri...

Sayın Milletvekilleri lütfen oturunuz. (AP ve CHP sıralarından karşılıklı, ayakta gürültüler) Sayın İdare Amirleri... Sayın Milletvekilleri lütfen oturunuz. Sayın Grup yöneticileri, Sayın İdare Amirleri, lütfen Milletvekillerini oturtunuz. Sayın grup yöneticileri, rica ediyorum. Sayın Kumaş, lütfen oturunuz... Lütfen oturunuz.

Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Ne kadar vaktim olduğunu sorabilir miyim Sayın Başkanım.

BAŞKAN — 10 dakikanız var efendim. *(AP sıralarından gürültüler)*

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Teşekkür ederim.

Sayın Milletvekilleri, Adalet Partisi Sayın sözcüsü, Hükümet Programında komünizm tehlikesinden söz edilmediğini belirtti.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, bir dakikanızı rica edeyim; 6 dakikanız kalmıştır efendim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Hay hay efendim.

Değerli arkadaşlarım, dünyada komünizm tehlikesi de, faşizm tehlikesi de, her türlü totaliter rejim tehlikesi de her zaman vardır ve var olacaktır. Önemli olan, memlekette sağlam bir ekonomik ve sosyal yapı ve demokratik anlamda güçlü bir hükümet kurup, nereden gelirse gelsin bu türlü totaliterlik tehlikeleriyle başa çıkabilmektir, toplumu buna karşı koruyabilmektir. *(CHP sıralarından alkışlar)* önemli olan tehlike değil, önemli olan çaredir. Siz o çareyi getiremediniz, inşallah biz getireceğiz. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)* Ve taşla, sopayla, baskıyla değil, özgürlükçü demokrasinin kendi kuralları içinde getireceğiz. Milleti düşman cephelere bölerek değil, sevgiyle getireceğiz, Milli birlik içinde getireceğiz.

Sayın arkadaşlarım, Milli Selamet Partisi sözcüsü Sayın Karamollaoğlu arkadaşımız, bu Hükümeti veya Programını karşılıksız çeke benzetirken, çok talihsiz bazı çağrışımara yol açmış oldu. Bu Hükümet, karşılıksız çeklerle Türkiye'nin dünyadaki itibarının sarsılmasına son veren bir Hükümet olacaktır. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)* Türkiye'nin dövizini tükettikten sonra iki yıldır Türkiye'yi para piyasası oyunları ile idare etme dönemine son veren Hükümet olacaktır.

Sayın arkadaşlarım, evet, bir enkaz devraldık; ama bu enkazdan korkmuyoruz. Çünkü hem tutumumuzun, yolumuzun doğruluğuna, hem Türk ulusunun üstün yeteneklerine ve hem de Türkiye'mizin şimdiye kadar yeterince değerlendirilmemiş olanaklarına güveniyoruz.

Sayın Milletvekilleri, artık tekrarlamaya bile gerek yok; Türkiye cephe hükümetlerinin elinde, giderek dünyanın hayatın en hızlı pahalılaştığı ülkelerinden biri haline geldi; işsizliğin en ileri ölçülere vardığı ülkelerden biri haline geldi; yatırımların ve üretimin en çok düştüğü ülkelerden biri haline geldi. Resmi endekslerden çıkarılan sonuca göre, kentlerde yılsonu itibarıyla yaşam pahalılığı % 50'yi bulmuş olacaktır, gerçekse bunun çok üstündedir. Çünkü bu rakamların hesaplanışında, kiralardaki 2-3 katına varan artışlar dikkate alınmamaktadır; demirin, çimentonun, lastiğin, traktörün karaborsadaki değeri dikkate alınmamaktadır. O zaman hayat pahalılığının % 50'nin çok ötesine çıkması olacağı görülecektir.

"Büyük Türkiye", "Ağır sanayi hamlesi" lafları eden cephe hükümetleri döneminde Türkiye'nin büyüme hızı % 4,8'e düşmüştür. Bundan nüfus artışımızı da çıkaracak olursanız ancak % 2 katır. Bu durumda korkarım ki, Türkiye'nin olanaklarına göre çok mütevazı bir hedef olan, 2000 yılında Almanya'nın bugünkü düzeyine varma hedefini bile gerçekleştiremeyecekti Türkiye, eğer bizden önceki Hükümet bir süre daha işbaşında kalsa idi.

Değerli arkadaşlarım, vaktim kalmadığı için ekonomik durumun ayrıntılarına girmiyorum; yalnız, ortada şu gerçek var:

Bizden önceki iki hükümet sadece enerji alanında, yatırımlar alanında, genellikle ekonomi alanında şaşılacak başarısızlıklar göstermekle kalmamış, Allah'ın bereketiyle ve köylümüzün el emeği ile yetiştirilen ürünleri bile ne yapacağını bilememiştir. Türkiye'nin buğday bölgeleri iki yıldır toprak altında gömülü çürüyen buğdaylarla doludur, onu ihraç etmeyi becerememiştir, Sayın Erdem'in "dinamik" dediği Cephe Hükümetleri. Çayı ne yapacağını bilememiş, denizlere dökmüştür, Pamuğu, patatesi tarlalarda çürütmüştür, ayçiçeği yığınları da Trakya'da bir yıldır toprağa gömülmüştür ve tuz ülkesi Türkiye'yi tuzsuz bırakmıştır Cephe Hükümetleri. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Sayın Milli Selâmet Partisi Sözcüsü arkadaşım, bizim, Türkiye'ye çiçek yoluyla veya sunî göllerde balık yetiştirerek de döviz sağlama düşüncemizi küçümser bir eda ile konuştu.

Değerli arkadaşlarım, biz, ülkemize Allah'ın verdiği nimetlerden hiçbirini küçümsemeyiz ve küçümsemeyeceğiz. Türkiye'nin çiçeğinden, balığından, balına, kuşuna kadar, madenlerine kadar her şeyi akıllıca değerlendireceğiz. Ağır sanayi hamlesini, ağır yürüyen sanayileşme hamlesi olmaktan öyle kurtaracağız. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)* Bizim gözlerimiz ileridedir ama ayaklarımız yeredir. Ayaklarımız, hayallerimizin göklerinde dolaşmıyor. Ayaklarımız bu bereketli yurdun topraklarındadır. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım, konuşmamın sonuna geliyorum. Kısa konuşma durumunda kalmaktan şikâyetçi değilim; Adalet Partisi merak etmesin, bu yoldan bizi cezalandıramazlar. Türkiye'de şimdiye kadar çok laf edildi; artık, az laf edip çok iş yapacağız. Onun için 20 dakikadan şikâyetim yok.

Sözlerimi bitirmeden önce şunu da eklemek istiyorum: Sayın Adalet Partisi Sözcüsü dedi ki: "Size dinamizm bıraktık" Hayır, bize durmuş bir ekonomi bırakıldı. Bize dondurulmuş bir dış politika bırakıldı. Bize, kendi deyimleri ile "70 sente muhtaç" bir Hazine bırakıldı. Bize, şişkin kadrolar bırakıldı. Bize, kin, kan ve düşmanlık bırakıldı, gözyaşı bırakıldı. Biz, inşallah mutlu bir toplum, demokratik anlamda güçlü bir devlet yönetimi kurarak, ekonomimizi canlandıracağız; dış politikamızı, şimdiden başladığımız gibi donmuşluktan kurtaracağız ve hızlı olarak sağlıklı biçimde gelişen güçlü bir ülke yönetimini gerçekleştireceğiz.

Son olarak, sözlerimi bitirmeden, Milliyetçi Hareket Partisi Sözcüsünün bana yönelttiği bir tarizi de kısaca yanıtlamak isterim. Bana diyorum, çünkü söylediği sözlerin Başkanı bulunduğum bu Hükümetle bir ilişkisi yok. Bizim, sosyal demokrat doğrultudaki partilerden oluşan, sosyalist enternasyonal parti olarak ilişkilerimizi kınadı. Genellikle Milliyetçi Hareket Partisi ve başka bazı partilerin, bizim, bütün dünyada gelenekleşen, âdet haline gelen uluslararası partiler ilişkileri konusunda attığımız, ülke yararına attığımız uygarca adımları kınadığını biliyorum; fakat bunu en çok kınayan partilerden birinin bir bakanı -bilmem bunu Sayın Ağâh Oktay Güner arkadaşımız biliyorlar mı- son Cephe Hükümetindeki bir bakanı, rejimi bizimkinden çok farklı bir ülkeye resmi ziyarette bulunmaya giderken bana haber gönderdi; "Acaba o devletin başkanına Ecevit'ten bir mesaj göndermeme müsaade edilir mi?" diye. Ben de bu müsaadeyi vermediğim halde, kendisi öyle bir mesaj götürdü. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım, bu, tabii, bir bakıma beni sevindirdi. Çünkü bizim uluslararası ilişkilerimiz, başkaları hükümetteyken de Türkiye'ye ne kadar yararlı olabilirmiş, bunu bize göstermiş oldu.

Sayın Milletvekilleri, Hükümetin Programını ve bu Programla ilgili olarak ileri sürülen görüşler konusunda düşüncelerimizi Yüce Heyetinize sunmuş bulunuyoruz. Ülkemizin karşı karşıya bulunduğu ağır sorunlardan ürkmüyoruz. Sizlerden, Parlamentomuzdan ve milletimizden alacağımız güçle bu sorunların üstesinden gelebileceğimize inanıyoruz.

Hepinize bu inançla saygılar sunuyorum. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri, sürekli alkışlar)⁷³

⁷³ ***Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 5, Cilt 2, Birleşim 92, Sayfa 307-313***

17 Ocak 1978 Salı

42. Cumhuriyet Hükümeti Programını Millet Meclisi Genel Kurulunda Yapılan Güven Oylaması Sonrasında Yaptıkları Teşekkür Konuşması

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, Millet Meclisinin Sayın Üyeleri;

Hükümetimize verdiğiniz güvenoyları için Yüce Meclise şükranlarımı sunarım. *(CHP sıralarından, “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Hükümetimiz, Yüce Meclisin büyük değer taşıyan bu güvenine layık olmaya çalışacaktır. Yüce Meclislerimizin desteği ile uyarıcı eleştirileri ile ve ulusumuzdan alacağımız güçle karşı karşıya bulunduğumuz sorunların üstesinden gelmeye çalışacağız.

Atatürk’ün açtığı yolda ve Anayasamızın kuralları içinde, Türkiye Cumhuriyeti Devletini güçlendirmek ve toplum yaşamının her kesiminde demokrasiye daha çok etkinlik kazandırmak üzere, Türkiye’nin gelişmesini, özgürlük, toplumsal adalet ve barış içinde ve sağlıklı biçimde hızlandırmak üzere her çabayı göstereceğiz. *(CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Türk halkının huzuru ve mutluluğu, başarımızın başta gelen ölçüsü olacaktır. Türkiye Büyük Millet Meclisi ile tüm anayasal kuruluşlarla ve toplumla uyum içinde çalışmaya özen göstereceğiz.

Türkiye Büyük Millet Meclisindeki partilerle, gruplarla ve tüm üyelerle verimli ve sürekli bir diyalog kurmak için üzerimize düşenleri yapacağız.

Yönetimi demokratik anlamda etkinleştirirken, her düşünceden yurttaşlarımızı eşit tutacağız.

Başta gelen görevimiz yurтта barış sağlamaktır. *(CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Barışı, demokratik ve etkin önlemlerle olduğu kadar, adaletli ve barışçı davranışlarımızla da sağlamaya çalışacağız. Yurтта barış sağlarken, dünyada da barışa katkıda bulunmaya özen göstereceğiz.

Güvenoylarınızın Yüce Meclisimize hayırlı olmasını dilerim. Cumhuriyet Hükümeti adına Millet Meclisimize, Türkiye Büyük Millet Meclisine şükranlar ve saygılar sunarım. *(CHP sıralarından “Bravo” sesleri ve ayakta alkışlar)*⁷⁴

⁷⁴ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 5, Cilt 2, Birleşim 93, Sayfa 319*

28 Şubat 1978 Salı**1978 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısını Sunuş Konuşması**

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, Millet Meclisinin değerli üyeleri; Bütçeyi kabul ederek Hükümete gösterdiği güven için Yüce Meclise, Cumhuriyet Hükümeti adına şükranlarımı sunarım.

Hükümet yeni bir bütçe tasarısı hazırlama olanağını bulamayacak kadar dar zamanda göreve geldi. Yeni bir bütçe hazırlamak için zaman geçirilmediği halde, Bütçe Komisyonu olağanüstü çaba göstermek, geceli gündüzlü çalışmak zorunda kaldı. Kısa sürede, fakat büyük bir titizlikle Bütçeyi inceledi, incelemekle kalmadı, Bütçenin genel çerçevesini korurken, içyapısını bir ölçüde yeniden oluşturmaya büyük katkıda bulundu. Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi Genel Kurulları da bu katkıları daha çok geliştirdiler. Öyle ki, şimdi bu Bütçe yeni Hükümetle Türkiye Büyük Millet Meclisinin ortak yapıtıdır. İçerisinde bulunduğumuz son derecede zor ekonomik koşulların ye darboğazların gerekli kıldığı tutumluluğu gösterirken, Türkiye Büyük Millet Meclisi, Bütçenin içyapısında gerçekleştirdiği önemli ve olumlu değişikliklerle halka, özellikle köylüye daha çok hizmet götürülmesini sağladı; temel yatırımların hızlandırılmasını sağladı; yerel yönetimleri daha geniş olanaklara kavuşturdu; kamu görevlilerinin, öğretmenlerin, öğrencilerin geçim sıkıntılarını bir ölçüde olsun azaltmış oldu.

Öyle ki, şimdi 1978 Bütçesi, sınırlı büyüklüğüyle Hükümetin devraldığı ağır ekonomik yükü yansıtan; ama içeriği ile de bu yükten kurtulma sürecini kısaltan ve bu yükün dar ve orta gelirli halk üzerindeki baskısını azaltan bir yapıya kavuşturulmuş durumdadır. Bu yöndeki değerli katkıları için Yüce Meclisleri şükranla kutlarıım.

Ekonomimiz, yalnızca bu Bütçe ile darboğazdan kurtarılamaz. 1978 Bütçesi, hazırlanmış bulunan gerçekçi bir programla desteklenecektir. O da yetmeyecektir; savurganlığı önleyici, kamu yönetimin, özellikle ekonomik alanda etkinleştirici, yeni kaynaklar oluşturuvcu ve bu kaynakları daha iyi değerlendirci yasa tasarıları önümüzdeki günlerde Yüce Meclislere sunulacaktır. Bu tasarılar, kaynakların değerlendirilişinde ve dağılımında toplumsal adaleti de çok daha ileri ölçüde sağlayıcı tasarılar olacaktır. Bu tasarıların bir an önce yasalaşmasında da Türkiye Büyük Millet Meclisinin Hükümete destek olacağına güveniyoruz.

1978 yılı, 1977'den devralınan sıkıntılara ulusça katlanmak zorunda kalacağımız bir yıldır; fakat sıkıntıların yükü topluma hakça dağıtılacaktır. Sıkıntının yükü, dar gelirliilere çektirilmeyecektir. (CHP şıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Türkiye'nin ihmal edilmiş kaynaklarını ve Türk halkının üstün yeteneklerini gereğince değerlendirerek ekonomiyi ve toplumu kısa sürede esenliğe çıkarabileceğimize güveniyoruz.

Sayın Milletvekilleri, ulusal ekonomiyle uluslararası ekonomik ve siyasal ilişkiler, çağımız dünyasında birbirinden ayrılmaz duruma gelmiştir. Uluslararası siyasal ve ekonomik ilişkilerdeki durgunluk ve daralma, ulusal ekonominin de durgunlaşıp daralması sonucunu doğurur. Hükümetimiz, uluslararası siyasal ve ekonomik ilişkileri canlandırmaya ve tüm dünyaya dengeli olarak açmaya şimdiden başlamıştır. Bunun, ekonomimizdeki olumlu etkileri de kısa sürede görülmeye başlayacaktır.

Sayın Milletvekilleri, Hükümetin başlıca görevi iç barıştır. Hükümetimiz, şiddet eylemine kalkışanlar arasında ayrım gözetmeyen ve hiçbir eylem kaynağının üstüne yürümekten kaçınmayan tutumuyla iç barışı sağlayacaktır. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Bunun yanı sıra, ülkedeki kargaşalığın tek kaynağı olmasa da, besleyici kaynaklarından biri olan yoksulluk, geri kalmışlık ve haksızlık yuvalarını, sömürü yuvalarını kurutmayı ödev bilecektir Hükümetimiz. Yıllık enflasyon hızının yaklaşık % 50'yi bulduğu, işsizlik oranının yaklaşık % 20'ye ulaştığı bir toplumda huzur kolay sağlanamaz. Biz Hükümet olarak huzursuzluğun bu nedenlerini de hızla giderici bir tutum izleyeceğiz.

Hükümet değişse de kargaşalığın ve şiddetin sona ermeyeceğini kanıtlamak hevesiyle bombalar patlatanlar, kendi yurttaşlarının canlarına kıyanlar bir bir yakalanıyorlar artık. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar; AP sıralarından gürültüler)*

Arabalarında bombalarıyla, ceplerinde kimlikleriyle, belgeleriyle ve kanlı planlarıyla yakalanıyorlar. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar; AP sıralarından gürültüler)*

Türkiye'de Devlet gücünün hakça ve etkin biçimde kullanıldığı vakit nelere yeteceğini, demokratik hukuk devleti kuralları içinde gösteriyoruz ve göstereceğiz. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Sayın Milletvekilleri, görevimizi yaparken, Sayın Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin desteğini olduğu kadar eleştirilerini de şükranla karşılayacağız.

1978 Bütçesinin yüce Ulusumuza hayırlı olması dileğiyle Millet Meclisine Hükümetimiz adına saygılar sunarım. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, ayakta sürekli alkışlar)*

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Başbakan.⁷⁵

⁷⁵ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 5, Cilt 4, Birleşim 119, Sayfa 682-684*

22 Mart 1978 Çarşamba **Dış Politika ile İlgili Konularda Yaptığı Gündem Dışı Açıklaması**

BAŞKAN — Sayın Başbakan tarafından gündem dışı söz talep edilmiştir. İhtüzüğün 60'ıncı maddesine göre, dış politika ile ilgili konularda bilgi vermek üzere, Sayın Başbakanı kürsüye davet ediyorum. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Uluslararası ilişkilerimizdeki yeni bazı gelişmeler, özellikle Montrö (Montreux)'de Yunanistan Başbakanı Sayın Karamanlis'le yaptığım görüşme ve Amerika Birleşik Devletleriyle ilişkilerimizin son aşaması konusunda Yüce Meclise bazı bilgiler sunmak üzere huzurunuzda gelmiş bulunuyorum. Bu açıklamayı yapmak için her iki Meclisimizin tatilden sonra, ara vermeden sonra birlikte çalışmaya başlamasını bekledim.

Sözlerime başlarken, izin verirsiniz, ilkin, yeni Hükümetin Uluslararası ilişkilere genel yaklaşımı üzerinde kısaca durmak istiyorum.

Hükümetimizin uluslararası ilişkilere genel yaklaşımında temel kurallardan biri, açıklık ve tutarlılıktır; biri de, sorunları sürüncemede bırakmamak, sorunların çözümünü hızlandırmaya çalışmaktır. Bu iki kural aslında çağımızın gereği sayılabilir. Çünkü çağımızda uluslararası ilişkilerde kamuoyunun etkisi, rejimleri ne olursa olsun, hemen bütün ülkelerde etki, ağırlık kazanmaya başlamıştır ve kamuoyunun etkinliğinden olumlu biçimde yararlanabilmek için de, bir yandan dış politikada açıklık kuralına uymak ve tutarlı olmak, bir yandan da dış ilişkileri yalnız hükümetler düzeyinde değil, birçok kanallardan sürdürmek gerekir.

Uluslararası ilişkileri, uluslararası sorunları sürüncemede bırakmamak da, çağımızdaki hızlı değişim sürecinin bir gereğidir. Eğer uluslararası sorunların çözümü uzun süre sürüncemede bırakılacak olursa, ülkemiz, dünyadaki değişimlerin gerisinde kalabilir ve bu değişimler sırasında açılacak olan olanaklardan gereğince yararlanamaz. Yine bu çağımızdaki hızlı değişimin bir gereği olarak da Hükümetimiz, uluslararası ilişkileri çok yönlü olarak geliştirme gereğini duymaktadır.

Hükümetimizin görüşüne göre, uluslararası sorunların sürüncemede bırakılması, bu sorunların çözümünü güçleştirir ve bu sorunlardan doğan uluslararası ilişkilerdeki gerginliği büsbütün arttırır. Ayrıca, bu sorunların sürüncemede bırakılması, gerek ulusal ekonomi açısından, gerek ulusal güvenlik açısından da sorunlar yaratır ve bir ülke sürüncemede kalan sorununa saplandığı zaman başka bütün uluslararası sorunlara o bir tek sorunun dar bakış açısından bakma durumuna girer.

Yine, sorunların sürüncemede bırakılması yeni sorunlara yol açacağı için, bu yüzden yalın sorunlar, sade sorunlar giderek karmaşıklılaşmaya başlar ve sorunlar sürüncemede kaldıkça başka devletlerin, özellikle dünya çapında politika izleyen güçlü devletlerin o sorunlara karışma eğilimleri giderek artar. Nitekim Türkiye'nin bir süredir sürüncemede kalan sorunlarıyla ilgili olarak bütün bu sorunlar, bütün bu sakıncalar bildiğiniz gibi ortaya çıkmış bulunmaktadır.

Asıl sorunun sürüncemede kalması yüzünden doğan yan sorunlarla, asıl sorun arasında başka devletler bağlantı kurmaya da başlarlar. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri kendi uluslararası ilişkilerinde böyle bir bağlantı kuramı, bir bağlantı teorisi oluşturmuştur. Bu kuramı yalnız Türkiye'ye değil, dünyanın başka yörelerindeki başka sorunlara da uygulamaktadır.

Bu bağlantı kuramının özelliği şudur: Bir ülkeyi belli bir sorunla ilgili olarak köşeye sıkıştırabilmek için; o ülkenin başka sorunlarını araç olarak kullanmaya, manivela gibi o ülke aleyhinde kullanmaya çalışılır. Bu yöntem gerçi kullanana uzun vadede genellikle yarar sağlamaz, ama kendisine karşı bu yöntemin kullanıldığı ülke de sıkıntıya düşer.

Hükümetimiz bu anlayış içinde sorunların, uluslararası sorunlarının çözümü yolunda Türkiye'nin girişimlerini hızlandırma çabası içine girmiştir. Bir yandan da göreve başladığı günlerden itibaren, dünyaya daha çok yönlü olarak açılabilme yolunda adımlar atmaya başlamıştır.

Hükümetin bu davranışının ve uluslararası ilişkilere bu yaklaşımının ilk belirtileriyle birlikte, dünya kamuoyunda Türkiye lehine olumlu bir ortam oluşmaya başladığı açıkça görülmektedir.

Hükümetimizin uluslararası ilişkilere yaklaşımının bir baskı özelliği de, bu sorunları öncelikle teknik düzeyde değil; öncelikle siyasal düzeyde ele almaktır. Bu, sorunları sürüncemede bırakmak istemeyişimizin doğal sonucudur. Çünkü yalnız teknik düzeyde veya öncelikle teknik düzeyde ele alınan sorunlar, sürüncemede kalmaya mahkûmdur.

Bundan, bu sözlerimden uluslararası sorunların teknik düzeyde de ele alınmaması gerektiği anlamı elbette çıkarılmamalıdır. Teknik düzeyde çalışmalar ve görüşmeler bütün sorunlar için hiç kuşkusuz gereklidir. Fakat yüksek düzeyde siyasal görüşmeler yapılmadan ve o siyasal görüşmelerde bazı mutabakatlara vararak amaçları saptanmadan, yön çizilmeden sadece teknik düzeyde tutulacak çalışmalarla bir sonuca ulaşılabilmesi, bir yere varılabilmesi olanak dışıdır, çünkü yön verilmeden, teknik düzeyde çalışmaları yürütenler nereye yöneleceklerini kendiliklerinden saptayamazlar. Teknik düzeyde çalışmaları sürdürenler, siyasal karar alma veya siyasal seçimler yapma hakkına sahip değildirler. Ne kadar iyi niyetli ve gayretli, ne kadar üstün yetenekli olurlarsa olsunlar, bu nedenle siyasal yön çizilmedikçe, amaçlar belirlenmedikçe, teknik düzeydeki çalışmaları yürütenlerin çabalarından, gayretlerinden bir sonuç elde etme olanağı yoktur. Türkiye, geride bıraktığımız yıllarda bunu deneyerek görmüş bulunmaktadır.

Hükümetimiz, uluslararası ilişkilerle ilgili bu genel anlayışı ve yaklaşımı çerçevesinde, Kıbrıs sorununa kesin siyasal çözüm ararken, Türk tarafının girişimlerde bulunması ve öneriler yapmak bakımından öncelik alması görüşünü benimsemiştir. Çünkü Kıbrıs sorununun, esasen fiilen 1974 Barış Harekâtıyla büyük ölçüde çözüme ulaşmış bulunan Kıbrıs sorununun bir an önce, hukuken de kesin çözüme ulaşmasında Türkiye'nin yararı vardır; Kıbrıs Türklerinin ve bütün Kıbrıs halkının yararı vardır ve bütün bölge ülkelerinin yararı vardır. Yararımız bu olduğuna göre, Türk tarafının kendine düşeni yapması bizce doğaldır ve gereklidir. Kaldı ki, önerileri karşı taraftan beklemek, Kıbrıs Rumlarının Türklerden hak iddia etme, talepte bulunma durumunda olduğunu, talepte bulunma hakkına sahip olduğunu da bir bakıma kabul etmek anlamına gelir veya öyle yorumlanabilir.

Kıbrıs Türk Federe Devletinin, başta Sayın Başkan Denktaş ve Başbakan olmak üzere, değerli yöneticileriyle, Hükümeti kurduktan hemen sonra görüşmeler yaptık ve bu görüşmelerde, Kıbrıs Türk Federe Devletinin değerli yöneticilerinin de girişimde bulunmak, önerilerde bulunmak bakımından Türk tarafının öncelik alması gereği üzerinde birleştiğimizi sevinerek gördük. Ayrıca, bu konuda, Kıbrıs Türk Toplumundaki tüm siyasal partilerin de Kıbrıs Türk Federe Devlete destek olacağını, yine, sevinerek yaptığımız görüşmeler sonunda saptadık. Bizim görüşümüze göre, eğer her iki taraf Kıbrıs sorununa kesin siyasal ve hukuki çözüm bulma gereği üzerinde birleşiyorlarsa, Türk tarafının bu görüşte olduğundan hiçbir kimsenin kuşkusu yoktur; Fakat eğer Rum tarafı da bu görüşte olursa, Kıbrıs sorununa kesin siyasal ve hukuki çözümü bulmanın güç olmaması gerekir. Toplumlarası müzakereler yoluyla bu çözümü bulmanın güç olmaması mantıken gerekir. Çünkü önemli uluslararası sorunlarda bir çözüme ulaşabilmenin başlıca güçlüğü, amaçta anlaşamamaktan gelir. Oysa görünüşe göre, Kıbrıs'taki iki Ulusal Toplum da, Kıbrıs ile ilgili başlıca devletler olarak Türkiye ve Yunanistan da amaçta birleşmektedirler; en azından birleşir görünmektedirler. Daha doğrusu, Türkiye'nin ve Kıbrıs Türk Federe Devletinin bu konuda resmen benimsemiş olduğu görüşü, Kıbrıs Rum Toplumu da, Yunanistan da resmen benimser görünmektedir. Üzerinde mutabakat, görüş birliği olduğu anlaşılan amaç, Kıbrıs'ın iki toplumlu, iki bölge, bağımsız, bağlantısız ve federal bir devlet olmasıdır. Amaçta anlaştıktan sonra, o amaca ulaşmanın yöntemlerini bulmak çok zor olmasa gerektir; yeter ki, hareket noktasında da anlaşılmalı olsun. Eğer hareket noktası olarak, Kıbrıs'ın bugünkü gerçeği ele alınacak olursa, yani başlangıçta ve amaçta birleşildiği saptanacak olursa, başlangıçla amacın, hareket noktasıyla amacın arasını doldurmak, iyi niyetliler için çok güç olmasa gerektir.

Hükümet olarak biz, Kıbrıs sorununu, Amerika Birleşik Devletlerinin bir süredir Türkiye'ye uygulamakta olduğu ambargo sorunundan, ilkin kendi düşüncemizde ve kendi yaklaşımımızda ayırma gereğini duyduk; en azından, bu iki sorunu, birbirleriyle aslında ilgili olmamak gereken bu iki sorunu ayırmak için, üzerimize düşeni etkin biçimde yapma gereğini duyduk ve dedik ki: Biz, Amerikan Kongresi ne karar verirse versin, isterse hiçbir karar vermesin, Kıbrıs sorununun çözümü için Türkiye olarak ve Kıbrıs Türkleri olarak elimizden geleni yapacağız. Bu konuda Amerika Birleşik Devletlerinden bir tek isteğimiz vardır, yanlış, doğru, diyebilirler ki, öteden beri dedikleri gibi, Amerika bir demokratik ülkedir, Kongrenin ne düşündüğüne ve nasıl davranacağına Yönetim karar veremez. Bu doğru olabilir, yanlış olabilir; fakat bunu kabul etsek, bir ölçüde anlayışla karşılasak bile, tek isteğimiz odur ki, hiç değilse, Amerika Birleşik Devletleri Yönetimi, Kıbrıs sorunuyla ambargo arasında bir bağlantı kurmasın ve bağlantı kurduğu izlenimini verecek herhangi bir beyanda bulunmasın.

Görüştüğümüz Amerikan yetkilileri, bize, buna, öteden beri dikkat ettikleri gibi, bundan sonra da dikkat edecekleri yolunda söz verdiler; fakat bildiğiniz gibi ve bütün dünyanın da bildiği gibi, bu sözü tutmadılar. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Sayın Milletvekilleri, bizim Yunanistan'la aramızda doğrudan doğruya bazı sorunlar vardır; ayrıca dolaylı olarak -ama yakından ilgilendiğimiz- Kıbrıs sorunu vardır bildiğiniz gibi. Bizim Hükümetimizin görüşüne göre Türkiye ile Yunanistan, doğrudan doğruya ilgilendiren ikili sorunları, Kıbrıs sorunundan ayrı olarak, ama eşzamanlı olarak ele almakta yarar vardır. Çünkü gerek Yunanistan'la Türkiye'yi doğrudan doğruya

ilgilendiren sorunlara, gerek Kıbrıs sorununa çözüm bulmayı kolaylaştırabilmek için, Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkileri yumuşatmak gerekir. Eğer Kıbrıs sorununu ve Türkiye ile Yunanistan arasındaki sorunları ayrı ayrı ama eşzamanlı olarak ele alırsak, birinde ileri doğru atılabilecek olumlu adımların yaratacağı olumlu ortam, öbür sorunun da veya sorunların da çözümünü kolaylaştırabilir.

Bu anlayış içinde ve Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin mümkünse bir an önce düzelmesi, sorunların çözüm yoluna girmesi ve iki komşu ve müttefik ülkenin, yeniden geçmişte çeşitli dönemlerde olduğu gibi, dostluk ilişkileri kurabilmesi için, bunda yarar gördüğümüz için, bildiğiniz gibi, Hükümeti kurduktan kısa bir süre sonra, ben, Başbakan olarak Sayın Karamanlis'e bir buluşma çağrısında bulundum. Kendisinin sıcak bir dille Başbakan oluşum üzerine göndermiş olduğu kutlama yazısını cevaplandırma vesilesiyle kendisine böyle bir çağrıda bulundum. İlkin, bildiğiniz gibi, Sayın Karamanlis bu çağrımı tereddütlü karşıladı. Reddetmemekle birlikte, erteleme eğiliminde göründü ve zemin hazırlayıcı çalışmalara öncelik verilmesi gerektiğini, aksi halde iki ülkenin de kamuoyunun böyle bir buluşmadan çok şey bekleyebileceğini, oysa ilk buluşmada somut sonuçlara varılamayacağına göre bunun hayal kırıklığı yaratabileceğini ve o yüzden ilişkilerimizin büsbütün gerginleşebileceğini öne sürdü.

Ben, Sayın Karamanlis'in Batı Avrupa ülkelerine çıktığı geziden dönüşünü bekledim ve döndükten sonra kendisine yeni bir mesaj gönderdim. Kamuoyuna da açıklanan bu mesajda, buluşmanın amaçlarını ve çerçevesini gerçekçi bir biçimde saptamaya çalıştım ve şunu anlattım ki, elbette bu ilk buluşmada soranlara kesin çözümler belki bulunamaz; ama iki ülkede de iki yeni hükümet vardır, bizim Hükümetimiz gibi Karamanlis Hükümetinin de iki ülke arasındaki ilişkilerin düzelmesini ve dostluğa dönüşmesini istediğine inanıyoruz, bunu umuyoruz. O halde böyle bir buluşma her iki hükümetin de bu yöndeki iradelerini ortaklaşa belirtmeleri için uygun bir vesile olabilir. Her iki hükümet başkanının iki ülke arasındaki sorunları nasıl değerlendirdiğini, bunlara nasıl çözümler düşünebildiklerini ortaya koyabilmeleri için ve bu sorunlara çözüm ararken en uygun yaklaşımları birlikte görüşüp saptayabilmeleri için, uygun bir vesile olabilir; amacı ve çerçeveyi bu şekilde saptarsak, kesin, somut sonuçlara varılmadı diye bir hayal kırıklığı da söz konusu olamaz anlamına gelen yeni bir mesaj gönderdim. Sayın Karamanlis, bildiğiniz gibi bu amaç ve çerçeve ışığında benim çağrıma olumlu yanıt verdi Ve 10-11 Mart günleri Montrö (Montreux) buluşması gerçekleşti.

Bu buluşmaya giderken hayale kapılmamakla birlikte iyimserdim, iyimserliğimin başlıca nedeni şu idi: Benim görüşüme göre, iki ülke arasında, Türkiye ile Yunanistan arasında temelde önemli çıkar çelişkileri yoktur; bu inançta idim. Bu inancımın ilgili olarak ülkemizde bazı çevrelerde yanlış yorumlar yapılmak istendiğini biliyorum. "Aramızda büyük ve çetin sorunlar vardır. Bunlar nasıl görmezlikten gelinir?" diye benim bu inancımı eleştirmek isteyenler çıkmıştır. Aslında ben, aramızdaki sorunları görmezlikten gelmediğim gibi, hiçbir zaman bu sorunları küçümsemiş de değilim. Tersine, bize şimdi bu eleştiriyi yöneltenler geçmişte Türkiye ile Yunanistan arasında böyle sorunların varlığından bile habersiz görünürken, bu sorunların varlığını ve mutlaka çözülmesi gerektiğini 1974 yılında biz ortaya atmıştık. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri ve alkışlar)

1974'den önce Türkiye'de ne bir "FİR" sorunundan söz edilirdi ne de bir "Kıta Sahaneliği" sorunundan söz edilirdi. Oysa kıta sahanlığı sorunları 1950'lerden başlayarak,

uluslararası anlaşmalara konu olmuştu. 1960'larda Uluslararası Adalet Divanı ekonomik hak alanlarını belirleyen kararlar almaya başlamıştı. 1960'ların sonlarına doğru ve 1970'lerin başlarında ise, Uluslararası Deniz Hukuku ile ilgili çalışmalar daha çok önem ve hız kazanmaya başlamıştı.

O dönemlerde Türkiye'den bu haklarla ilgili ses seda çıkmamıştı. Ancak, 1974'de Türkiye bu konulardaki haklarını aramaya, savunmaya başladı. Bunlar elbette çözülmesi güç sorunlardır, daha doğrusu bunlar, çözülmesi güçleşmiş sorunlardır, ama bunların çözülmesi benim görüşüme ve Hükümetimizin görüşüne göre olanaksız değildir; üstelik bu sorunların çözülmesi zorunludur. Bu sorunlar çözülmedikçe ve Türkiye'nin Ege'deki denizle ilgili, hava ile ilgili hakları kabul edilip gerçekleşmedikçe Türkiye ile Yunanistan arasında dostça ilişkilerin ve işbirliğinin kurulmasının olanaksızlığını herhalde bugün dünyada herkes gerçekçi olarak kabul etmektedir.

Bu sorunları, adaletili biçimde çözümlenerek aralarında dostça ilişkiler kurmak eğer her iki ülkenin de yararına olacaksa ki biz o inançtayız, o zaman işte aralarında derin çıkar ilişkileri yok demektir.

Bizim görüşümüze göre, bu sorunlar çözülerek Türkiye ile Yunanistan arasında dostça ilişkiler kurulması iki ülkenin de yararına olacaktır. İki ülkenin de çıkarına aykırı değildir. Tam tersine yararlıdır, işte buna inandığımız içindir ki, iki ülke arasında temelde çıkar ilişkileri olmadığını söylüyoruz.

Bu, sorunları bilmezlikten, görmezlikten gelmek değildir, tam tersine sorunları çözmemiz gerektiği, sorunları çözebilmemiz için bir umut unsurunun bulunduğu anlamına gelir.

Sayın Karamanlis'le görüşmemiz, önceden çizilen çerçevesi içinde bazı çevrelerin beklediğinden daha başarılı oldu.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, görüşme süreniz 20 dakika idi, acaba...

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Kısaltmaya çalışayım efendim, özür dilerim, saate dikkat etmemişim.

BAŞKAN — Buyurunuz efendim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Teşekkür ederim.

Sorunlarla ilgili düşüncelerimizi Montrö (Montreux) buluşmasında bütün açıklığı ile ortaya koyduk. Görüşlerimiz arasında ve benimseyebileceğimiz çözümler arasında, hangi noktalarda ne kadar yakınlık veya uzaklık bulunduğunu saptama olanağını geniş ölçüde elde ettik. Aramızdaki görüşler bakımından uzaklıkları gidermeye çalışmak, yakınlıkları değerlendirmek üzere nasıl bir çalışma ve görüşme yöntemi izleyeceğimizi de saptadık. Buna göre, bir yandan zaman zaman, iki ülkenin Başbakanları arasındaki buluşmalar devam edecektir; bir yandan da bu buluşmalarda varılan aşamaların ve çizilen yönün doğrultusunda teknik çalışmalar sürecektir; eskisinden daha verimli ve daha anlamlı biçimde sürebilecektir.

Böylelikle sorunlarımıza çözüm aranması ile ilgili olarak geçerli bir yöntem bulduğumuz, saptadığımız kanısındayım. Montrö (Montreux) görüşmelerinin sonunda yayınlanan ortak bildirideki anlatımla, sorunlara somut çözüm yolları açacağı inancı ile bu diyalogu yeni toplantılarla sürdürmeye karar verecek ayrılmış bulunuyoruz.

Böyle bir karar ve inançla ayrılmış olmamız ileriye umutla bakabilecek bir aşamaya vardığımızın göstergesidir. Montrö (Montreux)'de diyalog bitmemiştir, başlamıştır.

Biz, Türk Ulusunun meşru haklarını savunurken, başka herhangi bir ulusun meşru haklarını zedelemeyi düşünmeyiz. Yunanistan'la ilişkilerimizde de bu temel kurala uymamız doğaldır. Ne var ki, bazı uluslararası teknik sorumlulukların egemenlik hakkına benzer biçimde kullanılmak istenmesi, elbette tarafımızdan durumun bir egemenlik sorunu gibi değerlendirilmesini gerektirmez. FİR sorumluluğu böyle bir sorumluluktur. Ege'deki bir kısım hava sahası ile ilgili olarak, Yunanistan'ın üslendiği uluslararası bir teknik sorumluluk niteliğindedir, bunun bir egemenlik hakkına dönüştürülmesi yolundaki emrivakiler veya eğilimler, elbette Türkiye tarafından kabul edilemez.

Kıta Sahanlığı sorununu da, gerçek boyutlarının ötesinde bir egemenlik çekişmesine dönüştürmemek gerekir. Konuya, aramızda bir şeyler alıp verme konusu olarak da bakılmamalıdır. Söz konusu olan, ne Yunanistan'ın kendine ait bir haktan ödün vermesidir, ne de Türkiye'nin kendine ait olmayan bir hak elde etmek istemesidir. Yunanistan'ın zaman içinde tek yanlı olarak yaratmaya kalkıştığı fiili durumları Yunanistan'ın gerçek hakları gibi görme olanağımız elbette yoktur.

Bu sorunun, Kıta Sahanlığı sorununun gerçekçi değerlendirmesi şu olmak gerekir:

Özellikle, İkinci Dünya Savaşından bu yana denizlerin önemi artmıştır ve çağdaş teknolojinin ve ekonominin gereklerine uygun bir Uluslararası Deniz Hukuku oluşmaya başlamıştır ve bu hukukla ve denizlerdeki haklarla, bırakınız bizim gibi kıyı devletlerinin ülkelerini, kara devletleri bile ilgilenmeye başlamıştır.

Bu, Uluslararası Deniz Hukuku, zaman içinde gelişen ve değişen bazı kurallara dayandığı kadar, uygulamalardan ve uzlaşmalardan da esinlenen ve özel durumlara göre özel çözümler bulunmasını öngören, gerekli kılan bir huktur.

Şimdi sorun, Türkiye ile Yunanistan arasında önemli bir bağlantı unsuru olan Ege Deniziyle ilgili olarak, iki ülkenin haklarını, oluşma sürecinde bulunan uluslararası deniz hukukuna göre ve o hukuka yapıcı katkıda bulunacak biçimde, adaletli olarak düzenlemektir ve denizlerle ilgili ulusal veya uluslararası ekonomik haklar kavramı bakımından, iki ülkenin durumunu adaletle saptamaktır.

Bu açıdan bakılırsa söz konusu olan, eski durumda veya edinilmiş haklarda bir değişiklik değildir. Yeni gereksinmelere, teknolojik gelişmelere ve yeni hak kavramlarına göre, iki ülke arasında adaletli ve kalıcı bir düzenlemeye yönelmektir söz konusu olan.

Sayın Karamanlis'le görüşmemizde elbette Ege' deki adaların, uluslararası anlaşmalara kesin biçimde aykırı olarak silahlandırılması üzerinde de durduk ve bu konuda Türk Ulusunun ve Devletin görüşlerini bütün açıklığıyla belirttik.

Ayrıca, Batı Trakya'daki Türklerin sorunlarını, yine uluslararası anlaşmaların bize tanıdığı haklara dayanarak ortaya koyduk ve bu sorunların çözümünün, iki ülke arasındaki ilişkilerde olumlu gelişmeler bakımından, önemli bir unsur olacağını gereği gibi belirttik.

Her ikimiz de (Sayın Yunanistan Başbakanı ve ben), uluslarımız arasında karşılıklı güven duygusunun geliştirilmesi ve sorunlara çözüm bulunmasını kolaylaştırıcı bir psikolojik ortam oluşturulması gereği üzerinde birleşmiş bulunuyoruz. Bu ortam, meşru

haklardan ödün pahasına değil, meşru hakların yapıcı bir anlayışla saptanmasına zemin hazırlamak üzere oluşturulmak gerekir.

İki ulus, anlaşmazlık içinde bulundukları zaman, bundan her seferinde büyük zarar görmüşlerdir; fakat iki ulus, Türk ve Yunan ulusları, dostça ilişkiler ve işbirliği içinde bulundukları zaman bundan yarar sağlamışlardır ve iki ulus (Türkiye ile Yunanistan) başkaları karışmadığı zaman, sorunlarını çözmekte ve dostluk ilişkileri, kurmakta zorluk çekmemişlerdir. *(CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Yıllar süren bir savaştan sonra, başka ülkeler bizi kendi başımıza bıraktıkları bir dönemde, Atatürk’le Venizelos’un iki ülke arasında kurabildikleri dostluk bunun kanıtıdır. Yine İkinci Dünya Savaşından sonra, başka ülkeler kendi dertleriyle ilgili oldukları bir dönemde, Türkiye ile Yunanistan arasında kurulabilmiş olan dostluk bunun bir başka kanıtıdır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında kurulan bu dostluk, ancak 1963 Kıbrıs olaylarıyla bozulmuştur. Bu da ilişkilerimizin, Kıbrıs sorunundan büsbütün soyutlanamayacağını gösterir.

Bizim, Amerika Birleşik Devletlerinin tavrından yakınmamız da bununla ilgilidir. Kısaca bu konudaki son gelişmeler hakkında Yüce Meclise bilgi vermek isterim.

Bilindiği gibi öteden beri Amerika Birleşik Devletleri, ambargo konusunda ve Savunma İşbirliği Anlaşması konusunda olumsuz davranışın yönetimden değil, Kongreden geldiğini iddia ederdi. Bu iddiaya kimi inanırdı kimi inanmazdı. 14 Şubatta, öyle anlaşıyor ki, Amerikan Kongresi Temsilciler Meclisinin Dışişleri Komisyonunun çoğunluğunu oluşturan 19 üye, Amerikan yönetimine bir mektup yazdılar. Bu 19 üye arasında, yakın zamana kadar Rum lobisinin aktif unsurları arasında yer alan kimseler de bulunuyordu ve bunlar, o sırada Washington’da bulunmayan başka bazı Komisyon üyelerinin de kendileri gibi düşündüğünü kendi kamuoylarına açıklamış bulunuyorlardı. Bu mektuplarında Sayın Komisyon üyeleri, eğer Carter yönetimi, tereddüde mahal bırakmayacak bir kesinlikle Türk-Amerikan Savunma İşbirliği Anlaşmasının onaylanmasını istediğini belirtecek olursa, Sayın Üyeler, bu konuda üzerlerine düşenleri derhal yapmaya hazır olduklarını belirtiyorlardı. Bu mektubu 14 Şubatta Dışişleri Bakanlığına göndermişler, 8 Mart’a kadar Amerikan Dışişleri Bakanlığında hiç ses çıkmamış; onun üzerine Komisyon üyeleri mektuplarını kamuoyuna açıklamışlar ve Türkiye Büyükelçiliği de o vesileyle, bu mektubu öğrenmiş. 8 Mart’ta Büyükelçiliğimizden bunun haberini alır almaz, ilk tepkimi Amerika’ya bildirdim ve şimdiye kadar sorumluluğu Kongre’nin üzerine yıkarken, şimdi Kongre’nin girişimde bulunma eğilimi karşısında Amerikan yönetiminin bu suskunluğunu hayretle karşıladığımızı belirttim. Ertesi gün (9 Mart günü) Senato’nun Tahsisler Komisyonunun Alt Komitesinde, Dışişleri Bakanı Sayın Vance’a bu konuyla ilgili olarak, bu mektubun cevapsız bırakılmasıyla ilgili olarak sorulan bir soruya verdiği yanıtta ise Sayın Vance, bildiğiniz talihsiz sözleri söyledi ve yalnız ambargo konusuyla, Savunma İşbirliği konusuyla Kıbrıs arasında bağlantı kurmakla kalmadı, aynı zamanda o sırada cereyan etmekte olan Montrö (Montreux) görüşmeleriyle de öteki sorunlar arasında bir bağlantı kurdu. Oysa Montrö (Montreux)’deki toplantı, bizim çağrımız üzerine ve iki ülkenin, Türkiye ile Yunanistan’ın girişimi ve mutabakatıyla yapılan bir toplantıydı; Amerika Birleşik Devletlerinin, Amerikan Kongresinin ve Amerikan Dışişleri Bakanlığının Montrö (Montreux)’deki görüşmeyle uzaktan yakından, doğrudan dolaydı hiçbir ilişkisi yoktu ve olmamak gerekirdi. *(CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)* Ona rağmen, bağlantı

teorilerinin, kuramlarının uygulama alanı kapsamına Montrö (Montreux) toplantımızı bile almaya kalkışmalarının mazur görülecek bir yanı, herhalde bulunamazdı.

Sayın Karamanlis'in davranışında, Amerikan Birleşik Devletleri yönetiminin bu anlaşılmaz ve olumsuz tavrının herhangi bir etkisinin görülmemesi benim için teselli ve güven verici bir durum oldu; fakat Kıbrıs Rum Yönetiminin bu Amerikan tavrını aynı olgunlukla karşılamayacağı ve karşılamadığı bellidir.

Türk önerileri karşısında Kıbrıs Rumlarının uzlaşmazlık eğiliminin son Amerikan tutumu devam ettiği sürece büsbütün artacağı da herkesçe bilinmek ve saplanmak gerekirdi.

Bizim, Sayın Vance'in Tahsisler Komisyonu Alt Komitesindeki sözlerine gösterdiğimiz tepki üzerine, bildiğiniz ve kamuoyuna yansıdığı gibi, Amerikan Dışişleri Bakanlığı Sayın Vance'in bu sözlerini ve yönetimin tutumunu izah çabası içine girdi. Fakat asıl ilginç olanı, değişik bir üslupta da olsa, bizim gösterdiğimiz benzer bir tepkiyi, Amerikan Kongresinin Temsilciler Meclisinin Dışişleri Komisyonu da gösterdi ve Dışişleri Komisyonu Başkanı yönetime gönderdiği yeni bir mektupta Amerikan yönetiminin tavrını anlayamadıklarını, fazlasıyla müphem bulduklarını ve anlaşmanın bir an önce onaylanmasına verdikleri önemi daha açık biçimde belirttiler.

Sayın Üyeler, Türkiye jeopolitik durumu bakımından, ulusal güvenliğini uzun süre askıda bırakabilecek bir ülke değildir. Bir denizler aşırı ülkenin kongresinden olumlu karar çıksa da çıkmasa da Türkiye'nin kendi ulusal güvenliğini sağlama olanakları vardır ve mutlaka bulunacaktır. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri ve alkışlar)

Dünyaya sorun yaratmayacak değişik çözüm seçeneklerini Türkiye mutlaka kendi iradesi ve olanaklarıyla bulacaktır. Bizim son Amerikan tavrına tepkimiz, bu açıdan değildir; bu tavrın Kıbrıs sorununun çözümünü güçleştirmesi açısındandır. Buna rağmen, gerçekçiliği elden bırakmaksızın iyi niyetli ve yapıcı davranışımızı sürdürmenin yolunu herhalde bulacağız.

Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; uluslararası ilişkilerimizle ilgili önemli aşamalara geldikçe, daima Yüce Meclislere ve muhalefete, Parlamentodaki Gruplara bilgi vermeyi ve danışmayı ödev sayacağız.

Herhangi bir baskı, haddim olmayan bir baskı anlamında yorumlamamanızı dileyerek, şunu da belirtmek isterim ki; haklı veya haksız nedenlerle, geçmişi tartışmak istemiyorum, bir süredir sürüncemede bırakılmış olan ve sürüncemede kaldıkça ağırlaşan önemli uluslararası sorunlarımıza çözümler arama yönündeki girişimlerimizi hızlandırdığımız bu aşamada, biz Hükümet olarak ülkemizde ulusal birlik ortamını geliştirebilmek için üzerimize düşen her şeyi yapacağız.

Yüce Meclise saygılar sunarım.⁷⁶ (CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

⁷⁶ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 5, Cilt 5, Birleşim 122, Sayfa 34-39*

14 Haziran 1978 Çarşamba

Son Günlerde Yapmış Olduğu Dış Temaslar Hakkında Gündem Dışı Açıklaması

BAŞKAN — Gündeme geçmeden evvel, Başbakan Sayın Bülent Ecevit'in son günlerde dış temaslarla ilgili olarak Türkiye Büyük Millet Meclisine bilgi vermek üzere gündem dışı bir istemi vardır. Kendilerine Millet Meclisi, İçtüzüğü'nün 60 inci maddesine göre söz vereceğim. Hükümetin açıklamasından sonra da, isterlerse siyasi parti gruplarına da söz hakkı doğmaktadır.

Buyurunuz Sayın Başbakan. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Sayın Başbakan, konuşma süreniz 20 dakikadır.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak Milletvekili) — Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Bilindiği gibi, son günlerde Brüksel'de, Washington'da ve New York'ta bazı görüşmeler yaptım ve bu görüşmelerle bağlantılı olarak, uluslararası ilişkilerimizdeki yeni gelişmeler hakkında veya yeni gelişme olasılıkları hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisine bilgi sunmanın yararlı olacağını düşünüyorum; o nedenle, bu konuşma olanağını Sayın Başkanlıktan rica ettim.

Ayrıca, dün yaptığımız bir toplantıda Sayın parti ve grup başkanlarına, Cumhuriyet Senatosunun ve Millet Meclisinin dışişleri komisyonları başkan ve yardımcılarına ve NATO'da, Avrupa Ekonomik Topluluğunda, Avrupa Konseyinde Türkiye'yi temsil eden Parlamento heyetlerinin başkanlarına ayrıntılı bilgiler verdim.

Böylelikle, Türkiye'nin uluslararası ilişkiler alanında attığı adımlarla ve sağlanan gelişmelerle ilgili olarak Yüce Meclislere bilgi sunma ve Yüce Meclislerin, aynı zamanda partilerimizin görüşlerini alma yöntemini gelenekleştirmeye çalışıyoruz. Bunun, hem demokrasimiz açısından hem de uluslararası sorunlarımızda, mümkünse eğer, ulusal birliği pekiştirebilme açısından yararlı olacağını umuyorum.

Değerli arkadaşlarım, uluslararası ilişkilerle savunma ve ekonomi sorunları, Hükümetimizin görüşüne göre birbiriyle yakından bağlantılıdır. Özellikle son zamanlarda ülkemizin artan ekonomik sorunları ve dış ödemeler dar boğazı bu bağlantıları daha da çok artırmıştır. O nedenle Brüksel'de, Washington' da ve New York'ta yaptığım temaslarda bu üç sorunu, uluslararası ilişkileri, ekonomik sorunlarımızı ve savunma sorunlarımızı birbirleriyle bağlantıları ölçüsünde bir arada ele almaya özen gösterdim.

Bilindiği gibi, ortak üyesi bulunduğumuz, tam üye değil, ortak üyesi bulunduğumuz Avrupa Ekonomik Topluluğuyla Türkiye'nin ilişkileri uzun süredir askıdaydı; yeterince işlemiyordu; işlediği kadarıyla da bu ilişkiler Türkiye'nin aleyhine sonuçlar vermeye başlamıştı. Avrupa Ekonomik Topluluğu gibi, dünya ekonomisinde önemi, etkinliği gitgide artan bir kuruluşla ilişkilerimizin bu şekilde belirsiz biçimde askıda bırakılması, ekonomik geleceğimizi de belirsizlik içinde bırakmak anlamına geliyordu ve büyük sakıncalar taşıyordu. Öte yandan, Avrupa Ekonomik Topluluğunun yalnız ekonomik değil, siyasal alanda da önem taşıması ve bu öneminin giderek artmasının beklenmesi, bu

toplulukla ilişkilerimizin askıda kalmasını uluslararası, genel uluslararası ilişkilerimiz bakımından da sakıncalı kılıyordu. O nedenle Türkiye'nin bu topluluk ilişkilerine açıklık, belirginlik kazandırma zamanının geldiği, hatta geçmekte olduğu düşüncesindeydik; onun için Brüksel'i ziyaretim sırasında bu konuya özel bir önem verdim.

Ayrıca, bilindiği gibi, bizim gibi ortak üye durumunda olan Yunanistan vaktinden evvel tam üyelik için başvurmuş bulunmaktadır. Ayrıca, ekonomik durumlarıyla bizim ekonomik durumumuz arasında bazı benzerlikler bulunan İspanya ile Portekiz'in de üyelikleri söz konusudur. Bu, Avrupa Ekonomik Topluluğunun yapısında önemli sonuçlara yol açabilecek değişiklikleri de beraberinde getirebilir. O nedenle de bu aşamada Türkiye'nin toplulukla ilişkilerine açıklık kazandırılması gerektiği inanandaydık.

Geride bıraktığımız birkaç yıllık dönemde Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkilerimizin düzenlenmesi konusundaki öneriler, Avrupa Ekonomik Topluluğundan beklenmişti. Topluluğun Türkiye'ye bu konuda öneriler yapması beklenmişti. Topluluk bu önerileri yapmış; fakat onlara da gereken açıklıkla yanıt verilmemiş veya verilememişti. Bunun geride bıraktığımız dönemde siyasal ve ekonomik seçmeler yapmayı güçleştirici etkenlerin bulunmasıyla elbette yakından ilgisi vardı. Bunu bir geçmişe yönelik eleştiri olarak söylemiyorum, sadece bir gerçeğin saptanması olarak belirtiyorum.

Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkiler konusunda asıl şikâyetçi taraf Türkiye olduğuna göre, Hükümetimizin görüşünce, ilişkilerimizin düzenlenmesiyle ilgili önerilerin de Avrupa Ekonomik Topluluğundan beklenmek yerine, doğrudan doğruya Türkiye tarafından yapılması gerekirdi. Hükümetimiz bu görüşteydi. Bu görüş doğrultusunda çalışmalara başladık ve bu çalışmaların sonucu olarak Brüksel temaslarım için yeni Hükümetin yaklaşımıyla ilgili olarak düşüncelerimizi yetkililere, Avrupa Ekonomik Topluluğu yetkililerine, Avrupa Ekonomik Topluluğunun Bakanlar Kurulu anlamını taşıyan Komisyon Başkanına ve birçok komisyon üyelerine açıklama olanağını bulduk.

İlişkilerimizi düzenlerken karşımızda üç seçenek vardı:

Birincisi, aramızdaki ortaklığı bazı yeni düzenlemelerle sürdürmek.

İkinci seçenek, aramızdaki ortaklığı sona erdirerek başka bazı ülkeler gibi ticaret anlaşmasıyla yetinmek.

Üçüncüsü, Yunanistan'ın yaptığı gibi tam üyelik için şimdiden başvurmak.

Üçüncü seçeneği, yani ileride tam üye olma olanağını amaç olarak göz önünde bulundurmakla birlikte, ekonomimizin bugünkü aşamasında böyle bir adım atmayı erken bulduk ve sakıncalı saydık.

Demokratik Avrupa ülkeleriyle aramızda, Türk Ulusu arasında, demokrasiye ortak bağlılığımıza dayanan bir yakınlık vardır. Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ortaklığı sürdürmemiz, bu yakınlığı değerlendirmek bakımından önemli bir unsur olabilirdi. Aleyhimizde işleyen yönlerinde düzeltmeler yaparak ortaklığı sürdürmek, ayrıca ticaret anlaşmasından beklenebileceğin ötesinde bazı yararlar da sağlayabilirdi. O nedenle Hükümet olarak, birinci seçeneği, yani bazı düzenlemeler, düzeltmeler yaparak Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ortaklık ilişkimizi sürdürmeyi deneme kararını verdik. Burada deneme sözünü şu anlamda kullanıyorum: İlişkilerimizi karşılıklı yarar dengesine

dayanacak biçimde ve Türkiye'nin gelişmesini engellemeyecek, tersine hızlandıracak yönde düzenlemeye, Topluluğun da istekli ve hazır olup olmadığını anlamamız gerekiyordu.

Brüksel'de buna teşhis koymaya çalıştım ve bu açıdan olumlu izlenimler edindim. Yeni yaklaşımımızı, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkiler konusunda yeni yaklaşımımızı Brüksel'deki temaslarımda özetle şöyle ortaya koydum:

Bazı tarım ürünlerimizin ihracına, Avrupa Ekonomik Topluluğunca geçmişte tanınmış olan kolaylıklar artık büyük ölçüde değerini yitirmiştir. Çünkü Topluluk, bizim gibi ortak üye olmayan bazı ülkelere, hatta ekonomileri bazen bizden daha iyi olan bir kısım ülkelere tarım ürünleri ihracı konusunda, bu ülkelerin tarım ürünlerinin ihracı konusunda, Türkiye'ye tanınanlardan daha büyük avantajlar, kolaylıklar, ödümler tanımıştır. Bunun ortaklığı âdeta cezalandırmak olduğunu Brüksel'deki yetkililere anlattım ve ilişkilerimizi karşılıklı yarar dengesine uygun olarak sürdürebilmemiz ve geliştirebilmemiz için bu hususta, yani, ortak olmayan üyelere tarım ürünleri konusunda tanınacak ödümlere oranla Türkiye'ye tanınacak ödümlerin, olanakların daima daha yüksek düzeyde olması gerektiğini belirttim. Bu konuda bize güvence verip veremeyeceklerini sordum ve ilişkilerimizin bu güvenceye bağlı olacağını belirttim.

Ayrıca, aramızdaki anlaşmalara göre, Türkiye'nin ihraç edebileceği sanayi ürünlerine karşı, Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkelerinin gümrük duvarlarını indirmeleri söz konusudur. Fakat uygulamada Türkiye her hangi bir sanayi ürünün biraz bolca miktarda bu ülkelerden birine ihraç edebilir duruma geldiğinde, kota kısıntıları yolu ile ihracatımıza fiili engeller çıkarılmaktadır veya fiili engeller çıkarılma eğilimi belirmektedir. Bu da Türk sanayiini, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkilerinin geleceğine güvenle bakamaz duruma getirmektedir.

Topluluktan bu konuda da güvence istedim. Eğer ilişkilerimizin sağlıklı biçimde sürmesini, yürümesini istiyorsanız bundan sonra, o takdirde sanayi ürünleri ihracatımıza karşı her hangi bir engel çıkarılmayacağı konusunda da Türkiye'ye güvence verilmelidir dedim.

Öte yandan, 1976'dan beri Avrupa Ekonomik Topluluğu ülkelerinin kendi ülkelerindeki Türk işçilerine serbest dolaşım hakkı tanımaya başlamaları gerekiyordu. Fakat bu konuda topluluk üyesi ülkeler yükümlülüklerini yerine getirmemişlerdir. Buna gerekçe olarak da, kendi ülkelerinde işsizlik ortaya çıktığını ileri sürmüşlerdir.

Ben, ya bu hakkın tanınmasını, Türkiye'ye karşı bu yükümlülüğün yerine getirilmesini veya yerine getirilmeyişini telafi edecek, bunun yerine getirilmeyişinin Türkiye açısından doğurduğu zararları telafi edecek çözümler getirilmesi gerektiğini ileri sürdüm. O arada, Türkiye'de geniş istihdam olanakları yaratılmasına, Topluluğun ve Topluluk üyelerinin yardımcı olmalarını istedim.

Bu ülkelerde çalışan Türk işçilerinin sosyal güvenlik haklarının, eğer kendileri isterlerse, Türkiye'ye aktarılması konusundaki engellerin kaldırılmasını istedim. Bu ülkelerde çalışan işçilerimizin, o ülkelerde iken yararlanabilecekleri, yararlanabildikleri kredi olanaklarının Türkiye'de yapacakları yatırımlarda da kullanılabilmesini istedim.

Ayrıca, işçilerimizin Türkiye'de yapacakları ortak yatırımlara Topluluğun ve Topluluk üyesi ülkelerin kredi kolaylıkları ve teknoloji katkısı sağlamalarını istedim.

Bunun dışında, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ticaret ilişkilerinin ötesinde ekonomik işbirliğimizi geliştirme zorunluğu üzerinde durdum. Topluluk üyesi ülkelerle Türkiye arasında ikili sınai yatırımlara önem ve hız verilmesi gerektiğini, hatta bunların bazı alanlarda bölge ülkeleriyle, özellikle İslam ülkeleriyle birlikte üçlü yatırımlar olarak da düşünülmesinde yarar olacağını belirttim.

Bunun dışında, Türkiye'ye Topluluğun daha geniş kredi kolaylıkları sağlamasını istedim ve Türkiye'ye bu kolaylıkların sağlanması karşılığında da makul bir süre için, şimdiden belirlenemeyecek makul bir süre için Türkiye'ye her hangi bir karşı yükümlülük, bir mukabil yükümlülük getirilmemesi, bu gibi yükümlülüklerden Türkiye için bağışıklık tanınması isteğinde bulundum. Bunun da hukuki bir gerekçesi vardı. Çünkü Toplulukla aramızdaki ek protokolün 60 inci maddesine göre, eğer ekonomimizin belli bir sektöründe kriz varsa, o sektörle ilgili yükümlülüklerimiz askıya alınıyor, erteleniyordu. Oysa şimdi, Türk ekonomisinin hemen bütün kesimlerinde kriz olduğuna göre, ekonomimizin tümü için Türkiye'ye bu bağışıklığın tanınması gerektiğini belirttim ve bu koşullarla bağlantımızı sürdürmek istediğimizi, ilişkilerimizi sürdürmek istediğimizi söyledim. Ancak, bağlantımızın, Toplulukla ilişkilerimizin geleceği ve niteliği, Türkiye'nin ekonomik gelişmesine, Avrupa Ekonomik Topluluğunun nasıl ve ne ölçüde katkıda bulunacağına göre belirlenecektir dedim. Bu katkıyı göreceğiz; bu katkı ile Türkiye ekonomik sorunlarını çözebiliyor mu, kendini ileride gerçekleştirebilecek tam üyeliğe yeterince hazırlama olanağı bulabiliyor mu, buna bakacağız, bağlantılarımızın geleceği ve niteliği konusunda ona göre karar vereceğiz dedim ve ekonomimize, gelişmemize yapmalarını beklediğimiz katkıların ekonomimizi tek yanlı olarak ve dengesiz olarak bağımlılaştırıcı nitelikte olmamasını gözeteceğimizi söyledim. Ayrıca, Yunanistan'ın tam üyeliğinin aleyhimizde işleyen bir unsur olarak ortaya çıkmamasına da büyük önem verdiğimizi belirttim.

Topluluk yöneticileri, Komisyon Başkanı ve arkadaşları yaklaşımımızı çok anlayışla karşıladılar, gerçekçi buldular ve bu yaklaşım doğrultusunda çalışmaların derhal başlatılmasını istediler. Öyle sanıyorum ki, Komisyonla Hükümetimizin, göndereceği teknik heyetler arasındaki görüşmeler güz aylarına kadar tamamlanabilecektir ve bu yıl sona ermeden ilgili ülkelerin bakanları düzeyinde de bir sonuca ulaşabilecektir. Bu konuda elbette şimdiden kesin bir şey söylenemese bile, çok mutlu olduğumu belirtebilecek durumdayım.

Her halde Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkilerimizi sağlıklı biçimde geliştirmeye çalışırken, bunun uluslararası ekonomik ilişkilerimizi çok yönlüleştirme yolundaki çabalarımızı engellememesine de özen göstereceğiz. Bunu da bütün açıklığı ile Brüksel' de belirttim.

Bu arada bölge ülkeleriyle ekonomik işbirliği olanaklarımız bizim için her açıdan önem taşır. Her halde Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkilerimizin sağlıklı biçimde düzenlenmesi, bu bölge ülkeleri ile özellikle aramızda yakın tarihi, kültürel bağlar bulunan İslam ülkeleriyle aramızdaki ekonomik işbirliğinin gelişmesine engel olmamalıdır, tam tersine, mümkünse katkıda bulunmalıdır. Bu konuda özen göstereceğimizi de münasip şekilde belli ettim.

Tabii, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkilerimizin sağlıklı biçimde düzenlenmesi Türk ekonomisinde bazı yapısal değişikliklerin de yapılmasını gerektiriyor. Böylece

Türkiye'nin ekonomik bakımdan kendi kendine daha yeterli ve daha çok dışa dönük hale gelmesi gerekiyor. Sanayiini daha güçlü hale getirmesi ve yeni, ileri teknolojilere dayandırması, aynı zamanda tarımın daha verimli hale getirmesi gerekiyor. Bunu sağlamak, elbette temelde bizim sorunumuzdur; ama bu sorunumuzu çözmeye çalışırken Avrupa Ekonomik Topluluğunun da Türkiye'ye gereğince yardımda, katkıda bulunmasını bekleyeceğimizi belirttim.

İlişkilerimizin bu yönde yeniden düzenlenebileceğini umuyorum. Bunun gerçekleşmesi de en azından ortaklığı sürdürmenin sakıncalarını ortadan kaldıracaktır. Ne kadar yararlı olacağı ise, büyük ölçüde yeni sağlayacağımız olanakları Türkiye'nin nasıl değerlendireceğine bağlı olacaktır.

Gerek Brüksel'de, gerek Washington'da NATO ile ilgili olarak NATO çevreleriyle de geniş temaslarda bulundum. Bilindiği gibi Washington'da toplanan Atlantik Konseyi Toplantısında Onur Başkanlığı sırası Türkiye'de olduğu için bu yönde geniş temas olanakları bulabildim. Bu temaslarda ambargonun kalkmasının, NATO içinde güvenli ilişkiler açısından olduğu kadar NATO'nun güvenilirliği açısından da önem taşıdığını belirttim. NATO'nun, çok önemli bir jeopolitik mevkideki bir üyesini yalnız bırakması halinde, savunma açısından desteksiz bırakılması halinde bunun NATO'yu dünya gözünde sarsıcı, NATO'nun güvenilirliğini, etkinliğini zedeleyici sonuçlar doğuracağını belirttim.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, 3 dakikanız var.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Türkiye'nin kendi başına güvenliğini sağlama yolunu, bağımsızlığını güçlendirme yolunu bulabileceğini; ama NATO içinde Türkiye'nin yalnız ve desteksiz bırakılmasının dünya dengesi açısından da ve bu dengeye dayanan yumuşama Süreci açısından da büyük sakıncalar doğurabileceğini belirttim.

Türkiye'nin, bu konuda kendine düşen sorumlucu davranışını sürdüreceğini ama tek başına Türkiye'nin sorumlucu davranmasının bu sakıncaları ortadan kaldırmaya yetmeyeceğini belirttim.

NATO'da iki üye arasında, Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri arasında bir sorun bulunduğu herkesin bildiği bir gerçektir. Bugün iki üye ülke de aralarındaki bu sorunu çözmeye çalışıyorlar; fakat bir üçüncü üye, Yunanistan buna itiraz ediyor, "Hayır; aranızdaki sorunu çözmeyeceksiniz" diye engellemelere kalkıyor. Yunanistan'ın bu olumsuz davranışı, Washington'daki NATO toplantısı dolayısıyla bütün dünyanın, özellikle müttefik üyelerin gözleri önünde sergilendi ve bu şekilde iki ülke arasında güven verici bir ortama Yunanistan'ın bu davranışının ne kadar güçlük çıkarttığı daha iyi anlaşılmış oldu.

Ayrıca, Amerikan ambargosunun, Kıbrıs sorununa çözüm bulunmasını da engellediği, artık bugün Amerikan kamuoyunda ve bütün dünyada daha iyi anlaşılmaktadır.

Temaslarda, ambargonun kalkmasının, sağlıklı ittifak ilişkileri ve dünya dengesi açısından zorunlu olduğunu; ama Türkiye açısından yeterli olmadığını belirttim. Hükümetimizin savunma ile ekonomi arasındaki ilişkiye büyük önem verdiğini, ekonomisini zayıf düşürme pahasına masraflı bir savunma sisteminin yükünü taşımaya hiç bir ülkenin tahammülü olamayacağı üzerinde durdum ve bu konuda müttefiklerimizin Türkiye'ye karşı daha yardımcı ve anlayışlı davranmaları gerektiğini, ambargo kalkarsa, ondan sonra da buna gerek olacağını önemle belirttim ve Türkiye'nin

savunma araç ve gereçleri bakımından, aşırı ölçüde dışarıya, özellikle tek bir kaynağa bağımlı kalmasının bütün ittifak sistemi için doğuracağı sakıncalar üzerinde durarak, Türkiye'nin kendi savunma sanayiini geliştirmesine müttefiklerinin de destek olmaları gereği üzerinde durdum.

Gerek Genel Sekreter Sayın Luns, gerek Avrupa'daki NATO Başkomutanı Sayın General Haig, gerek Amerikan Savunma Bakanı Sayın Brown ile bu konuları ayrıntılı görüştüğümde, hepsinin bu konuda büyük bir anlayış ve yapıcı davranış içinde bulunduklarını gördüm. Bu konuda, Türkiye adına somut bazı önerilerde de bulundum.

NATO ülkelerinin yöneticilerine, başta Sayın Başkan Carter olmak üzere Amerikan yönetimine ve Kongre üyelerinin bir bölümüne, aynı zamanda Amerikan kamuoyuna sorunlarımızı daha açık ve belirgin bir biçimde anlatma olanağını buldum ve gerek bu sorunlara ve gerek dünya sorunlarına yaklaşımımızı açık şekilde anlatmaya gayret gösterdim.

Bu arada, NATO'nun, geleceğe dönük olarak hazırladığı yeni programla ilgili olarak, Türkiye'nin NATO içindeki kendi durumu açıklık kazanmadıkça angaje olamayacağını belirttim ve bunu resmi bildiriye de geçirdik.

Bu arada, Kıbrıs Türk önerilerinin Amerikan ve Batı kamuoyunda, genellikle dünya kamuoyunda gitgide daha iyi anlaşılmakta olduğunu, özellikle Sayın Denktaş'ın Amerika'daki açıklamalarının bunu sağlamaya büyük katkısı olduğunu sevinerek gördüm. Her halde, artık Kıbrıs sorununa çözüm bulunmasını güçleştirenlerin, Türkler ve Türkiye olmadığını, bütün dünya, giderek artan ölçüde anlamaktadır.

Edindiğim izlenime göre, ambargonun kalkma olasılığı bundan birkaç hafta öncesine oranla bir hayli daha güçlenmiştir. Her ne kadar bu konuda şimdiden kesin bir şey söylenemezse de, eskisine oranla daha umutlu olduğumu söyleyebilecek durumdayım, özellikle Başkan Carter'in, ambargonun kalkması konusunda kesin ve açık tavır takınmış olmasının, bu konuda olumlu etkileri olacağına inanıyorum. Şimdiye kadar Türkiye'ye karşı ambargo uygulamasının kanun gereği olduğu ileri sürülürken, şimdi Sayın Carter, Türkiye'ye ambargo uygulamanın kanunsuz bir davranış olduğunu bu ifadelerle belirtmiştir.

NATO ile ilişkilerimizi düzeltmeye çalışırken, Türkiye'nin komşularına ve başka ülkelere karşı kışkırtıcı ve gerginliği artırıcı bir tavır içinde olmayacağını, buna özen göstereceğini, çevresindeki ülkelere güven verici bir tutum izleyeceğini; böylelikle, dünyadaki yumuşama sürecine kendi katkısını yapmaya önem verdiğini belirttim ve şunu açıkça söyledim ki, Türkiye, özellikle bugünkü yumuşama sürecinde, ittifak sisteminin sınırdaki bir sivri ucu gibi davranma niyetinde değildir; tam tersine, değişik ittifak sistemleri arasındaki ilişkileri yumuşatıcı, karşılıklı güven ortamını sağlamlaştıracı bir unsur olma isteğindedir ve bu istek doğrultusunda davranmaktadır. Fakat buna rağmen, bu yumuşama ortamında da, caydırıcılığın büyük önem taşıdığını, Türkiye'nin savunmasının zayıf bırakılmasının bu açıdan büyük sakıncaları olacağını, dünya dengesi açısından da sakıncaları olacağını belirtmeye özen gösterdim.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, görüşme süreniz doldu efendim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Bitirmek üzereyim Sayın Başkan.

Batı ile ilişkilerimizi düzeltmeye özen gösterdiğimizi, fakat bunun başka ülkelerle, özellikle bölge ülkeleriyle yakın ve dostça ilişkiler kurmamıza da engel teşkil etmemesi gerektiğini, mümkün olan açıklıkla ve yapıcı bir şekilde ortaya koydum ve NATO'nun yalnız Doğu-Batı ilişkilerinde değil, Kuzey-Güney diyalogunda; yani kalkınmış ülkelerle kalkınmamış veya kalkınma sürecindeki ülkeler arasındaki diyalogda ve ilişkilerde de olumlu katkıları olan bir kuruluş haline gelmesi gerektiğini, Türkiye'nin davranışının bu yönde olacağını belirttim ve bu "kalkınmış-kalkınmamış ülkeler" çelişkisinin, ilkin NATO içinde giderilmesine özen gösterilmesi gereği üzerinde durdum.

Bu vesileyle şunu belirtebilecek durumdayım ki, özellikle Genel Sekreter Sayın Luns'un desteğiyle ve girişimiyle, Kuzey Atlantik Antlaşmasının 2'nci maddesi, yani ekonomik bakımdan zayıf durumdaki üye ülkelere ekonomik yardım zorunluğunu belirleyen maddesi, ilk kez işlerlik kazanmak üzeredir. Bu konuda ciddi bir eğilim başlamıştır ve bu eğilimin temel hedeflerinden biri de, Türkiye'nin ekonomisine katkıda bulunmaktadır.

Türkiye'nin, sadece bir savunma sisteminin kanat bölgesindeki askeri güç olarak değerlendirilmesini kabul edemeyeceğimizi; NATO'nun, bir savunma sistemi olması ötesinde, demokrasiye bağlılık ifade eden bir topluluk olduğunu; Türkiye'nin, gelişme sürecindeki ülkeler arasında, İkinci Dünya Savaşından beri demokrasiyi sürekli yaşatabilmiş tek ülke oluşunun, ülkemizin bu açıdan da değerlendirilmesini gerekli kıldığını hatırlattım.

Değerli arkadaşlarım, ayrıca, uluslararası banka çevreleriyle yakın temaslarım oldu ve bu çevrelerin, Türkiye'nin ivedi borçlarının ertelenmesi için her çabayı göstermeye kararlı olduklarını gördüm. Ekonomik İşbirliği ve Gelişme Örgütü çerçevesinde devletten devlete borçların ertelenmesi yolundaki olumlu adımların yanı sıra, şimdi uluslararası banka çevreleri de, özel bankalara ve özel firmalara bu yıl vadesi gelen, yaklaşık 2,5 milyar Dolar borcumuzu erteleme eğilimi içindedirler; bunun için gerekli girişimleri büyük bankalar, 240 küsur bankada yapmaktadırlar.

Ayrıca, Türkiye'ye yeni kredi sağlanması olanağı da son derece güçlü bir olasılık haline gelmiştir.

Değerli arkadaşlarım, bu gezim, benim şu kanımı bir kez daha doğrulamış oldu: Eğer, Türkiye'nin dünyadaki yerini ve Türk ulusunun tarihten, aynı zamanda özgürlükçü demokrasiye bağlılıktan gelen saygınlığını gereğince değerlendirebilirsek, sorumlucu değerlendirebilirsek, çağımızın gerçeklerine ve koşullarına uygun biçimde değerlendirebilirsek, bugünün dünyasında Türkiye'ye pek çok olanaklar açılabilir. Bu olanakları iyi kullanmamız, yalnız günü kurtarmak üzere değil, daha güçlü bir ekonomik yapı kurmak ve daha güçlü bir Türkiye oluşturmak üzere değerlendirmemiz gereklidir. Bunun için, sağlamaya çalıştığımız ve büyük ölçüde başardığımız dış kaynaklar kadar iç kaynaklar da önemlidir. Ancak ikisi bir araya geldiğinde, dış ve iç kaynaklar bir araya geldiğinde, ekonomik açıdan somut sonuçlar ortaya çıkabilir. Bu açıdan, kaynak savurganlığını önleyici ve sosyal adalete uygun yeni iç kaynaklar sağlayıcı yasaların Yüce Meclislerden bir an önce çıkması, ulusumuz açısından büyük önem taşımaktadır.

Değerli arkadaşlarım, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri, bu ülke, hepimizin ülkesi; bağımsızlığımıza gölge düşmeksizin ekonomik bunalımdan çıkışa, herkesin ve bütün partilerin katkıda bulunmak isteyeceklerine inanıyorum; ulusal

birliğimizi kanıtlamanın tam zamanı olduğuna inanıyorum. Ulusal birliğimizi dünya önünde kanıtlayıcı davranışlarda bulunmak, partiler arasında görüş ayrılıkları bulunmadığı veya bulunmaması gerektiği anlamına elbette gelmez. Bu görüş ayrılıkları olmadıkça demokrasi olamaz; ama bunalımdan çıkışta ve uluslararası sorunları çözüşte birlik halinde olmak, demokrasinin gereği olan düşünce ayrılıklarıyla çelişmez; tam tersine, demokrasi, ancak siyasal ve ekonomik görüşleri ayrı olanların, bunalım dönemlerinde ve ulusal yarar konusunda birlik olmalarıyla yaşar ve bir demokrasi içinde, bir ülke, ancak öyle yaşayabilir.

Yüce Meclise saygılar sunarım. (CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Başbakan.⁷⁷

⁷⁷ TBMM Birleşik Toplantı 17. Yasama Yılı, Birleşim 8, Sayfa 137-142

22 Kasım 1978 Çarşamba**Dördüncü Beş Yıllık (1979-1983) Kalkınma Planını Tasarısını Sunuş Konuşması**

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, Millet Meclisinin değerli üyeleri; Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planının Hükümet adına sunuş konuşmasına başlarken, Yüce Meclisin, bu görüşmelerle, planın, kamuoyunda daha iyi değerlendirilmesine ve eğer eksiklikleri varsa onların giderilmesine değerli katkıda bulunacağına inanıyorum.

Bu konuşmamda planın ayrıntılarına girmeksizin, Hükümetin, bu planı nasıl bir ortamda; nasıl, sorunlara öncelikle çözüm getirmek üzere ve hangi anlayışa göre hazırladığını sizlere sunacağım.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, içinde bulunduğumuz ülke ve dünya koşullarının gerçekçi bir değerlendirmesine dayanmaktadır.

Türkiye, bir süreden beri, Cumhuriyet döneminin en ağır ekonomik bunalımı içine sürüklenmiş durumdadır ve bu ekonomik bunalımın belirgin bazı sosyal ve siyasal yansımaları da olmaktadır.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, hareket noktası olarak bu bunalım dönemi koşullarını ele almakta ve öncelik taşıyan amaç olarak da, Türkiye'nin biran önce bunalımdan esenliğe, düzlüğe çıkarılmasını ve sağlıklı, hızlı bir gelişme sürecine girmesini göz önünde tutmaktadır.

Türkiye'nin, bir süreden beri içine sürüklendiği ağır ekonomik bunalımın iç nedenleri de, dış nedenleri de vardır. Gerçekçi bir plan anlayışıyla bu bunalımdan çıkarken, hem bizi bunalıma sürükleyen iç nedenleri, hem de dış nedenleri göz önünde tutmamız, değerlendirmemiz gerekir.

Başta gelen amacımız, Türkiye'nin biran önce ekonomik bunalımdan esenliğe çıkarılması olmakla beraber, bunalımdan çıkışın gerekli kıldığı ivedi önlemleri alırken, Türk Ulusunun uzun vadeli gelişme hedeflerini göz önünden hiçbir zaman uzak tutmayacağız.

Bizim görüşümüze ve inancımıza göre, Türk Ulusunun gelişme hedefi, Atatürk'ün gösterdiği hedeftir: Türkiye'yi en kısa zamanda çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne yükseltmek. Bazı kimseler, belki muhayyileleri, belki cesaretleri yetmediği için, Atatürk'ün bu hedefini tam tekrarlamaktan kaçınırlar. Atatürk'ün, Türk Ulusuna layık gördüğü hedef, Türkiye'yi çağdaş uygarlık düzeyine yükseltmek değil, çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne yükseltmektir. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Bu amacı benimseyerek, uzun dönem hedef olarak, bu amaca yönelerek Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlanmıştır ve bunalımdan çıkışı hızlandırmak ve güvence altına almak için öngörülen ivedi önlemlerle uzun dönem amaca erişebilmek için alacağımız önlemlerin, getireceğimiz çözümlerin birbiriyle çelişmemesi, birbiriyle tutarlı olması özenle gözetilmiştir.

Bu plan döneminde Hükümetimizin kararı, günü kurtarmak üzere, gelecekte harcamak değildir. Zaten, biz Hükümet olarak bu yılbaşında göreve geldiğimizde,

Türkiye'nin, geleceğinden yana geleceğini harcama olanağı tükenmişti. Biz şimdi, tükenmiş olan, geride bıraktığımız üç yılda olanakları tüketilmiş olan bir dönemi yaşamaktayız ve olanakları geçmişte büyük ölçüde tüketilmiş olan bu dönemin zorluklarına karşın, Türkiye'yi bunalımdan kısa sürede çıkarabileceğimize inanıyoruz. Günü kurtarmak üzere gelecekte harcayarak değil, günü rahatlatırken, halkımız için yaşadığımız günleri rahatlatmaya çalışırken, Türkiye'ye daha müreffeh, daha mutlu bir gelecek kurmanın da çabası içinde olacağız.

Sayın Milletvekilleri, geçen yılsonunda Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma döneminin sonuna erdiğimizde, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde gelişme hızı, büyüme hızı bakımından düşüş dönemine girilmişti. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde büyüme hızı olarak alınan hedef % 7,4 olduğu halde, dönem sonunda bu hız ancak % 6,5 dolayında kalmıştı, ortalama, yılda % 6,5 dolayında kalmıştı; Üstelik 1977'de bu ortalamanın da bir hayli altına düşülmüştü ve büyüme hızındaki düşüş sürecine girildiği belirginleşmişti.

Bunun bazı başka somut belirtileri de vardı; Türkiye'de 1977 sonuna geldiğimizde, yatırımlar yavaşlamıştı, bazı kritik alanlarda üretim düşmeye başlamıştı. İstanbul Sanayi Odamızın, sanayimizin yoğunlaştığı İstanbul ve çevresinde yaptığı bir araştırmaya göre, geçen yıl o yöredeki sanayi, kapasitesinin ancak % 52'si oranında üretim yapabiliyordu.

Tarım kesiminde, yoksullaşma ve topraksızlaşma süreci, özellikle son yıllarda hızlanmıştı ve bunun sonucu olarak da kentlere akım büsbütün hızlanmış, işsizlik olağanüstü boyutlara ulaşmıştır. Oysa geçen yılsonu sona eren üç beş yıllık kalkınma planı döneminde, yani on beş yıllık planlı kalkınma döneminde Türkiye'nin istihdam sorununun çözülmüş olması hedef alınmıştı. Bu hedefin gerçekleşmesi beklenen tarihe varıldığında ise, Türkiye'de resmi rakamlara göre açık işsizlik % 16 oranını, gizli işsizlikle birlikte % 20 oranını bulmuştu...

SADETTİN BİLGİÇ (İstanbul) — Şimdi yüzde kaç?

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — ...Herhangi bir rejimin dayanamayacağı boyutlara ulaşmıştı.

Dışsatım (ihracat) gelirlerinde büyük bir düşüş sürecine girilmişti. İhracat, yalnız oran olarak değil, mutlak sayı olarak bile düşerken, dışalılarda (ithalatta) plan hedeflerinin çok ötesine geçilmişti.

Hükümeti kurduğumuzda, yani 1977 yılı sonunda, Türkiye'nin ihracat geliri, yaklaşık, ancak 1 milyar 750 milyon Dolar dolaylarındaydı ve dışsatımdan, ihracattan elde edilen bu döviz, ancak petrol alımı için ödemek zorunda kaldığımız döviz ucu ucuna karşılamaya yetiyordu. Bunun dışında, Türkiye'nin, dışsatımdan elde ettiği dövizlerle ne bir kilo gübre, ne bir kilo ilaç, ne bir savunma aracı-gereci, ne de sanayimizin gereksinme duyduğu girdiler sağlanabilirdi.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi için dış ticaret açığı 10,5 milyar Dolar olarak öngörülmüş olduğu halde, dönem sonunda bu miktar 14 milyar Dolara varmıştır.

Bir yandan, dışsatımlarımız mutlak sayı olarak bile düşerken ve dış ticaret açığımız planda öngörülenin çok ötesine varırken, Türkiye'nin dışarıya satabileceği nice ürünler, yıllarca tarlalarda, depolarda çürütülüyordu.

Hükümet kurduğumuzda, Türkiye'nin ancak birkaç günlük petrol stoku vardı. O devrin bir sorumlusunun bundan birkaç ay önce bir toplantıda söylediği gibi, 6 aylık petrol stoku değil, ancak 6-7 günlük petrol stoku vardı ve bu 6-7 günlük petrol stokunun yanısıra, vadesi çoktan geldiği halde aylardır ödenmemiş, en az 300 milyon Dolarlık petrol borcunu ödemek de bizim kurduğumuz Hükümetin omuzlarına yüklenmişti. Bırakınız sanayi girdilerini, bırakınız gübreyi, ilacı; Türkiye'nin, günlük yağ gereksinmesini bile karşılayabilecek döviz yoktu. Fakat bütün bu olanaksızlıklara karşın, çok şükür. Hükümetimiz döneminde Türkiye, hayati maddelerde, bazı birkaç günlük istisnai durumlar dışında, halkımıza sıkıntı çekirtmeden Türkiye'yi bugünlere getirmeyi başardı.

Üç yıl Türk Maliyesi ve ekonomisi, aldatmaca para operasyonlarıyla yönetilmişti. Dünyada artık, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasının çeklerine itibar edilmez olmuştu. Döviz rezervimiz şişkince görünsün diye, bazı yabancı bankalardan alınmış gibi, kayda geçilen dövizler, alınmıyor; fakat bunların yüksek faizleri ödeniyordu. Çünkü artık Türkiye için dövizle çevrilebilir mevduat yoluyla günü gününe döviz gereksinmesini karşılama olanakları bile kapatılmıştı. Döviz gereksinmesini karşılamaktan vazgeçilmiş, kâğıt üzerinde hiç değilse, Merkez Bankasında biraz döviz varmış gibi görünsün diye, dışarıdan, örneğin, 150 milyon Dolar alınmış gibi gösterilip, alınmıyor; üstelik de, bunun faizleri, yüksek oranda faizleri ödeniyordu.

Hükümetimiz, o faizleri de hâlâ, bir, Devlet borcu olarak ödemektedir.

FEYZULLAH DEĞERLİ (Tokat) — Bunların aynısını Avrupa'da söyledin Sayın Başbakan; başka ülkelerde böyle konuştun; oralarda para dilendin.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — 1977 sonunda, faizleriyle birlikte dış borçlarımız 10 milyar Doları aşıyordu; son yapılan hesaplara göre, 12,5 milyar buluyordu. Borçlarımızın hesaplarını bile çıkarmak zor olduğu için, hesaplar öylesine karışık olduğu için, bugün ancak son rakamı verebilecek durumdayım; yaklaşık 12,5 milyar Dolarla varmış durumdaydı dış borçlarımız geçen yılsonunda ve bunun yarından çoğu, ödeme süresi gelip kapıya dayanmış kısa vadeli borçlardı. Gerçi bir atasözümüzü kullanarak, "Borç yiğidin kamçısıdır" diyenler vardır. Fakat bu borçlar yiğitçe de kullanılmamıştı; (*CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar*) Bu borçlar, Türkiye'nin borç ödeme gücünü artırmak için de kullanılmamıştı. Bu borçlar, yatırımlarımızı hızlandırmak; bu borçlar, Türkiye'nin gelişme hızını ve ihracatını yükseltmek için de kullanılmamıştı. Bu borçlar, Türk halkının refah düzeyini yükseltmek için değil, bir avuç spekülasyoncunun refahını, servetini artırmak için kullanılmıştı. (*CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar*)

Eğer bu 12,5 milyar Dolarlık borç, yarından çoğu kısa vadeli olan borç, sorumlucu kullanılsaydı, gerçek bir milliyetçilik anlayışıyla kullanılsaydı, Türkiye, hiç değilse, aldığı borçları ödeyebilen bir memleket durumuna getirilmiş olurdu.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi sonunda, Türkiye'nin, dış kaynaklara bağımlılıktan kurtulması hedef alınmıştı. Oysa o dönem sonuna varıldığında, tam tersine, Türkiye'nin dış kaynaklara bağımlılığı artmıştı.

Sunu-istem dengesi (arz ve talep dengesi) kolay düzeltilmeyecek ölçüde bozulmuştu ve gerek bu nedenle, gerek başka nedenlerle, Türkiye, Cumhuriyet döneminin en hızlı enflasyon dönemine girmişti ve bu hızlı enflasyon döneminin, gelir dağılımında

büsbütün bozduğu adaletsizliği gidermek için, bir ölçüde olsun düzeltmek için, herhangi bir önlem alınmıyordu. Oysa Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dönemi için göz önünde tutulan hedeflerden biri de, Türkiye’de gelir dağılımı dengesizliğini gidermekti. Oysa bunun tam tersi olmuştu. Özellikle, nüfusumuzun yarıdan çoğunu oluşturan köylüler için, köylülerin çoğunluğu için, gelir dağılımı dengesizliği büsbütün bozulmuştu. Bunun yanı sıra, bölgelerarası adaletsizlik de daha büyük boyutlara varmıştı.

Yine, Üçüncü Beş Yıllık Plan dönemi sonuna vardığımızda, Türkiye’nin Türk ekonomisinin altyapıları, bırakınız yeni kurulacak sanayilerin yükünü taşıyabilmeyi, var olan sanayilerin, kurulmuş olan sanayilerin bile yükünü taşıyamaz duruma gelmişti ve o yüzden, gerek özel kesim, gerek Devlet kesimi sanayilerinde, bazı üniteler devreden çıkmaya, hatta bazı fabrikalar tümüyle kapanmaya başlamıştı.

Kamu İktisadi Kuruluşları Türk ekonomisinde çok önemli bir yer tutar; fakat Kamu İktisadi Kuruluşları, ekonominin yükünü taşıyacak yerde, ekonomiye yük olacak duruma gelmişti ve ekonomiye plan doğrultusunda yer verecek yerde, özel girişimin ardından nefes nefese sürüklenir duruma gelmişti.

Üçüncü Beş Yıllık Plan Dönemi sonunda, Türkiye’nin eriştiği bu acı durumda, özellikle son üç yıl süresince izlenen tutum etken olmuştu. Çağımızda, nice gelişmiş ve varlıklı ülkeler bile birkaç aylık seçim ekonomisine dayanamazken, Türkiye’de üç yıl boyunca günü gün etmekten ve yarının sıkıntılarını saklamaktan başka bir kaygıya dayanmayan bir seçim ekonomisi uygulanmıştı, üç yıl süren bir seçim ekonomisi... Yetkililerin, en yetkililerin deyimiyle, Türkiye 70 Cent için dışarıya avuç açacak duruma gelmişken; bayramlarda, tatillerde, yurttaşlarımız, istedikleri kadar, dış turizme yönelik avuçlar dolusu döviz dışarıya göndermeye, başka ülkelere götürmeye özendirilmekteydiler. Bazı komşu ülkelerde, Türk turistleri için özel pazarlar açılmıştı.

Ekonominin büsbütün bozulan, ağırlaşan yapısal bozukluğunun yanı sıra, kötü ekonomik yönetim, sorumsuzca ekonomik yönetim ve ekonomisinin de, kamu yönetiminin de parsellenmesi, Türkiye’nin bu ağır bunalım noktasına sürüklenmesinde başka bir etken olmuştu ve Türkiye’nin ekonomik yapısal bozukluğunun ağırlaşmasının yanı sıra, dışa ekonomik bakımdan bağımlılığı da büsbütün artmıştı.

Üçüncü Beş Yıllık Plan döneminin son üç yılında, sanayimizin kendi kendine yeterlilik oranı artırmaya çalışılacak yerde, sanayimizin dışa bağımlılık oranı artmıştı.

Yıllarca, ağır sanayilerin, kilit sanayilerin, fabrika kuran fabrikaların sözü edilmekle birlikte, bunların gerçekleşmesi yolunda herhangi bir somut ilerleme sağlanmamıştı ve Türkiye’nin, Türk sanayiinin ara malları, yatırım malları üretme, gücünü artırma yolunda hiçbir ciddi aşama yapılmamıştır.

Geride bıraktığımız yıllar, Türkiye’ye karşı, ittifak kurallarına aykırı olarak, 3,5 yıl süre ile müttefiklerimiz tarafından, savunma araç ve gereçleri ambargosu uygulanan bir dönemdi.

Türk ekonomisinin ve savunmasının çok önemli bir yapısal aksaklığını, bu ambargo karşısında düzeltmeye, gidermeye başlamak ve Türkiye’nin ulusal sanayii ile ulusal savunması arasında yapısal bir bağlantı, bir dayanışma kurmak gerekirdi; fakat bu yolda da herhangi bir somut adım atılmadı.

Çağımızda, hızlı gelişmenin ve geliştikçe bağımsızlaşabilmenin, ekonomik anlamda daha çok bağımsızlaşabilmenin temel koşullarından biri, bir ülkenin teknolojik bağımsızlığını geliştirmektir. Türkiye'nin, teknoloji oluşturma, aktarma ve aktardığı teknolojiyi özümseme gücü, kendi yapısına göre değiştirme gücü, aslında görülenin çok ötesindedir. Buna karşın, geride bıraktığımız plan döneminde Türkiye, dışarıdan teknoloji alımını azaltmak şöyle dursun, teknolojisi Türkiye'de üretilebilir duruma gelmiş kuruluşları bile, bazen, anahtar teslimi dışarıdan ağır şartlı birtakım kredilere özenerek, bu kredilere özenmenin tembelliğine kapılarak ithal etme yoluna gitmişti.

Bu ekonomik bunalım noktasına sürüklenişimizde bir başka önemli iç neden, yatırımların oluşum sürecinin gittikçe uzamasıydı. Çünkü geride bıraktığımız dönemin bir belirgin özelliği, yatırımların bitirilip devreye sokulması yerine, yatırımların temelinin atılmasıydı. Sanki büyüme ve gelişme sadece atılan temellerle ölçülüyordu ve daha çok temel atmış görünmek için, zaten kıt olan ve giderek kıtlaşan kaynaklarımız, birçok temellere dağıtılıyor; fakat bunlar planda, programlarda öngörülen zaman hedefleri çoktan aştığı halde, bir türlü üretime giremiyorlardı. O yüzden, hayati önem taşıyan üretim tesislerinin tamamlanması yıllarca geciktiği gibi, önemli bir teknoloji ithalini de, döviz girdisini de gerektirmeyen et kombinalarının bile tamamlanması yıllarca sürüncemede kalıyordu.

Elinizin altındaki doğal kaynaklar değerlendirilmiyordu. Enerji üretimi için kendi doğal kaynaklarımız, kendi suyumuz ve kömürümüz yeterince değerlendirmek şöyle dursun, çok düşük düzeyde değerlendirilmekle yetinilirken, ithal malı petrole dayalı enerji üretimi eğilimi giderek artıyordu.

Türkiye, ödeyemediği borçlar karşılığı, bazı az gelişmiş ülkelerden fosfat ithal ederken, kendi dağlar gibi fosfat rezervleri hemen hemen el sürülmeden duruyordu.

SEYFİ ÖZTÜRK (Eskişehir) — Biraz sonra anlayacaksın fosfatın ne olduğunu.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Son yıllarda Türkiye'nin bir transit ülkesi olarak dünyadaki önemi büsbütün artmıştı. Bu, Türkiye için çağımızın ve jeopolitik konumuzun gereklerine uygun bir ulaşım politikasını bir an önce oluşturmayı yurt yararına ve bölge ülkeleri yararına oluşturmayı gerekli kılıyordu. Hâlbuki bu yönde de herhangi bir gerçekçi politika saptanmadı ve Türkiye, giderek, tarihin kendisine bir kez daha kazandırdığı bir büyük olanağı nerede ise kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kaldı. Türkiye, bu transit ülkesi durumunu gereğince değerlendiremezken, Avrupa'dan Ortadoğu'ya giden yüklerin, malların bir kısmı Selanik'ten Ortadoğu limanlarına denizyolu ile gönderilmeye başladı ve Türkiye buna da seyirci kaldı.

Üçüncü Beş Yıllık Plan döneminde, sanayi ile birlikte tarım da ihmal edildi ve hedeflerin gerisinde kaldı. Bu, tarım kesiminde özellikle belirgindir; sanayi kesiminde ise, büyümenin, gelişmenin bileşimine, kompozisyonuna bakıldığı vakit, hedeflerin en kritik, en önemli alanlarda daha da çok geride kalındığı anlaşılır. Buna karşılık, hizmetler sektörü, sanayide gelişmiş olmanın doğal ve sağlıklı bir sonucu olarak değil, bir işsizlik alanı olarak, bir işsizlik belirtisi olarak plan hedeflerinin ötesinde şişmeye devam etti.

Tarım ve hayvancılık o kadar ihmal edildi ki, Türkiye için en önemli döviz kazanma olanaklarından biri hayvancılık olduğu halde, gelişmiş ülkelere oranla, örneğin, sığır, karkas bakımından verim 1/3 oranında kaldı.

Konut yapımına büyük kaynak ayrıldığı halde, izlenen politikaların -gerek konut politikasının, gerek genel politikaların- yanlışlığı dolayısıyla, konut açığı daralacak, kapanacak yerde büyüdü ve Türkiye'yi son iki yılın ağır kira sorunuyla karşı karşıya getirdi.

Konut yapımına ayrılan geniş kaynaklara rağmen konut açığının bu ölçüde büyümesinde bir neden, konut yapımındaki ve arsa kullanımındaki savurganlıktır. Bizden çok daha zengin ülkeler bile daha uzun yıllar hizmet görebilecek yapıları özenle kurarken, bizde her şey spekülasyon kâra göre düzenlendiği için, daha yıllarca ayakta durabilecek yapılar yıkılıp, yerlerine yenilerini yapma yoluna gidildi ve buna göz yumuldu. Dengesiz kalkınma ve tarımın ihmali yüzünden kentlere göç büyüdükçe büyüdü ve bu da kentlerdeki konut açığının giderek büyümesine neden oldu.

Öte yandan, sağlıklı ve düzensiz bir kentleşme süreci sürdürüldü. Adaletli bir konut ve arsa politikası saptanmadı ve kentlerin sorunu, kentlerde yerleşme, barınma sorunu büyük ölçüde arttığı halde, belediyeler bağışlanmaz biçimde ihmal edildi. Belediyelerin konut sorununa etkin çözümler getirebilmeleri önlenmedi ve maalesef, bu önleme, vergi yasasının Mecliste engellenmesi nedeniyle bugün de sürüp gitmektedir.

Sunu-istem dengesinin (arz ve talep dengesinin) bozulmasına karşı önlem alınmadığı gibi, eski bozuk spekülasyoncu pazarlama düzeni daha da bozularak sürdürüldü ve bu, enflasyonun daha da artmasına neden oldu. Sunu-istem dengesindeki bozuluşa karşın, gösterici tüketim eğilimlerinin kamçılanması sürdürüldü.

Özel sektör, sağlıklı yollardan kaynak sağlamaya ve bu kaynakları üretken yatırımlara yöneltmeye özendirilecek yerde, özel sektörün spekülasyon yollardan kaynak sağlama alışkanlığı büsbütün kamçılandı.

Elbette ki, Türkiye'nin, 1977 sonunda Üçüncü Beş Yıllık Plan dönemi sona ererken eriştiği ve halen de devam etmekte olan bunalımın nedenlerini sadece içeriye bağlamak, sadece iç etkenlere ve hatalara bağlamak gerçekçi olmaz; bunun yanı sıra, bunalımın bazı dış etkenleri de vardı.

Bu dış etkenlerin başında, 1973'te petrol fiyatlarının birkaç kat artmasıyla birlikte, dünya ekonomisinde açılan yeni dönemin özellikleri gelmektedir. Bu dönemde petrol fiyatları olağanüstü ölçüde artarken, ara malları ve yatırım malları fiyatları da petrol fiyatlarıyla yarışacak ölçüde artmaya, yükselmeye başlamıştır ve bizim gibi hem petrol zengini olmayan, hem de yeterince gelişmiş olmayan ülkeler, bir yandan artan petrol fiyatlarının, bir yandan da artan ara malları ve yatırım fiyatlarının gitgide daralan kısıncısı içinde kalmıştır.

Bu, hiç kuşkusuz, bizim kontrolümüz dışında oluşan bir dış etkendi; ama bununla ilgili sorumluluğu da tümüyle üzerimizden atmamıza olanak yoktur. Çünkü bizden çok daha varlıklı, çok daha zengin bazı ülkeler bile, hatta petrol zengini ülkelerden hepsi değilse de bazıları bile, dünya ekonomisinde girilen bu yeni sürece göre, bu yeni sürecin gereklerine, koşullarına göre, kendilerine çekidüzen verirken, Türkiye -demin söylediğim gibi- 3 yıl sorumsuzca ve savurganca bir seçim ekonomisi izledi ve dünya ekonomisindeki değişikliklere koşut olarak kendine çekidüzen verecek yerde, sanki dünyada hiçbir şey değişmemiş gibi davranmaya, o dönemdeki yönetim anlayışı, ekonomi anlayışı dolayısıyla devam etti. Üzerindeki yorganı uzatacak yerde, kolunu bacağına daha çok uzatarak yatağa serilmeye âdeti teşvik edildi.

Bu arada herkes karınca gibi çalışırken en gelişmiş ülkelerde bile; bizde, Ağustosböcekleri gibi, sadece, aslı olmayan kalkınma şarkıları söylendi. (*CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar*) Oysa halkımız, Türk halkı, dünya ekonomisinin bu bunalım döneminde karınca gibi çalışmaya başlayan nice ülkelerin halkından daha çalışkan bir halktır, daha yetenekli bir halktır ve ülkemizde de, eğitim düzeyi küçümsenemeyecek bir noktaya varmıştır. Biraz önce belirttiğim gibi, teknoloji potansiyelimiz ise, kâğıt üzerinde görünenin de çok ötesindedir.

1973'ten sonra dünya ekonomisinde girilen yeni süreç nedeniyle, bu sürecin gereği gibi gördükleri, değerlendirdikleri için, birçok gelişmiş sanayi ülkeleri, enflasyonu kısma, büyüme hızlarını sınırlama politikası izlemeye başladılar. Bu yüzden, bizim, batı ülkelerine dış satım olanaklarımız azalmaya başladı, Batıdaki pazarlarımız daralmaya başladı. Oysa dış ekonomik ilişkilerimizde, özellikle dış ticaret ilişkilerimizde, batı ülkeleriyle ticaret çok önemli bir yer tutmaktaydı.

O ülkelerin kendi almaya başladıkları ekonomik önlemler, mali önlemler nedeniyle, bizim o ülkelerdeki pazarlarımızın daralması elbette bizim elimizde olmayan bir etkendi. Fakat bizim elimizde olan bir şey vardı: Batı'da daralan pazarlar yerine, başka yönlerde Türkiye'ye yeni pazarlar açmak. Ama o yönde de maalesef dişe dokunur bir şey yapılmadı. Batının gelişmiş ülkeleri, enflasyonu kısma ve büyüme hızlarını sınırlama politikaları nedeniyle başka ülkelere, o arada Türkiye'den işçi alımını durdurdular. Bununla da kalmadılar; bazıları yasalar çıkardılar ve bu yasalarla işçilerimizi, Türkiye'deki çoluk çocuklarını da yanlarına getirmeye zorlayıcı hükümler getirdiler. Bunun sonucu olarak da, bir yandan batı ülkelerindeki işçilerimizin sayısı donar, hatta yavaş yavaş azalırken, bir yandan o işçilerimizin Türkiye'ye döviz gönderme eğilimleri de azalmaya başladı. Çünkü dediğim gibi, ailelerini hemen tümüyle yanlarına getirmek zorunda bırakılmışlardı, o ülkelere bazılarından çıkan bazı yeni yasalar dolayısıyla. Bu da, Türkiye'nin, Üçüncü Plan döneminde sürüklendiği ve halen de devam eden döviz darboğazının önemli dış nedenlerinden biri olarak belirtilmek gerekir.

Bunun yanı sıra, Türkiye'ye uygulanan ambargo, Türkiye'nin gelişmeye ayrılacak sınırlı kaynaklarının, küçük de olsa, bir bölümünü, ambargo uygulanmasaydı gerekebilecek olandan daha büyük bir bölümünü savunmaya yöneltme zorunluğu artmış oldu.

Bu arada, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile ilişkilerimiz bir donukluk dönemine girmişti. Donukluk döneminin de ötesinde bu ilişkiler Türkiye'ye, Türk ekonomisine ve Türkiye'nin sınaileşmesine, hatta tarımda gelişmesine zarar verebilecek bir biçime dönüşmüştü. Bu durumun, Avrupa Ekonomik Topluluğu üyesi birçok ülkeler de farkındaydılar ve bunu açıkça itiraf ediyorlardı ve ilişkilerimizi düzenlemeye hazır olduklarını belli ediyorlardı; fakat üç yıl boyunca, hükümetlerin içyapısındaki tutarsızlık nedeniyle, Avrupa Ekonomik Topluluğu ile bu konuda ciddi bir pazarlığa bile oturulmadı. Bu da, Türkiye'nin, ekonomide dışa açılma, Batı'ya açılma olanaklarını sınırlayıcı bir etken oldu.

Ayrıca, dış ekonomik ilişkilerimizde ve dünyaya açılmamızda önemli bir etken olabilecek olan OECD ile Ekonomik işbirliği ve Gelişme Örgütüyle ilişkilerimiz de hemen tümüyle donduruldu. Dünya Bankasının fiilen ve hukuken sağlamış olduğu olanaklardan bile birçoğu kullanılmadı ve dediğim gibi, Batıdaki bu olanaklar, bu yeniden düzenleme

gereksinimleri ihmal edilirken, bir yandan da başka yönlerde ekonomik anlamda açılmak için gerekli adımlar atılmadı ve ya atıldığı kadarı da çok yetersiz kaldı.

Geride bıraktığımız plan döneminde Türkiye'deki büyüme, sağlıklı ve dengesiz olduğu gibi, salt büyüme olarak da yetersiz kalmaktadır. Bu, yalnız genel rakamlarda büyüme hızı hedefinin gerisine düşülmesinden görülmüyor; çağımızda, gelişmenin ve toplumsal refahın somut belirtileri arasında yer alan bazı üretimler ve tüketimler bakımından bile Türkiye'nin ne kadar geride kaldığı açıkça görülmüyor. Türkiye'yi dünyadan soyutladığımız vakit, "On yılda şuradan kalkıp buraya geldik, yirmi yılda şuradan buraya, otuz yılda şuradan buraya geldik" deyip, büyük rakamlar vermek, büyük sıçramalar yapıldığı izlenimini vermek, bir yoldur; büyük sıçramalar yapıldığı da bir doğrudur, ama bunlar yeterli midir, değil midir? Bu konuda sağlıklı ve gerçekçi bir yargıya varmak için, "bazıları gelişme yarışına bizden daha geç girmiş ve daha güç koşullar altında girmiş, bazı ülkeler aynı süre içinde nereden nereye vardılar, biz nereden nereye varmakla kaldık?", onu gözden geçirmemizde yarar vardır.

Bu konuda bir karşılaştırmayı bundan bir süre önce Meclis kürsüsünden yapmıştım şimdi daha yeni rakamlara göre yapmak isterim.

1976 yılına göre, değişik rejimlerden bazı ülkelerle kıyaslama yapacak olursak, örneğin rafineri kapasitesini ele alacak olursak, kişi başına kilogram kapasite olarak Bulgaristan 1.370, Yunanistan 1.408, İspanya 2.059, Portekiz 740, Türkiye ise ancak 349 rakamındadır.

Kişi başına 1976 yılında azotlu gübre üretimi, özellikle Türkiye gibi bir tarım ülkesi için çok önemli bir gösterge; kişi başına kaç kilogram gübre üretilmiş bizde ve benzer durumdaki bazı ülkelerde? Bulgaristan'da kişi başına 75,7 kilogram üretilmiş, Yunanistan'da 29,8, İspanya'da 24,6 Portekiz'de 20, Türkiye'de ise sadece 5,3 kilogram kişi başına gübre üretilmiş; Bulgaristan'da 75,7 Türkiye'de 5,3...

1976 yılında kişi başına, kilogram olarak, çimento üretimi Yunanistan'da 953, Bulgaristan'da 498, İspanya'da 703, Portekiz'de 423, Türkiye'de -en iddialı olduğumuz bir alan olmasına karşın- 328 kilogram.

1976 yılında kişi başına kilovat/saat elektrik üretimi Bulgaristan'da 3.082, İspanya 2.523, Yunanistan 1.851, Portekiz 1.156, Türkiye 456.

Ham çelik, 1976 yılında kişi başına kilo olarak Bulgaristan'daki üretim 281, Yunanistan'da 87, Türkiye' de 36.

İnsan sağlığı bakımından çok önemli bir karşılaştırma: Kişi başına düşen hayvansal protein, gelişmiş ülkelerde günde 50 gramın üzerinde olduğu halde, ülkemizde bu rakam, ancak 15 gram dolaylarındadır.

Sayın Üyeler, çağımızda ekonomik anlamda uluslararası dayanışmanın, işbirliğinin ve yardımlaşmanın önemi büyük ölçüde artmıştır. Türkiye'nin bugünkü ekonomik bunalıma sürüklenmesinden sadece dünya konjonktürünü, koşullarını ve bizim irademiz dışındaki bazı gelişmeleri sorumlu tutamazsak bile, onların da bir ölçüde payının bulunduğu gerçektir. Bunun bazı örneklerini konuşmamda vermiş bulunuyorum. Bu durumda, Türkiye'nin, ekonomik bunalımdan bir an önce kurtulabilmesi için, ekonomik ve siyasal bağımsızlığından herhangi bir ödün vermemek koşuluyla, dış olanaklardan, uluslararası dayanışma, işbirliği ve yardımlaşma olanaklarından da geniş ölçüde

yararlanması hakkıdır. Özellikle, üyesi bulunduğumuz ittifak sistemi veya ekonomik, mali kuruluşlar içinde bu hakkımız daha da büyük boyutlar kazanmaktadır.

Fakat şunu söylemek durumundayım ki, dostlarımızdan ve müttefiklerimizden, bugüne kadar, bazı şükranla karşıladığımız istisnalar dışında, henüz yeterince ilgi görmüş değiliz.

Kimi batı ülkelerinin ve kimi uluslararası kuruluşların Türkiye'ye ekonomik alanda yeterince destek olmayışlarının ardında değişik nedenler vardır veya değişik nedenlerin var olabileceği, var olduğu düşünülebilir. Bu konuda kendi gözlemlerimi, düşüncelerimi ve sezgilerimi, plan görüşmesinden yararlanarak, Millet Meclisimize bütün açıklığıyla sunmayı görev sayıyorum.

İlkin, Uluslararası Para Fonunun bilinen tutumu üzerinde durmak isterim. Bu, bütün dünyada artık tartışılmakta olan bir tutumdur. Uluslararası Para Fonu, dünyada saygınlığı olan bir kuruluştur; ama dediğim gibi, tutumunun gerçekçiliği ve geçerliliği, bazı bakımlardan tartışılmaya başlamıştır. Biz de, bu saygın uluslararası kuruluşun bir üyesi olduğumuza göre, bu konudaki gözlemlerimizi ve eleştirilerimizi yapıcı bir biçimde ve dünya önünde ortaya koymak bizim hem hakkımızdır, hem de görevimizdir.

Uluslararası Para Fonunun bir eğilimi ve özelliği, mali sorunları, ekonomik ve toplumsal koşullardan soyutlamaya çalışmasıdır; buna özellikle özen göstermesidir. Oysa mali sorunları ve politikaları, toplumsal sorunlardan ve politikalarından, hele hele ekonomik sorunlardan ve politikalarından soyutlamanın olanaksızlığı, sanırım bütün ekonomistlerce kabul edilir.

Uluslararası Para Fonunun bir başka özelliği de şudur; koşulları ve olanakları ne olursa olsun, her ülkeye, benzer reçeteler sunmak eğilimindedir bu kuruluş ve mali önlemleri, toplumsal, siyasal hatta çoğu kez de ekonomik sonuçlarını göz önünde tutmamak eğilimindedir; "Bunlar, bu kuruluşu ilgilendirmez" demek eğilimindedir.

Uluslararası Para Fonunun bu tutumunu bir siyasal baskı olarak veya bir siyasal tavır alma olarak nitelendirmenin ve eleştirmenin haksızlık olacağına inanıyorum. Belki de tam tersine, Uluslararası Para Fonu, olsa olsa siyasal ve toplumsal gerçekleri dikkate almamakta aşırılığa gittiği için eleştirilebilir ve eleştirilmektedir. Ben, bu kuruluşu karşı, geçmişte, muhalefette bulunduğumuz dönemde de hiçbir zaman, siyasal ve ideolojik açıdan bir tavır almadım; hatta Uluslararası Para Fonunu çok ağır biçimde kötülemenin moda olduğu dönemlerde bile, bu kuruluşu, nihayet üyesi bulunduğumuz ve belki bizde bazı sosyalistler bilmiyorlardı, ama en koyu sosyalist ülkelerden bile bazılarının üye bulunduğu bu kuruluş hakkında objektif bir dil kullanmaya özen gösterdim. Çünkü bazı tutumlarını beğensek de, beğenmesek de, Uluslararası Para Fonu, çağımızın bir gerçeğidir, göz önünde tutulması gereken bir gerçeğidir. Çünkü birçok büyük bankalar bir ülkeye kredi verecekleri zaman, "Uluslararası Para Fonu ne düşünüyor?" diye bazen yan gözle bakarlar, bazen açıktan sorarlar. Bu kuruluşu, çağımızın bir gerçeği olarak kabul etmek zorundayız; ama tutumuyla çağın bazı gerçeklerine ters düşen bir gerçek olduğunu da söylemek herhalde hakkımızdır.

Sayın Üyeler, öte yandan, Uluslararası Para Fonu, gelişmiş ülkelerle, az gelişmiş veya gelişme sürecindeki ülkeler arasında hiçbir fark yokmuş gibi davranır. Aynı çözümlerin hepsine birden ve aynı ölçülerde uygulanması olanağı varmış gibi davranır. Bunum dışında, demokratik olan ülkelerle, demokratik olmayan ülkeler arasında da sunduğu

reçeteler bakımından ayırım gözetmez. Oysa bilinen ve inkâr edilemeyecek bir gerçek vardır ki, bazen demokratik ülkelerde uygulanabilecek ekonomik ve mali reçetelerle, demokratik olmayan ülkelerde uygulanabilecek reçeteler arasında önemli farklar bulunmak gerekir. Çünkü rejimi, ekonomik politikadan, mali politikadan, bir ölçünün ötesinde soyutlama olanağı yoktur.

Yine, Uluslararası Para Fonu, 1973'ten bu yana, dünya ekonomisinde yer alan önemli değişiklikleri de yeterince dikkate almamaktadır ve bu değişikliklerin, petrol zengini ülkeler üzerinde, gelişmiş ülkeler üzerinde veya gelişme sürecindeki ülkeler üzerinde etkilerinin birbirinden farklı olduğunu, dolayısıyla, farklı çözümler gerektirdiğini de hesaba katmamak eğilimindedir.

Bütün bunları söylemekle birlikte, Uluslararası Para Fonu ile aramızda şu anda kaygı verici ve ciddi bir sürtüşme olmadığını sevinerek belirtebilecek durumdayım; ama bazı önemli konuları aramızda uyarca tartışıyoruz ve dünya kamuoyu önünde sürdürdüğümüz bu tartışmanın bizim için de, Uluslararası Para Fonu için de, dünya içinde hayırlı sonuçlar verebileceğini umuyoruz; nitekim bu tartışmanın ilgi ile izlendiğini görüyoruz.

Her şeyin, özellikle ekonomik koşulların hızla değiştiği bir dünyada, bir çağda, Uluslararası Para Fonunun tutumunun uzun süre değişmeden kalması elbette beklenemez; ağır da olsa bu alanda da sağlıklı ve çağdaş gereksinmelere uygun bir değişikliğin yer alacağını umuyorum.

Bu kayıtları belirtmiş olmakla birlikte ve aramızda bazı tartışmalar olmakla birlikte, Uluslararası Para Fonu ölçüleriyle, Türkiye'ye karşı olan anlayışsız davranıldığını söylemek de haksızlık olur; Fakat aramızdaki bazı tartışmaları da Meclisin huzuruna getirmekte yarar görüyorum. Örneğin, Uluslararası Para Fonunun bazı uzmanları, sanayi ürünleri dış satımımızda bekledikleri oranda bir sıçrama olmayışını paramızın dış değerinin yapay olarak, suni olarak yüksek tutulmasına bağlamak istiyorlar. Biz de kendilerine anlatmaya çalışıyoruz ki, bunun, içinde bulunduğumuz yıl çok daha başka bir nedeni, vardır: Döviz ve girdi darlığı dolayısıyla, sanayimizde üretimin çok düşük kalması, Türkiye'nin dış satımda önemli atılım yapmasını önlemektedir. Kaldı ki, dış satımda önemli bir atılım veya sıçrama yapılmadığını söylemek de haksızlık olur. Çünkü sanayide üretim düşüklüğü, bilinen nedenlerle büyük ölçüde devam ettiği halde, bu yıl dış satım gelirlerimizde küçümsenemeyecek bir sıçrama olmaktadır. Yılsonuna vardığımız da, dış satım gelirlerimizin, geçen yıla oranla en az % 25 dolaylarında artmış olacağı anlaşılmaktadır. Eğer, bazı önlemleri daha önce alabilseydik, bu artış oranı daha da yükseltilmeye varmış olacaktı. Nitekim son aylarda artışın hızı yükselmiştir; örneğin, 1978 Eylül'ünde dış satım gelirlerimiz -Dolar olarak- bir yıl öncesinin Eylül'üne göre, % 64 oranında artmıştır; bu, dünya ölçüleriyle bile çok önemli bir sıçramadır. Ekim ayında ise, bir yıl öncenin Ekimine göre, dış satım gelirimiz -Dolar olarak- % 57 oranında artmıştır.

Eğer, Martta aldığımız ekonomik tedbirler, mali tedbirler karşılığında bize söz verilen, açıkta söz verilen bazı mali ve ekonomik olanaklar zamanında ve yeterli ölçüde gelmiş olsaydı, Türkiye'nin sanayi üretim kapasitesini tam kullanma olanağı da sağlanmış olacaktı ve o yoldan, dışsatımımızda daha büyük bir sıçrama da yapılacaktı. Fakat bu, aramızda, Uluslararası Para Fonuyla, sanırım, Türkiye'nin haklılığının kolayca görülebileceği tartışma konularından biridir. Mart ayında kaçınılmaz duruma geldiği için,

daha, Uluslararası Para Fonuyla müzakereye oturmadan, yaptığımız devalüasyondan sonra, Türkiye'nin bunalımdan çıkmasına katkıda bulunmak isteyenlerin bize bir an önce yeni kredi sağlamaları gerekirdi; fakat bazı dost ülkeler dışında, bu adımlar, yeterince atılmadı. O yüzden, devalüasyonun ve öteki istikrar önlemlerimizin getirebileceği, getirmesi beklenen sonuçlar da, maalesef tam olarak ortaya çıkamadı.

Bu durumda biz, Türkiye'nin döviz gereksinmesinin makul ölçüde karşılanacağı yolunda güvence almadıkça, yeni rizikolar, rizikolu adımlar atmayı doğru bulmamaktayız. Kaldı ki, Türkiye, parasının dış değerini, dünya para piyasasındaki değişikliklere, akışkanlıklara göre, hiçbir komplekse bakmaksızın, kapılmaksızın, haftadan haftaya, bazen günden güne düzenlemekte bir sakınca görmemektedir.

Uluslararası Para Fonuyla, başlangıçta, ekonomik ve mali istikrar önlemlerimizi alırken, pazarlık etmedik, şimdi de pazarlık etmiyoruz; sadece, bazı ilkeleri, kuralları ve verileri tartışıyoruz.

Tabii, Türkiye'ye, dostlarından, müttefiklerinden ve genel olarak Batı'dan, beklendiği ölçüde destek gelmemesinden, sadece Uluslararası Para Fonunu sorumlu tutmak haksızlık olur. Hatta dediğim gibi, Uluslararası Para Fonu ölçüleriyle, bu kuruluş, Türkiye'ye karşı bu yıl önemli bir anlayış da göstermiştir ve bu anlayışlılığın sağladığı ortamdadır ki, büyük boyutlara varan dış borçlarımızın ertelenme sürecine girilebilmiştir. Uluslararası Para Fonunun, biraz önce belirttiğim tutumu ve tutukluğu dışında, Türkiye'nin, Batı'dan umduğu ve gereken ölçüde destek görmemesinde başka bazı nedenlerin de bulunduğunu veya bulunabileceğini düşünüyorum. Bunlardan biri şu olabilir: Kimi ülkeler, elbette batı ülkelerinin hepsi değil, fakat Batı'da kimi ülkeler, Türkiye'yi, kendi başına ayakta durabilen, Ortadoğu ve dünya dengesinde ağırlığını duyurabilen, güçlü bir sanayi ülkesi durumuna gelmekten alıkoymak istiyor olabilirler; bunu bir varsayım olarak, bir ihtimal olarak göz önünde tutmak ve değerlendirmek zorundayız. Bize ulusça kabul edemeyeceğimiz bir kalkınma modelini, bugünlerdeki, bu yıllardaki ekonomik sıkıntılarımızdan da yararlanarak, zorla kabul ettirebileceklerini düşünen bazı ülkeler bulunabilir. Bunun, birkaç ay önce bir önemli dergide ilginç bir belirtişi, âdeta itirafı ortaya çıkmıştı; tabii, hangi devletlerin eğilimini ne ölçüde yansıtır bilinemez ama derginin önemi bakımından ilginçti. Bildiğiniz gibi, Türkiye ile ilgili bir yazının sonunda, Türkiye'ye, Ortadoğu'nun bakkalı, manavı, kasabı ve sütçüsü mevkii layık görülüyordu. Bunda, biraz da, bugüne kadar oluşan ekonomik yapımıza bakıldığında, bize ancak bu yeri biçmelerinin etken olduğu söylenebilir. Fakat biz bunları küçümsemiyoruz. Komşu ülkelere, Ortadoğu ülkelerine hayvan satmanın, et satmanın, sebze satmanın meyve satmanın, süt, peynir, yağ satmanın önemini küçümsemiyoruz; ama bunlar bizim için amaç değil, ancak bir araçtır. Biz hiçbirini küçümsemediğimiz bu olanakları da tam değerlendirerek, bunları bir sıçrama tahtası gibi kullanarak, bir an önce gerçek sanayi toplumu aşamasına ulaşmak kararındayız. Hiçbir başka ülkenin bize farklı bir yer biçmesi, bizi bu kararlılığımızdan alıkoymayacaktır ve bu amacımıza erişmemizi önleyemeyecektir. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Yine bir varsayım olarak söylüyorum; bazı ülkeler de, ekonomik zorluklarımızdan, bizi ulusal sorunlarımızda ağır ödümler vermeye zorlamak için yararlanabileceklerini umuyor olabilirler; Fakat biz bu sorunlarla ilgili olarak ne adım attıysak ve bundan sonra da ne adım atarsak, hepsinde ancak kendi tercihlerimiz, ulusal yararımız ve bölgemize ve dünyaya karşı sorumluluk anlayışımız egemen olmuştur ve egemen olacaktır.

Bir kısım batı ülkelerinin bize yeterince anlayış göstermemelerinde bir başka neden olarak da şu ihtimal akla gelebilir: Bazıları, Türkiye'nin geleceğini belirsiz bulup, hele Türkiye'nin geleceğinin ne olacağı belli olsun diye bekliyor olabilirler. Oysa Türkiye'nin geleceği bellidir; Türkiye, özgürlükçü demokrasi yolundan sapmaksızın, en ağır kışkırtmalar ve sorunlar karşısında bile bu yoldan sapmaksızın ve bir güçlü sanayi ülkesi durumuna erişme amacından ödün vermeksizin, kimseye boyun eğmeksizin, doğru bildiği yolda yürüyor ve yürümesini de sürdürecektir. Önemli olan, dünyaya bu kanıyı tüm partileriyle ve elbirliğiyle daha güçlü olarak verebilmemizdir. *(CHP sıralarından alkışlar)* Bu kanıyı dünyaya elbirliğiyle verebildiğimiz oranda, bu tür kaygılar besledikleri için, bir "bekle gör" süreci içine girmiş olabilecek bazı ülkelerin veya kuruluşların Türkiye'ye karşı davranışları değişebilir. Hele, eğer, "Bu Hükümet ne olacak?" diye düşünenler, merak edenler varsa, onların böyle bir meraka kapılmalarına hiçbir gerek yoktur. Demokratik hukuk devleti kuralları içinde işbaşına gelen ve Parlamentonun desteğiyle ayakta duran bu Hükümet, 1977 yılı sonunda devraldığı ağır yükün ve enkazın altında bile ezilmedikten ve Türkiye'yi ezdirmedikten sonra, daha uzun yıllar bu görevin başında kalacak demektir. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)* Bazıları da, o arada kimi bankalar da, Türkiye'nin böylesine ağır bir dış borç yükü altından kalkıp kalkamayacağı konusunda, bu borçlarını -ertelense bile- ödeyip ödeyemeyeceği konusunda kuşklar besliyor olabilirler; Nitekim "olabilirler" diye ihtiyatla konuşmak bile gereksiz bu konuda, çünkü bunu açıkça söyleyenler de var; yani, "Borç verelim, yeni kredi verelim; ama Türkiye, 12,5 milyar Doları bulan, yarıdan çoğu kısa vadeli dış borç yükünün altına girmiş; dışsatımdan elde ettiği dövizle, 1977 sonunda artacak yerde, 1 milyar 750 milyon Dolar gibi acıklı bir düzeye düşmüş, Türkiye nasıl yapıp da bu borç vadelerini, taksitlerini, yeniden taksite bağladığı zaman bile bu borçların taksitlerini nasıl ödeyecek?" diye düşünen bazı bankalar vardır; yakın geçmişteki bazı sorumsuzca davranışlar da, bu tür kuşkların artmasına neden olmuştur.

Fakat Hükümetimiz, bu açıdan, Türkiye'nin güvenilirliğini hızla artırmaktadır. Nitekim birbiri ardından imzalanmaya başlayan borç erteleme anlaşmaları, dış güvenilirliğimizdeki, borçlarımızı ödeyeceğimize ve ödeyebileceğimize beslenen güvendedeki artışın açık ve somut bir kanıtıdır. Bu konuda kuşkuya düşenlerden bazıları da, Türkiye'nin olanaklarını ve potansiyelini gereğince değerlendiremiyorlar; Türkiye'nin olanaklarını, potansiyelini değerlendirirken, ne bazı gerçekleri görebiliyorlar, ne de muhayyilelerini yeterince işletebiliyorlar.

Bir kere, Türkiye'nin dışsatım potansiyeli küçümsenemeyecek ölçüdedir. Dediğim gibi, bu yıl, özellikle sanayi üretimindeki önemli düşüklük devam ettiği halde, dışsatım gelirlerimizde en az % 25 dolaylarında bir artış olacağı şimdiden belli olmuştur. Bu, daha çok tarım ürünleri, hayvan ve hayvan ürünlerinin dışsatımı ile sağlanabilmiştir; o arada, bazı sanayi ürünlerimizin de dışsatımı, üretim düşüklüğüne karşın artırabilmiştir. Eğer, sanayimize yeterli girdi sağlansaydı, biraz önce belirttiğim gibi, Türkiye'nin, bu bunalım döneminde bile dışsatım potansiyelinin ne kadar yüksek olduğu görülebilecektir. Fakat bizde yalnız üretim düşüklüğü değil, iç pazarın böyle bir bunalım döneminde bile sağladığı aşırı kâr olanakları da, özel girişimin, dışsatıma yönelme hevesini engelliyor. Biz buna karşı da etkin önlemler almak kararındayız.

Bu yılın, dışsatım (ihracat) alanında gösterdiği olağanüstü sıçrama, özel sektörün değil, daha çok Devletin, Hükümetin girişimleriyle, atılımlarıyla sağlanabilmiştir. Kısa

süre içinde Hükümetimiz, dışsatım önündeki bürokratik engelleri büyük ölçüde aştığı gibi, pazar darboğazını da aşmıştır. Artık, dışsatım konusunda Türkiye için pazar darboğazından söz edilemez; olsa olsa, üretim ve altyapı darboğazından söz edilebilir. Dışsatımımızı daha çok artıramayışımızın bir nedeni, üretimdeki, sanayi üretimindeki darboğazın döviz ve girdi yetersizliği nedeniyle henüz aşılamamış olmasıdır. Bir başka nemli darboğaz da, geride bıraktığımız yıllar boyunca, altyapıların aşırı ölçüde ihmal edilmiş olması nedeniyle karşılaştığımız darboğazdır. Bunun bazı acı somut belirtilerini, kanıtlarını bilginize sunmak isterim.

Sayın Milletvekilleri, Örneğin, eğer yeterli demiryolumuz ve vagonumuz olsaydı, eğer limanlarımızın kapasitesi ve yükleme tesisleri yeterli olsaydı, bazı tarım ürünlerini, şu ana kadar satabildiğimizden çok daha fazla dışarıya satma olanağını bulabilirdik.

FEYZULLAH DEĞERLİ (Tokat) — “Limanlara hayır” dediniz.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Hükümete geldiğimizde, bir yandan, bir yıldır, iki yıldır bazıları çürüyen buğdayı ve başka ürünleri bulduk; ama bir yandan da, onları yerlerinden alıp, bulduğumuz pazarlara sevk etmek istediğimiz vakit, liman darboğazının, yükleme darboğazının, taşıt, demiryolu darboğazının nasıl büyük bir engel olarak önümüze dikildiğini de gördük. Bunu da hiç yılmadan aşmaya çalışıyoruz.

Şu acı bir gerçektir ki, Türkiye’de her şey dışalım göre kurulmuş; ama hiç bir şey dışsatım göre (ihracata göre) kurulmamış. Şimdi biz, ekonomimizin yapısını bu açıdan da değiştirmeye çalışıyoruz. Kaldı ki, “Türkiye, acaba yeni krediler açılırsa, bunları -ve eski borçlarını tabii- ödeyebilir mi?” konusunda kuşkuya kapılanlar, yalnız dışsatımımızı artırma olanağımızı küçümsedikleri için haksızlık yapmış olmuyorlar; başka bazı nedenlerle de haksızlık yapmış oluyorlar.

Bir kere, Türkiye’nin, döviz gelirini artırma ve borç ödeme gücünü artırma olanağı, dışsatım potansiyeliyle sınırlı değildir. Bunun dışında, Türkiye’nin, turizmden çok büyük döviz sağlama, görünür gelecekte dışsatım yoluyla sağlayabileceğinden de daha büyük döviz sağlama olanağı vardır. Turizm açısından, Türkiye’nin doğal ve tarihsel zenginliklerinin, başka hiç bir ülkede aynı ölçüde -bu ölçüde- bulunmadığını söylemek, öyle sanıyorum ki, mübalağalı olmaz. Buna karşın, hem ülkeleri bizden çok daha küçük, hem de doğal ve tarihsel zenginlikleri bizimle kıyaslanamayacak kadar sınırlı bazı ülkeler, biz turizmden döviz kaybederken, o ülkeler turizmden yılda 4 milyar, 5 milyar, 7,5 milyar Dolar döviz kazanmaktadırlar. Biz dışsatımdan ancak 1.750.000 000 Dolar kazanır duruma düşmüşüz; bazı Avrupa ülkeleri, çok daha dar olanaklarla, dışsatımın üstüne, turizmden 4 ilâ 7-8 milyar Dolar döviz sağlıyorlar.

Türkiye’nin turizm potansiyelini tam değerlendirmek için uzun zaman istemez, büyük döviz girdileri istemez, ileri teknolojileri hiç gerektirmez. Kendi teknolojimizle, kendi insan gücü potansiyelimizle, biraz da, bu yıl başladığımız gibi, okullarda turizmle ilgili kurslar başlatmak suretiyle, Türkiye’nin, turizmden döviz kazanabilme olanağını birkaç yıl içinde büyük ölçüde değerlendirebileceğimize inanıyorum.

Bunun dışında, Türkiye’nin, mühendislik ve müteahhitlik hizmetleri yolu ile büyük döviz kazanma olanağı vardır. Ne kadardır bu olanak? Senatoda geçen gün verdiğim bir somut örneği vermek isterim: 1976 yılında Güney Kore, sadece Suudi Arabistan’a ihraç ettiği müteahhitlik ve mühendislik hizmetlerinden 1 milyar döviz kazanıyordu. Oysa Müslüman olmadıkları için, bizim işçilerimizin, mühendislerimizin girebilecekleri

birçok yerlere, onların da başka bazı ülkelerin işçileri, mühendisleri girememektedir. Fakat Türkiye, bu alandaki olanaklarını da çok yetersiz ölçüde değerlendirmiştir.

Hükümetimiz, Planda da belirtildiği gibi, bu olanağı da çok daha ileri ölçüde değerlendirmeye ve dışarıda dürüstçe iş yaparak, hem Türkiye'nin saygınlığının artmasına, hem de döviz gelirinin artmasına katkıda bulunan özel veya resmi mühendislik ve müteahhitlik kuruluşlarına her desteği sağlamaya hazırız.

Türkiye, sadece deniz ticaret filosunu makul bir düzeye yükselterek, navluna ödediği dövizlerden kurtulsa, dış ödeme gücü 1 yılda yarım milyar Dolara yakın artmış olacaktır.

Öte yandan, Türkiye'nin döviz geliri sağlama ve dış ödeme gücünü artırma bakımından, belki bütün doğal kaynaklarından daha önemli bir doğal olanağı da jeopolitik konumudur. Türkiye'nin, bu jeopolitik konumu ile -hep söylediğim gibi- üçgen yatırım denen yatırımlara, yani Ortadoğu'nun petrol üreten dost ülkeleri ile Türkiye'nin ve ileri teknoloji ülkelerin bir araya gelip, bütün bölge yararına ve dünya ekonomisi yararına kurabilecekleri sanayiler için ideal konumdadır Türkiye, jeopolitik açıdan. Fakat bu olanak da, şimdiye dek yeterince değerlendirilememiştir. Bu yıl süresince yaptığımız uluslararası temaslarda, birçok ülkelerin, bizimle birlikte bu önemli doğal ve jeopolitik olanağı değerlendirmeye hazır ve istekli olduklarını gördük. Kısa süre içinde bunun somut belirtilerinin de ortaya çıkacağına inanıyorum.

Bu olanağı tam değerlendirmek için, Hükümetimiz, bu plan döneminde, programında da belirttiği gibi, yabancı sermayeden, elbette ulusal yararımızı ve bağımsızlığımızı öncelikle gözetmek koşuluyla, kompleksiz biçimde yararlanmak kararındadır ve sanırım, ilk kez, yakında, Türkiye'nin, yabancı sermayeye hangi alanlarda, hangi koşullarla ne olanaklar sağlamaya hazır olduğu bütün dünyaya bir belge olarak, değişik dillerde bir belge olarak açıklanacaktır. Böylelikle, kamu kuruluşları da, başvurular karşısında neye evet, neye hayır diyeceklerini, önlerindeki listeye baktıkları vakit, politika belgesine baktıkları vakit, saptama durumunda olacaklardır.

Sayın Üyeler, içinde bulunduğumuz koşulların ağırlığı karşısında ve bu koşulların gerektirdiği çözümleri kısa sürede etkin biçimde almazsak, Türkiye'nin, dünyadaki güvenilirliğinin ve yerinin sarsılabileceğini göz önünde tutarak, bu plan döneminde benimsediğimiz ve yöneldiğimiz başta gelen ilkelerden ve amaçlardan biri, Türkiye'nin döviz kazanma ve dış ödeme gücünü artırmak olacaktır. Planın, hemen her hedefi ve kuralı, bu temel amaçlarımızdan birini oluşturan, bu amaca bir katkıda bulunacak şekilde düzenlenmiştir. Böylelikle, hem günümüzü, hem geleceğimizi, hem de dünyada ulusal onurumuzu kurtarmış olacağımıza inanıyoruz.

Dış ödeme gücümüzü artırmanın uzun dönemli çözümleri vardır, kısa dönemli çözümleri vardır. Biri, ötekini engellemeden, bu çözümlerin hepsine başvuracağız; hiçbir şeyi küçümsemeyeceğiz. Kendimizi hayallerle avutup da, Hakkâri'de üretilen balın, Tokat'ta, Sivas'ta dokunan halının değerini küçümsemeyeceğiz. Baldan halıya, çiçeğe kadar, otobüse kadar, makineler kadar ne satabilsek hepsini satacağız ve Türkiye'nin ve döviz kazanma gücünün, borç ödeme gücünün, birçok kimselerin muhayyilelerini aştığını bütün dünyaya, bu yıldan kanıtlamaya başladığımız gibi kanıtlayacağız. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, Türkiye'de bir fiili dışsatım vardır, bir de resmi dışsatım vardır. Fiili dışsatımı, resmi dışsatımına oranla, küçümsememeyecek kadar büyüktür,

örneğin. Türkiye’den dışarıya yıllardan beri, fiilen çok büyük ölçüde hayvan ihraç edilegelmiştir; ama ihraç edilen bu hayvanların, ne parası, yeteri ölçüde, o hayvanları yetiştiren köylümüzün cebine girebilmiştir, ne de o ihraç edilen hayvanların dövizini Merkez Bankasının kasasına girebilmiştir.

Biz, bu akıl almaz sorumsuzluğu ve aksaklığı giderme yolunda ilk somut adımları da bu yıl atmaya başladık ve attığımız ölçüde de somut sonuçlarını almaya başladık.

Nasıl yaptık bunu? Bu yılın dar olanakları içinde, yalnız dış para darlığı değil, iç para darlığının da oluşturduğu dar olanaklar içinde, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu köylüsünün yetiştirdiği hayvana, gerçek değerini, hemen hemen gününde öder duruma getirdik Devleti. Gerçek değeri de, gözümüz sınır ötesi piyasalarda tutularak saptadık. Eğer, bugünden yarına, bir komşu ülkede satabileceğimiz bir hayvanın 1-2 liralık fiyat farkı yaptığını görürsek, onu hemen kendi köylümüze yansıtmaya özen gösterdik. Bununla da kalmadık; 2.500-3.000 metre yüksekliğe kadar hayvan alım merkezlerini kantarlarıyla birlikte götürmeye başladık. O zaman ne gördük: Türk köylüsü, Doğu ve Güneydoğu Anadolu köylüsü, kaçak ihracat yapmaya veya kaçak ihracat yapanlara alet olmaya istekli değildir. Tam tersine, Devlet, hatta kaçakçıların biraz altında olanaklarla yanına geldiği zaman, hayvanını kaçakçıya değil, Devlete vermeye hazırdır.

Böylelikle, şimdiden, sadece birkaç yerde yaptığımız deneme alımlarıyla, kurduğumuz deneme niteliğindeki alım merkezleriyle, Türkiye’nin, hayvan dış alımından sağladığı döviz küçümsenemeyecek ölçüde artmaya başlamıştır. Bu deneyimizden ve bu deneyimiz karşısında tümü ile hayvancılık yapan yurttaşlarımızdan, o arada özellikle sınır bölgesindeki Doğu ve Güneydoğu Anadolu’daki halkımızın davranışından aldığım güvenle söylüyorum ki, Türkiye, yalnız birkaç yıl içinde sadece hayvan dışsatımı ile bile dış borçlarını belli bir zaman içinde ödeme gücüne mutlaka erişebilecektir.

Sayın Üyeler, bu planın, öncelikle, bunalımdan çıkışı güvence altına alacak ve çabuklaştıracak bir plan olması gerektiğini ve o anlayışla hazırlandığını söylemiştim. Bunun için, şirazesinden çıkan ekonomimizi bir istikrar içine sokmamız gerekmektedir. Bu nedenle, plan, bir yönüyle bir istikrar dönemi, ekonomiyi istikrara kavuşturma dönemi planı olacaktır. Fakat bu istikrarı sağlamaya çalışırken, Senatoda da belirttiğim gibi ve dünya önünde de belirttiğim gibi, bunun durgunluk getirici bir istikrar değil, dinamik bir istikrar olmasına, Türk toplumunun en zor koşullar ve en ağır ekonomik baskılar altında bile varlığını sürdüren dinamizminin gerektirdiği biçimde dinamik bir istikrar olmasına özen göstereceğiz.

Bu plan, bir süre ara verilmesinden, birkaç yıl fiilen, bir yıl da hukuken ister istemez ara verilmesinden sonra, demokratik planlama sürecine yeniden dönüşü vurgulayan, belirleyen bir plandır bir yönüyle de ve kamuoyu önünde, demokratik kurallar içinde, bu planın uygulamasına katkıda bulunacak toplum kesimlerine de danışılarak hazırlanmış bir plandır.

Bu planın içine, onun kâğıt üstünde kalmasını önleyecek güvenceleri, mekanizmaları da yerleştirmeye özen gösterdik. Bu özeni, uygulamada daha da çok gösterdik, göstermekteyiz ve göstereceğiz.

Demokratik bir anlayış içinde, planımıza uygulanabilirlik kazandırabilmek için, planın kâğıt üzerinde kalmasını önlemek için, bir demokratik plan disiplini sağlamaya kararlıyız. Bunda da, kredi mekanizmasını ve vergi mekanizmasını etkin bir araç olarak

kullanabileceğimize inanıyoruz. Tabii, bu vesileyle, Yüce Meclislerin, vergi yasalarında zorunlu duruma gelmiş olan değişiklikleri bir an önce, eğer kusurları varsa, onların da giderilmesine yardımcı olarak, geçirmeye yardımcı olmalarını rica etmek istiyorum.

Yine, bu Planın hedeflerine erişebilmemiz için, Türkiye’de spekülâtif kazanç alanlarının verimliliğini hızla azaltmamız ve üretken yatırımı, spekülâtif alanlardan daha kârlı hale getirmemiz gereklidir. Plana bunun da araçlarını koymaya özen gösterdik.

Yine, bu planın bir özelliği -Senatoda da belirttiğim gibi- kalkınmayı bir sayısal büyümeden ibaret saymamasıdır ve kalkınmanın da ötesinde, gelişmeyi, bir bütün olarak gelişmeyi, gelişme kavramını öngörmesidir.

Dördüncü Beş Yıllık Plan Tasarısı, kalkınmayı sadece somut sayılarla değil, aynı zamanda insan toplumuna, insan ruhuna, insan kişiliğine, mutluluğuna, refahına ve sağlığına neler getirdiğiyle de ölçen bir büyüme anlayışına dayalı bir plandır. Onun için, ruh sağlığına, beden sağlığına, çevre sağlığına ve toplum sağlığına, ilk kez, gereken özeni gösteren bir plan tasarısıyla huzurunuzda geldiğimiz kanısındayım.

Bu planın uygulamadaki bir başarı şansı da, bu planı hazırlayan Hükümetin yapısından gelmektedir. Hükümet, planı uygulamada, her biri başka yöne çekecek karşıt kanatlardan oluşmamaktadır; tam bir tutarlık ve uyum içinde bu planı uygulamaya kararlı ve uygulayabilecek etkinlikte bir Hükümettir.

Yine, 4’üncü Plan dönemi için hazırladığımız bu Planda, plan kavramına ve uygulamasına yeni boyutların da uygulamasına yeni boyutların da Türkiye için yeni boyutların da getirilmekte olduğunu düşünüyorum.

Bir kere şunu belirtmek isterim ki, bazı yan planlama mekanizmaları kurmadan, bazı alanlarda da plan anlayışını gerçekleştirmeden bir gelişme planını tümüyle uygulanabilir hale getirme olanağı yoktur. Onun için biz, bir bütün olan gelişme planına uygulanabilirlik kazandırabilmek için, başka bazı planlamalar da yapmaya kararlıyız ve bunun ilk adımlarını atmaya da şimdiden başlamış bulunuyoruz.

Örneğin; önümüzdeki ürün yılından başlayarak ilk sonuçlarını vermek üzere, bir “Tarım Üretim Plânlaması” hazırlığını Türkiye’de ilk kez yapmış bulunuyoruz. Bu Tarım Üretim Planlaması tam uygulanmaya başladığı zaman, Türkiye’de dışa satılamayacak ürünlerin dağlar gibi yığıldığı, ama dışa hudutsuz ölçüde satılabilecek ürünlerin yetersiz kaldığı dönem inşallah kapanmış olacaktır. (CHP sıralarından alkışlar)

Bu tarımsal üretim planlamasıyla ve genel gelişme planıyla birlikte, yine Türkiye’de ilk kez uzun dönem bir dışsatım planlamasına da yöneliyoruz. Bunu bazı kimseler o kadar yadırgıyorlar ki, âdeta uzun dönem dışsatım (ihracat) planlamasını, ticaret planlamasını daha doğrusu, ülkeye zararlı bir şey gibi görüyorlar.

Oysa akıllı bir tüccar bile gelecek yılın öbür yılın piyasasını -eğer mümkün ise- görebilmek için her tedbire başvururken, bizim görünebilir makul bir gelecek süreci içerisinde hangi ülkeye hangi ürünümüzü -tarımsal olsun, sanayi olsun- ne ölçüde satabileceğimizi, en az ne ölçüde satabileceğimizi şimdiden güvence altına almamız, herhalde ülkenin ve ekonominin çok yararına olacaktır. Türkiye ilk kez bu Hükümet döneminde uzun vadeli ticaret anlaşmalarını, Türkiye’yi asla güç duruma sokmayacak, düşürmeyecek koşullar içinde uzun vadeli dış ticaret anlaşmalarını yapmaya başlamıştır. Gerek tarımsal üretim planlamamız, gerek sınai üretim planlamamız bu uzun dönem dış ticaret planlamasıyla da bağlantılı ve uyumlu olacaktır.

Yine Türkiye’de ilk kez bir beslenme planlaması çalışmalarına başlamış ve bunu hiç değilse kâğıt üzerinde sonuç aşamasına, Bakanlar Kuruluna gelebilecek aşamaya ulaştırmış bulunuyoruz. Böylelikle halkımızın daha az masraf ederek, daha yüksek düzeyde, daha sağlıklı biçimde nasıl beslenebileceğini de -tabii yararlanıp yararlanmamak herkesin isteğine bağlı kalmak üzere- bir plana kavuşturmak için bir çalışma yapmaya başlamış bulunuyoruz.

“Sosyalist Planlama” diye bir söz duydum. Hayır, bu, bu tür bir planlamanın en başarılı örneklerini ben, demokratikliğinden herhalde kimsenin kuşku duyamayacağı sosyal demokrat İskandinav ülkelerinde gördüm. Kimseye zorlanmayan bir plan; Fakat “kim neyi daha ucuza yiyerek, şimdiye kadar aldığından daha yüksek besin maddeleri alabilir?” bunun hesabını yapmak ve üretimi de, gıda maddeleri üretimini de mümkün olduğu kadar buna göre planlamak. Bu yoldaki bir çalışmayı da plan olarak sonuç verebilecek aşamaya ulaştırmış bulunuyoruz.

Yıllardan beri sözü edilen; ama büyük ölçüde ihmal edilen bir başka planlamayı da, yine Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planıyla birlikte uygulamaya koyma kararındayız. O da, Türkiye’nin fiziksel planlaması, yani yerleşim düzeni planlaması, kentleşme planlaması, turizm açısından planlaması, tarım alanları açısından, sanayi kuruluşlarının yeri açısından ve çevre sağlığı açısından Türkiye’nin fiziksel planlamasını da bu dönem içinde gerçekliğe erdirmek umudundayız.

Öte yandan bu plan döneminin bir önemli özelliği de, plandaki ekonomik kalkınma hedefleriyle, eğitim politikamızın ve planımızın tutarlı olmasıdır, nitekim şimdiden o yönde adımlar atılmıştır. Türkiye’nin küçümsenemeyecek bir insan eğitime gücü potansiyeli vardır, fakat şimdiye kadar planın ekonomik kalkınma hedefleriyle eğitim politikaları arasında bağlantı kurulmadığı için bazı gereksiz, fazla eğitilmiş insan-gücü gerektirmeyen alanlarda çok fazla insan gücü eğitilirken, eğitilmiş insan gücüne büyük gereksinme duyulan alanlarda eğitilmiş insan gücü sayısı çok yetersiz kalmıştır. Eğitim politikasıyla, gelişme hedefleri, kalkınma hedefleri arasındaki bu uyumsuzluğu da bu plan dönemi içinde büyük ölçüde giderebileceğimize inanıyoruz. Nitekim şimdiden daha bu ders yılından, hatta bir ölçüde ortaöğretimden başlayarak plan hedeflerine uygun, kalkınma amaçlarımıza uygun dallarda meslek eğitime ve teknik eğitime ağırlık verilmeye başlamıştır, işbaşında eğitime ve yaygın eğitime ağırlık verilmeye başlamıştır.

Yalnız eğitim açısından değil, personel rejimi açısından da bir insan gücü planlamasını yine bu dönemde gerçekleştirmek umudundayız. Yoksa bu yapılmadığı takdirde, tam planın kalkınma hedeflerine uygun bir eğitim politikası izlenmiş olsa bile yeterli ve gerekli bir personel politikası oluşturulmadığı için yine de plan hedeflerine erişilemeyebilir.

Nitekim bugün Türkiye’de devlet bazı alanlarda yeteri kadar, hatta yeterinden çok uzman yetiştirdiği, teknik eleman yetiştirdiği halde, personel politikasının yanlışlığı ve çağdışılığı yüzünden kendi yetiştirdiği teknik personeli, uzmanları devlet hizmetinde çalıştırmamaktadır, bunların bazıları özel kesime veya bambaşka alanlara gitmektedir, bazıları da yurt dışına gitmektedir. Bu plan döneminde gelişme planının hedeflerine, gereklerine uygun bir insan gücü planlamasını, eğitim politikasıyla da uyumlu olarak gerçekleştirmek umudunda ve kararındayız.

Yine bu dönemde ekonomik kalkınmayı savunmamızla birlikte planlama kararındayız, özellikle bize karşı ambargo uygulanan dönemde bu zorunlu bağlantının kurulamamış,

uyumun sağlanamamış olması büyük bir eksiklikti; biz bu plan döneminde umarız ki, müttefiklerimizin de katkısıyla, ekonomik yapımızla savunma yapımız arasında bir uyum kurabileceğimizi umuyoruz, bu yolda adımlar atmaya kararlıyız.

Gene bu dönemde Türkiye'nin doğal kaynaklarının, bu arada özellikle yeraltı kaynaklarının tam değerlendirilmesine büyük özen gösterilecektir. Nitekim madencilik alanında öngörülen yatırım, Üçüncü Plan dönemine göre bir hayli yüksektir ve madenlerimizi işleyerek satma ilkesine de uygulamada büyük özen gösterilecektir.

Yine Dördüncü Beş Yıllık Plan dönemi, gözleri ileri hedeflere yönelik olmakla birlikte ayağı yere basan, gerçeklere değen bir plan olduğu için, altyapı eksikliğinin giderilmesine büyük önem verecektir. Biz, fabrikanın makinelerini, çarklarını işletecek enerjiyi sağlayamadıktan sonra veya ihraç edilebilir ürünleri yapsın diye kurduğumuz fabrikaların ürünlerinin satılması için gerekli liman tesislerini kuramadıktan sonra, o fabrikaların temelini atmanın, hatta o fabrikaları bitirmenin ve hizmete açmanın hiçbir anlam taşımadığını düşünüyoruz. Onun için öncelikle altyapıları, bir kere, bugünkü sanayimizin ağırlığını taşıyabilir hale getirmek, ondan sonra da sanayide yeni ve büyük atılımlar yapılmasını sağlayabilecek, kamçılatabilecek düzeye getirmek kararındayız.

Onun için, bu plan döneminde, 4'üncü Beş Yıllık Planın uygulama aşamasında liman yapımına büyük önem verilecektir. Limanların genişletilmesine ve tesisler bakımından tamamlanmasına, tarladan pazara ürün ulaşımını hızlandırmak ve en uzak yörelerdeki, en ihmal edilmiş yörelerdeki köylümüzün bile bir an önce artık, pazar ekonomisine, hatta dış pazar ekonomisine açılmasını sağlamak üzere, bu işlere yönelik bir köy yolları politikasını uygulayacağız. Nitekim şimdiden Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan başlayarak bunu uygulamaya koymuş bulunuyoruz.

Öte yandan, altyapıların en önemlisi ve darboğazlarımızın da en ağırı ve acısı olan enerji alanındaki yetersizliği gidermek üzere, 4'üncü Beş Yıllık Kalkınma Planında enerji ile ilgili yatırımlara en büyük, belki de en büyük ağırlığı vermek kararındayız.

Altyapı eksikliklerimizi giderirken, şimdiye kadar değerlendirilenin bir hayli ötesinde dış olanaklar da bulunduğu kanısındayız. Geride bıraktığımız yıllarda bizden çok daha varlıklı bazı NATO ülkeleri, NATO'nun altyapımı için sağladığı kaynaklardan, yardımlardan bizim yararlandığımızın çok daha ötesinde yararlanmıştır. Bizde NATO yardımı ile yapılan altyapılar çok yetersizdir. Üstelik yetersizle de kalmamıştır, bunlardan ekonomik amaçlarla yararlanılması, nedense düşünülmemiştir. Oysa NATO yardımı ile yapılan altyapıların mümkün olan durumlarda çok yönlü olarak, çok amaçlı olarak kullanılması, NATO'nun da gözettiği bir ilkedir, göz önünde tutulabilir bir ilkedir. Oysa iktidara, Hükümete geldiğimiz zaman gördük ki, NATO kaynaklarından da yararlanarak Türkiye'nin doğusunda ve batısında küçümsenemeyecek bir petrol boru hattı şebekesi kurulmuştur altyapı olarak, fakat bu yıllarca sivil amaçlarla kullanılmamıştır, ilk kez bundan birkaç gün önce Hükümetimiz döneminde bazı ek tesislerin yapılmasıyla bu petrol boru hattı çift amaçlı bir altyapı olarak kullanılmağa başlamıştır.

Bu plan döneminin bir başka özelliği de konuşmamın başlarında belirttiğim gibi, Türkiye'nin tarihte bir kez daha çok önemli bir transit ülkesi durumuna gelmiş olmasını göz önünde tutarak, ulaşım konusuna ağırlık vermesi olacaktır. Bu Planla birlikte ve daha bu Plan yürürlüğe girmeden hükümetin son birkaç aylık tutumuyla birlikte, Türkiye'de yeni bir ulaşım politikası, çağın gereklerine, ülke koşullarına ve bir transit

ülkesi olmamızın doğurduğu gereksinmelere uygun yeni bir ulaşım politikası ve yapısı bu Plan döneminde öyle inanıyorum ki büyük ölçüde oluşmuş bulunacaktır. Şimdiden deniz ve demiryolu ulaştırmacılığının önemini artırıcı adımlar atmağa başlamış bulunuyoruz. Bunlarla bağlantılı olarak denizyolu ve demiryolunun artan önemi ve artacak olan önemiyle bağlantılı olarak dediğim gibi, özellikle köyleri pazar ekonomisine açacak karayolu bağlantılarına da gereken önemi vereceğiz ve yeni ulaşım politikamızı aynı transit yolu üzerinde bulunan tüm bölge ülkeleriyle uyumlu, eşgüdümlü biçimde oluşturmaya, uygulamaya çalışacağız. Bu konuda yaptığımız temaslar, bütün komşu ülkelerin ve bölge ülkelerinin böyle bir işbirliğine ne kadar hazır olduklarını bize göstermiştir.

Sayın Milletvekilleri, bu Plan döneminde izleyeceğimiz gelişme politikasının bir özelliği de, gelişmenin her anlamda dengeli olmasıdır. Bu arada örneğin, tarımla sanayii birlikte geliştirmeye kararlıyız. Elbette asıl hedefimiz bir an önce Türkiye'nin gerçek ve güçlü bir sanayi toplumu aşamasına ulaşmasıdır. Fakat o hedefe ulaşmak için, o amaca ulaşmak için tarımın şimdiye kadar olduğu gibi ihmal edilmesi gerektiğine asla inanmıyoruz. Tam tersine pek çok ülke gibi biz de tarımda üretimi hızla artırmak ve oradan alacağımız hızı, orada daha büyük ölçüde yaratabileceğimiz kaynakları da büyük ölçüde sınaileşmeye aktarmak kararındayız.

O arada yaygın ve dengeli bir kentleşme sürecini de yine bu plan dönemiyle birlikte başlatabileceğimize inanıyoruz. Bunun ilk adımını da, ilk Köy-Kent denemeleriyle atmaya başlamış durumdayız. Bu konuda başlangıçta acele etmeyeceğiz. Uygulamaları yerinde köylülerle birlikte göreceğiz, köylülerle birlikte değerlendireceğiz. O değerlendirmelerin sonunda bu arada yapacağımız planlara göre, Türkiye'nin her yerinde birden hızla köy-kentleşme sürecini başlatmış olacağız.

Köy-Kentlerin artık köylüyü göçe zorlayacak bir uygulama olduğunu, her halde kimse ciddiye alınmama riskini göze almadıkça tekrarlayamayacaktır. Çünkü en uzak köydeki köylüler bile böyle bir iddiaya gülüp geçmektedirler. Şimdiye kadar köylüyü göçe zorlayanın, şimdiye kadar süregelen bozuk düzen olduğunu, düzensiz kentleşme olduğunu, tarım kesiminin ihmali olduğunu, köylümüzden daha iyi bilen yoktur. (*CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar*) Tam tersine, köylüyü yerinden etmeksizin ona hem kalkınmanın, hem de kentleşmenin, kent uygarlığına erişebilmenin bütün olanaklarına bir an önce kavuşturabilmek için köy-kent sürecini hızlandırma kararındayız. Böylelikle kırsal alana altyapıları ve hizmetleri götürürken, kaynakları en verimli biçimde kullanma olanağını da bulmuş olacağız.

Tarımı ve sanayii birbiri ile uyumlu ve dengeli geliştirirken, aynı zamanda sınaileşmemize hız katacak biçimde geliştirirken, toprak reformunda arada yer alan gelişmelerin ve geçen zamanın bir ölçüde güçleştirmiş olmasına rağmen, bu plan dönemi içinde daha gerçek boyutlarla uygulamaya başlayacağımızı umuyoruz.

Türkiye'nin en çok ihmal edilmiş en önemli doğal kaynaklarından biri de, ormanlarıdır. Ormanların korunması ve geliştirilmesi yalnız orman varlığımızı daha iyi değerlendirmek için değil; takdir buyurursunuz ki, tarımsal üretimimizi artırabilmemiz için de gereklidir. Çünkü ormanların azalması veya gereğince gelişmemesi yüzünden Türkiye her yıl pek çok değerli toprağını yitirmiş olmaktadır.

Daha bu yıldan almaya başladığımız önlemlerle, uygulamaya başladığımız çözümlerle; Devlet ve orman köylüsü arasında birçok yerde verimli ve yapıcı bir işbirliği

kurulmaya başlamıştır. Bu işbirliğinin üçlemeye başladığı yerlerde köylümüz artık ormana kendisine yabancı bir varlık gibi bakmaktan çıkmakta, onu öz malı, öz varlığı gibi görmektedir.

Orman sanayileri devlet parasıyla birkaç kişiye kurdurula gelmiştir şimdiye kadar; o dönem artık kapanmakta, onman sanayiini devlet yardımıyla orman köylüsünün kuracağı dönem Türkiye’imizde başlamış olmaktadır. *(CHP sıralarından alkışlar)*

MÜFİT BAYRAKTAR (Bolu) — Orman kooperatifleri iflas ediyor, iflas.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Büyük hedeflerden hiçbir ödün vermeksizin, o hedefler yolunda daha hızlı yürümekten vazgeçmeksizin ve yolumuzu saptırmaksızın; en basit, en küçük olanakları, en kısa sürede sonuç verebilecek olanakları öncelikle değerlendirmek kararındayız.

Bu bakımdan başta gelen alanlardan biri, bizim görüşümüze göre, hayvancılıktır. Dediğim gibi, hayvan dış satımını resmileştirdiğimiz oranda; Türkiye’nin döviz geliri inanılmayacak kadar artacaktır; bu yıldan -dediğim gibi- artmaya başlamıştır.

Bir de hayvancılıkla ilgili sanayileri hızla devreye sokacak olursak; hayvancılıktan, hayvan ve hayvan ürünlerinden Türkiye’nin elde edebileceği gelir çok daha fazla artmış olacaktır.

Oysa Türkiye’de çok basit teknoloji gerektiren, döviz girdisi pek az olan bu gibi tesislerin yapımı başlanamayacak kadar, akıl almaz derecede gecikmiştir. Örneğin; bir kısmı 1972’de bir kısmı 1974 veya 1975’de başlayan yurdun muhtelif köşelerinde yapımına başlanan et kombinalarının yapımındaki gerçekleşme oranı % 5 ile % 53 arasında kalmıştır.

Biz, kaynaklarımızı -ne kadar kıt olursa olsun- öncelikle et kombinalarının, yem sanayiilerinin, mandıraların ve süt fabrikalarının, deri kuruluşlarının, balıkçı barınaklarının ve balıkçılıkla ilgili sanayi kuruluşlarının yapımına yöneleceğiz ve kısa sürede köylümüzün, hayvancılık yapan yurttaşlarımızın, balıkçılarımızın yardımıyla Türkiye’nin döviz kazanma gücüne büyük ölçüde katkı sağlanabileceğine inanıyoruz.

Öte yandan, bu planın, görünüşte mütevazı de olsa, bence, küçümsenemeyecek bir önemli hedefi de, bu plan dönemi içinde Türkiye’yi gübre gereksinmesini karşılamada kendi kendine yeterli duruma getirmektedir. Türkiye’yi, yağ gereksinmesini karşılamada kendi kendini yeterli duruma getirmektedir.

Türkiye’nin uzun yıllar kendi tükettiği yağı dışarıdan getirtmek zorunda kalmış olması, ekonomimizin, sanayimizin ve tarımımızın yapısal bozukluğuna en acı, en belirgin örneklerden biridir. Sık sık söylenir ki; Türkiye, yiyecek ihtiyacı bakımından kendi kendine yeterli, az sayıdaki ülkelerden biridir. Yağ gereksinmesini tümüyle karşılayabilecek bütün ürünleri de Türkiye kendisi yetiştirebilmektedir veya yetiştirebilecek durumdadır. Ona karşın yağ gereksinmesi içi dışarıya her yıl dünyanın dövizini ödemek zorundadır.

Türkiye’yi bu plan döneminde, gübre için dışarı döviz ödemeyecek, yağ için dışarı döviz ödemeyecek, bunlardan döviz kazanacak duruma getirmek kararındayız.

Yine bu dönemde, Türkiye’nin ikame sanayiinin yapısal aksaklıklarını elden geldiğince düzeltmek ve aldatıcı ikame sanayilerini elden geldiği kadar gerçek ikame

sanayilerine dönüştürmek için mümkün olanı yapacağız. Türkiye’de ikame sanayi olarak kurulan fabrikalardan çoğu nihai ürünü ikame etmiştir; fakat o nihai ürünü yapabilmek için, o kadar çok girdi ithalini sürekli hale getirmiştir ki, ikame sanayileri arttıkça Türkiye’nin dış alımı (ithalatı) düşmek şöyle dursun, daha büyük bir hızla artmaya devam etmiştir. Biz bu aldatıcı, döviz tüketici, dış satımı artırıcı ikame sanayileri yerine, gerçek ikame sanayilerini geliştirmek, var olanların yapısını da elden geldiği kadar buna göre düzeltmek kararındayız.

Öte yandan, yerli sanayiimizin üretim kapasitesini yükseltmek ve bu kapasiteyi tam kullanmak, yine bu plan dönemimde özenle üzerinde duracağımız kurallardan biri olacaktır. Elbette yeni yatırımlar yapılacaktır; Fakat eğer Türkiye’ye var olan sanayiinin kapasitesini tam olarak kullansa, bir süre için neredeyse hiç yatırım yapmadan bile sanayi üretimini büyük ölçüde artırabilir ve bu ürünlerden döviz kazanır duruma gelebilir. Bu yoldaki kararlılığımızı gösteren adımları daha yeni plan dönemine gitmeden atmaya başlamış bulunuyoruz. Örneğin, şimdiden Türkiye’de traktör dış alımını, ithalatını kısıyoruz ve yerli traktör yapımını büyük ölçüde hızlandırmaya başlamış, bunun önlemlerini almış bulunuyoruz.

Bu plan döneminde imalat sanayiini güçlendirip, geliştirmeye büyük özen göstereceğiz. Ara mallar ve yatırım malları yapan sanayileri bir an önce gerçekleştirerek, tamamlayarak veya yenilerini kurarak Türkiye’yi sanayide kendi kendine çok daha ileri ölçüde yeter duruma getireceğiz.

Üretime bakıldığı vakit, bugün Türkiye’nin görünenin üstünde bir sanayi kapasitesi vardır; fakat onun da ötesinde, görünmeyen bir teknoloji kapasitesi vardır. Türkiye’de teknolojik alanda aşama yapabilecek bir eğitilmiş insan gücü potansiyeli vardır. Az da olsa, düzeyleri bakımından yeteri araştırma ve teknoloji oluşturma kurumlarımız vardır. Fakat bunlara yeterli önem verilmemiştir, bunlar arasında yeterli eşgüdüm sağlanmamıştır ve bunların araştırma ve teknoloji oluşturma yetenekleri, güçleri hayata, ekonomiye yeterince yansıtılmamıştır ve Türkiye en ileri teknolojileri gerektiren bazı sanayi dallarında bile başarı ile üretim yapabildiği halde, çok basit teknoloji bazı sanayi kuruluşlarını nerede ise anahtar teslimi dışarıdan almaya devam etmektedir. Hatta son yılların döviz kıtlığı ve iç kaynak kıtlığı karşısında, ne kadar ağır koşullu olursa olsun, kredi ile bir fabrika önerildi mi, Türkiye’de yapılır mı, yapılmaz mı diye bakmadan, onu anahtar teslimi dışarıdan getirme eğilimi maalesef yaygınlaşmıştır. Bunun çok acı örneklerini görüyoruz. Oysa bir ülkenin gelişme yolunda belki en büyük potansiyeli teknoloji potansiyelidir. Bir ülkenin gelişirken bağımsızlığını güçlendirebilmesinin temel koşulu, teknoloji alanında ilerleyebilmesi, teknoloji gücünü artırabilmesidir Biz Dördüncü Beş Yıllık Plan döneminde, buna inandığımız içindir ki, Türkiye’nin teknoloji alanında da bağımsızlığını artırmasına ve atılım yapmasına özen gösterme kararındayız.

Bu plan döneminde bir yandan tasarrufları artırmak, bir yandan da artan tasarrufları daha büyük ölçüde üretken yatırımlara yöneltmek kararındayız. Tasarrufları artırmanın ve üretken yatırımlara yöneltmenin ebetteki bilinen, klasik araçlarından biri, vergi politikasıdır. Huzuruza bir süre önce gelmiş bulunan Fakat maalesef engellenen vergi tasarılarımız bir yönüyle de bu amaçla hazırlanmıştır. Fakat biz, tasarrufu artırma ve artan tasarrufu üretken yatırımlara daha büyük ölçüde yöneltmek için yalnız vergi aracıyla da yetinmeyeceğiz. Gönüllü tasarrufları ve bu gönüllü tasarrufların yine gönüllü olarak üretken yatırımlara yönelmesini özendirmek için de elimizden geleni yapacağız.

Bu amaçla Türkiye’de güçlü ve demokratik bir kooperatifçilik kesimini ve geniş bir halk sektörünü, halk kesimini etkinleştirmek kararındayız.

Kaynaklarımızı en iyi biçimde kullanmak, kaynak kullanımında savurganlığı önlemek ve aynı zamanda gerek üretici ve gerek tüketici halkı korumak için bu plan döneminde yeni bir pazarlama düzeni oluşturmaya kararlıyız; Nitekim bunun somut adımlarını daha bu yıldan atmaya başlamış bulunuyoruz. Bu, üretimi özendirecek ve kaynak tasarrufunu sağlayacak bir pazarlama düzeni olacaktır; hem üreticiye daha çok kazandıracak, hem de tüketici için hayat pahalılığını önleyecek bir pazarlama düzeni olacaktır. Bu amaçla piyasanın düzenlenmesinde kamu kuruluşlarının, yerel yönetimlerin ve kooperatiflerin etkinliğini artırmaya kararlıyız, Nitekim daha bu yıldan bu yolda önemli ve etkin adımlar atmış bulunuyoruz.

Pazarlama ve iç piyasa düzenindeki bu değişiklikler, iç piyasa düzenindeki bu değişiklikler özel girişimi engelleyici olmayacaktır; tam tersine, özel girişimi daha yapıcı ve daha yararlı işler duruma getirecektir.

Yine bu plan döneminde, öteden beri benimsediğimiz bir ilkeye uymaya, elden geldiğince uymaya özen göstereceğiz. “Elden geldiğince” diyorum; çünkü sanayimizin var olan yapısı, elbette bir ölçüde sınırlayıcı bir etken olacaktır; o da, devlet kesimiyle özel kesimin hiç değilse bundan sonraki yatırımlar için birbirinden tamamıyla ayrılması olacaktır.

Biz, bazı stratejik ve kilit sanayilerde devlet öncülüğünü, devletin o alandaki herhangi bir özel girişime katılması anlamında almıyoruz. Bunu, o anlamda yorumlayanlar, o anlamda uygulamak isteyenler bulunduğunu bildiğim için söylüyorum. Yani bir sanayi alanına, kilit sanayi olarak görülen bir alanda devlete öncülük görevi verilecek ve bu öncülük görevinin gereği olarak da o alanda ne kadar özel teşebbüs kurulursa, devlet teşebbüsü hepsine ortak olsun denecek. Bu, devletçiliği de, özel teşebbüsçülüğü de yozlaştırmanın en açık, en kolay yoludur. Ne devlet sektörü, devlet sektörünün sorumluluğunu bilir bu durumda; ne de özel sektör, özel sektörün sorumluluğunu bilir. Devletin öncülük yapacağı alanlar, özel sektöre ne ölçüde açık bırakılacaktır? Bunun kuralları belli olacaktır; o kurallar içinde devlet, öncülüğünü, karma girişimler içinde değil, kendi başına yapacaktır. Aslında bu, toplum yararına rekabeti kamçılar için de yararlıdır; çünkü yılların uygulaması, Türkiye’nin bozuk düzeni içindeki yılların uygulaması gösterdi ki, özel sektörün kendi içinde sağlıklı bir rekabet mekanizması işletme olanağı yoktur. Başka ülkelerde, kapitalist ülkelerde; kapitalizmin de kendi kuralları vardır, o kurallara uygun olarak çalıştığı ülkelerde rekabet halk yararına işler.

Bizde nedense, rekabet büyük sermaye yararına işler. Onun için Türkiye’nin düzeni ve ekonomik yapısı içinde özel sektörün kendi içindeki rekabetin gerçekleşemeyeceği, toplum yararına olamayacağı görülmüştür. Ama kuralları önceden belirlenmek koşulu ile devlet sektörü, halk sektörü ve özel sektör arasında rekabet ortamı yararılandığı zaman bunun hem ülke yararına, hem halk yararına, hem de özel sektör yararına bir rekabet olacağına inanıyoruz.

Dördüncü Beş Yıllık Plan özel girişimi engelleyici bir plan değildir. Tam tersine hele uygulamada görülmektedir ve görülecektir ki, Hükümetimizin tutumu gereği özel sektör hangi alanlarda, ne biçim, ne tür, ne ölçüde yatırım yapmak güven vericidir; hangi alanlarda yatırım yapması kârlı olmayacaktır; bunları eskisine oranla çok daha iyi

görebilir, önceden görebilir, hesabını ona göre yapabilir durumda olacaktır? Planda özel sektör için belli bir yatırım hedefi gösterilmiş olması, özel sektör yatırımlarının o hedefle sınırlanacağı anlamına asla gelmemektedir. Bu sadece bir tahmin, bir varsayımdır. Eğer plan hedefleri doğrultusunda özel sektör o hedefleri aşabilecek olursa, bunu Hükümet olarak ancak şükranla karşılayacağız.

Vergi düzeninden ve pazarlama düzeninden başka kredi düzeninde de köklü değişiklikler yapmak kararındayız. Bunun bir kısım yasaların bildiğiniz gibi hazırlamış ve Meclise sunmuş bulunuyoruz. Böylelikle kredi mekanizması da tasarrufları, kaynakları üretken yatırımlara, plan disiplini içinde yöneltmenin etkin araçlarından biri olacaktır.

Dördüncü Beş Yıllık Planın kâğıt üzerinde bırakmayacağı, kesinlikle uygulayacağı ve uyacağı önemli ve insanca bir hedef de, bir ilke de, sosyal adalet ilkesidir. Bu konuda planı kâğıt üzerinde bırakmayacağımızı, Hükümetimize güvenerek söyleyebiliyorum. Çünkü kâğıt üzerinde bırakmayacağımızı ve buna kararlı olduğumuzu, bu yılın sosyal adalet yönünde adımlar atmaya son derece de güçleştiren ağır ekonomik bunalım koşullarına rağmen göstermiş bulunuyoruz. Nitekim ağır ekonomik koşullarına karşın, Türk-İş'le yaptığımız Toplumsal Anlaşma'ya, kamu sektörünün bütün toplu sözleşmelerinde uyararak, bir yandan Türkiye'yi bir grevler ülkesi durumundan çıkarmış bulunuyoruz çok şükür, bir yandan da işçilere önemli, fakat dengeli ücret artışları sağlamış bulunuyoruz.

Yine bu yılın son derece de ağır ekonomik koşullarına karşın, köylümüze, çiftçimize gerçekçi, hem gerçekçi, hem de yüksek gelir getirici bir tarım destekleme politikası uygulamış bulunuyoruz. Geride bıraktığımız üç yıla bakılacak olursa, bu yıl tarım desteklemesi için ödenen paralar, sağlanan kaynaklar, tespit edilen taban fiyatları görülecektir ki; geride bıraktığımız üç yılla, bazı ürünlerde kıyaslanamayacak kadar yüksektir ve tümüyle bütün ürünlerde de geride bıraktığımız üç yıldan bir hayli yüksektir.

Yine bu Plan döneminde sosyal güvenliği topluma yaygınlaştırma kararındayız. Daha bu yıl Meclis tatile girmeden önce yüksek onayınızla kabul gören ve yürürlüğe giren bazı yasalar bu yönde belirgin adımlar oluşturmıştır. Ayrıca kooperatifçiliği hızla yaygınlaştırırken, kooperatifçilikle bağlantılı olarak Sosyal Sigortaların kapsamına köylülerimizi de almak, ayrıca Tarım Sigortasını da gerçekleştirmek kararındayız.

Yine bu plan döneminde şimdiye kadar yalnız sırtı sıvazlanan; bazen bir ölçüde günü kurtarılan; bazen güttü bile kurtarılmayan esnaf ve sanatkâra etkin biçimde yönelmek kararındayız. Esnaf ve sanatkârı sadece hızlı gelişme ve teknolojik değişim süreci içinde bir dala ucu ucuna tutunur durumda değil, kendi ağaçlarını yetiştirir durumda görebilmek istiyoruz Hükümet olarak.

Onun için, esnaf ve sanatkârın teknolojideki ve pazarlama tekniklerindeki değişikliklere hızla uyabilmesini Devlet olarak sağlamak ve kolaylaştırmak için elimizden geleni yapmaya, onları daha ekonomik anlamda rasyonel boyutlu işletmeler kurmak için bir araya gelmeye özendirmeye kararlıyız.

Bu Plan döneminde, konut sorununun en azından hafifletilmesi gerektiği kanısındayız; bunun için elimizden geleni yapacağız. Hem bu sorunun patlama noktasına vardığı yerlerde konut sorununun üzerine eğileceğiz; hem de doğrudan doğruya kaynağında eğileceğiz. Bu amaçla arsa maliyetlerini düşürücü bir arsa politikası izleme kararındayız. Konut maliyetini düşük tutmak için gerekli düzenlemeleri, hazırlıkları şimdiden yapmaya başlamış bulunuyoruz.

Kira denetimi için yasa hazırlıklarımızı yapmış bulunuyoruz.

Lojman yapımını, özellikle son aylarda ek kaynaklar ayırarak büyük ölçüde hızlandırmış bulunuyoruz.

Ayrıca, önümüzdeki yıllarda yıkıp yapma yerine, yeni yerleşim birimleri oluşturma politikasını daha etkin biçimde uygulamak kararındayız.

Konut sorununun kaynağında çözümü içinse, Köykent sürecini hızlandırmak; böylece, köylerden kentlere göçün hızını kendiliğinden kesmek suretiyle gereken çözümü bulmuş olacağız.

Sayın Milletvekilleri; bu dönemde sosyal adaleti, yalnız insanlar ve toplum kesimleri arasında değil, bölgeler arasında da öncelikle gözetmek kararındayız ve bu kararlılığımızın somut kanıtlarını, inandırıcı belirtilerini daha bu yılki Hükümet icraatıyla da vermeye başlamış bulunuyoruz.

Hiç kuşkusuz, ülkemizin göreceli olarak gelişmiş bölgelerinde de az gelişmiş yöreler vardır, hem de çok az gelişmiş yöreler vardır, ama Doğu ve Güneydoğu

Anadolu'nun bu bakımdan ayrı bir özelliği veya ayrı özellikleri bulunmaktadır. Bir kere, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da gelişmemiş yöreler istisna değildir, gelişmiş yöreler istisnadır diğer bazı bölgelerimizden farklı olarak. Yine, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun göreceli olarak nispeten gelişmiş sayılabilecek yöreleri de gelişmiş bölgelerdeki gelişmişlik düzeyinin bir hayli altındadır. Yine, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun bir özelliği de, bu bölgemizde yer yer feodal bir yapının veya yarı feodal bir yapının hâlâ bir ölçüde sürmesidir.

Bu özellikler göz önünde tutulduğunda görülür ki, gerek ulusal birliğimiz ve ülke bütünlüğümüz açısından, gerek gelişmenin bütünlüğü ve adillliği açısından, gerek demokratik açıdan Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun hızla ve çok yönlü olarak geliştirilmesi özel bir önem taşır Türkiye için. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı bu anlayış içinde hazırlanmıştır.

Üstelik Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun kendi doğal olanakları bu bölgemizin gelişmesine büyük hız katacak nitelikte ve zenginliktedir. Bunun şu açıdan önemi vardır. Aşağı yukarı her ülkenin az gelişmiş veya gelişmemiş bölgeleri vardır. O bölgeleri kalkındırmak için sürekli olarak gelişmiş bölgelerden oralara kaynak aktarma gerekir. Oysa ilk hız devletçe verildikten sonra ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun kendi olanakları bir kez tam gücü ile harekete geçtikten sonra, o bölgemiz, başka bölgelerden ve yörelerden kaynak isteyen değil, Türkiye'nin tümüne daha çok kaynak sağlayan bir duruma gelmiş olacaktır. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Onun için bir süre bu bölgeye gerekli kaynakların yöneltilmesini Hükümetimiz, yalnız bölgeler arası adalet açısından değil, yalnız Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu kalkındırmak açısından değil, tümü ile Türkiye'nin gelişmesine hız katmak açısından da gerekli görmektedir.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun kendi doğal zenginlikleri, kaynakları ve olanakları küçümsenemeyecek kadar çoktur ve büyük boyutlardadır. Örneğin; bu bölgemizdeki su kaynakları bazı bakımlardan, başka bölgelerle kıyaslanamayacak kadar geniş olanaklıdır, bu kaynaklar değerlendirildiği oranda, şimdi çoğu yerlerinde ancak tek kültür, Mono-

kültür yapılan bu bölgemizin halkı değişik tarım kültürlerine geçebilecektir, bu bölgemizde yetişen tarımsal ürünlerin çeşidi birdenbire artacaktır.

Bu bölgemizde zengin kömür kaynakları vardır, başka zengin maden kaynakları vardır. Bu bölgemiz bütün Orta-Doğu'yu besleyip "Daha da yok mu" diyebilecek kadar zengin bir hayvancılık potansiyeline sahiptir.

Bu bölgemiz -sigara içen bir kimse olarak, güvenerek söylüyorum- yalnız Türkiye'nin değil, belki dünyanın en güzel tütününü yetiştiren bölgemizdir. Bu bölgenin turizm potansiyeli, Türkiye'nin -her yerinden değil- birçok başka yerlerinden daha yüksek düzeydedir ve belki bunların hepsinden daha önemli olarak da Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun jeopolitik olanağı, hem bu bölgenin, hem de tümüyle Türkiye'nin hızlı gelişmesi bakımından çok büyük önem taşımaktadır.

Bu durum karşısında, Hükümetimiz Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planını hazırlarken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu için, plan içinde özel planlar hazırlamak gibi suni yollara gitmeyi düşünmemiştir; özel fonlar ayırmak gibi gereksiz ve yetersiz yollara gitmeyi de düşünmemiştir. Çünkü Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı temel felsefesiyle ve önde gelen amaçlarıyla ve araçlarıyla öncelikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun kalkınmasına yönelik olarak hazırlanmıştır ve bunun kâğıt üzerinde kalmayacağı da şu 10 aylık Hükümetin en dar olanaklar içinde bugüne dek izlediği tutumdan bellidir. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Sayın Üyeler, Türkiye'nin en büyük doğal olanağı daha önce de belirttiğim gibi jeopolitik konumudur. Bu jeopolitik konumunun önemi de en çok Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da belirginleşir. Çünkü Doğu ve Güneydoğu Anadolu illerimiz dünyanın en geniş ve en zengin -bazısı en geniş, bazısı da en zengin- pazarlarına komşudur. Bir yanda tüketim maddelerinden çoğunu Türkiye'den alabilecek varlıklı Orta Doğu ülkeleri vardır o illerimizin yanı başında. Bir yandan da gittikçe zenginleşen ve fizik olarak sınırsız denebilecek bir Sovyetler Birliği pazarı vardır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu illeri, coğrafi anlamda fizik olarak bu ülkelere komşu veya en yakın illerdir. Dolayısıyla ulaşım kolaylığının da sağlanacağı olanaklarla bu bölgede kurulacak sanayilerin ürünleri için ve bu bölgede yetişecek tüm tarımsal ürünler veya hayvanlar için hemen el uzatıldığında erişilebilecek hazır pazarlar vardır. Bu bölgenin jeopolitik önemini bu açıdan vurgulama gereğini duyuyorum.

Bu anlayışladır ki biz, sınır ticaretini özendirmek hızlandırmak ve kolaylaştırmak için de elimizden geni yapmaya kararlıyız. Bölgenin çok yönlü gelişmesini hızlandırıcı projelere bu kalkınma döneminde kesin öncelik verilecektir. Bunun başında elbette çok yönlü bir gelişme projesi olarak Aşağı Fırat Projesinin veya projeler demetinin mümkün olan en büyük hızla ilerlemesi gelecektir. Aşağı Fırat Projesini veya projeler demetini hızla gerçekleştirirken, Keban'da olduğu gibi sorun yaratacak biçimde değil, tüm bölgenin ve tümüyle Türkiye'nin sorunlarının çözümüne katkıda bulunacak biçimde bu projeleri hızlandırmaya kararlıyız. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Sayın Üyeler, şimdiye kadar Türkiye'nin gelişmesi, dışarıya (ithalata) dayanmanın ve Batı'ya bağımlılığın kaçınılmaz olduğu varsayımına dayandırılmıştı. Ulaşım ağıımız bile bu varsayımına göre oluşturulmuştu. Eğer Doğu ve Güneydoğu Anadolu geri kaldıysa, ne halkının tembelliğinden veya yeteneksizliğindendir, ne de doğal olanaklarının yetersizliğindendir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun geri kalmış

olmasının tek nedeni, dediğim gibi, Türkiye'nin ancak dışarıya (ithalata) dayalı olarak gelişebileceğinin sanılmış olmasından ve Batı'ya, münhasıran Batı'ya bağımlılığının kaçınılmaz olduğunun sanılmasından ileri gelmiştir. Onun için bağımlılığı azaltmaya, bir başka deyişle bağımsızlığı güçlendirmeye, her alanda bağımsızlığı güçlendirmeye, dış ekonomik ilişkilerde çok unsurlu dengeye ve dışarımdan çok dışarıya ağırlık verildiği oranda Türkiye'nin doğusunun ve güneydoğusunun önemi ve değeri artmış olacaktır ve artmaktadır; olanakları da daha kolay değerlendirilebilecektir ve değerlendirilmektedir.

Bizim bu bölgeye verdiğimiz önem, ne bölgecilik anlayışına dayanmaktadır, ne de bölgecilik heveslerini tatmin gibi bir arzuya, bir eğilime dayamaktadır. Bizim bu bölgeye verdiğimiz önem, bu Kalkınma Planıyla verdiğimiz, Hükümet olarak verdiğimiz ve vermeye devam edeceğimiz önem, tümüyle ülkenin dengeli ve daha hızlı gelişmesini sağlama isteğimizden kaynaklanmaktadır. Yine bizim bu bölgeye verdiğimiz ve vereceğimiz önem Türkiye'nin bağımsızlığını daha sağlam ekonomik temellere ve yapıya dayandırma isteğimizden kaynaklanmaktadır; Ulusal birliğimizi ve ülke bütünlüğümüzü pekiştirme isteğimizden kaynaklanmaktadır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun daha hızlı kalkınmasına mütevazı fakat kısa sürede büyük sonuçlar verebilecek alanlarda başlayacağız; hayvancılık yapan, tütün yetiştiren ve başka ürünler yetiştiren bu bölge köylüsünü kalkındırmakla ve ülke ekonomisine daha büyük katkıda bulunabilir duruma getirmekle işe başlayacağız -Nitekim bu alanda bu yönde işe şimdiden başlamış bulunuyoruz- ve çabamızı enerji, sulama, üretim ve sınılaşma potansiyelini bu bölgede tam değerlendirmekle sürdüreceğiz.

Hükümetimiz Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya kuşku ile değil, güvenle bakan bir yaklaşım içindedir ve yönetim anlayışı bakımından da şimdiden Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu bir sürgün yeri olmaktan çıkarmaya, kamu görevlileri için yeteneklerini asıl ispatlayacakları, ispatlamaları gereken yer olarak değerlendirmeye başlamıştır. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Sayın Milletvekilleri, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, Türkiye'de demokratik anlamda ve ölçüler içinde bir düzen ve yapı değişikliğinin başladığı dönemi de vurgulayacaktır. Bence, Türkiye'de artık ekonomik ve sosyal anlamda düzen değişmeli midir, değişmemeli midir tartışmasının kesinlikle kapanması gerekir. Elbette herkes ve her parti değişik türde bir düzen değişikliği, farklı bir düzen değişikliği isteyebilir. Zaten değişik partiler, birbirinden farklı düzen değişiklikleri isteyecekleri, istedikleri içindir ki demokratik rejimde çok parti vardır. Her halde düzende bir değişiklik yapılması gerektiği artık inkâr edilemez duruma gelmiş olmalıdır. Çünkü süre gelen ekonomik ve toplumsal düzenin, 1977 yılında Türkiye'yi nereye getirmiş olduğu bellidir. Hangi partiden olursak olalım, hangi siyasal sosyal düşünceden olursak olalım, o düzenle ve o düzenin kuralları içerisinde saplandığımız bunalımdan, yine aynı düzenle ve aynı kurallar içerisinde kurtulamayacağımız belli olmuştur.

Onun için bence, toplumun gereksinme duyduğu bu aşamada, düzenin değişip değişmemesi değil, nasıl bir düzen değişikliği olduğu noktasında toplanmalıdır. Bizim gerçekleştirmeye başlayacağımız ve bir ölçüde daha bu yıldan gerçekleştirmeye Hükümet Programı doğrultusunda gerçekleştirmeye başladığımız düzen değişikliği, demokrasiyi sınırlayan değil, demokrasiye daha çok güç ve etkinlik kazandıran bir değişiklik olacaktır. Özel girişimi engelleyen değil, plan disiplinini, demokratik plan disiplinini

içerisine alan ve ülke yararına değerlendiren bir düzen değişikliği olacaktır ve bu Plan döneminde aynı zamanda ekonomik ve sosyal devlet demokrasi kurallarına uygun olarak Türkiye’imizde oluşmaya başlayacaktır. Bunun gereği olarak yerel yönetimlerin yetkileri genişletilecektir, kamu yönetiminde aşırı merkezizyetçilikten kurtulma sürecine bu Plan döneminde hızla girilecektir. Halkın plan hazırlamasına, uygulanmasına ve genellikle ekonominin ve ülkenin yönetimine katkı olanakları demokrasi anlayışımızın gereği olarak hızla artırılacaktır. Türk-İş ile yaptığımız Toplumsal Anlaşma, bu konudaki kararlılığımızı göstermektedir. Olağanüstü toplantı sırasında kabul buyurduğunuz yetki yasası gereğince hazırlamış olduğumuz ve yakında Hükümette görüşeceğimiz bir yasa gücünde kararnamede ayrıca kamu kesiminde, kamu işletmelerinde işçilerin, tüm çalışanların yönetime etkin biçimde katılmasını sağlayacaktır. Ayrıca destekleyeceğimiz halk kesimiyle de, halkın ekonomideki etkinliği, dolayısıyla siyasal gücü ve etkinliği artmış olacaktır.

Planda öngörülen sayısal hedefler bugün için yüksek görülebilir hedeflerdir; ama plan döneminin ikinci yarısında belki de aşılabılır hedeflerdir. Henüz yapıyı ne ölçüde değiştirebileceğimizi kesinlikle kestirebilecek durumda olmadığımız için, bazı hedefler aşırı bir ihtiyatlılıkla plana konmuştur. Örneğin: Turizm gelirlerinden, dövizle ilgili turizmden beklediğimiz döviz geliri olarak plana konan hedef, aşırı ölçüde mütevazı bir hedeftir bence. Dışsatım gelirlerimizle ilgili olarak Plana konan hedef, aşırı mütevazı bir hedeftir. Eğer biz dışsatımda ve turizmde düşündüğümüz önlemlerin yarısını uygulamaya geçirebilirsek, bu Plan hedeflerinin aşılabileceği kanısındayım.

Örneğin: Dışsatım konusunda, 5 yıl sonrası için Planımız, dediğim gibi mütevazı bir görüşle 5.400.000.000 Dolarlık bir hedef öngörölmüştür. Oysa Türkiye gibi bir ülke bunun çok üstüne çıkabilir. Senatoda da bir örnek verdim; 1965 yılında Türkiye’nin dışsatımdan elde ettiği gelirle Milliyetçi Çin’in (Tayvan’ın) dışsatımından elde ettiği gelir eş düzeyde idi (ikisi de 400 milyon Doların biraz üstündeydi), ama 1977 yılı sonunda Türkiye’nin dışsatım geliri 1965’den o yana 400 küsur milyon Dolardan ancak 1 milyar 750 milyon Dolara yükselebilmışken, Tayvan’ın dışsatım geliri 8 milyar Doları aşmıştı, dünyanın pek çok ülkesiyle diplomatik ilişkisi bulunmadığı halde ve olanakları bizden sanırım çok daha sınırlı olduğu halde. Onun için ben bu Plandaki önemli alanlara ilişkin bazı hedefleri de aşabileceğimize inanıyorum, hiç değilse bunu umuyorum.

Sayın Üyeler, hem bunalım sürecinden bir an önce çıkabilmek için, hem de Türkiye’yi Atatürk’ün gösterdiği çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne, o yüce hedefe eriştirebilme yolunda hızla ilerleyebilmek için, Türkiye’nin artık ulusal atılım dönemine girmesi kaçınılmaz olmuştur. Bu dönemin, böyle bir ulusal atılım döneminin çok başarılı sonuçlar vereceğine inanıyorum. Çünkü Türk Ulusunun üstün yeteneklerine, tarih boyunca kanıtlanmış üstün yeteneklerine güveniyorum ve Türkiye’nin hem doğal kaynaklarının, hem de jeopolitik olanaklarının bize bu yönde büyük hız katabileceğine inanıyorum.

Bu Plan döneminde halk yatırımlarıyla, Köy-Kentlerle, turizmle, yeni bir kredi ve umarız ki, kanunu geçerse yeni bir vergi düzeniyle, Türkiye’nin jeopolitik olanaklarının değerlendirilmesiyle ve Türkiye’nin teknoloji alanında yapabileceğine inandığım atılımlarla ülkemizde yeni dinamizm kaynakları harekete geçmiş olacaktır ve o zaman Türkiye’nin gelişme hızının şimdi görülebilenin, sezilebilenin de ötesine varacağına inanıyorum.

Sayın Üyeler, bu Plan bağımsızlığın ve dolayısıyla milliyetçiliğin çağdaş anlamda gerçek temeli olarak ekonominin bağımsızlığını arttırmayı görmektedir, buna yönelmektedir. Bu yönüyle Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, çağdaş anlamda gerçek bir milliyetçilik anlayışını yansıtmaktadır. Bu Plan milliyetçi bir plandır, bu Plan ülkemizin bağımsızlığını güçlendirici bir plandır, bu Plan demokrasiyi etkinleştirici bir plandır ve Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı belli bölgeleri değil, tümüyle yurdu dengeli olarak geliştirmeyi öngören ve sınırlı zümreleri değil, bir avuç insanı değil tümüyle Türkiye'mizin halkını refaha ulaştırmayı ve mutlulaştırmayı öngören bir plandır.

Hepinize saygılar sunarım. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Başbakan.⁷⁸

⁷⁸ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 5, Cilt 7, Birleşim 8, Sayfa 249-269*

26 Kasım 1978 Pazar

Dördüncü Beş Yıllık (1979-1983) Kalkınma Planının Görüşmeleri Sırasında Yaptıkları Konuşması. (Devam)

BAŞKAN — Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı üzerindeki görüşmelere kaldığımız yerden devam ediyoruz.

Hükümet adına Sayın Başbakan Bülent Ecevit, buyurunuz efendim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Teşekkür ederim efendim.

Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri, herkesin kendi üslubu vardır. Bence bir planın sunuş konuşmasında rakamlar ve projeler sıralamaktan çok, planı hazırlayıp sunan hükümetin plan anlayışı, gelişme felsefesi, yaklaşımı önemlidir. Saptanan amaçlara ulaşmak için yararlanacağı araçlar, uyacağı kurallar başvuracağı yöntemler önemlidir.

Yine benim görüşüme göre herhangi bir konuda neyin yapıldığı veya yapılacağı kadar, hatta bazen daha çok, nasıl yapıldığı veya yapılacağı önemlidir.

Planla ilgili görüşmeler sırasında birinci konuşmamı bu çerçeve içinde ve bu anlayışa göre yaptım. Plan metninde zaten ayrıntılarıyla bulunan rakamları, projeleri sıralayarak vaktinizi almak istemedim. Fakat ben, bunları ayrıntılarıyla sıralamadım diye, bazı grup sözcüleri sanki plan tasarısında hiçbir rakam yokmuş, hiçbir sayısal hedef gösterilmemiş, herhangi bir önemli proje yer almamış gibi konuştular. Ağır sanayilerden, motor sanayiinden, elektronik sanayiinden, başka bazı temel sanayilerden, fabrika kuracak fabrikalardan sanki vazgeçmişiz gibi bize eleştiriler yönelttiler. Oysa plan tasarısında bütün bunlara ve genel olarak daha büyük boyutlu ve daha gerçek bir sınaileşmeye ne kadar önem verdiğimiz bazı somut ayrıntılarıyla görülebilir. Kasıtlı olarak yaratılmak istenen bu yanlış izlenimi Meclis tutanaklarında düzeltmek için Başbakan Yardımcısı Sayın Hikmet Çetin arkadaşım bazı ayrıntılı açıklamaları ayrıca yapacak.

Aslında bir yandan Sayın Demirel bu ayrıntılara girmeyişimi istismara kalkışırken, bir yandan da “şunu, şunu yapacağız demenin hiç bir anlamı yoktur. Yapacağız, edeceğiz dediğin şeyleri ne ile yapacaksın onu söylemek lazım. Plan, imkânları dağıtmak meselesidir” dedi.

Bende öyledüşündüğümüçindirki, konuşmamda projelerverakamlarsıralamamıştım. Sayın Demirel’in “yapacağız, edeceğiz dediğin şeyleri ne ile yapacaksın?” diyerek planın gerçekleşebilirliği konusunda kuşku uyandırmak istemesine gelince, şunu belirtmek isterim.

Şimdiye kadar ülkemizde süregelen kaynak oluşumu ve kullanımı süreci içinde, bu soruya gerçekten doyurucu bir yanıt verilemez. Ancak şimdiye kadar süregelen daha başka bir kaynak oluşumu ve kullanımı sürecini düşünmeyen biz değiliz. Bunu düşünmeyenler Sayın Demirel’le onun zihniyetindeki çevrelerdir. Biz hazırladığımız planla ve Hükümet olarak, izlemekte olduğumuz ve izleyeceğimiz tutumla Türkiye’de hem kaynak oluşumunu daha hızlandıracığımıza hem de kaynakları toplum yararına çok daha verimli biçimde kullanabileceğimize inanıyoruz. Spekülatif faaliyetlerin üretken yatırımlardan çok daha kârlı olduğu bir ortamda kaynak üretimi de, kaynak kullanımı da elbette çok yetersiz ve verimsiz bir düzeyde kalır. Öte yandan sanayimizin

tam verimle çalışmadığı, kapasitesinin bir hayli altında bir verimle çalıştığı ve yine sanayimizin dışsıtım potansiyelinin yeterince değerlendirilmediği açıktır.

Tarım ürünlerimizin olsun, hayvan varlığımızın olsun, bu yıla gelinceye kadar dışsıtımda gereğince değerlendirilmekten çok uzak kaldığı; turizm olanaklarımızın nasıl israf edildiği ortadadır.

Kamu kaynaklarının zamanında üretime dönüşecek biçimde kullanılmadığı, savurganca dağıtıldığı, büyük kaynak oluşturma gücü bulunan kamu işletmelerinin kaynak tüketir duruma getirildiği, yeraltı kaynaklarımızdan birçoğunun gereğince değerlendirilmekten ne kadar uzak bulunduğu bellidir.

Çalışanların gelirlerindeki artışın üretken yatırımlara özendirilmek ve yönlendirmek yerine; büyük ölçüde tüketime ve ölü yatırımlara özendirildiği de bilinmektedir. Bütün bu ve benzeri alanlarda izlemeye kararlı olduğumuz yeni tutumla ve yapacağımız yeni düzenlemelerle, ülkemizde kaynak üretiminin çok daha yüksek düzeylere varabileceği ve kaynakların çok daha verimli biçimde kullanılabileceği kanısındayız.

Öte yandan vergi düzeninde düşündüğümüz ve tasarısını Yüce Meclise sunduğumuz değişiklikler de yatırıma yöneltilebilir kaynakları bir ölçüde artıracaktır.

Temel görüşlerimiz ve gelişme sorununa genel yaklaşımımız bir hayli değişik olduğu içindir ki; Sayın Demirel Türkiye'nin kaynak yaratma ve kullanma potansiyelini çok dar bir çerçevede görmekte, ondan daha ötesini tahayyül edememektedir.

Buna karşılık bizim öngördüğümüz gelişme modeli anlayışı içinde, Türkiye'de kaynak oluşumu büyük ölçüde hızlanabilecek ve bu kaynaklar çok daha verimli biçimde kullanılabilecektir.

Gelişme ve plan anlayışlarımız arasındaki ayrılığı Sayın Demirel burada açıkça belirtti. O kadar ki gelişme kavramını bile reddederek, yalnızca kalkınmayla hatta sırf büyümeyle yetinmekten yana olduğunu söyledi, "Planların birinci özelliği büyümeyi sağlamaktır. Büyüme olmadığı zaman neyi bölüşeceksiniz?" dedi. Bize göreyse gelişme bir bütündür. Kalkınma ve büyüme kuşkusuz zorunlu olmakla birlikte, bu bütünün ancak bazı unsurlarıdır.

Sayın Demirel'in burada çok yönlü gelişmeyi reddedip, gelişmenin bütünlüğü kavramını reddedip, sonra da bir eski koalisyon ortağının sloganını kapmak için, yarım ağızla manevi kalkınmadan söz etmesi inandırıcı olmamıştır. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Benim değil, Sayın Erbakan'ın, geçen gün burada kullandığı bir deyimle, Sayın Demirel, kalkınma deyince ancak marul gibi büyümeyi anlamaktadır. Büyüme olmadıkça bölüşümün doyurucu bir biçimde gelişmesi elbette zordur, hatta çoğa kez olanaksızdır. Bunu biliyoruz; fakat bizim gelişmenin bütünlüğü anlayışına uygun olarak öngördüğümüz kalkınma modelinde, büyüme ve bölüşüm süreçleri birbirinden ayrılmamaktadır; eşgüdümlü ve eşzamanlı olarak yürümesi amaçlanmaktadır. Bunu hangi yollardan, nasıl kurumla kurumlaşmalarla ve ne tür düzenlemelerle başarmayı düşündüğümüzü de 1976'da Cumhuriyet Halk Partisinin yeni programıyla, bu yılbaşında yeni Hükümet programıyla daha sonra da plan stratejisiyle ve şimdi görüşülmekte olan plan tasarısıyla ayrıntılarına kadar açıklamış bulunuyoruz.

Bu yaklaşımımız doğrultusunda, bir yandan halkın büyümeye katkıda bulunma olanağını daha çok artırırken, bir yandan da kendi katkısıyla hızlanacak büyümeden halkın alabileceği payı sürekli artırmaya kararlıyız.

Küçümsedikleri veya kötüledikleri halk sektörünün, kooperatifçiliğin, köy-kentlerin ardındaki başlıca amaç budur. Kamu işletmelerinde çalışanların yönetime, sorumluluğa ve kâra katılmalarını öngörmemizin ardındaki amaç da budur. Bu tür yöntemlerle ve kurumlaşmalarla, somun halkın ellerinde daha çabuk ve daha çok büyüyecektir ve halk arasında hakça bölüşülecektir.

Bir başka deyişle, sermaye birikimi belli ve sınırlı ellerde mi toplansın, yoksa daha çok o birikime emeğiyle katkıda bulunanlarda toplanıp, onların bir araya gelmesiyle yeni ve daha yaygın yatırımlara mı dönüşsün? Sayın Demirel'le ve Adalet Partisi yönetimiyle aramızdaki temel ayrılık işte buradadır.

Sayın Demirel, birçok ülkelerde kişi başına ulusal gelir 80 Dolar dolaylarındayken, bizde 1.000 Doları aştığını söyledi. Bir kere birkaç yıllık devletlere ve bazısı henüz uluslaşmamış toplumlara bakarak kendimizi avutamayız. Biz binlerce yıllık devlet geleneği içinden geliyoruz. Kaldı ki, ulusal gelirin kişi başına düşen ortalaması aslında soyut bir rakamdır, önemli olan gerçekte kimlere, hangi toplum kesimlerine ne düştüğüdür. Bu açıdan bakılacak olursa Türkiye'de nüfusun büyük bir bölümünün aslında az gelişmiş ülkeler düzeyindeki kişi başına ortalama gelirle yetinmek zorunda bırakıldığı görülür.

Milli Selâmet Partisi Genel Başkanı Sayın Erbakan'ın yararlanarak dinlediğim sözleri oldu, yadırgayarak dinlediğim sözleri oldu, zevklenerek dinlediğim sözleri oldu. İlkin şunu belirtmek isterim ki, gelişme anlayışlarımız Adalet Partisine oranla birbirine daha yakın görünüyor; ancak, araçlar ve kurallar bakımından Milli Selâmet Partisiyle de aramızda oldukça derin ayrılıklar var. Bize göre gelişmede ve planlamada araçlar ve kurallar çok önemli.

Sayın Erbakan'ın yadırgadığım iddialarından biri, ihracat seferberliğini plandan çıkardığımız yolundaki sözleri oldu. Tam tersine, kendi hükümetleri döneminde ihracat seferberliğinin yalnız sözü ediliyordu, sözü edilirken de, ihracat gelirlerimiz düştükçe düşüyordu. Oysa biz hükümete geldikten sonra, ilk konuşmamda da rakamlarla belirttiğim gibi, gerçek bir ihracat seferberliği, hem de çok zor koşullara karşın başladı, bunun somut sonuçları da daha bu yıl ihracatta sağlanan en az % 25 gelir artışıyla görülür oldu.

Sayın Erbakan'ın bazı ağır sanayi projelerinden, fabrika yapan fabrikalardan, motor sanayiinden vazgeçtiğimiz yolundaki iddiası da yanlıştır. Bunların hepsi plan tasarımızda ayrıntılarıyla yer almaktadır. Ancak bizim yaptığımız şudur: Hiçbir verimlilik hesabı yapılmaksızın, gelişigüzel dağıtılan birtakım projelerin ülke düzeyinde dengeli olarak sonuçlandırılmasını biz ekonomik verimlilik kurallarına çok daha uygun bir duruma getirmeye çalışıyoruz. Bunu yaparken de bir kesin kurala uymak kararındayız. Eğer bir projenin ekonomik verimlilik açısından başka bir ile aktarılması gerekli görülüyor ise, o proje için ilk düşünülen ilde de ekonomik yararı ve istihdam olanağı en az aynı düzeyde bir başka tesis mutlaka ve aynı süre içinde kurulacaktır.

Sayın Erbakan'ın Konya'da öngörülen TŪMOSAN traktör üretim projesinden vazgeçtiğimiz yolundaki iddiası da asılsızdır. Biz Hükümet olarak bu projeyi sürdürmeye

kararlıyız. Nitekim 1978 programına bu proje için 194 milyon lira ödenek koymuş durumdayız. Oysa 64 milyar liralık ha projeye 1977 yılı şosonuna kadar yapılan harcama sadece 443 milyon lira idi. Gerçekleşme oranı % 07'den ibaretti. Aramızdaki tek fark, bizim bu projeyi kendilerinden daha çok ciddiye almış olmamızdır.

Traktör yapımında Devlet öncülüğünü kendilerinden ne kadar daha çok gözettiğimize bir somut örnekle şudur: Daha önce Zirai Donatan Kurumunca yapılmakta olan Ford traktörleri Cephe hükümetleri döneminde özel sektöre devredilmişti. Buna karşılık bizim Hükümetimiz, Zirai Donatım Kurumunun bir türlü sonuçlandırılmayan savsaklanan bir projesine gerçeklik kazandırdı; Şteyr traktörünün Türkiye'de bu kurum eliyle üretimi projesine ilişkin lisans çalışmaları 1978 Eylül'ünde hükümetimizce anlaşmaya bağlandı.

Sayın Erbakan'ın çok yadırgadığım bir sözü de, bizim jandarmaya ve polise, yalnız suçları yakalamaları için emir verdiğimizizi, öğrenci yurtlarını eylemle ele geçirdiğimizi iddia etmesi oldu. Böyle bir iddia öteki Cephe ortaklarından gelseydi yadırgamazdım. Fakat Milli Selâmet Partisinin bu konuda daha gerçekçi bir değerlendirme yapmasını beklerdim. Bizim zamanımızda yakalanan ve adalete teslim edilen sol eylemcilerin ne kadar yüksek sayılara vardığı ortadadır. Hiçbir ayırım gözetilmeksizin, sağın da solun da teröristlerine karşı Hükümetimiz döneminde alınan önlemler Cephe dönemindeki önlemlerle kıyaslanamayacak kadar etkindir.

Öğrenci yurtlarına gelince, bunları eylemle ele geçirmek şöyle dursun, yıllar boyunca bu yurtları ele geçirmiş, atış talimgâhı durumuna getirmiş eylemcilerin elinden kurtardık ve bununla da kıvanç duyuyoruz. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Sayın Erbakan'ı konuşmasının zevklenerek dinlediğim bölümleri üzerinde fazla durmayacağım, çünkü o bölümlerden anladığımıza göre Sayın Erbakan daha, bizim ne olduğumuza veya olmadığımıza karar verememiş. Yan yana birkaç cümle içinde, Sayın Erbakan bizim, hem kapitalizmi hem de üstelik en kötü biçimiyle kapitalizmi sürdürmek istediğimizi söyledi; hem sosyalist olduğumuzu ve bu planın bir sosyalist plan olduğunu söyledi, hem de Türkiye'yi komünizme götürebileceğimizi ima etti. Bu varsayımların veya kanıların hepsi birden doğru olamayacağına göre Sayın Erbakan kendi zihninde bir açıklığa varıncaya kadar kendisiyle bu konuda tartışmaya girmekte yarar görmüyorum. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Sayın Erbakan'ın konuşmasının zevklenerek dinlediğim bölümlerinin başında bir gemi benzetmesi geliyor. Bize mükemmel bir gemi bırakmışlar, ama biz o güzelim geminin kazan dairesini sökmüşüz, kalbini sökmüşüz, pusulasını sökmüşüz, gemiyi eğip bükmüşüz. Sayın Erbakan'ın pusula dediği de kendi ifadesine göre partisinin milli görüşü imiş. Bu pusulayı öteki koalisyon ortakları ne kadar içlerine sindirmişlerdir, bunun tartışmasını eski Cephe ortaklarına bırakıyorum; ben sadece şunu söylemek istiyorum: Bize bıraktıkları gemi belki gerçekten gösterişli bir gemiydi, ama bir tek kusuru vardı, batık bir gemiydi. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)* Biz, bu yılbaşından beri o batık gemiyi çıkarıp yüzdürmeye çalışıyoruz; hem de türlü engellemelere karşın. Bunun o kadar kolay olmadığını da bütün dünya biliyor.

Batık gemi konusuyla ilgili olarak Sayın Demirel'in de bazı iddialarına değinmek isterim.

Sayın Demirel, eğer, son, yıllarda Türkiye kötü yöneltmiş olsaydı, beş yılda % 7 kalkınma sağlanamazdı, işsizlik büyük boyutlara varırdı, diyor. Oysa Üçüncü Beş Yıllık

Plan dönemi sonunda, 1977 yılında kalkınma hızı % 4'e düşmüştü; işsizlik görülmemiş boyutlara ulaşmıştı. Demek ki, Sayın Demirel'in kendi koyduğu ölçütlere göre bile, kötü yönetimin kanıtları ortadadır. Biz, o yönetimin ağır mirasını devraldık; o ağır mirasın yükü altında ezilmekten ülkemizi kurtarmaya çalışıyoruz.

Değerli Milletvekilleri, Sayın Demirel'in şöyle bir taktiği var: Konuşmalarında bol bol rakam sıralayarak kendisinin rakamları çok iyi bildiği izlenimini yaratmaya çalışıyor, sonra da bu izlenimin ardına sığınarak rakamları dilediği gibi eğip büküyor, tahrif ediyor, değiştiriyor.

Örneğin: Geçen günkü konuşmasında Sayın Demirel, Üçüncü Plan döneminde yıllık ortalama % 7 büyüme hızı öngörüldüğünü, bunun % 6,7 olarak gerçekleştiğini, aradaki farkın pek az olduğunu söyledi; oysa Sayın Demirel'in verdiği iki rakam da yanlışti. Doğrusu şudur:

Üçüncü Beş Yıllık Plan döneminde, yıllık ortalama % 7,4 büyüme hızı öngörülmüştür; % 7 değil % 7,4. Gerçekleşme ise % 6,7 değil % 6,5 düzeyinde kalmıştır. Yani hedefle... (AP sıralarından gülmeler, "Bravo" sesleri, alkışlar) Ee, şimdi... (AP sıralarından gülmeler, "Bravo" sesleri, alkışlar) Hedefi... (AP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Bunları tahrif saymıyorsa Adalet Partisi Grubu, mesele yok. Ama hedefi % 7'den... (AP sıralarından gülmeler, "Bravo" sesleri, alkışlar) Hedefi % 7,4 iken % 7 gibi göstereceksiniz, gerçekleşmeyi % 6,5 iken % 6,7 gibi göstereceksiniz, aradaki 9 dizyeme, 3 dizyem fark kalmış diyeceksiniz. (AP sıralarından gülmeler, "Bravo" sesleri, alkışlar) Bu sizce bir aldatmaca değilse veya kendinizi bu türlü rakam oynatmalarıyla aldatmayı tercih ediyorsanız, elbette sizin bileceğiniz iş; Fakat asıl önemlisi 1977 yılı için öngörülen büyüme hızı. % 8,2 iken gerçekleşme % 4'ten ibaret kalmıştır. Buna hiç değinmedi Sayın Demirel. (CHP sıralarından alkışlar) Bu da 1978'de süren gelişme hızı düşüşünün 1977'-de ne kadar hızlandığını göstermektedir. Hedef % 8,2, gerçekleşme % 4. Bunun tevil götürecektir tarafı olmadığı için rakam tahrifine bile yanaşmadı Sayın Demirel, bu gerçeğe hiç değinmemekle yetindi.

Sayın Demirel'in "Bu yıl toptan eşya fiyatları % 70 yükseldi" yolundaki iddiası da yanlıştır. Bizim Hükümet dönemimizde 1977 Aralık sonundan 1978 Ekim sonuna kadar toptan eşya fiyatlarındaki 10 aylık yükseliş % 70 değil, % 41,4'tür. (AP sıralarından "Bravo" sesleri) Arkadaşlarım, ben bu rakam küçüktür demiyorum; ama burada nasıl rakam hileleri yapıldığını söylüyorum, % 70 nerede, % 41 nerede? (CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Kaldı ki, bu konuda da yükseliş trendinin ne zaman başladığı ve şimdi yavaşlamakta olup olmadığı önemlidir. Bu açıdan bakarsak şunu görürüz: Toptan eşya fiyatları 1977 Ekiminde, bir ay önceye göre % 4,7 oranında yükselmişti. 1978 Ekiminde ise yükselme hızı % 2,7'ye düşmüştür. Geçinme endekslerinde bu durum daha da belirgindir. Örneğin, 1977 Ekiminde Ankara geçinme endeksi bir ay önceye göre % 5,4 artarken, bu yıl Ekim ayında bu artış oranı % 2,7'ye düşmüştür. İstanbul geçinme endeksi, 1977 Ekiminde % 7,2 yükselirken, bu yıl Ekim ayında yükseliş hızı % 4,8'e düşmüştür. (AP sıralarından "Allah, Allah" sesleri)

1974 yılında... (AP ve CHP sıralarından karşılıklı tartışmalar, gürlütüler)

MEHMET GÜMÜŞÇÜ (Kayseri) — Biz sizi 5 saat dinledik, siz de dinleme tahammülünde bulunun.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, 1974 yılında, Hükümette bulunduğumuz sırada...

MEHMET GÜMÜŞÇÜ (Kayseri) — Dinleyin lütfen...

İSMET SEZGİN (Aydın) — Terbiyeli ol, el kol hareketi yapma.

BAŞKAN — Sayın Üyeler, karşılıklı konuşmayı bırakalım lütfen, rica ediyorum efendim.

MEHMET GÜMÜŞÇÜ (Kayseri) — Seni muhatap almıyorum.

İSMET SEZGİN (Aydın) — Seni kim muhatap alıyor ki, önce terbiyeli ol.

BAŞKAN — Devam buyurun efendim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamlı) — Değerli arkadaşlarım, 1974 yılında, Hükümette bulunduğumuz sırada aldığımız etkin, istikrar önlemleriyle, fiyatların yükseliş hızını o Hükümet dönemimizin son birkaç ayında büyük ölçüde kesmeyi başarmıştık. Bizim 1974'te sağladığımız fiyat istikrarının olumlu sonuçlarının, 1975 ve 1976 yıllarında Birinci Cephe Hükümeti derledi. Şimdi bunun tersi oluyor: Cephe hükümetlerinin 1977 yılında olağanüstü boyutlara vardığı fiyat artış hızının acı sonuçlarını, 1978'de biz derledik; fakat verdiğim rakamlardan da görülebileceği gibi, henüz piyasada sunu-istem dengesi kurulamadığı halde, son zamanlarda bu hızı kesmeye başladık.

Öyle anlaşıyor ki, Sayın Demirel'in toptan eşya fiyatları ile ilgili olarak verdiği % 70'lik artış oranına, İkinci Cephe Hükümetinin son aylarındaki artış da dahildir. Kendi dönemlerindeki fiyat artışlarını da, biraz da abartarak bizim Hükümetimizin omuzlarına yüklemeye kalkışmaktadır.

Zaten her konuda, hataları bizim kefemize aktarıp, sevarları kendi kefesine doldurmaya özen göstermektedir. Nitekim bu kez de, dışsatımda Hükümetimizin girişimciliği ile sağlanan büyük artışını sevarını kendi kefesine doldurup fiyat artışlarının günahını bize yüklemeye kalkışıyor.

Sayın Demirel'in üslubu ile sorayım, bunda adalet var mı? *(CHP sıralarından alkışlar)*

Rakamlarla ilgili aldatmaca taktiğini, Sayın Demirel, destekleme alımlarına da uygulamaya kalkıştı, "1977'de destekleme alımlarına 51 milyar lira harcanmıştı; 1978'de ise Hükümet destekleme alımlarına 37 milyar harcadı; Bu mu başarı?" dedi.

Bir kere 1977 yılında destekleme alımları için üreticiye ödenen miktar, Sayın Demirel'in dediği gibi 51 milyar değil, 49 milyar liradır. Destekleme alımları ile ilgili olarak 1977'den bizim Hükümetimize 5 milyar 800 milyon liralık bir ödeme yükümlülüğü bırakılmıştır.

Buna karşılık, 1978 yılı için, bu yıl için üreticiye ödenecek miktar, geçen yıldan 18 milyar fazlası ile 67 milyar lirayı bulacaktır. Yani geçen yıla göre artış % 37,5'tur. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Sayın Demirel, geçen günkü konuşmasında, destekleme alımları ile bazı tüketim malları fiyatları arasında karşılaştırmalar yaptı; işte, falan ürünü üreten üretici, geçen yıl kaç ton ürünle ne kadar kaput bezi alıyordu, ne kadar traktör alıyordu, bu yıl ne alıyor diye hesaplar yaptı.

Bir de geçen yılın toptan eşya fiyatları endeksindeki artışın % 36'yı aşmasına karşın 1977'de Cephe hükümetleri döneminde bazı ürünler için destekleme alım fiyatlarında

hiç yükseltme yapılmadığını, örneğin haşhaş kapsülü için destekleme alım fiyatının hiç yükselmediğini, Sayın Demirel'in kendi ili Isparta'da gülyeğine taban fiyatı bile verilmediğini, pancar destekleme alımlarındaki artışın % 6,9'dan ibaret kaldığını ve daha birçok ürünlerde de geçen yıl, bu yıllla kıyaslanamayacak kadar düşük yükseltmelerle yetinildiğini anımsayacak olursak, acaba Sayın Demirel aynı karşılaştırmaları geçen yıl için de yapmaya razı olur mu? Yani geçen yıl kendileri Hükümetteyken Isparta'nın gülyeği üreticisine bir kuruş zam verilmemiş, taban fiyat bile saptanmamış, toptan eşya fiyatları % 36 artmış. Ona mukabil, Isparta'nın gülyeği üreten köylüsü belli malları 1976'da kaç kilo gülyeği ile alırken, 1977'de kaç kilo gülyeği ile almış? Bunun hesabını da yapmaya razı olur mu Sayın Demirel? *(CHP sıralarından alkışlar)*

Haşhaş üreticisine 10 para zam vermemişler, toptan eşya fiyatları % 36 artmış. Bu durumda, Afyon'un, Uşak'ın, Konya'nın ve bütün o bölgenin afyon üreticileri bir yıl önce 1976'da kaç kilo haşhaş karşılığı ne kadar kaput bezi almışken, 1977'de kaç kilo haşhaş kapsülü karşılığı ne kadar kaput bezi almışlardır? Rakamlara çok meraklı olan Sayın Demirel lütfen bunun da hesabını burada çıkarır mı? *(CHP sıralarından alkışlar)*

Geçen yıl Sayın Demirel'in erken seçim istemesinin nedeni, Sayın Erbakan'ın sandığı gibi Milli Selâmet Partili Bakanlarca atılmış temeller üzerinde duvarların yükselmeye başlamasından korkması değildi. Sayın Demirel, ekonominin nefesinin 1977 Haziranından öteye yetmeyeceğini biliyordu; o nedenle seçimleri öne almak istemişti. Bunu o zaman da söylemiştik. Nitekim özellikle İkinci Cephe Hükümeti döneminde bu bunalımın gerçek boyutları artık saklanamaz hale gelmişti.

Fiyat artışlarında hızlı bir tırmanışa geçilmişti ve yine o nedenledir ki, 1977'nin büyüme hızı hedefin yarısından da aşağılara düşmüştü.

1978 başında biz, nefesi tükenen bir ekonomiyi devraldık ve aylardır ekonomiyi yeniden canlandırmaya çalışıyoruz. Yalnız ekonominin değil, 1977 yılının bütçesinin de nefesi tükenmişti; yılın son aylarında tükeneceği daha yılbaşından belli idi. Nitekim geçen yıl bütçesinin 35 milyar lirayı aşan açığı, geçen yıl bütçe uygulamaları sırasında yapılamayan birikmiş ödemelerin tüm yükü bu Hükümetin omuzlarına yıkıldı. Bu yıl yalnız döviz sıkıntısı olarak değil, Türk parası olarak nakit sıkıntısı da çekişimizin başlıca nedeni budur. Geçen yıl kendilerinin açıktan harcadıkları 35 milyon lira bu yıl bu Hükümetin omuzlarına devredilmiştir (Harcadıkları veya harcamadıkları için borç ödemedikleri durumlarla ilgili olarak)

İlk konuşmamda, bazı temel maddelerin üretimi bakımından benzer durumdaki veya olanakları daha sınırlı bazı ülkelerle yaptığım karşılaştırmalara karşı Sayın Demirel, "Başka ülkelerle kıyaslamalar yaparken, bizim nüfusumuzun 16 yılda 16 milyon arttığını ve 16 yılda 18 hükümet değiştiğini göz önünde tutmak gerekir" dedi.

Bunlar gerçekten önemli etkenlerdir, ama nüfus artış hızının ekonomik ve toplumsal yapı ile oldukça sıkı bağlantısı olduğu da bir gerçektir.

O nedenle, bu mazeretin ardına sığınmak ancak bir ölçüde geçerli olur. Hele, bir yandan hızlı nüfus artışına ve bu hızlı artışın çalışan nüfus yapısında oluşturduğu olumsuz özellikleri, yeterince hızlı kalkınamamanın ve işsizlik artışı önleyememenin başlıca mazereti gibi gösterip, bir yandan da nüfusun daha hızlı artmasını istemek bir çelişkidir; Sayın Demirel geçen gün burada bu çelişkiye de düştü.

Böyle bir mazeretin ardına sığınanların ya hızlı nüfus artışına karşın ekonomik büyümeden kişi başına düşen payı daha hızlı artıracak bir plan modeli oluşturmaları gerekir, ya da aile planlamasına yönelmeleri gerekir. Bu konuda bir seçme yapamayanlar çözilemeyen sorunların, ağırlaşan sorunların başlıca mazereti olarak hızlı nüfus artışının ardına sığınma hakkını elde edemezler.

Dediğim gibi, geçen günkü konuşmasında Sayın Demirel, yeteri kadar hızlı bir gelişme sağlamamamızın ve bazı hedeflere, bazı amaçlara ulaşamayışımızın bir başka gerekçesi olarak da 16 yılda 18 hükümet değiştiğini söyledi. Sık sık hükümet değişmesi biçiminde beliren siyasal istikrarsızlığın da ekonomik ve toplumsal istikrarsızlıkla sıkı bağlantısı vardır. Hele iktidarların ve partilerin siyasal davranışıyla daha çok bağlantısı vardır. Eğer hükümetler belli sorunlara dinamik bir istikrar içinde ve toplumu tatmin edecek biçimde çözümler bulamazlarsa elbette sık sık değişirler. Eğer Demirel Hükümetleri uzun süre yerlerinde duramadılarsa, Adalet Partisi gitgide küçüldüyse bunun sorumlusu bu toplum değildir. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Demek ki kendileri bu toplumun sorunlarına tatmin edici çözümler getirememişlerdir; bu topluma, geleceğe yönelik olarak yeterince ümit verememişlerdir. O yüzden kendilerinin git gide zayıflamaları da şikâyetçisi oldukları siyasal istikrarsızlığın, sık sık hükümet değişmelerinin nedenlerinden hiç değilse bir tanesidir. Bunun için kendilerinden başkasını eleştirmeye hakları olmasa gerektir.

Dediğim gibi, eğer hükümetler belli sorunlara dinamik bir istikrar içinde toplumu tatmin ederek, topluma ümit vererek çözümler getiremezlerse elbette sık sık değişirler. Bu süreç kendiliğinden önlenemez. Bu konuda herkesten önce partilere, özellikle iktidar olan partilere düşen görevler vardır. O görevleri yerine getiremeyenlerin siyasal istikrarsızlıktan, toplumu veya bankalarını sorumlu tutmaya hakları yoktur.

1974'te kamuoyu, istikrarlı ve etkin bir iktidara kavuşabilmenin yollarını göstermişti. Bazı partilerin kamuoyundan gelen seslere kulak vermemiş olmaları, Türkiye'nin 3 yıllık bir istikrarsızlık ve bunalım dönemine sürüklenmesinde başlıca neden olmuştur. O dönemin olumsuz etkileri de bugün hâlâ bir ölçüde sürmektedir.

Sayın Demirel, nüfusumuzun çoğunluğunun tarıma bağlı oluşunu kalkınma açısından bir engel gibi gösteriyor; doğrudur.

Geçimi tarıma bağlı olanların yılda 12 ay çalışmadıklarını, yani çalışma sürelerinin verimsiz, yetersiz kaldığını söylüyor. O da doğrudur. Ama biz köy-kentler, kooperatifçilik ve halk sektörü yoluyla köylümüze bir yılın 12 ayında da çalışma olanağı sağlayalım; bir köylü ailesinin tüm bireylerini bulundukları yerde ve daha üretken alanlarda çalışma olanağına kavuşturalım diyoruz, Sayın Demirel ona da "olmaz" diyor.

Yıllarca Sayın Demirel köy-kentlerle köylünün göçe zorlanacağını iddia etti durdu. Bu iddiasının inandırıcı olmadığını nihayet anlamış olacak ki, geçen gün bu kürsüde bunun tam tersini söylemeye başladı. Yani, köy-kentlerle bizim köylüye, isterse şehirlere göç etmesini yasaklayacağımızı iddia ve ima etmeye başladı.

Şimdi bu iddialarından, bu kanılarından hangisi doğrudur? Sayın Demirel'in bu konuda evvelâ kendi zihninde bir açıklığa varması gerekir. Biz köylüyü göçe mi zorlamak niyetindeyiz, yoksa göçü yasak etmek mi niyetindeyiz?

MUSTAFA ÖZTİN (İzmir) — Dün dündür bugün bugün.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sayın Demirel, aslında bunların hangisinin doğru olduğuna gerçekten inanıyor biliyorum; ama gerçekte bunların ikisi de doğru değildir. Bizim istediğimiz köylümüzü kentlerdeki olanaklara kavuşabilmek için, köyünden göç etme zorunluluğundan kurtarmaktır. Ona rağmen isteyen olursa, yine kentlere göç eder elbette. Ama biz köy-kent, yaygın kooperatifçilik ve halk sektörü uygulamalarıyla bu isteğin kendiliğinden azalacağı kanısındayız. Köylüyü kentlere göç etme zorunda bırakmak yerine, kentleşmeyi ve kentlerin tüm olanaklarını köylünün ayağına götürmek ve köylümüzü bulunduğu yerde daha hızlı kalkınma hatta sanayi toplumu aşamasına geçme olanağına kavuşturmak istiyoruz. Bu iddiamız artık bir hayal değildir, bu hayalin ötesine geçilmektedir. Bugün Bolu dağlarında bir köy-kentte bir fabrikanın, köylünün sahip olacağı bir fabrikanın duvarları yükselmektedir.

Sayın Demirel; “Köy-kentlerden vazgeçin de, ne yaparsanız köylünün köyüne yapın gücünüz yetiyorsa” dedi. Elbette pek çok hizmet tek tek bütün köylere de götürülecek. Nitekim bu yıl köylere yapılan yolların uzunluğunda büyük artış oldu; ama tek tek her köye götürülemeyecek hizmetler ve yatırımlar da vardır. Örneğin 500 nüfuslu bir köyde bir meslek okulu kolay kolay kurulamaz; ama nüfus toplamı 5 bini, 10 bini bulan 8-10 köyün oluşturacağı bir köy-kent topluluğu için tam kadrolu meslek okulları da rahatlıkla kurulabilir. 1.000 nüfuslu bir köy tek başına bir fabrika kuramaz; ama bir köy-kent çevresinde güçlerini birleştiren 8-10 köyün nüfusu fabrika da kurabilir; nitekim kurmaktadırlar. Köy-kentler ve köy-kent çevresinde yapılacak kooperatifçilik ve halk sektörü uygulamaları hem kırsal alanda çok daha fazla kaynak oluşumunu, hem de kaynakların çok daha verimli kullanımını sağlayacaktır. Hem Türk köylüsü, hem de Türkiye daha hızlı kalkınacaktır. Bazılarının; henüz köy-kentleri anlayamayışı bir muhayyile eksikliği olarak yorumlanabilir. Ama başlayan köy-kent uygulamalarının somut sonuçlarını yakında kendileri de gözleriyle göreceklerdir.

Sayın Demirel, planda ve benim konuşmalarımda “Toprak reformuna” değinmediğimizi söyledi. Oysa planda da değiniliyor; ben de değindim; hem de bazı koşulların toprak reformu ile ilgili güçlükleri artırmasına karşın, bunu gerçekleştirmeye kararlı olduğumuzu söyledim; yakında merak etmesinler tasarısı Meclise gelecektir.

Yine Sayın Demirel, “gelin buğday üretimini 50 milyon ton yapmanın yolunu arayalım” dedi. Bizim hazırladığımız tarım üretim planlaması, işte bu tür gereksinimleri karşılamaya yöneliktir; ama Sayın Demirel onu da tama üretim planlamasını da istemiyor.

Belli ki, geçmişte kendisi neyi yapmamışsa, neyi akıl etmemişse veya doğru bulmamışsa, şimdi de gerekse bile, yapılmamasını istiyor Sayın Demirel.

Bu arada Sayın Demirel, tarım üretim planlamasına karşı çıkarken şöyle bir şey söyledi; “tütün ekimini kısmak düşünüyorsanız öyle yapacağınıza sigara yapın, size o kadar sigara fabrikası bıraktık, onları bitirin” dedi. Aslında, bize bıraktıkları sigara kılığıdır ve çok yavaş yürüyen birtakım sigara fabrikalarıdır.

Biz Hükümeti devraldığımızda, Diyarbakır Sigara Fabrikası yapımının gerçekleşmesi % 17,5’den ibaretti; İzmir Sigara Fabrikasının gerçekleşmesi % 7,6’dan ibaretti; Manisa Sigara Fabrikasının ise gerçekleşmesi % 5’den ibaretti. Maliyeti bir milyar 200 milyon lira olan Manisa Sigara Fabrikasına biz gelinceye kadar harcanan para 100 milyonun çok altındaydı, 1 milyar 200 milyon maliyetli fabrikaya 100 milyonun çok altında para harcamıştı. Şimdi Sayın Demirel, derhal bunları bitirip devreye sokmamızı istiyor.

SEYFİ ÖZTÜRK (Eskişehir) — Ya Malatya?**BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Malatya'yı açtık.**

Biz devir aldığımız ağır ekonomik zorluklara karşın bunların yapımını hızlandırmak üzere elimizden gelen çabayı gösteriyoruz. Nitekim biraz önce belirttiğim gibi Malatya Sigara Fabrikasını işletmeye açmış durumdayız; fakat kendilerinin yıllarca geciktirdikleri birtakım yatırımları, üstelik yine kendilerinden bize miras kalan böylesine ağır ekonomik bunalım ortamında, bizim bugünden yarına bitirmemizi beklemeleri biraz haksızlık olmuyor mu? Hele bir de bunun üzerine 35 milyar liralık bütçe açıklarını da bizim omuzumuza yükledikleri hatırd tutulursa.

Hükümete geldiğimiz zaman yatırımlarda gördüğümüz dağınıklık ve gecikmeler, sigara fabrikalarından ibaret değildi, her alanda görülüyordu. Sayın Demirel yıllarca iktidarda kaldıktan sonra, kendi iktidarlarının bitiremediği ne kadar fabrika varsa burada bir bir sayıp, “Haydi bitirin, bir an önce bitirin” dedi. Örneğin, “Barajları yapmak için çimento lazım. Gelin Diyarbakır Çimento Fabrikasını bir an önce bitirin, Kahramanmaraş Çimento Fabrikasını bir an önce bitirin, Bingöl Çimento Fabrikasını bir an önce bitirin, Bitlis Çimento Fabrikasını, Siirt çimento Fabrikasını Adıyaman Çimento Fabrikasını, Malatya Çimento Fabrikasını bir an önce bitirin” dedi bu kürsüden. Bu saydığı fabrikaları ne durumda devralmışız, şimdi ona bakalım:

Diyarbakır Çimento Fabrikasına 1977 sonuna kadar yapılan harcama 128 milyon lira; gerçekleşme % 18’den ibaret. Biz bu yıl 240 milyon lira ödenek koymuşuz, yani geçen yılkinin yaklaşık iki katı ödenek koymuşuz.

Kahramanmaraş Çimento Fabrikasında 1977 sonunda gerçekleşme % 12’den ibaret. Bingöl Çimento Fabrikasında gerçekleşme % 9’dan ibaret. Adıyaman Çimento Fabrikasında gerçekleşme % 21’den ibaret.

Genellikle bu fabrikalara 1978 yılı için konulan ödenekler de 1977’nin -sanırım bir istisnası ile- bir hayli üstündedir; fakat yılların ihmalini 10 ayda gidermemizi bizden beklemeleri herhalde haksızlıktır. Kaldı ki, çimento üretimi için planlanan 18 fabrikadan 11 tanesinin, iktidara gelince gördük ki, kesin hammadde incelemesi bile yapılmamıştır, bu konudaki çalışmaları da bizim Hükümetimiz hızlandırmıştır. Ayrıca, Hükümetimiz ileride ortaya çıkabilecek üretim açığını göz önünde tutarak Doğu Karadeniz’de, Batı Karadeniz’de, Ankara’da ve İstanbul’da 4 yeni çimento fabrikası kurulmasını daha planlamıştır.

Sayın Demirel’in rakamlarla nasıl işine geldiği gibi oynadığına bir başka ilginç örnek, demir-çelik üretimi konusunda görülebilir. Sayın Demirel 1977 sonunda Türkiye’de demir-çelik üretim kapasitesinin 3.100.000 tona varmış olduğunu söyledi. Aslında, yatırımlar zamanında gerçekleşseydi veya milyarlarca lira harcanarak devreye girmiş tesisler tam kapasiteyle çalıştırılıysaydı, 1977 yılı sonunda plan hedefine uygun olarak üretimin 4.640.000 tona varmış olması gerekiyordu. Oysa 1977 yılı sonunda ülkemizde fiili demir-çelik üretimi 3.100.000 tonda değil, 1.939.000 tondan ibaretti. (CHP sıralarından alkışlar)

İskenderun demir-çelik tesislerinde cephe ortaklarının yarattığı sorunlar öylesine düğümlenmişti ki, bu çok önemli tesiste üretimi canlandırabilme olanağını biz ancak yeni yeni bulabiliyoruz. Eğer Sayın Demirel kendi iktidar dönemleriyle ilgili olarak birtakım gerçek dışı rakamları gerçek gibi söylemeye, yıllarca yürümeyen yatırımları

bitmiş veya bitmek üzereymiş gibi göstermeye devam edecek olursa, ister istemez geçmişin daha ayrıntılı muhasebesini yapmak zorunda kalırız.

Sayın Üyeler, benim ilk konuşmamla ilgili olarak Sayın Demirel “Maziye kötülemek için plan yapılmaz” dedi. Aslında, ben o konuşmamda söylediklerimi maziye kötülemek için değil, geçmişte yapılan yanlışlıklardan dersler almak için söylemişim. İnsanlar da, toplumlar da, o arada tabii partiler de, ancak kendi yanlışlarını düzeltere düzeltere ilerleyebilirler. Fakat Sayın Demirel geçmişte hiçbir şeyin yanlış yapılmadığı kanısındadır ve geçmişten hiçbir ders almamak eğilimindedir. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Türkiye’nin bu bunalımlar dönemine sürüklenmesinde Sayın Demirel’in bu tavrının küçümsenemeyecek payı vardır. *(CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Sayın Demirel de Sayın Erbakan da bunalım nedenlerinin son birkaç yılda aranmaması gerektiğini belirttiler. Sorumluluklar ne kadar geriye gider, o başka bir mesele; fakat ortada açık bir gerçek var, 1973’den bu yana dünya ekonomisinde olağanüstü değişiklikler ve sarsıntılar yer almıştır. En zengin ülkeler bile bu değişiklikler ve sarsıntılar karşısında köklü önlemlere başvurma, hatta bazıları ekonomik yapılarında, ekonomilerinin işleyişinde önemli değişikliklere yönelme zorunluluğunu duymuşlardır. Fakat böyle bir dönemde Cephe hükümetleri üç yıl sanki dünyada hiçbir şey değişmemiş gibi, dünya ve özellikle Türkiye sanki bolluk içinde imiş ve Türk Ulusu ekonomik geleceğine güvenle bakabilirmiş gibi davranmışlardır, üç yıl boyunca ekonomiyi bugünden yarına seçim varmışçasına bir savurganlık ve sorumsuzluk içinde yönetmişlerdir.

Daha geriye doğru geçmişte kimin ne sorumluluğu vardır, onu tartışmakta yarar görürüz görmeyiz o başka bir mesele; ama son üç yılın 1975, 1976, 1977 yıllarının sorumsuzluğu mazur gösterilebilecek ve bağışlanabilecek bir sorumsuzluk değildir; çünkü dediğim gibi dünyada yakın tarihin en ağır ekonomik bunalımı başlamıştır, o dönemde ilerlemiştir, en zengin ülkeler bile köklü önlemler almak, ekonomilerine çekidüzen vermek gerektiğini duymuşlardır.

Cephe hükümetleri ise, üç yıl Türk ekonomisinin gerektirdiği, dünya koşullarının gerektirdiği tek bir önlem almamışlardır. Bu yıl çekilen sıkıntıların, bu yıl sürmekte olan bunalımın başlıca nedeni budur ve baş sorumlusu da kendileridir.

Aynı kimseler, 1977 sonuna doğru artık saklanamaz duruma gelen olağanüstü boyutlara varan ekonomik bunalımı, şimdi dünyadaki ekonomik bunalımla izah etmeye ve mazur göstermeye kalkışıyorlar. Mademki o bunalımın farkındaydınız, niçin o bunalımın gerektirdiği tedbirleri almadınız *(CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)* Bunun hesabını tarih önünde vermekten hiçbir zaman kurtulamayacaksınız. *(CHP sıralarından alkışlar)* Hem Hükümette iken, o dünya ekonomik bunalımının Türkiye’de gerekli kıldığı önlemlerden ve yapı veya düzen değişikliklerinden hiçbirine başvurmayıp, hem de şimdi dünya ekonomik bunalımını kendi başarısızlıklarının ve sorumsuzluklarının mazereti gibi göstermeye hakları yoktur.

Sayın Demirel, “Topyekûn inkârın içerisinden bir devrin reçetesi çıkar, her şeyi yıkıp dökmenin gerekçesi çıkar, bir isyan gerekçesi çıkar ama bir plan gerekçesi çıkmaz” dedi.

Bu mantığa göre Sayın Demirel, kendi iktidarlarının bıraktığı ağır sorunları çözmeye çalışan bu Hükümete, her gün, hem de en ağır dili kullanarak yönelttiği inkâr ve hücum

kampanyasıyla acaba devrim reçetesi mi, yoksa isyan gerekçesi mi hazırlıyor, sorusu ister istemez akla gelir. (CHP sıralarından alkışlar)

Değerli Milletvekilleri, Sayın Demirel'e âdeta kadercı bir görüş hâkim; "Benim yaptığımdan daha iyisi olamaz" anlayışını yansıtan bir kadercilik. Nitekim geçmişteki bazı plan uygulamalarına ve bazı plan hedeflerinden sapmalara değinmemize karşı Sayın Demirel, bu kürsüde geçenlerde şunları söyledi: "Bir plan, hedeflerine ulaşmışsa, bir ülkenin yapabileceği, bir milletin yapabileceği bundan ibarettir." Öyle sanıyor Sayın Demirel. "Ondan daha iyisini yapamadık, diye dövünmenin manası yoktur." Yani, biraz daha açalım, "yapılabileceğin en iyisini ben yaparım" diyor Sayın Demirel. (AP sıralarından "Doğru" sesleri)

Bakın "doğrudur" diyorlar, tebrik ederim sizi. "Yapılabileceğin en iyisini ben yaparım, daha iyisi yapılmadı diye dövünmenin anlamı yoktur" diyor. Bu zihniyette oldukça siz, daha millet önünde çok dövünürsünüz. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Oysa hiç değilse bir varsayım olarak o yapılanlardan daha iyi planlar da yapılabilirdi veya plan uygulamaları daha başarılı da olabilirdi. Kaldı ki, bir planın hedeflerine ulaşip ulaşmadığı yalnızca belli sayı büyüklüklerine bakarak anlaşılamaz. Yani Sayın Erbakan'ın benzetmesiyle marul ne kadar büyümüş diye bakılarak anlaşılamaz planın hedefine ulaşip ulaşmadığı. O sayıların bileşimi, içyapısı önemlidir, nasıl oluştuğu önemlidir. Sayılar kadar kurumlaşmalar da önemlidir. Karşılaşılan toplumsal sorunları aşmak veya çözmek için neler yapıldığı da önemlidir. Örneğin, eğer kurumlaşmalarda hızlı değişimin gerektirdiği düzeltme veya değişiklikleri zamanında yapmazsanız belki bir süre için sonuç almış gibi görünürsünüz; ama ileride ülkeyi, toplumu büyük sorunlarla, engellerle, bunalımlarla karşı karşıya getirirsiniz. Nitekim Türkiye de böyle olmuştur. Altyapı gereksinmesini karşılamadan, başka alanlara yatırım kaynaklarını dağıtarak veya yoğunlaştırarak birtakım sayısal büyüklüklere varabilirsiniz; ama kısa süre sonra o büyüklükler ekonomiyi çok sıkışık darboğazlara sürükleyip tıkayabilir. Nitekim öyle olmuştur. Kaldı ki, asıl sanayideki ve tarımdaki hedeflere ulaşmanın hayati önem taşıdığını Sayın Demirel de kabul ettiği halde genellikle bu hedeflerin gerisinde kalınmıştır. Üstelik sanayide ve tarımda sektörlere ve alt sektörlere eğilerek durumu incelediğimiz vakit, plan hedeflerinden ne ölçüde sapıldığı, planın iç dengesinin uygulamada ne kadar bozulduğu açıkça görülür. Örneğin; tarımda yeterli pazar bulamayacağımız kesinlikle bilinen bazı ürünlerin üretimi alabildiğine artarken, kolayca pazar bulabileceğimiz ürünlerin üretimi çok yetersiz kalmak pahasına tarımda belli bir sayısal hedefe ulaşılmışsa bu yarardan çok zarar sağlayabilir; Türkiye'nin dış ödemeler sorununu ağırlaştırabilir; nitekim öyle olmuştur.

Pazar bulunabilecek ürünleri satacak yerde, yıllarca bekletir ve ülkeyi yıldan yıla artan stok giderleri altına sokarsanız, o ürünleri zamanında ekonomik değere dönüştüremezseniz, o ürünlerle ilgili hedeflere ulaşmanın da bir anlamı kalmaz, nitekim öyle olmuştur.

Sanayide bu çok daha önemlidir. Türkiye'nin sanayi alanında öz yeterliliğini artıracak sektörlerde yatırımlar ve gelişmeler çok yavaş yürürken, ekonomide dış pahalılığı artırıcı bazı sektörlerde veya alt sektörlerde yatırım hedeflerinin aşılmış olması, bazen yarardan çok zarar getirmektedir.

Bu vesileyle Sayın Demirel'in bir yanlış anlamasını da düzeltmek isterim. Ben, konuşmamda ilke olarak ikame sanayilerinin kurulmasına karşı çıkmadım. Elbette

dışsatıma yönelik sanayilerin yanısıra belki çoğu kez onlardan da önce ikame sanayilerine ağırlık vermek gerekebilir. Biz, ikame sanayileri kurulmasını değil, kurulan ikame sanayilerinin çoğunun aldatıcılığını eleştirdik. Bu ikame sanayilerinin Türkiye’de ithalat (dışalım) gereksinmesini kısımadığını, artırdığını ve sürekli kıldığını söyledik. Bundan yakındık ve gerçek ikame sanayilerine yönelme gerekliliği üzerinde durduk.

Sayın Demirel, geçen günkü konuşmasında “Ben Türkiye Cumhuriyeti Devletini huzurunuzda savunacağım” dedi. Hükümette bulunduğu zaman devletin korunmasını, devlet dışı sorumsuz güçlere bırakmış olanların bu iddiaları pek inandırıcılık taşıyor. *(CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Bu Devleti biz kurduk, 1978 başında da çözülüp dağılmaktan ucu ucuna kurtardık. Bununla birlikte yıllarca Cumhuriyetin ilk 27 yılını en ağır biçimde kötüleyenlerden, şimdi o dönemin savunmasını dinlemek sevindirici oluyor. *(AP sıralarından gülüşmeler, CHP sıralarından alkışlar)* Kendilerinin ancak 1970’lerin ikinci yarısında telaffuz etmeye başladıkları ağır sanayiler, temel sanayiler, bütün girdileri yurt içinden karşılanan gerçek ikame sanayileri o dönemde, Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulmaya başlamıştır, hem de son, derecede dar olanaklara karşın.

Şimdi o dönemi savunmalarından kuşkusuz seviniyoruz. Ancak o dönemi savunurken, o dönemin daha gerçekçi bir değerlendirmesini de yapmaya çalışmalarını dileriz. Örneğin; Sayın Demirel, burada 1920’lerin İzmir İktisat Kongresine değindi. O kongre kararlarına bugün de uymayı Atatürkçülüğün gereği gibi gösterdi; ama 1930’lardaki, yani İzmir İktisat Kongresinden hemen birkaç yıl sonraki dünya ekonomik bunalımının ve içerde karşılaşılan zorlukların birkaç yıl sonra yine Atatürk döneminde Türkiye’de nasıl bir tutum değişikliğine yol açtığını Sayın Demirel anımsamaz göründü. 1930’larda hemen ne yapıldı ise, devlet öncülüğünde hatta çoğu kez doğrudan doğruya devlet eliyle yapıldığını Sayın Demirel bilmez göründü.

Bunu ideolojik açıdan devletçiliği savunmak için söylemiyorum; devletin ekonomide belli bir etkinliği olması gerektiğine inanırım; fakat ideolojik açıdan devletçiliği hiçbir zaman savunmadım. Önemli olan ekonomik yapıda ve tutumda dünya ve ülke koşullarının zorunlu kıldığı değişiklikler zamanında ve cesaretle yapabilmektir, hiçbir komplekse kapılmadan yapabilmektir. Nitekim 1920’lerin İzmir İktisat Kongresinden birkaç yıl sonra Atatürk işte öyle bir cesaretle ve gerçekçilikle devletçiliğe yönelmiştir. *(CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

1933’te başlayan ve bütün dünyada ilginç bir deneyim olarak karşılanan birinci sanayi planımızın üç temel özelliği vardır.

1. O plan gereğince kurulan sanayiler halkın temel gereksinmelerine yönelikti.
2. Yerli hammaddeye dayalı idi ve o zamana kadar dıştan alınan malların yapımını öngörüyordu.
3. Bu sanayilerin kamu girişimciliği ile gerçekleşmesi isteniyordu.

Sayın Demirel, bir yandan burada bizi ve plan tasarısını haksız olarak özel girişimcilğe son vermekle veya aşırı sınırlamalar getirmekle itham etti, ama bir yandan da kendisinin hükümetleri döneminde yapılmış veya başlatılmış olduğunu övünerek sıraladığı tüm yatırımların ve projelerin kamu yatırımları olduğu görüldü. Demek ki Türkiye’nin gerçekleri buna zorluyor iktidarı.

Nitekim kendi hazırladıkları planlarda kamunun yatırım payları hiçbir zaman % 50'nin altına düşmemiş. Sayın Erbakan gibi, Sayın Demirel de; ağır sanayilerden, fabrika kuran fabrikalardan, elektronik sanayiinden, elektromekanik sanayiinden, motordan, aktarma organlarından plan takviminde hiçbir söz yok dedi. Oysa planda bunların hepsi var. Plan takvimiye her halde takdir buyururlar daha çok yıllık programlarla, yıllık bütçelerle ortaya çıkar.

Ben sözlerimin başında da belirttiğim gibi bir proje ve rakam sıralama konuşması değil; planlı gelişme sorununa yaklaşımımızı açıklayan bir sunuş konuşması yaptım geçen gün. Plandaki rakamları, cetvelleri burada tekrarlayarak vaktinizi almak istemedim; ama mademki isteniyor, Başbakan Yardımcısı Sayın Hikmet Çetin bunları ayrıntılarıyla açıklayacak.

Sayın Milletvekilleri, özel girişim konusunda Sayın Demirel'in bize yönelttiği eleştiriler üzerinde biraz daha durmak isterim.

Sayın Demirel, bazı hayali hedefler icat edip bunlara saldırdı konuşmasında. Gerçi bizim özel girişimi değerlendirme biçimimiz Adalet Partisinininkinden değişiktir, ama özel girişime gerekli özgürlüğü veya olanakları sağlamadığımız, sağlayamayacağımız iddiası temelinden yanlıştır.

Örneğin; devlet sektörünün yapabildiği kadar kendi işlerini kendi yapması, bize göre özel girişim düşmanlığı değildir. Nitekim özel sektör de yapabildiği kadar kendi işini kendi yapıyor; ama yine de hem devlet sektörünün özel sektöre, hem de özel sektörün devlet sektörüne karşılıklı gereksinimleri sürüp gidiyor.

İktidarda kim olursa olsun, Türkiye'nin gerçeği, bir gerçeği bu. Biz emanet usulüne o anlayış içinde yöneliyoruz. Emanet usulüne ağırlık vermeden ve devlet bu konuda etkinleştirilmeden, bazı geri kalmış yörelere Doğu ve Güneydoğu Anadolu'ya yatırımları götürebilmenin ne kadar zor; hatta bazen olanaksız olduğunu o bölgeler halkı çok iyi biliyor. Çünkü müteahhitler kolay kolay oralara gitmiyorlar. Bu gerçek karşısında emanet usulüne yönelmek müteahhidi baltalamak değildir. Nitekim şimdi muhalefette bulunanların engellemelerine karşın, bu yıl, Eylül ayında çıkardığımız yetki yasası, müteahhitlere, bizden evvelki iktidarlar döneminde düşünülmeyen kolaylıkları sağlamaktadır.

Türk Ulusunun yapıcı gücünü başka ülkelerdeki yatırım faaliyetlerinde kanıtlayacak müteahhitlerimize devlet olarak her desteği sağlamaya hazır olduğumuzu da her vesileyle belirtiyorum.

Dağıtımda devletin, o arada yerel yönetimlerin etkinliğini bir ölçüde artırmamız da, aslında koşulların zorlamasından ileri geliyor. Gerçi bizim Programımızda da, pazarlama düzeninin halk yararına değişeceği, aracılık aşamalarının azaltılacağı yazılıdır; ama bu konuda temel düşüncemiz, kooperatiflerin etkinliğini artırmaktır. Bu içinde bulunduğumuz dönemde ise, halkın beklemeye tahammülü yoktur. Önemli gereksinme maddelerinin sunu istem dengesi bu dönemdeki kadar büyük ölçüde bozulduğu vakit, devletin düzenleyici ve denetleyici işlevler üslenerek, dağıtım ve pazarlama işine bir ölçüde girmesi kaçınılmazdır. Bu yapılmadığı zaman karaborsacılar bile bile zengin edilmiş olur.

Bizim, özel girişimi, demokratik bir yaklaşımla ve daha çok özendirici önlemlerle plan disiplini içine almaya çalıştığımız ve çalışacağımız doğrudur. Bu, bizim, özel girişime

karşı olduğumuzu değil veya özel girişime güvensizliğimizi değil, tam tersine, özel girişimin topluma daha yararlı biçimde çalışabilmesine katkıda bulunmak istediğimizi gösterir.

Bizim, özel girişime bir güvensizliğimiz yok; fakat buradaki konuşmasında açıkça görüldü ki, Sayın Demirel de devlete güvensizlik var. Kendisi liyakatli insanın devlette bulunamayacağı, ancak özel sektörde bulunabileceği kanısında. Bunu burada açık açık söyledi. Oysa özel sektördeki liyakatli insanları yetiştiren de bu devlettir. Hüner, onları bu devletin hizmetinde tutabilmek ve gereği gibi değerlendirebilmektir. Bu da, ülke koşullarının gerektirdiği bir personel rejimine ve işletmecilik anlayışına yönelmekle sağlanabilir. Biz bu plan döneminde bunu başta gelen ödevlerimizden biri sayacağız.

Sayın Demirel liyakatli kimselerin devlette bulunmadığı kanısında, birçok basit işleri bile devletin yapamayacağı kanısında. Oysa ülkemizde her şey devletten beklenirken, devletin hemen hiçbir şey yapamayacağını söylemek bir tutarsızlıktır. Kaldı ki, devlete güvenmeyenler, devlet yönetemezler; nitekim yönetememişlerdir. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Sayın Demirel devlete güvenmediği gibi, ülkemizin olanaklarına da inanmaz görünüyor, örneğin, yakınımızdaki uzağımızdaki birçok örneklerle karşın, Türkiye'nin turizmden döviz kazanabileceğine bir türlü inanmak istemiyor, bu konudaki umutlarımızı küçümsüyor. Oysa daha yatak kapasitesini artırma olanağı bile bulamadan, sadece turizmi ciddiye almakla geçen yıl 40 milyon Dolar döviz yitirdiğimiz turizm alanından bu yıl Türkiye'ye yaklaşık 140 milyon Dolar döviz kazandırmış durumdayız. *(CHP sıralarından alkışlar)* Sayın Demirel'in esasen turizm anlayışı da biraz garip. Konuşmasında dikkat etmişsinizdir, "Turizme imreniyorsunuz; ama kendi kıyılarınıza vatandaşa kapatıyorsunuz" dedi. Sanırım kendi partisinin üyelerinden birçoğu bile, "Keşke bu sözü söylemeseydi!" diye hayıflandılar. Demek ki, Sayın Demirel'in turizm anlayışına göre, bir avuç insan özel konutlarla kıyıları halka ve yabancı turistlere kapatmadıkça bir memlekette turizm gelişemez. İşte, Sayın Demirel mantığı bu. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Oysa tam tersine, Türkiye'de turizmin şimdiye kadar gelişemeyişinin başlıca nedenlerinden biri, yer yer en güzel kıyılarımızın özel kişilerce, hem de çoğu kez yasalara aykırı olarak kapatılmış olması. Biz, kıyılarımızı yağmadan kurtarıp, halka ve turizme açmak istiyoruz. Acaba, Sayın Demirel'e göre, İstanbul yakınlarında, Marmara kıyılarındaki mülkiyet düzeni turizme çok mu elverişli? Antalya'nın güzelim kıyılarını turizm için kurtarabilmek uğrunda büyük sıkıntılarla karşılaşılıyor. Buna katkıda bulunan kamu görevlileri kurşunlanıyor; sol eylemcilerce değil, başkalarınca kurşunlanıyor; fakat bütün güçlüklerle karşın, turizme elverişli yörelerde kıyılarımızı ve doğal güzelliklerimizi kurtarıp korumaya ve ülke yararına değerlendirmeye, Türkiye'ye döviz getirecek biçimde, halkımıza daha iyi dinlenme olanağını sağlayacak biçimde değerlendirmeye kararlıyız.

Sayın Demirel'in kooperatifçilik anlayışı da, turizm anlayışı kadar garip. Geçen gün bu kürsüden yaptığı konuşmada, "Siz adamı kooperatife gönüllü diye zorla üye yapın, üye olmazsa kooperatifin imkânlarından yararlanmasın; bu zorlama kooperatifçiliktir" dedi.

Mantığa bakınız arkadaşlarım; hem üye olmayacak kooperatifte, külfetine katlanmayacak, sorumluluğuna katlanmayacak; hem de külfetine katlananlar gibi,

kooperatifin nimetlerinden yararlanacak. İşte, siz yıllarca bu zihniyetle ülkeyi idare ettiğiniz için Türkiye bu noktaya sürüklendi Sayın Demirel. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Külfete katlanmadan nimetten yararlanmak hangi düzende hoş görülür? Sendikacılıkta da, belli haklardan yararlanabilmek için sendikalara üye olmak veya ödenti Ödemek gerekmez mi? Gönüllü kooperatifçilikte üyelerin, sorumluluğa ve külfete katılmaları oranında bazı özel olanaklara kavuşmaları, bütün demokratik ülkelerde yaygın bir temel uygulamadır. Başka türlü, kooperatifçiliğin gelişmesi beklenemez.

Aslında, Sayın Demirel'in kendi hükümetleri döneminde de, planlara, programlara, kooperatifçiliği destekleyip özendirici pek çok tedbir konulmuş; ama uygulamada ne olmuş? Genellikle 7'şer kişilik paravan kooperatifler kurdurulup, bütün devlet olanakları, "köylüyü destekliyoruz" diye, çoğu kez bir avuç varlıkla verilmiş. Sayın Demirel'in kendi ili bunun örnekleriyle doludur. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Yine, Sayın Demirel burada geçen gün, "Hani, beyanları vardı, köylü 3-5 bin lira değil, 500 bin, 1 milyon lira kredi alacaktı" dedi, bunu bize hatırlattı.

Hiç merak etmesinler; alacak, 1 milyon da değil, daha da çoğunu alacak; ama kırsal alanda elbette kişi olarak değil, kooperatif olarak yatırım yapacağı zaman alacak. Belki haberleri yoktur; Ziraat Bankasıyla ilgili yasa tasarımız, öncelikle bunun için Meclise getirilmiştir. Yardımcı olurlarsa bir an önce çıkarırız ve o tasarıda görülecektir ki, biz evvelce muhalefetteyken söz verdiğimiz gibi, köylülerin veya esnafın, sanatkârın kuracağı kooperatiflere maddi güvence aramaksızın, proje karşılığında yeterli kredi sağlamaya kararlıyız; tasarılarımızda bu yer almaktadır. Tekrar söylüyorum, merak etmesinler, sırası geldikçe ve gecikmeden, bütün sözlerimizi bir bir yerine getireceğiz.

Sayın Üyeler, plan görüşmelerinin ilk günü yaptığımız konuşmalarda, ben de orman sorununa değindim, Sayın Demirel de orman sorununa değindi; ama ben sadece orman köylüsünden bahsettim, söz ettim; o, orman köylüsünden hiç söz etmedi; sadece, orman ürünlerini değerlendiren özel girişimlerin kurdukları fabrikalardan söz etti. (CHP sıralarından alkışlar)

NURİ ÇELİK YAZICIOĞLU (Çankırı) — ORMA Şirketinden söz etti.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Yani, orman konusunda ilgi nedenlerimiz, orman konusuna bakış açılarımız, birbirinden dünyalar kadar ayrı. Biz, orman köylüsüyle ilgileniyoruz; o, başkalarıyla ilgileniyor; "orman" denince, başkalarını hatırlıyor.

NURİ ÇELİK YAZICIOĞLU (Çankırı) — ORMA'dan bahsediyor, suntadan bahsediyor.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Ben, Sayın Demirel'in iddia veya ima ettiği gibi, özel girişim elindeki orman sanayi tesislerinin devletçe alınacağını söylemedim; orman sanayilerini bundan böyle yalnız devlet kuracak da demedim; orman köylülerinin, aralarında birleşerek, orman ürünlerini işlemek üzere kendi fabrikalarını kurmaya nasıl yardımcı olmaya çalıştığımızı ve çalışacağımızı anlattım. Yoksa durup dururken kimsenin bıçısına da, sunta fabrikasına da el koymaya niyetimiz yoktur; merak etmesinler. (CHP sıralarından alkışlar)

Sayın Demirel, dış ödemeler konusuyla ilgili olarak, benim geçen yıl, Uluslararası Para Fonu hakkında, muhalefetteyken söylediğim bazı sözleri burada yinelerken, sanki şimdi o sözlerle çelişkiye düşüyormuşum gibi bir izlenim yaratmak istedi. Oysa geçen yıl

muhalefetteyken, Uluslararası Para Fonu hakkında ne söylediysem, bu yıl iktidardayken de aynı sözleri, aynı düşünceleri, üstelik daha geniş ve sık olarak söylüyorum; Nitekim Plan görüşmelerinin ilk gününde bu kürsüden de söyledim.

Bu vesileyle şunu bir kez daha belirtmek isterim: Biz, Uluslararası Para Fonu ile bir pazarlığa girişmedik. Türkiye'yi ekonomik bunalımdan kurtarmak için gereken önlemleri kendimiz kararlaştırıp aldık. Bu arada Uluslararası Para Fonu, Türkiye için yeşil ışık yaktı ve bazı krediler de gelmeye başladı

Sayın Demirel'e göre biz, dövizlerimizin bittiğini söylemişiz de onun için şimdi Türkiye'ye döviz bulmakta güçlük çekiyormuşuz.

Eğer, bittiğini söylememekle mesele hallolacak olsaydı, elbette söylemezdik ve o şekilde oluşacak dövizlerle Türkiye'nin gereksinmelerini karşılardık. Fakat dövizlerimizin tükenmediğinden söz etseydik, aksini söyleseydik, dünyada acaba kimi inandırabilirdik? Kaldı ki, son yıllarda Türkiye'nin en büyük zaafı, bu konularda inandırıcılığını yitirmiş olmasıydı.

Sayın Demirel, ilginç bir şey daha söyledi, ben bir örnek vermiştim, hatırlarsınız; Merkez Bankası, raporlarda, hesaplarda döviz rezervimiz yüksek görünsün diye, bir yabancı bankadan 150 milyon Dolar kredi almış gibi görünüyor; o parayı almıyor; ama faizini hâlâ ödüyoruz demiştin, alınmayan dövizin. Sayın Demirel bu konuda şunları söyledi: "Huzurunuzda, Merkez Bankasının bir rapor meselesini tartışmayacağım; ama gönül isterdi ki, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti olarak, kendi bankanızı, bir itibar müessesesini, dünyaya, sahte bilanço yapmış ilan etmeseydiniz."

Galiba, benim söylediğimi Sayın Demirel yanlış anlamış. Ben, Merkez Bankasının bir iç işleminden değil, bir dış işleminden söz ettim geçen gün; yani, dışarıda bilinen; Fakat içeride bilinmeyen bir işleminden söz ettim. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)* Sayın Demirel, dünyadaki büyük bankaların her yıl İsviçre'de, başka yerlerde nasıl toplanıp her memleketin durumunu, bankacılık işlemlerini en ince ayrıntılarına kadar birbirlerine anlattıklarını her halde çok iyi bilirler. Bu dünyanın bu gerçeklerini bilmez görünerek veya kendi bilip milletten saklayarak, 20'nci yüzyılın ikinci yarısında devlet idare edilemez. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)* Dışarıda tüm bankacılık âleminin bildiği gerçekleri kendi ulusumuzdan saklamakla kimi kandıracağız, ne kazanacağız?

Sayın Demirel, bize bıraktıkları 70 Centi 10 aydır harcaya harcaya bitiremediğimizi söyledi.

Bu da yanlış; çünkü aslında bize 70 Cent bile bırakmadılar. Kâğıt üzerinde döviz rezervi gibi görünen küçük miktarın çok üstünde, bir yıldır bekleyen transferler vardı Hükümete geldiğimizde. Biz, son aylarda Devlete kazandırdığımız güçle, o gecikmiş transferleri de gerçekleştirmeye başladık. Bir devlete saygınlık, böyle kazandırılır; herkesin bildiği gerçekleri, kendi kendimizden saklayarak değil.

70 Cent bile bırakılmadıysa, bu yılın 10 ayını nasıl çıkardık? Şimdi, kısaca, onun hesabını vermek isterim Sayın Milletvekilleri.

Bir kere, şimdiden bir bölümü önümüzdeki yıllarda kullanılacak program ve proje kredileri olarak, Türkiye'ye toplam 2 milyar Dolara yakın yeni olanak sağladık; DÇM değil, doğru dürüst kredi. Ayrıca, şu ana kadar, 1 milyar 785 milyon Dolarlık borcun -Cephe Hükümetlerinden bize kalan kısa vadeli borcun, kapımıza dayanmış borçların-

ertelenmesini sağladık. Bunun dışında da, 3 milyar Dolar borcun daha ertelenmesi için ilke anlaşmasına vardık, onların da işlemleri sürüyor.

Bu arada, 200 milyon Doları Uluslararası Para Fonu'ndan olmak üzere, dışalım için hemen kullanılabilecek yaklaşık 650 milyon Dolar uygun koşullu program kredisi sağladık, şu ana kadar. Bu olanaklarla, uzun süre düşük giden alımlarımız, ithalatımız son haftalarda canlanmaya ve bazı ivedi gereksinimlerimiz sağlanmaya başladı; fakat hepsinden daha önemlisi, sorumluca bir döviz ve kredi politikası izlemeye başladık. Borçlanırken, Türkiye'nin geleceğini ipotek altına sokmamaya, ipotekten kurtarmaya özen gösterdik ve gösteriyoruz.

Sayın Demirel, "Haydi bakalım söyleyin, Türkiye'nin 1982 yılında ödemeler dengesi darboğazını nasıl aşmış olacağız?" dedi.

Kendi izlediği tutuma göre, bu darboğaz belki hiçbir zaman aşılamazdı; fakat bizim tutumumuzla darboğazın makul bir süre içinde aşılabileceği, daha şu bunalım yılında bile belli olmuştur. Nitekim bu yılın ağır ekonomik koşullarına karşın, dışsatım gelirlerimizi, daha önce de belirttiğim gibi, % 25 artırdık; turizm konusunda Türkiye'yi zarardan çıkarıp, kâra geçirdik. Gerçi, Sayın Demirel kendi hükümetleri döneminden kalan buğdayı sattığımızı söylüyor. Evet, dışsatım gelirlerimizin artışında elbette onun da payı var; ama buğdayımızı, kendi yaptıkları gibi, yıllarca toprağa gömülü tutup, döviz açığımızı DÇM'lerle kapatacak yerde, dış pazar bulmada ve dışsatımda Türk Devletine şimdiye kadar görülmedik bir canlılık kazandırdıysak, kusur mu ettik?

Sayın Demirel'in kabul edemeyeceği bir şey yaptık: İhracatta, dışsatımda, Devletin liyakatini, Devletin yeteneğini ispat ettik Türkiye'de. (*CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar*)

Kaldı ki, biz, dış gelirlerimizi yalnızca dışsatımla artıracığımızı da söylüyor değiliz. Turizm yolu ile mühendislik ve müteahhitlik hizmetlerinin ihracı yolu ile ortak yatırımlarla Türkiye'nin dış gelirlerini büyük ölçüde artırma olanağı bulunduğu inanıyoruz.

Bir başka örnek vereyim: Bir yılda navluna ödediğimiz dövizle, bugünkü dünya piyasası koşulları içinde, kullanılabilir durumda 50 gemi satın alabiliriz ve navlun dolayısıyla döviz yitirmekten kurtulup, döviz kazanabiliriz. Bu arada, borçlanmaktan da çekinmiyoruz; ama şimdiye kadar, özellikle son yıllarda borçların hem çok ağır koşullarla alınmış olmasından, hem de çok savurganca ve sorumsuzca kullanılmış olmasından yakınıyoruz.

Sayın Milletvekilleri, sözlerimi bitirirken, şunu açık yürekle söylemek isterim: Daha bir süre, bazı sıkıntılarımız olacaktır. 1977 yılı sonuna kadar, özellikle son 3 yılda yapılan ve yükü bize devredilen tahribat, çok kısa sürede giderilemeyecek kadar ağırdır; ama bundan yakınmıyoruz, yüksünmüyoruz. Sorunları bilerek hükümete geldik; halkımız da, üstlendiğimiz sorunların ağırlığını bilerek bu Hükümete destek oluyor. Ne bazıları kaygılsın, ne de bazıları umutlansın: Bu Hükümet görevini sürdürecektir. (*CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar*) Bu Hükümet görevini sürdürecektir ve inşallah, bu Planı, hedeflerine başarı ile ulaştıracaktır. Bunu yaparken de, Türkiye'de yalnız soyut sayılarla değil, onun ötesinde, insan mutluluğu ile ve toplum huzuru ile ölçülen bir gelişme kavramını yerleştirmiş olacaktır.

Başaracağımıza güveniyoruz; çünkü ulusumuza ve ülkemizin olanaklarına güveniyoruz.

Yüce Meclisin değerli üyelerine saygılar sunarım. *(CHP sıralarından “Bravo” sesleri ve sürekli alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Başbakan.⁷⁹

⁷⁹ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi* Dönem 5, Cilt 7, Birleşim 12, Sayfa 474-487

29 Kasım 1978 Çarşamba Dördüncü Beş Yıllık (1979-1983) Kalkınma Planının Kabulünden Sonra Yaptıkları Teşekkür Konuşması

BAŞKAN — Dördüncü Beş Yıllık 1979-1983 Kalkınma Planının açık oylamasının sonucu:

226 Sayın üye kabul oyu kullanmış, 2 üye oy kullanamamıştır. *(CHP sıralarından alkışlar)* 226 kabul ile Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı kabul edilmiştir. Yurdumuza, ulusumuza ve Hükümetimize hayırlı olmasını diliyorum. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, sürekli alkışlar)*

Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, Millet Meclisinin değerli üyeleri; Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı dolayısıyla Yüce Meclisimizde yapılan son derece de yararlı görüşmeler için, verimli görüşmeler için sizlere Hükümetimiz adına şükranlarımı sunarım.

Yüce Meclis, gerek görüşleriyle, gerek önergeleriyle Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planına önemli katkılarda bulundu ve bu Planın uygulanışı için de Hükümete ışık tuttu.

Ayrıca, Planın gerek Yüce Mecliste, gerek daha önce Cumhuriyet Senatosunda görüşülmesi sırasında ve Komisyon aşamalarında çok uzun çalışmaları büyük bir başarıyla ve Plana gerçekten önemli katkılarda bulunacak biçimde yapan Karma Plan Komisyonuna da Hükümetimiz adına şükranlarımı sunarım.

Ayrıca, bu uzun, çetin, fakat çok verimli görüşmelerin düzenli biçimde, demokrasimize yaraşır biçimde geçmesine büyük katkıda bulunan Başkanlık Divanına da şükranlarımı sunarım. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Yüce Meclisin Sayın Üyeleri; Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde Hükümetimiz, zorlukların özveride adaletle aşılmasına, gelişme ürünlerinin toplumda adaletle paylaşılmasına özen gösterecektir. Bu plan döneminin, ulusal gücü demokratik rejim içinde tüm görkemiyle harekete geçiren bir atılım dönemi olması için Hükümetimiz, yüce ulusumuzun ve Meclislerimizin desteği ile her çabayı gösterecektir.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminin hızlı ve sağlıklı gelişme yolunda yüce ulusumuzun mutlu kılmasını, daha ileri aşamalara ulaştırmasını dilerim, saygılar sunarım. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, sürekli alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Başbakan.⁸⁰

⁸⁰ Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 5, Cilt 7, Birleşim 15, Sayfa 704-705

26 Aralık 1978 Salı

**Adıyaman, Diyarbakır, Hakkâri, Mardin, Siirt ve Tunceli İllerinde
26.4.1979 Günü Saat 07.00'den İtibaren 2 Ay Süre ile İlan Edilen
Sıkıyönetim Hakkındaki Bakanlar Kurulu Kararının Onaylanmasına ve
Adana, Ankara, Bingöl, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, İstanbul,
Kahramanmaraş, Kars, Malatya, Sivas ve Urfa İllerinde Evvelce İlan
Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin Yeniden 2 Ay Süre ile Uzatılmasına İlişkin
Başbakanlık Tezkereleri Münasebetiyle**

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak (Zonguldak Milletvekili) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Sayın Üyeleri;

Sözlerime başlarken Kahramanmaraş'taki bütün millete acı veren, yas veren olaylarda ve başka her yerde, her türlü şiddet eyleminde canlarını yitiren aziz yurttaşlarımıza Allah'tan rahmet dilerim. *(AP sıralarından gürültüler)*

Kahramanmaraş olayı, kamu vicdanında açılmış bir yaradır. Kahramanmaraş olayı, ulusal saygınlığımıza düşürülmüş haksız bir gölgedir. Kahramanmaraş olayını Türk Toplumunun son zamanlarda, son yıllarda içinden geçmekte olduğu süreçten soyutlayamayız. Onu ayrı bir olay gibi göremeyiz. Bunu söylerken şunu belirtmek istiyorum. Olayın başlamasından kimler sorumludur, belli bir aşamadan sonra belli boyutlara varmasından kimler sorumludur, bir tertip sonucu mudur, bir kıvılcımdan çıkan yangın mıdır? Bu konular öyle umarım ki, yargı organlarının aydınlığa çıkarılacaktır. *(AP sıralarından gürültüler)*

Değerli arkadaşlarım, bu arada Sayın Milli Selâmet Partisi sözcüsünün, bir arkadaşlarınca "Bir hafta evden çıkmayın" diye, bazı bilgilere dayanan bir uyarı ve duyuruda bulunmuş olduğunu bu kürsüden öğrendik. Öyle umarım ki kendilerinin değerli il başkanları bu bilgileriyle adalete de ışık tutarlar, yardımcı olurlar. Bunu bütün içtenliğimle söylüyorum ve bu yardımı esirgemeyeceklerine güveniyorum. *(AP sıralarından gülüşmeler)*

Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri; asıl önemli olan Kahramanmaraş'taki acı olayın bu ayrıntıları değil; asıl önemli olan, Türkiye'de böyle bir olayın çıkabileceği ortamın oluşmuş olmasıdır. Bu ortam bir günde oluşmamıştır, bu ortam bir yılda oluşmamıştır; bu ortam, yıllarca Türkiye'de mezhep ayrılıkları körüklenerek, yıllarca düşünce ayrılıkları düşmanlığa dönüştürülerek oluşturulmuştur. *(AP sıralarından gürültüler)* Bu ortam, binlerce gencin yıllardır yüreklerinde kinle, ellerinde silahla, kafalarında bağnazlıkla yetiştirilmiş olmasının sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Türkiye bu ortama, Devlet güçlerini beğenmeyip de Devleti korumak üzere, Devlet güçlerinin üstünde başka güçler yetiştirme heveslerinin, bu yolda yıllar süren çabaların, girişimlerin sonucu olarak ulaşmıştır. *(Gürültüler)*

Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri, bunların hepsinin de üstünde Türkiye bir bakıma bu ortama bir süredir Atatürk Milliyetçiliği dışında bazı milliyetçilik akımlarının oluşturulması sonucu ulaşmıştır. Atatürk milliyetçiliği, ayırım gözetmeyen, insanca bir milliyetçiliktir. Atatürk milliyetçiliğiyle Atatürk laikliği bütündür. Bu milletin bütünlüğü laiklikle birlikte sağlanmıştır, en sağlam güvenceye bağlanmıştır. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri, zaman değiştikçe, toplumda ekonomik gelişme değişimi oldukça bir devletin kurumları değişebilir; hatta değişmesi zorunludur, toplumsal ilişkileri değişebilir; değişmesi zorunludur; ama her devletin belli bir temeli vardır. O temel değişmez ve o temeli değiştirmeye kalkışılmamalıdır.

Eğer o temel çöktürmeye kalkışılırsa -Allah esirgesin- devlet çökebilir, toplum çözülüp dağılabilir.

Türkiye Cumhuriyeti Devletinde temel, Atatürk ilkelerinden oluşur. Atatürk'ün milliyetçilik ve laiklik alayı da bu temelin öz unsurlarıdır; onun da ötesinde toplum yapısının harcıdır. (AP ve CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Türkiye'de yıllarca okul kitaplarında bile bu temel zedelenmiştir, bu harç kazanmıştır. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Türkiye yıllarca maneviyatın bağnazlığa dönüştürüldüğü ve maddiyatçılığa, maddi çıkarıcılığa kılıf olarak kullanıldığı bir süreçten geçirilmiştir. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Üstelik ülkemizde halkın inancı, demokrasiye bağlılığıyla, demokrasinin yaşamasına karşın belli çevreler demokrasinin kurallarında anlaşılamamışlardır. Türkiye biraz da o yüzden, bu ortama ulaşmıştır. Demokrasi kurallarının başında birbirinin düşüncesine ve inancına saygı gelir. Oysa yıllarca bu memlekette beğenilmeyen düşüncelerin sahiplerini vurma talimleri yaptırılmıştır.

Demokraside düşünce özgürlüğü sınırlanmaz, ama eylem özgürlüğü sınırlanır. Oysa Türkiye'de yıllarca düşünce özgürlüğü sınırlanmak istenmiş ama eylem özgürlüğü, bazı kimselere, alabildiğine genişletilmiştir. Ve Türkiye'de toplumumuzun en sağlam gelenekleri arasında yer alan ve Milli Selâmet Partisi sözcüsünün söylediği gibi, yüzyıllar boyunca... (AP sıralarından "Oooo" sesleri, gürültüler) Yüzyıllar boyunca, değişik inançlardan milletlerin bir devlet çatısı altında yaşamasını sağlayan ve bugün de demokrasimizin en sağlam güvencesi olan hoşgörü geleneğimiz zedelenmek istenmiştir son yıllarda.

Bütün bunların sonucu olarak, Türkiye'miz bir Kahramanmaraş olayları faciasının olabileceği noktaya sürüklenmiştir, bir günde değil, bir yılda değil.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri; hoşgörüsüz bir demokraside ve hoşgörüsüz bir çoğulcu toplumda ulusal birlik toplanamaz. Hoşgörü geleneğimizden uzaklaşıldıkça, o nedenle ulusal birlikte zedelenmeye başlamıştır.

Bir başka grup sözcüsünün söylediği gibi, gerçekten Kahramanmaraş olaylarını, özünde bir mezhep ayrılığından doğmuş bir olay gibi göstermek yanlıştır. Bu, aslında başka kavgaların, başka çıkarların kılıfıdır. Kim, kimler tarih boyunca Türk Ulusunun, Türk Devletinin birliğini bozmak istemişlerse; aramıza mezhep ayrılığı sokmaya çalışmışlardır; ama bu gerçek olmayan bir ayrılıktır, suni bir ayrılıktır.

Nitekim Kurtuluş Savaşında Kahramanmaraş'ın kahraman halkı mezhep ayrılığı gözetmeksizin bir safta birleşerek, Kahramanmaraş'ın bağımsızlığını ve onurunu kurtarmışlardır.

Fakat değerli arkadaşlarım, bir yandan "Aslında Kahramanmaraş olayı bir mezhep kavgası değildir" diyen bir parti sözcüsü biraz önce bir yandan da aynı konuşmada mezhep ayrımı gözetmenin çok ilginç bir örneğini verdi ve bir mezhepten

vatandaşlarımızın daha önce başka bazı partilere oy verirken, o partilerden ayrılıp Cumhuriyet Halk Partisine yönelmelerini kınadı. Acaba bunun sonucu olarak, kendileri o yurttaşlarımızı davadan dönen kimseler gözü ile mi görüyorlardı? *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım; Türkiye'deki bazı olayların nasıl çıktığını biliyoruz. Falan kimse filan caminin önünde şunu söylemiş; falan kimse şuraya bir kızıl bayrak asmış diye söylentiler, dedikodular yayılıp, iyi niyetli yurttaşlarımızın nasıl kışkırtıldığına dair son yıllarda da, son aylarda da türlü örnekler gördük; ama bunun çok ilginç ve açık bir örneğini bugün ne yazık ki, bu kürsüden de gördük. Birtakım sokak dedikoduları, falan yerden indirilen bayrak, *(AP sıralarından gürültüler)* falan yerde Türk bayrağının çekilemeyeişi, Türkiye'nin filan yerine giderken... *(AP sıralarından gürültüler)* Türkiye'nin filan yerine giderken... *(AP sıralarından "İstifa, istifa, istifa..." sesleri, sıra kapaklarına vurmalar; CHP sıralarından gürültüler)*

BAŞKAN — Sayın Başbakan, bir dakikanızı rica edeyim.

Sayın Milletvekilleri, lütfen sükûnetle dinleyiniz. Devam edin Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, Türkiye'nin filan yerine giderken pasaport soruluyormuş lafları, Türkiye'de bazı çevrelerin, bu söylentilerle nasıl tahrik edildiğini, birbirine düşman edildiğini ve birbirinin canına kıyar hale getirildiğini biliyorduk. Şimdi, bunun kimler tarafından yapıldığını bu kez kürsüde kendi kulaklarımızla duyduk, kendi gözlerimizle gördük. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri alkışlar ve AP sıralarından gürültüler)*

Değerli arkadaşlarım, Kahramanmaraş'taki olay bir savaş değildi, bir düşman istilası değildi; ama kökeninde, doğuşunda savaş olmayan bu olay, ne yazık ki, ne acı ki, bir savaşın verebileceğinden daha büyük acılar bıraktı hepimizin yüreğinde. *(AP sıralarından gürültüler)*

AGÂH OKTAY GÜNER (Konya Milletvekili) — Hükümetin aczi yüzünden...

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Böyle durumlar için, bu boyutlara varan olaylar için, demokratik hukuk devletinin elindeki etkin araçlardan biri, yine demokratik hukuk devleti kuralları içinde kullanılmak koşuluyla sıkıyönetimdir. *(AP sıralarından gürültüler)*

Hükümetimiz belli koşullar oluşmadan önce, Devletin gücü yettiği kadar sivil güçlerince önlenmesi gereken eylemler, vur-kaç eylemleri, şurada burada gençlerin birbiriyle çatışması karşısında Silahlı Kuvvetleri böyle bir göreve çağırmayı düşünmedi, ama belli koşullar oluşuncaya kadar sıkıyönetime başvurmak ne kadar yanlış olursa, o koşullar oluşuktan sonra başvurmamak da o kadar yanlış olurdu. Bu düşünceyledir ki Hükümetimiz, huzuruza sıkıyönetim kararıyla gelmiş bulunuyor.

Değerli arkadaşlarım bu sıkıyönetimin uygulaması, Milli Birlik Grubu değerli başkanının da telkin ettiği gibi, demokrasi ve özgürlükler, demokratik hukuk devleti kuralları göz önünde tutularak uygulanacaktır. Temel hakları ve özgürlükleri kaldırmak, kısmak için değil, saldırılara, engellere karşı korumak için kullanılacaktır.

Bu arada yine Sayın Özdilek'in haklı olarak belirttiği ve istediği gibi Devletin, bu Hükümet kurulduğunda daha çok yetersiz duruma gelmiş olan elindeki bazı araçları daha etkili duruma getirebilmek için, bir zaman ve olanak sağlayacaktır.

Değerli arkadaşlarım, Hükümetimiz de, Türk Silahlı Kuvvetleri de demokrasiye tam bir bağlılıkla sıkıyönetimin uygulanmasına gereken özeni gösterecektir ve bu konuda Yüce Meclislerin uyarılarına her zaman önem verecektir, değer verecektir.

Değerli arkadaşlarım, elbette her olayın, her durumun kendine göre değişik önlemleri vardır. Önlemler değişebilir, önlemler şu veya bu ölçüde iyi, yeterli, yetersiz, kötü uygulanabilir; fakat bunların hepsinden önce, bir ülkede barış için, demokrasiyi yaşatabilmek için belli bir ortam yaratabilmek gerekir. Eğer gerekli ortam, bütün milletin ve siyasal kuruluşların katkılarıyla oluşmamışsa, oluşmamışsa, en etkin önlemler bile, bir ölçünün ötesinde istenen, beklenen sonuçları sağlayamayabilir.

Değerli arkadaşlarım; çoğulcu bir toplumda ve demokratik bir rejimde elbette herkesin, her partinin değişik görüşleri olacaktır. Değişik düşünceleri, tutumları olacaktır; ama özellikle iç barışın gerektiği, iç barış için herkesin sesini, gönlünü, kafasını birleştirmesi gerektiği aşamalarda herkesin, evvela bu barışı tehdit edenlerde birleşmesi gerekir, ayırım gözetmeden birleşmesi gerekir; bazılarının adını söyleyip, bazılarının adını söylemekten çekinmeksizin söylemesi gerekir. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Evvela suçluları bilelim, evvela suçluları birlikte teşhis edelim, ayırım gözetmeksizin teşhis edelim ve hepsine karşı birlikte sesimizi yükseltelim.

SELAHATTİN GÜRDRAMA (Sakarya Milletvekili) — Ayıran sensin; bunu söylemeye hakkın yok.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sayın Üyeler; bir başka dileğim; bir Hükümete en ağır hakaretler, eleştiriler demokraside yöneltilebilir; biraz evvel Ana muhalefet Partisi Sözcüsünün ağzından bunlara muhatap olduk. Yine, demokrasinin gereği olan tahammülle dinledik. Ama bir tek dileğim var. Bu, Hükümet adına yapılan bir dilek değil, bu, milletin esenliği adına yapılan bir dilek: Lütfen herkes, bu toplumu böyle bir ortamda ayaklanmaya kıskırtmaktan, esnafı, işçiyi, köylüyü, memuru, polisi -son günlerde bildirilerle yaptığı gibi- ayaklanmaya, direnişe, adını koya koya direnişe kıskırtmaktan vazgeçsin. (AP sıralarından sıra kapaklarına vurmalar, "istifa, istifa" sesleri, CHP sıralarından alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, böyle olaylar karşısında, Kahramanmaraş'ta değişik partilerden parlamenter arkadaşlarımızın, bir felaketin içinde nasıl elele verdiklerini, sokak sokak dolaşarak seslerini birlikte yükselttiklerini duyduk. Hepimizin içline bir umut ışığı serpti. Ama Türkiye'ye barış getirmek için, gerektiğinde sesimizi o yönde olsun birleştirmek bakımından, eğer bu türlü felaketlerin gelmesini beklemesek, Türkiye'de barışı daha kolay sağlayabiliriz.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, iki dakikanız kaldı efendim. (AP sıralarından "25 dakika oldu" sesleri)

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Bitiriyorum Sayın Başkan.

Değerli arkadaşlarım, cinayetleri işleyenleri, adlarını koyarak birlikte koruyalım ama milletimizi, masum insanları haksız yere suçlamayalım. Burada, bu kürsüde bugün çok acı bir suçlamayla karşılaştı bazı yurttaşlarımız. Kahramanmaraş'ta pek çok kimse görevine gitmezken, gidemezken, ateşin altında, sırtında ak gömleğiyle hasta başında nöbet tutan, onlara şifa getirmeye çalışan doktorlarımızı, hemşirelerimize ağır ithamlarda bulunuldu. (AP sıralarından "Kim bunlar?" sesleri)

Değerli arkadaşlarım, siz değilsiniz, ama niçin alınganlık gösteriyorsunuz, bilmiyorum.

AGÂH OKTAY GÜNER (Konya Milletvekili) — Kim söyledi, açıklayın bu kişileri.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, gerçekten bu memlekette bazı hastaneler bir süre vatandaşların gönül huzuruyla gidemeyecekleri yerler haline getirilmek istendi ama çok şükür o da önlendi.

Yüce Meclislerin değerli üyeleri; sizlere ve gruplara, sıkıyönetime destek olma yolundaki sözleriniz için Hükümet adına teşekkür ederim.

Sıkıyönetimin -dediğim gibi- demokratik hukuk devleti kuralları içinde ve ulusumuza huzur getirecek biçimde uygulanmasına Hükümet her özeni gösterecektir.

Yüce Heyetinize saygılar sunarım. *(CHP sıralarından sürekli alkışlar; AP sıralarından, sıra kapaklarına vurmalar ve tempo halinde “İstifa” sesleri)*

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Başbakan.⁸¹

⁸¹ *TBMM Birleşik Toplantı 18. Yasama Yılı, Birleşim 4, Sayfa 57-60*

3 Ocak 1979 Çarşamba

Isparta Milletvekili Süleyman Demirel'in İngiliz Büyükelçisi Konusuyla İlgili Gündem Dışı Konuşmasına Başbakan Bülent Ecevit'in Cevabı

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak)— Değerli arkadaşlarım, dün ben Millet Meclisi birleşiminde bulunuyordum. Söz konusu edilen konuşmaları daha sonra öğrendim ve öğrenir öğrenmez de, Grup Başkanvekillerimizle konuştum. Bir milletvekili arkadaşımızın, bu konuda bir gündem dışı konuşma yapmadan önce Grup yöneticilerimizden izin alıp almadığını, kendilerine danışıp danışmadığını sordum ve arkadaşımızın Grup yöneticilerimize danışmadan böyle bir konuşmayı yaptığını öğrendim. *(AP sıralarından gürültüler)*

MEVLÜT ÖNAL (Hatay) — Dinlemesini öğrenin.

BAŞKAN — Lütfen, lütfen dinleyin.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sayın Dışişleri Bakanımızla görüştüm ve öğrendim ki, Sayın milletvekili arkadaşımız böyle bir konuşma niyeti olduğunu sadece Sayın Dışişleri Bakanımıza söylemiştir; o da, “konuşmamasının, bu konuda konuşma yapmamasının daha uygun olacağını” belirtmiştir; fakat arkadaşımız milletvekili olarak hakkını kullanıp bu konuşmayı yapmıştır.

Aslında ben de konuyu üzüntü ile karşıladım. *(“Bravo” sesleri)* Tabii bu konuda, Sayın Ana muhalefet Partisi Liderinin burada kullandığı üslupla ilgili üzüntüm daha büyüktür. Onu kendi takdirlerine bırakıyorum. *(CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)* Aslında öyle inanıyorum ki, Sayın milletvekili arkadaşımızın bu konudaki duyarlılığı bir basit, sade el sıkma ve konuşma olayını bir gazetede yansıtılış biçimine bakarak, yersiz bir kaygıya kapılmış olmasından ve yersiz bir yorumda bulunmuş olmasından ileri gelmektedir. Çünkü gazetede ki haber gerçekten; gazetede haberin, bu basit bir uygarca davranış olayının, Meclis koridorunda bir Büyükelçinin rastladığı bir Ana muhalefet Partisi Liderinin elini sıkması, kendisiyle hatta belki bazı şeyleri konuşması olayının gazetede verilmiş biçimi maalesef yanlış yorumlara yol açabilecek nitelikte idi. Sayın milletvekili arkadaşımız öyle anlaşıyor ki, bu konuda bence yersiz bir duyarlığa...

SEYFİ ÖZTÜRK (Eskişehir) — Ya Dışişleri Bakanınız?

BAŞKAN — Lütfen, lütfen müdahale etmeyin.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — ...Bence yersiz bir duyarlığa kapılmıştır. Sayın Dışişleri Bakanımız da burada, sanırım herkesin katılacağı bazı genel kuralları, bazı genel ilkeleri... *(AP sıralarından “Oho!” sesleri)*

BAŞKAN — Müdahale etmeyiniz lütfen.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — ...Bazı genel ilkeleri belirtmiştir ve herhangi bir memleketin veya herhangi bir yabancı devlet büyükelçisinin görevli bulunduğu ülkenin içişlerine, iç politikasına karışmak gibi bir davranışının uygun... *(AP sıralarından “Olmadı, olmadı” sesleri)*

BAŞKAN — Müdahale etmeyiniz lütfen dinleyiniz.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — ...Uygun karşılanmayacağı yolunda genel ilkeleri, kuralları belirtmiştir ki, sanırım herkes, her parti buna katılır. *(AP sıralarından “Hayır, hayır” sesleri)*

Tabii bazılarına göre karışması uygun mudur bilmiyorum, ama bir genel ilkeyi belirtmiştir Sayın Dışişleri Bakanımız, belli davranışların uygun karşılanmayacağını söylemiştir; ama... *(AP sıralarından gürültüler)*

Değerli arkadaşlarım, ne kadar tahrik edilesem burada Sayın Süleyman Demirel üslubuyla konuşmam, yine de sükûnetimi muhafaza etmeye çalışırım. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

ALİ NAILİ ERDEM (İzmir) — Söylenenler azdır; Dışişleri Bakanının konuşmalarını zabıtlardan okudunuz değil mi?

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Öğrendiğim kadar, İngiltere'nin Sayın Büyükelçisi de yanlış anlamalara yol açan bu haberle ilgili olarak bir açıklama yapacağını Dışişleri Bakanlığımıza bildirmiştir. Elbette, herhangi bir ülkenin büyükelçisi, diplomatik temsilcisi Büyük Millet Meclisimizin; Millet Meclisimizin, Senatamızın herkese açık oturumlarına gelebilir, herkese açık koridorlarında dolaşabilir, rastladığı, tanıdığı kimseyle de belli ölçüler içerisinde konuşabilir; bundan daha doğal bir şey yoktur.

ALİ NAILİ ERDEM (İzmir) — Dışişleri Bakanının kafasında yok mu bunlar?

BAŞKAN — Lütfen müdahale etmeyin Sayın Erdem.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Türk Ulusunu tanıyan hiçbir devletin büyükelçisinin bu gibi konuşmalarda Türkiye'nin içişlerini, iç politikasını etkileyecek biçimde konuşacağına ihtimal vermem. Kazara, herhangi bir yabancı temsilci böyle bir konuşmada bulunmak istese de, muhatabı olan parti liderinin ona göre tavır alacağını düşünürüm. Bu bakımdan herhangi bir kaygım şahsen yoktur. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri)* Ama bazı usullere yeni yeni alışıyoruz. Bütün dünyada âdet olduğu üzere, bir ülkenin uluslararası ilişkilerine, uluslararası alanda güçlenmesine katkıda bulunmak amacıyla, siyasal partilerin başka yasal siyasal partilerle belli bir ölçü içinde ilişki kurmasını yadırgamak ne kadar yanlış bir düşünce ise, bir büyükelçinin bu gibi temaslarını yadırgamak da bence o kadar yanlış bir düşüncedir.

Saygılar sunarım. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Başbakan.⁸²

⁸² *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 5, Cilt 8, Birleşim 30, Sayfa 256-257*

4 Ocak 1979 Perşembe

AP Genel Başkanı ve Isparta Milletvekili Süleyman Demirel ve 45 Arkadaşının; Ülkede Yıkıcı Bölücü, Anarşik Olayları Önleyemediği, Can ve Mal Güvenliğini Sağlayamadığı, Gerekli Önlemleri Zamanında Almadığından Kahramanmaraş Olaylarına Sebebiyet Verdiği İddiasıyla Bakanlar Kurulu Hakkında Bir Gensoru Açılmasına İlişkin Önergenin Gündeme Alınıp Alınmayacağı Konusunda Görüşme Münasebetiyle

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Türkiye’de şiddet eylemleri 1978 yılında başlamadı; çok daha önceden başladı; ama 1977’de de sürdü.

Eylemlerin ve ölenlerin sayısı 1978’de artmaya başlamadı; 1975’ten bu yana her yıl katlanarak arttı.

Türkiye’deki şiddet eylemleri tek nedene de bağlanamaz; iç nedenleri vardır, dış nedenleri vardır; ekonomik nedenleri, toplumsal nedenleri, siyasal nedenleri vardır. Elbette, bütün sorumluluğu veya sorumluluğun bir ölçüden fazlasını dış nedenlere bağlamak gerçekçi olmaz; ama bazı gerçekler de bilinmezlikten gelinemez.

Şiddet eylemciliği, terörizm, en az 10 yıldır dünyada bir evrensel olgu; sınır tanımıyor, ekonomik ve toplumsal yapısında zaaflar taşıyan her ülkede, rejimi ne olursa olsun, etkinlik kazanıyor. Türkiye’de özellikle son yıllarda artan ekonomik bunalım da, şiddet eylemlerini en azından besleyen kaynaklardan birini oluşturdu.

Dünyada terörizm, bir evrensel olgu olarak yaygınlaştıkça, hemen her ülke buna göre yeni mücadele yöntemleri oluşturdu; ama bunun yanı sıra, terörizmin kendisi, yeni mücadele yöntemleriyle ortaya çıktı. Terörizm, kendi yöntemlerini kamplarla, kurslarla, kitaplarla ve uygulama örnekleriyle bütün dünyaya yaymaya çalıştı. Buna karşı, pek çok ülke de, terörizmle mücadele için yeni yöntemler oluşturur, yeni önlemler geliştirirken, Türkiye’de yıllarca bu konuda hiçbir şey yapılmadı. Nasıl 1973’te dünya ekonomisinde başlayan büyük köklü değişiklikten sonra, hemen her ülke kendi ekonomisinin yapısını, düzenini değiştirmeye giriştiği halde, Türkiye, 1977 yılı sonuna kadar bu konuda hiçbir adım atmadıysa; aynı şekilde hemen her ülke evrensel bir olgu durumuna gelen şiddet eylemleri karşısında yeni yöntemler oluştururken, Türkiye bu konuda da 1977 sonuna kadar kayıtsızlığını sürdürdü ve şiddet eylemlerine karşı, toplum eylemlerine, toplu cinayetlere karşı devlet önlemleri, etkinleştireceğine, giderek daha yetersiz duruma geldi.

Bugün görüşülmekte olan Gensoru önergesinde, bizim Hükümetimizin dönemi için, “Devlet otoritesinin yerini silahlı militanlar ile sorumsuz ve kanun dışı dernekler almıştır” diyor. Kimler tarafından? Geride bıraktığımız yıllarda devlet otoritesinin yerine geçirmek üzere silahlı militanları yıllarca kamplarda yetiştirenler tarafından bu iddia öne sürülüyor. (CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, biz 1978 başında hükümete geldiğimizde, bir iki kuruluş dışında, “Devlet” bulamadık Türkiye’de. Dışarıda şiddet eylemi için eğitilip gelenlere karşı etkin önlemler alınmadığı gibi yıllar boyunca; içeride, yine yıllarca hükümetlerin

bilgisi içinde ve gözleri önünde silahlı eğitim veren kamplar düzenlendi; bunlar belgeleri ile açıklandı; geçenlerde Senatoda bunun ilginç bir belgesini açıkladık: 1968 yılında, Adalet Partisi Hükümette iken, o Partinin içişleri Bakanının, o dönemin Emniyet Genel Müdürlüğünün hazırladığı rapor, bu kampları yerleriyle, yöneticileriyle, ders programlarıyla sıralıyordu; ama hâlâ, o dönemin bu kusurlarını ve şiddet eylemi için yetiştirilen bazı kimselerin nasıl korunmuş olduğunu inkâr edenler, o dönemde bu gelişmelere bile bile göz yumduklarını şimdi de itiraf etmiş duruma düşüyorlar. Yıllarca, eylemcilerden bir taraf, adı sanı belirtilerek kınanırken, öbür taraf aklandı, kayırıldı, korundu, kışkırtıldı; aslında, kınananlara karşı da demokratik hukuk devleti kuralları içinde etkin önlem alınmadı; tarafların çatışmasına yıllarca seyirci kalındı; taraflardan birine ise sürekli övgüler düzüldü, kongrelerine çiçekler gönderildi, temsilciler gönderildi, partilerin en yüksek düzeylerinden sözcüler, selamlar gönderildi.

1975’le 1977 sonu arasında devlet kuruluşlarında, Devlet denetimi altındaki kooperatif birliklerinde bu eylemcilerin yuvalanmaları, göz göre göre, bile bile sağlandı; 1977’nin ikinci yarısında bu çaba büsbütün yoğunlaştırıldı.

Cumhuriyet Halk Partisi Grubu Sözcüsü arkadaşımız, burada, “Bir rapora sadece değinerek geçeceğim” dedi; ama bazı acı gerçeklerin unutulmak istendiğini, unutulmuş gibi davranıldığını gördüğümüz için bu müzakerelerde, ben o rapordan bazı parçaları ister istemez yine okuyacağım: 23 Şubat 1977’de Adalet Partisinin ileri gelen bir yöneticisinin aldığı görev üzerine TARİŞ’te yaptığı incelemiden sonra, o zamanın Başbakanı olan Genel Başkanına, Sayın Demirel’e gönderdiği rapor, diyor ki: “örnek olarak ilişikte takdim kılınan Ülkücü İşçiler Derneğine ait piyango bileti çekiliş zamanı geçmiş olmasına rağmen, Adalet Partili işçilere 50 lira mukabilinde zorla satılmıştır. Bu biletleri almak istemeyenler dövülmüşlerdir, dövülmektedirler.” TARİŞ’te oluyor bunlar, “örnek olarak ilişikte takdim kılınan Ülkücü İşçiler Derneğinin aidat makbuzu karşılığında Adalet Partili işçilerden zorla para toplanmıştır, para toplanmaktadır. (AP sıralarından gürültüler) Milliyetçi Hareket Partisi Genel Merkezince emir verildi” (Gürültüler, Başkanın tokmağı vurması)

BAŞKAN — Lütfen müdahale etmeyin efendim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — “Seçim için para toplanılacağı bildirilerek, her işçiden 100 lira 200 lira talep olunmaktadır. Vermeyen işçiler işkenceye muhatap tutulmuşlardır.”

Raporda, Adalet Partili işçilerin, belgelere bağlanmış ifadeleri alınıyor.

TARİŞ’te, Cephe Hükümeti döneminde, o Hükümetin ortaklarından biri tarafından, nasıl işkence odaları kurulduğu anlatılıyor.

Rapor, sayfalarca uzayıp gidiyor, vaktim olsaydı, tamamını bir kez daha; unutmış görünenlere, unutmak isteyenlere okumak isterdim. (CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

O devirde, bu raporlar kendilerine verildiği halde önlem almayanların, bugün gelip bu Hükümeti suçlamaya zerre kadar hakları yoktur. (CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar; AP sıralarından gürültüler)

Bir yandan Adalet Partisi Genel Başkanına, Başbakanına rapor veriliyor, “Milliyetçi Hareket Partililer, devlet örgütlerinde, devlet denetimindeki kooperatif kuruluşlarında

Adalet Partili işçilere nasıl işkence yapıyor” diye (AP sıralarından gürültüler) ama bir taraftan da, yöneticileri, Genel Başkanları, aynı Adalet Partisini, o partiyle bütünleşmeye zorluyorlar.

Tokat'ın bazı ilçelerinde, saldırıya uğradığımız bir gezide 1977'de, Tokat'ın bir ilçesinden geçerken bana bir duyuru verildi; Adalet Partisi ilçe teşkilatının duyurusu; Adalet Partili bir Bakan için, “Hemşerilerini Milliyetçi Hareket Partisi İlçe Merkezinde dinleyecektir, hemşerilerini oraya bekliyor” diye çağırılar verildi.

ALİ ŞEVKİ EREK (Tokat) — (Arka sıralardan öne doğru yürüyerek) Yalan, yalan, yalan! (AP ve CHP sıralarından ayağa kalkmalar, gürültüler)

BAŞKAN — Lütfen sükûneti muhafaza edelim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Gözlerimle gördüm Sayın Bakan, gözlerimle gördüm, gözlerimle gördüm.

ALİ ŞEVKİ EREK (Tokat) — Yalan! Yalan söylüyorsun, yalan! (AP ve CHP sıralarından karşılıklı müdahaleler, gürültüler)

BAŞKAN — Sükûneti muhafaza edelim, lütfen yerlerinize oturun. (Gürültüler)

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Nasıl alındı Bakan, görüyorsunuz; nasıl, isim zikretmediğim halde, kendi kendini tanıdı. (AP ve CHP sıralarından ayakta tartışmalar, bağırımlar)

BAŞKAN — İdare amirleri, lütfen müdahale edin... (Gürültüler) Yerlerinize oturun.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, biz boyuna, ithamları sabırla dinledik, tahammülle dinledik; günahlarını, belgeleriyle açıklıyorum; onlar da dinlemeye mecburdurlar. (AP ve CHP sıralarından gürültüler)

BAŞKAN — Lütfen oturun Sayın Üyeler; oturmadığınız takdirde birleşime ara vereceğim; oturun; sükûneti muhafaza edin, oturun yerlerinize. (Gürültüler) Sükûneti muhafaza edelim lütfen. (CHP ve AP sıralarından karşılıklı, bağırımlar ve gürültüler) Sayın Milletvekilleri, yerlerinize oturun. (AP sıralarından koro halinde “Yalancı, yalancı” sesleri) Yerlerinize oturun.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, (Elindeki kâğıdı göstererek) “Yalancı” diyenler, kendi arkadaşlarına “yalancı” diyorlar, kendi arkadaşlarına.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, lütfen... (CHP ve AP sıralarından şiddetli gürültüler) Muhterem Milletvekilleri, yerinize oturmadığınız takdirde birleşime ara vermek zorunda kalacağım. Lütfen sükûneti muhafaza edin, yerinize oturun. Sayın idare amirleri, lütfen göreve geçin.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sayın arkadaşlarım, biz bütün ithamları, en ağır hakaretleri sükûnetle dinledik...

BAŞKAN — Yerlerinize oturun lütfen.

NURETTİN KARSU (Erzincan) — Sayın Başkan, biz Genel Başkanlarını dinledik.

BAŞKAN — Sükûneti muhafaza edin, yerlerinize oturun.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım...

Devam edebilir miyim Sayın Başkan?

BAŞKAN — Lütfen yerlerinize oturun. Efendim, yapılan konuşmaları takip etme imkânı yoktur. Yerlerinize oturun lütfen. *(CHP ve AP sıralarından ayakta karşılıklı gürültüler)* Lütfen yerlerinize oturun, sükûneti muhafaza edin.

Buyurun Sayın Başbakan, devam edin.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sayın arkadaşlarım, biz burada en ağır hareketleri, ithamları sükûnetle dinledik. Adalet Partili arkadaşlarımız hiç değilse kendi üyelerinin verdikleri raporları aynı sükûnetle dinlesinler. *(CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)* Yıllarca Türkiye’de, devlet yönetimi altındaki öğrenci yurtları karşıt silahlı grupların kaleleri halinde, canilerin barınakları halinde kaldı. 10 yıl, bu Hükümet kuruluncaya kadar 10 yıl devlet gücü devlet yurtlarına giremedi.

Yıllarca üniversitelerde ve yükseköğrenim kurumlarında öğrenim yapılamadı. Yapılanlar da, ancak şu veya bu ideolojik gruptan öğrenciler derslere girebildi. Bu durumun görüldüğü üniversiteler arasında özerk olmayanlar başta geliyordu. Devlet dışı, kanun dışı kuvvet oluşturmakla bizi itham edenler; onların hükümet döneminde, özerk olmayan Ortadoğu Teknik Üniversitesine, işçi adı altında yüzlerce kaba kuvvet sokuldu, silahlı eylemci sokuldu. *(CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

KEMAL CEVHER (Trabzon) — Sen militanları soktun. *(CHP sıralarından “Otur yerine” sesleri)*

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Cephe Hükümetleri döneminde, zorbalık ve şiddet eylemleri ortaokullara kadar yaygınlaştırıldı. Bunu burada, Birinci Cephe Hükümeti döneminde, o Hükümetin İçişleri Bakanı, yüreği yanarak anlatmak, açıklamak zorunda kaldı.

NAHİT MENTEŞE (Aydın) — Sen yaptın, sen... Hep siz yaptınız.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, Cephe Hükümeti ortaklarından birinin sözcüğü, “iktidarın yolu okullardan ve devlet dairelerinden geçer ve biz de bunu başarma noktasındayız” diye iftihar ederek ilan etti. İşte bu aşamalardan geçilerek Kahramanmaraş faciasına gelindi. *(CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Laiklikten uzaklaşıldıkça Türkiye’de Sünni-Alevi ayrımı zorla, körüklene, körüklene tarihimizin bazı acı dönemlerinin yarası yeniden diriltirmek, canlandırılmak istendi. *(Gürültüler)*

SELAHATTİN GÜRDRAHA (Sakarya) — Mesleğin tahrik etmek.

NAHİT MENTEŞE (Aydın) — Sen yaptın, sen... Hep siz yaptınız.

BAŞKAN — Bir dakika Sayın Başbakan, bir dakikanızı rica ediyorum.

Muhterem Milletvekilleri, bu ana kadar müzakereler gayet sükûnetle devam etmiş ve hakikaten vakar içinde dinlenmişti. Şimdi, her hatibin konuşması elbetteki hoşunuza gitmeyebilir; fakat bunu dinlemek mecburiyetindeyiz. Onun için lütfen sükûnetle dinleyin, bu müzakere de bitmiş olsun.

Devam edin Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — 1977 yılının ikinci yarısında Türkiye’de terör, devlet yönetiminde kurumlaştı. Artık sokak eylemlerine eskisi kadar gereksinme duymuyorlardı. *(Gürültüler)*

BAŞKAN — Lütfen yerlerinize oturun Sayın Milletvekilleri.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Çünkü doğrudan doğruya devleti ele geçirmişlerdi. Son zamanlarda yakalanan eylemcilerden, eli kanlı cinayet işlemiş eylemcilerden çoğu Cephe Hükümetleri döneminde devlet görevine alınmış eylemcilerdi.

Bahçelievler cinayetinin sanığı, Balgat olayının sanıkları bunların en yeni örnekleri arasında. *(AP sıralarından gürültüler)*

BAŞKAN — Oturun yerlerinize.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Ama 1977 sonlarında İkinci Cephe Hükümetinin çökeceği anlaşılır anlaşılmaz ve şiddeti devlet yönetiminde kurumlaştıranlar, devleti ellerinden çıkaracaklarını anlar anlamaz yeniden sokağı aleve verdiler. *(AP sıralarından "Ho ha" sesi; CHP sıralarından gürültüler)* 1978 yılı başında, yeni Hükümetin kuruluşundan sonra ise eylemleri...

BAŞKAN — Sayın grup yöneticileri, Sayın grup yöneticileri, siz de lütfen kendi gruplarınızı sükûnete davet ediniz. *(AP ve CHP sıralarından gürültüler)*

İSMET ATALAY (Kars) — Biz Sayın Demirel'i dinledik.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — 1978 yılı başında, yeni Hükümetin kuruluşundan sonra ise şiddet eylemleri belli çevrelerce büsbütün yaygınlaştırıldı. *(AP sıralarından gülüşmeler)*

Değerli arkadaşlarım, Hükümete geldiğimiz zaman, bunca yıldır şiddet eylemleri içinden gelen bir ülkede devletin iç güvenlik kuvvetleri ne durumdaydı? Elleri araç yoktu, gereç yoktu, telsiz yoktu. Şiddet eylemcileri en modern silahlarla donatılmışken, bizim polisimizin elinde ateş alan silah bile çoğu kez bulunmuyordu.

Teknik servisler, balistik servisi, parmak izi servisi Türkiye'de çalışmıyordu. Rahmetli Fendoğlu olayından sonra araştırdığımızda Türkiye'de bombayı patlatmadan söküp de içindeki delilleri saptayacak bir tek uzman bulamadık değerli arkadaşlarım.

SADETTİN BİLGİÇ (İstanbul) — Utan, utan. Çok ayıp be!

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Yıllarca, kanun dışı, devlet dışı silahlı güçler yetiştirmeye o kadar para harcayanlar, o kadar emek verenler, bu emeğin yarısını devletin yasal güçlerine vermiş olsalardı, Türkiye bugün bu durumda olmazdı. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)* Değerli arkadaşlarım, Hükümet olarak...

SADETTİN BİLGİÇ (İstanbul) — Hani mahkeme kararı?

BAŞKAN — Sayın Bilgiç, lütfen sükûneti muhafaza edin.

GÜNGÖR HUN (Sakarya) — Hâlâ konuşuyor.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — ...Hükümet olarak ilkin yasa değişikliği gerektirmeyen önlemlere yöneldik. Demokratik ülkelerden uzmanlar getirdik. Yurt içinde ve yurt dışında kurslar düzenledik yıllar boyunca ihmal edilmiş, yıllar boyunca...

MUSTAFA ÜSTÜNDAĞ (Konya) — Sayın Bilgiç, sen konuşma otur yerine.

BAŞKAN — Sayın Üstündağ, oturun lütfen yerinize. *(CHP sıralarından AP sıralarına doğru yürümeler ve karşılıklı bağırılmalar)*

Oturun yerlerinize lütfen, yerlerinize oturun. Grup yöneticileri lütfen müdahale ediniz. Grup yöneticileri, lütfen gruplarınızı sükûnete davet edin.

Muhterem Milletvekilleri, birleşime ara vermek mecburiyetinde bırakmayın Riyaseti, lütfen yerlerinize oturun, yerlerinize oturun lütfen. Müzakerelere devam etme imkânı sağlayın, oturun lütfen yerinize.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, Hükümet olduktan sonra devleti yeniden devlet yapmaya başladık. *(AP sıralarından gürültüler)*

Devletin iç güvenlik kuvvetleri parmak izi almayı unutmuş, balistik servislerini çalıştırmaz hale getirilmiş, bir tek bomba sökme uzmanı bırakılmamış devlette. *(AP sıralarından “Sıra kapaklarına vurmalar”, gürültüler)*

İç güvenlik kuvvetlerini yeniden eğitmeye başladık.

“Ne önlem aldınız?” diyorlar. Evvela bu önlemleri almaya başladık. *(AP sıralarından gürültüler)* Emniyet kuvvetleri bu şekilde etkinleşmeye başladıkça bir bir kanıtlar saptandı; suçlular yakalanıp, adaletin önüne çıkarılmaya başlandı. Balistik servisi, parmak izleri servisi işlediği zaman gezen tabancaların hangi parti merkezlerinden, hangi dernek merkezlerinden, hangi ellere verildiği mahkemeler önünde delilleriyle ortaya dökülmeye başladı. *(AP sıralarından, “Ooo” sesleri gürültüler, CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Bu durumda suçları kanıtları ile ortaya çıkmaya başlayanlar, görünen suçluların gerisindeki sorumlulara doğru devletin ve adaletin elinin uzanmaya başladığını görenler büyük bir huzursuzluk içine düştüler ve can havliyle direnmeye, mücadeleye koyuldular. *(CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım, biz de Cephe Hükümetleri gibi yapsaydık, olaylara seyirci kalsaydık, hele hele olay yaratanlardan, eylemcilerden bir grubuna çiçekler gönderip, mesajlar gönderip, alkış tutsaydık, belki Türkiye’de nispeten aldatıcı bir sükûnet olabilirdi; ama o, devletin sonu olurdu, demokrasinin sonu olurdu. *(CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Sınav kazanmış on binlerce öğrenci enstitü dışında bırakılırken, kazanmamışların alındığı bir devlet yönetimi bulduk. *(AP sıralarından “Yalan” sesleri, gürültüler)* İkisini bir arada, sınav kazanmış, kazanmamış bir arada okutmaya başladık o okullarda.

Üç-dört kurum dışında bütün yükseköğrenim kurumlarında yıllardan beri ilk kez değişik ideolojik gruplardan gençleri bir arada, barış içinde okutmaya başladık. Yıllarca, 10 yıl devlet gücünün giremediği devlet yurtlarına yeniden devletin düzenleyici, barış getirici elini soktuk ve yurtlarda barış sağladık. Böylece eylemcilerin alışılmış eylem alanları daralmaya başladı. Vur-kaç eylemlere başvurdular, halkı yıldıramadılar, demokrasiden soğutamadılar.

Toplumda saygın hedefler seçtiler. Bu hedefleri kimlerin seçtiği bir bir ortaya çıkıyor. Doğan Öz’ün sanığı yeni yakalandı; bunu bilmezlikten gelemezsiniz. *(CHP sıralarından alkışlar)*

MEHMET IRMAK (Çorum) — İşkence ile söyllettiler.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Halkı hedef aldılar; Mamak’ta, Balgat’ta eylemlerle hiçbir ilgisi olmayan halkı hedef aldılar. Halkın canına kıyanların kimler olduğu, hangi ideolojik gruptan, hangi partinin, derneğin yandaşları arasından

olduğu, savcılıklara verdikleri kendi ifadeleriyle açıklandı; ama hâlâ Adalet Partisinin Genel Başkanı, “Bana o cepheden suçlu var dedirtemezsiniz” diyor. Dedirtemeyebiliriz, istediğini söyler, istediğini söylemez; ama bu gerçekleri hâlâ görmezlikten gelebilen bir kimsenin bu Hükümeti eleştirmeye hakkı yoktur. (CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, daha yeni bunca olay aydınlığa çıktıktan sonra bir Ülkücü Gençlik Derneği kongresi toplanıyor. Kongre başkanı, Doktor Necdet Güçlü’yü öldürmekten 12 yıl hapse mahkûm olmuş bir kimse...

SADETTİN BİLGİÇ (İstanbul) — Töb-Der’de yok mu?

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Aynı kimse... (CHP Milletvekillerinin ayağa kalkması, gürültüler) (Başkanın tokmağı vurma)

Aynı kimse Sağmalcılar’dan kaçan 13 kişi için “arkadaşımız” diyor. (AP ve CHP sıralarından ayağa kalkmalar, gürültüler)

BAŞKAN — Sayın Üstündağ, siz bir grup yöneticisisiniz. Sayın Bilgiç, Sayın Bilgiç siz de bir grup yöneticisisiniz; lütfen yerlerinize oturun. (AP ve CHP sıralarından gürültüler)

SADETTİN BİLGİÇ (İstanbul) — Alakası var mı bunun Kahramanmaraş’la? (CHP sıralarından AP sıralarına yürümeler)

BAŞKAN — Sayın Bilgiç, Sayın Bilgiç... Yerlerinize oturun lütfen. (CHP ve AP sıralarından gürültüler)

Sükûneti muhafaza edin, konuşma devam ediyor.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, bir hükümete her şey söylenebilir. Ama insaf ile Nasrettin Hoca’nın bir sözünü düşünsünler: Hırsızların hiç mi kabahati yok? (CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Bunca suçu işleyenlerin, bunca suçu cinayeti işletenlerin, işleyenleri alkışlayanların, işleyenlerin kongresine çiçekler gönderenlerin hiç mi kusuru yok? (AP ve CHP sıralarından ayağa kalkmalar)

BAŞKAN — Lütfen sıralarınıza oturun Sayın Milletvekilleri. Yerlerinize oturun lütfen, ayakta beklemeyin, lütfen yerinize oturun.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım; bu tür eylemlerle halkı olayların içine çekemeyince, halkı demokrasiden soğutamayınca, mezhep ayrılığını körükleyebilecekleri illere yöneldiler. Birbiri ardından meşaleleri dolaştırarak oralarda kıvılcımlardan yangınlar çıkarmaya başladılar. Bu yangınlar oldukça hep bir tarafı kınadılar. Genellikle de mağdur olan tarafı, öldürülenleri kınadılar. Bu, sadece görünürde bir mezhep çatışmasıydı, derininde ekonomik çıkar kavgaları vardı. Derininde, gerisinde iktidarı kaybetmeyi hazmedememenin acıları vardı. (CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Hâlâ vatandaş kışkırtanların kimler olduğu bu kürsüde belli. Yalan olduğu defalarca kanıtlandıktan sonra hâlâ, bu kürsüye gelinip (CHP ve AP sıralarından gürültüler, ayağa kalkmalar) Kars Kalesine... (CHP sıralarından “Susturun şunları Başkan” sesleri)

BAŞKAN — Riyaset dikkat ediyor efendim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Kars Kalesine bayrak çekilmediği söylenerek gerçek milliyetçi vatandaşları tahrik edenler, Türkiye’yi Kahramanmaraş olaylarına getirdiler. (AP sıralarından gürültüler)

Değerli arkadaşlarım, “Önlem alınmıyor, alınmadı” dedikleri bu dönemde, 31 Aralık 1978’de (Kahramanmaraş sanıkları hariç) cezaevlerinde siyasal eylemlerden 2.262 tutuklu vardı. Bunların 1.151’i sağ eğilimli, 923’ü sol eğilimli, 188’i eğilimi saptanamayan kimseler.

Değerli arkadaşlarım, bunları bile bile hâlâ “Bir taraf cinayet işliyor, öbür tarafın adını bana söyletemezsiniz” diyenler, bugünkü Hükümete bir tek söz söyleme hakkına sahip değildirler. *(CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Sayın arkadaşlarım; 1 kişi de ölse, 10 kişi de ölse, 1.000 kişi de ölse aynı acıyı duyarız; ama adeta zevk alarak siyasal eylemlerde ölenlerin sayısını abartmak istiyorlar. Resmi rakamlara göre, Kahramanmaraş hariç, yılsonuna kadar eylemlerde ölenlerin sayısı 724, Kahramanmaraş’la birlikte 831.

GALİP ÇETİN (Uşak) — Az mı geldi?

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Elbette bu sevinilecek bir şey değil; ama hiç değilse rakamları büyütme hevesine kapılmamalarını rica ederiz arkadaşlarımızın.

Değerli arkadaşlarım, yasa gerektirmeyen önlemleri aldık. Güvenlik kuvvetlerimizin eğitim düzeyini, teknik servislerini yükseltmek için gerekenleri yaptık.

M. KUBİLAY İMER (Konya) — Saate bakın Başkan.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Ondan sonra sıra yasal önlemlere geldi; demokratik hukuk devleti, Anayasa çerçevesinde yasal önlemler; onları Meclise getirmeye başladık. O zaman bazı kimseler büsbütün telaşa kapıldılar. Bu yeni yasal eylemlerle görünürdeki suçların gerisindeki asıl sorumlulara adaletin elinin daha çabuk erişebileceğini görünce, eylemler Türkiye’de büsbütün şiddetlendi, kışkırtmalar büsbütün hızlandı.

Sayın arkadaşlarım, bir memlekete vur-kaç olayları olurken sıkıyönetim ilan edilmez, ama toplum çatışmaları bir ölçünün üstüne vardığında elbette sıkıyönetim ilan edilir.

Sayın Demirel burada dedi ki, kendi hükümeti zamanında 2 aydan fazla sıkıyönetim olmamış. Kendi hükümeti döneminin bir aşamada nasıl bir 12 Martla kesildiğini bilen, bununla övülme hakkına sahip olamaz. *(CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım, Kahramanmaraş olaylarının başlayacağı günlere doğru Türkiye’deki kışkırtmalara bir göz atalım:

Bir yandan sonbaharda Adalet Partisi “Sine-i millete dönüş” kararları alıyor büyük kongresinde, Meclisi terk edip, kendi grup odasında bir sine-i Millet Meclisi oluşturmaya kalkışıyor. Başbakan yurt dışındayken bir görev gezisiyle, Adalet Partisi bir bildiri yayınlıyor, polisi ayaklanmaya çağırın, memuru ayaklanmaya çağırın, öğretmeni ayaklanmaya çağırın; esnafı, sanatkârı, işçiye ayaklanmaya çağırın bir bildiri yayınlıyor (Metni burada) Değerli arkadaşlarım, başında bir Adalet Partili bulunan Esnaf ve Sanatkâr Konfederasyonu, esnafı kendi kendini savunmaya çağırıyor, direnişe çağırıyor. *(AP sıralarından gürültüler)*

Bir başka cephe ortağı, Milliyetçi Hareket Partisi, Anayasada 27 Mayıs için söylenen “Direnme hakkı”nın artık doğduğunu ilan ediyor. Bir eski Cumhurbaşkanı çıkıyor, “Komünizm bu kış gelecek Türkiye’ye”; arkasından, “Geldi” ve o arada Endonezya örnekleri veriyor, İran örnekleri veriyor, Yunanistan örnekleri veriyor; Türkiye’ye bu gibi olayları davet ediyor.

BAŞKAN — Sayın Başbakan lütfen toparlayın.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Toparlıyorum efendim.

Değerli arkadaşlarım ve nihayet Kahramanmaraş'ta olaylar başlamış. Milliyetçi Hareket Partisinin Genel Başkanı çıkıyor; o olayları hiç düşünmeden, orada ölenleri düşünmeden sevinç içinde “Bu Hükümet belki yarın, belki yarından da yakın bir zamanda düşecek” diye ilan ediyor. *(MHP sıralarından gürültüler)*

Değerli arkadaşlarım, Adalet Partisi Genel Başkanı demin burada bir cenaze törenindeki bir pankartı eleştirdi, bir tahrik unsuru olarak gösterdi. Pankartta “Savaşa devam” yazılmış. Elbette cenaze törenlerinde böyle pankartlar olmamalı; ama daha birkaç gün önce, Adalet Partisinin en yetkili organının yayınladığı bildiri, başından sonuna bir savaşa çağrı bildiriydi. *(AP sıralarından gürültüler, CHP sıralarından “Bravo” sesleri)* işte Kahramanmaraş'a Türkiye o şekilde geldi.

Değerli arkadaşlarım, Kahramanmaraş olaylarından sonra hâlâ saldırganlarla mağdurlar birbirine karıştırılmak isteniyor.

Değerli arkadaşlarım, bir parti, zaman zaman, barış çağrılarını yanıt vermiyoruz diye bizi eleştirir. O çağrıların muhatabı biz değiliz. Çünkü biz iktidara gelmeden önce, muhalefetteyken de, iktidardayken de eli silahlı hiçbir grubun eline elimizi vermedik. *(AP sıralarından “Yuh” sesleri, gürültüler, CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Barış çağrılarını kendi yandaşları ciddiye alsınlar; kendilerine teşekkür ederiz, kendilerini kutlarız.

Değerli arkadaşlarım, Türkiye’de barış isteyenler, bu kan dökmelerin, kinlerin sona ermesini isteyenler, evvela Türkiye’deki siyasal ortamı gerginleştirmekten vazgeçmelidir. Sadece son 3 ayın kışkırtıcı belgeleri, parti bildirisi olarak yayınlanan, resmi demeç olarak verilen kışkırtmalar, bunlar birbiri ardından dizilse Türkiye’yi Kahramanmaraş ortamına sürükleyenlerin kimler olduğu kendiliğinden ortaya çıkar *(AP sıralarından gürültüler)*

GÜNGÖR HUN (Sakarya) — Sayın Başkan, vakit geçiyor, hâlâ müsamaha ediyorsunuz.

BAŞKAN — Sizin gürültünüzü de hesaba alarak hatibin konuşmasını sürdürüyorum. *(AP sıralarından gürültüler)*

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım; biz günlerdir burada Parlamento tarihimize görülmemiş hakaretlere tahammül ettik; ama Türkiye’yi bu ortama getirenlerin Türkiye’de olup bitenlerden bizi sorumlu tutmasına tahammül edemeyiz.

Hepinize saygılar sunarım arkadaşlarım. *(CHP sıralarından “Bravo” sesleri, ayakta sürekli alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Başbakan.⁸³

⁸³ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 5, Cilt 8, Birleşim 31, Sayfa 310-315*

13 Şubat 1979 Salı

Başbakan Bülent Ecevit'in, Konya Milletvekili Şener Battal'ın İran'daki İktidar Değişikliği Hakkındaki Gündem Dışı Konuşmasına Cevabı

ŞBAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Teşekkür ederim efendim.

Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; Sayın Şener Battal arkadaşımızın gündem dışı konuşması üzerine Yüce Meclisimize açıklamada bulunma gereğini duydum. Bu olanağı, bu fırsatı verdiği için Sayın Şener Battal arkadaşımıza teşekkür ederim.

Hükümetimiz ve ulusumuz, İran'da son aylarda yer alan olayları ve önemli gelişmeleri çok yakın bir dikkatle izlemiştir; fakat gelişmeleri yakın bir dikkatle izlerken, İran'ın iç durumuna, iç sorunlarına karışma, hatta o konuda yorumlarda bulunma anlamına gelebilecek herhangi bir davranıştan kaçınmaya özen göstermiştir.

İran'daki olayları, öyle sanıyorum ki, İran'ın kendine özgü koşullarını unutarak değerlendirmek, o koşullar dışında değerlendirmek ve İran'daki olaylardan ve gelişmelerden, Türkiye gibi koşulları bir hayli değişik olan ülkeler için sonuçlar çıkarmak son derece de yanıltıcı olabilir.

Bizim İran'la çok derin tarihsel ve kültürel ilişkilerimiz, bağlarımız vardır; fakat özellikle rejimlerimiz arasındaki farklılık dolayısıyla, ekonomik koşullarımız, toplumsal koşullarımız arasındaki bazı farklılıklar dolayısıyla, her iki ülkedeki siyasal gelişmelerin de birbirinden bir ölçüde ayrı olması doğaldır.

Biz, bu dikkati gösterdiğimiz içindir ki; yani İran'daki önemli gelişmelerle ilgili herhangi bir taraf tutma veya telkinde, etkide bulunmak görüntüsünden kaçınmaya özen gösterdiğimiz içindir ki, gelişmeler bir sonuç aşamasına ulaşınca kadar, Hükümet olarak herhangi bir tavır almaktan, hatta herhangi bir yorumda bulunmaktan kaçındık ve başka ülkelere de aynı davranışı telkin ettik sırası geldikçe. Çünkü uzun bir devlet geleneği bulunan İran halkının, kendi sorunlarına kendi özgür iradesiyle çözüm bulabileceğine inanıyorduk ve bu inancımız sürmektedir; hatta bazı olaylar bunu kanıtlamıştır.

Son günlerde İran'daki olayların ve gelişmelerin belli bir yöne yöneldiği ve bir sonuç aşamasına geldiği ortaya çıkmıştır. Bunun üzerine Hükümetimiz, dün gece Meclis toplantısı devam ederken konuyu değerlendirmiştir, görüşmüştür ve o görüşmenin, değerlendirmenin ışığında bu sabah Sayın Cumhurbaşkanımızla da görüştüğten sonra, ben, izin verirseniz, sizlere şimdi sunacağım açıklamayı yapmış bulunuyorum.

Açıklamam şöyledir: "Komşumuz ve dostumuz İran'da yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemin kardeş İran halkına hayırlı olmasını dilerim. İran'daki iç olayların gelişmesini, Türkiye başka ülkelerin içişlerine karışmama kuralına titizlikle uyararak izlemiştir ve her devletin bu kurala uyması gereğini hatırlatmıştır. Uzun bir devlet deneyimine sahip olan İran halkının; tüm sorunlarını kendi özgür iradesiyle çözebilecek yetenekte olduğu, halkın siyasal erginliğinin bunu sağlayacak düzeyde bulunduğu, olaylar içinde kanıtlanmıştır.

Yeni dönemin İran'a yeni bir rejim getireceği bellidir. Yeni dönemi başlatan halk hareketinin demokratik niteliği, öyle sanıyorum ki, kurulacak rejimin de niteliğini belirleyecektir.

Türkiye ile İran arasında, komşuluğun ötesinde, tarihsel ve kültürel bağlardan ve ortak manevi değerlerden kaynaklanan bir yakınlık vardır. Hükümetimiz, İran'ın yeni yönetimiyle ilişkilerini ülkelerimiz arasındaki bu yakınlığa ve geleneksel dostluğa uygun biçimde geliştirmeye özen gösterecektir. İlişkilerimizdeki gelişme, inanıyorum ki, bölge barışı ve huzuru açısından da önemli bir etken olacaktır. İran'daki yeni yönetime, İran'ın esenliği ve kardeş İran halkının mutluluğu ve refahı yolundaki çalışmalarında başarılar dilerim."

Bugünkü demecim budur Sayın Milletvekilleri. Tabii her hangi bir yorumda bulunmaktan, objektif bazı gerçeklere değinme dışında birtakım yorumlarda bulunmaktan kaçındık. Aynı şekilde Sayın Şener Battal arkadaşımızın yorumlamaları üzerinde de her hangi bir düşünce belirtmek istemiyorum. Çünkü o konuda bir düşünce belirtmeyi, o yorumlara iştirak etmeyi veya iştirak etmemeyi bile, bir komşu ülkenin içişleri üzerinde fikir belirtme anlamında yorumlanabileceğinden kaygı duyuyorum.

Bu demecimizin anlamı açıktır. Şu anda, İran'da, bildiğimiz şu ana kadar gelen haberlere göre, hükümet kurulmamıştır; bir Başbakan vardır; hükümet kurulmamıştır. Elbette hükümet kurulunca, Türk Hükümeti de üzerine düşen görevi öncelikle yerine getirecektir.

Bu arada, hükümet kurulmasını da beklemeden kamuoyuna açıklanan bu demecimizi Tahran'daki Büyükelçimize gönderdik ve Tahran'daki Büyükelçimize ayrıca İran yetkililerine Hükümetimizin, Devletimizin, Ulusumun iyi niyeti, iyi dilekleri ve İran'la işbirliği konusundaki düşünceleri, dilekleri konusunda da sözlü mesajımızı ulaştırmasını istedik.

Saygılar sunarım arkadaşlar. *(CHP sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Başbakan.⁸⁴

⁸⁴ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 5, Cilt 9, Birleşim 51, Sayfa 613-614*

25 Şubat 1979 Pazar

Adana, Ankara, Bingöl, Elazığ, Erzincan, Erzurum, Gaziantep, İstanbul, Kahramanmaraş, Kars, Malatya, Sivas ve Urfa İlleri Sınırları İçerisinde Evvelce İlan Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 2 Ay Süre ile Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak Milletvekili) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri; bugün Hükümet olarak huzuruza Sıkıyönetimin 13 ilde 2 ay daha uzatılması önerisiyle geliyoruz.

Değerli üyeler, 26 Aralık 1978 günü bu kürsüden yaptığım konuşmayı bitirirken, “Sıkıyönetimin, demokratik hukuk devleti kuralları içinde ve ulusumuza huzur getirecek biçimde uygulanmasına Hükümet her özeni gösterecektir” demiştim. Bugün huzuruza bu sözü tutmuş olarak geliyoruz. *(AP sıralarından “Ooo...” sesleri, CHP sıralarından sürekli alkışlar)*

2 aylık sıkıyönetim uygulamasının kamuoyunda da böyle Milli Güvenlik Kurulu bildirisinde belirtildiği gibi, halkın Türk Silahlı Kuvvetlerine sıkıyönetimle ilgili görevlerinde gösterdiği yardımdan ve destekten bellidir. Ayrıca, dünyada da Türkiye’de 2 aylık sıkıyönetim uygulaması, bu şekilde değerlendirilmiştir, demokratik hukuk devleti kurallarına bağlı uygulamadan bütün dünyada, yabancı basında, radyolarda, televizyonlarda övgü ile söz edilmektedir. *(AP sıralarından gürültüler)*

Böylece ulusumuzun dünyadaki saygınlığı artmıştır *(AP sıralarından gürültüler)* ve Türk demokrasisinin sağlamlığına ve gerçekliğine yeni bir kanıt sağlanmıştır. Silahlı Kuvvetlerin, ulusumuza dünyada saygınlık kazandıracak şekildeki bu sıkıyönetim uygulamasından dolayı bütün silahlı kuvvetler mensuplarımıza Hükümet adına şükranlarımı sunarım. *(CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)*

Elbette bu tür bir sıkıyönetim uygulamasından hoşnut olmayanlar da vardır. Bu tür sıkıyönetim uygulanmasından hoşnut olmayanlar başlıca 4 kategoriye ayrılabilir:

Şiddet eylemcileriyle onları destekleyenler, bu türlü bir uygulamadan elbette hoşnut değillerdir. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Eylemciler arasında ayırım gözetilmesini isteyenler.

Eylemcilerden, şiddet eylemcilerinden yalnız bir tarafa karşı önlem alınıp, ötekilere göz yumulmasını bekleyenler elbette bu tür bir uygulamadan hoşnut değillerdir. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Demokratik hukuk devleti kurallarından ve özgürlükçü demokrasiden ayrılmasını isteyenler elbette böyle bir sıkıyönetim uygulamasından hoşnut değillerdir. *(CHP sıralarından alkışlar)* Ve nihayet sıkıyönetimin Hükümet yerini almasını bekleyenler elbette böyle bir sıkıyönetim uygulamasından hoşnut değillerdir. *(CHP sıralarından alkışlar)* Ancak bu tür istek ve beklentilerin gerçekleşmemiş olması, sıkıyönetim uygulamasının olumsuz değil, olumlu yolda bulunduğunu gösterir.

Sıkıyönetim, eylemciler arasında ideolojik veya siyasal eğilimlerine hiçbir ayırım gözetmemiştir. Silahlı kuvvetlere destek olur gibi görünüp, sıkıyönetimden Anayasa dışı amaçları yönünde yararlanmak isteyenlere aldanmamıştır sıkıyönetim. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Aynı şekilde sıkıyönetime ve Türk Silahlı Kuvvetlerine karşı açıktan durum alanların kışkırtmalarından da etkilenmemiştir. Sıkıyönetim bu kışkırtmalara tepki gösterip de yansızlığından ve demokratik yolundan sapmamıştır.

Değeri üyeler, demokratik amaçlara ancak demokratik araçlarla, yöntemlerle ulaşılır. Demokraside şiddete karşı çözüm şiddet değildir. Demokratik devlet otoritesine ve güvenlik önlemlerine etkinlik kazandırmaktır. Bu yöntem, bu yaklaşım zaman alır, sabır ister; ama en sağlıklı yol bu yoldur. Çağımızda şiddete karşı şiddetin geçerli çözüm olmadığı demokratik olmayan bazı ülkelerde bile artık canlı örnekleriyle görülmektedir. Ama bunları hâlâ yanı başımızdaki ülkelerde yer alsın bile, görmek istemeyenler vardır.

Sıkıyönetimin amaç ve kapsamı konusunda bazı tartışmalar bulunduğunu ve değişik düşünceler ileri sürüldüğünü biliyoruz. Değerli üyeler, bu sıkıyönetimin başlıca amacı şudur: Anayasanın tanıdığı hür demokratik düzeni, temel hakları ve hürriyetleri ortadan kaldırmaya yönelik şiddet eylemlerini ve bu yöndeki kışkırtmaları önlemek.

Şiddet eylemi niteliğindeki veya şiddet eylemine kışkırtma niteliğindeki suçlar, hangi nedene dayanırsa dayansın ve nereden gelirse gelsin, Anayasanın tanıdığı hür demokratik düzene, temel hak ve özgürlükleri ortadan kaldırmaya yöneliktir. Çünkü hür demokratik düzen, hiç kimseye, şiddet yoluyla veya şiddete kışkırtma yoluyla amacına erişme hakkını tanımaz. Bu, hür demokratik düzenin özü ile çelişir.

Hükümetimiz, bu tür suçlar arasında, “bölücü akımlardan kaynaklanıyor mu, kaynaklanmıyor mu” diye bir ayrımın, istense bile yapılamayacağı kanısındadır. Aslında şiddet yoluyla yurttaşları birbirine kırdıran eylemler ve kışkırtmalar, milli birlik amacına yönelmiş veya devlet ve ülke bütünlüğünü koruma amacına yönelmiş gibi görünse bile bölücülüğün ta kendisidir. (CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Hükümet, coğrafi anlamda kapsam bakımından da bir genişletmeye gerek görmemiştir. Toplum çatılmasına yönelik eylemlerin kışkırtılmasına elverişli bazı illerle bu tür eylemlerin yönetim merkezleri veya beyin merkezleri durumunda görülen 3 büyük il sıkıyönetimin uygulanması için seçilmiştir. Elbette, benzer eylemlere elverişli başka iller de bulunabilir; ama hepsini sıkıyönetim kapsamına alıp, silahlı kuvvetlerin gücünü dağıtmak uygun görülmemiştir. Kaldı ki, 13 ilde sıkıyönetim bulunması, iç güvenlik kuvvetlerinin başka duyarlı illerde yoğunlaştırılmasına olanak sağlamaktadır.

Amacı ve kapsamı yeterince geniş değil diye sıkıyönetime karşı çıkılmasını, hele uygulaması çok sert değil diye, demokratik hukuk devleti kurallarına uymakta fazla titizlik gösteriliyor diye sıkıyönetimin uzatılmasına karşı çıkılmasını, demokratik açıdan da, salt mantık açısından da anlama olanağı yoktur. Çünkü sıkıyönetim, yeteri kadar geniş değil, yeteri kadar sert değil diye kaldırılmasına karar verilecek olursa, sıkıyönetim hiç olmayacaktır.

Silahlı Kuvvetlerin saygınlığı gerekçesiyle de bu uygulamaya karşı çıkılması geçersizdir. Tam tersine, içerde Silahlı Kuvvetlerin, dışında Türkiye’nin saygınlığı ancak demokratik hukuk devleti kurallarına bağlı ve ölçülü bir uygulamayla korunur ve yüceltilir; nitekim öyle olmaktadır.

Devlet gücünün etkinliği başkadır, devletin şiddete başvurusu başkadır. Bir topluma şiddet yoluyla suskunluk geldiği görülmüştür; ama huzur geldiği görülmemiştir. (CHP sıralarından “Bravo” sesleri ve alkışlar)

2 aylık sıkıyönetimin amaç, kapsam ve tutum bakımından bir değerlendirmesini bu şekilde yaptıktan sonra, şimdi uygulama ve başarı açısından bir değerlendirmesini sunmak isterim. Bu değerlendirmeyi salt rakamlara göre yapmak, yanıltıcı sonuçlar verebilir; fakat o açıdan yapılacak bir değerlendirmede bile, sıkıyönetimle nispi bir huzurun küçümsenemeyecek ölçüde sağlandığı görülür. Nitekim sıkıyönetim kapsamı içine alınan 13 ilde, sıkıyönetim öncesi 2 ayda sıkıyönetimin ilk 2 aylık dönemi karşılaştırıldığında şu rakamlar görülmektedir:

Sıkıyönetim öncesi 2 ayda bu 13 ilde siyasal şiddet eylemi niteliğinde 509 olay meydana gelmişken, bu rakam 2 aylık sıkıyönetim döneminde 243'e inmiştir. Azalma oranı % 53'tür. *(AP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Aynı şekilde sıkıyönetim öncesi son 2 ayda 253 adet sabotaj ve patlayıcı madde alma olayı meydana gelmişken, sıkıyönetimde bu tür olay sayısı da 117'ye inmiştir, azalma oranı % 54'tür. *(AP sıralarından "Bravo" sesleri)* Bu rakamları küçümseyenler kışkırtmalarına son verseler daha da azalır bu rakamlar. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar; AP sıralarından gürültüler)*

Sıkıyönetim öncesi son 2 aylık dönemde meydana gelen şiddet olaylarında, Kahramanmaraş olayında ölenler dahil, 258 kişi hayatını kaybetmiş ve 566 kişi yaralanmıştır. Sıkıyönetim dönemimdeki şiddet eylemlerinde ise ölü sayısı 97'dir, yaralı sayısı 274'tür. *(AP sıralarından, "Bravo" sesleri)* Ölü sayısında % 63, yaralı sayısında da % 50'nin üstünde bir azalma vardır.

2 aylık sıkıyönetim döneminin amaç, kapsam ve tutum bakımından değerlendirmesini ve sayısal açıdan bu değerlendirmesini yaptıktan sonra, sonuç bakımından asıl geçerli sayılmak gereken değerlendirmeye geliyorum.

Sıkıyönetim ilanına neden olan eylem türü, özellikle mezhep ayrılıkları körüklenerek toplumsal olayların kışkırtılabildiği ve oluşturulabildiği illerdi. Bu tür eylemlerin, toplum çatışması niteliğindeki eylemlerin yaygınlaşmaya başlaması karşısındadır ki 13 ilde sıkıyönetim ilan edilmiştir ve 2 aylık sıkıyönetim döneminde hiçbir ilde toplum çatışması niteliğinde olay olmamıştır. Böylelikle, ilanına neden olan eylem türü bakımından sıkıyönetimin 2 aylık dönemdeki başarısı tamdır ve kesindir. Ayrıca, bu tür illerde sıkıyönetim, yalnız yüzeysel olarak ayrılıkları, sürtüşmeleri yatıştırmakla kalmamış, milli birliğin pekiştirilmesine de önemli katkılarda bulunmaya başlamıştır.

NURİ BAYAR (Sakarya) — Sen söylüyorsun.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Bu verdiğim bilgiden memnun olmanız gerekirdi, eğer Türkiye'de şiddet eylemleri olmasını istemiyorsanız.

Ayrıca, eylemcilerin devlet otoritesine meydan okuyucu davranışları ve eylemleri vardı. Bunlar arasında duvar yazıları yer alır. Sıkıyönetim bölgelerinde duvar yazıları büyük ölçüde önlenmiştir.

Halkı tedirgin edici yasa dışı davranışlar ve gösteriler, devlet otoritesine saygıyı azaltıcı nitelikte eylemlerdir. Sıkıyönetim döneminde bunlarda da büyük ölçüde azalma görülmüştür. Devlet otoritesine karşı bir meydan okuyuş olarak ortaya çıkan "Kurtarılmış bölgeler" kavramı, sıkıyönetim döneminde büyük ölçüde etkinliğini yitirmeye başlamıştır ve sıkıyönetim döneminde, sıkıyönetim bölgelerinde, hemen tüm okullarda barış içinde eğitim sağlanmıştır.

Eylemleri sıkıyönetim bölgeleri dışına kaydırma taktiğine karşı sıkıyönetim bölgeleri dışında da devlet etkinliği artmaktadır.

Sayın Üyeler, vur-kaç türünden şiddet eylemlerinin ve cinayetlerin önlenebilmesi, kesinlikle toplumdan silinebilmesi ise başka koşulların gerçekleşmesine bağlıdır. Yıllar boyunca yetiştirilen on binlerce militanın bulunduğu ülkemizde, koşullandırma ve suç işletme yoluyla bunların artık her şeyi göze alır duruma getirildiği göz önünde tutulursa, vur-kaç niteliğindeki eylemlerin ve cinayetlerin birdenbire ardının alınamayacağı, sıkıyönetim dönemimde bile buna olanak bulunamayacağı açıktır.

Değerli üyeler, vaktimin sonlarına geldiğim için, bazı açıklamaları konuşmamın sonuna bırakacağım ve özellikle sıkıyönetim döneminin sağladığı olanaktan yararlanarak, iç güvenlik önlemlerinde devlet etkinliğini artırmak bakımından, yargıya daha hızlı işlerlik kazandırmak bakımından, istihbaratta etkinliği artırmak bakımından alınan ve alınmakta olan önlemlerle ilgili bilgileri son konuşmamda Yüce Heyetinize sunmaya çalışacağım.

Bu konuşmamı bitirmeden önce, ayrıca şunu da belirtmek isterim ki, her ne kadar Kahramanmaraş'taki bütün ulusumuza acı veren olayın manevi yönden onarımı çok zor ise de, bu olaylar yüzünden maddi zarara uğramış, hatta barınma olanağını yitirmiş yurttaşlarımızın sorunlarına Hükümet ve sıkıyönetim yoluyla Silahlı Kuvvetler büyük bir duyarlılıkla eğilmiştir.

Açıktaki kalan, evsiz kalan yurttaşlarımızın hemen tümüne Devletçe barınabilecekleri ev sağlanmıştır. Hayata yeniden intibak edebilmeleri için gerekli maddi yardım sağlanmıştır. Günlük ihtiyaçları karşılanmıştır ve okuyamaz duruma gelen çocukların okuma olanakları yurdun muhtelif köşelerinde yeniden sağlanmıştır.

Sayın Üyeler, sıkıyönetim, Türkiye'deki boyutlara varmış olaylar karşısında 2 ayda elbette amacına ulaşamazdı, sonuç aşamasına erişemezdi. Hükümetimiz, sonuç aşamasına ulaşmadan sıkıyönetimin kaldırılmasını doğru bulmamaktadır. Buna karşılık, sıkıyönetimi çok uzun süre devam ettirmeyi de doğru bulmamaktadır. Sıkıyönetime gerek bırakmamak için Hükümetimiz gerekli önlemleri hızla almaya çalışmaktadır.

Sonuç olarak değerli üyeler, 13 ilde sıkıyönetimin 2 ay daha uzatılmasını Türkiye Büyük Millet Meclisinin takdirlerine saygıyla sunuyorum.

Teşekkür ederim. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri, sürekli alkışlar; AP sıralarından sıra kapaklarına vurmalar, "İstifa, istifa" sesleri)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Başbakan.

(Gruplar adına konuşmalar tamamlandıktan sonra, Başbakan Ecevit Hükümet adına tekrar söz aldı)

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak Milletvekili) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Bu görüşmelerin başında yaptığım sunuş konuşmasında, zamanın darlığı nedeniyle bazı konulara değinemediğimi söylemiştim. Bu ikinci konuşmamda o konularla ilgili sunuşta bulunacağım Yüce Heyetinize. İlk konuşmamın bir yerinde demiştim ki, "vur-kaç" türünden denilen şiddet eylemi niteliğindeki olayların önlenebilmesi, 2 aylık sıkıyönetim döneminden beklenemezdi; çünkü bu eylemleri yapanlar, uzun yıllardan

beri koşullandırılmışlardır. Birçoğuna, suçüstüne suç işletilmiştir, artık onların geri dönecek olanakları yoktur; üstelik bu tür suçları işlemek için eğitilmişlerdir. Dolayısıyla, bu tür şiddet eylemlerinin önlenebilmesi için, başka bazı koşulların gerçekleşmesi gerekir demiştim.

O koşullar arasında, örneğin, Devletin istihbarat faaliyetinin, çalışmalarının daha etkinleştirilmesi gelmektedir; yargı organlarının daha hızlı işleyip, sonuç verme aşamasına gelmelerine gereksinme duyulmaktadır. Şiddet eylemlerini yapan, yaptıran örgütlerin ve perde arkasından onlara yön verenlerin veya onları kışkırtanların, kanıtlarıyla saptanıp ortaya çıkarılması ve bağımsız yargı organlarınca mahkûm edilebilecekleri aşamaya ulaşılması gereklidir.

Ayrıca, çok uzun yıllar ihmal edilmiş olan emniyetin, caydırıcı önlem gücünün artırılması gereklidir.

Hükümetimiz işbaşına geldikten sonra, bütün bu gereksinimleri duyarak, belli çalışmalara başlamıştı; bunların bir bölümü nispeten kısa sürede sonuç verebilecek; fakat bir kısmı, özellikle eğitimle ve yeniden örgütlenmeyle ilgili olanları, zamanı gerektirecek görevlerdi. Sıkıyönetimin sağladığı nispi rahatlık ortamından Hükümet, bu konudaki çalışmalarını da hızlandırma yolunda değerlendirmeye, yararlanmaya çalışmaktadır. Bu yönde, bu konularla ilgili olarak gerçekleştirmeye ve hızlandırmaya çalıştığımız bazı gereksinimler üzerinde Yüce Heyetinize bilgiler sunmak istiyorum.

Bir kere, Devletin istihbaratı, iç eylemlere yönelmek, onların kaynaklarına inmek bakımından bir hayli yetersizdir. Hükümet olarak bu yetersizliği gidermek için, üzerimize düşenleri yapmaya çalışıyoruz. Gerek MİT'in, içerideki şiddet eylemlerinin kovuşturulmasına olanak sağlayıcı istihbarat çalışması, bunları kolaylaştırıcı istihbarat çalışması daha yeterli düzeye gelebilsin diye; gerek, emniyetin istihbaratı daha etkin duruma gelsin diye çalışmalar yapmaktayız.

Olayların, Türkiye'deki kadar şiddetlendiği, ileri boyutlara vardığı bir ülkede, iktidara geldiğimiz zaman, emniyetin elindeki istihbarat elemanları 350'den ibaretti ve bunların da büyük bir bölümü, gereğince eğitilmemişti; ayrıca, gereken biçimde ve yerde çalıştırılmıyordu. Emniyeti istihbarat okulunda eğitilmekte olan öğrencilerin sayısı da, akıl almaz derecede düşüktü. Bu eksiklikleri gidermek üzere elimizden gelen çabayı gösteriyoruz.

Ayrıca, mahkemelerin, demokratik hukuk devleti kuralları içinde ve Anayasa güvencesi altında bulunan bağımsızlıklarına hiçbir şekilde gölge düşmeksizin, daha hızlı işleyebilmesi, özellikle şiddet eylemleriyle ilgili olarak sonuç aşamasına daha çabuk ulaşabilmesi için, buna olanak sağlamak, yardımcı olabilmek için, bir yasa değişikliğini Yüce Meclise -bildiğiniz gibi- getirmiş bulunuyoruz; fakat Adalet Komisyonunda bu tasarımızın reddedilmiş olması, maalesef, çıkışını geciktirmiştir; ama öyle umuyorum ki, önümüzdeki bir iki ay içinde bu tasarı da Yüce Meclislerin onayı ile yürürlüğe girsin.

Sayın Üyeler, yargı organlarında, sıkıyönetimden önce, şiddet eylemleriyle ilgili olarak bulunan yığılma, maalesef 2 aydan kısa bir süre içinde, sıkıyönetim mahkemelerinde de aynen ortaya çıkmıştır. Sıkıyönetim ilan edileli 2 ayın dolmak üzere olduğu günlerde, 21 Şubat 1979 tarihine kadar, yani 2 aydan kısa bir sürede sıkıyönetim askeri savcılıklarına intikal eden dava dosyası 5.139'a varmıştır. Bunların 1.681'i sıkıyönetim

komutanlıklarınca düzenlenmiştir, 3.458'i Cumhuriyet savcılıklarınca düzenlenmiş ve sıkıyönetime intikal ettirilmiştir.

Sıkıyönetim askeri mahkemelerine ise 306'sı sıkıyönetim savcılıklarından, 867'si adliye mahkemelerinden olmak üzere, toplam 1.173 dava dosyası gönderilmiştir.

Sıkıyönetim mahkemelerindeki bu yığılmaya karşın, sıkıyönetim mahkemelerinin hızla görevlerini yapmaya özen göstermeleri sonucu 111 dava sonuçlanmış ve karara bağlanmıştır.

Böylelikle, sıkıyönetim mahkemelerine intikal eden ve askeri mahkemelere intikal eden 1.173 davadan 1/10'ı kısa bir sürede sonuçlanmıştır; kısa bir süre diyorum, çünkü sıkıyönetim mahkemelerinin kurulup, görev yapabilir duruma gelmeleri, 111 davanın sonuçlanması dolayısıyla 1 aya yakın süre almıştır; aslında, 1 aydan da kısa bir süre içinde başarılmıştır.

Dosya ve dava çokluğunun sakıncaları açık olmakla birlikte, sıkıyönetim mahkemelerinde ve savcılıklarında, adli müşavirliklerinde bu dosyaların ve davalarının toplanması, eğer iyi değerlendirilebilirse -ki, değerlendirileceğine inanıyorum- bir yarar da sağlayabilir, önemli bir yarar sağlayabilir.

Bu tür eylemlerle ilgili davalar, ülkemizde genellikle birbirinden kopuk olarak görülür, değerlendirilir. Örneğin, duvara yazı yazarken 3 kişi yakalanır. Onlar, sadece duvara yazı yazma suçundan kovuşturulma konusu olurlar, en çok 1 ay ceza alırlar, çoğu kez o da tecil edilir, bırakılırlar. Oysa muhtelif dava dosyaları bir arada değerlendirilebilse, birbirleriyle bağlantıları saptanarak o dosyalar ele alınabilse, belki de bir duvara yazı yazarken yakalanan 3 örgüt üyesi, yurt ölçüsünde bazı cinayetleri işlemiş ve işletmiş olan bir örgütün yakalanmasına olanak sağlayacak veya bunu kolaylaştırmış olacaktır.

Dolayısıyla, bu dosyaların, mahdut sayıdaki sıkıyönetim mahkemelerinde bu kadar çok sayıda toplanmış olması, mahkemelerin görevlerini çok ağırlaştırsa bile, öyle umuyoruz ki, bu tür bir kolaylık sağlayacaktır.

Adli müşavirlikler de, bu açıdan, dosyalarla davalar arasındaki bağlantıları saptamak ve mahkemeler, savcılıklara yardımcı olmak üzere ellerinden gelen çabayı göstermektedirler.

Esasen, bizim, sıkıyönetim dışı dönemlerde mahkemelere daha çok işlerlik kazandırabilmek için duyduğumuz gereksinme, hazırlayıp Yüce Heyete sunduğumuz yasaya da yansıtılmıştı. O yasa çıktığı takdirde de, davalar arasında bağlantı kurmak, sıkıyönetim olmasa bile, kolaylaşmış olacaktır.

Sıkıyönetim mahkemelerine devredilen, sevk edilen davalardan belki de bir bölümü hakkında, sıkıyönetim mahkemeleri görevsizlik kararı verebilir. Bu durumda, bu davalardan boşlukta kalma olasılığı vardır.

Buna karşı da Hükümetimiz, bildiğiniz gibi, Meclise, Uyuşmazlık Mahkemeleri Tasarısını sunmuştu. Millet Meclisi, bunu, şükranla belirtirim ki, kabul etmiştir; Yüce Senatodan da yakında çıkarak, yürürlüğe gireceğini umuyorum.

Ayrıca, Türkiye'deki soruşturma ve sorgulama yöntemlerinin, özgürlükçü demokrasi kurallarına, demokratik hukuk devleti kurallarına uygun biçimde etkinleştirilmesine kesin gereksinme vardır. Bunun yolları, yöntemleri üzerinde de hazırlık çalışmalarımızı yapmaktayız.

Sayın Üyeler, sıkıyönetim döneminde amacımız, yalnız, tek tek eylemcilerin yakalanmasını kolaylaştırmak değil, aynı zamanda bunların gerisindeki örgütlere ve o örgütlerin de gerisindeki destekçilere bir an önce yönelebilmektir. Sıkıyönetimin katkısıyla bu sürecin de kısaltılabileceğini umuyorum.

Bu arada, emniyet kuvvetlerinin, görevlerini daha etkin biçimde yapabilmeleri bakımından, bunu sağlama bakımından Hükümete olanak sağlayan, yetki sağlamayı öngören bir tüzük, geçen yılın Ekim ayında hazırlanmıştı; şimdi bu tüzüğün Danıştay'daki incelemesi sonuçlanmıştır; bu tüzük, yakında uygulanmaya başlanacaktır.

Bu tüzük uygulanmaya başlandığı vakit, ideolojik eylemlere karşı Devlet adına önlem almakla görevlendiği halde, kendisi, ideolojik çatışmalarda, sürtüşmelerde taraf olan polislerin, doğrudan doğruya meslekten çıkarılması hakkı Hükümete tanınmış olmaktadır.

Aynı şekilde, polis dernekleri yoluyla siyaset yapılması da, bu şekilde önlenmiş olacaktır. Bizim görüşümüze göre, polislik mesleği, hele dünyanın ve hele Türkiye'nin bu dönemdeki koşulları içinde, en az askerlikteki kadar sıkı disiplin gerektiren bir meslektir. Hazırladığımız tüzük, polislerin böyle bir disiplini anlayışı içinde yetiştirilmesi, eğitilmesi ve çalıştırılması olanağını Devlete sağlayacaktır.

Ayrıca, bu konuda, Devletin yetkilerini daha muhkem duruma getirmek üzere de Hükümetimiz, Yüce Heyetinize, Meclislere yasa tasarıları sunmuş bulunmaktadır; bunlardan, emniyetle ilgili olanı da İçişleri Komisyonundadır. Bu yasa çıktığı zaman da, Sayın Feyzioğlu'nun burada haklı olarak üzerinde durduğu dernekler sorunu, polislik açısından, tümüyle çözülmüş olacaktır; yasalara uygun olarak, yasalara uygunluğu tartışılmaz duruma gelmiş olarak çözülmüş olacaktır.

Ayrıca, değerli arkadaşlarım, dünya ve Türkiye büyük ölçüde toplum çatışmaları sürecine girmiştir; ama Türkiye'nin iç güvenlik kuvvetleri de, silahlı kuvvetleri de, şimdiye kadar bu amaca yönelik olarak eğitilmemiş ve örgütlenmemiştir. Sıkıyönetim döneminde Türk Silahlı Kuvvetleri, başka demokratik ülkelerdeki uygulamaları ve deneyimleri de göz önünde tutarak, bu yönde bir eğitim ve örgütlenme çalışmasını başlatmıştır ve hızla yürütmektedir. Türk Silahlı Kuvvetlerinin bu çalışmalarıyla birlikte, iç güvenlik kuvvetlerinde de aynı yönde bir eğitim ve örgütlenme çalışmasını çok yakında sonuç aşamasına ulaştıracağımıza inanıyorum.

Değerli arkadaşlarım, sıkıyönetim mevzii ve münferit bir olay karşısında değil, yaygın ve derin şiddet eylemleri karşısında ilan edilmiştir ve bunların özellikle yoğunlaştığı bazı illeri kapsamı içine almıştır. Onun için, sıkıyönetimden, 2 ay gibi kısa bir süre içerisinde kesin sonuç bekleme olanağı yoktu; ama ilk konuşmamda da belirttiğim gibi, toplum çatışmalarını, sıkıyönetimin kesinlikle önlemiş olması, bize kıvanç veren ve yakın gelecek için huzur ve güven veren bir başarıdır.

Hükümetimiz ayrıca, Anayasaya uygun olarak bir olağanüstü durum düzenlemesi üzerinde de durma gereğine inanmaktadır. Bu, muhtemelen Anayasada bir değişiklik yapmaya gerek kalmaksızın, Sıkıyönetim Yasasında bir değişiklik yapmak yoluyla, sıkıyönetimin iki aşaması veya türü öngörülmek yoluyla da sağlanabilir. Bu konudaki hazırlıklarımızı da yakında Yüce Heyetinize sunmaya çalışıyoruz.

Değerli arkadaşlarım, "eşgüdüm" konusunda yöneltilecek eleştirilere kısaca değinmek isterim. Bir kere, Cumhuriyet Halk Partisi Grubu Sözcüsü arkadaşım bunun yasal

dayanaklarını, hatta yasal bir zorunluluk olduğunu, yasa maddelerini burada okuyarak açıkladığı için, aynı şeyleri yineleyerek vaktinizi almak istemiyorum; yasadaki kurallar, yoruma yer bırakmayacak kadar açıktır. Hükümet, bu yasa kurallarının gereğini yerine getirmiştir. Kaldı ki, bu, böyle bir uygulamanın ilk örneği de değildir; bundan 8 yıl önce Erim Hükümeti döneminde de, bir, “Sıkıyönetim Eşgüdüm Mekanizması” kurulmuştur; elimizde bununla ilgili belge vardır. Sayın Erim’in Başbakan olarak 30 Nisan 1971 günlü yazısında ve daha sonra yayınlanmış genelgesinde aynen şu cümleler yer almaktadır: “Sıkıyönetim Komutanlıklarıyla Başbakanlık arasında irtibat ve koordinasyon işleri aşağıdaki şekilde yürütülecektir.

a) Genelkurmay Başkanlığında kurulacak bir sıkıyönetim bürosu, bütün sıkıyönetim komutanlıklarıyla irtibat sağlayacak ve bu komutanlıklarla Başbakanlık arasında koordinatör olarak çalışacaktır.

Aynı şekilde, Başbakanlıkta bir Sıkıyönetim İrtibat Bürosu kurulacaktır. Bu büronun kuruluş ve çalışma şekli de, Başbakan Siyasi ve İdari İşler Yardımcılığı tarafından tespit edilecektir. Genelkurmay Başkanlığınca seçilecek bir subay, Başbakanlık İrtibat Bürosuyla devamlı temas halinde bulunacaktır.” (AP sıralarından “Eşgüdümle bunların ne alakası var?” sesleri) Vaktinizi almayayım; her gün koordinasyon için toplantıların yapılacağı, haftada bir geniş toplantı yapılacağı açıkça belirtilmektedir.

Aradaki fark, belki 1971’de bu uygulama yürümemiştir; bugün yürümektedir. Aradaki ikinci bir fark da, Türkçemizin, Atatürk’ün gösterdiği yolda özleşmesi sonucu, “Koordinasyon” sözcüğünün yerine, Türk Dil Kurumunun özleştirme kılavuzunda yer alan “Eşgüdüm” sözcüğü getirilmiştir. (CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Herhalde, “eşgüdüm” yerine, Fransızca bir sözcük olan “koordinasyon” un kullanılmasında ısrar etmek, Türk milliyetçiliğinin doğal bir gereği olmasa gerektir. (AP sıralarından “Eşgüdümle mi?” sesleri, CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

“Eşgüdüm” sözünü, “güdüm” sözcüğünü duyunca, yalnızca koyun gütmeyi hatırlayanlara, Türkçemizde öteden beri “amaç gütmek” diye bir terim olduğunu da hatırlatmak isterim. (CHP sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Değerli arkadaşlarım, birkaç gün önce, bu hafta başında, bütün sıkıyönetim bölgelerinden gelen Sayın komutanların ve sıkıyönetimin uygulandığı illerden gelen valilerin de katılmasıyla geniş bir eşgüdüm toplantısı yapılmıştır ve bu toplantı yalnız Hükümet düzeyinde değil, yalnız merkezi yönetim düzeyinde değil, mahalli birimlerde de, yerel birimlerde de, iller düzeyinde de sıkıyönetimin tam bir tutarlılık ve uyum içinde yürütüldüğünü bize göstermiştir ve bu açıdan bize kıvanç vermiştir.

Değerli arkadaşlarım, eşgüdüm, yasanın gereği olarak sağlanırken ve etkin biçimde sağlanırken, sıkıyönetim komutanlarına yasayla tanınan ve görevlerinin kaçınılmaz gereği bulunan yetkileri, zamanında, tereddütsüz kullanmaları bakımından herhangi bir sınırlama getirmek kimsenin aklından geçmemiştir. Sıkıyönetim ilan edildiği zaman, sıkıyönetim komutanlarıyla birlikte yapılan toplantılarda, amaç doğrultusunda uygun olacak kurallar birlikte saptanmıştır; alınması gerekebilecek önlemlerin ana çizgileri birlikte saptanmıştır. O kurallar çerçevesinde komutanlar, yasaya uygun olarak elbette, gereken önlemleri, gereken anda almaktadırlar ve alacaklardır.

BAŞKAN — Sayın Başbakan, iki dakikanız kaldı,

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Teşekkür ederim.

Değerli arkadaşlarım, sözlerimi bağlarken, bazı Sayın konuşmacıların üzerinde durduğu bir iki konuya da kısaca değinmek isterim.

Adalet Partisi Grubu adına konuşan Sayın Turgut Toker, eylemlerin sorumlularından hiçbir kimsenin yakalanmadığını burada söyledi.

O sözlerinden sonra hatırıma gelenleri İçişleri Bakanı arkadaşım ile birlikte yazdım; şu anda hatırlayabildiklerimiz önemli olaylar olarak 25'i aşıyor. Bir, Savcı Doğan Öz'ün katili, Bedrettin Cömert'in katili, biri yakalanmış biri saptanmıştır; Yalçın Sanalan'ı yaralayanlar saptanmıştır; Balgat'taki kahveyi tarayanlar yakalanmıştır, tutukludur; Bahçelievler katliamının sanıkları tutukludur; Mamak'ta halkı silahla tarayanlar, tutukludur; Anayasa Mahkemesine patlayıcı madde atanlar yakalanmıştır vesaire... Değerli arkadaşlarımızın lütfen bu açıdan da emniyete hakkını vermelerini dilerim.

Sayın Üyeler, Milliyetçi Hareket Partisinin Sayın sözcüsü buradaki konuşmasında, maalesef, demokratik hukuk devleti açısından tasvip edilemeyecek düşüncelerini yineledi; komünizm karşısında meşru müdafaa zorunluluğundan bahsetti.

Demokratik hukuk devleti kuralları dışında mücadele ve müdafaa yöntemlerimi meşru saymaktır ki, Türkiye'yi bugünkü şiddet eylemleri ve anarşi aşamasına getirmiştir. *(CHP sıralarından alkışlar)* Yine aynı sözcü, bizim tutumumuzu ve bu Hükümet döneminde sıkıyönetimin tutumunu eleştirirken, "Bu tür tutum ve davranışlarla, olayların, anarşinin kökenine inilemez" dedi; kökene inilemeyişinin örnekleri olarak da, "falan, falan, falan kuruluşlar hâlâ kapatılmamıştır" dedi; "Bunların üzerine gidilmemiştir" dedi; ama bu falan, falan, falan kuruluşların dışında, bir de herkesin çok iyi bildiği, filan, filan kuruluşlar vardır; onların bir tekine değinmedi. *(CHP sıralarından alkışlar)* İşte, bu ayrımdır ki, değerli arkadaşlarım, Türkiye'de şiddet eylemlerinin önlenmesini güçleştiriyor.

Son olarak, Sayın Üyeler, Sayın Sebati Ataman'ın büyük bir iyi niyetle ve içtenlikle yapıldığına inandığım konuşmasına geliyorum.

Sayın Sebati Ataman'ın görüşleri, birçok konularda birbirinden ayrı partiler arasında, Türkiye'nin yararı gerektiğinde, davranış birliğinin gerçekleşmesi, görüş birliğinin birbirine yardımcı, destek olma alışkanlığının gerçekleşmesi yolundaki dilekleri, inanıyorum ki, milletimizin büyük çoğunluğunun dileğidir; ben de buna yürekten katılıyorum. *(CHP sıralarından alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım, ancak, bunun -Sayın Sebati Ataman tarafından yapılan bir benzetmeyi bir adım ileri götürerek, bir benzetme ile ifade edeceğim-çok kolay bir yolu vardır; bir bardak su içmekten daha kolay bir yolu Vardır; o da, evvela, partiler olarak, şiddet eylemcileri karşısında bölünmeyelim; şiddet eylemcilerinden bir kısmını görmezlikten gelip, yalnız bir tarafın üstüne yüklenme âdetinden vazgeçelim. *(CHP sıralarından alkışlar)* Eğer ayırım gözetmeksizin, şiddet eylemcilerinin tümü karşısında birleşebilirsek, yolun yarısından çoğunu aşmış oluruz.

Hepinize saygılar sunarım. *(CHP sıralarından "Bravo" sesleri, sürekli alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Başbakan.⁸⁵

27 Şubat 1979 Salı 1979 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısının Kabulü Nedeniyle Yaptıkları Teşekkür Konuşması

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Zonguldak) — Sayın Başkan, Millet Meclisinin Sayın Üyeleri;

Bütçe üzerinde vardığı olumlu karar için Yüce Meclise Hükümet adına şükranlarımı sunarım. Geceli gündüzlü yasama çalışmalarını izleyen bütçe görüşmeleri sırasında Millet Meclisinin değeri üyeleri, olağanüstü bir çalışmayla ve çabayla Bütçeyi gününde yasalaştırma olanağını sağlamışlardır, Sayın Üyeleri bunun için kutlarım.

1979 Bütçesi, yurttta ve dünyada zor bir yılın bütçesidir. 1979 yılına yer yer sıcak savaşlarla ve dünyayı sarsıcı olaylarla girilmiştir. Bu savaşlar ve olaylar dünya barışını tehdit edici nitelikte olduğu gibi, uluslararası ekonomik bunalımı da şimdiden büyük ölçüde yoğunlaştırmıştır. Dünya petrol fiyatlarındaki resmi ve fiili artışlar hızlanmış, fiyat artışlarının da ötesinde dünyada ciddi bir petrol darlığı başlamıştır. Üretimdeki darboğazlara ve başka engellere karşın, geçen yıl dışsatım gelirlerimizde büyük çabalarla sağlanan önemli artışı, petrol bunalımındaki yeni aşama büyük ölçüde alıp götürecektir. En varlıklı ve gelişmiş ülkeler bile petrol tüketiminde ve başka alanlarda yeni sıkıntılara ve özverilere hazırlanmaktadır. Bazıları şimdiden bu yönde önlemler almıştır.

Türkiye, elbette dünyadaki bu gelişmelerden ve koşullardan soyutlanamaz. Türkiye kendi ekonomik sorunlarını dünya ekonomisindeki bunalıma karşın çözmeye çalışacaktır ve inanıyorum ki çözebilecektir. Hükümetimiz bu inançla ve ulusumuzun üstün yeteneklerine olan güveniyle 1979 yılını bir ekonomik güçlenme yılı olarak değerlendirme kararındadır. Bu yöndeki hazırlıklarını büyük ölçüde tamamlamıştır. Çaresizlikten değil, fakat çare olarak bazı sıkıntılara bir süre katlanmak zorundayız. Çareyi ulusumuzun gücünde, ülkemizin olanaklarında, ulusal ekonomimizin kendine özgü dinamiğinde arıyoruz ve bulacağız.

İçinde bulunduğumuz dönemde pek çok ülke gibi, bizim de katlanmak zorunda kalabileceğimiz özverilerin toplumda hakça dağılmasına, taşınabilir olmasına ve tüm ulusumuz için esenlik ve refah yolunu açmasına özen göstereceğiz. 1979 Bütçesini bu anlayış ve kararlılık içinde uygulayacağız. Yıl boyunca ulusumuzun öz gücünü, ülkemizin öz kaynaklarını gereğince değerlendirerek, Türkiye'nin sınılaşme ve gelişme yolunda hızlı ve sağlıklı atılımlar yapabileceği bir düzlüğe erişmesini sağlamak için var gücümüzle çalışacağız. Bu çabalarımızda Yüce Meclislerimizin desteği bize güç katacak, uyarıları ışık tutacaktır. Dünya ekonomisinin bunalım döneminde oluşu, ulusal ekonomimizi güçlendirme kararlılığımızı artıracaktır. Dünyanın bir savaşlar ve kargaşalıklar ortamına sürüklenmesi, yurttta ve dünyada barış için uğraş verme azmimizi pekiştirecektir.

1979 Malî Yılı Bütçesinin Türk Ulusuna hayırlı olması dileğiyle Yüce Meclise saygılar sunarım. (CHP sıralarından "Bravo" sesleri, sürekli alkışlar)

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Başbakan.⁸⁶

⁸⁶ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 5, Cilt 11, Birleşim 65, Sayfa 698*

IV. ECEVİT HÜKÜMETİ DÖNEMİ
(56. CUMHURİYET HÜKÜMETİ)
11.01.1999-28.05.1999

12 Ocak 1999 Salı

56. Cumhuriyet Hükümeti Programını TBMM Genel Kuruluna Sunuş Konuşması

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; 56'ncı cumhuriyet hükümeti adına sizlere saygılar sunarım.

Sayın Cumhurbaşkanının görevlendirmesiyle kurulan Hükümetimizin yaklaşan seçimlerle sınırlı bir ömrü olacağı başından bellidir.

Hükümetin ömrü kısa olacağı için, Hükümet Programını da kısa tuttuk.

Ancak, Hükümetimizin kısa görev süresini olabildiğince verimli değerlendirmeye kararlıyız.

Seçimlerin çok yaklaştığı bir ortamda yüklü bir Meclis gündemi önermenin gerçekçi olmayacağını biliyoruz, o nedenle, Yüce Meclisten beklentilerimizi de sınırlı tutmaya özen göstereceğiz.

Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; 55 inci cumhuriyet hükümetinin güven oylaması ile düşürülmesi üzerine ortaya çıkan hükümet sorunu, sağlam gelenekler oluşturan demokrasimizin ürettiği bir çözümle aşılmıştır.

Anavatan Partisi ile Doğru Yol Partisinin dışarıdan destek sözü verdikleri Demokratik Sol Parti azınlık hükümeti kurulmuştur.

Doğru Yol ve Anavatan Partilerine, bu destek kararları için teşekkür ederim.

Hükümetimizin Programını sunmaya başlamadan önce, Sayın Mesut Yılmaz'ın ve Sayın Hüsamettin Cindoruk'un şahıslarında, Anavatan Partisi ile Demokrat Türkiye Partisine de 55 inci hükümetin uyumlu ve verimli çalışmalarına değerli katkıları için şükranlarımı belirtmeyi görev biliyorum.

Üç partili bir azınlık hükümeti olmasına karşın, 55 inci hükümet, yaklaşık on sekiz aylık görev süresi içinde, eğitim ve vergi reformlarını gerçekleştirmiştir. Güneydoğu ve Doğu Anadolu'ya yatırımları teşvik programını hazırlamış ve uygulamaya koymuştur, çetelere karşı kararlı bir mücadele açmıştır, müzminleşen enflasyonun hızını büyük ölçüde kesmeyi başarmıştır, kapsamlı bir altyapı ve enerji yatırımları atılımı başlatmıştır.

Ayrıca, birçok başka reforma da öncülük edecek tasarıları Büyük Millet Meclisine sunmuştur.

Sınırlı bir görev süresi olan 56'ncı hükümetin başta gelen görevi, Türkiye'yi, 18 Nisanda yapılacak milletvekili genel seçimlerine ve yerel yönetim seçimlerine güvenlik ve huzur içinde ulaştırmaktır.

Bu görevi yerine getirirken, Hükümetimiz, seçim ekonomisine yol açmayacaktır; devlet olanaklarının savurganca kullanılmasından da özenle kaçınacaktır.

Hükümetimiz, Türkiye Cumhuriyetinin laik ve sosyal hukuk devleti niteliklerine ödünsüz bağlı kalacaktır; anlatım ve inanç özgürlüklerine saygılı davranacaktır; insan haklarıyla bağdaşmayan uygulamalara meydan verilmemesi için gereken özeni gösterecektir.

Hükümetimiz, sağlıklı demokrasinin gereği olan uzlaşma kültürünü geliştirmeye katkıda bulunmayı görev bilmektedir. Bu anlayışı benimseyen Hükümetimiz, Türkiye Büyük Millet Meclisiyle uyum içinde çalışmaya özen gösterecektir.

Kamu yönetimindeki uygulamalarımızın temelini, insan gücünün ve parasal kaynakların etkin, verimli ve tutumlu kullanılması oluşturacaktır.

Bu konudaki kararlılığımızın ilk örneği, Bakanlar Kurulumuzun 38 yerine 25 üyelikle sınırlandırılmış olmasıdır.

Tüm kamu hizmetlerinde yansızlık, sürat, verimlilik ve doğruluk ilkelerine bağlı kalınacaktır.

Yasa veya hizmet gereği olmadıkça, kamu yönetiminde yeni atamalar yapılmayacaktır; partizanlığa asla fırsat verilmeyecektir. Zorunlu olabilecek atamalarda da, şimdiye kadar özenle gözettiğimiz gibi, liyakat kesin ölçüt olacaktır.

Değerli Milletvekilleri, Hükümetimiz, suç örgütlerine ve kara para aklamalarına yönelik olarak 55 inci hükümet döneminde başlatılmış olan mücadeleyi kararlılıkla sürdürecektir.

Devletimizin kararlı ve tutarlı tutumu sonucunda, bölücü terör örgütünün başı, hiçbir devletin kabul etmek istemediği bir sığıntı durumuna gelmiştir.

On binlerce yurttaşımızın; çocuk, kadın, yaşlı, genç, öğretmen, polis, asker demeden, yaşam haklarının ellerinden alınmasının bir numaralı sorumlusu olan bu azılı caninin adaletle hesabını verebilmesi için her türlü yasal veya siyasi yola başvurulacaktır.

Baş koparılan terör örgütü şimdiden parçalanma sürecine girmiştir.

Güneydoğu ve doğu bölgelerimizin ekonomik ve sosyal kalkınmasını hızlandırmak için başlatmış olduğumuz tüm programlar ve teşvikler 56'ncı hükümet döneminde de kararlılıkla sürdürülecektir. Eğitim yatırımları, halkımızın da büyük katkılarıyla hızlandırılacaktır.

Güneydoğu ve doğu bölgelerimizdeki öğretmen açığının kapatılması için 55 inci hükümet döneminde gösterilen çabalar kararlılıkla sürdürülecektir.

Değerli Milletvekilleri, Türkiye, bölgesinde ve dünyada barış ve istikrarın önde gelen bir güvencesidir; bölgesinde ve İslam âleminde, demokrasinin, laikliğin, çağdaşlaşmanın ve kadın-erkek eşitliğinin öncüsüdür. Hükümetimiz, dış ilişkilerinde, Türkiye Cumhuriyetinin bu temel niteliklerini gereğince değerlendirecektir.

Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya, Karadeniz, Akdeniz ve Ortadoğu, Avrasyalaşma sürecinde, ülkemizin güvenliği ve gelişmesi açısından büyük önem kazanmıştır. Türkiye, bu süreçte merkezî bir konum edinmiş, anahtar ülke durumuna gelmiştir. Bu bağlamdaki bölgesel dayanışmaya ve işbirliğine öncülüğümüz ve katkılarımız 56'ncı hükümet döneminde de sürecektir.

2000'li yılların eşiğinde dünya yeni dönüşümlere sahne olurken, özellikle Avrupa yeniden yapılanmaktadır.

Türkiye de Avrupa'daki bütünleşme sürecinde hakkı olan yeri, ulusal haklarından hiçbir ödün vermeksizin, er geç alacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerimizin, karşılıklı çıkar, dostluk ve ittifak bağlarımıza uygun olarak güçlendirilmesine Hükümetimiz döneminde de önem verilecektir.

Komşumuz Rusya Federasyonu ile de ilişkilerimizin geliştirilmesine devam edilecektir. Rusya'nın son aylarda sürüklendiği ekonomik krizden kurtulmasına elimizden gelen katkıyı yapmakla, kendi çıkarımızı da gözetmiş olacağımıza inanıyoruz.

Güney Kıbrıs Rum Yönetiminin Rus füzeleri siparişini iptal etmek zorunda kalmış olması, Türkiye ile Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti arasındaki çok yönlü ilişkileri ve dayanışmayı derinleştirme sürecinin başarılı bir sonucudur. Bu süreç Hükümetimiz döneminde de hızlandırılacaktır.

Kıbrıs'ta iki ayrı devlet varlığı, yadsınmaz bir gerçektir. Bu gerçek er geç kabul edilecektir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Rauf Denktaş'ın vurguladığı "konfederasyon" önerisi bu bakımdan çok yerindedir ve Hükümetimizce de desteklenmektedir.

Yunanistan'la aramızdaki Ege sorununun diyalog yoluyla çözümü için Türkiye'nin iyiniyetli ve yapıcı girişimleri Hükümetimiz döneminde de sürdürülecektir.

Türk Cumhuriyetleri ve değişik ülkelerdeki Türk ve akraba topluluklarıyla ilişkilerimiz her alanda yoğunlaştırılacaktır.

Bu bağlamda, Bosna-Hersek'le ilişkilerimize özel bir önem verilecektir.

Kosova'da zulmün durmasına ve hakça bir barış sağlanmasına, Hükümetimiz, gereken her katkıyı yapacaktır.

Ermenistan'ın, işgal ettiği Azerbaycan topraklarından koşulsuz çekilmesi ve Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki sorunların barışçı yoldan çözülmesi için gerekli girişimler Hükümetimiz döneminde de sürdürülecektir.

Hükümetimiz, Avrasya enerji koridorunun gerçekleştirilmesi ve Bakü-Ceyhan boru hattı projesinin kesinleşmesi için sürdürülen çabaların takipçisi olacaktır.

Arap ve İslam ülkeleriyle ilişkilerimizi geliştirmeye Hükümetimiz döneminde de önem verilecektir.

Ortadoğu barış sürecine Türkiye'nin katkısı etkinlikle sürdürülecektir.

Irak'ın toprak bütünlüğü ve ulusal birliği Türkiye için yaşamsal önem taşımaktadır. Hükümetimiz, Irak yönetiminin bunu kolaylaştırıcı bir tutum izlemesini, Amerika Birleşik Devletlerinin de barışçı yaptırımlara ağırlık vermesini gerekli görmektedir.

Değerli Milletvekilleri, sekiz yıllık kesintisiz ve zorunlu ilköğretim uygulamaları alanında bir buçuk yılda büyük mesafe alınmıştır.

Bu süre içinde, yalnız ilköğretimde değil, eğitimle ilgili birikmiş birçok sorunun çözümü yolunda da çok önemli gelişmeler sağlanmıştır.

Hükümetimiz bu gelişmeleri kesin kararlılıkla sürdürecektir.

Okul yapımı yatırımları, o arada, özellikle, başlamış bulunan yatılı ilköğretim bölge okulları ile pansiyonlu ilköğretim okullarının tamamlanması çalışmaları hızlandırılacaktır.

Özürlü yurttaşlarımızın ve yetişkinlerin eğitimine büyük önem verilecektir.

Sağlık hizmetlerinin yurdumuzda dengeli dağılımına, verimliliğini artırmaya ve bu hizmetlerden dar gelirli yurttaşlarımızın adaletli biçimde yararlanabilmelerine gereken özen gösterilecektir.

Trafik canavarına karşı alınan önlemleri daha etkili ve caydırıcı kılabilmek için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Kimsesiz çocuklar ile kadınların ve bakıma muhtaç özürlüler ile yaşlıların sağlıklı ve güvenli bir yaşama kavuşmaları için devletin tüm olanakları seferber edilecektir. Özürlülerle ilgili yasal düzenlemeler hızla uygulamaya geçirilecektir.

Sokaklarda yaşayan çocukların topluma ve ailelerine kazandırılmalarıyla ilgilenen kuruluşlar ve hizmetler yaygınlaştırılacaktır.

Dar gelirli aile çocuklarının eğitim giderlerine devlet katkısını artırma yolundaki uygulamalar da yaygınlaştırılacaktır.

Kayıtdışı işçiliğe karşı, haksız işçi çıkarmalarına karşı ve işçileri sendikasızlaştırma baskılarına karşı etkili önlemler alınacaktır. Bu bağlamda, iş güvencesiyle ilgili bir tasarı Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulacak durumdadır.

Kamu görevlilerinin sendikal haklarıyla ilgili yasa tasarısının da bir an önce Türkiye Büyük Millet Meclisinde kabulü yararlı olacaktır.

Çalışan çocukların sağlıklarının ve haklarının korunmasına ve eğitimlerinin sürdürülmesine özen gösterilecektir.

Doğa dengesi ve çevre sağlığı konusunda çok duyarlı davranılacaktır.

Doğal afetlerle ilgili kurtarma çalışmalarına, ilgili devlet kuruluşlarının yanı sıra, özel kuruluşların katkıları da desteklenecek ve özendirilecektir.

Toplumun ve ailelerin bütünlüğünü tehdit eden uyuşturucu kullanımı, şiddet, müstehcenlik ve benzeri sorunlarla mücadele ödünsüz sürdürülecektir.

Değerli Milletvekilleri, Hükümetimizin ülkeyi en sağlıklı koşullarda seçime götürme yanında çok önemli bir sorumluluğu daha vardır; o da, tutarlı, dengeli ve sağlıklı ekonomik ve malî politikalar uygulayarak, ülke ekonomisinde olumsuzlukları önlemektir.

Dünyada, ülkemizin çok dikkatli bir şekilde izlemesi gereken ekonomik gelişmeler olmaktadır.

Bilindiği gibi, dünya ekonomisi, 1998 yılı boyunca, 1997 Temmuz ayında Uzakdoğu'da başlamış olan ve komşumuz Rusya'da derinleşen bir bunalımın etkisi altında kalmıştır.

Bu durum, özellikle gelişmekte olan ülkelerin malî piyasalarına yönelik güvenin zayıflamasına, bu piyasalardan kaynak kaçışına ve onun ötesinde, bu ülkelerin dış borçlanma maliyetlerinin yükselmesine yol açmıştır.

Bu gelişmelerin etkisiyle, 1997 yılında yüzde 4,2 olan dünya üretimindeki artış, 1998'de yüzde 2,2'ye gerilemiştir. Dünya ticaret hacmindeki büyüme hızının da, aynı dönemde yüzde 9,9'dan yüzde 3,3'e düşmesine yol açacak gelişmeler yer almıştır.

Hükümetimiz, özellikle dünyadaki ekonomik bunalımın etkilerinden ülkemiz ekonomisinin en az düzeyde etkilenmesi konusunda gereken her çabayı gösterecek

ve yabancı ülkelerdeki talep yetersizliği nedeniyle ortaya çıkan üretim sorunlarının aşılmasına çalışacaktır.

Dünyanın ve Türkiye'nin ekonomik konjonktüründe beklentiler çok önem kazanmıştır. Hükümetimiz, beklentileri etkileyecek genel bir karamsarlık havasının yaratılmaması ve spekülasyon davranışlarına yol açılmaması için gereken her çabayı gösterecektir.

Yılbaşından beri, uluslararası yabancı sermayenin, yavaş da olsa, gelişmekte olan piyasalara yeniden dönmeye başladığı gözlemlenmektedir.

Diğer gelişmekte olan ülkelerle kıyaslandığında, Türk ekonomisi, küresel kriz karşısında oldukça güçlü ve dayanıklı bir konumda kalmıştır.

Ancak, ülkemizin çok ivedi olarak alması gereken bazı önlemler vardır. 55 inci hükümet, düşürüldükten sonra bile, bu yönde yararlı adımlar atmıştır. Şimdi alınması gereken önlemlerin başında ise, 1999 bütçesinin bir an önce yürürlüğe girmesi gelmektedir. İçeride ve dışarıda güven ortamının sağlanması ve belirsizliklerin giderilmesi açısından bunun büyük önemi vardır.

Hükümetimiz, 1999 yılı bütçesiyle uyumlu bir ekonomik program oluşturacaktır. Bunu iç ve dış kamuoyuna açıklayacak ve programın tam bir malî disiplin içinde uygulanmasını sağlayacaktır.

İkinci zorunlu önlem ise, yasal boşlukları ortadan kaldıracak ve finans sektörünün gözetim ve denetim mekanizmalarının etkin şekilde işlemlerini sağlayacak olan Bankalar Yasası Tasarısının bir an önce Mecliste görüşülüp yürürlüğe girmesidir.

Üçüncü önlem de, kamu kesimi borçlanma gereğinin önemli bir unsuru haline gelen sosyal güvenlik kurumları açıklarının azaltılması için sosyal güvenlikle ilgili yasaların çıkarılmasıdır.

1999 yılının ilk aylarındaki borç servisinin büyüklüğü ve finansman maliyetlerinin yüksekliği dikkate alınırsa görülür ki, bu üç düzenleme, yeterli dış kaynak sağlanması bakımından son derecede önemlidir.

Bunlar, kim hükümette olursa olsun, ulusal ekonomimizin sağlıklı zeminde ve istikrar içinde yürüyebilmesi için zorunlu düzenlemelerdir. Bu düzenlemeler 18 Nisan 1999 seçimlerini izleyen dönemde kurulacak Hükümetlin de, ekonomide belirsizlik ortamı yaşanmaksızın icraatına başlayabilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır.

Bu arada, enflasyonla mücadele kararlılıkla sürdürülecek ve başlamış bulunan altyapı ve enerji yatırımlarının aksamadan sürdürülmesine özen gösterilecektir.

Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; insan ilişkilerinde olduğu gibi, siyasal ilişkilerde de en önemli etken güven duygusudur.

Seçim ortamında Hükümetimize koşulsuz destek vermekle, iki parti (Anavatan ve Doğruyol Partileri) bize olan güvenlerini göstermişlerdir. Bu güvene liyakatin tüm gereklerini yerine getirmeyi borç bileceğiz.

Bütün partilerin ve ulusumuzun güvenlerini hak etmek için de gereken özeni göstereceğiz.

Karşılaşabileceğimiz her soruna, eşsiz önder Atatürk'ün bilime en yüksek değeri veren aydınlık yolunda çözüm arayacağız.

Ulusal birliğimizi de, Atatürk'ün her türlü ayrımcılığı reddeden bütünleştirici ve barışçı milliyetçilik anlayışından aldığımız güçle pekiştireceğiz.

Hükümetimiz adına, Yüce Meclisin siz değerli üyelerine saygılar sunarım. *(DSP ve Hükümet sıralarından ayakta alkışlar; ANAP ve DYP sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Başbakan, teşekkür ediyorum efendim.⁸⁷

⁸⁷ *TBMM Tutanak Dergisi* Dönem 20, Cilt 69, Birleşim 42, Sayfa 74-78

15 Ocak 1999 Cuma

56. Cumhuriyet Hükümeti Programının Millet Meclisi Genel Kurulunda Yapılan Görüşmeleri Sırasında Yaptıkları Konuşma

Milletvekillerinin Partileri adına ve şahısları adlarına yaptıkları konuşmalardan sonra...

BAŞKAN — Sayın Başbakan, şimdi mi konuşmak istersiniz efendim?

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — İzninizle...

BAŞKAN — Estağfurullah.

Sayın Başbakanı, grup görüşlerine karşı beyanlarda bulunmak üzere kürsüye davet ediyorum.

Buyurun Sayın Başbakan. *(DSP ve Hükümet sıralarından ayakta alkışlar, ANAP sıralarından alkışlar)*

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri, televizyon ve radyolarında bizi izleyen aziz yurttaşlarımız; sözlerime başlarken, hepinizi içten saygılarla selamlıyorum.

Hükümet programı üzerinde yapılan görüşmelerin sonuna yaklaştığımız bir aşamada, bütün değerli grup sözcülerine şükranlarımı sunarım. Bazı eleştirileri sert de olsa, haksız da olsa, çok uygarca bir ortamda bu toplantı yapılmıştır. Bu da demokrasimiz açısından kıvanç verici bir olgudur. Bu vesileyle, bu konuda bütün grupları, bütün Milletvekillerimizi yürekten kutluyorum.

Ayrıca, gerek Anavatan Partisine gerek Doğru Yol Partisine, Demokratik Sol Partiye, benim başkanlığında bir hükümet kurulması için gerekli desteği vermeleri, nedeniyle, şükranlarımı sunuyorum. Özellikle, bir seçim ortamında, bir azınlık hükümetine ve partisine başka iki partinin destek vermeyi vaat etmesi büyük güven belirtisidir. Bu güvene layık olmak için gereken çabayı göstereceğiz ve yalnız Doğru Yol Partisine ve Anavatan Partisine ve değerli genel başkanlarına değil, aynı zamanda, bize güvenoyu vermeyecekleri açıklanan partilere de güven verebilmek, onların da güvenini kazanabilmek için ben ve Bakanlar Kurulu üyesi arkadaşlarım büyük özen göstereceğiz.

Demokrasi, ancak uzlaşılı ortamında sağlıklı işler. Bu bakımdan, Türkiye’de son yıllarda olumlu gelişmeler, umut verici gelişmeler yer almaktadır. Bundan on dokuz-yirmi yıl öncesine gelinceye kadar, Türkiye’de, siyaset alanında sertlik vardı, sağ-sol kutuplaşması vardı, cepheleşme vardı, kavga vardır; şimdi ise ülkemizde siyaset alanında giderek uzlaşılı ortamı yerleşiyor.

1996 yılında, ortanın sağında iki parti Anavatan Partisiyle Doğru Yol Partisi, ortanın solunda bir partinin, Demokratik Sol Partinin dışarıdan koşulsuz desteğiyle bir azınlık hükümeti kurabilmişlerdi. Şimdi de ortanın sağında yer alan o iki partinin, dışarıdan koşulsuz desteğiyle, Demokratik Sol Parti bir azınlık hükümeti kurabildi. 1997’de ikisi ortanın sağında, birisi de ortanın solunda üç partiden oluşan bir azınlık hükümeti kurulabildi; bir sosyal demokrat partinin, gönülsüz de olsa, dışarıdan desteğiyle kuruldu. “Bu Hükümet yürümez” deniliyordu. Üç partiden oluşan bir azınlık hükümetinin Türkiye koşullarında yürümeyeceği, uzun süre görevde kalamayacağı, çok kısa zamanda

düşürüleceği veya çekilmek zorunda kalacağı öne sürülüyordu. Oysa o Hükümet (55 inci hükümet) bir buçuk yıl görevini sürdürebildi ve başarıyla sürdürebildi.

Cumhuriyetimizin bu yıl 76'ncı yılını kutlayacağız. 76 yılda 56 hükümet değiştiği göz önünde tutulursa, Türkiye ölçütleriyle, bir hükümetin bir buçuk yıl görevde kalabilmesi azımsanacak bir olgu değildir.

Ayrıca “bu Hükümet (yani, 55 inci cumhuriyet hükümeti) başarılı olamaz, kendi içinde anlayış ve uyum sağlayamaz” deniliyordu. Oysa bazı değerli grup yöneticileri, sözcüleri onaylamasalar bile, kanımca, 55 inci cumhuriyet hükümeti çok başarılı oldu; tek başına, salt çoğunlukla iktidara gelmiş bazı partilerin bile ele alamayacağı konuları ele aldı; hazırlayamayacağı, hazırlayamadığı reformları hazırladı. Bunlardan bir kısmını Büyük Millet Meclisinden geçirebildik, bir kısmı da Büyük Millet Meclisine sunuldu ve önümüzdeki yıllarda, umarım ki, Büyük Millet Meclisinin onayına mazhar olacak duruma geldi...

Bu Hükümet döneminde, 55 inci hükümet döneminde, çok iddialı ve kapsamlı bir Eğitim Reformu Yasası hazırlandı. Bu, yalnız Sekiz Yıllık Zorunlu İlköğretim Yasasını içeren bir reform değildi. Çağdaş iletişim teknolojisinin tüm olanaklarını Türkiye'nin en ücra köyüne kadar götürecek bir program hazırlanmıştı ve bu program, süratle uygulanmaya başladı. Ayrıca, meslekî ve teknik eğitime, öğretime verilen önem artırıldı. Dar gelirli aile çocuklarının masrafları büyük ölçüde ailelerinin üzerinden alınmaya başladı. Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da, özellikle, bölge yatılı okulları, ilköğretim bölge yatılı okulları, pansiyonlu okullar hızla çoğaltılmaya ve taşınmalı eğitim, hızla, yurdun her köşesinde yaygınlaştırılmaya başlandı.

Burada, yolsuzluklarla ilgili çeşitli iddialar dinledik. Oysa 55 inci cumhuriyet hükümeti yolsuzluklara ve çetelere karşı, mafyaya karşı en kararlı mücadeleyi veren hükümet oldu ve bunun sonuçları alınmaya başlandı. Her gün, devlet içinde sağlanan uyum sayesinde ve emniyet güçleri, güvenlik güçleri üzerinde her türlü siyasal baskı kaldırıldığı için, güvenlik güçlerimiz, emniyet güçlerimiz de eskisinden çok daha etkili çalışmaya, gerçek potansiyellerini ortaya koymaya muvaffak oldular. Daha önceki hükümet döneminde, İçişleri Bakanlığı ve Emniyet Genel Müdürlüğü ile MİT arasında, Silahlı Kuvvetler arasında, jandarmalar arasında ve değişik istihbarat kuruluşları arasında uyumsuzluklar vardı, karşılıklı kuşkular vardı, o yüzden bu değerli kuruluşların çalışmalarından gereken verim alınamıyordu; Fakat 55 inci cumhuriyet hükümeti döneminde bu kurumlar arasında tam bir uyum sağlandı; yani, yalnız Hükümetin içinde değil, Hükümetin dışında, ama ona bağlı kuruluşlar arasında da tam bir uyum sağlandı.

Bu arada koalisyonlara alıştık. Gerçi, eskiden de Türkiye'de zaman zaman koalisyon hükümetleri, azınlık hükümetleri kurulmuştu; ama bunları toplum pek özümseyememişti. Son yıllarda, biz, ulus olarak koalisyonlara alıştık, çok partili azınlık hükümetlerine alıştık, şimdi de, eskiden yadırganan tek partili azınlık hükümeti modeline alışma sürecine girdik.

Gerçi, hâlâ bunu istikrarsızlığın nedeni gibi görenler var; ama kanımca, bu kimseler istikrarı yanlış yerde arıyorlar, istikrarı sadece hükümette arıyorlar. Oysa dünyanın demokrasileri en kökleşmiş, ekonomileri, gelişmeleri en sağlıklı ülkelerinden bazılarında, o arada, örneğin bazı kuzey ülkelerinde sık sık hükümet istikrarsızlığı olur, sık sık üç partili, dört partili koalisyonlar veya birkaç partili azınlık hükümetleri

kurulur ve bunlar sık sık değişir. Örneğin Finlandiya’da yılda ortalama bir kere hükümet değişikliği olur, Danimarka’da sık sık hükümet değişiklikleri olur; fakat toplum bunu hissetmez bile. Neden? Çünkü kamu görevlerinde, devlet yönetiminde istikrar sağlanmıştır; hükümetler değiştiği zaman devletin kadroları değişmez, güvenlik içinde işlerini sürdürmeye devam ederler. Ben, buna, siyasal yaşamımda, devlet yaşamımda her zaman büyük özen gösterdim. Gerek Çalışma Bakanlığım sırasında gerek Başbakanlıklarım sırasında, ben, görevi devralırken kimi bulduysam onunla çalıştım, o müsteşarlarla, o genel müdürlerle, o özel kalem müdürleriyle, o şoförlerle çalıştım, kimseyi yerinden etmedim ve bundan hiçbir zarar görmedim, aksine çok yarar gördüm; çünkü bu şekilde kendilerine güvence verilen kamu görevlileri, daha bir şevkle çalışma, güvenlik duygusuyla çalışma olanağını bulurlar.

Programımızda, bu anlayışı bir hükümet politikasına dönüştürme kararını açıkladık bildiğiniz gibi ve hemen arkasından yayımladığımız, bu Bakanlar Kurulunun yayımladığı ilk genelgeyle de, olur olmaz atamalar yapılmaması, zorunlu -yasal açıdan zorunlu veya görevin gereği bakımından zorunlu- durumlar dışında hiçbir atama yapılmaması, kamu görevlilerinin yerlerinin değiştirilmemesi yolunda bir genelge yayımladık. Dediğim gibi, devlet yönetiminde istikrarın başta gelen koşulu, hükümet değişikliklerinden, iktidar değişikliğinden etkilenmeyecek bir bürokrasidir, bir kamu yönetimidir.

Yine, istikrarın bir başka koşulu da kanımca, temel ulusal konularda ulusal birliğin sağlanmış olması, ulusal konsensüs sağlanmış olmasıdır; yani, temel konularda ulusal politikaların oluşturulması gerekir. Türkiye, bu bakımdan, şu aşamada, ancak bir ölçüde başarılı bir sınav vermektedir -onu da gerçi küçümsememek gerekir- örneğin, dış politikanın genel çizgisinde bir devamlılık vardır. Gerçi, hükümetten hükümete üsluplar değişebilir, taktikler, stratejiler değişebilir; ama Türkiye’nin, iktidar değişikliklerinden fazla etkilenmeyen bir dış politikası vardır. Hatta o dış politikayı, muhalefetleyen eleştirenlerin, iktidara geldikten sonra devam ettirdiklerini, sürdürmeye devam ettirme gereğini duyduklarını gördük. O arada, örneğin Kıbrıs konusunda tam bir ulusal birlik vardır ve ulusal birlik konusunda; yani, bölücü akımlar konusunda da tam bir ulusal dayanışma, ulusal birlik vardır. Bunların değerini küçümsememek gerekir.

Bu arada, henüz, ülkemizde sosyal adalet açısından tatmin edici bir düzen kurulamamış olmakla birlikte, artık sosyal adalet kavramını da, sağlıklı sollu bütün partiler özümsemiş, benimsemiş durumdadırlar. Bazıları, henüz bunu uygulamaya geçirmeyi içlerine sindiremeseler, göze alamasalar bile, ilke olarak artık sosyal adalete karşı çıkılamayacağı üzerinde bir genel anlayış birliği vardır. Oysa eskiden, 60’lı yıllarda, 70’li yıllarda “sosyal adalet” sözü, sosyalistlikle eş tutulurdu, sosyalistlik de komünistlikle eş tutulurdu; Fakat şimdi yalnız çalışan toplum çevreleri değil, yalnız çalışan halk kesimleri değil, işverenler de, sanayiciler de, tüccarlar da ve sağlıklı sollu bütün partiler de, sosyal adalet ilkesinin mutlaka gözetilmesi gereği üzerinde birleşmişlerdir. Bu da, önemli, gelecek için umut verici bir işarettir.

Ulusal politika bakımından laiklik konusunda bir kısmî eksikliğimiz henüz devam etmektedir. Türkiye Cumhuriyetinin temel unsuru, inançlara saygılı laikliktir ve halkımızın çok büyük bir çoğunluğu bu laiklik anlayışını özümsemiştir; ama bazı çevreler, hâlâ dini siyasallaştırma çabalarından tümüyle vazgeçmiş değildirler; ama vazgeçme yolunda kendilerini zorlamaya başlamışlardır. Ben, çok geçmeden, o konuda da bir ulusal birliğin sağlanabileceğini ve işte o zaman demokrasimizin çok daha sağlıklı işleyebileceğini düşünüyorum.

Demokrasinin verimli işlemesi için yalnız uzlaşmacılık yeterli değildir; aynı zamanda, demokrasinin katılımcı olması gereklidir. Bu bakımdan da, son yıllarda, son iki üç yılda, ülkemizde çok umut verici gelişmeler yer almaya başlamıştır. Oysa bundan yirmi, yirmi beş yıl önceki Türkiye’de, katılımcı demokrasi çok kaygı uyandırırdu. Örneğin, 12 Eylül 1980 olayına bir hafta kala bir sendika kongresinde yaptığım konuşmada, ben, demokrasinin bir seyirlik oyun olmadığını söylemiştim. “Demokraside politikacılar sahada, halk tribünlerde olursa, demokrasi gerçeklik kazanamaz; halk da, demokrasi kuralları içinde, hukuk devleti kuralları içinde sahaya çıkmalı ve dayanışma içinde, demokrasiye sahip çıkmalıdır; siyaseti etkilemeye, etkin biçimde siyaseti yönlendirmeye başlayabilmelidir” demiştim; o zaman buna büyük tepkiler almıştım; Hatta o konuşmayı yaptığım için hakkımda soruşturma da açılmıştı; ama şimdi, işçisiyle, girişimcisiyle değişik toplum kesimleri artık sahadadırlar; sahada; ama hukuk devleti kurallarına uygun biçimde, demokrasinin gereklerine uygun biçimde katılımcı demokrasinin çok övünç verici örneklerini sergilemektedirler.

Bu arada, bilindiği gibi, 1997 yılında, çok önemli, çok geniş tabanlı beş sivil toplum örgütü, yine, daha önceki yıllarda tasavvur edilemeyecek bir dayanışma içerisine girmişlerdir; iki rakip işçi konfederasyonu, İşveren Sendikaları Konfederasyonu, Esnaf ve Sanatkar Odaları Konfederasyonu ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin genel başkanları bir araya gelmişlerdir; hem laik, demokratik rejime çok etkin biçimde sahip çıkmışlardır hem de ekonomik ve sosyal konuları birlikte ele alma, birlikte irdeleme ve yönlendirme yolunda adımlar atmaya başlamışlardır. Bu, bence, Türkiye’de demokrasinin geleceği bakımından son derecede önemli bir gelişme, bir işarettir.

Eğer, bizim Demokratik Sol Parti olarak öteden beri istediğimiz gibi, Anayasanın 82 inci maddesi değiştirilseydi, bence demokrasimizin bir ayıbı olan o madde değiştirilebilseydi ve sendika yöneticileri, meslek kuruluşlarının yöneticileri aynı zamanda milletvekili olabilselerdi -ki, 1960’lı yıllarda, 1970’li yıllarda bile bu hakları vardı- o zaman, bu katılımcı demokrasi çok daha etkin biçimde işlemiş ve Büyük Millet Meclisiyle Meclisin dışındaki katılımcılık birbiriyle kaynaşır hale gelmiş olacaktı. Önümüzdeki dönemde olsun, bu anayasa değişikliğinin artık yapılmasını dilerim.

Öte yandan, gençler arasında, hem de üniversite öğrencileri arasında, küçük topluluklar, yer yer, hâlâ, 1970’li yılların çağdışı kavgalarını, taşlı sopalı, silahlı satırlı çatışmalarını sürdürüyorlar. Oysa inanıyorum ki, eğer milletvekili seçilebilme yaşı 25’e indirilmiş olsaydı, gençler, demokrasinin meşru çerçevesi içerisinde tartışmalarını yapma alışkanlığını edinmiş olacaktı, hiç değilse bu süreç kolaylaşmış olacaktı.

Öte yandan, demokrasi evden başlar. Demokrasinin evden başlayabilmesi için de, kadın haklarının sağlam güvencelere kavuşmuş olması ve kadınların büyük çoğunluğunun yeterli eğitim görmüş olmaları gerekir. 55 inci Cumhuriyet Hükümeti döneminde, kadın-erkek eşitliği, zaten cumhuriyetle, Atatürk döneminde, büyük ölçüde, dünyaya örnek olacak ölçüde sağlanmış olan kadın-erkek eşitliği, daha da ileri ölçülere vardırılmıştır.

O arada, bu Sekiz yıllık zorunlu ilköğretim sürecine girilmeden önce, Türkiye’de, kız öğrencilerin çoğu, beşinci sınıftan; yani ilkokulu bitirdikten sonra okuldan alınırlardı; o yüzden de yeterli eğitim göremezlerdi. Oysa eğitim reformuyla, 1995’de uygulanmaya başlayan eğitim reformuyla, artık kız çocukları da sekizinci sınıfın sonuna kadar okuma

olanağını buluyorlar. Dolayısıyla, çocuklarını da daha iyi eğitebilecek duruma gelmeleri yolunda çok ciddi bir adım atılmış oluyor.

Yine katılımcı demokrasinin Türkiye’de daha sağlıklı işleyebilmesi için, yurtdışındaki vatandaşlarımızın, Türkiye’deki seçimler için oy kullanma haklarının mutlaka tanınması gerekirdi. 1995 yılında yapılan anayasa değişikliğinin bir gereği olmasına karşın, Büyük Millet Meclisinde grubu bulunan partiler, hiç kuşkusuz büyük iyi niyetle ortak çalışmalar yaptılar; ama maalesef, bir türlü bu ortak çalışmaların sonucu zamanında Meclis gündemine gelemeydi. O yüzden, 18 Nisanda yapılacak seçimlerde de, maalesef, yurtdışındaki vatandaşlarımız, Türkiye’deki seçimler için oy kullanamayacaklar. Buna haklı tepkiler gelmektedir; Oysa bu yurttaşlarımızın çoğu, ileri, gelişmiş, demokratik ülkelerde, katılımcı demokrasinin en tatmin edici biçimde uygulandığı ülkelerde yaşamaktadırlar. Onların bu deneyimini, Türkiye’nin siyasal yaşamına aktarmakta büyük yarar olacaktı. Umarım, hiç değilse 18 Nisan seçimlerinden sonra, demokrasimizin, katılımcı demokrasinin bu eksikliği de giderilmiş olsun.

Ben, öteden beri, toplumsal katılımcılığa, demokratik katılımcılığa çok büyük önem veririm ve bu önem verişimi sözde de bırakmadım. Örneğin, 1978 yılında, Başbakanken, bildiğiniz gibi, dünyada çok ağır bir ekonomik bunalım vardı, petrol fiyatları yüzde 400 artmıştı. Türkiye’nin de, bir varil petrol alacak döviz bulmakta ciddi güçlükleri vardı ve sokaklarda sağ - sol çatışmaları vardı. Biz, o ortamda, Hükümet olarak, Türk - İş’le bir araya geldik ve kapsamlı bir toplumsal anlaşma hazırladık, imzaladık ve uygulamaya başladık. Bu, yalnız, kamu sektöründeki, kamu kesimindeki toplu sözleşmelerin çerçevesini belirleyen bir toplumsal anlaşma değildi; bu, aynı zamanda, ülkenin bütün ekonomik ve sosyal koşullarını, kurallarını birlikte saptamak üzere hazırlanmış, imzalanmış bir toplumsal anlaşma metniydi. Başlangıçta, başka işçi kuruluşlarından ve işveren çevrelerinden kuşkular geldi; ama birkaç ay sonra, bunun, ne kadar olumlu olduğunu, ne kadar iyi işlediğini gördüler “niye bizi de çağırılmıyorsun” dediler. O zaman, 1979 yılı başlarında, iki rakip konfederasyon -gerçi şimdi uyumlu çalışıyorlar; ama o zaman aralarında bir hayli ideolojik fark vardı; Türk - İş ve DİSK- Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu ve Odalar Birliği -onların üst düzeyde temsil edildikleri bir toplantıda- bir araya geldik ve “Türkiye’yi ekonomik darboğazdan elbirliğiyle nasıl çıkarabiliriz” konusu üzerinde bir anlaşmaya vardık. Bu beni çok mutlu kıldı; ama bazı dış etkenler nedeniyle engellendi maalesef; Fakat öyle bir uzlaşma olanağının Türkiye’de gerek işçi gerek işveren kesimlerinde bulunduğunu görmek beni çok umutlandırmıştı. Şimdi, Ekonomik ve Sosyal Konsey kuruldu; bu da çok sevindirici bir gelişme. 55 inci cumhuriyet hükümeti döneminde birkaç kez toplandı Ekonomik ve Sosyal Konsey. Tabii, zaman içinde gelenekleri, kuralları yerine oturuyor. Şimdi, eğer Meclisimizin güvenoyuna mazhar olursak, bayramdan hemen sonra, Ekonomik ve Sosyal Konseyi dar çerçeveli bir toplantıya çağıracağım ve Türkiye içinde bulunduğu ekonomik zorluklardan, dünyadaki krizin etkisiyle sürüklendiği ekonomik zorluklardan nasıl çıkabilir, hem sağlıklı bir ekonomiyle hem de sosyal adaletle nasıl çıkabilir, bunu, işçi ve girişimci kesimlerin uyumuyla karara bağlayabileceğimizi umuyorum; en azından, bu yönde elimden gelen çabayı göstereceğim ve gereken olumlu karşılığı da alabileceğime inanıyorum. Eğer çalışan halk kesimleri, bu katılımcı demokrasi bağlamında etkili duruma gelecek olurlarsa, o zaman, pazar ekonomisini vurgun ekonomisi durumundan çıkarmak da son derece kolaylaşmış olacaktır.

Bu arada, çalışma yaşamımızın ve iş yaşamımızın son yıllarda çok büyüyen bir hastalığı da kayıtdışı ekonomi. Kayıtdışı ekonomi, hemen hemen kayıtçı ekonomiyle aynı miktarı bulmuş durumdadır. Bu yüzden, çok sayıda işçi, hiçbir işçi hakkından ve sosyal güvenlikten yararlanamamaktadırlar, her türlü iş güvencesinden yoksundurlar; ama bu kayıtdışı ekonominin zararını yalnız işçiler görmüyor, aynı zamanda, kayıt içinde çalışmaya, devlete ve işçisine görevini yerine getirmeye özen gösteren girişimciler de büyük zarar görüyorlar ve sıkıntı görüyorlar; çünkü bir haksız rekabetle karşı karşıya kalmış oluyorlar. Onun için, biz, 56'ncı cumhuriyet hükümeti olarak, sınırlı süremiz içinde, kayıtdışı ekonomi alanının olabildiğince daraltılması için gereken çabayı göstereceğiz. Bu arada, dünyadaki ve özellikle Rusya'daki ekonomik krizin Türkiye'ye de yansması sonucu artan işsizlik sorununa, yine, işçilerle ve girişimcilerle birlikte alacağımız kararlar doğrultusunda önlemler uygulamaya çalışacağız.

Bu arada, kamu görevlilerinin sendikal hakları, toplugörüşme hakları mutlaka yasalaşmalı ve yürürlüğe girmelidir; bu, Anayasa gereğidir. Biz, 1995 yılında anayasa değişiklikleri yapılırken, kamu görevlilerine de belli ölçüler içinde toplusözleşme ve grev hakkı verilmesi için her çabayı gösterdik; ama sonuç alınmadı; Fakat hiç değilse, toplugörüşme hakkı tanındı. Ben, bunun da küçümsenemeyecek bir adım olacağı kanısındayım; Fakat bildiğiniz gibi, bir partimiz bunu engelledi. Oysa eğer, sınırlı da olsa kamu görevlileri için öngörülen bu hak yürürlüğe girse, uygulanmaya başlasaydı -örneğin, personel rejimini mutlaka değiştirmek gerekiyor- personel rejimi de kamu görevlileriyle birlikte değiştirilebilirdi, hazırlanabilirdi. Tabii, bu haklardan yoksun kalınca, birçok kamu görevlisinin huzursuzluğu da artıyor; âdeta, devlet ile devletin memurları karşı karşıya geliyorlarmış gibi bir izlenim uyanıyor. Onun için, ben, bu konudaki engellemeden vazgeçilmesini ve mümkünse, seçimlere gidilmeden önce, zaten, maddelerinin yarısından çoğu kabul edilmiş olan bu yasa tasarısının da Meclisten çıkarılmasını diliyorum, çıkarılabilmesini ve uygulanmaya başlayabilmesini diliyorum.

Biz, 56'ncı hükümet olarak, sağlıklı, verimli bir devlet yönetimi için elimizden gelen çabayı göstereceğiz. İktidar değişikliklerinden etkilenmeyen bir devlet yönetiminin, kamu yönetiminin temellerini atmaya çalışacağız. 55 inci cumhuriyet hükümetinin çetelerle, yolsuzluklarla mücadele konusundaki kararlılığını da aynen sürdürmeye özen göstereceğiz. 55 inci cumhuriyet hükümetine, hiç değilse, bazı değerli arkadaşlarınıza, bu çetelerle ilgili olarak, yolsuzluklarla ilgili olarak, bence, haksız, çok haksız iddialar yöneltiliyor; Oysa bu hükümet, 55 inci hükümet, dediğim gibi, çetelere ve mafyaya karşı, her türlü yolsuzluğa karşı çok kararlı bir mücadele açmıştır; hiç değilse bunun hakkının verilmesi uygun olur. Biz 56'ncı hükümet olarak o kararlılığı aynen sürdüreceğiz; ancak, çetelerle ve yolsuzluklarla etkili biçimde mücadele edebilmek için bazı yasal değişiklikler zorunludur. 55 inci cumhuriyet hükümeti, bu amaçla, çetelerle mücadeleyi kolaylaştıracak ve daha etkili kılacak bir yasa tasarısı hazırlamıştır; Fakat o da, maalesef, Meclis komisyonunda tıkanıp kalmıştır. O yasanın mutlaka ve fazla gecikilmeksizin çıkarılması gerekir.

Ayrıca, yargılama sistemimizde bazı değişiklikler gereklidir; aksi halde bugünkü durumda, yargıcın önüne çok sınırlı kanıt ulaşabilmektedir. Soruşturma kanalları çok dardır; o kanalları açmak ve yargıya işlerlik getirmek durumunda, çetelerle ve yolsuzluklarla mücadele çok daha kolaylaşmış olacaktır.

Bu arada, açıktan bu kürsüde bugün ifade edilmemiş olsa bile, acı gerçek o ki, soruşturma kurumu, son yıllarda Türkiye Büyük Millet Meclisinde büyük ölçüde

yozaştırılmıştır; adalete göre değil siyasete göre, siyasal çıkara göre işlem yapma eğilimi artmaktadır. Bunu önlemek için mutlaka Anayasanın hem 83'üncü maddesini hem de 100'üncü maddesini değiştirmek gereklidir. Bu, Büyük Millet Meclisinin saygınlığını korumak ve yüceltmek için bence başta gelen bir koşuldur. Keşke mümkün olsa da seçimlere gidilmeden önce bu iki Anayasa değişikliği de gerçekleştirilebilse.

Değerli arkadaşlarım, bunları, 56'ncı hükümetin ve onu kuran partinin; yani, Demokratik Sol Partinin nasıl bir devlet ve demokrasi anlayışını temsil ettiğini belirtmek için sizlere sunmakta yarar gördüm.

Bizim, hükümet olarak önde gelen görevimiz, öncelikli görevimiz, hükümet programında da belirttiği gibi, Türkiye'yi 18 Nisan seçimlerine esenlikle ve güvenle götürmektir. Güven derken yalnız can güvenliğini kastetmiyorum, aynı zamanda oy güvenliğini de kastediyorum; çünkü geride bıraktığımız seçim dönemlerinde çok sayıda oy çöplüklerden çıkmıştır veya baskılar altında kalmıştır; o da millet iradesini büyük ölçüde zedelemiştir. Biz, oy güvenliği için de gerekli tedbirleri almaya büyük özen göstereceğiz. Nitekim dün, Yüksek Seçim Kurulu Sayın Başkanıyla bu konuyu görüştük. Bu konuda da çok ciddi hazırlıkları olduğunu görmekten mutluluk duydum.

Yine, Hükümet görevini üstlendiğimiz gün ilk ziyaretimi, Emniyet Genel Müdürlüğüne yaptım. Orada da, bir yandan trafik kazalarının azaltılması, bir yandan da seçimlerde can ve oy güvenliği için alınan tedbirleri değerli yöneticilerden öğrendim. Çok iyi hazırlıklar yapılmış durumda. Biz de, Hükümet olarak, bütün yetkililere, bu konuda her desteği vermeyi görev bileceğiz.

Bu arada, 18 Nisanda seçim yapılıp yapılamayacağı, nedense, hâlâ tartışma konusu oluyor. "18 Nisanda yapılmayacak, seçimler ertelenecek" diye havalarda bir bulut dolaşiyor. Bu söylentiler, bu kuşklar nereden çıkıyor, anlayabilmiş değilim. Oysa Büyük Millet Meclisimiz, bildiğiniz gibi, bundan aylar önce, çok büyük bir oy çoğunluğuyla ve özveriyle, nisan ayında seçimlerin yapılmasını kararlaştırmıştı. Artık, bu, dönüşü olmayan bir süreçtir. Biz de Hükümet olarak, 18 Nisan seçimlerine Türkiye'yi tam bir tarafsızlık içinde götürmek üzere üzerimize düşen her görevi yerine getireceğiz.

Tabii, 18 Nisanda -yani, bir erkene alınmış- seçim yapılmalı mıydı yapılmamalı mıydı; o karar doğru muydu, değil miydi; bu tartışılabilir; ama karar, karardır. Artık geri dönüşü yoktur.

Yalnız, bu vesileyle şunu belirtmek isterim. 1983 güzünden beri, yani bir ara verişten sonra, demokrasiye yeniden dönüldüğünden beri, Türkiye, sürekli olarak seçim ortamında yaşamıştır. İstikrarsızlığın ve belirsizliğin başta gelen nedenlerinden biri de budur. Onun için, artık, hiç değilse bundan sonraki dönemde, Türkiye'nin gündemine o kadar kolaylıkla erken seçim gelmemesini dilerim; Fakat dediğim gibi, 18 Nisanda yapılması Meclis kararına bağlanmış olan seçimler mutlaka yapılacaktır, yapılmak gerekir.

Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; ekonomide sıkıntılı bir dönemden geçiyoruz. Bu sıkıntıların, ekonomideki sıkıntıların, zorlukların dünya ve Rusya krizlerinden etkilenmediğini söylemek, kanımca, gerçeklerle bağdaşmaz. 1997 sonlarında Uzakdoğu'da başlayan kriz, önce Türkiye'yi fazla etkilememişti; ama Rusya'ya sıçradıktan sonra bir hayli etkiler duruma geldi; çünkü Rusya, son yıllarda, bizim, en büyük pazarımız ve en büyük iş ortaklarımızdan biri durumuna gelmişti; Fakat Rusya

ekonomisini hemen hemen çökerten kriz yüzünden, bizim, bu ülkeye dışsatımımız (ihracatımız) büyük ölçüde azaldı, Rusya'dan dışsatım gelirimizde yüzde 31,8 oranında azalma oldu. Uzakdoğu ülkelerine dışsatımımızda da yüzde 46 oranında azalma oldu. Ona rağmen, dışsatım gelirlerimizde, geçen yıl, mütevazı da olsa, bir artış sürdürülebildi. Bu da, hem 55 inci hükümetin olumlu çalışmaları hem de bizim girişimcilerimizin dinamizmi sayesinde sağlandı.

Biz, Hükümet olarak, üretime ve dışsatıma en ileri ölçüde, olanaklarımızın elverdiği en ileri ölçüde destek sağlamaya kararlıyız. Zaten, bu konuda, 55 inci cumhuriyet hükümetinin düşürüldükten sonra bile aldığı çok önemli, çok yararlı önlemler vardır; hem onların takipçisi olacağız hem de olanak bulabilirsek, zaman bulabilirsek, buna, gerekli başka önlemleri de eklemeye çalışacağız.

Bu arada, özel sektörümüzü, dışa dönük çalışma yapan, dışsatıma dönük çalışma yapan özel sektörümüzü pazar ve ürün çeşitlemesine yöneltmek için de gerekli telkinlerde bulunacağız. Zaten, eskiden de bu türlü telkinde bulunurduk; yani, bir iki ülkenin pazarına, o bir iki ülkenin pazarının rahatlığına fazla güvenmeyip, daha geniş ölçüde dünyaya açılmaya teşvik etmeye devam edeceğiz. Bu arada, Türk ekonomik yaşamının en dinamik unsuru, en umut verici unsuru olan KOBİ'lere de elden gelen yardımı yapmaya devam edeceğiz.

Bu Hükümet döneminde -yani, öbür gün güvenoyuna sunulacak olan Hükümet döneminde- dört ayda 24 milyar dolar iç ve dış borç ödeyeceğiz. Bu, tabii, son derecede ağır bir rakam, hele ekonomik kriz döneminde. Ona rağmen, bunun üstüne, bu ay, örneğin, pamuk, fındık, zeytin ve zeytinyağı üreticilerinin de alacaklarını ödeyeceğiz. Bütün başka ürünlerin bedelleri ödenmiştir; bunlarda bir ufak gecikme, kısmî gecikme vardır; bu ay, bu ürünlerin de bedelleri ödenecektir.

Ayrıca, geçici işçilik sorunu bu ay büyük ölçüde çözülmüş olacaktır. Bir kere, Köy Hizmetlerinde çalışan geçici işçilerin tümü artık on iki ay çalışacak, dolayısıyla on iki ay köylere hizmet verebilecek duruma gelmiş olacaklardır. Aynı zamanda, Tarım ve Köyşleri Bakanlığına ve Devlet Su İşlerine bağlı geçici işçilerin de sorunu bu ay büyük ölçüde çözülmüş olacaktır. Biraz önce kararnameyi imzaladım, bütün bakanlarımızın imzaları tamamlandı; yani, artık, bu, bir sözden ibaret değil, bir hükümet kararı, resmî hükümet kararı durumuna gelmiş olmaktadır.

Tabii, bu dünya ekonomik krizinin etkisiyle ve Türkiye'nin uzun yıllardan beri birikmiş ekonomik sorunlarının etkisiyle faizler enflasyona oranla bir hayli yüksek düzeydedir. Bu, ekonomik açıdan rahatsız edici bir durumdur. Faiz ile enflasyon arasındaki açıklığı, farkı -yani, enflasyon iniyor fakat faizler inmiyor ve hatta zaman zaman yükseliyor- olabildiğince daraltmak Hükümetimizin başta gelen görevlerinden biri olacaktır. Faizlerdeki yükselişin önemli bir nedeni, büyük miktarlarda borç ödemelerinin ve dünya ekonomik krizinin yarattığı kaynak sorunudur. Türkiye 1998 yılında tarihinin en büyük dış borç servisini 9 milyar dolar ödeyerek yapmıştır. Bunu da çok geniş ölçüde iç piyasadan yapılan borçlanmayla ödemiştir. Bunlara karşın, yılsonunda yüzde 145'e kadar yükselen faizler, bu yılın ocak ayında, hükümetimizin kuruluşundan hemen sonra yüzde 118'e kadar inmiştir; bu inişin sürekli olmasını, devam etmesini diliyoruz.

1998 yılında Türkiye, dediğim gibi, tarihinin en yüksek dış borç ödemesi zorunluluğuyla karşı karşıya kalmıştır. Bu yükün altından kalkabilmek için de iç

borçlanmaya ağırlık verme zorunluluğunu duymuştur. O nedenle, iç borçlarda zorunlu bir artış meydana gelmiştir. Türkiye, bu yılın ilk ayında, biraz önce söylediğim gibi 24 milyar dolar iç ve dış borç taksiti ve faizi ödemek zorundadır. Buna rağmen, faizlerin yüzde 118'e inebilmiş olması, kanımca, olumlu ve umut verici bir gelişmedir.

Uzun yıllardan beri müzminleşen enflasyon da, ilk kez 1998'de belirgin biçimde aşağı çekilmeye başlamıştır. 1997'de yüzde 99,1 olan tüketici fiyatları endeksi, 1998'de yüzde 69,7'ye düşmüştür. Toptan eşya fiyatları endeksi ise, aynı dönemde yüzde 91'den yüzde 54,3'e gerilemiştir. Bu, evrensel ekonomik kriz döneminde küçümsenecek bir başarı olmamak gerekir, sayılmamak gerekir.

Bu gerçekleri gözden saklama çabasıyla bazı muhalefet sözcüleri kendilerine göre, sanırım, bilim dışı bazı ölçütler uygulamaya kalkışmaktadırlar. O kadar ki, bir Sayın Genel Başkan geçen gün verdiği bir demeçle, kasıtlı olarak seçtiği bazı kalemlerden bir yapay paket oluşturarak, 1998'de enflasyon hızını yüzde 132 olarak ilan etmiştir. Aynı partinin biraz önce dinlediğimiz sözcüsü de, yüzde 132 ile de yetinmemiş, Türkiye'deki gerçek faizi yüzde 217'ye çıkarmıştır. Bu tür hesaplamaların, tabii, ciddiye alınır yönü yoktur, vatandaşın moraline de fazla gölge düşürmek insafsızlıktır kanısındayım.

Bir konuyu genellikle vurgulamak istiyorum Sayın Milletvekilleri, bankacılık sistemiyle ilgili spekülasyonlardan bu milleti düşünen herkesin kaçınması, özenle, dikkatle kaçınması gerekir; çünkü bankacılıkta, bankalara yönelik güven unsuru son derecede önemlidir. Bankalarla ilgili yalan yanlış bazı haberler ortaya çıkarsa, bu, bir halk terimiyle belirtildiği gibi, şeyuyu vukuundan beter olur. Onun için, buradan bir kez daha açıklamakta yarar görüyorum, bankalardaki mevduata verilmiş olan yüzde 100 devlet güvencesi, kamu-özel ayırımı gözetilmeksizin, küçük-büyük banka ayırımı gözetilmeksizin devam etmektedir ve devam edecektir; bundan da hiç kimsenin kuşkusu olmamalıdır.

Hükümet programında da vurguladığım gibi, Yüce Meclisin, süratle bir bankalar kanunu çıkarması gereklidir. Bu yasa tasarısı, zaten Meclisin gündemindedir. Bir an önce, bu konuda kolaylıkla giderilebilecek olan anlaşmazlıkların giderilmesini ve bütçe görüşmelerinin hemen ardından bankalar yasa tasarısının görüşülüp çıkarılmasını Yüce Meclisten, Yüce Meclisin değerli üyelerinden rica ediyorum, diliyorum; çünkü aksi halde, bu çetelerle mücadele konusunda olsun, kara para aklama konusunda olsun bankalar sisteminden yeterli yarar, yeterli etkinlik sağlanamayabilir. Ayrıca, bankalar ihracata (dışsatıma) ve üretime yönelik işlevlerini bugünkü sistemde yeterince gereğince yerine getiremiyorlar. Bu yasanın çıkması, bu sakıncaların da giderilmesi bakımından ve dış finans çevrelerine güven verebilmemiz bakımından son derecede önemlidir.

Her şeye rağmen, Türk ekonomisi, bütün dünyayı sarsan ekonomik krizden nispeten az etkilenen ülkelerden biridir. Bu da, Türk toplumunun ve Türk iş âleminin dinamizmini göstermektedir. Krize karşı, toplumda, çok övünç verici bir direnç vardır; biz, bu direncin etkili hale getirilmesi için elimizden gelen çabayı sürdüreceğiz. Ayrıca, 55 inci hükümet döneminde başlatılmış olan yaygın yatırım seferberliğini de, kaynak sıkıntısına rağmen aksatmadan yürütmeyi bir borç bileceğiz.

Herhalde, hükümet olarak, toplumun karamsarlıktan kurtulmasını sağlamak için, devlete ve kendine güvenini artırabilmesi için elimizden geleni yapacağız. 56'ncı hükümetin kuruluşuna Anavatan Partisinden ve Doğru Yol Partisinden verilen desteğe ve güvenoyu alırsak, Yüce Meclisin güvenine layık olmak için her çabayı göstereceğiz.

Türkiye’de, Ankara’da bu hükümetin kurulduğu günlerde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde, Lefkoşa’da da bir hükümet kuruluyordu...

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Bitirmek üzereyim Sayın Başkan.

BAŞKAN — Arz edeyim efendim, izninizle...

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Lütfedersiniz...

BAŞKAN — Buyurunuz efendim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Teşekkür ederim efendim.

... Bizden daha erken seçim yapıldı ve bu seçimler sonucunda, birkaç gün önce, değerli devlet adamı Sayın Doktor Derviş Eroğlu’nun Başbakanlığında yeni bir hükümet kuruldu. Buradan, kardeş Kıbrıs Meclisine de, Hükümetine de en iyi dileklerimi iletmek isterim.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, akıl almaz engellerle karşılaştığı halde, Türkiye dışında hiçbir devlet tarafından tanınmadığı halde, gerçek bir devlet kimliğini çoktan edinmiştir. Türkiye’nin elbette yardımıyla; ama büyük ölçüde kendi azmiyle kalkınmasını sürdürmektedir ve kendisini tanımamakta direnen ülkelerin çoğunda bulunmayan ölçüde gerçek bir demokrasi vardır Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde. Türkiye dışında hiçbir devlet, diplomatik anlamda, o cumhuriyeti tanımaya yanaşmıyor; ama o 200 bin nüfuslu Kuzey Kıbrıs’ta, bugün 6 üniversite vardır. O 6 üniversitenin diplomaları da bütün dünyada tanınmaktadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini tanımamakta direnen ülkelerin, o Kuzey Kıbrıs’taki üniversitelerde profesörleri, doçentleri görev yapmaktadır; yani, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinde yer alan gelişmelerle kıvanç duymak hepimizin hakkıdır.

55 inci hükümet döneminde, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki ilişkiler daha da derinleştirilmiştir, ekonomilerimiz büyük ölçüde bütünleşmiştir ve gerek Türkiye’nin gerek Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin ve Kıbrıslı Türklerin gösterdikleri kararlılık sonucunda da, bildiğiniz gibi, ünlü Rus füzelerinin Güney Kıbrıs’a götürülmesi, orada konuşlandırılması önlenmiş bulunmaktadır. Bu da, 55 inci cumhuriyet hükümeti döneminde dış ilişkilerde sağlanan başarıların bir somut örneğidir.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Bitirmek üzereyim efendim.

BAŞKAN — Buyurun efendim; ben tekrar süre verdim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Teşekkür ederim.

Değerli Milletvekilleri, bu Hükümet, inançlara saygılı laikliğe büyük özen gösterecektir. O vesileyle -dikkat ederseniz- hiçbir tartışmaya, politikaya girmek istemedim, haklı haksız eleştirileri yanıtlama gayreti içine de girmedim; ancak, bir konuya değinmeden yapamayacağım; çünkü burada yine dile getirildi.

Doğru Yol Partisi Genel Başkanı Sayın Tansu Çiller’in, 55 inci hükümet dönemindeki Millî Eğitim Bakanı Sayın Hikmet Uluğbay’la ilgili herhangi bir dayatması ve isteği olmamıştır. Bunu, kendisi “böyle bir isteğim olmadı” diye açıkladı, partisinin değerli

yöneticilerinden birçoğu açıkladı; ona rağmen, hâlâ, bu söylenti, gazeteler öyle yazıyor diye Meclis kürsüsüne kadar getirildi.

Sayın Hikmet Uluğbay, bir kere, Millî Eğitim Bakanlığında kendisinden beklenen görevleri büyük başarıyla yerine getirdi. Kendisi, aynı zamanda, çok iyi bir iktisatçıdır. Şimdi, Türkiye, iktisadî bakımdan zor bir dönemden geçiyor; Maliye Bakanımız Sayın Zekeriya Temizel'le birlikte Sayın Hikmet Uluğbay'ın bu sürece çok büyük katkıları olacaktır. Onun için, Sayın Hikmet Uluğbay'ı, Başbakan Yardımcısı olarak, dış ekonomik ilişkilerle görevlendirmekte yarar gördüm; ama millî eğitimden de koparmadık, millî eğitimle ilgili bütün kuruluşların eşgüdümünü kendisine verdik. Yani, Millî Eğitim Bakanlığı, Kültür Bakanlığı, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, hepsi, Bakanlar Kurulunda, Sayın Hikmet Uluğbay'ın eşgüdümünde çalışacaktır. Kaldı ki, Metin Bostancıoğlu arkadaşımız, bu Hükümetin Millî Eğitim Bakanı da, o konuda, hepimiz kadar ve hiç kuşkusuz Hikmet Uluğbay kadar kararlıdır; bu konudaki kararlılığımızdan hiç kimsenin kuşkusu olmasın.

(Mikrofon otomatik cihaz tarafından kapatıldı)

BAŞKAN — Buyurun efendim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli Milletvekilleri, ağır sorunlarla karşı karşıya olduğumuzun bilincindeyiz; ama yılgın değiliz; çünkü ulusumuza güveniyoruz, işçilerimize ve girişimcilerimize güveniyoruz, her zorluk karşısında, Atatürk'ten esinlenerek, her engeli aşabileceğimize güveniyoruz ve kendimize güveniyoruz.

Saygılar sunarım. (DSP sıralarından ayakta alkışlar; ANAP ve DYP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN — Sayın Başbakan, teşekkür ediyorum.

56'ncı hükümetin programıyla ilgili olarak kişisel görüşlerini ifade etmek üzere, birinci sırada söz hakkı bulunan Sayın Kahraman Emmioğlu; buyurun efendim. (FP sıralarından alkışlar)

Hükümet Programı üzerinde söz alan Milletvekillerinin konuşmalarından sonra...

BAŞKAN — Sayın Bakan, teşekkür ediyorum efendim.

Sayın Milletvekilleri, Başbakan Sayın Bülent Ecevit tarafından kurulan Bakanlar Kurulu hakkında güven oylamasını yapmak için, 17 Ocak 1999 Pazar günü saat 11.00'de toplanmak üzere birleşimi kapatıyorken, idrak edeceğimiz mübarek Ramazan Bayramının, Yüce Heyetinize ve ulusumuza hayırlara vesile olmasını Cenabı Allah'tan niyaz ediyor, hepimizin ve hepinizin bayramını tebrik ediyorum.⁸⁸

⁸⁸ *TBMM Tutanak Dergisi, Dönem 20 Cilt 69 Birleşim 43, Sayfa 108-139,143-170*

17 Ocak 1999 Pazar

56. Cumhuriyet Hükümeti Programını Millet Meclisi Genel Kurulunda Yapılan Güven Oylaması Sonrasında Yaptıkları Teşekkür Konuşması

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; Demokratik Sol Partinin kurduğu azınlık Hükümetine güvenini belirttiği için, Türkiye Büyük Millet Meclisine şükranlarımı sunarım.

Hükümetimize güvenoyu veren partilerin ve Milletvekillerinin değerli desteklerine layık olmak için, güvenoyu vermeyenlerin de güvenlerini kazanabilmek için gerekli özeni göstereceğiz.

Hükümetimizin kısa görev süresi içinde öncelikli görevi, Türkiye'yi, her bakımdan tarafsız bir tutum izleyerek, 18 Nisan seçimlerine, esenlikle, can ve oy güvenliği içinde ulaştırmak olacaktır.

Bu vesileyle, yaklaşan Ramazan Bayramının tüm yurttaşlarımıza ve tüm İslâm âlemine hayırlı olmasını, mutluluklar ve esenlikler sağlamasını dilerim.

Tekrar, şükranlarımı belirterek saygılar sunarım. *(DSP sıralarından ayakta alkışlar; ANAP ve DYP sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ediyorum Sayın Başbakan.⁸⁹

⁸⁹ *TBMM Tutanak Dergisi* Dönem 20, Cilt 69, Birleşim 44, Sayfa 176-177

18 Mart 1999 Perşembe**Kars Milletvekili Y. Selahattin Beyribey ve 30 Arkadaşının, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Olağanüstü Toplantıya Çağrılmasının Sivil Darbe Girişimi Olarak Nitelendirdikleri ve Demokratikleşme Çabalarını Engelleyici Tutum Sergiledikleri İddiasıyla Başbakan Bülent Ecevit ve Bakanlar Kurulu Üyeleri Hakkında Gensoru Açılmasına İlişkin Önergesi Münasebetiyle (11/22)**

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Sayın Başkan, değerli milletvekili arkadaşlarım; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Bugün, Sayın Meclis Başkanımızın Çanakkale Savaşının 84 üncü yıldönümü dolayısıyla belirttiği düşünceleri duygulanarak dinledik; kendisini kutluyorum.

Ben, bu sabah, iki değerli bakan arkadaşımızla birlikte, Adalet Bakanı Prof. Dr. Sayın Selçuk Öztekin ve Çevre Bakanı Sayın Fevzi Aytekin’le birlikte, hükümetimizi temsilen Çanakkale’de bulundum ve törenlere katıldım. İzin verirsiniz Sayın Başkan, bu önemli yıldönümü vesilesiyle, Çanakkale’de yapmış olduğum kısa konuşmanın çok kısa bir özetini de, sözlerime başlarken, Yüce Meclise sunmak istiyorum.

“Çanakkale Savaşı, dünyanın en büyük kahramanlık destanlarından biridir; ama yalnız bir kahramanlık destanı değildir, onun ötesinde çok önemli işlevleri olmuştur Çanakkale Savaşının. Bu savaşla, yurdumuzda “padişah mülkü toprak” kavramının yerini “vatan” kavramı, “tebaa” kavramının yerini “vatandaş” kavramı almaya başlamıştır. Türk ulusal kimliği de, bu savaşla belirginleşmiştir. Türk Halkı, Çanakkale Savaşında edindiği özgüvenle ve ulusal dayanışma yeteneğiyle Kurtuluş Savaşını zafere ulaştırabilmiştir. Eğer Çanakkale Savaşı kazanılmasaydı, daha Kurtuluş Savaşı aşamasına gelinmeden bağımsızlığımız sona ermiş olacaktı. Çanakkale Savaşı, Atatürk’ün eşsiz önderliği ve komutanlık yeteneğiyle dünya siyaset sahnesine bir yıldız gibi doğmasına da vesile olmuştur. Atatürk, Türk Halkına, Çanakkale Savaşında pekişen güveniyle ve bu savaşın kendisine kazandırdığı saygınlık ve güvenilirlikle Kurtuluş Savaşını başlatabilmiş ve kazanabilmiştir. Yokluklar içinde, silahtan çok yürekle kazanılmış bir savaştır Çanakkale Savaşı. Yalnız Türkiye’nin ve Türk Ulusunun değil, dünyanın da geleceği bu savaşla belirlenmiştir. Emperyalizme ilk ve en ağır darbe Çanakkale’de vurulmuştur.

Kısacası, yeni bir ulus ve yeni bir dünya doğmuştur Çanakkale Savaşından ve yeni bir devletin temelleri de yine, Çanakkale Savaşıyla atılmıştır ve Türk Halkı, Çanakkale Savaşındaki kahramanlığı, insanlığı ve uygarlığıyla düşmanlarının bile saygısını kazanmıştır.

Çanakkale Savaşının şehitlerine, gazilerine ve eşsiz önder Atatürk’e sonsuz şükran borçluyuz; Allah onlardan razı olsun; onlar, bütün dünyaya, Çanakkale’nin geçilmez olduğunu göstermişlerdir. Çanakkale ne kadar geçilmezse, Türkiye de o kadar bölünmezdir. (DSP ve ANAP sıralarından alkışlar)

Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım; şimdi, gündemdeki konuyla, yani, hakkımdaki gensoru önergesiyle ilgili konuşmama başlıyorum izninizle.

Bu gensoru, kanımca, zamansızdır ve geçersizdir. Zamansızdır ve geçersizdir; çünkü önümüzde, seçimlere ancak bir aylık bir süre kalmıştır. Bu süre içinde, eğer hükümet

düşürülürse veya kendiliğinden istifa ederse, herhangi bir yasa çıkarmak olanaksız duruma gelmiş olacaktır Anayasa ve İçtüzük hükümlerine göre. Bu durumda, bir yandan Meclisi toplayalım, gece gündüz toplayalım, birikmiş yasaları çıkaralım denilecek, bir yandan da, hükümet düşürülerek, Meclisin gündeminin donmasına yol açılmış olacak. Bu, açık bir çelişkidir.

Yine, bu Hükümeti devirmek isteyenler, gensoruyla düşürmek isteyenler, bu Hükümetin 61 Milletvekili bir parti grubu tarafından kurulmuş olmasını, bir küçümseyici üslup içinde, eleştiri konusu yapmışlardır.

Değerli arkadaşlarım, bu Hükümet, bu Meclise havadan gelmedi; bu Meclisin verdiği 306 güvenoyuyla kuruldu. (*DSP sıralarından alkışlar*) Bildiğim kadar, 1960 yılından beri Türkiye’de, bu kadar büyük, bu kadar geniş bir güvenoyuyla işbaşına gelmiş olan bir hükümet yoktur. Onun için, eğer Meclisin iradesine saygılıysak, bu Hükümete de, efendim, 61 üyeli küçücük bir grup oluşturan parti diye küçümseyici bir edayla yaklaşmak haksızlık olur kanısındayım.

Değerli arkadaşlarım, ben, gensoruyu zamansız ve gereksiz buluyorum derken ve bu Hükümetin değişmesinin zamanı değil derken, kendi açımdan, kişisel açıdan bir üzüntüm ve kaygım yoktur. Benim hiç koltuk bağımlısı olmadığımı, beni yakından tanıyanlar bilirler. Ben, seçimle geldiğim bütün görevlerden, düşürülmeksizin, kendi özgür irademle ayrıldım. Bir kez, eski partim Cumhuriyet Halk Partisinin Genel Sekreterliğinden, iki kez genel başkanlıktan, iki kez başbakanlıktan, hep, gensoruyla değil, kendi özgür irademle ayrıldım. Yani, koltuk bağımlısı değilim; ama bu Hükümetin şu sırada düşürülmesinin Türkiye açısından büyük sakıncalar doğurabileceği kaygısını taşıyorum.

Bir kere, bildiğiniz gibi, dünya, ağır bir ekonomik bunalım döneminden geçiyor. Bu ekonomik bunalım, bundan birkaç ay önce, komşumuz ve büyük ticaret ortağımız Rusya Federasyonuna da yansıdı. Dünyadaki ve Rusya Federasyonundaki ekonomik krizden, kendi ulusal ekonomimizin olabildiğince az etkilenmesini sağlamak üzere, çok dikkatli bir tutum izlenmesi, günü gününe, dünyanın, dünya ekonomisinin nabzının tutulması gerekmektedir. Şu sırada, Türkiye’nin, o açıdan da, bir hükümet değişikliği ve yeni bir hükümet arayışı süreciyle yitirecek zamanı yoktur. En küçük bir istikrarsızlık, bir siyasal veya ekonomik istikrarsızlık ve sarsıntı, ülkemizin yalnız bugününü değil, geleceğini de olumsuz yönde etkiler. Nitekim şimdiden, hükümet değişikliği ve seçimi erteleme eğilimleri, ekonomide olumsuz sonuçlarını vermeye başladı; borsa endeksi yükselirken, son günlerde düşmeye başladı; yüzde 150’leri bulmuş olan faizler yüzde 100’ün altına inerken, şimdi, son günlerin siyasal belirsizlik ortamında, yeniden yükselmeye başladı; seçim sonrası için, Türkiye’ye, bazı büyük kredi olanakları, uygun koşullu kredi olanakları hazırlanırken, şimdi, bu olanakların da tehlikeye düşmesi durumu ortaya çıktı.

Yine, tam seçim kampanyasının ortasında, hatta sonlarına doğru, bir hükümet bunalımı belirtilerinin ortaya çıkmış olması, terör eylemcilerinin de cüretini arttırmaya başladı ve bütün dünya Türkiye’ye karşı, Türkiye’ye yönelik olarak, bir “bekle, gör” havasına girmiş oldu.

Değerli arkadaşlarım, kamuoyu tarafından “küskünler” diye adlandırılan değerli milletvekili arkadaşlarımızın sorunu hükümetle değildir, o arkadaşlarımızın

sorunu kendi partileriyledir; ama kırılganlıklarının hıncını, şimdi, hükümetten almaya kalkışmaktadırlar. Bunun bir haksızlık olduğuna inanıyorum. Bir yandan bu kırılganlıklarının -kendi partilerinin yönetimine yönelik haklı veya haksız kırılganlıklarının- hıncını hükümetten almaya kalkışıyorlar, bir yandan da, bunun bedelini millete ve devlete ödetmiş oluyorlar. Ben, bütün bunlara rağmen ve hakkımdaki iddialarına rağmen, ithamlarına rağmen, birçoğunu yakından tanıdığım, birçoğuna çok değer verdiğim ve bazılarıyla birlikte çalıştığım Sayın Milletvekillerinden “küskünler” denilen Milletvekillerinden hiçbirine küskün değilim; tersine, kendilerine bir şükran borcum var; çünkü hazırladıkları gensoru önergesiyle, bir anlamda, hükümete övgüler düzmüş oldular; çünkü normal olarak, bir hükümet hakkında gensoru verilebilmesi için, o hükümetin bazı somut hataları, yanlışlıkları bulunması veya o yönde iddialar olması gerekir ve gerekcede de, bu iddialara yer verilmiş olması gerekir. Oysa benim başkanı bulunmaktan onur duyduğum Hükümet hakkında verilen gensoru önergesinde, Hükümetin tutumuyla, uygulamalarıyla ilgili hiçbir kusurdan söz edilmiyor; yani, Hükümetin çalışmalarında hiçbir kusur bulmadıkları anlaşılıyor. Ne kusur bulabilirlerdi; partizanlık yapmamışız, hiçbir yolsuzluğa bulaşmamışız, teröristlerle mücadeleyi kısmamış, zayıflatmamış, aksine, daha etkili duruma getirmişiz; 55 inci hükümet döneminde başlatılan süreci devam ettirmiş ve terörist örgütünün başını yakalamış ve Türk adaletine teslim etmişiz; Doğu ve Güneydoğu Anadolu halkının ekonomik, sosyal ve eğitsel gereksinimlerini daha ileri ölçüde, daha doyurucu biçimde karşılayabilmek için programlar hazırlamışız, bunların kaynaklarını belirlemişiz, bu kaynakların nerelerde, nasıl kullanılacağını belirtmişiz ve uygulamasına başlamışız; Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğünde yıllardan beri çalışan, ama yılda ancak üç dört ay çalışan yaklaşık 42 bin işçiyi, daimî çalışan ve ücret alan işçiler durumuna getirmişiz; dünya ekonomik krizine karşı olabildiğince etkili önlemler almışız; dış ilişkilerde bir falsomuz olmamış; uzun yıllardan beri ilk kez, enflasyon hızını, hayat pahalılaşması hızını yüzde 50’nin altına indirebilmişiz; yine, birkaç aydan beri ilk kez, faizleri yüzde 150’den yüzde 100’ün altına çekebilmişiz; devletin yıllardır birikmiş olan ağır borçlarını hiç aksatmadan ödemeyi başarabilmişiz. Yani, neresinden bakılsa, bu hükümete kusur olarak yöneltilebilecek bir şey bulunamamış. Onun için, buluna buluna, seçimlere birkaç ay kala, benim bir sözüm, hem seçimi erteletmek için hem de bu hükümeti düşürmek için bir vesile, bir gerekçe olarak ele alınmış. O tabir de “sivil darbe”.

Değerli arkadaşlarım, bu “sivil darbe” sözcüğü nereden aklıma geldi veya dilimin ucuna geldi; Büyük Millet Meclisinin, daha bundan kısa bir süre önce, çok büyük oy çoğunluğuyla saptadığı seçim tarihine dört beş hafta kala, seçim kararını iptal edelim, milletvekili seçimlerini erteleyelim girişimi içine girilmiş. Oysa bu sürede, bu süre içinde, bu arada, adaylar belli olmuş, aday olmak isteyen memurlar görevlerinden ayrılmış, seçim listeleri, seçmen listeleri basılmaya başlanmış ve devlet, bu uğurda, yapılacak milletvekili seçimleri uğrunda trilyonlarca liralık kaynak harcamış haklı olarak.

Bu aşamada seçimleri ertelemeye kalkışmak, benim kanımca ve hükümetimizin görüşünce, yalnız benim kanımca veya hükümetimizin görüşünce değil, belli ki hemen bütün kamuoyu kesimlerince, bir sorumsuzluk olarak nitelendirilmekte, algılanmaktadır.

Burada, bir çelişki de, tabii, bir yandan seçimler ertelensin, hükümet düşürülsün deniyor; ama bir yandan da, alelacele bazı yasalar çıkarılsın isteniyor; bunun için,

Meclisin çalışma günleri, çalışma saatleri de artırılıyor. Fakat biliniyor ki, eğer hükümet düşürülürse, Meclisin yasama çalışmaları da, yeni hükümet kuruluncaya kadar donacaktır, durdurulacaktır. Bu çelişkinin bile farkında olmadıkları veya bu çelişkiyi bile, değerli arkadaşlarımızın göz ardı ettikleri anlaşılıyor.

İşte, bu ortam içinde, birçok vatandaşımızda, vatandaşlarımızın çok büyük çoğunluğunda tepki uyandıran bu anlamsız ve çelişkili davranış karşısında, ben de, bir gün, dilimin ucuna geliveren bir terimi kullandım “bu, bir sivil darbedir” dedim. Bunda hakaret yok, bunda tehdit yok. Bu, sadece, tepki ifadesi olan bir sözdür; ama toplumdan gelen tepkiler çok daha ağırdır. Nitekim her gün gazeteleri okuduğunuzda, bundan çok daha ağır tepkilerin, benim gibi dokunulmazlığı olmayan sade vatandaşlarımız tarafından dile getirildiğini herhalde biliyorsunuz.

Değerli arkadaşlarım, bu girişimler, Türkiye’de, hiç yoktan, bir siyasal bunalım ortamını yaratmıştır, bir ekonomik ve siyasal istikrarsızlık sürecine girilmiştir.

Bir ara, tabii, bu girişimler karşısında çeşitli olasılıkları, olanakları değerlendirirken, acaba, benim, Başbakanlıktan kendim istifa etmem doğru olur mu diye düşündüm, arkadaşlarımla da görüştüm; ama bunu içime sindiremedim, arkadaşlarım da içlerine sindiremediler. Çünkü bu Hükümet, 306 güvenoyuyla kurulurken, bu Hükümete destek sözü veren iki parti, Anavatan Partisi ve Doğru Yol Partisi bizden bir tek şey istemişlerdi: “Türkiye’yi 18 Nisan seçimlerine esenlikle götür.” Üzerimizde bu görev varken, ben görevden kaçamazdım. Onun için, kendim ayrılma düşüncesini bir yana bıraktım; ama şimdi, karşımıza, bir gensoru önergesiyle geçilmiş oluyor.

Şimdi, bunun sonuçlarının ağır sorumluluklar getireceğinden korkuyorum; ama eğer, Meclis bu Hükümeti düşürürse, sorumluluk bende olmayacaktır, düşürenlerde olacaktır.

Değerli arkadaşlarım “halkın sesi hakkın sesi” diye bir hikmet vardır. Beni dinlemeyin değerli arkadaşlarım, beni dinlemeyin; ama lütfen, halkı dinleyin. Halk da “bu seçimler olacak, başka yolu yok” diyor. *(DSP ve DYP sıralarından alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım, Türkiye’de bir hükümet sorunu -benim görüşüme göre- bugün için yoktur; ama yaklaşan seçimlerin hemen ardından, yeni bir hükümet oluşumu zorunlu olarak gerçekleşecektir. Türkiye, elbette hükümete kalmayacaktır; ama normal süreç içinde bir hükümet kurulacaktır. Şunun şurasında, bunun için, sadece dört hafta kalmıştır bugün. Dört hafta daha sabredelim ve inşallah, huzur içinde yapılacak seçimlerden sonra, ülkemizi, yeni ve sağlıklı bir hükümet olanağına yeniden kavuşturalım. Karar sizlerindir.

Hepinize saygılar sunuyorum. *(DSP sıralarından ayakta alkışlar; ANAP ve DYP sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN – Sayın Başbakan, teşekkür ediyorum.⁹⁰

⁹⁰ *TBMM Tutanak Dergisi* Dönem 20, Cilt 71, Birleşim 57, Sayfa 418-421

2 Mayıs 1999 Pazar

Başbakan Bülent Ecevit'in, F.P. İstanbul Milletvekili Merve Safa Kavakçı'nın Türbanlı Olarak Genel Kurul Salonuna Girmesi Nedeniyle Konuşması

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; Türkiye'de, hanımların giyim kuşamına... *(FP sıralarından gürültüler)* Türkiye'de, hanımların giyim kuşamına, başörtüsüne, özel yaşamlarında hiç kimse karışmıyor; ancak, burası, hiç kimsenin özel yaşam mekânı değildir; burası, devletin en yüce kurumudur. *(DSP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar; FP sıralarından gürültüler)* Burada görev yapanlar, devletin kurallarına, geleneklerine uymak zorundadırlar.

Burası, devlete meydan okunacak yer değildir. *(DSP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar; FP sıralarından gürültüler)* Lütfen, bu hanıma haddini bildiriniz! *(DSP sıralarından alkışlar; FP sıralarından gürültüler)*⁹¹

⁹¹ *TBMM Tutanak Dergisi Dönem 21, Cilt 1, Birleşim 1, Sayfa 11*

V. ECEVİT HÜKÜMETİ DÖNEMİ
(57. Cumhuriyet Hükümeti)
(28.05.1999-18.11.2002)

4 Haziran 1999 Cuma

57. Cumhuriyet Hükümeti Programını TBMM Genel Kuruluna Sunuş Konuşması

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; 57 inci cumhuriyet hükümetinin programını okumaya başlarken, Hükümet adına, sizlere ve aziz yurttaşlarımıza saygılar sunarım.

Ülkemizin karşılaştığı sorunların aşılmasında demokrasimizin üretmeyi başardığı çözümler, demokrasi kültürümüzün giderek güçlendiğini, daha sağlam gelenekler oluşturduğunu göstermektedir.

18 Nisan 1999 milletvekili seçimi, halkımızın büyük bir sorumluluk duygusuyla sandık başına giderek, 21 inci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisini oluşturması ile sonuçlanmıştır. Milletimiz, seçimlerde ortaya çıkardığı bu Meclis yapısı ile ülkemizi 21 inci Yüzyıla taşıma görev ve sorumluluğunu hiçbir siyasî partiye tek başına vermemiş, partilerin uzlaşarak ülkeyi yönetmelerini istemiştir. Milletimiz, bu tercihi ile siyasî hayatımızda, istikrarsızlık, çatışma ve kutuplaşma yerine, hoşgörü, uzlaşma ve işbirliği ortamının hâkim olmasını, ülke sorunlarına istikrar içinde çözüm üretilmesini arzuladığını göstermiştir.

Bu anlayıştan yola çıkan Demokratik Sol Parti, Milliyetçi Hareket Partisi ve Anavatan Partisi, 57 inci cumhuriyet hükümetini oluşturmak suretiyle ülke sorunlarına çözüm üretme görev ve sorumluluğunu birlikte üstlenerek, bir uzlaşma ve atılım hükümeti olarak çalışmaya karar vermişlerdir.

Bu koalisyon, ülkemizin uzun ömürlü, verimli ve istikrarlı bir yönetime kavuşması için, hükümeti oluşturan partilerin karşılıklı güven, saygı ve işbirliği anlayışı çerçevesinde hareket etmelerini ve ulusal yararları ön planda tutmalarını siyasî ve ahlaki bir görev olarak kabul etmiştir.

Halkımız, bu hükümetten, bir yandan demokrasiyi güçlendirip, toplumda huzuru ve barışı pekiştirmesini, diğer yandan, ülkenin istikrar içinde büyümesini gerçekleştirmesini bekliyor.

Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; hükümetimiz, Atatürk'ün önderliğinde kurulan laik, demokratik, hukuka bağlı Türkiye Cumhuriyeti Devletini, dışarıdan ve içeriden gelebilecek her türlü tehlikeye karşı korumakta, Atatürk ilke ve inkılâplarını her alanda pekiştirmekte, din ve vicdan hürriyetinin de teminatı olan laiklik ilkesinin gereği olarak kutsal din duygularının devlet işlerine karıştırılmasını, siyasal amaçlarla ve çıkar hesapları ile istismarını önlemekte kesin karardır. *(DSP sıralarından alkışlar)* hükümetimiz, bu çerçevede, Sünnî-Alevî kardeşliğinin pekiştirilmesine de gereken önemi verecektir. *(DSP ve MHP sıralarından alkışlar)*

Atatürk'ün, Türk kültürünü esas alan ve her türlü ırk, din ve mezhep ayrımcılığını ve yayılmacılığı reddeden insancıl ve barışçı milliyetçilik anlayışı, ulusal birliğimizin ve ülke bütünlüğümüzün başta gelen güvencesidir.

Hükümet ortakları, birbirleriyle ve Türkiye Büyük Millet Meclisi ile de uyum içinde çalışmaya özen göstereceklerdir. Böylece, ülkemizin karşı karşıya bulunduğu

sorunlara sağlıklı ve kalıcı çözümler üretilebilecek ve demokrasi kültürümüz daha da güçlendirilecektir.

Hükümetimizin bir başka önceliği de, Anayasamızın 83'üncü ve 100'üncü maddelerinin değiştirilerek, dokunulmazlığın sınırlandırılmasıdır.

Hanımların özel yaşamlarında giyim kuşamlarına bir karışma söz konusu değildir; ancak, kamu kurumlarında, türbanın, cumhuriyetin temel ilkelerini hedef alan bir siyasal simgeye dönüştürülmesine karşı yürürlükteki kurallar uyarınca alınmış önlemler titizlikle sürdürülecektir.

Diğer taraftan, hükümeti oluşturan siyasî partiler, toplumsal değerlerin ayrışma noktası olarak kullanılmasını, toplumda gerilimin yükselmesini ve buna bağlı olarak ortaya çıkabilecek cepheleşmeleri önleyici tutum izleyeceklerdir. Böylece, toplumsal değerler etrafında birleşilerek huzur ortamı geliştirilecektir. Aynı zamanda, devlete olan güvenin güçlendirilmesi sağlanacaktır. Hükümetimiz, bu konulardaki çabalarına, bütün siyasal partilerimizin, sivil toplum örgütlerinin ve tüm vatandaşlarımızın yapıcı katkılarını beklemektedir.

Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; hükümetimiz, 21 inci Yüzyıla girerken, demokrasimizin eksikliklerini gidermeyi, insan haklarını geliştirmeyi, düşünce özgürlüğünün önündeki engelleri kaldırmayı, hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti ilkelerine bağlılığın gereği olarak, yargının daha verimli ve etkili çalışabilmesini sağlamayı; aynı zamanda, organize suç örgütleriyle, çetelerle ve yolsuzluklarla mücadeleyle her türlü yasal imkân ve vasıtalarla yararlanarak sürdürmeyi öncelikli görevleri arasında saymaktadır.

Devlet yönetiminde güven ve verimliliğin sağlanması, devletin gözetim ve denetim yetkisinin gereği gibi kullanılması için, kamu yönetiminin yeniden yapılandırılması ve kamu kurumları arasında görev ve yetki paylaşımının yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle, kamu yönetimi, çağdaş devlet ilkelerine ve ülkemizin gereksinimlerine yanıt verebilecek şekilde yeniden yapılandırılacaktır. Başbakanlığın kendi aslı işlevlerinde yoğunlaşması için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

İl, ilçe ve belde kurulması nesnel kurallara bağlanacaktır.

Halkımızın ve kentlerimizin terör ve suç örgütlerinden ve her türlü yasadışı eylemlerden korunmasına özen gösterilecektir.

Güvenlik güçlerinin, özellikle polisin, görev yetki ve sorumlulukları gözden geçirilerek, etkin, tarafsız, insan haklarına saygılı güvenlik hizmeti verilmesi için yasal düzenlemeler yapılacaktır. Güvenlik güçlerine karşı işlenen suçların takibi ile cezalandırılması çağdaş kurallara bağlanırken, yasadışı ilişkileri belirlenen güvenlik görevlilerine verilen cezaların caydırıcılığı artırılacaktır.

Güvenlik dışındaki görevler, güvenlik güçlerinden alınacak ve güvenlik güçleri aslı görevlerini yapar duruma getirilecektir.

Güvenlik güçlerinin yürüttüğü "özel koruma" işlevi yeniden düzenlenecektir.

Güvenlik güçlerinin eğitimi geliştirilecektir.

Köy ve mahalle muhtarlarının yetki ve sorumlulukları yeniden düzenlenecektir.

Merkezî nüfus idaresi, yani, MERNİS projesi tamamlanarak, uygulamaya geçirilecektir.

Hükümetimiz, devlet kurum ve kuruluşlarının, o arada, tüm güvenlik ve istihbarat birimlerinin, her türlü siyasal karışmacılıktan uzak olarak, uyum içinde çalışmalarını gözetecek ve kamu yönetiminde istikrar sağlayacaktır.

Trafik yasalarına tam uyum gözetilecek, sigorta sistemi tam olarak işletilecek ve ilk yardım olanakları genişletilecektir.

Yargı sistemi hızlandırılacak, yasal düzenlemeler ve altyapı düzenlemeleri gerçekleştirilecektir.

Yargı bağımsızlığı ve hâkimlik güvencesi ilkeleri çerçevesinde, adaletin hızlı, en az masrafla ve etkin bir biçimde işlemesini sağlamak üzere, Anayasa, yasalar ve teşkilat yapısında gerekli değişiklikler öngören bir yargı reformu gerçekleştirilecektir.

Adli kolluk sisteminin kurulması konusundaki çalışmalara devam olunacaktır.

Devlet güvenlik mahkemeleri yeniden düzenlenecektir.

Örgütlü suçların takip ve cezalandırılmasına ilişkin yasal düzenlemelere öncelik verilecektir.

İdarî yargı yeniden düzenlenecek, bölge idare mahkemelerinin görev alanları genişletilecek, Danıştay'ın daire sayısı artırılabilecektir.

Mahkemelerde ve yargı düzenine karşı işlenen suçlarda etkili bir ceza sistemi getirilecektir.

Yargı dışı denetim sistemlerinin geliştirilmesi konusunda da gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.

Tutuklu ve hükümlülerin hak ve yükümlülükleri çağdaş bir şekilde düzenlenerek eksiksiz uygulanacak; cezaevlerinde devletin etkili kontrolü ve otoritesi mutlaka sağlanacaktır.

Ayrıca, Türk Medenî Kanunu, Borçlar Kanunu, Türk Ceza Kanunu ile Ceza ve Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunları gibi temel yasalarımızla, güncelliğini ve etkinliğini yitirmiş olan Cezaların İnfazı Hakkında Kanun, Çekle Ödemelerin Düzenlenmesi ve Çek Hâmillerinin Korunması Hakkında Kanun ile bazı yasalarımızdaki para cezalarının idarî para cezasına dönüştürülmesi, adli ve idarî yargıya ilişkin yasalar başta olmak üzere, diğer yasalarımızda da gereken değişiklikler yapılarak, günümüz koşullarına uygun duruma getirilecektir.

Yargı kararları, toplumda yargıya güvenin yitirilmesine neden olmayacak biçimde uygulanacaktır.

Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; bir taraftan bölücü akımlara ve her türlü teröre karşı devlet güvenlik güçlerinin özverili ve başarılı mücadelesi, kesin sonuç alınuncaya kadar kararlılıkla sürdürülecek, diğer taraftan da, terörün iç ve dış kaynaklarını kurutacak ekonomik, sosyal, siyasal, eğitsel ve tanıtımla ilgili çok yönlü tedbirler alınacaktır. Bu amaçla, güvenlik güçlerinin hareket yeteneğini ve etkinliğini artırıcı yatırımlara öncelik verilecektir. Ayrıca, bölücü terörün yurt dışındaki kaynaklarını kurutmak için yapılan girişimler kararlılıkla sürdürülecektir.

Güneydoğu ve Doğu Anadolu'nun geri kalmışlığı, ekonomik ve sosyal önlemlerle çözülecektir; işsizliği ve yoksulluğu önleyici üretken yatırımlar hızlandırılıp, desteklenecektir. Altyapı eksiklikleri, yap-işlet-devret yönteminden de yararlanılarak giderilecektir; eğitim ve sağlık alanındaki boşluklar en kısa zamanda doldurulacaktır.

Kamuoyunun destekleyeceği ve terörle mücadeleyi güçlendirecek bir pişmanlık yasasının çıkarılması için gerekli girişimler yapılacaktır.

Terörün ekonomik ve sosyal kaynaklarının kurutulmasına yönelik önlemler güçlendirilecektir.

Doğu ve güneydoğu ekonomisinin temelini oluşturan; ancak, gerek terör gerek uygulanan bazı politikalar yüzünden gerilemiş olan hayvancılığın yeniden canlandırılması için başlatılan çalışmalar hızlandırılarak sürdürülecektir.

Bütün yurttta tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi amacıyla gereken önlemler alınacak, özellikle Mera Yasasının getirdiği düzenlemeler de işletilmek suretiyle, güvenli meralar oluşturulacak, buralarda, kamu aracılığıyla alım garantileri de verilerek, sözleşmeli hayvancılık uygulamasına geçilecektir.

Hayvancılıkta verimliliğin artırılması ve çağdaş teknolojilerin uygulanabilmesi için birlikler kurulması özendirilecektir.

Bu amaçla, mezra tipi veya dağınık yerleşim birimlerinin gerek güvenlik, gerek ekonomi açısından yarattığı sorunlar da dikkate alınarak, kırsal alanda daha sağlıklı bir yerleşim düzenine geçilecektir.

Birbirine yakın köyler arasında işbirliği ve eşgüdüm sağlanarak, altyapı hizmetlerinin ve sosyal hizmetlerin tüm köylülere daha düşük maliyetle ulaşması gerçekleşecek ve böylece, köylüler, kentlerdeki olanaklara yerlerinden olmaksızın kavuşabileceklerdir. Terör nedeniyle yerlerini terk etmek zorunda kalmış yurttaşlarımızın köye dönüş olanakları da hızlandırılacaktır.

Doğu ve güneydoğu bölgelerinde nitelikli kamu hizmetlilerinin görev almalarını sağlayıcı ve öğretmen ve sağlık personeli açığını kapatıcı önlemler alınacaktır.

Bu bölgelerdeki çocuklarımıza fırsat ve olanak eşitliği sunulmasının yanında, eğitim kalitesinin yükseltilmesinde önemli bir katkısı olan yatılı ve pansiyonlu okulların yapımı hızlandırılacaktır.

Anılan bölgelerdeki yarım kalmış yatırımların üretime geçmesi için sağlanan finansman olanakları artırılacaktır.

Sınır ticareti için sınır illeri halkının adaletle yararlanacağı ve ulusal ekonomiye zararı dokunmayan bir düzenleme getirilecektir.

Bölge için gerçekleştirilen özel teşvik sistemine etkinlik kazandırılacaktır. Bu amaçla, organize sanayi bölgeleri ve küçük sanayi siteleri hızla yaygınlaştırılacaktır.

Hükümetimizin amaçlarından biri de, toplum vicdanını rahatsız eden yolsuzluklarla etkili bir mücadeleyi gerçekleştirmektir. Bu mücadeleyi zorlaştıran yasal boşluklar giderilecektir. Bu amaçla, kurumsal bir yapılaşma kamu yönetiminde yeniden yapılanma sırasında ele alınacaktır.

Siyasî ahlak yasası çıkarılacaktır.

Haksız mal edinmelerin etkili bir şekilde izlenerek önlenmesi için Mal Bildirimi Yasasında gerekli değişiklikler yapılacaktır.

Kamudaki denetim karmaşasına son verilecektir. Yerel yönetimlerin yetkileri artırılırken, etkili denetimleri de sağlanacaktır. Bu amaçla, Sayıştay bünyesinde yerel yönetimler birimi kurulacaktır.

Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulunun işlevini değiştirmek ve tam bağımsızlığını sağlamak amacıyla gerekli yasal düzenleme yapılacaktır.

Kamudaki denetleme kurumlarına eleman alımında özenli seçime ve meslek içi eğitime önem verilecek, denetmen kişiliğinin ve görev sorumluluğu bilincinin geliştirilmesine yönelik önlemler alınacaktır.

Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri,

Hükümetimiz, acil sorunların çözülmesi ve yapısal reformların gerçekleştirilmesi, kronik enflasyonun süratle tek haneli düzeye indirilmesi, istikrarlı bir büyümenin sağlanması, sosyal devlet anlayışı ile gelir bölüşümünün iyileştirilmesi, refahın topluma yayılması, bölgelerarası gelişmişlik farklarının azaltılması, kaynakların etkili ve verimli kullanılmasını esas alan ve rekabetçi bir pazar ekonomisi anlayışına dayanan ekonomi ve maliye politikalarını özenle uygulamakta kararlıdır.

Ekonomik istikrar, bütçe açıkları azaltılarak, faiz dışı bütçe fazlası yaratılarak, kayıtdışı ekonomiye karşı etkili önlemler alınarak, sosyal güvenlik kurumlarının ve birliklerinin açıkları giderilerek, bütçe disiplini güçlendirilerek sağlanacaktır. Bu şekilde, ekonomide güven ortamı yaratılacaktır.

Ekonominin en büyük sorununun, kamu maliyesinin içinde bulunduğu durum olduğu bilinmektedir. İstikrarlı bir büyümenin önündeki en ciddi engelin kaynak yetersizliği olduğu açıktır.

Kamu açıklarının küçültülmesi ve malî dengelerin kalıcı bir biçimde yeniden kurulması gerekmektedir.

Büyüme ve istikrar için gönüllü tasarrufların ve vergi gelirlerinin sürekli artırılması gerekmektedir. Ancak, yurtiçi kaynaklarımızdaki gelişme hızının kalkınma gereksinmemiz için yeterli olmadığı da ortadadır. Bu nedenle, ülkemiz kalkınmasının sağlıklı finansmanını güvence altına alabilmek için iç ve dış piyasalara güven verecek ciddi, kararlı ve tutarlı politikalar izlemek zorundayız.

Vergilerin gelir sağlama boyutu kadar, ekonomik ve sosyal boyutu da önemlidir. Bu nedenle, vergi ve diğer maliye politikalarının uygulanmasında mutlaka göz önünde bulundurulacak olan bir husus da, ekonomide canlılığın korunmasıdır.

Vergi yasalarının başarıyla uygulanabilmesi için vergi idaresinin daha etkin ve daha randımanlı çalışması sağlanacaktır. Uygulama basitleştirilecek, vergi idaresinin etkinliğinin artırılmasına önem verilecektir.

1999 yılında öncelikli hedefimiz, ülkemizin istikrar içinde büyümesinin altyapısının geliştirilmesi olacaktır. Bu çerçevede, üretime ve dışsatıma dayalı, sağlam ve sağlıklı kaynaklarla finanse edilen dengeli ve sürekli bir büyüme stratejisi oluşturulacaktır.

Hükümetimiz, bir yandan kalkınmayı ve yoksulluğa ve işsizliğe karşı alınan önlemleri hızlandırırken, öte yandan, hem bütün toplum kesimleri arasında hem de

bölgeler arasında refah artışının ve gereken durumlarda da özverinin dengeli ve adaletli dağılımını gözetecektir.

İstihdam yaratan özel sektör yatırımlarının teşviki konusunda her türlü önlem alınacak, yatırımı ve dışsatımı engelleyen tüm mevzuat yeniden düzenlenecektir.

Haksız rekabeti önlemek amacıyla kayıtdışı ekonomi alanı da daraltılacaktır.

Kamu açıklarının finansmanı için Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kaynaklarına hiçbir koşul ve biçimde başvurulmayacak, gerçekçi kur politikasına aynen devam edilecektir.

Enflasyonla mücadele sürdürülürken, dar gelirlielerin mağdur edilmemesine özen gösterilecektir.

Destekleme kapsamındaki tarım ürünlerinin fiyatlarının belirlenmesinde dünya fiyatları, maliyetler ve beklenen enflasyon temel alınacaktır. Stoka üretim kesinlikle yapılmayacak, bu amaçla sistemli bir ürün değişim programı yürürlüğe konulacaktır. Tarımsal sigorta ve prim sistemi de bu çerçevede ele alınacaktır.

Ekonomide kırsal alan kalkınmasına öncelik verilecek, köylü ve çiftçilerimizin refah düzeyini yükseltici ekonomik ve sosyal politikalar oluşturulacaktır.

Üretim planlaması ile birlikte ürün değiştirme kredileri ve diğer özendirici önlemleri içeren uygulamalar yürürlüğe konulacak, bu politikalar konusunda çiftçimiz ayrıntılı bir biçimde bilgilendirilecektir.

Destekleme politikasının ilkeleri ile fiyatların bir yıl öncesinden belirlenmesine çalışılacaktır.

Ekonomiyi ve sosyal hakları ilgilendiren yasama çalışmalarına ve uygulamalara Ekonomik ve Sosyal Konseyin ve genelde sivil toplum örgütlerinin etkin katılımları sağlanacak, konseyin yapısı ve temsil yeteneği güçlendirilecektir.

Ülke kaynaklarının ve varlıklarının sosyal devlet anlayışı içinde bölüşümü ve verimli kullanımı sağlanacaktır.

Ulusal sanayimiz ve tarımımız haksız dışalım rekabetine karşı korunacaktır.

Ekonomi yönetimi yeniden yapılandırılacak; bu çerçevede, bürokratik engeller kaldırılacaktır.

Yetkilerin dağınkılığından kaynaklanan ve gerek üretken yatırımlar gerek dış ticaretimiz için engel oluşturan sorunlar giderilecektir.

Ülkemizin en temel ekonomik sorunu, iç borçlarımızın vadelerinin kısılalığı ve faiz oranlarının yüksekliğıdir.

Devletin iç borçlanması, malî piyasalarda rekabet etkinliğini reel sektör aleyhine bozmayacak ve reel faizlerin ekonominin taşıyamayacağı düzeye tırmanmasını önleyecek bir anlayışla yürütülecektir.

Kamu kurum ve kuruluşlarının hazine garantisiyle yaptıkları dış borçlanmalarda etkili bir disiplin sağlanacaktır.

Devletin en sağlıklı gelir kaynağının vergi olduğu gerçeğinden hareketle, vergi sistemi tüm kurumlarıyla işletilecektir.

Vergide adalet sağlanacaktır. Vergi oranlarının düşürülmesi yoluyla ödenebilir hale getirilen sistemde, vergi tabanı yaygınlaştırılacaktır. Oranların düşürülmesi nedeniyle uğranılan kayıplar etkili denetim ve uygulamalarla giderilecektir.

Bu çerçevede, vergi idaresinde otomasyon ve vergi kimlik numarası kullanımı yaygınlaştırılacak, vergi tahsilatında banka sisteminin rolü artırılacaktır.

Dağınık bir görünüm arz eden ve çok sayıda yasa kapsamında uygulanmakta olan çeşitli dolaylı vergiler tek yasayla düzenlenecektir.

Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; bankaların, bir yandan denetimlerini sağlıklı kurallara bağlarken, bir yandan da, üretime, dışsatıma ve turizme katkılarını artıracak bir yasal düzenleme öncelikle gerçekleştirilecektir.

Bankalar yasası, bankaların güçlü bir malî yapıya kavuşturulmalarını, bağımsız bir organ tarafından denetlenmelerini esas alan, uluslararası normlara uygun, halkın tasarruflarını koruyacak, iş ve dış piyasalara güven verecek şekilde çıkarılacaktır.

Sosyal güvenlik reformu ile sosyal güvenlik sisteminin açıkları ekonomiye yük olmaktan çıkarılacak, emeklinin yaşam düzeyi iyileştirilecek, emekli yaşı ve en az çalışma süreleri, ülke ekonomisinin taşıyabileceği gerçekçi düzeylere yükseltilecektir.

Kamu harcamalarında savurganlığı önleyecek, ihalelere gölge düşürmeyecek, yolsuzluklara olanak tanımayacak, kamudan haksız kaynak transferlerine yol açmayacak gider reformu yapılacaktır.

Gider reformu gerçekleştirilirken, İhale Yasası başta olmak üzere, Kamulaştırma, Sayıştay Yasası gibi yasalar, çağdaş ilke ve uygulamalara göre düzenlenecektir.

Gümrük mevzuatının Avrupa Birliği gümrük mevzuatına uyumlulaştırılmasını sağlamak amacıyla, çağdaş ve güncel gümrük kanunu tasarısı hazırlanacaktır.

Bu çerçevede, Türk girişimcilerinin rekabet gücünü artırabilmek amacıyla, ihtisas gümrüklerinin etkin ve verimli çalışması için gereken önlemler süratle alınacaktır.

Gümrük idarelerinin modernizasyonu ve otomasyonu projesine hız verilecektir.

Hükümetimiz, kamu yönetiminin yeniden yapılandırılmasında kararlıdır.

Kamu yönetiminde ve kamu hizmetlerinde adaletli, şeffaf, verimli ve katılımcı bir yönetim anlayışı benimsenecektir.

Kamuda işe alınmada yeterlilik, görevlerde yükseltilmelerde ehliyet ve liyakat esas alınacak, kayırmacılık önlenecektir.

Kamu personelinin atama ve yükseltilmelerinde ehliyet ve liyakat şartları, nesnel ölçülere ve sınav esasına dayandırılacaktır. Kamu görevlerine giriş sınavlarının merkezî sistemle gerçekleştirilmesi uygulamasının yerleşmesi sağlanacaktır.

Aynı işi yapan personel arasındaki ücret farklılıkları giderilecektir. Bu amaçla yapılacak düzenlemede; iş, görev ve sorumluluk tanımlarına yer verilecek ve eşit işe eşit ücret ilkesi uygulanacaktır.

Çağdaş görev ve iş tanımlamalarına göre, kamu görevlilerinin sendikal haklarının düzenlenmesi de gerçekleştirilecektir.

Özelleştirme konusunda uzun süredir yürütülen uygulamalara karşın istenilen doyurucu sonucun alınamaması, bu konuda yeni bir strateji belirlenmesini zorunlu kılmaktadır.

Hükümetimiz, özelleştirmenin, kamuoyuna güven veren, şeffaf ve kamu yararını gözetten bir biçimde, hızla yapılmasını sağlayacaktır. Özelleştirme uygulamalarında iş güvencesi özenle gözetilecek, sermayenin tabana yayılması amacıyla halka arz yöntemine de önem verilecektir.

Stratejiler belirlenirken, özelleştirmenin sağlıklı kurallara bağlanarak hızlandırılması, özelleştirmenin önündeki önemli engellerden biri olan “uluslararası tahkim” konusuna, temel ulusal çıkarlarımıza ters düşmeyen bir çözüm getirilmesi, özelleştirmelerde şeffaflık ve iş güvencesi, özenle gözetilecektir.

Özelleştirmeleri zamana bağlı olan veya özelleştirme dışı kalan kamu iktisadî teşebbüsleri, kaynak tüketen durumdan çıkarılarak, kaynak üretir ve kalkınmaya hız katar duruma getirilecektir; siyasal etkiden arındırılarak, katılımcı bir yönetime kavuşturulacaktır.

Toplunun üretkenliğini artırıcı, işsizliği önleyici ve kalkınmayı sürekli kılıcı yatırımlar hızlandırılacaktır.

Kaynakların verimli ve tutumlu kullanılmasını sağlamak amacıyla, başlamış veya planlanmış kamu yatırımlarında kesin öncelikler belirlenecektir.

Dış kredi bulma koşuluyla izin verilen projelerden, dış finansmanı bulunmayanlar gözden geçirilecek, yeniden öncelik sırasına konularak ihale zamanlamaları bir takvime bağlanacaktır.

Hükümetimiz, 2000’li yıllarda bir enerji darboğazıyla karşılaşılmasını amacıyla, ülkenin ihtiyacı olan enerjinin zamanında, güvenilir, ucuz, kaliteli ve çevreyle uyumlu olarak temini için her türlü önlemi alma kararlılığındadır.

Yap-işlet-devret, yap-işlet, işletme hakkı devri ve yüzde 100 kredili anahtar teslimi modelleriyle yapılacak projelere hız verilecektir.

Verimliliği ve rekabeti artırmak, şeffaflığı sağlamak amacıyla elektrik ve gaz sektörleri yeniden yapılandırılacak, Petrol Kanununda gerekli değişiklikler yapılacak, elektrik piyasası kanunu çıkarılacaktır.

Hidroelektrik potansiyelinin değerlendirilmesi yanında nükleer ve yenilenebilir enerjiye önem verilecektir.

Hükümetimiz, Hazar bölgesi ülkelerinin zengin hidrokarbon kaynaklarının ülkemiz ve Batı pazarlarına ulaştırılmasında Avrasya enerji koridorunu oluşturacak Hazar-Akdeniz ham petrol boru hattı (Bakü-Ceyhan) ile Hazar geçişli Türkmenistan-Türkiye-Avrupa doğalgaz boru hatlarının gerçekleştirilmesine özel önem vermektedir.

Ülkenin her yeri, kolay ulaşılabilir duruma getirilecektir.

Karayolu ulaşımı ile demiryolu ve deniz taşımacılığı arasında denge kurulacaktır. Bu çerçevede, şehir içi geçişlerde belediyelerle de işbirliği yapılacaktır.

Bu amaçla, demiryolu ve deniz taşımacılığına özel önem verilecektir.

Hava ulaşımı yaygınlaştırılacaktır.

Yerel ve merkezî kamu kurum ve kuruluşlarının daha süratli, etkin ve ekonomik çalışmasını sağlamak amacıyla ileri elektronik teknolojilerden yararlanılacaktır. Bu amaçla, gerekli iletişim ağı altyapısının projelendirilmesi ve uygulanması, bütün kamu kurum ve kuruluşlarının kendi görev alanlarındaki bilgi altyapısının oluşturulması ve ülke çapındaki söz konusu iletişim ağına bağlanmasına ilişkin projelerin koordinasyonu ve izlenmesi, etkin biçimde yürütülecektir.

Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; plansız ve düzensiz tarım politikaları, dünyanın sayılı tarım ülkelerinden biri olan Türkiye'yi, kendi kendine yetmez bir konuma doğru götürmektedir.

Bilinçsiz tarım uygulamaları, tarım alanlarının amaç dışı kullanımı, erozyon ve su kaynaklarımızdaki çevre sorunları, tarımda yeni bir strateji belirlememizi zorunlu kılmaktadır.

Hükümetimiz, tarımda çağdaş yöntemleri de kullanarak etkin bir üretim planlamasını gerçekleştirme kararındadır.

Çiftçiye destek sağlayan kamu örgütlenmelerinde, rasyonelliği geliştirici, çiftçi yararına gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Devlet üretme çiftlikleri örnek üretim yapan laboratuvarlar olarak çalışacak; bu çiftliklerin arazilerinde sözleşmeli çiftçilik yaptırılacaktır.

Erozyonla bilinçli mücadele kararlılıkla sürdürülecektir. Doğa dengesindeki bozulma önlenecektir. Tarım alanlarının korunması için gereken her önlem alınacaktır.

Ormancılığımızın desteklenmesi amacıyla, talep eden gerçek ve tüzelkişilere, belli konularda, bedelsiz arazi tahsis edilerek özel ormancılık geliştirilecektir.

Bir yandan orman köylüsüne yeni üretim ve kazanç olanakları sağlanırken, diğer yandan da ormanlarımızın tahribi ve yağmalanması yolu kapatılacaktır.

İdarî yapılanmamız için artık bir zorunluluk olan yerel yönetimler ile merkezî yönetim arasında görev, yetki ve kaynak paylaşımı, yerel yönetimler yasasıyla, hükümetimiz döneminde yeni bir düzene kavuşturulacaktır.

Gecekondulaşmaya kesinlikle izin verilmeyecek, kaçak yapılaşmaya göz yumanlar hakkında da gerekli yaptırımlar uygulanacaktır. Var olan gecekondu alanlarında adaletli ve sağlıklı bir yapılaşmaya geçilecektir.

Kamu tarafından altyapısı tamamlanmış arsa üretimine hız verilecek, konut kredilerinden, öncelikle, gerçek ihtiyaç sahipleri yararlandırılacaktır.

İmar uygulamaları belediyelerle ve bitişik alanlarla sınırlı kalmayacak, il düzeyinde imar uygulamaları yapılacaktır. Böylece, köy sınırları içinde denetimsiz yapılaşmalar önlenecektir.

Büyük kentlerimizdeki yasadışı işgaller ve yapılanmalar önlenerek ve kentlerimiz çağdaş duruma getirilecektir.

Uzun yıllardan beri öncelikli sorunlar arasında yer alan; ancak, çözümü sürekli ertelenen çevre sorunları, doğanın dengesini bozacak duruma gelmiştir.

Hükümetimiz, kalkınma yolunda yapılan atılımlarda doğa dengesinin ve çevre sağlığının korunmasına özen gösterecektir.

Sanayi ve ev atıklarının arıtılmadan doğaya bırakılmasının nehir ve göllerimizde yarattığı çevre kirliliği önlenecektir.

Büyük kentlerimizin kanalizasyonlarının arıtmalarına özel bir önem verilecektir.

Hükümetimiz, turizm sektöründe yaşanan sorunların çözümü ve turizmin gelişmesiyle ilgili politikaları özenle uygulama kararlılığındadır.

Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi (ATAK) Projesi tamamlanacak, bu amaçla uluslararası kuruluşların sağladığı finansmanın kullanılması için gerekli iç düzenlemeler yapılacaktır.

Turizm, ülkemizde geniş istihdam sağlayan, ödemeler dengesine çok önemli katkılarda bulunan, ekonomik kalkınmayı destekleyen bir sanayi niteliği kazanmıştır.

Bu sektörün içine girdiği darboğazdan çıkarılabilmesi için, ülkemizin tanıtımı dahil, gereken önlemler süratle alınacaktır.

İç ve dış turizm çeşitlendirilecek, kongre turizmi de özendirilecektir.

2000 yılının sağlayacağı fırsatlar doğrultusunda, inanç turizminin gelişmesini sağlayacak önlemler alınacaktır.

Turizm yatırımlarının doğal, tarihsel ve toplumsal çevreyi kollayıcı, koruyucu ve geliştirici bir yaklaşım içinde olmasına özen gösterilecektir.

Turizm sektörünün teknik altyapı gereksinimleri, kamu kurum ve kuruluşları ile yerel yönetimler düzeyinde öncelikle ele alınacaktır.

Orman alanlarının ve diğer yörelerin turizm bölgesi olarak belirlenmesinde uygulanacak ilkeler ve tahsis yöntemleri yeniden düzenlenecektir.

Turizm bölgelerindeki ve kıyı kenar çizgisinde bulunan yerlerdeki uygulamalar yasalara uygun şekilde yürütülecektir.

Müzelerimizin ve ören yerlerinin korunmasına büyük özen gösterilecek, bu yerlerin ticarî amaçla doldurulmasına izin verilmeyecektir.

Türkiye'nin tanıtımıyla ilgili programlar, özel sektörün ve kamu kuruluşlarının da katılımıyla etkin biçimde sürdürülecektir.

Sağlık hizmetlerinden yurttaşlarımızın yeterli düzeyde yararlanabilmeleri sağlanacak, aile hekimliği sistemi özendirilecektir.

Genel ve kişisel sağlık sigortası gerçekleştirilecektir.

Sağlık kurumlarının hizmet standartları yeniden belirlenecek, kamunun, özel sağlık kurumlarından hizmet alımları ve denetimleri yeni kurallara bağlanacaktır.

Hükümetimiz, çalışma yaşamında barışın korunmasına ve sendikal hakların uluslararası standartlara kavuşturulmasına önem verecektir.

Sigortasız çalışma ve çalıştırma önlenecektir.

Çalışan çocukların sağlıklarının ve haklarının korunmasına ve eğitimlerinin sürdürülmesine özen gösterilecektir.

İşçi haklarındaki kısıntılar giderilecektir.

Kamu görevlilerinin sendikal hakları geliştirilecektir.

Sosyal güvenlik sistemi, tüm yurttaşları kapsar duruma getirilerek, kalıcı ve rasyonel bir düzene kavuşturulacaktır.

Çalışırken işsiz kalanların gelir kaybını belirli bir süre telafi etmek amacıyla işsizlik sigortası programı başlatılacak, bu programı yürütecek olan İş ve İşçi Bulma Kurumu yeniden yapılandırılacaktır.

Yurt dışındaki vatandaşlarımızın sosyal güvenlik sorunlarının çözülmesi için gerekli çaba gösterilecektir.

Esnaf ve sanatkârlar ile küçük ve orta boy işletmelerin geliştirilmesi için daha fazla kaynak tahsisine çalışılacaktır.

Küçük sanayi sitelerinde kalite garantili üretim planlaması özendirilecektir. Bu sitelerin, dış ticaret şirketleri aracılığıyla, dışsatıma yönlendirilebilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Özerk olarak oluşturulan Rekabet Kurulu, Türk Standartları Enstitüsü, RTÜK ve benzeri kuruluşların bağımsızlığı ile TRT'nin tarafsızlığına ait, uygulamadan doğan aksaklıkların giderilmesi için gerekli çalışmalar yapılacaktır. TRT yayınlarının bütün yurtda ve bölge ülkelerinde izlenebilmesi sağlanacaktır.

Radio ve televizyonlara frekans tahsisi, nesnel kurallara bağlanacaktır.

Atatürk'ün ulusumuza gösterdiği çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne erişme hedefi doğrultusunda, gelişmemizi hızlandırmak amacıyla, Hükümetimiz, kapsamlı bir ulusal bilgi politikası oluşturacaktır.

Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; kamu erki kullanan dernek ve vakıfların hizmet karşılığında aldıkları paralar için makul ve hakça ölçüler konulacaktır. Keyfi ve kayıtdışı işlemlere izin verilmeyecektir. Fiyatlandırılabilir kamu hizmetlerinden alınacak ücretin ilgili kurumlara özel ödenek kaydedilmesi uygulaması getirilecektir.

Kadınlarımızın ekonomik ve sosyal yaşamımızın her aşamasında üretime katılmaları özendirilecek, kadınlarımızın sosyal ve ekonomik statüsünün geliştirilmesine yönelik çabalar hızlandırılacaktır.

Hükümetimiz, şehit aileleri ile gazilerin konut gereksinimlerinin karşılanması için Toplu Konut Fonundan faizsiz konut kredisi verilmesini ve bağlanan aylıkların, katsayı artışı dışında, her yıl düzenli bir şekilde artırılmasını sağlayacak yasal düzenlemeleri süratle gerçekleştirecektir.

Engellilerin, yaşlıların ve muhtaç durumdakilerin yaşama uyum sağlayabilmeleri için her çaba gösterilecektir. O arada, engellilerin istihdamı için getirilmiş olan yasal zorunluluklara uyulması sağlanacaktır.

Yaşlı yurttaşlarımızın toplumsal etkinliklerden kopmamaları için gereken her türlü önlem alınacaktır.

Barınma, sığınma ve bakılma gereksinimi duyan yurttaşlarımızın bu gereksinimi, yerel yönetimlerle de işbirliği içerisinde düzenlenecek çağdaş barınma evleriyle karşılanacaktır.

Yoksulları üretken kılarak ve adaletli bir gelir düzeyine kavuşturarak yoksulluktan kurtarmak, temel amacımızdır. Çalışamayacak durumda olanlar için, onurları zedelemeyecek yardım programları uygulanacaktır.

Toplumun tüm kesimlerinin ekonomik gelişmeden hakça pay alması, sosyal dayanışma ve yardımlaşmanın yaygınlaştırılması ve kurumsallaştırılması için, hükümetimiz, her çabayı gösterecektir.

Kimsesiz çocuklara ve sokak çocuklarına sahip çıkılacak; onların topluma yararlı insanlar olarak yetiştirilmesi için, yerel yönetimlerle işbirliği içerisinde, barınma ve eğitim olanakları sağlanacaktır.

Toplumun ve ailelerin bütünlüğünü tehdit eden uyuşturucu kullanımı, şiddet, müstehcenlik ve benzeri sorunlarla mücadele ödünsüz sürdürülecek, gençlerimizi zararlı alışkanlıklara karşı korumak için her türlü önlem alınacaktır.

Geleceğimizin güvencesi olan gençlerimizin, Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı, sağlıklı, bilgili ve nitelikli olarak yetiştirilmesi için her türlü önlem alınacaktır.

Kamu elindeki spor alanlarının, ticarî hizmet işletmesine dönüştürülmesine izin verilmeyecektir. Tüm yörelerimizde, semt ve kent spor düzenlemeleri ucuz, sağlam ve sağlıklı olarak gerçekleştirilecektir. Yerel yönetimlerin de desteğiyle, gençliğin spor etkinliklerinden yararlanacağı alan ve mekân sayısı artırılabilecektir.

Özel imar düzenlemeleriyle, semt spor ve oyun alanları açılacaktır.

Amatör sporculuk ve bu amaçla kurulan tesisler tüm yurda yaygınlaştırılacak ve bunun için gerekli devlet desteği sağlanacaktır. Profesyonel kulüplerin de amatör sporculuğa katkısı artırılabilecektir.

Belirli amatör spor dallarında etkinlik gösteren gençlerin, doğal afetlerle ilgili kurtarma çalışmalarına gönüllü katılmaları desteklenecektir.

Toplumun, kendi kültürünü, demokrasi ve özgürlük ortamında geliştirmesi ve çağdaşlaştırabilmesi için gerekli olanaklar sağlanacaktır.

Şöyle ki: Küreselleşme olgusunu yaşadığımız ve 21 inci Yüzyıla girmekte olduğumuz bu dönemde, ülkemizin ulusal kültür ve sanatıyla diğer uluslararası kendi kimliğiyle yer alabilmesi için, temel kurumsal altyapının oluşması sağlanacaktır. Türk kültür ve sanatının, kendi özellikleri içinde gelişmesine ve dünyaya açılmasına olanak sağlanacaktır.

Kültür ve sanatta, ulusal kültürümüzün yanı sıra, evrensel kültür değerlerine de önem ve ağırlık verilecektir. Güzel sanatların her alanı desteklenecek ve bu konuda uluslararası açılım sağlanacaktır.

Türkçenin zenginleştirilmesi, doğru kullanılması ve yabancı sözcüklere karşı korunması için gerekli önlemler alınacaktır.

Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; ulusal güvenlik politikamızın temelini, Büyük Atatürk'ün belirlediği "yurtta barış, dünyada barış" ilkesi oluşturmaktadır. Kendi ulusal birliğimiz ve ülke bütünlüğümüz kesin kararlılıkla korunurken, tüm ülkelerin de ulusal birliğine ve ülke bütünlüğüne saygı gösterilecektir.

Ülkemizin coğrafi konumu göz önünde tutularak, Silahlı Kuvvetlerimizin caydırıcı gücünü artırmaya ve çağdaş teknolojinin tüm olanaklarından yararlanmasını sağlamaya özel önem verilecektir.

Eğitime ve gençliğe yatırım, ülkenin geleceğine yapılan yatırımdır. Türkiye, eğitimle ilgili atılımlarını ve yatırımlarını kararlılıkla sürdürecektir.

Sekiz yıllık kesintisiz ve zorunlu ilköğretim uygulamasına devam edilecektir. Türkiye'yi bilgi çağına hazırlamaya yönelik olarak, zorunlu eğitim süresinin artırılması imkânları araştırılacaktır.

Üstün zekâlı ve üstün yetenekli çocukların erken belirlenmesine ve özel ilgi görmelerine çalışılacaktır.

Okulöncesi eğitim olanaklarının tüm çocuklara ulaştırılması için çaba gösterilecektir.

Kaynaştırmalı eğitimden yararlanamayan engelli çocuklarımıza yönelik temel eğitim kurumlarının sayısı süratle artırılacaktır.

Engelli gençlerimizin de üretken beceri kazanabilmeleri için, meslekî-teknik eğitim olanaklarının bu gençlere de ulaşmasına özel bir önem verilecektir.

Ülkemizin gereksinim duyduğu nitelikli ve rekabet gücünü artıran işgücünün yetiştirilmesi amacıyla, üniversite eğitimi ve meslekî-teknik eğitim yeniden değerlendirilecektir.

Meslekî ve teknik eğitim özendirilecektir. Lise düzeyinde meslekî-teknik eğitim alanların, kendi branşlarında üniversite ön lisans programlarına sınavsız girebilmeleri için gereken düzenlemeler yapılacaktır.

Üniversite sınavlarının tümüyle kaldırılabilmesi için, öğretim üyesi açığının kapatılması dahil, gerekli çalışmalar sürdürülecektir. Bu bağlamda, açık yükseköğretimle örgün üniversiteler arasında işlevsel bağlantı kurularak ve çağdaş bilgi ve eğitim teknolojisi yaygınlaştırılarak, açık öğretimin niteliği en yüksek düzeye ulaştırılacaktır.

YÖK, üniversitelerarası eşgüdüm kurumu haline getirilecek, üniversiteler çağdaş anlamda özerk bir yapıya kavuşturulacak, öğrencilerin de üniversite yönetimlerinde temsil edilmesine imkân verici düzenlemeler yapılacaktır.

Özel okullarda adaletli bir ücret düzeninin kurulmasına çalışılacaktır.

Eğitim kurumlarında ideolojik kutuplaşma ve çatışmalara fırsat verilmeyecektir.

İlk, orta ve yükseköğretimde, çağdaş iletişim ve bilgi teknolojileri en geniş ölçüde değerlendirilerek ve öğrenci yurtları hızla yaygınlaştırılarak, eğitimde olanak eşitliği sağlanacaktır.

Yetişkinlerin her alanda öğrenimlerini geliştirebilmeleri ve üretim becerilerini artırabilmeleri için gerekli olanaklar sağlanacaktır.

İlköğretim beşinci sınıfını tamamlayan öğrencilerin, kanunî temsilcilerinin talep etmesi durumunda, Diyanet İşleri Başkanlığınca yaz tatilinde açılan ve Millî Eğitim Bakanlığının denetim ve gözetimine tabi olan Kur'an kurslarına devam edebilmelerine imkân verici bir düzenleme yapılacaktır.

Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; Türkiye, bölgesinde ve dünyada, barış ve istikrarın önde gelen bir güvencesi olmaya devam etmektedir. Ülkemiz, demokrasinin, laikliğin, çağdaşlaşmanın ve kadın-erkek eşitliği dahil insan haklarının ve temel özgürlüklerin, uluslararası alanda işbirliği ve dayanışmanın savunucusudur. Cumhuriyetimizin temelinde yatan bu nitelikler, dış ilişkilerimizde rehber ilkelerimiz olacaktır.

Uluslararası ilişkilerde barışçı dış politika yaklaşımımız, titizlikle sürdürülecek, ülkemizin bölgesel güç olma potansiyeli, bölgemizdeki devletlerle ve bölge dışı güçlerle çok yönlü ve dengeli ilişkiler kurularak pekiştirilecektir.

Herhangi bir yabancı ülkeyle veya uluslararası kuruluşlarla ilişkilerimizde gözetilecek başta gelen koşul, ülkemizdeki bölücü teröre destek olunmamasıdır.

Başka ülkelerde çalışan ve yaşayan yurttaşlarımızın hak ve çıkarlarının uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde korunmasına duyarlı olunacaktır. Bu yurttaşlarımızın, Türkiye'nin ekonomik ve sosyal gelişmesine her alanda katkısının yolu açılırken, seçimlerde oy kullanmaları konusundaki engeller ivedilikle aşılacaktır.

Yunanistan'la, başta Ege ile ilgili olanlar olmak üzere, aramızdaki sorunların diyalog yoluyla çözümü için iyi niyetli ve yapıcı girişimler sürdürülecektir. Bu itibarla, komşumuz Yunanistan'ın, öncelikle PKK dahil, terörizmle mücadelede kesin bir tavır almasını ve ilişkilerimize Avrupa Birliği gölgesinin düşürülmemesini beklemekteyiz.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin kazanılmış haklarının korunmasına ve geliştirilmesine yönelik politikalarımız kararlılıkla sürdürülecektir. Kıbrıs'ta bugün iki ayrı devlet bulunmaktadır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin konfederasyon önerisi, Ada'da ortak bir çözüm için en gerçekçi yolu oluşturmakta ve hükümetimizce de desteklenmektedir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliği, tarihten, coğrafyadan ve anlaşmalardan doğan hakkıdır. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne, öteki üyelerle eşit hak ve statüye sahip tam üyelik hedefinin gerçekleştirilmesine çalışılacaktır. Avrupa'daki bütünleşme süreci içinde yerini alacak olan Türkiye, bunu gerçekleştirirken, ulusal hak ve çıkarlarını her zaman titizlikle gözetmeye devam edecektir. Bu çerçevede, Avrupa Birliğiyle ilişkilerimize ivme kazandırabilecek fırsat ve gelişmeler dikkatle izlenecektir. Türkiye, siyasi ve ekonomik planda olduğu kadar güvenlik ve savunma konularında da, Avrupa ve Transatlantik yapılanmaları ve oluşumları içinde tam ve eşit biçimde yer almak için kararlı bir yaklaşım içinde olacaktır.

Gümrük birliğinin uygulamada ortaya çıkan sakıncalarını gidermek için etkin girişimlerde bulunulacaktır.

Türkiye'nin geleneksel stratejik önem ve ağırlığı, Balkanlar, Kafkasya, Orta Asya, Karadeniz, Akdeniz ve Ortadoğu bölgelerinde meydana gelen son gelişmelerle daha da ön plana çıkmış bulunmaktadır. Avrasyalaşma süreci olarak tanımlanabilecek bu eksende, Türkiye, anahtar ülke konumuna gelmiştir. Hükümetimiz, bu konumun üzerine yüklediği sorumlulukları ve kendisine sağladığı olanakları, ulusumuzun çıkarları açısından değerlendirmek hususunda kararlıdır.

Hükümetimiz, Türk Cumhuriyetleri ile ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal alanlarda işbirliğini geliştirmeye yönelik aktif ve istikrarlı bir politika izleyecektir.

Balkan ve Ortadoğu ülkeleri başta olmak üzere, bölgesel ilişkilerimize özel bir önem verilirken, her kıtadan devletlerle de ilişkilerimizi geliştirmeye yönelik atılımlar sürdürülecektir.

Dostluk ve ittifak bağlarına dayanan Amerika Birleşik Devletleriyle ilişkilerimizin daha da geliştirilmesi ve güçlendirilmesi, hükümetimizin hedefleri arasındadır.

Çin Halk Cumhuriyeti ile ilişkilerimizin çok yönlü olarak geliştirilmesine özen gösterilecektir.

Komşumuz Rusya Federasyonu ile ilişkilerimiz önemini korumakta olup, gerek ikili gerek çok taraflı planda Rusya ile işbirliği olanaklarının geliştirilmesine çalışılacaktır. Demokratik bir Rusya'nın ekonomik bakımdan güçlenmesi, Türkiye'nin beklentilerine uygun bir gelişme olarak görülmektedir.

Irak'ın toprak bütünlüğü ve ulusal birliği Türkiye için yaşamsal önem taşımaktadır. Hükümetimiz, Irak yönetiminin bunu sağlayıcı bir tutum izlemesini, uluslararası toplumun da bunu kolaylaştırıcı bir yaklaşım içinde olmasını gerekli görmektedir.

Ermenistan'ın, işgal ettiği topraklardan çekilerek Azerbaycan ile barış yapması için sürdürülen çabalar ve girişimler tarafımızdan desteklenmektedir. Barış, Kafkasya bölge ülkeleri arasında her türlü işbirliğine yol açan bir gelişme olacaktır.

Balkanlarda kalıcı bir istikrarın tesis edilebilmesi için, Türkiye, üzerine düşen sorumluluğu yerine getirmeye devam edecektir. Bu çerçevede, Bosna-Hersek ile ilişkilerimize gösterdiğimiz ilgi ve yakınlık sürdürülecektir.

Keza, tarihî ve kültürel yakınlığımızın yüklediği sorumluluğun da bilinci içerisinde, hükümetimiz, Kosova'da zulmün durması ve hakça bir barış sağlanması için, gerek NATO ittifakı içindeki gerek bir bölge ülkesi olarak çok taraflı plandaki gerek ikili zemindeki gayretlerine devam edecektir.

Arap ülkeleriyle ilişkilerimiz geleneksel özel ve önemli konumunu koruyacak ve İslam ülkeleriyle ilişkilerimizin de geliştirilmesine önem verilecektir.

Sorunları artan bir uluslararası ortamda bir dünya ülkesi haline gelmiş olan Türkiye'nin dış politika ve dış ilişkiler alanlarındaki sorumluluk ve faaliyetleri artmıştır ve artmaya devam edecektir. Afrika, Latin Amerika ve Uzakdoğu ülkelerine açılımlarımız Türkiye'ye yeni olanaklar sağlayacaktır.

Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; hükümetimiz, ülkemizin ciddi sorunlarını çözmek amacıyla, yapısal reformları gerçekleştirme de dahil, her türlü çözümü üretmek ve uygulamak kararlılığındadır. 21 inci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisiyle birlikte 21 inci Yüzyıla girerken, bilgi çağını yakalamak, mutlu, refah içinde ve güçlü bir Türkiye'ye ulaşmak, hedefimizdir.

Türkiye, 21 inci Yüzyılın başlarında, büyük Atatürk'ün bize hedef gösterdiği çağdaş uygarlığın üstüne erişebilmek için gerekli güce ve dinamizme sahiptir.

Hükümetimiz, bu hedef doğrultusunda, üzerine düşenleri yapmaya kararlıdır.

Yüce Meclise saygılar sunuyorum. *(DSP sıralarından ayakta alkışlar; MHP ve ANAP sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Başbakan.⁹²

⁹² *TBMM Tutanak Dergisi Dönem 21, Cilt 1, Birleşim 11, Sayfa 172-186*

7 Haziran 1999 Pazartesi**57. Cumhuriyet Hükümeti Programının Millet Meclisi Genel Kurulunda Yapılan Görüşmeleri Sırasında Yaptıkları Konuşma**

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri, bizi televizyonlarında izleyen Sayın yurttaşlarım; sizlere, hükümetimiz adına saygılar sunuyorum.

Demokratik Sol Partinin, Milliyetçi Hareket Partisinin ve Anavatan Partisinin birlikte oluşturdukları 57 inci cumhuriyet hükümeti dönemine ben umutla bakıyorum; çünkü bu hükümet, üç partili bir koalisyon hükümeti olduğu halde, gerek protokolün ve Programın hazırlanışında gerek bakanlıkların dağılımında herhangi bir güçlkle karşılaşılmamıştır; üç parti de, demokrasinin gereği olan uzlaşma yeteneğini, daha göreve başlarken göstermişlerdir.

Koalisyon ortakları, Atatürk devrimine ve ilkelerine bağlılıkta, ulusal birliği, laikliği ve demokratik cumhuriyeti ödünsüz koruma ve güçlendirme azminde ve yoksulluk ve yolsuzlukla etkin mücadele kararlılığında uzlaşmayı da aşan bir birliktelik temeli oluşturmaktadırlar.

Bu hükümetin, bu hükümeti kuran üç partinin toplam milletvekili sayıları 351'dir. Bu, çok büyük bir rakam; Fakat biz, büyük çoğunluğumuz var, Mecliste her istediğimizi kendi bildiğimiz gibi yaparız davranışında olmayacağız, her konuda, demokrasinin bir uzlaşi rejimi olduğunu göz önünde tutacağız. Yalnız koalisyon ortakları olarak değil, yalnız koalisyon ortakları olarak kendi aramızda değil, Meclisteki muhalefet partileriyle de, olabildiğince uyum sağlamaya çalışacağız.

Türkiye Büyük Millet Meclisinde geniş bir diyalog, uzlaşi ve uyum ortamı sağlanabilirse, Büyük Millet Meclisinin 21 inci Döneminde, Türkiye Büyük Millet Meclisi bir kurucu meclis gibi çalışabilir, demokrasimizin eksikliklerini giderici anayasa değişiklikleri elbirliğiyle yapılabilir, ekonomide ve sosyal alanda gerekli yapısal reformlar dayanışma içinde gerçekleştirilebilir. Bu olanağı değerlendirebilirsek, gerek hükümet olarak gerek Parlamento olarak, ülkemize büyük hizmette bulunmuş oluruz.

Hükümet içinde ve Türkiye Büyük Millet Meclisinde uyum sağlamak da yetmez, aynı zamanda, ekonomimizin güçlenmesine, adaletli bir düzen kurulmasına, insan ve çevre sağlığına, doğa dengesine ve eğitime katkıda bulunan ve bulunabilecek olan toplumsal örgütlerle de sürekli diyalog ve dayanışma içinde çalışmaya özen göstereceğiz.

Bütün dünyada yaygınlaşan pazar ekonomisi sürecinde, ekonominin sorunlarına, yalnız hükümetlerden ve devletten çözüm beklenemez. Bu alandaki çözüm arayışlarına, girişimci ve işçi kesimlerinin de etkin katkıları zorunludur. Onun için, biz, ekonomik ve sosyal konseye büyük önem veriyoruz. Bu konseyi kurumlaştırma kararındayız - bu, Programda da açıkça ifade edilmiştir - ve buna katkıda bulunan kesimleri de, tatmin edici bir işleyişe ulaştırma kararındayız. Zaten, bu yılın başlarında da bunun ilk örneği verilmişti. Ekonomik ve sosyal konseye katılanlar dışında, başka meslek kuruluşlarıyla da diyalog kurmaya, diyalogu sürdürmeye özen göstereceğiz.

Böyle bir katılım sürecinin kökleştirilmesi, yalnız ekonomik ve sosyal alanda değil, demokrasimizin eksikliklerini giderme, toplumsal huzuru ve barışı güçlendirme ve ulusal birliğimizi pekiştirme yolunda da ülkemize ve kalkınmamıza ivme kazandıracaktır.

Ekonomimiz, geçen yılın güz aylarından itibaren, bir durgunluk ve daralma dönemine girmiştir. Bunun nedenleri bellidir. Bunun nedenlerinin başında, bütün dünyayı sarsan, ciddi ve ağır ekonomik kriz gelmektedir. Bu ekonomik kriz, Güneydoğu Asya'da başlayıp özellikle Rusya'ya taşındıktan sonra, Türk ekonomisini büyük ölçüde olumsuz yönde etkilemeye başlamıştır ve bu etkileyiş hâlâ sürmektedir.

Ekonomimizdeki durgunluğun ve daralmanın bir başka nedeni de, siyasal belirsizlik ve istikrarsızlıktır. Düşünün ki, Türkiye, geçen nisan ayında yapılan seçimlerin bir yıl öncesinden itibaren, bir siyasal belirsizlik, bir seçim oldu olacak havası içine sürüklenmiştir. Bu durumda da, ekonomide istikrarlı önlemler, orta ve uzun vadeli önlemler alabilmek çok güçleşmiştir.

Yine, ekonomideki durgunluğun ve daralmanın bir başka nedeni, kaynak yetersizliğidir ve ayrıca, yılların oluşturduğu, ağır iç ve dış borç yüküdür. Nitekim bildiğiniz gibi, 1999'un ilk 5 ayında, Türkiye, yaklaşık 30 milyar Dolar tutarında iç ve dış borç ödemesi yapmak zorunda kalmıştır ve bütün zorluklarına rağmen de bu görevi yerine getirmiştir.

Yine, ekonomideki daralmanın bir başka nedeni, petrol fiyatlarının kısa sürede, 10 Dolardan 16-17 Dolara yükselmiş olmasıdır; Fakat bunlar, Türkiye'nin aşamayacağı güçlükler ve etkenler değildir. Bu güçlükleri aşabilmek için başta gelen bir koşul, siyasal istikrardır.

Türkiye, 1994'te, dünyada hiçbir kriz belirtisi bile yokken sürüklendiği ekonomik felaketi bile aşabilmiştir. (*DSP ve MHP sıralarından alkışlar*) Gerçi, o felaketin açtığı yaralar, hâlâ kapanabilmiş değildir; ama kısa bir durgunluk döneminden sonra, bir ekonomik kargaşa döneminden sonra, ekonomi, yine, 1994'te rayına girmeye başlamıştır.

Ekonomiye yeniden canlılık kazandırabilmek için, hükümetin uyumlu çalışması ve olabildiğince uzun ömürlü olması gerekir. Türkiye, 1983 güzünden beri - yani, askerî yönetim dönemi sona erdiğinden beri - bugünlere kadar, sürekli seçim ortamında yaşamıştır. Sürekli seçim ortamında yaşayan, on yılı aşkın bir süre seçim atmosferinde yaşayan bir ülkede, ne siyasal istikrar sağlanabilir ne ekonomik istikrar sağlanabilir ne de orta ve uzun vadeli yapısal önlemler alınabilir veya yapısal değişiklikler yapılabilir.

Aslında, sık sık hükümet değişikliklerine karşın bile siyasal istikrar korunabilir. Bunun için, kamu yönetiminde istikrar gereklidir. Her iktidar değişikliği kamu yönetiminde deprem yaratırsa, yine, ne siyasal ne de ekonomik istikrar sağlanabilir.

56'ncı hükümet döneminde, kamu yönetiminde istikrar sağlayabilmek için, bazı önemli adımlar atılmıştır; memur alımları, atamalar ve görev yükseltmeler belirli kurallara bağlanmıştır. 57 inci hükümeti oluşturan tüm partiler de bu önlemleri açıkça desteklediklerini belirtmişlerdir. Nitekim Hükümet Programında, buna belirgin biçimde yer verilmiştir. Programdan, o kısmını, bölümünü, bence çok önemli olduğu için, bir kez daha, huzurunuzda okumak istiyorum:

"Kamu yönetiminde ve kamu hizmetlerinde adaletli, şeffaf, verimli ve katılımcı bir yönetim anlayışı benimsenecektir.

Kamuda işe alınmada yeterlilik, görevlerde yükseltilmelerde ehliyet ve liyakat esas alınacak, kayırmacılık önlenecektir.

Kamu personelinin atama ve yükseltilmelerinde ehliyet ve liyakat şartları nesnel ölçülere ve sınav esasına dayandırılacaktır.

Kamu görevlerine giriş sınavlarının merkezi sistemle gerçekleştirilmesi uygulamasının yerleşmesi sağlanacaktır.

Aynı işi yapan personel arasındaki ücret farklılıkları giderilecektir. Bu amaçla yapılacak düzenlemede, iş, görev ve sorumluluk tanımlarına yer verilecek ve eşit işe eşit ücret ilkesi uygulanacaktır.”

Bunlar, hükümetin programında aynen yer alıyor. Bu düzenlemenin kalıcı olması, kamu yönetiminde başlı başına bir reform niteliği taşıyacaktır.

Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; siyasal istikrar sağlamanın, dolayısıyla da ekonomik istikrar sağlayabilmenin bir başka koşulu, temel ulusal politikalarda ulusal uzlaşa sağlanmasıdır. Hükümetimiz, Meclisle ve toplumla uyum içerisinde çalışmaya göstereceği özenle, bu koşulun da yerine gelmesine elinden geldiğince katkıda bulunacaktır.

Hükümetin ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin gündeminde, bildiğiniz gibi, çok ivedi bazı görevler var. Bunların başında, tabii, 1999 bütçesinin, yıl yarilandıktan sonra yahut yarılacağı sırada görüşülmesi ve bir an önce uygulamaya konulması geliyordu. Sayın Meclis Başkanının da değerli katkısıyla, Plan ve Bütçe Komisyonu, bildiğiniz gibi, toplanmıştır, görev bölümü yapmıştır ve bütçe çalışmalarına başlamıştır. Aynı zamanda, yine Plan ve Bütçe Komisyonu, çok büyük bir ivedilik taşıyan Bankalar Yasasını da gündemine almış, şimdiden o konuda çalışmaları başlatmıştır. Bunun için, Plan ve Bütçe Komisyonunun değerli üyelerini şükran duygularıyla kutluyorum.

Bu arada, Bankalar Yasasıyla ilgili olarak, zihinlerde gereksiz yere kuşku uyandırıcı birtakım söylentiler son zamanlarda yaygınlaşmıştır. Bu arada, haziran ayının 11'ine kadar Bankalar Yasası çıkmazsa, mevduat üzerinde devlet güvencesi ortadan kalkacak iddiası yayılmıştır. Sayın Başbakan Yardımcımız Hikmet Uluğbay'ın da geçen gün belirttiği gibi, bu söylentilerin gerçekte hiçbir ilgisi yoktur. Biz, Bankalar Yasasının bir an önce çıkmasını istiyoruz; çünkü o şekilde, bankalar, daha verimli bir çalışma süreci içine girebilecek ve üreticilerin, dışsatımcıların yardımlarına daha etkili bir şekilde koşabileceklerdir ve daha etkili biçimde denetlenebileceklerdir. Bizim, bankalar konusunda, yılbaşından beri, ısrarla “bunu gündeme getirelim, Meclisten bir an önce çıksın” dememizin nedeni budur; yani, ekonomideki daralmayı önlemeye ciddi bir katkısı olabileceğine inanıyoruz Bankalar Yasasında öngörülen değişikliklerin; yoksa bunun, devlet garantisiyle bir ilgisi yoktur. Bunun da, bütçeyle birlikte, bir an önce, Büyük Millet Meclisinden çıkıp yürürlüğe gireceğini umuyorum. Dediğim gibi, Bankalar Yasası, bir sıkıntı döneminden geçmekte olan ekonomimiz için bir ilaç yerine geçecektir kanısındayım.

Büyük Millet Meclisimizi bekleyen bir başka görev, bildiğiniz gibi, Devlet Güvenlik Mahkemelerinin yapısının değiştirilmesiyle ilgili Anayasa değişikliğidir. Ayrıca, bir pişmanlık yasası, yine, hükümetin ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin gündeminde ivedilikli bir yer tutmaktadır.

Bu hükümeti kurma çalışmaları, hazırlığı içindeyken, bütün Sayın parti liderleriyle yaptığım görüşmelerde, muhalefet partileri dahil bütün partilerin, bu ivedilikler sıralamasında birleştikleri izlenimi edinmiştim. Bunu da şükranla belirtmek isterim.

Bu arada, muhalefet partileri, yani Fazilet Partisi ve Doğru Yol Partisi -edindiğim izlenim doğru ise- devlet güvenlik mahkemelerinde bir değişiklik yapılmasını da kabul

etmektedirler. Mecliste, bu anayasa değişikliği eğer referanduma kalmadan yapılırsa, ülkemiz bundan büyük yarar sağlayacaktır. Başka konularla bunun arasında bağlantı kurulmazsa veya “değişiklik gerekliydi; ama daha önce yapılmalıydı” gerekçesiyle destek esirgenmezse, bu anayasa değişikliği daha çok geç kalınmadan Meclisten çıkabilir ve uygulamaya konulabilir; bu şekilde, çok haksız bir istismar da önlenmiş olur. Haksız diyorum; çünkü Türk Silahlı Kuvvetleri mensubu olan savcılar ve yargıçlar, uzun yıllardan beri çok başarılı bir sınav vermişlerdir. Askerî yönetim dönemlerinde bile, sıkıyönetim dönemlerinde bile, hiç kimse, askerî yargıçlarımıza ve savcılarımıza toz konduramamıştır. Bu bir gerçektir. O nedenle, bu konudaki dışarıdan gelen ısrarların haksız olduğunu söylüyorum; ama bir haklı tarafı da var: Biz, bazı sözleşmelere imzamızı atmışız; o imzamızın gereği de, bu gibi mahkemelerin tamamen sivil hâkimlerden ve savcılardan oluşmasını gerektiriyor. O nedenle, haksız da olsa gerekli bir değişikliktir.

Öngördüğümüz pişmanlık yasası da, haklı olarak çok duyarlı bir ortam içinde bulunan kamuoyunun kabul edebileceği ölçüler içinde olacaktır. Böylelikle, PKK’nın tuzağından kurtulmak isteyen gençlere bir şans tanınmış olacaktır. Eğer bu gençler İmralı duruşmalarını televizyondan veya radyolardan izleyebiliyorlarsa, nasıl bir tuzağa düşürülmüş olduklarını herhalde anlayacaklardır.

Bu arada, İmralı’daki yargılama sürecinden, bu memleketin bir vatandaşı olarak kıvanç duyduğumu da belirtmek isterim. Devletin ilgili bütün organları, tam bir uyum içinde çalışmışlardır, Türkiye’de ne kadar köklü ve ciddî bir devlet yapısı bulunduğunun yeni bir kanıtını, yeni bir örneğini vermişlerdir. Aynı zamanda, mahkeme de, hiç üzerine gölge düşürülemeyecek bir yansızlıkla, bir hukuk devleti anlayışı içinde işlemektedir.

Yine, öncelikle ele almamız gereken konulardan biri de vergi konusudur. 55 inci cumhuriyet hükümeti döneminde gerçekleştirilen Vergi Reformu Yasası, aslında çok önemli bir yasadır ve geniş toplum kesimleriyle uyum içinde, diyalog içinde hazırlanmıştır ve Yüce Meclisten geçirilmiştir; ama bütün vergi reformları, toplumun değişik kesimlerinde, sonradan, yürürlüğe girdikten sonra sızlanmalar yaratır, şikâyetler yaratır. Herkes, vergide sosyal adaletten yanadır; herkes “çok kazananın çok, az kazananın az vergi alalım” der; herkes “vergi ödenmelidir, ödemelidir” der; ama birçok toplum kesiminde, işte, herkesten daha fazla alınsın, ama benden daha az alınsın veya hiç alınmasın havası içine girebilirler; ama bunlar bir yana -bu, her ülkede rastlanan bir durumdur- gerçekten, belki de, Vergi Reformu Yasasında, özden ayrılmaksızın, özünden sapmaksızın bazı değişiklikler yapmakta büyük yarar olabilir; çünkü bu Vergi Reformu Yasasının bir talihsizliği, uygulama aşamasında dünya ekonomik kriziyle çakışmış olmasıdır. O yüzden, bazı bakımlardan, beklenen getiriler sağlanamamış olabilir; ama biz, katı bir anlayış içinde değildik bu vergi reformuna katkıda bulunduğumuz diye, bu asla değişmeyecek bir şeydir tavrı içine girmedik. Dediğim gibi, özü kaybedilmemek koşuluyla, bu ekonomik kriz döneminde sıkıntılar yaratan unsurları, elbette, Meclisin iradesiyle değiştirilebilir.

Bu saydıklarımın hemen ardından, yine, öncelik taşıyan bazı konuları anımsatmak isterim; tabii, bunlara hepinizin ekleyebileceği başka konular da olabilir. Bir kere, milletvekili, bakan ve başbakan dokunulmazlığını sınırlayıcı bir anayasa ve yasa değişikliğinin mutlaka ve kısa sürede, çok erken zamanda yürürlüğe girmesi gerekir. Bu konuda da, Büyük Millet Meclisinin tümünü kapsayan bir uzlaşma ortamı içine girdiğimizi sanıyorum, inanıyorum. Bir an önce, bu konunun, artık, Türkiye’nin gündeminden çıkarılması gerekir.

Yargıya daha çok bağımsızlık tanınması ve soruşturmaların daha etkili duruma gelmesi için, kapsamlı bir yargı reformunun öncelikle gerçekleştirilmesi gerekir. O arada, Hükümet Programında belirttiği gibi, benim başkanı olduğum partinin de yıllardır belirttiği gibi, adli zabıta üzerinde de çalışmalar sürecektir.

Çetelere, organize suçlara karşı 56'ncı cumhuriyet hükümeti döneminde bir yasa hazırlanmıştır ve komisyon aşamasına kadar gelmiştir; Fakat orada engellenmeye veya yozlaştırılmaya başlanmıştır. Oysa Türkiye'de, bu "çete" denilen nitelikte suç örgütleri son yıllarda arttığı halde, çetelere karşı uygulanabilecek yaptırımlar, maalesef, çok yetersizdir. Bu çetelerin başını çeken bazı kimseler, bütün yaptıklarının, marifetlerinin kanıtları gözler önüne serildikten sonra, mahkemeye götürülüyorlar, bazıları tutuklanıyor, bazıları tutuklanmıyor bile ve kısa bir cezayla da kurtuluyorlar. Yani, çok yaygın bir benzetmeyle, 6 baklava çalan çocuğun uğradığı cezadan çok daha hafifiyle kurtulabiliyorlar; çünkü yargı düzenimizde çete suçları öngörülmemiş. Onun için, bir an önce, çetelerle mücadeleyi daha etkili hale getirici bir yasa değişikliğinin de Meclisten çıkması gerekiyor. Hükümet ortakları da yolsuzluklarla mücadelede ne kadar duyarlı olduklarını açıklamışlardır. Bu çetelere karşı yaptırım daha etkili hale gelmekle de toplum vicdanı büyük ölçüde rahatlayacaktır.

Öte yandan, devlet içindeki denetleme kuruluşlarının daha verimli işler duruma gelmesi gerekmektedir. Bu arada, Başbakanlık Yüksek Denetleme Kuruluna da tam bağımsızlık ve daha çok işlev verilmesi gerektiğine inanıyoruz. Bu amaçla hazırlamış olduğumuz bir yasa tasarısı zaten -bildiğiniz gibi- vardı; ama kadük olmuştur. Bunun da bir an önce çıkarılması gereği Hükümet Programında vurgulanmıştır.

Öte yandan, yine öncelik, hatta ivedilik taşıyan bir konu da sosyal güvenlik reformudur. Benden önce yapılan konuşmalarda, sosyal güvenlikteki yılların biriktirdiği sorunların Türkiye'ye ne kadar ağır bedeller ödettiği açıklanmıştır. Bir an önce bu sosyal güvenlik reformunun da yapılması gerekir. Hükümet Programında, hükümeti oluşturan partiler, bu konuda çok cesur ifadeler kullanmışlardır; herhangi bir istismar kaygısına, popülist istismar kaygısına kapılmaksızın, sürelerle ilgili, emeklilik yaşıyla ilgili çok açık ve kesin ifadeler kullanmışlardır. Bu da, hükümetimizin bu konuyu ne kadar ciddiye aldığını göstermektedir.

Öte yandan, tahkim konusunda ulusal egemenliğimize gölge düşürmeyecek ölçüde, ama çağın gereği olan değişikliğin de, bununla ilgili Anayasa değişikliğinin de bir an önce yapılması gereklidir; çünkü aksi halde, özellikle enerji alanında gereksinme duyduğumuz yabancı sermaye girişlerinin ve dış kredilerin sağlanabilmesinde büyük güçlüklerle karşılaşabiliriz. Oysa enerji, Türkiye'nin ivedilik taşıyan bir sorunu durumuna gelmiştir.

Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; yaz aylarında yoğun ve hızlı bir çalışma sürdürebilsek -ki, bütün Milletvekillerimizde bu kararlılığı görüyorum- böyle bir hızlı çalışma, Türkiye Büyük Millet Meclisinin hakkı olan saygınlığına büyük katkı sağlayacaktır ve toplumun göreve daha çok güvenle bakabilmesi sağlanmış olacaktır. Aynı zamanda, Büyük Millet Meclisinin İhtüzüğünde de yasama çalışmalarını hızlandırıcı bazı değişikliklerin yapılabileceği kanısındayız. Bunun da, Değerli Meclis Başkanımızın gayretiyle, Büyük Millet Meclisinin gündemine bir an önce getirilmesini temenni ediyorum.

Eğitim reformu, 1997 ortalarında yapılan eğitim reformu, çok önemli bir reformdur; Türkiye'nin geleceğini kurtaran, Türkiye'yi önümüzdeki çağa hazırlayan, bilgi çağını yakalar duruma getirebilecek olan bir reformdur. Hükümetimiz, bunun eksiksiz uygulanmasında kararlıdır. Bu reformun ilk aşaması sekiz yıllık zorunlu ilköğretimdir. Bu ilköğretimden herhangi bir sapma olmayacağı konusunda görüş birliği sağlanmıştır hükümette; programımızdaki ifadeler de bunu açıkça kanıtlamaktadır.

Eğitim reformunun diğer bir aşamasında, tabii, eğitim ve iletişim teknolojilerinden çok yaygın ölçüde yararlanarak, Türkiye'nin en gözden ırak köyüne bile çağdaş bilgi akışını sağlama olanağı üzerinde durulmaktadır. Ayrıca, bu teknolojiden, iletişim ve bilgi teknolojilerinden, eğitim teknolojilerinden yaygın ölçüde yararlanıldığı zaman, açık yükseköğretim gören öğrencilerin olanakları büyük ölçüde artmış olacaktır. Hükümet Programında belirttiğimiz gibi, bir yandan, bu teknolojik olanaklar gençlerimize yaygınlaştırılacaktır; bir yandan da, açık yükseköğretim öğrencilerinin örgün üniversitelerle işlevsel bağlantıları kurulacaktır. Bunu sağlayabildiğimiz noktada, artık, üniversitelere giriş sınavlarına da gerek kalmayacaktır; çünkü açık yükseköğretim çok ileri bir düzeye, yüksek bir düzeye varmış olacaktır. Dünyada bunun cesaret verici örnekleri vardır.

Yine, bu eğitim reformu, meslekî ve teknik eğitime büyük önem vermektedir. Şimdiden, meslekî ve teknik eğitime geçişi özendirici önlemler, bildiğiniz gibi, alınmaya başlamıştır. Aynı zamanda, kalkınma hedeflerine ve ekonominin gereklerine uygun bir eğitim planlaması, daha doğrusu, eğitimden yararlanacak kesimler planlaması gereklidir. Bir örnek vereyim: Türkiye'de gereğinden çok fazla ziraat mühendisi, gereğinden çok fazla maden mühendisi, gereğinden çok fazla jeolog vardır; ama hemen hemen her açılan üniversitede, bunlarla ilgili kürsüler veya fakülteler kurulmaktadır. Bunun dışında, bir de, yetişmiş insan gücünün yetersiz kaldığı görev alanları vardır. Onun için, bu konuda, ciddi bir planlama yapma zamanı gelmiştir. Hükümetimiz, umarım ki, bunu da kısa sürede başaracaktır. Böylelikle, aslında, işsizliğin, okumuş insan işsizliğinin de giderilmesine büyük bir katkıda bulunulmuş olacaktır.

Sözlerimin başında belirttiğim gibi, büyük ölçüde dışarıdan gelen etkenler nedeniyle, kısmen de geçmiş yıllardan gelen etkenler nedeniyle ekonomimiz bir durgunluk sürecine girmiştir; Fakat Türkiye, uzun süre böyle bir durgunluk dönemine tahammül edemez; çünkü Türk toplumu, artık, çok dinamik bir toplum haline gelmiştir; Türk işadamları, Türk girişimcileri kaplarına sığamaz hale gelmişlerdir. Onun için, Türkiye, uzun süre bu durgunluğa tahammül edemez. Bir an önce ekonomimizi canlandırma gereğinin bilinci içindeyiz hükümet olarak. Bir yandan ekonomiyi canlandırmalıyız bir yandan da ekonomide istikrar sağlamalıyız; Fakat bu istikrar, durağan bir istikrar veya durgun bir istikrar olmamalı, dinamik bir istikrar olmalıdır. Yani, istikrarın içinde canlanmayı da sağlamamız gerekir. Bu arada, enflasyonla mücadelenin yakasını bırakmamak gerekir. Türkiye, seçim kampanyası sırasında, enflasyon oranında bir düşüşü yaşamıştır. Bu, dünyada pek görülmemiş bir sorumluluk örneğini gösterse gerektir. Bir seçim ortamına rağmen, enflasyon aşağılara çekilmiştir ve bugün de, yüzde 50 dolaylarında, şimdilik sabitleşmiş gibi görünüyor. Enflasyonu aşağı çekme gayretlerini, 55 inci ve 56'ncı hükümetlerin başlattığı gayretleri, bu hükümet döneminde de sürdürmek gerektiğine inanıyorum. Bu arada, yüksek faiz sorunu, çok ciddi bir sorun haline gelmiştir; buna karşı da gerekli önlemler üzerinde, şimdiden, ekonomist arkadaşlarımız çalışmaktadır.

Ekonomide öncelikle gerçekleştirmemiz gereken bir başka önemli ödev de, kayıtdışı ekonomi alanının olabildiğince sınırlandırılmasıdır. Aslında, gönül büsbütün ortadan kalkmasını ister; ama hemen her ülkede kayıtdışı ekonomi vardır; Fakat bizdekine nazaran çok sınırlı ölçüdedir. Bizde, son yıllarda, ekonominin yaklaşık yarısı kayıtdışı haline gelmiştir. Bu, yalnız işçiyi ezmemekle kalmıyor, yalnız sigortalılığı sınırlamakla kalmıyor, aynı zamanda, girişimciler arasında da bir adaletsizlik ortaya çıkarıyor; çünkü aynı işi gören yan yana iki fabrikadan, biri, kayıtdışı çalıştığı zaman devlete doğru dürüst vergi ödemedi, Sosyal Sigortalar Kurumuna pirim ödemedi büyük kârlar sağlayabiliyor, onun yanındaki kayıtdışı çalışan işletmeye, bütün o görevleri yerine getirdiği için, bir haksız rekabetle karşı karşıya kalmış oluyor. Onun için, kayıtdışı ekonomiyle mücadelede yalnız işçi kesimi değil, girişimci kesimi de kararludur ve elbirliği içinde çalışmaya hazırdır. Biz, buna da, hükümet olarak, gereken katkıyı yapacağız.

Türkiye’de, tabii anlaşılabilir siyasal eğilimlerle ve toplumdan gelen baskılarla çok büyük bir proje stoku hazırlanmıştır. Oysa içinde bulunduğumuz kaynak sıkıntısı döneminde, bu stoktaki projelerin tümünün yürürlüğe konması, uygulamaya geçirilmesi mümkün değildir. Hiçbir ülkede, hatta kaynak sorunu bizdeki gibi olmayan, bizdekine nazaran çok daha elverişli şartlarda olan ülkelerde bile, bu kadar çok sayıda proje kısa sürede gerçekleştirilemez. Onun için, kamu yatırımlarında, özellikle de altyapı yatırımlarında, daha gerçekçi bir öncelikler sırası saptamamız zorunludur.

Bu arada, kaynak yetersizliğimizi gidermek için yap-işlet-devret yöntemine ağırlık verilecektir. Yine, kendi girişimcilerimizi ve köylümüzü, çiftçimizi korumak için, dampingli dışalım ve sınır ticaretine karşı da etkili önlemler alınacaktır, gümrüklerin denetimi çok daha etkili hale getirilecektir, ihtisas gümrüklerine işlerlik kazandırılacaktır; böylelikle, kendi çiftçimiz, köylümüz, işçimiz ve işverenimiz haksız bir rekabetten kurtulmuş olacaktır. Bu dampingli dışalımları önleyemezsek, sınır ticaretine makul bir düzenleme getiremezsek, Türkiye, kendi çiftçisinden çok, başka ülkelerdeki çiftçileri destekler duruma, kendi sanayiinden çok, başka ülkelerdeki sanayicileri destekler duruma gelmiş olacaktır; şimdiden de öyle bir görüntü vardır.

Özelleştirmede ilke olarak bütün partilerin birleşiyor olması sevindiricidir. Bu, bütün partilerin, dünyadaki değişikliklere uyum sağladığını gösteriyor; ama son yılların uygulamaları, Türkiye’de özelleştirme politikalarını ve stratejilerini yeniden gözden geçirmemiz gerektiğini gösteriyor.

Biraz önce konuşan bir değerli hatip “işte, 55 inci, 56’ncı hükümetler döneminde ancak 1 milyar Dolarlık özelleştirme yapabildiniz” diyor; ama ondan önce, kendi hükümetleri döneminde ne kadar yapılabildiğini söylemiyor. Demek ki, partilerin bu konuda birbirlerini eleştirmeleri haksızlık. Belli ki, bir yerde bir tıkanıklık var, o tıkanıklığın mutlaka aşılması gerekir ve özelleştirmenin, işsizleştirmeye eşanlımlı olmaktan kurtarılması gerekir. (DSP ve MHP sıralarından alkışlar)

Bugün, Türkiye’de bütün işçi sendikaları özelleştirmeye karşıdır; çünkü özelleştirme, işsizleştirmeye birlikte gelmektedir; buna karşı önlem almak gerekir. Yine, özelleştirmeye kamuoyu desteğini genişletebilmek için, özelleştirme sürecinde hisseleri yaygınlaştırmak gerekir. Bu, depoya alınan, özelleştirilecek diye depoya alınan ve umutsuz hasta durumunda, âdeta komada bırakılan KİT’lerin sorununa mutlaka bir çözüm getirmemiz gerekir inancındayım. Bunları yerine getirirsek, bir de anayasa

değişikliğiyle tahkim sisteminde bir çağdaş değişiklik sağlayabilirsek, özelleştirmenin kısa sürede hızlanabileceğine inanıyorum.

Bu arada, özellikle hayvan ürünleriyle ilgili tesislerin, işletmelerin özelleştirilmesinde çok dikkatli davranılması gerektiğine, Hatta mümkünse, bundan vazgeçilmesi gerektiğine, şahsen inandığımı belirtmek isterim; çünkü bunun çok acı sonuçları görülmüştür.

Ekonomimize canlılık katmanın bir başka koşulu da -üzerinde pek durulmayan bir başka koşulu- yerli malı kullanma eğiliminin toplumda yaygınlaştırılmasıdır; ama Türkiye’de, yabancı sözcüklere merak arttığı gibi, yabancı malına da merak gitgide artmaktadır. Oysa Türkiye’de sanayi çok gelişmiştir; dünyanın en gelişmiş ülkelerine bizim sanayi ürünlerimiz satılabilmektedir. Bu durumda, kendi sanayi ürünlerimize, kendi ev eşyamıza, giyim kuşam eşyamıza daha çok özen vermek hakkımız vardır; bu, bizim, girişimcilerimize bir görevimizdir. Bu yerli malı alışkanlığının, cumhuriyetin ilk yıllarında olduğu gibi, yeniden canlandırılmasında büyük yarar gördüğümü belirtmek isterim.

Bu arada, tabii, başta gelen bir görevimiz -ama çözümü de çok kolay olmayan bir görevimiz- girişimcilere, yatırımcılara uygun koşullu finansman olanakları sağlanmasıdır; zaten, yüksek faizi önlemenin de başta gelen koşulu budur.

55 inci ve 56’ncı hükümetler döneminde, aslında, bu dünya krizinden en çok etkilenen sektörlerle ve alt sektörlerle ciddi yardımlar yapılmıştır; ama bunlar, yapısal değişiklik niteliğinde yardımlar değildir, kısa vadeli yardımlardır. Mutlaka, krizden etkilenen sektörlerle, daha etkili ve yapısal değişiklik niteliğinde destekler de sağlamamız gerektiğine inanıyorum.

Bu kürsüde, biraz önce, çok haksız bir şekilde değinilmiş olmasına rağmen, aslında, 55 inci ve 56’ncı hükümetler döneminde, KOBİ’lere çok geniş olanak sağlanmıştır; Halk Bankasının bu alandaki etkinliği büyük ölçüde artırılmıştır, esnaf ve sanatkâra büyük olanaklar sağlanmıştır; ama bunların daha da geliştirilmesi, genişletilmesi gerekir. Hükümetimizin bu konuda kararlı olduğuna inanıyorum.

Türkiye’de, sanayinin gelişmesinin önündeki fizikî bir engel de organize sanayi bölgelerinin, özellikle Güneydoğu ve Doğu Anadolu’da sayıca yetersiz olmasıdır. Bu eksikliğin de mutlaka giderilmesi gerekir.

Güneydoğu ve Doğu Anadolu’nun bilinen sorunlarına çözüm getirmek üzere, yine 55 inci ve 56’ncı hükümetler döneminde ciddi önlemler alınmıştı; paketle değil, kanun değişikliğiyle gidilmişti, kredilerle, yatırımlarla gidilmişti. Bu gidiş, bu yaklaşım sürüyor. 57 inci cumhuriyet hükümetinin de bu konudaki çabaları artıracığı kesindir. Bu, Türkiye’de, yalnız bölgelerarası sosyal adaletsizliği giderme bakımından değil, aynı zamanda ulusal birliğimizi daha sağlam temellere dayandırmak bakımından da zorundadır.

Bu arada, terör nedeniyle köylerini terk etmek zorunda kalmış olan yurttaşlarımızın köye dönüşlerini de hızlandırmak zorundayız. (DSP sıralarından alkışlar) Aynı zamanda, gerek güvenlik açısından gerek gelişme açısından, yeni, daha güvenli, daha huzur verici yerleşim birimlerine, yerleşim düzenlemelerine geçmek zorundayız.

Bildiğiniz gibi, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da köyler birbirinden çok kopuktur; komlar, mezralar vardır; aralarında ciddi bir iletişim yoktur; bunların

korunmaları son derecede güçtür, kalkındırılmaları son derecede güçtür. Onun için, bir yandan bu durumdaki yerleşim birimlerini olabildiğince toplulaştırmak, bir yandan da birbirine yakın köyler arasında işlevsel işbirliği ve dayanışma düzeni kurmak kararındayız; Hükümet Programında da buna ayrıntılı yer verilmiştir.

Hükümetimiz, kalkınmayı, nüfusumuzun yarıya yakınını oluşturan köylü ve çiftçi kesiminden başlatmaya kararlıdır.

Bu arada, hayvancılıkta, bildiğiniz gibi, çok büyük bir gerileme yaşanmıştır; gerek hayvancılıkta gerek tarımda büyük ihmaller yer almıştır. Gerçi son yıllarda, bu konuda bazı önemli adımlar atılmıştır ama bunlar yeterli olamamıştır henüz. Tarımda bir üretim planlaması şarttır. Gerekenden çok fazla ürünlerin üretilmesi, hem devlete yük oluyor hem de çiftçileri zor durumda bırakıyor; onun için, tarımda mutlaka özendirici bir üretim planlaması yapılmalıdır; buna, Hükümet Programında ağırlıklı bir yer verilmiştir. Ayrıca, tarım sigortasının yapılma zamanı da gelmiştir.

Türkiye’de nüfusun büyük bir kesimi köylü olduğu halde, en yoksul kesimi köylüdür, köylülerin en yoksul kesimi de orman köylüleridir; onun için, özellikle orman köylülerinin durumunu yapısal değişikliklerle düzeltmek zorundayız. Bunun için bizim düşündüğümüz çözüm, orman köylülerinin kuracakları kooperatiflerin, birliklerin, ormanların işletilmesine etkili biçimde katılmaları ve bunun nemasından faydalanmalarıdır. Orman sanayii ürünlerinin de bu şekilde -işçilerin ve köylülerin katılımıyla- işler hale, çalışır hale getirilmesi gerektiğine inanıyoruz.

Gerek ekonomik açıdan gerek sosyal açıdan önemli bir sorun, ulaşım sorunu. Bu konuda, maalesef, bir devlet politikası oluşturulmuş değildir; Fakat 57 inci hükümetin Hükümet Programında bu konuda kesin bir kararlılık ifadesi yer almaktadır; ilk defa, ulaşımında bir denge sağlanacaktır; yani, karayolları ile deniz taşımacılığı ve demiryolu taşımacılığı arasında bir denge kurulacaktır. Türkiye’nin üç yanı denizlerle çevrili olduğu halde, yurt içinde deniz taşımacılığı yok denecek kadar azdır. Onuncu yılın “demir ağlarla ördük anayurdu dört baştan” diye marşını söylüyoruz; ama demiryolu politikası 1930’lu yıllarda kalmıştır; onu yeniden canlandıracağız ve bu şekilde, havayollarıyla, karayollarıyla, denizyollarıyla, demiryollarıyla, dengeli bir ulaşım sisteminin temellerini atmış olacağız.

Bu arada, son iki yılda köy yolları yapımına büyük hız verilmişti; bunu artıracğız.

Köy Hizmetlerinin çok eskimiş olan makine parkı da yenilenmiş veya büyük ölçüde yenilenmek üzeredir.

Köy yolları yapımına hız katmaya, özellikle de güvenlik açısından duyarlı olan yörelerdeki köy yollarının süratle asfaltlanmasına özen göstereceğiz. Bildiğiniz gibi, kahraman askerlerimizin uğradıkları kazaların, hatta can kayıplarının başta gelen nedeni mayınlardır; mayını önlemenin başta gelen koşulu da yolu asfaltlamaktır; bu konuda bir atılım başlatılmıştı 55 inci, 56’ncı hükümetler dönemlerinde; bu atılımı daha hızlı hale getirmeye çalışacağız.

Biraz önce belirttiğim gibi...

Ne kadar vaktim kaldı Sayın Başkan?

BAŞKAN — Buyurun efendim; 10 dakika kadar vaktiniz var.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Teşekkür ederim.

Türkiye ciddî bir enerji darboğazıyla karşı karşıyadır; Fakat uluslararası ilişkilerle, Bakü-Ceyhan boru hattı, Türkmen gazı ve diğer bazı projelerde, bu konularda Türkiye çok büyük mesafeler almıştır son yıllarda. Ayrıca, Türkiye topraklarında enerji santralleri yapımına hız verilmiştir; bunun için birçok proje üretilmiştir; Fakat bunların hızla yaşama geçebilmesi için tahkim sisteminde değişiklik de gerekmektedir. Bu konuda atılmaya başlamış olan adımları, 57 inci hükümet de, hiç kuşkusuz, azimle ve kararlılıkla sürdürecektir.

Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; konuşmamı bitirmeden önce, uluslararası ilişkilerimize de kısaca değinmek isterim. Türkiye, son yıllarda uluslararası alanda bölgesel ilişkilere giderek artan ölçüde önem vermiştir ve bunun sonuçlarını da almaya başlamıştır. Bundan birkaç yıl öncesine gelinceye kadar, Türkiye, kendi bölgesinde yapayalnız bir ülke idi. Oysa bugün, birkaç ülkeyi istisna edersek, Türkiye, kendi bölgesinde birçok dostluk kazanmıştır; yeni işbirlikleri sağlamıştır; Orta Asya'da, Kafkasya'da çok etkin durumdadır; Balkanlarda -bir tek Yunanistan dışında- etkinliği gitgide artmaktadır; Ortadoğu'da ilişkileri gelişmektedir Arap ülkeleriyle, İslam ülkeleriyle; Afrika'ya ilk defa açılmaya başladık, Uzakdoğu'ya açılmaya başladık, Pasifik'e açılmaya başladık; Rusya ile ekonomik ilişkilerimiz çok ileri ölçülere vardı; Çin'e, Japonya'ya kadar uzanma kararındayız. Böylelikle, Türkiye, bir Avrupa ülkesi olmakla birlikte, Avrupa Birliği'ne pek de o kadar muhtaç olmadığını görmüş ve göstermiştir. *(DSP ve MHP sıralarından alkışlar)*

Kendi bölgemizdeki sorunların çözümüne çok etkili katkıda bulunur hale gelmiştir Türkiye; Bosna-Hersek'te Boşnak kardeşlerimizin yardımına en ön safta koşmuştur; son Kosova krizinde Arnavut kardeşlerimize ve Kosovalı Türk kardeşlerimizin yardımına, başka birçok zengin ülkelere örnek olacak bir özveriyle koşmuştur.

Bugün İstanbul'da bir toplantı yapılıyor; orada, Gürcistan'dan gelen Gürcü ve Abhaz liderler, temsilciler, Türkiye tarafından bir araya getiriliyorlar ve ortak sorunlarına Türkiye'nin katkısıyla çözüm arayışı içinde bulunuyorlar. Kendi yurdumuzda hem Gürcü kökenli hem Abhaz kökenli yurttaşlarımız tam bir kardeşlik ve dostluk içinde bir arada yaşayabildiklerine göre, Gürcistan ve Abhazya'da da aynı başarıyı gösterebilmeleri çok doğaldır; Türkiye buna da katkısını yapmaya başlamıştır.

Bildiğiniz gibi, Avrupa Birliği bizim üyeliğimizi veya üye adaylığımızı kabul etmiyor. Avrupa Birliğinde üyeliğimiz, tarihin, coğrafyanın ve anlaşmaların bize verdiği bir hak; Fakat o hakkımız şimdilik tanınmıyor; ama biraz önce belirttiğim gibi, dünya Avrupa Birliğinden ibaret değildir. Biz, kültürümüzle, tarihimizle, coğrafyamızla Avrupalıyız; ama sadece Avrupalılığa da sığmayız. *(DSP ve MHP sıralarından alkışlar)* Biz, aynı zamanda, bir Orta Asya ülkesiyiz, bir Ortadoğu ülkesiyiz, bir Doğu Akdeniz ülkesiyiz, bir Karadeniz ülkesiyiz, bir Balkanlar ülkesiyiz, kısmen Afrika ülkesiyiz ve bu kökenleri çok iyi bağdaştırabildiğimiz için de, Avrasyalaşma sürecinin anahtar ülkesi konumuna gelmiş bulunuyoruz.

Bir bakıma, Avrupa Birliğinin kapısını bize kapatanlara teşekkür etmemiz gerekir; dünyanın Avrupa'dan ibaret olmadığını kavramamıza katkıda bulunmuşlardır. Bu konuda Türkiye beklenen başarılarını göstermeye başlamıştır; daha ileri bir aşamaya

gelindiğinde, ben eminim ki, Avrupa Birliği bizim kapımıza gelecek ve üye olmamız için çağrıda bulunacaktır. *(DSP ve MHP sıralarından alkışlar)*

Son Alman girişimi sonuç vermemekle beraber -pek de sonuç vermesini zaten beklemiyordum- Almanya'nın, bugünkü Alman yönetiminin Türkiye'ye bir iyi niyet belirtisidir -bunu ifade etmekte yarar görüyorum- ama yeterli desteği bulamamıştır ve buna çok üzülmüştür; ama biz o kadar üzülmedik; çünkü fazla bir umudumuz yoktu. Almanya'yla birlikte, İngiltere, Fransa, İspanya gibi bazı ülkeler de Türkiye'ye anlayışlı davranmaktadırlar. Dedğim gibi, her şeyin bir zamanı vardır; bizim, Avrupa Birliğinde üyeliğimizin de zamanı gelecektir, er geç gelecektir.

Bu arada, bizim üyeliğimize karşı çıkanlar, Yunanistan bahanesini ileri sürüyorlar. Bu durumda, küçücük Yunanistan, koskoca Avrupa Birliğini esir almış demektir. Avrupa Birliği mi Yunanistan'ı kullanıyor, Yunanistan mı Avrupa Birliğini kullanıyor Türkiye'ye karşı; bunu anlamak da biraz zor; belki her ikisi de doğrudur.

Kosova'da nihayet bir barış umudu belirmiştir. Son aldığım haberlere göre, bazı teknik zorluklar sürüyor; ama bu savaşın artık bir an önce sona ermesi, bu zulmün bir an önce sona ermesi gerekir.

Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; rejim konusunda, hükümetimizin bu konuya yaklaşımı üzerinde de durmak isterim. Hükümetimiz, inançlara saygılı laiklik ilkesini benimsemiştir; dinin siyasette istismarına karşıdır ki, bunlar zaten Anayasanın gereğidir. Buna, şunu da eklemek isterim: İslam'ın, kanımca, en sağlıklı yorumu ve uygulaması da Türkiye'dedir. *(DSP ve MHP sıralarından alkışlar)*

Türkiye, halkının büyük çoğunluğu Müslüman olan ülkeler arasında en çağdaşıdır, en özgürdür, en dinamiğidir, en demokratiğidir...

ZEKİ ÜNAL (Karaman) — Başörtüsü zulmü devam ediyor Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Bu konumunu da Türkiye, inançlara saygılı laiklikle göstermiştir. Bu konumu, bu yaklaşımı sürdüreceğiz.

Sayın Recai Kutan, Refah Partisi adına yaptığı konuşmada... *(FP sıralarından "Fazilet" sesleri)* ...bize bu konuda tarizlerde bulundu; Fakat bu arada, ilginç bir ikrarda bulundu Sayın Recai Kutan; bu başörtüsünün parti rozeti gibi bir siyasal simge olduğunu itiraf etti; biz de işte buna itiraz ediyoruz. *(DSP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

Bir yandan bu inançlara saygılı laikliği inançla sürdürürken, bir yandan da hükümetimiz, Programında belirtildiği gibi, Sünnî-Alevî kardeşliğini büsbütün pekiştirmek için de her çabayı gösterecektir.

Türkiye'de son bir iki yılda, devlet içinde tam bir uyum sağlanmaya başlamıştır; birbirinden kopuk hale gelmiş olan devlet organları, birbiriyle diyalog ve işbirliği içine girmiştir ve özellikle güvenlikle ilgili konuda bu işbirliği ve dayanışmanın büyük önemi vardır. Nitekim daha önce yakalanamayan birçok suçluyu, şimdi, Türkiye'nin iç güvenlik güçleri, dünyanın her yerinde yakalayabilmektedir. Ama itiraf etmek gerekir ki, hâlâ, polisin içinde, geçmişten kalma bazı gruplaşmalar, biraz aşırı ölçüye varan yarışmalar vardır. Ama ben, deneyimli İçişleri Bakanımız Sayın Tantan'ın bu sorunu da kısa sürede çözeceğine inanıyorum. Bu arada, tabii, tele kulak meselesi de inşallah çözülmüş olacak.

Değerli arkadaşlarım, demokratikleşme sürecinde de bazı adımlar atmak zorundayız. O arada, düşünce ve anlatım özgürlüğünün olabildiğince genişletilmesi için de çaba göstermemiz doğaldır. Olabildiğince diyorum; çünkü Türkiye çok ciddi bazı tehditlerle karşı karşıyadır; bölücü terör, etkinliğini, azalarak da olsa, hâlâ sürdürüyor; dışarıdan, Türkiye'yi yolundan saptırmak için ciddi girişimler hâlâ sürüyor. Onun için, Türkiye'nin bölücü terörün cüret kazanmasına yol açmayacak, rejimin temellerini tahrip etmeyecek ölçüler içinde daha geniş bir düşünce ve anlatım özgürlüğüne kavuşturulması gerekir; hükümetimiz bu konuda da gerekeni yapacaktır.

Cumhuriyetimizin kurucusu olan ve büyüklüğü her olay karşısında daha iyi anlaşılan Önderimiz Atatürk, Türk Ulusuna çok iddialı bir hedef vermiştir; dünya uygarlığının, çağdaş uygarlığın düzeyine değil, o düzeyin üstüne çıkma hedefini göstermiştir. Ben, Türk Ulusunun bunu başarabilecek yetenekte olduğunu görüyorum. Bu konuda da en çok gençlerimize güveniyorum. Eğitim sistemimizin hâlâ var olan eksikliklerine karşın, gençlerimiz, hatta çocuklarımız, bilim alanında her katıldıkları yarışmada büyük dereceler alabiliyorlar. Bu, bizim ilerlemeye, gelişmeye, kalkınmaya ne kadar yatkın bir toplum olduğumuzu gösteriyor. Gençlerimizin bilimdeki bu başarıları, Atatürk'ün kendi kurduğu eseri gençlere emanet ederken ne kadar doğru bir davranış içinde olduğunu da gösteriyor. *(DSP sıralarından alkışlar)*

Yeni hükümetin güvenoyu almasını sizlerin takdirine sunuyorum.

Hepinize saygılar sunuyorum. *(DSP sıralarından ayakta alkışlar; MHP ve ANAP sıralarından alkışlar)*⁹³

⁹³ *TBMM Tutanak Dergisi Dönem 21, Cilt 1, Birleşim 12, Sayfa 246-256*

9 Haziran 1999 Çarşamba

57. Cumhuriyet Hükümeti Programının Güven Oylaması Sonunda Genel Kurula Hitaben Teşekkür Konuşması

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; Türkiye Büyük Millet Meclisine, 57 inci cumhuriyet hükümetine gösterdiği güven için şükranlarımı, minnet duygularımı sunuyorum.

Bu güvene layık olmak için, Atatürk'ün aydınlık yolunda, uyumlu, verimli ve hızlı bir çalışmayı kararlılıkla sürdürmeyi görev bileceğiz. Yalnız hükümetin kendi içinde ve koalisyon ortakları arasında değil, parti ayrımı gözetmeksizin, bütün Büyük Millet Meclisiyle uyum içinde çalışmaya da gereken önemi vereceğiz.

Hükümetimize gösterdiğiniz güven için, tekrar, sonsuz şükranlarımı ve saygılarımı sunarım. *(Bakanlar Kurulu ve DSP sıralarından ayakta alkışlar, MHP ve ANAP sıralarından alkışlar)*⁹⁴

⁹⁴ *TBMM Tutanak Dergisi* Dönem 21, Cilt 1, Birleşim 13, Sayfa 266

29 Haziran 1999 Salı 1999 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısının Kabulü Nedeniyle Yaptıkları Teşekkür Konuşması

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; Türkiye Büyük Millet Meclisinde büyük oyçokluğuyla kabul edilen 1999 yılı bütçesine değerli katkıları dolayısıyla, Büyük Millet Meclisinin tüm üyelerine şükranlarımı sunuyorum, kendilerini kutluyorum. Bu bütçenin, ulusumuza ve ülkemize hayırlı olmasını diliyorum.

Dünya ve o arada Türkiye, Uzakdoğu’da başlayan ekonomik krizin olumsuz etkisiyle, bir daralma sürecinden geçmektedir. Türkiye’nin geniş ölçüde bundan kaynaklanan bazı ekonomik sıkıntılarının bulunduğu, Türkiye’nin ekonomisinin bir darboğazdan geçmekte olduğu doğrudur; Fakat ben inanıyorum ki, bu bütçenin kazandıracağı yeni solukla ve hükümet ile Meclisin uyum içinde çalışması durumunda, Türkiye, ekonomideki bu duraklama, bu daralma sürecini kolaylıkla aşabilecektir.

Türkiye’nin büyük potansiyeli vardır, iyi yetişmiş bir işçi kitlesi ve çok yetenekli bir girişimciler kuşağı vardır; ayrıca, Türkiye’nin, küçümsenemeyecek doğal kaynakları, zenginlikleri vardır, çalışkan bir halkı vardır. Bunları gereği gibi değerlendirdiğimiz takdirde, Türkiye’nin, bu ekonomik sıkıntıları süratle geride bırakacağına inanıyorum. Hiç kimsenin, Türkiye’nin ekonomik durumuna ve geleceğine karamsarlıkla, geleceğe yönelik bir karamsarlıkla bakmaya hakkı yoktur. Milletimiz, ulusumuz, çok daha güç durumları esenlikle aşabilmiştir. Ben, Türkiye’nin ve Türk ekonomisinin geleceğine, her zaman olduğu gibi şimdi de, umutla ve inançla bakıyorum.

Tekrar, bu bütçenin milletimize hayırlı olmasını diliyorum, saygılar sunuyorum. *(DSP sıralarından ayakta alkışlar; MHP ve ANAP sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Başbakan.⁹⁵

⁹⁵ *TBMM Tutanak Dergisi Dönem 21, Cilt 5, Birleşim 26, Sayfa 76-77*

14 Aralık 1999 Salı**Başbakan Bülent Ecevit'in, Türkiye'ye, Avrupa Birliği Üye Adaylığı Hakkının Önkoşulsuz Tanınmasına İlişkin Gündem Dışı Açıklaması**

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; bundan iki yıl önce Avrupa Birliğinin Lüksemburg'daki doruk toplantısını hatırlayın. O toplantıda, Avrupa Birliğinin kapısı, yüzümüze kabaca kapatılmıştı; Türkiye'de onurları incinmiş, kimi toplum kesimlerinin, Avrupa Birliğinde üyelik açısından umutları sönme noktasına gelmişti; ama ben karamsar değildim. Verdiğim demeçlerde, yaptığım konuşmalarda “kaygı duymayın” diyordum yurttaşlarıma; “çok geçmeden Avrupa Birliği üyeleri kapımızı çalacaklar, bizi ısrarla Birliğe çağıracaklar” diyordum; “yeter ki, biz, kendi üstümüze düşenleri ciddiye alalım” diyordum. Nitekim iki yıl sonra kapımız çalındı ve 10 Aralık 1999 Cuma akşamı, Helsinki doruğunda, Avrupa Birliği için üye adaylığı hakkı, Türkiye'ye önkoşulsuz olarak tanındı. Bu olay, tarihimizde önemli bir aşamadır; ulusumuza hayırlı olsun. *(DSP ve MHP sıralarından alkışlar)*

Konuşmamda, önce, Helsinki sürecinin Türkiye'yi ilgilendiren bazı evrelerini Yüce Meclisimize ve Ulusumuza açıklamak isterim.

10 Aralık Helsinki doruğundan haftalar önce, bana, Avrupa Birliğinden bir yemek daveti geldi. 11 Aralık Çarşamba günü Helsinki'de, toplantının kararlarını içeren sonuç bildirgesi tartışılıp açıklanacakmış; ardından birlikte yemek yenilecekmiş; benim de o yemeğe mutlaka katılmam isteniyormuş. Verdiğim yanıtta, davete teşekkür ettim; ancak, toplantı sonuçlanmadan ve Türkiye ile ilgili kararın ayrıntıları bize iletilmeden, olumlu veya olumsuz bir yanıt veremeyeceğimi; bildirgenin mutlaka 10 Aralık akşamı bize ulaştırılması gerektiğini; bildirgeyi Bakanlar Kurulunda inceleyeceğimizi, ancak ondan sonra adaylığı kabul edip etmemeye ve yemeğe katılıp katılmamaya karar verebileceğimizi söyledim. Bunun tartışması haftalar sürdü; sonunda isteğimiz kabul edildi, sonuç bildirgesi 10 Aralık Cuma akşamı açıklanarak bize iletilti.

Bildirgede, Türkiye'nin önkoşulsuz olarak üye adaylığı oybirliğiyle kabul ve ilan ediliyordu; başka aday ülkelerle eşit statüde olacağımız belirtiliyordu. Böylelikle, Türkiye'ye, tam üyelik kapısı da açılmış oluyordu; bu, olumlu bir gelişmeydi.

Karar metninde, Türkiye'nin, son zamanlarda, Kopenhag ölçütlerine uyum sağlama yolunda attığı adımlardan övgüyle söz edilmesi de sevindiriciydi; ancak, karar metninde, Yunanistan'la aramızdaki Ege sorunlarının en geç 2004 yılında Uluslararası Adalet Divanına götürülmesi gerektiği biçiminde yorumlanabilecek bir ifade yer alıyordu. Bunu kabul edemeyeceğimizi Helsinki'ye ilettik.

Yine karar metninde, Kıbrıs'la ilgili konuşmalardan bir sonuç alınamasa bile, Kıbrıs'ın Avrupa Birliğine üyelik hakkının tanınabileceği izlenimi veriliyordu. Bunu da kabul edemeyeceğimizi bildirdik.

Onun üzerine, 10 Aralık 11 Aralık'a bağlayan gece geç saatlere kadar, Türkiye ile Helsinki arasında yoğun bir diplomasi trafiği yaşandı. Cumhurbaşkanlığının, Başbakanlığın, Dışişleri Bakanlığının telefonları sürekli çaldı. Helsinki'deki devlet başkanları, başbakanlar, dışişleri bakanları, birlik yöneticileri, bize sunulan üye adaylığını geri çevirmeyelim diye ısrarlı ricalarda, çağrılarda bulundular.

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Sayın Clinton da, gecenin geç saatlerinde uçağından beni arayarak, Helsinki’de alınan kararın Türkiye için bir zafer olduğunu söyledi, öne sürdü; bu fırsatı değerlendirmemizi tavsiye etti. Belli ki, Sayın Clinton, o arada, Avrupa Birliğinin etkili üyelerine de, Türkiye’ye daha anlayışlı davranmalarını telkin ediyordu.

Avrupa Birliğinin üst düzey yetkililerinden bir heyet ise, Fransa Cumhurbaşkanı Sayın Chirac’ın tahsis ettiği uçakla, gece yarısına doğru Ankara’ya geldi; o heyet de ricacılar arasına katıldı.

O arada, bana, Finlandiya Başbakanı ve Avrupa Birliği Dönem Başkanı Sayın Paavo Lipponen’den faksla bir mektup geldi. Mektupta, Ege sorunlarıyla ilgili olarak, 2004 tarihinin, anlaşmazlıkların çözümü için ve Uluslararası Adalet Divanına başvuru için son tarih olarak belirtilmediği, 2004 yılından, ancak, “Avrupa Konseyince durumun yeniden gözden geçirileceği tarih olarak söz edildiği” açıklanıyordu; Kıbrıs’la ilgili bir karar alınırken de, ilgili tüm faktörlerin göz önünde tutulacağı vurgulanıyordu.

Sayın Lipponen, mektubunu “bu açıklamaların ışığında, sizi, aday ülkelerle birlikte yarın Helsinki’ye çalışma yemeğine davet ediyorum” diyerek sonuçlandırıyor. Yani, karar metnini, bu açıklamalar ışığında değerlendirmek gerektiği belirtiliyordu. Böylece, Sayın Lipponen’in resmî mektubu, Helsinki kararlarına bir ek metin olarak, Avrupa Birliği hukukunda yerini almış oluyordu.

Bunun üzerine, adaylığı ve daveti kabul etmeyi, Bakanlar Kurulu olarak ve Sayın Cumhurbaşkanımızın da olumlu görüşlerini alarak kabul ettim.

Ayrıca, açıklamalarımızda, Kıbrıs’ta iki ayrı devlet bulunduğu gerçeğinin hiçbir şekilde göz ardı edilemeyeceğini, Kıbrıs Rum Yönetimiyle Avrupa Birliği ne kadar bütünleşirse, bizim de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetiyle o kadar bütünleşmeye kararlı olduğumuzu her vesileyle belirttik. Bize Avrupa Birliğinde adaylık statüsü bu kararlılığımız bilinerek verildi. O bakımdan, Kıbrıslı kardeşlerimizin en küçük bir kaygı duymalarına gerek yoktur. Kaldı ki, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin varlığı, yalnız Kıbrıslı Türkler için değil, Türkiye’nin güvenliği açısından da zorunludur.

10-11 Aralıkta yer alan olaylar ve gelişmeler göz önünde tutulursa, adaylık için Türkiye’ye ne kadar ısrarlı bir çağrı yapıldığı görülür. Avrupa Birliğinden, başka herhangi bir ülkeye, herhalde, bu kadar yoğun ve ısrarlı bir davet kampanyası görülmemiştir.

11 Aralık Cumartesi günü de, Helsinki Doruğunda, bir Türkiye günü gibi idi. Bütün temsilciler, konuşmalarında, Türkiye’nin adaylığından duydukları mutluluğu dile getiriyorlardı; tek tek gelip bana, Dışişleri Bakanımız Sayın İsmail Cem’e, Devlet Bakanımız Sayın Mehmet Ali İrtemçelik’e, tebriklerini iletiyorlardı.

Avrupa Birliğinin Türkiye’ye yaklaşımı neden ve nasıl bu kadar değişmişti; Lüksemburg Doruğu ardından biz kesin bir tavır almıştık, “üyelik hakkımızdan vazgeçmeyiz; ama bunu bir saplantı haline de getirmeyiz” demiştik; “üye ülkelerle ikili ilişkilerimizi sürdürürüz; ama onlarla hiçbir siyasal konuyu tartışmayız” demiştik ve kendi kendimize verdiğimiz bu sözü tutmuştuk.

Avrupa Birliğinde üye olmaksızın da dünyanın dört bucağına açılabilceğimizi, önümüzdeki çetin engellere karşın güçlenişi sürdürebileceğimizi ve önemi gitgide artan bölgemizin de, Avrasyalaşma sürecinin de anahtar ülkesi konumunda olduğumuzu

kanıtlamıştık. Türkiyesiz bir Avrupa Birliğinin ise, yeterince etkili olmayacağı anlaşılmaya başlanmıştı. Kuşkusuz, bizim, Avrupa Birliği üyeliğinde yararımız vardı; ama Türkiye'nin, Avrupa için yararı da, herhalde, daha az değildi.

Fakat bu gerçeklerin algılanması, Avrupa Birliği kapısının Türkiye'ye açılması, hatta aralanması için yeterli değildi. Aynı zamanda, Avrupa Birliği ile Türkiye arasında, insan hakları bakımından, demokrasi bakımından, toplumsal yaşam bakımından uyum sağlanabileceğinin de ve Türk ekonomisinin görünür gelecekte yapısal sorunlarını aşabileceğinin de belli olması gerekiyordu. Bu gereklilik, son altı buçuk ayda karşılanmaya başlandı. Bu kısa sürede Türkiye, birçoğu reform niteliğinde, 100'e yakın anayasa ve yasa değişikliğini gerçekleştirdi. İnsan hakları konusunda, demokrasi alanında eksikliklerimiz hızla giderilmeye başlandı. Nitekim bu gerçek, Helsinki Doruğunun sonuç bildirgesinde de övgüyle vurgulanıyor. Bir yandan da, ekonomik ve sosyal alanda birbiri ardından köklü ve cesur adımlar atılmaya başlandı. Bu düzenlemeler ve atılımlar birbirini izledikçe, Türkiye'nin dünyadaki saygınlığı ve güvenilirliği yükseldi.

Bu olumlu gelişmelerde 57 inci hükümetin uyumlu ve kararlı çalışması önemli bir etken oldu. Hükümetin yanı sıra, Büyük Millet Meclisinin, iktidarıyla ve muhalefetiyle, uyumlu, hızlı ve yapıcı çalışması da, Türkiye'nin artan saygınlığına büyük katkıda bulundu.

O kadar da değil; aynı zamanda işçi ve girişimci kesimlerinin ve bazı gönüllü kuruluşların, uluslararası alanda Türkiye için sürdürdükleri etkili tanıtım ve istek kampanyasının katkıları bunlara eklendi.

Deprem felaketi karşısında sergilenen toplumsal dayanışma da, Türkiye'nin saygınlığını artırdı.

İstanbul'daki Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı toplantısına Türkiye'nin olağanüstü başarılı ve uygarca ev sahipliği de, ulusumuzun ve devletimizin saygınlığına önemli bir katkıda bulundu.

Avrupa Birliğinde üye adaylığımızın sağlanmasına herhalde bütün bunların etkisi olmuştur. Bu sonuç, iktidarıyla ve muhalefetiyle, hükümetiyle ve Meclisiyle, devletiyle ve sivil toplum örgütleriyle, tüm ulusumuzun ortak başarısıdır. *(DSP, MHP ve ANAP sıralarından alkışlar)*

O nedenle, tüm ulusumuzu kutluyorum. Önceki hükümetlerin katılımlarını da şükranla anıyorum.

İstanbul'daki Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı toplantısının herhalde bir büyük simgesel ve psikolojik etkisi de olmuştur. Değişik ülkelerden bu toplantıya katılanlar, yalnız Boğaziçi'nin iki kıyısıyla değil, laik, demokratik ve çağcıl yaşam biçimiyle de ve çok boyutlu kültürüyle de Türkiye'nin, Avrupa ile Asya'yı, Batı ile Doğu'yu sağlıklı bir senteze kavuşturabilecek ülke olduğunu herhalde yüreklerinde duymuşlardır.

Avrupa'nın bazı tutucu ve ırkçı çevreleri, henüz içlerine sindiremeseler de, Türkler, yaklaşık 600 yıldır Avrupalıdır; ama yalnız Avrupalı değildir, aynı zamanda Asyalıdır, Kafkasyalıdır, Ortadoğuludur. Türkiye, aynı zamanda Doğu Akdeniz'in, Karadeniz'in ve Balkanların çok etkili bir ülkesidir. Şimdi Türkiye, Hazar Havzasının ve Kafkasya'nın petrol ve gaz zenginliklerinin dünya pazarlarına taşınacağı bir enerji terminali ülkesi olma yolundadır.

Türkiye, yalnız Avrupa ile Asya arasında değil, Hristiyanlık ve Musevilikle İslamiyet arasında da canlı bir bağıdır. Türkiye, nüfusunun büyük çoğunluğu Müslüman olan ülkeler arasında, demokrasinin, çağcılığın ve laikliğin öncüsüdür. Bu niteliğini ne kadar geliştirip güçlendirebilirse, Türkiye'nin Avrupa Birliğindeki etkinliği de o kadar artar; yani, Türkiye, Atatürk'e ne kadar erişirse, Avrupa'yla bütünleşmesini de o kadar kolaylaştırmış olur. *(DSP ve MHP sıralarından alkışlar)*

Avrupa Birliğinde üyeliğe geçebilmemizin başta gelen bir koşulu, demokrasi, insan hakları, hukuk devleti ve ekonomi bakımından, Kopenhag ölçütlerine tam uyum sağlamaktır. Bu ölçütlere uyum sağlamak, Türkiye için, gözde büyütülecek bir görev değildir. Türkiye, özellikle altı buçuk aydır bu yolda attığı bazı adımlarla, dünyadaki saygınlığını yükseltmiştir. Büyük Millet Meclisinin uyumlu ve hızlı çalışmasıyla, bu konudaki eksikliklerimiz birkaç ayda giderilebilir. Ashında, Kopenhag ölçütleri, yabancıların bize dayattığı değil, bizim kendimizi layık gördüğümüz yaşam biçiminin güvenceleridir. *(DSP sıralarından alkışlar)*

Kopenhag ölçütlerinde "azınlık hakları" kavramının yer alması da, Türkiye açısından bir sorun değildir. Türkiye'de azınlıklar ve hakları, Lozan Antlaşmasında belirlenmiştir. Türkiye'de ırk ayrımcılığı güdülmediği için, ırk esasına göre bir azınlık kavramına da yer yoktur.

Fransa, azınlık kavramını tümüyle reddetmektedir. Değişik Avrupa Birliği ülkelerinde de, azınlık kavramı farklılıklar göstermektedir. Bu konuda, Türkiye'ye, ulusal birliğimizi sarsacak herhangi bir dayatma söz konusu olmayacaktır.

Avrupa'da adaylığımıza sevinenler olduğu gibi, üzülenler de vardır. Ancak, üzülenlerin bir de tesellisi vardır: "Nasıl olsa, Türkiye, tam üyelik koşullarını yerine getiremez, ekonomisini de, görünür gelecekte düzlüğe çıkaramaz" diye avunuyorlar. Oysa böyle düşünenler, çok geçmeden, yanıldıklarını göreceklerdir. Tam üyeliğe geçiş sürecinin hızını, biz kendimiz belirleyecek durumdayız.

İnsan hakları ve demokrasi konusunda bütün koşulları, hükümetimizin ve Büyük Millet Meclisimizin hızlı temposuyla, iktidar ile muhalefet el ele, birkaç ayda yerine getirebiliriz. Ekonomi alanındaki yürekliliğimizi ve kararlılığımızı sürdürmekle, ekonomimizi de en çok iki üç yılda düzlüğe çıkarabiliriz. Toplumumuzun ve girişimcilerimizin dinamizmi de bunun güvencesidir.

Avrupa Birliğinde üyelikle bağdaşmayacak bazı konuları da aşmak zorundayız. Bunlardan biri, idam cezasıdır. Hem idam cezasının kalkmasına karşı olmayı sürdürüp hem de Avrupa Birliğinde üyelikten yana olmak, bir çelişkidir; bu tür çelişkilerden, bir an önce kurtulmak zorundayız.

Sadece giyim kuşamda Avrupalı olmakla yetinemeyiz, özde de Avrupa'ya her bakımdan ulaşmalıyız; ama bu arada, giyim kuşam bakımından Avrupalılığın önemini de göz ardı etmemeliyiz.

Avrupa Birliğiyle ilişkilerimizi, gönlümüzün istediği düzeye ulaştırabilmenin çok önemli bir koşulu, laikliği, inançlara saygıyla bütünleştirerek güçlendirmektir. Avrupa'da ve dünyada din ayrımcılığının aşılmasına ve İslam dünyasının çağcıl uygarlığı yakalamasına en büyük katkı, laik, demokratik ve çağcıl Türkiye'nin, Avrupa Birliğiyle bütünleşmesinden gelecektir.

Ben, Avrupa Birliğindeki yerimizin güçlenmesiyle, Ege sorunlarının da, Yunanistan ile aramızda mahkemelik olmaksızın çözülebileceğine inanıyorum.

21 inci Yüzyıla, Avrupa'daki ve tüm dünyadaki gücümüz artarak ve ufkumuz genişleyerek giriyoruz, hem bir dünya devletiyiz hem de artık bir Avrupa devletiyiz. *(DSP ve MHP sıralarından alkışlar)*

Avrupa Birliği üyelerinin değerli devlet adamlarına ve Avrupa Birliğinin tüm yetkililerine, adaylığımıza katkıları için teşekkür ederim. Aynı zamanda, öteden beri adaylığımızı ve üyeliğimizi destekleyen Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Sayın Clinton'a da teşekkür ederim.

Helsinki'de atılan adımın, ulusumuza hayırlı olmasını dilerim.

Saygılar sunarım. *(DSP sıralarından ayakta alkışlar, MHP, ANAP ve DYP sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN – Başbakan Sayın Bülent Ecevit'e teşekkür ediyorum.⁹⁶

⁹⁶ *TBMM Tutanak Dergisi* Dönem 21, Cilt 19, Birleşim 33, Sayfa 214-218

28 Aralık 1999 Salı**2000 Malî Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/550)**

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Teşekkür ederim.

Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri, televizyonları başında bizi izleyen değerli, aziz yurttaşlarımız; hepinize, konuşmama başlarken saygılar sunuyorum.

2000 malî yılı bütçesiyle ilgili görüşmelerin sonuna gelmiş bulunuyoruz. Türkiye Büyük Millet Meclisi, bir yandan bütçeyi görüşürken, bir yandan da yasama çalışmalarını sürdürdü. Gerek bütçe görüşmelerine gerek tüm yasama çalışmalarına, görüşleri ve eleştirileriyle değerli katkılarda bulunan iktidar ve muhalefet üyesi veya bağımsız tüm Milletvekillerine içten şükranlarımı sunmayı görev biliyorum.

21 inci Dönem Büyük Millet Meclisi de, 57 inci cumhuriyet hükümeti de, yoğun, verimli ve hızlı çalışmalarıyla, herhalde, tarihte takdirle anılacaklardır. Bu bütçe, birkaç gün sonra gireceğimiz yeni yüzyılın ve yeni bin yılın ilk bütçesidir. Hükümetimizin uygulamakta olduğu ekonomik programın hedeflerine ulaşılmasında sağlayacağı katkılar bakımından da, 2000 yılı bütçesinin ayrı bir önemi vardır.

Sayın Milletvekilleri, 2000’li yılların hemen öncesinde yaşanan gelişmeler, Türkiye için yaşamsal önem taşıyor. 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki’de yapılan Avrupa Birliği Doruk Toplantısında, Türkiye’nin Avrupa Birliği adaylığı, diğer adaylarla eşit koşullarda kabul edilmiştir ve ilan edilmiştir. Orta Asya’dan göç etmeye başladıklarından bu yana, Türklerin yönü, her zaman Batı’ya doğru olmuştur. Bundan bin yıl kadar önce Anadolu’nun kapılarına gelen Türkler, 600 yıldır Avrupalıdır. *(DSP sıralarından alkışlar)* Türkiye’nin Avrupa Birliği adaylığı, Avrupa Birliğine üye adaylığı, hiç kuşkusuz, başka ülkelerin adaylığından çok daha başka anlamlar ve önem taşımaktadır; çünkü Türkiye, Avrupalı olduğu kadar, aynı zamanda Asyalıdır, Kafkasyalıdır, Ortadoğuludur; Türkiye, aynı zamanda, doğu Akdeniz’in, Karadeniz’in ve Balkanların çok etkili bir ülkesidir. Şimdi de, Türkiye, Hazar havzasının ve Kafkasya’nın petrol ve gaz zenginliklerinin dünya pazarlarına taşınacağı bir enerji terminali ülkesi olma yolundadır. Bu nitelikleriyle, Türkiye, Avrasyalaşma sürecinin anahtarı konumundadır. Türkiye, yalnız Avrupa ile Asya arasında değil, Hristiyanlık ve Musevilik ile İslamiyet arasında da canlı bir bağıdır. Türkiye, nüfusunun büyük çoğunluğuyla bir Müslüman ülkedir. Aynı zamanda, İslam âleminde, demokrasinin, çağcılığın ve laikliğin öncüsüdür. Şimdi, hedefimiz, Avrupa Birliğine tam üye olabilmektir. Bu hedefe kısa sürede ulaşabileceğimize inanıyorum; çünkü ulusumuza güveniyorum. *(DSP sıralarından alkışlar)*

Bugün, Türk ekonomisi, dünyanın 16’ncı büyük ekonomisidir. Bu özelliği ve bölgesindeki ekonomik etkinliğiyle Türkiye, yeni oluşturulan G-20’ler grubunun içinde yer almıştır. G-7’den sonra oluşturulan bu yeni grup, G-7 içindeki dünyanın en gelişmiş 7 ülkesi ile küresel ekonomide önemli rol oynayan 11 ülkeyi ve 3 uluslararası kuruluşu bir araya getirmektedir.

Sayın Milletvekilleri, son 20 yılda Türkiye ekonomisi büyük bir değişim yaşadı. Koyu devletçi ekonominin yerini çağcıl pazar ekonomisi aldı, tarım ağırlıklı ekonomiden sanayi ağırlıklı ekonomiye geçildi. Ekonomimiz büyük ölçüde dış pazarlara açıldı. Dışsatımda,

turizmde, taşımacılıkta büyük atılımlar gerçekleştirildi. Buna rağmen, ekonomimizin çok ağır yapısal sorunları bugüne kadar süregeldi. 25 yıldır yüksek enflasyon sorununu çözemeyen ülke olarak, hemen hemen tüm dünyada, yalnızca biz kaldık.

Bu arada, Sayın Kutan “bu yıl enflasyonun fiilen yüzde 90’ı bulduğunu” söyledi. Bu, gerçek dışı tabii. Biz, resmî rakamlara bakarız. Resmî rakamlara göre, Refah Partisinin içinde bulunduğu Refahyol Hükümeti döneminde asıl enflasyon yüzde 99’u aşmış, yüzde 100’e yaklaşmıştır. *(FP sıralarından gürültüler)*

NURETTİN AKTAŞ (Gaziantep) — İnsaf edin!

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Kamu finansman açıkları her geçen yıl büyüdü. Açıkların borçlanmayla kapatılmaya çalışılması, sonuçta, kamu maliyesini sürdürülemez bir noktaya getirdi. 1997 yılının ikinci yarısından başlayarak, ekonomimiz, genel bir toparlanma sürecine girmişti. Enflasyon hızı yüzde 90’lardan yüzde 50’lere inmeye, yatırımlar hızlanmaya başlamıştı; ancak, dünyada yaşanan krizler, özellikle de Rusya krizi, Türk ekonomisini de olumsuz etkiledi.

Öte yandan, dünya petrol fiyatlarında olağanüstü artışlar yaşandı. Bir yılda, ham petrol fiyatları, neredeyse 3’e katlandı.

Ayrıca, bu yıl iki büyük deprem felaketini art arda yaşadık. En gelişmiş 9 ilimizi vuran depremler ekonomimize ağır yükler getirdi. İşte böyle bir ortamda, Hükümetimiz, bir yandan ekonominin yapısal sorunlarını çözüme kavuşturacak, öte yandan ekonomiye yeniden canlandıracak kapsamlı bir programı uygulamaya koydu.

Ekonomik sorunlarımızın başında, sürekli enflasyon, yani sürekli yaşam pahalılaşması ve devletin ağır borç yükü gelmektedir. Sorunların temel nedeni ise, kamu maliyesinin içinde bulunduğu sağlıklı yapıdır. Hükümetimiz, bu durumu düzeltmeye, bütçe açıklarını küçültmeye, enflasyonu aşağıya çekmeye kararlıdır. Kararlı olmaya da mecburuz; çünkü ekonomi uçurumun eşiğine gelmiştir. Bunun için hazırlanan program üç yıllık bir süreyi kapsamaktadır. Enflasyonun, 2000 yılında yüzde 25’e, 2001 yılında yüzde 10’a, 2002 yılında ise tek haneli rakama düşürülmesini hedeflemekteyiz. Toplumun her kesimi, hesabını bu hedefe göre yapmalıdır.

Enflasyonun düşürülmesine katkı, yalnızca hükümetten veya işçilerin, memurların, çiftçilerin özverilerinden beklenemez. Buna, aynı zamanda, özel sektörün de, kiralık konut sahiplerinin de, rantiyelerin de, özel okul ve hastane sahiplerinin de, kısacası, tüm toplum kesimlerinin de katkısı gereklidir. Hükümet, bunun yolunu yordamını belirleyecektir. Bu konuda başarıya ulaşıncaya, bütün topluma refah yolu açılacaktır, Türkiye’nin Avrupa Birliğine tam üyeliği de çok kolaylaşacaktır.

Ekonomik programımız bağlamında, gerekli para ve kur politikaları belirlendi ve uygulanmaya başladı. Birçok önemli yapısal reform gerçekleştirildi ve program hedeflerine uygun, saydam ve tutarlı bir bütçe hazırlandı. Kamu harcamalarını denetim altına alacak ve ekonomiye enflasyon, borç, faiz sarmalından kurtaracak adımlar, birbiri ardından, hızla atılmaya başladı.

Bunların sonucu olarak, Uluslararası Para Fonuyla üç yıllık bir programı öngören stand-by anlaşması yürürlüğe girdi. Uluslararası kredi değerlendirme kuruluşları, Türkiye’nin kredi notunu olumlu yönde değiştirmeye başladılar. Uluslararası Para Fonunun, Türkiye’ye, üç yılda 4 milyar Dolar kredi vermesi öngörüldü. Yapılan

anlaşma, Uluslararası Para Fonundan gelecek yardım dışında, dış kaynak girişinin de anahtarı niteliğindedir. O bakımdan, yeni yılda, dış kaynak ve yabancı sermaye girişinin önemli ölçüde artması bekleniyor. Nitekim Uluslararası Para Fonunun, Türkiye'nin niyet mektubunu kabul ettiğinin açıklanmasının hemen ardından, Dünya Bankası da ülkemize, deprem yardımları dışında, 3 milyar Dolar kredi açacağını belirtti.

Bu arada, Bankalar Yasasında yapılan düzenlemelerden sonra, bankacılık sektörüne güven sağlayacak bir işlemle, 5 bankanın sorumluluğu ve yönetimi, Merkez Bankasındaki Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna aktarıldı. Karar, 5 bankanın sağlıklı bir yapıya kavuşturulabilmesi için alınmıştır.

Bu bankalar, devlet güvencesi altında çalışmalarını kesintisiz sürdüreceklerdir. Bu bankalarda hesapları bulunan yurttaşlarımızın herhangi bir kaygı duymalarına kesinlikle gerek yoktur. Bu yüzden, bütçeye herhangi bir yük gelmesi de söz konusu değildir.

Bundan böyle bankalar, sürekli ve etkili bir biçimde denetlenecek ve bankacılık sektörü iç ve dış sermayeye güven verir ve üretime de, dış satıma da daha çok katkıda bulunur duruma getirilecektir.

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna geçici olarak aktarılan bankalar, ilk fırsatta sağlıklı bir biçimde özelleştirilecektir. Şimdiden bazı çok uluslu büyük bankalar, bunların özelleştirilmesine ilgi göstermeye başlamışlardır.

Bankalar sistemindeki ağır sorunlar yılların birikimidir. 57 inci hükümet, bankalar sorununu temelinden çözme yolunda adımlar atmaya başlamıştır. Bu amaçla, yasa değişiklikleri yapılmasını sağlamıştır. Şimdi, bu konuda 57 inci hükümetten hesap sormaya kalkışanlar, kendi iktidarları döneminde neden bu adımları atmadıklarının hesabını vermelidirler. *(DSP sıralarından alkışlar)*

Öte yandan, tarım sektörünün yeniden yapılandırılması ve desteklemede yeni yöntemlerin devreye sokulması amacıyla, gereksinme duyulan tarım reformu çalışmalarına hız verilmiştir. Öngördüğümüz tarım reformunda, devlet desteğinin doğrudan doğruya köylüye, çiftçiye ulaşması sağlanacaktır. *(DSP sıralarından alkışlar)* Üretim planlaması yapılacaktır, tarım sigortası getirilecektir ve güçlü üretici birlikleri özendirilecektir..

TEOMAN RIZA GÜNERİ (Konya) — Bitirdiniz... Bitirdiniz...

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Öte yandan, sınır ticareti konusunda yeni düzenlemeler yapılacaktır. Sınır bölgeleri halkına ekonomik bakımdan katkı amacıyla izin verilen sınır ticareti, maalesef, dış ticaret dengesi bakımından aleyhimize işlemektedir; ayrıca, birçok alanda yerli üreticilere zarar veren sonuçlar doğurmakta ve devleti ağır vergi kaybına uğratmaktadır. Bu konuda, hem sınır ticaretinden yararlananların hem de üreticilerin çıkarlarını kollayacak, ülke ekonomisine katkıda bulunacak düzenlemeler uygulamaya konulacaktır.

2000 malî yılı bütçesinin temel hedeflerinden biri, yıllardan beri süregelen kamu açıklarında artma eğilimini durdurmaktır. Bu bağlamda, faiz dışı bütçe dengesinde önemli bir iyileşme öngörülmektedir. Bütçe, bu amaca uygun olarak, faiz ödemeleri dışında, gayrisafi millî hâsılanın yüzde 5,6'sı oranında fazla verecek biçimde bağlanmıştır. Böylece, devletin gideri ile geliri arasındaki fark kapatılmaya çalışılacaktır. Bunun için,

bir yandan, giderlerdeki artışın uygun düzeylerde tutulmasına, bir yandan da gelirlerde önemli artışlar sağlanmasına özen gösterilecektir.

Bütçe, uygulanan ekonomik program dolayısıyla, memurların ve emeklilerin zarar görmesini önleyecek bir mekanizmayı da Türkiye’de ilk kez, beraberinde getirmektedir. Buna göre, memurlara ve emeklilere yapılan maaş artışları enflasyonun altında kaldığı zaman, aradaki fark, otomatik olarak maaşlara yansıtılacaktır. Dolayısıyla, memurlarımızın ve emeklilerimizin aylıkları enflasyonun altında kalmamış olacaktır.

Öte yandan, program hedeflerine uygun olarak, kiraların, 2000 yılında ancak yüzde 25; 2001 yılındaysa yüzde 10 oranında artırılması konusunda bir yasa tasarısı hazırlanarak Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuştur. Böylece, kiracıların zarara uğraması önlenmiş olacaktır.

Sayın Milletvekilleri, kuşkusuz, uygulanan ekonomik programla, enflasyon düşünceye, malî yapı sağlıklı bir duruma gelinceye ve ekonomide yeniden canlanma başlayınca kadar bazı sıkıntılar çekilecektir. Önemli olan, özverinin toplum kesimleri arasında olabildiğince adaletli biçimde dağıtılmasıdır. Biz de bunu yapmaya çalışıyoruz. Bir süre sıkıntı çekilecektir; ama çekilen sıkıntı boşa gitmeyecektir.

Amaç, ekonomiyi yeniden canlandırmak, daha çok üretmek, daha çok istihdam olanağı sağlamak, dünya piyasalarında daha etkili biçimde rekabet edebilmek ve halkımızın refahını yükseltebilmektir.

Programın olumlu sonuçları, enflasyonun düşmeye başlaması, faizlerin aşağıya çekilmesi, borsanın yükselmesi gibi somut göstergelerle, şimdiden ortaya çıkmaya başlamıştır. *(DSP sıralarından alkışlar)*

Sayın Milletvekilleri, bütçe görüşmeleri sırasında, ekonomik programla ilgili olarak, bazı yapıcı görüş ve eleştiriler dile getirildi. Bunları şükranla karşılıyoruz.

Bu arada, bir akademisyen politikacı olduğunu her vesileyle belirten, Doğru Yol Partisi Genel Başkanı Sayın Tansu Çiller de, bize, gerek bütçe görüşmelerinin ilk gününde gerek bugün, bazı ekonomi dersleri verdi. Kendisine teşekkür ediyoruz; ancak, geçmişinde bir UDİDEM hikâyesi bulunan ve dünyada kriz söz konusu değilken, 1994 yılında, Türkiye’yi görülmemiş bir krize sürükleyen bu ekonomi otoritesinin derslerini, biraz ihtiyatla dinleme ihtiyacını duyuyoruz. *(DSP sıralarından alkışlar)*

NEVZAT ERCAN (Sakarya) — Hiç alakası yok!

H. UFUK SÖYLEMEZ (İzmir) — Benzin kuyrukları, yağ kuyrukları!

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Dediğim gibi, Sayın Çiller Başbakanken ve bütün programını uygulayabilecek durumdayken, istikrar programı uygulayacağım dedi...

YAHYA ÇEVİK (Bitlis) — Kuyruklara kim soktu, kuyruklara!

NEVZAT ERCAN (Sakarya) — 1979’da yağ yoktu, sigara yoktu, benzin yoktu.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — ...dünyada kriz yokken, dediğim gibi, Türkiye’yi ağır bir ekonomik krize sürükledi. Enflasyonu yüzde 50’ye çıkardı.

H. UFUK SÖYLEMEZ (İzmir) — Yağ yoktu, benzin yoktu!

BAŞKAN — Lütfen efendim... Müdahale etmeyelim...

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Büyüme eksi yüzde 6,2'ye düştü. Bu yıl, yüzde 5'e filan değil, en çok yüzde 3'e düşeceği anlaşıyor. Tabii, bunu da düzeltmek gerekiyor.

Ayrıca, Dolar 14.000'den 39.000'e yükseldi. Bunlar, Sayın Çiller'in kendi bakış açısından başarı sayılabilir; ama herhalde biz, bunları, başarı saymakta mazuruz. *(DSP sıralarından alkışlar)*

Değerli Milletvekilleri, ülkemizde enflasyonun düşürülmesi, ekonominin düzlüğe çıkarılması, artık partileri ve partililiği aşan bir ulusal sorun durumuna gelmiştir. Biz, Hükümetiyle ve Parlamentosuyla, çeşitli toplum kesimleriyle, ilgili kurum ve kuruluşlarıyla ele ele, ekonominin esenliğe kavuşturulabileceğine inanıyoruz. Bundan kimse rahatsızlık duymamalıdır. Başarı, tümüyle ulusumuzun olacaktır.

Sayın Milletvekilleri, Türkiye, yeni yüzyıla, önünde yeni ve aydınlık bir ufuk açılmış olarak, umutla giriyor. Bu umudun gerçekleştirilmesinin üç güvencesi vardır; bunlar: Türk toplumunun ve girişimcisinin dinamizmidir; 18 Nisan genel seçimlerinden sonra kurulan üç partili koalisyon hükümetinin, bütün dünyada hayranlık uyandıran uyumlu, kararlı ve verimli çalışmasıdır ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin, tarihinde rastlanmayan bir yoğunlukta ve hızda, gece gündüz çalışmasıdır.

Seçimlerden sonra, Parlamentomuzun çalışmaya başladığı haziran ayından bu yana geçen yaklaşık altı buçuk aylık dönemde, 100'den fazla yasa yürürlüğe konuldu. Bunlardan bir bölümü, reform niteliği taşıyan, çok önemli yasalardır. Bu arada, uluslararası tahkimi ve özelleştirmeyi kolaylaştırıcı anayasa değişikliği yapıldı; devlet güvenlik mahkemelerinin sivilleştirilmesini sağlayan anayasa ve yasa değişiklikleri yapıldı; işkenceyi ve kötü muameleyi ağır yaptırımlara bağlayan yasa çıkarıldı; parti kapatmayı zorlaştıran yasa çıkarıldı; bir başka yasayla, hapisteki yazar ve gazeteciler serbest bırakıldı; kamu görevlilerinin disiplin cezalarını bağışlayan yasa ile memurların ve diğer kamu görevlilerinin yargılanmasına ilişkin yasa çıkarıldı; terörle mücadele sırasında yaralanan ve sakatlananlara ve şehit ailelerine bazı kolaylıklar sağlayan yasal düzenlemeler gerçekleştirildi; dağdaki teröristlere, normal yaşama dönme kapısını açan Pişmanlık Yasası çıkarıldı; Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Yasası çıkarıldı; dışarıda haksız rekabeti önleyici yasa çıkarıldı; bankaların ekonomiye katkısını özendirici yasa çıkarıldı; sosyal güvenlik reformu gerçekleştirildi ve bununla birlikte, ülkemizde ilk kez, işsizlik sigortası kurulması sağlandı; Gümrük Reformu Yasası çıkarıldı; vergi yasalarında önemli düzenlemeler yapıldı; depremin yaralarının sarılması, enflasyonun düşürülmesi ve ekonominin yeniden canlandırılması için kaçınılmaz olan Ek Vergi Yasası yürürlüğe konuldu; depremde sonra hızla önlem alınabilmesi için, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi verildi; Bedelli Askerlik Yasası çıkarıldı; son olarak da, Sermaye Piyasası Yasası çıkarıldı. Uluslararası tahkimle ilgili anayasa değişikliğine uyum yasalarından bir bölümü çıkarıldı; bu konuda hazırlanan ikinci yasa değişikliği de, ocak ayı ortalarında Meclise sunulacaktır. Bu yasanın da kısa sürede yürürlüğe girmesiyle, Türkiye'ye büyük bir dış sermaye girişi olacağına ve özellikle, başta enerji olmak üzere, altyapı yatırımlarının hız kazanacağına inanıyoruz.

Yeni yılda gündeme getirilmesi planlanan yasa tasarıları arasında, ayrıca, yeni medenî kanun tasarısı, yerel yönetimler reformu tasarısı, yeni ceza yasası tasarısı, anlatım

özgürlüğünü ülkemizde daha da geliştirecek yasa değişiklikleri, Milletvekillerinin dokunulmazlıklarının sınırlandırılmasına ilişkin anayasa değişikliği, depreme dayanıklı yapılaşma için gerekli imar yasası değişikliği yer almaktadır.

Sayın Milletvekilleri, 1999 yılında, ulus olarak bize en çok acı ve üzüntü veren olay, kuşkusuz, depremlerdir. Depremlerde 20.000 kadar kişi yaşamını yitirdi, 50.000 kişi kadarı da yaralandı. Depremde yitirdiğimiz yurttaşlarımıza Allah'tan rahmet, yakınlarına ve tüm ulusumuza başsağlığı, yaralananlardan, hastalananlardan henüz iyileşemeyenlerin ise bir an önce sağlıklarına kavuşmasını diliyorum.

Marmara ve Bolu-Düzce depremleri, 20 inci Yüzyılda ülkemizin uğradığı ikinci en büyük depremlerdir. Bundan daha büyük bir deprem, 1939 yılında Erzincan'da yaşanmış ve 33.000 yurttaşımız kaybedilmişti. Dünyada meydana gelen depremlerle karşılaştırıldığında da, Marmara Bölgesi depreminin, yüzyılın en büyük depremlerinden biri olduğu görülmektedir. 17 Ağustos depreminden, toplam nüfusu 15,5 milyonu bulan ve ekonomimizde çok ağırlıklı bir yer tutan 9 ilimiz etkilendi. Dolayısıyla, Marmara Bölgesi depremi, bugüne kadar ülkemizde yaşanan depremlerde görülmeyen ölçüde yaygın bir nitelik taşımaktadır. Dünyanın hiçbir ülkesinde, önceden bilinmeyen böylesine büyük ve yaygın bir doğal afetten sonra yaraları sarmak ve yaşamı yeniden normale döndürmek kolay değildir. Ona rağmen, 17 Ağustostan bu yana geçen dört aylık sürede, depremin olumsuz sonuçlarının giderilmesi konusunda çok önemli gelişmeler sağlandı. 17 Ağustostan sonra, hükümetimiz, depremzede yurttaşlarımızın barınma gereksinmesinin karşılanması konusunda üç aşamalı bir plan öngörmüştü. Birinci aşama, konutları yıkılan veya oturulamaz duruma gelen yurttaşlarımız için çadırkentler kurulması; ikinci aşama, kışlık çadırlar kurularak, prefabrike konutlar inşa edilerek veya başka olanaklarla, yurttaşlarımızın kış soğğundan korunmalarının sağlanması; üçüncü aşama da, kalıcı konutların yaptırılmasıydı. Bugüne kadar, birinci ve ardından ikinci aşama gerçekleştirildi ve on binlerce depremzede aile, kış koşullarına uygun barınma olanaklarına kavuşturuldu.

17 Ağustos günü Kızılay'ın depolarında yalnızca 22.000 çadır varken, deprem bölgesine 115.000 kadar çadır gönderildi. Ayrıca, 12 Kasım depreminden sonra Bolu, Düzce ve çevresine sağlanan çadır sayısı da 46.000'i aştı. Bayındırlık ve İskân Bakanlığınca yaklaşık 26.000 prefabrike konutun tamamlanması için kasım ayı sonu hedef alınmıştı; üstün bir çabayla bu hedefe ulaşıldı. Böylece, rekor sayılabilecek sürede, kış koşullarına uygun barınma için önemli olanaklar sağlandı. Gönüllü kuruluşların ve çeşitli ülkelerin yardımlarıyla prefabrike konut sayısı 35.000'e ulaşmaktadır. Bolu ve Düzce depreminden sonra yörede ortaya çıkan yeni barınma gereksinmesini karşılamak için, yaklaşık 5.000 prefabrike konutun daha yapımına başlanmıştır.

Ekim ayında 112.000, Kasım ayında 106.000, Aralık ayında 94.000 aileye, toplam 21 trilyon lira tutarında barınma yardımı ödendi. Aylık 100 milyon liralık bu yardımlar bir yıl boyunca sürecektir. Az hasarlı konutların onarımı için, konut başına 600 milyon lira olmak üzere, yaklaşık 54.000 aileye 32,3 trilyon lira onarım yardımı ödendi. Öte yandan, başta Akdeniz ve Ege sahillerindeki illerimizde olmak üzere, kamu konuk evleri ve sosyal tesislerinde 33.000 yatak depremzede yurttaşlarımıza ayrıldı. Bu tesislere giden depremzedelerin ulaşimleri ve gittikleri yerde barınma ve iâşeleri hükümetimizce sağlanmaktadır. Böylece, depremzede yurttaşlarımıza, kış soğğuktan ve diğer olumsuz koşullardan korunarak geçirebilmeleri için gerekli olanaklar sağlandı; bunun için,

devletin ilgili tüm organları ve olanakları seferber edildi. Çadırlarda barınmaya çalışan yurttaşlarımızın kışı sorunsuz geçirebilmeleri için, bir an önce, tamamlanan prefabrikte konutlara veya sosyal tesislere geçmeleri konusunda özendirici yeni düzenlemeler yapılmaktadır.

Öte yandan, depremde konutları yıkılan veya ağır hasar gören yurttaşlarımızdan konut edinmek isteyenlere; köydeki konutlar için 3,5 milyar lira, il ve ilçe merkezlerindeki konutlar için 6 milyar lira, evini yapana yardım kredisi verilmektedir. Bu arada, konutları orta hasarlı yurttaşlarımıza; köylerde 1,5 milyar lira, il ve ilçe merkezlerinde 2 milyar lira, takviye ve onarım yardımı yapılmaktadır; bu yardım, çok katlı binalarda hasarlı olan her daire için ayrı ayrı ödenmektedir. Konutları yıkılan ya da ağır hasarlı olan yurttaşlarımızdan kredi kullanarak ev sahibi olanlar dışında kalanların kalıcı konutları ise, yine hükümetimizce yapılacak ve kendilerine teslim edilecektir; bunun için gerekli çalışmalar da hızla sürdürülmektedir.

Deprem bölgesinde ekonomik bakımdan da yeniden normal yaşama dönülebilmesi için, hükümetimiz, çeşitli önlemler almıştır ve almaktadır; şöyle ki: Depremde işyeri yıkılan veya ağır hasar görenlere 500 milyon lira, orta hasarlı olanlara 350 milyon lira, az hasarlı olanlara 200 milyon lira, karşılıksız yardım yapılmaktadır. Depremzede yurttaşlarımızın kamu bankalarına ve çeşitli kamu kuruluşlarına olan borçları ile Sosyal Sigortalar Kurumu ve BAĞ-KUR prim borçları ve vergi borçları ertelenmektedir.

Deprem bölgesinde ekonomik yaşamın canlanması için hiçbir önlem alınmadığı yolundaki iddialar insafsızdır; rakamları veriyorum: Halk Bankası, bugüne kadar 11.000 firmanın 12,5 trilyon lira tutarındaki kredi borçlarını ertelemiştir; ayrıca, 5.700 firmaya, toplam 111 trilyon lira tutarında kredi açmıştır. Yine, Ziraat Bankası, 1.700 kadar çiftçinin 4,6 trilyon lira tutarındaki kredi borçlarını ertelemiştir. Bunun yanında, yeni krediler verilmiştir. Ayrıca, tarım kredi kooperatiflerince 37,8 trilyon lira kredi açılmıştır.

Deprem bölgesi, Ek Vergi Yasası kapsamının dışında tutulmuştur. Depremde hurda haline gelenlerin yerine yeni alınan taşıtlardan Taşıt Alım Vergisi ve Ek Taşıt Alım Vergisi alınmamaktadır. Depremde ölenlerin yakınlarına intikal eden mallar dolayısıyla, Veraset ve İntikal Vergisi alınmamaktadır.

Ayrıca, bölgedeki yatırımlar için yeni kolaylıklar getirilmiştir. Daha birkaç gün önce yayımlanan bir kararnameyle, bugüne kadar sağlananların ötesinde, afetten etkilenen yatırımcılara, Yatırımları Teşvik Fonundan, çeşitli bankalar aracılığıyla yatırım, işletme ve taşınma kredisi verilmesi öngörülmüştür.

Öte yandan, depremzede çocuklarımızın eğitimlerinin aksamadan sürebilmesi için her olanak sağlanmıştır. Hasar gören okullar onarılıncaya kadar eğitimin sürmesi için çadır okullar kurulmuştur. Kamu sosyal tesislerinde kalan ailelerin çocukları, gittikleri yerlerdeki okullara devam etmektedirler.

Millî Eğitim Bakanlığı, eğitime devam edilemeyen yerlerdeki depremzede çocuklarımız için, ayrıca, ilköğretim ve lise düzeyinde, Türkiye genelinde 32.000 kadar parasız yatılılık kontenjanı oluşturmuştur. Parasız yatılı öğrencilerin giyim, kırtasiye, yemek gereksinimi karşılandığı gibi, kendilerine harçlık da verilmektedir.

Depremden zarar görmüş bulunan yükseköğrenim öğrencilerine de ücretsiz yurt, kredi ve benzeri olanaklar sağlandı. Bu öğrencilerimizden katkı payı ve öğretim ücreti de alınmamaktadır.

Deprem dolayısıyla yurt içinden ve dışından yapılan parasal yardımlar, Ziraat Bankasında açılan merkezî hesapta toplanarak, değerlendirme ve harcama aşamalarında denetim altına alınmıştır ve bu konuda tam bir saydamlık sağlanmıştır.

Deprem dolayısıyla yapılan iç ve dış parasal yardımların tutarı, 144,7 trilyon lirayı aşmıştır. Toplanan parasal yardımların 109,5 trilyon lirası, prefabrike konutların ve altyapılarının yapımı, enkaz kaldırma ve depremde zarar gören yolların onarımı çalışmaları ile deprem bölgesindeki çeşitli gereksinimler için kullanılmıştır.

17 Ağustos'tan bu yana, depremle ilgili olarak 17 yasa ve kanun hükmünde kararname, onlarca yönetmelik, tebliğ ve genelge yürürlüğe konulmuştur. O arada, bu tür durumlarda ve öncesinde acil durum yönetiminin etkin bir şekilde gerçekleştirilmesi amacıyla, Başbakanlığa bağlı Türkiye Acil Durum Yönetimi Başkanlığı kurulmuştur.

Bu arada, Sayın Çiller belki bilmiyor; afet bölgesi de, daha ilk günlerden itibaren ilan edilmiştir.

Sivil savunma hizmetlerinin etkili ve yaygın bir şekilde yerine getirilebilmesi için, hazırlıklar hızla sürdürülmektedir. Bu konudaki kanun hükmünde kararname dün yürürlüğe girmiştir.

Ülkemizde kentleşmenin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi, mevcut yapılardan gerekenlerin güçlendirilmesi, bundan sonra yapılacakların depreme dayanıklı olarak inşa edilmesi, yerleşme yerlerinin seçimlerinin buna göre yapılması, etkili bir denetim ve sigorta sistemi getirilmesi amacıyla hazırlıklar sürdürülmektedir. Bu amaçla çıkarılan zorunlu deprem sigortasına ilişkin kanun hükmünde kararnameyle, doğal afet sigortaları kurumu oluşturulmaktadır.

Değerli Milletvekilleri, bütün bunlar gösteriyor ki, devlet ve ulus olarak, depremezelerin yaralarının sarılması, ivedi gereksinmelerinin karşılanması bakımından başarılı bir sınav verilmiştir. Türkiye, böylesine büyük bir doğal afetin altında kalmayacak kadar güçlü bir ülke olduğunu göstermiştir. *(DSP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar; MHP ve ANAP sıralarından alkışlar)*

Devletin gücüne, gönüllü toplum örgütlerinin, girişimcilerin ve yabancı ülkelerin değerli katkıları da eklenmiştir. Kurtarma çalışmalarında yurt içinden ve dışından etkin katkılar gelmiştir; bunları da şükranla anıyoruz.

Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; burada, Avrupa Birliği konusuna kısaca yeniden dönmek istiyorum. Anımsayacağınız gibi, konunun ayrıntılarını ve gelişmeleri, 14 Aralık günü Genel Kurulumuzda yaptığım konuşmada açıklamıştım.

10 Aralık günü bize ulaştırılan Avrupa Birliği Helsinki doruk toplantısı kararında, Türkiye'nin son zamanlarda Kopenhag ölçütlerine uyum sağlamak yolunda attığı adımlardan övgüyle söz ediliyordu. Ancak, karar metninde, eğer daha önce çözüm bulunmazsa, Yunanistan'la aramızdaki Ege sorunlarının en geç 2004 yılında Uluslararası Adalet Divanına götürülmesi zorunlu olacaktı gibi yorumlanabilecek bir ifade yer alıyordu. Yine, bu karar metninde, Kıbrıs'la ilgili görüşmelerden bir sonuç alınamasa

bile, Kıbrıs'ın, Avrupa Birliği'ne üyelik hakkının tanınabileceği izlenimi veriliyordu. Bunları kabul edemeyeceğimizi, o akşam, Helsinki'ye bildirdik. Onun üzerine, Türkiye ile Helsinki arasında yoğun bir diplomasi trafiği yaşandı. Avrupa Birliği'nin üst düzey yetkililerinden bir heyet, gece yarısına doğru Ankara'ya geldi. O arada, Finlandiya Başbakanı ve Avrupa Birliği Dönem Başkanı Sayın Lipponen'den bir mektup geldi. Mektupta, Ege sorunlarıyla ilgili olarak 2004 tarihinin, anlaşmazlıkların çözümü için ve Uluslararası Adalet Divanına başvuru için son tarih olarak belirtilmediği, 2004 yılından, ancak, Avrupa Konseyince durumun yeniden gözden geçirileceği tarih olarak söz edildiği açıklanıyordu; Kıbrıs'la ilgili bir karar alınırken de, ilgili tüm faktörlerin göz önünde tutulacağı vurgulanıyordu. İlgili faktörlerin başında da, kuşkusuz, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Kıbrıslı Türklerin vazgeçilmez hakları yer almaktadır. *(DSP ve MHP sıralarından alkışlar)*

Sayın Lipponen'in resmî nitelik taşıyan ve Helsinki kararlarına ek metin olarak Avrupa Birliği hukukunda yerini almış bulunan mektubu üzerine, Bakanlar Kurulumuz ile Sayın Cumhurbaşkanımızın da olumlu görüşlerini alarak, 11 Aralık günü düzenlenen çalışma yemeğine katılmak üzere, Dışişleri Bakanımız Sayın İsmail Cem ile Avrupa Birliğiyle ilişkilerden sorumlu Devlet Bakanı Sayın Mehmet Ali İrtemçelik'le birlikte Helsinki'ye gittik.

Ayrıca, açıklamalarımızda, Kıbrıs'ta iki ayrı devlet bulunduğu gerçeğinin göz ardı edilemeyeceğini, Kıbrıs Rum yönetimi ile Avrupa Birliği ne kadar bütünleşirse, bizim de, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetiyle o kadar bütünleşmeye kararlı olduğumuzu her vesileyle belirttik. *(DSP ve MHP sıralarından alkışlar)* Bize, Avrupa Birliğinde adaylık statüsü, bu kararlılığımız bilinerek verildi. O bakımdan, Kıbrıs konusunda en küçük bir kaygı duymaya gerek yoktur. *(DSP ve MHP sıralarından alkışlar)*

Aslında, Kıbrıs'la ilgili olarak, Türk ve Rum tarafları arasında bir uzlaşmaya varabilmenin çok basit bir gerçeği vardır -hep söylediğim gibi- bu da, Kıbrıs'ta iki ayrı bağımsız devlet varlığının, bu gerçeğin, göz ardı edilmemesidir. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin varlığı, yalnız Kıbrıslı Türklerin değil, Türkiye'nin ve Doğu Akdeniz'in de güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır.

Son olarak, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin, Kıbrıs'taki Barış Gücünün görev süresinin uzatılmasına ilişkin kararında, önceki kararlardan farklı olarak, yalnızca Rum hükümetinden söz edilmemesi ve Barış Gücünün çalışmaları için Kuzey Kıbrıs'tan izin alınması gereğinin vurgulanması, önemli bir gelişmedir. Böylece, adım adım, günden güne, kuzeyde ayrı bir Türk cumhuriyeti bulunduğu gerçeği, artık, kabul görmektedir.

Sonuç olarak şunu bir kez daha vurgulamak isterim ki, Türkiye, Avrupa Birliğinde adaylık hakkını elde ederken, kendi ulusal haklarından da, Kıbrıslı Türklerin haklarından da hiçbir ödün vermiş değildir. *(DSP, MHP ve ANAP sıralarından alkışlar)*

Ona rağmen, daha iki yıl önce "Türkiye, Avrupa Birliği'nin kapısına bile yanaşamaz" diyenler, bugün, Türkiye'siz bir Avrupa olamayacağını kabul etme noktasına gelmişlerdir. Türkiye de, Avrupa Birliğinde tam üyelik istiyorsa, tüm Avrupa Birliği ülkelerinin, gerek insan hakları gerek ekonomi bakımından kendileri için koydukları kurallara uymak zorundadır. Bu kurallara uymamız, zaten, kendi halkımızın da isteği ve beklentisidir. Bu zorunluluğu ve beklentiye karşılama yolunda, 57 inci hükümet, Türkiye Büyük Millet Meclisinin de gece gündüz çalışmasıyla, altı buçuk ayda büyük adımlar atmıştır.

Demokrasi alanındaki eksikliklerimiz hızla giderilmeye başlanmıştır. Nitekim bu gerçek -biraz önce belirttiğim gibi- Helsinki doruğunun sonuç bildirgesinde de övgüyle vurgulanmıştır.

Hükümetimizin uyumlu ve kararlı tutumu, Türkiye Büyük Millet Meclisinin de hızlı ve yapıcı çalışması, Türkiye'nin, dünyada artan saygınlığına büyük katkıda bulunmuştur. İşçi ve girişimci kesimlerinin ve bazı gönüllü kuruluşların, uluslararası alanda Türkiye için sürdürdükleri etkili tanıtım ve istek kampanyasının da katkıları, bunlara eklenmiştir.

Deprem felaketi karşısında sergilenen toplumsal dayanışma da, İstanbul'daki AGİT toplantısına Türkiye'nin olağanüstü başarılı ve uygarca ev sahipliği de, ulusumuzun ve devletimizin saygınlığını artırmıştır. Kısacası, iktidarıyla ve muhalefetiyle, hükümetiyle ve Meclisiyle, devletiyle ve sivil toplum örgütleriyle tüm ulusumuzun ortak başarısı olarak bu sonuca ulaşılmıştır. *(DSP ve MHP sıralarından alkışlar)*

Avrupa'da, adaylığımıza sevinenler olduğu gibi, üzülenler de vardır. Türkiye'nin Avrupa Birliği adaylığının bir aldatmaca olduğunu söyleyenler bile vardır. Bunlar "nasıl olsa Türkiye tam üyelik koşullarını yerine getiremez, ekonomisini de görünür gelecekte düzlüğe çıkaramaz" diye düşünmektedirler; ama çok geçmeden, yanıldıklarını göreceklerdir. *(DSP sıralarından alkışlar)*

Tam üyeliğe geçiş sürecinin hızını, Türkiye'nin kendisi belirleyecek durumdadır. İnsan hakları, demokrasi ve ekonomi alanındaki bütün koşulları, el ele vererek, kısa sürede sağlayabileceğimize inanıyorum.

Türkiye ile Yunanistan arasında deprem öncesinde başlayıp, depremden sonra daha da güçlenen diyalog ortamının, Ege sorunlarını da mahkemelik olmadan çözmemizi kolaylaştıracağını umuyorum.

Sayın Milletvekilleri, burada, özellikle ilk günkü görüşmelerde, Çeçenistan sorunuyla ilgili olarak, hükümete çok haksız eleştiriler yöneltilmişti "bu sorun, hükümeti rahatsız etmiyor" denilmişti "Orta Asya ve Kafkaslar, Türkiye'nin ilgi alanından kaçmış ve çıkmış durumdadır" gibi, hayal ürünü sözler söylenmişti. Oysa Çeçenistan sorunu üzerinde en duyarlı biçimde duran ülkelerin başında, Türkiye gelmektedir. *(DSP sıralarından alkışlar)*

Çeçenistan Halkına yönelik harekâtın, insanî açıdan bizleri kaygılandığı, birçok kez, benim tarafımdan, Dışişleri Bakanımız tarafından veya hükümetimiz adına yapılan açıklamalarla duyurulmuştur. Çeçenistan'daki insanlara yöneltilen zulmün, soykırım ölçüsüne vardığını, ilk kez biz söyledik. Çeçen göçmenlere ilk insanî yardım gönderen ülke, Türkiye'dir. Dışişleri Bakanımız, Gürcistan Dışişleri Bakanıyla konuşarak, Çeçen mültecilere yardım konusunda her türlü desteği vereceğimizi bildirmiştir; konuğumuzla görüşmemde, bunu ben de ayrıca vurguladım. Ramazan dolayısıyla, Çeçenistan'a yönelen kanlı saldırıların durdurulması konusunda çağrıda bulundum. Şimdi, aynı çağrıyı, yılbaşı ve yine kutsal ramazan bayramı dolayısıyla, Türkiye Büyük Millet Meclisi kürsüsünden bir kez daha yineliyorum.

Türkiye'nin Orta Asya ve Kafkasya cumhuriyetleriyle ilişkileri, ancak, bu ülkeleri, laikliği benimsedikleri için D-8'ler grubuna davet etmeyen Refahiyol Hükümeti döneminde bir sarsıntı geçirmiştir. *(DSP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)*

57 inci hükümet döneminde ise, Türkiye'nin Orta Asya'da ve Kafkasya'daki ülkelerle ve öteki komşularıyla ilişkileri, geçmişte hiçbir zaman olmadığı kadar olumlu bir

ortamda gelişmektedir. İki kutuplu dünya sona erdikten sonra başlayan Avrasyalaşma süreciyle, Türkiye'nin etki alanı büsbütün genişlemiştir; bütün Balkan ülkeleriyle ilişkilerimiz de gelişmiştir.

Bu arada, AGİT zirvesi sırasında, Bakü-Ceyhan boru hattı ve Hazar havzası gaz boru hattı projelerinin gerçekleşmesi yönünde önemli gelişmeler sağlanmıştır. Bir yandan da, Rusya'yla Mavi Akım projesi yürümektedir. Öte yandan, İsrail'le ilişkilerimiz hızla gelişmektedir; bunun kaygı duyulacak bir yanı olmadığını, şimdi Arap ülkeleri de kabul etmektedirler. Suriye'yle ilişkilerimiz de göreceli bir düzelme sürecine girmiştir. Çin ve Japonya'yla ilişkilerimiz, yine son derecede olumlu bir ortamda ilerlemektedir. Aynı zamanda, Afrika ülkelerine, Latin Amerika ülkelerine, Pasifik ülkelerine de hızla açılmaktayız.

Kısacası, Türkiye, kendi yöresinde yalnızlık çeken bir ülke durumundan, ilişkileri bütün dünyaya yayılan bir ülke durumuna erişmiştir. Bir yandan Avrupa Birliği ülkeleriyle ilişkilerimiz gelişirken, bir yandan da Amerika Birleşik Devletleriyle ilişkilerimiz bugünkü doruk noktasına ulaşmıştır. Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Sayın Clinton, ülkemize, bildiğiniz gibi, olağanüstü ilgi göstermiş ve büyük destek sağlamıştır ve bu desteğini hâlâ sürdürmektedir.

Sayın Milletvekilleri, ben bu konuşmamda, olabildiğince polemikten kaçınmaya özen gösterdim; ancak, Sayın Recai Kutun'ın, Fazilet Partisi adına, bu Partinin Genel Başkanı olarak yaptığı konuşmada ve daha önceki konuşmalarında da çok yadırgadığım bazı unsurlar vardı, bunlara kısaca değinmek istiyorum.

Sayın Recai Kutun "57 inci hükümet, çağı yakalamada başarısızdır, çağın elli yıl gerisindedir" dedi. Acaba, onun için mi, Türkiye, Avrupa Birliği'ne aday olabildi? (DSP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Acaba, onun için mi, Türkiye, G-20'lere alındı?

Yine, değerli arkadaşlarım, bu hükümet döneminde, daha doğrusu 55, 56, 57 inci hükümetler döneminde yolsuzluk ve soygunların görülmemiş ölçülere vardığını ileri sürdü Sayın Kutan; Oysa yolsuzluklara ve soygunlara karşı görülmemiş bir mücadelenin verildiği hükümet dönemleridir onlar. (DSP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Yine, Sayın Kutan, konuşmasında, toplumdaki bazı tehlikeli, sakıncalı çelişiklere değindi "toplumda ayrı bir dil oluşuyor, ayrı bir din oluşuyor, ayrı bir demokrasi oluşuyor" dedi. Sayın Recai Kutan, eğer, siz, Atatürk'ü anlarsanız ve laik demokratik cumhuriyetle uyum sağlarsanız, bu çelişkiler kendiliğinden büyük ölçüde ortadan kalkar. (DSP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; 1999 yılında büyük felaketler, büyük acılar yaşadı; ama aynı zamanda, 1999 yılı, Türkiye'nin geleceğine yönelik çok önemli gelişmelerin sağlandığı, sevindirici olayların yaşandığı bir yıl oldu. 1999'da Türkiye, uzun yıllardır ilk kez siyasal istikrara kavuştu. Siyasal istikrar, ekonomide de istikrar sürecini başlattı. 1999 yılında, bölücü terörün beli kırıldı, iç ve dış kaynakları büyük ölçüde kurutuldu. 2000 yılı ise, bölücü terörün sıkıntısını en çok çeken Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da hakça bir düzenin temellerinin atıldığı, sağlıklı bir kalkınmanın ivme kazandığı yıl olacaktır. (DSP sıralarından alkışlar)

Yine, 2000 yılı, toplam istihdamın yüzde 45'ini sağlayan tarım kesiminde kapsamlı bir reformun gerçekleştirileceği ve köylümüze, çiftçimize refah yolunun açılmaya başlayacağı yıl olacaktır.

2000 yılı, aynı zamanda, demokrasimizin ve yargı düzenimizin eksiklerinin giderileceği, her alanda hakça bir düzenin temellerinin atılacağı, rantiyeciliğin yerini üretkenliğin alacağı, enflasyonda hızlı düşüşün başlayacağı yıl olacaktır.

1999 yılı, uluslararası alanda saygınlığımızın yükseldiği yıl oldu, 2000 yılı, bu sürecin daha da hızlandığı yıl olacaktır.

Ülkemizde, Batı'ya tutsak olmadan ve Doğu'dan da kopmadan Batılılaşma yolunu Atatürk açmıştı. 2000 yılı, bu yolda atılan adımların ivme kazandığı yıl olacaktır.

Bu inanç ve umutla, 2000 yılı bütçesinin halkımıza ve ülkemize hayırlı olmasını diliyorum. *(DSP sıralarından alkışlar)*

Bütçenin yasalaşması sürecine değerli katkılarda bulunan tüm partilere ve Milletvekillerine, hükümetimiz adına içtenlikle teşekkür ediyorum.

Yeni yılın, yeni yüzyılın ve yeni binyılın, ulusumuza ve tüm insanlığa, yaklaşan ramazan bayramının da tüm İslam âlemine mutluluklar, esenlikler ve sürekli barış getirmesini diliyor, hepinize saygılar sunuyorum. *(DSP sıralarından ayakta alkışlar; MHP ve ANAP sıralarından alkışlar)*⁹⁷

⁹⁷ *TBMM Tutanak Dergisi* Dönem 21, Cilt 22, Birleşim 46, Sayfa 678-689

28 Aralık 1999 Salı

İstanbul Milletvekili Tansu Çiller'in, Başbakan Bülent Ecevit'in Şahsına Sataşması Nedeniyle Konuşması

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Sayın Başkan?

BAŞKAN – Buyurun efendim.

BAŞ BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — **BAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul)** — Sayın Çiller, benimle ilgili olarak bazı yanlış bilgiler verdi; çok kısaca bir düzeltme yapmama izin verir misiniz?

BAŞKAN – Buyurun efendim. *(DSP sıralarından ayakta alkışlar)*

NURETTİN AKTAŞ (Gaziantep) — Sayın Başkan, söz sırası Sayın Cevat Ayhan'ındı...

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Marmara depreminin hemen ardından, o bölge, depremde etkilenen bölge, afete duyarlı bölge kapsamı içine alındı ve bu şekilde halkın yardımına koşmakta birçok kolaylıklar sağlanmış oldu.

NEVZAT ERCAN (Sakarya) — Ben, deprem bölgesi milletvekilimim...

SAFFET ARIKAN BEDÜK (Ankara) — Hayır...Hayır...

BAŞKAN – Lütfen dinleyelim efendim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamlı) — Sayın Çiller, geçmişle ilgili iddialarda bulunurken, benim, 1978-1979'daki Başbakanlığım döneminde, benzin kuyrukları olduğunu söyledi. *(DYP sıralarından gürültüler)* Müsaade edin arkadaşlar...

BAŞKAN – Lütfen dinleyelim.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamlı) — Çok doğrudur; 1978-1979'da, Türkiye'de benzin kuyrukları vardı; ama bu kuyruklar, Amerika'daki kadar, başka Avrupa ülkelerindeki kadar büyük değildi. *(DYP sıralarından "Allah, Allah!" sesleri)* Herhalde Sayın Çiller çok iyi bilir ki, o yıllar, bütün dünyada ağır bir ekonomik bunalım dönemiydi; petrol fiyatları yüzde 400 artmıştı. Ben hükümeti devraldığımda Merkez Bankasında 1 Dolar yoktu; ona rağmen, kısa sürede, o tikanıklığı bir ölçüde olsun aşabilme olanağını bulduk ve ilk defa, tarihimizde -o tarihe kadar ilk defa- bir yılda, ihracatta (dışsatımda) yüzde 30'u aşkın ilerleme sağlayabildik.

Ayrıca, Sayın Çiller, yine, geçmişle ilgili olarak, bir başka yanlış bilgi verdi. Sanki, ekonomik konularla ilgili veya Avrupa Birliğiyle ilgili olarak söylemişim gibi bir sözünakletti. "Gölge etmeyin başka ihsan istemeyiz" sözümü... O sözüm, Montrö'de, zamanın Yunanistan Başbakanı Karamanlis'le yapacağım görüşme başlarken, Amerika'dan, o görüşmelere gölge düşüren bir beyanın gelmesine tepki olarak söylenilmiştir. *(DYP sıralarından "İnkâr etme!" sesleri)* Yani, biz, burada, Yunanistan'la oturduk, Ege sorunlarını çözmeye çalışıyoruz; buna "gölge etmeyin" dedim. Eğer, bu bir kusursa, bu kusuru üstleniyorum.

Teşekkür ederim. *(DSP sıralarından ayakta alkışlar; DYP sıralarından gürültüler)*⁹⁸

⁹⁸ *TBMM Tutanak Dergisi Dönem 21, Cilt 22, Birleşim 46, Sayfa 699-700*

28 Aralık 1999 Salı

**2000 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısının Kabulü Nedeniyle Yaptıkları
Teşekkür Konuşması**

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; 2000 yılı malî bütçesinin kabulü dolayısıyla, Yüce Meclisin tüm üyelerine, tüm gruplarına, hükümetimizin şükranlarımı sunarım. Son derece de verimli bir çalışma yaptı Büyük Millet Meclisimiz. Onun için, bütün grupları ve bütün Milletvekillerini içtenlikle kutluyorum ve 2000 malî yılı bütçesinin ulusumuza ve devletimize hayırlı olmasını diliyorum.

Hepinize mutlu bir Ramazan Bayramı ve mutlu, başarılı yıllar diliyorum.

Saygılar sunuyorum. *(Alkışlar)*

BAŞKAN – Teşekkür ederim Sayın Başbakan.⁹⁹

⁹⁹ *TBMM Tutanak Dergisi* Dönem 21, Cilt 22, Birleşim 46, Sayfa 715

29 Mart 2000 Çarşamba

Demokratik Sol Parti Genel Başkanı İstanbul Milletvekili Bülent Ecevit, Milliyetçi Hareket Partisi Genel Başkanı Osmaniye Milletvekili Devlet Bahçeli ve Anavatan Partisi Genel Başkanı Rize Milletvekili Mesut Yılmaz ile 251 Milletvekilinin, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 69’uncu Maddesinde Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi, (2/479, 2/478, 2/477)

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; sözlerime başlarken, hepinize içten saygılarımı sunuyorum.

Anayasa değişiklikleri konusunda gruplar ve hükümet adına karar alınamıyor. Ona rağmen, Genel Kurulda gruplar ve hükümet adına konuşma yapılması bir çelişki gibi görülebilir; ama bu, gelenekleşmiş bir çelişkidir. Kaldı ki, sözcüler, elbette, genel eğilimleri bilerek konuşmaya özen göstermektedirler. Nitekim gruplar adına konuşan Sayın Milletvekilleri, bu konuda da, eminim ki, kendi grup üyelerinin genel eğilimini bilerek konuşma yapmışlardır. Aynı şekilde, ben de, Başbakan olarak, temsil etmekte olduğum hükümetin genel eğilimlerini bilerek konuşmaya özen göstereceğim; Fakat her halükârda, bu çelişkinin, ileride, Anayasada ve İçtüzükte başka değişiklikler yapılırken ele alınmasında yarar vardır. Ayrıca, yine, bu bağlamda, cumhurbaşkanlığı seçimlerinin ve anayasa değişikliklerinin gizli oyla yapılması zorunluluğunun da yersiz olduğu, benim kişisel düşüncemdir. İleride, başka anayasa ve içtüzük değişiklikleri yapılırken bu çelişkinin de giderileceğini umuyorum.

1995’ten beri, ülkemizde, anayasa değişiklikleri, kamuoyunda, partiler içinde ve partiler arasında ayrıntılı olarak görüşülmektedir ve bu, ayrıntılı görüşmeler sonucunda karara bağlanmalıdır. Nitekim son genel seçimlerden sonra Anayasada yapılan -biraz önce Sayın Bülent Arıncı’nın değindiği- iki değişiklik, bütün partilerin uzlaşmasıyla yürürlüğe girebilmiştir. Bu da, demokrasimiz açısından, tabii, sevindirici bir gelişmedir. Böylece, anayasa değişiklikleri, demokratik katılım süreci içinde gerçekleşir duruma gelmiştir.

Herhangi bir konuda anayasa değişikliği yapmak veya yapmamak bakımından Türkiye Büyük Millet Meclisi üzerinde herhangi bir baskı yoktur. Baskı kazara olsa da, Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri, elbette, buna boyun eğecek değillerdir.

Şimdi, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmekte olan anayasa değişiklikleri, aylardır, Meclis içinde ve Meclis dışında enine boyuna irdelenmiştir.

Ayrıca, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığınca, Büyük Millet Meclisinde temsil edilen bütün partilerin katılımıyla bir uzlaşma komisyonu kurulmuştur. Bu komisyonda da, konu, tüm ayrıntılarıyla görüşülmüştür. Böylece, fiilen bir uzlaşma ortamı oluşmuştur.

O arada, Cumhurbaşkanlığıyla ilgili 101 inci maddenin değiştirilmesi konusunda geniş bir kamuoyu oluşmuştur. Bu konuda bir gerçeği hatırlatmak isterim. Biz bu konuyu gündeme getirdiğimizde, Doğru Yol Partisi ile Fazilet Partisi, Cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesini sağlayacak bir anayasa değişikliğini gündeme getirmek istemişlerdir. Bunu, tabii, görüşlerine katılmasak da, hakları olarak kabul ediyoruz; ancak, gerek Fazilet Partisi gerek Doğru Yol Partisi şu anlayışı göstermişlerdir:

"Biz, Cumhurbaşkanının doğrudan halk tarafından seçilmesiyle ilgili anayasa değişikliği için kendi önerimizi veriyoruz, kendi girişimimizi yapıyoruz; ama bu önerimiz kabul edilmezse, Cumhurbaşkanının, şimdiye kadar olduğu gibi, Meclisin iradesiyle seçilmesine ve 5+5 formülüne de karşı çıkmayız." Bunu da şükranla karşılıyorum.

Bu arada, 69'uncu maddede de partilerin kapanmasını zorlaştıran bir değişiklik yapılması, kanımca, kamuoyunun geniş bir kesimi tarafından uygun bulunmaktadır.

Tabii, cumhurbaşkanı seçim sistemiyle ilgili önerinin Büyük Millet Meclisinde ivedilikle, öncelikle yapılması, Anayasanın belirlediği takvim açısından bir zorunluluktur.

Aynı şekilde, 69'uncu maddede, yani, partilerin kapatılmasını zorlaştıran bir değişiklik yapma önerisinde de genel bir uzlaşmanın var olduğunu düşünüyorum. Bu da sevindirici bir şeydir. Bu konuda, biraz önce, Sayın Arıncı'nın da belirttiği gibi, Fazilet Partisine yönelik bazı olası sakıncalı gelişmeler olabilir; Fakat böyle bir gelişme, en az, o partiyi üzeceği kadar bizleri de üzer. O bakımdan, süratle, iş işten geçmeden önce, 69'uncu maddede de, partileri kapatmayı zorlaştıran bir değişikliğin yapılması çok yararlı olacaktır. Bunu, yalnız Fazilet Partisinin değil, bütün partilerin içtenlikle istediklerine inanıyorum.

86'ncı madde konusunda da, Büyük Millet Meclisi üyelerinin genel eğilimi bellidir.

Böylece, görüşülmekte olan üç anayasa değişikliği konusunda da, şimdiden, Büyük Millet Meclisinde, genel bir uzlaşma bulunduğunu düşünüyorum. "Uyum" tabirini kullanmıyorum -Nitekim komisyon da adını değiştirmiş "uyum" yerine "uzlaşma komisyonu" demiştir- çünkü uyum, her konuda kesin anlaşma anlamına gelebilir; bu da kolay sağlanamaz; önemli olan, uzlaşmadır. Örneğin, 69'uncu maddeyle ilgili olarak, Fazilet Partisinin, diğer partilerin görüşlerinden farklı bir görüşü olabilir; ama şu sırada, bunları gündeme getirmenin yararlı olmayacağına inanıyorum.

Bu arada, cumhurbaşkanlığı konusu, tabii, şu sırada, bir anayasal sistem kapsamında ele alınıyor; Fakat bir yandan da, Sayın Süleyman Demirel'in cumhurbaşkanlığının bir dönem daha uzatılmasına olanak verileceğini de hepimiz biliyoruz. Dolayısıyla, şu sırada, konu, cumhurbaşkanı seçiminin gerçekleşmesi olmasa bile, hepimizin bilincinde veya bilinçaltında, Sayın Süleyman Demirel'in bir süre daha Cumhurbaşkanlığında kalma olasılığının, en azından, tartışıldığı bellidir.

Benim, bu konudaki görüşlerimi biliyorsunuz. Ben, öteden beri, bir yılı aşkın bir süredir -yaklaşık iki yıldır- cumhurbaşkanı görev süresinin beş yıllık bir dönem daha uzatılmasını savunuyorum.

Tabii, genellikle belirtildiği, ileri sürüldüğü gibi, Türkiye Büyük Millet Meclisinde cumhurbaşkanlığına ehil, cumhurbaşkanlığına layık birçok değerli arkadaşlarımız vardır; ancak, deneyimin de çok büyük önemi vardır. Özellikle, son yıllarda, değişen dünya ortamında, cumhurbaşkanlarının -yalnız Türkiye Cumhurbaşkanının değil, bütün, başlıca devletlerin cumhurbaşkanlarının, devlet başkanlarının da- dış ilişkiler bakımından yetkileri ve etkileri çok genişlemiştir, çok yeni boyutlar edinmiştir. Bu bakımdan da, Sayın Demirel'in deneyiminin çok önemli olduğuna inanıyorum. Nitekim bir iki örnek vermek gerekirse, Bakü-Ceyhan Hattı Projesinin gerçekleşmesine Sayın Süleyman Demirel'in Cumhurbaşkanı olarak önemli katkıları olmuştur ve şu sırada ziyaretinden dönmekte olduğu, belki de dönmüş olduğu Türkmenistan ziyaretinde

de yeni, önemli kararların alınmasına Sayın Demirel'in değerli katkıları olmuştur. Bunları birkaç örnek olarak veriyorum. Böylece, Cumhurbaşkanlarının, artık, yalnız ülke açısından, devletin işleyişi açısından değil, dış ilişkiler bakımından da önemli deneyimleri olmak gerekir.

Kaldı ki, genellikle Avrupa ülkelerinde 5+5 formülü öteden beri uygulanmaktadır; bunun istisnası çok azdır. Bu konuda da, umduğumuz değişikliğin, bugün gerçekleşeceğini umarım.

Dediğim gibi, son yıllarda, özellikle 18 Nisan 1999 Genel Seçimlerinden beri Türkiye'de uzlaşma kültürü, demokrasinin kesin bir koşulu olan uzlaşma koşulu ve geleneği, kültürü bir hayli yaygınlaşmıştır. Son aylarda, Türkiye, uzun yıllardır özlemi duyulan bir istikrar ve uzlaşma sürecine kavuşmuştur ve Büyük Millet Meclisinin uzlaşma içinde çalışması ve hızlı çalışması, yalnız Büyük Millet Meclisimizin değil, bütün dünyada Türkiye'nin de saygınlığını önemli ölçüde artırmıştır.

Ben fazla vaktinizi almak istemiyorum. Bu konudaki görüşlerim ve hükümetimizin tavrı bellidir. Bugün alınacak kararın büyük oy çokluğuyla önerdiğimiz anayasa değişikliklerinin kabulü yönünde gerçekleşmesini diliyorum, bunu umuyorum; bu umutla hepinize saygılar sunuyorum. *(DSP sıralarından ayakta alkışlar, MHP ve ANAP sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN – Teşekkür ederim.¹⁰⁰

¹⁰⁰ *TBMM Tutanak Dergisi Dönem 21, Cilt 29, Birleşim 73, Sayfa 330-332*

23 Nisan 2000 Pazar**TBMM'nin 80. Kuruluş Yıldönümü ile Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramının Kutlanması Nedeniyle Yaptıkları Konuşma**

DEMOKRATİK SOL PARTİ GENEL BAŞKANI VE MECLİS GRUBU BAŞKANI BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 80 inci Kuruluş Yıldönümünü kutlayan değerli konuk parlamenterler, değerli milletvekili arkadaşlarım; Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramını ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin 80 inci Açılış Yıldönümünü, ulusumuza ve sevgili çocuklarımıza hayırlı olması dileğiyle kutluyorum.

Devletimizin kurucusu Atatürk, Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılış gününü Türk ve dünya çocuklarına armağan ederek çocuklara verdiği değeri göstermiştir. Atatürk'ün ve Türk Ulusunun çocuklara verdiği değerin iki ilginç kanıtı daha vardır: 1921 yılında, daha Kurtuluş Savaşımız sürerken, Atatürk'ün buyruğuyla, savaş yüzünden öksüz ve çaresiz kalan çocukların bakımını ve eğitimi güvence altına almak üzere Himaye-i Etfal Cemiyeti, şimdiki adıyla Çocuk Esirgeme Kurumu kurulmuştur. 1926 yılında da, yani, cumhuriyetin ilanından kısa bir süre sonra, çocuklar için kurulan bir bankanın dünyada ilk ve tek örneği verilmiştir: Emlak ve Eytam, yani, Emlak ve Yetimler Bankası adıyla kurulan bu bankanın başta gelen bir amacı da, yine, savaş nedeniyle yoksun kalan çocukların gelirlerini değerlendirerek onları maddî sıkıntıdan kurtarmaktır.

Ülkemizde eğitim atılımları, daha Kurtuluş Savaşı sürerken başlatılmıştır ve cumhuriyetle birlikte de büyük ivme kazanmıştır. 55 inci hükümet döneminde başlatılan ve 56'ncı ve 57 inci hükümetler döneminde kararlılıkla geliştirilen eğitim reformu da, çocuklara, gençlere ve eğitime ulusça verdiğimiz önemin yeni bir kanıtıdır. Bu reform atılımı, sekiz yıllık zorunlu ilköğretimle sınırlı değildir. Bu reform, aynı zamanda, toplumumuzun 21 inci Yüzyılda, bilgi, bilim ve ileri teknoloji toplumu olarak yükselmesini, bütün toplum kesimlerinin eğitim ve öğretimden hakça bir düzen içinde ve her yaşta yararlanabilmesini, böylece, fırsat eşitliğinin olanak eşitliğiyle bütünlenmesini amaçlamaktadır.

Reformun uygulanmaya başladığı 1997 yılından bu yana, bu amaçlar doğrultusunda önemli gelişmeler sağlanmıştır:

1998-1999 öğretim yılında 6'ncı sınıfa başlayan öğrencilerimizin sayısında, bir önceki yıla göre yüzde 30 artış olmuştur. Kız öğrencilerde ve özellikle kırsal kesimdeki kız öğrencilerde bu oran daha yüksektir. Şöyle ki, 6'ncı sınıfa başlayan kız öğrencilerin sayısı yüzde 47, kırsal kesimdeki kız öğrencilerin sayısı da % 162 oranında artmıştır.

1999-2000 öğretim yılında, 5 inci sınıftan 6'ncı sınıfa geçiş oranı, erkeklerde yüzde 93,7'yi, kızlarda yüzde 100,5'i bulmuştur.

1997 yılından bu yana, eğitime katkı payı ve bağışlarla, 543 trilyon lira tutarında eğitim yatırımı yapılmıştır.

Daha önceleri, yılda, ancak, ortalama 6.500-7.500 derslik yapılırken, son 3 yılda 60.000'den fazla derslik, eğitim ve öğretime açılmıştır. 2000 yılında da 4.152 dersliğin yapımı tamamlanacaktır.

1999 yılında hizmete giren ilköğretim okulu sayısı 421'dir; 234 okulun yapımı da sürmektedir.

İlköğretim ve Eğitim Yasasının yürürlüğe girdiği 1961 yılından 1997 yılına kadar geçen 26 yılda, 70.000 öğrenci kapasiteli 147 yatılı öğretim bölge okulu ve 27 pansiyonlu ilköğretim okulu açılmıştı. Son 3 yılda ise, yatılı ilköğretim bölge okulu sayısı yüzde 55 artışla 223'e, pansiyonlu ilköğretim okulu sayısı yüzde 514 artışla 167'ye, bu okulların toplam kapasitesi yüzde 85 artışla 140.000'e ulaşmıştır. Bu öğretim döneminde, taşınmalı öğretimden yararlanan öğrenci sayısı 620.000'i bulmuştur. İller yanında, her ilçede, en az 2 ilköğretim okuluna bilgisayar laboratuvarı kurulmuştur; 3.000 ilköğretim okuluna daha bilgisayar laboratuvarı kurulması için çalışmalar sürdürülmektedir. Bu laboratuvarlarda eğitim verecek 100.000 öğretmeni kapsayan bilgisayar eğitimi başlatılmıştır.

Güneydoğu ve Doğu Anadolu Bölgelerimizde, eğitim reformu kapsamındaki çalışmalara özel bir önem ve ağırlık verilmiştir. Bölücü terör yüzünden kapanan okulların büyük bir bölümü yeniden açılmış, öğretmen açığının kapatılmasında önemli gelişmeler sağlanmıştır. Tamamlananlar dışında, 15 bölge yatılı okulunun ve 2 pansiyonlu ilköğretim okulunun yapımı sürmektedir. Yatılı ve pansiyonlu okullar yanında, bölgede, 122 okul yapım aşamasındadır, 49 okulun da yapımı planlanmıştır. Bu bölgelerde, taşınmalı eğitim, 18 il ve 127 ilçedeki 70.000 çocuğumuzu kapsamaktadır.

Görüldüğü gibi, eğitim reformu, kısa sürede meyvelerini vermeye başlamıştır. Eğitim reformunu halkımızın yürekten benimsediğini, hem büyük miktarlara varan bağışlarda hem de öğrenim gören çocuk sayısındaki büyük artışta görmek olanaklıdır.

Bu arada, geçen yıl, genel lise ve meslek lisesi olmak üzere, 354 ortaöğretim kurumu daha açılmıştır.

Ayrıca, alınan çeşitli önlemlerle, öğretmen açığının kapatılması konusunda önemli gelişmeler sağlanmıştır. Bu bağlamda çıkarılan bir yasayla, 150.000'i öğretmen kadrosu olmak üzere, Millî Eğitim Bakanlığımız için 165.000 kadro oluşturulmuştur; son 3 yılda 118.000'e yakın öğretmen atanmıştır. Dengesiz dağılımı ve kadro israfını önlemek amacıyla, öğretmenler için norm kadro uygulaması başlatılmıştır.

Öte yandan, örgün eğitim fırsatını kaçırmış olan çocuklar, gençler ve yetişkinler için, ilköğretim uygulamasına geçilmiştir; açık ilköğretime, 70.000'e yakın öğrenci yazılmıştır. 1999 yılında, yine çeşitli nedenlerle örgün eğitimin dışında kalmış ortaöğretim çağındaki çocuk ve gençlerimizden 229.000'i, 330 çıraklık eğitim merkezinde, çıraklık eğitimi görmüştür.

1997'den beri, 6 halk eğitim, 10 çıraklık eğitim merkezi açılmış; çıraklık eğitim, ilk kez, 89 mesleği ve tüm illeri kapsayacak biçimde yaygınlaştırılmıştır.

Birçok ders kitabı ve yardımcı kitap, çağdaş yöntem ve tekniklere uygun olarak yeniden düzenlenmiştir.

Eğitim yatırımları ve öteki gereksinimler için, Dünya Bankasından, iki dilim halinde, 600 milyon Dolar kaynak sağlanmıştır; bu miktar daha da artabilecektir.

Ülkemizde, kooperatifçiliğin geliştirilmesi amacıyla, eğitim eksikliğinin giderilmesi için, Millî Eğitim Bakanlığınca Kooperatifçilik Eğitim Projesi geliştirilmiş ve geçtiğimiz mart ayında uygulamaya konulmuştur. Proje, 2000-2001 öğretim yılından itibaren, örgün ve yaygın eğitim kurumlarında başlatılacaktır.

Bu arada, engelli çocuklarımızın eğitime ayrı bir önem verilmektedir. 1999-2000 öğretim yılında, çeşitli engelli gruplarına yönelik, 13'ü örgün, 18'i yaygın olmak üzere, 31 özel eğitim kurumu açılmıştır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan, engellilerin araç gereç gereksinimleri ile engelli okullarının çeşitli gereksinmelerinin karşılanması, öğrenci bursu verilmesi ve benzeri çalışmalar için 2,7 trilyon lira destek sağlanmıştır.

Sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim kapsamında taşınalı eğitimden yararlanan yoksul öğrencilerin, barınma, beslenme, giyim, kitap, kırtasiye gereksinimleri, yine, Sosyal Yardımlaşma Fonundan karşılanmaktadır. Yoksul yükseköğretim öğrencilerine burs verilmektedir. 1997 yılının ikinci yarısından bugüne kadar, 2 milyon 700 bin öğrenciye yardım yapılmış ve toplam 99 trilyon lira harcanmıştır.

Öte yandan, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, son yıllarda geliştirdiği yeni projelerle, korunmaya muhtaç çocuklarımıza verdiği hizmetlerde önemli atılımlar yapmıştır. Bugün, 76 çocuk yuvasında ve 97 yetiştirme yurdunda 20.000'e yakın çocuk barınmaktadır. Bu çocuklarımızın, ilköğretimden sonra orta ve yükseköğrenimleri sürdürülmekte, örgün eğitime katılamayanların ise, çıraklık eğitiminden ve işgücü yetiştirme kurslarından öncelikle yararlanmaları sağlanmaktadır.

Başlatılan sevgi zinciri projesiyle, korunmaya muhtaç 450 çocuğun kreş ve gündüz bakımevlerinden yararlandırılması sağlanmıştır.

Uçurtmayı Vurmasınlar Projesiyle, cezaevlerindeki kadınların çocuklarına, yine kreş ve gündüz bakımevlerinde kontenjan ayrılmış, 150 çocuğumuz bu olanaktan yararlanmıştır.

Koruyucu aile uygulaması yaygınlaştırılmaya çalışılmaktadır. 1998 yılında başlatılan, öteki elini de sen tut kampanyası sonucu 185 çocuk daha koruyucu aile yanına yerleştirilmiştir; 6.000 çocuğumuz, aileler tarafından evlat edinilmiştir.

18 yaşını tamamlayarak yetiştirme yurdundan ayrılma aşamasına gelen 15.500 genç kamu kuruluşlarında işe yerleştirilmiştir.

Bakamayacak kadar ekonomik yoksulluk içerisinde bulunduklarından çocuklarını sosyal hizmet kuruluşlarına vermek isteyen aileler desteklenerek 31.000 çocuğun aileleriyle birlikte yaşamaları sağlanmıştır.

Erken çocukluk gelişimi destekleme projesiyle, doğu ve güneydoğu bölgelerindeki 4 ilimizde, okulöncesi eğitim hizmetlerinden yararlanma olanağı bulamamış veya zorunlu eğitim çağında olmakla beraber, okula başlayamamış 3.000 çocuğun eğitimi, yaz dönemlerinde boş olan ilköğretim okullarında gerçekleştirilmiştir.

Anne ve çocuk eğitimi programıyla, okula gidecek çocuğu olan 1.300 anneye eğitim verilmiştir.

Sosyal Hizmet ve Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde 21 kreş ve gündüz bakımevinde 2.371 çocuğa, 1.126 özel kreş ve gündüz bakımevinde 33.177 çocuğa hizmet verilmektedir. Kuruma bağlı çocuk ve gençlik merkezlerinde, sokakta yaşayan ve çalışan çocuklarla ailelerine, danışma, eğitim ve esenlendirme hizmetleri verilmekte, çocukların beslenme ve sağlık sorunları çözülmektedir.

1997 yılında sadece 1 çocuk ve gençlik merkezi varken bu sayı şimdi 15'e yükselmiştir.

Yine, Kuruma bağlı kuruluşlarda 4.132 engelli çocuğumuz bakım ve esenlendirme hizmetlerinden yararlanmaktadır.

Sayın Milletvekilleri, bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de çocukların çalıştırılması önemli bir sorundur. Günümüzde çocukların çocukluklarını yaşayamadan, oyun ve okul çağında çalışmalarının önlenmesi amaçlanmaktadır. Bu hedefe ulaşılması zaman alsa bile, çocukların, çalışma yaşamında korunması, çocuklar için sakıncalı işlerde çalışmalarının tümüyle önlenmesi sağlanabilecektir. Uluslararası Çalışma Örgütü, çocuk işçiliğiyle ilgili çeşitli uluslararası sözleşmeler kabul etmiştir. Bunlardan bazıları Türkiye tarafından da onaylanmıştır.

Çalışan çocuklar sorunuyla ilgili olarak, Uluslararası Çalışma Örgütünün desteğiyle, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, işçi ve işveren kuruluşları ve bazı sivil toplum örgütleri tarafından çeşitli projeler uygulanmaktadır.

23 Nisan Bayramı dolayısıyla, çalışan çocukların düzenlediği yürüyüş çok anlamlıdır. Onların sesine, işverenlerin, ailelerin, ilgili kuruluşların ve tüm toplumun kulak vermesini diliyorum.

Çocuk Hakları Sözleşmesinin kabul edilisinin 10'uncu yılı dolayısıyla, 1999 Kasım ayında, çocuk hakları kampanyası başlatılmıştır. Kampanya, 81 ilde, çeşitli etkinliklerle, 2000 yılı sonuna kadar sürdürülecektir.

Bu bağlamda, çeşitli bakanlıkların ve kuruluşların işbirliğiyle, birkaç gün önce, Ankara'da Ulusal Çocuk Kongresi yapılmıştır. Çocuk hakları, başta eğitim ve sağlık olmak üzere, ülkenin kaynaklarından, tüm çocukların, eşit ve hakça yararlanmalarını gerektirmektedir. Hükümetimiz de çalışmalarını bu duyarlılık içinde sürdürmektedir.

Sayın Milletvekilleri, Atatürk, ulusumuza bir büyük hedef göstermiştir: Çağdaş uygarlık düzeyine değil, onun ötesinde, çağdaş uygarlık düzeyinin üstüne erişme hedefini göstermiştir. Bazı kimseler, bu hedefi hayalci sayabilir; Oysa başlatılan eğitim reformu ve öteki çalışmalarla, bu hedef, hayalcilikten gerçekçiliğe dönüşebilecektir. Çağdaş iletişim ve bilgi teknolojisindeki gelişmeler bu olanağı sağlamaktadır.

Türkiye, eğitim ve bilgi ışığını, artık, dünyanın her köşesine tutmaktadır. Aynı zamanda, çocuklarımızı ve gençlerimizi, laiklik karşıtı akımların ve yurtların etkisinden koruma yolunda kararlı adımlar atılmaktadır.

Türk Ulusunun eğitime verdiği önem, çağdaş eğitim ve bilgi teknolojisiyle desteklendiği oranda, Türkiye'mizin, kısa sürede, çağdaş bir dünya devleti olabileceğine güveniyorum. Bu güveni, ulusumuza, çocuklarımıza, Atatürk emanetini bilinçlerinde taşıyan gençlerimize ve Atatürk ilkelerini özümsemiş öğretmenlerimize inancımдан alıyorum.

Bu mutlu yıldönümünde, Yüce Meclisimize, aziz yurttaşlarımıza, sevgili çocuklarımıza ve gençlerimize, sürekli başarılar diliyorum; saygılar sunuyorum. (DSP ve Bakanlar Kurulu sıralarından ayakta alkışlar; MHP, ANAP, FP ve DYP sıralarından alkışlar)

BAŞKAN – Teşekkür ederim.¹⁰¹

¹⁰¹ *TBMM Tutanak Dergisi Dönem 21, Cilt 31, Birleşim 85, Sayfa 500-503*

23 Mayıs 2000 Salı

Trabzon Milletvekili Orhan Bıçakçıoğlu'nun, 20 Mayıs 2000 Tarihinde Trabzon İlinin Beşikdüzü İlçesinde Meydana Gelen Deniz Faciasına İlişkin Gündem Dışı Konuşması ve Başbakan Bülent Ecevit'in Cevabı

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; Beşikdüzü'ndeki feci olay bütün milletimizi yasa boğmuştur. Ailelerinin üyelerini kaybedenlere Allah'tan başsağlığı diliyorum, hayatlarını kaybedenlere Allah'tan rahmet diliyorum.

Bu olay, tabii, hepimizi son derece üzdü; Fakat bu üzüntüyle yetinmemek, ileride benzer olayların olmasını önlemek için de, elden gelen her tedbiri almak gerekir. Bunun için, ilgili bakan arkadaşlarımız, bölge Milletvekilleriyle de görüşerek gerekli bütün tedbirleri alma yoluna gideceklerdir.

Bu arada, olay duyulur duyulmaz, Beşikdüzü'ne, özellikle aile üyelerini kaybedenlerden müşkül durumda olanlara dağıtılmak üzere 50 milyar lira gönderilmiştir. Ayrıca, kurtarma çalışmalarına katılan balıkçılara ve diğer gençlerimize, yurttaşlarımıza da, bütün masraflarını karşılamak üzere gerekli katkıda bulunulacaktır.

Tekrar Allah'tan rahmet diliyorum, Allah'tan, milletimizi bu tür felaketlerden kurtarmasını diliyorum; Fakat burada, sadece Allah'tan dilekte bulunmak yetmez; bu gibi olaylardan, devlet olarak ve fertler olarak, dersler alarak, bu tür felaketlerin olabildiğince azaltılmasını sağlamak gerekir.

Teşekkür ederim, saygılar sunarım. *(DSP sıralarından ayakta alkışlar, MHP, FP, ANAP ve DYP sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN – Teşekkür ediyorum Sayın Başbakan.¹⁰²

¹⁰² *TBMM Tutanak Dergisi* Dönem 21, Cilt 33, Birleşim 97, Sayfa 91

20 Aralık 2000 Çarşamba

2001 Malî Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/764)

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; 2001 malî yılı bütçesi üzerinde hükümet adına konuşmaya başlarken, sizlere saygılar sunarım, televizyonları başında bizi izleyen değerli, aziz yurttaşlarımıza da saygılarımı ve en iyi dileklerimi sunarım.

11 Aralıkta başlayan bütçe görüşmeleri, Genel Kurulumuzda bugün sona ermektedir. Bu yoğun ve yorucu çalışmaya görüş ve eleştirileriyle katkılarda bulunan tüm Milletvekillerine içten şükranlarımı sunarım.

Sayın Milletvekilleri, bir ay kadar önce uygulamaya konulan üç yıl süreli ekonomik istikrar ve yapısal uyum programının birinci yılı tamamlanmak üzeredir. Programla, küçülerek değil, büyüyerek istikrar sağlama kararındayız. Üç yılsonunda, enflasyonun tek rakama indirilmesi, sürdürülemez noktaya gelen kamu maliyesinin düzlüğe çıkarılması, ekonominin enflasyon-borç-faiz sarmalından kurtarılması ve pek çok yapısal ekonomik sorunun kalıcı biçimde çözülmesi amacındayız. Ekonomik program öncesinde ve programın uygulanmaya başlanmasından sonra, bazı olumsuzluklar yaşandı. Dünyada ortaya çıkan ekonomik krizler ve özellikle Rusya krizi Türkiye'yi de olumsuz etkiledi. Dünya petrol fiyatlarında olağanüstü artışlar görüldü. 1999 yılı başlarında 10 Dolar civarında olan ham petrolün varil fiyatı, zaman zaman 30 Doların üzerine çıktı; bugün de, fiyatlar yüksek düzeyini korumaktadır. Ayrıca, Euro'nun Dolar karşısında değer kaybetmesi de dış ticaretimiz üzerinde olumsuz etkiler yarattı. Son iki yıl içinde Euro'nun değeri Dolara göre yaklaşık yüzde 5 oranında azaldı. Türkiye'nin dışsatımının yaridan çoğu Avrupa Birliği ülkelerine yapılmaktadır. Buna karşılık, dışalımın büyük bölümü Avrupa Birliği ülkeleri dışından gerçekleştirilmektedir. Bu olgu, Euro'nun değer kaybıyla birleştiğinde cari işlemler dengesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Geçtiğimiz yıl iki büyük deprem yaşadık. En gelişmiş 9 ilimizi vuran depremler ekonomimize ağır yükler getirdi. İki yıldır ülkemizde oldukça yaygın bir kuraklık yaşanmaktadır. Bu durum, özellikle tarımsal üretimimizi olumsuz etkilemektedir. Bu arada, bankacılık alanındaki zorunlu operasyonların yarattığı duyarlı ortama enflasyon ve yüksek faiz lobilerinin çabaları da eklendi. Bunların sonucu olarak, kasım ayında ortaya çıkan yapay kriz de, maalesef, ekonomiye belli ölçüde zarar vermiştir.

Bu yoğunluktaki krizlerin etkisi genellikle çok uzun sürer. Türkiye'de ise, kriz, birkaç hafta içinde aşılabilmektedir. Bu da, kararlılıkla uygulamakta olduğumuz programın sağlamlığını ve başarısını gösterir. Programın uygulama sonuçları genel olarak olumludur. Bu durum, gelecek için de umut vericidir, yeter ki, bazı çevreler yersiz bir panik havası yaratmaya kalkışmasınlar.

Kamu maliyesi alanında çok olumlu sonuçlar alındı. Kasım ayı sonunda gelirler yüzde 86,6; vergi gelirleri yüzde 88,2 oranında arttı. Buna karşılık, giderlerdeki artış yüzde 66,3'te kaldı. Gelirlerde yılsonu hedefinin yakalanacağı anlaşıldı. Vergi gelirleri hedefi kasım ayında aşıldı. Giderlerin yılsonu hedefinin altında kalacağı belli oldu. Yılsonunda 7 katrilyon lira olması öngörülen faiz dışı fazla ise, daha eylül ayından

itibaren hedefi aştı, kasım sonunda 9 katrilyon liraya ulaştı. Aynı şekilde, yılsonunda 14 katrilyon lira olması hedeflenen bütçe açığı, kasım ayı sonunda 11 katrilyon oldu. Bu durum, gelirlerin artırılması, giderlerin kısılması için gösterilen olağanüstü çabaların sonuç verdiğini göstermektedir.

Değerli Milletvekilleri, programın uygulanmaya başlamasıyla Türkiye, dışarıdan, uygun koşullarda ve rahatlıkla borçlanabilen bir ülke konumuna geldi. Bütçenin finansmanı için yılbaşından bu yana 7,5 milyar Dolar dış borçlanma gerçekleştirildi; uzun vadeli ve düşük maliyetli borçlanma olanağı sağlandı -dış kaynak faiz oranlarının ve enflasyonun gerilemesine katkı sağlamaktadır- faizlerin gerilemesiyle iç borçlanma maliyeti önemli ölçüde azaldı, vadeler uzadı. Borçlanmadaki bu olumlu gelişmeler, kamu maliyesinde faiz giderlerinin azalmasına olanak sağladı.

Enflasyonda da önemli düşmeler oldu. On bir aylık dönemde artış, toptan eşya fiyatlarında yüzde 30,2, tüketici fiyatlarında yüzde 35,7 oldu. Son beş yılın enflasyon ortalaması, TEFE’de yüzde 71,7; TÜFE’de yüzde 78,6 oranına vardı. Buna göre, 2000 yılında enflasyonun, TEFE ve TÜFE’de, son beş yıl ortalamalarının yarısından bile aşağıda kalacağı belli olmuştur. Aynı zamanda, enflasyon, son on dört yılın en düşük düzeyine inmiş olmaktadır. Enflasyon değerlendirmesi bakımından önem taşıyan ve kısaca “çekirdek enflasyon” adı verilen özel imalat sanayii fiyatlarındaki artış da, on bir ayda, geçen yılın aynı dönemine göre yaklaşık 20 puan gerileyerek yüzde 31,8’e düşmüştür. Enflasyon beklentilerinin kırılmasında en önemli etken, yürürlüğe konulan ekonomik programın kararlılıkla uygulanmasıdır.

Bu arada, Türkiye ekonomisi yeniden büyümeye başlamıştır. Dünyada yaşanan ekonomik krizler, petrol fiyatlarındaki artış ve depremler dolayısıyla geçen yıl ekonomide görülen küçülme, bu yıl yerini ciddi bir büyümeye bıraktı. Gayri safi millî hâsıla, 2000 yılının ilk dokuz ayında, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 5,4 arttı. Yılsonunda, büyümenin yüzde 5,5 olan hedefi aşacağı ve yüzde 6’ya yaklaşacağı hesaplanmaktadır. Bu beklenti, sanayi üretiminde ve işletmelerin kapasite kullanım oranlarında saptanan önemli artışlarla da güçlenmektedir; şöyle ki: Ekim ayı itibarıyla sanayi üretimi yüzde 13,2 civarında artış gösterdi, imalat sanayiinde kapasite kullanım oranı, geçen yılki yüzde 71,3’lük düzeyinden yüzde 81,9’a yükseldi.

2000 yılının ilk dokuz ayında, parasal tutar olarak, dışsatım yüzde 4 artmıştır; ancak, miktar olarak dışsatımdaki artış yüzde 17’dir. Dışsatımdaki artışın belirli düzeyde kalması, büyük ölçüde, Euro’nun Dolar karşısında değer kaybetmesinden kaynaklanmıştır. Dışalım ise, aynı dönemde yüzde 35,1 oranında artmıştır. Dışalımın sermaye ve ara mallar ağırlıklı olduğu görülmektedir. Sağlanan güven ve saydamlık, faizlerin düşmesi, talebin artması, dışalımdaki artışın en önemli nedenleri olmuştur. Kuşkusuz, dışalımdaki artış, yatırımların ve üretimin canlanmasına katkıda bulunmuştur.

Türkiye, turizm bakımından çok olumlu bir yıl geçirmiştir. Turizm gelirlerimiz, yılın ilk dokuz ayında yüzde 47,9 oranında artarak 5,9 milyar Dolar olmuştur.

Dışsatımdaki artış sınırlı, buna karşılık dışalımdaki yüksek artış nedeniyle cari işlemler dengesi 6,7 milyar Dolar açık vermiştir. Bu açık, alınmakta olan önlemlerle azaltılacaktır ve özellikle üretim ve istihdam bakımından büyük önem taşıyan dışsatımın daha yüksek oranda artması özendirilecektir. Bu amaçla, bütçeden dışsatımcılara sağlanan finansman desteği iki katına çıkacaktır. Eximbank’ın sağladığı finansman

desteği de artırılabacaktır. Bankanın verdiği kredilerin faiz oranları, önemli ölçüde düşürülmüştür. Malî piyasalardaki son dalgalanmalardan sonra, yaklaşık 400 milyon Dolar tutarında kredinin vadesi bir ay uzatılmıştır.

Sayın Milletvekilleri, malî piyasalarda, kasım ayının sonlarında likidite alanında yüksek bir dalgalanma yaşanmıştır. Bu dalgalanma, ekonominin geleceğine ve ekonomik programın başarısına ilişkin kaygılar uyandırmıştır. Hükümetimiz, bu olumsuz gelişmelere derhal müdahale etmiştir. Bankacılık sektörünün güçlendirilmesi, beklenen döviz girişlerinin özelleştirme yoluyla artırılması ve enflasyondaki düşüşün hızlandırılması amaçlarını taşıyan bir dizi kapsamlı önlem uygulamaya konulmuştur. Bu bağlamda, bankacılıktaki mevduat garanti sisteminin sürdürülmesi, ayrıca, bankacılık sektörüne açılan kredilerin de güvence altına alınması kararlaştırılmıştır. Böylece, bankacılık sisteminde güven ortamının sağlanması amaçlanmıştır.

Türk Telekom'un yüzde 33,5 hissesi ile Türk Hava Yollarının yüzde 51 hissesinin özelleştirilmesi kararlaştırılmış, her iki özelleştirmeye ilişkin ihale ilanları 14 Aralıkta Resmî Gazetede yayımlanmıştır. Elektrik sektörünün hızla özelleştirilmesinin yolunu açacak Elektrik Piyasası Yasa Tasarısı Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuştur.

Uluslararası Para Fonu yetkilileriyle yapılan görüşmeler sonunda 10,4 milyar Dolar ek kaynak sağlanmıştır. Bu kaynağın kullanılmasına bu hafta sonundan itibaren başlanabileceğini umuyoruz. Ayrıca, Dünya Bankasından alınacak 778 milyon Dolar tutarındaki malî sektör uyum kredisi ve 250 milyon Dolar tutarındaki özelleştirme sosyal destek kredisi, Dünya Bankası Yönetim Kurulunun yarınki toplantısında ele alınacaktır. Bunun dışında, çeşitli yabancı bankalardan 1 milyar Dolar köprü kredisi sağlanmasıyla ilgili çalışmalar sürdürülmektedir. Böylece, ülkemizde ilk kez bu kadar yüksek tutarda bir dış kaynak sağlanmış olacaktır. Kuşkusuz, bu durum, Türkiye'nin güven veren bir ülke olmasının ve istikrar yolunda gösterdiği kararlılığın sonucudur.

Bugüne kadar elde edilen sonuçlar, ekonomik programın başarılı olduğunu açıkça göstermektedir. Program bir yıllık değil, üç yıllıktır; dolayısıyla, her şeyin bir yılda düzelmesini beklemek insafsızlık olur. Hükümetimiz uzun yılların sorunlarını çözmektedir. Uygulanan ekonomik programla, enflasyon düşünceye, malî yapı ve üretim yapısı tam olarak sağlıklı bir duruma gelinceye kadar bazı sıkıntılar çekilecektir. Ekonomik program, sadece bir enflasyon düşürme programı değildir, aynı zamanda, ekonominin her alanda disiplin altına alınması, yeniden yapılandırılması programıdır. Amaç, hem malî sektörün hem reel sektörün gerçek işlevlerine kavuşturulmasıdır.

Bankalar, yüksek faizli kamu kâğıtlarıyla bol para kazanmak yerine, reel sektöre fon sağlayarak gerçek bankacılığa dönecektir. Tasarruflar, yatırıma ve üretime yönelecektir. Reel sektör ise, bu yolla daha çok üretecek, daha çok istihdam sağlayacak, daha çok kazanarak, kazandığıyla yeni yatırımlar yapacaktır.

Bu sağlıklı yapıya geçiş, her kesimin çaba ve özveri göstermesini gerektirmektedir. Önemli olan, özverinin, toplum kesimleri arasında olabildiğince adaletli bir biçimde dağıtılmasıdır. Bugüne kadar bunu yapmaya çalıştık, bundan sonra da amacımız bu olacaktır.

Bu amaçla, 2000 yılı bütçesiyle, Türkiye'de ilk kez, uygulanan ekonomik program dolayısıyla memurların ve memur emeklilerinin zarar görmesini önleyen bir

mekanizma getirilmiştir. Buna göre, memurlara ve memur emeklilerine yapılan maaş artışları enflasyonun altında kaldığı zaman, aradaki farkın otomatik olarak maaşlara yansıtılması öngörülmüştür.

Bu uygulamanın ilk örneği, geçen haziran ayında uygulanan ek zamla verilmiştir. Yılın ikinci yarısı için, enflasyondaki gelişmelere koşut olarak memurların ve emeklilerinin maaşlarına yapılacak ek zam ise, önümüzdeki günlerde Bakanlar Kurulunda görüşülecektir. Böylece, memur ve memur emeklileri aylıklarının enflasyonun altında kalmaması sağlanmış olmaktadır.

SSK ve BAĞ-KUR emeklilerinin maaşları ise, geçen yıl yapılan düzenlemeyle, her ay, bir önceki ayın enflasyon oranına göre artırılarak ödenmektedir.

Ayrıca, 2000 ve 2001 yıllarında kiraların, program hedeflerine uygun olarak artırılması için bir yasa çıkarılmış, bu yolla kiracıların zarara uğraması önlenmiştir.

Önümüzdeki yıl bütçe gelirlerinin yaklaşık yüzde 24, harcamaların yüzde 4,3 artması programlanmıştır. Böylece, devletin iki yakasının bir araya getirilmesi bakımından, 2000 yılında attığımız adımlar, 2001 yılında, daha da hızlandırılarak sürdürülecektir.

Bunun sonucu, bu yıl hedefi aşarak, kasım ayı sonunda 9 katrilyon liraya ulaşan faiz dışı fazla, 2001 yılında, yaklaşık, 11,5 katrilyon liraya yükselecek. Yine, hedefi aşarak, kasım ayı sonunda 11 katrilyon liraya gerileyen bütçe açığı 5,2 katrilyon liraya inecektir. Böylece, 2000 yılında gayri safi millî hâsılanın yüzde 9,3'ü olması beklenen bütçe açığı, 2001 yılında gayri safi millî hâsılanın yüzde 3,4'ü düzeyine düşecektir.

Bu iddialı, ama aynı zamanda, bize göre, gerçekçi hedefleriyle 2001 bütçesi, ekonomik program bakımından, büyük önem taşımaktadır. Geçen yıl, bugünlerde 2000 yılı bütçesinin hedeflerinin hayalî olduğundan söz edilmişti. Yılsonuna yaklaştığımız şu günlerde, açıkça görülüyor ki, hayalî denilen hedefler, birçok olumsuzluğa rağmen, büyük ölçüde gerçekleşmiştir. *(DSP ve MHP sıralarından alkışlar)*

Sayın Milletvekilleri, ekonomik programın yükünün, toplumsal kesimler arasında adaletli dağıtılması konusunda gösterdiğimiz özen, 2001 yılında da sürdürülecektir. 2001 yılında, ayrıca, büyüme oranının yüzde 4,5; enflasyonun, yılsonunda, TEFE'de yüzde 10, TÜFE'de yüzde 12 olması öngörülmüştür. Dışsatımın özendirilerek, dışsatıma dayalı sektörlerle canlılık kazandırılması, böylece, cari işlemler açığının azaltılması hedeflenmiştir.

Ekonomik programın önemli bir ayağını da yapısal reformlar oluşturmaktadır. Bu kapsamda, ekonomik bakımdan önem taşıyan birçok düzenleme gerçekleştirildi. Bankacılık sistemini sağlıklı bir yapıya kavuşturmak amacıyla yasalar çıkarıldı. Böylece, bankaların ekonomiye katkısı özendirildi. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu oluşturuldu. Sosyal güvenlik reformu gerçekleştirildi. Sosyal güvenlik sisteminin finansman dengesini sağlamaya yönelik önlemler alındı. Bu önlemlerin sonuç vermeye başlamasıyla, Sosyal Sigortalar Kurumu, haziran ayından itibaren, herhangi bir bütçe desteği almadan, ödemelerini yapmaya başladı. Ayrıca, ülkemizde, ilk kez, işsizlik sigortası kuruldu.

Dış alımda haksız rekabeti önleyici yasa çıkarıldı.

Vergi yasalarında önemli düzenlemeler yapıldı.

Gümrük Reformu Yasası yürürlüğe konuldu.

Kamu maliyesinde disiplinin ve saydamlığın sağlanabilmesi amacıyla, 27 fon kaldırıldı.

Uluslararası tahkimle ilgili anayasa değişikliği gerçekleştirildi; ayrıca, bu değişikliğe uyum yasaları çıkarıldı.

İletişim sektörünün devlet imtiyazı olmaktan çıkarılmasına olanak sağlayacak yasa değişikliği yapıldı; Türk Telekom'un, Ticaret Yasasına göre, özel bir şirket olarak hizmet vermesi öngörüldü. Telekomünikasyon Kurulu adıyla yeni bir kurul oluşturuldu.

Sermaye Piyasası Yasası çıkarıldı.

Tarımda Yeniden Yapılandırma ve Destekleme Kurulu kuruldu.

Tarımsal ürünler için verilen desteklerin, araçlar yerine doğrudan üreticilere ulaşmasını sağlayacak doğrudan gelir desteği sistemi pilot bölgelerde uygulanmaya başlandı. Bu sistem, 2001 yılından itibaren, giderek, ülke çapına yaygınlaştırılacaktır. Ayrıca "Alternatif Ürün", "Çiftçi Kayıt Sistemi", "Hayvancılığın Geliştirilmesi ve Desteklenmesi" adıyla çeşitli projeler uygulanmaktadır.

Tarım Satış Kooperatifleri ve birliklerine malî ve idarî özerklik verilmesini öngören düzenlemeler yapıldı.

Ürün ihtisas borsaları kurulmasıyla ilgili yasa yürürlüğe konuldu.

Orman Yasasında önemli değişiklikler yapıldı.

Organize Sanayi Bölgeleri Yasası çıkarıldı.

Petrol boru hatlarıyla ilgili yasal düzenleme yapıldı.

Son olarak, kamu bankalarının yeniden yapılandırılarak, özelleştirilmesine olanak sağlayacak yasalar çıkarıldı.

Bankacılık sektöründeki devir ve birleşmelere, geçici süreyle, vergi bağıışıklığı tanındı.

Az önce de belirttiğim gibi, elektrik sektörünün hızla özelleştirilmesine yol açacak yasa tasarısı, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunuldu.

Öte yandan, çok sayıda geçici işçi, sürekli işçiliğe kavuşturuldu.

2000 yılı, Köy Hizmetlerinde büyük atılım yılı oldu.

Ekonomik programın en önemli öğelerinden birini de, özelleştirme oluşturmaktadır. Geçmiş yıllarla karşılaştırdığımızda, 2000 yılının özelleştirme bakımından en başarılı yıl olduğu açıkça görülmektedir. 57 inci hükümet döneminde gerçekleştirilen özelleştirme tutarı, daha önceki hükümetler döneminde yapılan özelleştirmelerle karşılaştırılamayacak bir düzeydedir.

Ekonomide sağlıklı bir yapılanma amacıyla, yapısal düzenlemeler, bundan böyle de, kararlılıkla sürdürülecektir.

Bankalarla ilgili yasal düzenlemeler yapıldıktan ve uygun ekonomik koşullar oluşturulduktan sonra, malî durumu bozuk olan bazı bankalar, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilmiştir. Bu dönemde, bankalarla ilgili çağdaş düzenlemeler yapılmış, uluslararası standartlar yürürlüğe konulmuştur. Bankacılık alanında düzenleme, denetleme ve yaptırım uygulama yetkisine sahip bağımsız bir otorite oluşturulmuştur.

Çıkarılan yasalarla, bankaların istismar edilmesinin yolları kapatılmış, banka sahiplerinin veya yöneticilerinin kişisel sorumlulukları en geniş duruma getirilmiştir. Dolayısıyla, hükümetimiz, ekonomik istikrar ve yapısal uyum programını uygulamaya koyarken, en duyarlı alanlardan birinin bankacılık olduğunu bilerek, gerekli düzenlemeleri yapmaya başlamıştır.

Değerli Milletvekilleri, hükümetimiz döneminde, bölücü ve laik demokratik rejim karşısı terör örgütleriyle mücadele ve faili meçhul cinayetlerin aydınlatılması bakımından da önemli başarılar elde edildi. Böylece, ülkemizde huzur ve güvenin pekiştirilmesi yönünde ciddi gelişmeler sağlandı. Bölücü terör örgütünün etkinliği, büyük ölçüde geriletilmiş olmakla birlikte, örgüt, silah bırakmamıştır. Bu nedenle, güvenlik önlemlerinin sürdürülmesi gereklidir. Terör örgütünün siyasallaşma çabalarına da fırsat verilmeyecektir.

Öte yandan, ülkemizdeki Anayasal düzeni yıkarak, yerine din esasına dayalı devlet kurma amacıyla çalışan örgütler üzerine de etkili biçimde gidilmiştir.

Yıllardan beri halkımıza büyük acılar veren birçok hunhar cinayetin üstündeki perde kaldırılmış, sorumluları adalete teslim edilmiştir. Bu kapsamda, Hizbullah örgütü çökertilmiş, örgütün yeniden canlanma çabalarına da fırsat verilmemiştir.

Bu arada, demokratikleşme ve insan haklarının geliştirilmesi yolunda atılan adımları da kısaca anımsatmak isterim.

Devlet güvenlik mahkemelerinin sivilleşmesi sağlanmıştır.

Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Yasası çıkarılmıştır.

İşkence ve kötü muameleyle verilen cezalar ağırlaştırılmış, bu suçların kapsamı genişletilmiştir.

Bu arada, Türk Ceza Yasasının yenilenmesiyle ilgili çalışmalar sürdürülmektedir.

Ayrıca, Medenî Kanunun günümüz koşullarına uygun olarak yeniden düzenlenmesine ilişkin yasa tasarısı hazırlanarak Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmuştur.

Öte yandan, İnsan Hakları Eğitimi On Yılı Ulusal Komitesi oluşturulmuş ve bu komite, İnsan Hakları Eğitimi Türkiye Programını hazırlayarak uygulamaya koymuştur.

Anımsanacağı gibi, geçen yıl Siyasî Partiler Yasasında yapılan düzenlemelerle, partilerin kapatılmasının zorlaştırılması yolunda adım atılmıştı. Biz, öteden beri, parti kapatmaların, çok sınırlı durumlarda söz konusu olmasından yanayız. O nedenle, bu konuda, Anayasada gerekli değişikliklerin yapılarak, soruna köklü bir çözüm getirilmesi için uğraşıyoruz.

Reform niteliği taşıyan pek çok yasal düzenlemede, bugüne kadar muhalefet partilerimizin de önemli katkıları olmuştur. Yalnız hükümet içinde değil, muhalefetle de ve sivil toplum örgütleriyle de uzlaşya önem veriyoruz, bundan sonra da önem vermeye devam edeceğiz.

Sayın Milletvekilleri, uzun yılların birikimi ve devletimizin utancı olan cezaevleri sorunu, hükümetimiz döneminde çözüm yoluna girmiştir. Cezaevleri koşulları, dünden beri, devlete meydan okunan terör karargâhları durumundan çıkarılmıştır. (DSP, MHP ve ANAP sıralarından alkışlar)

Bu sonucun alınabilmesi için uyum içinde çalışan tüm güvenlik güçlerimizi yürekten kutluyorum. Bu sonuca, devlet güçlerimizin aylar süren hazırlık çalışmaları sayesinde ulaşılabilmiştir. Harekâtın, 20 ayrı cezaevinde, aynı anda ve aynı yöntemlerle başlamış ve sürdürülmüş olması da, ne kadar hazırlıklı ve uyumlu çalışıldığının göstergesidir.

Bu harekât başlatılmadan önce, teröristleri ölüm eyleminden caydırabilmek için, hükümetimiz her çabayı göstermiştir; değişik toplum kesimlerinin de katkılarından da yararlanılmıştır; ama sonuç alınamamıştır ve harekât zorunlu olmuştur. Harekât, bütün güçlüklerine karşın, kısa sürede ve olabildiğince az can kaybıyla sonuçlanmıştır. Harekât sahasında yaşamını yitiren 2 şehidimize Allah'tan rahmet diliyorum, yaralılarımıza esenlikler diliyorum. Ölüm eylemcileri ise, daha çok, kendi kendilerini yakmışlardır. Artık, ülkemizde bu tür çılgınlıklar olmayacağını umarım.

F tipi cezaevleriyle ilgili her türlü kaygının yersiz olduğu da önümüzdeki günlerde ortaya çıkacaktır.

Polislerimizin yaptıkları son yürüyüşlere de burada kısaca değinmek istiyorum. Polislik en zor, en çetin, en tehlikeli mesleklerden biridir. Polisler zaman zaman bir insan olarak duygularına kapılabilirler. Bazı olaylara tepki duyabilirler; Fakat eğer, izinsiz olarak sokaklara dökülürlerse, asayişten sorumlu oldukları halde, asayişsizlik etkeni olurlarsa, işler çığırından çıkar, halk, güvensizlik ve çaresizlik duygusuna kapılır. Gelişmelere ilişkin idarî süreç, doğal olarak işletilecektir.

Kısa bir süre önce emniyet teşkilâtımızla ilgili olarak yapılan yasal düzenlemeyle, polisteki atama ve yükselmelerin objektif ölçülere göre yapılması için, yeni bir sistem geliştirilmiştir; kadrosuzluk tazminatı uygulanmaya başlamış, fazla çalışma ücretleri artırılmıştır. Polis gücümüze gösterdiğimiz duyarlılık ve özen bundan sonra da sürecektir.

Sayın Milletvekilleri, 10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki'de yapılan Avrupa Birliği Devlet ve Hükümet Başkanları Doruğu, Türkiye'nin, Avrupa Birliği ile ilişkilerinde önemli dönüm noktalarından birini oluşturmıştır. Tam üyeliğe adaylığımızın tesciliyle birlikte, Avrupa Birliğiyle uzun bir geçmişi bulunan ilişkilerimizde yeni bir dönem başlamıştır. Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana Avrupa kurumları içerisinde yer alan ve Avrupa Birliğine tam üye olmayı temel dış politika hedefleri arasında sayan Türkiye, 1997'de aday ülkelerle müzakerelerin başlatılması kararının alındığı Lüksemburg Doruğunda ayrımcı bir muameleye tabi tutulmuştu. Bunun üzerine, Türk Hükümeti, 14 Aralık 1997 tarihli açıklamasıyla, ülkemize yönelik ayrımcı muamele sürdürükçe, Avrupa Birliğinin önkoşul olarak ileri sürdüğü alanlarda siyasî diyaloga girmeyeceğimizi bildirmiştir.

Türkiye'nin bu kararlı tutumu sonucunda, Avrupa Birliği, Lüksemburg'da yaptığı yanlışlığın ayırımına kısa sürede varmış ve Helsinki'de somutlaşan bir tutum değişikliğine gitmiştir. Helsinki Doruğunda Türkiye'nin adaylığının tanınması, 1963 yılından başlayan Türkiye-Avrupa Birliği ortaklık ilişkisinin doğal bir sonucudur. Dolayısıyla, Helsinki Doruğu, Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki ilişkilerin kapsam ve boyutlarını etkilemiş, geliştirmiştir.

Avrupa Birliğinin kurumsal alandaki düzenlemelerinin ele alındığı hükümetlerarası konferans 7-9 Aralık 2000 tarihlerinde Nice'de yapılmıştır. Türkiye'nin, genişleme sürecinden dışlanması veya adaylığımızla ilgili herhangi bir pürüzün varlığı söz konusu değildir.

Helsinki Başkanlık Sonuçları uyarınca, üyeliğin objektif koşullarını karşılama yükümlülüğünü üstlenmiş olan Türkiye, Katılım Ortaklığı Belgesinin Avrupa Birliği Konseyince benimsendiği 4 Aralık 2000 tarihine kadar geçen süre içinde bu doğrultuda bazı önemli adımlar atmıştır. Türkiye, bu dönemde, ayrıca, Avrupa Birliği edinimlerinin üstlenilmesi için ülke içindeki çalışmaların eşgüdümünü ve ulusal programın hazırlanmasını sağlamak amacıyla, Başbakanlığa bağlı olarak çalışan Avrupa Birliği Genel Sekreterliğini kurmuştur.

Katılım Ortaklığı Belgesi, tüm adaylar için olduğu gibi, Türkiye için de, Avrupa Birliği Komisyonu tarafından hazırlanan tektaraflı ve adaylarla müzakere edilmeyen bir belgedir. Bununla birlikte, belgede yer alacak konulara ilişkin görüşlerimiz ve duyarlılıklarımız komisyon yetkililerine iletilmiştir. Ancak, 8 Kasım'da açıklanan belgenin kısa vadeli hedefler bölümünde Kıbrıs'a ilişkin bir paragraf da yer almıştır. Bunun üzerine, gerek Avrupa Birliği organlarının gerek üye ülkelerin yöneticileriyle temas kurularak, Kıbrıs konusunun, Türkiye için siyasal bir ölçüt olarak belirlenemeyeceği, buna, 1999 Helsinki sonuçlarına göre olanak bulunmadığı, Türkiye'nin Avrupa Birliğine üyeliği ile Kıbrıs konusu arasında bağlantı kurulmasını kabul edemeyeceğimiz bildirilmiştir.

Katılım Ortaklığı Belgesinin, Kıbrıs ve ikili sorunlarla ilgili çözümlerine gösterdiğimiz tepki, Türkiye'nin yaşamsal çıkarları söz konusu olduğunda sorumlu davranmayı temel ilke olarak benimseyen her hükümetin ortaya koyması gereken bir tepkiydi. Bugün geldiğimiz nokta, her iki konudaki yaklaşımımızın da olumlu sonuçlar vermekte olduğunu göstermektedir.

Katılım Ortaklığı Belgesinde, Kıbrıs ve ikili anlaşmazlıkların çözümü, Türkiye'nin karşına bir önkoşul olarak çıkarıldığında, bunu, kabul edemeyeceğimizi bildirmiştik. Böylesi yanlış yaklaşımların, Avrupa Birliğiyle ilişkilerimize olumsuz yansımaları olacağı gibi, gerek Kıbrıs gerekse Yunanistan'la ikili anlaşmazlıklarımızın çözümünü de zorlaştıracaklarını bir kez daha açıklıkla anlattık. Bu tutumumuzu "Avrupa Birliğine meydan okumak" veya "arkası getirilemeyecek bir blöf" olarak değerlendirenler oldu; ancak, sonuçta, sözünü ettiğimiz konuların, siyasî birer ölçüt olmaktan çıkarılarak, güçlendirilmiş siyasî diyalog kapsamına alındıklarını, hep birlikte gördük.

Türkiye'nin bundan sonraki hedefi, Katılım Ortaklığı Belgesinin kabulünden önce başlatmış olduğu çalışmaları bir an önce tamamlayarak, ulusal programını açıklamak ve uygulamaya koymaktır.

Değerli Milletvekilleri, yaklaşık yarım yüzyıldır, Avrupa'nın güvenlik ve savunmasına önemli katkılarda bulunmuş olan Türkiye'nin, Avrupa güvenlik ve savunma kimliğinin geliştirilmesinde ve uygulanmasında da söz sahibi olması gereklidir.

Avrupa Birliği, NATO olanaklarından yararlanmak istediğinde, Türkiye, karar, planlama, hazırlık ve uygulama aşamalarına, tam yetki ve etkinlikle katılabilmelidir. Çok duyarlı bir bölgede bulunan ülkemiz için bu gereksinme, yaşamsal önem taşımaktadır; bu konuda herhangi bir ödün vermemiz söz konusu olmaz. (*DSP, MHP ve ANAP sıraların alkışlar*)

Bu arada, konuyla ilgili NATO toplantısının ertelenmesi, Başkan Clinton'un anlayışlı bir tutuma yönelmesi, Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanının "Türkiye'nin duyarlılığını dikkate almak gerekir" saptaması ve yeni Amerika Birleşik Devletleri

yönetiminden de yapıcı sesler gelmesi, güvenliğimiz açısından, haklılığımızın olumlu yankılar bulmaya başladığını göstermektedir.

Sayın Milletvekilleri, beşinci turu kasım ayında yapılan Kıbrıs aracılı görüşmelerinin son günlerinde, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Annan “sözlü ifadeler” adı altında, bir sözde çözüm çerçevesi sundu. Ancak, bu öneri, Türk tarafının, tüm süreç boyunca ortaya koyduğu yapıcı düşünce ve önerileri hiç dikkate almıyor, üstelik Türkiye’nin garantörlük haklarının sulandırılması ve Kıbrıs Türk Halkını, üniter bir devlet içinde azınlık konumuna getirme tehlikesini barındırıyordu.

Bunun üzerine, 24 Kasım günü, Sayın Cumhurbaşkanımızın başkanlığında bir toplantı gerçekleştirdik. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Denktaş’ın, görüşme süreciyle ilgili verdiği bilgiler ışığında yapılan değerlendirme sonucu, Sayın Denktaş’ın aldığı “bu çerçeve değiştirilmedikçe ve iki devlet esasına dayanan bir anlayış benimsenmedikçe aracılı görüşmelere gitmeme” kararına, Türkiye Cumhuriyeti olarak, tam destek vermeyi kararlaştırdık. *(DSP, MHP ve ANAP sıralarından alkışlar)* Bu kararımızı eleştirenler ve sakıncalı bulduklarını açıklayanlar oldu. Ancak, Türkiye’nin ulusal çıkarlarını savunmak için attığı adımların olumsuz sonuçlar doğuracağını sananları; yani, Türkiye’nin dünyadaki ağırlığına, gücüne veya haklılığına inanmayanları, bundan önce olduğu gibi, gelecek günlerde de, tarih, haksız çıkaracaktır. *(DSP, MHP ve ANAP sıralarından alkışlar)*

Aslında, Kıbrıs’la ilgili olarak, Türk ve Rum tarafları arasında bir uzlaşmaya varabilmenin çok basit bir gereği bulunuyor. Hep söylediğimiz gibi, bu da, Kıbrıs’ta, iki ayrı bağımsız devlet varlığı gerçeğinin kabul edilmesidir.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, en ağır engellemelere rağmen, bağımsızlığını ve özgürlüğünü korumuş ve kanıtlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti de, her zaman ve her konuda, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin yanında olmuştur ve yanında olmaya devam edecektir. *(DSP, MHP ve ANAP sıralarından alkışlar)*

Şu gerçek de göz ardı edilmemelidir: Türkiye, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin güvenliği için ne kadar gerekliyse, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti de, Türkiye’nin güvenliği için o kadar gereklidir. *(DSP, MHP ve ANAP sıralarından alkışlar)*

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin kalkınmasına da büyük önem veriyoruz. Bu bağlamda hazırlanan bir ekonomik güçlendirme programıyla, Türkiye, Kuzey Kıbrıslı soydaşlarına desteğini sürdürecektir.

Öte yandan, Türkiye ile Yunanistan arasında geçen yıl başlayan diyalog ortamının daha verimli ve önemli sorunlara çözüm sağlayıcı bir biçimde geliştirilmesi gerektiğine inanıyoruz. Bu bağlamda Türkiye’nin, Avrupa Birliğine Katılım Ortaklığı Belgesinde, Yunanistan ile ilişkilerimize siyasal diyalog kavramının getirilmiş olması ve Yunanistan’ın bunu onaylamış bulunması olumlu bir gelişme sayılabilir.

Hükümetimiz döneminde Türkiye’nin, Orta Asya’daki ve Kafkasya’daki ülkelerle, Karadeniz ülkeleriyle, Balkan ülkeleriyle, Ortadoğu ülkeleriyle, öteki komşularıyla ve uzak-yakın çeşitli ülkelerle ilişkileri olumlu bir ortamda gelişmektedir. Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattının kesinleşmesiyle Türkiye’nin stratejik önemi çok ileri bir düzeye varmıştır. G-20’lere katılmamız da, Türkiye’nin uluslararası alanda ulaştığı düzeyin somut bir göstergesidir. Türkiye, artık, kendi yöresinde yalnızlık çeken bir ülke durumundan, ilişkileri bütün dünyaya yayılan bir ülke durumuna gelmektedir.

Değerli Milletvekilleri, son olarak, deprem bölgesiyle ilgili çalışmalara kısaca değinmek isterim.

Geçen yıl, iki büyük felaketi ardı ardına yaşadık. Depremlerde yitirdiğimiz yurttaşlarımızı, bir kez daha, Allah'tan rahmet dileğiyle anıyorum, yaralananlara ve sakatlananlara esenlik ve sağlık diliyorum.

Ayrıca, geçen cuma günü Konya ve Afyon'da yaşanan depremde yitirdiklerimize Allah'tan rahmet, yaralılara şifa diliyor, tüm yurttaşlarımıza geçmiş olsun diyorum.

Geçen süre içinde, Türkiye, böylesine büyük bir doğal afetin altında kalmayacak kadar güçlü bir ülke olduğunu göstermiştir. Geçtiğimiz yıl bugünlerde, bölgede prefabrike konutların tamamlanmasıyla ilgili yoğun bir çaba sürüyordu. Şu günlerde ise kalıcı konutların bir an önce tamamlanması konusunda özverili çalışmalar sürdürülüyor.

Depremde yıkılan kentlerimiz, şimdi çok daha modern ve sağlıklı bir biçimde yeniden kuruluyor. Bölgede 41.000 kadar kalıcı konut yaptırılmaktadır. Konutların dağıtımı için kura çekimleri başlamıştır. Konutlar, nisan ayına kadar peyderpey tamamlanacak ve hak sahibi ailelere teslim edilecektir.

Oluşturulan yeni yerleşim bölgeleriyle ilgili olarak, yer seçiminden toprak ve zemin etütlerine, konutların planlanmasından yapılmasına kadar her konuda büyük bir özen gösterilmiştir ve gösterilmektedir. Konutlar, her türlü gereksinim düşünülerek titizlikle yapılan konutlardır. Konutlar, planlanan sürede tamamlanacaktır.

Türkiye, prefabrike konutlarda olduğu gibi, kalıcı konutlarda da dünyada örnek gösterilecek bir başarıyı elde edecektir.

Bunun dışında, konutlarını kendi yapmakta olan 16.041 yurttaşımıza, ödemeler, konutların düzeyine göre aşamalı olarak yapılmaktadır. Hazır konut almak isteyen 3.330 hak sahibi yurttaşımıza ise 20 trilyon lira tutarında ödemede bulunulmuştur. 54.585 orta hasarlı konutun onarımı için, yine, inşaatın ilerleme durumuna göre, 49,1 trilyon lira orta hasarlı konut yardımı yapılmıştır. Ayrıca, 5.077 orta hasarlı işyerinin onarımı için de 1,4 trilyon lira ödenmiş bulunmaktadır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan yapılan barınma, onarım, ölüm, sakatlık ve işyeri yardımları ile ivedi yardımların tutarı 260 trilyon liraya, yardım yapılan kişi sayısı da 420.000'e ulaşmıştır.

Böylece, ekonominin yeniden canlandırılması için özel önlemler alınmış, Ziraat ve Halk Bankalarımız, depremzedelerin 27 trilyon lira tutarındaki borçlarını ertelemiş, yaklaşık 65 trilyon lira tutarında yeni kredi açmıştır.

17 Ağustos 1999 depreminden bu yılın ekim ayı sonuna kadar kamu kurum ve kuruluşlarımızın depremle ilgili harcamaları ise, toplam 1 katrilyon 623 trilyon liraya ulaşmıştır.

Öte yandan, bir deprem ülkesi olduğumuz gerçeği her alanda göz önünde bulundurularak, olası depremlere karşı hazırlıkların önceden yapılabilmesi, deprem olduğunda ise gerekli çalışmaların aksaksız bir biçimde yürütülmesiyle zararın en alt düzeyde tutulabilmesi için sivil savunma teşkilatında ve Kızılay'da yeniden yapılanmaya gidilmiştir. Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü ve Ulusal Deprem Konseyi kurulmuş, zorunlu deprem sigortası ve yapı denetim sistemi oluşturulmuştur.

Ülke olarak doğal afetlerle ilgili stratejimiz, artık, edilgen bir yaklaşımla, yalnızca yara sarmak değil, aynı zamanda, önceden alınacak önlemlerle doğal afetlerde zararı en aza indirmektir.

Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri, 1999 Nisan seçimlerinden sonra kurulan 57 inci hükümetle, Türkiye, uzun yıllardan beri eksikliğini duyduğu siyasal istikrara kavuştu. Üç siyasal partinin oluşturduğu hükümetimiz, çalışmalarını kendi içerisinde Türkiye Büyük Millet Meclisiyle ve toplum kesimleriyle uyum ve uzlaşa içerisinde sürdürmektedir.

2001 yılı, ülkemizde, kalıcı bir istikrarın sağlanması yönünde çok daha etkili çalışmalarla değerlendirilecektir.

Avrupa Birliği sürecinde attığımız adımlar, bundan böyle daha da hızlandırılacaktır. Bu bağlamda, demokratikleşme, insan hakları ve benzeri öteki düzenlemeler gündemimizde ağırlıklı yer alacaktır.

Terörün belinin kırılmasının ardından, Güneydoğu ve Doğu Anadolu'da kalkınma ve yeni yerleşim alanları oluşturma ve eğitim ve sağlık hizmetlerini yaygınlaştırma çabalarına ivme kazandırılmaya başlanmıştır.

2001 yılı, aynı zamanda, ülke olarak, her bakımdan aydınlık geleceğimize, kalkınan özgürlükçü ve çoğulcu demokrasinin egemen olduğu bir Türkiye'ye daha çok yaklaştığımız bir yıl olacaktır.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin de katkısıyla başlattığımız adımlardan, o arada enflasyona karşı açtığımız mücadeleden çıkarları bozulan kimi çevreler, istikrar programlarımızı dinamitleme ve demokrasimizin altını oyma hevesine kapılabilirler; Fakat halkımız, böyle çarpık heveslere fırsat vermeyecektir. *(DSP sıralarından alkışlar)*

Atatürk'ün aydınlık yolunda ve hakça bir düzen doğrultusunda iktidarıyla muhalefetiyle, hükümetiyle Meclisiyle, halkıyla devletiyle, özel ve kamu kesimleriyle tüm kurum ve kuruluşlarıyla dayanışma içinde çalışmaya özen göstereceğiz. Demokrasimizi güçlendirerek yaşatacağız. Bu kararlılık ve umutla, 2001 yılı bütçesinin halkımıza ve ülkemize hayırlı olmasını dilerim. *(DSP sıralarından ayakta alkışlar)*

Bütçenin yasalaşma sürecine katkılarda bulunan tüm partilere ve Milletvekillerine hükümetimiz adına şükranlarımızı sunarım. Yaklaşan Ramazan Bayramının ulusumuza ve tüm İslam âlemine, yeni yılın da tüm insanlığa mutluluklar, esenlikler ve sürekli barış getirmesini dilerim.

Saygılar sunarım. *(DSP sıralarından ayakta, MHP ve ANAP sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN - Teşekkür ederiz Sayın Başbakanım.¹⁰³

20 Aralık 2000 Çarşamba

2001 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısının Kabulü Nedeniyle Yaptıkları Teşekkür Konuşması

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; 2001 malî yılı bütçesinin hazırlık çalışmaları konusunda sarf ettiğiniz gayretler için sizlere şükranlarımı, hükümet adına teşekkürlerimi sunarım.

Çok verimli bir çalışma yapıldı, memleket hayrına olacağına inandığım bir çalışma yapıldı. Buna, Türkiye Büyük Millet Meclisinin bütün üyelerinin çok değerli katkıları oldu. Biz de hükümet olarak, bu bütçeyi, sizlerin bir emaneti olarak kabul edeceğiz ve olabildiğince, dengeli bir şekilde, verimli bir şekilde, tutumlu bir şekilde, memleket hayrına değerlendirmeyi görev bileceğiz.

Tekrar, sizlere şükranlarımı sunarım, saygılar sunarım. *(DSP ve Bakanlar Kurulu sıralarından ayakta alkışlar; MHP ve ANAP sıralarından alkışlar)*¹⁰⁴

¹⁰⁴ *TBMM Tutanak Dergisi* Dönem 21, Cilt 51, Birleşim 37, Sayfa 93

23 Nisan 2001 Pazartesi

TBMM'nin 81. Kuruluş Yıldönümü ile Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramının Kutlanması Nedeniyle Yaptıkları Konuşma

DEMOKRATİK SOL PARTİ GENEL BAŞKANI VE MECLİS GRUBU BAŞKANI BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramını ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin 81 inci kuruluş yıldönümünü, ulusumuza ve sevgili çocuklarımıza hayırlı olması dileğiyle kutlarım.

Bugün, dünyadaki tüm ülkeler arasında çocuklarına bayram armağan eden tek ülke olmanın haklı kıvancını bir kez daha yaşıyoruz. Büyük Millet Meclisinin kuruluşundan yaklaşık bir yıl sonra, Kurtuluş Savaşı sürerken, bugün de korunmaya muhtaç çocuklarımızın yuvası olan Çocuk Esirgeme Kurumu kurulmuştu. 1926 yılında da, savaş nedeniyle yoksul kalan çocukların maddî sıkıntıdan kurtarılmasını da amaçlayan bir banka kurulmuştu. Bu banka, alanında, dünyadaki ilk ve tek örnektir.

Bu arada, Milletler Cemiyeti, 1924 yılında, çocukların korunması ve gelişmeleri için, bir çocuklar arası Çocuk Hakları Bildirgesi benimsemişti. Çocuklarla ilgili bu ilk uluslararası belgeyi imzalayan devlet adamları arasında genç Türkiye Cumhuriyetinin kurucusu Gazi Mustafa Kemal de vardı.

Atatürk'ün çocuklarla ilgili yol gösterici sözleri, ulusumuza verilmiş modern pedagoji eğitimi gibidir. Örneğin, diyordu ki Atatürk: "Araştırmalarım beni şu kaniya ulaştırmıştır: Yaratıcılığın var olmasında en büyük etken, çocukluk çağındaki çalışmalardır. Eğer, çocuk, daha küçük yaşta iken yaratıcı bir çevre içinde yaşar, kendine göre oynama, deneme, yaratma olanağı bulursa, onda yaratıcılık doğar, zamanında gelişir, sonra da sosyal randımanlar verir." Bunlar, Atatürk'ün uzun yıllar önce söylediği sözler.

Ülkemizde çocuklara verilen değer, cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren eğitim alanındaki atılımlarla somutlaşmıştır. Türkiye Cumhuriyetinde 1923 ile 2000 yılları arasında öğrenci sayısı 45 kat, öğretmen sayısı 46 kat artmıştır.

Cumhuriyet döneminde gerçekleştirilen en önemli eğitim atılımlarından biri de, 1997 yılında başlatılan reformdur. Zorunlu ilköğretimi sekiz yıla çıkaran bu reform, aynı zamanda, toplumumuzun bilgi, bilim ve ileri teknolojiye hızla yükselmesini ve eğitimde fırsat ve olanak eşitliği sağlanmasını öngörmektedir.

Reformun uygulanmaya başladığı günlerden bu yana, Türk eğitim dünyasında önemli gelişmeler sağlanmıştır. Son dört yılda ilköğretimde okullaşma oranı, kızlarda yüzde 81,9'dan yüzde 95,2'ye, erkeklerde yüzde 92,5'ten yüzde 103,4'e, toplam da ise yüzde 87,4'ten yüzde 99,4'e yükselmiştir.

İlköğretimdeki öğrenci sayımız 1 milyondan fazla artarak, bu kısa sürede, 10 milyon 103 bine ulaşmıştır. İlköğretimdeki kızlarımızın sayısı kentlerde yüzde 14 artarken, bu oran köylerde yüzde 23'e varmıştır. 1997-2000 döneminde altı, yedi ve sekizinci sınıflardaki kız öğrenci sayısı yüzde 51 oranında artmıştır.

Yatılı ve pansiyonlu ilköğretim okulu sayısı 174'ten 497'ye, yatılı öğrenci kapasitesi 75.000'den 179.000'e yükselmiştir. Böylece, okul sayısı yüzde 186, yatılılık kapasitesi yüzde 138 oranında artmıştır. Yapımı sürmekte olan 47 okulun tamamlanmasıyla, öğrenci kapasitesi 208.000'e ulaşacaktır.

Son dört yılda, okulöncesi eğitim verilen anaokulu ve anasınıfı sayısı yüzde 107, okulöncesi eğitimi öngören çocuk sayısı yüzde 78, bu kurumlarda görev yapan öğretmen sayısı yüzde 92 oranında artmıştır.

1998'den 2000'e kadar, 2.802 ilköğretim okuluna 3 188 bilgi teknolojisi sınıfı kurulmuştur ve 2.200.000 öğrenciye bu sınıflardan yararlanma olanağı sağlanmıştır. Projenin ikinci aşaması kapsamında, 3.000 ilköğretim okulunda 4.002 bilgi teknolojisi sınıfı kurulmasıyla ilgili çalışmalar sürdürülmektedir. Böylece, 2.750.000 öğrenciye daha bilgi teknolojilerinden yararlanma olanağı sağlanacak ve toplam kapasite 5.000.000'a ulaşacaktır.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizde eğitime özel bir önem verilmektedir. Son dört yılda, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde öğrenci sayısı, ilköğretimde yüzde 25, ortaöğretimde yüzde 11; öğretmen sayısı, ilköğretimde yüzde 21, ortaöğretimde yüzde 9 oranında artmıştır.

Marmara ve Düzce depremlerinin ardından, bölgede, kısa süre içinde, 11'i kalıcı, 75'i prefabrike olmak üzere toplam 86 okul yapılmıştır. Yapımı tamamlanan kalıcı derslik sayısı 138, prefabrike derslik sayısı 728, ek derslik sayısı 109'dur. 94'ü kalıcı, 40'ı prefabrike olmak üzere toplam 134 okulun yapımı sürmektedir. Bunların tamamlanmasıyla, 1.107'si kalıcı, 507'si prefabrike, 141'i ek derslik olmak üzere, toplam 1.755 derslik hizmete alınmış olacaktır. Ayrıca, 397 okuldaki 1.994 dersliğin onarımı tamamlanmış; 131 okuldaki 1.531 dersliğin onarımı ise sürdürülmektedir. Bölgede 1 dersliğe düşen öğrenci sayısı depremden önceki sayının altına düşmüş; fizikî koşullar bakımından, böylece, daha iyi bir noktaya gelinmiştir.

Sayın Milletvekilleri, çocuklarımızı ve gençlerimizi laiklik karşıtı akımların ve yurtların etkisinden koruma yolunda kararlı adımlar da atılmaktadır.

İçinde bulunduğumuz ekonomik koşullarda, hükümetimiz, başta personel istihdamı ve yatırımlar olmak üzere, hemen her alanda kamu harcamalarının azaltılması yoluna gitmekte ve bu amaçla etkili önlemler uygulamaktadır. Bu önlemlerin dışında tutulan birkaç alandan biri ise, eğitimidir.

Eğitim reformu çalışmalarına, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan da önemli katkılar sağlanmaktadır. Bu kapsamda, taşınmalı eğitimden yararlanan öğrencilere öğle yemeği yardımı yapılmaktadır; yoksul öğrencilerin kitap, kırtasiye ve giyim gereksinimleri karşılanmaktadır; ilköğretim ve ortaöğretimdeki öğrencilere barınma olanağı sağlanmaktadır.

Ayrıca, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan, yükseköğretim öğrencilerine karşılıksız burs yardımı yapılmaktadır. Bu kapsamda, Marmara Bölgemizdeki son depremlerden zarar gören 10.000 öğrencimize, başkaca bir koşul aranmaksızın burs verilmiştir. 1997 yılından bu yana, eğitim amaçlı çalışmalara, fondan 169,5 trilyon lira kaynak sağlanmıştır.

Öte yandan, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, korunmaya muhtaç çocuklarımıza ve ailelerine, sosyal yardımlarla, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtlarıyla, koruyucu aile ve evlat edindirme çalışmalarıyla, sokak çocuklarına yönelik çocuk ve gençlik koruma merkezleriyle hizmet vermektedir.

Bugün, 81 çocuk yuvasında ve 98 yetiştirme yurdunda 18.000'i aşkın çocuğumuz barındırılmaktadır. 6.365 çocuğumuz evlat edinilmiştir. Yetiştirme yurtlarından ayrılma çağına gelmeleri üzerine, 17.000'den fazla gencimiz işe yerleştirilmiştir.

Hükümlü ve tutuklu annelerin yanındaki ve koruma altındaki çocuklar ile sokak çocukları ve çalışan çocuklar için yeni projeler gerçekleştirilmiştir.

Sayın Milletvekilleri, günümüzde, çocukların, çocukluklarını yaşamadan, oyun ve okul çağında çalışmalarının tümüyle önlenmesi hedeflenmektedir. Kısa bir süre önce, Uluslararası Çalışma Örgütü tarafından benimsenen, konuyla ilgili 182 sayılı Uluslararası Sözleşme, geçtiğimiz ocak ayında, bildiğiniz gibi, Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından da benimsenmiştir. Türkiye, çocuk işçiliğinin önlenmesi konusunda, Uluslararası Çalışma Örgütüyle işbirliği yapan ilk ülkelerden biridir. Ülkemizde, çalışan çocuklar sorununa giderek daha duyarlı yaklaşıldığını görmekten büyük mutluluk duyuyorum. Bununla beraber, bu alanda, daha çok çaba harcamamız gerektiğine inanıyorum. Toplum olarak, aile içinde, okulda, iş yaşamında, çocuklarımıza daha çok özen göstermeliyiz.

Çocuklarına bayram armağan eden tek ülke olmakla kıvanç duyduğumuz gibi, çocuklarına iyi yetişmeleri için gerekli fırsat ve olanakları tanıyan, her alanda onların korunmasına ve gelişmesine önem veren bir toplum olarak da dünyada örnek olmalıyız; çünkü çocuklar geleceğimizdir. Bugün içinde bulunduğumuz sıkıntıların geçici olduğuna, Türkiye'mizin, kısa sürede, gelişmiş, mutlu ve çağdaş bir dünya devleti olabileceğine inanıyorum. Bu aydınlık geleceğe, bugün, çağdaş eğitim ve bilgi teknolojisiyle yetişen, Atatürk ilkelerini ve dünyadaki gelişmeleri özümsemiş, bilinçli çocuklarımız ve gençlerimizle ve onları yetiştiren ulusumuz sayesinde ulaşacağız.

Değerli milletvekili arkadaşlarım, son zamanlarda, Büyük Millet Meclisimiz, yapısal reformlar konusunda çok hızlı ve verimli adımlar atmaktadır. Bunların çok değerli sonuçları, yurdumuzda kısa sürede görülecektir. Bu atılımları için, bütün Milletvekillerimizi yürekten kutluyorum.

Bu mutlu yıldönümünde, Yüce Meclise, değerli yurttaşlarıma, sevgili çocuklarımıza ve gençlerimize sürekli başarılar diliyorum; sevgiler, saygılar sunuyorum. *(DSP ve Bakanlar Kurulu sıralarından ayakta alkışlar; MHP, ANAP ve FP sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Ecevit'e teşekkür ediyorum.¹⁰⁵

3 Ekim 2001 Çarşamba

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun Teklifi ve Anayasa Komisyonu Raporu

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; bugün gerçekleşen anayasa değişiklikleriyle, Türkiye Büyük Millet Meclisi çok başarılı bir sınav vermiştir. Demokrasinin verimli işleminde en önemli bir etken uzlaşa kültürüdür; anayasa değişiklikleri sürecinde, Büyük Meclisimiz, bu kültürü özümlediğini kanıtlamıştır. Partiler arası Uzlaşma Komisyonunu ve iktidarı ve muhalefetiyle tüm Meclisimizi, partilerimizi ve Milletvekillerimizi yürekten kutlarım. *(Alkışlar)*

Türkiye Büyük Millet Meclisi, bu başarısıyla ulusumuza büyük saygınlık kazandırmıştır; aynı zamanda, Türkiye'ye, Avrupa Birliğinde tam üyelik yolumuzun daha çok açılmasını sağlamıştır. 21 inci Dönem Türkiye Büyük Millet Meclisi, uyumlu, verimli ve olağanüstü hızlı çalışmasıyla, dünya parlamentoları arasında onurlu yerini de pekiştirmiştir.

Anayasa değişiklikleriyle ilgili görevimiz, elbette, burada sonuçlanmış olmuyor. Şimdi, önümüzdeki önemli bir görev, anayasa değişiklikleriyle ilgili uyum yasalarının da süratle hazırlanıp çıkarılmasıdır. Tüm partilerimizin ve Milletvekillerimizin, bu görevi de, aynı uzlaşa yeteneğiyle ve aynı hızla yerine getireceklerine inanıyorum.

Geride bıraktığımız yasama döneminde, Türkiye Büyük Millet Meclisi, çoğu yapısal nitelikte olmak üzere 300'ün üzerinde reform yasaları çıkarmıştır. Bu yasa çalışmalarıyla ve bugün sonuçlandırdığımız anayasa değişiklikleriyle, ulusal programımızın ve ekonomik programımızın birçok gerekleri de şimdiden yerine getirilmiş olmaktadır.

Büyük Millet Meclisimizin verimli ve uyumlu çalışması, inanıyorum ki ekonomik sorunlarımızın çözümüne de büyük katkıda bulunacaktır. Aynı zamanda, demokrasimizi geliştirme yolunda büyük mesafe alınmıştır. Yüce Meclisimizin bütün bu başarılarından, bir milletvekili olarak kıvanç duyuyorum.

Olağanüstü başarılı çalışmaları dolayısıyla tüm partilerimize ve değerli Milletvekillerimize, hükümetimizin şükranlarını ve içten saygılarını sunarım. *(DSP sıralarından ayakta alkışlar, MHP, ANAP, DYP, AKP ve SP sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN - Teşekkür ederiz Sayın Başbakanım.¹⁰⁶

¹⁰⁶ **TBMM Tutanak Dergisi** Dönem 21, Cilt 71, Birleşim 3, Sayfa 92

10 Ekim 2001 Çarşamba

Anayasanın 92'nci ve 117'nci Maddeleri Uyarınca, Gereği, Kapsamı, Sınırı, Zamanı ve Süresi Hükümetçe Belirlenmek Üzere, Terörizme Karşı Başlatılan Sürekli Özgürlük Harekâtı ve Devamının İcrası Kapsamında Türk Silahlı Kuvvetlerinin Yabancı Ülkelere Gönderilmesi, Yabancı Silahlı Kuvvetler Unsurlarının Türkiye'de Bulunması ve Hükümetçe Verilecek İzin ve Belirlenecek Esaslar Çerçevesinde Bu Kuvvetlerin Kullanılması İçin Hükümete İzin Verilmesine İlişkin Başbakanlık Tezkeresi (3/892)

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; hepinizi saygılarla selamlarım.

Bugün yapılan görüşmelerle ilgili olarak, bunların sonuçlarıyla ilgili olarak kısaca vaktinizi alacağım, uzun tutmayacağım.

Şunu hatırlatmak isterim: Bazı muhalefet sözcüleri, 11 Eylül'den sonraki gelişmeler karşısında, hükümetimizin kararsız davrandığını ileri sürdüler.

Değerli arkadaşlarım, 11 Eylül olayı, tarihin en büyük facialarından biridir ve bu faciaya hedef olan devlet de, dünyanın en güçlü devleti olan Amerika Birleşik Devletleridir. Amerika Birleşik Devletleri, bu olaya hazırlıksız yakalanmıştır. Hazırlıklı olması da mümkün değildi; çünkü akla hayale sığmayacak bir saldırı karşısında kalmışlardı. İki dünya harbine de Amerika Birleşik Devletleri öncülük ettiği halde, kendi topraklarına tek bir yabancı asker bile gelmemişti. Ona rağmen, 11 Eylül günü, Amerika Birleşik Devletlerinin en büyük iki kentinde bu olay oluyor, bu terör eylemi oluyor ve 2-3 dakika içinde koca binalar yıkılıyor, 2-3 dakika içinde 6.000'in üstünde insan öldürülüyor. Amerika Birleşik Devletlerinin böyle bir şeye hazırlıklı olması mümkün değildi. Elbette, bunun üzerine nasıl bir strateji izleyeceği, terörizme karşı nasıl mücadele edilmesini düşüneceği konusunda bir hazırlık aşamasından geçmesi zorunluydu, kaçınılmazdı.

Şimdi, Amerika, bir büyük terör saldırısına uğramış, can kayıpları vermiş. O, henüz ne yapacağını açıklamadan, bizim, onun yerine ortaya çıkıp, birtakım kararlar açıklamamız nasıl izah edilebilirdi, bunu anlamak çok güç. *(DSP sıralarından alkışlar)* Mademki terörizme karşı bir öncülük üstlenmiş bulunuyor, evvela Amerika Birleşik Devletlerinin nasıl bir tavır alacağını gözlemlememiz gerekirdi; Fakat biz, bu konuda, yine de en kararlı davranan devletlerden, ülkelerden biri olduk; çünkü o trajik olayın, facianın hemen arkasından, terörizme karşı vereceği mücadelede Amerika Birleşik Devletlerinin yanında yer alacağımızı, hiçbir tereddüte mahal bırakmayacak açıklıkla belirttik. *(DSP sıralarından alkışlar)* Bu, bizim, her şeyden önce, Amerika Birleşik Devletlerine vefa borcumuzdu; çünkü başka birçok Batılı müttefikimiz terörizm karşısında bizi yalnız bırakırken, Amerika Birleşik Devletleri bize destek olmuştu. Elbette, onun yanında yer almamız doğaldı; Fakat bu yalnız bir vefa, bir borç değildi; bu, aynı zamanda, Türkiye'yi terörizm belasından kurtarmak için büyük bir fırsatın değerlendirilmesiydi. Dünyanın en güçlü devleti terörizme karşı savaş açıyor ve on beş yirmi yıl terörizmden büyük acılar çekmiş olan Türkiye de, elbette, bu mücadelede Amerika Birleşik Devletlerinin yanında yer alacaktı.

Peki, Amerika Birleşik Devletleri bizden ne istedi; şu ana kadar hiçbir şey istemedi. Daha doğrusu...

MUSA UZUNKAYA (Samsun) — Niye toplandık Sayın Başbakan!

BAŞKAN - Lütfen Sayın milletvekili...

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Efendim, şimdiye kadar, Amerika Birleşik Devletleri, havaalanlarımızın ulaşım için kullanılması dışında, bunun gibi bazı istekler dışında, herhangi bir istek aşamasına gelmedi; çünkü süratle karar verilebilecek bir noktada değiliz, bir konuyla ilgili değiliz; Fakat Amerika Birleşik Devletleriyle günü gününe ilişkilerimiz sürüyor. Bugün de, bir generalimizin başkanlığında üç subaydan oluşan bir heyet, irtibat görevi için, Amerika'nın teklifi, isteği üzerine, Amerika Birleşik Devletlerine gitmiş bulunuyor.

Bu arada, Amerika Birleşik Devletleri henüz kararlarını açıklamadan önce, biz, kendi önerilerimizi kamuoyuna açıklamaya, Amerika Birleşik Devletlerine iletmeye başladık. Örneğin, kuzey ittifakını oluşturan güçlere askerî eğitim verebileceğimizi söyledik. Bunun dışında, birtakım malzeme ihtiyaçlarını karşılayabileceğimizi, araç gereç ihtiyaçlarını karşılayabileceğimizi belirttik ve bu mücadeleyi, Afganistan topraklarında bir çağdışı rejime karşı verilen, bir terör örgütüne kucak açan bir yönetime karşı verilen mücadeleyi sonuna kadar götürmesi gerektiğini kararlılıkla ve açıklıkla belirttik. *(DSP sıralarından alkışlar)* O halde, bizden daha ne isteniyor muhalefet tarafından?

MEHMET BEKÂROĞLU (Rize) — Sayın Başbakan, Türkiye...

BAŞKAN - Lütfen Sayın Bekâroğlu... Lütfen...

Sayın Başbakan, buyurun.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Amerika Birleşik Devletleri -tabii, herkesi değil- bazı dost ve müttefiklerini, irtibat için, Amerika Birleşik Devletlerine davet etti. Elbette, o irtibat subaylarının da, generallerinin de katılacağı toplantılarda yeni değerlendirmeler yapılacak; kimler Amerika Birleşik Devletlerine bu mücadelede yardımcı olabilir, nasıl yardımcı olabilir, hangi devletler ne yapabilir, bunlar kararlaştırılacak; ama bunlar, bir günde karar verilecek hususlar değildi. Biz kimsenin gerisinde kalmış değiliz; herkesten daha önce kararlılığımızı da ifade ettik ve önerilerimizi de dile getirmeye başladık.

Değerli milletvekili arkadaşlarım, şunları da belirtmek isterim: Özellikle, Saadet Partisinin sözcüsü Sayın Oya Akgönenç'in konuşmasının birçok yerini hayretle karşıladığımı belirtmek isterim. Yıllardan beri Türkiye'ye dostluğunu göstermiş olan ve Türkiye'yle yakından ilişki kuran General Dostum'a buradan hakaret edilmiş olmasını içime sindiremediğimi, bunun üzüntüsünü, sıkıntısını belirtmek isterim. *(DSP, MHP, ANAP ve DYP sıralarından alkışlar)*

Sayın Akgönenç bununla da kalmadı, Afgan Halkının çağdışı bir rejimden kurtulabilmesi için önde gelen bir umut durumundaki Kuzey İttifakını da yerle bir etti, onlara da hakaretlerde bulundu. Bunu da büyük üzüntüyle karşıladım.

Bu durumda, Vasiyet Partisinin... *(Gülüşmeler)* Özür dilerim... Saadet Partisinin... O kadar çok parti isimleri çıkıyor ki, hepsini akılda tutmak mümkün değil. *(Gülüşmeler)*

Sayın Saadet Partisinin konuşması gösterdi ki, aslında, bu parti, Saadet Partisi, bu Taliban rejimine karşı açık bir vaziyet almayı içine sindiremiyor; bu, açıkça belli oldu. *(DSP ve MHP sıralarından alkışlar; Saadet Partisi sıralarından sıra kapaklarına vurmalar)*

BAŞKAN - Lütfen efendim... Lütfen efendim...

MEHMET BEKÂROĞLU (Rize) — Nereden çıkarıyorsunuz?

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, şunu da belirtmek isterim: Amerikan Büyükelçisi Sayın Pearson dün yaptığı bir konuşmada, bazı konulara, basında özellikle tartışma konusu olan, merak konusu olan konulara da açıklık getirdi; dedi ki: “Türkiye’den askerî birlikler için herhangi bir resmî istekte bulunmuş değiliz.”

MAHFUZ GÜLER (Bingöl) — Gazeteler yazdı.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — “Yürümekte olan harekâttan da memnunuz. Bu harekâtı yürütmek için yeterli birliklerimiz vardır; bu birlikler, görevlerini başarıyla yapıyorlar.” Amerikan Büyükelçisi, Washington’dan Ankara’ya gelip bunları söylüyor, bu bilgileri veriyor; Fakat hâlâ, Türkiye’de bazı kimseler, ille, Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye’den asker istesin havasındalar; âdeta, bunu, ısrarla telkin ediyorlar.

Değerli Milletvekilleri, bu konuda bu kadar aceleci olmanın gereği yok. Bizim askerî katkımıza ihtiyaç olmadan; ama yine, başka yollardan geniş katkılarımızla, bir an önce, Afganistan’daki olayların, harekâtın başarıyla sonuçlandırılmasını temenni ederim.

Yine, bu vesileyle ve daha önce basında çıkan haberler arasında, yazılar arasında, Sayın Büyükelçi, Irakla ilgili olarak şunu söyledi: “Türk makamlarıyla Irak konusunda herhangi bir görüşme yapmış değiliz.” Yani, gerçek de budur. Şimdiye kadar, bu 11 Eylül’den beri, Amerika Birleşik Devletleriyle her gün temas halindeyiz, ilişki halindeyiz. Amerika Birleşik Devletleri, şu ana kadar Irak konusunu gündeme getirmede.

TEOMAN RIZA GÜNERİ (Konya) — Bir saat kala arar.

BAŞKAN - Lütfen... Lütfen...

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Ama ısrarla, Türkiye’de bazı çevreler, bu konuyu iyi niyetle veya başka niyetlerle gündeme getirmeye çalışıyorlar. Oysa Türkiye’nin, bunu gündeme getirmekte yararı olmadığı kanısındayım.

Bazı Sayın Üyeler, sözcüler “bir gizli oturum yapılmalıydı” diyorlar. Türkiye, saydamlık içinde bir ülkedir. (SP ve AKP sıralarından “Oo” sesleri) Amerika Birleşik Devletleri saydamlık içinde bir ülkedir. Amerika Birleşik Devletleri, Kongresinde bir gizli oturuma ihtiyaç duymamışken, bizim, Türkiye Büyük Millet Meclisinde neden böyle bir ihtiyaç duyacaktık; bunu da bilemiyorum, anlayamıyorum. (SP ve AKP sıralarından gürültüler)

BAŞKAN - Lütfen efendim, lütfen... Lafın nereye gittiğini görmeniz lazım.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, Doğru Yol Partisi Genel Başkanı Sayın...

BAŞKAN - Sayın Başbakan, bir dakika...

Türkiye Cumhuriyet Başbakanı, başka hiç kimseden izin almaz. (DSP ve MHP sıralarından alkışlar; SP sıralarından “biz de öyle zannediyorduk” sesleri)

Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; bildiğiniz gibi, bu toplantıdan sonra, bu konudaki oylamalar bittikten sonra, gündemde,

yine bugün, gensoru önergeleri var. Ben, Sayın Tansu Çiller'i dinlerken, şu düşünceye kapıldım; acaba, Sayın Tansu Çiller şimdiden gensoru görüşmelerini başlattı mı diye düşündüm. *(DSP, MHP ve ANAP sıralarından alkışlar)* Neyse ki, Sayın Çiller, konuşmasının en sonunda, şu toplantının gerçek gündemini hatırladı ve bir iki cümleyle de olsa, o konuya da değindi. *(DSP, MHP ve ANAP sıralarından gülüşmeler, alkışlar)*

Teşekkür ederim, kararınızın hayırlı olmasını dilerim. *(DSP sıralarından ayakta alkışlar; MHP ve ANAP sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Başbakan.¹⁰⁷

¹⁰⁷ *TBMM Tutanak Dergisi* Dönem 21, Cilt 71, Birleşim 5, Sayfa 264-266

12 Aralık 2001 Çarşamba

2002 Malî Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı ve Plan ve Bütçe Komisyonu Raporu (1/921)

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; hepinize saygılar sunarım.

Yaklaşan Ramazan Bayramı dolayısıyla, bütün yurttaşlarımıza ve bütün İslam Âlemine esenlikler, mutluluklar dilerim.

Değerli arkadaşlarım, Sayın Milletvekilleri; ben, bugün, hükümet adına yapacağım konuşmada, Sayın muhalefet sözcüleri tarafından yapılmış konuşmalara yanıt verecek değilim; onun yerine, bu hükümet döneminde neler yapıldı, neler yapılmadı; neler neden yapıldı, neler neden yapılmadı; bunlar üzerinde, ayrıntılara yaklaşan -fazla geniş olmasa bile- bazı hatırlatmalarda bulunacağım. Aslında, anlatacaklarımın hepsine sizler tanıksınız. Yıllarca, bu Meclisin çatısı altında birlikte bulunduk; onun için, ben, sizlerin de bildiğiniz gerçekleri hatırlatmakla yetineceğim. Muhalefetin bu konuşmalarına gerçek yanıt, bu hükümetin başarıları ve yapmış olduklarıdır. *(DSP sıralarından alkışlar, SP sıralarından alkışlar [!])*

Burada, bu hükümete, tabii, ağır isnatlarda bulunuldu. Bu hükümetin rantiyeci olduğu söylendi. Bu hükümetin bankaları hortumlattığı söylendi. Bu hükümetin enflasyonu kamçıladığı söylendi. Peki, bu enflasyonu yüzde 70'lere, 80'lere, 90'lara yükseltmiş olan bu hükümet miydi? *(DSP sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar; MHP ve ANAP sıralarından alkışlar)*

HACİ FİLİZ (Kırıkkale) — Sayın Yılmaz, arkada...

MUSTAFA GÜVEN KARAHAHAN (Balıkesir) — Dinle! Dinle!

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Aksine, bu hükümet, o yüzde 90'lara yükselmiş olan enflasyonu hızla aşağıya çekebilmek için gereken çabaları gösterdi. Bu hükümet, kimseye hiçbir bankayı soydurtmadı. *(DSP ve MHP sıralarından alkışlar)* Bankalar, daha önce soyuluyordu; bu soyguna karşı gerekli önlemleri yerine getirmek için, hazırlamak için, sağlamak için, bu hükümet gayret gösterdi. Bu hükümet, rantiyeliği başlatmadı. Bu hükümetten önce rantiyelik kuruldu; o, bir hastalık haline geldi. Biz, rantiyeliğin kaynaklarını kurutmak için çalışıyoruz. *(DSP ve MHP sıralarından alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım, 57 inci hükümet, önemli bir hükümet, ilginç bir hükümet, üç partili bir koalisyon hükümeti; yaklaşık iki buçuk yıldır kendi içerisinde tam bir uyumla çalışıyor ve Büyük Millet Meclisiyle toplumla da uzlaşma içerisinde çalışmak üzere gereken gayreti gösteriyor.

Bu hükümet, uyumlu bir hükümet, uzlaşıcı bir hükümet, saydamlığı ön safta tutan bir hükümet. Bu hükümet, yıllardır hasıraltı edilen, göz ardı edilen sorunları gün yüzüne çıkardı.

Bu hükümet, kolaycı bir hükümet olmadı, zor sorunları ele aldı, eşi görülmedik ölçüde hızlı ve verimli çalıştı, bu hükümet laf üretmedi, çözüm üretti. *(DSP sıralarından alkışlar)*

57 inci hükümet döneminde, yolsuzlukların üzerine kararlılıkla yüründü, mafyalar çözüldü, çeteler çöktürildi; aksini söylemek isteyenler, kim olursa olsunlar insafsızlık etmiş olurlar. *(DSP sıralarından alkışlar)*

Bu hükümet kurulmadan önce, bazı büyük kentlerin sokaklarında, geceleri, mumlarla soyguncular aranıyordu. Artık mumlar yok; çünkü gerçek anlamda aydınlığı, bu hükümet Türkiye'ye getirdi. *(DSP sıralarından alkışlar)*

Faili meçhul cinayetler sorunu, bu hükümet döneminde aydınlatıldı. Gizlilik içerisinde çalışan terör örgütü Hizbullah'ın kaynaklarına, bu hükümet döneminde inildi. *(DSP sıralarından alkışlar)*

Bu hükümet döneminde, laiklik karşıtı akımların soluğu kesildi ve bu hükümet, İslam ülkelerine örnek oldu.

Bölücü terörün içeride ve dışarıda kökü kurutuldu, elebaşısı adalete teslim edildi. *(DSP sıralarından alkışlar)*

Denilebilir ki, bunları polis yaptı, jandarma yaptı; doğrudur, polisimizle de, jandarmamızla da, askerimizle de kıvanç duyuyoruz; ama onların arkasında, bu yolda tedbirler almak için gerekli cesareti veren, teşviki veren hükümet olmasaydı, bu başarıyı kolay kolay göstermezlerdi. *(DSP sıralarından alkışlar)* Yoksa polisimiz aynı, jandarmamız aynı, askerimiz aynı; ama çok daha rahat bir ortamda, gerçek anlamda görevlerini yapabilme olanağına kavuşmuş oldular.

57 inci hükümet döneminde, demokrasimiz güçlendirildi, insan hakları geliştirildi, Türkiye'nin dünyada saygınlığı arttı. Genellikle, bir devlet zengin olursa dışarıda da saygın olur. Biz, şu sırada zengin değiliz maalesef, ekonomimizin birtakım sıkıntıları var; ama yine de, dünyada saygınlığımız giderek artıyor.

Değerli arkadaşlarım, bundan birkaç yıl önceye gelinceye kadar, daha doğrusu 1999 sonlarına gelinceye kadar, Avrupa Birliğiyle aramızda sıcak ilişkiler yoktu; Hatta zaman zaman onur kırıcı davranışlarla karşılaşılıyorduk. Belki bazılarınız anımsarsınız, ben o zaman, vatandaşlarımıza şunu söylüyordum: "Üzlmeyin, çok geçmeden, Avrupa Birliğinin ileri gelenleri buraya gelecekler, kapımızı çalacaklar ve bizi davet edecekler." Nitekim bu oldu; 1999 Aralık ayında, Helsinki'de yapılan Avrupa Birliği toplantısına bizi çağırdılar. Biz, bazı koşullarımız olduğunu söyledik, o koşullar giderilmeden gelemeyeceğimizi söyledik. Onun üzerine, aynı gece, bir özel uçakla, gece yarısı Ankara'ya geldiler Avrupa Birliğinin önde gelenleri, kapımızı çaldılar ve bizi buyur ettiler. *(DSP sıralarından alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım, bu hükümet döneminde, yurt içinde ve yurt dışında finans âlemine güven verildi. Onun için de, Uluslararası Para Fonunun kapısı açıldı. Değerli arkadaşlarım, bugün, Avrupa Para Fonunun elindeki kaynakların yüzde 30'u Türkiye'ye taahhüt edilmiştir. Eğer, Türkiye, güven verici bir ülke olmasaydı, bugünkü sıkıntılarına, geçmişten gelen sıkıntılarına karşın ekonomisine sahip çıkmasaydı, herhalde Uluslararası Para Fonu Türkiye'ye bu cömertliği göstermezdi.

Değerli arkadaşlarım, bu arada, bölgemizdeki etkinliğimiz, bölgemizdeki etkimiz giderek artıyor. Bakü-Tiflis-Ceyhan Boru Hattının kararlaştırılmasıyla, Türkiye'nin, hem Akdeniz'de ve Kafkasya'da hem de Doğu Akdeniz'de önemi, ağırlığı büyük ölçüde artıyor.

Bugün, İran doğalgazı Ankara'da devreye girdi. Enerji gereksinmelerimizi tek kaynağa değil, sınırlı kaynaklara değil, çok sayıda kaynağa dayandırmak için elimizden gelen çabayı gösterdik ve göstermeye devam edeceğiz.

Avrupa Güvenlik ve Savunma Kimliğinden beklentimiz sağlandı.

Yaklaşık iki buçuk yılda, değerli Milletvekillerimizin, muhalefetin de katkılarıyla, 330 kadar yasa çıkarıldı. Hükümetimizce hazırlanan bu yasaların birçoğu, yapısal reform niteliğindedir. Bu yasaların toplum ve ülke yaşamına yararları, zaman içinde daha da çok ortaya çıkacaktır.

Türkiye'de ekonominin başta gelen sorunlarından biri, o arada, rantiyeliğin başta gelen sorunlarından biri, soygunculuğun başlıca nedenlerinden biri, bankacılık düzenimizdeki aksaklıklardı; ama bu hükümet kurulmadan önce, hiçbir hükümet, bankalar sorununa değinme gereğini bile duymadı. *(DSP sıralarından alkışlar)* İlk defa 57 inci hükümet döneminde, bankalar sorunu, ciddi bir devlet sorunu olarak, ciddi bir ekonomik ve sosyal sorun olarak, bu hükümet döneminde ele alındı.

Gümrükler, çok önemli, çok ağır bir sorundu. Sık sık, gümrüklerle ilgili iddialar duyulurdu. Gümrükler sorunu da bu hükümet döneminde ele alındı ve artık, şimdi, hemen kimsenin şikâyet etmediği, düzgün bir çalışma sürecine girdi.

Bu arada, sosyal güvenlik reformu yapıldı. Bireysel emeklilik gerçekleştirildi. İşsizlik sigortası getirildi.

Sermaye Piyasası Yasasında önemli değişiklikler yapıldı.

Türk Akreditasyon Kurumu Yasası çıkarılarak uluslararası standartlara uyum sağlandı ve uluslararası tahkimle ilgili anayasa ve yasa değişiklikleriyle, ekonomide dışarıya açılmamız kolaylaştı.

Ekonomik ve Sosyal Konsey kurulması kararlaştırıldı. Önümüzdeki ay, Ekonomik ve Sosyal Konseyin, yasaya dayanan ilk resmî toplantısını yapacağımızı umuyorum.

Kamulaştırma Yasası çıkarıldı.

Mülkiyet hakkını geliştiren düzenlemeler yapıldı.

Telekom Yasası çıkarıldı.

Hazine taşınmazlarının satışı kolaylaştırıldı.

Organize sanayi bölgelerini geliştiren yasa çıkarıldı.

Teknoloji Geliştirme Bölgesi Yasa Tasarısı komisyondan çıkarıldı, Endüstri Bölgeleri Yasa Tasarısı da komisyonda; bu, son derecede önemli bir yasa. Öyle umarım ki, bütçe görüşmelerinden hemen sonra, ilk fırsatta, Büyük Millet Meclisi, bu yasa tasarısını, Endüstri Bölgeleri Yasa Tasarısını gündemine alacaktır, almalıdır. Bu yasayla, yerli ve yabancı yatırımlar özendirilecektir.

Değerli arkadaşlarım, hep söylediğim gibi, Türkiye'ye yeterince dış sermaye gelmemesinin, yeterince yabancı sermaye gelmemesinin başta gelen nedeni, yatırımcılara çıkarılan bürokratik engellerdir. Bundan, görüştüğüm pek çok yabancı sermayedar şikâyet etmiştir; demişlerdir ki: "Biz, Türkiye'de yatırım yaptık; daha da çok yatırım yapmak istiyoruz; ama bürokratik engeller gözümüzü korkutuyor; eğer, bu engelleri kaldırırsanız, Türkiye'ye çok büyük ölçüde dışarıdan sermaye gelecektir;

çünkü Türkiye'nin jeopolitik konumu ve oradan kaynaklanan ekonomik önemi pek çok yabancı sermayeyi çekecek durumdadır." Onun üzerine, biz, bu konuda bir çalışma yaptık ve bu çalışmayı, Endüstri Bölgeleri Yasa Tasarısı metni içine de yerleştirdik. Buna göre, artık, Türkiye'de yatırım yapmak isteyen yerli veya yabancı girişimciler kapı kapı dolaşmayacaklar; kırk kapıyı çalmayacaklar, tek bir kapıyı çalacaklar ve aylar sonra değil; bir yıl, iki yıl, üç yıl sonra değil, başvurularından itibaren en geç üç ay sonra kesin yanıtı verecekler. Bu şekilde, ben, inanıyorum ki, Türkiye'ye, bu düzenleme gerçekleştikten sonra büyük ölçüde dış sermaye akımı olacaktır.

Bu arada, değerli arkadaşlarım, kapanan veya üretimini kısmak zorunda kalan fabrikaları canlandırmak üzere bir girişimde bulunmak istedik. Sayın Cevat Ayhan bunu eleştirdi. Ne yapmışız biz; yabancı sermayeye de çağrıda bulunmuşuz; Türkiye'de kapalı fabrikalar var; eğer, ilgilenirseniz, gelin, bunları işletin eğer sahipleri de istiyorsa, kabul ediyorsa. Şimdi, bunu yapmasak, ne olacak; o fabrikaların makineleri çürüyecek. Biz, bu düzenlemeler..

ÖMER VEHBİ HATİPOĞLU (Diyarbakır) — Niye atıl kaldı Sayın Başbakan?

BAŞKAN - Lütfen... Lütfen Sayın Hatipoğlu...

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Endüstri bölgeleri yasa tasarısı yürürlüğe girince, kanun olarak yürürlüğe girince, bu konuda, yurtiçinde ve yurtdışında, medya yoluyla bir kampanya açacağız ve bu şekilde Türkiye'de çürümeye terk olan fabrikalara sahip bulmaya çalışacağız; bunun ayıp bir tarafı olduğu kanısında değilim.

Değerli arkadaşlarım, tarım, Türkiye'nin, hem çok önemli, en önemli hem de en çok ihmal edilmiş sektörüdür. Tarım için mutlaka bazı yeni atılımlar yapmamız gereklidir; bu konuda hızlı çalışmaktadır hükümetimiz. Bundan birkaç gün önce, tarım için bakanlıklar arası bir kurul oluşturduk; en kısa sürede bundan sonuçları alacağımıza inanıyoruz.

Bu arada, Tütün Yasası da, bildiğiniz gibi, çıkarıldı.

Bu arada, bildiğiniz gibi, gazetelerden izlediğiniz gibi, köy-kentler kurulmaya başladı; bunun ilk somut örneğini Mesudiye'de verdik. Köy-kent nedir; bildiğiniz gibi -artık herkes de öğrendi- köy-kent, köylerin birleştirilmesi değildir; birbirine yakın köylerdeki insanların, köylülerin gücünün birleştirilmesidir ve o güce devletin katılmasıdır. Türkiye'de, yaklaşık 35.000 köy, yaklaşık 40.000 mezra var. Bunların her birine yeterince öğretmen gönderilemiyor, her birine yeterince doktor, hemşire, ebe gönderilemiyor; ama eğer, birbirine yakın sekiz dokuz köy işbirliği yapacak olurlarsa devletin katkısıyla, onların bir büyük okulu olacak, bir büyük sağlık merkezi olacak, yol bağlantıları sağlanmış olacak o köyler arasında ve böylelikle, en yüksek düzeyde bütün hizmetler vatandaşlarımıza varabilecek.

Ben, Mesudiye'ye, ilkönce bir yıl evvel gittim; son olarak, bir yıl sonra yeniden gördüğümde inanılamayacak değişiklikler olmuştu; işsizlik sona ermiş, geriye dönüş, işsizlerin geriye dönüşü başlamıştı; bir orman ürünleri fabrikası kurulmuştu ve kendine piyasa bulmuştu, ürünlerine piyasa bulmuştu. Öyle bir okul kurulmuştu ki, Ankara'da, İstanbul'da bile eşine az rastlanabilir. Her türlü iletişim teknolojisini en ileri ölçüde kullanan küçücük çocukları, orada, gözlerimle gördüm ve kıvanç duydum. Bütün ihtiyaçları sağlanan, cankurtaran olarak kullanılan bir aracı bulunuyor. Her ihtiyacı

şimdiden karşılanmaya başlamış. Çocukların zevk içinde oyun oynadıkları stadyumları kurulmuş; futbol alanları, diğer spor etkinlikleri için alanlar kurulmuş. Âdeta, yepyeni bir dünya orada doğmuş.

Bunun üzerine, Dünya Bankası, biz istekte bulunmadan, biz başvurmadan, kendiliğinden bize geldi ve bunun, bir dünya projesi olduğunu, bütün dünyaya tanıtılması gerektiğini söyledi. (*DSP sıralarından alkışlar*) Ve ilk aşamada, köy-kentler için, bize, 300.000.000 Dolar vermeye talip olduklarını; Fakat her köy-kent bittikten sonra da, onun masraflarına büyük ölçüde katılacaklarını ifade ettiler..

İLYAS ARSLAN (Yozgat) — Karşılıksız mı Sayın Başbakan?

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Dediğim gibi, bu, bizden gelen bir istek, davet üzerine değil; Fakat bu projenin umut vericiliği karşısında, Dünya Bankasından gelen bir teklif.

SABAHATTİN YILDIZ (Muş) — Muş'ta da bir örneği var Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, bu projeye, köy-kentlerle kentleşme köylünün ayağına gidecektir..

MEHMET BEKÂROĞLU (Rize) — Kentler de köyleşiyor Sayın Başbakan!

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (Devamla) — Değerli arkadaşlarım, ben, muhalefete cevap vermeyeceğim dedim; ama kendimi bir noktada tutamıyorum. Sayın Çiller, konuşmasında dedi ki: “Niye sadece soya ile kanolaya prim veriliyor?” Oysa bu ayın 20'sinde, ben bir demeç verdim; o demecim televizyonlarda, gazetelerde de yayımlandı ve dedim ki, 2001 yılı ürünü için, kütlü pamuk, yağlık ayçiçeği, soya fasulyesi, kanola ve zeytinyağı üreticilerine destekleme primi ödenmesi kararlaştırılmıştır. (*DSP sıralarından alkışlar*) Bundan haberi yok Sayın Çiller'in, belli ki, arkadaşları da kendisini uyarmamışlar. Ben, böyle bir hatırlatmada bulunma gereğini duydum; kendisinin de bunu anlayışla karşılayacağını umarım.

Değerli arkadaşlarım, Türkiye'nin çok zengin kaynakları var. Bu zengin kaynaklar arasında da madenler geliyor; Fakat madenlerimiz, maalesef, gereği gibi değerlendirilmedi; dışarıdan engellendi, içeriden engellendi. Bu engelleri aşmak için gerekli adımları atıyoruz. Türkiye, hemen her türlü yeraltı servetlerine sahiptir. Bunları gereğince değerlendirdiğimiz zaman ki, kısa sürede bu başarılabılır, Türkiye'nin ekonomik sorunları, salt bu nedenle de olsa, büyük ölçüde aşılabilecektir.

Değerli arkadaşlarım, eğer hesapta olmayan bir engel çıkmazsa, 2002 yılı, ekonomisinin düzeleceği, halkın geçim darlığından kurtulamaya başlayacağı yıl olacaktır. İhtiyatlı konuşuyorum, eğer bir engel çıkmazsa diye; çünkü son yıllarda, bu hükümet döneminde başımıza az şey gelmedi. Evvela, Asya kriziyle karşılaştık; bundan ekonomimiz olumsuz yönde etkilendi. Ardından, yanı başımızda Rusya krizi ortaya çıktı; bundan ayrıca etkilendik; çünkü Rusya'yla ticarî ilişkilerimiz, ekonomik ilişkilerimiz çok gelişmişti. Rusya'daki kriz yüzünden o ilişkiler büyük ölçüde zayıfladı bizim aleyhimizde. Daha sonra, dünya petrol fiyatları büyük ölçüde artınca, o yüzden ekonomimiz darbe yedi. Ardından, büyük deprem felaketleri geldi. Onları izleyen başka doğal afetler geldi. Bu arada, şimdi, Mersin'de de, maalesef, çok üzücü bazı olaylar, seller, su baskınları var. Mersin'in de yardımına değerli ilgili arkadaşlarımız süratle koşacak ve gereken tedbirleri alacaklardır. Ayrıca, bütün bunların üstüne 11 Eylül krizi geldi. Umarım, yeni krizler çıkmayacaktır. Onun için “inşallah” tabirini kullanıyorum.

Değerli arkadaşlarım, bu sıkıntılara katlandık; ama giderek aydınlığa çıkıyoruz. Son haftalarda, dünya ekonomisi 11 Eylülün etkisiyle gerilerken, daralırken, bizde genişleme sürecine girdi ekonomi. O arada, bildiğiniz gibi, son haftalarda borsa yükselmeye başladı, döviz ve faiz inmeye başladı, enflasyon aşağılara çekilmeye başladı. Bu arada, ilginç bir şey oldu; bizim KDV indirimlerini artırmamızın ardından, iş çevreleri, tüccarlar, aşırı kârdan kazanma yerine sürümden kazanma yoluna girdiler. Bu, çok önemli bir süreçtir. Şimdiye kadar bizim ticaret hayatımızda sürümden kazanmaya pek itibar edilmemişti. Şimdi, bu süreç, inşallah, başlamış bulunuyor. Halk ne kadar heyecan içinde; birçoğu yastık altındaki paralarını bozdurarak, dövizlerdeki paralarını bozdurarak ihtiyaçlarını sağlamaya koşuyor. Bu sürecin, tüccarlarımız tarafından, sanayicilerimiz tarafından kesintisiz sürdürüleceğini umuyorum; çünkü hem onlar sürümden kazanıyor hem de vatandaşlarımız ucuzluktan kazanıyor.

Değerli arkadaşlarım, 57 inci hükümet döneminde demokratikleşme ve insan hakları bakımından da önemli adımlar atıldı. DGM'lerin sivilleştirilmesi için, anayasa ve yasa değişikliği yapıldı.

Çıkar amaçlı suç örgütü mensuplarına ağır cezalar getirildi. Bu suçlara karşı yeni önlemler sağlandı.

İşkencecilere ağır cezalar getirildi.

Pişmanlık Yasası yenilendi.

Terörle mücadelede yaralanan veya sakatlananlara ve şehit ailelerine bazı kolaylıklar sağlayan yasal düzenlemeler gerçekleştirildi.

Basın yayın araçlarıyla işlenen suçlara verilen cezalar ertelendi, çok sayıda gazetecinin cezadan kurtulması sağlandı.

Memurların ve öteki kamu görevlilerinin disiplin cezaları affedildi. Kamu Görevlileri Sendikaları Yasası çıkarıldı; yıllarca engellenmişti bu, hükümetimiz döneminde çıkarıldı.

Yükseköğrenim affı çıkarıldı.

Memurların yargılanması kolaylaştırıldı ve hızlandırıldı.

Şartlı Salıverme Yasası çıkarıldı.

Başbakanlık bünyesinde İnsan Hakları Başkanlığı kuruldu. İnsan hakları ihlali iddialarını incelemek ve araştırmak üzere heyetler oluşturulması sağlandı.

İnfaz hâkimlikleri kurulmasına ilişkin yasa çıkarıldı, Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları Yasası çıkarıldı ve cezaevleri sorunu çözüm yoluna sokuldu. Bildiğiniz gibi, yıllardan beri cezaevlerinin büyük çoğunluğu bazı terörist gruplarının fiilî işgalleri halindeydi ve onların karargâhları durumundaydı. Bu sorun temelinden çözüldü. Terör örgütlerinin karargâhından, cezaevlerimiz, bu şekilde uzun yıllar sonunda çıkarılmış, kurtarılmış oldu; bu da, 57 inci hükümetin hiç azımsanamayacak bir başarısıdır.

Bu arada, tabii, o ölüm oruçlarını destekleyen hunhar insanlar, ölüm oruçlarına gerekçe olarak, cezaevi sistemi koşullardan çıkarılınca, arkadaşlarının, bütün insan haklarından yoksun kalacaklarını ileri sürdüler. Oysa terör suçlarından hükümlü olanlara, spor ve eğitim etkinlikleri ile sosyal ve kültürel etkinliklere katılma ve açık görüşmeden yararlanma olanağı da, bütün başka hükümlülere olduğu gibi, sağlanmış, tanınmış bulunuyor.

Değerli arkadaşlarım, bildiğiniz gibi, son günlerde Medenî Kanun günümüz koşullarına göre yenilendi, yenilenmesine ilişkin bir yasa çıkarıldı. Bu arada, kadın hakları alanında çok büyük yeni adımlar atıldı.

Anayasanın temel hak ve özgürlüklerle ilgili bazı maddeleri başta olmak üzere, muhalefetin de değerli katkılarıyla 34 maddesi değiştirildi; bu da, Türkiye’de uzlaşî kültürünün ne kadar gelişmekte olduğunu gösteriyor. Bu kültürün gelişmesine de, herhalde, 57 inci hükümetin büyük katkıları olmuştur.

Değerli arkadaşlarım, yine bu hükümet döneminde atılan başka bazı adımlara örnekler vereyim: Köy hizmetlerinde 47.000 geçici işçi kadroya geçirildi. Oysa eskiden, köy hizmetlerindeki işçiler yılda ancak birkaç ay çalışırlardı; o birkaç ay dışında hem kendileri işsiz kalırlardı, ücretsiz kalırlardı hem de makineler çürümeye terk edilmiş olurdu. Oysa şimdi, köy hizmetlerinde 47.000 geçici işçi kadroya alınınca makineler de gece gündüz ve on iki ay çalışma olanağına kavuşturulmuş oldu. Köy yolları yapımı ve sulama hizmetleri ivme kazandı.

Kamu kesimi işçilerinin toplu iş sözleşmeleri barış içinde, olumlu bir şekilde bağitlandı.

Eğitim reformu, bu dönemde de hızla sürdürüldü. Yatılı ilköğretim bölge okulları bütün Türkiye’de yaygınlaşıyor ve özellikle de Güneydoğu ve Doğu Anadolu’da çocuklarımızın eğitim gereksinimlerini karşılamak için, o bölgelerde bunların yapımına ağırlık veriliyor.

Bu arada, bence çok önemli bir yasa daha çıkardık. Meslekî ve teknik ortaöğretim kurumlarından mezun olan öğrencilerin, belli koşullarla meslek yüksekokullarına sınavsız geçiş yapabilmelerine olanak sağlayan yasayı çıkardık. Böylece, hem meslek ve teknik eğitime rağbet artacaktır hem de bu kurumlardan çıkanlar, sınavlara katılmak mecburiyetinde kalmaksızın, yüksekokula devam etme olanağını bulacaklardır.

Değerli arkadaşlarım, hükümetimiz döneminde, laiklik karşıtı örgütlerin etkisi büyük ölçüde sınırlandı. Bu örgütlerce yönlendirilen yurtlar devlet yönetimine alındı. Kur’an kursları, laiklik karşıtı akımların elinden kurtarıldı. Okullarda türban sorunu büyük ölçüde çözüldü, bir baş ağrısı olmaktan çıkarıldı. *(DSP sıralarından alkışlar; SP sıralarından alkışlar[!])*

Sosyal alanda atılımlar yapıldı. Sağlık Bakanlığına ve SSK’ya verilen çok sayıda kadroyla sağlık hizmetleri desteklendi.

Özelleştirme nedeniyle işsiz kalan işçilere, büyük ölçüde istihdam veya gelir olanağı sağlandı, öyle ki, şimdi, özelleştirme nedeniyle işsiz kalan işçi sayısı 1.250’ye inmiş durumda; bu 1.250 işçimizin de sorununu, en kısa zamanda çözmeye çalışacağız. *(DSP sıralarından alkışlar)*

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan yapılan gıda, giyim, yakacak, sağlık, eğitim yardımları ile özürllülere yönelik yardımlar büyük ölçüde artırıldı.

Yargının daha hızlı ve sağlıklı işlemesine yönelik önlemler alındı. Noterlik ve Avukatlık Yasalarında önemli değişiklikler yapıldı.

Sözleşmeli subay ve astsubay istihdamına olanak sağlayan yasa çıkarıldı.

Polis Yükseköğrenim Yasası çıkarıldı. Bu, bence, çok önemli bir yasa. Polisimizin eğitim düzeyi çok yükselmiş oluyor bu şekilde.

Fikir ve Sanat Eserleri Yasası yeniden düzenlendi. Eser sahiplerini korumaya yönelik etkili önlemler alındı.

Memurların ve kamu işçilerinin alımında, merkezî sınav ve merkezî yerleştirme uygulaması getirildi, böylece, kayırmacılık önlendi, görevde yükselmeler, belli ve sağlıklı kurallara bağlanmış oldu.

Spor alanında olumlu gelişmeler sağlandı. Ulusal ve uluslararası yarışmalarda üstün başarı gösteren sporculara ve kulüplere ödül verilmesine ilişkin yasa çıkarıldı.

Konut Müsteşarlığı kuruldu.

Bu arada, depremzede yurttaşlarımızla ilgili olarak, çok önemli adımlar atıldı. Depremzedelerin barınması için, önce, 44.000 prefabrike konut kısa sürede yaptırıldı, yapıldı. Daha sonra, 40.000 kadar kalıcı konutun yapımı tamamlandı. Konutlarını kendileri yapanlara hazır konut alanları, orta hasarlı konutlarını onaranlara geniş yardım sağlandı.

Yeni okullar ve ek dersliklerle, 5.300 derslik yapıldı. Böylece, deprem bölgesinde, 200.000 öğrencilik yeni kapasite yaratıldı. 16 prefabrike sağlık tesisi, 2 kalıcı hastane yapıldı. 18 hastanenin yapımı tamamlandı ve depremden zarar gören bölgelerde, altyapı yatırımları da hızla sürdürülüyor ve tamamlanıyor.

Depremzedelerin vergi borçları ile SSK ve BAĞ-KUR prim borçları ertelendi.

Plan ve Bütçe Komisyonundan şimdi geçen bir tasarıyla da, deprem bölgesindeki yükümlülerin deprem öncesi vergi dönemiyle ilgili vergi borçları, hemen hemen tümüyle silinecektir. *(DSP ve MHP sıralarından alkışlar)*

Ziraat ve Halk Bankalarının, kredi borçları ertelendi; 200 trilyon liradan fazla yeni kredi açıldı.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan depremzedelere yapılan sosyal yardımlar, 275 trilyon liraya ulaştı.

Olası depremlere karşı daha etkili bir kamu örgütlenmesi için önlemler alındı. Acil Durum Yönetimi Genel Müdürlüğü kuruldu. Sivil Savunma Teşkilatı çok ihmal edilmişti; Fakat depremler sırasında, hükümetimiz döneminde büyük önem verildi sivil savunma örgütlerine ve şimdi, Türkiye'nin her yerinde, bir ihtiyaç olduğu zaman en önce aranan bir birim haline geldi sivil savunma örgütleri. Ayrıca, sivil toplum örgütlerinin de, felaketzedelerin imdadına yetişmeleri için gerekli olanaklar, kolaylıklar sağlandı.

Bu arada, Zorunlu Deprem Sigortası kuruldu. Yapı denetimi düzenlemesi getirildi. Ulusal Deprem Konseyi kuruldu. İstanbul Deprem Acil Müdahale ve Erken Uyarı Projesi oluşturuldu. Afet Hazırlık Eğitimi Projesi uygulamaya konuldu.

Değerli arkadaşlarım, ekonomik alanda, krizlerden çıkış sürecine, artık girildi kanısındayım. 11 Eylül'de Amerika'da meydana gelen terör eylemlerinden sonra, bildiğiniz gibi, bütün dünyada ekonomi sarsılmıştı, o arada Türkiye de sarsılmıştı; Fakat çok şükür, Türkiye, 11 Eylül sürecinden kendini en çabuk kurtaran ülkelerden biri durumuna geldi.

Bu arada, bütün dünyada dış ticaret gerilerken, dışsatımımız hızla gelişmeye başladı. Bu arada, bavul ticareti bile gelişmeye başladı.

Türkiye, bir yandan da, yakın bölgesindeki ülkelere büyük ölçüde açılmaya başladı, hem siyasal anlamda hem de ticarî ve ekonomik anlamda bölgesine açılmaya başladı ve bölgesinden aldığı güçle, daha geniş bir çevreye yayılmaya başladı.

Turizm alanında, hükümetimiz döneminde, büyük bir gelişme oldu. Üretim son haftalarda artmaya başladı. Ticaret yine son haftalarda canlanmaya başladı ve dediğim gibi, yüksek fiyattan kazanç yerine sürümden kazancın yeri, yararı ve erdemi anlaşılmaya başladı.

Değerli arkadaşlarım, bu arada, iş çevreleriyle de yakın ilişki içerisinde, onların sorunlarına çare arıyoruz. Nitekim son haftalarda, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin değerli yöneticileriyle, ekonomiyle ilgili bakan arkadaşlarımız bir araya geldiler ve birlikte, bazı çözümler üzerinde uzlaşmaya, anlaşmaya vardılar.

Bu arada, tarımda gelişmeye büyük önem vermek kararındayız. Bu arada, özellikle, alternatif ürünlerin yetiştirilmesine büyük değer veriyoruz.

Bu arada, değerli arkadaşlarım, dediğim gibi, güven verici ve kararlı tutumumuz, Uluslararası Para Fonuna da Dünya Bankasına da cesaret verdi.

Değerli arkadaşlarım, 2002 yılı, çiftçinin, memurun, emeklinin yüzünün gülmeye başladığı tarımın, sanayiın, ekonominin tümüyle canlanmaya başladığı yıl olacaktır. Bunun işaretleri şimdiden gelmeye başladı.

Yine, 57 inci hükümet dönemi, dış ilişkilerimizde atılım yılı oldu. Avrupa Birliğinde üye adaylığımız bu dönemde kesinleşti. Asya'dan Latin Amerika'ya, Afrika'ya, Pasifik ülkelerine kadar bütün dünyayla siyasal ve ekonomik ilişkilerimiz gelişti. Laik, demokratik rejimimiz ve Atatürk'ün önderliği bütün İslam âlemine esin kaynağı olmaya başladı ve tüm İslam ülkeleriyle ilişkilerimiz, gerek siyasal gerek ticarî ilişkilerimiz son aylarda artmaya başladı.

Birçok ülke güvenlik güçlerimizin sağladığı eğitim olanaklarından yararlanıyor.

Afganistan'ın yeniden yapılanmasına da Türkiye'nin büyük katkısı olacaktır. Türkiye, daha Kurtuluş Savaşı yıllarında, 1921'de Atatürk'ün direktifiyle -bildiğiniz gibi- Afganistan'a yardım etmeye başlamıştı, uzmanlar göndermeye, kurmay subaylar göndermeye başlamıştı ve öylelikle, bir yandan, Türkiye'de, daha yeni bir devlet kuruluşu çalışmaları başlarken, Türkiye, Afganistan'da da böyle bir sürecin başlamasına katkıda bulunmak için elinden gelen çabayı göstermeye başladı. Cumhuriyet kurulduktan sonra, 1930'lu yıllarda, her alanda Afganistan'ın kalkınmasına katkılarda bulunuldu. Okulların yapımına, uzman ihtiyacının karşılanmasına, sağlık tesislerinin kurulmasına büyük gayretler gösterildi. O arada, yine, Türkiye'nin teşvikiyle Afganistan'da bir konservatuvar bile kuruldu o yıllarda; Fakat araya İkinci Dünya Savaşı girdi, Sovyetler Birliğinin işgal dönemi girdi, o yüzden ilişkilerimiz tavsadı; Fakat son yıllarda yeniden bu ilişkileri canlandırdık ve daha Taliban rejimi işbaşındayken bile Afganistan Halkının gereksinmelerini karşılamak için en ön planda gayret gösteren ülkelerden biri Türkiye Cumhuriyeti oldu. *(DSP sıralarından alkışlar)*

Şimdi, Afganistan'a, inşallah barış geliyor, inşallah kalıcı barış geliyor; inşallah diyorum, ihtiyatla konuşuyorum; çünkü maalesef, Afganistan'daki rakip kuruluşlar -ki bunların bazıları silahlı- birbirleriyle bir türlü anlaşamıyorlar; eğer birbirleriyle anlaşabilselerdi, o son derece zayıf bir örgüt olan Taliban örgütü, Afganistan'ın hâkimi durumuna gelemezdi.

Şimdi, çok şükür, Taliban, artık, tam, kesin bir yenilgiye uğradı; Fakat maalesef, şimdiden, o rakip kuruluşlar birbirleriyle tartışmaya, Hatta yer yer kavgaya başladılar. Buna karşı da, biz elimizden gelen çabayı, telkinleri göstermeye gayret edeceğiz. Herhalde, Afganistan'da çağdaş bir devlet oluşmasına en ön safta katkıda bulunacak ülkelerden biri Türkiye Cumhuriyeti Devleti olacaktır. *(DSP sıralarından alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım, Kıbrıs sorunu, Türkiye için bir sorun değildir; Fakat nedense, bazı devletler bunu kendileri için bir sorun gibi görüyorlar. Tabii, Yunanistan'ın, Kıbrıs Rumlarının davranışları anlayışla karşılanabilir; ama onun dışındaki devletler, Kıbrıs'la neden bu kadar ilgililer onu anlamakta zorluk çekiyorum; çünkü Kıbrıs'ta, aslında, insanlık açısından, dünya açısından bir sorun yoktur, tam tersine, sorun çözülmüştür; çünkü 1974 Temmuzundan önce Kıbrıs'ta sürekli çatışma vardı. Bir yandan, Rumların, Türklere soykırım niteliğinde, bir yandan da, kendi gerillaları arasında çatışmalar, çekişmeler, kavgalar olurdu; Fakat artık, Kıbrıs Türk Barış Harekâtından beri, Kıbrıs Adası tümüyle, kuzeyiyle, batısıyla kesintisiz barışa kavuşmuş durumdadır.

Yine, Türk Barış Harekâtından önce Kıbrıs Adası yoksul bir ada idi; Türk'üyle, Rum'uyla yoksuldu; ama 1974'ten beri cömertçe yapılan yabancı yardımlardan yararlanarak Kıbrıs Rumları, kendi ekonomilerini büyük ölçüde geliştirdiler. Kıbrıs Türkleri de, üzerlerindeki ağır ekonomik ambargolara karşın, küçümsenemeyecek ölçüde ekonomilerini geliştirme olanağını buldular. Değerli arkadaşlarım, böylece, aslında, Kıbrıs, barışa, huzura ve refaha, 1974'teki Türk Barış Harekâtıyla kavuşmuştur.

Şimdi, Kıbrıs'ta, uzun yıllardan beri iki ayrı devlet vardır; bir Kıbrıs Rum Devleti, bir de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Devleti. Bu iki devletin varlığı, iki ayrı milletin varlığı gerçeği kabul edilmedikçe, Kıbrıs sorununa, herkesi tatmin edici, kalıcı bir çözüm bulunamaz. Bunun göz önünde tutulacağını umarım.

Tabii, Sayın Denktaş'ın, Sayın Klerides ile binlerce mil ötede değil, Kıbrıs toprakları üzerinde görüşmeye, konuşmaya başlamış olmaları umut verici, sevindirici bir gelişme. Klerides'in, bu belirttiğim gerçeğin bilincinde olduğundan kuşku duymuyorum; çünkü deneyimli bir devlet adamı; ama bunu içine sindiremiyor olabilir; Fakat her halde, bu gerçek göz ardı edilerek, dediğim gibi, Kıbrıs'a kalıcı bir sorun bulunamaz.

Kıbrıs, birçok ülke için, aslında sorun değildir; ama Türkiye'nin Kıbrıs ile ilgili bir davası vardır; çünkü yalnız Türkiye, Kıbrıs Türkleri için bir güvence olmakla kalmıyor, aynı zamanda Kuzey Kıbrıs da, Türkiye için bir güvencedir; bunun da göz ardı edilmemesi gerekiyor.

Değerli arkadaşlarım, bölgemizde bizi kaygılandıran bir sorun da, İsrail-Filistin sorunudur. Maalesef, bu iki ulus, bu iki toplum bir araya gelip yaşama olanağını şimdiye kadar bulamadılar. Bunun türlü dış etkenleri, türlü iç nedenleri var. Bu arada şunu bilerek söyleyebilecek durumdayım: Gerek Filistinlilerin gerek İsraillilerin en başta güvendikleri millet Türk Milleti. Onun için, bizim, Filistin ve İsrail'deki soruna, çözüm arayışlarına ön safta katkıda bulunmamız gerekiyor, bu konuda da elimizden geleni yapıyoruz ve yapmaya devam edeceğiz.

Değerli arkadaşlarım, Avrupa Birliği'yle, Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası konusunda iki yıldan uzun süren tartışmalarımız olumlu bir sonuca ulaştı. Bizim gibi NATO üyesi olan; ama Avrupa Birliği üyesi olmayan devletler, bizi, sessizce uzaktan izlediler. Biz, tartışmayı tek başımıza yürüttük; hiçbir ödün vermedik ve olumlu sonuca ulaştık.

Sayın Çiller, biraz önce konuşmasında, NATO'daki veto yetkimizden vazgeçtiğimizi söylüyordu; bunun, gerçekte bir ilgisi yoktur; Türkiye, uzun zamandan beri NATO'nun önde gelen bir devletidir. Bu NATO'daki veto hakkını kaldırması, bu veto hakkından vazgeçmesi için de hiçbir neden yoktur ve bundan vazgeçmemiz söz konusu değildir. *(DSP ve MHP sıralarından alkışlar)*

Değerli arkadaşlarım, Avrupa Birliği ordusunun, NATO olanaklarından yararlanmaksızın, kendi başına yapacağı çalışmalarda da Türkiye'ye danışılacaktır. Avrupa Birliği'nin kendi başına gerçekleştireceği harekâtlarda, Türkiye'nin haklarına ve güvenliğine asla gölge düşürülmeyecektir. Kaldı ki, değerli arkadaşlarım, Balkanların, Kafkasya'nın, Ortadoğu'nun ve Orta Asya'nın kapsayacağı operasyonlarda Türkiye'nin dışlanması olanaksızdır; *(DSP ve MHP sıralarından alkışlar)* çünkü bu saydığım bölgelerde, Türkiye, aslında, Avrupa Birliğinden daha etkili bir konumdadır. Bizim etki alanımızın Orta Avrupa'dan, Orta Asya'ya kadar uzandığı artık bellidir.

Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası için, yaklaşık iki buçuk yıldır süren görüşmelerimizi, Avrupa Birliği adına İngiltere yürütmüştür; Amerika Birleşik Devletleri de yardımcı olmuştur; varılan sonuçların, Avrupa Birliği kurumlarında da onaylanacağını umuyoruz. Eğer onaylanmazsa, bundan Türkiye değil, Avrupa zararlı çıkacaktır. *(DSP sıralarından alkışlar)* Bu konuda vardığımız sonuç Türkiye açısından tarihsel önem taşımaktadır.

Sayın Başkan, değerli Milletvekilleri; 2002 yılının Türkiye'si, 2001 yılının Türkiye'sinden hem yurtiçinde hem de yurtdışında çok daha güçlü olacaktır. Avrupa Birliği üyeliği yolunda hızımız, bütün dünyada da saygınlığımız artacaktır; bunlara inanıyorum. Atatürk'ün, Türk toplumunda, en ağır koşullar altında uyandırdığı özgüven duygusu, inanıyorum ki, yeniden canlanacaktır.

Bu düşüncelerle, 2002 yılı bütçesinin Büyük Millet Meclisimizin tüm üyelerine ve bütün ulusumuza hayırlı olmasını diliyorum, saygılar sunuyorum. *(DSP sıralarından ayakta alkışlar, MHP ve ANAP sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Başbakan.¹⁰⁸

12 Aralık 2001 Çarşamba

Başbakan Bülent Ecevit'in, Bütçenin Kabulü Nedeniyle Teşekkür Konuşması

BAŞBAKAN BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — 2002 yılı bütçesinin kabulü dolayısıyla, hükümetimiz adına, sizlere şükranlarımızı sunuyorum.

Bu bütçenin, milletimize hayırlı olmasını, halkımıza refah getirmesini diliyorum.

Bütün Milletvekillerimiz, iktidarıyla, muhalefetiyle, bu sonucun alınmasına değerli katkılarda bulundular, hepsini kutluyorum ve hepsine başarılar diliyorum.

Saygılar sunuyorum. *(DSP sıralarından ayakta alkışlar; MHP, ANAP, DYP, SP ve AK Parti sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Başbakan.¹⁰⁹

¹⁰⁹ *TBMM Tutanak Dergisi* Dönem 21, Cilt 80, Birleşim 38, Sayfa 105

23 Nisan 2002 Salı

TBMM'nin 82. Kuruluş Yıldönümü ile Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramının Kutlanması Nedeniyle Yaptıkları Konuşma

DEMOKRATİK SOL PARTİ GENEL BAŞKANI VE MECLİS GRUBU BAŞKANI BÜLENT ECEVİT (İstanbul) — Sayın Başkan, Sayın Milletvekilleri; 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı aziz yurttaşlarımıza, sevgili çocuklarımıza ve Kıbrıslı kardeşlerimize hayırlı olsun.

Ulusal egemenliğimizin kaynağı ve temel kurumu, 23 Nisan 1920'de Kurtuluş Savaşımız sürerken göreve başlayan Türkiye Büyük Millet Meclisidir.

Savaşlar, genellikle, demokratik hak ve özgürlüklerin kısılmasına neden olur. Atatürk'ün en büyük eseri olan Türkiye Büyük Millet Meclisi ise, daha Kurtuluş Savaşı sürerken, demokrasinin ve cumhuriyetin temellerini atmıştır. Bir yandan cephede savaşıırken, bir yandan da Türkiye Büyük Millet Meclisinin çatısı altında en duyarlı kararlar özgürce tartışılmıştır. Bu niteliğiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi, demokrasi yolunda, birçok başka ülkelere örnek olmuştur ve yol göstermiştir.

Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir özelliği de, bir yandan en ağır koşullar altında Kurtuluş Savaşını sürdürürken, bir yandan da çocuklarımızı geleceğe hazırlamış olmasıdır. Savaş sırasında, 10 Haziran 1921'de, Atatürk'ün isteğiyle, Himaye-i Etfal adı altında Çocuk Esirgeme Kurumu kurulmuştur. Bu kurumun amacı, savaşa katılan yurttaşlarımızın çocuklarının bakımını ve eğitimi sağlamaktır. Cumhuriyetin kuruluşunun hemen ardından, 1926 yılında da, yetim çocukların maddi olanaklarını değerlendirmek üzere Emlak ve Eytam Bankası kurulmuştur. Daha cumhuriyetin ilk yıllarında, Hatta savaş daha sürerken, çocukların sorunlarına somut çözümler getirilmesi, herhalde, tarihterneği pek görölmemiş bir davranıştır.

Devletimizin çocuklara ve eğitime ilgisi sürekli artmıştır. Devletimizin bu uğraşına, yurttaşlarımızın cömertçe katkıları da eklenmiştir. Özellikle, 1997 yılının ortalarında uygulanmaya başlanan eğitim reformu büyük ivme kazanmıştır. O arada, eğitimden yararlanan kız çocuklarının sayısı da hızla artmaya başlamıştır. Öyle ki, 1997-1998 öğretim yılında, kız çocuklar için okullaşma oranı yüzde 81,9'u bulmuştur. 2001-2002 öğretim yılında ise, kız öğrenciler için okullaşma oranı yüzde 93,1 oranına erişmiştir. İlköğretimin altı ve sekizinci sınıflarındaki kız çocuğu sayısı, 1997-2001 döneminde yaklaşık yüzde 52 oranında artmıştır.

Son beş yılda 106.672 yeni derslik yapılmıştır. Hükümetimiz döneminde yatılı ilköğretime büyük önem verilmiştir. Öyle ki, 1996-1997 döneminde 174 yatılı ilköğretim okulu varken, 2001-2002 döneminde bu sayı 524'e yükselmiştir. Bunların yaklaşık yarısı yatılı ilköğretim bölge okulu, yarısı da pansiyonlu ilköğretim okuludur. Bu okulların yatılı öğrenci sayısı 157.506'dır.

57 inci hükümet döneminde okulöncesi eğitime de özen gösterilmeye başlanmıştır. 1997-1998 öğretim yılında 182.533 çocuk okulöncesi eğitimden yararlanırken, 2001-2002 öğretim yılında bu sayı 289.118'e ulaşmıştır.

Değerli arkadaşlarım, çağımız, bilgi ve teknoloji çağıdır. Onun için, artık, sadece kitapla veya sadece kâğıt-kalemle eğitim yeterli olmuyor; aynı zamanda, çağdaş iletişim teknolojilerini de geliştirmek gerekiyor.

1997’de başlattığımız yeni ekonomik reformun önemli bir ögesi, çağdaş iletişim teknolojisini, çağdaş bilgi teknolojisini bütün okullara, o arada köy çocuklarına kadar yaygınlaştırmaktır. Tabii, bu, bir kaynak sorunudur. Henüz, bütün okullarımız ve çocuklarımız bu olanaktan yararlanamıyor; Fakat şimdiden 3.188 bilgi teknolojisi sınıfı kurulmuştur ve bu okullarda 2.200.000 ilköğretim öğrencisine iletişim ve eğitim teknolojilerinden yararlanma olanağı sağlanmıştır. Yeni kurulacak bilgi teknolojisi sınıflarının da devreye girmesiyle, yaklaşık 5.000.000 ilköğretim öğrencisinin iletişim ve eğitim teknolojilerinden yararlanmaları sağlanacaktır; köylerin yaygınlaşmasıyla birlikte köylü çocuklarımızın büyük çoğunluğu da bu olanaktan yararlanacaktır. Nitekim Mesudiye’de kurulan ve 9 köyün çocuklarına birden hizmet veren köyde, şimdiden bu olanak sağlanmıştır. Önümüzdeki yaz aylarında köyler hızla yaygınlaşacaktır ve çağdaş eğitim teknolojilerinden yararlanan köy çocuklarının sayısı büyük ölçüde artacaktır.

Aynı zamanda, meslekî ve teknik ortaöğretime büyük önem veriyoruz. Bu okulları bitiren öğrenciler, bitirdikleri programın devamı niteliğindeki meslek yüksekokullarına sınavsız girebileceklerdir. Bu olanaktan yararlanmak için 730.203 öğrenci şimdiden başvurmuştur. Meslek yüksekokullarını başarıyla bitiren öğrenciler, kendi alanlarındaki lisans programlarına dikey geçiş yapabileceklerdir.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, özürlü çocukların bakımına ve çalışma olanaklarına katkıda bulunmaktadır. Bu ders yılında, ayrıca, 1.050.000 dar gelirli aile çocuğuna, kitap, kırtasiye ve önlük yardımı yapılmıştır.

Sokakta yaşayan veya çalışan çocuklar sorununa da hükümetimiz büyük önem vermektedir. Bu çocukları topluma ve sağlıklı bir yaşama kavuşturmak için kurulan merkezlerin sayısı da gitgide artmaktadır. 1997’den beri, 14.000’e yakın çocuğumuz Çocuk Esirgeme Kurumunun sağladığı bu olanaktan yararlanmaktadır. Aynı zamanda, Emniyet Genel Müdürlüğü de, 26 ilde çocuk bakım ünitesi kurmuştur.

Öte yandan, kırsal kesimde, taşınabilir eğitimden yararlanan 630.000 çocuğa, her gün, öğle yemeği verilmektedir. Çocuklarda süt içme alışkanlığını yerleştirmek amacıyla, Çocuk Esirgeme Kurumu, başlangıç olarak 4 ilimizde ilköğretim çocuklarına okul sütü projesini uygulamaya başlamıştır.

Sosyal devletin başta gelen görevi, tüm çocuklara sağlıklı bir yaşam sunmaktır. Sözlerimin başında belirttiğim gibi, Atatürk’ün önderliğinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Türkiye Büyük Millet Meclisinin kuruluşu ardından, daha 1920’li yıllarda, Türkiye Cumhuriyeti bu görevi yerine getirmeye başlamıştır.

Değerli Milletvekilleri, son yıllarda, Türkiye Büyük Millet Meclisi olağanüstü hızlı ve verimli bir çalışma yapıyor. Çoğu kez, gecenin geç saatlerinde bile Meclis Televizyonunu açan yurttaşlarımız, Meclisimizi görev başında görüyorlar. Meclis çalışmaları bu tempoyla sürerse, inanıyorum ki, Türkiye’nin sorunları kısa sürede, büyük ölçüde çözülecektir ve Türkiye’miz dünyanın en gelişmiş ülkeleri arasında yer alacaktır, çocuklarımız da geleceğe daha sağlıklı bir ortamda hazırlanacaklardır.

Yüce Meclisimize saygılar, sevgili çocuklarımıza başarılar, sevgiler sunarım. *(DSP ve Bakanlar Kurulu sıralarından ayakta alkışlar; MHP, ANAP, DYP, AK Parti ve SP sıralarından alkışlar)*

BAŞKAN — Sayın Ecevit, teşekkür ederim.¹¹⁰

¹¹⁰ *TBMM Tutanak Dergisi* Dönem 21, Cilt 92, Birleşim 90, Sayfa 660-661

MAHMUT SADİ IRMAK
Türkiye Cumhuriyetinin 17. Başbakanı

BİYOĞRAFI

Prof. Dr. MAHMUT SADİ IRMAK
(Seydişehir 1904-Kasım 1990 İstanbul)

Türkiye Cumhuriyetinin 17. Başbakanı 38. Cumhuriyet Hükümeti Başkanı

Mahmut Sadi Irmak

1904 yılında Konya Seydişehir’de doğdu. İlk öğrenimini, Rüşdiyeyi ve Konya Sultanisi’ni birincilikle bitirip biyoloji öğretmeni oldu. Aynı yıl İstanbul Hukuk Fakültesi’ne girdi. 1923 yılında Devlet Bursu ile Berlin Üniversitesinde tıp ve biyoloji öğrenimi görüp 1929 yılında tıp doktoru oldu. Hagen ve Düsseldorf hastanelerinde asistan olarak çalıştı.

Yurda dönünce Ankara Hükûmet Tabipliği ve Gazi Terbiye Enstitüsü biyoloji öğretmenliği görevlerinde bulundu. 1933 yılında İstanbul Tıp Fakültesi doçentliğini kazandı. 1940 yılında fizyoloji profesörü oldu.

1943 yılında Konya Milletvekili seçilip, aynı yıl Halkevleri Yüksek Danışma Kurulu Başkanlığı’na, sonra da Diyarbakır Bölge Müfettişliğine getirildi.7 Haziran 1945’te Türkiye’nin ilk çalışma bakanı oldu.1947’de Uluslararası Çalışma Konferansı ikinci başkanlığına seçildi. Eylül 1947’de bakanlıktan ayrıldı. CHP’nin 1950’de seçimleri kaybetmesi üzerine bir süre siyasetten uzaklaştı.

1950 yılında yeniden ilim ve meslek hayatına dönen Irmak, önce Münih, daha sonra İstanbul Tıp Fakültesi’nde akademik hayatını sürdürdü. 1974 yılında Kontenjan Senatörü seçildi. CHP’nin Milli Selamet Partisi (MSP) ile kurduğu koalisyon hükümetinin istifasından sonra 17 Kasım 1974’te partilerüstü hükümeti kurmakla görevlendirildi. Oluşturduğu hükümet için TBMM’de yapılan güven oylamasında, 450 milletvekilinden yalnızca 18’inin lehinde oy kullanması dolayısıyla güvenoyu alamamasına karşın 31 Mart 1975’e değin başbakanlık yaptı. 12 Eylül Darbesi’nden (1980) sonra 15 Ekim 1981’de kurulan Danışma Meclisi’ne Konya üyesi olarak atandı ve 27 Ekim’de bu meclisin başkanlığına seçildi. Irmak bu görevi TBMM Başkanlığına Necmettin Karaduman’ın 4 Aralık 1983’te seçilmesine kadar sürdürdü.

11 Kasım 1990 tarihinde İstanbul’da vefat etti.

IRMAK HÜKÜMETİ DÖNEMİ
(38.CUMHURİYET HÜKÜMETİ)
(17.11.1974-31.03.1975)

24 Kasım 1974 Pazar

38. Cumhuriyet Hükümetinin (Irmak Hükümeti) Programını Millet Meclisine Sunuş Konuşması

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Sayın Başkan, milletimizin aziz vekilleri;

Yüce Heyetinize yeni Hükümetin derin saygılarımı arz ederek çalışma programımızı sunuyorum.

Sayın Ecevit Başkanlığındaki Hükümetin Yüce Heyetinizce de bilinen koşullar altında çekilmesinden ve siyasî partilerimizin yeni bir koalisyon kurma hususundaki yoğun çabalarının sonuçsuz kalmasından sonra, partilerin de kabulü ile tarafsız bir parlamenter tarafından yeni Hükümetin kurulması çalışmalarına girişilmiştir. Bir yandan Parlamento aritmetiğinin doğurduğu güçlükler, öte yandan siyasî partilerimizin, Hükümetin kuruluşu konusundaki görüş ayrılıkları nedeniyle Başbakan adayının Parlamentoda temsil edilen, siyasî partilerimizin ortaklığına dayalı bir koalisyon Hükümeti kurma konusundaki yoğun çabaları da sonuçsuz kalmıştır. Bunların hepsi Yüksek Heyetinizce bilinmektedir. Böylece, partilere dayalı bir Hükümet kurma çabalarının daha da sürdürülmesinin, bunalımı uzatmaktan başka bir sonuç vermeyeceği ve memleketin karşı karşıya bulunduğu hayatî önem taşıyan iç ve dış sorunlar dolayısıyla bu gecikmenin ağır sakıncalar doğuracağı görülünce, Anayasa çerçevesinde başka bir alternatif olarak Parlamento içinden ve dışından atanacak bakanlarla bir Hükümet kurma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Hemen belirtmeliyiz ki, Yüce Meclisin güvenine mazhar olmak şartı ile özellikle partiler arasında bir anlaşma olanağı kalmadığı durumlarda partiler dışı Hükümet kurulması ilk defa memleketimizde denenilen bir çözüm şekli değildir ve bu yol da demokratik uygulamalar arasında mevcuttur. Anayasamızın 102 inci maddesi sadece Başbakanın parlamenter olmasını şart koşmakta ve bakanların milletvekili olma yeteneğine sahip kişiler arasından seçilmesine imkân ve cevaz vermektedir. Bu suretle Anayasa kuralları içinde kurulan Bakanlar Kurulumuz millî demokratik, lâik ve sosyal hukuk devleti ilkelerine bağlı Atatürkçü bir Hükümet olarak huzurunuzda gelmiş bulunuyor.

Şurasını da belirtmek isteriz ki, Cumhuriyetçi Güven Partisinin Parlamentodaki üyeleri arasından dört bakanın, kabinede yer almış olması bu partinin Hükümette bir koalisyon ortağı olarak bulunduğu anlamına gelmemektedir. Daha önce yapılan resmî açıklamalarda da belirtildiği gibi bu parti sadece Parlamentodaki üyeleri arasından bakan seçilmesini engellemek kararını almıştır.

Sayın milletvekilleri, Yüce Heyetiniz, Hükümetimizin hangi koşullar altında ve hangi sorunlar karşısında kurulduğunu yakından bilmektedir. Hükümetimiz de bunun idraki içindedir.

Memleketimizin içinde bulunduğu iç ve dış koşullar ve çözümlenmesi gereken önemli sorunlar, Parlamentoda temsil edilen siyasî partilere dayalı, istikrarlı, hükümetler kurulmasını zorunlu kılmaktadır. Bugünkü Meclis kompozisyonu ve partiler arasındaki görüş ayrılıkları şimdiye kadar bu zorunluğu karşılayacak çözümün bulunmasına imkân vermemiştir. Bu durumda Hükümetimiz, çeşitli sakıncaların önlenmesi amacı ile seçimlerin yenilenmesinde ve bunun Yüce Meclisinizce mümkün görülecek yakın bir

tarihe alınmasında millî yarar, hatta zorunluk bulunduğu görüşünü Yüksek Meclise arz etmek ister.

Şüphe yok ki, Bakanlar Kurulu seçimlerin yenilenmesine karar vermek ve seçim tarihini tespit etmek yetkisine sahip değildir. Yetki, sadece Yüce Meclise aittir. Bu yetkiye sahip bulunan Yüce Meclis seçimi yenileme kararı verirse, Hükümetimiz bir “Seçim Hükümeti” olarak görevini yapacak ve seçimlerin tam bir güvence altında sonuçlanmasının gerekli tedbirlerini eksiksiz olarak alacaktır.

Bu arada Devlet işleri sahipsiz bırakılamayacağına ve acil çözüm bekleyen iç ve dış sorunlar ihmal edilemeyeceğine göre bütün siyasî partilerimizle sıkı temas halinde ve Yüce Parlamentonun destek ve denetimi altında elbette ele alınması kaçınılmaz olan millet ve Devlet işlerini şevkle yürütecek, bu anlamda bir hizmet hükümeti de olacaktır.

Arz edilen bu durumlardan da anlaşılacağı gibi bir intikal hükümeti olduğu aşikâr bulunan Hükümetimiz, Parlamentoda temsil edilen siyasî partiler tarafından bir koalisyon olanağı sağlanabildiği takdirde, kurulmasını içtenlikle arzu ettiği böyle bir hükümete görevi derhal devretmeğe hazırdır.

Sayın milletvekilleri, Hükümetimiz partiler dışı ve tarafsızdır; bu nedenle de icraatından hiçbir siyasî parti sorumlu değildir. Güveninize mazhar olduğu takdirde bütün siyasî partilerimize karşı eşit, tarafsız ve saygılı bir tutum içinde bulunacaktır. Kamu yönetiminde de kesin bir tarafsızlığın sağlanması başlıca amacımızdır. Devlet dairelerine partizanlığın sızmasına ve partizan davranışlara imkân verilmeyecektir.

Sayın üyeler, Hükümetimiz vatandaşlarımızın günlük hayatta karşı karşıya bulunduğu ekonomik güçlükler hususunda tam bir anlayış ve duyarlılık içindedir. Hayat pahalılığı, geçim sıkıntısı, bazı temel ihtiyaç maddelerinin bulunmaması gibi önemli problemlerin, vatandaş bunalttığını biliyoruz. Dış dünyada son yıllarda meydana gelen gelişmeler, ekonomik alandaki sorunlarımızı artıran bir etken olmuştur. Bununla birlikte elimizdeki bütün olanakları kullanarak, ekonomik alanda tüketici ve üreticiyi etkileyen sorunları, gerçekçi ve tutarlı bir ekonomi politikasının takipçisi olarak hafifletebileceğimize inanıyoruz.

Ekonomik sorunlara bakış açımızı belirleyen unsurlar, bir yandan Anayasamızda, öte yandan kalkınma planlarımızda yer almış bulunan karma ekonomi düzenine ilişkin ilkelerdir. Bu düzende, kamu sektörü ve özel sektörün, kalkınma planları ilkeleri yönünde, yurt kalkınmasında birbirlerini bütünleyen kesimler olduğuna inanıyoruz. Ayrıca her iki kesimin, ekonomik hayatımıza katkısının tam olabilmesi için, muhtaç oldukları güven ve istikrar ortamının kurulmasının hayatî bir önem taşıdığı kanısındayız.

Vatandaşlarımızı bunaltan ekonomik sorunlarımızın başında yüksek düzeydeki fiyat artışları gelmektedir. Bugünkü dünya koşullarında fiyat istikrarını sağlamada karşı karşıya olduğumuz güçlükleri biliyoruz. Bununla beraber fiyat artışlarının, bir ölçüde üretimdeki tikanlıklar, ithalattaki düzensizlikler ve dağıtım düzenindeki aksaklıklar nedeni ile ağırlık kazandığı kanısındayız. İç piyasadaki düzensizliği gidermek için her türlü mevzuat değişikliğini yapmaya, gereken, ekonomik ve idarî tedbirleri almaya kararlıyız. Bir yandan üretimi ve piyasada kıtlığı çekilen malların arzını artıracak tedbirleri alırken, öte yandan spekülasyon nedenleriyle ortaya çıkan kıtlıkları önleyeceğiz. Yüce Meclise kanuni süresi içinde sunmaya hazırlandığımız 1975 bütçesi ve uygulamayı

düşündüğümüz para ve kredi politikaları, ekonomik gelişmemizi hızlandırma ve fiyat istikrarını sağlama amaçlarını destekleyecek şekilde olacaktır.

Bunun yanında, inandığımızı belirttiğimiz karma ekonomi düzeni içinde rekabet koşullarını işletmek, stokçuluğu ve spekülasyonu önlemek suretiyle, vatandaşlarımızın ihtiyaçlarını duydukları malları hem miktar, hem kalite olarak elde etmelerini sağlamak ve böylece sunî olarak yaratılan kıtlıkları da önlemek kararındayız.

Türkiye ekonomisinin dış dünya ile ilişkileri yıldan yıla artan bir önem kazanmakta, diğer ekonomilerde ortaya çıkan gelişmeler ekonomimizi de etkilemektedir. Bu nedenle, dünyada ekonomik alanda meydana gelecek değişimleri çok yakından izleyerek, muhtemel olumsuz gelişmelerin ekonomimiz üzerindeki etkilerini asgariye indirecek tedbirleri zamanında alacak ve ülke ekonomisinde dar boğazların meydana gelmesini önleyeceğiz.

Fiyat istikrarının bozulduğu dönemlerde tasarruflar da olumsuz yönde etkilenmekte, plan hedeflerinin gerçekleştirilmesinde birinci derecede önemli olan yatırım düzeylerine ulaşmada güçlük çekilmektedir. Tasarrufların azalması, tüketim talebini teşvik etmek suretiyle aynı zamanda ekonomik istikrarsızlığın sebeplerinden biri olmaktadır. Gerçekleştirmeye gayret edeceğimiz nispi bir fiyat istikrarı ortamından yatırımlarımızı arttırabileceğimize ve daha çok vatandaşımıza istihdam olanağı sağlayacağımıza inanıyoruz. Aynı zamanda, Devlet yönetiminde azamî tasarruf kurallarına uymaya çalışırken, halk tasarruflarını teşvik edecek her türlü tedbirleri alacağız.

Sayın milletvekilleri, Devlet görevlerinin en önemlilerinden biri olan adalet hizmetleri üzerindeki düşüncelerimize geçmeden önce, bazı gerçekleri belirtmekte yarar görmektediriz.

Bugün Türkiye’imizde vatandaş, mahkemelerde hakkın geç elde edilmesinden uyuşmazlık konusu olmayan bir kısım sorunların da mahkemeye intikalinden ve dava açmak ve davayı sürdürmenin çok külfetli olmasından sanıklık halinin uzayıp gitmesinden şikâyetçidir... Bu şikâyetlerin, ancak adalet hizmetlerinin çabuk, ucuz ve isabetle sağlanmasını mümkün kılacak tedbirlerin alınması ile önlenebileceği açık bir gerçektir.

Bu bakımdan: Adalet hizmetlerinin yürütülmesinde, bu amaçların gerçekleştirilmesi için, usul ve teşkilât yasaları dâhil başlıca kanunların yeniden ele alınması zorunludur. Bu arada bidayet mahkemelerinde verilen kararların inceleme mercii olan Yargıtay’da artan işleri karşılamak için içtihat mahkemesi olarak Yargıtay’ın görevini gereği gibi yapabilmesini sağlamak üzere istinaf mahkemelerinin kurulmasını ilke olarak zorunlu görmektediriz.

Diğer taraftan, hakkın geç elde edilmesinin sebeplerinden biri de, hâkim kadrolarındaki münhallerdir. Bunun giderilebilmesi de hâkim ve savcılık mesleğinin cazip hale getirilmesiyle mümkün görülmektedir.

Yüce Meclisin güvenine mazhar olduğumuz takdirde istinaf mahkemelerinin kurulması için gerekli hazırlıklara geçileceği gibi Yüce Mecliste bulunan Hâkimler Kanununun da Parlamentodan çıkarılmasına çalışılacaktır.

Yargı görevinin amacına uygun olarak yerine getirilmesini oluşturacak tedbirler arasında düşündüğümüz Usul Kanunları, Medenî Kanun, Çocuk Mahkemelerinin

kurulmasını öngören Kanun, Adli Zabıta teşkiline dair Kanun, İş Mahkemeleri Kanunu, Adli Tıp Müessesesi Kanunu, Ceza İnfaz Kurumlarının iç ve dış korunmasının tek elden yürütülmesine dair Kanun, cezaların infazı sırası ve sonrası hükümlülerin korunmasına dair tasarılar üzerinde çalışmalara devam olunarak bu tasarıların Parlamente'ye sunulmasına gayret edilecektir.

Anayasamızla ifadesini bulan vatandaş temel hak ve hürriyetlerinin kuşkusuz ve korkusuz kullanılmasının sağlanmasına özel bir dikkat gösterilecektir.

Sayın milletvekilleri, ülke bütünlüğünün, millî birliğin ve kamu düzeninin korunması, yurttaşlarımızın can ve mal güvenliklerinin sağlanması, anayasal özgürlüklerin rahatça kullanılacağı huzurlu bir ortamın yaratılması ve sürdürülmesi başlıca amacımızdır.

Bunun için güvenlik kuvvetlerimizin modern araç ve gereçlerle güçlendirilmeleri eğitim seviyelerinin yükseltilmesi yönünde önceki hükümetlerin başlattığı çabaları artırarak devam ettirmek kararındayız.

Yurttaşlarımız ile güvenlik kuruluşları arasındaki ilişkilerde sevgi ve saygının egemen kılınmasına önem veriyoruz.

Yönetimin, Atatürk ilkelerine bağlı, partiler ve vatandaşlar karşısında tarafsız, yasaların uygulanmasında etkin olması temel prensibimizdir.

İdarede uygulanacak tarafsızlık ilkesi yanında vatandaşların kamu yönetimi ile olan ilişkilerinde karşılaştıkları gecikme ve düzensizlikler giderilerek idarenin daha etkin çalışabilir bir duruma getirilmesi gerekmektedir. Bu amaca yönelik tedbirler üzerinde önemle durulacak, özellikle vatandaşın basit işleri için Devlet kapısına günlerce gelip gitmelerini önleyecek tedbirlere öncelik verilecektir.

Sayın üyeler, haber alma araçlarının en etkeni ve büyüğü olan Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumuna Hükümetimiz büyük bir önem vermektedir.

Çok geniş vatandaş kitlelerine hitap eden bu haberleşme aracının, mutlaka tarafsız bir görüşle idare edilmesinin bir kanun gereği olduğu kadar, çok partili demokratik hayatımızın da kaçınılmaz bir sonucu ve kamuoyumuzun hürriyet içinde oluşabilmesinin doğal bir şartı sayıyoruz. Bu kuruluşun, yayınlarını, Anayasamızın 121 inci maddesindeki ilkelere uygun olarak yönetmesi esas olmalıdır.

TRT'nin ancak bu suretle millî kültüre umulan hizmeti ifa edebileceğine inanıyoruz.

Televizyonun hızla yurt sathına yayılması için TRT yatırımlarının biran önce tamamlanması ve halen sipariş edilmiş olan Ankara, Konya, Antalya, Muğla, Denizli, Çanakkale, Adapazarı, Zonguldak, Ordu, Giresun ve Kayseri vericileri için malî kaynakların ve döviz transferlerinin sağlanmasına gayret edeceğiz.

Merkez şebeke yayınının Samsun, Kayseri, Konya, Adana, Gaziantep, Diyarbakır yönüne ulaştırılması için hazırlanan projenin tamamlanması öngörülmektedir.

Sayın üyeler; bilimsel ve teknolojik araştırma, ekonomik ve sosyal kalkınmanın amaçlarına ulaşmasında etkili bir araç olarak değerlendirilecektir.

Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumunun memleketimizdeki müspet bilimlerle ilgili araştırmaları geliştirme, teşvik etme, düzenleme ve koordine etme görevlerini en verimli bir şekilde yerine getirebilme imkânları sağlanacaktır. Araştırma

Koordinasyonun sağlanması bakımından, kurumla araştırma yapan diğer kuruluşların işbirliği yapmaları için gerekli tedbirlerin alınmasına önem verilecektir.

Sayın milletvekilleri; Toprak ve Tarım Reformu, Anayasada, Toprak ve Tarım Reformu Kanununda ve Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında yer alan amaç ve hedefler doğrultusunda uygulanacaktır. Uygulamada tarımsal verimliliği artıracak altyapı yatırımlarının tamamlanması ve topraksız ve az topraklı çiftçilerin toprağa kavuşturulması amaçlarının uyumlu bir biçimde, bir arada gerçekleştirilmesi sağlanacaktır. Topraklandırılan çiftçilerin yeter gelirli aile işletmeleri kurmalarını ve verimli işletmecilik yapmalarını sağlamak üzere kooperatiflerin kurulması tedbirleri alınacaktır. Kamulaştırma karşılıklarının öncelikle reform bölgelerinde kurulacak sanayiye yatırılmasını sağlayacak özendirici tedbirler alınacaktır. Yatırımcı kamu kuruluşlarının reform bölgelerindeki altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesinde birbiriyle ve reform örgütü ile uyumlu bir çalışma düzeni içerisinde faaliyet göstermeleri sağlanacaktır.

Sayın üyeler; kamu görevi yapan Devlet memurlarının sorunlarına eğilmek, Hükümetimizin üzerinde duracağı konulardan birisidir.

Devlet Personel Dairesinin organizasyonu ve çalışma usullerini yeniden düzenlemek yolunda kanunî tedbirler alınacak bu konudaki uygulamalarda gereksiz tereddüt ve ihtilâfları önleyici ve çabukluk sağlayıcı değişikliklerin gerçekleştirilmesine çalışılacaktır.

Din İşleri Yüksek Kurulu ile Din Şûrasının biran önce kurulmasına çalışılacak din görevlilerimizin meslek içi eğitimine önem verilecektir.

Vekil imam ve hatiplerin sorunlarının adaletli bir çözüme kavuşturulmasına gayret edilecektir.

Vakıf malların ve vakıf hizmetlerin geliştirilmesi için azamî gayret sarf edilecektir.

Sayın üyeler; 1975 yılı Bütçesi güç şartlar içinde hazırlanmaktadır. Bu bütçenin ekonomik gelişmeyi hızlandıracak fiyat istikrarını sağlamaya yarayacak biçimde hazırlanıp uygulanmasına özen gösterilecektir. Bütçe yapımında olduğu gibi uygulanmasında da tasarruf ilkelerine uyulacaktır.

Devlet satın alma ve inşaat işlerinin günün ihtiyaçlarına ve ekonomik gereklere uygun biçimde yürütülmesini, özellikle yatırımların hızla gerçekleşmesini kolaylaştıracak bir kanun tasarısı üzerindeki çalışmaları tamamlayarak kısa zamanda Türkiye Büyük Millet Meclisine sunacağımızı umuyoruz.

Malî idarenin işleyişinin günün ihtiyaçlarına uygun düzeye getirilmesi amacıyla hazırlanan Genel Muhasebe Kanunu tasarısı da Yüce Meclise sunulacaktır.

Hükümetimizin üzerinde hassasiyetle durduğu yüksek düzeydeki fiyat artışlarının önlenmesi konusunda birbiri ile tutarlı politikaların uygulanmasını zorunlu görmekteyiz. Bu arada düzenli bir gelir ve fiyat politikasının yürütülmesinin yararlı olacağını düşünüyoruz. Ayrıca tüketim talebini bir ölçüde kısıtlamak amacıyla tasarrufları teşvik etmek için, faiz politikasını bir araç olarak kullanmayı düşünmekteyiz. Tasarrufların verimli alanlara yöneltilmesi bakımından yararlı gördüğümüz sermaye piyasasına ilişkin kanun tasarısının hazırlıklarını tamamlamak kararındayız.

Kamu İktisadî Teşebbüslerinin verimli kuruluşlar haline getirilmesi esas olacak ve bu amaçla öz kaynakları geliştirecektir. Adı geçen kuruluşların ihtiyaç duyacakları finansman imkânlarının, sağlam kaynaklardan sağlanmasına özen gösterilecektir.

Özel ve kamu kesimi teşebbüslerinin uluslararası piyasada rekabet olanaklarını ve etkinliklerini desteklemek ve güçlendirmek amacıyla, gelişmiş ülkelerdeki ihracat ve ithalât bankası modellerine uygun bir finansman kurumunun tesisi imkânları araştırılacaktır.

Hükümetimiz vatandaşlara yeni yükümlülükler getirecek vergiler koymayı düşünmemektedir. Maliyemiz vergileri daha adaletli, yükümlü için daha kolay, hazine için daha verimli hale getirebilmenin çabası içinde olacaktır. İzlenecek politikada ve alınacak her mali tedbirde, dar gelirli vatandaşların zarar görmemelerine özellikle dikkat edilecektir.

Kamu gelirleri kaynaklarının merkezi, idare ile mahallî idareler arasında paylaşılmasını Anayasamızın bu konudaki anlayış ve ilkelerine uygun bir biçimde yeniden düzenlemeyi amaç saymaktayız. Özellikle belediyelerimizin, çağın gereklerine göre gittikçe ağırlaşan finansman sorunlarının en kısa zamanda çözümlenebilmesi maksadıyla Belediye Gelirleri Kanunu tasarısını huzurlarınıza getirmek kararındayız.

Sayın üyeler; iç ve dış ticaretimiz, gerek dünya konjonktürünün gösterdiği değişiklikler, gerekse ülke ekonomisinin gerekleri göz önünde bulundurularak, gerçekçi ve olumlu etkilerini en kısa sürede gösterecek tedbirlerle düzenlenecek ve yönetilecektir.

Hükümetimizin ilk hedefi, her şeyden önce, istikrarı sağlamaya yararlı en etkin ekonomik ve idarî tedbirleri almak olacaktır. Bu maksatla halen fiyat artışları gösteren veya yokluğu hissedilen malların derhal ithalâtına gidilecek ve en kısa zamanda ülkemizde mal yokluğu giderilecektir.

Bu arada rekabet ortamı yaratılarak, ekonominin normal koşullar içi de gelişimi sağlanacak ve tüketicinin yararını sağlayacak tedbirler üzerinde önemle durulacaktır.

Halkımızın zarurî ihtiyaç maddelerinin fiyatlarında istikrar sağlanması ve iç ticaretimizde gerekli itimadın tesisi amacı ile bir stok rejimi gerçekleştirilecektir.

Ülke ekonomisinde büyük bir önemi olan taban fiyatları, üreticinin emeğinin karşılığını en iyi şekilde almasını sağlayacak, tarımsal fiyatlardaki istikrarsızlığı azaltacak ve belirli üretim türlerini teşvik edecek bir düzeyde tespit edilecektir. Taban fiyatlarında uygulanacak politikanın diğer maddelere yansımada, ülkede sunî pahalılık yaratmasını önleyecek tedbirler de beraber getirilecektir. Tarımda üretim giderlerinin maliyetlerinin artmaması için gerekli tedbirler alınacak ve taban fiyatlarının tespitinde dünya fiyatları, üretim düzeyi ve maliyetler dikkate alınacaktır.

Ayrıca çiftçinin üretim planlamasına yardımcı olacak şekilde taban fiyatlarının mümkün olduğu kadar erken ilân edilmesine çalışılacaktır.

Bugünkü dünya konjonktürü karşısında, gelişme çabalarımızın dış kaynaklara bağlı olmaksızın gerçekleştirilmesi, her zamandan daha büyük bir önem kazanmış bulunuyor.

Bu gelişmenin en başta gelen unsuru, hiç şüphesiz ihracatımızın hızla artırılmasıdır. Bu bakımdan yurt içi ihtiyacının ve iç fiyat dengesinin sağlanması prensibine ağırlık verilmeyle birlikte ihracatımızın geliştirilmesine büyük gayret sarf edilecek ve bu yolda bütün tedbirler en kısa sürede alınacaktır.

Öte yandan ülkemizin hızla sanayileşmesine olanak sağlayacak ve piyasanın ihtiyacını gereği gibi karşılayacak, aynı zamanda fiyat istikrarını sağlayacak bir ithalât politikası izlenecektir.

Tasarruf açığımızın kapatılması, yetersiz olan teknolojik düzeyimizin yükseltilmesi yönünden, yabancı sermayeden yararlanılmasına devam olunacaktır. Ancak, gelecek yabancı sermayenin, plan ve program hedefleri doğrultusunda yurt içinde sağlayamayan bir teknoloji getirmesi, ihracatı artırıcı nitelikte ve uluslararası rekabet olanağına sahip bulunması koşulları aranacak ve üretimde tekel yaratması önlenecektir.

Sayın Milletvekilleri; artan nüfusumuzun yeterli ve dengeli beslenmesi için gerekli gıda maddeleri üretimi ve tarıma dayalı sanayimizin hammadde ihtiyacının karşılanması ile üretimin dış pazar taleplerine uygun biçimde geliştirilmesi, tarımda ana hedefimiz olacaktır.

Yurdumuzun tarımsal potansiyelinden azamî derecede istifade edebilmek için, toprağın korunması ve verimliliğinin artırılması üzerinde önemle durulacak; üretimi artırıcı, maliyeti düşürücü tabiat şartlarına bağlılığı azaltıcı, doğal kaynakların korunmasını ve geliştirilmesini sağlayıcı ve ürünlerin kalitesini yükseltici acil tedbirler alınacaktır.

Köylüye emeğinin karşılığında insanca yaşama imkânı sağlanacak ve yardıma muhtaç küçük çiftçi, imkânlar ölçüsünde korunacaktır.

Üretimin artırılmasında en büyük etken olarak, başta gübre gelmek üzere, iyi vasıflı tohum, alet ve makine, mücadele ilâçları gibi üretim vasıtalarının, çiftçinin muhtaç olduğu zamanda, yeteri miktarda ve uygun fiyatla üretim yerlerinde bulundurulmasına çalışılacak, bunların yurt içinde üretimi için gerekli girişimlerde bulunulacaktır.

Hayvancılığın geliştirilmesi için, çeşitli hayvan yemleri üretimini artırıcı tedbirler alınacak, yağlı tohum küspelerinin, ihracattan önce, yurt içi ihtiyacının tamamen karşılanmış olmasına dikkat edilecek verimi düşük hayvan ırklarının ıslah çalışmaları hızlandırılacak, hayvan varlığımıza ve ihracatına zarar veren hastalık ve zararlılar ile etkili bir şekilde mücadele edilecektir.

Ana gıda maddemiz olan buğday üretimini arttırmak üzere ıslah edilmiş, deneme sonuçları başarılı olmuş, yerli ve yabancı tohumlar daha yaygın şekilde çiftçiye intikal ettirilecek, en uygun üretim tekniğinin uygulanması sağlanacaktır.

Hızla artan bitkisel yağ ihtiyacımız, eldeki geleneksel hammaddelerle karşılanamadığından, en kısa yoldan bu açığı kapatmak üzere yüksek yağ verimi olan ayçiçeği tarımı bugünkü sınırlı üretim bölgeleri dışına çıkarılmak suretiyle, diğer elverişli alanlarda ekimi sağlanacak, bu ürünü teşvik eden yağ sanayiinin yeni bölgelere de aktarılmasına çalışılacaktır.

Ülkenin şeker talebinin sağlanması için pancar tarımı yeni bölgelere kaydırılacak ve buna bağlı olarak şeker sanayiinin daha ekonomik çalışacak şekilde pancar üretim bölgelerine dağıtılmasına gayret sarf edilecektir.

Çayda kalitenin düzeltilmesi yanında, zararına yapılan ihracata yer bırakmayacak tedbirlere devam olunarak bu üretim kolunun ulusal ekonomi üzerindeki ağır yükünün azaltılmasına çalışılacaktır.

Gıda maddelerinin kalite standardı hazırlanacak, gıda kontrolü ile ilgili mevzuat boşlukları doldurulacaktır.

Haşhaş konusunda bir yandan üreticinin mağdur durumuna son verecek çözüm yolları izlenirken, öte yandan insanî kaygıları tatmin edici en etkin yöntem ve tedbirler titizlikle uygulanacaktır. Bunlar arasında ekonomik verimliliğin arttırılması ve üreticinin eline geçecek gelirin yüksek olması şartı ile haşhaş kapsülünün çizilmemesi usulünün uygulanması da yer almaktadır.

Tarım hizmetlerinin dağınıklıktan kurtarılması sağlanacak, bu hizmetlerin verimli ve koordine bir şekilde üreticiye ulaştırılması için gerekli görülen organizasyon düzenlemeleri yapılacak, çiftçinin teşkilâtlandırılması çalışmalarına hız verilecektir.

Sayın milletvekilleri; sosyal ve ekonomik hayatımızda büyük önem ve değeri bulunan ormanlarımızın korunmasına titizlik gösterilecek ve özellikle orman yangınları nedenleri üzerinde hassasiyetle durularak, önleyici tedbirler takviye edilecektir.

Çeşitli etkenlerle verimliliğini kaybetmiş bulunan bozuk yapıdaki geniş orman alanlarının, orman sanayimiz bakımından verimli ormanlar haline sokulabilmesi ve mevcut orman alanlarının genişletilmesi için orman içi ve dışı ağaçlandırma çalışmaları hızlandırılacaktır.

Orman tahribi sonucunda doğal dengenin bozulmuş olması nedeniyle meydana gelen taşkınların önlenmesi için tehlikeli bir nitelik almış olan sel havzalarında, erozyonu önleyici her türlü tedbirin alınmasına önem verilecektir.

Ormanların korunması, geliştirilmesi, genişletilmesi ve işletilmesi hedeflerine ulaşılmasını sağlamak üzere ormanlar içinde ve bitişğinde oturan halkın, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmalarını kolaylaştırmak üzere katkıda bulunulacaktır.

Orman yolları başta olmak üzere, orman işletmeciliğinin gerektirdiği altyapı tesislerinin yapımına önem verilecektir.

Sayın milletvekilleri; kalkınma planlarında öngörülen gelişme hızlarına ulaşılması, artan nüfusumuza yeni istihdam olanaklarının yaratılması ve adil bir gelir dağılımı sağlanarak toplumumuzun refahının arttırılmasının hızlı bir sanayileşme ile mümkün olduğu görüşündeyiz.

Dış kaynaklara bağlılığın azaltılması ve dış ticaret dengesinin sağlanması, ülkemizde ara mallar ve yatırım malları üreten sanayi tesislerinin kurulmasına ve daha çok sınaî ürün ihraç etmemize bağlı bulunmaktadır. Sanayinin geliştirilmesinde kullanılan teşvik tedbirlerinin, sınaî tesislerin yurt sathına daha dengeli olarak yayılması ve sınaî ürün ihracatının arttırılmasında etken olacak şekilde işlemesi sağlanacaktır. Yatırımların gelişmemiş bölgelere kaydırılmasında, altyapı hizmetlerinin önemi göz önünde bulundurulacak, organize sanayi bölgelerinin kurulması daha geniş ölçüde ele alınacaktır.

Sanayileşme alanında önemli yeri olan yatırım malları üretimine yönelik temel projelerle ilgili çalışmalar kısa sürede sonuçlandırılacak uygulamaya geçilecektir.

Sanayinin ihtiyacı olan hammadde ve ara malların yeteri miktar ve kalitede temini için gerekli bütün tedbirler alınacaktır.

Sanayi mamullerimizin kalite ve fiyat yönünden rekabet şartlarına uygun olarak üretimi ve piyasaya arzı, hem tüketicinin korunması hem de özellikle Ortak Pazarla

olan ilişkilerimiz bakımından büyük önem taşıdığından, etkili bir kalite ve fiyat kontrol mekanizmasının işletilmesi konusunda gerekli tedbirler alınacaktır. Kurulu ve kurulmakta olan sanayi tesislerimizin finansman ve kredi sorunlarının gerçekçi bir şekilde çözümlenmesine çalışılacaktır.

Teknolojik gelişmelerin izlenmesi ve ülkemiz şartlarına uygun olanların yurdumuza ithali ve yerli teknoloji üretimi için Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı çalışmalarını yoğunlaştıracak ve ilgili kuruluşlarla işbirliğinde bulunacaktır.

Dünyayı büyük ölçüde tehdit eden açlık sorunu ve her gün yükselen gıda maddeleri fiyatları göz önüne alınarak tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesine özel bir önem verilecektir.

Yurt dışında çalışan işçilerimizin tasarruflarını ve aynı zamanda halkın küçük tasarruflarını kalkınmamız yönünden değerlendirmek ve bu yolla da yeni iş sahaları açılmasına yardımcı olmak amacı ile Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası kuruluş çalışmalarına devam olunacaktır.

Küçük sanayide esnaf ve sanatkârlarımızın kredi, hammadde, eğitim ve özellikle altyapı problemlerinin çözümlenmesi için çaba harcanacaktır.

Sayın üyeler; gümrüklerimizin ıslahı ve hizmetlerin düzeltilmesi Hükümetimizin önemle ele alacağı konulardan birini teşkil etmektedir. Bunun için gümrük işlemlerini, artan dış ticaret hacmi, turist sayısı ile yurt dışında çalışan vatandaşlarımızın ihtiyaçlarına karşılık verecek biçimde kolaylaştırılacak tedbirler alınacaktır.

Gümrüklü eşyanın korunması ve kısa zamanda tasfiyesi konusundaki işlemler asgariye indirilerek, ekonomik israf ve zararlar önlenecektir.

Kaçakçılığın önlenmesinde mevzuatın titizlikle uygulanması yanında ekonomik tedbirlere ve personel eğitimine önem verilecektir.

Başta sigara olmak üzere, Tekel mamullerinde, tüketici talebinin miktar ve kalite yönünden karşılanması ve dağıtımdaki dar boğazların giderilmesi amacına dönük tedbirler hızla alınacak, ileri bir aşamaya gelmiş bulunan Tekel Genel Müdürlüğünün örgütünün düzenlenmesi çalışmalarının sonuçlandırılmasına çaba harcanacaktır.

Öte yandan, ekici tütün satış piyasalarının desteklenmesinde iç ve dış konjonktür dikkate alınarak, üretici emeğinin değerlendirilmesi sağlanacak ve iyi vasıflı üretim teşvik edilecektir.

Sayın üyeler; Türkiye’de hammadde ve enerji sorunu sanayileşmemizin hız kazanması ile büyük bir öncelik kazanmış bulunmaktadır. Geçtiğimiz yıl içinde dünya ölçüsünde çıkan petrol krizi ve bunun sonunda artan fiyatlar, ülkemizde enerji tüketiminin ağırlığı petrole dayandığı için, ekonomimizi de etkilemeye devam etmektedir.

Bu nedenle petrol arama faaliyetlerine hız verilecektir. Yerli petrol üretimi artırılmaya çalışılırken, elektrik üretiminin yapısı, kömür ve hidroelektrik kaynaklara dayandırılacaktır.

Kömür, jeotermal, tabii gaz, nükleer enerji gibi petrol dışındaki enerji kaynaklarımızın aranması ve geliştirilmesine ağırlık verilecektir.

Köylerin elektrikleştirilmesine plan ilkelerine göre devam edilecek ve geri kalmış yöreler köylerindeki yurttaşlarımızdan katkıda bulunmaları istenmeyecektir.

Doğal kaynaklarımızın, ülkemizin kalkınması ve milletimizin refahı amaçlarına uygun olarak değerlendirilmesi Hükümetimizin temel ilkesi olacaktır.

Madenlerimizin en yüksek katma değer ve millî hâsıla verecek biçimde ihracı sağlanacak; madenlerin üretiminden ihracına kadar uzanan etkin bir kontrol mekanizması ilgili bakanlıkların işbirliği ile gerçekleştirilmeye çalışılacaktır.

Petrolde fiyat artışları ile birlikte hızlanan hammadde fiyat artışları göz önünde tutularak, madenlerimizin ihracında dünya piyasalarındaki fiyat dalgalanmalarını yakından izleyecek bir satış politikası gerçekleştirilecektir.

Son yıllarda milletlerarası alanda ortaya çıkan tarım ürünleri ve özellikle gıda maddeleri yetersizliği, ülkemizin de hızla artan nüfusu, yeraltı ve yerüstü su kaynaklarından en iyi biçimde yararlanmayı zorunlu kılmaktadır. Bu nedenle büyük ve küçük su projeleri hızlandırılarak, yeteri kadar su alamayan bölgelere su getirilmesine özen gösterilecektir. Hızlı sanayileşmenin ve şehirleşmenin gereği olan kullanma ve içme suyu sağlanmasına önem verilecektir.

Sayın milletvekilleri, köy ve köylü sorunlarımızın öncelik ve ivedilikle çözüme bağlanması gereğine ve bunun ulusal kalkınma çabalarımız içinde büyük yeri ve önemi olduğuna inanıyoruz.

Köylerimize getireceğimiz hizmetlerde sosyal adalet ilkelerine ve bölgelerarası dengenin sağlanmasına özen gösterilecektir.

Köy yolları yapım ve bakım hizmetlerini hızla yapabilmek için, mevcut makine ve donatımın yenilenmesine çalışılacak, olanaklar ölçüsünde yerli kaynaklar kullanılacaktır.

Kırsal yaşamın temel gereklerinden biri olan yeterli ve sağlıklı içme suyu sorununu çözmek üzere, tüm tedbirler alınacak ve özellikle Güneydoğu Anadolu ve benzeri yörelere özel projelerle ağırlık verilecektir.

Devlet sulama şebekeleri içinde bulunan tarım arazisinin en yüksek verim gücüne ulaştırılmasını sağlayacak geliştirme çabalarına ve çağdaş tarımın uygulanmasını sağlayacak tüm koşulların yaratılmasına yönelik çalışmalar daha yoğun hale getirilecektir.

Kırsal alanda bulunan doğal kaynakları, işgücünü ve tasarrufları kalkınma için yerinde kullanmak ve kırsal nüfusun sosyoekonomik ihtiyaçlarını gidermek amacıyla, çevresinin ekonomik kalkınmasını da etkileyecek kırsal gelişme merkezlerinin kurulması çalışmaları hızlandırılacaktır.

Kooperatifçilik hareketinin ve kooperatiflerin geliştirilmesi için gerekli bütün tedbirler alınacak, bu tedbirlerin gerektirdiği her türlü olanaklar sağlanacaktır.

Sayın milletvekilleri, Hükümetimiz, yurdumuzun turizm potansiyelini en iyi şekilde değerlendirmek, dış turizm talebini özendirmek ve iç turizmi de yaygınlaştırmak kararındadır. Bu amaçla Üçüncü Beş Yıllık Plan hedeflerine uygun olarak, turizmin geliştiği alanlarda fiziksel planlama çalışmalarına hız verilecek, kıyılar ve turistik yörelerin toplum yararına kullanılması ve korunması çalışmaları tamamlanacaktır.

Yurdumuzda daha çok turist barındırmak ve daha fazla gelir sağlamak için, sektörün yatırım ve işletmecilik konusundaki çeşitli sorunlarının çözülmesini hedef olarak görmekteyiz. Bu amaçla Devlet, altyapı yatırımlarını gerçekleştirecek, üst yapı yatırımlarını da özendirecek gerekli tedbirleri alacaktır.

Günün gerek ve koşullarına uygun olarak yeniden düzenlenmesine başlanan “Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu Tasarısı” en kısa zamanda Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulacaktır. Artırılacak arz kapasitesinin, nitelikli personel ihtiyacının karşılanması için, eğitim çalışmalarına hız verilecektir.

Yurdumuzun turistik çekicilik unsurları ve kültürel özellik ve varlıklarının tanıtılması yanında, turizm politikamızda arz kapasitemizin pazarlanmasına önem verilecektir.

Son politik olaylar, yurt dışındaki politik tanıtma ve haber almaya yönelik devlet enformasyon hizmetlerinin çeşitli olanaksızlıklar nedeniyle, etkili biçimde yürütülemediğini ortaya çıkarmıştır. Hizmetin gereğince yapılabilmesi için, Basın - Yayın Genel Müdürlüğü ulusal yararlarımıza uygun rasyonel çalışma düzenine kavuşturulacaktır.

Enformasyon hizmetlerinin, gizlilik taşımayan kısmının yerli basına ulaştırılmasına devam edilecek ve Anadolu basını ile işbirliği yapılacak, nihayet bugüne kadar yeterli mevzuatı bulunmayan Devlet enformasyon hizmetleri çalışmaları için, bir kanun tasarısı hazırlanarak Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulacaktır.

Sayın milletvekilleri, memleketimizde, düzenli, sağlıklı ve dengeli bir şehirleşme ve sanayileşmeyi sağlamak amacıyla, kalkınma hedeflerinden fedakârlık etmeksizin, sanayi yatırımlarının az gelişmiş bölgelere yöneltmesi çalışmalarına devam edilecektir.

Arsa Ofisi bugünkü güçsüz durumundan kurtarılarak güçlendirilecek, kamulaştırma yetkileri ve malî kaynakları artırılacaktır. Kamunun yarattığı arsa değer artışının kamuya dönmesine çalışılacaktır.

Düşük gelirli ailelerin konut ihtiyaçlarına ağırlık verilmesine ve bir yandan Devlet eliyle halk konutu yapılmasına hız verilirken, diğer yandan gecekondu sorununa çözüm yolları aranacaktır.

Hükümetimiz, kıyıların spekülatif amaçlarla yağma edilmesine karşı tedbirlerin etkinleştirilmesi işini ele alacak ve kıyıları halkın istifadesine açılacaktır. Nüfus artışının da etkisi ile hızlanan şehirleşmenin doğurduğu ve insan sağlığını tehdit eder bir nitelik almaya başlayan çevre ve hava kirlenmesi önemle durduğumuz konulardan biri olacaktır.

Sayın milletvekilleri, ülkemizin ekonomik ve sosyal gelişmesinde ve ulusal güvenliğimizin sağlanmasında önemi büyük olan ulaştırma ve haberleşme hizmetlerini, ülke şartlarına uygun, güvenli bir şekilde halkımıza sunacak tarzda yeniden düzenlemek, bunun gerektirdiği hukukî, ekonomik, malî ve idarî her türlü tedbiri almak amacımız olacaktır.

Demiryolu ağının altyapı, üst yapı ve araçlar yönünden yenilenmesine önem verilecektir.

Ülkemizde her yıl binlerce vatandaşımızın can kaybına ve milyonlarca lira tutarında ekonomik kayıplara sebep olan karayolu taşımacılığı hizmetlerinin, tesis, yönetim, işletme ve trafik kontrolü yönlerinden dağınıklığını önlemek üzere gerekli kanunların çıkarılmasına çalışılacaktır.

Memleketimizde güçlü, kendi ihtiyaçlarına yeterli ve dışa dönük bir gemi inşa sanayiinin süratle kurulmasına ve mevcutlarının daha verimli çalışmasını sağlamak

ve üretimlerini artırmak amacıyla başlanmış olan hazırlıkların sonuçlandırılmasına çalışılacaktır.

Hava ulaştırma sektöründe, temel hizmetler olarak hava alanlarının ve uçuş emniyet ve eğitim sistemlerinin uluslararası standartlara uygun olarak modern araç ve gereçlerle donatılması başlıca amaçlarımızdan olacaktır.

Sayın milletvekilleri; ülkemizin ekonomik, sosyal, kültürel kalkınmasında altyapının önemine inanan Hükümetimiz, bu alandaki yatırımlara da değer vermektedir.

Devlet idaresinin etkinliği, kamu hizmetlerinin bütün vatandaşlara hızla ve eşit olarak sağlanması, üretici malının tüketim merkezlerine aktarmak yoluyla değerlendirilmesi genel amaç olacaktır.

Günün ihtiyaçlarını karşılamayan kanunların, yatırımları hızlandırıcı bir niteliğe kavuşturulması gereklidir. Buna bağlı olarak kaynak israfını artıran veya verimi azaltan bürokratik işlemler, mevzuatta gerekli değişiklikler yapılarak tıkanıklıklar giderilmeye çalışılacak, idarelere daha geniş yetki verilerek yatırımlar hızlandırılacaktır.

Programlar yapılırken işlerin en kısa zamanda bitirilmesini sağlayacak tedbirler alınarak, uzun yıllara uzanan işlerin maliyetlere yaptığı olumsuz etkilerin önlenmesine çalışılacaktır.

Sayın milletvekilleri, eğitim sistemimizin ve yapısının çağdaş bilim ve teknolojinin gereklerine uygun olarak geliştirilmesi, öğrencilerin ilgi ve yeteneklerine ve toplumumuzun yetişmiş insan gücü ihtiyacına göre yükseköğretime, hayata ve iş alanlarına yöneltilmesi çalışmalarına devam olunacaktır. Sınai gelişmeye paralel olarak meslekî ve teknik öğretime ağırlık verilecektir.

Genç kuşakların Atatürkçülük, Anayasamızda ifadesini bulan çağdaş uygarlık bilinç ve anlayışına sahip, üstün yetenekte insanlar olarak yetiştirilmesi için gerekli bütün tedbirler alınacaktır.

Ülkemizin her köşesinde, çeşitli güçlüklerle göğüs geren büyük fedakârlıklarla görev yapan öğretmenlerimizin maddî ve manevî sorunlarını çözümlemeye, meslek içinde yetişmelerini ve ilerlemelerini sağlayacak koşulları yaratmaya özellikle çaba sarf edeceğiz.

İlköğretimde, okullaşmanın kısa sürede yüzde yüz gerçekleşmesi için gerekli yatırımlara devam edilecek ve bu amaçla yeni yatılı bölge okulları açılacaktır.

Ortaöğretimin araç ve laboratuvar ihtiyacını karşılayacak çalışmalara hız verilecektir. Ortaöğretimde mevcut büyük öğretmen açığını kapamak ve yükseköğretim kuruluşlarına yerleştirilmesi mümkün olmayan öğrencilerin öğrenime devamlarını sağlamak amacıyla, meslekî ve teknik yüksek öğretmen okulları ile eğitim enstitülerinde uygulanmasına başlanan “Mektupla Öğretimin” başarıyla yürütülebilmesi için ciddi bir gayret sarf edilecektir. Mektupla öğretimin gerekli kıldığı kitapları kısa sürede ve belli bir bilimsel düzeyde hatırlanabilmesini mümkün kılmak üzere üniversite ve diğer yükseköğretim kuruluşlarıyla işbirliği yapılacaktır.

Öğretimin her kademesinde fırsat ve imkân eşitliğinin sağlanmasına özel bir önem veriyoruz. Bu amaçla, öğretmen ihtiyacını yeterli ölçüde karşılayamadığımız bölgelerdeki il merkezlerinde 1975 yılında yapılacak merkezî seçme ve yerleştirme

sınavlarından önce “Üniversite hazırlık kursları” açılacak ve bu kurslarda gerektiğinde büyük merkezlerden gönderilecek öğretmenler görev alacaklardır. Seçme sınavlarında başarı gösteren; fakat malî imkânları sınırlı bulunan üstün yetenekteki öğrencilerimizin yabancı dile ağırlık veren ortaöğretim kuruluşlarında da okuyabilme imkânları geniş ölçüde artırılabacaktır.

Yükseköğretim sorununun çözümlenmesinde üniversite ve diğer yükseköğretim kuruluşları ile işbirliği yapılacaktır. Yeni üniversitelerin açılması bu üniversitelerle yetişmiş insan gücü ihtiyacı arasındaki paralelliğin sağlanması bir plana bağlanacaktır.

Bütün üniversitelerimizin özerk kuruluşlar haline getirilmesi yasalarda mevcut üniversite özerkliği ile bağdaşmayan veya uygulamada sakıncalar yaratan hükümlerin kaldırılması, üniversitelerimizin ve diğer yükseköğretim kuruluşlarının çalışmalarında karşılaştıkları çeşitli güçlüklerin giderilmesi ve mevcut öğretim üyelerimizden ve üniversite tesislerden en geniş ölçüde yararlanılması için gerekli çalışmalara derhal başlanacaktır.

Sayın milletvekilleri; Milletimizin ümidi, millî varlığımızın en dinamik ve güçlü unsuru, geleceğimizin güveni olan Türk gençliğinin sorunları ve ihtiyaçları, ekonomik ve sosyal yönden olduğu kadar toplumun huzuru, güvenliği ve mutluluğu ile hür ve demokratik rejim açısından da büyük değer taşımaktadır. Yurttaşların beden, fikir ve ruh gelişmelerinin dengeli olarak sağlanması ve Türk sporunun aynı zamanda millî birlik ve bütünlüğü güçlendirecek şekilde yurt içinde yayılması ve yurt dışında şerefli yerini alması için beden eğitimi ve spor hizmetlerinin düzenlenip desteklenmesi önemli bir kamu görevi olmaktadır.

Bu nedenle, gençlik ve spor sorunları Atatürk ilkeleri ve Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel uygulamaları doğrultusunda ele alınacak; başta millî eğitim sistemi olmak üzere sosyal ve ekonomik diğer ilgili kesimler ile çağımızın ve ülkemizin ihtiyaçlarına ve şartlarına uyan sistemli bir yaklaşımla bütünleştirilecektir. Çeşitli kurumlar arasındaki ilişkiler bu bütünlük içinde düzenlenecek ve bugüne kadar yapılan çalışmalar bu görüşle değerlendirilerek Gençlik ve Spor Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri Kanununun çıkarılmasına çalışılacaktır.

Yine aynı görüşle, gençlik ve spor hizmetleri için gerekli sayıda ve nitelikte insan gücünün yetiştirilmesinde ve mevcut elemanların sürekli ve eğitim anlayışı içinde geliştirilmesinde çağdaş bilim ve tekniğin geniş ve sonsuz katkısını getirecek olan Gençlik ve Spor Akademisinin kurulması sağlanacak ve akademi, mevcut spor alan ve tesislerinin geniş imkânlarından yararlanılarak, deneme niteliğinde başlamak üzere ve en kısa zamanda faaliyete geçirilecektir.

Yükseköğretimde artan öğrenci sayısı göz önünde bulundurularak, yükseköğretim gençliğinin yurt ve kredi ihtiyaçlarının karşılanması yanında öğrencilerin huzur ve güven içinde yaşantılarını ve öğrenimlerini sürdürebilmesi için gerekli tedbirler alınacaktır. Bu maksatla, Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu Kanununda, günümüz ihtiyaçlarına ve şartlarına uyumlu yönde daha etkili, verimli, dengeli ve yaygın hizmetler verebilecek imkânlarla kavuşturulmak üzere gerekli değişiklikler yapılmaya çalışılacaktır.

Gençlik ve spor hizmetlerinin en önemli sorunlarından biri olan kaynak ihtiyacının artırılmasıyla ilgili vakıf ve benzeri malî tedbirler araştırılacak, bu ihtiyacın Devlet gelirleri dışında ek kaynaklarla da sağlanmasına ve takviyesine çalışılacaktır.

Sayın milletvekilleri; Anayasamız iktisadî ve sosyal kalkınma yanında, kültürel kalkınmaya da büyük önem vermiştir. Yeniden kurulmuş olan Kültür Bakanlığı, bu Anayasa gereğinin gerçekleştirilmesi doğrultusunda atılmış önemli bir adımdır. Bu bakanlık millî kültürümüzü, sanatımızı, değerlerimizi korumak ve geliştirmek amacını güdecektir. Kültürel değerlerimizi içte ve dışta tanıtmak bu Bakanlığın görevleri arasında yer alacaktır. Yurt dışındaki vatandaşlarımızın kültürel ihtiyaçlarının karşılanması ve dış ülkelerde Türk varlığının tanıtılması konularında, ilgili bakanlıklarla işbirliği yapılarak gerekli faaliyetler bu bakanlıkça yürütülecektir. Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında bu konuda öngörülmüş tedbir ve hizmetlerin gerçekleştirilmesi için, bu yeni bakanlığın kuruluş kanunu tasarısı bir an önce hazırlanarak Yüce Meclise sunulacaktır.

Sayın milletvekilleri; üzerinde büyük hassasiyetle durduğumuz sosyal barış ve refah, büyük ölçüde işçi ve işveren ilişkilerinin ahenkli bir biçimde düzenlenmesine bağlıdır. İşçi ve işverenlerimizin karşılıklı saygı ve güven duygusu içerisinde en verimli şekilde çalışmasının, ekonomimiz ve sosyal gelişmemiz yönünden büyük önem taşıdığı kanısındayız. Bu ilişkilerin amaca en uygun şekilde yürütülmesi için çaba harcayacağız.

Sendikalar Kanunu ile Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt kanunlarının uygulanmasında karşılaşılan aksaklıkların giderilmesine çalışacağız.

Toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkili sendikanın tespitinde anlaşmazlık olduğu takdirde, hâkim denetimi altında işçilerin gizli oyuna başvurulması yönünde yapılmaya başlanmış olan uygulama bir sisteme bağlanacaktır.

İşçilerin yaşayış ve hayat seviyelerinin yükselmesi, işin devamlılığı gibi çok önemli sorunlar, ekonomik hayattaki canlılığa bağlıdır. Sağlıklı olmayan bir ekonomik konjonktür içerisinde sadece ücretlerin artırılması ile sosyal gelişmelerin sağlanamayacağı kanısındayız. Sosyal reformlarla ekonomik kalkınma arasındaki hassas dengenin sağlanması başlıca amacımız olacaktır. İşçi işveren kuruluşlarının yöneticilerine bu konuda büyük görevler düştüğüne ve memleket yararlarını her zaman göz önünde bulunduracaklarına inanıyorum.

Toplumumuzun ekonomik ve sosyal sorunları arasında en önemlilerinden birisi olarak işsizliği görüyoruz. Nüfusumuzun hızlı artması sonucu, her yıl yeniden yarım milyon vatandaşımıza iş olanakları sağlamak ihtiyacı doğmaktadır. Ancak, bugünkü koşullarda ekonomimizde yaratılabilen verimli işlerin sayısı bunun yarısını bile bulmamaktadır. İşsizlik, doğuracağı ekonomik sosyal ve siyasal sorunlarla toplumumuzu bugün olduğundan daha çok etkileyecektir.

İşsizlik sorununun çözülmesi amacına yönelik bütün tedbirleri almak kararındayız. Bu tedbirlerin önemli bir kısmının uzun dönemde etkili olabileceğini biliyoruz. Ancak bugün anlamlı bir başlangıç yapmaksızın ilerde sonuç beklemenin olanaksız olduğunu düşünüyoruz. Kısa dönemde ise gerek kamu, gerekse özel yatırımları hızlandırmak ve proje seçiminde istihdam faktörüne ağırlık vermek suretiyle sorunu kısmen olsun hafifletebileceğimizi ümit ediyoruz.

İşçi-memur ayrımı konusunda, çalışanların statülerinin belirlenmesinde zorunluluk bulunduğu kanısındayız. Bu amaca ulaşmak için durumun, 12 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin, Türkiye Büyük Millet Meclisindeki müzakerelerinde bir çözüme kavuşturulmasına çalışılacaktır.

Üretime, emeği ile katılanların meslek öncesi ve meslek içi eğitimlerine hız verilecek, böylece ekonomik kalkınmamızın büyük çapta muhtaç olduğu nitelikli işgücünün yetiştirilmesi sağlanacaktır.

Tarım işçilerinin durumu önemle ele alınacak ve hazırlanmış bulunan Tarım İş Kanunu tasarısının kanunlaştırılmasına çalışılacaktır.

Genç işçilerin korunması konusu üzerine eğileceğiz.

Öte yandan, istihdam açığımızı bir ölçüde azaltan, ülkemiz ekonomisine ve özellikle dış ödemeler dengesinin sağlanmasına büyük katkısı bulunan yabancı ülkelerde çalışan işçilerimizin sorunları yakından izlenecek, hak ve çıkarları korunacaktır.

Hükümetimiz, işçilerin kıdem tazminatlarına ilişkin kanun tasarısı üzerindeki çalışmalara devam edecektir.

Sayın Milletvekilleri; çağımızda sosyal devletin başta gelen görevi, kişinin sosyal adalet içinde maddî ve manevî gelişmesini sağlamak, geleceğine güvenle bakabilmesi olanaklarını yaratmaktır.

Bu nedenle ülkemizdeki sosyal güvenlik müesseselerinin belli başlılardan olan Sosyal Sigortalar Kurumu, Emekli Sandığı ve BAĞ-KUR kurumlarının çalışma ve işleyişine bugün her zamankinden daha çok önem verilmesi, çalışmaların teker teker gözden geçirilerek birbirleriyle uyumlu kuruluşlar olmalarının sağlanması önemli bir konu olarak ortadadır.

Bu nedenlerle tüm sosyal güvenlik kurumlarını bir çatı altında toplamak, tarım ve orman kesimi başta olmak üzere tüm çalışanları sosyal güvenlik kapsamına almak olanaklarını tespit etmek amacıyla Hükümetimiz “Sosyal Güvenlik Bakanlığı” adı altında bir bakanlığın kurulmasını yararlı görmüştür. Böylelikle bugüne kadar çeşitli sosyal güvenlik örgütleri tarafından değişik şekilde uygulanan sosyal güvenlik yöntem ve ilkeleri yeknesak hale getirilecek ve çeşitli sosyal güvenlik örgütleri tarafından toplanan sosyal güvenlik fonlarının ekonomik gelişmenin amaçlarına daha uygun olarak kullanılması ve toplumun tümünün yararlanacağı şekilde değerlendirilmesi imkânı sağlanacaktır.

Ayrıca ülkemiz şartları göz önünde tutularak, giderek bütün iş kollarını içine almak üzere işçiler için işsizlik sigortası kurulması çalışmaları hızlandırılacaktır. Bütün vatandaşlarımızın sağlık güvencesinden yararlanmasını sağlayacak genel sağlık sigortası çalışmaları hızlandırılacaktır.

İhtiyarlık, maluliyet, dul ve yetim aylıklarını en az miktarının belli asgarî düzeylerde tespitini sağlayacak yöntemler geliştirilecektir. Ücretleri donmuş olan emekli işçilerin, işçi dul ve yetimlerin durumunu, ağırlaşan geçim şartlarına uyduracak yasal tedbirler alınacaktır.

Yurt dışındaki işçilerimizin sosyal güvenlik haklarını daha sağlam bir teminata bağlamak için ilgili hükümetlerle sıkı temaslar devam ettirilecektir.

Bu maksatla; sosyal güvenlik ve işgücü sözleşmeleri ülkemizin ve yabancı ülkelerin ilgili yasalarında meydana gelen değişiklik ve gelişmelerin ışığında yeniden gözden geçirilecektir. İşgücümüzün mevzuat dışı akışını önlemek ve işçilerimizin sosyal güvenliklerini teminat altına almak amacıyla, gerekli ülkelerle sosyal güvenlik ve işgücü anlaşmaları yapılacaktır.

Planın toplu konut ilkesi ve sosyal konut ve kredi olanakları günün ihtiyaç ve koşulları çerçevesinde artırılacaktır.

Hizmetlerin birleştirilmesi konusunda mevcut mevzuat hızla düzenlenecek, işler hale getirilecektir.

Sayın milletvekilleri; sağlık hizmetlerinde temel ilke, halkın sağlık seviyesini yükseltmek ve bu hizmetlerin yurt düzeyine dengeli bir şekilde dağılımını sağlamaktır.

Bu amaçla; koruyucu sağlık hizmetlerine öncelik verilecek, tedavi edici sağlık hizmetleri, koruyucu hizmetlerin tamamlayıcısı olarak yürütülecektir.

Sağlık hizmetlerinin sosyalleştirilmesi programının uygulanmasına devam edilecek, bu programın henüz uygulanmadığı illerde özellikle köy hizmetlerinde verimin artırılmasına çalışılacaktır.

Daha çok sayıda sağlık personeli yetiştirilmesine çalışılacak ve bu personelin dengeli dağılımını sağlamak için yoksunluk bölgelerine gitmesini özendirici tedbirler alınacaktır.

Aile planlaması hizmetleri, ananın ve çocuğun sağlığını koruyacak şekilde uygulanacak ve her iki hizmet iç içe yürütülecektir.

İlâç fiyatlarının tespiti sınaî maliyet sistemine uygun olarak yürütülecek, eşdeğerdeki ilâçların gereksiz şekilde çoğalmasını önleyici tedbirler alınacak, kalite ve fiyat kontrolünün etkin olması sağlanacak, ilâç sanayiinin gelişmesi ile hammadde imaline yönelmesi ve ihracı teşvik edilecektir.

Sosyal yardım hizmetlerindeki dağınıklığı ve ahenksizliği giderici tedbirlerin alınmasına çalışılacak, korunmaya muhtaç çocukların bakım ve yetiştirilmesine önem verilecektir.

Sayın üyeler, Cumhuriyet ve istiklâlimizin insan hak ve hürriyetleri üzerinde kurulan demokratik, parlamenter rejimimizin teminatı, ulusal varlık ve bütünlüğümüzün iç ve dış tehdit ve tecavüzlere karşı koruyucusu, Türk Silahlı Kuvvetlerini; barış ve savaşta, yurt güvenliği görevini en müessir bir şekilde yerine getirebilmesi için teşkilât, harp Silah ve vasıtaları, eğitim ve moral gücü yönünden çağdaş teknolojinin gerektirdiği en yüksek düzeyde bulundurmak, temel hedefimiz olacaktır.

Bu maksatla; 1970 yılından beri yürütülmekte olan modernizasyon programı, hızla sonuç alacak şekilde yeniden gözden geçirilecektir. Özellikle Kıbrıs ihtilâfı ile birlikte bölge memleketlerinin mevcut askerî dengeyi bozacak nitelikteki Silahlanma gayretleri ve dâhil bulunduğumuz ittifakın savunma stratejisinin yeni gerekleri harp stoklarımızı takviye zorunluğu ve maliyet fiyat artışları muvacehesinde modernizasyon programımıza yeni kaynak tahsisleri için her türlü imkân kullanılacaktır.

Silahtardaki hızlı teknolojik gelişme, harp Silah ve araçları imalâtındaki baş döndürücü fiyat artışları, harp Silah ve vasıtaları tedarikindeki güvensizlikler, dış yardım kaynaklarında beliren tahdit ve dış ödemelerin dengede tutulması zorunluğu göz önünde bulundurularak millî harp sanayi sektörünün tahakkuku öncelikle ele alınacaktır.

Üyesi bulunduğumuz Kuzey Atlantik İttifakı çerçevesinde yaptığımız ikili savunma işbirliğinin, ittifak amaçlarına ve işbirliği vecibelerinin karşılıklı ve dengeli olması esasına uygun olarak yürütülmesine azamî itina gösterilmesine devam edilecektir.

Silahlı Kuvvetlerimizin ihtiyaç fazlası kalmış yükseköğrenim görmüş yükümlülerin problemlerini halleden 1833 sayılı Kanunun tatbikatının aksamadan yürütülmesi için her türlü tedbir alınacaktır.

Silahaltına alma işlemlerinin, bugünün ihtiyaçlarını karşılayacak düzeye çıkarılması için çalışmalar yapılacak ve hizmeti vatandaşın ayağına götürmek üzere bazı yerlerde evvelce mevcut olan askerlik şubelerinin yeniden bir plan içinde açılmaları sağlanacaktır.

Sahip bulunduğumuz kısıtlı kaynaklara rağmen ekonomik ve sosyal alanda süratle geniş hamleler yapmak mecburiyetini müdrik bulunarak, Yüce Meclisimizin, millî bekamızın olduğu kadar dünya barışının da teminatı olan Türk Silahlı Kuvvetlerinin her yönüyle güçlendirilmesi için gerekli tedbirlerin gerçekleşmesi istikametinde hiçbir fedakârlıktan kaçmayacağına inanıyoruz.

Sayın üyeler; Atatürk'ün her tarihi çağda geçerli kalacak dış siyaset ilkelerinin, bugünkü dünya koşullarında yeni anlamlar ve yeni önem kazandığını görüyoruz. Hükümetimiz, bugünkü dünya gerçekleri karşısında bu ilkelerden ilham alacaktır. Bu bakımdan bugüne kadar Cumhuriyet Hükümetlerinin, bu ilkeleri uygulayarak, dış ilişkilerimizde olumlu yönlerde yaptıkları çalışmaları devam ettirmemiz tabîî olacaktır.

Her şeyden evvel şunu belirtmemiz gerekir ki, son yıllarda milletlerarası ilişkilerde hüküm süren yumuşama, “détente” siyasî ikliminin devamının sağlanması ve “détente”nin kuvvetli temellere dayandırılması hususundaki çabalara Hükümetimiz açık kalplilikle iştirak edecektir. Çok özel jeopolitik durumu dolayısıyla, Türkiye'nin “gerginliği hafifletme” siyasetine önemli bir katkısı olduğunu ve olacağını müdrikiz. Ülkemiz, Batı Avrupa ülkeleri ile sağlam dostluk ilişkileri kurmuştur. Kendi bölgesinde, Doğu Avrupa ülkeleri ile kurduğu “iyi komşuluk” ilişkileri de hızla gelişmektedir. Orta - Doğu ülkeleri ile çok kuvvetli tarihi ve kültürel bağlarımız mevcuttur. Dünyanın diğer kıtalarında yeni bağımsızlığa kavuşan ülkelerle yepyeni bağlar kuruyoruz. Biz, bütün bu ilişkileri, gerek siyasî ve gerek iktisadî alanlarda, hızla geliştirmek kararındayız. Bunu yaparken, Atatürk'ün siyasî düşüncelerini çağımızın gerçeklerine uyguladığımıza ve aynı zamanda, détente'ye, barışa önemli katkıda bulunduğumuza inanıyoruz.

Yumuşama havasının, askerî ve siyasî alanlarda kurulan hassas ve nazik bir dengeye dayandığını biliyoruz. Dolayısıyla gerçekçi bir davranışla, bu dengenin muhafazasının gerektirdiği fedakârlıklardan kaçınmayacağız. NATO İttifakı içinde dayanışmanın icaplarını ön planda tutmak zorunluluğuna inanıyoruz. “Siyasî yumuşama” siyasetinin Avrupa kıtasında daha güçlü temellere dayandırılması için girişilen, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Konferansı ile karşılıklı ve dengeli kuvvet indirimleri konferansı teşebbüslerinin başarısı için içtenlikle çalışırken, bu gerçekleri de göz önünde bulunduruyoruz.

Bu nazik “yumuşama” koşulları içinde Kuzey Atlantik İttifakının savunma azim ve gücünün muhafazası gereğine inanıyoruz. Türkiye bu yönde kendisine düşen sorumlulukları, üye ülkeler arasındaki savunma işbirliğinin karşılıklı ve dengeli vecibelere dayanması gerektiği anlayışı çerçevesinde, yerine getirmeğe devam edecektir.

Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkilerimizin, bugünkü koşullarda karşılıklı anlayış, saygı ve dengeli işbirliği anlayışı içinde devam edeceğini ve giderek daha da güçleneceğini ümit ediyoruz.

AET ile ilişkilerimiz, katma ve tamamlayıcı protokol çerçevesi içinde yürütülmektedir. Bu çerçevede, Türkiye'ye sağlanmış olanakların köklü biçimlerde düzeltilmesine gayret sarf edilecektir.

Öte yandan, AET ile olan tüm ilişkilerimizde, Türkiye ile benzerlik gösteren diğer ülkelere verilmiş ve verilecek tavizler, dengeyi aleyhimize bozacak bir nitelik taşımaktadır. Bu bakımdan topluluğun dış ticaret politikası uygulaması dikkatle izlenecek ve bahis konusu güçlüklerin giderilmesine çalışılacaktır.

Doğu Avrupa ülkeleri ile ve özellikle Balkanlarda komşumuz bulunan ülkelerle mevcut ilişkilerimizin devamına ve gelişmesine Hükümetimiz önem verecektir. Sovyetler Birliği ile gerçekçi ilkelere dayandırılmış bulunan iyi komşuluk ilişkilerimizin bu ilkelere çerçevesi içinde, çeşitli alanlarda gelişmeler kaydedeceğini umuyoruz.

Orta Doğu'da, kardeş İran ve Pakistan ile aramızda mevcut geleneksel dostluğun sağlamlığını muhafaza etmesi, kanımızca, bölge istikrarına önemli bir katkı teşkil etmektedir. Bu ülkelerle CENTO ve RCD içindeki işbirliğimiz her üç ülkenin yararına olmakta ve çeşitli sorunların birlikte ele alınmasına ve çözümlenmesine yardım etmektedir.

Orta Doğu ihtilâfında, Arap ülkelerinin haklı gördüğümüz davalarını desteklemeğe devam edeceğiz. Genel olarak dünyada ve özellikle Orta Doğuda, kuvvet kullanılarak arazi ilhakına karşı çıkmamız, dünya barışı ve istikrarı bakımından inandığımız bir ilkeye sadakatin gereğidir. Filistin halkının yıllardan beri maruz kaldığı ıstıraplara ilgisiz kalmamız da mümkün değildir: Orta Doğu ihtilâfının çözümünün, bir esas koşulunun, Filistin halkının meşru millî haklarının tanınması olduğuna inanıyoruz. Kudüs mukaddes şehrinin statüsünün, ilhak neticesinde değiştirilemeyeceği hususundaki kanımızı da muhafaza ediyoruz.

Çin Halk Cumhuriyeti ile kurulan ilişkilerin önümüzdeki dönemde çeşitli alanlarda memnuniyet verici bir şekilde gelişeceğini ümit ediyoruz.

Genel olarak milletlerarası ilişkilerin büyük hızla geliştiği bir devrede, tarihte asırlar boyunca birçok ortak değeri paylaştığımız Arap ülkeleri ile ikili ilişkiler çerçevesi içinde temaslarımızı ve her alandaki mübadelelerimizi artırmanın doğal bir gelişme olacağını düşünüyoruz. Bizden evvelki hükümetlerin bu yoldaki gayretlerini devam ettireceğiz. Tarihi bağların yanında, Orta Doğu - Arap ülkeleri ve Mağrip ülkeleri ile birçok ortak çıkarlarımıza hizmet edecek geniş işbirliği olanakları mevcuttur.

Bölge dışındaki bağlantısız ülkelere ve özellikle bağımsızlıklarına yeni kavuşan ülkelere gelince: Atatürk Türkiye'sinin bu ülkelere doğal bir yakınlık duyması kolayca anlaşılır. Hükümetimiz, coğrafi engellere bakmadan bu ülkelerle ilişkilerimizi hızla geliştirmeğe önem verecektir. Aynı siyasî düşünce içinde ırkçılık ve sömürgeciliğin tasfiyesi çabalarına elimizden gelen desteği esirgemeyeceğiz.

Ülkemizin eski uygarlıklarını ve çağdaş Türk millî kültürünü dışarıda en geniş şekilde tanıtmak üzere devamlı ve sistemli çalışmalar düzenlenecektir.

Yurt dışındaki soydaşlarımıza da öz kültürlerini korumak ve geliştirmek olanaklarının sağlanması sorunu önem taşımaktadır. Diğer taraftan başka ülkelerde yaşayan vatandaşlarımızın, bulundukları ülke yasalarının bahsettiği bütün hak ve imkânlardan eşit olarak faydalanmaları sorunu üzerinde de duracağız.

Yabancı ülkelerdeki Türk vatandaşlarına ait emlak ve haklarla ilgi sorunların çözülmesi hususundaki çalışmalar, ivedilikle devam ettirilecektir.

Yabancı ülkelerde çalışan Türk işçilerinin her türlü haklarının korunması ve yabancı ülkelerdeki yaşamlarının kolaylaştırılması için ihtiyaçlarının sağlanması hususunda azamî dikkat ve titizlik gösterilecektir. Bu meyanda, dışarıdaki işçilerimizin boş zamanlarının değerlendirilmesi ve memleketle olan bağlarının sürdürülmesini sağlamak amacı ile yabancı merkezlerde “Türk Evleri” kurulması projesi programlı olarak gerçekleştirilecektir.

Ayrıca, yurt dışında çalışan vatandaşlarımızın çocuklarının Türk kültürü ve dili alanlarında etkili bir şekilde eğitilmeleri, bu vatandaşlarımızın ve tüm aile bireylerinin vatan ile bağlarının korunması hususları da, programımızın diğer önemli amaçlarını teşkil etmektedir.

Sayın milletvekilleri;

Türkiye’nin, bütün dünya ülkelerine karşı barışçı bir dış siyaset izlemesine rağmen, komşularından biri ile Yunanistan ile maalesef halledilmemiş bulunan birtakım sorunları bulunduğunu biliyorsunuz. Bunların başında, gayet çetin bir nitelik arz eden Kıbrıs ihtilâfı, ciddiyetini muhafaza etmektedir. Ege kıta sahanlığı ile ilgili anlaşmazlık da önemini kaybetmemiştir. Yunanistan ile birçok sorunun ve anlaşmazlığın halledilmemiş bulunmasında Cumhuriyet Hükümetlerinin kusurları olmamıştır. Gayet iyi bildiğiniz gibi, Türkiye bu sorunların çözülmesi için her vesile ile müzakereyi önermişse de, bu konudaki telkin ve istekleri akis bulamamış ve karşılıksız kalmıştır. Bu uzlaşmaz tutumun sonucu patlak veren Kıbrıs bunalımının bugün eriştiği noktada düşüncelerimizi ve genel olarak Türk-Yunan ilişkilerinin geleceği hakkındaki görüşlerimizi açıkça ifade etmekte fayda görüyoruz. Türkiye’nin, antlaşmalardan doğan vecibeleri yerine getirmek amacıyla giriştiği Barış Harekâtının dayandığı siyasî felsefede değişiklik yoktur. Türkiye, Kıbrıs’ta arazi ilhakı peşinde değildir. Bu, dış siyasetinin temel ilkelerine aykırı olurdu.

Sayın milletvekilleri; Kıbrıs sorununun çözümünde biz şu noktaları göz önünde bulunduracağız: Kıbrıs sorununun siyasî çözümünün, Kıbrıs’ın milletlerarası alandaki statüsünde bir değişiklik getirmesini istemiyoruz. Türk Barış Harekâtı ile bağımsızlığı ve egemenliği korunan ve teyit edilen Kıbrıs Devletinin yeni Anayasa düzeni, Akdeniz’de dengeyi ve istikrarı bozan bir gelişmeye yol açmamalıdır. Bu görüşümüz, genel olarak milletlerarası topluluğun da arzularına uyumlu düşmektedir.

İkinci nokta, Kıbrıs’taki Türk Toplumunun güvenliğinin eşit haklara dayanan, yeterli güvenliği kapsayan, sağlam ve sürekli bir Anayasa düzeni içinde sağlanmasıdır. Geçmişin tecrübeleri ışığında coğrafi temele dayanan federasyon sisteminin tek hal çaresi olduğu gerçeği bugün artık genellikle kabul edilmektedir. Bu esaslar dâhilinde, bu sorunun müzakere yolu ile bir çözüme bağlanmasını arzu ediyoruz. Genel olarak diyebiliriz ki, Yunanistan ile ihtilâflarımızın gerçek çözümü ancak karşılıklı iyi niyet ve hakka saygı gösterildiği takdirde mümkün olabilecektir. Türk-Yunan ilişkilerinin geleceği kesinlikle bu koşulların gerçekleşmesine bağlıdır. Son seçimlerle iktidara gelen Yunan Hükümeti de bu düşüncelerimizi paylaştığı takdirde gerek Kıbrıs’ın, gerek Türk Yunan ilişkilerinin geleceğine daha büyük güvenle bakabiliriz.

Sayın milletvekilleri; Sayın Ecevit Hükümetinin istifasından sonra, yeni bir hükümetin kurulması amacıyla siyasî partilerimiz yetkilileri arasında cereyan eden

uzun görüşme ve tartışmalar sonunda bir anlaşma noktasına varılmaması nedeniyle, daha önce de etraflıca belirttiğimiz çok zor koşullar içinde görev alan Hükümetimizin çalışma programını sunmuş bulunuyoruz.

Hükümetimiz, kuruluşundaki bu özelliği dikkate alarak huzurlarınıza uzun süreli uygulamaları kapsayan bir programla çıkmamaya gayret harcamıştır.

Parlamentoda temsil edilen siyasî partilere dayalı hükümetlerin etkinliğine inanmış kimseler olarak, er geç, Parlamento çoğunluğuna dayalı bir koalisyon hükümeti kuruluncaya kadar veya Yüce Meclisçe karar verildiğinde, yeni bir seçim yapıluncaya kadar işbaşında kalacak olan Hükümetimiz, bu ihtimallerden birinin en kısa zamanda gerçekleşecek bu nitelikte kurulacak bir hükümetin hizmeti bizden devralmasını en halisane dileklerle beklemektedir.

Sayın üyeler, Hükümetimiz ülkemizin acil çözüm bekleyen iç ve dış sorunlarının ağırlığını bilmekte ve bunun bilinci içinde görev almış bulunmaktadır.

Yüce Meclisin güvenine mazhar olduğumuz takdirde Parlamentomuzun destek ve denetimi altında ve tüm siyasî partilerimizle sıkı bir işbirliği içinde mevcut güçlükleri yenmede başarılı olacağımıza yürekten inanıyoruz.

Yüce Heyetinizin takdirlerine saygılarımızla arz ederiz.¹¹⁰ *(Alkışlar)*

¹¹⁰ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 4, Cilt 7, Birleşim 9, Sayfa 131-144*

24 Kasım 1974 Pazar

38. Cumhuriyet Hükümetinin (Irmak Hükümeti) Programını Cumhuriyet Senatosuna Sunuş Konuşması

BAŞKAN — Sayın Sadi Irmak, Hükümet Programını takdim edeceklerdir;

Buyurun, Sayın Başbakan. *(Alkışlar)*.

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Yüce Heyetinize yeni Hükümetin derin saygılarını arz ederek çalışma programımızı sunuyorum.¹¹¹

Hükümet Programı aynı metin halinde, Millet Meclisi Dönem 4, Cilt 7, Birleşim 9, Sayfa 131-144'de de okunduğundan tekrar alınmamıştır.

¹¹¹ Cumhuriyet Senatosu 14. Toplantı Yılı, Cilt 18, Birleşim 8, Sayfa 145-159

27 Kasım 1974 Çarşamba

38. Cumhuriyet Hükümetinin (Irmak Hükümeti) Programının Millet Meclisinde Yapılan Görüşmeleri Sırasında Yaptığı Konuşması

BAŞKAN — Teşekkür ederim Sayın Güneş. Hükümet adına Sayın Başbakan, buyurunuz efendim.

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (C. Senatosu Cumhurbaşkanınca S.Ü.) — Sayın Başkan, milletimizin aziz vekilleri; yeni Hükümetin saygılarını ve Yüce Mecliste temsil edilen millî iradenin her tecellisini şerefle kabul etmeye hazır olduğunu ifade ederek sözüme başlıyorum. *(Alkışlar)*

Muhterem hatiplere şükran borcum vardır. Evvelâ şahsıma ve teşkil ettiğim kabinenin güzide üyelerine büyük teveccüh ve iltifat gösterdiler. Bu güven bizim için, güven alsak da almasak da büyük bir kıymeti haizdir.

İkinci bir şükran borcum; Hükümetimizin oluşum şeklini izah etmek suretiyle bana bu mevzuda pek kısa olmak fırsatını vermiş olmalarıdır. Nihayet, burada kıymetli, yapıcı, olumlu tenkitleriyle bize ışık tutan kıymetli arkadaşlara şükranlarımı ifa etmek isterim.

Aziz milletvekilleri, Hükümetimiz, elbette burada biraz fazlaca üzerinde durulmuş olduğu intibahı aldığınız partilerarası polemige hiçbir suretle girmek niyetinde ve yetkisinde değildir. Hükümetimizin oluşum şekli açıkça ortaya çıkmıştır. Sayın Cumhurbaşkanıdan bu görevi aldığım zaman demokrasiye, Parlamentarizme yürekten inanmış bir adam olarak Yüce Meclisin huzuruna geldim ve hareket noktam, kabil olursa bütün partilerin temsil edileceği; olmazsa, çok geniş bir tabana dayanan bir koalisyon Hükümeti kurarak, memleketin üzerine dağlar gibi yürümekte olan iç ve dış zor meselelere karşı elimden geleni yapmaktı. Bu emelimde muvaffak olamadım. Bundan dolayı ne Yüce Meclisi, ne de parti liderlerimizi suçlamak istiyorum. Görüş açıları farklıdır, memleket meselelerini ele alış noktaları farklıdır, nihayet Anayasayı ve Parlamentarizmi yorumlama hususunda haklı olarak birbirlerinden farklı görüşleri ve memleket şartlarının doğurduğu zorluklar vardır.

İşte bu sebeplerle parti liderleriyle yüksek huzurunuzda ve bütün milletin huzurunda, sanırım ki ancak 50 sene hocalık yapmış bir adamın sahip olabileceği bir sabır, bir teenni ve bir anlayışla çalıştım; muvaffak olamadım.

Bunun sebeplerini tahlil için bugün bir sebep, bir olanak göremiyorum; fakat kendi açısından haklı olarak Cumhuriyet Halk Partisinin Sayın lideri, ancak erken bir seçimin programa alınması, hatta teminata bağlanması suretiyle Hükümete katılabileceğini, bunu yapmasa bile veya ben arzu etmezsem, destek vereceği vadinde bulundular.

Sayın Demirel, ancak Hükümet programının hüviyeti belli olduktan ye yetkili kurullarıyla bu hususta görüşmeler yaptıktan sonra bu destek konusunda bir karar vereceklerini ifade buyurdular.

Sayın Bozbeyli yapıcı bir tutum göstererek, bir koalisyon gerçekleştiği takdirde, kendisinin tarafından istenecek- her türlü desteği göstermeye hazır olduğunu ifade buyurdular.

Sayın Erbakan daha o zaman, eğer bir seçim konusu esas olarak, hareket noktası olarak ele alınır ise, buna taraftar olmadıklarını açıkça ifade buyurdular.

Birkaç tur da kıymetli liderlerle fikir teatisinde bulundum. Neticede bir koalisyon yapmak için ortamın maalesef elverişli olmadığı neticesine vardım. Bu durumda elbette kestirme yol, bana verilen emaneti sahibine teslim etmek idi.

Tam bu sırada, kendi açısından haklı sebeplerle, Hükümet vazifelerini yürütmekte olan Sayın selefim muhterem Ecevit, vazifede kalmanın millet hesabına zararlı olacağı mülâhazasıyla vazifeyi bırakmak arzusunda ve kararında olduklarını ilân buyurdular. Bu suretle bir boşluk meydana geliyordu. Yüce Meclisin kanunlarını yürütecek organın eksikliğinden doğabilecek sakıncaları, sanırım ki ayrıca anlatmaya hiçbir surette ihtiyaç yoktur.

Bu durumda kendimi, kaçınamayacağım bir millî yükümlülük altında hissettim. Hayatımda bu ikinci oluyor. Birincisi İnönü siperlerinde kendimi buluverdim, 19 yaşında; şimdi de yetmiş aşkın bir vaziyette yeni bir önsiperde gene, milletin uğruna canım feda olsun, buldum. Bu vaziyette... (A.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar) Bu vaziyette bütün sorumlulukları, bundan doğacak çetin müşkülleri ve üzerime çekeceğim haklı eleştirileri göze alarak, memleketimizde belki henüz denenmemiş olan yeni tip bir Hükümet kurmaktan başka çare kalmadığı noktasına ulaştım.

Şunu söylemeliyim ki, elbette ideal olanı, Mecliste temsil edilen partilere dayanarak bir Hükümet kurmaktır; fakat arkadaşlar eğer Anayasamızın ve demokrasimizin, bunun dışında bir Hükümet kurmayı kesinlikle yasakladığı kanaatinde olsa idim, bütün bu ahlaki sorumluluklarına rağmen, Millet Meclisine olan sonsuz saygım dolayısıyla bu vazifeden affımı isterdim; fakat bendenizin anlayışı, hukuk anlayışı ve az sonra izah edeceğim sebepler, benim kurduğum hükümetin hem Anayasaya, hem demokratik geleneklere tıpatıp uygun olduğu kanaatine beni ulaştırdıktan sonradır ki, bir cüret gibi görünen bu teşebbüse giriştim.

Arkadaşlar, parlamentarizmin de demokrasinin de esası Büyük Millet Meclisinde millî iradenin temsil edilmesi, icranın bu irade tarafından sürekli olarak denetlenmesi ve beğenilmeyen icranın, güvenoyunun esirgenmesi suretiyle hayatının sona erdirilmesidir. Aslanan budur.

Şimdi normal şartlarda, demokratik ve parlamenter rejim partilere dayanır. Fakat bizim, bu son günlerde olduğu gibi, her milletin hayatında da böyle günler olmuş ve böyle günlerin zaruretleri altında, yine anayasal ve demokratik olarak benim tipim hükümetler kurmuşlardır, yani bunu bendeniz Türkiye’de ve dünyada ilk defa olarak icat ediyor değilim, bu yetkiyi kendimde de asla görmem. Bu, o kadar böyledir ki, birçok memleketlerin, présidentiel sistemde olanları bir tarafa bırakıyorum, orada malum; devlet ve hükümet reisleri bir şahısta toplanır; fakat bizim tip parlamenter demokratik rejimlerden bir iki küçük misal alarak, bir iki dakikanızı almama izin vermenizi rica ediyorum.

Elimde, nedense bir kısım Anayasa hocalarımızın da bakmaya vakit mi bulamadıkları, lâıyk mı görmedikleri şekilde ve beni hayrete düşüren şekilde, şu notları takdim ediyorum.

Finlandiya Anayasası madde 36; Parlamentonun güvenini haiz olması gereken Bakanlar Kurulu üyeleri, dürüstlük ve kabiliyetleriyle tanınan, Finlandiya da doğmuş vatandaşlar arasından Cumhurbaşkanı tarafından seçilir. Adalet Bakanı ve en az bir diğer bakan, hukuk öğrenimi yapmış olmalıdır. Açıkça içten ve dıştan, Parlamentonun

içinden ve dışından, bizim gibi aynı sisteme sahip olan bu memlekette böyle hükümetler kuruluyor.

Yunanistan Anayasası; 1952de, sonradan tadile uğramış ama uzun yıllar meriyette kalmış olan; Parlamentonun güvenoyunu haiz olması gereken hükümet üyelerinden, Parlamento üyesi olan bakanların güven oylamasına katılabilecekleri açıkça ifade edilmektedir. Demek ki, Parlamento dışından da bakanlar var.

İtalyan Anayasası 1947; hükümet üyelerinin, yasama meclislerinde üye olmasalar da, davet edildikleri zaman toplantılarda hazır bulunma mecburiyetini ve talep ettikleri takdirde konuşma hakkını bahşetmektedir.

Belçika Anayasası; bakanlar iki meclisten birinin üyesi olabilirler ve olmayabilirler.

İsviçre Anayasası: Yedi kişiden ibaret olan Federal Konsey, yani Bakanlar Kurulu üyeleri, meclislerin ortak toplantısında Millet Meclisi üyeliğine seçilme yeteneğine sahip, İsviçreli vatandaşlar arasından 4 yıl için seçilir.

1958 Fransa Anayasası: Hükümet üyeliği, Parlamento üyeliği ile bağdaşmaz. Biliyorsunuz Fransa (belki bu tipik değil bizim için) De Gaulle'den sonra yarı présidentiel bir sisteme gittiği için, bütün bakanlarını dışarıdan alıyor ve şayet meclisin içinden bakan almak gerekiyorsa, o bakanın meclis üyeliğinden istifası gerekiyor.

Demek ki arkadaşlar, demokraside vardır, parlamentarizmde vardır bu tip hükümetler ama burada şuna iştirak ederim; normal, huzurlu zamanlarda ve mümkün olduğu takdirde, partilerin anlaşması takdirinde elbette ve elbette (bunu tavzih ederim, altını çizirim) Parlamentoda temsil edilen partilere dayanmak elbette esastır, asıldır ve tercih edilir, ben de çok tercih etmek isterdim. Ama bizde bu son günlerde tekevvün ettiği gibi, milletin hayatı için vaz geçilmez bir zorunluk olduğu zaman, benim kurduğum tipte hükümetlerin kurulması istisna zamanlarına mahsus olmakla beraber, parlamenter sisteme ve Anayasaya uygundur. Bizim Anayasamız da 102 inci maddesiyle bakanların hariçten alınabileceğini gayet açık bir şekilde ifade etmektedir. Tek aradığı şart, milletvekili seçilmek için lâzım gelen nitelikleri haiz olmaktır. Allah'a şükür, benim Kabinemin azaları da hepsi bu şartı haizdir.

Efendim birtakım şeyler ileri sürüldü: "sorumluluk kimin olacak?" Biz kendimiz sorumluyuz arkadaşlar ve millet iradesinin tekevvün ettiği, temsil edildiği bu Meclise karşı sorumluyuz. Partilere karşı tarafsızız. Bu da lütfen yanlış anlaşılmasın, tarafsızlık "pasiflik" demek değildir, elbette bizim de fikirlerimiz vardır. Ama o fikirleri icra için huzurunuz geliriz; müsaadenizi, izninizi alırız; iznini almadıkça, bu fikirlerin icrasına geçmeyiz. Burada tarafsızlıktan maksudımız - "tarafsız ve saygılı" kelimesini de ilâve ettim - partilere karşı tutumumuzdur. Birini diğerine tercih etmek, birinin direktiflerini esas alıp, öbürüne kayıtsız olmak, işte tarafsızlığı bu manada alıyoruz; hükümetimiz müsaade edilir veya edilmez, bu şekilde çalışmak kararındadır.

Hükümetimizin yapısı, sosyal ve politik yapısı, bir kelime ile ifadesini bulan Atatürkçü bir hükümettir; yani, özgürlükçü, sosyal adaletçi, demokratik bir milliyetçiliktir. Bütün arkadaşlarım bu fikirde mutabıktır; gönül öyle ister ki, bütün Türk milleti burada birleşsin.

Biz bir seçim hükümeti miyiz, bir hizmet hükümeti miyiz? Bu ikisini birbirinden ayırmak mümkün değildir. Biz kendimiz diyoruz ki, "Memleketin havasında bir seçim

var. Bize izin ve güven verilirse, bu seçimin millet arzusunu tam temsil ettireceği bir nizamda bir çalışma ile seçimin hizmetinde bulunacağız. Yani, bu manada bir seçim hizmetinde olmaya hazırız” Ama bir gün sonra mı, altı ay sonra mı, dört ay sonra mı, sekiz ay sonra mı olacağı henüz kesinleşmeyen bir seçim devresinde, bütçe yapmamak, sadece gündelik işleri o da şöyle böyle yürütmenin sorumluluğunu elbette alamayız. Elbette daha uzun süre kalacakmış gibi, bu ihtimali göze alarak programımızı buna göre tanzim ettik, huzurunuzda getirdik ve sarahatle ifade ettik; kısa ve uzun süreli tatbikat imkânlarını huzurunuzda getirdik ve dedik ki, “Eğer partilere dayanan bir koalisyon meydana gelirse veya bir seçim olursa, vazife süremiz nihayete erecek ve büyük bir sevinçle bu şekilde tekevvün eden koalisyona nöbetimizi devretmeye hazır olacağız.”

Şu halde, bir seçim kararı verildiği ve bu emaneti bizde bıraktığınızı tensip buyurduğunuz takdirde; Hükümet dürüst seçimler yapılması için elinden gelen her şeyi yapacak ve Yüksek Meclisinize bazı tekliflerde de bulunacaktır.

Arkadaşlar, Hükümet çok uzun vadeli bir programla Yüksek Huzurunuzda gelmedi. Ama sanırım gözlerden kaçmamıştır ki, yapılması mümkün olan realist görüşü ele alarak ve milletin bir gün bile geciktirmeye tahammülü olmayan büyük meşeleri hakkında aklımızın erdiği kadar çözüm yolları getirdik. Bunu maksada elverişli bulursunuz bulmazsınız; az bulursunuz çok bulursunuz, elbette Millet Meclisi son sözü söyler.

Biz diyoruz ki; şahlanan bir enflasyon karşısındayız, pahalılık artıyor, mal darlığı vardır ve tevzi sistemimiz ile bazı mallarımızı -daha acı bir tarzda-elimizde olanı da iyi götüremiyoruz. Bunun için ekonomide bazı acil kararlar almak lazım gelir. Yapacağımız şey, bir sihirbaz değneği değil, dünyanın yaptığı, “akl için tarik bir” olduğuna göre, yapılacak şey denk bütçe, tasarruf ve yine tasarruf... Elimize geçen her kuruşu yatırıma vermek, idari ve ekonomik bünyede rasyonalizasyon... Bu bizim icadımız değil. Bütün dünya bugün bizim gibi zorluklarla karşılaşan birçok devletler bu gruptandır, yaptıkları şey de bundan ibarettir. Biz bunu, elimizden geldiği kadar yapmak kararındayız bize emaneti verirsiniz.

Hükümetimiz, bir özgürlükçü hükümettir ve öyle olmak kararındadır, özgürlüklerin bekçisi olmak kararındadır. Elbette burada “özgürlük” dediğim zaman, “özgürlükleri harap etme özgürlüğü”nü kastetmediğimi söylemeye hacet yoktur. (A.P. sıralarından alkışlar)

Çocuklarımızın bazı ideolojik taassuplara eğilimli oldukları.. “Çocuklarımız” derken hemen tashih etmeliyim; bizi üzen bu hareketler denen şeyleri yapan bütün üniversite gençliği, bütün yüksekokul gençliği demek son derecede haksız olur, bunlar gayet küçük bir azınlıktır. Fakat gönlümüz, onların bile ideallerini, ideolojik ihtiyaçlarını Atatürkçülükle bulmalarını ister. Bunu, belki yıllardan beri gereği gibi telkin edemeyişimizin de rolü olarak bir kısım çocuklarımız fikirlerini zorla kabul ettirme, eylem yollarına gitmeyi tercih eder olmuşlardır. Buna karşı hemen arz etmeliyim ki, kanunlara karşı gelindiği zaman elbette kanun son sözü söyleyecektir; fakat fikirleri ve ideleri sadece hapisane tehdidi ile ortadan kaldırmak mümkün değildir. Fikre, fikirle; daha üstün bir fikirle; gencin fikrini, mantığını ve dimağını, vicdanını daha iyi tatmin eden bir fikirle gidilebilir, onun için vazifemizin, sadece bir zabıta vazifesi olmadığı kanaatindeyiz.

Memleketin havasında, bizim, Hükümetimin hiçbir suretle sorumlu olmadığı bir seçim eğilimi mevcuttur. Bunu hissetmemek mümkün değildir. Nitekim başlıca dört

partimizin liderleri, teferruatta, ayrıntılarında farklı düşünseler, zamanı hususunda ayrı fikirlerde olsalar bile, bir miadından önce seçim, öne alınmış bir seçim fikrinde birleşmektedirler. Hükümetiniz, bunlardan az çok mülhem olmakla beraber, şüphesiz kendi zatî müşahedeleriyle de memleketteki bu durumu kale alarak, kamu efkârından gelen esintileri de kale alarak; kendi görüşümüz, Hükümet görüşü olarak seçimin miadından önce yenilenmesinde memleketimiz açısından fayda umduğunu Yüksek Huzurunuzda sunulmuş olan Programında ele almıştır. Dünyanın bütün yerlerinde böyle bir seçim zorunluğu doğarsa ve Parlamentonun büyük çoğunluğu bu kanaate ulaşır ise, o zaman demokratik kaide, bunun çok geç bırakılmamasıdır. Demokratik kaide böyle olduğu gibi, memleket yararları da bunu emreder. Bir memleketin havasını uzun zamanlar “Seçim oldu mu, olacak mı?” gibi tereddütlerle oyalamak doğru bir şey değildir. Biz, kaybedilecek hiçbir dakikaya sahip değiliz.

Bu hususta Hükümet Başkanı, elbette bir şey söyleyemez. Ancak, iyi niyet aracılığı ile partilerimizin görüş açılarını birbirine yaklaştırma cehdinde olabilir. Bu cehte de kusur etmediğim zannındayım. Ancak, partilerimizi mutlak bir birliğe getirmek; zaman bakımından ellerinden kati vesikalar, taahhütler almak, takdir buyurursunuz ki, Hükümetin salâhiyetini aşan bir şey olurdu. Son denemeyi dün yaptık. Bence büsbütün faydasız olmayan bu deneme, bu konuşmalar - ki, teşrif ettikleri için bütün liderlere medyumum - hiç olmazsa şu neticelere ulaştık:

Bir muhterem parti liderimiz, Selâmet Partisinin Lideri, gayet açıkça, zaten seçimin aleyhinde, kendi açısından kuvvetli delillere dayanarak aleyhinde olduğu için, bunu bir tarafa bırakırsak; diğer 4 lider basın huzurunda ve yazılı olarak ilk defa aynı fikri perçinlemişler ve teyit etmişlerdir. Yani seçim, miadından önce bir seçim zorunluğunu ortaya koymuşlardır.

Bence ikinci bir ilerleme kaydedilmiştir. Bu da güven oylamasını müteakip, yani seçim işiyle bu noktayı birbirinden ayırmak fikri galip geldiği için, güven oylamasına bu işi karıştırmamak ve oylamayı takip eden günler de muhterem liderlerimiz yeni seçimin tarihi üzerinde tekrar buluşmak için birbirlerine söz vermişlerdir. Bunu bendeniz basına - televizyona aksettirdiğim gibi, muhterem liderler de teker teker aksettirdiler. Tabîî, bunun nüansları var; fakat esasta bir karşılıklı konuşmayı, bu mevzuda da kabul etmişlerdir. Bunun çıkar yolu da budur, başka bir yolu da yoktur. Ben temenni ederim ki (Başbakan olarak değil, galiba benim Başbakanlık sürem hemen hemen bugün veya yarın sona eriyor) Partilerimiz arasında, memleketin muazzam meseleleri olduğunu -hele şu sıralarda ve daima -halkı eğer demokrasiden bezdirmeyeceksek, demokratik sistem memleketimizde ebedî olacaksa, parti liderlerimizin daha sık, daha yakın birbirlerinden şüpheli olmayan, katı, önyargılarla başlamayan görüşmeleri sürekli bir âdet haline getirmeleri lâzımdır. Demokrasiyi ancak böyle kurtarabiliriz.

Ben; tabîî böyle bir vazifeyi alacağımı aklımın kenarından geçirmediğim bir sırada, Cumhuriyet Senatosunun bir toplantısında, bu buhran doğar doğmaz şu sözü söyledim: “Dünyanın her tarafında da buhranlar olur, uzayan hükümet buhranları olur, fakat bizde buhranın uzamasını objektif olarak anlamak çok güç. Çünkü programlarına baktığımız zaman, memleketimizde Allah’a şükür ne komünist partisi, ne faşist partisi var. Nüans farklarıyla biraz liberal, biraz daha devletçi; fakat ana meselelerinde özgürlükçü bir rejimin mensupları var. Yani bütün dünyada ekstrem partilerin, ekstrem sağ ve ekstrem

solların memleket yararı emrettiği zaman kolayca birleşebildiği halde, bizim aziz memleketimizde böyle ekstremelerin olmadığı bir parlamentoda görünüm, daha kolay, daha çabuk, hatta günü gününe anlaşmalar bekler. Ümit ederim ki, böyle bir hükümetin kurulma zorunluluğunun meydana çıkması, kendileri için ileride bu yükümlülüğü hatırlatıcı bir etken olur.” ve bu şekilde “Her serden bir hayır çıkar” sözünü tekrarlamak isterim.

Ekonomik umumî görüşümüzü kısaca söyledim. Özgürlükçü bir rejim olacağımızı, anti enflasyonist çalışacağımızı söyledim. Milletimin huzurunda kabarık rakamlar, altından kalkamayacağım vaatlerde bulunmak elbette kimse, ne yüksek Meclis, ne Milletim benden ister ve fakat çalışkan, bu memleket için gece uykusunu seve seve feda eder bir ekip getirdim. Bu, benim bir iftiharımdır ve hayatımın en büyük meserret kaynağıdır.

Dış politika için Yüksek Meclisin, özellikle müsterih olmasını isterim. Bizim bir tek dış politikamız vardır, Atatürk’ün dış politikasıdır. “Yurtta sulh, cihanda sulh.” ve kimseyi tahrik etmemek politikası ve fakat millî hâkimiyetimizi de hiç bir şey pahasına zedeletmemek, bağımsızlığımızı canımızdan aziz tutmak. “Atatürk’ün dış politikası” dediğim zaman, elbette hepimiz ancak bunu anlıyoruz.

Benden evvel hükümet sorumluluğu taşımış olan arkadaşlarım, sevinçle görüyorum ki, Atatürk’ün dış politikasını ana çizgileriyle uygulamışlardır. Yani sulh politikası uygulamışlardır ve son Kıbrıs harekâtımızın da hareket noktası, Kıbrıs’a sulhu ve barışı daimî olarak getirmektir. Benden evvelki hükümetlerin elde ettikleri millî kazançlardan bir miligram feda edilmeyeceğine yüksek milletin ve Yüksek Meclisin inanmasını rica ederim. (A.P. sıralarından alkışlar)

Bunu yaparken millî çıkarlarımıza, millî egemenliğimize her hükümet üyesi gibi aynı ölçüde hassas ve sadık olurken; bir taraftan da cihan kamu efkârını kazanmak için tedbirler almak lüzumuna inanıyorum. Devletten devlete bir baskı yaptırmayız; ama cihan kamu efkârını da kazanmaya çok büyük önem atfederiz.

Bu bakımdan da, Kıbrıs harekâtının politik yönü bence bu istikâmette yapılmıştır ve maharetle idare edilmiştir. Adına, güzel bir isabetle, “Barış Harekâtı” denmiştir. Hakikaten de böyledir ve dünya yavaş yavaş bunu anlamaya başlamıştır. Ana fikir olarak Yüksek Meclise arz etmek isterim ki, tek realist çözüm yolu olan coğrafi federasyon sistemimiz gün geçtikçe Avrupa’da ve Amerika’da boyut kazanmaktadır. Bunun artık, Türk milletinin vazgeçilmez bir görüşü olduğu fikri hâkim olmaktadır; ama bir muhterem hatip arkadaşımızın söylediği gibi, Makarios’un Adaya dönmesi gibi diğer hususlar da elbette gafil olmamıza sebep olmayacaktır. Bunları, millet açısından, millet yararına en büyük bir dikkat ve titizlikle izlemekteyiz, izlemeye devam edeceğiz ve elbette bizden sonra gelecek olan hükümetler de devam edecektir.

Muhterem milletvekilleri, Hükümet Meclisin emrindedir, millî iradenin emrindedir. Burada ana hukuku münakaşalarına daha geniş girmek mümkündü; fakat lüzumsuz. Burası ana hukuku kürsüsü değil. Fakat tekrar arz etmek isterim ki, kesinlikle, vicdanî olarak, Anayasal, demokratik, yani meşru bir hükümet kurduğum kanaatim, bütün dinlediklerime (hürmetle dinledim) rağmen asla sarsılmamıştır. Bir an sarsılsa, vazifede kalmam.

Şimdi efendim, oy verilirse, programımızda gösterilen yönlerde ve partilerimizle sıkı bir anlayış, danışma ve işbirliği halinde bu muazzam yükü taşımaya devam edeceğiz. Güven verilmezse, Mecliste tezahür eden millî iradeye saygımızı derhal gösterip, merciine, yani Sayın Cumhurbaşkanına istifamızı derhal takdim edeceğiz ve şayet Sayın Cumhurbaşkanımız bu surette tensip buyurlarsa, yeni kabine gelinceye kadar elbette görevimize devam edeceğiz.

Yalnız, elbette şunu takdir buyurursunuz ki, tabanında bir kere olsun güven almamış, üstelik istifa etmiş bir hükümet en iyi niyetlerle, en dinamik karakterde çalışsa dahi beli büküktür, cesur kararlar alamaz. Bununla, “Ben mesuliyetten kaçacağım” demek istemiyorum. Doğru bildiğimi, millet yararına bildiğimi, buna rağmen, güven almışçasına yapıp mesuliyetini yüksek huzuruza karşı taşıyarak yapacağım; ama iç ve dış meselelerimiz çok büyük bir cesaret isteyen, çözümü çok büyük kararlılık isteyen bir durum arz etmektedir. Bunları teferruatı ile arz etmek lüzumunu duymamaktayım; hepiniz bunu yakından bilmektesiniz. Memleketin çözüm bekleyen çok çok büyük, belki tarihimizde en büyük meseleleri karşımızda durmaktadır.

Şu halde, Hükümet olarak istirhamım; şayet güven esirgenecekse ki hürmetle karşınız Yüksek Meclisin bu iradesini, o takdirde bu devrenin, yani bizim vekâleten bakma süremizin kabil olduğu kadar kısaltılmasını ve mümkün olan en kısa zamanda Meclisin geniş ölçüde güvenini kazanacak bir ekibin vazifeyi bizden devralmasını rica ederim.

Bu suretle sözlerime son verir ve derin saygılarımı arz ederim. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederiz Sayın Irmak.¹¹²

¹¹² *Millet Meclisi Tutanak Dergisi, Dönem 4 Cilt 7 Birleşim 10, Sayfa 155-235*

27 Kasım 1974 Çarşamba

38. Cumhuriyet Hükümetinin (Irmak Hükümeti) Programının Cumhuriyet Senatosunda Yapılan Görüşmeleri Sırasında Yaptığı Konuşması

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

İlk vazifem, bu kürsüden şahsıma ve çalışma arkadaşlarıma karşı gösterilen ve bizim için değerli çok büyük olan teveccühe yürekten şükranlarımı arz etmek olacaktır.

Hatipler, genellikle bu kabine şekline ne suretle gelinmiş olduğu hakkında etraflı bilgiler verdikleri için, bu konuyu kısa tutmama fırsat hazırladıkları için ayrıca müteşekkirim. Nihayet Hükümet Programına iyi niyetli, yapıcı, ileri götürücü, özendirici, teşvik edici katkılarından ötürü hatiplere şükranlarımı arz ederim.

Sayın Cumhurbaşkanımızdan bu emaneti aldıktan sonra Yüksek Meclisin huzuruna geldim. Planım, mümkün olursa ve ilk amaç olarak bütün partilerimizin katılabileceği bir millî koalisyon hükümeti kurmak, eğer bu mümkün olmazsa azamî derecede geniş bir tabana dayanacak, Parlamantonun çok geniş desteğini kazanabilecek bir hükümet meydana gelmekti. Böyle düşünmeye mecburdum. Çünkü yurdumuzun üstüne dağlar gibi yürüyen muazzam iç ve dış sorumluluklar, çok kuvvetli, son derece cesur ve kendinden emin kararlar alınabilecek bir hükümetin işbaşında bulunmasını emrediyordu.

Bu tasavvurla ve sanırım Parlamento tarihimizde belki rekor denebilecek bir tevekkül, sabır, anlayış, teenniyle uzun uzun partilerimizin liderleriyle temasa geçtim. Bütün bu temaslar Yüce Meclislerin ve özellikle Büyük Milletimizin huzurunda cereyan ettiği için ayrıntılarına girmek gereğini duymamaktayım; fakat netice olarak bu emellerinin ikisine de muvaffak olamadım.

Bundan dolayı Yüce Meclisleri elbette tenzih etmekle beraber, bu işte beni desteklememiş olan partilere de bir serzenişte bulunmak veya kötülemek aklımdan kenarından geçmemektedir. Tutum farkları, dünya görüşü farkları, memleketin problemlerini telâkki ediş tarzları arasındaki farklar bu neticeyi doğurmakta etken olmuştur.

Sadece bir noktaya işaret etmekle yetineceğim:

Böyle bir vazifenin bana yönelebileceğine hiç ihtimal vermediğim ve şurada karşınızda oturan mütevazı bir senatör olduğum günlerde, o günlerde patlak vermiş olan hükümet buhranı karşısında huzurunuzda geldim ve dedim ki, hükümet buhranları olağandır, demokrasilerde; fakat ve başka memleketlerde uzun sürmesi de olağandır, ama Türkiye’de normal şartlarda bu bunalımın uzun sürmesini ben anlayamıyorum ve objektif sebeplere de bağlayamıyorum. Başka memleketlerde buhran uzun sürüyor. Çünkü o memleketlerin parlamentolarında, kamu efkârında birbirine taban tabana zıt dünya görüşleri ve ekstremisi doktriner angaje partiler vardır. Memleketimizde programlara baktığımız zaman ne komünist, ne faşist bir parti mevcut değildir. Biraz daha liberal, biraz daha devletçiliğe mail partilerimiz vardır ve böyle olması memleket için rahmettir; ama bunların memleketin büyük menfaatleri gerektirdiği zaman kolaylıkla

bir araya gelmemesinden duyduğum hayreti ve üzüntüyü yüksek huzurunuzda ifade etmiştim. Bugün o ifademi tekrarlamak durumundayım.

Bir fırsat kaçırılmıştır; fakat bazı şerlerden hayır geldiği çok vakidir. Umalım ve dileyelim ki, bu geçirilmiş olan tecrübe liderlerimizde ve partilerimizde inifadıcılık temayülünü azaltsın ve bunlar sık sık bir araya gelsinler. Yalnız hükümetler kurmak için değil, bu vatanın büyük bir kritik meseleleri doğduğu zaman, adeta otomatik bir insiyakla liderler bir araya gelmelidir. Demokrasinin kitaplara yazılmayan; fakat en üstün prensibi budur. Aksi takdirde arkadaşlar, bu yaklaşmayı bir gelenek haline getirmesek, son ümidimiz olan, son sığınağımız olan demokrasi üzerinde, kamu efkârında bezginlik yapar gibi, uyandırmak gibi altından kalkamayacağımız tarihî, muazzam bir sorumluluğun altına girmiş oluruz.

Böyle bir durumda emelime muvaffak olmayınca bunun tabîî sonucu bana bu emaneti vermiş olan yüksek makama gidip emaneti iade etmeyi ve ben de böyle düşündüm. Ancak, o günlerde geçici olarak halefini beklemekte olan Hükümet Başkanının kendi açısından haklı sebeplerle ve millet menfaatini gözetererek kabinesindeki fikir ikiliğini artık gündelik işleri bile çevirmeye elvermediğini söyleyerek ortaya attığı ve pekâlâ hak verilebilecek olan bir tutumla hükümet mesuliyetini bırakmak arzusunu izhar etmesi, birdenbire memleket ve Devlet ölçüsünde vahim bir boşluğun doğması intibamı ve tehlikesini hepimizde uyandırdı.

Bu durum karşısında kaçmayacağım bir millî mükellefiyet karşısında kendimi hissettim. Böyle bir devirde partiler bir araya gelmemiş, mesul makamda olan Hükümet param parça olmuş ve bunun ezasını çeken, sorumluluğunu duyan kıymetli Hükümet Başkanı, “artık bu vazifede benim kalmam millet menfaatlerine uygun değildir, ayrılacağım” demiş, icra gibi, Anayasamızın en mühim organlarından birisi âdeta münhal bir vaziyette ve ben de henüz Sayın Cumhurbaşkanının itimadıyla Başbakan adayı bulunmaktayım. İşte bu durumda ve kaçınamayacağım bir millî mükellefiyet, bu tenkit edilebilir, tenkidi şerefle karşılarım. Bazı tenkitlerde yapılmıştır.

“Efendim, müdahale etmeseydin bu çalkana çalkana bir havaya varırdı. Bunalım biraz daha devam ederdi” felsefesinde düşünenler olabilir ve bunlara bir dereceye kadar hak verebilirim.

Muhterem senatörler;

Hükümet boşluğunun Türkiye’de doğuracağı sonuçla meselâ İtalya’da meselâ Fransa’da veya Almanya’da doğuracağı sonuç aynı değildir. Fransa’da aylarla ve aylarla sürer. İtalya’da dördüncü ayını tamamlayan buhranlar olmuştur; fakat oralarda administrasyon dediğimiz cihaz yerleşmiştir. Devlet, bakan olmadığı, başında mesul bakan bulunmadığı zaman da muayyen bir düzen içerisinde işleyebilir. Çünkü yetkilerin dağınlıklığı, yaygınlığı ve her makamın yetkisi taayyün etmiştir. Kanunlar vardır ve sorumluluğunu taştan yerler vardır.

Bizim memleketimizde sistem, kitaplarımız, mevzuatımız ne derse desin maalesef merkeziyetçidir. Teşkilâtımız Avrupa’ya paralel yapılmıştır; fakat hangimizin bakanlığında bir şube müdürü kanunen haiz olduğu yetkileri kullanma cesaretini gösteriyor?

Bundan şube müdürlerimizi tayibe gitmiyoruz, kınamak istemiyorum. Çünkü geçmiş idarî tarihimizde şube müdürüne en küçük bir yetkiyi dahi vermeyip, süpürge

mubayaasına kadar kendi emri altında bulunan idareler, başkanlar, bakanlar gelip geçmiştir. Bütün bunların rüsupları devam etmektedir. Elbette bu anane değişmelidir; fakat bir anda değişemez.

Şu halde Hükümetin işi bırakması, Devlet ve millet hayatımızda tamiri son derece güç ve belki de imkânsız bir rahne açacaktır.

Kaldı ki, bir de karşımızda Yunanistan'la ve Kıbrıs'la olan büyük dış meselemiz vardı. Bunun da muhakkak mesul bir muhabata ihtiyacı vardı.

Muhterem arkadaşlarım;

Eğer ben bu bekleme devresinde liderlerimiz arasında kesin bir netice alınabileceği hakkında en küçük bir ümit taşısaydım, bu kritik duruma rağmen biraz daha beklemeyi tercih ederdim; fakat yaptığım geniş temaslar bende maalesef bu cesareti ve bu ümidi uyandırmadı. Çünkü her temasımda liderler arasındaki mesafenin yaklaşmak şöyle dursun, daha derinleştiğini müşahade ettim.

Bunu bir polemik konusu olarak ve bir suçlama felsefesiyle söylemediğimi tekrar etmek isterim. Maziyle çok fazla meşgul olmayı sevmeyen, sadece istikbale dönük mizaca sahip bir arkadaşınızım.

Devlet idaresinde bir süreklilik esastır ve her yeni gelen vazifeli kendinden evvelkini kötüleyerek işe başlamamalıdır; temadiyet esas olmalıdır.

Bu felsefeyle elimde kalan bir imkân mevcuttu: Bu da, hiç bir parti hükümet sorumluluğuna katılmak istemediğine göre; burada hemen ilâve edeyim ki Cumhuriyetçi Güven Partisi Hükümet sorumluluğuna katılmış değildir ve benim Hükümetim hiç bir surette Cumhuriyetçi Güven Partisinin Programına bağlı ve ondan sorumlu da değildir. Sadece diğer partilerden ayrı olarak kabineye kendi üyelerinden bakan almamı (Diğer bütün partiler kendilerince haklı olan prensip açısından bakan vermeyeceklerini ifade ettikleri halde) yasaklamamışlardır.

Bana cesaret veren bir ikinci mesele oldu. Bu mesele memleketin bir aktüalitesidir. Bu model bir hükümet, Anayasaya, demokratik geleneklere ve Millet yararına aykırı mıdır değil midir?

Arkadaşlarım;

Şunu söyleyeyim: Eğer, kuracağım şu hükümet modelinin Anayasaya, demokratik geleneklere ve prensiplere ve memleket menfaatine ters düşebileceği hakkında en küçük bir şüphe içimde uyansaydı, Cenab-ı Hakkın huzurunda yemin ederim ki, bu şerefli vazifeyi derhal iade ederdim.

Arkadaşlar;

Müsaade edin, tavzih edeyim. Bu kurduğum hükümet modeli bu naçiz arkadaşınızın icadı değildir ve dünyada ilk defa tarafımdan uygulanıyor değildir. Tamamıyla Anayasamıza uygundur, tıpatıp uygundur, demokratik prensiplerin ta kendisidir ve millet menfaatini da yüzde yüz zarurî kıldığı bir neticedir.

Anayasaya aykırı olmadığını bütün hatipler söylediler ve çok değerli selefim Ecevit başta olmak üzere "Anayasaya aykırılığı münakaşa edilemez" gibi veciz bir ifadeyle bunu söylediler.

İtirazlar ne üzerine oldu? Klâsik demokratik mefhumlara uyar mı uymaz mı?

Efendim ben hareket noktamı arz ettim. Normal sükûn zamanları için elbette esas olan ve elbette tercih edilmesi lâzım gelen partilere dayalı hükümettir; fakat Anayasamız mutlaka bir zorunluluk koymuş mudur? Hayır. Bunun dışında hükümet kurmayı yasaklamış mıdır? Yasaklamamıştır.

Nitekim Anayasa Mahkemesinin bir içtihadında “Yasaklanan şey sarahaten Anayasada zikredilmek lâzımdır” denmektedir.

Anayasamız açıktan açığa, “Ne, hükümet mutlaka partilere dayanır ve ne de benim kurduğum modelde bir hükümet kurulamaz” diyor. İkisini de söylemiyor; fakat kolaylaştırıcı birçok hükümler ileri sürüyor: Evvelâ bir 102 inci maddeyi veriyor. 102 inci madde açıktan açığa “Başbakan hariç bütün bakanlar dışarıdan alınabilir” diyor.

Efendim, bunun karşısında Bütçe Encümeni nasıl kurulacak? Efendim, Bütçe Encümeninin kurulması hakkındaki hüküm teferruat hükmüdür. Evvelâ encümenlerin nasıl kurulacağı hakkındaki ana hükme itibar edilir. Eğer tali olan bir hüküm- tatbik kabiliyetini kaybetmişse (hukukun temel prensiplerinden birisidir) o zaman ana hükme gidilir. Ana hüküm ne diyor?

“Bütün komisyonlarda partiler kuvvetleri nispetinde temsil edilir” Ben bunu Programıma, Meclisin bir iç meselesi olduğu ve Meclise büyük saygım olması dolayısıyla koymadım. Elbette bizim Danışma Kurulumuz aklî olduğu için, yol bir olduğu için buraya gelecektir ve ben bunu ilk defa icat etmiyorum. Bundan önceki kabinelerde de, buna benzer terkibi olan kabinelerde de Bütçe Komisyonu bu arz ettiğim şekilde; yani partilerin kuvvetleri oranında terkip edilmiştir. Bundan bir müşkülât çıkacağını asla sanmam. Yine deniyor ki, “Efendim, hiç bir partiye dayanmadığınıza göre, hangi parti mesuliyetinizi alacak?” Hayır, arkadaşlar, telâş buyurulmasın. Hiç bir partiden üzerimize düşen mesuliyeti almasını rica etmemekteyiz. Bütün mesuliyeti biz omzumıza alıyoruz. Kime karşı? Herhangi bir partiye karşı değil. Anayasamız, bütün kanunlarımız bizi ancak Millet Meclisine ve Yüksek Senatonuza karşı sorumlu tutmaktadır. O sorumluluğu şerefle kabul ediyoruz.

Biraz daha müsaadenizle; bu yolu lütfediniz kapamayınız. Beni düşürürsünüz, düşürmezsiniz; o hiçbir şey değil. Bu memlekette binlerle Sadi Irmak vardır ve benim kurduğum Kabine gibi yüzlercesi kurulabilir. Bu bir mesele değildir; ama bu kapıyı Meclis içtihadıyla mühürlerseniz, kaparsanız; yarın buna benzer durumlar hatta daha şedit durumlar zuhur edebilir.

Meselâ kalabalık sayıda tarafsız gelirse, yarın bu da mümkün. Seçim kanununda yapacağınız değişikliklerle yahut milletin iradesiyle birçok bağımsız gelirse ve partiler çok zayıf kalırsa hükümet kurulmayacak mı?

Büyük Mustafa Kemâl İlk Büyük Millet Meclisinin huzurunda ilk sözü “Hükümet kurmak esastır” olmuştur. Çünkü o tarihte cereyanlar vardı. “Efendim hükümeti ne yapacağız? Ankara’da bir komisyon kuralım dâhilî işlere baksın, bir komisyon kuralım haricî işlere baksın” teklifleri karşısında yumruğunu kürsüye vurarak söylediği ilk söz “Hükümet kurmak esastır” olmuştur. Hükümeteş bir icra, hükümeteş Meclisin kararlarını yürütecek başka bir organ tasavvur edilebilir mi? Onun için rica ediyorum. Bu içtihatları yaparken evvelâ dünyaya bakınız.

Maalesef bir üniversite hocası olarak ve hüznü duyarak şunu müşahade ettim.

Anayasa hocalarımızın hepsini tenzih ederim; fakat bir kısmı okuttukları dersin dünyadaki tatbikatını hiç okumamışlar.

Efendim, bakın gayet basit, dün Mecliste de söyledim; ama meselenin memleket istikbali bakımından önemi olduğu için huzuru âlinizde bir defa daha tekrarlayayım. Bunu ben icat etmedim. Bir defa bazı memleketler bütün Bakanların dışarıdan alınmasını şart kılıyorlar, Fransa gibi. Diyelim ki, Fransa bugün yarı presidenciel bir sistemdedir; Amerika presidenciel bir sistemdedir; oralardan misal vermeyeceğim. Bizim gibi parlamenter demokrasilerden birkaç tane misal arz edeyim. Bunun yüzlercesi var; ama misal olsun diye birkaç tanesini arz edeyim.

Finlandiya Anayasası, madde 36: “Parlamentonun güvenini haiz olması gereken Bakanlar Kurulu üyeleri dürüstlük ve kabiliyetleriyle tanınan Finlandiya’da doğmuş vatandaşlar arasından Cumhurbaşkanı tarafından seçilir. Adalet Bakanı ve en az bir diğer bakan hukuk öğrenimi yapmış olmalıdır”

Asla “Parlamenter olacaktır” demiyor.

1952 tarihli Yunanistan Anayasası. Bugün mülga; ama uzun zaman meriyette kaldı.

“Parlamentonun güvenoyunu haiz olması gereken Hükümet üyelerinden Parlamento üyesi olan Bakanların güven oylamasına katılabilecekleri...” ifade edilmektedir.

Demek ki, Parlamento dışından da bakan açıktan açığa tecviz ediliyor.

1947 tarihli İtalyan Anayasası:

“Hükümet üyelerinin, Yasama Meclislerinde üye olmasalar da davet edildikleri zaman toplantılarda hazır bulunmak yetkileri vardır”

Belçika Anayasası:

“Bakanlar iki Meclisten birinin üyesi olabilirler ve olmayabilirler”

İsviçre Anayasası:

“7 kişiden ibaret olan Federal Konsey...”

Yani, Bakanlar Kurulu.

“...üyeleri Meclislerin ortak toplantısında Millet Meclisi üyeliğine seçilme yeteneğine sahip İsviçre vatandaşları arasından dört yıl için seçilir”

1958 Fransız Anayasası. Haydi, buna tipik misal demeyelim. Çünkü De Gaulle’den sonra malum, yarı presidenciel bir sisteme; yani icra ile Devlet Başkanını bir makamda birleştiren bir sisteme gidildi, orada bir bütündür. Seçilen Bakan eğer milletvekiliyse, milletvekilliğinden derhal istifa edecektir. Amerika’da tabii öyle. Çünkü tipik presidenciel bir sistemdedir.

İsrail Anayasası en yeni anayasalardan birisidir.

“Başbakanın kuracağı kabineye parlamento içinden veya dışından bakan alınabilir”

Japon Anayasası da öyle söylüyor.

Yani, zannediyorum ki, dünyanın dört köşesinden misaller arz etmiş oldum. Bunu asla bir övünmek için söylemiyorum, bir iddiam da yok, Anayasa Hukuku âlimi değilim;

fakat hukuk âlimlerimizin de dikkatini çekiyorum, lütfen okusunlar. Çünkü fetvalar veriyorlar. Fetva çok büyük mesuliyettir. Fetva verdiğim zaman Ebu Suud Efendi gibi fetva vermeli, üç asır sonra dahi muhkemliğini muhafaza etmeli. Arkadaşlarımız işte bunları görmemiş ve bir kısım parlamenter arkadaşlarımız da bir hocamızın yanlışlıkla yazdığı sözlere katılarak karşıma bunu çıkarmışlardır.

Âlim, ilim... İlmin karşısında hürmet duyması lâzım gelen âcizane Ordinaryüs Profesörüm, 50 sene de ömrüm geçti; akarsular durur. Ama sonra merak ettim, bunları buldum. Daha da aranırsa, her halde birçok yeni Anayasalarda bunlara paralel hükümler bulunabilir.

Benim için mühim olan Fransız'ın, İngiliz'in şunu yaptığı, bunu yaptığı değil arkadaşlar, bir imkânı kapamayın. Benim kabineme bu yüzden güvensizlik vermeyin. Gözümüzü, kaşımızı, Programımızı beğenmeyin güvensizlik verin, baş üstüne; ama bu günün birinde memleketin bir halâs çaresi olabilir, bu kapıları kapamayın.

Tekrar edeyim ki, elbette sükûn zamanlarında mutad zamanlarda klasik şekil parlamentoya dayanmaktır; partilere dayanmaktır. Ya bugün olduğu gibi, dayanma fırsatı olmazsa, en iyi niyetle haftalarca temastan sonra bu imkân tamamen kapanırsa, bu milleti hükümete bırakmak mesuliyetini üzerine alacak bir kimse içimizde var mı? Zannediyorum olamaz.

Bu bahsi bu kadarla kesmeme müsaade buyurmanızı rica ederim.

Ama Sayın Ecevit buyurdular ki, "İçlerine tam sindiremediler"

Bu bir dereceye kadar anlaşılır bir şeydir. Çünkü ben de Sayın Ecevit'in ifadelerini bu manada alıyorum. Elbette ben partilere dayanmak isterdim. Bunun birçok avantajları olduğu muhakkak; ama bu imkânı bulamadım.

Arkadaşlar;

Şimdi, mahiyetini, kuruluş şeklini bu şekilde anlattığımı umduğum benim kabinemin karakteri nedir? Programın teferruatına girmekte bir fayda mülâhaza etmiyorum.

Bu, Atatürkçü bir kabinedir. Zannediyorum, benden başkasını beklemezsiniz. Ben angajeyim.

"Atatürkçülüğü nasıl anlıyorsun?" denebilir.

Aczin Atatürkçülük anlayışı sosyal adaletçi, özgürlükçü, demokratik bir milliyetçiliktir ve bu anlayışta olan adamları birer birer aradım, buldum, huzurunuzda bir kabine getirdim. Teşekkür ederim ki, Kabinemin yapısı, seçtiğim arkadaşlarımızın kişiliği üzerinde örseleyici bir şey söylemediniz. Bilakis teşvik edici, benim cesaretimi artırıcı iltifatlarla bulundunuz. Bu sebeple her iki Meclise sonsuz derecede müteşekkirim.

Bir sual; "Efendim, seçim Hükümeti misiniz, hizmet Hükümeti misiniz?"

Evvelâ bu ikisini ayırmak mümkün değil. Büyük Millet Meclisi bana itimat verir; seçime de karar verirse, elbette seçim vazifesi görevlerimizin arasında ve en mühimi olacaktır. İktidar bize bırakılırsa onu selâmetle, güvenle, millî iradenin tam tecellisi için bir hükümetin ne yapması lâzımsa onun azamisini yapacağız.

Ama bazı tenkitler de oldu, "Efendim, yalnız bunu mu yapacaksınız?" dendi.

Hani seçim deyip de Devletin, milletin işlerini yüzüstü bırakmak kabil mi? Bu kabil değildir. Elbette seçim için Büyük Millet Meclisinin kararını beklerken, karşıma çıkan

iç ve dış problemlere vaziyet alacağız, mesuliyetler yükleneceğiz. Millet Meclisine karşı her an her nefeste kendimizi sorumlu addederek, Millet faydasına gördüğümüz, kanunlara uyduğunu gördüğümüz her şeyi yapacağız. Hatta Meclis lütfedip güvenoyu vermese dahi, halefimiz gelinceye kadar Millet menfaatlerinin gerektirdiği her türlü icraatı yapacağız.

“Nedir ana çizginiz?” denebilir.

Efendim, tabii evvelâ her şeyin başı ekonomi olduğu için, ekonomide mucizeler yaratmak veya sihirbaz değneği taşımak gibi imkânlarla sahip değiliz ve bunları ciddiye alamıyoruz.

İyileştirici tedbir almaya ve anti enflasyonist (bununla enflasyonu durduracağım veya gerileteceğim demek istemiyorum) tedbirlerle enflasyonun hızını kesmeyeceğe gayret edeceğiz.

“Nedir, elinizdeki vasıtalar?” denebilir.

Dünyanın bulduğu tek vasıta; denk bütçe, ekonomi, tasarruf, yine tasarruf. Ele geçen her kuruşu yatırıma sarf etmek, ekonomide ve Devlet idaresinde rasyonalizasyona gitmek. Bunları ben bulmadım. Dünyanın arayıp arayıp bulduğu ıslah tedbirleri bunlardır. Bunları tatbik edeceğiz. Bu tatbik esnasında hareket noktalarımızdan birisi emeğin aziz oluşudur.

Türkiye Cumhuriyetinin tesadüfün, kaderin şevkiyle ilk Çalışma Bakanı olan bugünkü Başbakanınızdan sanırım ki, başka türlü de beklemezsiniz. Emek azizdir ve her şeyin üstündedir ve korunacaktır.

Sosyal adalet ana kaygımızdır ve Hükümetiniz bunun da en ağırlık noktasını vatandaşlar arasında fırsat eşitliğini yaratmada görmektedir.

Büyük Meclis desteklerse, biz bu yönlerde çalışmak isteriz.

İdeolojik eylemlerden bahsediliyor. Elbette bu eylemler vatandaşımızı tedirgin etmektedir ve yüksek tahsil müesseselerindeki eylemler büsbütün üzücüdür. Çünkü yüksek tahsil gençliğimizin büyük çoğunluğunu tenzih ederim; güzel güzel okuyup yetişmek istiyorlar. Bir akal-i kalil denen azın azı bir zümre ajitasyonlara gidiyor, normal mektebine giden, imtihanına girmek isteyen çocukları engelliyorlar ve bazen de bizi çok üzen fiilî yaralama gibi teşebbüslere geçiyorlar. Elbette Devlet kuvvetlerine karşı gelen, kanunların çizgisini aşan, fikri zorla kabul ettirmeye giden eylemler, karşısında Devlet kuvvetlerini bulacaklardır; ama Türkiye’de fikrin masun olması lâzımdır, hür olması lâzımdır ve tartışmanın mutlaka masun güvenlik içinde yapılması lâzımdır.

Çocuklarımıza şu telkini vermeliyiz; fikir muhteremdir; ama fikre tahammül de o derece muhteremdir. Sadece fikir özgürlüğünü kabul edip de müsamaha zorunluğunu kabul etmemek bir yarı münevverin işidir; yarı medeniyettir bu. Tam bir medeniyet için fikir özgür olacak; ama tahammül de zarurî olacak. Çocuklarımıza bu hissi, bu atmosferi gereği gibi verememişiz, demek ki. Bunda bizim nesli, bilhassa hoca olarak kendimi de suçlu addederim.

İkincisi; bu çocuklar, gençliğin idealler edinmeye bir meyli vardır, bu böyledir, hepimiz de zaman zaman böyle yaptık. Bu boşluk nereden meydana geliyor, niçin çocuklar kendi memleketlerindeki havayı tam teneffüs edemiyorlar? Bizi birleştirecek, bütün Türk Milletini yoğurabilecek bir tek fikir tanıyorum. Bu, Mustafa Kemal’in fikir

mirasıdır. Bunu çocuklarımıza tam aşılayabilirsek, tam yerleştirebilirsek, ben öyle umarım ki, bugün bizi üzen nahoş hadiseler tekevvün etmez. Niçin buraya geldik, niçin bu dünyanın taklide kalktığı, ne diyor Ruslar; “Biz sosyaliz; ama hür değiliz”

Amerikalılar ne diyor, “Biz hürüz; ama sosyal değiliz” Atatürk “İkisini beraber yürütürüm” diyor efendim. Dünya Atatürk’e giderken bizim çocuklarımızın ithal malı rejimler peşine gitmesi üzücüdür. Bunu telkin etmeliyiz, bu telkin zayıflamıştır arkadaşlar. Atatürk sağlığında Devrim Tarihi derslerini beş profesöre emniyet etmiştir ancak. Hatta demiştir ki, “Ah vaktim olsa da Devrim Tarihini ben okutsam” Devlet işlerinden imkân bulamadığı için tek bir profesöre emanet edememiştir, beş profesör okuturdu bunu İstanbul Üniversitesinde. Bugün bu dersler ölü hale gelmiştir. İtiraf ederim, üniversitenin yakında ayrılmış bir mensubu olarak, bu hale gelmiştir; bunu canlandırmalı ve liselere de, her tarafa da getirmeli ve yabancı fikirlerden de korkmamalı; Karl Marx’ı da öğretmeli; ama anti Karl Marx neşriyatı da öğretmeli. Bu yasaklamalardan bir fikir, bir şey bilâkis sebepsiz yere yasaklanan şeylerin özel bir rağbet taşıdığı muhakkaktır.

Karl Marx’ın 19’uncu asırda mühim bir adam olduğunu öğretmeli; ama şunu da öğretmeli ki, 20 inci asırda dünyaya gelseydi, “Ey dünyanın proleterleri birleşiniz” dediği zaman, bir kere proleter kalmıyor dünyada. Medenî, ileri memleketlerde amele yok artık, işçi var; haklarına sahip, grev hakkı var, idareye iştirak hakkı var, sermayeye iştirak hakkı var. Bugün Alman sanayiinde 4 milyon işçi hisselerle ortaktır, Amerika’da da böyledir.

Şu halde Karl Marx bugün gelip; o akıllı adam, dahi adam demez tabîî, “Ey proleterler birleşiniz, kaybedecek yalnız zincirlerinizdir” Yani, bunlardan, fikirden kaçmamak lâzım; ama gereği gibi de telkin edilmesi icap ediyor.

Maruzatımın sonuna geldim. Dış politika hakkında söylenecek fazla bir şey yok. Selefimin ve seleflerimin bıraktığı yerlerden olduğu gibi devam edeceğim. Çünkü Türk dış politikası Dışişleri Bakanlığının veya bir hükümet başkanının politikası değildir, Allah’a şükür millî politikadır. Hiç olmazsa burada Türk Milletini, Türk Parlamentosunu som bir kütle halinde görmenin büyük kuvveti içindeyiz. Bu kuvvet arkamızda kaldıkça, memleketin elde ettiği haklardan bir milimetre gerilemeyiz arkadaşlar. Burada bazı endişeler izhar edildi. Mübalağalı bazı rivayetlere istinaden böyle Amerika’nın bize birtakım şartlar ileri sürdüğü mevzubahis değildir, Amerika’nın mühim mesul şahısları Türkiye’ye yardımın devamını uygun görmektedirler. Çünkü bu yardım bir teberru değildir, bir sadaka asla değildir. Amerika’yla dünyanın selâmeti için ortak sorumluluklar taşımaktayız, karşılıklı mükellefiyetimiz var ve bu çok büyük bir ihtimalle Amerikan kamu efkârında, Türk Milletinin sulhperverliği üzerinde uyanacak cereyanlarla Parlamentosu doğru yolu bulacaktır. Nitekim üç aylık programlarla, bütçelerle Amerika bugün idare edilmektedir. Önümüzdeki üç aylık programda bize yardımın kesilmesi tehdidinin ortadan kalkması çok kuvvetle muhtemeldir ve Hükümetiniz şimdiden bu mesele üzerine eğilmeğe başlamıştır.

Şunu hemen arz edeyim ki, memleketin bağımsızlığı ve hükümranlılığı üzerinde birbirinden bir milimetre geride değildir hiç bir Türk. Hükümetiniz de bu karardadır elbette; amma bu demek değildir ki, Cihan kamu efkârına meydan okuyalım veya ona saygılı olmayalım veya onu kazanmaya gayret sarf etmeyelim. Gayret sarf edeceğiz arkadaşlar:

Parlamentolar milletlerin ma'kesidir, milletleri kazanmak mecburiyetindeyiz ve Türk Milleti sevimli bir millettir, dünya kalbini kazanabilecek bir millettir. Bunun bin bir sebebi vardır, bunu tanıtacağız ve milletimize yakın dostlar, sempatiler temini için seleflerimizin şerefle yürüttükleri politikaya biz de devam edeceğiz.

Bu noktalar yarın Millet Meclisinde bir karara bağlanacaktır. Biz bu karara bütün kalbimizle saygılı olduğumuzu dün ifade ettik, bugün yüksek huzurunuzda bir daha ifade ederim. Bize güven verirlerse bu bahsettiğimiz, ana çizgilerini sadece söylemekle yetindiğim programı uygulamaya elbette Millet Meclisine paralel ve O'nun denetimi ve desteği altında ve elbette partilerimizin liderleriyle sıkı bir işbirliği; mutadın biraz ötesinde bir işbirliği halinde bu iç ve dış politikayı yürütmek kararındayız.

Millet Meclisi güvenini esirgerse, hakkıdır, hürmetle karşılayacağız ve derhal Hükümetin istifasını bir saat geçmeden sahibine; yani Cumhurbaşkanı'na takdim edeceğiz. Şayet Cumhurbaşkanı halefimiz olan hükümet gelinceye kadar bizi vazifede kalmamızla görevlendirirse, bu vazifeyi de devam ettireceğiz, elimizden geldiği kadar devam ettireceğiz.

Şunu yalnız takdir buyurursunuz ki, hadiselerle, çok büyük mesuliyetler taşıyan iç ve dış sorunlara karşı güven almış bir hükümetin tutumuyla güven almamış bir hükümetin tutumu arasında bu hükümet ne kadar iyi niyetle, ne kadar dinamik çalışırsa çalışsın azim bir fark vardır. Onun için bizim yüksek Meclislerden ricamız, partilerden ricamız; şayet güven esirgenecekse bizim bu intikal devrimizi memleket menfaatleri bakımından kabil olduğu kadar kısa tutmalarını ve emaneti bizden devralacak olan hükümeti bir an evvel kurmalarını bekleriz ve isteriz.

Bu kısa maruzatımla Yüce Senatoyu saygılarımla selâmlarım.¹¹³ (*Alkışlar*)

¹¹³ *Cumhuriyet Senatosu 14. Toplantı Yılı, Cilt 18, Birleşim 9, Sayfa -215-222*

29 Kasım 1974 Cuma

**38. Cumhuriyet Hükümetinin (Irmak Hükümeti) Güvenoyu Alamaması
Üzerine Yaptığı Konuşma**

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Yüce Meclisin iradesine gönülden saygılı olan hükümetimiz, beliren bu sonuç karşısında istifa etme kararını almıştır. Gereğini yapmak üzere, istifamı Sayın Reisicumhura takdim etmek üzere Çankaya'ya gideceğiz.

Bu sonucun milletimize ve yurdumuza hayırlı olmasını dilerim.

Aynı zamanda, Yüce Meclise bir şükran borcumu da ifade etmek isterim. Bize izhar buyrulan güvensizliğin, programımıza, tutumumuza, niyetimize, şahıslarımıza raci olmadığını ifade etmek hususunda hemen bütün partilerin aynı görüşü ifade buyurmuş olmalarını hayatımızın, Başbakanlıktan çok üstün meziyeti ve nimeti olarak kabul ediyorum. (*"Bravo" sesleri ve alkışlar*)

Bir Anayasa anlayışından doğmuş olan bu ihtilâfın memleketimize hayır getirmesini dileyerek Yüce Heyetinizi derin saygılarımla selâmlarım. ¹¹⁴(*Alkışlar*)

¹¹⁴ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 4 Cilt 7, Birleşim 11, Sayfa 247*

4 Aralık 1974 Çarşamba

Ankara, İstanbul, Adana ve İçel illerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 5.1.1975 Günü Saat 24.00'e Kadar Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin aziz üyeleri;

Hükümetin gütmekte olduğu dış politikada, kendisine büyük kuvvet kaynağı verecek olan bugünkü kararınızdan ötürü ve Hükümeti oybirliğiyle destekleyen Yüce Meclisin tutumundan ötürü, Hükümetin defin şükranlarını yüce heyetinize arz etmek istiyorum.

Türk milleti, macera, işgal, fetih niyetinde değildir. Uluslararası antlaşmaların kendisine verdiği hakkı ve fakat tam ve eksiksiz olarak kullanmak kararındadır. Bu sebeple Kıbrıs'ta bulunmaktayız.

Kıbrıs Cumhuriyeti tarihe intikal etmiştir, çökmüştür. Şimdi, Türk milletinin desteği ve yardımıyla Kıbrıs Cumhuriyeti yeniden inşa edilecektir. Bu inşa ameliyesinde, Türk milletinin asgari hakkı olan federal coğrafi federasyon mutlaka sağlanacaktır. Hükümetimiz devraldığı noktadan bu alanda bir milimetre gerilemek niyetinde değildir. *(Bravo sesleri, alkışlar)*

Şunu da arz etmek isterim ki, askerî alanda elde ettiğimiz büyük başarıyı, diplomatik alanda da sürdürmekteyiz. Bu yoğun çalışmaların, bizden evvel yapılmış olan ve şimdi tarafımızdan sürdürülmekte olan çalışmaların elle tutulur, gözle görülür neticelerinin kapısında olmaktadır. Yakın bir tarihte Yüce Meclise bu alanda ümitli neticeleri bildirebilmek saadetine erişeceğimi umuyorum.

Sıkıyönetim elbette bir sürekli rejim haline getirilemez; Hükümetinizin de asla böyle bir niyeti yoktur. Fakat şunu da söylemek isterim ki; kanunlarımız sıkıyönetime hangi hakları ve yetkileri bahşetmişse o eksiksiz ve tam olarak yerine getirilecektir.

İngiliz üslerindeki soydaşlarımızın hürriyetlerine kavuşmalarının gün meselesi olduğu hakkında ipuçları vardır, bu alanda da ümitli bulunmaktayız.

Elbette Yunanlılarla olan tek meselemiz Kıbrıs değildir ve Kıbrıs'ta elde ettiğimiz başarıyı, diğer alanlarda tavizat vermek için kendimizde bir sebep görmemekteyiz. Büyük bir "Ege" meselemiz vardır. Bu mesele Kıbrıs'tan ayrı bir mesele olarak mutlaka Yunanistan'la halledilecektir. Türkiye karşı taraftan iyi niyet gördüğü anda aynı iyi niyetle mukabele etmeye, meselelerimizi bir masa başında ve barış içinde çözmeye hazır bulunmaktadır.

Bu düşüncelerimi arz vesilesiyle yüksek heyetinizi Hükümet adına saygılarla selâmlarım.¹¹⁵ *(Alkışlar)*

¹¹⁵ TBMM Birleşik Toplantı 14. Toplantı Yılı, Cilt 14, Birleşim 2, Sayfa 54

18 Aralık 1974 Çarşamba

Bütçe Karma Komisyonunun Kuruluş Biçimi Hakkında Siyasî Parti Grupları ve Hükümetin Görüşleri Üzerinde Genel Kurulda Görüşme Açılarak Karara Bağlanmasına Dair Danışma Kurulu Önerisi Münasebetiyle

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Sayın Başkan, Millet Meclisinin Sayın üyeleri... *(A.P. ve C.H.P. sıralarında gürültüler)*

BAŞKAN — Lütfen arkadaşlar, rica ederim efendim lütfen. Rica ederim Sayın Erverdi, rica ederim efendim, yapmayın canım. Sayın İslâm, Sayın Hocaoğlu lütfen efendim, sükûnet bulun efendim.

Buyurun Sayın Başbakan, devam buyurun efendim.

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Devamla) — Her şeyden önce şunu ifade etmek isterim ki; bugün burada konuşulan konu, bir hükümet sorunu ve problemi ve yetkisi değildir. Bu, sadece ve sadece Yüksek Meclisin yetkisinde olan bir husustur. Komisyonların nasıl kurulacağı Anayasamızla, İktüzüğümüzle belirtilmiş ve bu görev sadece Yüksek Heyetinize verilmiştir. Bu bakımdan, bu komisyonun kuruluş tarzı üzerinde Hükümetin ayrı bir görüşü, ayrı bir teklifi bahis konusu olamaz. Elbette Yüce Meclis, Anayasanın ruhunu temsil ederek, memleket menfaatlerini ön planda tutarak en isabetli sonuca ulaşacaktır.

Şunu ifade etmek isterim ki; Hükümetin teşekkül tarzına bazı temaslar olduğu için - gerçi bir tekrardan ibaret olacak; fakat bir defa daha belirtmekte zaruret görüyorum ki - Hükümet, kendisini yerli yerine oturmuş, Meclisin güvenini almış bir Hükümet telâkki etmemekte ve aksine Yüce Meclisin güvenini kazanacak yeni bir hükümete görevi devretmek için nöbet beklemektedir, dört gözle sırasını beklemektedir. Bu mesut an ne kadar çabuk ortaya çıkarsa, Hükümetiniz o kadar fazla sevinecektir ve tam bir vicdan huzuru içinde görevini devredecektir.

Şimdi, bu durumda görevini her an devre hazır olan ve fakat kendi elinde olmayan olaylar dolayısıyla görev başında kalmasında zaruret olan bir Hükümetin ne yapması gerekiyor ise, kanunlar ve kamu yararı ne yapmasını emrediyorsa -müsaadenizle- bu Hükümet onu yapacaktır. Yapmazsa, yalnız ben vicdanen değil, siz beni muhatap edersiniz, hatta belki Yüce Divana da sevk edersiniz.

Bu itibarla; Hükümetiniz, kendisini meşru ve görevli, geçici elbette, iğreti ve fakat meşru ve görevli saymaktadır ve kanunların kendisine yüklediği sorumlulukları, yükümlülükleri elinden geldiği ölçüde Yüksek Meclisin teveccühüne dayanarak ifade etmek kararındadır.

Nitekim İktüzüğümüzün 79'uncu maddesi, istifa etmiş olmasına rağmen hükümete ve ancak hükümete, komisyonlarda duran ve konuşulmayan mevzuların konuşulmasını, harekete geçirme yetkisini bahsetmiştir. Bu yetkiye dayanarak -lütfettiniz- siyasî hakların iadesi hakkındaki Kanunu müzakere buyurdunuz ve intaç ettiniz.

Yine aynı zorunluluklar ve memleketin büyük bir meselesi olan, sorumluluğu büyük olan Sıkıyönetimin devam etmesi lüzumunu geldik, Yüksek Huzurunuzda arz ettik ve oy birliği ile kabul buyurdunuz.

Şimdi, bu gibi meseleler zuhur ettiği zaman, Hükümetin, işbaşında olmasını, elbette muayyen sandalyeler üzerinde oturması manasına almazsınız. Bu sandalyede oturan adam, bu sandalyenin gerektirdiği vatan hizmetlerini, kanunların emrettiği, yüksek millet menfaatlerinin emrettiği hususları icra edecektir. Ne zamana kadar? Kurulmasını dört gözle beklediğimiz, teveccühünüze lâayık olacak bir hükümet görevi devraldığı ana kadar, bu yolda çalışmaya devam edecektir. Bunu Yüksek Meclisin huzurunda söylüyorum. Memlekete, hatta dünyaya da hitap ediyorum; Türkiye hükümeteşiz değildir ve asla olamaz. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

“Devlet” dediğimiz büyük varlık, bilindiğı gibi üç müesseseye dayanır: Yasama müessesemiz vardır, kaza müessesemiz vardır, icra müessesemiz vardır. Bunların hiç birisinin bir tek saniye görevden kalması tasavvur edilemez, icranın, hiç tasavvur edilemez.

Bu itibarla, Hükümetimiz görevi devredinceye kadar, kanunla yükümlü bulunduğı işleri sürdürmek kararı ve azmindedir. Burada bu kararı perçinleyecek beyanlarda bulundular, arkadaşlarımız. Meselâ, pekâlâ bir harcama yetkisi talep edebileceğimizi ve bu yetkinin de komisyonlarda konuşulabileceğini ifade buyurdular.

Arkadaşlar, harcama yetkisi bir siyasî tercihtir, bir icraattır. Bu bütçenin namı diğeridir. Aslında bütçe, harcama yetkisidir. Bunu lütfedip verdiğinizde göre, demek ki, bu Hükümetin bütçe getirmesi yetkisini kabul buyuruyorsunuz. Buna zaten hacet de yok. Anayasa diyor ki, “Hangi hükümet işbaşında olursa olsun, Kasım ayının sonuna kadar bütçeyi Türkiye Büyük Millet Meclisine getirmeye mecburdur.” Getirmedeğim zaman bendenizi muhatap ederdiniz, gayet haklı olarak.

Onun için, müsaadenize sığınarak bütçeyi tam zamanında ve namütenahi müşküllere rağmen, denkleştirilmiş olarak Yüksek Huzurunuzda getirdik. Arkadaşlar, bundan böyle bütçe Meclisin malıdır, artık Hükümetin malı değildir; Meclis - topunu kabul eder, topunu reddeder, kısmen tadil eder, her şeyi yapar ve biz onun karşısında saygılı olarak dururuz.

Bir şeyi tekrar etmeme izin vermenizi rica ediyorum. Arkadaşlar; bilmiyoruz, inşallah bizim hizmetimiz o zamana kadar sürmez, fakat muhal bir faraziye ile Şubat ayına kadar bütçeyi kabul buyurduğunuz ve bizim hizmette olduğumuzu kabul buyurun. Bunu kabul buyurmanız, Hükümete güven vermek manasına gelmez ve bendeniz Hükümet Başkanı olarak böyle bir kabulü güvenoyu saymamaktayım. Güvenoyunun prosedürünü Anayasamız tamamen ayrı şekillere koymuştur. Bu itibarla; yalnız İsmet Paşa, rahmetli tarihimizde bunu bir güven meselesi saymıştır, ama şahsen ve evvelce angaje olarak saymıştır. “Benim getirdiğim şu bütçeye kırmızı oy verirsiniz bunu istifa sebebi sayacağım” demiş ve kırmızı oy ortaya çıkınca da istifa etmiştir. Ama bu istisnai bir haldir. Bütçenin kabulü başka şeydir, güvenoyu başka şeydir. Yani, farzı muhal benim bütçemi aynıyle kabul buyursanız dahi buna istinat ederek, kendimi güvenoyu almış bir Hükümet yerine koymayacağımı ve buradaki müddetimin uzamasına bu yüzden bir gayret harcamayacağımı ve bunu bir avantaj sayacağımı kabul buyurmamanızı bilhassa rica ediyorum. Benim hükümet ve devlet anlayışım budur. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar)

Şimdi, teorik münakaşalara girmeyeceğim. Ben hukuk âlimi değilim. Şöyle bir hukuk tahsilim var; ama teorik bir Anayasa Hukukunda söz söyleme yetkisini haiz değilim.

Ama Yüksek Meclisin dikkatini yine bir noktaya çekmek istiyorum: Aslolan, Türk Devletinin bütün unsurlarıyla yaşaması ve işlemesidir. Kanunların kanunu budur. Hiç bir yorum (bendenizin kanaatimce) Büyük Millet Meclisini faaliyetten alıkoyacak tarzda yorumlanamaz sanıyorum.

Toplanıyorsunuz, ilk iş olarak tabii organlarınız olan komisyonları seçiyorsunuz. Bu bir şekil meselesi değildir. Komisyonlar, Meclisin vazgeçemeyeceği unsurlardır. Evvelâ bu unsurları yaptıktan sonra Meclis çalışmaları başlıyor ve bu unsurlar arasında da Bütçe - Plan Karma Komisyonunun diğer hiç bir komisyonla kıyas kabul edemeyecek çok mühim bir yeri vardır ve bu komisyon çalışmadığı zaman, bugün, yarın, mazide ve daima Büyük Millet Meclisi fiilen çalışmıyor demektir. Bilmiyorum herhangi bir durum, herhangi bir sıkıntılı durum bu neticeye götürmeli midir? Bütçe Komisyonunu seçmemek, dolayısıyla Büyük Millet Meclisini çalışamaz duruma getirmeyi mazur gösterebilir mi? Bunun takdirini yüksek Heyetinize arz etmek istiyorum.

Tekrar edeyim ki, “maddelerin hangisi daha hukukîdir, hangisini Büyük Meclis tercih eder?” bu hususta Hükümetinizin bir peşin hükmü, bir görüşü yoktur; bu konu tamamen Yüce Meclisin salâhiyetleri içindedir. Biz yalnız Yüce Meclisin yüksek dikkatini şu noktalara çekmeyi bir vazife sayarız:

Memurların hayatı ile ilgili 12 kararname Bütçe Komisyonuna gelmiştir ve çözüm beklemektedir. Bütçe başlı başına memleketin her ferdini ilgilendiren büyük bir kanundur ve daha böyle, muhterem Meclisten aldığım ilhamlarla ve İçtüzüğün 79’uncu maddesindeki yetkiye dayanarak geciktirilmesinde millet zararı olan bir hayli kanunun müzakeresini

Büyük Millet Meclisinden istirham etmiş bulunuyorum. Bütün bunların, yüksek millet menfaatleri bakımından muhakkak ki Bütçe ve Plan Komisyonundan geçmesi zorunluğu vardır.

Buyurdular ki, “Hükümetin programı reddedilmiştir” Evet reddedilmiştir; ama devlet programı ayaktadır arkadaşlar. Sizin tasvip ettiğiniz devlet programı ayaktadır ve getirdiğimiz bütçe her şeyden evvel devlet programının, Üçüncü Beş Yıllık Programın 1975’e ait olacak kısımlarını ihtiva eder. Yani, sizin koyduğunuz sınırlar içinde, sizin koyduğunuz prensiplere uyulmaya azamî dikkat ederek getirilmiştir. Bununla beraber, elbette bu bütçenin topunu reddetmek, kabul etmek, revizyon yapmak Yüce Meclisin yetkisi dahilindedir; Hükümetimiz bunu, ancak saygı ile karşılar.

Bu vesile ile hemen bütün hatiplerin, Hükümetimizin pek de ferah olmayan durumu karşısında şahıslarımızı prensipten daima ayırmak nezaketini göstermeleri ve bize sevgi tezahüründe bulunmalarına duyduğum minnetleri bir kere daha ifade eder, Hükümetin saygılarını sunarım.¹¹⁶ *(Alkışlar)*

¹¹⁶ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 4 Cilt 7, Birleşim 19, Sayfa 363-365*

9 Ocak 1975 Perşembe

Hatay Milletvekili Mehmet Sönmez'in Türk-Amerikan İlişkileri Konusunda Gündem Dışı Konuşmasına Cevabı

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (C. Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye) — Sayın Başkan, milletin aziz vekilleri;

Hükümet, gerek millî çıkarlar, gerekse Parlamentonun itibarı açısından soru önergelerine ve gündem dışı konuşmalara çok büyük bir önem vermektedir. Bu bakımdan, gerek kendi devrimize ait olsun, gerek eski devirlere ait olsun, bir fark gözetmeden, çünkü biz devlette temadiyet felsefesini güden bir hükümetiz, cevaplandırmak kararındayız ve bu faaliyetimize başlamış bulunuyoruz. En kısa bir zaman zarfında birikmiş olan bütün soru önergeleri huzurunuzda yetkili arkadaşlarım tarafından cevaplandırılacaktır.

Şimdi, kıymetli arkadaşımız Sayın Sönmez'i dikkatle dinledim, aynı konuda dün verilmiş olan 15 imzalı bir önerge de bulunmaktadır. Her ikisinin müşterek karakteri, Türk - Amerikan ilişkilerine değinmesidir. Bu ilişkilere ait Yüksek Meclisinize sunacağımız bilgiler vardır. Ancak bunların ayrıntılarına açık bir oturumda girmekte bazı sakıncalar mülâhaza etmekteyiz. (C.H.P. sıralarından alkışlar)

Eğer Yüksek Meclis tensip buyurursa, tayin buyuracağınız bir günde, Hükümetimiz en geniş ölçüde bu konudaki bilgilerini, görüşlerini ve kararlarını gizli bir celsede huzurunuzda getirmek kararındadır. Takdir Yüksek Heyetinizindir.¹¹⁷ (C.H.P. sıralarından alkışlar)

¹¹⁷ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 4 Cilt 7, Birleşim 24, Sayfa 491*

4 Şubat 1975 Salı**Ankara, İstanbul, Adana ve İçel İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 5.3.1975 Günü Saat 24.00'e Kadar Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle**

BAŞBAKAN SADI IRMAK (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri;

İşbaşına geldiğimiz günden beri, Sıkıyönetimin kaldırılıp normal yönetim dönemine geçilmesi için büyük çaba harcamaktayız. Çünkü bizce sıkıyönetim ancak müstesna zamanların bir yönetim tarzıdır. Normal olan, bir an önce, tabii yönetime dönmektir. Sıkıyönetimi ilâna sebep olmuş olan hâdiselerin, gösterdiğimiz olağanüstü barışçıl tutum neticesinde düzelmesini, yumuşamasını ve kesin bir sonuca varmasını bekledik ve özledik. Ne çare ki, bütün bu barışçıl gayretlerimiz karşı taraftan bir anlayış göremedi. Türk cemaatinin ölüm korkusundan azade ve özgür yaşamasını sağlayacak tek yöntem olan Federal Bağımsız Kıbrıs Devletini kurma hususunda, yani barış alanında Türkiye olarak ve Türk cemaati olarak elimizden gelen her şeyi yapmış bulunuyoruz. Hemen ilâve etmeliyim ki, barış uğrunadır bütün çabalarımız; ne Kıbrıs Rumlarına, ne Yunanistan'a, ne de hatta Amerika'ya verilecek bir tavizimiz yoktur.

Kıbrıs'ta nihaî barışı sağlamak için, bu son dönemde büyük girişimlerde bulunduk. Bu meyanda Magosa Limanını dünya ticaretine açtık. Ne çare ki, bu derece barışçıl bir davranışımız karşı tarafın son derece kötü bir davranışı ile mukabele gördü ve bir nevi illegal bir liman ilân edildi. Magosa Limanına uğrayacak gemilerin, Ada'nın diğer limanlarına uğratılmayacağı tehdidi savuruldu ve icraya konuldu. Türkiye ve Kıbrıs'taki cemaatimiz, barışa yeni bir katkıda bulunmuş olmak için, Lefkoşe Havaalanının trafiğe açılması hususunda, son derece yapıcı fikirler ve teklifler ileri sürdü. Fakat her defasında anlayışsızlıkla karşılaştık. Öyle ki, bugün hâlâ Ada'nın can damarını teşkil eden ve ekonomisine her iki taraf için de feyiz getirecek olan bu hava limanı açılmamıştır. Türlü mazeretler ve türlü karşı teklifler ileri sürülerek açılma önlenmiştir.

Nihayet, Ada Rumlarının daha rahat yaşayabilmelerini sağlamak için, büyükçe bir miktar Rum kitlesinin kontrolümüz altındaki bölgeye kabulünü de üzerimize aldık. Bu bizim için büyük bir riskti; fakat barış uğruna bunu da yaptık. Bütün bunlar ne yazık ki en küçük anlayış ve mukabele görmedi. Bu suretle Kıbrıs bunalımı bir ay evvelindeki halinde bile değil, ondan daha ümitsiz bir durumda bulunmaktadır.

Durum böyle iken Yunanlı komşularımız bir de hiç yoktan Ege meselesini ortaya atmışlardır. Evvelâ mesuliyet taşıyan ve fakat sorumsuzluğun örneği olan bir Yunan Bakanı harp açmaktan bahsetmiştir. Gerçi bu sözün bir zühul olduğu Başbakan tarafından tavzih edilmişse de, yine bahis ağırlığını korumaktadır.

Başka bir defa, bakıyoruz, Yunan gemilerinin Doğu Egeye doğru taarruz kastiyle yola çıktıkları söyleniyor ve arkasından bu da tezip ediliyor. Bütün bunlar, şüphe yok ki, bir iyi niyetin belirtisi olarak gösterilemez.

Son günlerde durum böyle iken Yunan Hükümetinin bir de, Lahey Adalet Divanına gitme teklifiyle karşılaşmış bulunuyoruz. Türkiye, ancak hakları üzerinde dava sahibi olan ve bu konuda son derece haklı olduğunu bilen bir memleket sıfatıyla adil

mahkemeler huzuruna gitmekten çekinmez; ama biz bütün ihtilâflarımızı önce ilgililer arasında bir masaya oturarak ve bir barış anlayışı atmosferi içinde kararlaştırmayı daima tercih etmiş bir milletiz. Bizden evvelki hükümetler bunu yapmıştır, biz de bunu yapmaya devam ediyoruz.

Şimdi Yunanistan Hükümetine son bir defa daha bir çağrıda bulunuyoruz:

“Ege hususundaki görüş ayrılıklarımızı, Milletlerarası Adalet Divanına gitmek kaydı da mahfuz olmak şartıyla, buyurun bir masada evvelâ bir görüşelim; ihtilâfımız nedir, bunun bir adını takalım ve mümkünse kendi aramızda anlaşma çaresini bulalım.”

Bu talebimizin nasıl bir mukabele göreceğini bilmemekle beraber, mazideki emsallerine bakarak yine de ümidimizi muhafaza etmek istiyoruz.

Bu durumda sıkıyönetim ilânına sebep olmuş olan dış meselelerimizde bir yumuşama, bir gerileme, bir iyileşme müşahede edilmemektedir. Yüksek Meclise sıkıyönetimin bir ay daha uzatılması teklifini getirmiş olmamızın başlıca sebebi budur. Bunun yanında, son zamanlarda son derece az bir azınlıklar grubunun memleket huzurunu bozacak ölçülere varmış olan tahrikleri, faaliyetleri ve eylemleri de ayrıca durumu ağırlaştıran bir faktör olarak karşımızda bulunmaktadır.

Bütün bu şartlara rağmen, sıkıyönetimin uzatılmasındaki zorunluğu kabul etmiş olmamıza rağmen, sıkıyönetim tarzımızda özgürlüklere kabil olduğu kadar dokunmamak yolunu tutmakta olduğumuz, tahmin ederim ki, Yüksek Meclisin gözünden kaçmamaktadır. Elbette tahrikler, taassup hareketleri ki hepsinin müşterek sonucu özgürlüklerin yok edilmesine varır, bunun karşısında Hükümet olarak derece derece her kuvvetimizi ve imkânımızı da kullanmak azmindeyiz.

İşte, iç ve dışta kısaca özetlediğim bu durum karşısında, Hükümet, zorunlu olarak sıkıyönetimin bir ay daha uzatılmasını Yüksek Heyetinize önermeye karar vermiştir. Elbette hüküm ve karar Büyük Millet Meclisindir.

Bu vesile ile Yüce Meclise Hükümetin saygılarını sunarım.¹¹⁸ (*Alkışlar*)

¹¹⁸ TBMM Birleşik Toplantı 14. Toplantı Yılı, Cilt 14, Birleşim 5, Sayfa 85-86

6 Şubat 1975 Perşembe

1975 Mali Yılı Başbakanlık Bütçesi Münasebetiyle

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun değerli üyeleri;

Başbakanlık Bütçesi münasebetiyle pek faal bir tarzda ve son derece yapıcı geçmiş olan görüşmelerden dolayı bütün hatiplere yürekten şükranlarımı sunarım. Tenkitlerin büyük bir kısmı yapıcı, cesaret verici, öğretici, yol gösterici karakterdeydi. Siyasî faaliyet dönemimiz süresince, bunları gerçekleştirmek için Devletin bütün kuvvetlerini kullanacağımdan emin olmanızı rica ederim. Uygulayamadığım notlarımı da halefime en iyi bir yardım olarak sunmak kararındayım.

Muhterem hatiplerin büyük bir kısmı, Hükümetin içinde bulunduğu son derece müşkül durumu anlayışla ve hatta takdirle karşılamışlardır.

Arkadaşlarım;

Hükümet bir zorunluk hükümetidir. Devletimizi mahrum kalamayacağı yürütme gücünden bir saniye yoksun bırakmamak için, bu görevi üzerimize aldık ve her an, belki yüzlerce defa tekrar ettik ki, normal olan, Büyük Millet Meclisinin güvenine lâyık görülen bir ekibin işbaşına gelmesidir ve bu ekibin gelmesini içinizde en büyük özlemle bekleyen biziz; yani bugün Hükümet sorumluluğunu taşıyan arkadaşlardır. Sanırım ki, bu işin bizim de tahminimizden daha fazla uzamasından Hükümetinizi sorumlu tutmazsınız.

Biz, Bütçeyi yıllık olarak getirdik, bu da bir kritik mevzu oluyor. Tabii ben bu anlayışa da hürmet ederim; ancak sanıyorum ki, Anayasamızda sarahaten “yıllık bütçe” kelimesi geçiyor, “geçici bütçe” kelimesi hiçbir yerde, hiçbir suretle geçmemektedir.

SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ) — Bravo, o yeter size.

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Devamla) — Bendeniz tahmin ederdim ki, yıllık bütçeyi getirsem, asıl o zaman haklı tenkitlere maruz bırakacaktınız. Bunu bazı mahfiller, Hükümetin bütün yıl iktidarda kalma hevesine yorumladılar; son derece insafsızdır. O Hükümet ki, biran evvel itimadınıza lâyık olacak bir ekibe vazifeyi devretmeye hazır olduğunu belki yüzüncü defa tekrarlamaktadır.

Burada ileri sürülmüş olan bütün fikirleri dikkatle dinledim ve dikkatle not ettim. Ümit ederim ki, bütün detaylar üzerine eğilmemi ve derhal cevap vermemi gecenin bu geç saatinde arzu etmezsiniz, esasen bunların çoğuna cevap vermek fevrî mahiyette olurdu, bunların her birisi, derinliğine incelenip, Devletin mahdut ve aziz olan vasıtalarını en iyi yere en iyi randımanla sevk etmenin çarelerini aramak lâzımdır. Bu da fevrî konuşmalarla olamaz.

Ancak bir iki belli başlı probleme şöyle değinmekle geçmek istiyorum.

Hepimizi Milletçe üzen ve adına gençlik veya öğrenci olayları dediğimiz olayların, bizim zamanımızda da tekerrür etmesi karşısında elbette son derece üzgünüz. O Türk çocukları ki, kaderde birdirler, aynı geminin içinde bulunmaktadırlar ve birbirlerini sevmekle yükümlüdürler. Onun yerine, birbirlerine saldırmalarını görmekten daha elim bir manzara olamaz. Ancak, Hükümetin kâfi enerjiyle bu işin üstüne düşmediği

hakkındaki kritikleri, müsaadenizle biraz abartılmış telâkki ediyorum. Fiilî rakamlar şudur.

Vazifeye geldiğimiz günden bugüne bu eylemlerde 3 gencimizi kaybetmiş bulunuyoruz, 60 tane de yaralı vardır. Sanıkların toplamı 275'dir. Bunlardan 260'ı yakalanıp adalete teslim edilmiştir. Adalete teslim edilmeyenler, 275 kişiden 15 kişidir ve bunların etrafındaki çemberi de her an daraltmaktayız. Pek yakın günlerde bu 15 sanık da adalete teslim edilecektir. Ancak, elbette, bu demek değildir ki, sanık diye yakalanarak adalete teslim ettiklerimiz, mutlaka suçludurlar manasına da gelemes. Pekiyi, takdir edersiniz ki, kitlevî hareketler sırasında masum insanlar da tesadüfen oradan geçenler de yakalanmış, götürülmüş olabilirler. Bunu ancak adalet temizleyecektir kendisine son derece büyük saygı ve güven duyduğumuz adalet ortaya koyacaktır. Onun için, biz, şimdiden bu çocukların isimlerini afişe etmekte sakınca mülâhaza ediyoruz, adaletin vazifesini güçleştirir karakterde görüyoruz. Bu sebeptendir ki, bu rakamları vermekle yetiniyorum.

Hükümetimiz, bununla da iktifa etmeyerek, sanıyorum idarî hayatımızda değerli bir reform teşkil edecek olan Adlî Zabitanın kurulmasına karar vermiştir, pek yakında yüksek huzurunuza Adlî Zabita Teşkilâtı Kanunu gelecektir.

Hükümetiniz bir de mahkemelerimiz arasındaki yetki ihtilâflarını çözme durumundadır. Bu fevrî ve kitlevî hareketlerde yakalananlar, 3 mahkemeden birine gidecektir. Nizami mahkemeler var, suçun karakteri, adi suç veya ideolojik suç olduğu ilk anda belli olmadığı için, polisin götüreceği 3 tane mahkeme vardır.

Bilhassa sıkıyönetimin bulunduğu illerimizde, sıkıyönetim mahkemesi var, nizami mahkemesi var ve Güvenlik Mahkemesi var. Bazı zaman işlerin gecikmesinin sebebi, bu üç mahkeme arasındaki kompedans ihtilâfları ve bu yetkilerin kanunlarımızda tam ve kesin olarak yerleşmemiş olmasıdır. Buna da hukukî çareler aramaktayız.

Nihayet, yüksek müsaadelerinizle kritik bölgelerimizde sıkıyönetimi de uzatmaktayız. Gerçi, sıkıyönetim talebimizin asıl sebebi, memleketin maruz olduğu dış tehlikelerle de şüphe yok ki, sıkıyönetimde ısrar edişimizin sebeplerinden bir tanesi de normal kuvvetlerle, istediğimiz gibi hâkim olamadığımızı gördüğümüz bu gençlik hareketlerine, daha çabuk, daha etken müdahalede bulunabilmektir. Ancak, Hükümet olarak şuna çok dikkat ediyoruz.

Evvelâ sıkıyönetimi bir sürekli rejim haline getirmeyi asla düşünmüyoruz.

İkincisi, ancak zorunluk durumlarında başvurulacak olan bu rejimin kabil olduğu kadar özgürlükleri kısıtlamamasına büyük önem vermekteyiz ve sanırım ki, (bu 5-6 aydan beri devam eden devre içinde) sıkıyönetimin özgürlüklere pek fazla dokunduğunu da iddia edemeyiz.

Elbette, dünyada da fikir hareketleri vardır. Bunların memleketimize girmesini önlemek ne mümkündür ne de temenniye şayandır. Çocuklarımıza, hakikî, millî, insanî idealler aşılacak ilâcın başlıca çaresidir, başlıca müessir olanıdır. Yıllardan beri ihmal ettiğimiz Devrim Tarihi dersleri sadece bir ders olmayacaktı, aynı zamanda bir telkin ve eğitim olacaktı. Bu ihmali acı ödemekteyiz, çünkü benim şahsî kanaatim odur ki, dünyanın en ileri sosyal ve ekonomik rejimi Atatürkçülüktür. Çocuklarımızı buna elbirliği ile inandırmaya bakalım; ilkokuldan başlayarak yüksekokullara kadar ve bu sahada memlekete dıştan rejim ithali için Türkiye'nin hiçbir ihtiyacı yoktur; aksine çok

dikkatle müşahade edersek, dünya, Atatürkçülüğe doğru bilerek veya bilmeyerek gelme tandansındadır. Bir blokta sosyal adalet mevcut; özgürlükler mevcut değil: Özgürlüklerin mevcut olmayışının ıstırapları artık ayyuka çıkıyor kızıl blokta. Bir tarafta kapitalist ve liberalist rejimlerde sosyal adaletin bulunmayışı da ayyuka çıkıyor. İşte bunun ortasını bulmak lâzımdır: Özgür bir ortamda, kati bir sosyal adalet... İşte bizim Mustafa Kemalcilik dediğimiz de bu efendim. Bunu yapabildiğimiz zaman, memleketimizde gençliğimizi hem bir bayrak altında toplarız hem de dünyaya asıl kurtarıcı büyük fikir hareketini getirmiş oluruz.

Arkadaşlarımın bir kısmının ikazları oldu, onlara teşekkür ederim. Siyasî hayatta başa gelir. Basınımızın ısrarlı müracaatları oluyor ve ben de basınla iyi geçinmek kararında olan bir adamım. Vazifemin bir icabıdır bu. Vazifemde başarının bir icabıdır. Ayrıca, basına duyduğum saygının bir gereğidir. Uzun yıllar basın hayatında bulunmuş olmamın tabîî bir neticesidir de bu. Sanmıyorum ki, pek ani tehevvlürlere kapılarak hatalar yapmış olayım. Meselâ, bir kıymetli hatibimiz “Birden bire Lahey Adalet Divanına gitmeyi niçin kabul ettiniz” dediler.

Dikkat edilirse şöyle söyledim ve bunu bugün de tekrar ediyorum. Yakın dostlarımızla, özellikle komşularımızla ve bütün dünya ile iyi geçinmek isteyen bir milletiz. İhtilâflarımız olursa, karşılıklı, masa başına oturup görüşmeyi daima tercih etmiş olan, komşularımızdan daima bunu talep etmiş olan bir milletiz, ama bunun dışında, büyük ve âdil olduğuna inandığımız bir mahkemeye bizi davet ederlerse bundan da çekinecek bir şeyimiz yoktur. Bunu söyledim ve bugün de aynı şeyi söylüyorum. Bunu bir defa daha teyit etmek için, benden evvelki Hükümetlerin şifahî olarak yaptıkları bir müracaatı, dünkü tarihle, yazılı olarak Yunan Sefirine verdirdim. Lahey’e gitmek istiyorsunuz; buyurun bakalım, ihtilâfımız ne, evvelâ bunu bir konuşalım; belki de Lahey’e gitmemize lüzum kalmayacak. Kadim iki milletiz ve bu Ege Denizi katiyen kimsenin malı olamaz. Bir mülkiyet iddiası varsa, en azından yarısı bizimdir; hatta coğrafi formasyon yaridan fazlasının bizim olduğunu göstermektedir. Lahey Adalet Divanına cesaretle gidişimizin başlıca faktörü, 1969 yılında bu Mahkemenin, Almanya - Danimarka - Hollanda arasındaki bir ihtilâfta, kara uzantısını; kıta sahanlığını ana prensip olarak kabul etmesidir. Bu da Türkiye’nin son derece lehindedir. Zaten başka türlü olamaz. Koca Anadolu’nun Ege’ye bir pencereden bakar gibi bakmaya mahkûm edilmesini, vicdan-ı beşer kabul edemez; hiçbir âdil mahkeme de kabul edemez... Onun için gitmekten endişemiz yoktur, ama evvelâ ihtilâfımızın ne olduğunu karşılıklı konuşacağız ve Yüksek Heyetinizi tatmin için şunu da söyleyeyim ki, gitmeye karar verirse, elbette bir tahkimname hazırlayacağız ve bunu yüksek huzurunuzla getireceğiz. Yetki verirseniz ancak, gideceğiz.

Bir de Sayın hatiplerimizden bir kısmı, “Hükümet uzun Vadeli işlere giriyor” dediler. Efendim, ah elimizde bir ölçü olsa bizim. Hangi şey uzun vadelidir, hangi şey kısa vadelidir, tenkidi yapanlar bu ölçüyü de bana verseler, kendilerine çok minnettar olurum. Meselâ, Kıbrıs’ta sefaletle terk edilmiş olan tutsak adamları kurtarma, bir bakıma günün meselesidir. Bir bakıma da canım efendim, yüz bin iş meselesi var, daha Kıbrıs’ı kurtaramamışız, azıcık daha beklesinler demek de var. Biz öyle düşünmedik.

Arkadaşlar,

Ben ölçü olarak şunu alıyorum: Hangi işleri yaparsınız. Eğer, bir işin yapılmasında millî çıkar varsa ve geciktirilmesinde millî zarar varsa, ben onu yaparım ve bütün sorumluluğu şerefle üstüme alıyorum. (A.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Ben büyük hata yapmamaya çalışıyorum arkadaşlar. Ben ve arkadaşlarım melâikeler değiliz. Bu üç ay zarfında da birçok küçük hatalar yapmışızdır; ama umuyorum ki, büyük hata yapmadık. Çünkü ben Atatürk'ün talebesiyim. Dolmabahçe Sarayında bir akşam dedi ki, "Çocuklar dikkat edin, İngiltere gibi Amerika gibi devletleri ancak üç büyük hata yıkar; Fransa'yı, İtalya'yı iki büyük hata yıkar; bizim Devletimizi bir büyük siyasî hata yıkabilir. Aman dikkat edin. Küçük hatalar yapacaksınız; büyük hata yapmayın" Ben bunu yapmamaya çalışıyorum, çünkü bu emaneti vicdan huzuruyla halefime devretmek istiyorum.

Günün konularından bir tanesi de memleketimizi maalesef bir bakıma ikiye bölmüş olan, büyük bir politik karakter almış olan, partilerimizi birbirinden ayırmış olan TRT konusudur.

Arkadaşlar;

Hür bir vatandaş olsaydım veya sizin sıralarınızda eskiden beri oturan bir adam olsaydım, bu konuda daha rahat, daha ferah, daha süratli bir karar belki alabilirdim; fakat ben mesuliyet mevkiindeyim ve tarafsız bir Hükümetin başındayım. Tarafsızlığımı idame ettirmeye mecburum ve objektif olmaya mecburum. Bana, objektif olarak Yüksek Meclisten ve matbuattan gelen, müşahhas olan mevzuları derhal ve büyük önemle ele aldım. Meselâ bunlardan bir tanesi, bu bahsi geçen zatın "Yüksek tahsili yoktur" denildi. Gittim, bilfiil Millî Eğitim Bakanlığının Talim Terbiye Dairesindeki arşivi inceledim. Çünkü malum olduğu üzere diplomaların tasdik yeri orasıdır. Deniyordu ki "Bu zat mektebi bitirmemiş, sadece üç sene devam etmiş, diye bir kâğıt almış" Vakıa, Avrupa'da böyle bazı müesseseler var; devam etmiştir, diye belge veriyorlar. Acaba bu karakterde midir diye gittim bizzat inceledim. Orada "Lozan Üniversitesi Hukuk Fakültesinden lisansını almıştır ve bizim kanunlarımıza göre maaş almaya geçerse, bu, üç yıllık bir yüksek tahsile tekabül eder" deniyor. Malumdur ki, yüksek tahsil, üç, dört, beş, tıbbiye gibi altı senelik tedrisatta bulunurlar. Baremde bunun farkları olduğu için, kaç senelik yüksek tahsile devam ettiği kaydı şart koşulmuştur. Sanıyorum bu haber buradan çıkmış olacak. Talim Terbiye Dairesinde ki ikinci cümle dedir; "Bu diploma üç senelik yüksek tahsilin verdiği hakları bahşeder" denilmektedir. Tabii bu haklar, Barem Kanunu vesaire bakımından...

Sonra, ismi Phonte galiba, böyle bir insanın kullanıldığı söylendi. Bunu daha evvel Hariciyemiz de kullanmış. Ecnebi tabiyetinde değildir; Rum asla değildir, hatta Yunanistan'dan da tardedilmiştir bu adam. Garip bir adamdır. Bugün de zaten artık kullanılmıyor; fakat bir ara muhabir olarak kendisinden istifade edilmiş.

Buna benzer birçok konkrete şeyler. Kulağıma geldikçe, elime geldikçe inceletmişimdir, üzerinde ısrarla durmuşumdur. Elbette, bu bir gazetedir arkadaşlar. Arada tiraj farkı vardır. Normal gazeteler üç beş bin iken bu, 20 milyon satan bir gazetedir. Gazetecilik edenler bilirler ki, hadiselerin bir haber değeri vardır. Bu haber değerinin takdirinde gazeteyi çıkarana bir salâhiyet bir yetki tanımak zaruretindeyiz. Her gazetenin bir neşriyat müdürü vardır. Bu itibarla, kimimize çok önemli gelen bir hadise, gazete idaresi nazarında ikinci planda bir hadise olabilir. Sonra, 20 milyona hitap eden bir müessesede, büyük kütleleri tamamî olarak tatmin etmek de çok zordur arkadaşlar.

Az evvel Millet Meclisindeki müzakereleri takip ediyordum. Bir kıymetli hatip TRT'den şikâyet ederken şunu söylüyordu; "Efendim, Beethoven'i ve Bach'ı alıyor"

Ben isterdim ki, Türk milletvekili, Beethoven'ı, Bach'ı çalmadığı zaman suçlasın bu müesseseyi. Bununla beraber, benim hoşuma gitmeyen şeyler oluyor tabîî. Meselâ, son beyanatı, çok sert, son derece hissî, hatta çok zararlı bulmuşumdur.

Şimdi, bu durumda, bir taraftan Millet Meclisi meseleye el koymuştur, fakat ben ona çok evvel takaddüm ederek, iki türlü tahkikata başlattım. Bunun objektif olması mutlaka lüzumlu. Milletimizin huzuruna objektif belgelere dayanarak, hislerimizden uzak olma zaruretinde olan bir Hükümet olarak, evvelâ otoritelerine, bilgilerine ve tarafsızlıklarına şüphe olmayan yüksek dereceli üç hukukçuyu bütün muamelâtlarını teftişe gönderdim. Ayrıca, Yüksek Denetleme Kurulunu, malî bakımdan teftişe memur ettim. Yalnız bu teftiştten evvel Millet Meclisinde vaki olan bir ikaz üzerine (Buralarda suiistimaller var) şeklindeki uyan nedeniyle ayrıca iki kişiyi göndermiştim, yetkili o iki kişiden gelen ilk raporda, bir suiistimal emaresine rastlanmadığı söyleniyor.

Elbette, Büyük Millet Meclisinin bu kadar hassasiyet gösterdiği bir meseleye, onun namına yasamayı yürüten bir ekibin hassasiyet göstermemesi hele, hele benim gibi Atatürkçüden beklenemez. Bu itibarla bu araştırmaların neticelerini beklemekteyim.

Hemen arz edeyim ki, "Niçin daha evvel ve daha şedit davranmıyorsunuz?" deniyor. Arkadaşlar, kanunlarımız vardır, bu kanunlarımız Hükümete mutlak ve sınırsız bir yetki vermemektedir. Hükümetin, TRT Genel Müdürünü hangi ahvalde görevinden alabileceği ile ilgili maddeyi okursanız, hakikaten tespit edilen şartları bir araya getirip de bir hükümetin bir kabinenin müştereken rahatlıkla altına imza atması kolay değildir. Meselâ deseydi ki, "vazifede ihmal, terahi..." öyle demiyor. Dışa karşı memleketin itibarı, dış politikadaki sarsıntılara sebebiyet gibi nedense kanunumuz son derece ağır şartlara bağlamıştır. Bu hakkı, kanun yapıcısı ayrıca partilerimize de tanımıştır. Fakat şu ana kadar partilerimizden, kürsülerimizdeki iştigalardan gayri, asıl mercii olan ve rektörlerimizden mürekkep olan Seçim Heyeti denilen heyete şu ana kadar bir şikâyet de gelmemiştir.

Bunları, ne bir müdafaa için, ne de peşin ve erken bir hüküm için söylüyorum.

Arkadaşlarım,

Devlet cihazından son derece haklı şikâyetler var. Ben de bu şikâyetlere bütün samimiyetimle katılmaktayım. Evvelâ şunu belirteyim; Devlet cihazı lâğır işliyor. Hayatı boyunca hızlı çalışmış bir insan olarak beni en çok bu durum rahatsız etmektedir. İkincisi; rasyonel çalışmıyor, üçüncüsü; dişliler birbirini tutmuyor, kompedans ihtilâfları, şahıs sempati, antipatileri neticesinde Devlet otoritesi de istediğiniz gibi değildir. Bunu huzurunuzda samimiyetle itiraf ederim arkadaşlar.

Sarsılan bu otoriteyi yeniden inşa etmeye mecburuz. Devlet otoritesi üzerinde, başta Sayın Çelikbaş olmak üzere değerli arkadaşlarımın gösterdikleri hassasiyeti hayranlıkla dinledim. Devlet ayakta durmazsa, elbette milletin bağımsızlığından, özgürlükten bahsedilemez. Devlet otoritesini mutlaka tesise mecburuz; ama Meclisler, partiler, kanunlar bunu desteklemelidir.

Kanunlarımızın sayısı çoktur ve içinde namütenahi çelişiklikler vardır. Bu da her şifahî kanundan bekleyen ruh haletimizden gelmektedir.

Dünyada bizim kadar kanunu olan bir devlet yoktur. Fakat kara Avrupası memleketlerinde de bizim kadar kanun çıkaran, kanun değiştiren bir memleket bilmiyoruz, (İngiltere'de, biliyorsunuz bu durum hiç yoktur) Tatbikata girdiğimizin

üçüncü günü kanun değiştiriyoruz. Ya çok acele çıkarıyoruz, ya sübjektifiz yahut da bütün şifahî kanun metinlerinden beklenen bir şey, içimize sızmış. Bunlardan kurtulmaya çalışmalıyız. Bu sahalarda, eğer güven almış bir arkadaşınız olsaydım daha radikal şeyler söylerdim.

Personel Kanunundan son derece haklı şikâyetler oldu. Tatbikle mükellef olduğum halde ben, sizden fazla şikâyetçiyim. Eğer beni büyük yetki ile teşviz etseydiniz, evvelâ bu Barem Kanununa ve bütün eklerine paydos derdim. Belki, kanun koyulurken, eşit işe eşit para ve yüksek liyakatları öne geçirme gibi çok güzel motiflere dayanmış olabilir; ama fiiliyatta bilesiniz ki, bu iş yürümemiş olmamıştır ve devlet işlerini büsbütün karıştırmış, Devlet hiyerarşisini altüst etmiştir. Radikal olanı, bundan vazgeçmektir. Başka bir rejim nasıl yapılır bilmiyorum, uzun ömürlü olabilecek bir hükümetin ilk ele alacağı meselelerden bir tanesi de budur.

Kıymetli arkadaşlarımdan bir kısmı da dış politikaya değindiler; Türk Milletinin Amerikan notası üzerindeki tepkisini, ümit ederim ki, yaptığımız beyanatta tasvip ettiniz. Burada, vakur ve büyük bir milletin sesini; fakat birçok hasımlarını sevindirecek mübalağalara varmadan aksettirdiğimiz kanısındayım ve nitekim belki de ilk meyvesi olarak, Amerikan Cumhurbaşkanından aldığımız son bir, telgrafta bu yardımın tekrar başlaması hakkında kuvvetli bir mücadele vereceğini ve büyük bir ihtimalle de Şubat'ta başlayacak üç aylık bütçede yardımın tekrar başlaması ihtimalinin büyük ölçüde ortaya çıktığını öğrenmiş bulunuyoruz.

Türk Milletinin vakur; fakat hudutlarını iyi bilen tepkisinin ilk meyvesi gibi kabul etmek gerekir. Şahsıma bundan bir şeref payı çıkarmıyorum, hepsi milletimizindir.

Ege meselesine gelince; Zannederim ki yarın gemi denize çıkıyor. Arkadaşlar, bizim kimseden korkumuz yoktur kimseye verecek bir tavizatımız da yoktur. Ege'yi bir Yunan denizi kabul edebilecek, değil bir hükümet, bir Türk anasından doğamaz. *(Alkışlar, bravo sesleri)*

Biz, tek başımıza Ege'ye bir Türk gölüdür de demiyoruz; fakat en az yarısı, hatta jeoloji o kadar lehimize ki, kıta sahanlığı meselesinde en az Yunanlılar kadar hakkımız vardır. Şimdi bu hakkımızı evvelâ dostane yollarla, görüşme yoluyla halledeceğiz hele, yapmakta olduğumuz sismik araştırmaların hiçbir mahzuru yoktur. Allaha şükür bol sayıda ilim adamlarımız, hukukçularımız, jeologlarımız yetişmişlerdir, hemen kendilerini topladım, gördük ki, Ege Denizinde bizden evvel bir çok sismik araştırmalar yapılmıştır; Yunanlılar yaptığı gibi İtalyanlar müteaddit defalar yapmışlardır, Bulgarlar yapmıştır, Sırlar, Ruslar yapmıştır. Bu itibarla, biz de en ufak bir endişe duymadan gemiyi çıkarıyoruz. Hatta ilk tasavvur ettiğimiz gibi, harp gemilerimizin refakatına da lüzum görmüyoruz.

Buna rağmen bir cinnet eseri olarak, bu masun araştırmaya karşı taraftan bir tecavüz gelirse, Türk milleti ne yapacağını bilirler bunu söylemeye lüzum görmüyorum.

Arkadaşlarım, Cumartesi tatili meselesine gelince; Derdimi Bütçe Komisyonunda dile getirdiğim için tekrar etmeyeceğim müsaadenizle. Milletimizin ihtiyaçlarını bilmeliyiz. Fakat büyük bir sosyal problem olarak geldiği için artık mesele yüksek meclislerin takdirine kalmıştır.

MİT'in yeni bir zemine oturduğunu kabul ediyorum. Buyurdukları doğrudur. Mesaisini memleketin dış emniyetine kaydırması lâzımdır. Bu istikamette iki şey yaptık;

birisi MİT'in başına hepimizce muhterem tanınmış, Ordularımızı kumanda etmiş, dış siyasi faaliyette bulunmuş bir zatı getirdik.

İkincisi; Yakın bir tarihte MİT'i burada yapılan telkinlere uygun yeni bir yön verecek, yeni bir kanunu da huzurlarınıza getirmek üzereyiz.

Atom enerjisinden bahsedildi.

Toprak Kanunu Müsteşarının çıkışlarını son derece hatalı, Devlet otoritesine münafi bulduk. Gerçi, bu çıkışını tezkir etti. Fakat sonradan, üçüncü defa bir beyanında yine ilk beyanına rücu eder bir edâ takındı. Ayrıca Hükümeti ve bağlı olduğu bakanı toprak reformuna güya aleyhtarmış gibi gösterir beyanlarda bulunduğu için hakkında tahkikat açılmıştır.

TBTAK'da bizden evvelki hükümetin getirdiği ve benim asla anlayamadığım yeniliği kabul etmeyeceğinizi, yani buranın ilmî otoritesini tesis edeceğinizi ve ilim adamlarını, politik kabinelerin tayin etmesi gibi bir davranışa gitmeyeceğimizi zaten bilmekteyim.

Sanıyorum ki, teferruata girmeden ana çizgileri ile Kabinenin mühim işlerine temas etmiş oldum. Arzu buyurulursa, Devlet Bakanlarım buradadırlar, teferruat üzerine bilhassa benim pekiyi bilmediğim malî, ekonomik konular üzerinde irat buyuracağınız sualleri cevaplandırmaya hazırılar.

Bu vesile ile Hükümetin Yüce Meclise derin saygılarını sunarım. *(Alkışlar)*

BAŞKAN — Teşekkür ederiz.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye) — Sayın Başkan bir sual sorabilir miyim?

BAŞKAN — Buyurun efendim.

FETHİ ÇELİKBAŞ (Cumhurbaşkanınca Seçilen Üye) — Sayın Cumhuriyet Halk Partisi sözcüsü, İstanbul'dan emniyet teşkilâtına son gençlik olayları ile ilgili münderecatını bildikleri şeklinde gizli bir rapor gönderildiğinden bahsettiler. Gerçekten böyle bir rapor var mı? Varsa gizli bir raporun münderecatına nasıl vukuf peydah ediyorlar, bunu öğrenmek istiyorum?

BAŞBAKAN SADI İRMAK (Devamla) — Gizli ve açık tabii emniyet kuvvetleri arasında muhabereler mevcut olabilir. Bunların bir kısmı Hükümete de intikal ediyor. Fakat başlıca haberler tabii bu işin en başta sorumlusu olan İçişleri Bakanlığımızdan toplanmaktadır. Böyle ifşa edilmiş mühim bir rapordan benim şahsî bilgim yoktur.

BAŞKAN — Sayın üyeler, Başbakanlık üzerindeki görüşmeler bitmiştir. Bölümlere geçilmesini oylarınıza sunuyorum. Kabul edenler... Etmeyenler... Kabul edilmiştir.¹¹⁹

¹¹⁹ *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi 14. Toplantı Yılı, Cilt 19, Birleşim 27, Sayfa 216-221*

14 Şubat 1975 Cuma**1975 Mali Yılı Bütçe Kanunu Tasarısının Tümü Üzerinde Konuşması**

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Sayın Başkan, Cumhuriyet Senatosunun çok değerli üyeleri;

Günlerce ve gecelerce süren çalışmalardan sonra, 1975 Bütçe görüşmelerinin sonuna gelmiş bulunuyoruz. Hükümet olarak bu görüşmelerden son derece büyük yararlar çıkardığımızı ve büyük bir kısmı yapıcı olan bu eleştirilerden büyük istifadeler sağladığımızı peşin olarak arz etmek isterim.

Bütçe konusundaki ve partiler arasındaki polemige girmememi, tarafsız bir Başbakan olarak şüphe etmiyorum ki, benden istemezsiniz. Gerek bu durum, gerek şahsî devlet anlayışım ve mizacım olarak geride kalmış tartışmalara girmektense, ileriye bakmayı, milletin ileri hedeflere doğru götürülmesini tercih eden bir insanım.

Onun için, Hükümeti, Maliyeyi, bütçeyi ne şekilde devraldığımıza hiç temas etmeden, memleketimiz için hayırlı gördüğümüz esaslara göre bir bütçe getirdik. Bu, tenkit edilebilirdi. Nitekim tenkitte edildi; fakat bir alternatif mevcut değildi.

Geçici bir Hükümet olarak sadece bir ödeme yetkisini yüksek huzurunuzdan alıp, bununla günü gününe hükümet idaresi teklif edildi. Bu da bir tarzdır tabîî. Ancak, evvelâ böyle bir yetkiyi almak da bir bütçe kanunu işidir.

İkincisi; günü gününe ancak belki aylıkları ödeyebilecek; fakat yatırımları yapamayacak, Devlet gelirlerini toparlayamayacak bir durumda kalmayı tercih etmedik. Nihayet, hepimizin yürekte bağlı olduğumuz Anayasanın açık bir emrini yerine getirdik.

Çünkü arkadaşlarım, mazideki bazı yanlış misallere bakmayın, batıl makûsen aleyh olamaz. Mazide geçici bütçeler çıkarılmış olabilir; ama Anayasamızın hiç bir yerinde “Geçici bütçe” diye bir mefhum yoktur. Aksine, “Yıllık bütçe verilir” diye, hiç bir tartışmaya yer bırakmayacak açıklıkta bir hüküm vardır, ben bu hükmü icra ettim. Mesuliyeti varsa kabul ediyorum. (A.P. ve C.G.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Hükümetin durumu: Arkadaşlar lütfediyorlar, tenkit ediyorlar, bunları saygı ile dinliyorum; fakat bereket versin hiç bir arkadaşım “Bu Hükümet gayrimeşrudur” demedi. Şu halde, meşru bir hükümetin millet yararına neyi yapması gerekiyorsa, ben cesaretle sizlere güvenerek, büyük vatandaş kitlesinin sağduyusuna güvenerek onu yaptım. Bazı tavsiyelere rağmen, zaman zaman da günlük olmayan işlere de girdim. Sanırım ki, bu davranışın, ne bana, ne büyük saygı duyduğum Yüksek Meclislere bir zarar getirmedir.

Günlük değildir diye, Libya Başbakanının ziyaretini elbette geciktirebilirdim; ama sanırım ki, bu Devletle yaptığımız altı tane anlaşma, memlekete milyarlarca lira getirecek bir kaynağı elimize geçirmiştir. (A.P. ve C.G.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

Kıbrıs’taki esir soydaşlarımızın durumu: Zaten 6-7 ay, bir sene geçmiş, sağlam bir hükümet gelinceye kadar İngilizlerle benim müzakere yetkim yok, İngilizler beni sağlam bir Hükümet olarak tanımaz, diyerek el atmamak mümkündü. Ben bunu yapamadım arkadaşlar. (A.P. ve C.G.P. sıralarından “Bravo” sesleri)

İngiliz Elçisi ile sabah - akşam, tatlı - acı tartışmalara girdim ve Allaha şükrederim neticeyi aldım. (A.P. ve C.G.P. sıralarından "Bravo" sesleri)

Nihayet dün 17'nci Türk Devletinin kurulmasına yol açan bir gelişmenin de mesuliyetim zamanında olmasından dolayı Cenabı Hakka namütenahi hamd ederim. (Alkışlar)

Şu halde, günlük ve günlük olmayan diye bir tefrik yapmak belki teorik olarak cazip gelebilir. Geçici Hükümetiz. Evet, Geçici Hükümetim, o kadar geçiciyim ki, bir saat sonra belki yerimden ayrılacağım; ama kaldığım müddetçe, mademki meşruyum, bu memleketin hayrına olan, geciktirmesinde sakınca olan her şeyi yapmaktayım ve sanırım ki, bu fikri ileri süren arkadaşlar benim yerimde olsalardı, onlar da aynı şeyi yaparlardı, şüphe etmiyorum, hamiyet yarışına da çıkmıyorum, arkadaşlarımla en az benim kadar hamiyetli olduğu kanaatindeyim. (A.P. ve C.G.P. ve M.S.P. sıralarından "Bravo" sesleri)

Arkadaşlarım;

Bir de, "Sorumsuz Hükümet" lâfı geçiyor. Arkadaşlar, Hükümet sorumsuz değildir. Dünyada kimse sorumsuz değildir, burada da kimse sorumsuz değildir. (A.P., C.G.P. ve M.S.P. sıralarından "Bravo" sesleri)

Evvelâ yüksek Meclisiniz bana güven vermediniz, hemen gitmedim; çünkü alternatif yoktu. Memleketi hükümete bırakamazdım, içinizden kimse de bırakamazdı, benim durumumda olan herhangi biriniz gidemezsiniz. Fakat bana açıkça Yüce Meclis, "Sana tahammülümüz yok, zayıf bir ekseriyetle artık bırak da git" dese, terk etmeye derhal hazırım.

Demek ki, bunu diyebilir bu Meclis ve Millet Meclisi burada. O halde benim bir sorumluluğum var.

Allah göstermesin, ben büyük bir suç işlesem, beni Divanı Âliye göndermeyecek misiniz? (C.H.P. sıralarından "Elbette" sesleri)

Ben talep ederim Divan-ı Âliye gitmeyi...

FİKRET GÜNDOĞAN (İstanbul) — O cezaî sorumluluk.

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Devamla) — O hakkınız da var. Cezaî bir suç da işleyebilirim efendim, melâike olduğum intibanda değilim

Nihayet arkadaşlar, yüce, uyanık bir Milletin görevlileriyiz, onun karşısında hepimiz sorumluyuz; o yakamızdan tuttuğu zaman, Divan-ı Âliden daha yüksek, daha sert tutar. Nihayet benim bir vicdanım var, ona karşı sorumluyum; sorumlulukların da en büyüğü budur.

Onun için müsaade buyurun, sorumsuz bir Hükümet değiliz. Üzerine, Kabineme her türlü tasarruf hakkınız vardır ve bunu bir an evvel yapmanızı istirham ediyorum. Nitekim son liderler toplantısında dış politikayı izahtan sonra, sözümü şöyle bağladım: "Rica ederim, hep millî birlikten bahsediyoruz; millî birlik büyük bir icra organını emreder, bunu bugün yapmayıp da ne zaman yapmayı düşünüyorsunuz?" dedim. Bunu tekrar ederim, ömrüm boyunca da tekrar edeceğim. Dünyaya karşı millî birlik göstermenin tam zamanıdır, memleketin üstüne bulutlar çökmek üzeredir.

Biz bütçeyi, (Beşerî bir görüşle hata etmiş olabiliriz) samimî ve denk olarak getirdiğimiz intibandayız ve bu denkliği daha da artırmak için lâzım gelen yeni

kaynaklar bulmak hususunda lâzım gelen teşebbüslerden de kaçınmayacağımızın bu yakın tarihte bir misalini verdik.

Buğday fiyatlarına ve alkole yaptığımız zam ile Bütçemize 5,5 milyar liralık yeni bir kaynak temin ettik ve yarın zaruretler gelirse başka kaynaklar bulmakta da asla tereddüt etmeyeceğiz ve sizlerden hiç biriniz de etmez. Yeni kaynaklar bulmak zarureti de kapımızı çalmaktadır. Millî müdafaanın ihtiyaçları vardır. Amerikan yardımının kesilmesi üzerine boynu bükük kalacak değiliz, yeni silâhlar alacağız ve onun için yeni kaynaklara ihtiyaç olacaktır ve olduğu zaman da şayet ben nöbetteysem, tereddütsüz bu kararı alacağımdan Yüce Meclisin emin olmasını rica ederim. (*"Bravo" sesleri ve alkışlar*)

Şüphe yok ki, Bütçe Karma Komisyonumuzda birçok ricalarımız is'af görmüştür; sempati görmüştür; fakat bir ricamızın tam is'af görmeyişinin bir azabını taşımakta olduğumu da itiraf ederim.

12 sayılı Kararnamede yapılan manipölasyonlar ile (Gayet iyi niyetle yapıldığına yüzde yüz eminim) Bütçeye tahminen 1,5 milyar liralık yeni bir yük yüklenmiştir. Şimdi, bu yapılan ilâvelerle, hakikaten büyük feragatle çalışan memur kitlemizin ihtiyaçlarını karşılayacağımıza, onlara lâyük oldukları refahı vereceğimize emin olsam, bu yükü memnuniyetle omuzuma alırdım; fakat yapılan küçücük zamlarla, bir büyük Devlet Hazinesi için yekûnu büyük; fakat memura bir hayır getirmeyecek olan bu zamlar dolayısıyla endişe ederim ki, bunun hayata inikâsı, memuru bundan evvelki durumu arar hale getirebilir ve biz şimdiye kadar fiyatları sabit tutmadan memur maaşlarına ne kadar zam yaptıysak (İçinizde galiba en yaşlı parlamenterler bulunuyorum) daima memur mağdur olmuştur. Onun için, mümkün olsaydı bu operasyonun yapılmamasını tercih ederdim; fakat elbette Yüce Meclisin dediği olacaktır. Biz, bunun karşılığını bulmak durumunda olacağız ve son derece âlim, âlim olduğu kadar da iyimser bir Maliye Bakanına sahip olmanın güveni içindeyim. (*"Bravo" sesleri*)

Özellikle, millî savunmanın ihtiyacı için yeni kaynaklar bulmakta da pek büyük zorluklar olmayacağı kanaatindeyim. Çünkü vatan müdafaası bahis mevzuu olduğu zaman bu Millet ekmeğini ve gömleğini verir ve mazide de vermiştir. (*"Bravo" sesleri ve alkışlar*)

İşte benim, tekrar olarak çok kısa olan maruzatım budur.

Burada, acı-tatlı, Hükümeti teşvik ve tenkit yolunda ileri sürülen fikirlerin tümü için samimî teşekkürlerimi sunarım. Dost acı söyler. Bir kısım Halk Partili arkadaşlarımın sözlerini dost sözü olarak telâkki ediyor ve bundan da büyük ölçüde yararlanıyorum. Hükümetin bütçesine vereceğiniz oy, tabii Yüksek Meclisin takdirine tabidir; fakat netice ne olursa olsun, bu kesif, yoğun ve son derece istifadeli olan bütçe müzakerelerinde Yüce Heyetinizin gösterdiği yakın ve yapıcı ilgisi için Hükümetimin şükranlarını arz ederim.¹²⁰ (*Alkışlar*)

¹²⁰ TBMM Kapalı Oturum Tutanak Dergisi, (Gizli Celse) Birleşim 7, Sayfa 3-4, 18-19

19 Şubat 1975 Çarşamba 1975 Yılı Başbakanlık Bütçesi Münasebetiyle

BAŞBAKAN SADI IRMAK (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Sayın Başkan, milletimizin aziz vekilleri;

Başbakanlık bütçesi vesilesi ile ileri sürülmüş olan fikirleri ve eleştirileri dikkatle not ettim ve bütün eleştirilerden geniş ölçüde faydalandım. Burada gayet kısa notlar halinde, cevap isteyen arkadaşlarımıza cevapları arz etmek istiyorum.

Partiler arasındaki polemige, elbette benim bitaraf bir Hükümet Başkanı olarak girmemi istemez ve beklemezsiniz. Bütçe Komisyonunun kuruluşu mevzuu, Hükümetin iradesinin, yetkisinin tamamen dışında, Meclisin yüksek iradesi meselesidir. Meclisin yüksek iradesi böyle tecelli etti. Ancak bu sayede bütçe görüşülebildi ve görüşülmeye devam edilmektedir.

Birçok vesilelerle bugün de tekrar edildi; benim Hükümetimin “Millî Cephe Hükümeti” mahiyetinde olduğu söylendi, söylenmeye devam ediliyor.

Efendim, ben, Büyük Millet Meclisi çatısı altında temsil edilen bütün partilere karşı saygılıyım ve onlara intisaptan ancak şeref duyarım. Şu var ki, Hükümetim hiçbir partinin hükümeti değildir. Müteaddit defalar tekrarladığım halde, nedense, söylemediğim fikriyle hareket ediliyor. Sureti katiyede partilerin hiç birisine dayanmamaktayım. Bir partimizden 4 tane arkadaş aldım, sadece parlamenter teknisyen sıfatı ile aldım ve bu 4 arkadaşım, üç ayı müteceviz bir zamandan beri, bir an partilerinin görüşünü kabineme getirmediler. Tarafsız bir kabinenin üyesi olduklarını gayet iyi bilmektedirler ve memleketimiz de bundan fayda sağlamaktadır.

Bu itibarla lütfedin, bu, eleştiri değil, tamamıyla hakikatin dışında olan bir şeydir. Ben hiçbir partinin hükümeti değilim, tamamıyla tarafsız bir Hükümetim.

Şunu da tavzih edeyim: Tarafsız dediğim zaman; bunu renksiz ve pasif manasına, lütfedin almayın. Tarafsızlık şahıslara, partilere karşıdır.

Yoksa, eğer bir yerde devletle, ona karşı olan bir kuvvet yan yana, karşı karşıya gelirse ben taraflıyım ve devletin tarafındayım (“Bravo” sesleri, alkışlar)

Bir yerde düzenle anarşi karşı karşıya gelirse, ben taraflıyım ve düzenin tarafındayım (“Bravo” sesleri, alkışlar)

Burada da, Yüksek Senatoda da, TRT üzerinde fikirler ileri sürüldü; bunların hepsini önemle not ediyorum. Meclisten müteaddit sual takrirleri geldi, bunların hepsinin üzerine düştüm ve sübjektif olmaktan kurtulmak, Büyük Millet Meclisine lâyük bir hükümet icraatı yapabilmek için, objektifliğine herkesin itimat ettiği yüksek dereceli 3 hukukçumuzu, bu işi baştan sona incelemeye memur ettim. Bu incelemenin neticesine göre hareket edeceğim. Kaldı ki, Türkiye Büyük Millet Meclisi de konuyu eline almıştır ve elbette her mevzuda Büyük Millet Meclisinin dediği olur. (“Bravo” sesleri)

12 sayılı Kararname için Hükümetimiz yeni bir şey yapmamıştır, eski hükümetlerin getirdiği kararnameler üzerinde çalışmalara katılmıştır.

Hemen söylemeliyim ki, büyük ümitler beslediğimiz 657 sayılı Kanun ve ona ek olan bu kararnameler problemi halletmemiş, daha çok komplike, adaletten daha çok

uzak hale getirmiştir. Bu mevzuun büyük bir millî dava olarak ele alınması lâzımdır; ama zannediyorum ki, bu büyük hamleyi benim geçici, ömrü kısa olan Hükümetimden beklemezsiniz. Her halde memurlar aleyhine bir teklif, benim Hükümetimden gelmeyecektir.

Şimdi müsaade ederseniz, günün konusu olan; bu 15-16 Şubat olaylarına gayet kısa temasta bulunayım.

Evvelâ kuvvetli hükümet isteniyor ve gayet tabiidir; ancak kuvvetli hükümetin ne manaya geldiğinde birleşmemiz lâzımdır.

Kuvvetli hükümet, kendisini adalet cihazının yerine ikâme eden hükümet değildir, önleyici hükümettir ve bu rolümü oynamaya çok gayret ediyorum. Allah'a hamd ederim ki, memlekette, tarihte misli görülmemiş bir facia haline gelmesine ramak kalmış olan ve her türlü menfi şartları bir araya getirmiş olan bir millî facia, Türk zabıtasının, güvenlik kuvvetlerinin her takdirin üstündeki cesur, feragatli, fedakâr müdahalesiyle önlenmiştir ve bu faciadan çok küçük bir zararla çıkmamızı sağlamıştır. O zarar da, tabii beni dilhun etmektedir.

15-16 Şubat olaylarının derin üzüntüsü içindedir Hükümet. Gerçi bir tek ölü ve birkaç görevli olan 5-10 hafif yaralı varsa da, yani can bilançosu hafif görülüyorsa da, Cumhuriyet tarihinin bu en yoğun ve en yaygın hadisesi karşısında teessürümüz derindir. Eğer güvenlik kuvvetlerinin, her takdirin üstündeki azimli gayreti olmasaydı, bu olaylarda çok büyük bir millî facia doğacaktı. Bu teselli bulmaz, teselli kabul etmez bir ıstıraptır. Millî birliğe her zamandan ziyade muhtaç olduğumuz ve vatanımızın dış tehlikelerle çevrili olduğu bir dönemde, görülmemiş büyüklükte vatandaş kütlelerinin kışkırtmalara kapılarak böylesine karşı karşıya gelmiş olması son derece eza vericidir. Hareketin hain kışkırtıcılarını, Yüksek Meclis huzurunda lanetle anıyorum. (*"Bravo" sesleri, alkışlar*) Hareketin hemen bütün sanıkları yakalanmış ve derhal adalete teslim edilmiştir ve adalet bunların önemli bir kısmını tutuklamıştır ve son hükmü, hakikî suçluyu elbette adalet cihazı verecektir.

Cumhuriyetin 50'nci yılında, Türk toplumunu kışkırtmalara karşı bağışık hale getirememiş olmamız, üzüntümün başlıca kaynağıdır. Olayın kökeninde, içeride ve dışarıda örgütlü ideolojik grupların önemli payı inkâr edilemezse de (*A.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar*) hadiseyi tümüyle kütlelerin, meselâ bazı Avrupa memleketlerinde olduğu gibi, ideolojik kutupların çarpışması şeklinde göstermek de isabetli olmaz. Olayda şahsî, ailevî, kabilevî ve hele mezhebî ve siyasî ayrılıkları ve kinleri alabildiğine ve haince tahrik ve istismar edenler, en meşum rolü oynamışlardır.

Bir meslek derneğinin 52 ilde aynı anda ve aynı motiflerle tertiplediği toplantı ve yürüyüşlerin ve karşı grupların yarattığı alerjik zemin, tahrikçilere büyük bir fırsat vermiştir. Böylece fikir susmuş ve kaba kuvvet harekete geçmiştir.

İLHAMİ ÇETİN (Yozgat) — Bravo Sayın Başbakan, fikir susmuş kaba kuvvet harekete geçmiş.

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Devamla) — Hükümetin başı ve bir eski eğitimci olarak, radikal tedaviyi sadece güvenlik güçlerimizin karakterinde ve mehabetinde göremiyorum. Atatürkçü milliyetçiliği dimağlara yerleştirmek sosyal adaleti pekiştirmek, işsizliği önlemek ve her şeyden evvel devlet otoritesine hep birlikte sahip çıkmak zorundayız. (*Alkışlar*)

Devleti bölücü bütün akımlara karşı, Hükümet olarak ve Meclisler olarak yekpare ayağa kalkmalıyız. Devletimizi bölmek, yani çökertmek isteyen akımların içte ve dışta mevcudiyetini görmemezlikten gelmek büyük tehlikedir. Bunun panzehiri; ilerici, sıhhatli, hakiki bir milliyetçiliği benimsemek ve çocuklarımıza aşılaktır. (*"Bravo" sesleri, alkışlar*) Her halde, sağ ifrat sol ifratla tedavi edilemez ve sol ifrat sağ ifratla tedavi edilemez.

Hükümetin tutumuna gelince: Biz partilere ve partilere karşı tarafsız bir Hükümetiz; fakat bu tarafsızlık pasiflik manasına asla gelemmez. Biz, Devletin ve kanunların yanındayız, düzenin yanındayız. Kanun dışı eylemler kimden, nereden ve hangi motiflerle gelirse gelsin, yakasına yapışıp, adalete teslim ederiz ve bu üç aylık devrede de bunu yaptığımı kanaatindeyim. Müessif hadiseler olmuştur; fakat bunların yüzleri aşan sanıklarından pek azı yakasını elimizden kurtarabilmiştir ve kanun kaçakları etrafında kurduğumuz zabıta çemberi, her gün daralmaktadır. Bunların da adalete teslimi an meselesidir. Bu halde sorumsuz kimse kalmayacaktır. Meclisin bundan emin olmasını isterim.

Hükümet kuvvetleri, her yerde duruma en kısa bir zamanda hâkim olmuştur. Bunu, Yüksek Meclisin (zabıta kuvvetlerimiz için) takdirine arz etmek istiyorum. Bütün illerimizde, kısa bir süre için bozulmuş olan normal hayata dönüşülmüştür. Eğer tekrar anarşi yaratmak isteyen hevesliler çıkarsa, Türk Devletini karşısında bulacaktır, bu defa daha üstün bir kuvvetle. Elbette gerçek suçluları, faaliyete geçmiş olan adalet cihazımız tespit edecektir. Adalete intikal etmiş olan bu sanıklar hakkında, umarım ki, daha ayrıntılı bilgi vermemi isabetli bulmazsınız.

Bendenizin kısa maruzatım bundan ibaret. Bir arkadaşımızın yazılı suallerine cevap vermeme vakit varsa Sayın Başkan...

BAŞKAN — Efendim üç dakikanız var.

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Devamla) — O halde kısaca arz edeyim efendim.

Kıymetli arkadaşımız Prof. Mustafa Parlar'ın sualleri; "TÜBİTAK'ın faaliyetlerini yeterli buluyor musunuz?" dediler. Hayır, bulmuyorum. TÜBİTAK'ın daha büyük vazifeleri vardır, ama hareket noktası ümit vericidir. Memleketteki ilmi çalışmaları koordine etmek istikametinde faaliyetlere şahit olmaktayım ve bu başlangıç devrinden ileriye doğru bir ümit ışığı çıkmıştır; ama bugünkü durumunu memleketin ilim ihtiyacı bakımından asla yeterli bulmamaktayım. Elimden geldiği kadar bu kurumu takviye etmek kararındayım, müsaadeniz olursa.

Üniversitelerimizin halkla bütünleşmesi tamam olmamıştır. Üniversitelerimizin, Devletin en büyük danışma organı olması için, araştırma alanını bilhassa millî meselelerimizden alması gerekir. Ümitli başlangıçlar vardır, ama millî ihtiyaçlarımızın henüz gerisindedirler.

Çukurova'daki genç üniversitemiz, ziraî haşereler üzerinde araştırmalara başlamıştır; fakat kıymetli arkadaşım çok iyi bilir ki, bu, kolay netice alınır bir mevzu değildir; ama bu verdikleri ilhamdan da faydalanarak, bizzat bu konuyla alâkadar olacağım. Çünkü ziraî haşerelerin memlekete verdiği zarar sonsuzdur. Bundan kurtulmak, her şeyden evvel bir ilmi araştırma meselesidir. Çok kuvvetle ümit ederim ki, bütün ziraat fakültelerimiz (özellikle Çukurova'daki) bu mevzua yakınlıkla eğilsin.

Hükümetin derin saygılarını sunarım.¹²¹ (*Alkışlar*)

¹²¹ *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 4 Cilt 9, Birleşim 42, Sayfa 195-197*

27 Şubat 1975 Perşembe 1975 Yılı Bütçe Kanunu Tasarısı Münasebetiyle

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Sayın Başkan, milletin Sayın vekilleri;

1975 yılı bütçesi vesilesiyle baştan beri ileri sürülmüş olan fikirleri ve eleştirileri...

BAŞKAN — Efendim, sükûneti muhafaza edelim, rica ediyorum efendim.

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Devamla) — ...Dikkatle izledim. Denebilir ki, “Bütçeyi uygulamayacak olan bir Hükümet, bu bütçeyi hem yapmak, hem savunmak zorunda bırakılmıştır.” Fakat biz bunu büyük bir sakınca olarak telâkki etmiyoruz. Benden sonra, Türkiye’yi idareye gelecek ekip yine bir Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti olacaktır. (*A.P. ve C.G.P. sıralarından “Bravo” sesleri, alkışlar*)

İleri sürülen ve büyük bir kısmı yapıcı karakterde olan eleştiriler ve uyarılar için, Hükümetin şükranlarını sunarım. Bu meyanda, kısmen, ölçüsünü aşmış olsa bile, Cumhuriyet Halk Partili arkadaşlarımızın ileri sürdüğü eleştirileri için de, en küçük bir kırgınlık duymadığımı, ifade etmek isterim.

Arkadaşlar, bu bütçeyi hangi koşullar altında hazırlayıp sunduğumuzu hep biliyorsunuz. Biz çok kısa bir zamanda ve uygulayamayacağımızı da bildiğimiz halde, sadece, Anayasamızın bir emri ve millî çıkarlar dolayısıyla, bu bütçeyi çok kısa bir zamanda sevk ettik.

Bu bütçeye, “bir ideal bütçe” demek gafletinden uzaktır Hükümetiniz. Bu bütçe, gerçeklerin zorladığı, doğurduğu bir eserdir. Elbette, şartlar daha elverişli olsaydı ve Hükümet bu bütçeyi uygulamak imkânına kavuşsaydı ve daha ferah şartlarda bu bütçeyi, vakit ve imkânlar bakımından, daha ferah bir hazırlama çaresi olsaydı, şüphesiz daha mütekâmil bir bütçe getirmek isterdik. Ama bütçenin, bu haliyle de, bizim vicdanımıza eza verecek bir eser olmadığı intibaindayım.

Evvelâ, bu bütçede, Türkiye Cumhuriyet tarihinin en yüksek yatırımı öngörülmüştür. Geçen seneki yatırım seviyesi 70 milyar lira civarında iken, ilk defa olarak, yatırım, 104 milyar lira olarak tespit edilmiştir.

Bu bütçe aynı zamanda, Cumhuriyetimizin denk bütçelerinden birisidir. Söylenebilir ki, “Geçici bir Hükümetin geçici bir bütçe getirmesi daha pratik olabilirdi”. Fakat bu fikirde olan ve çoğu Fransızca bilen arkadaşlarıma hatırlatmak isterim ki, büyük bir Fransız maliyecisi şöyle diyor: “İki defa tekerrür eden iğreti, geçici bütçe, bir meydan muharebesi kaybetmek gibidir. Milletlere öyleye mal olur.” Bunu ben demiyorum, çok yetkili Fransız maliye hocası diyor.

Sonra, objektif eleştirilerden bir tanesi, Bütçe Karma Komisyonunda ileri sürülmüş olan, “Yapılmış olan eklemelere, Hükümet, zayıf olduğu için direnemedi, bütçe açığı arttı” şeklinde.

İlk bakışta hakikaten çok korkutucu olan bir eleştiri ileri sürülmüştür.

Arkadaşlarım, bir teselli olarak söyleyeyim, ben bu zamların, şahsen, aleyhinde bulundum; ama meselâ geçen sene Bütçe Karma Komisyonunda, Hükümetin getirmiş

olduğu bütçeye yapılmış olan ekleme -hem de 9 aylık bütçeye- bizim bu seneki bütçeye yapılmış olan eklemenin üstündedir. (A.P. sıralarından "Bravo" sesleri)

DENİZ BAYKAL (Antalya) — Hayır efendim, yanlış.

BAŞBAKAN SADİ İRMAK (Devamla) — Evet efendim, rakamlar emrinize amadedir.

Ama ben bunu bir teselli için, bir savunma için, "Bütçe Karma Komisyonunda muhakkak daha iyi bir şekli aldı." demek için söylemiyorum; cari masraflarda daha fazla tasarrufa riayet edebilsek, benim idealim, daha fazla kısmak ve yatırımlara yönelmekti. Temenni ederim ki, gelecek Hükümet, sene içinde de yapacağı tasarruflarla, yatırım haddini daha da artırsın. Gelecek hükümetler için bir uyarı yapmama izin verecek olursanız, yıl ortasında bazı yeni kaynaklara ihtiyaç hâsıl olacaktır. Bu meyanda, Amerikan yardımının kesilmesi dolayısıyla Ordumuzu modern silâhlardan yoksun bırakamayacağımıza göre, getirilecek yeni ihtiyaçlar, yeni kanunlarla yeni kaynaklar aramak zorunluğunu hâsıl edecektir. Maliyemizin bu bakımdan, şimdiden hazırlıklı ve uyanık olması gerekmektedir.

Son günlerin üzüntü veren olayları -hepimizi çok üzmüş olan bu üzüntüye Büyük Meclisin, bütün partilerin katıldığını görmekle bahtiyarlık duyuyorum- huzursuzluk hareketleridir. Ancak, bu hareketleri, ne kadar üzüntü verici olurlarsa olsunlar, dramatize etmeye de bir sebep olmadığı kanaatindeyim. Evvelâ, bu hareketler ilk defa olarak bu dönemde oluyor değildir; Cumhuriyet tarihinde bunun çok daha beterleri, olmaması lâzım elbette; ama olmuştur; fakat...

TEKİN İLERİ DİKMEN (Muş) — O nispette müeyyide var Sayın Başbakan.

BAŞKAN — Efendim, rica ediyorum.

BAŞBAKAN SADİ İRMAK (Devamla) — ...Tesellimiz, Türk Devleti güçlüdür arkadaşlar. Nitekim bu acı ve feci imtihandan da, Türk Devleti alınının akıyla çıkmıştır. Devletin takibatından kimse yakasını kurtaramamıştır ve bütün sanıklar hemen tam olarak, Türk adaletinin huzuruna çıkarılmıştır ve son günlerde güvenlik mahkemelerinin de işe el koyması suretiyle, adaletin daha geniş ölçüde belirmesi imkânı hâsıl olmuştur.

Hâdiseler hepimizi elbette üzüyor. Bu hâdiselerin kökenine inmek istersek, buna, bir elverişli bir zemin, bir de bu zemini sömürmeye uğraşan kıskırtıcı kudretler olduğunu iki faktöre bağlamak mümkündür. Zemin olarak, memleketin iktisadî geriliği en başta gelir, kanaatimizce. Ezcümle, bu geriliğin başlıca ve en üzüntü verici şekli olan işsizlik, yaygındır ve ben, işsizliği, sadece İş ve İşçi Bulma Kurumunun rakamlarında görmek gafletinde olunmamasını istirham ederim. Hakikî işsizlik Türkiye’de çok daha geniştir. Buna çare bulmak lâzımdır.

Nihayet, kültür bakımından, vatandaşımızı bağışık hale getirememiş olmanın da üzüntüsü içindeyiz. Dünyanın her yerinde, her zaman, kıskırtıcı ajanlar ve sebepler olmuştur; fakat bir toplum, eğer bunlara karşı bağışıklık kazandıysa, huzur bozulmaz. O bağışıklık seviyesine henüz gelmemiş olduğumuzu görmenin ıstırabı içindeyiz. Kıskırtmalar, faşistliğe özenen gruplardan gelmektedir ve burada faşist kelimesini en geniş anlamında kullanıyorum; (C.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri) Kara faşist ve kızıl faşisttir; aynı şekilde suçluyorum. (A.P., D.P., M.S.P., C.G.P. ve M.H.P. sıralarından "Bravo" sesleri, alkışlar)

Ben şunu istirham ediyorum; Türkiye Cumhuriyetini, Anayasamızı, bu milletin geleceğini güvence altına almak için, bu kutsal çatı altındaki partilerimizin daha sıkı işbirliği etmesi; anarşinin karşısına daha mütecanis olarak daha büyük bir güçle çıkması lâzımdır.

Bu meyanda, memleketin, Meclisin güvenine mazhar olamamış bir Hükümetle idaresi dönemine en yakın tarihte bir son verilmesi ricasındayım. Hükümet bunu, Devlet idaresinde bir acz duyduğu için değil; fakat arkasında Meclisi bulacak bir hükümetin daha güçlü olacağına emin olduğu için ileri sürmektedir.

Öyle ümit ediyorum ki, partilerimiz, parlamenter hayatın asıl vazifesi olan bu görevlerine hemen, bütçeyi takip eden en yakın günlerde tevessül ederler ve öyle umarız ki, bu memleketin yetişkin evlâtları çoktur, mevcuttur ve onları işbaşına getirme imkânı hâsıl olur ve biz onlara hiç değilse, iğreti bütçeler değil; fakat Anayasanın emrettiği şekilde bir bütçe teslim etmek arzusundayız. Bu demek değildir ki, gelecek hükümetleri bizim Hükümetimiz, geçici Hükümetimiz ipotek altına koyuyor. Hayır; muayyen sarf yerleri haricinde gelecek hükümetin, tasarruf hakkında, Meclisi, inandırabilirse, bir marjı vardır. İnşallah bu marjı bizden daha iyi kullansınlar.

Ben ve Hükümetteki arkadaşlarım, gelecek nöbeti bizden devralacak arkadaşların hizmetinde ve onların başarısı için elimizden gelen her şeyi yapmaya hazır olacağız.

Saygılarımı sunarım.¹²² (*Alkışlar*)

¹²² *Millet Meclisi Tutanak Dergisi Dönem 4 Cilt 10, Birleşim 50, Sayfa 569-570*

4 Mart 1975 Salı

Ankara, İstanbul, Adana ve İçel İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 5.4.1975 Günü Saat 24.00'e Kadar Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkeresi Münasebetiyle

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Yüce Heyetinize sıkıyönetimin kaldırıldığı haberini vermeyi, Hükümet çok isterdi. Ne çare ki, dış ve iç faktörler bakımından, buna henüz imkân görmüyoruz. Dileğimiz odur ki, olağanüstü koşulların ve olağanüstü zamanların rejimi olan sıkıyönetimi bir an önce kaldırıp, normal rejime dönelim.

Bu defaki Hükümet talebi, sıkıyönetimi bir ay daha uzatma hususundaki talebimizin dayandığı sebepler şunlardır:

Evvelâ dış politikamızda karanlık bulutlar üstümüzden çekilmiş değildir. Kıbrıs'ta durum normale dönmüş olmaktan henüz çok uzaktır, ikili görüşmelerin, yani ileride yan yana yaşayacak olan iki cemaatin meselelerini kendi aralarında çözümleyebilmek için, bizim gayretimizle, Türk tarafının gayretiyle, bir süre yürütülmüş olan görüşmeler kesilmiştir. Sebep olarak da, Türk halkının kendi kaderini tayin ve kendi iç düzenini tanzim hususunda bir adım atmış olması ve federe bir Türk Devletini kurmuş olması ileri sürülmektedir. Oysa böyle bir adım, Kıbrıs'ta özlenen nihai çözümü getirmeye son derece elverişli bir dayanak teşkil etmeliydi. Bu Federe Türk Devletinin kurulması, bağımsız Kıbrıs Cumhuriyetinin, yıkılmış olan bu Cumhuriyetin yeniden inşasına elverişli bir zemin olarak düşünülmeliydi. Fakat Rum Cemaati ve Yunanistan bu telâkkiye yanaşmamış, cemaatler arasındaki ihtilâfı dünya sahnesine çıkarmak için, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine götürmüştür. Güvenlik Konseyi bazı denemelerden sonra, bir karara varmadan ve gelecek toplantısının tarihini tespit etmeden dağılmıştır. Fakat Adadaki Makarios idaresi, mevzii ihtilâfı kabil olduğu kadar yaygınlaştırmak için elinden geleni yapmaktadır. Bu sebeple Kıbrıs durumunda maalesef iyiye doğru giden bir gelişme olmamıştır.

Ege'de sahilدار olan iki tarafın meşru, milletlerarası akitlerce tanınmış haklarını perçinlemek için gayret sarf etmekteyiz. Meseleyi esasları itibarıyla ve ihtilâflarımızın sınırlarını tespit etmek için, bir görüşme zemini yapma hususundaki teklifimize, gerçi Yunanlılar olumlu bir cevap vermişlerdir. Fakat o tarihten beri fiilî olarak toplantılar, görüşmeler başlayamamıştır. Esasen bu görüşmelerin hareket noktası, ihtilâfımızın esasını teşkil edecek olan bir tahkimnamenin tanzimine yönelik olacaktır. Milletlerarası adalet hakemlerinin huzuruna gitme müsaadesini ancak Büyük Millet Meclisi verecektir, bu tahkimnameyi huzuruza getirdiğimiz zaman.

Böylece Ege durumunda da hukukî bir statüye varmış değiliz. Yunanlılarla olan diğer ihtilâflarımız da henüz sürüp gitmektedir.

Bu dış faktörlere ek olarak son zamanlarda şiddetini artıran iç çatışmalar da maalesef Sıkıyönetimin bir süre daha uzatılmasını ve devlet güçlerinin mütesanit, daha sıkı olarak Devlete karşı gelenlere yöneltilmesini emretmektedir.

Bu sebeple Hükümet, bu ıstırar ve bu zorunluk karşısında sıkıyönetimin bir ay daha uzatılmasına müsaade buyurmanız için yüksek huzuruza gelmiş bulunuyor.

Hüküm ve karar elbette ve sadece Türkiye Büyük Millet Meclisinindir.

Hükümetimin saygılarını sunarım.¹²³ *(Alkışlar)*

¹²³ TBMM Birleşik Toplantı 14. Toplantı Yılı, Cilt 14, Birleşim 6, Sayfa 112-113

27 Mart 1975 Perşembe

Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır İllerinde 27.3.1975 Perşembe Günü Saat 07.00'den İtibaren Bir Ay Süre ile İlân Edilen Sıkıyönetim Hakkında ve Ankara, İstanbul, Adana ve İçel İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 5.5.1975 Günü Saat 24.00'e Kadar Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkereleri Münasebetiyle

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Sayın Başkan, Türkiye Büyük Millet Meclisinin değerli üyeleri;

Yüksek Heyetinize şu noktayı arz etmek isterim ki, Hükümetimiz sıkıyönetimi tabii bir rejim saymamakta ve ancak geçici ve kesin zorunlulukların bir gereği olarak kabul etmek durumundadır.

Bu itibarla, memleketimizde bir süreden beri devam eden 4 ildeki sıkıyönetime ek olarak, 4 ilimizde daha sıkıyönetim ilân etmek zarureti karşısında kaldığımız için üzgünüz.

Yeni 4 ilimizde sıkıyönetim uygulamasını gerektiren durum, Güneydoğu sınırlarımız yakınında son günlerde geçmekte olan ve bizi çok yakından ilgilendiren olaylardır.

Yüksek Heyetinizce bilindiği gibi, Cezayir'de vaki olan, İran'la Irak devletleri arasındaki anlaşmadan sonra İran, Barzani kuvvetlerine olan fiilî yardımına son vermiştir ve bu şekilde ve bu koşul altında, iki komşu devlet, ihtilâflarını çözümlemişlerdir. Ve bu durumda Barzani kuvvetleri büyük kütleleri ile teslim olmak zorunda kalmışlardır.

Bu suretle, Irak'ta bir süreden beri devam eden iç savaş sona ererken, Güneydoğu sınırlarımızı çok yakından ilgilendiren bir durum meydana gelmiştir. Güneydoğu sınırlarımızın çok yanında toplanan bir tahmine göre sayıları 70-80 bin ve bir diğer tahmine göre de 150 bini bulan Barzani Kuvvetleri evvelâ normal sığınma hakkını istemişlerdir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti gerek iç hukuka, gerekse dış hukuka, Milletlerarası anlaşmalara son derece bağlı ve sadık bir devlet olduğu için sığınma hakkını tabii haklardan, insan haklarından birisi olarak kabul etmekle beraber, burada durum çeşitli bakımlardan özellikler ve aykırılıklar göstermektedir. Evvelâ ferdî bir sığınma bahis konusu değildir. Çok büyük kitlelerin sığınma talebi karşısında bulunuyoruz.

Öte yandan, Irak Devleti, sığınacak olan Barzani Kuvvetlerine kayıtsız şartsız olarak genel af ilân etmiştir ve nihayet, Barzani Kuvvetleri artıklarının tek güzergâhı da bizim topraklarımızıdır. Irak'ın Cenubunda İran'a geçmek için imkânlar da mevcuttur.

İşte bu üç noktayı dikkate alan Hükümetimiz, büyük kitlelerin sığınma ve geçiş taleplerini kabul edememiştir. Bunun üzerine, bu güçler, bu defa zora başvuracaklarını ve normal sığınmayı ve geçişi kabul etmezsek kendi kuvvetleriyle topraklarımıza tecavüz edip geçmeyi deneyeceklerini kesin bir lisanla bildirmişlerdir. Bunun üzerine, bir taraftan, Güneydoğumuzun güvenliğini sağlamak üzere gerekli askerî tedbirler tabii derhal alınmıştır; fakat öte yandan, bu tedbirlerin bir tamamlayıcısı mahiyetinde olarak ve geniş hudutlarımız dolayısıyla içeriye sızması daima mümkün olan silâhlı insanların memleket dahilinde uyandırabilecekleri asayiş bozukluklarını, bu mülâhazanın da

mevcut olduğunu kabul ederek, buradaki askerî tertiplerimize ilâveten dört ilimizde sıkıyönetim ilânını lüzumlu, gerekli, hatta zorunlu mütalâa ettik.

Hemen ilâve etmeliyim ki, bu dört ilde ilân ettiğimiz sıkıyönetimin, Doğu ve Güneydoğuda yaşayan vatandaşlarımızla direkt olarak hiçbir ilgisi yoktur; onlar tarafından sebebiyet verilmiş bir hadise, bir sebep mevcut değildir. Sadece onların güvenliğini, dolayısıyla bütün memleketin güvenliğini korumak için emniyet tertibatını tam olarak almak gereğini duymuşuzdur.

Bu kuvvetlerin Güneydoğu hududumuzda bir geçitten geçmeleri talebiyle de karşılaştık. Hakikaten İran'a kısa bir geçiş yolumuz vardır; -Van'a kadar memleket içinden geçmelerindeki büyük mahzuru mütalâa ediyoruz- fakat burası şu mevsimde geçişe elverişli değildir. Bu suretle memlekete sızabilecek irili ufaklı silâhlı teşekküllerin memleket asayişinde uyandırabileceği mahzurları göz önüne almak ve tedbirleri tam olarak almak gereğini Hükümetiniz duymuştur.

Şunu ümit ve temenni etmek istiyoruz ki; bu bir emniyet tedbiridir ve Irak'taki Barzani kılıç artıklarının şu veya bu tarzda ya Irak'a, af hakkından faydalanması suretiyle tam sığınma hakkı veya Cenuptan İran'a dönebilmelerine imkân verilmesi suretiyle 15-20 gün içinde, nihayet bir ay içinde Güneydoğu sınırimızdaki bu tehdit ortadan kalkacaktır. Bu itibarla bir aylık bu sürenin uzatılması zaruretinin hâsıl olmayacağı ümidindeyiz.

Bu sebeple Yüksek Heyetinize, bu dört ilimizde, Hakkâri, Mardin, Siirt ve bu bölgenin askerî merkezi olan Diyarbakır'da sıkıyönetim ilânına müsaade buyurmanız ricasıyla gelmiş bulunuyoruz. Elbette ve elbette nihai takdir ve hüküm Yüksek Meclisin ve Heyetindir.

Mevzumuzun ikinci noktası olan, bir süreden beri dört ilimizde devam eden sıkıyönetimin bir ay daha uzatılmasını gerektiren faktörler Yüksek Heyetinize yakından bilinmektedir. Biliyorsunuz ki, bu mıntakada iki sebeple sıkıyönetim ilân etmiş bulunuyoruz. Birisi, başta Kıbrıs problemi olmak üzere, dış güvenliğimizle ilgili olan faktör; ikincisi, iç güvenliğimizi tehdit eder mahiyette, zaman zaman beliren iç olaylarımız.

Kıbrıs sorununu, bütün geçmiş hükümetlerimiz gibi, bugünkü Hükümetimiz de barışçı yollardan çözüme ulaştırmak için elinden gelen her şeyi yapmaktadır. Buna karşı, Kıbrıs Rumları ve Yunanlılar, bilhassa son zamanlarda, yoğun bir tarzda, ihtilâfı yaygınlaştırmak ve ihtilâfa başka devletlerin alâkasını toplamak için geniş ve yaygın bir faaliyet içindedirler. Masa başında problemlerimizi rahatça konuşma yerine, yaygın bir ihtilâf manzarası vermeyi tercih eder görünmektedirler.

Son zamanlarda, Güvenlik Kurulunun hepimizce malum olan kararı gereğince, iki cemaatin yine masaya oturmaları kararı ve temennisi ileri sürülmüş ve Hükümetiniz bu kararı olumlu karşılamıştır. Toplantı yeri olarak da muayyen yerler teklif etmekteyiz ve biz bu bakımdan bir müşkülât çıkarmak istemiyoruz. Bizim, sadece önem verdiğimiz nokta, ihtilâfın her şeyden evvel iki cemaati ilgilendirmesidir ve bu noktada bırakılmasıdır. Yaygınlaştırdıkça bu problem çözülmez hale gelebilecektir.

İhtilâfın, ikinci kuşak partneri olarak da üç garantör devlet vardır; fakat bunların dahi müdahalesi temenni edilmez. İki cemaatin anlaşması esastır ve bu, milletlerin oto determinasyon haklarının bir gereğidir. Biz, Türk Hükümeti olarak, cemaatimizin

bu istikametteki tekliflerini, yapıcı, yaratıcı, barışçı tekliflerini desteklemekteyiz; fakat şu ana kadar bu alanda bir çözüm, nihai bir çözüm şöyle dursun, bir yumuşama hali dahi müşahede edilmemektedir. Biz, yine barışçıl gayretlerimize devam edeceğiz ve daima tekrar ettik ki, orada ordu birliklerimizin bulunmasının tek sebebi, 200.000 soydaşımızın güvenliğini sağlamaktır. Bu da bir cemaatin hakkıdır ve soydaşlarımızın bunu talep etmek haklarıdır. Bu itibarla, nihai çözüm noktasından uzak bulunuyoruz.

Memleket içindeki olayların, zaman zaman, bugünlerde olduğu gibi, sükûn devrine girmekle beraber, zaman zaman da alevlenme istidadında bulunmakta olduğu da Yüksek Heyetin malumudur.¹²⁴

¹²⁴ *TBMM Birleşik Toplantı 14. Toplantı Yılı, Cilt 14, Birleşim 7, Sayfa 129-131*

27 Mart 1975 Perşembe**Hakkâri, Mardin, Siirt ve Diyarbakır İllerinde 27.3.1975 Perşembe Günü Saat 07.00'den İtibaren Bir Ay Süre ile İlân Edilen Sıkıyönetim Hakkında ve Ankara, İstanbul, Adana ve İçel İllerinde Evvelce İlân Edilmiş Bulunan Sıkıyönetimin 5.5.1975 Günü Saat 24.00'e Kadar Uzatılmasına Dair Başbakanlık Tezkereleri Münasebetiyle (Kapalı Oturum)**

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Daha evvelki maruzatımda sunduğum gibi, dört ilimizde yeni sıkıyönetim ilânını maruzatımda sunduğum gibi, dört ilimizde yeni sıkıyönetim ilânını gerektiren durumun başlıca sebebi, 100-150.000 civarında ve kısmen ağır silâhlarla donatılmış büyük bir kütlenin, ani denebilecek bir süratle vatanımızın içine girmesinden doğabilecek tehlike, yani memleketimizin içinde silahlı bir çatışma, başka bir deyimle bir savaş halinin mevcut olabilmesi ihtimaline karşı, ilgili, vatan müdafaası ile birinci derecede görevli teşekküllerin de talepleri dikkate alınarak, askerî tedbirlerin tamamlayıcısı ve kolaylaştırıcısı mahiyetinde olmak üzere bu dört ilimizde sıkıyönetim ilânını yüksek huzuruza getirmiş bulunuyoruz. Elbette karar Yüce Heyetinizindir.

Tekrar tavzih etmek isterim ki; ilân edilen durumun, bizzat kendi vatanımız içerisinde, kendi Doğu ve Güneydoğu bölgemiz halkı bakımından bir gerekçesi, bir sebebi mevcut değildir; sadece o bölgemizde silahlı bir çatışmayı tam olarak önleme amacına ve kısa zamanda önleme amacına matuftu.

Şunu da ilâve etmek istiyorum ki, o bölgedeki bu zarurî halin, Anayasamızda da tafsil edildiği şekildeki zaruret haline gelen bu halin kısa bir zamanda ortadan kalkması çok kuvvetli bir ihtimal dahilindedir. Nihayet, bu bizi alâkadar ettiği kadar, komşumuz Irak Devletini de birinci derecede ilgilendiren bir durum olduğu için, toplanmış olan büyük kütleyi muhakkak bir şekilde halledecek ya memleketlerine iade edecek şimalden cenupta veyahut da kendi vatanında yerleşmelerine izin vereceği için, burada ilân edeceğimiz sıkıyönetimin uzun sürmeyeceği kanaatindeyiz.

Dört ilimizdeki ilân edilmiş olan sıkı yönetimin 1 ay daha uzatılmasını yüksek huzuruza getirişimizin sebebi; burada bir iyileşme faktörünün bu son 1 ay zarfında meydana gelmemiş olmasıdır. Aynı faktörler, aynı tehditler devam etmekte olduğu için, temenni edelim ki son defa olarak, bu dört ilimizdeki sıkıyönetimin 1 ay daha uzatılması gereğini yüksek takdirinize sunmuş bulunuyoruz.

Hükümetinizin görüşü bundan ibarettir. Şu anda başka arz edeceğim bir husus görmüyorum. Takdir Yüce Heyetindir.

(Milletvekillerinin konuşmalarından sonra tekrar söz aldı)

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Sayın Başkan, benim söylemediğim ve kastetmediğim manalar izafe edilmiştir.

BAŞKAN — Başkanlık bu talebinizi kabul ediyor. Buyurun Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi) — Muhterem Başkan, muhterem Heyetin Sayın üyeleri;

Buraya sunduğumuz her iki teklif Hükümetinizin, Güvenlik Kurulunun mütalaasına dayanak oybirliği ile aldığı sunuşlardır ve gayet tabii olarak da Kanunumuz gereğince sıkıyönetim ilan edilmiştir ve sadece tasdiki için yüksek huzuruza getirilmiştir.

Burada iki vahim yanlış anlaşma olduğu için tashih imkânını veren Sayın Başkana yürekten teşekkür ederim.

Evvelâ dün gazetelere verdiğim, ancak çok bedbaht ve vahim bir tarzda bölünerek verilen bir noktayı tavzih etmek isterim.

Gazeteciler mutad olduğu üzere iki sual sordular. Birisi, “Efendim, iltica talepleri varmış, bunu kabul edecek misiniz, etmeyecek misiniz?” Cevap verdim: “Türkiye insan haklarına, beynelmilel ahitlere sadık bir Devlet olarak aslında savunma hakkını daima kabul eder ve kabul etmiştir. Ancak, burada özellikler var. Evvelâ masum, münferit insanların bilhassa siyasî sebeplerle olan bir sığınma manzarası karşısında değiliz. Kitlevî, silahlı ve zor tehdidi yapan bir eylem karşısındayız.” Bu ikisini ayrı ayrı söyledim ve sıkıyönetimin ilanı için Anayasada mevcut şartın gerçekleştiğini ve bu sebeple sıkıyönetim ilanına karar verdiğimizi söyledim. Fakat bu iki şey birbirine ya karıştırılmış yahut zaman ve mekan tasarrufu ile galiba yarısı söylenmiş. Onun için bu vahim yanlışlığı bir defa düzeltiyorum.

Talebimiz Anayasaya uygundur. Çünkü sebep iltica talebi değil, vatanımızın maruz kaldığı silahlı ve fiilî tehdittir. Bu tehdit en kalın belirtileri ile elimizdedir. Çünkü kısım kısım ağır silâhlarla mücehhez kitleler zorla geçmek tehdidini açıkça hudut kıtalarımıza bildirmişlerdir. Hatta ültimatom vermişlerdir. Simdi bunun karşısında memleketin... *(C.H.P. sıralarından gürültüler)*

BAŞKAN — Bir dakika efendim, müsaade buyurun.

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Devamla) — Memleketin savunması ile müdafaası ile mükellef olan kuruluşumuz olan Ordumuz elbette tedbirini almıştır. Ancak, bu tedbirlerin faydalı olması ve Güneydoğuda oturan vatandaşlarımızın burnunun dahi kanamaması için bu tedbirlerin tam faydalı olabilmesi ve her türlü ihtilâti önleyebilmesi için, askerî tedbirlere ilâveten, kısa bir süre için bu bölgenin dört vilâyetinde sıkıyönetim ilânı lüzumunu duymuş ve Hükûmete tavsiye etmiştir. Hükümetiniz ise uzun müzakereler neticesinde bu tavsiyeyi benimsemiştir.

Şimdi, Anayasada savaş tehdidine ait “Palpabil belirtiler” bulunması kaydı vardır. Sanıyoruz ki, Hükümetimizin kanaatine göre bu şart gerçekleşmiş durumdadır ve buna istinaden sıkıyönetim ilan edilmiştir.

Bununla beraber burada konuşulan bir yanlış ifadeyi de burada tavzih etmek isterim. Sıkıyönetim normal, arzu edilir bir rejim olmamakla beraber demokrasimizde mevcuttur, onun anayasal bir rejimidir. Vatanın müdafaası icap ettiği zaman, sıkıyönetim tabii yönetim olur. Binaenaleyh, bunu bir nevi zulüm rejimi olarak (bu kelime belki kullanılmadı ama) bu manaya gelen şekiller tamamıyla bir yanlış anlamaya istinat eder.

Diyarbakır ilinin de ilâve edilmesi ise, bu sıkıyönetimi idare edecek olan Kolordu Kumandanımızın Merkezinin Diyarbakır olmasıyla ilgilidir.

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop) — Üç tane şaki kürtten mi korkuyoruz?

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Devamla) — Şimdi “Jandarmanın musallat edilmesi” tabirini ancak bir dil sürçmesi olarak kabul etmek isterim. Jandarma, Devletimizin meşru kuvvetidir ve kanunun emir ve müsaade ettiği yerde müdahalesini yapar ve müdahale çok defa kurtarıcı olur.

Şimdi, gelelim benim kullandığım bir cümleye. Bu cümle üzerinde hatipler durdular. Arkadaşlarım, evvelâ müsaadenizle Güneydoğuyu içinizde benim kadar anlayan çok adam olduğunu sanmıyorum. (*C.H.P. sıralarından gülüşmeler ve protesto sesleri*) Beş sene bu bölgede çalıştım ve bu bölgede mesuliyetli vazifeler aldım. Yedi vilâyetin mesulü olarak çalıştım, bu bölgeyi bilirim, bu bölgeyi tanırım ve bu bölgeyi severim.

BAŞKAN — Rica ederim, arkadaşlar.

TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop) — Maşallah, maşallah.

BAŞKAN — Müdahale etmeyiniz efendim.

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Devamla) — Ben orada yaşayan vatandaşlarımızı Konya’dan, Sivas’tan fark eden bir kafanın sahibi değilim. Asla böyle bir şey düşünmem, daima ve daima içinizde bir çoklarınız daha ilk mekteplere giderken bu âciz arkadaşınız; “Fırsat eşitliği” diye ortaya atılmıştır ve bunun gerçekleşmesi için âcizane elinden ne geldi ise şu ana kadar 71 yaşına kadar bunu yapmıştır ve daha ne kadar ömrüm varsa bunu yapmaya devam edeceğim. (*A.P. sıralarından alkışlar ve “Bravo” sesleri*)

Bu bakımdan söylemek istediğim şey, akıllara gelebilecek ihtimallerden bu bölge halkımızı tenzih etmek, onların hepimiz gibi bu memlekete, bu memleketin kanunlarına vatandaşlık şuuruyla milliyet sevgisine bağlı olduğunu bir daha perçinlemek için söyledim. Maalesef aksi istikamette bir mana arandı bunun altında, buna çok üzgün olduğumu söylemek isterim.

Şüphe yok ki, ilân edilmiş olan sıkıyönetimi tasdik etmek veya etmemek Yüce Meclisin elindedir. Biz Hükümet olarak görüşümüzü arz ettik, bu görüşümüzde samimiyiz, kararlıyız ve oybirliği ile alınmış bir kararı getirmekteyiz ve bizim kanaatimize göre Anayasanın bir gereğini, bir emrini yerine getirmek için bunu huzurunuzda sunduk.

BAŞKAN — Tavzih hudutlarıyla bağlı kalınız Sayın Başbakan.

BAŞBAKAN SADİ IRMAK (Devamla) — Evet efendim.

Bilhassa bir arkadaşımızın, “Bölge halkına duyulan bir güvensizliğin bunda ifadesi var” sözünü asla kabul etmediğimi ve bunu kendisine de hiç yakıştırmadığımı söylemek isterim.

Arkadaşlar, yapmayalım asıl bunlar işte bölücülüktür, böyle yollara gitmeyelim, böyle menahar aramayalım olmayan yerlerde. Kendimi de tenzih ederim, bu arkadaşımı da tenzih etmek istiyorum ve bunları ancak bir dil sürçmesi olarak kabul etmek istiyorum.

Bu suretle Hükümet maruzatını tamamlamış oluyor. Elbette son hüküm ve karar Yüce Heyetinizindir.¹²⁵

¹²⁵ *TBMM Kapalı Oturum Tutanak Dergisi, (Gizli Celse) Birleşim 7, Sayfa 3-4, 18-19*

DİZİN

A

ABDÜLBARİ AKDOĞAN (Ağrı).....	413
AGÂH OKTAY GÜNER (Konya).....	674, 676
AHMET BULDANLI (Muğla).....	598
AHMET DURAKOĞLU (Sivas).....	272, 310
AHMET FUAT AZMİOĞLU (Kütahya).....	49
AHMET NUSRET TUNA (Kastamonu).....	236, 240
AHMET NUSRET TUNA (Kastamonu Üyesi).....	51
AHMET YILDIZ (Tabii Üye).....	215, 220
ALİ NAİLİ ERDEM (İzmir).....	678
ALİ ŞEVKİ EREK (Tokat).....	681
ALPARSLAN TÜRKEŞ (Adana).....	388, 452
A. SAKIP HİÇERİMEZ (Ankara).....	259
ATA BODUR (Ordu Milletvekili).....	490
AZMİ YAVUZALP (Niğde).....	458

B

BAŞBAKAN FERİT MELEN.....	153, 171, 175, 176, 187, 203
BAŞBAKAN NİHAT ERİM.....	7, 12, 18, 19, 20, 30, 31, 35, 37, 40, 42, 47, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 58, 60, 61, 62, 64, 66, 71, 82, 93, 98, 107, 108, 110, 111, 112, 114, 115, 121, 127, 131, 133, 134, 135, 136, 141, 144, 145
BAŞKAN.....	12, 17, 35, 55, 56, 97, 111, 135, 136, 144, 145, 153, 169, 170, 171, 176, 186, 187, 202, 203, 205, 207, 208, 213, 220, 223, 224, 227, 228, 230, 231, 232, 233, 236, 239, 242, 244, 245, 252, 258, 259, 262, 263, 267, 268, 271, 272, 275, 282, 286, 291, 297, 298, 299, 301, 302, 306, 307, 308, 309, 310, 383, 412, 418, 419, 429, 430, 439, 441, 452, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 463, 464, 484, 487, 491, 492, 493, 495, 536, 537, 538, 550, 551, 582, 583, 584, 596, 597, 598, 601, 602, 607, 608, 612, 616, 620, 621, 623, 651, 652, 657, 670, 671, 674, 675, 676, 677, 678, 680, 681, 682, 683, 685, 687, 689, 693, 697, 698, 699, 708, 709, 718, 719, 720, 724, 743, 752, 757, 762, 766, 775, 776, 779, 783, 784, 795, 799, 800, 802, 803, 804, 808, 815, 816, 818, 845, 864, 876, 882, 883, 884, 891, 892, 893
BÜLENT ECEVİT (İstanbul).....	703, 709, 718, 719, 720, 721, 725, 729, 744, 753, 754, 756, 757, 758, 763, 764, 765, 766, 767, 775, 776, 777, 780, 784, 785, 796, 797, 800, 801, 802, 803, 805, 808, 809, 816, 817
BÜLENT ECEVİT (Zonguldak).....	272, 308, 363, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 394, 396, 397, 398, 399, 406, 413, 417, 418, 419, 426, 430, 431, 439, 440, 441, 450, 451, 452, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 464, 485, 487, 490, 492, 493, 499, 525, 528, 536, 538, 551, 555, 582, 583, 584, 585, 587, 597, 598, 601, 602, 605, 606, 608, 612, 616, 620, 621, 624, 625, 626, 628, 636, 643, 652, 656, 657, 660, 661, 667, 671, 672, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 690, 692, 693, 698, 699

C

CAHİT ANGIN (Çorum).....	265, 270, 275
CENGİZ EKİNCİ (Ordu).....	49
CENGİZHAN YORULMAZ (Ankara).....	268, 271, 274
ÇETİN YILMAZ (İçel).....	244, 258, 310
CEVAT ÖNDER (Erzurum).....	134, 136, 302

D

DAVUT AKSU (Kars).....	399
DENİZ BAYKAL (Antalya).....	884

E

EKREM ÖZDEN (İstanbul).....	242

F

FAHRİ ÖZDİLEK (Tabii Üye).....	230, 231
FARUK SÜKAN (Konya).....	297
FERİT MELEN (Cumhuriyet Senatosu Van Üyesi).....	205, 207, 208, 210, 213, 215, 220, 223, 224, 226, 227, 228, 230, 231, 232, 233, 236, 237, 239, 240, 241, 242, 244, 245, 246, 252, 256, 258, 259, 260, 261, 263, 265, 267, 269, 270, 272, 273, 274, 275, 281, 282, 286, 288, 289, 291, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 306, 307, 308, 309, 310
FERRUH BOZBEYLİ (İstanbul).....	457, 458, 459
FETHİ ÇELİKBAŞ.....	876
FEYZULLAH DEĞERLİ (Tokat).....	626, 636
FUAT AZMİOĞLU (Kütahya).....	55, 56, 297
FUAT TÜRKOĞLU (Van).....	62

G

GALİP ÇETİN (Uşak).....	686
GÜNGÖR HUN (Sakarya).....	683, 687
GÜRHAN TİTREK (Çankırı).....	237, 585

H

HASAN BASRİ ALBAYRAK (Rize).....	297
HASAN CERİT (Adana).....	386, 528
HASAN KORKMAZCAN (Denizli).....	459
HASAN TOSYALI (Kastamonu).....	273, 289
HAYRİ ÖNER (Adana).....	582
HİKMET SAVAŞ (Eskişehir).....	537

HİLMİ BİÇER (Sinop).....	52, 280
HÜDAİ ORAL (Denizli).....	306, 307, 308, 309
H. UFUK SÖYLEMEZ (İzmir).....	766
HÜSAMETTİN BAŞER (Nevşehir).....	252
HÜSEYİN ÖZTÜRK (Sivas).....	220, 223

İ

İBRAHİM AKDOĞAN (Kocaeli).....	399
İBRAHİM BEHRAM EKER (Balıkesir).....	456
İHSAN ATAÖV (Antalya).....	62, 274, 598
İHSAN SABRİ ÇAĞLAYANGİL (Bursa).....	418, 419
İHSAN TOMBUŞ (Çorum).....	135, 136
İLHAMİ ÇETİN (Yozgat).....	881
İLYAS ARSLAN (Yozgat).....	809
İSMAİL HAKKI KÖYLÜOĞLU (Ankara).....	385, 439, 456
İSMET ATALAY (Kars).....	683
İSMET SEZGİN (Aydın).....	439, 451, 657

K

KADİR ÇETİN (İçel).....	300
KÂMRAN İNAN (Bitlis).....	426
KEMAL BAĞCIOĞLU (Çanakkale).....	60
KEMAL CEVHER (Trabzon).....	682

L

LÜTFİ BİLGİN (İçel).....	231

M

MAHFUZ GÜLER (Bingöl).....	803
MEHMET AYTUĞ (Elazığ).....	299
MEHMET BEKÂROĞLU (Rize).....	802, 803, 809
MEHMET GÜMÜŞÇÜ (Kayseri).....	656, 657
MEHMET IRMAK (Çorum).....	684
MEHMET KILIÇ (Gaziantep).....	301
MEHMET NEBİL OKTAY (Siirt).....	309
MEHMET SEYDİBEYOĞLU (Kastamonu).....	267, 307, 309
MEHMET VARIŞLI (Konya).....	237

METİN TÜZÜN (İstanbul).....	439
MEVLÜT ÖNAL (Hatay).....	677
M. KUBİLAY İMER (Konya).....	686
M. NECATİ KALAYCIOĞLU (Konya).....	136
MÜFİT BAYRAKTAR (Bolu).....	643
MURAT BAYRAK (Çanakkale).....	385, 386, 387, 441
MUSA UZUNKAYA (Samsun).....	802
MUSTAFA KEMAL ALVER (Balıkesir).....	450
MUSTAFA KUBİLAY İMER (Konya).....	298
MUSTAFA ÖZTİN (İzmir).....	659
MUSTAFA ÜSTÜNDAĞ (Konya).....	272, 306, 310, 683
MUSTAFA VEDAT ÖNSAL (Sakarya).....	298, 302

N

NAHİT ALTAN (Çanakkale).....	240
NAHİT MENTEŞE (Aydın).....	397, 682
NAİM TALU (Cumhuriyet Senatosu Cumhurbaşkanınca Seçilen Üyesi).....	325, 333, 341, 347, 348, 350, 351, 354
NEJAT SARLICALI (Balıkesir).....	587
NEVZAT ERCAN (Sakarya).....	766, 775
N. İSFENDİYAR ÇAKIROĞLU (Trabzon).....	298
NURETTİN AKTAŞ (Gaziantep).....	764, 775
NURETTİN KARSU (Erzincan).....	681
NURİ BAYAR (Sakarya).....	55, 692
NURİ ÇELİK YAZICIOĞLU (Çankırı).....	667

O

ÖMER BARUTÇU (Zonguldak).....	601
ÖMER UCUZAL (Eskişehir).....	240, 417, 585
ÖMER VEHBİ HATİPOĞLU (Diyarbakır).....	808
ORHAN BİRGİT (Ankara).....	270, 272, 306, 307, 310
ORHAN DENGİZ (Uşak).....	301
ORHAN KÜRÜMOĞLU (Bitlis).....	215, 220, 226
ORHAN VURAL (Ordu).....	259, 260
O. ZEKİ GÜMÜŞOĞLU (İstanbul).....	236
ÖZER ÖLÇMEN (Konya).....	288

R

RASİM CİNİSLİ (Erzurum).....	49, 111, 135
REFET RENDECI (Samsun).....	240

S

SABAHATTİN YILDIZ (Muş).....	809
SABRİ KESKİN (Kastamonu).....	175, 439, 451
SADETTİN BİLGİÇ (İstanbul).....	60, 625, 683, 685
SADI IRMAK.....	825, 845, 853, 862, 863, 864, 867, 868, 870, 876, 877, 878, 880, 881, 882, 883, 884, 886, 888, 891, 892, 893
SAFFET URAL (Bursa).....	237
SALİH TANYERİ (Gaziantep).....	228, 236
SALİM HAZERDAĞLI (Elâzığ).....	240, 242, 870
SAMİ TURAN (Kayseri).....	227, 237
SELAHATTİN GÜRDRAHA (Sakarya).....	675, 682
SELÇUK ERVERDİ (Erzurum).....	492
SEYFİ ÖZTÜRK (Eskişehir).....	628, 661, 677
SIRRI ATALAY (Kars).....	227, 242, 419
ŞÜKRÜ AKKAN (İzmir).....	135, 136
SÜLEYMAN DEMİREL (Isparta).....	396, 439
SÜLEYMAN SABRİ ÖZİNAL (Edirne).....	528

T

TEKİN İLERİ DİKMEN (Muş).....	884
TEOMAN RIZA GÜNERİ (Konya).....	765, 803
TEVFİK FİKRET ÖVET (Sinop).....	892, 893
TUFAN DOĞAN AVŞARGİL (Kayseri).....	460
TURGUT ARTAÇ (Kars).....	258
TURHAN FEYZİOĞLU (Kayseri).....	394, 398, 399
TURHAN ÖZGÜNER (İçel).....	258, 259, 260, 261, 299, 302

V

VAHİT BOZATLI (Sivas).....	456
VEFA TANIR (Konya).....	268
VELİ BAKIRLI (Manisa).....	275

Y

YAHYA ÇEVİK (Bitlis).....	766
YILMAZ ALPASLAN (Tekirdağ).....	306, 307, 308, 309, 458
YILMAZ HOCAOĞLU (Adana).....	493
YÜKSEL MENDERES (Aydın).....	64
YUSUF ZİYA YAĞCI (Ankara).....	258

Z

ZEKİ ÜNAL (Karaman).....	754

ISBN 978-605-4700-70-7 (Tk)

ISBN 978-605-4700-77-6 (7.c)